

Holy Bible

Aionian **Edition®**

Nsari Bible

Saari Bible

Holy Bible Aionian Edition ®

Nsari Bible

Saari Bible

Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0 International, 2018-2025

Source text: eBible.org

Source version: 4/25/2025

Source copyright: Creative Commons Attribution ShareAlike 4.0

Wycliffe Bible Translators, 2024

Formatted by Speedata Publisher 5.1.3 (Pro) on 5/4/2025

100% Free to Copy and Print

TOR Anonymously

AionianBible.org

Published by Nainoia Inc, <https://Nainoia-Inc.signedon.net>

All profits are given to <https://CoolCup.org>

We pray for a modern Creative Commons translation in every language

Translator resources at <https://AionianBible.org/Third-Party-Publisher-Resources>

Report content and format concerns to Nainoia Inc

Volunteer help is welcome and appreciated!

Celebrate Jesus Christ's victory of grace!

Preface

Nsari at AionianBible.org/Preface

The *Holy Bible Aionian Edition* ® is the world's first Bible *un-translation*! What is an *un-translation*? Bibles are translated into each of our languages from the original Hebrew, Aramaic, and Koine Greek. Occasionally, the best word translation cannot be found and these words are transliterated letter by letter. Four well known transliterations are *Christ*, *baptism*, *angel*, and *apostle*. The meaning is then preserved more accurately through context and a dictionary. The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven additional Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies.

The first three words are *aiōn*, *aiōnios*, and *aiōdios*, typically translated as *eternal* and also *world* or *eon*. The Aionian Bible is named after an alternative spelling of *aiōnios*. Consider that researchers question if *aiōn* and *aiōnios* actually mean *eternal*. Translating *aiōn* as *eternal* in Matthew 28:20 makes no sense, as all agree. The Greek word for *eternal* is *aiōdios*, used in Romans 1:20 about God and in Jude 6 about demon imprisonment. Yet what about *aiōnios* in John 3:16? Certainly we do not question whether salvation is eternal! However, *aiōnios* means something much more wonderful than infinite time! Ancient Greeks used *aiōn* to mean *eon* or *age*. They also used the adjective *aiōnios* to mean *entirety*, such as *complete* or even *consummate*, but never infinite time. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs. So *aiōnios* is the perfect description of God's Word which has *everything* we need for life and godliness! And the *aiōnios* life promised in John 3:16 is not simply a ticket to eternal life in the future, but the invitation through faith to the *consummate* life beginning now!

The next seven words are *Sheol*, *Hadēs*, *Geenna*, *Tartaroō*, *Abyssos*, and *Limnē Pyr*. These words are often translated as *Hell*, the place of eternal punishment. However, *Hell* is ill-defined when compared with the Hebrew and Greek. For example, *Sheol* is the abode of deceased believers and unbelievers and should never be translated as *Hell*. *Hadēs* is a temporary place of punishment, Revelation 20:13-14. *Geenna* is the Valley of Hinnom, Jerusalem's refuse dump, a temporal judgment for sin. *Tartaroō* is a prison for demons, mentioned once in 2 Peter 2:4. *Abyssos* is a temporary prison for the Beast and Satan. Translators are also inconsistent because *Hell* is used by the King James Version 54 times, the New International Version 14 times, and the World English Bible zero times. Finally, *Limnē Pyr* is the Lake of Fire, yet Matthew 25:41 explains that these fires are prepared for the Devil and his angels. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The eleventh word, *eleēsē*, reveals the grand conclusion of grace in Romans 11:32. Please understand these eleven words. The original translation is unaltered and a highlighted note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. To help parallel study and Strong's Concordance use, apocryphal text is removed and most variant verse numbering is mapped to the English standard. We thank our sources at eBible.org, Crosswire.org, unbound.Biola.edu, Bible4u.net, and NHEB.net. The Aionian Bible is copyrighted with creativecommons.org/licenses/by/4.0, allowing 100% freedom to copy and print, if respecting source copyrights. Check the Reader's Guide and read at AionianBible.org, with Android, and with TOR network. Why purple? King Jesus' Word is royal and purple is the color of royalty! All profits are given to CoolCup.org.

History

Nsari at AionianBible.org/History

06/21/75 - Two boys, P. and J., wonder if Jesus saves all and pray.
04/15/85 - Aionian Bible conceived as B. and J. pray.
12/18/13 - Aionian Bible announced as J. and J. pray.
06/21/15 - Aionian Bible birthed as G. and J. pray.
01/11/16 - AionianBible.org domain registered.
06/21/16 - 30 translations available in 12 languages.
12/07/16 - Nainoia Inc established as non-profit corporation.
01/01/17 - Creative Commons Attribution No Derivatives 4.0 license added.
01/16/17 - Aionian Bible Google Play Store App published.
07/01/17 - 'The Purple Bible' nickname begins.
07/30/17 - 42 translations now available in 22 languages.
02/01/18 - Holy Bible Aionian Edition® trademark registered.
03/06/18 - Aionian Bibles available in print at Amazon.com.
09/15/18 - Aionian Bible dedicated as J. and J. pray again.
10/20/18 - 70 translations now available in 33 languages.
11/17/18 - 104 translations now available in 57 languages.
03/24/19 - 135 translations now available in 67 languages.
10/28/19 - Aionian Bible nursed as another J. and J. pray.
10/31/19 - 174 translations now available in 74 languages.
02/22/20 - Aionian Bibles available in print at Lulu.com.
05/25/20 - Illustrations by Gustave Doré, La Grande Bible de Tours, Felix Just.
08/29/20 - Aionian Bibles now available in ePub format.
12/01/20 - Right to left and Hindic languages now available in PDF format.
03/31/21 - 214 translations now available in 99 languages.
11/17/21 - Aionian Bible Branded Leather Bible Covers now available.
12/20/21 - Social media presence on Facebook, Twitter, LinkedIn, YouTube, etc.
01/01/22 - 216 translations now available in 99 languages.
01/09/22 - StudyPack resources for Bible translation study.
01/23/22 - Volunteers celebrate with pie and prayer.
02/14/22 - Strong's Concordance from Open Scriptures and STEP Bible.
02/14/23 - Aionian Bible published on the TOR Network.
12/04/23 - Eleēsē added to the Aionian Glossary.
02/04/24 - 352 translations now available in 142 languages.
05/01/24 - 370 translations now available in 164 languages.
08/05/24 - 378 translations now available in 165 languages.
08/18/24 - Creative Commons Attribution 4.0 International, if source allows.
10/20/24 - Gospel Primer handout format.
11/24/24 - Progressive Web Application off-line format.
01/28/25 - All profits are given to CoolCup.org.
03/12/25 - 382 translations now available in 166 languages.
05/04/25 - 393 translations now available in 175 languages.

Table of Contents

NEW TESTAMENT

Maacho	1
Mak	31
Luk	49
Jəəŋ	81
Kiŋwaati ki nime-ε	105
Lom	136
1 Kərəŋ	151
2 Kərəŋ	165
Galashaŋ	174
Ɛfishəŋ	180
Filipi	185
Kolosi	189
1 Tesalonika	193
2 Tesalonika	196
1 Timəti	198
2 Timəti	202
Taato	205
Filimu	207
Hiburu	208
Jeeŋ	219
1 Pita	223
2 Pita	227
1 Jəəŋ	230
2 Jəəŋ	234
3 Jəəŋ	235
Jut	236
Biffee bi Jəəŋ le	238

APPENDIX

Reader's Guide

Glossary

Maps

Destiny

Illustrations, Doré

NEW TESTAMENT

Jiso tuu dza tee le, “Taa, feeki bibifi bi beniij bani, kife be kii ye fiee fi be feti ke.”

Beniij belu se dzo ndú yi Jiso be toj kay lu le be gache li yi yi bee.

Luk 23:34

Maacho

1 Maarj meŋkoorj me bete kini ki Jiso Krai-i: Tè nuurj ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi-i wu tè nuurj ɣwane kini ki Abrahama-ɔ. **2** Abrahamaɔ te nuurj te Adzi, Adzi nuurj te Yakɔ, Yakɔ nuurj te Judas bee beɣwaantee, **3** Judas nuurj te Peres be Dzara ɛ ni wu be tè nuurj Tama. Peres nuurj te Hesronj, Hesronj nuurj te Lam. **4** Lam nuurj te Aminada, Aminada nuurj te Nashonj, Nashonj nuurj te Salmorj. **5** Salmorj nuurj te Bwaas wu ni tè nuurj Lahab. Bwaas nuurj te Obed wu ni tè nuurj Lut. Obed nuurj te Jeesi. **6** Jeesi nuurj te Mfɔŋ Daafi. Mfɔŋ Daafi nuurj te Salimu wu ni tè nuurj kwee Yuria. **7** Salimu nuurj te Lehebwan, Lehebwan nuurj te Abija, Abija nuurj te Asa. **8** Asa nuurj te Jehoshafat, Jehoshafat nuurj te Jora, Jora nuurj te Yusaya. **9** Yusaya nuurj te Jotam, Jotam nuurj te Ahas, Ahas nuurj te Hesekeya, **10** Hesekeya nuurj te Manasi, Manasi nuurj te Emɔ, Emɔ nuurj te Josaya. **11** Josaya nuurj te Jekonaya bee beɣwaantee. Be tè bie be nuurj mfi wu beniirj be Babilonj tè kɔɔ beniirj be Iselee be geerj be be li kweerj wube wu Babilo-ɔ. **12** Lejinj lelu, si be tè kɔɔye beniirj be Iselee be giingji be be Babilonj le, Jekonaya tè nuurj te Shitiya, Shitiya nuurj te Selubabe, **13** Selubabe nuurj te Abiyut, Abiyut nuurj te Eliakin, Eliakin nuurj te Aso, **14** Aso nuurj te Sadok, Sadok nuurj te Akin, Akin nuurj te Eliyut, **15** Eliyut nuurj te Eliasa, Eliasa nuurj te Matarj, Matarj nuurj te Yakɔ. **16** Yakɔ nuurj te Jose wu nyume Maariya, Maariya nuurj wu wu tè bie Jiso wu be tè teenyi le Krai Kinsofu ki Nyɔ tè kaache. **17** Bedeeni, bete kini ki Jiso-o kini tè nuurj yoofi ntso binee mbeeche li Abrahamaɔ mbe mbochu li Mfɔŋ Daafi-i, ki tuu ki nuurj te yoofi ntso binee mbeeche li Mfɔŋ Daafi-i mbe mbochu li mfi wu be tè kɔɔye beniirj be Iselee be giingji be be Babilonj. Mbeeche mfi wu be tè kɔɔye beniirj be Iselee mbe mbochu mfi wu be tè bie Krai nuurj ɛ bete bini bi bee nuurj yoofi ntso binee. **18** Bierɔ chi Jiso Krai tè ka le dze yini-i: Ni wu Maariya tè nuurj ɛ be tè koo fieerj le gii nuurj kwee Jose. Fe be tè meerj le be se fe bugoo, be dza be ɣerj le wu kemoo fwe li bungba bu Fiana yi Waarj li. **19** Si fi tè keti le, Jose wu nyumi, si tè nuurj wi wu tsaarj le, tè gii kɔngisi ye le choori wu ke, se beechɛ nuurj le gate bee wu lejinj lejinj. **20** Si tè gii meerj beechi le fe le, fi ka le nchindaa

wu Taa tè dza be le wuu le kiffee li mfi wu tè gii liiti, tee li wuu le, “Jose, ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi-i, kiinj ɔ ni cheɣ ndzotsu Maariya si ni yih wa ke, kife fwe chi nuurj be chi chini chee chi wu kemɛ be bungba bu Fiana yi Waarj le.” **21** Gii bie ɣwarj wu nyurj be nye bukoorj bwee le Jiso, kife gii naa soo beniirj bee li ɣge wu bibifi bi bee. **22** Biee bini bichu tè ka le fi be fi kɔche si Taa tè tee li kimfime ki ntomfɔŋ we-e le, **23** “Yike yeerj ne woo, ɣwaakweerj wu kii ye nyurj ke wumu gii fwee, bie ɣwarj wu nyurj be teenj wu le Imaniwe.” Bukoorj buni nuurj le, “Nyɔ ye be bee.” **24** Si kiffee kee laɣe li Jose-ɛ le, le kaarigi biee fe nee si nchindaa wu Taa bee tee li wuu le. Tè dzo Maariya li ni yih we, **25** se nuurj le, bee wu ti meerj ki ka ke kintaa si kweerj bee nyurj ke. Bee wu tè tsiirj le nsiirj geerj bo bu Maariya tè bie. Jose se biee nye bukoorj bu ɣwarj wulu-u le Jiso.

2 Be tè bie Jiso li kitonj ki Beteleherj le kimbe ki Judiya-a. Tè nuurj li mfi wulu-u, Hero tè nuurj Mfɔŋ wu Judiya. Fi ka le be bufi le bamu tè dza li kweerj wumu-u le kimbe ki jobe teti-i, be be Jerosaleɣ be biiti laa, **2** “Mfɔŋ wu Bejuu wu be bie we nuurj feɣ le? Te biiti ni kife te bee te ɣerj fintsɔŋ fiee le kimbe ki jobe teti-i, te se be le te boɣ wu.” **3** Le Mfɔŋ Hero tuu woo ntɔŋ wuni, shɛrj tɔŋ wu, yi tɔŋ te mɔɔ beniirj be Jerosaleɣ bechu. **4** Se konche bete muntofi benɔɣa benɔɣa mɔɔ beniirj be tiifi benchi be Nyɔ-ɔ bechu, le be banche. Se bii li bee laa fe be tè nuurj le be gii be bie Kinsofu ki Nyɔ tè kaache kee nuurj feɣ le? **5** Be tuu le, “Be tè nuurj le be gii be bie ki li kitonj ki Beteleherj ki nuurj kimbe ki Judiya. Fini nuurj si ntomfɔŋ wu Nyɔ tè tsee le, **6** “We wu Beteleherj li kweerj wu Juda-a, ɔ beechɛ ke le ɔ sendɔɔ ɣge li kweerj wu Juda-a ke. ɔ kee le wi gii naa bo li kitonj kini-i wu gii ni seki, beniirj berj be Iselee.” **7** Mfɔŋ Hero se konche te be bufi le baa lejinj lejinj bii woo buɣonj, mfi wu fintsɔŋ filu tè bo. **8** Le woo, biee tɔŋ be Beteleherj tee le, “Gene yeerj ne bɔseyi ne goɔŋ ɣwarj wulu buɣonj. E ne goɔŋ ne ɣerj wu, ne kaari ne be ne tee mi nse ɣgeerj te mboɣ wu.” **9** Beniirj belu woo si Mfɔŋ tee le, be biee be dza ɣgenu wube. Le be ni be giingji, be ka be ɣerj fintsɔŋ fi be tè ɣerj le kimbe ki jobe teti-i fiee si fi giingji be limfwe fi doonchi be dze. Le fi geerj fi bo fe ɣwarj wulu tè nuurj, fi leɣ fe. **10** Si be tè ɣerj fintsɔŋ filu le, be kemɛ kinɛetine ɣge

yi dzooŋ be. **11** Le be geɛŋ be le li yih yi ɲwaŋ wulu tɛ nuuŋ lu, be ɲeŋ ɲwaŋ wulu bee ni wu Maariya, be ɲguume ɲwaŋ wulu lii be bundi wu. Le be boŋ wu le, be gwiye be babi be bee be buu biee bi be bundi mfoŋ lu, be nye li wuu. Biee bini tɛ nuuŋ kikwa ki gaa, be kidzoma kimu ki be teenyi le fraŋkinseŋ, be meɛŋ mamu me be teenyi le meɛr. **12** Nyo chiinse li bee le kiffee li le kiŋŋ be ni kaari be to lijiŋ le be ɲeŋ Mfoŋ Hero ke. Be dza be to lijiŋ li kweɛŋ wu bee le dze yi jete-ε. **13** Si be bufii le baa tɛ dza be giŋgi le, fi ka le nchindaa wu Taa tɛ dza be le Joɛ le kiffee li tee li wuu le, “Dza we ɔ dzoo ɲwaŋ bee ni neɛ be ne bo ne kifi ne geɛŋ li kweɛŋ wu Iji-ip, ne ni ne nuuŋ le nsiŋ geɛŋ bo mfi wu ɲgii naa ntee le ne kaari. Ntiitoo ni kife Mfoŋ Hero gii ni weki ɲwaŋ wulu le wo.” **14** Joɛ biee dza we, dzo ɲwaŋ wulu bee ni butuu butuu be dza be geɛŋ Ijiip, **15** be nuuŋ le geɛŋ bo mfi wu Mfoŋ Hero tɛ la waŋ. Fi tɛ ka ni le fi be fi koche si Nyo tɛ tee li kimfime ki Ntomfoŋ we-e le, “Mi nteɛŋo ɲwanɛŋ wu bo li kweɛŋ wu Iji-ip.” **16** Le Hero ɲeŋ le be bufii le baa yeɛŋ baa be wu, fi fuumi wu ɲge. Se biee toŋ beniŋŋ le be geɛŋ Beteleheŋ mao bimbe bi lu lichij bichu, be woye boɔŋ be bunij be nuuŋ si mbeɛche biya bife nto lijiŋ. Tɛ nye biya bini biki si tɛ bii li be bufii le baa woo bujoŋ mfi wu be tɛ ɲeŋ fintsoŋ filu. **17** Le be geɛŋ be woye boɔŋ baa le, fi se koche si ntomfoŋ wu Nyo-ɔ wu Jeremaya tɛ saa wu tee le, **18** “Be woo baa kitata li kitoŋ ki Lama-a, wi dii kwe, dii fuuti. Nuuŋ Lache wu dii boɔŋ bee. Be chiŋgisi wu be chingisi nsij, kife boɔŋ bee meɛŋ ye lu ke.” **19** Le Mfoŋ Hero la waŋ, fi se ka le nchindaa wu Taa tɛ tuu buse le Joɛ-ε le kiffee li, li kweɛŋ wu Ijiip weɛ, tee li wuu le, **20** “Dza ɔ dzoo ɲwaŋ bee ni neɛ be kaari ne to lijiŋ li kweɛŋ wu Iselee, kife beniŋŋ be tɛ weki le be wo ɲwaŋ wuni baa kwiye baa.” **21** Beɛɛni Joɛ dza we dzo ɲwaŋ wulu bee ni be to lijiŋ li kweɛŋ wu Iselee. **22** Se nuuŋ le, tuu beɛ loo, woo le ɲwane Mfoŋ Hero wu Akilo jio kitinde ki tee le Judiya seki, cheŋ ɲgenu le. Be tuu be chiinse li wuu le kiffee li le kiŋŋ ni geɛŋ le ke. Se ya geɛŋ nuuŋ li kitoŋ ki te nuuŋ le kimbe ki kweɛŋ wu Galilii, **23** geɛŋ tsiŋŋ li kitoŋ ki be teenyi le Nasare. Fi tɛ ka le le fi be fi koche si ntomfoŋ wu Nyo tɛ tee ɲkosi le, “Be gii be ni be teenyi wu le Wi wu Nasare.”

3 Te nuuŋ li jo yeɛ, Joɔŋ Nlisulidzoo dza bo geɛŋ libuka le kimbe ki Judiya fenjisi je yi

Nyo li beniŋŋ li le, **2** “Fiiki yeɛŋ shɛŋ yine, kife bumfoŋ bu liboo bwɛ tseketeke.” **3** Joɔŋ wuni nuuŋ wu ntomfoŋ wu Nyo wu Esaya tɛ tee kii wu mfi wu tɛ yo le, “Je yi wi dzeŋgi ye libuka le, ‘Be nache dze yi Taa, be leeki yi, yi ni yi nuuŋ tsaɛŋ.’” **4** Joɔŋ tɛ lisi nuuŋ ndu yi be toŋ be dzuj yi Kameɛ, tɛ kendi kitsaa li tiŋ ki be nache be dzi yi nyaŋ, bijine biee tɛ nuuŋ tsoma be ɲgao yi litoo. **5** Si tɛ tiiti le, beniŋŋ se buti Jerosaleŋ be bitoŋ bi Judiya mao bimbe bi li Dzoo yi Joodaɛŋ lichij bichu, be beɛ le wuu. **6** Si be tɛ beɛ le, be teyi bibifi bi bee li Nyo-ɔ, Joɔŋ se lisi be li dzoo li Dzoo yi Joodaɛŋ. **7** Se nuuŋ le, mfi wu tɛ ɲeŋ si Befarasii bee Besadusii bamu ɲge beɛ le lii be li dzoo, kweɛŋ li bee le, “Kingoke ki mufaa le kini, ε noo wu tifi beŋ le ne kifi shɛŋ yi fuuti Nyo yi yi gii yi doonche li be-ɛŋ yeɛ, ne se beɛ ni?” **8** Feɛ yeɛŋ biee bi doonchi le ne fiiki baa shɛŋ yine kituŋ. **9** Kiŋŋ ne ni ne tiiti fine le Abrahɛŋ nuuŋ chaa wune ke. Ntee beŋ le Nyo nuuŋ yi fiiki ta yini yi to boɔŋ be Abrahɛ-ɛ. **10** Ne keɛ le be geɛ baa fao kituŋ li geɛŋ yi biti-i. Kiti kichu ki wundi ye muntaɛŋ mu dzeɛŋ ke, be gii be wa ki li geɛŋ yi ki-i, be toŋ fetaɛŋ. **11** Nlisoo beŋ li dzoo kife ne fiiki baa shɛŋ yine. Se nuuŋ le, wi wu beɛ le mi-i jij koɔ wu yaa mi. Mmeɛŋo ki koche ke wi wu nnuuŋ mfanche bikpo biee ke. Gii ni lisi fiee beŋ nuuŋ li tsaŋ yi Fiana yi Waɛŋ li mao li wi-i. **12** Kemao kintɛke kee le bo ki gii feɛ giŋŋ lu, ke wu feɛ, banche giŋŋ yi dzeɛŋ yeɛ geɛ li gwɛɛ, se kote mumfee toŋ be wi wu duti nyimu nsij.” **13** Si Joɔŋ tɛ lisi beniŋŋ li dzoo le, Jiso tɛ dza le kimbe ki Galilii be fe Dzoo yi Joodaɛŋ le Joɔŋ lii wu li dzoo te. **14** Se nuuŋ le, Joɔŋ tɛ bechi fenjisi tiiti le, “ε we ɔ beɛo kemi le ɔ lii mi li dzoo, ɔ tuu ɔ beɛ le mi-i ni?” **15** Jiso se tuu li wuu le, “Geɛ fi nuuŋ le deɛni, ε le dze yini le tee we fe baa fiee fichu tsaɛŋ fi Nyo weki.” Beɛɛni Joɔŋ se beŋ, lii Jiso li dzoo. **16** Neɛ si Jiso tɛ gii buti li dzoo ni, fi ka le kiboo tɛ gwiye, ɲeŋ Fiana yi Nyo si yi shiiti yi beɛ si kibime, yi be yi geri li wuu bwij. **17** Fi ka le je tɛ yo liboo le, “Wuni nuuŋ ɲwanɛŋ wu shɛŋ, wu ɲ'wuki bujoŋ be wu ɲge.”

4 Fiana yi Waɛŋ se tuu yi dza yi dzo Jiso yi geɛŋ be wu libuka le kiŋkundi monche wu. **2** Geɛŋ shiŋ fe tsiŋŋ fe, tɛ jiti biee li jo mbaanyɛ li. Lejiŋ lelu, dzeɛŋ bechi yi wuu wu. **3** Wi wu ti monchi beniŋŋ we se be tee li wuu le, “ɔo nuuŋ ɲwane Nyo, ɔ tee le ta yini fiiki yi to tsɛɛ yi

kibele.” 4 Jiso tuu le, “Be tsee baa le, ‘Wi ti tsiinj ye kii kibele kwaa ke. Wi tsiinj kii je chichi yi buti le kimfime ki Nyɔ-ɔ.’” 5 Bedeeni kinkundi kilu tuu ki dzo wu ki geenj be wu Jerosaleɲ kitorj ki waanj, ki leeki wu fe kigo ki yih yi muntofi, 6 ki tee li wuu le, “Dɔ nuuj ɲwane Nyɔ, ɔ jiinj ɔ seri lekwiinj, kife fi fiee e be tsee le, ‘Nyɔ gii yi tee le benchindaa bee kiiche we.’ Fi tuu fi nuuj e be tsee te le, ‘Be gii be ka we bɔbɔ le kii ɔ ni ju kika ko li tete-e.’” 7 Jiso se tuu li kii le “Be tsee baa te le, ‘Kiinj ɔ ni monche Taa wu Nyɔ ya ke.’” 8 Kinkundi kilu tuu ki dzo Jiso fe, ki geenj be wu fe ɲkume wumu-u fe fwa wu deenj liwe ɲge, ki doonche wu bitorj bi li kikoo ki nshe-e bichu be bunɔɲa bu nuuj li bi-i li wuu. 9 Si ki doonche wu le ki tee li wuu le, “ɲgii nye biee bini bichu li we-e, ɔɔ we le mi-i lii ɔ guuj mi.” 10 Jiso tee li ki-i le, “Gene laa Satanj! Be tsee baa le, ‘O guundi Taa wu Nyɔ ya, ɔ nindi nuuj li yi-i kwaa.’” 11 Bedeeni, kinkundi kilu chine li Jiso-o, ki geenj. Fi se ka le benchindaa be Nyɔ-ɔ tɛ dza be be bichi le wuu. 12 Le Jiso dza woo le be kɔɔ baa Joɲɲ Nlisulidzɔɔ be berje li yih yi ncha-a, tuu dza kaari to lijinj kimbe ki Galilii. 13 Geenj bo Nasare, dza fe geenj tsi li kitorj ki Kapanu-uj. Kitorj kini nuuj li libe chi Galilii lichinj, libe chee nuuj le bimbe bi beniiɲ be Sebulo-ɔɲ be bi Naftali. 14 Fini tɛ ka ni le fi be fi kɔche si ntomfɔɲ wu Nyɔ wu Esaya tɛ tee le, 15 “Kimbe ki Sebuloɲ be ki Naftali bi nuuj lichinj li libe liwiɲ li Dzɔɔ yi Joodaanj, kimbe kee nuuj te nshe yi Galilii yi beniiɲ be nuuj ye Bejuu ke tɛ tsiinj, 16 beniiɲ be tɛ shiiɲ be tsiinj li kijibe-e, ɲɛɲ baa kiɲ'wofu kinɔɲa. Butuu woo bwɛe li beniiɲ bani-i be tɛ shiiɲ be tsiinj li nshe yi kijibe ki kwe-e.” 17 Mbɛɛche li mfi wulu-u, Jiso tuu bechi fenjisi li beniiɲ li tiiti le, “Fiiki yeɲɲ shɛɲ yine, kife bumfɔɲ bu liboo bwɛe tseketsɛke”. 18 Le Jiso dza ni dengi li libe chi Galilii lichinj, ɲɛɲ beniiɲ bamu befe, nuuj wi bee ɲwaani. Beniiɲ bani tɛ nuuj Simu wu be tɛ teenyi le Pita, be ɲwaani wu Andolo, be lendi gwii le libe-e, si nime chi bee tɛ nuuj nsuuj yi kɔfe. 19 Jiso tee li bee le, “Biee yeɲɲ mi, ɲgii mfe berj ne ni ne keeti nuuj beniiɲ.” 20 Mfwaa mumkpaɲ be biee be chine gii yibe be dza be biki wu. 21 Jiso se dza fe kiɲɲgi, tuu ɲɛɲ beniiɲ bamu befe nuuj te wi bee ɲwaani. Beniiɲ bani tɛ nuuj Jeɲɲ bee ɲwaani wu Joɲɲ be tɛ nuuj bɔɔɲ be Dzebedii, be tɛ nuuj le ɲgo-o be tee wube wu Dzebedii be tuushi gii. Teen te be.

22 Mfwaa mumkpaɲ be biee be she ɲgo be tee wube be dza be biki wu. 23 Jiso tɛ dza tuu dengi le kimbe ki Galilii kichu tiifi beniiɲ li yih yibe yi bintaashe-e, fenjisi ntɔɲ wu dzeɲɲ kii bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ. Tɛ gii wɔnchi chigoɲ chichu, mɔɔ chigoɲ chi nɔɲa chichu li beniiɲ li. 24 Bedeeni, ntɔɲ wu kii wu se saangɛ geenj li kwɛɛɲ wu Silia kwikwi. Beniiɲ tɛ beɛ be beniiɲ bechu be tɛ gendi mɔɔ be tɛ nuuj li ntɔnye-e le wuu, mɔɔ nuuj be bɔɔɲ be kinkundi-i ɲweki be be, mɔɔ nuuj be wi-i kika, mɔɔ nuuj be tɛ nuuj be ɲgwɛ. Be beɛ be be le wɔnchi be bechu. 25 Mɔɔ nuuj fenj fe tɛ gii giɲɲgi le, bintutu bi beniiɲ le bi nɔɲa banchi le wuu jɲɲ. Beniiɲ bani tɛ dzeti le kimbe ki kwɛɛɲ wu Galilii, bamu dzeti le Bintsii bi Yoofi, bamu Jerosaleɲ mɔɔ bitorj bi Judiya bimu. Bamu se dzeti li Dzɔɔ yi Joodaanj liwiɲ.

5 Le Jiso ɲɛɲ si bintutu bi beniiɲ le beɛ le wuu, dza miri shee fe ɲkume-e, bɔɔɲ bee be kintutu banche be be li wuu lichinj. 2 Se bechi tiifi be, tiiti le, 3 “Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be kii le be baa be kifoo le kimbe ki Nyɔ-ɔ, kife bumfɔɲ bu liboo bwɛe bu bee 4 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be dii kwe-e, kife Nyɔ gii yi chiiɲgi be. 5 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be shiiki yi yibe fekwiinj kife be gii be ji kikoo ki nshe-e. 6 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be dzeɲɲ wuu bee, kii ntse wu tsaanj, nshɔɔɲ se teti be be ntse wulu, kife Nyɔ gii yi nyeke be. 7 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be keeti nshiinj li bamu-u, kife Nyɔ gii yi kɔɔ te nshiinj be be. 8 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be shɛɲ wuuti be kife be gii naa be ɲɛɲ Nyɔ. 9 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be beɛ be mbɛɛɲgii kife be gii be teenj be le bɔɔɲ be Nyɔ-ɔ. 10 Kineetine kinɔɲa kee ki beniiɲ be beniiɲ biindi bikaa le be jɲɲ, kii ntse wu be wu tsaanj, kife bumfɔɲ bu liboo bwɛe bubee. 11 Kineetine kinɔɲa kee kine, mfi wu beniiɲ gaashi berj, be biindi bikaa le bene jɲɲ, be tiiti ɲwaani biee bi bibifi bichu kii berj li yee li kife ne baa beniiɲ berj. 12 E fi keti le ne neki yeɲɲ ne kiiti, kife kinsomfu kinɔɲa kee kine liboo. Ne kee le, e le si be gii be biindi bikaa le bentomfɔɲ be Nyɔ-ɔ be ɲkosi le. 13 Ne baa nuuj ntɔɲ me li nshe yini-i. Se nuuj le, e ntɔɲ dza me to n'yike nsɲɲ, be geɛɲ be me, me se kaari me yike? Ke me mɛɛɲ ye bujoɲ le be fe fiee fi dzeɲɲ lu fuki le be shooshe me nsɲɲ ke, beniiɲ ni be keti be denchi me be bikaa. 14 Ne baa nuuj kiɲ'wofu ki li nshe yini-i. Kitorj ki be gwanj li ɲkume-e ti

nyiki ye yi ke. **15** Wi ti tendi ye lambo le tuu dzoo kuuki be nkaa ke. Wi ti bee e wu tɔŋ lambo tɔmi nuuŋ li fiee fi be ti tɔɔmi lambo lu-u, wu se yengi li wi kwikwi wu nuuŋ li yi-ih. **16** E nɛe le si kiŋ'wofu wune kemi le ni wuuti le beniŋ lii, ke be se ɲeɲ nime chine chi dzeɲ, be nye kiyɔni li chaa wune wu nuuŋ liboo li. **17** Kiŋ nɛ ni nɛ beechi le mi mbɛɔ le nɛe biee bi nuuŋ le Kiŋwaati ki benchi be Mɔɔse-e mɔɔ bi nuuŋ le Biŋwaati bi bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ ke. Mi mbɛɔ nuuŋ le mfe le bi kɔche bu kochine. Meeŋɔ ki mbe ke le nɛɛshe bi bu lɛshe ke. **18** Ntee beɲ cheɲ cheɲ le nsiŋ kiboo be nshe gii bi ma, finlaɲ fi biooŋ le fi nuuŋ le Kiŋwaati ki benchi fi sende nuuŋ te naa la li yee li fuki fe fi be fi kɔche li fiee fi fi doonchi nsij ke. **19** Fi fiee le, wi kwikwi wu bonde nchi wumu le benchi bani-i, mɔɔ wee nchi sende si la le, tiifi te beniŋ le be ni be bondini, ke mwe gii naa ni nuuŋ wi wu ɲkweɲ le bumfɔŋ bu liboo li. Se nuuŋ le, e wi wu kichi benchi bani, tuu tiifi te beniŋ le be ni be kichi be, ke mwe gii naa ni nuuŋ wi wu nyɔŋa le bumfɔŋ bu liboo li lenti. **20** Ntuu ntee beɲ le, e nɛ feti ye kiŋge kine tsaŋ le ki ni ki ye ki ki beniŋ be tiifi benchi be Nyɔ-ɔ mɔɔ ki Befarasii le ke, nɛ te naa mɔɔ le le bumfɔŋ bu liboo li ke. **21** Ne woo baa le be tɛ tee li beniŋ be ɲkosi le, 'Kiŋ ɔ ni wo wi ke. E wi wo wi, ke mwe kemɔɔ nsa.' **22** Se nuuŋ le, ntiitɔ li be-eɲ le wi kwi wu dzɔ shɛŋ be ɲwaani, ke kemɔɔ te nsa. Wi wu gaa ɲwaani, mwe kee le gii naa leɲ li beniŋ be sɛki bensa-a limfwe. Wi wu teɲ ɲwaani le, 'Kibere, mwe kee le gii naa le li wi wu nyɔŋa-a.' **(Geenna g1067)** **23** Fi fiee le, ɔɔ weki le ɔ nye nya ya fe taantaa chi muntofi-i, ɔ kimi bubiee bu nɛe ɲwaana le we-e shɛŋ, **24** ɔ gee nya ya fe taantaa chi muntofi fechin, ɔ geeɲ nɛe ɲwaana saa nɛ nache biee kwe, ɔ se kaari ɔ be ɔ nye nya ya. **25** E wi dzɔ we giŋgi be we li yih yi nsa-a, ɔ gwene ɔ nache nɛe wu ne to wi bee sini nɛ meeɲ le dze, kii ni geeɲ nye we li tsɔŋ yi wi wu sɛki bensa-a, se tuu we li tsɔŋ yi wi wu nchi-i be fa we li yih yi ncha-a. **26** Ntee we cheɲ le, ɔ nuuŋ te bo lu fuki fe ɔ meeshi ɔ sooɲ finini fichu fi be tee le ɔ sooɲ siɲ ke. **27** Ne woo baa le be tɛ tee le, 'Kiŋ ɔ ni giŋgi be kwɛe wi ke.' **28** Se nuuŋ le, ntiitɔ beɲ le, wi kwikwi wu bichi kwɛɲ kemi ɲgeɲ li wu-u, ke wu giŋgi be wu li shɛŋ yee li kiturɲ. **29** Fi fiee le e lisi cho chi le kiŋge feti le ɔ ni ɔ feti bubiee, ɔ buu lisi chilu ɔ too. Fi dzɔɲ le ɔ lɛe kimbe ki yi ya-a kimumkpaɲ, ye ki fe be nuuŋ be

loŋ we kwikwi fe wi wu nyɔŋa-a. **(Geenna g1067)** **30** E kibene ko ki kiŋge feti le ɔ ni ɔ feti bubiee, ɔ sonde kibene kilu ɔ too. Fi dzɔɲ le ɔ lɛe kimbe ki yi ya-a kimumkpaɲ, ye ki fe yi ya chichi nuuŋ yi geeɲ fe wi wu nyɔŋa-a. **(Geenna g1067)** **31** Be tɛ tuu be tee te le, 'E wi kooɲ be kwesi, mwe tsee kiŋwaati nye li kwɛɲ wulu-u ki doonchi le meeɲ ye kwesi ke.' **32** Se nuuŋ le, ntee beɲ le, e wi kooɲ be kwesi, nuuŋ ye le kwɛɲ wulu jiio bukwee ke, ke wu feɔ nuuŋ le kwɛɲ wulu geeɲ ni gimi be bunin be bukeɲ bamu-u. Wi wu dzɔ kwɛɲ wu bo li nyuɲ wumu yih, wu gee li wuu yih, ke mwe dzɔ kwɛe wi. **33** Ne tɛ woo te si be tɛ tee li beniŋ be ɲkosi-i le, 'Dɔ tee fiee ɔ chini, kiŋ ɔ ni ba fi mferu nsij ke. ɔ kemi le ɔ fe fiee fi ɔ tee, ɔ chini li Taa li limfwe le ɔ gii ɔ fe.' **34** Se nuuŋ le, ntuu ntiiti li be-eɲ le, kiŋ wi ni tee fiee chini ke. Kiŋ wi ni chini li bukoɲ bu liboo li ke, kife liboo nuuŋ kabara wu Nyɔ. **35** Kiŋ wi ni chini li nshe-e ke, kife nshe nuuŋ kilaanda ki bikaa bi Nyɔ-ɔ te. Kiŋ wi ni chini li Jerosaleɲ ke, kife Jerosaleɲ nuuŋ kitɔŋ ki Mfɔŋ wu nyɔŋa-a. **36** Kiŋ wi ni tuu chini nɛe li yi yee li ke, kife wi nuuŋ te fe le yi ye yi li fa mumkpaɲ to chibu, ke le yi libe ke. **37** E wi beɲ fiee le, 'Iiŋ', fi kɔche le. ɔ wu faaɲ le, 'Wohoo', fi kɔche nɛe te le. E wu taa fiee fe, ke fiee fiee dza fiee nuuŋ fe wi wu bifi we-e. **38** Ne woo baa te le, be tɛ tee le, 'E wi buu lisi chi wi-i, be buu te chi mwe-e. E wi buu kige ki wi-i, be buu te kee.' **39** Se nuuŋ le, ntiitɔ li be-eɲ le, kiŋ wi ni ni nyiitini fiee be wi wu bifi ke. E wi maan kilaanche ko ki kiŋge, ɔ fiiki ki kimese meeshi maan. **40** E wi dzeti we li nsa-a kii ndu ya yi lenti, ɔ meeshi ɔ taa mɔɔ kiŋkorɲ ko fe. **41** E wi kaɲ we le ɔ dende ma mumkpaɲ, ɔ dende bema befe nɛe wu. **42** E wi lɛke fiee li we-e, ɔ nye wu. E wi feeti fiee li we-e, kiŋ ɔ ni faaɲ nye ke. **43** Ne woo baa te e be tɛ tee le, 'Dɔ kɔŋgisi ɲwaana, ɔ baanini wi wa wu mbani.' **44** Se nuuŋ le, ntiitɔ li be-eɲ le, nɛ kɔŋgisi yeɲ beniŋ bene be mbani-i, nɛ lɛki li Nyɔ-ɔ li be biindi bikaa le bene jɲ. **45** Bedeeni, nɛ se ni nɛ nuuŋ bɔɔɲ be Baa wune wu nuuŋ liboo li. E wu, wu ti feti wiŋ bendi li beniŋ be bifi-i mɔɔ li be dzeɲ li. Ti feti te dzaaɲ beɛ li beniŋ be feti biee bi tsaɲ li, mɔɔ li be feti ye biee bi tsaɲ ke-e. **46** Ne beechi le e nɛ kɔŋgisi nuuŋ beniŋ be kɔŋgisi beɲ kwaa, mbeɲ wulu se nuuŋ la li be-eɲ? E nɛe le te si beniŋ be kundi kiŋwaati ti feti ni? **47** E nɛ yeeshi nɛe nuuŋ beɲwaana bene kwaa, fiee fi nɛ se feti fi beniŋ bamu feti ye ke

nuuŋ fi la? Mɔɔ beniinj be nuuŋ yɛ Bejuu kɛ ti feti nɛɛ tɛ lɛ ni? **48** Fi fiɛ lɛ nɛ dzɔɔŋ nɛ gɛɛŋ nɛ mɛɛshi si Baa wunɛ wu nuuŋ liboo dzɔɔŋ wu gɛɛŋ wu mɛɛshi tɛ lɛ.”

6 “Nɛ ŋiŋgi yɛɛŋ lɛ, ɛ nɛ feti bieɛ bi dzeɛŋ, nɛ fɛ kɛ lɛ beniinj li limfwe lɛ be ni be ŋiŋgi kɛ. ɛ nɛ feti lɛ, Baa wunɛ wu nuuŋ liboo tɛ soɔŋ beŋ kɛ. **2** Fi fiɛ nuuŋ lɛ, mfi wu ɔ nyɛɛ fiɛ li wi wu kifoo li, kiinj ɔ ni ɔ tɛŋgi kimbuu si beniinj be nimi ti shiinj be feti li yih yi leke li Nyɔ-ɔ mɔɔ lɛ dze, lɛ beniinj ni be piɛti be kɛ. Ntee beŋ chɛɛŋ chɛɛŋ lɛ be kɛmɛ baa kinsomfu ki bee kituŋ. **3** Se nuuŋ lɛ, mfi wu ɔ nyɛɛ fiɛ li wi wu kifoo li, kiinj ɔ ni fɛ lɛ kibɛnɛ ko ki kimɛsɛ kɛɛ fiɛ fi ki kigɔŋɛ feti kɛ. **4** Bedɛɛni, nya ya ni yi nuuŋ lɛ munyiikɔɔ li, Baa wa wu ti ŋiŋgi bieɛ bi be feti lɛ munyiikɔɔ li se soɔŋ wɛ. **5** Mfi wu nɛ leki li Nyɔ-ɔ, nɛ fɛ kɛ si beniinj be nimi-i ti feti kɛ. Be ti kɔŋgisi nlemɛ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, mɔɔ lɛ dzɛ ntase be se leki li Nyɔ-ɔ, lɛ beniinj se ŋɛŋ be. Ntee beŋ chɛɛŋ lɛ be kɛmɛ baa kinsomfu ki bee kituŋ. **6** Se nuuŋ lɛ, mfi wuɔ weki lɛ ɔ leke li Nyɔ-ɔ, ɔ lɛ lɛ yi-ih lenti, ɔ beŋɛ kigoo ɔ se leki. Baa wa wu nuuŋ lɛ munyiikɔɔ li, Baa wa wu shiinj ŋiŋgi bieɛ bi ɔ feti lɛ munyiikɔɔ li se soɔŋ wɛ. **7** ɛ nɛ tuu leki li Nyɔ-ɔ, kiinj nɛ ni nɛ yoomfi si beniinj be ti kii yɛ Nyɔ kɛ ti shiinj be feti lɛ kɛ. Be ti feti lɛ be beechi lɛ be gii be woo nleke li Nyɔ-ɔ wu be kii jɛ yibe yeti ŋge. **8** Kiinj nɛ ni nɛ nuuŋ si be kɛ. Nɛ kɛɛ lɛ Baa wunɛ kiɔ fiɛ fi nɛ weki kituŋ nɛ mɛɛŋ saa fi ki bii kɛ. **9** Nɛ kɛmi lɛ nɛ ni nɛ leki li Nyɔ-ɔ ni: ‘Baa wusɛŋ wu nuuŋ liboo, fɛrɛ beniinj ni be guundi bukoɔŋ bwo, **10** ɔ fɛ lɛ bumfɔŋ bwo be, ɔ fɛ lɛ fiɛ fi ɔ kɔŋgisi ni fi nuuŋ laaŋkwiinj si fi nuuŋ liboo. **11** Nyɛ bee bijine bi beŋ. **12** ɔ feeki bee bibifi bisɛŋ, si tɛ gii ti fekisi bibifi bi beniinj bamu feti li bee li. **13** Kiinj ɔ ni chine lɛ tɛ lɛ li mɔnche-ɛ kɛ. Fi bee li tsɔŋ yi wi wu bifi wɛ-ɛ. [Bumfɔŋ nuuŋ bwo, buŋga nuuŋ bwo, bunɔŋa nuuŋ bwo mfi kwi ma nsij. Gɛɛ fi nuuŋ lɛ.]’ **14** Nɛ kɛɛ lɛ ɛ nɛ fekisi bibifi bi beniinj bamu feti li be-ɛŋ, Baa wunɛ wu nuuŋ liboo se ni fekisi bine tɛ. **15** Se nuuŋ lɛ, ɛ nɛ fekisi yɛ bibifi bi beniinj bamu feti li be-ɛŋ kɛ, Baa wunɛ tɛ feeki tɛ bibifi bine kɛ. **16** Mfi wu nɛ jiti bieɛ bijɛ, kiinj nɛ ni nɛ bichi fuyaa si beniinj be nimi-i ti feti kɛ. Be ti suuti fɛ lii fɛ bee li mfi wulu-u, lɛ beniinj se ŋɛŋ lɛ be jiti baa bieɛ bijɛ. Nse ntiitɔɔ li be-ɛŋ chɛɛŋ lɛ be kɛmɛ baa kinsomfu ki bee li nshe yini-i

kituŋ. **17** Se nuuŋ lɛ, mfi wu ɔ jiti bieɛ bijɛ, ɔ tsootse yi ya, ɔ fwa bushi bwo, **18** beniinj se tɛ kɛɛ lɛ ɔ jitɔɔ bieɛ bijɛ kɛ, Baa wa wu nuuŋ lɛ munyiikɔɔ li ni ŋiŋgi. Baa wa wu ti ŋiŋgi bieɛ bi beniinj feti lɛ munyiikɔɔ li se soɔŋ wɛ. **19** Kiinj nɛ ni kiri bulofu bune laaŋkwiinj fɛ nuuŋ shee kaan, maŋgere kɔɔ, mɔɔ fɛ bɛyi nuuŋ be bonde be lɛ be yi kɛ. **20** Kiri yɛɛŋ bulofu bune nuuŋ li kweɛŋ wu liboo li, fɛ shee nuuŋ tɛ kaan kɛ, be fɛ maŋgere nuuŋ tɛ kɔɔ bu kɛ, mɔɔ be fɛ bɛyi nuuŋ tɛ naa bonde lɛ be lɛ be yi kɛ. **21** Nɛ ni nɛ kii lɛ fɛ wi kiri bulofu bwɛɛ fɛ, ɛ nɛɛ fɛ fɛ shɛŋ yɛɛ gii yi ni yi nuuŋ. **22** Lisi cho nuuŋ lambo li yi ya-a. Bedɛɛni, ɛ lisi cho wuutɔɔ, kɛ yi ya chichi yise yɛɛ be kiŋ’wofu. **23** Se nuuŋ lɛ, ɛ lisi cho kwi, kɛ yi ya chichi yise yɛɛ be kijibe. ɛ kiŋ’wofu ki wi-i dza ki to kijibe, se kijibe kilu gbɛɛŋ ki nuuŋ niŋ? **24** Wi nuuŋ tɛ niŋ li betɛ bikoo li be fɛ kɛ. ɛ nindi lɛ, kɛ gii ni baanini wumu, kɔŋgisi wumu, gii ni wuki li wumu ŋge, tɛ dzo wumu wɛ li fiɛ li kɛ. Nɛ nuuŋ nɛ tɛ niŋ li Nyɔ-ɔ lɛ nɛ tuu nɛ niŋ li kwa-a kɛ. **25** Bedɛɛni, ntiitɔɔ li be-ɛŋ lɛ kiinj nɛ ni nɛ buki yi kii ntɛ wunɛ laa, nɛ gii nɛ ji la, mɔɔ laa nɛ gii nɛ woŋ la, mɔɔ nuuŋ kii yi yine laa, nɛ gii nɛ lii la lɛ kɛ. Ntɛ wu wi yeki nɛɛ bieɛ bijɛ, yi yi wi yeki nɛɛ ndu ni? **26** Biche yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ si muniinj mu jiindi liwe. Mu ti tɔyi yɛ, mu ŋ’wechi yɛ bijine lɛ mu banche mu gɛɛ li bigɔɔnu kɛ. Se nuuŋ lɛ, Baa wunɛ wu nuuŋ liboo nyeki nɛɛ mu. Bedɛɛni, nɛ yeki yɛ muniinj muni ni? **27** ɛ noo lɛ be-ɛŋ lenti wu buki yi wu nuuŋ tonde mfi mumkpaŋ li ntɛ wɛ-e? **28** Nɛ se buki yi kii ndu lɛ la? Biche yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ si beflaaba be kuu libuka ti nindi yɛ, kɛ lɛ be taa ndu kii yi yi be kɛ. **29** Nɛɛ lɛ ntee beŋ lɛ mɔɔ nuuŋ Mfɔŋ Salimu li bunɔŋa bwɛɛ buchu bu gii tɛ kɛmi ti mɛɛŋɔ saa ki chuume kɛ yi yɛɛ be ndu lɛ kache bujɔŋ bu flaaba wumu-u kɛ. **30** ɛ Nyɔ ti chuumini kitɔɔ ki kuu libuka, kitɔɔ ki kuu beŋ, ɛ bo fwaa be kuke ki fetaan, yi gii se lee ki chuume kɛ beŋ be ndu yi yaa ki ni? Hooɔ beŋ beniinj be kɛmi kimbeenche kinterɛ bani! **31** Bedɛɛni, kiinj nɛ ni nɛ buki yi nɛ kwɛŋgi laa nɛ gii nɛ ji la, nɛ woŋ la, kɛ nɛ gii nɛ lii la li yi yine lɛ kɛ. **32** Bieɛ bini bichu nuuŋ bi beniinj be nuuŋ yɛ Bejuu kɛ ti shiinj be giki bufii li bi-i. Nɛ kɛɛ lɛ Baa wunɛ wu nuuŋ liboo kiɔ lɛ nɛ weki baa bieɛ bini bichu. **33** Saa yɛɛŋ nɛ gɛɛ bufii bune nuuŋ li bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ kwe be li bieɛ bi nuuŋ tsaaŋ lɛ yi-i lii, yi se tonde bieɛ bini bichu li be-ɛŋ. **34** Fi se fiɛ lɛ, kiinj nɛ ni nɛ bakini kii fwaa

ke. Mbakine kii fiee fi fwaa, nuuŋ fwaa. Ŋge wu li jobe koche nee nuuŋ li jobe chil-u chee.”

7 “Ne saa ke bingge bi beniŋ bamu-u ke, ε fi nuuŋ le, Nyɔ te saa te kine ke. **2** Ne kee le dze yi ne seki kinge ki wumu-u, ε nee yi yi Nyɔ gii yi saa te kine le. Fiee fi wi fichini fiee le nye li wi-i ε fi fi Nyɔ gii naa yi fiche le yi se nye li mwe-ε te. **3** Fi geen fiɔ ŋingi sheen yi kwiŋ yi nuuŋ ŋwaana le lii, ɔ se te ŋeŋ kingkɔsi ki kwi-ŋ ki nuuŋ le lii ya ke? **4** Ke fi geen fiɔ nuuŋ ɔ tee li ŋwaana le ‘Ŋwaanɛŋ be mbuu sheen yee le wee lii,’ ɔ te ŋeŋ te kingkɔsi ki nuuŋ wee le lii ke? **5** We wi wu nimi! Saa buu ko ki nuuŋ we le lii ɔ se bɔseyi ɔ ŋeŋ sheen yi nuuŋ ŋwaana le lii, ɔ se buu. **6** Kiŋ ne ni dzɔ fiee fi Nyɔ-ɔ ne nye li bwɔ ke. E ne fe le, yi fiiki yi nume beŋ. Kiŋ ne ni dzɔ fincha fi waan ne nye li dziŋ li ke. E ne fe le, yi be yi denche beŋ be bikaa.” **7** “Ne biiti yeeŋ, Nyɔ gii yi nye beŋ. Ne geendi yeeŋ, Nyɔ gii yi doonche beŋ. Ne kundi yeeŋ kigoo, Nyɔ gii yi gwiye li be-er. **8** Ne kee le wi kwikwi wu biiti, gii keme, wi kwikwi wu weki, gii ŋeŋ, wi wu kundi kigoo be gii be gwiye li mwe-ε. **9** E noo li be-er linti wu ŋwani bii wu buneeŋ, se tuu nye wu nuuŋ tete? **10** Ke wu bii wu nsuun, tuu nye wu nuuŋ yɔ? **11** E beŋ be nuuŋ beniŋ be bifi ti kii si be nyee biee bi dzeŋ li bɔɔŋ bene, Baa wune wu nuuŋ liboo lee ki nye ke biee bi dzeŋ li beniŋ be biiti li wuu yeki si ne nyee le ni? **12** Fi se fiee le, fiee fi ne kɔŋgisi le beniŋ fe li be-er, ε nee fi fi ne nuuŋ ne ni ne feti te li bee, kife fini fiee fiee fichu fi kingwaati ki benchi be Mɔɔse mɔɔ Biŋwaati bi bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ tiifi.” **13** “Le yeeŋ nuuŋ le fweeŋ wu mbar wu nuuŋ kimfase-ε, kife fweeŋ wu nuuŋ mgboɔŋ be dze yi nuuŋ tseke, giŋgi nuuŋ fe be gii be la bula, beniŋ se lii baa le yi-i ŋge. **14** Ne ni ne kii le fweeŋ wu mbar wu kimfase, be dze yi teemi nuuŋ yi giŋgi fe ntse wu kimake-ε. Beniŋ be ŋingi yi baa niŋ.” **15** “Ne dzeti yeeŋ mfi kii beniŋ be yeeŋgi le be baa bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ. Be bee le be-er be yeeŋgi le be baa nshɔɔŋ, se nuuŋ le, be nuuŋ be mbɔɔŋku lenti be yeeŋgi si nshɔɔŋ. **16** Ne gii ne kee be nuuŋ li bingge bi bee nee si be ti kii kiti nuuŋ li muntaan mu wonŋ li kiti kilu-u le. Nuun be kɔ muntaan mu lembee li bifafu ni, ke nuuŋ be kɔ muntaan mu ‘fi-ig’ li kiti ki biaan ni? **17** Fi fiee le kiti ki dzeŋ kichu ti wundi muntaan mu dzeŋ, kiti ki bifi wundi muntaan mu bifi. **18** Nuun kiti ki dzeŋ

te wonŋ muntaan mu bifi ke. Fi nuuŋ te le kiti ki bifi nuuŋ te wonŋ muntaan mu dzeŋ ke. **19** Kiti kichu ki wundi ye muntaan mu dzeŋ ke, be gii be wa ki be tɔŋ fetaan. **20** Fi fiee le, ne gii ne kee beniŋ be binsee le belu nuuŋ li bingge bi bee.” **21** “E wi kwikwi wu teenyi mi le, ‘Taa, Taa’, wu gii le li bumfɔŋ bu liboo li ke. E nee wi wu feti fiee fi Taa wu nuuŋ liboo kɔŋgisi. **22** Gii be bo jobe chi nsa wu kimerise, beniŋ ŋge gii be ni be biiti li mi-i laa, ‘Taa, Taa, te tɛ laŋini benton be Nyɔ-ɔ li bukoon bwo-o, te bushi bɔɔŋ be kingkundi-i li yi yi beniŋ li bukoon bwo-o, te feti nee mɔɔ bintewa bi biee le li bukoon bwo-o ni?’ **23** Nse ntuu ntee li bee le, ‘Nti mɛeŋɔ nsaa ki kee ke beŋ ke. Dzatse yeeŋ mi lii beŋ beniŋ be nuuŋ te biee benchi be Nyɔ-ɔ ke.’” **24** “Bedɛeni, wi kwikwi wu wuki je yeeŋ yini, feti si yi tiiti we si wi wu bufii wu tɛ gwan yih ye li kimba-an. **25** Le dzaan we, dzɔ yise, mbaandze ka ju yih yilu, se nuuŋ le, yih yilu ba ki keme ke, kife tɛ fe kimfoo kilu li kimba-an liwe. **26** Se nuuŋ le, wi wu wuki je yeeŋ yini te fe si yi tiiti ke, ke mwe we nee si kibere ki wi-i ki tɛ gwan yih ye nuuŋ li mfwe-ε. **27** Le dzaan we, dzɔ yise, mbaandze ka, ju yih yilu, yi keme, yi we likwiŋ chichi be chiŋ ni guuu.” **28** Le Jiso tee be biee bini bichu mɛeŋɔ, wa te kintutu ki beniŋ le kilu kii ntiife we, **29** kife tɛ gii tiifi si wi wu kemi bungga bu ntiife. Tɛ tiifi ye si beniŋ be bee be ti tiifi benchi be Nyɔ-ɔ tɛ shiŋ be tiifi ke.

8 Jiso tɛ dza li ŋkume-ε bɔɔ, kintutu ki beniŋ le kinɔŋa banche ki biki wu. **2** Fi se ka le wi wumu wu tɛ gendi be chigɔŋ chi nɔŋa, tɛ dza be tɔŋ nɔŋ Jiso limfwe tee li wuu le, “Taa, nuuŋ ɔ wɔnche mi ni ŋ'wuuti, ɔ kɔŋgisi lɔɔ.” **3** Jiso dza neeki kibene, kɔŋ li wuu, tee le, “Ŋkɔŋgisɔɔ, temi ɔ ni ɔ wuuti.” Mfwaa mumkpaŋ, chigɔŋ chi nɔŋa chilu biee chi ma li wuu bwɔŋ, to waan. **4** Jiso se chiinse li wuu le, “Biche, kiŋ ɔ ni tee li wi-i ke. Si fi nuuŋ ni, gene ɔ doonche yi ya nuuŋ li te muntofi-i, ɔ nye nya yi Mɔɔse tɛ tee le wi kemi le nye, le doonche li beniŋ li le wu temɔɔ li chigɔŋ chini wu to waan.” **5** Jiso dza geen le li kitoŋ ki Kapanu-un, te kikoo wu beniŋ be nchi-i wumu be ŋeŋ wu sungi bɔ li wuu tiiti le, **6** “Taa, ŋwanɛŋ wu nime gimɔɔ li yih ε ŋgwe kɔɔ wu.” **7** Jiso tee li wuu le, “Ŋgii mbe ŋ'wɔnche wu.” **8** Se nuuŋ le, te kikoo wu beniŋ be nchi-i wulu tuu li Jiso le, “Taa, mɛeŋɔ ki koche ke wi wu ɔ nuuŋ ɔ be li wuu yi ke. Yɔre nee nuuŋ

je kwaa, ɲwanɛɲ wu nime tɛmi. **9** Mi ɲ'we tɛ lɛ bunga bu wi wumu lɛkwiɲ, bɛniɲ bɛ nchi-i nuuɲ tɛ lɛ mi-i lɛkwiɲ. Mbɛɛ ɛ mi ntee li wumu le, “ɔ giɲgi,” mwe gɛɛɲ, ɛ mi ntuu mi ntee li wumu le, “Bɛ,” mwe bɛ. ɛ mi ntee tɛ li mfwa wɛ-ɛɲ le, “Fɛrɛ fini,” fɛ nɛɛ tɛ lɛ.” **10** Le Jiso woo fiee fi wu tee, wa tɛ wu. Kweɛɲ li bɛniɲ bɛ tɛ biki wu baa le, “Ntee bɛɲ chɛɛɲ le, mɛɛɲɔ saa ki ɲɛɲ mɔɔ nuuɲ wi mumkpaɲ wu lɛlɛɛ wu gɛɛ ɲwaani yini shɛɲ li mi-i ni kɛ.” **11** Ntee bɛɲ le, bɛniɲ ɲge gii naa bɛ dza bimbe bichu mbɛɛchɛ lɛ jobɛ tɛti ɲɛnu mbochu lɛ chi sechi, bɛ ni bɛ bɛɛ bɛ shiiti bɛ jii bieɛ bɛ bɛ chaa bɛnɛ, Abrahɑɲ, Adzi mɔɔ Yakɔ li kwɛɛɲ wu Nyɔ-ɔ wu liboo li, **12** se nuuɲ le, bɔɔɲ bɛ li kwɛɛɲ wulu kibɛɛ bɛ gii bɛ lɔɲ bɛ li kijibɛ-ɛ lɛkuuɲ fɛ bɛ gii bɛ ni bɛ dii bɛ jii ɲgesi.” **13** Si Jiso tɛ yɔ le, bieɛ tee li tɛ kikoo wu bɛniɲ bɛ nchi-i wɛ le, “Nuuɲ ɔ gɛɛɲ fio, si ɔ bee ɔ gɛɛ shɛɲ li mi-i ni, fi ka nɛɛ bɛ wɛ lɛ.” Le tee lɛ, ɲwanɛ wu nime wu tɛ kikoo wu bɛniɲ bɛ nchi-i wulu bieɛ tɛmi nɛɛ li mfi wulu-u. **14** Jiso tɛ dza gɛɛɲ lɛ li Pita yih, ɲɛɲ si mwɛsɛ Pita gimi gendi bɛ kɲkɛɲkɛ. **15** Jiso kɔɲ li kibɛnɛ kee li, kɲkɛɲkɛ kilu se bieɛ ki chikɛ, dza wɛ bichɛ fiee Jiso ji. **16** Le ni nuuɲ lɛ fɛmfɔ-o, bɛniɲ bɛɛ bɛ bɛniɲ ɲge bɛ bɔɔɲ bɛ kɲkundi-i tɛ gii bɛ ɲwɛki bɛ bɛ lɛ Jiso-o. Bɛchi buushi fiana yi tii yilu nuuɲ nɛɛ bɛ jɛ yi lɛwa kwaa. Se wɔnchi bɛniɲ bɛchu bɛ tɛ gendi. **17** Fi bɛ fi kɔchɛ si ntomfɔɲ wu Nyɔ wu ɛsaya tɛ saa wu tee le, “Wu tsakɔɔ bɛ ntɔnyɛ bɛsɛɲ, wu too chigɔɲ chisɛɲ.” **18** Le Jiso tuu ɲɛɲ si kintutu ki bɛniɲ lɛ kinɔɲa banche li wuu lichɲɲ, tee li bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u le, “Tɛ lenchi libɛ chini tɛ gɛɛɲ luwɲɲ lɔɔ.” **19** Wi wumu wu tɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ bieɛ kiɲgi tee li Jiso le, “Wi wu ntiife, ɲgii ni mbiki wɛ mɔɔ ɔ giɲgi fɛɲ le.” **20** Jiso tuu li wuu le, “Bijinu kɛmi ntuuɲ yi bi, muniɲ mu jiindi liwɛ kɛmi yih yi mu, se nuuɲ le, ɲwanɛwi kɛmi yɛ mɔɔ fɛ nuuɲ gɛɛ kikoo kee fɛ kɛ.” **21** Wi wɛ wu kintutu wumu tuu tee li wuu le, “Taa, gɛɛ mi nsaa ɲgɛɛɲ ndiiyɛ taa kwɛ nse ni mbiki wɛ.” **22** Jiso se tuu li wuu le, “ɔ biki mi, gɛɛ bɲɲkwi ni bi diyi bɲɲkwi bi bee bi kwiye.” **23** Jiso gɛɛɲ lɛ lɛ ɲgo-o, bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u bieɛ tɛ wu le. **24** Fi ka le, mfieɛ yi tɛɛmi yimi tɛ taa yi dza yi bɛchi lɛ libɛ chilu-u yi nduɲgi dzaɔ yɛki, yi leki le yi yisɛ lɛ ɲgo wulu. Si fi tɛ keti lɛ, Jiso tɛ liiti fiee. **25** Bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u se gɛɛɲ bɛ kaɲgi wu bɛ tee le, “Taa, fi bee, tɛ kwii baa.” **26** Se kaɲgi tee li bee le, “Hooɔ bɛniɲ bɛ

kimbeɛnchɛ-ɛ ki sendɛ-ɛ. Nɛ chendi la?” Le tee lɛ, se dza wɛ waɲ mfieɛ yilu mɔɔ dzaɔ yi nyɔɲa yɛ, se yi chikɛ ni nshiɲɲ. **27** Bimfimu wonde bɛniɲ belu ni katara. Bɛ tee le, “ɲwaani wuni wi nuuɲ wi wu la wu mfieɛ mɔɔ dzaɔ wuki li wuu ni?” **28** Jiso lenchi bo kimbɛ ki bɛniɲ bɛ Gadalaɲ. Biki bɛ bɛniɲ bɛfɛ ɛ bɔɔɲ bɛ kɲkundi-i tɛ ɲwɛki bɛ bɛ. Bɛniɲ belu tɛ bo lɛ dziɲ yi bɛ diyi bɛniɲ le, bɛ bɛndi yi ɲge si nuuɲ wi tɛ mɔɔ ka lɛ dze yilu-u kɛ. **29** Fi se ka le, bɛ tɛ tuu bɛ bɛchi bɛ wendi lɛwɛ ɲge bɛ tiiti le, “ɲwanɛ Nyɔ, ɔ wɛki la li bee li? ɔ bɛɛ lɛ ɔ nyɛ bee ɲge mfi mɛɛɲ saa ki kɔchɛ kɛ ni?” **30** ɛ kintutu ki dziɲ lɛ kimu tɛ jii bieɛ fɛ fɛchiɲ ɲgɔɲgɔmɔɔ ki. **31** Bɔɔɲ bɛ kɲkundi-i belu se lɛkɛ Jiso le, “Mintemii, ɔɔ buu bee, ɔ tuumi bee tɛ gɛɛɲ tɛ lɛ li dziɲ yɛɛ.” **32** Jiso se tee li bee le, “Gɛnɛ yɛɛɲ lɛ.” Bɛ se bo, bɛ gɛɛɲ bɛ lɛ li dziɲ yilu. Fi se ka le kintutu ki dziɲ lɛ kilu kichu tɛ bɔɔ li mbɛmɛ wu ɲkumɛ-ɛ ki seri, ki sheɛ lɛ libɛ chilu ki kwiye li dzaɔ. **33** Bɛniɲ bɛ tɛ kiichi dziɲ yilu baa kifi bɛ gɛɛɲ li bintsii li, bɛ tiiti fiee fichu fi ka bɛ bɛniɲ bɛ bɔɔɲ bɛ kɲkundi-i tɛ nuuɲ li bee baa. **34** Fi se ka le kitorɲ kilu kichu tɛ tuu ki bo ki bɛ lɛ ki chiɲ Jiso. Si bɛ tɛ bɛ bɛ ɲɛɲ wu lɛ, bɛ soɔɲ bɔ li Jiso le dza fɛ kintsii ki bee.

9 Jiso lɛ lɛ ɲgo-o, kaari lenchi gɛɛɲ li kitorɲ kee li. **2** Fi ka le bɛniɲ bamu tɛ bɛ bɛ wi wumu ɛ ɲgwɛ kɔɔ wu, ɛ bɛ too wu fɛ kida-ɲɲ. Jiso ɲɛɲ si bɛniɲ belu gɛɛ shɛɲ li wuu, tee li wi wu ɲgwɛ tɛ kɔɔ wɛɛ le, “ɲwanɛɲ, kɛmɛ shɛɲ. Mi mfɛekɔɔ bibifi bio.” **3** Fi ka le bɛniɲ bamu bɛ doonchi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ tɛ bɛchi bɛ ɲɲɲini bebe bɛ tiiti le, “Wi wuni dzetɔɔ kintsii ki Nyɔ-ɔ.” **4** Jiso kɛɛ fiee fi bɛ tɛ beechi, bii li bee laa, “Nɛ kɛmi bɛ mbɛɛchɛ bɛ bifi li shɛɲ yinɛ ni kii la?” **5** Fiee fi nuuɲ tɛkɛ li ntefu nuuɲ fi la? Ntefu li wi wuni lɛ mi mfɛekɔɔ bibifi bieɛ, mɔɔ le dza wɛ ɔ ni ɔ dengi le? **6** Se nuuɲ le, ɲgii mfe nɛ kɛɛ lɛ ɲwanɛwi kɛmi bunga laɲɲkwiɲ bu fɛkise bibifi.” Le tee le, bieɛ tee li wi wu ɲgwɛ tɛ kɔɔ wɛɛ le, “Dza wɛ, ɔ dzaɔ kidarɲ ko ɔ ni ɔ giɲgi li yih.” **7** Mwe se dza giɲgi fɛkuuɲ. **8** Le kintutu ki bɛniɲ lɛ kɛɛ ɲɛɲ fiee fi ka, bɛ kɛmɛ chɛnɛ, bɛ bɛchi bɛ yɔɔnchi Nyɔ yi nyɛ ɲwaani buni bunga li wiwo-ɔɲ. **9** Le Jiso dza fɛ le tuu ni dengi giɲgi, ɲɛɲ wi wumu wu bɛ teenyi le Maacho, nuuɲ wi wu kundi kɲɲwaati, ɛ tɛ sheɛ fɛ kintsii kee ki nime-ɛ. Jiso tee li wuu le, “ɔ biki mi.” Bieɛ dza wɛ biki wu. **10** Jiso dza gɛɛɲ sheɛ

jii biee li Maacho yih, fi se ka le, beniinj bamu nge be tē kundi kinwaati, mōo beniinj bamu be bifi tē be be shee be jii biee be Jiso mōo bōōng bee be kintutu-u. **11** Le Befarasii nger si bee be jii biee le, be bii li bōōng bee be kintutu-u laa, “Fi geer fi wi wune wu ntiife jii biee bee beniinj be kundi kinwaati mōo beniinj bamu be bifi?” **12** Jiso woo si be bii le, tee li bee le, “Beniinj be tēemi ti weki ye wi wu ntsi ke. E beniinj be gendi be ti weki wi wu ntsi. **13** Gene yeer ne beche ne nger laa kinyi ki fiee fi be tsee Nyo tiiti le, ‘Ŋ’wekōo le beniinj ni be keeti nshiinj li beniinj bamu-u, ŋ’weki ye nuur le be ni be feti muntofi li mi-i ke’, fi nuur le la le? Ne kee le mēēō ki mbe ke le nteer beniinj be nuur tsaar ke. Mi mbeēō nuur le nteer be bifi.” **14** Bōōng be kintutu be Jōōng Nlisulidzōo le dza be bii li Jiso laa, “Fi geer fi bee Befarasii tuu jiti bije, bōōng bo be kintutu-u jiti ye te ke?” **15** Jiso tuu li bee le, “Ne beechi le be nuur be teer beniinj fe bugoo li, be geer be ni be nuur li nshiinj li nyur wutso mēer be be ni? Mfi beēō wu be gii be fi nyur wutso wulu li bee, be se bechi njiru bije. **16** Wi nuur te dzo nshenge yi ndu yi fier le taa kinōng ki fichi lu ke. E wu fe le, nshenge yi ndu yilu gii yi mēeshi yi gaame kinōng ki fichi kilu, ŋgaamine wulu tuu yaa wu bee saa nuur ŋkosi. **17** Fi se nuur te le wi nuur te dzo mbiinj me fer le gee le kibeer ki fichi-i ke E wu fe le, mbiinj me fer melu be nge, kibeer kilu munchi ki shaanshe, mbiinj melu shooshe likwiinj. Cheer wulu we le, be kemi le be gee mbiinj me fer nuur le kibeer ki fe-er. Bedeeni, mbiinj melu be kibeer se ba nyeeēii.” **18** Nee si Jiso tē mēer yeti li bee le, fi dza fi ka le wi wu nyōōga wumu tē be tor ŋu wu limfwe leke wu tiiti le, “Ŋwaner wu kwēer we le kwe wa, bedeeni, be nee o kor li wuu be kibene ko kaari tēmi.” **19** Jiso se dza bee wu bechi be giing, bōōng bee be kintutu-u biki wu te. **20** Fi tuu fi ka te le kwēer wumu wu tē gōōng be chigōōng chi bukeer le biya yoofi ntso bife tē dza be Jiso le jin kor li woōng wu kinōng kee li. **21** Si tē kor le, nuur e tē tee li shēr yee li le, “E mi ŋkor mōo nuur li kinōng kee li kwaa, ke mi ntemōo.” **22** Le kor le, Jiso fiiki nger wu, tee li wuu le, “Naar, kiinj o ni cher ke. Shēr ya yi o gee li mi-i fe yee o tēmi kituŋ.” Nee li mfi wulu-u, kwēer wulu biee tēmi. **23** Jiso geer fesi fe la wu wi wu nyōōga wulu-u, nger beniinj be ti tenger teh yi kwe mōo kintutu ki beniinj le fe. Kintsii kilu fuuti be kwe yi dē. **24** Jiso se tee li bee le,

“Saange yeer, ŋwar wulu mēēō ki kwi-i ke, liitōo.” Beniinj belu tē kee wu bu kefu. **25** Buu beniinj belu lekūōng, se le geer li yih, keme ŋwar wulu li kibene-e, ŋwar wulu se biee dza we. **26** Ntor wu kii fiee filu se saange geer le kimbe ki kwēer le kilu-u kichu. **27** Le Jiso dza fe yih yilu-u tuu ni dengi giing, binyee bimu bife, bi buninj dza bi dengi lewe nge bi biki wu, bi tiiti le, “Ŋwane kini ki Mfōōng Daafi-i, kōō nshiinj be bee.” **28** Jiso geer le li yih, binyee bilu biee wu lu, se bii li bi-i laa, “Ne ber baa le nuur mfe fiee fi ne dii kii fi fini ni?” Be se ber le, “Iij Taa.” **29** Jiso se kor li lii yi bee, tee le, “Kii shēr yi ne gee li mi-i, fi nuur le be ber.” **30** Lii yibe biee yi gwiye. Jiso bōseyi chiinse li bee, tee le, “Kiinj ne ni fe le wi kee ke.” **31** Se nuur le, be tuu be geer be biaki ntor wu kii nime chi Jiso-o wulu le kimbe ki kwēer le kilu kichu. **32** Si beniinj belu tē dza be giing le, fi ka le beniinj tē dza be bee be kibere kimu le Jiso-o e ŋwane kinōng tē ŋweki be wu. **33** Jiso se buu ŋwane kinōng wulu li wi wulu-u, wi wulu se bechi yeti. Kintutu ki beniinj le nger le, wa te be, be se tiiti le, “Fini fiee ti mēer fiee saa ki ka ke li kwēer wu Iselee wuni ke.” **34** Se nuur le, Befarasii tee fibee le, “Busō bōōng be kinōng-i bani, nuur be burga bu mfōōng wu bōōng be kinōng-i.” **35** Jiso dza dengi li bitōōng bichu mōo li bintsii li fenjisi li beniinj li li yih yi kintaashe yibee, tiiti te nsa wu dzeer wu kii bumfōōng bu Liboo. Si tē dengi le, tē gii wōnchi chigōōng chichu. **36** Le tuu nger bintutu bi beniinj le, nshiinj kōō wu be be, kife be tē nuur li ntōōye, wi se foo wu nuur fi be, be nuur si nshōōng yi nuur wi wu kiichi yi nsij. **37** Dza tee li bōōng bee be kintutu-u le, “Ŋ’weche yaōō nge, se nuur le, beniinj be ŋ’weche-e baa niij **38** Bedeeni, leke yeer li Nyo-o le Taa wu Te we tuumi beniinj be ŋ’weche-e liwe wee li.”

10 Dza teer bōōng bee be kintutu-u be yoofi ntso befe baa, be be. Nye burga li bee bu buushe fiana yi tii li beniinj li mōo bu wōnche chigōōng mōo ntōōye kwikwi. **2** Maar mēnkoōng me bōōng be nto-ōng be Jiso be yoofi ntso befe belu: Wu ŋkosi tē nuur Simu wu be teenyi le Pita, be Andolo wu ŋwaani. Bamu tē nuur Jeer wu ŋwane Dzebedii be ŋwaani wu Jōōng mōo **3** Fili be Batolomu, Tome be Maacho wu tē kundi kinwaati, Jeer wu ŋwane Afiyus, Tajo be **4** Simu wu tē nuur wi wu kintutu ki Besilo-o be Judas Iskaliyo wu tē kabe Jiso. **5** Jiso tor beniinj be

yoofi ntso befe bani, tee li bee le, “E ne giingoo kiinj ne ni geerj fe kintsii ki nuurj ye ki wi wu Bejuu le ke. Kiinj ne ni geerj li bintsii bi beniiij be Samaaria ke. 6 Gene yeerj nuurj fe boorj be Iselee be të laye si boorj be nshóorj le. 7 E ne geerj ne tiifi be ne tiiti le, ‘Bumfóorj bu liboo bwée tseketséke.’ 8 Ne wónchi beniiij be gendi, ne yimisi yeerj beniiij be kwiye, ne wónchi yeerj beniiij be kemi chigóorj chi nóorj, ne busi yeerj te boorj be kírkundi-i li yi yi beniiij li. Mi nyeo bungja li be-erj li yee li. Gene yeerj te ne ni ne fii beniiij lu li yee li. 9 E ne giingoo, kiinj wi ni dzoo kwa litinj ke, mao nuurj kwa wu nyorja mao nuurj wu njkwerj mao nuurj wu sende si la le ke. 10 Kiinj wi ni dzoo babi ke. Kiinj wi ni dzoo ndú fietu mao nuurj bikpó bimu mao nuurj kimbaanj ke. Ne kee le wi wu nime kemi le ni jii fe kintsii kee ki nindi-i. 11 E ne geerj ne le li kito-orj, mao nuurj fe kintsii li, ne goorj ne njerj wi wu kóche, ne tsi be wu nsiinj geerj bo jobe chi ne dzeti fe. 12 E ne geerj, fe ne lii li yih, ne yesi yih yilu. 13 E yih yilu kóche, mbéengjii wune be li yih yilu-u. E yih yilu meerj ki kóche ke mbéengjii wune kaari wu to li be-erj. 14 E wi faanj mfié berj, ke le wuki ye fiee fi ne tiiti ke, mfi wu ne buti li yih yilu-u, ke li kitorj kilu-u, ne kache kiborj ki bee li bikaa bine-ε. 15 Ntee berj cheerj le, bu jobe chi nsa wu kimerise Nyó gii yi koo nshiiij li kitorj ki Sódorj be ki Gómora yeki kitorj ki kee ye. 16 Yike yeerj ne woo, ntundoo berj le ne geerj si nshóorj li bembóorjku-u linti. Bedeeni, ε ne dengoo, ne kemi bufii si yó, ne nuurj nyeekii si bibimu. 17 Mfi wu ne dengi, ne dzeti yeerj mfi be beniiij. Ne kee le be gii be nye berj li tsanj yi beniiij be seki bensa-a. Be fiaamfie berj li yíh yibe yi leke li Nyó-ó. 18 Be gii be kwache berj be geerj be berj li njgómína-a limfwe, mao li bemfó-órj limfwe kii mi, le ne se yo li bee mao li beniiij be nuurj ye Bejuu ke-ε kii mi. 19 E be nye berj li bee le, kiinj ne ni ne mbeechi laa ne gii ne geerj ne tee le la, ke le dze yi la le ke, kife Nyó gii yi nye berj fiee fi ne gii ne tee li mfi wulu-u. 20 E berj ne gii ne yo ke. E fiana yi Baa wune yi gii yi yo li bimfimu bine-ε. 21 Wi gii dzoo njwaani nye le be wo, te njwanj dzoo njwani nye be wo. Boorj gii be dza te be ni be biindi bikaa le betee be bee lejij, be ni be feti le be woye be. 22 Beniiij bechu gii be ni be baanini berj kii bukoorj bwerj. Se nuurj le, wi wu gii kanj shérj nsiinj geerj bo fe kimerise-ε, gii naa bóne. 23 Mfi wu beniiij biindi bikaa le bene jij fe kintsii kimu-u, ne kifi ne geerj fe

kimu-u. Ntee berj cheerj cheerj le, nuurj ne te dende bitorj bichu bi Iselee njwanewi se naa be ke. 24 Ne kee le njwanj wu laanchi ti yeki ye wi we wu ntiife ke, nee si njwane nime ti yeki ye te kikoo we ke. 25 Fi fiee nee buorj le njwanj wu laanchi kijnwaati nuurj nee nuurj si wi wu tiifi wu, njwanj wu nime nuurj nee te nuurj si te kikoo we. E be teenyi te yih le Béesebu, be se tuu be teenj boorj bee bukoorj bu bendi yi bu yeki buni ni? 26 Bedeeni, kiinj ne ni ne chendi wi ke. Ne kee le fiee fimu nuurj ye lu fi be baanye fi gii naa fi ba mbochu fe waanj nsinj ke. Fiee nuurj ye te lu le munyiikoo li fi be nuurj te naa kee fi nsinj ke. 27 Fiee fi ntiiti li berj butuu, ne tiiti fi li beniiij li fenshaanj. Fi mi ntee berj le ntsoorj li, ne dzaanj fi nuurj fe kigo ki yi-ih. 28 Kiinj ne ni ne chendi beniiij be nuurj be wo nuurj nyanj yi li bwirj kwaa, be te wo fiana yi wi ke. Cheerj yeerj nuurj Nyó yi nuurj yi lee fiana yi wi, be yi yee chi fe wi wu duti nyimu nsinj. (Geenna g1067) 29 Be ti kabini nee munchaandi mumfeerj li fi nini kwaa ni? Se nuurj le, nuurj fimumkpanj te we fekwiinj Baa wune njkee fe nsinj ke. 30 Li be-erj, Nyó fa ye yi chichi yi nuurj berj li fa. 31 Kiinj ne ni ne chendi ke. Ne yaa baa munchaandi kingga njge. 32 Bedeeni wi kwikwi wu berj le beniiij lii le kii mi, ke njgii naa berj te mwe li Baa werj wu nuurj liboo li limfwe. 33 Se nuurj le, wi kwi wu faanj mi li beniiij li limfwe, ke njgii naa faanj te wu li Baa werj wu nuurj liboo li limfwe. 34 Ne beeché ke le mi mbéee nuurj be mbéengjii li nshe yini ke. E fiee ye fi mi mbe kii fi ke. Mi mbéee nuurj be dzinj. 35 Ne kee le mi mbéee nuurj le mfe le njwanj wu nyurj ni gwii bee tee, wu kweerj ni gwii bee ni, kweerj njwanj ni gwii bee ni nyumi. 36 Beniiij be mbani be wi-i gii ni nuurj nee beniiij bee be li wuu yih. 37 E wi kóngisi tee ke ni yeki mi, ke mwe meerj ki kóche ke le ni nuurj wi werj ke. Wi wu kóngisi njwani wu nyurj ke wu kweerj yeki mi, ke mwe meerj ki kóche ke le ni nuurj wi werj ke. 38 E wi meerj ki too ke kintaanj kee le ni biki mi ke, ke mwe meerj ki kóche ke le ni nuurj wi werj ke. 39 E wi bachi yi yee, ke mwe gii lee yi. Se nuurj le, wi wu lee yi yee kii mi, ke mwe gii keme ntse wu kimake. 40 E wi fi berj, ke mwe fiio te nuurj mi. Wi wu fi mi, ke mwe fiio te nuurj wi wu torj mi. 41 E wi fi ntomfóorj wu Nyó, kife mwe kiio le ε Nyó yi torj wu, ke mwe gii keme kinsomfu, ki Nyó suundi beniiij bee be ntóorj lu. E wi fi wi wu tsaanj, kife mwe kiio le mwe nuurj wi wu tsaanj,

ke mwe gii keme kinsomfu ki Nyɔ suundi beniinj beɛ be tsaanj lu. 42 Ntee beɛj cheɛj le, ɛ wi nye mɔɔ nuuɲ fika fi dɔɔ yi tɔɔɲ le li wi mumkpaɲ li kintutu ki beniinj be nteɲ be nteɲ bani, kife mwe kiio le nuuɲ wi weɲ wu kintutu, ke mwe nuuɲ te leɛ kinsomfu kee ke.”

11 Le Jiso meɛshi tifi bɔɔɲ beɛ be kintutu be yooɓi ntɔɔ beɛ baa, bieɛ dza fe tuu denɲi li bintsii bi fe tiifi beniinj fenjisi mɔɔ ntoɲ wu dzeɛɲ. 2 ɛ li mfi wulu, wu Jɔɔɲ Nlisulidɔɔ tɛ nuuɲ li yih yi ncha-a. Se dza woo kii bieɛ bi Krai tɛ feti, bieɛ toɲ bɔɔɲ beɛ be kintutu-u le be geɛɲ, 3 be bii li wuu laa, ɛ wu, wu tɛ nuuɲ le gii be we, mɔɔ be ni be ni tenɲi wumu le? 4 Be geɛɲ be bii, Jiso tuu li bee le, “Kaari yeɛɲ ne geɛɲ ne tee Jɔɔɲ, bieɛ bi ne woo be bi ne ɲeɲ. 5 Binyeɛ ɲeɲ bieɛ bieɛ kituɲ, biɲkere denɲi bieɛ tsaanj, beniinj be gendi be chigoɲ chi noɲa tɛmi baa kituɲ, binchiinchi wuki bieɛ bieɛ, beniinj be kwiye kaari baa be yij, be tuu be fenjisi ntoɲ wu dzeɛɲ wu wu Nyɔ li beniinj be kifoo le. 6 Tee yeɛɲ te wu le kinɛetine ki noɲa keɛ ki wi wu meɛɲ ki meɲe ke mi ke.” 7 Le bɔɔɲ be Jɔɔɲ le be kintutu-u baa dza, Jiso tuu bechi tiiti li kintutu ki beniinj le, kii Jɔɔɲ biiti laa, “Ne tɛ shiiɲ ne buti ne giinggi libuka le ne geɛɲ ne ɲeɲ nuuɲ la? Kitɔɔ ki mbaandze keti ki seɛsi ni? 8 ɛ tɛ nuuɲ ye le ke, ne tɛ buti ne giinggi fe le ne ɲeɲ la? Ne tɛ giinggi le ne ɲeɲ wi wu tɛ chuume ndu yi shaanj ni? Yike yeɛɲ ne woo, beniinj be ti chuumini ndu yi shaanj ti nuuɲ nuuɲ le bentɔɔ. 9 ɛ tɛ nuuɲ ye le ke, ne se tɛ buti ne giinggi le kii la? Le ne geɛɲ ne ɲeɲ ntomfoɲ wu Nyɔ ni? Iij, ntee beɛj le ɛ wi wu ye ki ntomfoɲ wu Nyɔ. 10 ɛ wu, wu be tɛ tseɛ kii wu, Nyɔ tiiti le, ‘Yike yeɛɲ ne woo, ɲgii ntuumi wi weɲ wu ntoɲ ni tuuti mbaanj li we-ɛ, nache dze ya ɔ se be.’ 11 Ntee beɛj cheɛɲ le, lenti le beniinj be bukeɛɲ biɛ-ɛ, wi nuuɲ ye lu wu ko wu yaa Jɔɔɲ Nlisulidɔɔ ke. Se nuuɲ le, wi wu nuuɲ wi wu ɲkwɛɲ li bumfoɲ bu liboo li we, ɛ wu wu ko wu yaa wu. 12 Mbɛɛche li mfi wu Jɔɔɲ Nlisulidɔɔ tɛ bechi nime cheɛ mbe mbochu deɛni, beniinj nukini baa bumfoɲ bu liboo, beniinj be bungga lochi be bunga. 13 Bentomfoɲ be Nyɔ-ɔ bechu mɔɔ benchi be Mɔɔse tɛ tiiti kii bumfoɲ bu liboo nsiɲ geɛɲ bo li mfi wu Jɔɔɲ Nlisulidɔɔ li. 14 ɛ ne ɲeɲ le ne nuuɲ ne beɲ, ne beɲ le Jɔɔɲ wuni nuuɲ Elaja wu tɛ nuuɲ le gii naa be. 15 Wi wu kemi bintoɲ mwe woo.” 16 Jiso dza ta maa laa,

“ɛ la fi nnuuɲ neɛ mmaa kingɔke ki deɛni kini be fi? Be nuuɲ si bɔɔɲ bentɛɲ bentɛɲ be shiiti li bintsii bi wa-an, bamu teenyi bamu be biiti laa, 17 ‘Tɛ tɔɔɲ baa teh ne te biɲ ke ni? Tɛ nye baa juuɲ yi kwe ne te beɲ ke ni?’ 18 Ntiitɔɔ le kife Jɔɔɲ tɛ be jiti bije mɔɔ bi wone, be tee le bɔɔɲ be kiɲkundi-i fiengisi baa wu. 19 ɲwanɛwi beɛɔ, jii bieɛ, wundi bieɛ, ne tee le biche yeɛɲ ne ɲeɲ, wi wuni denɲɔ wuti bieɛ, wundi mbiɲ piendi, tuu shiiɲ mɔɔ nsɔɲ be beniinj be kundi kiɲwaati mɔɔ beniinj be bifi bamu. Se nuuɲ le bufii ti doonchi yi nuuɲ li fieɛ fi bu nindi-i.”

20 Jiso dza bechi fuushi bingɛ bi bintsii bimɔ bi tɛ fe bintɛwa bi bieɛ le li bi-i, kife tɛ fe le, beniinj be fe faanj le be fikisi ye bingɛ bi bee ke. 21 Le fusi le, tee le, “ɲge wu nyɔɲa we wune beɲ beniinj be Korasiɲ, ɲge wu nyɔɲa we te wune beɲ beniinj be Besaida. Ne keɛ le, gii nuuɲ le mfe bintɛwa bi bieɛ le bi ntɛ mfe li be-ɛɲ bini nuuɲ li kwɛɛɲ wu Taye bee Sido-ɔɲ, bee nuuɲ deɛɲ be tɛ fiiki shɛɲ yibe, be liishe ndu yi kwe, be fwa taje li bwiɲ kichu le be doonche le be fiiki baa shɛɲ yibe. 22 Se nuuɲ le, ntee beɲ le, naa nuuɲ bu jobe chi nsa wu kimake, bieɛ biaanj li beniinj be Taye mɔɔ be Sido-ɔɲ yaa bine. 23 Mɔɔ beɲ beniinj be Kapanu-ɔɲ, ne beechi le be gii be yeeki beɲ ne yeɛ liboo ni? Wohoo! Be gii naa be loɲ beɲ li kwɛɛɲ wu beɲku-u. Ne keɛ le, bee le mbe mfe bintɛwa bi bieɛ le bi ntɛ mfe li be-ɛɲ nuuɲ Sɔɔɲ, bee nuuɲ kitoɲ kilu ki meɛɲ lu be bo beɲ. (Hadɛs 986) 24 Se nuuɲ le, ntee beɲ le, naa nuuɲ jobe chi nsa wu kimake, bieɛ yaane li beniinj be Sɔɔɲ yaa bine.” 25 Neɛ li mfi weɛ, Jiso dza tee le, “Mi nyeɔ kiyoɔni li we-ɛ Baa weɲ Mfoɲ wu kiboo be nshɛ le ɔ nyikɔɔ bieɛ bini li be bufii le mɔɔ beɲkeɛ bieɛ, ɔ doonche nuuɲ li bɔɔɲ be bwi-i. 26 Fi fieɛ le Taa, kife fi nuuɲ fieɛ si ɔ tɛ koɲgisi le fi nuuɲ. 27 Baa weɲ nyeɔ bieɛ bichu li mi-i. Wi nuuɲ ye lu wu kii ɲwane Nyɔ ye ki Baa we ke. Wi nuuɲ ye lu wu kii Baa we ye ki ɲwani mɔɔ beniinj be ɲwani tsaɛ le doonche Baa we li bee ke. 28 Beɲ bechu be too bente be luuti be ye ki beɲ, be yeɛɲ be be fe mi-i, ɲgii nye beɲ mfufine. 29 Dɔɔ yeɛɲ kimboɲ keɲ ne sumɛ, ne ni ne biki ntiife weɲ, kife nnuuɲ fieɲ wi wu mbɛɛɲgii, ɲkemi shɛɲ yi tɔɔɲ, ne gii ne keme mfufine li shɛɲ yine-ɛ. 30 Kimboɲ keɲ luuti ye ke, nte weɲ nuuɲ te futuru-u.”

12 Le ni nuuɲ neɛ li mfi wulu-u, Jiso bee bɔɔɲ beɛ be kintutu-u denɲi be keti li we wu

giing wumu-u, ε te nuuɗ jobe chi beshiinshi. Ε dzeɗ tɛ wuu bɔɗɗ bee be kintutu-u, be dza be bechi be soomi bikoo bi giing le be jii. 2 Le Befarasii ηɗɗ le, be tee li Jiso-o le, “Biche ɔ ηɗɗ, bɔɗɗ bo be kintutu-u feti baa fiee fi nchi mɛɛɗ ki beɗ ke le wi fe jobe chi beshiinshi ke.” 3 Bii li bee laa, “Ne mɛɛɗ baa saa ki teɗ ke le Kɪɗwaati ki Nyɔ-ɔ si dzeɗ tɛ wo Daafi bee kintutu kee, fe ke ni? 4 Tɛ le li yih yi Nyɔ-ɔ, ji kibe le ki be tɛ tsaa be geɛ le ε ki Nyɔ-ɔ, ε te nuuɗ nchi le kiing wu mɔɔ nuuɗ beniing be te nuuɗ be wu ji ke. Te nuuɗ nɛɛ bete muntofi kwaɔ be nuuɗ be ji. 5 Mɔɔ ne mɛɛɗ baa ki teɗ ke le benchi be Mɔɔse le tɛ nuuɗ jobe chi beshiinshi, te muntofi bonde nchi wu jobe chi beshiinshi niɗ nime chee se fiee ba wu ki ge ke ni? 6 Ntee beɗ le fiee fieɛ lu feni dɛɛni fi ko fi yaa yih yi muntofi. 7 Be tsee baa le Kɪɗwaati ki Nyɔ-ɔ, Nyɔ tiiti le, ‘η'wekɔɔ nuuɗ le beniing ni be keeti nshiing li beniing li, η'weki ye le be ni be feti nuuɗ muntofi li mi-i ke.’ Bee le ne ni ne kii fiee fi bintsii bini tiiti, bee ne seki ye beniing be nchoru fiee nsii ke. 8 Fi fieɛ le ηwanewi nuuɗ Te Kikoo wu jobe chi beshiinshi.” 9 Jiso dza fe, geɛɗ le li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yibe-e. 10 Fi se ka le wi wumu tɛ nuuɗ le lu ε ηgwe tɛ kɔɔ wu li kibene-ε. Befarasii bamu dza be bii li Jiso laa, “Nchi beenchi le nuuɗ be wɔnche wi jobe chi beshiinshi ni?” Be tɛ biiti le be weki nuuɗ fiee fi be nuuɗ be tere wu lu. 11 Jiso se bii li bee laa, “E noo li be-ɗ linti wu nuuɗ ni kemi nshɔɗ yee, ke yi we le fweɗɗ jobe chi beshiinshi, mwe se ba ki seri ke le, le chee yi buu ke? 12 Wi wɔɗ yeki ye nshɔɗ yi nyɔɗa ke ni? Fi fieɛ le nchi beɗ le wi nuuɗ fe nime chi dzeɗ bu jobe chi beshiinshi.” 13 Biee tee li wi wu ηgwe tɛ kɔɔ wu li kibene-ε weɛ le, “Nɛemi kibene ko.” Wi wulu nɛemi. Ki biee ki temi si kimu keɛ. 14 Se nuuɗ le, Befarasii baa tuu be bo be geɛɗ be lii ntsuɗ si be gii be wo Jiso. 15 Jiso keɛ kii taɗ wu be dɔɔ, biee dza fe. Beniing ηge biee wu. Se wɔnche be bechu be tɛ kemi chigɔɗ, 16 chiiɛ li bee le kiing be ni fe beniing keɛ wu ke. 17 Fi tɛ gii fi nuuɗ le le fi be fi kɔche si ntomfɔɗ wu Nyɔ wu Esaya tɛ tee le, 18 “Biche yeɗɗ ne ηɗɗ, wuni nuuɗ ηwanewi wu nime wu ntɛ ntsaa. Nuuɗ shɛɗ yeɗ, η'wuki buɗɗ be wu. ηgii nye Fiana yeɗ li wuu, ni tiifi bitɔɗ kii dze yi tsaɗ yi nsondini bensa le. 19 Nuuɗ te naa le ni tsuki ntsoɗ be beniing, ke le ni kuundi kimfime ke. Wi nuuɗ te woo je ye le dzɛ ntase ke. 20 Nuuɗ te mɛeshi le bonde yɔche yi bondini kituɗ ke.

Nuuɗ te naa nyiimi kuu wu lambo wu duti jibi jibi ke. Fi gii fi nuuɗ le geɛɗ bo mfi wu dze yi tsaɗ, yi sondini bensa le, sɔ. 21 Bitɔɗ bichu gii bi ni bi bichi limfwe bi giki bufii li wuu.” 22 Beniing bamu tɛ dza be be wi wumu ε tɛ nyɛɛ, nuuɗ te kibere, bɔɗɗ be kɪɗkundi-i ηweki be wu. Jiso fe wu bechi yeti tuu ηingɗi mɔɔ biee. 23 Wa te beniing be tɛ nuuɗ fe bechu, be bechi be biiti laa, “Wi wuni nuuɗ nɛɛ ηwanɛ kini ki Mfɔɗ Daafi ni?” 24 Befarasii woo si be biiti le be tee li bee le, “Wi wuni busɔɔ bɔɗɗ be kɪɗkundi-i nuuɗ be buɗga bu Beesebu-u mfɔɗ wu bɔɗɗ be kɪɗkundi-i.” 25 Jiso keɛ fiee fi be beechi biee tee li bee le, “E kitorɗ dza ki gate ki gwii kiki, ke ki gii ki dza ki to nuuɗ kimfoo. E kintsii ke yih dza yi gate yi tuu yi gwii yi yi, yi te naa leɗ ke. 26 E Satɔɗ busi yi yee li wi-i bwiɗ, ke wu gatɔɔ yi yee. E fi nuuɗ le, bumfɔɗ bwɛɛ te naa leɗ ke. 27 E fi nuuɗ le mbusi bɔɗɗ be kɪɗkundi-i nuuɗ be buɗga bu Beesebu-u, bɔɗɗ bene se busi te nuuɗ be bu noo le? Fiee fi bɔɗɗ bene belu feti doonche fieɛ le ne we baa nsa kituɗ. 28 Se nuuɗ le ε mbusi bɔɗɗ be kɪɗkundi-i belu nuuɗ be buɗga bu Fiana yi Nyɔ-ɔ, ke bumfɔɗ bu Nyɔ-ɔ be bwɛɛ li be-ɗ. 29 Ne beechi le nuuɗ wih le li wi buɗga yih, kote biee bo be bi, mɛɛɗ saa ki kɔɔ ke wi wu buɗga wulu le kaɗ ni? Ke wu kaɗ se le kote biee bo be bi. 30 E wi nuuɗ ye kimbe keɗ ke, ke mwe baaninɔɔ mi. E wi fii ye mi li mbanche-ε ke, ke mwe tɛɛtɔɔ bu tafu. 31 Bedɛɛni, ntiiɔɔ li be-ɗ le Nyɔ nuuɗ yi feeki biee bibifi mɔɔ jɛ yi bifi chichi yi beniing yeti. Se nuuɗ le ε wi tiiti je yi bifi kii Fiana yi Waɗɗ, ke Nyɔ nuuɗ te feeki mwe ke. 32 E wi tee bubie kii ηwanewi, Nyɔ nuuɗ nɛɛ yi feeki mwe. Se nuuɗ le ε wi tee bubie kii Fiana yi Waɗɗ, Nyɔ te naa feeki mwe li mfi wuni mɔɔ li mfi wu beɛ limfwe ke. (aiɔn g165) 33 Wi wu kemi kiti kee ki dzeɗ, ti kemi muntaɗ mu dzeɗ. Wi wu kemi kiti ki bifi kemi te muntaɗ mu bifi, kife be ti kii kiti nuuɗ li muntaɗ mu ki wundi-i. 34 Kingɔke ki yɔ-ɔ kini. Ne gii ne geɛɗ ne se yo n'yoru wu dzeɗ fe ne baa beniing be bifi ni? Ne keɛ le fiee fi yiɛ li shɛɗ yi wi-i ε fi fi ti buti le kimfime ke li. 35 Wi wu dzeɗ kemi gwɛɛ wu biee bi dzeɗ le wuu shɛɗ, busi biee bi dzeɗ le. Wi wu bifi se kemi nuuɗ gwɛɛ wu biee bibifi, busi biee bibifi le wu shɛɗ. 36 Ntee beɗ le naa nuuɗ jobe chi nsa wu kimake-ε, wi kwikwi ni kemi le ku be kimfime kee jɛ yi laɔlaɔ chichi yi tɛ yeti. 37 Ne keɛ le naa nuuɗ fe be seki wi, ε jɛ yi buti le kimfime ki wi-i

yi gii yi fe mwe bone, e nee je yi buti le kimfime ki wi-i yi gii yi fe mwe se we nsa.” 38 Beniinj bamu be te tiifi benchi be Nyo-ɔ mɔɔ Befarasii dza be tee li Jiso-o le, “Wi wu ntiife, te weki baa le ɔ fe fiee fi doonchi bungga bwo te nɛn.” 39 Jiso tuu li bee le, “Kingoke ki bifi ki chine Nyo si kweej wu chine nyumi, ne weki le ne nɛn fiee fi doonchi bungga bwen! Nuuj nte ndoonche fiee li kingoke kini-i fi yeki fi te ka be ntomfɔn wu Nyo wu Jona ke. 40 Si Jona te tsi li dzɔ le nsuuj yi nyɔna shɛn jo taa, e nee le si Nwanewi gii naa nuuj le nshe-e lɛnkwiɔn jo taa. 41 Naa nuuj bu jobe chi nsa-a, beniinj be Ninibe lɛn be kingoke ki dɛeni kini be tee le ki we kee nsa, kife beniinj be Ninibe te woo fiee fi Jona te fenjisi, be fiiki ntse wube. Fi fiee le, yike yɛɛn ne woo, wi wumu we feni be fiee fi ko fi yaa fi Jona. 42 Yaa wu seki kitorɔn ki Sheba gii naa lɛn te bu jobe chi nsa wu kimake be kingoke ki dɛeni kini fe be se lii ki li nge-e, kife te dza li kitorɔn kee li le kweej luushi le be woo bufi bu Mfɔn Salimu. Ntee beɔn yike yɛɛn ne woo, wi wumu we feni be fiee fi kuu fi yeki fi Salimu-u. 43 Fiana yi tii ti buti li yi yi wi-i yi gɛɛn libuka yi geendi fe yi gii yi ni yi tsiinj. Se nuuj le, e yi tuu yi gɔɔn nsinj, 44 yi tuu yi kweej li yi yee li le, ‘Nɔɔi nkaari nto li mi-i yih lu ntuu mbo.’ Mfi wu yi kaari yi be yi nɛn le yih yilu ye kilere, e be nache be fweye yi wuuti, 45 be dɛeni, yi biee yi kaari yi gɛɛn, yi be be fiana yi tii yimi mfomenyaan yi tɛemi yi yeki yi, bee yi se tuu be be le be tsiinj lu. Biee tuu bi mɛeshi bi bee li mwe mfi wulu yaa si mwe te saa nuuj. Fi fiee nee le si fi gii naa fi nuuj li kingoke ki bifi ki dɛeni kini.” 46 Nee si Jiso te mɛɛn yeti li beniinj li le, fi ka le ni Jiso bee be nwaani Jiso te be be lɛn lɛkuuj be weki le be yɔ be wu. 47 Wi wumu se tee li Jiso-o le, “Na bee beɔnwaana lemi baa lɛkuuj be weki le nee be ne yɔ.” 48 Se bii li wuu laa, “Naan nuuj noo, beɔnwaanɛn nuuj ban?” 49 Le bii le, biee doonche beniinj bee be kintutu-u, tee le, “Baan benaan bee beɔnwaanɛn. 50 Ne kee le wi kwikwi wu feti fiee fi Baa wɛn wu liboo kɔngisi, ke mwe we nwaanɛn wu nyuj mɔɔ wu kweej mɔɔ naan.”

13 Nee booyaa, Jiso dza bo li yih, gɛɛn shee li libe lichinj. 2 Kintutu ki beniinj le kinɔɔa banchɛ li wuu lichinj ki kene. Dza le shee nuuj le nɔɔ-o, kintutu kilu lɛn libuka li ngeme yi dzɔ li. 3 Bechi tiiti biee nge li bee le ngangaa li. Tee le, “Wi wumu te la le gɛɛn tun biee. 4

Si te gii tumi le, bimu we ye le dze, muniinj be mu choche mu ji. 5 Bimu we ye li bintsii bi ta-a nshe nuuj ye fe nge ke, bi bo kife nshe te nuuj ye fe nge ke. 6 Le wiinj bechi mbanu wu sooj biee bilu. Si bi ti mɛɛn ki seri ke le bi gɛɛn nge ke le, bi biee bi wɔɔbe. 7 Bimu we ye li bifafu-u. Bifafu bilu ko bi beeme biee bilu. 8 Bimu we ye te nuuj li nshe yi dzeɛn li, le bi bo bi ko bi wɔn buɔn. Bintutu bimu te nuuj shɔn gwii, bimu mbaambusɔɔ, bimu mbaanshe. 9 Wi wu kemi bitoon, mwe woo.” 10 Bɔɔn be kintutu-u be Jiso dza be kiinj, be gɛɛn be bii li wuu laa, “ɔ yeti li beniinj bani nuuj le ngangaa kii la?” 11 Tuu li bee le, “Nyo fe ye beɔn le ne kee biee bi bumfɔn bu liboo bi nuuj le munyikɔɔ li. Se nuuj le, yi se mɛɛn ye ki fe ke le beniinj bani kee ke. 12 Ne kee le wi wu kemi fiee be gii be tonde fi yan. Wi wu kemi ye fiee ke mɔɔ fi niinj fi kemi, be gii be fi li wuu bufi. 13 Fiee fiee fi ntiiti li bee le ngangaa li, kife be bichi biee be te nɛn ke. Be yiki biee be te woo mɔɔ nuuj le be kee bi ke. 14 Fiee fi ntomfɔn wu Nyo wu Esaya te tee fi gbɛɛn fiee fi kache be fiee fi beniinj bani feti. Te tee le, ‘Ne gii ne ni ne yiki biee, se nuuj le ne te woo ke. Ne gii ne ni ne bichi biee, se nuuj le ne te nɛn ke. 15 Fi fiee le kife shɛn yi beniinj bani dɛn ye kitun, bintoon bi bee chiinye biee kitun, be baanye baa lii yibe kitun. Be fe baa le le kiinj be ni be niinj biee be lii yibe, le be ni be wuki mɔɔ biee be bintoon bi bee ke, shɛn yibe se ni yi yuusi, le be se kaari be to lijij li mi-i, nse n’wɔnche be.’ 16 Se nuuj le, kinɛtine ki nɔɔa kee kine kife lii yine nɛn ye biee bini, bintoon bine woo biee biee bini. 17 Ntee beɔn chɛɛn le, bentomfɔn be Nyo-ɔ nge be beniinj be tsaan bamu te shiinj be dii le be nɛn biee bi ne niinj bini, be te nɛn ke. Be dii te le be woo biee bi ne wuki bini, be te woo ke. 18 Woo yɛɛn fiee fi ngangaa chi kii wi wu te tumi biee chini doonchi. 19 E wi shiinj wuki fiee kii bumfɔn bu liboo nke kinyi kilu nsinj, ke Sataɔ wu wi wu bifi beɔ wu kene je yi be tɔye li shɛn yee li wu buu. Feni fiee nee si biee bi be te tumi bi we ye le dze biee. 20 Biee bi be te tumi bi we ye li kintsii ki taa biee nuuj si wi wu wuki je yi Nyo fi yi mfwa mumkpan be kinɛtine. 21 Se nuuj le, e yi le li shɛn yee li, yi te lii gɛɛn ke. Yi nɔɔne niinjkwaa. E nge bechi mɔɔ nuuj bikaa bi beɔn le wuu jin kii je yilu, biee to lijij mfwa mumkpan. 22 Biee bi be te tumi bi we ye li bifafu-u biee, se nuuj wi wu wuki je yi

Nyo, bemfumise be biee bi li nshe yini-i, maa bembeeche kii bulofu tuu bi baanye je yilu yi laaye li yee li. (aiɔn g165) 23 Biee bi be tɛ tunj li nshe yi dzeen li se nuun wi wu wuki je yilu, woo fiee bujɔn feti si yi weki, biee bilu se wonj, bimu nye lii gwii, bimu lii mbaambusoo, bimu mbaanshee.” 24 Jiso tuu wa ngangaa chimu li bee le, “Bumfɔn bu liboo nuun be maa be wi wumu wu tɛ geen tunj ngo yi giin yi dzeen li wuu we. 25 Le beniiŋ ni be liiti, wi we wu mbani geen tunj ngo yi kitoo ki bosini giin lu linti dza. 26 Le giin yilu maŋ yi bechi ŋko, ngo yi kitoo ye biee yi yene te. 27 Beniiŋ be nime-e be wi we wulu be be bii li wi wulu laa, ‘Te Kikoo, ɔ tɛ tunj nuun ngo yi giin, yi kitoo yini tuu yi bo feŋ lu linti?’ 28 Tuu li bee le, ‘E wi weŋ wu mbani wu fe fiee fini.’ Beniiŋ bee be nime belu bii li wuu laa, ‘ɔ weki le te geen te chooche ni?’ 29 Te Kikoo wube faaŋ tee li bee le, ‘E ne geen le ne choochi baa kitoo, ne dza ne chooche maa giin lu linti. 30 Gee yeen le bi ni bi kuu nsiiŋ bi geen bi bo mfi wu ŋ’weche. Ke mfi wu ŋ’weche nse ntee li beniiŋ be ŋ’weche le be saa be chooche kitoo kilu be banche be gee li bintutu-u li bintutu-u, be tɔŋ, be se banche giin be gee li gwee we-eh.” 31 Jiso se tuu wa ngangaa chimu li bee le, “Bumfɔn bu liboo nuun si lisi chi ngo yi fintaar fimu fi wi tɛ taye li wuu we, 32 Ngo yini nuun yi sende yi yaa ngó yimi chichi. Se nuun le, mfi wu yi bo, yi gii yi ko yi yaa biee bichu, yi tuu yi dza yi to kiti ki muniin mu jiindi liwe gii mu be mu gwanee yih li yee yilu-u.” 33 Se tuu wa ngangaa chimu li bee le, “Bumfɔn bu liboo bwee si kishee ki kween tɛ fiche musu beke be nɔŋa be nɔŋa bitaetu, dzo finse lu, to gee, ki se tuu ki fe musu melu menchu dooki nge.” 34 Jiso tɛ gii tiiti biee bini bichu li kintutu ki beniiŋ le, nuun nee le ngangaa li. Tɛ gii gbengi ye tiiti biee li bee fuki le ngangaa li nsiiŋ ke. 35 Tɛ gii feti le le fi be fi kochi si ntomfɔn wu Nyo wumu tɛ saa tee le, “Ngii ni ngwiyi kimfime keŋ buti nee nuun ngangaa le. Ngii ntee kii biee bi tɛ nuun le muniyikoo li mbeeche si be tɛ tɔŋ nshe.” 36 Jiso dza she kintutu ki beniiŋ le, geen le li yih. Bɔɔŋ bee be kintutu biee wu, be tee li wuu le, “Tee bee fiee fi ngangaa chi kitoo ki liwe chee doonchi.” 37 Se tee le, “Wi wu tumi ngo yi dzeen yilu e Ŋwanewi. 38 We wulu e nshe yini. Ngo yi dzeen ye doonchi bɔɔŋ be nuun be bumfɔn bu Nyo-ɔ. Kitoo kee nuun bɔɔŋ be wi wu bifi we-e. 39 Wi wu mbani wu tɛ tunj kitoo

kilu e kijnkundi. Mfi wu ŋ’weche we nuun mfi wu ntse wu li nshe yini-i gii naa wu ma. Beniiŋ be ŋ’weche nuun benchindaa be Nyo-ɔ. (aiɔn g165) 40 Si be tɛ banche kitoo kilu be tɔŋ fe wi le, e nee le si fi gii fi nuun mfi wu nshe mee. (aiɔn g165) 41 Ŋwanewi gii naa tuumi benchindaa bee, be dende li bumfɔn bwee li buchu be banche biee bichu maa beniiŋ be kichi ye benchi be Nyo-ɔ ke bechu be buu, 42 be lɔŋ be fe mbween wu wi-i. E fe fe beniiŋ gii be ni be dii be jii ngesi. 43 Bedeeni beniiŋ be tsaar gii be ni bendi si jobe, le bumfɔn bu Tee wube-e. Wi wu kemi bintoonj mwe woo. 44 Bumfɔn bu liboo bwee si bulofu bu wi tɛ dzo geen nyike liwe. Le wumu be burje, kaari baanye, koo fekuun be kinetene. Geen kabe biee bichu bi tɛ kemi, geen go we wulu. 45 Bumfɔn bu liboo bwee nee si wi wu waŋ wumu wu tɛ denji weki shán yi munchi mu dzeen nge. 46 Le ni geendi, geen burje fimu nuun fi teemi. Geen kabe biee bichu bi tɛ kemi le geen go shan yi finchi filu. 47 Bumfɔn bu liboo bwee si gwii wu be tɛ lɔŋ li dzo, bini bi nsúŋ le bichu be bi le lu, 48 wu yise. Le beniiŋ chee be buu le bukaka, be shee fekwiiŋ, be tsaa nsúŋ yi dzeen be gee le berkaa li, be too yi bifi yee. 49 E nee le si fi gii fi nuun li mfi wu nshe naa mee. Benchindaa be Nyo-ɔ gii naa be bo be be be gate beniiŋ be bifi li be dzeen li linti, (aiɔn g165) 50 be lɔŋ be fe mbween wu wi-i, fe beniiŋ gii be ni be jii ngesi.” 51 Jiso se bii li bɔɔŋ bee be kintutu-u laa, “Ne woo baa biee bini bichu bujɔn ni?” Be berj le, “Iin.” 52 Se tuu tee li bee le, “Fi se fiee le, wi kwikwi wu tiifi benchi be Nyo-ɔ wu be tɛ saa be tifi wu kitunj kii bumfɔn bu liboo nuun si te yih wu kemi bulofu, wu nuun buu biee bi feŋ lu, ke biee bi fichi fe kintsii kilu-u.” 53 Le Jiso meeshi wa ngangaa yini ni, biee dza fe, 54 geen li kitor kee li, geen le tiifi beniiŋ li yih yibe yi leke li Nyo-ɔ. Le be woo ntiife we, be keme kintewa, be bechi be tiiti laa, “Wi wuni dzo buni bufii be bunga feŋ bu feti bintewa bi biee le ni? 55 E nee ŋwane te la wuni wu ti keendi biti we ni? Ni nuun nee Maariya ni? Berjwaani nuun nee Jeen bee Jose maa Simu maa Judas ni? 56 Dzémi yee chichi nuun nee be bee feni ni? Wi wuni dza feŋ be biee bini bichu ni?” 57 Si be njanji le be biee be faaŋ wu. Jiso se tee li bee le, “Be ti guundi ntomfɔn wu Nyo fe bintsii bichu-u, e nee fe kween wee li maa li kini kee li kwaa fe be ti guundi ye wu ke.” 58 Jiso ti meen ki tuu

ke le fe mfij fe nge ke, kife be ti mæŋ ki gæ ke shénj li wuu ke.

14 Tè nuuŋ li mfi wulu, Mfōŋ Hērō wu tē seki kimbe ki kwæŋ le ki Galilii woo kii nime chi Jiso. **2** Se tee li beniij be tē nindi le wu lenkwiiŋ li le, “Wi wuni wæ nuuŋ Jōŋ Nlisulidzō wu kaari wu bo li kwe-e. Fiee fiee fi fe se kemi bunga bu fere bintewa bi biee le bini ni.” **3** Tē tee le kife tē nuuŋ li mfi wu Hērō tē kō Jōŋ fa wu li yih yi ncha-a kii Heroja wu kwæŋ ŋwaani wu Fili, wu Hērō tē dzō li kwesi. **4** Jōŋ tē faaŋ tee le nchi mæŋŋ ki beŋ ke le Hērō dzō kwæŋ ŋwaani li kwesi-i ke. **5** Hērō se waŋ dze le wo Jōŋ, se nuuŋ le tuu chendi beniij, kife beniij tē dzeti Jōŋ si ntomfōŋ wu Nyō. **6** Le ni nuuŋ jobe chi Mfōŋ Hērō tē feti tsōŋ le kimi jobe chi be tē bie wu, ŋwanē Heroja wu kwæŋ le, bwachē bine limfwe li beniij be tē nuuŋ fe tsōŋ chil-u, Hērō ŋeŋ le yi yuuse wu. **7** Se kaache ŋwaŋ wulu, chini le gii fenyē wu mō nuuŋ be la fi wu bii le fenyē wu lu le. **8** Ni ŋwaŋ wulu se tifi ŋwaŋ wulu le tee li wuu le kate kikoo ki Jōŋ Nlisulidzō li nyē wu ki fe kintekē-ε fæwe. **9** Le tee le, Mfōŋ Hērō woo, yi wō wu. Se nuuŋ le, si tē chini li beniij be tē nuuŋ fe tsōŋ limfwe le, beŋ tee le be fe si ŋwaŋ wulu tee. **10** Se toŋ beniij be gæŋ li yih yi ncha-a be ka kikoo ki Jōŋ le, **11** be be be kikoo kee fe kintekē-ε be nyē li ŋwaakwæŋ wulu-u, se gæŋ be ki nyē li ni-i. **12** Bōŋ be Jōŋ le be kintutu gæŋ be dzō gwini chi Jōŋ le be diyē, be gæŋ be tee ntōŋ wulu li Jiso-o. **13** Le Jiso woo fiee fi ka be Jōŋ, biee le le ŋgo cheekiyi gæŋ fe kintsii ki beniij nuuŋ yē ke. Se nuuŋ le, bintutu bi beniij le woo, bi bo li bintsii li bi denŋi be bikaa bi biki wu. **14** Le bo le ŋgo ni fæshi li buka, ŋeŋ si kintutu ki beniij le turi fe ni mamama. Nshiij kō wu be be, se bechi wōnchi beniij be tē gendi. **15** Le ni nuuŋ le femfo-o, bōŋ be kintutu kiŋgi li wuu lichij, be tee li wuu le, “Feni fæ fæbuka, jobe kō chæ chi seri, tee le beniij bani gæŋ li bel-a be go biee bi bee bije.” **16** Jiso tuu li bee le, “Fi nuuŋ yē le nuuŋ be dza ke. ε beŋ nē gii nē nyē be fiee fi jē.” **17** Be tuu li wuu le, “Tē kemi baa nuuŋ biŋke bi bibeletiini be nsūŋ fietu kwaa.” **18** Tee li bee le, “Bē yæŋ nē nyē mi.” **19** Be be, fi, tee le kintutu ki beniij le kilu shee yē fekwiij li kitō li. Dzō biŋke bi bibeletiini be bi bitini bie be nsūŋ yi fietu yæ, biche liwe, nyē kiyōŋ li

Nyō-ō, booye li biŋke nyē li bōŋ bee be kintutu, be gache li bintutu bilu. **20** Beniij bechu ji be fuke. Bōŋ be Jiso-o be kintutu-u banche muke mu tē she mu yise beŋkaa yoofi ntō befe. **21** Beniij be tē ji bibeletiini bilu tē nuuŋ bunij kwaa si benchuki betiinu, be ti mæŋ ki fa ke bukeŋ be bōŋ ke. **22** Jiso tuu tee li bōŋ bee be kintutu le be le le ŋgo-o, be too wu mbaaŋ she tee li kintutu ki beniij le kilu le ki ni ki kuuki. **23** She yesi be, dza yæ li ŋkumē-ε, le leke li Nyō-ō. Le lekuuŋ jii nuuŋ nē fe wuu mbiij. **24** Se nuuŋ le li mfi wulu-u, be tē gæŋ mfiij li dzō, ŋgo wulu tē ndunŋi, kife mbaandze tē be dze limfwe yekisi dzō yi juti wu. **25** Le ni nuuŋ le ŋ'wori, Jiso dza be fe bee denŋi li dzō li liwe. **26** Se nuuŋ le bōŋ bee be kintutu ŋeŋ si denŋi li dzō li, be dzake be kæti. Be bechi be tiiti le “ε ŋkuubee.” Be bechi be chendi be dzæŋi lewe ŋe. **27** Mfwaa mumkpaŋ Jiso tee li bee le, “Keme yæŋ shénj, ε mi nē cheŋ ke.” **28** Pita tee li wuu le, “Taa ε nuuŋ wæ, o tee ndende tē li dzō li liwe mbe fe wæ-ε.” **29** Jiso tee li wuu le, “o be le.” Næle Pita bo le ŋgo-o denŋi li dzō giŋgi fe Jiso-o. **30** Si tē denŋi giŋgi le, ŋeŋ si mbaandze ndunŋi dzō, se bechi chendi, bechi sechi li dzō. Si tē sechi le dii le, “Taa fi mi!” **31** Mfwaa mumkpaŋ Jiso lōŋ kibene keme li wuu, tee li wuu le, “Hooo, kimbeenche ko sende kæ ŋge! o bee o mæŋini kii la?” **32** Bee wu se miri le ŋgo-o lenti, mbaandze wulu chike. **33** Bōŋ bee be kintutu-u be tē nuuŋ le ŋgo-o baa yōŋgi wu be tee le, “Chæŋ, chæŋ ε wæ ŋwanē Nyō.” **34** Le be lenchi libe be bo kimbe ki Jenesare. **35** Beniij be fe ŋeŋ wu, be jiŋgi wu, be tuumi ntōŋ li bimbe bi fe bichu-u, beniij be be beniij be chigo-ŋ le bechu le Jiso-o, **36** be surŋi bō le gæ be koŋ mō nuuŋ li woŋ wu kiŋkoŋ kee li. Wi kwikwi wu tē koŋ, tē tēmi.

15 Befarasii be beniij bamu be tē tiifi benchi be Nyō-ō tē dza Jerosaleŋ be be fe Jiso-o be bii li wuu laa, **2** “Fi nuuŋ kii la fi bōŋ bo be kintutu-u biki yē ntse wu betaa besen? Be tsootsi yē tsan le dze yi nchi wēki be se jii biee ke.” **3** Jiso se tuu li bee le, “Fi nuuŋ tē kii la fi nē bondini fine nuuŋ benchi be Nyō nē biki nuuŋ ntse wune? **4** Ntiitō ni, kife Nyō tē tee le, ‘Yooki chaa bee na.’ Tuu tee tē le, ‘ε wi gaa tee ke ni, be wo mwe dududu.’ **5** Se nuuŋ le, nē tiiti baa fine le, ‘ε wi dza wu tee li tee li ke li ni-i le, ‘Fiee fi bee o keme li tsan yæŋ, mi

nyeo fi li Nyo kitun,” ke nuun te tuu le yooki tee ke ni le dzoo fiee filu nye li bee ke.” 6 E le si ne biki baa ntse wune wu kwee ni, ne se feti je yi Nyo tuu fiee fi yee. 7 Beniing be nimi-i bani! Fiee fi ntomfong wu Nyo wu Esaya te tee kii ber fi ee chee, si te tiiti le, 8 ‘Beniing bani guundi mi nuun be bimbimu, sheng yi be nuun mfiing li mi-i. 9 Be guundi mi nuun li yee li, kife be dzeti biee bi beniing beechi be tiifi le e je yee.” 10 Jiso dza teen beniing le be be. Tee li bee le, “Yike yee ne woo, ne kee bujong. 11 Fiee fi li wi lewa nuun fi te naa biifi wi ke. E fiee fi buti le wi-i wa fi nuun fi biifi wi.” 12 Bonga be Jiso be kintutu dza be be tee li wuu le, “O kii nee le Befarasii be be woo fiee fi o bee o kwee fiee fi tong be ni?” 13 Tuu li bee le, “Kiti kichu ki nuun ye ntaye wu Baa wey wu nuun liboo nsing ke be gii be buu ki. 14 Daaye yee le bee, e kinyee ki doonchi dze li kinyee kimu. E kinyee doonchi dze li kimu, ke bi bichu gii bi geeng bi we ye le kitoo li.” 15 Pita se tee li Jiso-o le, “Naanyee bee fiee fi ngangaa chini tiiti.” 16 Jiso bii laa, “Ne kii ye te biee ni? 17 Ne kii ye le fiee fichu fi ti lii le wi-i wa fi bo li sheng fi dende fi bo ni? 18 Se nuun le, fiee fi buti le kinfime ki wi-i dzeti nuun li sheng yee li, fi se bifisi wi. 19 Fi ti dzeti li sheng, wi se keme mbeeche wu bifi, tuu wo wi, dzo kwee wi mao nuun nyume wi, ji bukwee, yi buyi, lej lejin le nsa wu binsee le, be bukoong bu wi-i bu bifise. 20 Bini nuun biee bi nuun bi biifi wi. Se nuun le nje biee be tsang ntsootse nsing nuun te biifi wi ke.” 21 Jiso dza fe cheeki yi geeng kimbe ki Taye be Sidong. 22 Fi se ka le kwee wumu wu Kana wu te nuun fe te dza be geeng Jiso, dii li wuu le, “Hooo Taa, Hwanee kini ki Mfong Daafi, koo nshing be mi. Hwanee kinkundi wumu h'wekoo be hwaneng wu kwee geeng.” 23 Jiso woo, ba fiee n'yoru nsing. Bonga be be kintutu kiingi be leki wu be tiiti le, “Tee li kwee wuni le ni giingi. Bikoo nyee bee geeng.” 24 Jiso se tuu le, “Be te tong mi nuun li beniing be Iselee kwaa. Be baa si nshong yi la.” 25 Se nuun le, kwee wulu be nee tuu tong nung li Jiso-o limfwe tee le, “Taa, fi nee mi.” 26 Jiso se tuu li wuu le, “Fi meeng ki dzong ke le be dzoo bijine bi bonga le be long li bw' ke.” 27 Kwee wulu se tee le, “Fi fiee cheeng baa wey. Se nuun le, bw' ti bee yi boonyi mukke mu mwee le fe baa we jii biee mu weyi.” 28 Jiso se tuu li wuu le, “Hooo kwee wuni, mbeench wa temoo. Fi ka be we si o kongisi.” Nee le hwan we biee temi. 29 Le Jiso dza fe ni giingi, geeng

ka li libe chi Galilii liching, miri geeng li nkume-e, shee fe. 30 Kintutu ki beniing le ki nonga be le wuu ni giing. Bamu te bee be beniing be nuun bimbonye, mao binyee, mao be binkere, mao bibere, be bamu geeng. Si be te bee be be le, be gikisi wu limfwe se wanchi be. 31 Kintutu kilu te tuu ki keme bintewa si ki te geeng bibere yeti, bimbonye dengi, binkere dengi tsaang, binyee giingi biee. Be yooki Nyo yi beniing be Iselee. 32 Jiso tuu teeng bonga be be kintutu-u tee li bee le, “Hkemoo nshing li kintutu kuni, kife ki nuun kee be mi jo taa, fiee fi ki nuun ki ji se nuun ye lu ke. H'weki ye le nchine li bee le be geeng be dzeeng ke, kife nuun be geeng be we ye le dze be dzeeng.” 33 Bonga be be kintutu-u baa se bii li wuu laa, “Te gii te dzoo biee bije feng libuka luni bi te nuun te nyee hwaani kintutu ki beniing le kini lu?” 34 Jiso bii li bee laa, “Ne kemi baa tsée yi bible bi me?” Be tuu le, “Yi yee mfomenyaang be musungu niing.” 35 Jiso tee le kintutu ki beniing le kilu le ki shee ye fekiing. 36 Ki shee ye, dzo tsée yi bible yi mfomenyaang yee mao nsung yilu, nye kiyooni li Nyo-o, booye nye li bonga be be kintutu-u, be gache li beniing belu-u. 37 Wi kwi ji fuke. Be banche mukke mu te she, mu yise berkaa mfomenyaang. 38 Beniing be te ji, te nuun buning kwaa benchuki benee, be te meeng ki fa ke bukeng mao bonga ke. 39 Se chine kintutu kilu ki koo. Le le ngo-o geeng le kimbe ki Magada-ang.

16 Befarasii bee Besadusii te dza be be le be monche Jiso, be tee le fe fiee fi doonchi bunga bu bee liboo. 2 Jiso tee li bee le, “Bee e nuun mfi wu jobe sechi kiboo yechi, ne tee le, ‘Kikuun gii ki bo ki dzong,’ kife ne geeng baa kiboo yechi. 3 E nuun mfi wu jobe teti kiboo yechi e kikun laang, ne tee le, ‘Mbaandze gii ka ber,’ kife ne geeng baa kiboo yechi kikun leendi. Ne ti mbichi kiboo ne kii si kikuun gii ki nuun, ne se te kee beriki be biee bi keti li mfi wuni ke kii la? 4 Kinkoke ki bifi ki chine Nyo ki to si kwee wu chine nyumi kini, ki weki fiee fi doonchi bunga bu bee liboo. Nnuun nte ndoonche ber mfiing yimi ke fuki nee mfiing yi ntomfong wu Nyo wu Jona yee nsing ke.” Si te tee le she be dza giingi. 5 Bonga be Jiso be kintutu fesi luweng be geeng le be daaye baa le be dzoo kibe. 6 Jiso dza tee li bee le, “Dzo yee mfi kii kishee ki Befarasii mao ki Besadusii.” 7 Bonga be be kintutu bechi be yeti li yi yi bee kii fiee filu, be

tiiti le, “Tiitɔ tefe chini ni kife tɛ mɛɛɛ baa ki bɛ kɛ bɛ kibe le kɛ.” 8 Jiso kɛ fiefi fi be yeti kii fi biee tee le, “Hoo bɛniɪɪ bɛ kimbeenchɛ kintɛɛ bani-i! Nɛ yeti li yi yinɛ-ɛ nuuɲ kii kibe le ki nɛ mɛɛɛ ki kɛmɛ kɛ kii la? 9 Nɛ kii yɛ biee kɛ ni? Nɛ kiimi yɛ tsɛɛ yi bibe le yi shɪɲ yi bɛniɪɪ tuu bɛ ji benchuki betiinu yɛɛ ni? Binke bi nɛ tuu nɛ banchɛ tuu bɛ bo bɛɲkaa bɛmɛ? 10 Nɛ kiimi yɛ tɛ tsɛɛ yi bibe le yi mfoɛnyaaɲ yi bɛniɪɪ tuu bɛ ji benchuki bɛnɛɛ yɛɛ ni? Nɛ tuu nɛ banchɛ binke bi bo bɛɲkaa bɛmɛ? 11 ɛ la fi fɛ, fi nɛ mɛɛɛ ki kɛɛ kɛ le ntiiti yɛ nuuɲ kii bibe le kɛ? Ntiitɔ nuuɲ le nɛ dzɔɔ mfi kii kishee ki Bɛfarasii bɛɛ Besadusii.” 12 Si tɛ kwɛɲgi lɛ bɛ tɛ kɛɛ le tiiti yɛ le bɛ dzɔɔ mfi nuuɲ kii kishee ki bɛ tɛti kibe le lu kɛ, le tiitɔ nuuɲ kii ntiifi wu Bɛfarasii bɛɛ Besadusii. 13 Jiso dza gɛɛɲ bo li kimbe ki kwɛɛɲ wu Kasaria wu Filipi, dza bii li bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u laa, “Bɛniɪɪ kwɛɲgi le ɲwanɛwi nuuɲ noo?” 14 Bɛ tuu li wuu le, “Bɛniɪɪ bamu kwɛɲgi baa lɛ ɛ wɛ Jɔɔɲ Nlisulidzɔɔ, bamu le ɛlaja bamu kwɛɲgi le ɔ nuuɲ Jeremaya bamu le ntomfɔɲ wu Nyɔ wumu.” 15 Se bii li bee laa, “Bɛɲ kibɛɛ nɛ kwɛɲgi finɛ le nnuuɲ noo?” 16 Simu Pita se tuu le, “ɛ wɛ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaachɛ ki nuuɲ ɲwanɛ Nyɔ, Nyɔ yi kɛmi ntɛ.” 17 Jiso se tuu li wuu le, “Simu ɲwanɛ Jɔna, Nyɔ bɔɔni yɛ wɛ, kife fini nuuɲ yɛ wi wu bɔ wu tee wɛ kɛ. ɛ Baa wɛɲ wu nuuɲ liboo wu tee wɛ. 18 Ntiitɔ li wɛ-ɛ le ɛ wɛ Pita, ɛ li kimban kii-i li ɲgii gwan kintaashe ki bɛniɪɪ bɛɛ kimbeenchɛ-ɛ. Nuuɲ bunɲa bu kwe-ɛ tɛ shaanshe yih yi nleke li Nyɔ-ɔ ki bɛniɪɪ bɛ kimbeenchɛ-ɛ yilu kɛ. (Madɛs 986)

19 ɲgii nɛɛ bingwiye bi bumfɔɲ bu liboo lɛ li wɛ-ɛ. Fiefi fi ɔ gii ɔ kanɲ laaɲkwiiɲ, kɛ bɛ gii bɛ kanɲ liboo tɛ. Fiefi fi ɔ gii ɔ fanche laaɲkwiiɲ, kɛ bɛ gii bɛ fanche liboo tɛ.” 20 Si Jiso tɛ tee le, bɔseyi chiinse li bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u le kiɲ bɛ ni mɔɲ bɛ tee li wi-i le nuuɲ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaachɛ kɛ. 21 Mbɛɛche li mfi wɛɛ, Jiso bɛchi tiiti li bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u le kɛmi le gɛɛɲ Jerosaleɲ, gɛɛɲ ɲɛɲ bumfa le ɲge li tsan yi bɛniɪɪ bɛ sɛki kwɛɛɲ li bɛ betɛ muntɔfi bɛ ɲɔɲa bɛ ɲɔɲa mɔɔ bɛniɪɪ bɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ. Bɛ gii bɛ wo wu, kɛ jo ka taa kaari bo li kwe-ɛ. 22 Pita dzɔ wu bee wu cheeki yi. Bɛchi wami wu li fiefi filu, tiiti le, “Taa, Nyɔ leesɛ! Fini fiefi nuuɲ tɛ naa ka bɛ wɛ kɛ.” 23 Jiso fiiki yi tee li Pita le, “Dza mi lejɲ Satar! ɔ banɲɔɔ mi bu banɲɛ kife ɔ ɲɲɲɲɲ yɛ bieɛ si Nyɔ kɛ. ɔ ɲɲɲɲɲ si wiwoɲ.” 24 Si Jiso tɛ kweɲ le, tee li bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u

le, “ɛ wi wɛki le ni nuuɲ wi wɛɲ wu kintutu, kɛ kɛmɔɔ le faan yi yɛɛ, too kintaan kɛɛ ni biki mi. 25 Nɛ kɛɛ le wi wu bachi yi yɛɛ kii ni lɛɛ yi kɛ gii lɛɛ yi. Se nuuɲ le, wi wu lɛɛ yi yɛɛ kii mi kɛ gii kɛmɛ yi. 26 ɛ bɛ banchɛ nshe yini chichi, bɛ nɛɛ li wi-i wu ji, se wu tuu wu lɛɛ ntɛɛ wɛ, mɛɛɲ wulu ni nuuɲ la? Fiefi fiefi lu fi wi nuuɲ kɔsɛ bɛ fiana yɛɛ ni? 27 Nɛ ni nɛ kii le ɲwanɛwi gii bɛ bɛ bɛnchindaa bee li bunɔɲa bu Tee lɛ, soɔɲ wi kwikwi li fiefi fi mwɛ fɛ-ɛ. 28 Ntee bɛɲ cheɛɲ le bɛniɪɪ bamu lemi baa fɛni bɛ nuuɲ tɛ naa woo kintsi ki kwe-ɛ fuki fɛ bɛ ɲɛɲ si ɲwanɛwi bɛɛ bɛ bumfɔɲ bwɛɛ nsɲɲ kɛ.”

17 Le jo ka busɔɔ, Jiso dzɔ Pita bee Jeɛɲ mɔɔ Jɔɔɲ wu ɲwaani Jeɛɲ, bee bɛ yɛɛ li ɲkumɛ wumu wu ɲgweɛɲ li, bɛ nuuɲ fɛ bɛ bɛ. 2 Bɛ dza bɛ ɲɛɲ si mfisɛ yɛɛ fiiki lɛ bɛ lii, bushi bwɛɛ mienini si jobɛ, ndu yɛɛ nɛɛɲ yi mienini ni mwamwamwa. 3 Fi se ka le Mɔɔsɛ bee ɛlaja tɛ dza bɛ busɛ fɛ, bɛ tiiti bieɛ bɛ Jiso. 4 Pita se dza taa tee li Jiso le, “Taa, fi dzɔɔɲ fiefi si tɛ baa fɛni ni. ɔ kɔɲgisi lɔɔ, ɲgwanɲ bigɔɔnu fɛni bitɛɛtu, kimu ni ki nuuɲ kɔ, kimu ki Mɔɔsɛ-ɛ, kimu ki ɛlaja-a.” 5 Nɛɛ si tɛ gii mɛɛɛ yeti lɛ, fi se ka le kikuɲ ki ncherere tɛ dza ki shɛɛ ki baanye bɛ, jɛ yɔ li kikuɲ kilu-u le, “Wuni nuuɲ ɲwanɛɲ, nuuɲ shɛɲ yɛɲ. ɲ'wuki bujɔɲ bɛ wu ɲge. Nɛ wuki yɛɛɲ nuuɲ li wuu.” 6 Le bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u woo jɛ yilu bɛ chɛɲ bɛ kɛɛti, bɛ wɛ bɛ tɔɲ mɛnshi mɛ bee fɛkwiiɲ. 7 Jiso se gɛɛɲ konche li bee tee le, “Dza yɛɛɲ wɛ. Kiɲ nɛ ni nɛ chɛndi kɛ.” 8 Le bɛ tsaaki lii liwɛ bɛ ti mɛɛɲ ki ɲɛɛɲ wi wumu kɛ, bɛ ɲɛɲ nuuɲ Jiso kwaa. 9 Le bɛ dza li ɲkumɛ wulu-u bɛ ni bɛ beki, Jiso chiinse li bee le, “Kiɲ nɛ ni tee fiefi fi lii yinɛ bee yi ɲɛɲ li wi-i, fuki fɛ ɲwanɛwi bo li kwe-ɛ nsɲɲ kɛ.” 10 Bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u bii li wuu laa, “Fi gɛɛɲ fi bɛniɪɪ bɛ tiifi bɛnchi kwɛɲgi le ɛlaja kɛmi le naa saa bɛ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaachɛ se bɛ le?” 11 Jiso tuu le, “Fi fiefi cheɛɲ le ɛlaja kɛmi le naa saa bɛ nachɛ bieɛ bichu. 12 Se nuuɲ le, ntee bɛɲ le ɛlaja bɛɛɔ kituɲ bɛ se mɛɛɲ baa ki kɛɛ kɛ wu kɛ, bɛ tuu bɛ fɛti fiefi fi bɛ kɔɲgisi bɛ wu. ɛ nɛɛ lɛ si ɲwanɛwi gii naa ɲɛɲ ɲge li tsan yi bee.” 13 Si tɛ tee le, bɔɔɲ bee bɛ kintutu bieɛ bɛ kɛɛ le tiitɔ nuuɲ kii Jɔɔɲ Nlisulidzɔɔ. 14 Le Jiso bee bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u bɔɔ bɛ fɛsi fɛ kintutu ki bɛniɪɪ le tɛ nuuɲ. Wi wumu dza bɛ tɔɲ nɲɲ li Jiso-ɔ limfwe, tee li wuu le, 15 “Taa, kɔɔ nsɲɲɲ li ɲwanɛɲ wu wii kika wuni-i, ɲɲɲɔɔ

ngɛ ngɛ. Ti dzɛti wii fɛtaɔŋ, ɛ wu dza tuu we li dzɔɔ. **16** Mbee mbe be wu fɛ bɔɔŋ bo be kintutu-u le be wonche wu, be mɔŋ nsɪŋ.” **17** Le Jiso woo le tee le, “Hooo! Kingɔke ki laɔlaɔ ki mɛɛŋ ki gɛɛ kɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ kɛ kini. Ngii nuuŋ tɛɛbɛŋ ngɛɛŋ mbo buŋ? Ngii ŋkaŋ shɛŋ be bɛŋ ngɛɛŋ mbo buŋ? Bɛ yɛɛŋ be gwaŋ wulu fɛni nɛ nyɛ li mi-i.” **18** Be be be wu, Jiso waŋ gwanɛ kɪŋkundi wu tɛ nuuŋ li gwaŋ wulu-u bo, bieɛ tɛmi mfwaɛ mumkpaŋ dududu. **19** Bɔɔŋ be Jiso be kintutu-u dza be gɛɛŋ fɛ wuu lejiŋ lejiŋ, be bii li wuu laa, “Fi gɛɛŋ fi tɛ beɛ tɛ mɔŋ le tɛ buu gwanɛ kɪŋkundi wulu nsɪŋ?” **20** Tuu li beɛ le, “Fi fieɛ le kife kimbeenche kine sendɛ. Ntee bɛŋ chɛɛŋ le, beɛ le nɛ kɛmɛ kimbeenche ki nuuŋ si shaŋ yi finsoo, nɛ nuuŋ nɛ tee li ŋkumɛ wuni le dza fɛni ɔ gɛɛŋ ɔ lɔŋ fɛɛ, bieɛ dza, fieɛ tɛ nuuŋ lu fi nuuŋ fi yaa bɛŋ kɛ.” **21** [Se nuuŋ le, gwaani wuni gwanɛ kɪŋkundi nuuŋ wi tɛ buu wu fuki fɛ mwɛ lɛki li Nyɔ-ɔ, jiti bieɛ bijɛ nsɪŋ kɛ.] **22** Si Jiso beɛ bɔɔŋ beɛ be kintutu-u tɛ banche Galilii lɛ, tee li beɛ le, “Bɛ gii be kabe ŋwanɛwi li tsɔŋ yi bɛniŋ li, **23** be wo wu, kɛ bo jo taa, bo li kwe-e.” Le be woo lɛ, yi beɛ be ngɛ. **24** Jiso beɛ bɔɔŋ beɛ be kintutu-u gɛɛŋ be bo Kapanuŋ, bɛniŋ be tɛ kundi kɪŋwaati ki li yih yi muntofi-i be bɛ ngɛŋ Pita be sɔɔsɛ laa, “Wi wu ntiife wune wuni ti suuti nɛɛ kɪŋwaati ki li yih yi muntofi-i ni?” **25** Bɛŋ le, “Iiŋ.” Le Pita to fɛkuuŋ, Jiso se shiiki fieɛ filu fɛkwiŋŋ, bii li wuu laa, “Simu, ɔ ngɛŋ fio le la? Bɛmfɔŋ be laaŋkwiŋŋ bani shiŋŋ be fii kɪŋwaati mɔɔ kichore nuuŋ li ba-aŋ? Be ti shiŋŋ be fii nuuŋ li bɔɔŋ be beɛ mɔɔ li mfɔŋ le?” **26** Pita tuu le, “Bɛ ti shiŋŋ be fii nuuŋ li mfɔŋ.” Jiso se tee li wuu le, “ɛ nuuŋ le kɛ bɔɔŋ bɛɛŋku-u kɛmi yɛ le be ni be suuti kɛ. **27** Se nuuŋ le, kii tɛ ni tingi-i shɛŋ yi bɛniŋ belu siŋ, gɛnɛ ɔ lɔŋ ngwe le libɛ-ɛ, nsuuŋ yi ɔ saa ɔ kɔɔ, ɔ gwiye kimfime ki yi-i, ɔ gii ɔ ngɛŋ siri wu kwa le, ɔ buu wu ɔ gɛɛŋ ɔ nyɛ li beɛ le ɔ sooɔ kɪŋwaati ki tɛɛbɛŋ lu.”

18 Le ni nuuŋ li mfi wulu-u, bɔɔŋ be Jiso-o be kintutu be be bii li wuu laa, “ɛ gwaani wi wu la wu ko ngɛ le bumfɔŋ bu liboo li?” **2** Jiso teɛŋ gwaŋ wu bwi leeki lɛ beɛ lenti, **3** tee le, “Ntee bɛŋ chɛɛŋ le, ɛ nɛ mɛɛŋ ki fiiki kɛ le nɛ to si bɔɔŋ be bwi kɛ, nɛ tɛ naa le nɛ lɛ le bumfɔŋ bu liboo li kɛ. **4** Wi wu shiiki yi yee si gwaŋ wuni, ɛ wu wu gii naa nuuŋ wi wu ko le bumfɔŋ bu liboo li. **5** ɛ wi fi gwaŋ si wuni kii mi, kɛ

mwɛ fiio tɛ nuuŋ mi.” **6** “Se nuuŋ le ɛ wi fɛ gwaŋ mumkpaŋ li kintutu ki bɔɔŋ be bwi be gɛɛ shɛŋ li mi-i bani we li bibifi-i, kɛ fi dzɔɔŋ fieɛ le wɛɛ wi, be shiŋŋɛ jeni chi nɔŋa wu lɛwe, be lɔŋ wu shee seri fɛ kindundu fɛkwiŋŋ. **7** Ngɛ wu nyɔŋa wɛ li bɛniŋ be li nsɛ yini-i, kife bieɛ bi teeki le bɛniŋ ni be fɛti bieɛ bibifi bieɛ lu. Bieɛ bini kɛmi le bi ni bi nuuŋ lu, se nuuŋ le ngɛ wu nyɔŋa wɛ li wi wu bɛɛ be bieɛ bilu. **8** Bɛdɛɛni ɛ kibɛnɛ ko mɔɔ nuuŋ kikaɔ ko fɛti le ɔ ni ɔ fɛti bieɛ bibifi, ɔ sonde kibɛnɛ kilu kɛ kikaɔ kilu ɔ too. Fi dzɔɔŋ le ɔ le li ntse wu kimake be kibɛnɛ kɛ kikaɔ kɪŋkɔsi, yeki le ɔ kɛmɛ bibɛnu bichu be bikaa bichu be dzɔɔ wɛ be lɔŋ fɛ wi wu kimake-ɛ. (aiōnios g166) **9** ɛ lisi cho fɛti le ɔ ni ɔ fɛti bieɛ bibifi, ɔ buu lisi chilu ɔ too. Fi dzɔɔŋ le ɔ le li ntse wu kimake-ɛ be lisi chimumkpaŋ, yeki le ɔ kɛmɛ lii chichi, be lɔŋ wɛ fɛ wi wu kimake-ɛ.” (Geenna g1067) **10** “Ŋɛŋ yɛɛŋ le kiiŋ nɛ ni nɛ dzɛti wumu li bɔɔŋ be bɛntɛŋ bɛntɛŋ bani fɛkwiŋŋ kɛ. Ntee bɛŋ chɛɛŋ le bɛnchindaa be beɛ shiŋŋ baa le Baa wɛŋ lii mfi kwi liboo, be ŋiŋgi bushi bu Baa wɛŋ mfi kwi be bichi lɛ bɔɔŋ bani-i **11** [ŋwanɛwi tɛ be nuuŋ le soo bɛniŋ be tɛ saa be la.] **12** Nɛ beechi le la? ɛ wi kɛmi nshɔɔŋ gwii, yimumkpaŋ la li yi-i linti, gii le ki saa kɛ le chine yi gwii mfomɛyoofi ntso mfomɛyoofi yɛɛ li ŋkumɛ-ɛ, le gɛɛŋ gɔɔŋ nshɔɔŋ yimumkpaŋ yi la yilu ni? **13** Ntee bɛŋ chɛɛŋ le, ɛ wu gɔɔŋ wu ngɛŋ, woo buɔŋ be nshɔɔŋ yimumkpaŋ yilu yeki yi gwii mfomɛyoofi ntso mfomɛyoofi yi mɛɛŋ ki laa kɛ yɛɛ. **14** ɛ nɛɛ le si Baa wune wu nuuŋ liboo kɔŋgisi yɛ le wi mumkpaŋ li bɔɔŋ be bwi bani-i le la kɛ. **15** ɛ gwaana fɛ fieɛ fi bifi li wɛ-ɛ, ɔ gɛɛŋ ɔ ngɛŋ wu ɔ doonche bubieɛ bwɛɛ li wuu nɛɛ wu bɛŋ bɛfɛ. ɛ wu woo fieɛ fio tee, kɛ ɔ kaarɔɔ ɔ tuu gwaana li wɛ-ɛ bwiŋ. **16** ɛ mɛɛŋ ki woo kɛ fieɛ fio tee kɛ, ɔ dzɔ wi mumkpaŋ kɛ bɛfɛ nɛɛ be kaari nɛ gɛɛŋ fɛ wuu, le n'ɔru kwikwi kɛmɛ bɛniŋ bɛfɛ kɛ bɛtɛɛtu be lemi le nsa wulu-u lejiŋ. **17** ɛ nɛ gɛɛŋ wu faaŋ le wuki yɛ fieɛ fi nɛ tiiti kɛ, ɔ se dzɔ dɛɛni ɔ gɛɛŋ be fi li kintaasɛ ki bɛniŋ be kimbeenche-ɛ. ɛ wu tuu wu faaŋ le wuki yɛ li kintaasɛ ki bɛniŋ be kimbeenche-ɛ kɛ, ɔ dzɔ wu si wi wu ti kii yɛ Nyɔ kɛ, kɛ si wi wu kundi kɪŋwaati. **18** Ntee bɛŋ chɛɛŋ le fieɛ fi nɛ gii nɛ kaŋ laaŋkwiŋŋ fieɛ, ɛ be tɛ kaŋ liboo kituŋ, fieɛ fi nɛ gii nɛ fanche laaŋkwiŋŋ fieɛ, ɛ be tɛ fanche liboo kituŋ. **19** Nse ntuɔɔ ntiiti li be-ɛŋ chɛɛŋ le, ɛ bɛniŋ bɛfɛ le be-ɛŋ lenti bɛŋ li fieɛ li laaŋkwiŋŋ, be lɛkɛ

li Nyɔ-ɔ, kɛ Baa wɛɲ wu nuuŋ liboo gii fɛ fi li be. 20 Nɛ ni nɛ kii le, fɛ beniɲ bɛfɛ kɛ bɛtɛtu taasɛ li bukoŋ bweɲ, kɛ mi ɲ'wɛ li bee linti." 21 Pita kiɲgi bii li Jiso laa, "Taa, ɛ kinga kime ki ɲwaanɛɲ nuuŋ fɛ biee bibifi li mi-i, mfeeki wu? Nuuŋ gɛɛɲ bo si kinga mfoɲenyaanɲ ni?" 22 Jiso se tuu li wuu le, "Nnuuŋ nte ntee wɛ le ɛ kinga mfoɲenyaanɲ kwa kɛ. Nuuŋ ɔ feeki kinga gwii mfoɲenyaanɲ ntso mfoɲenyaanɲ. 23 ɛ nɛɛ lɛ si nuuŋ bɛ maa bumfɔŋ bu liboo bɛ mfɔŋ wumu wu tɛ weki le nache bɛ beniɲ bee bɛ nime kii kwa wɛ wu tɛ kiri li tsan yi bee. 24 Si tɛ bechi le ni tɛti le, bɛ bɛ bɛ wi wumu wu fiɔ ye tɛ nuuŋ benchuki yoo fi. 25 Si yi tɛ yaa wu soŋu le, mfɔŋ wulu se tee le bɛ dzɔ wu bee kwesi mɔɔ bɔɔɲ mɔɔ biee biee bichu bɛ kabe bɛ bɛ kwa wulu bɛ soŋ fiɔ ye lu. 26 Si mfɔŋ wulu tɛ tee le, wi wulu toŋ nɲ wu limfwe soŋ bɔ li wuu tee le, 'Taa, kɔ nshiɲ bɛ mi, ɲgii nsoŋ wɛ fiee fichu.' 27 Nshiɲ fɛ tɛ kikoo wɛ chine li wuu daaye lɛ fiɔ yilu. 28 Se nuuŋ le, wi wɛ kibɛɛ bo le ni giɲgi, gɛɛɲ chiɲ wi wumu wu bee bɛ tɛ nindi li mfɔŋ wɛ-ɛ, ɛ tɛ gii kemi wu fiɔɔ babi wu kwa mumkpaɲ. Biee cha wu fɛ wɛ tee le, 'Soŋe fiɔ ya.' 29 Wi wu nime wulu se toŋ tɛ nɲ wu limfwe, lɛkɛ wu tee le, 'Kɔ nshiɲ bɛ mi, ɲgii nsoŋ fiɔ ya.' 30 Faanɲ, dzɔ wu gɛɛɲ bɛɲ wu li yih yi ncha-a le ni nuuŋ lu nshiɲ fɛ wu soŋ fiɔ ye. 31 Beniɲ bamu bɛ bee bɛ tɛ nindi ɲɛɲ fiee fi ka, fi fieɲgi bɛ ɲge. Bɛ gɛɛɲ bɛ tee fiee fichu fi bee fi ka li mfɔŋ wɛ-ɛ. 32 Mfɔŋ soomɔ wu, tee li wuu le, 'ɛ wɛ wi wu bifi. Mbee ndaaye lɛ ya fiɔ li chichi kifɛ ɔ bee ɔ soŋ bɔ li mi-i. 33 Bee nuuŋ ɔ kɔɔ tɛ nshiɲ bɛ wi wulu nɛɛ si mbee ɲkɔɔ nshiɲ bɛ wɛ tɛ' 34 Shɛɲ tɔnye mfɔŋ, nye wu le bɛ fa wu li yih yi ncha-a, bɛ ni bɛ ɲ'wɛki bɛ wu gɛɛɲ bo fɛ wu naa wu soŋ fiɔ ye chichi. 35 ɛ nɛɛ lɛ si Baa wɛɲ wu nuuŋ liboo gii fɛ bɛ bɛɲ bechu, fɛ wi mɛɛɲ ki feeki kɛ bɛ shɛɲ yee chichi li fiee fi bifi-i fi ɲwaani tuu fɛ li wuu kɛ."

19 Le Jiso tee biee bini mɛɛshi, dza lɛ kimbe ki kwɛɲ wu Galilii, lenchi gɛɛɲ Judiya liwɲ li kimbe ki Dzɔɔ yi Joodaanɲ. 2 Le gɛɛɲ lɛ, kintutu ki beniɲ lɛ banche ki biki wu, wonche bɛ bechu bɛ tɛ gendi fɛ. 3 Befarasii dza bɛ bɛ le wuu le bɛ mɔnche wu, bɛ bii li wuu laa, "Nchi beenchi le wi nuuŋ koŋ bɛ kwesi kii fiee fimu, mɔɔ nuuŋ fi la le ni?" 4 Jiso tuu li bee le, "Nɛ mɛɛɲ baa saa ki teen kɛ fiee fi bɛ tɛ tɛɛ le, 'Fɛ mbeɛche, wi wu tɛ toŋ beniɲ tɛ toŋ le bɛ ni

bɛ nuuŋ nɛɛ nyuŋ bee kwɛɲ ni?" 5 Tɛ toŋ bɛ, tee le, 'ɛ kii fini fi nyuŋ gii naa shɛ tee bee ni, taasɛ bee kwesi, bɛ bɛfɛ se to wi mumkpaɲ.' 6 Bedɛeni, bɛ mɛɛɲ yɛ beniɲ bɛfɛ kɛ, bɛ to baa wi mumkpaɲ. Fi se fieɛ le, fiee fi Nyɔ taasɛ, kiɲ wi ni mɔɲ ɲgatine kɛ." 7 Beniɲ belu se tuu bɛ bii li Jiso laa, "Se nuuŋ kii la fi Mɔɔɛ tɛ tee le wi nuuŋ tɛɛ kiɲwaati nye li kwesi ki doonchi le wu koŋɔ bɛ wu, se koŋ wu le?" 8 Jiso tuu le, "Fi tɛ nuuŋ lɛ kii bikoo bine bi tɛɛmɛ bi Mɔɔɛ tɛ gɛɛ le wi nuuŋ koŋ bɛ kwesi. Se nuuŋ le, ɛ lɛɛ si fi tɛ nuuŋ lɛ fembeɛche-ɛ kɛ. 9 Ntiitɔɔ fieɲ li be-ɛɲ le, ɛ wi koŋ bɛ kwesi nuuŋ yɛ kii le wu kɔɔ ɔ kwɛɲ wulu bɛ nyuŋ wumu kɛ, ɛ wu dzɔ kwɛɲ wumu, kɛ wu giɲɔ bɛ kwɛɛ wi." 10 Le bɔɔɲ bɛ Jiso bɛ kintutu-u woo fini, bɛ tee li wuu le, "ɛ fini nuuŋ kii nyuŋ bee kwɛɲ lɛ, kɛ fi dzɔɲ le wi ba fi mwɛɛ kwɛɛ, tɛ dzɔ kwɛɲ kɛ." 11 Jiso se tee li bee le, "Se nuuŋ lɛ ɛ wi kwikwi wu nuuŋ bɛɲ fini fiee kɛ. ɛ nɛɛ beniɲ bɛ Nyɔ fɛ le bɛ bɛɲ kwa. 12 Nɛ ni nɛ kii lɛ beniɲ bamu baa lu bɛ kemi yɛ mbeɛche kii kwɛɲ kɛ, fi fieɛ si bɛ tɛ biɛ bɛ bɛ nuuŋ. Bamu se baa le, nuuŋ beniɲ bɛ fɛ bɛ bɔ le bɛ ni bɛ nuuŋ lɛ. Bamu baa tɛ fi bee lɛ, nuuŋ bɛ bɛ fɛ bɛ yi yi bee le bɛ ni bɛ nuuŋ lɛ, kii bumfɔŋ bu liboo. Wi wu nuuŋ bɛɲ fini mwɛ bɛɲ." 13 Beniɲ tɛ dza bɛ bɛɛ bɛ bɔɔɲ lɛ Jiso-o le koŋ li bee, bɔɔɲ bee bɛ kintutu-u wami bɛ. 14 Jiso se tee fiee le, "Gɛɛ yɛɛɲ bɔɔɲ belu ni bɛ bɛɛ lɛ mi-i. Nɛ loosɛ kɛ bɛ kɛ, kifɛ bumfɔŋ bu liboo bwɛɛ li beniɲ si bani-i." 15 Le tee le, tiɲ mwɛ li bee, dza giɲgi. 16 Fi se ka le wumu tɛ dza bɛ lɛ Jiso-o, bii li wuu laa, "Wi wu ntiife, fiee fi dzeɲ fi nnuuŋ mfe nse ɲkɛmɛ ntse wu kimake nuuŋ la?" (aiōnios g166) 17 Jiso bii li wuu laa, "ɔ biiti mi kii fiee fi dzeɲ kii la? Wi wu dzeɲ wɛ lu mumkpaɲ kwa. ɔ wɛki le ɔ naa ɔ kɛmɛ ntse wu kimake, ɔ kiri benchi bɛ Nyɔ-ɔ." 18 Wi wulu se bii li Jiso laa, "Benchu bɛ Nyɔ-ɔ nuuŋ bɛ la?" Jiso tuu li wuu le, "ɔ wo kɛ wi kɛ, ɔ giɲ kɛ bɛ kwɛɛ wi kɛ, ɔ yi kɛ biee kɛ, ɔ lɛɲ kɛ lɛ nsa wu binɛɛ lɛ lɛɲ kɛ, 19 ɔ guundi chaa bee na, mɔɔ le, ɔ ni ɔ kɔɲgisi ɲwaana siɔ kɔɲgisi yi ya." 20 Soɔnɛ wi wulu tuu tee li wuu le, "Ntɛ ɲkiri benchi bani bechu. ɛ la fi se shɛ?" 21 Jiso tuu li wuu le, "ɔ wɛki le ɔ ni ɔ nuuŋ wi wu dzeɲ, ɔ gɛɛɲ ɔ kabe biee bi ɔ kemi bichu, ɔ gache kwa wulu li beniɲ bɛ kifoo lɛ, ɔ se kɛmɛ bulofu liboo. ɔ fɛ lɛ ɔ se bɛ ɔ ni ɔ biki mi." 22 Le soɔnɛ wi wulu woo lɛ, dza giɲgi nshiɲ nshiɲ, kifɛ tɛ gii kemi kwa ɲge. 23 Jiso se tuu

tee li bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u le, “Ntee beŋ cheɛŋ le, fi tɛɛmi fɛ wi wu kwa nuuŋ le li bumfɔŋ bu liboo li. **24** Ntuu ntee beŋ te le, fi nuuŋ tseke fɛ kameɛ nuuŋ le le fiooŋ yi nsara, yeki fɛ wi wu kwa nuuŋ le li bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ.” **25** Le bɔɔŋ bɛ Jiso bɛ kintutu-u woo fini, wa tɛ be ŋge. Be bii laa, “ɛ fi nuuŋ le, ɛ noo wu se gii bo lu?” **26** Jiso biche be ni, tee li bee le, “Fi tɛɛmi nuuŋ bɛ wiwoŋ, bɛ Nyɔ fiee nuuŋ ye lu fi nuuŋ fi yaa yi kɛ.” **27** Pita tee li wuu le, “Biche ɔ ŋeŋ, te she baa biee bichu tɛ biki wɛ. Tɛ gii tɛ kɛmɛ la?” **28** Jiso tee li bee le, “Ntee beŋ cheɛŋ le, mfi wu ŋwanewi gii naa shee li kabara we wu bunɔŋa, li kwɛɛŋ wu fwe-ɛŋ, beŋ bani bɛ biki mi, nɛ gii nɛ naa nɛ shee tɛ li bekabara yoofi ntso befe, nɛ ni nɛ sɛki bini bi lseleɛ bi yoofi ntso befeetu bieɛ. **29** Wi kwi wu chine la we, mɔɔ beŋwaani, bɛ dzɛmi yee, mɔɔ nuuŋ tee, mɔɔ nuuŋ ni, mɔɔ nuuŋ bɔɔŋ bee, kɛ yɛh yee, kii mi, gii kɛmɛ beniŋ bɛ biee kinga gwii yeki si tɛ saa kɛmi. Se kɛmɛ tɛ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **30** Se nuuŋ le, beniŋ ŋge bɛ nuuŋ limfwe dɛɛni gii bɛ nuuŋ lejiŋ, bɛ ŋge bɛ nuuŋ lejiŋ dɛɛni to limfwe.”

20 Jiso tuu tee le, “Bumfɔŋ bu liboo bwɛɛ si te la wumu wu tɛ dza taantaŋ le geɛŋ dzɔɔ beniŋ bɛ nime-ɛ geɛ li wɛ wee li. **2** Si tɛ geɛŋ ŋeŋ be lɛ, bee be nache le gii sooŋ bɛ nchuki nchuki li jobe-ɛ. Se tuumi be, bɛ geɛŋ bɛ nindi li wuu wɛ. **3** Le ni nuuŋ si jobe bikaa mfomeyoofi lɛ, bo geɛŋ ŋeŋ beniŋ bamu si bɛ lemi fɛ war li yee li. **4** Tee li bee le, ‘Gene yeŋ tɛ nɛ niŋ li mi-i wɛ, ŋgii nsooŋ beŋ fiee fi kɔche.’ Be biee bɛ geɛŋ. **5** Le tuu bo nɛɛ si fenshaŋ tsoo, fɛ nɛɛ le, le geɛŋ bo nɛɛ tɛ si jobe bikaa bitɛtu le, ka tuu dzɔ beniŋ bɛ nime-ɛ bamu. **6** Le tuu ni nuuŋ si jobe bikaa bitiiɛ le femfo-o lɛ, ka bo geɛŋ ŋeŋ beniŋ bamu bɛ ŋgeɛshi fɛ war mferu fiee nsij. Bii li bee laa, ‘ɛ la fi nɛ bɛɛ nɛ shiiti nɛ ŋgeɛshi feni jobe chichu li yee li ni?’ **7** Be tuu le, ‘kife wi mɛɛŋo ki dzɔ kɛ bee li nime-ɛ kɛ.’ Se tee li bee le, ‘Gene yeŋ tɛ nɛ ni nɛ nindi li mi-i wɛ.’ **8** Le ni nuuŋ le femfo-o, te wɛ wulu bɛ tee li tɛ kikoo wu beniŋ bɛ nime-ɛ wɛ le teen beniŋ bɛ nime-ɛ baa, nsooŋ bɛ, bechi nsomfu nuuŋ beniŋ bɛ tɛ dzɔ lejiŋ, geɛŋ mɛɛshi bɛ bɛ ŋkosi. **9** Se bechi suundi be. Beniŋ bɛ tɛ dzɔ li nime-ɛ jobe bikaa bitiiɛ be, sooŋ bɛ nchuki nchuki. **10** Beniŋ bɛ tɛ saa dzɔ baa tɛ beechi le gii sooŋ bɛ yaa bamu baa. Se nuuŋ le, tɛ tuu sooŋ nɛɛ bɛ nchuki nchuki. **11** Le bɛ fi kinsomfu kibee, be

bechi bɛ ŋunyi te la wɛ, **12** bɛ tiiti le, ‘Beniŋ bani ɔ bee ɔ dzɔ be lejiŋ bɛ niŋ baa kika ki mfi kimumkpaŋ kwaa, ɔ se tuu ɔ sooŋ tɛɛ bɛ yeŋ, nuuŋ bee tɛ bɛ tɛ shi tɛ fieŋgi bɛ nime jobe kimbiri, wiŋŋ bendi bee fɛ fa.’ **13** Te wɛ wulu tuu li wi wu bɛ wumu le, ‘Sineŋ, mɛɛŋo mfe kɛ bubieɛ li wɛ-ɛ kɛ. Tɛ bɛ tɛ nache nɛ nime chini li nchuki-i ni? **14** Dzɔ kinsomfu ko ɔ ni ɔ giŋgi. ɛ mi wu ŋkɔŋgi le nsooŋ wi wu lejiŋ yeŋ si mi nsooŋ wɛ. **15** ŋkɛmi nɛɛ bungba bu fere fiee fi ŋkɔŋgisi bɛ fiee fi nuuŋ nɛɛ fieŋ ni? Mɔɔ ɔ feti bukaaŋ kife mi ŋgwiɔɔ tsɔŋ yeŋ li beniŋ li le?” **16** Si Jiso tɛ tee le, biee mɛɛshi le, “ɛ le si beniŋ bɛ nuuŋ lejiŋ dɛɛni gii bɛ to limfwe, bɛ nuuŋ limfwe se to bɛ lejiŋ.” **17** Le Jiso ni yeki Jerosaleŋ le bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u bɛ yoofi ntso befe baa bo lɛ dze, teen bɛ bee bɛ cheekiyi, se tee li bee le, **18** “Yike yeŋ nɛ woo, tɛɛbeŋ yeki baa tɛ giŋgi Jerosaleŋ bɛ gii bɛ geɛŋ bɛ nye ŋwanewi li tsɔŋ yi bete muntofi-i bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa mɔɔ beniŋ bɛ tiifi benchi bɛ Nyɔ-ɔ, bɛ saa wu bɛ sonde le bɛ wo wu, **19** bɛ biee bɛ nye wu li tsɔŋ yi beniŋ bɛ nuuŋ ye Bejuu kɛɛ, bɛ ni bɛ kwɛrisi wu, bɛ fiaamfie wu bɛ muŋwaŋŋ, bɛ taŋ wu li kintaŋ li kwi, kɛ bo jo taa Nyɔ kaari yi buu wu li kwe-e.” **20** Ni bɔɔŋ bɛ Dzebedii tɛ dza bɛ lɛ Jiso bee bɔɔŋ bee, toŋ nɔŋ wu limfwe le lɛke fiee. **21** Jiso bii li wuu laa, “ɔ weki nuuŋ la?” Se tee li wuu le, “Kaache le kɛ mfi wu ɔ sɛki bumfɔŋ bwo, bɔɔŋ beŋ bɛ befe bani shee li wɛ-ɛ lichin, wumu le kibene ko ki kigoŋe-ɛ, wumu le ki kimese-ɛ.” **22** Se nuuŋ le, Jiso tuu li bɔɔŋ belu le, “Nɛ kii ye fiee fi nɛ biiti kɛ. Nuuŋ nɛ woŋ fika fi ŋge-ɛ fi ŋgii ŋ’woŋ fini ni?” Be tuu le, “Tɛ nuuŋ tɛ woŋ.” **23** Tee li bee le, “Cheŋ nɛ gii nɛ woŋ fika fieŋ. Se nuuŋ le nshewu le kibene keŋ ki kigoŋe-ɛ bɛ ki kimese nuuŋ ye kintsii keŋ le nye li be-ɛŋ kɛ. Bintsii bilu nuuŋ li beniŋ bɛ Baa weŋ nache wu geɛ li bee.” **24** Le kinke ki bɔɔŋ bɛ kintutu-u bɛ Jiso bɛ yoofi baa woo kii fiee filu lɛ, shɛŋ tɔnye bɛ bɛ bɔɔŋ bɛ befe belu. **25** Jiso se teen bɛ bechu, bɛ bɛ tee li bee le, “Nɛ kii ye le beniŋ bɛ sɛki bitoŋ ti shiiti li beniŋ bɛ bee, beniŋ bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa bɛ bee doonchi bungba lɛ bee lɛ we ni? **26** Dɛɛni fiee fini kɛmi ye le fi nuuŋ le be-ɛŋ lenti kɛ. Wi wu weki le ni nuuŋ wi wu nyɔŋa li be-ɛŋ linti kɛmɔɔ le ni nuuŋ wi wu nindi li be-ɛŋ. **27** Wi wu weki le ni nuuŋ wi wu limfwe li be-ɛŋ linti, kɛ mwe kɛmɔɔ le ni nuuŋ mfwa wunɛ. **28** Fi fieɛ yeŋ le, ŋwanewi tɛ mɛɛŋ ki bɛ kɛ le beniŋ ni bɛ nindi li wuu kɛ. Tɛ

be nuuŋ le niŋ li beniŋ li, nye ntse we le ya beniŋ nge li kwe-e.” 29 Le Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u geɛŋ be ni be keti Jeriko, kintutu ki beniŋ le banche ki biki wu lejiŋ. 30 Fi se ka le binyee bimu bife, nuuŋ bunij be tɛ beɛ be shiiti li ngeme yi dze-e, nuuŋ ɛ be woo le Jiso yekɔɔ, be bechi be dzeŋgi be tiiti le, “Taa, ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi-i, kɔɔ nshiŋ be bee.” 31 Kintutu ki beniŋ le kɛɛ se wami be ki tiiti le shee yeeŋ nshiŋ. Se nuuŋ le be tuu be wendi be giŋgi bu limfwe le, “Taa, ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi kɔɔ nshiŋ be bee.” 32 Jiso bieɛ lej, teɛŋ be, be be, bii li bee laa, “Nɛ wɛki le mfɛ la li be-ɛŋ?” 33 Be tuu le, “Taa, fɛɛ le lii yiɛŋ gwiye.” 34 Nshiŋ kɔɔ Jiso, koŋ li lii yi bee. Mfwaa mumkpaŋ be ɣɛŋ bieɛ, be dza be biki Jiso.

21 Le Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u ni be fɛɛshi Jerosaleŋ ɛ be bo li kitorŋ ki Betfaj ki nuuŋ li ɣkume wu Biti bi Oli-if, bieɛ toŋ bɔɔŋ bee be kintutu bamu befɛ, 2 tee li bee le, “Gɛnɛ yeeŋ li kitorŋ ki limfwe kɛɛ. ɛ nɛ geɛŋ, nɛ ɣɛŋ ni sɔmbwaa ɛ be gere, ɣwani nuuŋ li wuu lichij, nɛ fanchɛ, nɛ be mi be wu. 3 ɛ wi bii fieɛ li be-ɛŋ, nɛ tuu li wuu le Te Kikoo wekɔɔ wu, kɛ gii chine le nɛ be be wu.” 4 Fini tɛ ka le le fi be fi kɔche si ntomfɔŋ wu Nyɔ wumu tɛ tee, tiiti le, 5 “Tee li kitorŋ ki Sayɔŋ le. ‘Biche yeeŋ nɛ ɣɛŋ, Mfɔŋ wunɛ beɛɔ le be-ɛŋ. Wu shiikɔɔ yi yee fɛkwiiŋ, wu beɛŋ le sɔmbwaa li lewe, nuuŋ ɣwane sɔmbwaa wu mɛɛŋ bwi.” 6 Le bɔɔŋ be Jiso be kintutu-u baa geɛŋ, be fɛ nɛɛ si tɛ tee. 7 Be se be be sɔmbwaa wulu mɔɔ ɣwaŋ, be loŋ ndú yibe li bee liwe, Jiso beɛŋ shee le wumu, giŋgi. 8 Kintutu ki beniŋ le kinɔŋa tɛ gikisi ndú yibe le dze, bamu bonyi yeŋɛ yi biti be gikisi. 9 Kintutu ki tɛ giŋgi Jiso limfwe be ki tɛ biki lejij kɛɛ tɛ wuuyi le, “Yiyi-i yiyi-i yiyi-i, bunɔŋa bwɛɛ bu ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi looo! Nyɔ tiŋ ye mwe li wi wu beɛ li bukoŋ bu Taa le looo! Yiyi-i yiyi-i yiyi-i, bunɔŋa bwɛɛ bu Nyɔ yi nuuŋ liboo li looo!” 10 Le Jiso geɛŋ fesi Jerosaleŋ kitorŋ kilu kichu seɛɛ. Beniŋ tɛki wa, be biiti laa, “Wuni nuuŋ noo le?” 11 Se kintutu kilu tuu ki tiiti le, “ɛ ntomfɔŋ wu Nyɔ wu Jiso wu dza li kitorŋ ki Nasarɛ, li kweɛŋ wu Galilii.” 12 Jiso geɛŋ le fɛ yih yi muntofi yi Nyɔ-ɔ, koŋ be beniŋ bechu be tɛ kabini bieɛ mɔɔ be tɛ guti bieɛ lu, bache bidaj bi beniŋ be tɛ fikisi kwa-a, be bidaj bi beniŋ be tɛ kabini bibimu. 13 Tɛ kuŋgi be, tiiti le, “Fi fieɛ ɛ be tɛ tseɛ, Nyɔ tiiti le,

‘Be gii be ni be teenyi yih yeeŋ le yih yi nleke li Nyɔ-ɔ.’ Nɛ fiiki baa yi to nuuŋ ntuuŋ wu beyi.” 14 Le Jiso ni nuuŋ fɛ yih yi muntofi yilu, binyee be biŋkere be le wuu wonche be. 15 Se nuuŋ le, le bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa mɔɔ beniŋ be doonchi benchi be Nyɔ-ɔ ɣɛŋ bieɛ bi bimfimu wondini, be si bɔɔŋ be niŋ niŋ tɛ wuuyi fɛ yih yi muntofi, be tiiti le, “Eeeee, kinɔŋa nuuŋ ki ɣwane kini ki Mfɔŋ Daafi leee,” fi toŋ be ɣge. 16 Be wame Jiso laa, “ɔ wuki ye fieɛ fi bɔɔŋ bani tiiti ni?” Tuu li bee le, “liŋ, ɣwukɔɔ. Fi fieɛ le nɛ mɛɛŋ baa saa ki teɛŋ kɛ fieɛ fi be tseɛ le, ‘Nyɔ geɛ ye je yi buti li bimfimu bi bɔɔŋ be bwi-i, mɔɔ li bimfimu bi bɔɔŋ be mɛɛŋ be yeɛndi mbeɛŋ yi be ni be bee le be ni be pieti wu lu?” 17 Jiso dza she be, bo li kitorŋ kilu, geɛŋ li kitorŋ ki Betani-i, tsi fe. 18 Le ni nuuŋ fɛŋweɛŋ taantaŋ, si Jiso tɛ kaarisi tuu lijij le kitorŋ ki Jerosaleŋ dzeɛŋ tɛ wuu wu. 19 ɣɛŋ kiti kimu li dzeɛ lichij ki be ti jii muntaŋ mulu, geɛŋ fe, beɛɛni ti mɛɛŋ ki ɣɛŋ kɛ fieɛ li ki-i kɛ, ɣɛŋ nuuŋ bibɛ kwaa li ki-i, tsoŋ kiti kilu, chini li ki-i le kiŋ fintaŋ ni naa tuu fi woŋ li wɛ-ɛ ke! Mfwaa mumkpaŋ, kiti kilu bieɛ ki wɔɔbe. (aion ɣ165) 20 Le bɔɔŋ be kintutu be Jiso ɣɛŋ le, bimfimu wonde be. Be se ta maa laa, “Kiti kilu geɛŋ ki wɔɔbe mfwaa mumkpaŋ ni le?” 21 Jiso tuu li bee le, “Ntee beŋ cheɛŋ cheɛŋ le, ɛ nɛ geɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ, mɛɛŋine siŋ, nɛ tɛ fɛ fieɛ fi mi mfɛ be kiti kini kwaa kɛ. ɛ nɛ tee li ɣkume wuni le, ‘Dzatse feni ɔ geɛŋ ɔ we li dzɔɔ yi nyɔŋa,’ fi ka le. 22 Mɔɔ nuuŋ la fi nɛ leki li Nyɔ-ɔ le, kɛ nɛ gii nɛ keme, laa nɛ geɛ baa shɛŋ li Nyɔ-ɔ kwaa le.” 23 Jiso tɛ kaari le li yih yi muntofi-i, bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniŋ be sɛki kweɛŋ wu Bejuu be be ɣɛŋ si tiifi beniŋ, be bii li wu laa, “ɔ dzo buŋga bu ɔ feti bieɛ bini fɛŋ? ɛ noo wu nye buŋga bulu li wɛ-ɛ?” 24 Jiso tuu li bee le, “ɣgii mbii tɛ fieɛ li be-ɛŋ, ɛ nɛ tuu, nse ntee beŋ wi wu nye buŋga li mi-i le ni mfeti bieɛ bini. 25 Joŋ tɛ lisi beniŋ li dzɔɔ, buŋga bulu buti nuuŋ fɛŋ? ɛ Nyɔ yi tɛ nye wu liboo, mɔɔ wiwoŋ le?” Le bii le, be tɛche bebe, be tiiti le, “ɛ tɛ tuu le ɛ Nyɔ yi tɛ nye, tuu bii li bee li laa, fi ge la fi tɛ ti mɛɛŋ ki beŋ kɛ li Joŋ li kɛ le? 26 Se nuuŋ le, ɛ tɛ tuu le, ‘ɛ wiwoŋ wu tɛ nye,’ kɛ tɛ chendi baa kintutu ki beniŋ le, si be bechu beenchi baa le Joŋ tɛ nuuŋ ntomfɔŋ wu Nyɔ.” 27 Nɛɛ le, be se tuu li Jiso le, “Tɛ kii ye kɛ.” Jiso se tuu tee li be le, “Kɛ nuuŋ nte ntee tɛ beŋ wi wu nye mi buŋga le ni mfeti bieɛ bini kɛ.” 28 Jiso geɛŋ limfwe

bii laa, “Nε beechi le la kii fini? Wi wumu tε kεmi bɔɔŋ bee bε bunin bεfε. Dza gεεŋ fε ɣwan wu kaan li, tee li wuu le, ‘Ŋwanεŋ, gεnε ɔ shi ɔ ni ɔ nindi liwε bεŋ.’ 29 Ŋwan wulu tuu li wuu le, ‘Nnuun nte ɣgεεŋ kε.’ Se nuun le dza tuu beechε li shεŋ yee li gεεŋ liwε lɔɔ. 30 Wi wulu tuu dza gεεŋ fε ɣwani wu lεjin tee nεε fiee fi bee tee li wu kaan wεε, tuu li wuu le ‘Ŋgii ɣgεεŋ taa.’ Se nuun le, ba ɣgenu nsin 31 Li bɔɔŋ bε bεfε bani linti, ε wu la wu tε fε fiee fi tee tε gii kɔŋgisi?” Be tuu le, “E wu kaan wε.” Jiso se tee li bee le, “Ntee bεŋ chεεŋ le, bεniin bε kundi birwaati mɔɔ binjin kwiin lii baa le bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ limfwe li be-εŋ. 32 Ntiitɔɔ ni kife Jɔɔŋ tε lisi bεniin li dɔɔ le doonche dze yi tsaan li be-εŋ, nε faan mbeenche li wuu. Se nuun le, bεniin bε kundi kirwaati bε binjin kwiin tε bεŋ li wuu. Nε se tuu nε ɣεŋ si be bεŋ le, nε faan tε mfikise shεŋ yinε le nε bεŋ tε li wuu.” 33 Jiso tuu kweεŋ le, “Tuu woo yεεŋ ɣgangaa chimu. Wi wumu tε nin wε wu muntaan mu bε feti mbiin lu, toŋ mban kεnε, chin kiso ki bε gii bε ni bε kee muntaan mulu bε seendi le, mbiin se buti, gwan kiko ki wi wu kiichi wε wulu, she wε wulu li bεniin li, dza gεεŋ li kiton kimu. 34 Mfi wu bε ti kee muntaan mulu tε bε kɔche, toŋ bεniin bee bε nime le bεniin bε tε she wε li bee baa, le bε gεεŋ bε fi mwee muntaan. 35 Be gεεŋ, bεniin bε tε she wε li bee baa kɔɔ bε, bε too wumu, bε wo wumu, bε tome wumu bε ta. 36 Tuu toŋ bεniin bε nime-ε bamu bε yan bε yaa bε ɣkosi baa, bεniin baa tuu bε fε nεε si bε bε fε bε bε ɣkosi baa le. 37 Lεjin lεlu, toŋ nuun ɣwani kibεε, beechi le bε gii bε guun ɣwani wuni. 38 Se nuun le, le gεεŋ, bεniin belu ɣεŋ wu, bε tee bebe le, ‘Wuni wε nuun kinjila ki wi wu wε wuni. Bε yεεŋ tε wo wu tε ji bisheye bilu.’ 39 Be kɔɔ wu bε buu wu li wε wulu, bε wo wu.” 40 Si Jiso tε tee ni, tuu bii laa, “Wi wu wε wulu gii ge la bε bεniin belu fε wu bε?” 41 Be tuu le, “Gii bε mεeshi bε munyamine mulu mu kwiye, she wε wulu li bεniin bamu bε gii bε nye wu mwee muntaan mfi wu bε kɔ.” 42 Jiso se bii li bee laa, “Nε ti mεεŋ ki teεŋ kε le kirwaati ki Nyɔ le, ‘Tεtε chi bεniin bε ɣgwanu-u tε faan chεε, chi kaari chεε chi to tεtε chi fε boo chi yi ni? Mɔɔ fini nuun mferu wu Taa, bεniin bichi bε teti maa ni?’ 43 Ntusɔɔ ntiiti li be-εŋ le, Nyɔ gii yi fi bumfɔŋ bwεe li tsan yinε-ε, yi nye nuun li bεniin bε gii bε gbεεŋ bε ni bε feti si bεniin bε li kweεŋ wεε.” 44 [Tεtε chilu chini nuun ε

chi wε li wi-i mwe chaafε, ε wi wε li chi-i, mwe fwachε.] 45 Si Jiso tε wa ɣgangaa chilu le, bεte muntofi bε nɔŋa bε nɔŋa mɔɔ Befarasii woo le, bε kεε le wu wa wε nuun kii bε. 46 Be dza bε weki le bε kɔɔ wu, se nuun le bε kaari bε chεŋ kintutu ki bεniin le, kife kintutu kilu tε kεmi li Jiso le ni nuun ntomfɔŋ wu Nyɔ.

22 Jiso tε yeti li bee le ɣgangaa li, chimu tε nuun le 2 “Bumfɔŋ bu liboo nuun bε maa bu bε mfɔŋ wumu wu tε nache tsɔnɔ chi bugoo le bu ɣwani wu nyu-un. 3 Toŋ bεchindaa bee le bε gεεŋ bε teεŋ bεniin bε tε teεŋ le bε bε tsɔnɔ chi bugoo le baa le bε bε. Se nuun le, bεchindaa belu gεεŋ bεniin belu faan mbe. 4 Tuu toŋ bεchindaa bamu tee li bee le, ‘Gεnε yεεŋ nε ni tiiti li bεniin bε ntuu ntee le bε bε tsɔnɔ chi bugoo le chini le bε yike bε woo, le mi mfεɔ bieε bijε kitun, mi nseɔ bintomu bi bɔɔŋ bε bεnan le bi fɔɔŋ. Mi nachɔɔ bieε bichu kitun, le bε bε fε tsɔnɔ-ɔ.’ 5 Se nuun le, bε gεεŋ bεniin belu nyaami, bε dza fibee bε giing. Wi wumu la liwε, wi wumu bo wan wεε. 6 Kirke ki bεniin le kɔɔ bεchindaa belu bε ɣwεε bε bε, bε wooyε bε. 7 Shεŋ tɔnyε mfɔŋ wulu, tuumi bεniin bee bε dzi-ɣŋ, bε gεεŋ bε lεashe bεniin bε tε wooyε bεchindaa bee baa dududu, bε toŋ kitor kibee kilu. 8 Si tε fε le, tuu tee li bεniin bee bε nime-ε bamu le, ‘Mi mfεɔ tsɔnɔ chi bugoo le kitun. Se nuun le bεniin bε ntuu nteεŋ baa tuu nuun yε bεniin kε. 9 Deeni, gεnε yεεŋ le dzε ntase chi, nε teεŋ bεniin bεchu bε nε ɣεŋ, le bε bε fε tsɔnɔ chi bugoo le chini.’ 10 Bεniin bε nime-ε belu bo bε gεεŋ le dze chichi, bε konche bεniin bεchu bε bε tε ɣεŋ, bεniin bε dzeεŋ bε bε bifi bε bε. Yih yi bugoo yise bε bεniin. 11 Mfɔŋ dza le li yih yi bugoo yilu-u ɣεŋ bεniin bε tε bε fε tsɔnɔ chilu-u, ɣεŋ wi wumu lu mwe mεεŋ ki lii kε ndu yi tsɔnɔ chi bugoo le kε. 12 Bii li wuu laa, ‘Sinεŋ, ɔ gεεŋ ɔ le luun yih ndu yi tsɔnɔ nsin?’ Wi wulu ba nshiin. 13 Bεdeeni, mfɔŋ wulu bieε tee li bεniin bε nime-ε baa le, ‘Kanε yεεŋ bibenu bieε mɔɔ bikaa bieε nε loŋ wu li kijibe lekuun, fε bεniin dii bε jii ɣgesi.” 14 Si Jiso tε tee le, tee le, “Nε kεε le, Nyɔ nuun yi teεŋ bεniin ɣge, se nuun le, ε bε niin bε yi tsek.” 15 Befarasii dza bε gεεŋ bε nache si nuun bε fε Jiso lɔɔŋge bε n'yɔru bε se kɔɔ wu. 16 Be se toŋ bɔɔŋ bε bee bε kintutu-u mɔɔ kintutu ki bεniin bε Mfɔŋ Herɔ fε Jiso. Bε gεεŋ bε tee li wuu le, “Wi wu ntiife tε kii nεε le ɔ nuun wi wu chεεŋ, ɔ ti tiifi bεniin le

dze yi chæŋ li. ɔ ti dzeti yɛ le wi wumu nuuŋ chichi kɛ, kife ɔ ti bichi yɛ wi li fiee fi mwe nuuŋ lu kɛ. 17 Dɛɛni, tee bee wa mbeeche. Nchi beŋ le tɛ ni tɛ suuti kiŋwaati li Kaisa mɔŋ wu Lo-om, mɔɔ tɛ soo kɛ le?” 18 Jiso kɛɛ fiee fi be gwenini bɛ fi, biee tee li bee le, “Beŋ beŋiŋ bɛ nimi-i bani, nɛ teeki mi kii la? 19 Bɛ yɛŋ bɛ kwa wu nɛ shiŋ nɛ suuti kiŋwaati lu wɛ-ɛ ŋɛŋ.” Bɛ bɛ danali, bɛ nyɛ li wuu. 20 Jiso bii li bee laa, “Kikoo kini nuuŋ ki noo lɛ? Bukooŋ buni nuuŋ bu noo lɛ?” 21 Bɛ tuu le, “ɛ ki Kaisa, bukooŋ nuuŋ nɛ tɛ bwee.” Jiso tuu tee li bee le, “Nɛ nyɛɛ li Kaisa fiee fi nuuŋ fi Kaisa, nɛ nyɛɛ li Nyɔ-ɔ fi nuuŋ fi Nyɔ-ɔ.” 22 Lɛ bɛ woo le, bimfimu wonde bɛ. Bɛ chine li wuu dza giŋgi. 23 Nɛɛ booyaa, Besadusii tɛ dza bɛ bɛ fɛ Jiso-o. Besadusii nuuŋ kintutu ki beŋiŋ bɛ tɛ shiŋ bɛ kwɛŋgi lɛ beŋiŋ nuuŋ tɛ naa bo li kwe-e kɛ. Si bɛ tɛ bɛ le, bɛ bii li Jiso-o laa, 24 “Wi wu ntiife, Mɔɔsɛ tɛ tee le, ‘ɛ wi kwi ŋkɛmɛ ŋwaŋ nsɪŋ, kɛ ŋwaani kɛmi lɛ dzɔɔ kwesi bee wu biɛ bɔɔŋ li bukooŋ bu ŋku ŋwaani wulu.’ 25 Dɛɛni, bɔɔŋ bɛ wi wumu tɛ tsiŋ bɛ bee fɛni mfomɛnyaan. Wu kaan tɛ dzɔ kwɛɛŋ, kwi bee wu ŋkɛmɛ ŋwaŋ siŋ, shɛ kwesi li ŋwaani wu biki li wuu. 26 Fi ka nɛɛ tɛ lɛ bɛ wu biki mɔɔ wu tɛ tuu biki, gɛɛŋ bo li wu mfomɛnyaan li bɛ kwi yɛ ŋkɛmɛ ŋwaŋ siŋ. 27 Lejiŋ lɛlu, kwɛɛŋ wulu kwi tɛ. 28 Lɛ dɛɛni, si bɛ bechu bɛ mfomɛnyaan baa tɛ dzɔ kwɛɛŋ wulu le, gii naa ni nuuŋ mfi wu beŋiŋ buti li kwe-e, kwɛɛŋ wulu nuuŋ kwɛɛ noo?” 29 Jiso tuu li bee le, “Nɛ chaŋ baa ŋgɛ, kife nɛ kii yɛ fiee fi bɛ tsɛɛ lɛ Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ kɛ. Nɛ ti kii yɛ tɛ bungga bu Nyɔ-ɔ kɛ. 30 Nɛ ni nɛ kii lɛ naa nuuŋ mfi wu beŋiŋ buti li kwe-e, buniŋ bee bukɛŋ tɛ tuu lɛ bɛ ni bɛ fɛti bugoo kɛ, beŋiŋ mɛɛŋ yɛ bɛ tuu bɛ ni bɛ nyɛɛ bɔɔŋ li bugoo li kɛ. Bɛ gii naa bɛ ni bɛ nuuŋ nɛɛ si benchindaa bɛ Nyɔ-ɔ liboo. 31 ɛ nuuŋ kii mbochu wu beŋiŋ gii naa bɛ ni bɛ buti li kwe-e, nɛ tɛ mɛɛŋ ki teen kɛ Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ nɛ woo fiee fi ki tiiti li be-ɛŋ ni? Nyɔ tɛ tee le, 32 ‘ɛ mi Nyɔ yi Abrahay bɛ Nyɔ yi Adzi mɔɔ Nyɔ yi Yako.’ Fi nuuŋ lɛ Nyɔ nuuŋ yɛ Nyɔ yi beŋku kɛ, yi nuuŋ Nyɔ yi beŋiŋ bɛ nuuŋ bɛ yɔŋ.” 33 Kintutu ki tɛ lemi fɛ woo ntusu wu Jiso tɛ tuu, wa tɛ bɛ bɛ ntiife wɛ. 34 Lɛ Befarasii woo lɛ Jiso makɛ wɛ bimfimu bi Besadusii, bɛ banche yi bɛ bɛ fɛ wuu. 35 Wi wumu wu tɛ gbɛŋgi kii benchi bɛ Nyɔ-ɔ, mɔnche wu bɛ mbifu wumu lɛ, 36 “Wi ntiife, nchi wu ko wu yaa benchi bechu nuuŋ wu la?” 37 Jiso tuu li

wuu le, “Nchi wu ko nuuŋ wu tiiti le, ‘ɔ kɔŋgisi Chaa yi Nyɔ ya bɛ shɛŋ ya chi, ɔ nyɛɛ yi ya li yi-i ɔ giki bufii bwo li yi-i buchuu.’ 38 Wuni nuuŋ nchi wu limfwe wu ko wu yaa benchi bechu. 39 Wu biki se nuuŋ nɛɛ si wɛɛ. Wu nuuŋ lɛ, ‘ɔ kɔŋgisi ŋwaana siɔ kɔŋgisi yi ya.’ 40 Biee bichu bi nuuŋ lɛ kiŋwaati ki benchi, mɔɔ bi nuuŋ lɛ Biŋwaati bi bentomɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ, bi lemi li benchi bɛ bɛfɛ bani-i.” 41 Si Befarasii tɛ taashe fɛ lɛ, Jiso dza bii mbifu wumu li bee laa, 42 “Nɛ beechi lɛ la kii Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache? Nɛ beechi lɛ ɛ ŋwanɛ noo?” Bɛ tuu li wu le, “Nuuŋ ŋwanɛ kini ki Mɔŋ Daafi-i.” 43 Jiso se kaari bii li bee laa, “Si nuuŋ ŋwanɛ kini ki Mɔŋ Daafi-i lɛ, fi geɛŋ fi Fiana yi Nyɔ fɛ Mɔŋ Daafi se teenyi wu lɛ Taa? Daafi tɛ tee le, 44 ‘Taa Nyɔ tɛ tee li Taa li lɛ shee lɛ kibɛnɛ kɛŋ ki kigɔŋɛ-ɛ, gɛɛŋ bo mfi wu ŋgii gɛɛ beŋiŋ bo bɛ mbani-i ɔ tɔmi bikaa bio li bee.’ 45 ɛ Daafi teenyi wu lɛ Taa, fi geɛŋ se tuu ni nuuŋ ŋwani?” 46 Si Jiso tɛ yɔ lɛ, wi tɛ mɛɛŋ ki kɛmɛ kɛ fiee fi tuse li wuu kɛ. Mbɛɛche booyaa, wi ti mɛɛŋ ki tuu kɛ mɔɔ lɛ bii fiee li wuu kɛ.

23 Jiso dza tee li kintutu ki beŋiŋ lɛ bɛ bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u lɛ, 2 “Beŋiŋ bɛ doonchi benchi mɔɔ Befarasii nuuŋ beŋiŋ bɛ dzɔ kintinde ki Mɔɔsɛ. 3 Fi se nuuŋ lɛ, nɛ ni nɛ wuki fiee fichu fi bɛ tee li be-ɛŋ, nɛ fɛti. Se nuuŋ lɛ, nɛ fɛ kɛ fiee fichu fi bɛ fɛti kɛ, kife bɛ nuuŋ beŋiŋ bɛ nimi-i. 4 Bɛ dzeti bɛ yeke bente bɛ yeke bungga bu beŋiŋ lɛ bɛ yiki beŋiŋ bɛ bɛ, bɛ kibɛɛ tɛ mɔɔ mɔŋ lɛ bɛ laa tsay lɛ bɛ fi bɛ kɛ. 5 Biee bi bɛ fɛti bichu nuuŋ nɛɛ lɛ bɛ fɛ lɛ beŋiŋ ŋɛŋ bɛ. Munko mu bee mu Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ ko ŋgɛ. Munshɛŋgɛ mu yooŋ yi ndú yi bee nuuŋ mu ndeɛŋ. 6 Bɛ ti giŋgi fɛ tsɔɔɔ-ɔ bɛ kɔŋgisi nshewu nuuŋ fɛ beŋiŋ guundi bɛ, ɛ bɛ gɛɛŋ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ bɛ kɔŋgisi nshewu nuuŋ li bintindu bi limfwe-e. 7 Bɛ ti kɔŋgisi ndɛnde fɛ way lɛ beŋiŋ ni bɛ yeɛshi bɛ, bɛ kɔŋgisi lɛ beŋiŋ ni bɛ teenyi bɛ lɛ Belabi. 8 Se nuuŋ lɛ, kiŋ wi ni beɛnchi lɛ beŋiŋ ni bɛ teenyi wu lɛ Labi kɛ, kife nɛ kɛmi Wi wu Ntiife nuuŋ nɛɛ mumkpaŋ kwaa, beŋ bechu baa wi bee ŋwaani. 9 Kiŋ nɛ ni nɛ teenyi wi wumu li nshe yini lɛ ɛ wu Baa wunɛ kɛ, kife nɛ kɛmi Baa wunɛ mumkpaŋ wu nuuŋ liboo. 10 Kiŋ wi ni beŋ lɛ bɛ ni bɛ teenyi wu lɛ Te Kikoo kɛ, kife Te Kikoo wunɛ nuuŋ mumkpaŋ kwaa, wu nuuŋ Krai Kinsofu ki Nyɔ tɛ Kaache. 11 Wi wu nyɔŋa

le be-erj lenti kemi le ni nuurj wi wu nindi li be-erj. 12 Wi kwikwi wu tsakisi yi yee, Nyɔ gii yi shiiki wu, wi kwikwi wu shiiki yi yee, Nyɔ gii yi tsaaki wu. 13 Ƴge wu nyɔɔa we wune, berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne lemi beniinj lii, ne baanyi dze yi lii li bumfɔɔ bu liboo. Berj kibee ne kɔngisi ye nle lu ke, ne tuu ne bɔngi dze li beniinj be kɔngisi nle lu-u. [14 Ƴge wu nyɔɔa we wune, berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne gbengji ne fiengisi bukeerj beerjku-u, nleke li Nyɔ-ɔ wune deendi le ne doonche yi. Ne ni ne kii le wune Ƴge gii naa bee.] 15 Ƴge wu nyɔɔa we wune berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne dzeti ne dende kweerj wuni kwikwi ne lenchi dzɔɔ yi nyɔɔa yi nyɔɔa le ne weki baa wi wu mumkparj wu gii fiiki shɛj to wi wune wu kimbeenchɛ-ɛ. Ɛ wu fiiki le, ne tuu ne fe wu meeshi bee bubefu yaa mɔɔ wi wu geerj fe wi wu duti nyimu si-ij, se tuu nuurj wi wu nyɔɔa nee si berj te. (Geenna g1067) 16 Ƴge wu nyɔɔa we wune. Ne baa binyee ne kwengji le ne doonchi baa dzɛ li beniinj li! Ne baa beniinj be kwengji le, 'Ɛ wi tee fiee, wu chini li bukoonj bu yih yi muntofi, ke fi nuurj ye nee fiee ke. Se nuurj le, ɛ wi tee fiee wu chini nuurj li bukoonj bu kikwa ki kwa-a li yih yi muntofi-i, ke kemɔɔ le fe si wu tee wu chini le.' 17 Binyee bini! Ne baa bibere! Fiee fi ko fi yaa fimu nuurj fi la? Fi Ƴge nuurj kikwa ki kwa-a mɔɔ yih yi muntofi yi feti se kikwa kilu tuu ki nuurj fiee fi nuurj fi Nyɔ-ɔ le? 18 Ne kwengji te le, 'Ɛ wi tee fiee wu chini li bukoonj bu taantaa chi muntofi-i, ke fi nuurj ye te fiee ke. Se nuurj le, ɛ wi tee fiee wu chini nuurj li bukoonj bu fiee fi wi fe muntofi lu, ke kemɔɔ le fe si wu tee wu chini le.' 19 Binyee bini! Fiee fi ko fi yaa fimu nuurj fi la? Fi Ƴge nuurj nya yilu mɔɔ taantaa chi muntofi-i chi wu fe se nya yilu nuurj fiee fi nuurj fi Nyɔ-ɔ le? 20 Fiee fi nuurj lu fiee le ɛ wi chini li bukoonj bu taantaa chi muntofi-i, ke wu chinɔɔ nee le mɔɔ li biee bichu bi nuurj lu-u. 21 Ɛ wi chini li bukoonj bu yih yi muntofi-i, ke wu chinɔɔ li yih yilu mɔɔ li Nyɔ-ɔ yi ntsiinj lu-u. 22 Ɛ wi chini li kweerj wu liboo li, ke wu chinɔɔ te nuurj li kabara wu Nyɔ-ɔ mɔɔ li Nyɔ yi shiiti lu. 23 Ƴge wu nyɔɔa we wune berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne ti nyee kimbe kimumkparj li Nyɔ-ɔ lenti le bimbe yoofi-i bi berj be ne keeti ne giki le mbasi le yi ni yi yiki, ne tuu ne fengji fiee fi luuti fi nchi tiiti kii fi le ne ni ne feti, fi nuurj le ne ni ne feti biee bi tsaanj li beniinj li, ne keeti nshiinj li beniinj li mɔɔ le ne gee shɛj li Nyɔ-ɔ. Ne kemi le ne fe biee bilu bichu ne te she fimu ke. 24 Binyee bi doonchi dzɛ li beniinj bamu bini! Ne kɔngisi mbusu finyunyu le mbiinj li, se nuurj le, ne tuu ne miyi nyan yi nyɔɔa le shɛj! 25 Ƴge wu nyɔɔa we wune, berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne tsootsi muka be shɔ bwiŋ kwa, se nuurj le, biee yise biee le nuurj bi ne lochi li beniinj li mɔɔ bi lii yine funyi. 26 Binyee bi Befarasii, saa yeeŋ ne tsootse muka be shɔ lenti kwe, se mu ni mu wuuti te li bwiŋ. 27 Ƴge wu nyɔɔa we wune, berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne baa si dzɛj yi be nache be fwa yi to ncherere yi yengji lii bujɔŋ, se nuurj le, lenti lelu nuurj ɛ le yise be birjkomfu bi goonj yi beniinj le mɔɔ biee bi nyendi bichu. 28 Ɛ le si ne gwiyi baa lii le ne baa beniinj be tsaanj, se nuurj le, lenti laa ɛ le yise be kimfi mɔɔ biee bifi bi fere. 29 Ƴge wu nyɔɔa we wune, berj beniinj be tiifi benchi mɔɔ berj Befarasii. Ne baa beniinj be nimi-i! Ne gwendi dzɛj yi be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, ne nachi te dzɛj yi beniinj be tɛ tsiinj ntse wu tsaanj, ne nachi yi dzeerj. 30 Ne feti le ne doonchi le, 'Gii nuurj le te ni te nuurj lu li mfi wu betaa beserj wee, gii te lemi ye fiserj fe fiee fi be tɛ feti le be ni be woyi be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ fiee ke.' 31 Ne tiiti baa le, ne tiiti nuurj kii bikoo bine ne tuu ne teendi be bimfimu bine le ne baa nuurj bɔɔŋ be beniinj be tɛ woye be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ baa. 32 Gene yeeŋ limfwe, ne meeshi nime chi bechaa bene tɛ bechi! 33 Yɔ yini! Kingɔke ki mu faa le kini! Ne beechi le be nuurj te naa gee berj fe wi wu nyɔɔa-a ke ni? (Geenna g1067) 34 Si fi nuurj le, mi nse ntuus mi ntɔŋ be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ le be-erj mɔɔ le beniinj be bufii le be beniinj be tiifi benchi. Ne gii ne naa ne woye bamu, ne taye bamu li bintaanj li ne faaŋ bamu li yih yine yi nleke li Nyɔ-ɔ, ne beerj bikaa le bamu jirj bintsii bichu bi be giingji li bi-i. 35 Ne gii ke ne fe le se Ƴgɔŋ me beniinj bechu be tɛ tsiinj ntse wu tsaanj li nshe yini-i be be tɛ woye, nuurj fe bene fa. Ngɔŋ mani gii naa me nuurj fe bene fa mbɛɛche li me Abe wu be tɛ wo nchoru fiee nsirj, mbe mbochu li me Sakariya wu Ƴwanɛ Belekaye wu ne tɛ wo kintikinti ki yih yi muntofi-i be taantaa chi muntofi-i. 36 Ntee berj cheerj le, mudzɔŋ mu biee bini bichu gii mu kɔɔ kingɔke ki deeni kini kichu." 37 Le

Jiso ya ni, beeni yi le, “Hebee Jerosaleh! Hebee Jerosaleh! We wu woyi be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, ɔ tuu ɔ tomi beniing be Nyɔ tuumi li we-ε be ta! Ɛ kinga kime ki mi ngwenɔ le mbanche ɔɔŋ bo nɛ si ni shee ti banchi ɔɔŋ bee fooche be bibe biee le, ɔ se tuu ɔ faaŋ? 38 Biche ɔ ɲɛŋ, be chine baa yih ya, yi gii yi to kichiye. 39 Ntiitɔ tɛ li we-ε le ɔ mɛɛŋ yɛ le ɔ tuu ɔ ɲɛŋ mi kɛ, ɲɛnu mbochu mfi wu ɔ gii naa ɔ tee le, ‘Nyɔ tiŋ yɛ mwe li wi wu bɛ li bukoŋ bu Taa Nyɔ-ɔ.’”

24 Le Jiso bo li yih yi muntofi-i, ni giingi, ɔɔŋ bee be kintutu kiingi be be li wuu lichin be doonchi yih yi fe yih yi muntofi-i li wuu. 2 Se nuuŋ le, Jiso tuu tee li bee le, “Ne ɲɛŋ baa yih yini ni? Ntee beŋ cheŋ le tɛtɛ chi mumkpaŋ nuuŋ tɛ she li chimu liwe be mɛɛŋ ki bache kɛ chi fɛkwiŋ nsin kɛ.” 3 Le Jiso gɛɛŋ miri shee li ɲkumɛ wu Biti bi Oli-if, ɔɔŋ bee be kintutu-u kiingi bebe, be be fe wuu be bii laa, “Tee bee mfi wu biee bini gii bi yɛnɛ, be fiee fi gii fi doonche mfi wu ɔ gii ɔ kaari ɔ bɛ, ɔ se tuu ɔ tee bee mfi wu ntse wu li nshe yini-i gii ma?” (aion g165) 4 Jiso tuu li bee le, “ɲɛŋ yɛɛŋ le kiŋ wi ni yɛɛŋ be beŋ nɛ taŋ dze kɛ. 5 Ne kɛɛ le beniing ɲɛŋ gii be be be dzɔ bukoŋ bweŋ be gɛɛ limfwe, wi ni kwɛŋgi le ε wu Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache. Mfi wu be gii be ni be feti le, be gii be ni be yɛŋgi be beniing ɲɛŋ be tendi dzɛ. 6 Ne gii nɛ woo be tundi dzin, nɛ ni nɛ wuki bentɔŋ tɛ le dzin yɛ lu. Ɛ nɛ wuki le, kiŋ shɛŋ ni yi soomi beŋ kɛ. Bini bieɛ bieɛ bi kɛmi le bi be bi ka. Se nuuŋ le bi doonchi yɛ le ntse wu li nshe yini-i maɔ kɛ. 7 Kweɛŋ gii wu ni wu tundi dzin be wumu, mɔŋ wumu tundi dzin be wumu. Nshe gii yi ni yi nduŋgi li bintsii li, li bintsii li, dzeɛŋ ni yi keeti. Bini bieɛ mɛɛŋ bieɛ finterɛ si ntunu wu kweɛŋ ti beɛchi. 8 Bieɛ bini bichu bieɛ si mfi wu kweɛŋ ti bechi ntunu. 9 Beniing gii be nyɛ beŋ be ni be liti beŋ, be ni be woyi beŋ. Bitɔŋ bichu ni bi baanini beŋ kii bukoŋ bweŋ. 10 Beɛɛni beniing ɲɛŋ ni be tusi bikaa lijin, be kɛmi mbani, be kabini maɔ yi yibe. 11 Beniing ɲɛŋ be yɛŋgi le ε Nyɔ yi tɔŋ be gii be buse be ni be yɛŋgi be beniing ɲɛŋ. 12 Si bubefu gii bu yaŋ bu gɛɛŋ limfwe le, fi gii fi fe se kinɔŋgise ki beniing le ɲɛŋ tɔ wɛɛ. 13 Se nuuŋ le, wi wu gii kaŋ shɛŋ gɛɛŋ bo fe kimerise gii bɔnɛ. 14 Be kɛmi le be ni be tiifi ntɔŋ wu dzeɛŋ wuni kii bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ gɛɛŋ bo li kikoo ki nshe-ε kichu, bitɔŋ bichu se woo, se ntse wu li nshe-ε yini-i naa ma. 15 Beɛɛni

mfi wu nɛ ɲɛŋ fiee fi bendi yi fi nuuŋ fi biifi kintsii fi ntomfɔŋ wu Nyɔ wu Danye tɛ tee kii fi, fi lemi li yih yi muntofi, (wi wu teenyi kinwaati kini woo fini buɔŋ,) 16 beniing be nuuŋ Judiya kifi be miri li beŋkumɛ-ε. 17 Kiŋ wi wu nuuŋ le yi-ih lewe tuu shee le le dzɔ fiee li yih kɛ. 18 Kiŋ wi wu nuuŋ liwe tuu kaari le gɛɛŋ dzɔ kinɔŋgi ki foche kɛ. 19 ɲɛŋ wu nyɔŋa wɛ li jo yɛɛ li bukeɛŋ be nuuŋ be fe-e, maɔ be kisi ɔɔŋ. 20 Ne leki li Nyɔ-ɔ le kiŋ wuni ɲɛweti nuuŋ mfi wu fokpɔŋ, kɛ jobe chi beshiinshi kɛ, 21 kife ɲɛŋ wu ɲɛŋ gii nuuŋ li wɛɛ mfi-i, ɲwaani wɛɛ ɲɛŋ ti mɛɛŋ saa ki nuuŋ kɛ lu fe mbɛɛche si nshe tɛ bechi mbe mbochu ɛɛni kɛ, ɲwaani wɛɛ ɲɛŋ mɛɛŋ yɛɛ naa nuuŋ lu kɛ. 22 Nyɔ tɛ gii mɛɛŋ ki gate kɛ li jo yilu kɛ, wi mumkpaŋ gii wu boche-ε lu kɛ. Se nuuŋ le Nyɔ tɛ gate jo yilu kii beniing bee be tɛ tsaa. 23 Gii ni nuuŋ li mfi wu wɛɛ, ε wi kwɛŋgi li be-ɛŋ le, ‘Biche yɛɛŋ nɛ ɲɛŋ, kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache kɛ kɛ fɛni!’ Dɛɛŋ le, ‘wɛ fe fiye!’ Kiŋ nɛ ni beŋ kɛ. 24 Ne ni nɛ kii le beniing gii naa be ni be bɛɛ be yɛŋgi le be baa nuuŋ binsofu bi Nyɔ tɛ kaache, bamu ni be kwɛŋgi le ε be bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, be ni be feti bieɛ bi tɛɛmi bi doonchi buŋga bubeɛ, be fe tɛ binte wa bi bieɛ le, le be yɛɛŋ be beniing se be taŋ dzɛ, be gii be gwɛnɛ le be yɛɛŋ maɔ be beniing be Nyɔ tɛ tsaa, ε dze bo lu. 25 Yike yɛɛŋ nɛ woo, mi nteɛ bieɛ bini li be-ɛŋ se bi naa bi ka. 26 Beɛɛni, ε beniing dza be tiiti li be-ɛŋ le, ‘Biche yɛɛŋ nɛ ɲɛŋ, Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache kɛ libuka,’ kiŋ nɛ ni gɛɛŋ lu kɛ. Kɛ le, ‘Biche yɛɛŋ nɛ ɲɛŋ, wɛ li yih lenti kibɛɛ,’ kiŋ nɛ ni beŋ li bee kɛ. 27 Ne ni nɛ kii le si dzaaŋ ti lɛɛbi liwe le kimbe ki jobe tɛti, yi yɛnɛ yi gɛɛŋ yi bo fe jobe sechi, ε le si mbe wu ɲwanɛwi gii naa nuuŋ. 28 ‘Ɛ fe gwini chi fiee le nuuŋ, ε nɛɛ fe fe binɔŋguru banchi.’ 29 Mfwaa mumkpaŋ fe mfi wu ɲɛŋ wu nyɔŋa wuni be wu ka, jobe dza chi jin, kwii tɛ nɛɛŋ kɛ, muntsɔŋ dza liboo mu weye, bieɛ bi liboo bichu bi kɛmi buŋga seɛɛ. 30 Se ndoonche wu ɲwanɛwi yɛnɛ liboo. Bitɔŋ bichu bi li nshe-ε bechi bi ni bi fuuti be kwe. Beniing gii be ɲɛŋ si ɲwanɛwi bɛɛ li kiku-uŋ liboo be buŋga maɔ buɔŋa. 31 Fe sɔŋ yi nyɔŋa gii yi yo liboo, bieɛ tɔŋ benchindaa bee be gɛɛŋ li boo yi naa yi li nshe-ε, be yɛɛ maɔ liboo, be banchɛ beniing bee be tɛ tsaa. 32 Laanche yɛɛŋ fiee li kigumɛ-ε. Ki bɛɛ fe ki sanye yɛŋɛ, bibe bechi mbɔche li ki-i, nɛ kɛɛ le ndzeɛŋ yɛ tseke. 33 Nɛɛ le ε nɛ ɲɛŋ bieɛ bini bichu keti, nɛ kɛɛ le mfi wulu wɛ tseketseke

mfweej. **34** Ntee berj cheej le kingoke ki deeni kini nuuj ki te naa ma biece bini bichu meej ki ka ke. **35** Kiboo bee nshe gii bi ka, se nuuj le je yeej nuuj te naa ka ke. **36** Wi nuuj ye maa lu wu kii jobe chilu, maa mfi wulu ke. Maa benchindaa be Nyoo be liboo maa Hwanee Nyoo kii ye te ke. E Nyoo Baa yi yi mbiinj kwaa yi kii. **37** Nee si fi te nuuj li mfi wu Noa li le, e le si fi gii fi nuuj li mfi wu Hwanewi gii kaari be. **38** Te nuuj mfi wu dzoo ti meej ki yise ke li kikoo ki nshe ke, beniinj nuuj fiece, be jii biee, be wundi biee, bukeej be buniinj feti bugoo, beniinj nyee baa be bukeej li bugoo li, geej bo jobe chi Noa te le le yih yi li dzoo li, **39** beniinj belu te kii ye fiece fi gii fi ka ke, geej bo mfi wu dzoo te yise li nshe-e yi too be bechu yi geej be be. E le si fi gii fi nuuj jobe chi Hwanewi gii naa be. **40** Buniinj befe gii be ni be nuuj liwe, be dzoo mumkpaaj mumkpaaj she. **41** Bukaej befe gii be ni be geki buneej fe jeej, be dzoo mumkpaaj mumkpaaj she. **42** Bedeeni, ne teengi yeej kife ne kii ye jobe chi Taa wune gii naa be ke. **43** Ne kii le e te yih kee mfi wu wih gii be butuu, te lee ke, ni kiichi, te chine le be bonde yih ye ke. **44** Fi se nuuj le, ne kemi le ne ni ne teengi kife Hwanewi gii be li mfi wu ne kii ye ke-e. **45** Hwanee nime wu cheej maa wu kemi bufii nuuj wu la? E nee wu te kikoo we gee wu le ni bichi fe yih ye le ke mfi kache, nye biee bije li baa bee be nime-e ni? **46** Kineetine kinooja gii ki nuuj ki hwanee nime wu te kikoo we gii ke wu be hej e wu fe nime tsaaj si bee gee. **47** Ntee berj cheej le te kikoo we gii be yeeki wu ni bichi le biee biee bichu-u. **48** Se nuuj le e hwaane nime wulu dza tuu kemi kinge ki bifi, wu tee li yi yee le, 'Te Kikoo wej nuuj te kaari tseke ke', **49** e wu bechi tuki baa be nime-e bamu be bee be nindi baa, jii biee tuu wundi biee be beniinj be wundi mbiinj, **50** ke te kikoo we gii dza taa mbunde jobe chimu chi beechi ye maa mfi wu kii ye ke. **51** E wu mbunde le, nye nge li hwanee nime wulu-u, tuumi wu geej ni nuuj li kintutu ki beniinj be nime-i, ni nuuj fe beniinj gii be ni be dii be jii ngesi."

25 "Be nuuj be maa bumfoj bu liboo be besooj be bukeej le bamu yoofi be te dzo belambo be bee, le be geej be taaj nyuj wutso be chine wu. **2** Betiinu te nuuj bibere, betiinu nuuj be bufii le. **3** Fi se ka le be te nuuj bibere baa te dzo belambo be bee ndzotsu meej mamu sin, **4** be bufii le baa se dzo belambo be bee maa

sho yi meej mamu lu lichinj. **5** Le be geej be ni be teengi nyuj wutso wulu, le ni chiiti yi li mbee, chilefe dza chi kaa be, be bechi nlefu. **6** Le bo butuu kintikinti, be dza be woo si wi wuuyi le, 'Yiyi-i yiyi-i yiyi-i, biche yeej ne hej, nyuj wutso wulu feso looo! Bo yeej ne be ne fi wu looo' **7** Besooj be bukeej le baa bechu dza we be yeeki belambo be bee. **8** Besooj be bukeej le be te nuuj bibere baa se tee li be bufii le baa le, 'Nye yeej bee fe meej mene. Belambo besen shiiti baa.' **9** Be bufii le baa se tuu le, 'Wohoo, me nuuj te kache li tebej bechu ke. Gene yeej nuuj fe be kabini, ne go mene.' **10** Si be te geej le be go le, nyuj wutso wulu she fesi. Be te nache yi kituj be teengi baa, biee be geej be le be wu li yih yi tsoo chi bugoo le, be beje kigoo. **11** Lejin lelu, besooj be bukeej le bamu be te geej le be go meej baa fesi, be lej mfweej be tiiti le, 'Te Kikoo, te kikoo, gwiye kigoo te le.' **12** Se tuu li bee le, 'Cheej cheej nkii ye berj ke.' **13** Fi se fiece le, ne nache yi, ne ni ne teengi, kife ne kii ye jobe maa mfi wulu ke. **14** Mfi wulu gii ni nuuj si wumu wu te weki le geej ndende, teej baa bee be nime nye kwa we li tsaj yi bee. **15** Te nye hwanee nime wu nime wumu bebabu be kwaa betiinu, nye wumu bebabu befe, nye wumu babi wu kwa mumkpaaj. Te nye le biki si bunja bu wi nuuj. Si te nye le, la ndende we. **16** Hwanee nime wu te fi bebabu be kwaa betiinu we, te geej mfwaam mumkpaaj fe waj lu, ji mbej le bebabu betiinu. **17** Wu te fi bebabu befe we, te fe waj lu, ji mbej bebabu befe le lewe. **18** Se nuuj le, hwanee nime wu te fi babi wu kwa mumkpaaj we, te geej fiece chij kitoo nyike kwa wu te kikoo we le lenti. **19** Si te kikoo wu baa be nime wulu te la ndende we le, te geej tsinj le nge. Le kaari be, teej baa bee be nime, le be be, be bee nache biee. **20** Hwanee nime wu te fi bebabu be kwaa betiinu we be kituj be bebabu yoofi, tee le, 'Te Kikoo, o tuu o nye mi bebabu be kwaa betiinu, biche o hej ntuu nshe mi mfe waj lu, mi nkeme bebabu bamu betiinu le lewe.' **21** Te Kikoo we tee li wu le, 'Kiyoo kinooja. E we hwanee nime wu dzej maa wu cheej! O tuu o she o nuuj tsaaj le mbiche le fiece fi ntej bujaj. Bedeeni, ngii nge we deeni o ni o bichi te le fi kinoo-a. Be o woo bujaj be te kikoo wa.' **22** Hwanee nime wu kwa we te nuuj bebabu befe we te le, tee le, 'Te Kikoo, o te nye mi bebabu be kwaa befe. Biche o hej, ntuu nshe mi fe waj lu, mi nkeme bebabu bamu be kwa befe le lewe.' **23**

Te Kikoo we tee li wuu le, 'Kiyooni kinonga. E we gwarj wu nime wu dzeenj maa wu cheenj! O tuu o she o nuurj tsaarj le mbiche le fiee fintee-erj bujorj. Bedeeni, ngii ngeee we deeni o ni o bichi te le fi nonga-a. Be o woo bujorj be te kikoo wa.' 24 Le gwarj wu nime wumu wu te nye babi wu kwa mumkparj we be le, tee le, 'Te Kikoo, nkii le o nuurj wi wu teemi le dzaa. O ti wechi fe o meenj ki taye ke, o se banchi giij yoo ti meenj ki turj ke. 25 Bedeeni ntè chendi ngeenj nyike kwa wa fetoo. Biche o ngerj, wuurj kwa wa, ko.' 26 Te Kikoo we tuu li wuu le, 'E we gwarj wu nime wu bifi, o we kininge! O ti kii le nti n'wechi meenj ki taye ke, mbaanchi giij meenj ki turj ke. 27 Si o tuuo kii le, tuu nuurj o kiri kwa werj li yih yi be kichi kwa lu, le ke mfi wu mi nkaari mfi kwa werj be mberj le lewe.' 28 Si tèt tee le, tee le be fi babi wu kwa wulu li wuu, be nye li wi wu kemi bebabu be kwa yoo fi we-e. 29 Le be kee le wi wu kemi, be gii be naa be tonde wu keme nge. Se nuurj le wi wu kemi ye ke, maa nuurj fi niij fi kemi be gii be fi li wuu. 30 Si tèt tee le, tee le, 'Lame yeej kibere ki gwarj wu nime-e kini li kijibe lekuurj, fe gii ni dii jii ngesi.' 31 Gii ni nuurj mfi wu nwanewi kaarisi bee li bunonga bwee li, ni bee be benchindaa be Nyoo bechu, gii shee li kabara we wu bunonga. 32 Bitorj bichu bi li kikoo ki nshe gii bi lerj wu limfwe, se gate be li bintutu bife si wi wu nkiche ti gatini nshooj buu li bi linti le. 33 Gii gee nshooj le kibene ki kigoo-ee, se gee bi le kibene ki kimee-ee. 34 Wu wu Mforj gii tee li be nuurj le kibene kee ki kigoo-ee le, 'Beniij be Taa tiij mwe li bee, be yeej ne keme bintsii le bumforj bu be nache li be-erj mbeeeche si be tèt torj nshe, 35 kife dzeenj tèt wuu mi, ne nye mi biee bije. Ndoorj tèt wonde mi, ne nye mi fiee n'worj. Ntè nuurj kilo, ne fi mi. 36 Ntè nuurj bwiij kilere, ne lii mi ndu. Ntè ngendi ne be ne yesi mi. Ntè nuurj li yih yi ncha-a, ne be ne yesi mi.' 37 Gii ke wu tee le, beniij be tsaarj baa se tuu be bii li wuu laa, 'Taa, e mfi wu la wu te tèt ngerj we dzeenj wuu we, tèt nye we biee bije, be mfi wu la wu ndoorj tèt wonde we te nye we fiee o worj? 38 E mfi wu la wu te tèt ngerj we o nuurj kilo, te fi we, be mfi wu la waa tèt nuurj bwiij kilere, te lii we ndu? 39 E mfi wu la wu te te ngerj we o gendi o nuurj te li yih yi ncha-a, te se be te yesi we?' 40 Mforj se tuu li bee le, 'Ntee berj cheenj le, si ne tèt feti biee bini, li wi wu nkwerj li berjwaanerj bani-i, ne tèt feti nuurj li mi-i.' 41 Bedeeni, gii tuu tee li be nuurj le kibene kee ki

kimee baa le, 'Berj be kinloo le bani, dza yeej mi limfwe, ne geenj ne le li nge wu kimee-e wu be tèt nache li kinjundi be benchindaa bee li, (aiōnios g166) 42 kife dzeenj tèt wuu mi, ne ti meenj ki nye ke mi fiee fije ke. Ndoorj tèt wonde mi, ne faarj nye mi fiee fi n'wone. 43 Ntè nuurj kilo, ne tèt meenj ki fii mi ke. Ntè nuurj bwiij kilere, ne tèt meenj ki lii ke mi ndu li bwiij ke. Ntè ngendi, ntuu nuurj li yih yi ncha-a, ne ti meenj ki be ke le ne yesi mi ke.' 44 Be se tuu be bii li wuu laa, 'Taa, e mfi wu la wu te tèt ngerj we dzeenj wuu we, ke ndoorj wondini we, o nuurj kilo, ke bwiij kilere, o gendi, be li yih yi ncha-a, te se meenj ki fi ke we ke?' 45 Se tuu li bee le, 'Ntee berj cheenj le, si ne ti meenj ki fe ke biee bini li wi wu nkwerj le berjwaanerj bani ni ke, ke e li mi li ne ti meenj ki fee ke.' 46 Beeye beniij gii be geenj be le li nge wu kimee-e. Se be nuurj tsaarj baa geenj be le fibee nuurj li ntse wu shaarj wu nuurj te ma ke.' (aiōnios g166)

26 Le Jiso yo biee bini bichu meeshi, tee li boorj bee be kintutu-u le, 2 "Ne kee le shee jo faa, ni nuurj Tsongo chi N'yafuwee, be gii be nye nwanewi li tsarj yi beniij li be ta wu li kintaarj li." 3 Nee li mfi wulu, bete muntofi be nonga be nonga be beniij be seki kweenj se geenj be le ntsuurj le nto wu Kaifas wu tèt nuurj kikoo ki bete muntofi, 4 be biee be dzo ntarj si be gii be weenj be se koo Jiso, be wo. 5 Si be tèt dzo ntarj le, be tee le, "Kiij te ni morj fiee fini li mfi wu Tsongo-o ke, kife e te morj, fi be be kweje le beniij li lenti." 6 Le Jiso tuu ni nuurj le kitonj ki Betani-i, li Simu wu wi wu chigorj chi nonga yih, 7 be shee be jii biee, kweenj wumu dza le lu kemi meenj mamu me seendi le fika fimu fi be nache be tete, me teemi kwa nge, tumi li kikoo ki Jiso-o. 8 Le boorj be Jiso-o be kintutu-u ngerj le, fiee filu torj be shen nge. Be tee le, "Bifisi meenj melu kii la? 9 Bee nuurj be kabe meenj melu li kwa ngee, be nye kwa wulu li beniij be kifoo le." 10 Se nuurj le, Jiso tèt kee mbeeeche wube, tee li bee le, "Ne nye nge li kweenj wuni kii la? Wu feo nuurj fiee fi dzeenj li mi-i. 11 Ne ni ne kii le beniij be kifoo le gii be ni be nuurj be berj mfi kwi, se nuurj le, nuurj te nuurj teeberj mfi kwi ke. 12 Wu shooshoo meenj mani li yi yeej ni le nache nuurj si be gii be diyee mi. 13 Ntee berj cheenj le maa nuurj ferj fe be gii be ni be tiifi ntorj wu dzeenj wuni li kikoo ki nshe kichu, be gii be ni be tiiti kii fiee fi kweenj wuni fe be se ni

be kiimi wu.” 14 Wi wumu li kintutu ki bɔɔŋ li be-ɛŋ Galilii.” 33 Se Pita biee tee fiee li wuu be Jiso be yoofi ntso befe baa wu be tɛ teenyi le Judas Iskaliyo dza geɛŋ ɲɛŋ bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa, 15 bii li bee laa, “E mi nye Jiso li tsarj yine-ɛ, ne nye mi la?” Be biee be fa be siri mbaansheɛ be nye li wuu. 16 Mbɛɛche li mfi we, bechi weki dze yi gii nye Jiso li tsarj yi bee. 17 Le ni nuuŋ jobe chi ɲkosi chi Tsɔno chi Kibele ki be meɛŋ ki geɛ ke kishee le ke, bɔɔŋ be kintutu-u be Jiso be fe wuu, be bii li wuu laa, “O weki le te geɛŋ te nache fe o gii o ji Tsɔno chi N'yafuwee chilu nuuŋ feŋ?” 18 Tuu li bee le, “Gene yeɛŋ fe la nɔŋa ɛ ne ɲɛŋ wi, ne tee li mwe le, ‘Wi wu Ntiife teɛo le mfi we kɔchɔɔ. Gii ji Tsɔno chi N'yafuwee bee bɔɔŋ bee be kintutu-u li weɛ yih.’” 19 Bɔɔŋ be kintutu-u belu geɛŋ be fe nɛ si Jiso bee tee li bee, be biee be nache biee bije bi Tsɔno chi N'yafuwee chilu lu. 20 Le ni nuuŋ le femfo-o, shee bee bɔɔŋ bee be kintutu be yoofi ntso befe baa le be ji biee. 21 Le be ni be jii, dza tee li be le, “Ntee li be-ɛŋ cheɛŋ le, wi wumu li be-ɛŋ linti gii kabe mi.” 22 Si bee tee le, bɔɔŋ bee be kintutu-u dza be to nshiŋ nshiŋ, be bechi be biiti li wuu mumkpaŋ mumkpaŋ laa, “Nuuŋ bo mi ni Taa?” 23 Tuu li bee le, “Wi wu gii kabe mi ɛ wi wu tɛe wu gii tɛ bike kibene le sho-o. 24 ɲwanɛwi gii geɛŋ nɛe fiee si be tɛ tsee kii wu. Se nuuŋ le, kinlɔ kinɔŋa keɛ li wi wu kabe ɲwanɛwi-i. Fi tɛ dzoɔŋ nge le gii be ba wu ki bie ke.” 25 Judas wu tɛ nuuŋ le gii kabe Jiso bii tɛ li wuu laa, “Nuuŋ bo mi ni, Wi wu Ntiife?” Jiso tee li wuu le, “O teɛo be kimfime ko.” 26 Si be tɛ jii biee le, Jiso dza dzo kibele, nye kiyɔni li Nyɔ-o, booye nye li bɔɔŋ bee be kintutu-u tee le, “Ko yeɛŋ ne ji, yini nuuŋ yi yeŋ.” 27 Tuu dzo tɛ fika, nye kiyɔni li Nyɔ-o nye fika filu li bee tee le, “Wone yeɛŋ ne tase beŋ bechu. 28 Mani nuuŋ ɲɔŋ meŋ me Nyɔ ji leh lu me bo kii beniŋ ɲgeɛ, le se feeki bibifi bi bee. 29 Ntee beŋ le meɛŋ ye ntuu ɲ'woŋ mbiŋ me fingeete fi leendi mani mbɛɛche dɛni, nsiŋ geɛŋ bo jobe chi ɲgii naa ɲ'woŋ me feŋ tɛbeŋ lenti le bumfoŋ bu Baa weŋ ke.” 30 Le Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u meɛshi, be yoo jumi chi n'yɔnche, be dza be michi be giŋgi li ɲkume wu Biti bi Oli-if. 31 Si Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u tɛ giŋgi le, dza tee li bee le, “Butuu bu beŋ buni beŋ bechu gii ne chee bikaa lijŋ kii fiee fi gii fi ka be mi. Fi fieɛ si be tɛ tsee Nyɔ tiiti le, ‘ɲgii ɲ'wo kinɔiche nshɔɔŋ kintutu ki nshɔɔŋ le se saangɛ.’” 32 Se nuuŋ le, mfi wu Nyɔ buu mi li kwe-e, ntoo mbaŋ li be-ɛŋ Galilii.” 33 Se Pita biee tee fiee li wuu le, “E beniŋ bechu chee bikaa lijŋ kii fiee fi gii fi ka be we, ɛ be nye nte chee bikaa lijŋ tɛ ke.” 34 Jiso tee li wuu le, “Ntee we cheɛŋ le butuu bu beŋ buni, nyineshee gii ke yi teŋɔɔ, nuuŋ ɔ faaŋ mi kinga kitɛɛɛ.” 35 Pita tee li wuu le, “Mɔɔ nuuŋ le ɲgii ɲkwi tɛe we, nuuŋ be tɛ faaŋ we ke.” Si tɛ tee nɛɛ le, bɔɔŋ be kintutu-u be Jiso bamu baa bechu tee nɛɛ tɛ le. 36 Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u geɛŋ be le li we wu biti bi muntaaŋ le wumu, wu be teenyi le Gesemani, tee li bɔɔŋ bee be kintutu baa le, “Shee yeɛŋ feni ɲ'waaki yi feŋgoon femu nleke li Nyɔ-o” 37 Dzo Pita bee bɔɔŋ be Dzebedii be befe baa, bee be geɛŋ. Se bechi nuuŋ nshiŋ nshiŋ, shɛŋ yee keɛti. 38 Biee tee li bee le, “Shɛŋ yeŋ yeɛ nshiŋ nshiŋ nge nuuŋ keɛ ɲkwiio. She yeɛŋ feni ne ni ne teŋgi.” 39 Jiso dza fe kiŋgi geɛŋ limfwe niŋ, we chin bushi fekwiŋ, leki li Nyɔ-o le, “Baa weŋ, ɛ dze nuuŋ lu yi nuuŋ nɛɛ o fe le fika fi ɲge-ɛ fini ka mi ɲ'wonu siŋ, o fe. Se nuuŋ le, kiŋ o ni fe si ɲkɔŋgisi ke, fere nuuŋ si o kɔŋgisi.” 40 Dza kaari to lijŋ fe bɔɔŋ bee be kintutu, ɲɛŋ si be liiti. Bii li Pita laa, “Fi nuuŋ le ɛ be nye ne tɛ shee we be mi le bo si mfi ntaŋ mumkpaŋ ke ni? 41 Ne nuuŋ yeɛŋ we, ne leki li Nyɔ-o kii ne ni le li monche. Fi nuuŋ cheɛŋ le shɛŋ kɔŋgisi lo, se nuuŋ le nyaŋ yi bwiŋ nuuŋ fee.” 42 Tuu kaari geɛŋ kinga kife leki li Nyɔ-o le, “Baa weŋ, ɛ fi nuuŋ le ɛ be nye fika fini tɛ ka fuki fe mi ɲ'woŋ siŋ o fe nɛɛ si o kɔŋgisi.” 43 Le tuu kaari to lijŋ ka ɲɛŋ si bɔɔŋ bee be kintutu-u liiti kife chilefe tɛ nuuŋ be le lii nge. 44 Tuu ka she be, kaari geɛŋ tuu leki li Nyɔ-o kinga kitɛɛɛ, leki li Nyɔ-o tiiti nɛɛ nuuŋ fiee fi bee saa tiiti fieɛ. 45 Tuu kaari to lijŋ fe bɔɔŋ bee be kintutu tee li bee le, “Ne meɛŋ baa ne liiti ne fufini fine ni? Biche yeɛŋ ne ɲɛŋ, mfi kɔchɔɔ kituŋ. Be kabe baa ɲwanɛwi li beniŋ be bifi-i. 46 Dza yeɛŋ we tɛbeŋ tɛ ni tɛ giŋgi. Biche yeɛŋ ne ɲɛŋ wi wu kabe mi beɛo kituŋ.” 47 Nɛ si Jiso tɛ meɛŋ yeti le, Judas wu tɛ nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ be Jiso be yoofi ntso befe baa biee buse. Tɛ gii beɛ bee kintutu ki beniŋ le kinɔŋa, be kemi nyɔ be bimboki, ɛ bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa mɔɔ beniŋ be seki kweɛŋ be tɛ toŋ be. 48 Wi wu tɛ kabe Jiso tɛ nache si gii doonche li beniŋ belu, tee le, “Wi wu mi n'yesi wu, mi ɲkoke, ke ɛ wu, ne biee ne kɔɔ wu.” 49 Si bee be tɛ beɛ le, biee geɛŋ fe Jiso mfwa mumkpaŋ tee li wu le, “Mi n'yɛsɔ we Wi wu Ntiife.” Si wu tee le, biee

koke wu. **50** Jiso tee li wu le, “Sinɛɲ, fɛrɛ fiee fi ɔ be le ɔ fɛ.” Beniiɲ baa biee be gɛɲ fɛ Jiso-o be cha wu. **51** Fi se ka le wumu wu tɛ nuuɲ be Jiso ɛ tɛ nuuɲ be nyɔ ye yi dɛɲ le mbwa-a buu, kɛri kintooy ki mfwa wu kikoo ki bete muntofi lu, sonde. **52** Jiso tee li wi wulu le, “Kaari tuu nyɔ ya le mbwa li. ɔ kɛɛ le wi kwi wu tsakisi nyɔ li we, gii naa kwi be nyɔ. **53** ɔ bechi le nuuɲ nlee ki nlaɲɛ kɛ le Taa tuumi benchindaa bee feni mfwa mumpkan li benchuki le be gwe kii mi kɛ ni? **54** Se nuuɲ le, ɛ mi dza mi fɛ le, fi dɛnde niɲ fi se be fi kɔche si be tɛ tɛɛ le Kiɲwaati ki Nyɔ-o le fi kɛmi le fi nuuɲ?” **55** Li mfi wɛɛ, Jiso tuu bii li kintutu kɛɛ laa, “Nɛ bɛɛ le nɛ kɔɔ mi nɛ bɛɛ be nyɔ mɔɔ bimboki kɛ nɛɛ bɛɛ le nɛ kɔɔ nuuɲ wi wu bɛɛ be kpe li kwɛɛɲ li ni? Ntuu nshiɲ jo chi nshiiti li yih yi muntofi ntiifi beniiɲ lu nɛ tɛ kɔɔ mi kɛ kii la? **56** Se nuuɲ le, fiee fini fichu kɛti fiee nɛɛ le fi be fi kɔche si bentomfɔɲ be Nyɔ-o tɛ tɛɛ le Kiɲwaati ki Nyɔ-o.” Bɔɔɲ be Jiso be kintutu-u bechu biee be she wu fɛ, be kifi. **57** Beniiɲ be tɛ kɔɔ Jiso dɔɔ wu be gɛɲ be wu fɛ Kaifas wu tɛ kikoo ki bete muntofi-i. Beniiɲ be tiifi benchi be Nyɔ-o be beniiɲ be seki kwɛɛɲ banche tɛ fɛ. **58** Be tɛ giɲgi be Jiso Pita biki lejɲ mfiɲ. Le gɛɲ bo fɛ la wu kikoo ki bete muntofi-i, tuu le gɛɲ shee be beniiɲ be tɛ kiichi la wulu le ɲɛɲ si fi gii fi ka. **59** Bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa be beniiɲ bechu be seki bensa tɛ weki fiee fi be gii be sɛɛɛ be tɛɛ Jiso le be se wo wu. **60** Se nuuɲ le, be ti mɛɲ ki kɛmɛ kɛ fiee kɛ, beniiɲ ɲɛɛ buti be bɛɛ limfwe be sɛɛɛ binɛɛ. Si fi tɛ kɛti le beniiɲ bamu befe bo be leɲ limfwe, **61** be tee le, “Bwɛɛ wuni tɛ tiiti le nuuɲ shaanshe yih yi muntofi yi Nyɔ kaari gwan li jo taa li.” **62** Kikoo ki bete muntofi kɛɛ dza we ki bii li Jiso laa, “ɔ kɛmi ye fiee fi tuse kɛ ni? ɔ wuki nɛɛ biee bi beniiɲ bani tiiti kii wɛ ni?” **63** Jiso ba nɛɛ nshiɲ. Kikoo ki bete muntofi kɛɛ tuu ki tee li wuu le, “Tee cheɲ li bukooy bu Nyɔ yi kɛmi ntɛ, ɔ nuuɲ kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache ki ɲwanɛ Nyɔ, ɔ tee bee.” **64** Jiso tuu li wuu le, “Fi fiee sɔɔ tee le. Se nuuɲ le, ntee beɲ le, lejɲ le mfi wuni-i, nɛ gii nɛ ɲɛɲ ɲwanɛwi, ɛ wu shee le kibɛnɛ ki kigɔɲɛ ki Wi wu kɛmi Burɲa-a, nɛ tuu nɛ ɲɛɲ si bɛɛ li kiku-uy liboo.” **65** Kikoo ki bete muntofi kɛɛ woo le, ki tuu ki gaame ndu yi ki, ki tee le, “Wu dɔɔ kintsii ki Nyɔ-o. Fiee nuuɲ ye lu fi tɛbeɲ tuu geendi le wi leɲ feni ni tiiti kɛ? Nɛ woo baa kituɲ si wu dɔɔ kintsii ki Nyɔ-o. **66** Nɛ se sonde le la?” Be

tuu le, “ɛ wi wu be nuuɲ be wo.” **67** Be se bechi be kwiyi budii li bushi bu Jiso-o, be juti wu be muɲko, be sungi be tsarɲ be tiiti li wuu le, **68** “Wɛ wu nuuɲ Krai, fɛrɛ kintomfɔɲ ko ki Nyɔ dɛɛni li bee li. Tee wi wu sooy wɛ.” **69** Tɛ nuuɲ ɛ Pita shee lekuy la kintikinti. ɲwanɲ wu kwɛɛɲ wumu wu tɛ nindi fɛ, dza be li wuu lichɲ tee li wuu le, “ɔ bee tɛ nɛɛ Jiso wu Galilii wulu.” **70** Se nuuɲ le, Pita faan limfwe li beniiɲ bechu tee le, “ɲkii ye fiee fi ɔ tiiti kɛ.” **71** Pita tuu dza bo gɛɲ fɛ fweɲ wu ntɔ-o. Se ɲwaakwɛɲ wumu wu tɛ nindi tɛ fɛ, ɲɛɲ wu, tuu tee li beniiɲ be tɛ nindi fɛ baa le, “Wi wuni bee nuuɲ bee Jiso wu Nasare wulu.” **72** Pita tuu faan, chini, tee le, “ɲkii ye wi wulu kɛ.” **73** Le mfi tuu kiɲgi niɲ, beniiɲ be tɛ lemi fɛ kiɲgi be gɛɲ li Pita lichɲ be tee li wuu le, “Li cheɲ li, ɔ nuuɲ tɛ wi wu be wumu, kife n'yɔru wa wɛ si wube.” **74** Pita tuu faan, teen kinlɔ li yi yee li tee le, “ɲkii ye wi wuni kɛ.” Mfwa mumpkan nyineshee biee yi tɔɔɲ. **75** Pita kimi n'yɔru wu Jiso bee yɔ li wu le, “Nyineshee gii kɛ yi tɔɔɲ, ɔ faan mi kinga kiteɛɛ.” Se dza fɛ bo lekuy, keeri kwe ɲɛ.

27 Le butuu ni bu wuuti, bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa be beniiɲ be seki kwɛɛɲ, shee be dɔɔ ntan kii Jiso le be wo wu. **2** Be se kan wu, be dɔɔ wu be gɛɲ be nɛɛ li tsarɲ yi Paile-et wu tɛ nuuɲ ɲgomina le kimbe kilu. **3** Le Judas wu tɛ kabe Jiso ɲɛɲ le be sonde baa le be gii be wo wu, kaari shɛɲ yee, dɔɔ be siri be mbaansheɛ baa kaari gɛɲ le tuu li bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa be beniiɲ be seki kwɛɛɲ baa. **4** Le gɛɲ le, tee li bee le, “Mi mfɛɔ bubie le ɲkabe wi wu mɛɲ ki chɔ kɛ fiee kɛ wuni.” Be se tuu li wu laa, “Fiee fiee kɛmi la fi fɛrɛ be be le? ɛ wɛ wu kiɔ fiee fiee.” **5** Judas se bwaaki kwa wulu fɛkwiɲ li yih yi muntofi-i, bo gɛɲ shɲ. **6** Bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa kwache kwa wulu be tee le, “Wuni wɛɛ kwa wu ɲɔɲ, nchi mɛɛɲɔ ki beɲ kɛ le nuuɲ tɛ gɛɛ wu le ɲko wu kwa wu li yih yi muntofi-i kɛ.” **7** Be shee be dɔɔ ntan, be gɛɲ be go kintsii li wumu wu tɛ mɛɛ mubee li, le be ni be diyi mfɔɲ fɛ. **8** Fiee fiee fi be teenyi kintsii kilu mbe mbochu beɲ le, “Kintsii ki ɲɔ-o.” **9** Fi tɛ ka le le fiee fi ntomfɔɲ wu Nyɔ wu Jeremaya tɛ tee be fi kɔche si tɛ tiiti le, “Be tɛ dɔɔ kwa be siri mbaansheɛ nuuɲ kwa wee wu bɔɔɲ be Iseleɛ tɛ seese li yi yee li, **10** be go kintsii li wi wu mɛɛ mubee li, nɛɛ si Taa Nyɔ tɛ tee li mi-i.” **11** Si Jiso tɛ leɲ limfwe li Paile-et

wu ngomina wu Lo-om le, Paillet bii li wu laa “E we Mfɔŋ wu Bejuu ni?” Jiso tuu le, “Fi fiee si ɔ tee le.” 12 Se bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniiŋ be seki kwɛɛŋ bechi be kaye biee li wuu, se te mɔɔ tuu kɛ. 13 Paillet tuu bii li wu laa, “Ɔ wuki nɛɛ ŋwaani biee bi be kayi li we-ε bini ni?” 14 Se nuuŋ le, Jiso ti mɛɛŋ fiee li wuu ki tuu kɛ mɔɔ nuuŋ fimumkpaŋ li biee bi be tɛ sɛɛyɛ li yee li bieε kɛ. Le ngomina wulu ŋɛŋ le wa te wu. 15 Beɔɛni tɛ nuuŋ li mfi wu Tsɔnɔ chi N'yafuwee, ngomina wuni tɛ shiiŋ busi wi mumkpaŋ wu beniiŋ weki li yih yi ncha-a. 16 Le ni nuuŋ li mfi wulu-u, wumu tɛ nuuŋ li yih yi ncha, ε be tɛ kii wu kii kinge kee ki bifi, bukoonɔ bwee tɛ nuuŋ le Baraba. 17 Le beniiŋ be be banche, Paillet bii li be laa, “Nɛ weki le mbuu nuuŋ noo li yih yi ncha-a? Nɛ weki le mbuu Baraba, mɔɔ Jiso wu be teenyi le Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache le?” 18 Tɛ gii biiti le kife tɛ gii kii le be nye baa Jiso li tsarɔ yee li, kii shɛŋ tɛ yɛeti be be wu. 19 Le ni nuuŋ mfi wu tɛ shee fɛ kintinde ki ti shiiti seki bensa-a, kwesi tuumi ntɔŋ li wuu, tee le, “Kiinɔ ɔ ni fɛ fiee be wi wɛɛ kɛ. E wi wu tsarɔ. Ntiiti ni kife kifiee ŋwɛɛ kɛɛ be mi butuu bu beŋ buni ŋge kii wu.” 20 Le Paillet bii le, bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniiŋ be seki kwɛɛŋ tɛ kunyi le beniiŋ ni be tiiti le buu nuuŋ Baraba, be mɛɛshi be Jiso. 21 Ngomina wɛ dza bii li be laa, “Wi wu nɛ weki le nchine li beniiŋ be befe bani-i linti nuuŋ noo?” Be tuu le, “Baraba.” 22 Paillet tuu bii li be laa, “E mi mbuu le, nse ŋgeɛ be Jiso wu be teenyi le Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache?” Be bechu tee le, “Be taarɔ wu li kintaarɔ li bu tamfu.” 23 Kaari bii laa, “Be taarɔ wu kii la? Fiee fi bifi fi wu fɛ nuuŋ la?” Be tuu be giinɔ limfwe be dzarɔ le, “Be taarɔ wu li kintaarɔ li.” 24 Le Paillet ŋɛŋ le dze lu kɛ, le ŋkwenɛ bechi che. Dzo dzɔɔ, tsootse tsarɔ yee lu li kintutu ki beniiŋ le limfwe, tee le, “Tsarɔ yɛŋ nuuŋ yɛ fɛ kwe yi wi wuni-i kɛ. Kiio nuuŋ beŋ.” 25 Beniiŋ bechu tuu li wuu le, “Iinɔ, gɛɛ ŋɔŋ mee nuuŋ li bikoo bise-ɛŋ mɔɔ li bɔɔŋ bese-ɛŋ.” 26 Paillet biee buu Baraba si be tɛ weki, tee le be fiaamfie Jiso, tuu nye le be gɛɛŋ be taarɔ wu li kintaarɔ li. 27 Beniiŋ be nchi-i be ngomina dzo Jiso be le be wu lentɔ we-e, bintutu bi beniiŋ be nchi-i bichu banche bi kene Jiso lenti. 28 Bi buushe wu ndu bi dzo ndu yi bumfɔŋ yi yechi bi chuume wu li bwirɔ, 29 be dzo bifafu be lo kifo ki bumfɔ-ɔŋ lu be beenɔ wu lifa be tuu be nye wu kimbaarɔ le kibene kee ki kigɔŋɛ-ε le ki ni ki

nuuŋ si kimbaarɔ kee. Be bechi be beɛ be guundi wu limfwe be choosi wu be tiiti le, “Buri, Mfɔŋ wu Bejuu!” 30 Si be feti le, be kwiyi wu be budii li bwirɔ, be fi kimbaarɔ kɛɛ be tuki wu be ki li fa. 31 Le be mɛɛshi nchoose wu le, be buu wu ndu yi bumfɔŋ yɛ, be lii wu nuuŋ ndu yɛ li wuu bwirɔ, be biee be dzo wu le be gɛɛŋ be taarɔ wu li kintaarɔ li. 32 Si be tɛ giinɔ le, be buse li wi wumu wu li kitonɔ ki Seli-inɔ, bukoonɔ bwee nuuŋ le Simu. Be kanɔ wi wuni le too kintaarɔ ki Jiso-o. 33 Be tɛ gɛɛŋ be bo kintsii kimu ki be teenyi le Gɔɔgɔɔta, (Bukoonɔ buni nuuŋ le Kintsii ki Kingefi-i,) 34 be nye wuu mbiinɔ ε be finse be fiee fimu fi lochi si kikure le wonɔ. Se nuuŋ le, te mɔŋ, faarɔ ŋ'wonu. 35 Se be ta wu li kintaarɔ li, be dzo ndu yee be tonɔ kanɔ lu le be gache li yi yi bee. 36 Si be tɛ fɛ le, be sheeye fɛ be kiichi wu. 37 Be tsɛɛ kinwaati ki doonchi fiee fi be ta wu li kintaarɔ li kii fi, be ta fi li kintaarɔ li le kikoo kee li lewe le, “Wuni nuuŋ Jiso, Mfɔŋ wu Bejuu.” 38 Be taye tɛ beyi befe li bintaarɔ li be Jiso, wumu le kibene ki kigɔŋɛ-ε, wumu le kibene ki kimese-ε. 39 Beniiŋ keti be ŋinɔ Jiso be sɛɛsi bikoo, be tsuki wu be tsoonɔ, 40 be tiiti le, “Wɛ wu tɛ tiiti le ε be shaanshe yih yi muntofi ɔ kaari ɔ gwarɔ li jo taa li, sofe yi ya! Ɔ nuuŋ ŋwane Nyɔ, shee li kintaarɔ kɛɛ li.” 41 Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniiŋ be tiifi benchi mɔɔ beniiŋ be seki kwɛɛŋ tɛ choosi wu be tiiti le, 42 “Tɛ gii suuti beniiŋ bamu, kɛɛ nuuŋ soo yi yee nsinɔ. Mɔɔ Mfɔŋ wu beniiŋ be Iselee. Shee li kintaarɔ li ɔɛni, se te beŋ li wuu. 43 Tɛ nye yi yee li Nyɔ-o. E Nyɔ kongisi wu, yi soo wu ɔɛni, si tɛ kwɛŋgi le nuuŋ ŋwane Nyɔ.” 44 Beyi be be tɛ ta li bintaarɔ li be Jiso baa, tɛ tsuki wu be ntsoonɔ tɛ. 45 Le nshaarɔ yuuse, lekuanɔ dza le jinɔ kwɛɛŋ kwikwi, gɛɛŋ bo jobe bikaa bitɛtu le femfo-o. 46 Le mfi gɛɛŋ bo si jobe bikaa bitɛtu, Jiso dza warɔ lewe ŋge le, “Heli, Heli, lama sabatani.” Fi nuuŋ le, “Nyɔ yɛŋ, Nyɔ yɛŋ, ɔ lonɔ mi ni kii la?” 47 Beniiŋ bamu be tɛ lemi fɛ woo le, be tee le, “Wi wuni teenyɔɔ Elaja.” 48 Wi wu be wumu lete mfwa mumpkaŋ dzo kifiiŋ, foonɔ li mbiinɔ mɛ mgbanyi, so li fintiinɔ li, nɛeki le wonɔ. 49 Se nuuŋ le, beniiŋ bamu tee le, “Tɛ leŋ kwɛ, tɛ ŋɛŋ laa Elaja gii be soo wu le!” 50 Jiso ka warɔ lewe ŋge, nye fiana yee li tsarɔ yi Nyɔ-o. 51 Fi dza fi ka le, ndu yi tɛ gatini yih yi muntofi lenti tɛ dza yi bate kintikinti, mbɛɛche fɛ we mbɔɔwu mbochu fekwiinɔ li binɔke bife. Nshe sɛɛse, bimbarɔ weye, 52 dzinɔ gwiye, se beniiŋ be

tè kwiye le dze yi Nyɔ-ɔ nge kaari be bo li kwe-e. **53** Le Jiso bo li kwe-e, beniin belu dza be geɛn li kitoŋ ki wuuti Jerosalen beniin nge neŋ be. **54** Le te kikoo wu beniin be nchi-i, be beniin be bee be tɛ nuuŋ fe be kiichi Jiso baa tuu be neŋ te si nshe seese, be biee bichu bi tɛ keti, chene koo be nge. Be tee le, “Cheɛn, cheɛn wi wuni tɛ nuuŋ ŋwane Nyɔ.” **55** Bukɛɛn nge tɛ lemi te fe mfiin be bichi. Bukɛɛn bani tɛ gii be nuuŋ be tɛ dza Galilii be biki Jiso, be fii wu. **56** Le bee lenti tɛ nuuŋ, Maariya Madalin mɔo Maariya wu ni Jeɛn bee Jose, mɔo ni boɔn be Dzebedii. **57** Le ni nuuŋ le femfo-o, wi wu biee wumu wu Arimatia dza be bukoon bwee tɛ nuuŋ le Jose. Tɛ nuuŋ wi kintutu ki Jiso wumu. **58** Geɛn neŋ Pailɛt, lɛkɛ le nye gwini chi Jiso le geɛn diye. Nɛɛ le Pailɛt tee le, be geɛn be nye li wuu. **59** Jose fi gwini chilu biee fieme fe ndu yi wuuti-i, **60** geɛn giiki le dzin yi tɛ mɛɛn fiɛn, yi be tɛ cho le kimban, se biingɛ tete chi noŋa chi banye fweɛn wu dzin yilu, dza. **61** Maariya Madalin be Maariya wumu we tɛ nuuŋ fe, be shee li dzin yilu lichin kibɛɛ. **62** Le butuu woo, ɛ jobɛ chi be tɛ shiin be nachi biee kii bu beshiinshi be chi ka, bete muntofi be noŋa be noŋa be Befarasii geɛn be neŋ Pailɛt, **63** be tee li wuu le, “Wi wu nyoŋa, tɛ kimi baa fiee fi wi wu binsee we tɛ tiiti mfi wu tɛ mɛɛn lu. Tɛ tee le, gii ni nuuŋ jo taa kaari bo li kwe-e. **64** Si fi tɛ nuuŋ le, se tee beniin le be geɛn be ni be kiichi dzin nsiin geɛn bo jo taa, kife tɛ chendi baa le boɔn bee be kintutu gii be dza be geɛn be yi gwini chee be tuu be ni be tiiti li beniin li le, ‘Wu boɔ li kwe-e.’ ɛ be fe le, binsɛɛ bi bee bi dɛɛni yaa bi nkosi.” **65** Pailɛt se tee li bee le, “Dzoɔ yeɛn beniin be nchi-i nɛɛ be nɛ geɛn, nɛ tee le be ni be kiichi dzin yilu bujoŋ si nuuŋ be kiiche.” **66** Nɛɛ le, be se geɛn be boseyi be beɛn fweɛn wu dzin yilu, be fe nkiki li tete chi be tɛ banɛ fweɛn wu dzin yilu cheɛ, be geɛ beniin be nchi le be ni be kiichi.

28 Le jobɛ chi beshiinshi be chi ka, le butuu ni bu wuuti, nuuŋ jobɛ chi nkosi li fuu li, Maariya Madalin bee Maariya wumu we geɛn le be biche le dzin. **2** Fi se ka le, nshe tɛ dza yi seese be bunɛ, kife nchindaa wu Taa tɛ shee liboo be biingɛ tete chi be tɛ banɛ fweɛn wu dzin yeɛ lu, se shee li chi-i liwe. **3** Nchindaa wulu tɛ gii nuuŋ ɛ bushi bwee mienjini si dzaaŋ ti lɛɛbi le, ndu yee tɛ neŋgi ncherere si kikuŋ. **4** Beniin be tɛ kiichi dzin baa neŋ le, be cheɛn nge,

be keeti ni kikiki, be weye fekwiin be gime si goon yi beniin. **5** Nchindaa wu Nyɔ wulu tee li bukeɛn baa li le, “Kiin nɛ ni nɛ chendi kɛ. ŋkii le nɛ weki baa nuuŋ Jiso wu be tuu be ta li kintaar li. **6** Mɛɛn ye feni kɛ, wu bo ɔ li kwe-e kituŋ si tɛ tiiti le. Be yeɛn nɛ neŋ fe tuu gimi fe. **7** Gene yeɛn tseketsɛkɛ nɛ tee li boɔn bee be kintutu-u le wu boɔ li kwe-e, le wu tooo mbaan limfwe li bee giingɛ Galilii. Nɛ gii nɛ neŋ wu le. Yike yeɛn nɛ woo mi nteeɔ beŋ.” **8** Bukɛɛn baa biee be dza fe dzin felu tseketsɛkɛ jaan nuuŋ be be, se nuuŋ le, be tɛ keme kinɛetine kinɔŋa, be letini be giingɛ le be geɛn be tee li boɔn be Jiso be kintutu. **9** Si be tɛ mɛɛn be giingɛ le, fi ka le Jiso tɛ bike be be, tee li bee le, “Mi n'yesɔ beŋ.” Be be li wu lichin, be we be keme wu li bikaa li, be boŋ wu. **10** Jiso se tee li bee le, “Kiin nɛ ni nɛ chendi kɛ. Gene yeɛn nɛ tee li beɛnwaanɛn le be ni be giingɛ Galilii ɛ le le be gii be neŋ mi.” **11** Fe bukeɛn baa tɛ dza be giingɛ le, fi se ka le beniin be nchi-i be tɛ kiichi dzin baa tɛ dza be geɛn fe kito-on, le be geɛn be tee fiee fichu fi tɛ ka li bete muntofi be noŋa be noŋa-a. **12** Bete muntofi belu konche beniin be seki kweɛn bee be shee be cho ntar, be nye kwa nge li beniin be nchi baa, **13** be tee li bee le, “Nɛ tiiti li beniin li le, boɔn bee be kintutu be baa butuu be yi gwini chee be geɛn be chi mfi wu tɛ tuu tɛ liiti. **14** ɛ nɛ tiiti le, ke fi le li bintoon bi ngomina, ɛ weki le nye nge li be-on, tɛ nache be wu, tɛ tuu le lii beŋ li nge-ɛ kɛ.” **15** Bedɛeni be fi kwa wulu be fe nɛɛ si be tɛ tee li bee le. Binsee kii le be tɛ yi gwini chi Jiso tɛ saangɛ bi geɛn li bini bi Bejuu le be tiiti nsin be bo beŋ. **16** Boɔn be kintutu be Jiso-o be yoofi ntsoo mumkpan baa dza be geɛn Galilii, be yeɛ li nkume wu Jiso tɛ tee be. **17** Le be geɛn be neŋ wu fe, be guume be boŋ wu. Se nuuŋ le, bamu mɛne wu. **18** Jiso se kiingɛ be li bee lichin tee li bee le, “Baa weɛn nyeɔ bunɛa li mi-i buchu bu liboo mɔo bu laanɛkwiin. **19** Bedɛeni, gene yeɛn li biton bichu-u, nɛ fe beniin ni be nuuŋ beniin beŋ be kintutu, nɛ ni nɛ lisi be li dzoɔ, li bukoon bu Baa weɛn be bu ŋwaan mɔo bu Fiana yi Waan le. **20** Nɛ tiifi be le be ni be feti fiee fichu fi ntɛ ntee li be-on. Yike yeɛn nɛ woo, ngii ni nuuŋ be beŋ mfi kwi geɛn bo li mfi wu ntse wu li nshe yini-i gii ma.” (aiɔn g165)

Mak

1 Wuni nuuŋ ntonŋ wu dzeenŋ wu kii Jiso Krai wu ŋwane Nyɔ. **2** Fi tɛ bechi nɛɛ si Esaya wu ntomfɔŋ wu Nyɔ tɛ tseɛ le Nyɔ tiiti yɛ le, “Yike ɔ woo, ŋgii ntuumi wi wɛŋ wu ntonŋ ni tuuti mbaanŋ li wɛ-ɛ, gii gɛɛŋ nache dze ya. **3** Je yi wi dii yɛ libuka le bɛ nache dze yi Taa, bɛ leeki yi ni yi nuuŋ tsaanŋ.” **4** Bɛdɛɛni, wi wumu wu bɛ tɛ teenyi le Joɔŋ Nlisulidzɔɔ tɛ dza buse libuka, fenjisi li beniiŋ li le bɛ fiiki shɛŋ yibe, lii bɛ li dzɔɔ Nyɔ se feeki bibifi bi bee. **5** Beniiŋ se tɛ dzeti li bitonŋ bi kwɛɛŋ wu Judiya kwikwi mɔɔ li kitorŋ ki Jerosale-ɛŋ kichu bɛ giingɪ le Joɔŋ li, bɛ teyi bibifi bi bee, se lisi bɛ li dzɔɔ, li Dzɔɔ yi Joodaanŋ. **6** Joɔŋ tɛ lisi ndu yi bɛ nache bɛ dzɔŋ yi nyan yimi yi bɛ teenyi le kameɛ, tɛ kɛndi kitsaa litin ɛ bɛ nache bɛ dzi yi nyan, jii nuuŋ tsɔma bɛ ŋgɔɔ yi litɔɔ. **7** Tɛ gii fenjisi le, tiiti le, “Wumu bɛɔ le mi-i jin wu ko wu yaa mi, mɛɛŋɔ mɔɔ ki kache kɛ le nguume mfanche bikpɔ biee kɛ. **8** Nlisɔɔ bɛŋ nuuŋ li dzɔɔ, se nuuŋ le, gii lii fiee bɛŋ nuuŋ li tsanŋ yi Fiana yi Waanŋ li.” **9** Nɛɛ li jo yɛɛ, Jiso dza Nasare kimbe ki Galilii, bɛ Joɔŋ lii wu li dzɔɔ, li Dzɔɔ yi Joodaanŋ. **10** Nɛɛ si Jiso tɛ buti li dzɔɔ ni, biee ŋɛŋ si kiboo gwiye, Fiana yi Waanŋ shiiti yi bɛ li wuu bwɪŋ si kibime. **11** Je se yɔ liboo le, “ɔ nuuŋ ŋwanɛŋ wu shɛŋ, ŋ'wuki bujɔŋ bɛ wɛ ŋɛ.” **12** Fiana yi Waanŋ biee yi fɛ mfwaɔ mumkpaŋ Jiso gɛɛŋ tsiinŋ libuka. **13** Tɛ nuuŋ lu li jo mbaanyɛ li, Sataŋ mɔnchi wu. Tɛ nuuŋ lu le, bɛ nyán yi tɔɔ, bɛnchindaa bɛ Nyɔ-ɔ bichi le wuu. **14** Bɛ tɛ dza bɛ kɔɔ Joɔŋ bɛ gɛɛ li yih yi ncha-a. Le ni nuuŋ lejɪŋ lɛlu, Jiso gɛɛŋ Galilii, fenjisi ntonŋ wu dzeenŋ wu kii Nyɔ le. **15** Tɛ bechi fenjisi, tiiti le, “Mfi kɔchɔɔ, bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ bwɛɛ tsekɛtseke. Fiiki yɛɛŋ shɛŋ yine, nɛ bɛŋ li ntonŋ wu dzeenŋ wuni-i.” **16** Jiso dza le ni keti li Libe chi Galilii lichɪŋ, ŋɛŋ Simu bɛɛ ŋwaani wu Andolo bɛ lɛndi gwii le libe-ɛ, ɛ nime chi bee tɛ nuuŋ nsuunŋ yi kɔfɛ. **17** Jiso tee li bee le, “Biee yɛɛŋ mi mfɛ nɛ ni nɛ keeti nuuŋ beniiŋ.” **18** Mfwaɔ mumkpaŋ, bɛ biee bɛ chine gii yibe fɛ, bɛ biki wu. **19** Jiso tuu kiingɪ gɛɛŋ limfwe niinŋ, ŋɛŋ Jeɛŋ bee ŋwaani wu Joɔŋ, bɛ tɛ nuuŋ bɔɔŋ bɛ Dzebedii, bee bɛ nuuŋ le ŋgo-o bɛ tuushi gii yi nsuunŋ. **20** Jiso se tuu teenŋ tɛ bɛ. Bɛ shɛ tee wu bɛ le ŋgo bɛ beniiŋ bɛ bɛ tɛ dzo le bɛ ni bɛ nindi li bee, bɛ se biee wu. **21** Jiso bee bɛ se dza bɛ gɛɛŋ li kitorŋ ki Kapanu-unŋ. Le ni

nuuŋ jobe chi beshiinshi, Jiso se biee gɛɛŋ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ tiifi beniiŋ lu. **22** Beniiŋ wuki, wa tii bɛ bɛ ntiife wɛ, kife tɛ tiifi si wi wu kemɪ bunŋa bu ntiife-ɛ. Tɛ gii tiifi yɛ si beniiŋ bɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ ti shiinŋ bɛ tiifi le kɛ. **23** Nɛɛ li mfi wulu-u, wumu tɛ dza fesi li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu-u, ɛ tɛ nuuŋ wi wu fiana yi tii tɛ nuuŋ wu libwinŋ. **24** Le le lu, biee wanŋ le, “Jiso wu Nasare, ɛ la fi ɔ weki le ɔ fɛ bɛ bee? ɔ bɛ le ɔ leeshe bee ni? ŋkiiɔ wi wu nuuŋ wɛ. ɛ wɛ wi wu Waanŋ wu dza fɛ Nyɔ-ɔ.” **25** Jiso wanŋ fiana yi tii yilu, tee le, “Make, bo li wi wuni-il!” **26** Fiana yi tii yilu se fɛ wu wɛ fekwiiŋ kakini, yi wanŋ lewe ŋɛ, yi se bo li wuu bwɪŋ. **27** Le beniiŋ ŋɛŋ le, bimfimu wonde bɛ, bɛ bechi bɛ tiiti li yi yi bee, bɛ biiti laa, “Fini nuuŋ la? ɛ ntiife wumu wu fwɛŋ ni? Wi wuni kemɔɔ bunŋa bu wane mɔɔ fiana yi tii yi wuki li wuu.” **28** Mfwaɔ mumkpaŋ, ntonŋ wu kii Jiso saange gɛɛŋ bintsii bichu bi li kimbe ki Galilii. **29** Jiso bo li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu-u, gɛɛŋ li yih yi Simu bee Andolo-o, ɛ Jeɛŋ bee Joɔŋ tɛ nuuŋ bee bɛ. **30** Tɛ nuuŋ ɛ mwɛɛɛ Simu tɛ gimi lu, gendi bɛ kinŋɛŋke. Nɛɛ si Jiso tɛ le li yih yilu le, bɛ biee bɛ tee wu kii kwɛɛŋ wulu. **31** Jiso gɛɛŋ fɛ tɛ gimi fɛɛ, kemɛ wu li kibɛnɛ-ɛ, tsaaki wu wɛ. Kinŋɛŋke kɛɛ se biee ki chike li wuu, dza wɛ, biche fiee fiɛ nyɛ bɛ. **32** Le ni nuuŋ le fɛmfo-o booyaa jobe sechi, bɛ tuu bɛ bɛɛ bɛ beniiŋ bechu bɛ tɛ gendi mɔɔ beniiŋ bɛ bɔɔŋ bɛ kinŋkundi-i tɛ ŋweki bɛ bɛ le Jiso-o. **33** Kitorŋ kilu kichu se banche le fwɛɛŋ. **34** Wɔnche beniiŋ ŋɛ bɛ tɛ kemɪ chigɔŋ chichi chichi, tuu bushi tɛ bɔɔŋ bɛ kinŋkundi-i ŋɛ li beniiŋ bamu-u. ɛ busi lɔɔ, tɛ bɛŋ le bɛnchindaa belu ni bɛ yeti kɛ, kife bɛ tɛ kii wi wu tɛ nuuŋ wu. **35** Le ni mɛɛŋ fɛŋwɛɛ taantaanŋ lekuunŋ mɛɛŋ fiii Jiso dza wɛ, bo gɛɛŋ fɛ kintsii kimu wuu mbiinŋ lɛki li Nyɔ-ɔ. **36** Simu bee beniiŋ bɛ bee bɛ tɛ nuuŋ, shɛ bɛ bo bɛ gɛɛŋ le bɛ gɔɔŋ wu. **37** Bɛ gɛɛŋ bɛ ŋɛŋ wu, bɛ tee li wuu le, “Beniiŋ bechu bee bɛ shɛ bɛ weki wɛ.” **38** Jiso tuu fiee li bee le, “Tɛ lenchi tɛ gɛɛŋ li bitonŋ bimɪ nse mfeenji tɛ je yi Nyɔ le. ɛ fiee fi ntɛ mbe kii fi.” **39** Se dengi kimbe ki Galilii kichu fenjisi je yi Nyɔ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yibee, buushi bɔɔŋ bɛ kinŋkundi-i li yi yi beniiŋ li. **40** Wumu wu tɛ gendi bɛ chigɔŋ chi nɔŋa tɛ dza bɛ toŋ núnŋ Jiso limfwe, lɛki wu tiiti le, “ɔ nuuŋ nɛɛ ɔ wɔnche mi ni ŋ'wuuti, ɔɔ kɔŋgisi lɔ.” **41** Nshiinŋ kɔɔ Jiso, nɛeki kibɛnɛ kɔŋ li wuu, tee li wuu le, “ŋkɔŋgisɔɔ, tɛmi le, ɔ ni ɔ wuuti.” **42** Mfwaɔ mumkpaŋ, chigɔŋ chi

noŋa chilu bīee chi chine li wuu, tēmi, woo. **43** Jiso se tee li wuu le ni giingī, bōseyi chiinse li wuu, **44** tee le, “Ŋeŋ le kiin ɔ ni tee li wi-i kē. Se nuuŋ le, geŋe ɔ doonche yi ya li te muntofi-i, ɔ se nye nya yi Mōose tē tiiti le wi kēmi le nye le doonche li beniiŋ li le wu tēmō li chigōŋ chini-i wuuti.” **45** Si Jiso chiinse le, wi wulu se tuu geŋe yaki fiee filu. Ntoŋ wulu se saangge, dze foo yi Jiso nuuŋ tuu ni lii li kito-oŋ gbanaa. Se ba fiee nuuŋ litō, beniiŋ dzeti li bitsii li, li bitsii li, be bēe le wuu.

2 Le jo ka niin, Jiso kaari to lijin Kapanuŋ. Beniiŋ woo le wē fekuuŋ kituŋ, **2** be banche be be fe ŋge, dze foo yi nuuŋ wi tēmi kika mō nuuŋ fweeŋ, se fenjisī je yi Nyō li bee. **3** Beniiŋ bamu dza be bēe be benēe be wi wumu ε be sume wu fe kida-aŋ, ε ŋgwe tē kō wu kimbe kimumkpaŋ. **4** Fi yaa be fe nuuŋ be geŋe be wu fe Jiso-o kīfe beniiŋ tē yingē fe ŋge. Be se beeŋ nuuŋ le yi-ih lewe, be tō kiyē. Le be tō le, be shiiki wi wulu fe fiee fi tē gimī fe fiee. **5** Jiso ŋeŋ si be geē shēŋ li wuu, se tee li wi wu ŋgwe tē wu kō kimbe kimumkpaŋ wē-ε le, “Sineŋ, mi mfeekō bibifi bio.” **6** Beniiŋ bamu be tē tiifi benchi be Nyō-ɔ be tē shee ye fe be wuki se bechi be ŋuŋini le shēŋ le shēŋ, be biiti laa, **7** “Wi wuni tiiti ni, kii la? Dzetō kintsii ki Nyō-ɔ. E noo wu nuuŋ feeki bibifi fuki Nyō nsin?” **8** Jiso bīee kēe li shēŋ yee li fiee fi be tē beechi, bii li bee laa, “Nē kēmi ŋwaani bani bēmbēche li shēŋ yinē ni kii la? **9** Fi tseke fi tefe li wi wuni nuuŋ fi la? E ntefu le mi mfeekō bibifi bīee mō le dzo kidan kee ni giingī le? **10** Se nuuŋ le, ŋgii mfe nē kēe le ŋwanēwi kēmi buŋga laaŋkwiin bu fekise bibifi.” Le tee le, bīee tee li wi wu ŋgwe tē kō wu wē-ε le, **11** “Dza we ɔ dzō kidan ko ɔ ni ɔ giingī li yih.” **12** Se dza we, dzo kidan kee buti beniiŋ bechu bichi wu. Le be neŋ le, bimfimu wonde be, be bechi be yōnchi Nyō, be tiiti le, “Tē mēeŋ baa saa ki ŋeŋ kē ŋwaani fini fiee kē.” **13** Jiso tuu dza geŋe li libe-ε lichin, kintutu ki beniiŋ le be fe, bechi tiifi be. **14** Le dza ni giingī, ŋeŋ Lebi wu ŋwanē Afīyus, ε wu shee fe kintsii kee ki nime-ε, kundi kiŋwaati. Jiso tee li wuu le, “ɔ biki mi!” Dza we biki wu. **15** Jiso bee bōŋ bee be kintutu geŋe be jii bīee li Lebi yih be beniiŋ be tē kundi kiŋwaati mō beniiŋ bamu be bifi. ŋwaani bani beniiŋ tē shiin be biki wu ŋge. **16** Befarasii be tē tiifi benchi be Nyō-ɔ ŋeŋ si Jiso jii bīee bee

beniiŋ be bifi mō be tē kundi kiŋwaati, be se bii li bōŋ bee be kintutu-u laa, “E kii la fi jii bīee bee beniiŋ be kundi kiŋwaati mō beniiŋ be bifi bamu?” **17** Le Jiso woo si be bii le, tee li bee le, “Beniiŋ be tēmi ti weki ye wi wu ntsi kē. E beniiŋ be gendi be ti weki. Mēeŋ ki mbe kē le nteŋ nuuŋ beniiŋ be nuuŋ tsaŋ kē. Mi mbe le nteŋ nuuŋ be bifi.” **18** Tē nuuŋ mfi wumu ε bōŋ be Jōŋ le be kintutu-u, mō be Befarasii tē jiti bīee. Beniiŋ bamu tuu be be bii li Jiso laa, “Fi geŋe fi bōŋ be kintutu-u be Jōŋ le, mō be Befarasii jiti bīee, se bōŋ bo be kintutu-u te ji te kē?” **19** Jiso tuu li bee le, “Nuuŋ be teŋ beniiŋ fe bugoo li be geŋe be tuu be ni be jiti bīee nyuŋ wutso mēeŋ bee be ni? Nuuŋ be te ji bīee bije fe mēeŋ bee be kē. **20** Se nuuŋ le, mfi gii naa be wu be gii be fi nyuŋ wutso wulu li bee, be se bechi be ni be jiti bīee bije li mfi wulu-u. **21** Nuuŋ wi tē dzo shenge yi ndu yi fiŋ le tuushe ndu yi fichi lu kē. E wu fe le, nshenge yi ndu yilu mēeshi yi gaame ndu yi fichi yilu bu gaame, fioŋ yi nuuŋ fe se mēeshi yi ko yi yaa si yi tē saa yi nuuŋ. **22** Nuuŋ wi tē geē mbiin me feŋ le kibeeŋ ki be nache be dzi yi nyan, yi kō yi doŋ kē. E wu fe le, mbiin me feŋ melu wo kibeeŋ ki fichi kilu, mbiin be kibeeŋ kilu la li yee li. Fi cheŋe fiee le, be kēmi le be geē mbiin me feŋ nuuŋ le kibeeŋ ki fe-εŋ.” **23** Tē nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso bee bōŋ bee be kintutu-u tē dengi be keti li wē wu giin wumu-u. Bōŋ bee be kintutu-u bechi be soomi bikoo bi giin le be jii. **24** Befarasii ŋeŋ le, be bii li Jiso laa, “Biche ɔ ŋeŋ, fi geŋe fi bōŋ bo be kintutu-u feti fiee fi nchi mēeŋ ki be-εŋ le wi fe jobe chi beshiinshi kē?” **25** Jiso bii tē li bee laa, “Nē mēeŋ baa saa ki teŋ kē li Kiŋwaati ki Nyō-ɔ si dzeŋ tē wuu Mfōŋ Daafi bee beniiŋ bee fe ni? **26** Tē nuuŋ mfi wu Abiata tē nuuŋ kikoo ki bete muntofi-i, Daafi le li yih yi Nyō-ɔ dzo kibe le ki be tē tsaa be geē le ε ki Nyō-ɔ ki te muntofi tē nye wu, ji nye mō beniiŋ bee, ε tē nuuŋ nchi le nuuŋ wi tē ji kibe le kilu fuki bete muntofi nsin kē.” **27** Jiso se mēeshi tee li bee le, “Nyō tē geē jobe chi beshiinshi kii wi. Tē mēeŋ ki tōŋ kē wi kii jobe chi beshiinshi kē. **28** Se nuuŋ le, ŋwanēwi nuuŋ Te Kikoo wu bwēeshiinshi.”

3 Jiso tuu geŋe le li yih yi nleke li Nyō-ɔ. Wi wumu tē nuuŋ lu ε ŋgwe kō wu li kibene-ε. **2** Beniiŋ bamu tē nuuŋ lu be weki fiee fi nuuŋ be kaye li Jiso-o nsin, be se toŋ lii li wuu be

bichi laa gii wonche wi wulu jobe chi beshiinshi le. **3** Jiso se tee li wi wu ngwe tē kōo wu wē le, “Dza we ɔ bē fēni.” **4** Le mwē bē, Jiso bii li beniiṅ li laa, “Fiee fi nchi beenchi le nuuṅ wi fē jobe chi beshiinshi nuuṅ fi la? E mferu fiee fi dzeṅ, mōo fi bifi le? Nsofu wi, mōo ḡ'wo wi le?” Be chike. **5** Jiso dzo shēṅ bē be, biche be bechu kēne, yi wōo wu kii shēṅ yibe yi bifi. Tee li wi wu ngwe tē kōo wu li kibene-e wē le, “Nēeki kibene ko.” Nēeki ki, ki se biee ki temi. **6** Befarasii se bo, be gēṅ bē kintutu ki beniiṅ bē Mfōṅ Hērō-ɔ, be gēṅ bē lii ntsuunṅ si be gii be wo Jiso. **7** Jiso bee bōṅ bee bē kintutu-u dza fe be gēṅ fē libe chi Galilii. Kintutu ki beniiṅ le ki nōṅa biee wu fe. Beniiṅ bamu tē dza kimbe ki Galilii bē ki Judiya. **8** Bamu dza tē Jerosaleṅ bamu kimbe ki Idumea, bamu dzeti liwiṅ li Dzōo yi Joodaanṅ, bamu bimbe bi Taye bē bi Sido-ṅ. Kintutu ki nōṅa kilu tē bē nē le kife be tē wuki biee bi Jiso tē feti bichu. **9** Jiso dza tee li bōṅ bee bē kintutu-u le be gōṅ ṅgo be nachē be gē se le le kii kintutu kilu ni dza ki ni ki fachi wu. **10** Tē tee le kife tē saa wu wonche beniiṅ ṅge, beniiṅ bē chigo-ṅ se mēṅ bē bē le be koṅ li wuu. **11** Le beniiṅ bē Fiana yi tii ti ḡweki bē be tuu be ḡṅ Jiso, be weye wu limfwe be dii be tiiti le, “E wē ḡwane Nyo.” **12** Si be tē dii le, Jiso gbēne chiinse li bee bu chiinsine le kiṅ bē ni fē le beniiṅ kēe wu kē. **13** Tē dza miri gēṅ li ḡkume-e, teenṅ beniiṅ bē tē gii weki, be bē le wuu. **14** Buu beniiṅ yooḡi ntsō befē, teenṅ bē le bōṅ bee bē nto-ṅ, le kē ni nuuṅ bee bē, tundi bē be dengi bē fenjisi fe yi Nyo, **15** bē ni bē kemi tē bunga bu buushe bōṅ bē kiṅkundi-i li beniiṅ li. **16** Beniiṅ belu tē nuuṅ: Simu, wu tē nye bukoṅ bwēe bumu le Pita. **17** Jeṅ bee ḡwaani wu Joṅ bē tē nuuṅ bōṅ bē Dzebedii, bē tē nye mēṅkoṅ mē bee le, “Bohanegēs,” mē nuuṅ le, “Bōṅ bē dzaan yi wendi-i.” **18** Bamu se nuuṅ Andolo, Fili, Batolomu, Maacho, Tome, Jeṅ wu ḡwane Afiiys, Tajō, Simu wu tē nuuṅ wi wu kintutu ki Besilo-ɔ, **19** mōo Judas Iskaliyo wu tē wēṅ kabe Jiso. **20** Jiso tē dza gēṅ fē tē tsiṅ, kintutu ki beniiṅ le tuu ki banche fe, bee bōṅ bee bē kintutu se foo dze yi je biee. **21** Le kini kee woo, ki gēṅ le ki dzōo wu kife beniiṅ tē kwēṅgi le yoomfōo. **22** Beniiṅ bē tē tiifi benchi bē Nyo-ɔ tē dza Jerosaleṅ bē bō le, bē se tuu bē tiiti le, “Beesebu wē li wuu bwiṅ, busō bōṅ bē kiṅkundi-i ni, nuuṅ bē bunga bu mfōṅ wu benchindaa wulu-u.” **23** Jiso teenṅ bē, bii li bee le

ḡgangaa li laa, “Nuuṅ Satarṅ tuu ni busi yi yee li wi-i nindee? **24** E kitōṅ dza ki gatē ki ḡwii kiki, ki tē naa leṅ kē. **25** E yih dza yi gatē yi ḡwii yi yi, yi tē naa leṅ kē. **26** Nē le, e Satarṅ dza wu gatē bee kintutu kee bee be tuu bē ḡwii li yi yi bee, bē tē naa leṅ kē, ni nuuṅ kimerise kee. **27** Nē kēe le wih nuuṅ ye lu wu nuuṅ naa le li yih yi wi wu buṅga-a, kotē biee biee chēṅ letē bē bi, fuki fē wu saa wu kaṅ wi wu buṅga wulu, se kotē biee bi li mwe yi nsiiṅ kē. **28** Ntee beṅ chēṅ le, Nyo gii yi feeki bibifi mōo jē yi bifi chichi yi beniiṅ tiiti kii yi. **29** Se nuuṅ le, e wi kweeṅ je yi bifi kii Fiana yi Waanṅ, Nyo nuuṅ tē naa feeki wē wi kē, kife wu fēo bubiee bu kimake.” (aiōn ḡ165, aiōnios ḡ166) **30** Jiso tē kweeṅ le kife beniiṅ belu tē kwēṅgi le fiana yi tii ye li wuu bwiṅ. **31** Ni Jiso bee beṅwaani Jiso biee bē fesi, bē leṅ lēkuuṅ, bē toṅ wi le mwe teenṅ wu. **32** E kintutu ki beniiṅ le tē shee ye ki kēne wu ki tase. Be tee li wuu le, “Na bee beṅwaana biiti baa wē lēkuuṅ.” **33** Jiso se bii laa, “Naanṅ bee beṅwaanēṅ nuuṅ banṅ?” **34** Si tē bii le biche beniiṅ bē tē shee ye bē kēne wu baa, tee le, “Baanṅ bēnaanṅ bee beṅwaanēṅ. **35** Wi kwikwi wu feti fiee fi Nyo weki, e wu wu nuuṅ ḡwaanēṅ bē dzēmi yeṅ mōo bēnaanṅ.”

4 Jiso tē tuu bechi tiifi beniiṅ li libe-e lichiiṅ, e kintutu ki beniiṅ le tē banche fe weseṅ. Se dza le shee nuuṅ le ṅgo-o, kintutu kilu lemi li ḡgeme yi dzōo li, le bukaka. **2** Tē tiifi bē biee ṅge nuuṅ le ḡgangaa li. Dza wa ḡgangaa chimu li bee le, **3** “Yike yeṅ nē woo, wi tē la le gēṅ tunṅ ṅgo. **4** Le ni tumi, yimi weye le dze, muniṅ bē mu choche mu ji. **5** Yimi weye fē kintsii ki ta-a, fē nshe nuuṅ ye fē ṅge kē. Yi biee yi bo kife nshe tē nuuṅ ye fē bujōṅ kē. **6** Le wiṅ bechi mbanu, wu soṅ ṅgo yilu yi wōobe, kife yi tē mēṅ ki lii kē gēṅ le yi seri kē. **7** ḡgo yimi weye li bifafu-u. Bifafu bilu ko bi baanye ṅgo yilu yi se ba ḡ'wonu muntaanṅ nsiiṅ. **8** ḡgo yimi weye nuuṅ li nshe yi dzeṅ li, yi bo, yi ko, yi woṅ, yaa si bē tē tunṅ, lii yi yimi woṅ muntaanṅ mbaanshe, yi yimi shāṅ mbaambusōo, yimi shāṅ ḡwii.” **9** Le Jiso wa le biee mēeshi le, “Wi wu kemi bintoṅ mwe woo.” **10** Jiso tē nuuṅ wuu mbiṅ, beniiṅ bamu bē bee bē tē nuuṅ mōo bōṅ bee bē kintutu-u bē yooḡi ntsō befē baa tē bii li wuu kii ḡgangaa chilu. **11** Tuu li bee le, “E li be-eṅ bē Nyo doonche ye biee bi li bumfōṅ bwēe li bi nuuṅ le munyiikōo li. Se nuuṅ le, li beniiṅ bamu-u fiee fichu fiee nuuṅ le ḡgangaa

li, 12 ke be se ni be bichi, be te ɲɛɲ kɛ, be ni be yiki, be te woo kɛ. Bee nuuɲ ye le kɛ dɛɲɛ be fiiki shɛɲ yibe, Nyɔ feeki bibifi bi bee.” 13 Jiso dza bii li beniɲɲ be tɛ nuuɲ be wu baa laa, “Fi nuuɲ le nɛ mɛɛɲ ki kɛɛ kɛ fiee fi ɲɔɲɔɲ chini tiiti kɛ ni? E nɛ mɛɛɲ ki kɛɛ kɛ chini kɛ, nɛ gii nɛ geɛɲ nɛ se kɛɛ ɲɔɲɔɲ yimi? 14 ɲɔɲɔ yi wi wulu tɛ tumi ye e je yi Nyɔ. 15 ɲɔɲɔ yi tɛ weye le dze ye nuuɲ beniɲɲ be wuki je yi Nyɔ, Satɔɲ se be mfwaa mumkpaɲ buu je yilu li shɛɲ yibe. 16 ɲɔɲɔ yi tɛ weye fe kintsii ki ta-a ye nuuɲ beniɲɲ be wuki je yi Nyɔ, be fi yi mfwaa mumkpaɲ be kinɛtine, 17 se nuuɲ le, yi tɛ seri le yi geɛɲ li shɛɲ yibee kɛ. E yi ɲɔɲɛ niɲ kwaa, e ɲɲɛ be, kɛ e beniɲɲ biindi bikaa le be jɲɲ kii je yilu, be chee bikaa liɲɲ mfwaa mumkpaɲ. 18 ɲɔɲɔ yi tɛ weye li bifafu-u ye nuuɲ beniɲɲ be wuki je yi Nyɔ, 19 bɛmbɛɛɛ kii biee bi li nshe yini-i, be kɲkɲɔɲɲɛ ki bunɔɲa-a mɔɔ biee bimɔ be bi taashe bi baanye je yilu yi la li yee li. (aiɔn g165) 20 ɲɔɲɔ yi tɛ weye li nshe yi dzeɲɛ li ye nuuɲ beniɲɲ be wuki je yi Nyɔ, be fi yi, be feti si yi weki be giɲɲɲ limfwe limfwe, nɛɛ si ɲɔɲɔ, yi ti wundi muntaɲɲ shɔɲ mbaansheɛ, yimi shɔɲ mbaambusɔɔ, yimi shɔɲ gwii.” 21 Jiso dza bii laa, “Wi ti lii be lambo li yih kuuki be ɲkaa, kɛ geɛ lintakwiɲɲ ni? Ti lii nɛɛ tɔmi nuuɲ nɛɛ li fiee fi be ti tɔɔmi lambo lu ni? 22 Nɛ ni nɛ kii le fiee fichu fi nuuɲ le munyiikɔɔ li fiee e be tɛ nyike le be naa be yiɲɲɲ fi, fi nuuɲ lejɲɲ lejɲɲ fichu be gii naa be fe fi bo fe waɲɲ. 23 Wi wu kɛmi bintoɔɲ, mwɛ woo.” 24 Jiso tuu tee le, “E nɛ yiki je yi Nyɔ nɛ yiki buɲɲ, nɛ kɛɛ le dze yi wi yiki le e yi yi Nyɔ gii naa yi fiche le se yi nyɛ li mwɛ, yi gii naa yi nyɛ yaa bu yawu. 25 Wi wu kɛmi fiee be gii naa be tondɛ. Wi wu kɛmi ye fiee kɛ, mɔɔ nuuɲ fi niɲɲ fi kɛmi be gii naa be fi bu fie li wu-u.” 26 Jiso tuu tee le, “Bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ nuuɲ si ɲɔɲɔ yi wi tɲɲ liwɛ. 27 E nuuɲ butuu liiti, e bu woo dza we. ɲɔɲɔ yilu se yi mɔɲ yi kuu, tɛ kɛɛ mɔɔ laa yi kuu niɲ le kɛ, 28 nuuɲ nshe yi feti yi se kuu. E yi kuu lɔɔ, yi dza yi tɔɲɲ, yi boo yi fe bikiɲɲ, yi tɔɲ shɔɲ. 29 E yi ta, dzo finyɔɔ le liwɛ, kife mfi wu ɲ'weche kochɔɔ.” 30 Jiso tuu dza tee le, “Tɛɛɛɲ nuuɲ tɛ maa bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ be la? Tɛ nuuɲ tɛ maa bu be ɲɔɲɔɲ chi la? 31 Bu bwɛɛ si ɲwaani ɲɔɲɔ yi fintaɲɲ fimu, yi sendɛ yi yaa ɲɔɔ chichi yi laɲɲkwiɲɲ. E wi tɲɲ liwɛ, 32 yi ko, yi yaa biti bichu bi be ti tumi liwɛ, yi nyɛ yɛɲɛ yi nyɔɲa, yi fe kiyuunde ki muniɲɲ mu jiindi liwɛ nuuɲ mu gwanyɛ yɲɲ li kiyuunde ki

yɛɲɛ yilu-u.” 33 E le si Jiso tɛ gii fenjisi je yi Nyɔ li beniɲɲ li le ɲɔɲɔɲa li si yini, si nuuɲ be woo. 34 Tɛ gii tiiti ye fiee li bee fuki le ɲɔɲɔɲa li nsɲɲ kɛ. Se nuuɲ le, e nuuɲ bee bɔɲɲ bee be kintutu-u be be, se mɛɛshi naanye ɲɔɲɔɲa yilu chichi li bee. 35 Jiso tɛ gii tiifi beniɲɲ booyaa, le ni nuuɲ le fɛmfo-o, tee li bɔɲɲ bee be kintutu-u le, “Tɛɛɛɲ tɛ lenchi libɛ tɛ geɛɲ luwiɲ lɔɔ.” 36 Be she kintutu ki beniɲɲ le ki tɛ nuuɲ fe, be le le ɲɔɲɔ-o wu Jiso tɛ nuuɲ le mwɛ, bee be se lenchi, bɛɲɔɲ bamu biki be. 37 Si be tɛ leenchi le, kɲkɲɔɲɲ ki tɛɛmi bechi ki nduɲɲɲ be dzɔɔ, dzɔɔ le le ɲɔɲɔ-o yi weki le yi yise le. 38 Jiso tɛ nuuɲ le kinyi ki ɲɔɲɔ-o liiti, e wu geɛ kikoo kee li fiee fi miɔɔfi-i liwɛ. Be geɛɲ be kɔɲɲɲɲ wu be tiiti le, “Wi wu ntiife, kwe weki ye le yi dzɔɔ bee ni ɔ tɛ boo kɛ ni?” 39 Jiso kɔɲɲɲ, wɔɲ kɲkɲɔɲɲ kilu, tee li dzɔɔ li le, “Chike nshiɲɲ.” Kɲkɲɔɲɲ kilu biee ki chike, bintsii se dɛɲ ni nshiɲɲɲ. 40 Bii li bɔɲɲ bee be kintutu laa, “Nɛ chendi la? Nɛ mɛɛɲ ki geɛ kɛ shɛɲ li mi-i kɛ ni?” 41 Be kɛmɛ chɛnɛ, se be yeti bebe laa, “Wuni wi nuuɲ niɲ, wu kɲkɲɔɲɲ mɔɔ dzɔɔ wuki li wuu?”

5 Jiso bee bɔɲɲ bee be kintutu-u lenchi libɛ chilɔ be bo liwiɲ, kimbe ki beniɲɲ be Jerasɛnɛ-e. 2 Si tɛ buti le ɲɔɲɔ-o le, bee wumu wu fiana yi tii tɛ ɲweki be mwɛ, e wu bo le dzɲɲ yi be tɛ diyi beniɲɲ le-e. 3 Wi wulu tɛ tsiɲɲ le dzɲɲ yilu-u. Wi tɛ nuuɲ ye lu wu nuuɲ mɔɔ kɔɲ wu be be ncha kɛ. 4 Kinga ɲɲɛ tɛ nuuɲ e be geɛ wu li bɛmfange-e, be kɔɲ tsɔɲ yee be bencha, soome bencha belu, shaanshe bɛmfange belu. Wi tɛ nuuɲ ye lu wu nuuɲ mɔɔ kɛmɛ li wuu kɛ. 5 Wi wulu tɛ shiɲɲ dengi le dzɲɲ yilu-u buti michi li bɛɲkumɛ-e butuu be fenshaɲɲ, dzɛɲɲɲ, kwaashi yi yee li ta-a. 6 Le ɲɲɲ Jiso mɛɛɲ mfiɲɲ, letɛ be tɔɲɲ nɲɲ wu limfwe, 7 dzaɲɲ lewɛ le, “Jiso ɲwane Nyɔ, Nyɔ yi nuuɲ Kikoo ki Biee Bichu-u, ɔ weki la li mi-i? Nlɛkɔɔ we li bukoɔɲ bu Nyɔ-ɔ le kiɲɲ ɔ ni nyɛ ɲɲɛ li mi-i kɛ.” 8 Tɛ tiiti le, kife Jiso bee saa wu dzaɲɲ le, “Fiana yi tii yini, boche li wi wuni.” 9 Jiso se bii li wuu laa, “Bukoɔɲ bwo nuuɲ le noo.” Tuu le, “Bukoɔɲ bweɲ nuuɲ le kiyɔɲ, kife tɛ yɔɲ ɲɲɛ.” 10 Le tuu le, bɔseyi soɔɲ bo li Jiso le kiɲɲ ni koɔɲ be be kimbe kilu kɛ. 11 Fi tɛ nuuɲ le e kintutu ki nɔɲa ki dzɲɲɲ le tɛ jii biee li mbɛmɛ wu ɲkumɛ-e fe. 12 Fiana yi tii yilu leke Jiso le, “Tuumi bee nuuɲ li dzɲɲɲ yeɛ, tɛ le li yi-i.” 13 Jiso bɛɲ. Fiana yi tii yilu bo li wi wulu-u, yi geɛɲ yi le li dzɲɲɲ yilu-u. Kintutu ki dzɲɲɲ le

kilu tē nuuŋ si benchuki befē. Yi lete, yi bōo li m̄bēmē wēē, yi seri lē libe-ε yi kwiye. **14** Beniinj be tē kiichi dziiŋ yilu se dza fe, be kifi, be geer be tee ntoŋ wulu li bito-oŋ mōo li bintsii bi fee. Beniinj tē wuki, be buti be bē le be ŋeŋ fiee fi tē keti. **15** Le be be fe Jiso tē nuuŋ, be ŋeŋ wi wu kiyar ki bōoŋ be kinkundi-i tē shiinj be ŋwēki be wu wē, ε wu shee fe, wu lii ndu, bufii bwee kaari bu to tsaar. Be cheŋ ŋge. **16** Beniinj be tē ŋeŋ fiee fi tē ka, se tiiti si fi tē ka be wi wulu mōo kintutu ki dziiŋ le kilu. **17** Le be woo le, be lekē Jiso le dza li kwēer wu bee. **18** Le Jiso ni lii le ŋgo-o, wi wu bōoŋ be kinkundi-i tē bo li wu bwij we bechi leki Jiso le bee wu ni be giing. **19** Jiso faar, tee li wuu le, “Ō giing nuuŋ fekuŋ, ō geer ō tee li beniinj bo-o fiee fi Taa fe li wē-ε, be si wu kōo ō nshiinj be wē.” **20** Se nuuŋ le, wi wulu tē dza geer, dengi li kwēer wu be teenyi le Biton bi Yoofi wē kwikwi, tiiti fiee fi Jiso fe li wuu. Beniinj tē wuki, be tēti maa. **21** Jiso tuu kaari lenchi le ŋgo-o geer luwiŋ lōo nuuŋ li libe lichinj, kintutu ki beniinj le tuu ki banche fe. **22** Te Kikoo wu yih yi nleke li Nyō-ō wumu tē dza be fe, bukoŋ bwee nuuŋ le Jairōs. Le ŋeŋ Jiso, geer we wu limfwe, **23** bōseyi surŋi bō li wuu tiiti le, “Ŋwaner wu kwēer wu bwi wē le kwe wa. Mintemii, be ō koŋ li wuu tēmi kii ni kwi.” **24** Jiso se dza bee wu geer, kintutu ki beniinj le banche ki biki ki fachi Jiso. **25** Kwēer wumu tē nuuŋ li kintutu kilu-u linti, ε wu gōŋ be chigōŋ chi mfi wu ŋenē-ε biya yoofi ntso bife. **26** Tē fiōŋ ŋge li beniinj be ntso-i, biifi fiee fichu fi tē kēmi, bīee se biiti bi giing bu limfwe-e. **27** Si tē woo kii Jiso, bīee le wuu jir li kintutu kē linti, koŋ li ndu yee, **28** kife tē tee li shēr yee li le, “ε mi ŋkoŋ nēē mōo nuuŋ li ndu ye kwaa, kē mi ntemōo.” **29** Si tē koŋ le, mfi wu ŋeŋge we bīee wu ma mfwa mumkpaŋ. Kwēer wulu woo tē li yi yee li le, wu tēmōo. **30** Jiso woo li yi yee li le, bunga bo bwē li wuu, fiiki yi mfwa mumkpaŋ, bii li beniinj li laa, “ε noo wu koŋ li ndu yeer?” **31** Bōoŋ bee be kintutu tuu li wuu le, “Ō ŋing ye si kintutu ki beniinj le fachi wē, ō tuu ō biiti wi wu koŋ li wē-ε ni?” **32** Jiso ba bichi kenini le ŋeŋge wi wu koŋ li wuu. **33** Nēēle si kwēer wulu tē kē fiee fi ka be wu, bīee be, chendi, kēeti, toŋ nūr li Jiso limfwe tee cheer we kwikwi li wuu. **34** Jiso tee li wuu le, “Ŋwaner, shēr yōo gē li mi-i, fe ye ō tēmi. Ō giing bujōŋ. Chigōŋ cho ma chee kituŋ.” **35** Nēē si Jiso tē mēer yeti li kwēer wulu-u le, beniinj bamu fesi ε be dza fe

Jairōs kuŋ wu te kikoo ki yih yi nleke li Nyō-ō wē, be tee li wuu le, “Ŋwana mēeshōo. ε la fi ō fiengisi Wi wu Ntiife?” **36** Si be tee le, Jiso woo, se nuuŋ le, tē fe kē mēer ki woo kē, tee li Jairōs le, “Kiinj ō ni ō chendi kē, gē shēr ya nuuŋ li mi-i kwaa.” **37** Be ba be ŋgiing, Jiso mēer ki beŋ le wumu bīee wu kē, fuki Pita be Jeer mōo Jōŋ wu ŋwaani Jeer nsinj. **38** Le be geer be fesi fe Jairōs kuŋ, Jiso ŋeŋ si beniinj yeti fe be kwe. **39** Le li yih, bii laa, “Nē dii, nē fiengisi bintsii ni kii la? Ŋwan wulu mēer ki kwi-i kē, liitōo bu lefu.” **40** Be kee wu bu kēfu. Dza buu beniinj bechu lekuŋ, dzo nuuŋ te ŋwar be ni ŋwar mōo beniinj bee be kintutu-u be bēētētu baa, bee be le be geer fe ŋwar wulu tē gimi. **41** Kēme ŋwar wulu li kibēnē-ε, yō le jē yi bee le, “Talita kumi!” Fi nuuŋ le, “Ŋwaakwēer, n'yetōo li wē-ε, dza wē.” **42** Mfwa mumkpaŋ, dza we dengi. Ŋwaakwēer wulu tē nuuŋ biya yoofi ntso bife. Le be ŋeŋ le wa tē be. **43** Jiso chiinse li bee mkpaŋ le, kiinj be ni fe wi kē fiee fi bee fi nuuŋ kē, se tee le be nyē wu fiee ji.

6 Jiso tē dza fe, bee bōoŋ bee be kintutu-u geer li kitoŋ kee li. **2** Le ni nuuŋ jobe chibee chi beshiinshi, geer li yih yi nleke li Nyō-ō bechi tiifi beniinj lu. Beniinj ŋgee be tē wuki si tiifi, wa tē tii be. Be tuu be dza be njanji be tiiti le, “Wi wuni laanche bini bīee nuuŋ fer? Wu dzo buni bufii fer? Wu ge niŋ se feti bini biŋkoofeyi bi bīee le? **3** ε nēē wu, wi wu kēendi bitu wu nuuŋ ŋwan Maariya ni? Nuuŋ nēē ŋwaani Jeer bee Jōse mōo Judas bee Simu ni? Mōo beŋwaani be buŋkēer nuuŋ nēē fēni be bee ni?” Si be tee le be faar wu. **4** Se nuuŋ le Jiso tē tee li bee le, “Be ti guundi ntomfōŋ wu Nyō li bintsii bichu. ε nēē li kwēer wē-e li kwaa be li kini kee li, mōo li wuu yih, li be ti guundi ye wu kē.” **5** Si be tē faar Jiso le, fi yaa wu fe nuuŋ tuu fe biŋkoofeyi bi bīee le fe ŋge, fuki nēē le tē koŋ li beniinj be chigō-ŋ niŋ be tēmi nsinj. **6** Fi yaa wu fe be tē mēer ki gē kē shēr li wuu kē. Jiso dza fe dengi li bitōŋ bi fe-e, tiifi beniinj. **7** Dza teer bōoŋ bee be kintutu-u be yoofi ntso befē baa, tundi be lekuŋ befē befē, nyēē bunga li bee bu buushē fiana yi tii li beniinj li lu. **8** Le ni tundi be tee le kiinj be ni dzo fiee fuki kimbaŋ sir kē. Kiinj be ni dzo bīee bije kē. Kiinj be ni dzo babi, kē kwa li bitsaa bi bee kē. **9** Le be liishe bikpō, se nuuŋ le kiinj be ni chuume biŋkoŋ bi fētu kē. **10** Se tuu tee li bee le, “Mfi wu nē geer li kito-ŋ, nē

le li yih, ne tsiing lu gɛɛ bo jobe chi ne dzeti fe. 11 E kiton kimu faan le ki fii ye beɛ ke, mɔɔ le ki wuki ye fiee fi ne tiiti ke, ne dza fe, mfi wu ne dzeti lɔɔ ne kache kibon ki li bikaa bine-ɛ, le fi doonche fiee fi be mɔɔ.” 12 Nɛɛle, be dza be gɛɛ be fenjisi le beniiɛ fiiki shɛɛ yibe. 13 Be tuu be buushi tɛ bɔɔɛ be biɛkundi-i nge li beniiɛ li, be tsiti beniiɛ be chigɔɛ nge be mɛɛɛ, be wɔnchi be. 14 Le Mfɔɛ Hɛrɔ woo nton wu kii Jiso, si beniiɛ tɛ wuki bukoon bwɛe li bintsii bichu-u, beniiɛ bamu tiiti le, “Jiso wuni nuunɛ Jɔɔɛ Nlisulidzɔɔ wu tɛ kaari wu bo li kwe-e. Fiee fiee fi feti se kemi bunga bu fɛɛ biee bi koofi yi bini ni.” 15 Bamu tiiti le, “E Elaja wu tɛ kaari wu bɛ.” Bamu le, “E ntomfɔɛ wu Nyɔ wumu si be lindeɛri.” 16 Le Hɛrɔ woo biee bini ni, tee fiee le, “E Jɔɔɛ Nlisulidzɔɔ, wu ntɛ nka kikoo kee wu kaari wu bo li kwe-e.” 17 Hɛrɔ tɛ ton beniiɛ be gɛɛ be kɔɔ wu, be kan be beɛɛ wu li yih yi ncha-a, kii Heroja wu kwɛɛ Fili wu nwaani Hɛrɔ, wu Hɛrɔ tɛ dzo li kwesi-i. 18 Jɔɔɛ tɛ fɛngi tiiti li wuu le, “Nchi mɛɛɛ ki beɛ ke le wi dzɔɔ kwɛɛ nwaani si kwesi ke.” 19 Si Jɔɔɛ tɛ tee le, Heroja gɛɛ wu le shɛɛ, weki le wo wu, le fi ni fi nuunɛ ni, se nuunɛ le tɛ kemi ye dze ke, 20 kife Hɛrɔ tɛ chendi Jɔɔɛ le ɛ wi wu waan tuu nuunɛ tɛ wi wu Nyɔ. Se tuu nɛɛ le kiɛɛ be ni wo wu ke. Mfi wu Hɛrɔ tɛ shiɛɛ yiki fiee fi Jɔɔɛ tiiti, shɛɛ yee wɛsini nge, se nuunɛ le tɛ kɔngisi nɛɛ le ni yiki fiee fi tiiti. 21 Dze tɛ dza yi yɛɛ li Heroja-a, jobe chimu chi Hɛrɔ tɛ feti tɔnɔɔ beɛ bɛɛ kwɛɛɛ mɔɔ bikoo bi nchi-i mɔɔ beniiɛ be nɔɔ be nɔɔ be Galilii, le kimi jobe chi be tɛ bɛ wu. 22 Nwanɛ Heroja wu kwɛɛɛ le bwache bine, chi dzɔɔɛ fɛ Hɛrɔ beɛ beniiɛ beɛ bɛ tɔnɔɔ. Se tee li nwanɛ wulu le, “Bii fiee fɔɔ kɔngisi, mfenyɔɔ lu.” 23 Se tuu chini tee le, “Dɔ bii mɔɔ nuunɛ la li mi-i le, mɔɔ nuunɛ kɔngate ki kwɛɛɛ wɛ-ɛɛ, ke ngii nye wɛ.” 24 Nwanɛ wu kwɛɛɛ wulu se bo gɛɛɛ bii li ni-i laa, “Ntee le mfenyɛ mi be la?” Ni se tuu le, “Gɛɛɛ tɛ be nye wɛ kikoo ki Jɔɔɛ Nlisulidzɔɔ li.” 25 Se bake to lijɛɛ mfwa mumpɛɛ, tee li Mfɔɛ Hɛrɔ le, “Nwɛkɔɔ le tɛ nye mi kikoo ki Jɔɔɛ Nlisulidzɔɔ li dɛɛni fɛ kintɛkɛ-ɛ.” 26 Mfɔɛ woo le, yi kwi wu nge. Se nuunɛ le, si tɛ chini limfwe li beniiɛ be tɛ nuunɛ fɛ tɔnɔɔ-ɔ, tɛ weki ye le tuu fiiki jɛ ye yi beɛ tee li nwanɛ wulu-u ke. 27 Se bieɛ ton nchindaa we mfwa mumpɛɛ le gɛɛɛ be be kikoo ki Jɔɔɛ le. Gɛɛɛ li yih yi ncha-a, ka kikoo ki Jɔɔɛ le, 28 Be be ki fɛ kintɛkɛ-ɛ, be nye li nwaakwɛɛɛ wulu-u. Fi, bo

gɛɛɛ nye li ni-i. 29 Le bɔɔɛ be kintutu-u be Jɔɔɛ le wuki le, be gɛɛɛ be dzɔ gwini chi Jɔɔɛ le be diye. 30 Bɔɔɛ be nton be Jiso tɛ dɛɛɛ be kaari be to lijɛɛ le wuu, be tee wu bieɛ bichu bi be tɛ fɛ, be bi be tɛ tiifi beniiɛ lu li wuu. 31 Se dza tee li beɛ le, “Be yeɛɛ, beɛ beɛ tɛ gɛɛɛ fɛ kintsii ki beniiɛ nuunɛ ye fɛ ke-ɛ, tɛ fufɛ niɛɛ.” Tɛ tee le kife beniiɛ nge tɛ bɛɛ fɛ be tɛ nuunɛ, bamu tɛ bɛɛ, bamu karisi. Be tɛ kemi ye dze yi be nuunɛ mɔɔ be ji bieɛ ke. 32 Bee be le le nɔɔ-ɔ be cheekiɛ, be gɛɛɛ fɛ kintsii ki beniiɛ tɛ nuunɛ ye fɛ ke. 33 Se nuunɛ le, beniiɛ nge tɛ nɛɛ be si be giɛɛ, be kɛɛ be, be dza li bintsii li bichu be letini be giɛɛ be soomi be limfwe. Le be gɛɛɛ be fɛsi fɛ, Jiso beɛ bɔɔɛ beɛ be kintutu-u se fɛsi tɛ. 34 Le bo le nɔɔ ni fɛɛshi li buka, nɛɛ kintutu ki beniiɛ le turi fɛ ni mamama, nshiɛɛ kɔɔ wu be be, kife be tɛ nuunɛ si nshɔɔɛ yi nuunɛ ye be kɛɛkɛɛ ke. Se bechi tiifi be, tiifi be bieɛ nge tɛ. 35 Le jobe bechi chi ni chi sechi, bɔɔɛ beɛ be kintutu-u kiɛɛ li wuu lichɛɛ, be tee li wuu le, “Feni fɛɛ fɛbuka mfi gɛɛɛ kitunɛ, 36 gɛɛ beniiɛ bani be gɛɛɛ li bito-ɔɛ be bɛɛ be tɛkɛtɛkɛ, be go bieɛ bi beɛ biɛɛ.” 37 Se nuunɛ le Jiso tuu fiee le, “Beɛ kibɛɛ nye yeɛɛ be fiee be ji.” Be bii li wuu laa, “Dɔ weki le tɛ gɔɔɛ bɛɛɛɛ gii fɛɛ tɛ go bieɛ biɛɛ lu, tɛ be tɛ nye li beɛ ni?” 38 Jiso bii li beɛ laa, “Ne kemi baa bibeɛ bime? Gɛɛɛ yeɛɛ ne bicheɛ.” Le be gɛɛɛ be bicheɛ, be tee le, “Tsee yi bibeɛ yeɛ shiɛɛ be nsɔɔɛ fɛɛtu.” 39 Jiso se tee li bɔɔɛ beɛ be kintutu le be tee le, beniiɛ belu shee ye li bintutu-u li bintutu-u, li ntɛɛ li. 40 Le beniiɛ belu shee ye fɛkwiɛ li bintutu-u gwii gwii li bamu mbaanshiɛ mbaanshiɛ. 41 Jiso fi tsɛɛ yi bibeɛ yi shiɛɛ yeɛ be nsɔɔɛ yi fɛɛtu yeɛ, bicheɛ liwe, nye kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, booye nye li bɔɔɛ beɛ be kintutu-u, be gache li beniiɛ belu-u. Se gache tɛ nsɔɔɛ yi fɛɛtu yeɛ li be bechu-u. 42 Beniiɛ bechu ji be fuke. 43 Bɔɔɛ be Jiso be kintutu-u banche munke mu bibeɛ mwɛɛ be biɛɛ bi nsɔɔɛ le bieɛ, bi yise beɛkaa yooɛ ntɔɔ bife. 44 Beniiɛ be tɛ ji bibeɛ bilu tɛ nuunɛ bunɛɛ kwaa benchuki betiinu. 45 Jiso se tee li bɔɔɛ beɛ be kintutu-u le be le le nɔɔ-ɔ be saa be gɛɛɛ limfwe Besaida le she yeɛ beniiɛ belu be ni be kuuki. 46 She yeɛ be, dza yeɛ li nkumɛ-ɛ, le leke li Nyɔ-ɔ. 47 Le lekuunɛ jɛɛ, ɛ nɔɔ wulu tɛ nuunɛ dzɔɔ kintikinti kitunɛ, Jiso mɛɛɛ nɛɛ libuka wuu mbiɛɛ. 48 Nɛɛ si bɔɔɛ beɛ be kintutu-u gwenini be nɔɔ wu cheɛ, kife mbaandze tɛ bɛɛ dze limfwe fɛɛti wu. ɛ tɛ nuunɛ si le nɔɔɛ le se

dza bee fe bee, dengi li dzoo li liwe. Tè bee weki le ka li bee lichij. **49** Le be ñeñ si dengi li dzoo li liwe, be beechi le ε ñkuubee. Be wanj lèwe, **50** kife be bechu tè ñeñ wu jaanj koo be. Mfwaa mumkpanj, Jiso yoo li bee, tee li bee le, “Keme yeeñ shéñ, ε mi. Kiinj ne ni cheñ ke.” **51** Si wu tee le, se le shee le ngo-o bee be, mbaandze wulu biee wu chike. Be ñeñ ni, bimfimu wonde be ni kataraa, **52** be ti meenj ki kee ke te fiee fi tsee yi bible yee tè doonchi kii Jiso ke kife be tè meenj ki gwiye ke shéñ yi be ke. **53** Le be lenchi libe be bo kimbe ki jenesare, be shiñe ngo li ñgeme yi dzoo li. **54** Le be bo le ngo-o, beeniinj kee Jiso mfwaa mumkpanj, **55** be bechi be letini be giingji li bitonj bi fe bichu-u, be busi beeniinj be chigo-ɔj, be tuuti beeniinj be chigo-ɔj fe bida-ɔj fe kintsii kichu ki be woo le Jiso we fe. **56** Kintsii kichu ki Jiso geenj fe, maa nuunj fe kintsii li maa nuunj fe kito-ɔj, maa nuunj libuka, beeniinj giki beeniinj be chigo-ɔj fe beeniinj ti taashi. Mfi wu Jiso ketoo, be leki le gee be konj maa nuunj li woony wu ndu yee. Wi kwikwi wu tè kundi, tè temi.

7 Jobe chimu Befarasii be beeniinj bamu be tè tiifi benchi be Nyoo dza Jerosaleñ be be be banche li Jiso-o lichij. **2** Be dza be ñeñ boonj be kintutu-u be Jiso-o bamu jii biee tsanj tii, fi nuunj le be ti meenj ki tsootse ke tsanj ke. **3** Befarasii maa Bejuu bechu tè biki nuunj ntse wu kwæñ wu be tee be bee be ñkosi, le nuunj wi tè ji biee fuki fe mwe tsootse tsanj nee si be tè shiinj be tsootsi nsinj ke. **4** Le nuunj wi tè ji te fiee fe mwe koo fewanj fuki fe wu tsootse bikaa be tsanj yee le dze yi lu nsinj ke. Be tuu be feti biee bimu bi ntse wu kwæñ le ñge, si ntsootse muka be bibeeñ maa sháñ. **5** Befarasii be beeniinj be tiifi benchi belu tè bii li Jiso laa, “E kii la fi boonj bo be kintutu biki ye ntse wu kwæñ wu betaa besenj be ñkosi ke? E kii la fi be jii biee tsanj tii?” **6** Jiso tuu li bee le, “Esaya ntomfonj wu Nyoo tè tee cheñj kii beñ le ne baa beeniinj be nimi-i. Ne feti baa nee nuunj fiee fi be tè tsee, Nyoo tiiti le, ‘Beniinj bani guundi mi nuunj be bimfimu, shéñ yibe nuunj mfiinj li mi-i. **7** Be guundi mi nuunj li yee li, kife be dzeti biee bi beeniinj beechi, be tiifi le e je yerj’. **8** E nee le si ne chiingji baa benchi be Nyoo, ne kichi nuunj be beeniinj gee.” **9** Jiso se tee li bee le, “Ne gbengi ne kii fanj benchi be Nyoo le se ne ni ne biki nuunj bene. **10** Fi fiee ε Maañe tè tee le, ‘Yooki chaa bee na.’ Tuu tee te le, ‘E wi gaa tee ke ni, be wo mwe dududu.’ **11** Se

nuunj le, ne tiiti baa fine le, ‘E wi dza wu tee li tee li ke li ni-i le fiee fi bee nuunj wu fi tee ke ni lu, le fiee filu to fiee Kobanj,’ fi nuunj le fi to fiee fiee fi Nyoo, **12** ke meenj ye beñ le dzoo fiee filu fi tee ke ni lu ke. **13** Ne feti baa le, ne feti je yi Nyoo tuu fiee fi yee kii ntse wune wu kwæñ, wu ne tiifi beeniinj lu. Biee bimu se biee te lu ñge si bini bi ne feti.” **14** Jiso dza tuu teenj beeniinj le be be, tee li bee le, “Beñ bechu yike yeeñ ne woo fiee fi ntiiti, ne kee bujonj. **15** Fiee fimu nuunj ye lu lekuunj fi nuunj fi le li wi-i fi liibi wi ke. E fiee fi buti li wi-i, fi nuunj fi liibi wi. [**16** Wi wu kemi bintoony le woo, mwe woo.”] **17** Jiso she beeniinj belu, le li yih, boonj bee be kintutu-u bii li wuu kii ngangaa chilu. **18** Tuu li bee le, “Ne kii ye biee te ni? Ke ne kii ye le fiee fichu fi wi lisi le wuu wa nuunj te biifi wu ke ni? **19** Fi nuunj le, kife fi ti lii ye le fi geenj nuunj li shé-ɛñ ke, fi sechi nuunj le shéñ, fi se dende fi bo.” (Si Jiso tè tee le, fi se nuunj le biee bije bichu biee waanj.) **20** Tuu geenj limfwe tee le, “E fiee fi buti li wi-i, fi bifisi mwe, **21** kife biee bichu bibifi bi wi feti dzeti nuunj li shéñ yee li. Biee si bambeeche be bifi, kii bukwæ, n'ye buyi, n'wo wi, ñgimu be kwæ wi ke nyume wi, **22** nsomfu biee, ñkeme tee chi bifi mferu kimfi, mferu nyenj, ñkeme shéñ yi yeeti, meñkoony me beeniinj le me bifise, ntsakise yi maa n'yoome kiyoomfe. **23** Biee bibifi bini bichu dzeti nuunj li shéñ yi wi-i bi se bifisi mwe.” **24** Jiso tè dza fe, geenj kimbe ki Taye be Sido-ɔj. Le geenj le, le li yih, tè weki ye le wi kee le we lu ke. Se nuunj le, beeniinj tè tuu be kee. **25** Kwæñ wumu tè nuunj fe fiana yi tii tè nuunj li ñwani wu kwæñ li. Mfwaa mumkpanj si tè woo kii Jiso le, se be we li bikaa biee li. **26** Kwæñ wulu tè nuunj wi wu Grik, tè nuunj ye wi wu Juu ke. Be tè bie wu Fonisha li kwæñ wu Silia. Si tè we le, leke Jiso le buu ñwane kijnkundi wulu li ñwani wee. **27** Jiso se tuu li wuu le, “Gee be saa be nyeke boonj, kife fi meenj ki dzoonj ke le be dzoo bijine bi boonj le be lonj li bwí ke.” **28** Kwæñ wulu se tuu li wuu le, “E cheñj baa wenj. Se nuunj le, boonj ti bee ε be ji biee bwí boonyi muke mu weyi fekwiinj.” **29** Jiso se tee li wuu le, “Kii fiee fi dzo tuu fini, o nuunj o geenj fio, ñwane kijnkundi wulu bee chine li ñwana kitunj.” **30** Kwæñ wulu dza giingji fe wu kuunj, geenj ñeñ ñwani gimi fentaa ε ñwane kijnkundi wulu bo kitunj. **31** Jiso dza le kimbe ki Taye-ε, ka Sidoñj ka kimbe ki Bitonj bi Yoofi-i, to dze le Libe chi Galilii. **32** Beniinj bamu tè dza be be be wi

wumu nuuŋ kinchiinchii tɛ kii yɛ n'yɔru kɛ. Be lɛkɛ Jiso le gɛɛ tsarj yee li wuu bwiŋ, wɔnɔhe wu. **33** Jiso se dzo wu bee wu bo li kintutu linti bebe. Gɛɛ tsarj yee li bintoŋ bi wi wulu, kwiye budii, koŋ li nimi chi wi wulu be bu, **34** biche liwe, shɔɔŋ, kweeŋ li wuu le, “ɛfata,” fi nuuŋ le, “Gwiye.” **35** Bintoŋ bi wi wulu se gwiye mfwa mumkpaŋ, nimi chee fuute, bechi yeti bujɔŋ. **36** Jiso chiinse li beniŋ li le kiŋ be ni tee li wi-i kɛ. Se nuuŋ le, si tɛ chiinsini lɛ, tuu to nuuŋ fiee fi be yaki be giŋgi bɛ fi limfwe limfwe. **37** Bimfimu tɛ wondini beniŋ nge. Be njanji, be tiiti le, “Jiso kii mferu biee bichu bujɔŋ. Feti binchiinchi wuki biee, bibere yeti.”

8 Nɛɛ li jo yɛɛ, kintutu ki beniŋ lɛ tuu ki bɛ ki turi ni mamama. Fi se nuuŋ le be tɛ kɛmi yɛ fiee fiye kɛ, Jiso teŋ bɔɔŋ bee bɛ kintutu tee li bee le, **2** “Ŋkɛmɔɔ nshiŋ fɛ kintutu kini-i, kife be nuuŋ baa tɛɛ be jo taa, fiee fi be nuuŋ be ji se mɛɛŋ yɛ lu kɛ. **3** ɛ mi nchine le be ni be giŋgi li belɛ be bee, be gɛɛŋ be kwiye bɛ dzeŋ lɛ dze, kife bamu li bee linti dza baa mfiŋ.” **4** Bɔɔŋ bee bɛ kintutu tuu le, “Wi gii dzo biee bije libuka luni fɛŋ bi nyekɛ ŋwaani bani beniŋ lu?” **5** Se bii li bee laa, “Nɛ kɛmi baa tsɛɛ yi bibe le bi mɛ?” Be tuu le, “Yi yɛɛ mfomenyaarj.” **6** Jiso se tee li kintutu ki beniŋ lɛ kilu le ki shee yɛ fekwiŋ. Ki shee yɛ, dzo tsɛɛ yi bibe le yi mfomenyaarj yɛɛ, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, booyɛ, nyɛ li bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u le be gache li be-e. Be gache. **7** Be tɛ kɛmi tɛ munsuŋu mumu niŋ kwa. Se tuu dzo tɛ, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, tee le be gache li beniŋ belu-u. **8** Wi kwi ji fukɛ. Be banche muŋkɛ mu tɛ she, mu yise beŋkaa mfomenyaarj. **9** Beniŋ bɛ tɛ ji tɛ nuuŋ si benchuki benɛɛ. **10** Se chine be le be ni be kooyi. Lɛ lɛ ŋgo-o mfwa mumkpaŋ bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u dza be gɛɛŋ bimbe bi Dalmanuta. **11** Befarasii dza be bɛ fɛ Jiso-o, be bechi bitechine bɛ wu, be tee le fɛ fiee fi doonchi bungba bu dzeti liboo. Be tɛ tiiti lɛ le be mɔnɔhe wu. **12** Jiso se shɔɔnshe nge, tee le, “Kingokɛ kini weki fiee fi doonchi bungba bu dzeti liboo le bɛ fɛ la lu? Ntee beŋ cheeŋ le kingokɛ kini nuuŋ tɛ nge fiee kɛ.” **13** She be, se kaari tuu lɛ lɛ ŋgo-o, lenchi gɛɛŋ liwiŋ lumu lɔɔ. **14** Jiso tɛ giŋgi lɛ ɛ bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u daaye le be dzɔ kibe le, be tɛ kɛmi nɛɛ nuuŋ tsee mumkpaŋ kwa lɛ ŋgo-o. **15** Se tuu tifi be tiiti le, “Nɛ dzeti yeŋ, mfi kii kishee ki Befarasii mɔɔ ki Hɛrɔ-ɔ.” **16** Bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u bechi

be yeti be bɛ kii fiee filu, be tiiti le, “Tiitɔɔ kii kishee kini ni kife tɛ mɛɛŋ baa ki kɛmɛ kɛ kibe le kɛ.” **17** Jiso kɛɛ fiee fi be tiiti kii fi, bii li bee laa, “Nɛ tiiti kii kibe le ki nɛ kɛmi yɛ kɛ kii la? Nɛ mɛɛŋ baa ki nge kɛ biee, mɔɔ le nɛ kɛɛ biee kɛ ni? Fi nuuŋ le bufi bunɛ mɛɛŋ bwɛɛ saa ki gwiye kɛ ni? **18** Nɛ kɛmi lii nɛ tɛ nge biee kɛ ni? Nɛ kɛmi bintoŋ nɛ tɛ woo biee kɛ ni? Nɛ kiimi yɛ biee kɛ ni? **19** Mfi wu ntɛ mbooyɛ tsɛɛ yi bibe le shiŋ beniŋ benchuki betiinu ji, nɛ tɛ banche biŋkɛ bi tɛ she bi yise beŋkaa bɛ mɛ?” Be tuu le, “Yoo fi ntɔɔ be fɛ.” **20** Tuu bii li bee laa, “Kii tsɛɛ yi mfomenyaarj yi beniŋ bee bɛ ji benchuki benɛɛ, nɛ bee nɛ banche biŋkɛ bi she bi yise beŋkaa bɛ mɛ?” Be tuu le, “Mfomenyaarj.” **21** Se bii li bee laa, “Nɛ mɛɛŋ baa ki kɛɛ kɛ biee ni?” **22** Jiso bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u tɛ lenchi be bo Besaida, beniŋ bamu bɛ bɛ kinyɛ kimu lɛ wuu be lɛkɛ le koŋ li ki-i le wɔnɔhe ki. **23** Jiso kɛmɛ ki li kibɛnɛ-ɛ, dzo ki bee ki bo li kitoŋ kilu-u. Kwiye budii li lii yi ki-i, gɛɛ tsarj li ki bwiŋ bii li ki-i laa, “ɔ ngeŋɔɔ biee ni?” **24** Kinyɛ kilu tsaaki lii liwe, ki biche ki tee le, “Ŋingɔɔ beniŋ jibi jibi be denji be nuuŋ si biti.” **25** Jiso tuu gɛɛ tsarj li lii yi wi wulu-u, mwe biche fwiŋ, lii yee woo, nge biee bichu bujɔŋ. **26** Jiso se tee li wuu le, “ɔ giŋgi fio fekuuŋ, si ɔ giŋgi lɛ kiŋ ɔ ni tuu ɔ lɛ li kito-ŋ kɛ.” **27** Jiso bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u dza fɛ be giŋgi li bitoŋ bi kimbe ki Kasaria Filipi. Le be ni be giŋgi, se bii li bee laa, “Beniŋ kwengi le nuuŋ noo?” **28** Be tuu le, “Beniŋ bamu kwengi baa lɛ ɛ wɛ Joŋ Nlisulidzo, bamu le ɛlaja, bamu se kwengi le ɔ nuuŋ ntomfoŋ wu Nyɔ wumu.” **29** Se fiiki bii li bee laa, “Nɛ kwengi fine le nnuuŋ noo?” Pita tuu le, “ɔ nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache.” **30** Jiso chiinse li bee le kiŋ be ni mɔŋ be tee fini li wi kii wu kɛ. **31** Bechi tiifi bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u tiiti kii yi yee le, “Ŋwanewi kɛmi le nge bumfa nge, beniŋ bɛ sɛki kwɛɛŋ bɛ bete muntofi bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa mɔɔ beniŋ bɛ tiifi benchi bɛ Nyɔ-ɔ se faarj wu. Be gi be wo wu, kɛ bo jo taa kaari bo li kwe-e.” **32** Tɛ tiiti biee bini li bee ni gbanaa. Pita se dzo wu bee wu cheeki, bechi wami wu li fiee filu-u. **33** Jiso fiiki yi, biche bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u, warj Pita tee le, “Dza mi lii Satarj! ɔ lemi yɛ lɛ kimbe ki Nyɔ-ɔ kɛ. ɔ lemɔɔ nuuŋ lɛ ki wiwo-ŋ.” **34** Se teŋ kintutu ki beniŋ lɛ bɛ bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u, tee li bee le, “ɛ wi weki le ni biki mi, kɛ kɛmɔɔ le faarj yi yee, too kintaŋ kee se biee mi. **35** Nɛ kɛɛ le wi

wu bachi ntse we kii ni la, ke gii n̄e l̄e wu. Se nuuŋ le, wi wu l̄e ntse we kii mi m̄o kii nton wu dzeŋ ke banch̄o ntse wulu bu banche. **36** E be banche nshe yini chichi be n̄e li wi wu ji, wu tuu wu l̄e ntse we, mbeŋ wulu ni nuuŋ la? **37** Fiee fi wi nuuŋ go fiana yee lu nuuŋ la? **38** Ne k̄e le ε wi kem̄i buya bu biee ȳe mi m̄o je ȳeŋ l̄enti le k̄iŋḡok̄e ki bifisi biee kini-i k̄e w̄e si wi wu chiŋgi li nyumi k̄e kwesi tuu buti jii bukwee le kuuŋ, mwe k̄e le ŋwanewi gii naa kem̄e buya be mwe t̄e mfi wu kaari wu be le bun̄ŋa bu Tee le be benchindaa be Nȳo be wuuti.”

9 Jiso tuu tee li bee le, “Ntee beŋ cheŋ le, beniŋ bamu lemi baa f̄eni be nuuŋ t̄e naa woo kints̄i ki kwe-e fuki f̄e be ŋeŋ bumf̄ŋ bu Nȳo-ɔ si bu b̄e be buŋga bu buu ns̄iŋ k̄e.” **2** Le jo ka bus̄o, Jiso dzo Pita bee Jeŋ m̄o Joŋ bee be miri be ḡeŋ li ŋkum̄e wumu wu ŋgweŋ li, be ḡeŋ be nuuŋ fe bebe. Be dza be ŋeŋ si mfise yi Jiso fiiki le be lii, **3** nd̄u yee n̄eŋ, yi mieŋini yi yeki si nuuŋ wi tsootse laŋkwiŋ yi n̄eŋ. **4** Be dza be ŋeŋ si Elaja bee M̄oos̄e buse, be yeti be Jiso. **5** Pita se dza tee li Jiso-o le, “Wi wu ntiife bu nȳŋa, fi dz̄oŋ f̄iee si t̄e baa f̄eni ni. Ḡe t̄e gwan̄ biḡoŋu bit̄eŋtu, kimu ni ki nuuŋ ko, kimu ki M̄oos̄e, kimu se ni ki nuuŋ ki Elaja-a.” **6** T̄e tiiti le k̄ife jaŋ t̄e k̄o be ŋge t̄e tuu le k̄e f̄iee fi nuuŋ tee k̄e. **7** N̄e si t̄e m̄eŋ yeti le, kikuŋ dza ki shee ki baanȳe be, je se ȳo li kikuŋ kilu l̄inti le, “Wuni nuuŋ ŋwan̄eŋ wu sh̄eŋ. Ne wuki ȳeŋ li wuu.” **8** Le be tuu bichi l̄o, be ti m̄eŋ tuu k̄e le be ŋeŋ beniŋ belu k̄e, be ŋeŋ n̄e nuuŋ Jiso kwaa. **9** Le be dza li ŋkum̄e wulu-u be beki, Jiso chiinse li bee le kiŋ be ni tee f̄iee fi be ŋeŋ li wi-i fuki f̄e ŋwanewi bo li kwe-e ns̄iŋ k̄e. **10** Be woo le be kiri le be sh̄eŋ, be t̄eti maa li yi yi bee laa mbochu li kwe-e wuni nuuŋ la le. **11** Be se dza be bii li wuu laa, “E kii la fi beniŋ be tiifi benchi kw̄engi le Elaja kem̄i le saa be se Kinsofu ki Nȳo t̄e kaache se be?” **12** Jiso tuu li bee le, “Fi f̄iee cheŋ le Elaja gii naa saa be nache biee bichu bi to si bi t̄e nuuŋ. Se nuuŋ le, ε kii la fi be t̄e t̄se le ŋwanewi kem̄i le naa ŋeŋ bumfa ŋge, beniŋ se faaŋ wu? **13** Se nuuŋ le, ntee beŋ le Elaja b̄eɔ kituŋ, beniŋ se f̄e baa f̄iee fi be k̄ŋḡisi be wu. Fi f̄iee si be t̄e t̄se kii wu.” **14** Le Jiso bee b̄oŋ bee be kintutu-u b̄o be bo f̄e b̄oŋ be kintutu-u bamu t̄e nuuŋ, ŋeŋ ε kintutu ki beniŋ le ŋge k̄eŋe be, beniŋ bamu be t̄e tiifi benchi be Nȳo-ɔ techini biee

bee be. **15** Mfwaaw mumpk̄aŋ, si kintutu kichu t̄e ŋeŋ Jiso le, ki dzake ŋge, ki let̄e ki ḡeŋ ki yesi wu. **16** Bii li bee laa, “Ne techini biee be be kii la?” **17** Wi t̄e tuu li wuu li kintutu k̄e l̄inti le, “Wi wu Ntiife, mbee mbe be ŋwan̄eŋ f̄e w̄e-ε k̄ife fiana yimi ȳe le wuu bw̄iŋ, yi ti feti wi to kibere. **18** Fiana yilu b̄e yi choofi wu yi tundi wu f̄ekwiŋ, befuu buti wu le wa, bekini bige, dzeti n̄eŋi. Mi ntee le b̄oŋ bo be kintutu-u buu fiana yilu, be m̄ŋ ns̄iŋ.” **19** Le Jiso woo le, tee li bee le, “E ee! K̄iŋḡok̄e ki m̄eŋ ki ḡe k̄e sh̄eŋ li Nȳo-ɔ k̄e kini. ŋgii nuuŋ t̄eŋeŋ ŋgeŋ mbo buŋ? ŋgii ŋkaŋ sh̄eŋ be beŋ ŋgeŋ mbo buŋ? Be ȳeŋ be ŋwaŋ wulu f̄eni n̄e n̄e li mi-i.” **20** Be se dzo ŋwaŋ wulu be b̄e be wu f̄e Jiso-o. Le fiana yilu ŋeŋ Jiso, yi biee yi chofi ŋwaŋ wulu mfwaaw mumpk̄aŋ we f̄ekwiŋ biŋḡisi fe, befuu buti wu l̄ewa. **21** Jiso bii li t̄e ŋwaŋ wulu-u laa, “Fiee fini t̄e bechi mfi wu la?” Tuu le, “Fi t̄e bechi f̄e t̄e m̄eŋ b̄wi. **22** Fiana yilu bache ȳe wu li k̄iŋga-a li k̄iŋga-a f̄e wi-i m̄o lidz̄o, yi leki le yi wo wu. ɔ nuuŋ ɔ f̄e fiee, n̄lek̄o w̄e, ɔ k̄o nshiŋ be bee, ɔ fi bee.” **23** Jiso bii li wuu laa, “Le nnuuŋ mf̄e f̄iee ni? Nuuŋ mf̄e f̄iee fichu li wi wu ḡe sh̄eŋ li mi-i.” **24** Mfwaaw mumpk̄aŋ t̄e ŋwaŋ wulu waŋ l̄ewe ŋge le, “Mi ŋgeɔ sh̄eŋ li Nȳo-ɔ. F̄e n̄tuu ŋge yaa l̄e.” **25** Le Jiso ŋeŋ si kintutu ki beniŋ le letini ki b̄e ki banchi f̄e t̄e nuuŋ, waŋ fiana yi tii yilu, tee le, “W̄e, fiana yi tii yini yi feti ŋwaŋ wuni t̄e ȳo k̄e t̄e woo biee k̄e, n̄tiit̄o li w̄e-ε le, boche li ŋwaŋ wuni-i, ɔ ḡeŋ. Kiŋ ɔ ni tuu ɔ le li wuu k̄e.” **26** Fiana yilu waŋ l̄ewe ŋge, yi ka yi chofi ŋwaŋ wulu, yi t̄ŋ f̄ekwiŋ le dze yi bifi, yi bo li wuu bw̄iŋ. Giŋ f̄ekwiŋ si gwini chi wi le. Le beniŋ ŋge ŋeŋ le, be tee le, “Wu kw̄iɔ kituŋ!” **27** Jiso kem̄e wu li kib̄e-ε t̄saaki wu l̄eŋ w̄e. **28** Le Jiso bee b̄oŋ bee be kintutu-u ḡeŋ be le li yih, be bii li wuu le j̄iŋ le j̄iŋ laa, “E kii la fi t̄e bee t̄e m̄ŋ ns̄iŋ le t̄e buu ŋwan̄eŋ k̄iŋkundi wulu?” **29** Tuu li bee le, “Fiee fi nuuŋ fi buu ŋwaani wuni nchindaa nuuŋ n̄lek̄e li Nȳo-ɔ kwaa. Nuuŋ f̄iee fimu fi chichi t̄e buu wu k̄e.” **30** Be t̄e dza f̄e be ka dze yi Galilii, ε Jiso t̄e w̄eki ȳe le wi k̄e k̄e, **31** k̄ife t̄e dengi tiifi b̄oŋ bee be kintutu-u. T̄e tiifi be le beniŋ gii be n̄e ŋwanewi li ts̄aŋ yi beniŋ li be wo wu. Ke bo jo taa, bo li kwe-e. **32** Le tee le, be ti m̄eŋ ki k̄e k̄e f̄iee fi t̄e tiiti k̄e, k̄ife be t̄e chendi mbifu li wuu. **33** Be ḡeŋ be bo Kapanuŋ, le be le be ni be nuuŋ li yih, Jiso bii li bee laa, “Ne bee n̄e techini biee le dze kii la?” **34** Be ba

nshiinj, kife be tē dengi le dze be tēchini li yi yi bee laa wi wu limfwe nuuj noo le. **35** Jiso shee fekwiinj, teej be yoofi ntso befe baa tee li bee le, “E wi wēki le ni nuuj wi wu limfwe, ke kēmi le dzoo yi yee le wē wi wu kinshiinggi maa wi wu nindi li beniinj bechu-u.” **36** Le tee le, dzo gwanj wu bwi leeki le bee lenti, tuu dzo too wu bo tee li bee le, **37** “E wi fi gwaj si wuni li bukoonj bweej, ke wu fio nuuj mi. Wi wu fi mi, ke meej ki fi ke nuuj mi kwaa ke, wu fio nuuj wi wu toj mi.” **38** Joonj tee li wuu le, “Wi wu Ntiife, tē bee tē gjer wumu teenyi bukoonj bwo se busi boonj be kirkundi-i li beniinj li, tē loose wu, kife nuuj ye wi wusej wu kintutu ke.” **39** Se nuuj le, Jiso tē tuu li bee le, “Ne loose ke gwaani wē wi ke. Ne kē le e wi feti mfij teenyi bukoonj bweej, ke mwe nuuj ye wi wu nuuj tuu ni baanini mi ke. **40** E wi gwii ye be bee ke, ke mwe feefoo bee. **41** Ntee berj cheej le, e wi nye maa nuuj fika fi dzoo le li be-ej le ne wonj kife be teenyi baa berj le beniinj be Krai le, ke nuuj mwe tē naa foo kinderi kee le dzē chichi-i ke.” **42** Jiso tuu tee le, “E wi fe gwaj mumkparj li kintutu ki boonj be bwi be gē shēj li mi-i bani we li bibifi-i, ke fi dzoonj fiee le wē wi-i le be shiijē jeni chi noja li kimi kee li, be bache wu li dzoo yi nyoja. **43** Fi tuu fi nuuj le, e kibene ko feti le o ni o feti bubiee, o sonde kibene kilu. Fi dzoonj le o le li ntse wu kimake-e be kibene kirkasi, yeki fe o nuuj o ni o nuuj be bibenu bio bichu o tuu o geerj fe wi wu kimake-e wu duti nyimu nsij. (Geenna g1067) **45** E kika ko feti le o ni o feti bubiee, o sonde kika kilu. Fi dzoonj le o le li ntse wu kimake-e o mendi, yeki le o keme bikaa bichu be se loj wē fe wi wu kimake-e. (Geenna g1067) **47** E lisi cho feti le o ni o feti bubiee, o buu lisi chilu. Fi dzoonj le o le li bumfōj bu Nyoo-o be lisi chimumkparj, yeki fe o ni keme lii chichi, be se loj wē fe wi wu nyoja-a. (Geenna g1067) **48** Kintsii kini nuuj ki bimuunu jii beniinj fe bi te naa kwi ke, wi tē naa nyij fe ke. **49** Ne kē le wi gii naa wu moj wi kwikwi nee si be ti kusi fiee be ntōj le. **50** Ntōj ti nuuj fiee fi dzeerj, fi se fiee le, e me to n'yike nsij, o gii o geerj be me se me kaari me yike? Ne nuuj yeerj si ntōj me yiki, wi bee wi se ni be nuuj li mbeengii li.”

10 Jiso se dza fe, geerj kimbe ki Judiya-a, lenchi Dzoo yi Joodaaj geerj luwi. Bintutu bi beniinj le tuu bi banchi bi be le wuu, tiifi be nee si tē shiij tiifi. **2** Befarasii dza be be le be

monche wu, be bii li wuu laa, “Nchi berj le nuuj wi koonj be kwesi ni?” **3** Jiso kaari bii tē li bee laa, “Moose tē nye nchi le ne ge la?” **4** Be tuu le, “Moose tē gē le nuuj wi koonj be kwesi. E kungji loo, tsee kija waati ki doonchi le wu koong be wu, nye li wuu.” **5** Jiso tuu li bee le, “Tē nuuj kii bikoo bine bi teeme bi Moose tē tsee nchi wuni li be-ej. **6** Se nuuj le, tē nuuj fembeche-e mfi wu Nyoo tē toj biee, te toj nuuj nyuj bee kweej. Si tē toj le, tee le, **7** E kii fini fi nyuj gii she tee bee ni taashe bee kwesi, **8** be befe se to wi mumkparj. Nele, be meej ye beniinj befe ke, be baa deeni wi mumkparj. **9** Fi se nuuj le, fiee fi Nyoo taashe, kiij wi ni moj ngatine ke.” **10** Le Jiso bee boonj bee be kintutu-u geerj be ni be nuuj li yih, be ka be bii li wuu kii fiee filu. **11** Tuu li bee le, “Maa nuuj noo wu koonj be kwesi wu dzo wumu, ke wu feo bubiee li kwesi-i li ngimu be kweej wumu-u. **12** E kweej bo li nyumi-i, wu geerj wu giij be nyuj wumu, ke wu feo bubiee li nyumi-i li ngimu be nyuj wumu-u.” **13** Beniinj tē dza be be le boonj le Jiso-o le koj li bee, boonj bee be kintutu-u wani be. **14** Le Jiso gjer le, shēj toj wu, tee li bee le, “Gē yeerj boonj be bwi ni be be le mi-i, ne bangē ke be ke, kife bumfōj bu Nyoo-o bwēe nuuj li beniinj si bani-i. **15** Ntee berj cheej le, e wi meej ki fi ke bumfōj bu Nyoo-o si gwaj wu bwi ke, mwe te naa maa le le bumfōj bulu-u ke”. **16** Si tē tee le, dzeti be kokini li guu, giki tsaj li bee, tiij mwe li bee. **17** Jiso dza le giingj, wi wumu lete be toj nūj wu lii bii li wuu laa, “Wi wu Ntiife, we wu wi wu dzeerj, fiee fi nkemi le mfe nse nkeme ntse wu kimake nuuj fi la?” (aiōnios g166) **18** Jiso bii li wu laa, “O teenyi mi le wi wuu dzeerj kii la? Wi nuuj ye lu wu nuuj wi wu dzeerj ke. E nee Nyoo kwaa yi nuuj wi wu dzeerj. **19** Maa o kii benchi be nuuj le, ‘Kiij o ni wo wi ke, kiij o ni giij be kwee wi ke, kiij o ni yi biee ke, kiij o ni lej le nsa wu binsee le lejij ke, kiij o ni fe kimfi ke, maa le o ni o guundi chaa be na?’” **20** Wi wulu tuu li Jiso-o le, “Wi ntiife, benchi bani bechu nte mbechi nkichi be meej soonewi.” **21** Jiso biche wu ni fwiij, koonjgi wu, tee li wuu le, “Fiee she fiee fimumkparj fi o meej o fe. Gene o kabe biee bi o kemi bichu, o gache kwa wulu li beniinj be kifoo le, o se keme bulofu nuuj liboo. O fe le, o se be o ni o biki mi.” **22** Le Jiso tee le, wi wulu woo, soo bilii, fiiki yi yee dza giingji nshiinj nshiinj, kife tē kemi kwa gje. **23** Jiso dza fiiki yi biche boonj bee be kintutu-u, tee li bee le,

“Fi gii fi tēmi nge le beniiḡ be kwa le li bumfōḡ bu Nyō-ō.” 24 N'yōru wulu fieḡḡi bōḡḡ bee be kintutu-u. Jiso tuu tee li bee le, “Bōḡḡ beḡ, fi tēmi nge fē wi-i le le li bumfōḡ bu Nyō-ō! 25 Fi fie tseke fē kikuḡ nuuḡ ki le le fioḡḡ yi nsara-a yēki fē wi wu kwa nuuḡ le li bumfōḡ bu Nyō-ō.” 26 Be woo le fi se fieḡḡi be nge, be tuu be njanje be tee le, “E fi nuuḡ le, noo se naa bo lu?” 27 Jiso kaari biche be, tee le, “Fini nuuḡ fi yaa wiwoḡ, se nuuḡ le fi tē nge tē yaa Nyō ke, kife Nyō nuuḡ yi fē fiee fichu.” 28 Pita se dza tee li Jiso-o le, “Biche ɔ ḡḡḡ, tē chine baa biee bichu tē tuu tē biki wē.” 29 Jiso tuu li wuu le, “Ntee wē cheḡḡ le, wi nuuḡ yē lu wu chine yih ye, ke beḡwaani, ke dzēmi yee, ke ni, ke tee, ke bōḡḡ bee, ke yēh yee, le wu chinōō kii mi mōō ntonḡ wu dzeḡḡ wu kii Nyō, 30 wu nuuḡ tē nuuḡ le kēme yih mōō beḡwaani, mōō dzemi, mōō beni, mōō bōḡḡ, mōō yēh li ntse wu dēni foo ḡkēme kinga gwii siḡ ke. Beniiḡ gii be tuu be ni be biindi tē bikaa le wuu jiiḡ, ke tuu nuuḡ li mfi wu ntse wu bēe li, nē kēme ntse wu kimake.

(aïōn g165, aïōnios g166) 31 Se nuuḡ le, beniiḡ nge be nuuḡ limfwe dēni gii be nuuḡ lejiiḡ, be nge be nuuḡ lejiiḡ dēni to limfwe.” 32 Jiso bee bōḡḡ bee be kintutu-u dza be dzo dze, be yēki Jerosaleḡ tuuti mbaaḡ. Bōḡḡ bee be kintutu-u teti maa. Beniiḡ be tē biki wu, tē kemi chenē. Jiso tuu dzo bōḡḡ bee be kintutu-u be yoofi ntso befē baa bee be cheekiḡi se tuu tiiti be fiee fi gii fi ka be wu. 33 Tee li bee le, “Yike yeḡḡ nē woo, tē yēki baa tē giḡḡi Jerosaleḡ be giḡḡi baa be nge ḡwanewi li tsarḡ yi betē muntōfi be nōḡa be nōḡa mōō beniiḡ be tiifi benchi be Nyō-ō, be saa wu be sonde le be wo wu, be nge wu li tsarḡ yi bito-ḡḡ, 34 be ni be choosi wu, be kwiḡi wu be budii, be ni be tuki wu, be se wo wu, ke bo jo taa, bo li kwe-e.” 35 Jeḡḡ bee Jōḡḡ be tē nuuḡ bōḡḡ be Dzebedii dza be kingi be be Jiso limfwe be tee li wuu le, “Wi wu Ntiife, fiee fiee lu fi tē weki le ɔ fē li bee li.” 36 Jiso bii li bee laa, “Nē weki le mfe la li be-eḡḡ?” 37 Be tuu le, “Tē weki baa le ke mfi wuō shee li kabara wu bunōḡa bwo-o, tē shee li bintindu-u bi nōḡa bi nōḡa, wi wumu le kibēne ko ki kigōḡe-e, wumu le kibēne ki kimeḡe-e.” 38 Se nuuḡ le, Jiso tē tuu li bee le, “Nē kii ye fiee fi nē biiti ke. Nuuḡ nē woḡḡ fika fi nge-e fi ḡḡii ḡ'woḡ, ke nē le li ḡwaani nge wu nyōḡa wu ḡḡii nle wuni ni?” 39 Be tuu li wuu le, “Tē nuuḡ tē fē.” Jiso tee li bee le, “Nuuḡ nē woḡḡ fika fi nge-e fi ḡḡii ḡ'woḡ, ke nē le tē ḡwaani

nge wu nyōḡa wu ḡḡii le lu wuni. 40 Se nuuḡ le li nshewu le kibēne keḡ ki kigōḡe-e ke le ki kimeḡe-e nuuḡ ye kintsii keḡ le nge li wi-i ke. Bintsii bilu biee li beniiḡ be be nachē li bee.” 41 Le kinge ki bōḡḡ be kintutu-u be Jiso be yoofi baa tuu be woo kii fiee filu shēḡ tōḡ be be Jeḡḡ bee Jōḡḡ. 42 Jiso se teḡḡ be bechu be be, tee li bee le, “Mōō nē kii baa le beniiḡ be sēki teḡḡ yimi ti shiiti li beniiḡ bebee be bito-ḡḡ, beniiḡ be nōḡa be nōḡa bebee doonchi bungla le bee lewe ni? 43 Fiee kēmi ye le fi ni fi nuuḡ li be-eḡḡ linti ke. Wi wu weki le ni nuuḡ wi wu nyōḡa le be-eḡḡ lenti kemi le ni nuuḡ wi nindi li be-eḡḡ bu nimu. 44 Wi wu weki le ni nuuḡ wi wu limfwe li be-eḡḡ linti, ke kēmōō le ni nuuḡ mfwa wu wi kwikwi. 45 Nē kēe le ḡwanewi ti mēḡḡ ki be ke le beniiḡ ni be nindi li wuu ke. Tē be nuuḡ le niḡ li beniiḡ li, nge ntse we soo beniiḡ nge li tsarḡ yi kwe-e.” 46 Be dēndē be be bo li kitoḡḡ ki Jeriko-o. Le Jiso ni tuu dzeti fē, bee bōḡḡ bee be kintutu mōō kintutu ki beniiḡ le ki nōḡa, be ḡḡḡ kinye kimu e ki shee li ḡḡeme yi dze-e ki lēki biee bukoḡḡ le Batimayu, ḡwane Timayu. 47 Le woo le e Jiso wu Nasare, bechi dzeḡḡi le, “Jiso, ḡwane kini ki Mfōḡ Daafi, kōō nshiḡḡ be mi.” 48 Beniiḡ nge dza be bechi be wami wu, be tiiti le make. Se nuuḡ le, tē tuu mēeshi dzaḡḡ le, “ḡwane kini ki Mfōḡ Daafi, kōō nshiḡḡ be mi.” 49 Jiso lej, tee le be teḡḡ wu. Be se teḡḡ kinye kilu be tee le, “Kēme shēḡ, dza we, teenyōō wē.” 50 Kinye kilu loḡ ndu ye fēkwiḡḡ, ki jiiḡ liwe ki ḡḡḡ fē Jiso-o. 51 Jiso bii li ki-i laa, “O weki le mfe la li wē?” Se kinye kilu tuu le, “Wi Ntiife, ḡ'wekōō le ḡḡḡ biee.” 52 Jiso se tee li ki-i le, “O giḡḡi fio. Shēḡ yi ɔ ḡḡe li mi-i fē ye ɔ tēmi.” Mfwaa mumkpaḡ, lii yi ki woo, ki tuu ki ḡḡḡ biee, ki dza ki biki Jiso fē tē giḡḡi.

11 Le Jiso bee bōḡḡ bee be kintutu-u ni be fēeshi Jerosaleḡ fē be tē nuuḡ li bintsii bi Betfaj lichiiḡ be bi Betani bi nuuḡ lichiiḡ li ḡkume wu Biti bi Oli-if, buu bōḡḡ bee be kintutu-u befē tonḡ, 2 tee li bee le, “Genē yeḡḡ li kintsii ki nuuḡ limfwe kii ye, si nē gii nē ni nē lii fē ni, mfwaa mumkpaḡ, nē gii nē ḡḡḡ ḡwane sōmbwaa e be kaḡ, wi mēḡḡōō saa ke le beḡḡ li wuu liwe ke, nē fanche nē be be wu. 3 E wi bii li be-eḡḡ laa nē fanchi kii la le, nē tuu le Te Kikoo kēmōō fiee fi fere be wu, gii kaari tuu wu lijiiḡ dēḡḡ dēḡḡ.” 4 Be se dza be ḡḡḡ be ḡḡḡ ḡwane sōmbwaa wulu e be kaḡ wu fē fweḡḡ wu yih yimi le dze. Be se

fanche wu. 5 Si be tɛ fanchi le beniinj bamu be tɛ lemi fe bii li bee laa, “Nɛ fanchi ɣwane sɔmbwaa wɛɛ kii la?” 6 Be se tee li bee fiee fi Jiso bee tee. Be chine li bee be gɛɛɣ be wu. 7 Be be be wu fe Jiso-o, be deeri ndu yi be li sɔmbwaa wulu-u liwe, Jiso beɣ li wuu. 8 Beniinj ɣge tɛ gikisi ndu le dze, bamu bonyi yɛɣe yi biti libuka be gikisi tɛ le dze. 9 Beniinj be tɛ giingɣi Jiso limfwe moɔ be tɛ biki lejɛɣ tɛ wuuyi le, “Yiyi-i, yiyi-i, yiyi-i, kiyɔɔni nuuɣ li Nyɔ-o looo! Nyɔ tiɛɣ yɛ mwe li wi wu beɛ li bukoɔɣ bu Taa le looo! 10 Nyɔ tiɛɣ yɛ mwe li bumfoɣ bu taa wuseɣ wu Daafi-i bu beɛ li looo, mpiaru nuuɣ li Nyɔ-o yi liboo li looo, yiyi-i, yiyi-i, yiyi-i!” 11 Jiso se gɛɛɣ fesi Jerosaleɣ le li yih yi muntofi, biche ɣɛɣ si biee bichuchu nuuɣ. Le merisi loo nuuɣ si mfi tɛ ka le, bee boɔɣ bee be kintutu-u be yoofi ntso befe baa dza be gɛɛɣ Betani. 12 Butuu bo bu woo Jiso bee boɔɣ bee be kintutu-u dza Betani be tuu be giingɣi Jerosaleɣ dzeɛɣ tɛ wuu wu. 13 Loɣ lii ɣɛɣ kiti kimu limfwe mfiɛɣ ki be ti shiɛɣ be jii, ki bachi be bibe. Se dza giingɣi fe le ɣɛɣ laa nuuɣ nɛɛ ko fiee li ki-i jii le. Le gɛɛɣ bo fe ti mɛɛɣ ki ɣɛɣ ke fiee li kii ke, ɣɛɣ nuuɣ bibe kwaa, kife tɛ nuuɣ yɛ mfi wu ki ti wundi ke. 14 Se tee li kiti kilu le, “Kiɛɣ wi ni naa tuu ka ji fiee li wɛ-ɛ ke.” Si tɛ tee le boɔɣ bee be kintutu-u woo. (aiɔn 9:165) 15 Be dza be gɛɛɣ be fesi Jerosaleɣ Jiso se gɛɛɣ le li yih yi muntofi-i bechi kuɣɣi beniinj be tɛ feti waɣ fe. Tɛ kuɣɣi le bachi moɔ bidan bi beniinj be tɛ fikisi kwa-a, moɔ bintindu bi beniinj be tɛ kabini bibimu-u. 16 Tɛ mɛɛɣ tuu ke le beɣ le, wi too fiee danse be fi li yih yi muntofi ke. 17 Se tɛ tiifi be tiiti le, “Moɔ be tɛ tsee Nyɔ tiiti le, ‘Yih ye be gii be ni be teenyi le yih yi nleke li Nyɔ-o li tɛɛɣ chichi-i?’ Se nuuɣ le, nɛ fiiki baa yih yi to ntuuɣ wu beyi.” 18 Le bete muntofi be nɔɣa be nɔɣa be beniinj be tɛ tiifi benchi woo le be se tuu be weki dze yibe gii be wo wu le. Be tɛ kemi chene li ɣ’wo wuu kife kintutu ki beniinj le keɛ kichu tɛ wuki ntiife we bimfimu wondini be. 19 Le tuu ni nuuɣ le femfo-o, Jiso bee boɔɣ bee be kintutu-u bo li kitoɣ kilu-u. 20 Jiso bee boɔɣ bee be kintutu-u bo be keti fɛɣwɛɛ, be ɣɛɣ kiti keɛ ɛ ki wɔɔbe kichu ki shee ki bo li gɛɛɣ li. 21 Pita kimi fiee fi tuu fi ka, kweɛɣ li Jiso-o le, “Wi wu Ntiife, ɣɛɣ si kiti ki o tuu o tsoɣ keɛ si ki wɔɔbe kituɣ.” 22 Jiso se tee li be bechu-u le, “Gɛɛ yɛɛɣ shɛɣ li Nyɔ-o. 23 Ntee beɣ cheɛɣ le, ɛ wi tee li ɣkume wuni-i le, ‘Mube feni o gɛɛɣ o we li dzoo yi nyɔɣa’, ɛ tiiti le meɣini ye

li shɛɣ yee li ke, nuuɣ ɛ wu beɣ le fiee fi tiiti nuuɣ fi ji, wu mube. 24 Beɔɔɛni, ntee beɣ cheɛɣ le, fiee fichu fi nɛ leke li Nyɔ-o, ɛ nɛ beɣ le nɛ keme baa kituɣ, ke nɛ gii nɛ keme. 25 ɛ nɛ leɣ le nɛ leke li Nyɔ-o, ɛ nuuɣ le wumu kemi wumu le shɛɣ, feeki wu. Nɛ feti le kife Baa wune wu nuuɣ liboo gii ni fekisi tɛ bibifi bine. [26 ɛ nɛ mɛɛɣ ki feeki ke bibifi bi beniinj bamu-u ke, Baa wune wu nuuɣ liboo nuuɣ tɛ dzeɣ le ni fekisi tɛ bine ke.]” 27 Jiso bee boɔɣ bee be kintutu-u tɛ tuu be be le Jerosaleɣ. Le ni tuu denɣi fe yih yi muntofi, bete muntofi be nɔɣa be nɔɣa be beniinj be tiifi benchi be Nyɔ-o moɔ beniinj be seki kwɛɛɣ dza be be be ɣɛɣ wu, 28 be bii li wuu laa, “O dzo buɣga fɛɣ bu o feti biee bini? ɛ noo wu nye wɛ buɣga bulu le o ni o feti biee bini?” 29 Jiso tee li bee le, “ɣgii mbii fiee li be-ɛɣ fimumkpaɣ, nɛ tuu mi, nse ntuu ntee beɣ wi wu nye buɣga le ni mfeti biee bini. 30 ɛ noo wu tɛ nye Joɔɣ buɣga se lisi beniinj li dzoo? ɛ Nyɔ moɔ wi wu laaɣ we le? Tee yɛɛɣ mi ɣ’woo!” 31 Be se bechi be tɛchini li yi yi bee le, “ɛ tɛ tuu le ɛ Nyɔ, se bii li bee li laa, ɛ la fi tɛ fe, se tɛ mɛɛɣ ki beɣ ke li Joɔɣ li ke? 32 ɛ nuuɣ le tɛ tuu le ɛ wiwoɣ wu nye, nuuɣ fi ji ni?” Be tɛ chendi beniinj kife beniinj bechu tɛ beɣ le Joɔɣ tɛ gbeɣɣi nuuɣ ntomfoɣ wu Nyɔ. 33 Beɔɔɛni, be se tuu li Jiso le, “Tɛ kii yɛ ke.” Jiso se tuu tee li bee le, “Ke nuuɣ ntɛ ntee tɛ beɣ wi wu nye mi buɣga le ni mfeti biee bini ke.”

12 Jiso se dza bechi yeti li bee le ɣɣaɣaa li le, “Wi wumu tɛ niɣ wɛ wu muntaaɣ mu be feti mbiɛɣ lu, toɣ mbaɣ kene, se chɛɣ kiso ki be gii be ni be seendi muntaaɣ mulu le mbiɛɣ buti, gwaɣ kiko li wi wu kiichi wɛ wulu, gɛɛ beniinj li wɛ wulu-u, se dza gɛɛɣ li kitoɣ kimu-u. 2 Le mfi wu be ti kee mu be wu koche, toɣ ɣwani wu nime wumu le beniinj be tɛ gɛɛ wɛ li bee baa le be nye wu mwee muntaaɣ le be be mu. 3 Le gɛɛɣ, be tuu be koɔ wu be too wu, be koɔɣ be wu, to lijiɣ bo kilere. 4 Wi wu wɛ wulu se tuu ka toɣ ɣwani wu nime wumu, le gɛɛɣ, be ka be too wu be to wu kikoo, be chɔɔri wu. 5 Se tuu ka toɣ wumu, be wo wu buwo. Se tuu nɛɛ toɣ bamu ɣge mumkpaɣ mumkpaɣ, be too bamu, be woye bamu. 6 Toɣ nsiɛɣ be she nuuɣ ɣwaɣ mumkpaɣ, wuni se nuuɣ ɣwani nuuɣ shɛɣ yee tɛ mɛɛshi toɣ wu le bee, beechi le be gii be gɛɛɣ be guuɣ kwiɛɣ li ɣwani wulu-u. 7 Le gɛɛɣ, beniinj belu tuu be tee li yi yi bee le, ‘Wuni wɛ kinjila ki wi

wu we wuni-i, be yeey te wo wu, bisheye bilu se ni bi nuuŋ biseŋ.” 8 Be se koo wu, be wo wu, be buu wu be loŋ wu le mba-aŋ lekuuŋ.” 9 Le Jiso tee le, se bii laa, “Fiee fi wi wu we wuni nuuŋ fe, nuuŋ la? Gii be leeshe be beniiŋ balu bu leeshe, gee nuuŋ beniiŋ be dete li we wulu-u. 10 Ne meey baa ki teey ke kintsii kini le Kiŋwaati ki Nyoo-ɔ ni? Be tsee le, “Tete chi beniiŋ be ngwanu te faaŋ, te tuu chi dza chi to tete chi boo chi yi-i. 11 Fini nuuŋ mferu wu Taa, beniiŋ se bichi be tii wa.” 12 Beniiŋ baa woo ngangaa chini, be se kee le Jiso waa nuuŋ li bee. Be se weki le be koo wu, be chendi nuuŋ kintutu ki beniiŋ le ki te nuuŋ fe. Be se chine li wuu, be dza be giinggi. 13 Bikoo bi kweey le dza bi toŋ Befarasii maa beniiŋ bamu be kintutu ki Mfoŋ Hero le be geeŋ be tere Jiso be koo wu li n'yoru we-e. 14 Be be tee li Jiso-o le, “Wi wu ntiife, te ti kii le ɔ shiiŋ ɔ tiiti nuuŋ cheey, kife ɔ chendi ye wi lii ke, maa mwe nuuŋ noo le. ɔ tiifi cheey le dze yi Nyoo-ɔ. Tee bee laa nchi beenchi le be ni be suuti kiŋwaati li Kaisa wu nuuŋ Mfoŋ wu nyooŋa wu Lom, maa wu meey ki beŋ ke le? 15 Te ni te suuti, maa te soo ke le?” Jiso kee fiee fi be gii be kanyi be fi, tuu li bee le, “Ne teeki mi kii la? Be yeey be lisi chi kwa-a heŋ.” 16 Be se be be chi, fi, bii laa, “Kikoo kini be bukooy buni nuuŋ bu noo le?” Be tuu le, “E ki Kaisa, bukooy se nuuŋ nee bwee.” 17 Jiso se tee li bee le, “Ne nyee fiee fi nuuŋ fi Kaisa li wuu, ne nyee fi Nyoo li Nyoo-ɔ.” Le be woo le, yi kwi be. 18 Besadusii bamu te dza be be le be bii fiee li Jiso-o. Besadusii te nuuŋ beniiŋ be te kweŋgi le nuuŋ beniiŋ te bo li kwe-e ke. 19 Le be be le, be tee le, “Wi wu ntiife, Maaŋ te tsee li bee li le benchi-i le, ‘E gwaani wi kwi wu she kweey gwaŋ nsii, ke wi wulu kemi le dzo kwee gku wulu bee wu bie booy li bukooy bu gku gwaani-i.’ 20 Bedeeni, wi wumu te kemi booy be buniŋ mfomenyaay, wu kaay te dzo kweey, kwi bee wu mbie gwaŋ nsii. 21 Wu biki se dzo te kweey wulu, kwi te gwaŋ nsii. Fi ka nee te le be wu biki li wuu we. 22 Be bechu dzo wu, wi se te meey ki nuuŋ ke li beniiŋ be mfomenyaay belu-u lenti wu te bie gwaŋ be kweey wulu ke. Leŋji lelu kweey wulu te kwi te. 23 Si beniiŋ be mfomenyaay bani te dzo kweey wulu be bechu le, gii ni nuuŋ mfi wu beniiŋ buti li kwe-e, kweey wulu se nuuŋ kwee noo?” 24 Jiso tee li bee le, “Ne kii baa fiee fi feti ne se tendi dze ni? Fi fiee le kife ne kii ye fiee fi be tsee le Kiŋwaati ki Nyoo-ɔ ke, ne kii ye te maa

bunga bu Nyoo-ɔ ke. 25 Fiee fi nuuŋ lu fiee le mfi wu beniiŋ buti li kwe-e, buniŋ bee bukeey meey ye le be ni be feti bugoo ke, beniiŋ meey ye be tuu be ni be nyee booy li bugoo li ke. Be gii naa be ni be nuuŋ nee si benchindaa be Nyoo-ɔ liboo. 26 Kii fiee fi mbochu li kwe-e, ne meey baa ki teey ke kintsii le Kiŋwaati ki Maaŋ-e kii kiti ki te duti Nyoo yeti li Maaŋ ye tiiti le, ‘E mi Nyoo yi Abrahay be Nyoo yi Adzi maa Nyoo yi Yakoo ni?’ 27 Fi nuuŋ le Nyoo nuuŋ ye Nyoo yi biŋkwi ke, yi nuuŋ nuuŋ Nyoo yi beniiŋ be yonŋ. Ne chaŋ baa biee heŋ.” 28 Wi wumu wu te tiifi benchi be Nyoo-ɔ be, woo si Jiso bee beniiŋ baa techini biee, tuu heŋ si wu tuu fiee fi be bii li wuu le dze yi dzeey li, bii te li Jiso laa, “Nchi wu yeŋi benchi bechu nuuŋ wu la?” 29 Jiso tuu li wuu le, “Nchi wu yeŋi benchi bechu nuuŋ wuni wu tiiti le, ‘Hooo beniiŋ be Iselee woo yeey, Taa Nyoo, wu Nyoo yisey, Taa Nyoo wulu nuuŋ nee mumkpaŋ. 30 ɔ kongsii Taa wu Nyoo ya be shey ya chi, ɔ nyee kikoo ko li yi-i kichu, ɔ gee bufii bwo li yi-i buchu, ɔ nindi li yi-i be bunga bwo buchu.’ 31 Nchi wu biki li wuni se nuuŋ le, ‘ɔ kongsii gwaana sio kongsii yi ya.’ Nchi wumu nuuŋ ye lu wu yeŋi bani ke.” 32 Wi wu te tiifi benchi be Nyoo-ɔ we se tee li Jiso-o le, “Wi wu Ntiife, ɔ tuu nee buoy. ɔ tiito nuuŋ cheey le Nyoo nuuŋ nee mumkpaŋ yimi nuuŋ ye lu fuki yi nsii ke. 33 Ngongise yi be shey chi, ngewu bufii li yi-i buchu, nimu li yi-i be bunga buchu be ngongise gwaana sio kongsii yi ya, tuu wu yaa maa mferu muntofi be nyay yi tonye maa bentaanche bamu.” 34 Le Jiso tuu heŋ si wu tuu si wi bufii, se tuu tee li wuu le, “ɔ nuuŋ ye mfiŋ li nle li bumfoŋ bu Nyoo-ɔ ke.” Leŋji lelu, wi se te meey ki tuu ke le maa mbe le bii fiee li wuu ke. 35 Jiso be tiifi beniiŋ li yih yi muntofi-i, dza bii li bee laa, “Beniiŋ be tiifi benchi geeŋ be se tiiti le Kinsofu ki Nyoo te kaache nuuŋ gwane Mfoŋ Daafi? 36 Nuuy e Fiana yi Waay te saa yi fe se Mfoŋ Daafi wuni kweey kii Kinsofu kilu tiiti le, ‘Taa Nyoo te tee li Taa li le shee le kibene kee ki kigoye-e, nsiiŋ fe yi giiki beniiŋ bee be mbani-i wu tomi bikaa biee li bee.’ 37 E Daafi kibee teenyi wu le Taa we, fi geeŋ se tuu ni nuuŋ gwani?” Si Jiso te tiiti biee bini le, kintutu ki beniiŋ le heŋ ki te nuuŋ fe te wuki kinetene wuu be. 38 Le tuu ni tiifi beniiŋ dza tee li bee le, “Dzo yeey mfi, be beniiŋ be tiifi benchi be Nyoo-ɔ. Be ti kongsii nchumine ndu yi nyooŋa yi nyooŋa be dengi li bintsii bi be kabini biee li le beniiŋ

ni be yeeshi be be kin'yokise. **39** Fe be gęęj li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, ke fe tsɔno-ɔ, be tsaa nęę nuuŋ bintindu bi nɔŋa bi nɔŋa, be se shee li bi-i liwe. **40** E nęę be be tusi bukeęę beęęku-u lijiŋ, be yeŋgi be fii biee bi bee, be tuu be feti nleke li Nyɔ-ɔ wu deendi le be ni be doonchi yi. Ƴwaani bani beniŋ, wu be wu nge gii naa bee nge.” **41** Jiso dza gęęj le shee limfwe li fiŋko fi nya-a fi li yih yi muntofi-i, se bichi si beniŋ beę be giki kwa le fiŋko filu-u. Beniŋ be kwa se tē beę nge be giki kwa le ngeokwe-e wu. **42** Kweęŋku wumu se dza be, nuuŋ wi wu kifoo, geę munini le mumfeę mu feti lisi chi kwa-a chi mumpaŋ, wu meę ki bo ke fiee ke. **43** Jiso se teę bɔŋ bee be kintutu-u tee li bee le, “Ntee li be-eŋ cheę le kweę ŋku wuni wu nuuŋ wi wu kifoo, nyę wu yaa beniŋ bechu be geę fiee le fiŋko fi li yih yi muntofi fini. **44** Beniŋ bechu be be be nyę, be be beę nuuŋ be tsuu yi kwa wu be wu yię wu shooshi. Se nuuŋ le, bee be be kifoo kee kichu wu nyę fiee fichu fi be kemi, nuuŋ fi fi bee nuuŋ le ni tsiŋ li fi-i.”

13 Le Jiso ni dzeti fe yih yi muntofi-i, Ƴwani wu kintutu wumu tee li wuu le, “Wi wu Ntiife biche ɔ ŋeŋ ta yi nyɔŋa yi nuuŋ li yih yini-i. Yih yini gbeŋgi ye yi nuuŋ yih yi shaan!” **2** Jiso tuu li wuu le, “Ɔ ŋingɔ yih yi shaan yini ni? Nuuŋ tete chimumkaŋ tē she li chimu-u fuki fe be bache chi fekwiŋ nsij ke.” **3** Jiso dza gęęj beę shee li Ƴkume wu Biti bi Oli-if le kimbe ki bichi yih yi muntofi, Pita bee Jeę mɔ Jɔŋ mɔ Andolo gęęj bebe be tee li wuu le, **4** “Tee bee mfi wu biee bini gii naa bi ka, ɔ tuu ɔ tee tē bee bendoonche be gii naa be doonche mfi wu biee bini bichu tē nuuŋ le bi ka.” **5** Jiso se tee li bee le, “Ƴęęge yeę le kiŋ wi ni tuu yeę be beŋ ne taŋ dze ke. **6** Beniŋ nge gii be ni beę be dzeti bukoŋ bweŋ be tekisi felii, wi ni kwengi le, ‘E mi wulu.’ Be gii be ni be feti le be yeŋgi be beniŋ nge be se tendi dzé. **7** E ne naa ne woo le be tundi baa dziŋ ke le dziŋ gii yi nuuŋ lu, kiŋ shęŋ ni yi keeti beŋ ke. Bini bieę biee bi kemi le bi ka. Se nuuŋ le, bi doonchi ye le nshe meę ye kituŋ ke. **8** Kweę gii wu ni wu tundi dziŋ be wumu, mfɔŋ wumu tundi dziŋ be wumu. Nshe gii yi ni yi nduŋgi li bintsii li bintsii li, dzeę ni yi keeti. Bini bieę meę bieę fintę si ntunu wu kweę ti beęchi. **9** Fe ne nuuŋ fe, ne dzeti yeę mfi. Ne keę le be gii be nyę beŋ li tsan yi beniŋ be seki bensa-a. Be gii

be fiaamfie beŋ li yih yi kintaashe, ne gii ne leŋ li Ƴgmina-a limfwe, mɔ li bemfo-ŋ limfwe kii mi, kii le ne tiiti baa li bee kii mi. **10** Se nuuŋ le be kemi le be saa be tee kii ntoŋ wu dzeę wu Nyɔ li teę chichi-i. **11** Mfi wu be kɔ beŋ be giŋgi be beŋ li yih yi nsa-a, kiŋ ne ni ne buki yi laa ne giŋgi baa ne tee le la le ke. Mfi wu ne gęęj, ne tiiti nęę nuuŋ fiee fi buti li bimfimu bine-e li mfi wulu-u, kife meę ye n'yɔru wune ke. E Fiana yi Waan yi gii yi ni yi nyę n'yɔru li bimfimu bine-e. **12** Wi gii dza dzɔ Ƴwani nyę le be wo, te Ƴwan dzɔ Ƴwani nyę le be wo. Bɔŋ gii be dza tē be ni be biindi bikaa le btee bebee mɔ le beni bebee lęjiŋ, be ni be feti le be woye be. **13** Beniŋ bechu gii be ni be baanini beŋ kii bukoŋ bweŋ. Se nuuŋ le, wi wu gii kaŋ shęŋ nsiŋ gęęj bo fe kimerise-e gii naa bɔne. **14** (Wi wu teenyi kiŋwaati kini woo fini bujɔŋ,) mfi wu ne ŋeŋ fiee fi bendi yi fi nuuŋ fi biifi kintsii fi lemi fe fi bee fi kemi ye le fi ni fi lemi ke, beniŋ be nuuŋ Judiya kifi be miri li beŋkume-e. **15** Kiŋ wi wu nuuŋ le yi-ih lewe tuu shee le le li yih dzɔ mɔ nuuŋ fiee le ni giŋgi be fi ke. **16** Kiŋ wi wu nuuŋ liwe tuu kaari le be dzɔ ndu ye yi fooche ke. **17** Ƴge wu nyɔŋa we li jo yeę li bukeę be nuuŋ be fe-e, mɔ be kisi bɔŋ. **18** Ne leki yeę li Nyɔ-ɔ le kiŋ fiee fini naa fi ka nuuŋ mfi wu fokpɔŋ ke. **19** Beniŋ gii be ŋeŋ nge li jo yilu-u, se Ƴwaani weę nge ti meęŋ mɔ saa ki nuuŋ ke lu fe mbeche si Nyɔ tē tɔŋ nshe mbe mbochu deeni ke. Ƴwaani weę nge meę ye le naa tuu nuuŋ mɔ lu ke. **20** Bee le Taa ni meę ki gate ke fe jo yi nge yilu ke, wiwoŋ mumkaŋ wu boche-e lu ke. Se nuuŋ le, kii beniŋ bee be tē tsaa kituŋ wu geę, wu gatɔ fe jo yilu-u. **21** E wi tee li be-eŋ li jo yilu-u le, ‘Biche yeę ne ŋeŋ, Kinsofu ki Nyɔ tē kaache keę feni!’ Mɔ nuuŋ le, ‘Ƴeŋ yeę wuu wu fe fiye!’ Kiŋ ne ni beŋ ke. **22** Ne keę le beniŋ gii naa be ni be beę be yeŋgi le e be binsofu bi Nyɔ tē kaache, bamu se ni be kwengi le e be be nuuŋ bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, be feti biee bi doonchi buŋga bubeę, be feti te binte wa bi bieę le, be monchi le e dze nuuŋ lu, be yeę be beniŋ be Nyɔ tē tsaa be se taŋ dze. **23** Ne keę le. Mi nteeę bieę bini bichu li be-eŋ bi meę se bi naa bi dzɔ kintsii. **24** Naa nuuŋ li jo yilu-u, mfi wu nge wulu ka, jobe dza chi jiŋ, kwii te tuu le wu nęę ke, **25** muntsɔŋ ni mu dzeti liboo mu weyi, bieę bi liboo bichu bi kemi buŋga seese. **26** Be deeni, beniŋ se ŋeŋ si Ƴwanewi shiiti beę li kikuŋ kemi buŋga nge mɔ

bunɔŋa. 27 Gii se tuumi benchindaa bee be gɛɛŋ li boo yi naa li, fe kiboo bee nshe luushi, banche beniij bee bɛ tɛ saa. 28 Laanche yɛɛŋ fiee li kigumɛ-ɛ. Ki bɛɛ fe ki sanye yɛŋɛ, bibɛ bechi mbɔche li ki-i, nɛ kɛɛ le ndzɛɛŋ yɛ tseke. 29 Nɛɛ le ɛ nɛ ŋɛŋ biee bini keti, nɛ kɛɛ le mfi wulu we tseketsɛke fweɛŋ. 30 Ntee beŋ cheɛŋ le kiŋgɔke ki dɛɛni kini nuuŋ ki tɛ naa ma fuki fɛ biee bini bichu ka nsij kɛ. 31 Kiboo bee nshe gii bi ka, se nuuŋ le, jɛ yɛŋ nuuŋ tɛ naa ka kɛ. 32 Bedɛɛni, wi se nuuŋ yɛ lu wu kii jobɛ chilu mɔɔ nuuŋ mfi wulu kɛ. Mɔɔ nuuŋ benchindaa bɛ Nyɔ-ɔ bɛ liboo kɛ ɔwanɛ Nyɔ kii yɛ nɛɛ tɛ kɛ. ɛ nɛɛ Tee wuu mbiij wu kii. 33 Bedɛɛni, nɛ bichi nɛ tɛŋgi, kifɛ nɛ kii yɛ mɔɔ mfi wulu kɛ. 34 Fi fieɛ si wi ti bɛɛ ɛ leti ndɛndɛ, fɛ dzɛti lɔɔ, gɛɛ yih yɛ li tsɔŋ yi bɔɔŋ bee bɛ nime, wi bɛ chee chi nime, wi bɛ chee chi nime, tee li wi wu kiichi fweɛŋ wu mbaŋ le she ɔ ni ɔ kiichi bujɔŋ. 35 Bedɛɛni, nɛ tɛŋgi tɛ, kifɛ nɛ kii yɛ mfi wu tɛ yih gii naa kaari bɛ kɛ. Nuuŋ tuu bɛ le fɛmfo-o, kɛ butuu kintikinti, kɛ mfi wu nyineshee yi ŋkosi tɔɔŋ, kɛ fɛ ŋwɛɛŋ taantaarj. 36 Kiij ni dza taa mbunde ŋɛŋ nɛ liiti kɛ. 37 Fieɛ fi mi n'yo li be-ɛŋ fini, mi n'yoɔ li beniij bechu le, 'Wi ni tɛŋgi.'"

14 Tɛ she jo faa le ni nuuŋ jobɛ chi Tsɔnɔ chi N'yafuwee bɛ Tsɔnɔ chi Kibele ki bɛ mɛɛŋ ki gɛɛ kɛ kishee le kɛ-ɛ. Bɛɛ muntofi bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa mɔɔ beniij bɛ tiifi benchi bɛ Nyɔ-ɔ tɛ weki dze yi bɛ nuuŋ bɛ kɔɔ Jiso le le munyiikɔɔ li, bɛ wo. 2 Bɛ le ntsooŋ li yi yi bee le, "Kiij tɛ ni mɔŋ fieɛ fini li mfi wu bɛ feti Tsɔnɔ-ɔ kɛ, kifɛ ɛ tɛ mɔŋ, fi bɛ bɛ ŋkweŋ le beniij li lenti." 3 Jiso tɛ nuuŋ li kitoŋ ki Betani-i, li yih yi Simu wu wi wu chigɔŋ chi nɔŋa-a, ɛ bɛ tɛ shee bɛ jii bieɛ, kwɛɛŋ wumu dza le bɛ fikoo fi mɛɛŋ mamu mɛ sɛɛndi ni shuuyj. Mɛɛŋ mani tɛ tɛɛmi kwa ŋge, bɛ tɛ nache mɛ bɛ naad wuwu. Le le le, boote kimfime ki fikoo filu tumi mɛɛŋ malu li kikoo ki Jiso-o. 4 Beniij bamu dza bɛ ŋuŋini bɛ bɛ, bɛ tiiti le, "Bifisi mɛɛŋ mani ni kii la? 5 Bee nuuŋ bɛ kabɛ mɛɛŋ malu, mɛ yaa kwa benchuki gii tɛɛ, bɛ nyɛ kwa wulu li beniij bɛ kifoo le." Bɛ ŋasɛ bɛ wu. 6 Se nuuŋ le, Jiso tɛ tee li bee le, "Gɛɛ yɛɛŋ wu nshiij. Nɛ nyɛɛ wu ŋge kii la? Wu fɛɔ nuuŋ fieɛ fi dzeɛŋ li mi-i. 7 Nɛ kɛɛ le beniij bɛ kifoo le gii bɛ ni bɛ nuuŋ bɛ beŋ mfi kwi. Nuuŋ nɛ ni nɛ fii bɛ mfi wu nɛ kɔŋgisi. Se nuuŋ le, nnuuŋ nte nuuŋ bɛ beŋ mfi kwi kɛ. 8 Kwɛɛŋ wuni fɛɔ nuuŋ fieɛ fi bee kɛmi le fɛ. Wu

fwaɔ mi bɛ mɛɛŋ mani ni, le nache nuuŋ yi yɛŋ mɛɛŋ si bɛ gii bɛ diyɛ mi. 9 Ntee beŋ cheɛŋ le, mɔɔ nuuŋ fɛŋ fɛ bɛ gii bɛ ni bɛ fenjisi ntɔŋ wu dzeɛŋ wuni li kikoo ki nshe kichu, fieɛ fi kwɛɛŋ wuni fɛ bɛ gii bɛ ni bɛ tiiti tɛ kii fi, bɛ kiimi wu." 10 Judas Iskaliyɔ wu tɛ nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ bɛ kintutu-u bɛ Jiso bɛ yoofi ntɔɔ bɛfɛ wɛ tɛ dza gɛɛŋ fɛ bɛɛ muntofi bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa le kabɛ Jiso li bee. 11 Le bɛ woo le, bɛ nɛɛɛ ŋge, bɛ kaache wu le bɛ gii bɛ nyɛ wu kwa. Se bechi weki dze yi gii nyɛ Jiso li tsɔŋ yi bee. 12 Jobɛ chi ŋkosi chi Tsɔnɔ chi Kibele ki bɛ mɛɛŋ ki gɛɛ kɛ kishee le kɛ chi bɛ tɛ shiij bɛ sɛɛti ŋwarj wu kiŋkɔ li Tsɔnɔ chi N'yafuwee tɛ bɛ chi kache, bɔɔŋ bɛ Jiso-o bɛ kintutu-u bii li wuu laa, "ɔ weki le tɛ gɛɛŋ tɛ nache nuuŋ fɛŋ le kɛ ɔ ji Tsɔnɔ chi N'yafuwee fɛ?" 13 Se tɔŋ bɔɔŋ bee bɛ kintutu bamu bɛfɛ, tee li bee le, "Gɛɛ yɛɛŋ li kito-ɔŋ, mfi wu nɛ giijgi lɔɔ, nɛ gii nɛ ŋɛŋ wi wumu ɛ wu too dzɔɔ le tɛnɛ-ɛ, nɛ bieɛ wu. 14 Mfi wu wu gɛɛŋ wu le li yih yi wu le lu-u, nɛ tee li wi wu kɛmi yih yilu-u le Wi wu Ntiife biitɔɔ laa lɔŋ wɛ wu beniij bɛ ndɛndɛ-ɛ wu bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u gii bɛ ji Tsɔnɔ chi N'yafuwee lu nuuŋ fɛŋ le? 15 Gii se doonche lɔŋ wu nyɔŋa wu lewe li yih yi biji-i wu bɛ bɔsɛyi bɛ nache kituŋ wu nuuŋ, nɛ se nache bieɛ bijɛ lu." 16 Bɔɔŋ bɛ kintutu belu se dza bɛ gɛɛŋ li kitoŋ kilu-u, bɛ gɛɛŋ bɛ ŋɛŋ bieɛ nɛɛ yɛɛŋ si Jiso bee tee li bee. Bɛ se nache bieɛ bijɛ bi Tsɔnɔ chi N'yafuwee chilu-u lu. 17 Le ni nuuŋ le fɛmfo-o, Jiso bee bɔɔŋ bee bɛ kintutu bɛ yoofi ntɔɔ bɛfɛ baa taashe lu. 18 Bɛ shee bɛ jii bieɛ, Jiso dza tee li bee le, "Ntee beŋ cheɛŋ le wi wumu li beŋ linti gii kabɛ mi, wi wuni jiɔ bieɛ tɛɛ wu." 19 Le bɛ woo le, bɛ dza bɛ to nshiij nshiij, bɛ se tiiti li wuu wi mumkpaŋ mumkpaŋ le, "Ŋkiiɔ le ɛ mi kɛ." 20 Se tuu le, "ɛ nɛɛ wi wumu li beŋ bɛ yoofi ntɔɔ bɛfɛ bani-i wu fuundi kibeɛ le sho-o tɛɛ wu. 21 ɔwanɛwi gii gɛɛŋ nɛɛ si bɛ tɛ tɛɛ kii wu. Se nuuŋ le, ŋge wu nyɔŋa wɛ li wi wu kabɛ ɔwanɛwi. Fi tɛ dzɔɔŋ ŋge le gii bɛ ba wu ki bie kɛ." 22 Si bɛ tɛ jii bieɛ le, Jiso dza dzo kibeɛ, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, booyɛ, nyɛ li bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u tee le, "Kɔ yɛɛŋ, yiij yi yɛŋ." 23 Tuu dzo tɛ fika, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, se nyɛ fika filu li bee, bɛ wɔŋ bɛ bechu. 24 Tee li bee le, "Mani nuuŋ ŋgɔŋ mɛŋ mɛ Nyɔ ji leh lu mɛ bo kii beniij ŋge. 25 Ntee beŋ cheɛŋ le mɛɛŋ yɛ naa ntuu ŋ'wɔŋ mbiij mɛ gwɛɛŋ wu kiti ki lɛɛndi mani-i kɛ nsiiŋ gɛɛŋ bo jobɛ chi ŋgii naa

26 Le Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u mɛɛshi, be yoo jumi chi n'yɔɔnche-ɛ, be dza be michi be giingɪ li ɪkumɛ wu Biti bi Oli-if. 27 Jiso tɛ dza tee li bee le, "Beŋ bechu gii nɛ tuu bikaa lijɪŋ. Fi nuuŋ si be tɛ tɛɛ Nyo tiiti le, 'ɪgii ɪ'wo wi wu kiichi nshɔɔŋ, nshɔɔŋ se saange.' 28 Se nuuŋ le, mfi wu Nyo buu mi li kwe-e, ntɔo mbaŋ li be-ɛŋ Galilii." 29 Pita tuu li Jiso le, "Mɔɔ nuuŋ le beniɪŋ bechu gii be chee bikaa le wɛɛ jɪŋ, be to lijɪŋ, nuuŋ nte nchee kɛ." 30 Jiso tee li wuu le, "Ntee we cheɛŋ le butuu bu beŋ buni, fi fiee le fɛ nyineshee gii yi ni yi nuuŋ le yi tɔɔŋ kinga kife, nuuŋ ɔɔ faaŋ mi kinga kiteɛte." 31 Pita yɔ be burga tee le, "Mɔɔ nuuŋ le ɪkwi tɛɛ wɛ, nuuŋ nte naa mfaaŋ wɛ kɛ." Le tee le, be bechu tee nɛɛ tɛ si wu tee le. 32 Be geɛŋ be le li wɛ wu mbaŋ wumu-u, be teenyi le Gesemani, Jiso tee li bɔɔŋ bee be kintutu le, "Shee yeɛŋ feni, ɪgeɛŋ nleke li Nyo-ɔ." 33 Dzo Pita be Jeɛŋ mɔɔ Joɔŋ, bee be dza fe. Se dza tuu seki biee wuki ntɔnye. 34 Tee li bee le, "Shɛŋ yeŋ ye nshiɪŋ nshiɪŋ ɪge yi nuuŋ ɪkwi. She yeɛŋ nɛ ni nɛ tɛŋŋi feni." 35 Jiso dza fe kiingɪ geɛŋ limfwe niɪŋ, we fekwiɪŋ, leke li Nyo-ɔ le ɛ dze bee yi nuuŋ lu, mfi wu ɪge wulu ka nɛɛ. 36 Leke li Nyo-ɔ le, "Abba, Baa weŋ, ɔ nuuŋ ɔ fɛ nɛɛ fiee fichu. Tsaaki fika fi ɪge fini kii ni ɪ'woŋ. Se nuuŋ le, fɛɛ nɛɛ si ɔ kɔŋgisi. Kiɪŋ ɔ ni fɛ si ɪkɔŋgisi kɛ." 37 Jiso kaari to lijɪŋ le bee, ɪŋɛ be liiti. Bii li Pita laa, "Simu, ɔ liiti lɔɔ ni? ɔ nuuŋ tɛ taŋ le geɛŋ bo ntɔŋ wu mfi mumkpaŋ ni? 38 Nɛ nuuŋ yeɛŋ we nɛ leki li Nyo-ɔ kii mɔnche ni be le be-ɛŋ. Fi fiee cheɛŋ le shɛŋ kɔŋgisi yeɛ, se nuuŋ le nyaŋ yi bwiŋ nuuŋ fɛɛ." 39 Si wu tee le kaari geɛŋ leke li Nyo-ɔ nɛɛ si bee saa leki li Nyo-ɔ. 40 Le tuu ni karisi tuu lijɪŋ, ɪŋɛ bɔɔŋ bee be kintutu-u be liiti kife chilefe tɛ nuuŋ be le lii ɪge. Be mɛɛŋ ki kɛ kɛ fiee fi be nuuŋ be tuu li wuu kɛ. 41 Kaari to lijɪŋ kinga kiteɛte, bii li bee laa, "Nɛ mɛɛŋ nɛ liiti nɛ fufini finɛ ni? Chi kɔche cheɛ. Mfi wulu bɛɔ. Be kabe baa ɪwanɛwi li beniɪŋ be bifi-i. 42 Dza yeɛŋ we tɛɛbeŋ tɛ ni tɛ giingɪ. Biche yeɛŋ nɛ ɪŋɛ, wi wu kabe mi bɛɔ kituŋ." 43 Nɛ si Jiso tɛ mɛɛŋ yeti le, mfwa mumkpaŋ Judas wu tɛ nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ be Jiso be yooŋi ntɔɔ befe baa biee buse. Tɛ gii bɛɛ be kintutu ki beniɪŋ le be kemi nyɔ be bimboki, ɛ bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniɪŋ be tiifi benchi mɔɔ beniɪŋ be seki kwɛɛŋ tɛ toŋ be. 44 Tɛ nuuŋ ɛ wi wu tɛ kabe Jiso wulu tɛ nache be beniɪŋ belu tee le, "Wi wu

ɪgii n'yesi, ɪkoke nyɔɔche, ɛ wu, nɛ bieɛ nɛ kɔɔ wu, nɛ dzo wu, nɛ giingɪ be wu nɛ bichi kii ni lete." 45 Si Judas be le, geɛŋ mfwa mumkpaŋ fɛ Jiso, yesi wu le, "Wi wu Ntiife." Si wu yesi wu le, koke wu nyɔɔche wu. 46 Beniɪŋ baa lɔŋ tsarɪ li Jiso, be cha wu. 47 Wi wumu tɛ gii lemi bee be Jiso tsɔɔ nyo ye yi dziŋ, keri kintoŋ ki mfwa wu kikoo ki bete muntofi lu, sonde. 48 Jiso bii li beniɪŋ belu laa, "Nɛ be le nɛ kɔɔ mi nɛ bɛɛ be nyɔ mɔɔ bimboki kɛɛ nɛ be le nɛ kɔɔ nuuŋ wi ni? 49 Ntuu nshiɪŋ nuuŋ tɛɛbeŋ li jo-ɔ li jo-ɔ mɔɔ li yih yi muntofi, ntiifi beniɪŋ, nɛ mɛɛŋ ki kɔɔ kɛ mi kɛ. Se nuuŋ le, fini keti fieɛ deeni ni le fiee fi be tɛ tɛɛ le Kiŋwaati ki Nyo-ɔ be fi kɔche." 50 Bɔɔŋ be Jiso be kintutu bechu se lɔŋ wu fe, be kifi. 51 Sɔɔnɛ wi wumu tɛ biki wu, ti mɛɛŋ ki lii kɛ fiee ndu li wuu bwiŋ kɛ, tɛ nuuŋ nɛɛ be ɪkwenkwe wu ndu kwaa libwiŋ. Be geɛŋ le be kɔɔ tɛ wu, 52 ndu yilu fanche, chine lete tiŋ kilɛɛ. 53 Be dzo Jiso, be geɛŋ be wu fe kikoo ki bete muntofi-i. Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniɪŋ be seki kwɛɛŋ mɔɔ beniɪŋ be tiifi benchi baanche fe. 54 Be tɛ giingɪ be Jiso Pita biki lejɪŋ mfiɪŋ. Geɛŋ bo la kintikinti wu kikoo ki bete muntofi-i, se shee bee beniɪŋ be tɛ kiichi la wulu wɔɔnsi wi. 55 Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniɪŋ bechu be seki bensa tɛ weki fiee fi be nuuŋ be kayɛ li Jiso-ɔ, fi fɛ se be wo wu. Se nuuŋ le, be ti mɛɛŋ ki ɪŋɛ kɛ fiee kɛ. 56 Beniɪŋ ɪge tɛ lemi lejɪŋ le nsa wu binsɛ li kii Jiso. Se nuuŋ le, wi tɛ tiiti ye fiee fi kochini be fi wumu kɛ. 57 Beniɪŋ bamu tɛ dza be leŋ we, be kayɛ bi bee binsɛ li wuu, be tee le, 58 "Tɛ tuu tɛ woo tiiti le gii shaanshe yih yi muntofi yini yi wiwoŋ gwaŋ be tsarɪ, dzɔɔ jo taa kaari gwaŋ yimi yi nuuŋ ye ɪgwanu wu wiwoŋ kɛ." 59 Mɔɔ si be tɛ tiiti le, tɛfɛ chi bee tɛ bɛɛ ye chi kochini kɛ. 60 Kikoo ki bete muntofi-i se dza ki leŋ we beniɪŋ limfwe, ki bii li Jiso-ɔ laa, "ɔ kemi ye fiee fi ɔ nuuŋ ɔ tuu kɛ ni? ɔ wuki nɛɛ bieɛ bi beniɪŋ bani tiiti kii wɛ ni?" 61 Jiso ba shiɪŋ, mɛɛŋ ki tuu kɛ fiee kɛ. Kikoo ki bete muntofi kɛɛ tuu ki bii li Jiso-ɔ laa, "ɔ nuuŋ Kinsofu ki Nyo tɛ kaache ki ɪwane Nyo, Nyo yi be yɔɔnchi ni?" 62 Jiso tuu le, "ɛ mi. Nɛ gii naa nɛ ɪŋɛ si ɪwanɛwi shee le kibɛnɛ ki kigɔŋɛ ki Nyo-ɔ yi kemi Bunga-a, nɛ tuu nɛ ɪŋɛ si shiiti bɛɛ liboo li kiku-urɪ." 63 Kikoo ki bete muntofi kɛɛ woo le, ki gaame ndu yi ki, ki bii laa, "Fieɛ mɛɛŋ lu fi tɛɛbeŋ tuu geendi wi le leŋ feni ni tiiti ni? 64 Nɛ mɛɛŋ ki woo kɛ si dzeti kintsii ki Nyo-ɔ ni?

Ne tee le la?” Beniinj bechu sonde le we wi wu be nuuj be wo buwo. **65** Beniinj bamu bechi be kwiyi Jiso be budii, be karj lii yee, be juti wu be munjo, be tiiti le, “Doonche kintomfoj ki Nyoo-oo kee deeni.” Beniinj be nchi dza be dzo Jiso be bechi be tuki wu. **66** Si Pita te nuuj dze le kwiinj la kintikinti le, gwaakweej wumu li booj be bukeej be te nindi li kikoo ki bete muntofi-i dza be li wuu lichij. **67** Si wu nej Pita wooni wi le, biche wu ni fwiinj, tee le, “O bee te nee Jiso Wi wu Nasare we.” **68** Pita faanj, tee le, “Nkii ye fiee fi o tiiti fini ke. Nkii ye ke.” Si wu tee le, dza fe geenj fe fweej wu mbanj, nyineshee tooj. **69** Le gwaakweej we ka nej wu, tee li beniinj be te lemi fe-e le, “Wi wuni e wi wumu li bee linti.” **70** Pita ka faanj. Le mfi kiingji niinj, beniinj be te lemi fe baa tuu be tee li Pita-a le, “E cheej le o nuuj wi wu be, kife e we wi wu Galilii.” **71** Pita chini, teej kinloo li yi yee li, tee le, “Nkii ye wi wu ne tiiti kii wu wuni ke.” **72** Mfwaa mumkpanj nyineshee tuu yi tooj li kinga kife. Pita se kimi tefe chi Jiso bee tee li wuu le, “Nyineshee gii ni yi nuuj le yi tooj kinga kife, nuuj oo faanj mi kinga kiteete.” Wanj kwe.

15 Le lekuuj ni le nuuj kee le wuuti laa ni, bete muntofi be noja be noja be beniinj be seki kweej maa beniinj be tiifi benchi be Nyoo-oo, maa beniinj bechu be seki bensa, be be shee be dzo ntanj, be karj Jiso, be dzo wu be geenj be wu be nye li tsanj yi Paile-et. **2** Paillet bii li Jiso laa, “E we Mfoj wu Bejuu ni?” Jiso tuu li wuu le, “Fi fiee si o tee.” **3** Bete muntofi be noja be noja se bechi be kayi biee li Jiso-o nge. **4** Nee le, Paillet tuu bii li Jiso laa, “O kemi ye fiee fi o nuuj o tuu ke ni? O wukoo nee biee bi be kayi li we-e bini ni?” **5** Se nuuj le, Jiso ti meej ki tuu ke le tuu fiee li wuu ke. Fiee filu yaa Paillet. **6** Bedeeni te nuuj li mfi wu Tsongo chi N'yafuwee chini, Paillet buu wi wu ncha mumkpanj li yih yi ncha-a wu beniinj leke. **7** Te nuuj li mfi wulu-u, wi wumu nuuj li yih yi ncha-a bukoj le Baraba, nuuj li kintutu ki beniinj be te nuuj li yih yi ncha-a be te bechi kpe fe kintsii li be woye beniinj baa. **8** Kintutu ki beniinj le se bechi ki tiiti le Paillet fe si ti shiinj feti li bee. **9** Paillet bii li bee laa, “Ne weki le mbuu nuuj Mfoj wu Bejuu ni?” **10** Te gii biiti le kife te kii le bete muntofi be noja be noja te nye Jiso li tsanj yee li kife bimi te fuumi be be wu. **11** Se nuuj le, bete muntofi be noja be noja te kuse kintutu ki beniinj le le

be tee le buu nuuj Baraba. **12** Paillet tuu bii li bee laa, “E mi mbuu le, ngeej be wi wuni wu ne teenyi le Mfoj wu Bejuu wuni?” **13** Be tuu be wanj lewe le, “Be ta wu li kintaaj li bu taru.” **14** Paillet bii li bee laa, “Be ta wu kii la? Fiee fi bifi fi wu fe nuuj la?” Be tuu be wendi be giingji nee bulimfwee le, “Be taaj wu li kintaaj li.” **15** Nee le, Paillet se buu nuuj Baraba kife te weki le fe si kintutu kee te kongoji. Tee be faanj Jiso, se nye le be geenj be taaj wu li kintaaj li. **16** Beniinj be nchi be Paile-et se dzo Jiso be le be geenj be wu le nto wu be te teenyi le Pletoolom. Si be te le le, be se korj kinke ki kintutu ki beniinj be nchi-i kee kichu ki bancha. **17** Be dzo ndu yi bumfoj yi gbao be chuume wu li bwij, be se lo kifo ki bumfo-ooj ki nuuj bjaaj bjaaj be beej wu li fa. **18** Be bechi be bundi wu le, “Buri, Mfoj wu Bejuu.” **19** Si be te feti le be tuki wu be kimbaaj li kikoo li, be kwiyi wu be budii, be be be tundi nuj wu lii, be bundi wu. **20** Le be choose wu le be meeshi, be kaari be buu ndu yi bumfoj yi gbao ye wu li bwij, be lii wu ndu yee li bwij, be dzo wu be giingji le be geenj be taaj wu li kintaaj li. **21** Le be ni be giingji, be bike be wi wumu kuuki litoo bukoj bwee le Simu, nuuj wi wu Selij. Te nuuj te Alekesanda be Lufu. Be karj wu le too kintaaj ki Jiso-o. **22** Be giingji be Jiso, be geenj be bo fe kintsii ki be teenyi le Goojoota, (bukooj buni nuuj le Kingefi ki Kikoo le,) **23** be nye mbiinj li wuu le woj e be fiinse be ntsi yimi yi be teenyi le mee. Se nuuj le Jiso ti meej ki woj ke. **24** Be se ta wu li kintaaj li. Be dzo ndu yee le be gache li yi yi bee be se toj karj be ndu yilu le be kee wi wu nuuj dzoo. **25** Mfi wu be te ta Jiso li kintaaj li te nuuj jobe bikaa mfomeyoofi fejeewe. **26** Be tsee fiee fi be ta wu li kintaaj li kii fi, fi nuuj le, “Mfoj wu Bejuu.” **27** Be te taye te beyi bamu befe li bintaaj li wumu le kibene ki Jiso-o ki kigooje, wumu le kibene kee ki kimese. [**28** Fi se be fi kache si be te tsee le Kijwaati ki Nyoo-oo le, “Be te fa wu li kintutu ki beniinj be te cho biee li lenti.”] **29** Beniinj se keti be njingi Jiso be tiki bikoo, be tsuki wu be ntsooj be tiiti le, “Ejheej! We wu nuuj o shaanshe yih yi muntofi o kaari o gwan yi li jo taa li, **30** fi yi ya, o shee li kintaaj kee li.” **31** Bete muntofi be noja be noja be beniinj be tiifi benchi be Nyoo-oo tuu bee choosi wu be tiiti li yi yi bee le, “Te gii fii beniinj bamu, kee nuuj fi yi yee nsij. **32** Wu wu nuuj Kinsofu ki Nyoo te kaache, wu wu nuuj Mfoj wu beniinj be Iselee

shee li kintaarj li deeni te nɛɛj te se beɛj li wuu.” be beɛj mfweeɛj wu dziɛj wɛɛ be se le le? **4** Se Beniij be be tɛ taarj be li bintaarj li be Jiso baa tɛ tsuki tɛ wu be ntsoorj. **33** Le geɛj bo fenshaarj kintikinti, lɛkuurj dza le jɛj kwɛɛj kwikwi nsiirj geɛj bo jobɛ bikaa bitɛɛtu le femfo-o. **34** Le ni nuurj jobɛ bikaa bitɛɛtu, Jiso dza dzaarj lɛwe le, “Elɔy, Elɔy lama sabatani,” fi nuurj le, “Nyo yɛj, Nyo yɛj, ɛ la fi ɔ lɔɛ mi ni?” **35** Le beniij bamu be tɛ lemi fe woo, be tee le, “Yike yɛɛj nɛ woo, teenyɔɔ Elaja.” **36** Wi wumu li beɛ linti dza lete dzo kifiirj, foorj li mbiirj mɛ mgbanyi-i, fase li fintiirj li nɛɛki le worj, se tee le, “Leme yɛɛj te nɛɛj laa Elaja gii be shiiki wu li kintaarj kini-i le.” **37** Jiso dza warj kwe lɛwe nɛge se yinde yindine wu kimerise. **38** Ndu yi tɛ gatini yih yi muntofi lenti tɛ bate kintikinti mbɛɛɛɛɛ fewe mbowu mbochu fete li biɛke bife-ɛ. **39** Le te kikoo wu beniij be nchi-i wu tɛ lemi Jiso limfwe tuu nɛɛj dze yi Jiso kwi le, se tee le, “Cheɛj cheɛj, wi wuni tuu nuurj ɛwane Nyo.” **40** Bukɛɛj bamu tɛ lemi fe mfiirj be bichi. Li beɛ linti tɛ nuurj Maariya Madalɛj be Maariya wu ni Jeɛj wu bwi be Joɛ, wumu nuurj Salome. **41** Bukɛɛj bani nuurj be tɛ shiirj be biki Jiso Galilii be fii wu. Be tɛ nuurj fe mɔɔ bukeɛj bamu tɛ nɛge be tɛ bieɛ Jiso beɛ be be Jerosaleɛj. **42** Tɛ nuurj le femfo-o booyaa, ɛ tɛ nuurj Jobɛ chi nache-ɛ le be le li jobɛ chi beshiinshi-i, **43** wi wumu wu Arimatia wu be tɛ teenyi le Joɛ, kaɛ shɛɛj geɛj nɛɛj Pailɛt lɛke gwini chi Jiso-o le geɛj diye. Joɛ wuni tɛ nuurj wi wu kintutu li beniij be seki kwɛɛj le, ɛ beniij tɛ guundi wu nɛge. ɛ wu kibɛɛ tɛ gii tɛɛɛɛɛ tɛ mfi wu bumfɔɛ bu Nyo-ɔ gii naa bu be. **44** Pailɛt woo, kimfime wɛnde wu le Jiso kwio kiturj. Se teɛj te kikoo wu beniij be nchi-i wɛ be, se bii li wuu laa Jiso beɛ kwi kiturj ni. **45** Le woo li te kikoo wu beniij be nchi-i wɛ le Jiso beɛ kwi, se nyɛ gwini chilu li Joɛ-ɛ. **46** Joɛ se dza geɛj go ndu yi dzeɛj, geɛj shiiki gwini chi Jiso-o, fieɛɛ fe, geɛj giiki le dziɛj yi be tɛ ɔɔ li kimba-ɛj, biirj tɛ tɛ chi nɔɛa baanye fweɛj wu dziɛj yilu lu. **47** Maariya Madalɛj be Maariya wu ni Joɛ tɛ nɛɛj kintsii ki be diye Jiso fe.

16 Le jobɛ chi beshiinshi be chi ka, Maariya Madalɛj be Maariya wu ni Jeɛj, mɔɔ Salome go mɛɛj mɛ seɛndi le be geɛj be fwa gwini chi Jiso-o lu. **2** ɛ tɛ gii mɛɛj taantaarj nɛɛ si jobɛ mɛɛj chi tɛti li jobɛ chi ɛkosi li fuu li, be dza be giirj fe dziɛj fe-ɛ. **3** si be tɛ giirj le be tɛ tiiti li yi yi beɛ le, ɛ noo wu gii bache tɛ tɛ chi

be beɛj mfweeɛj wu dziɛj wɛɛ be se le le? **4** Se nuurj le, le be lendi lii, be nɛɛj ɛ be tɛ biirj tɛ tɛ chilu. Tɛ tɛ chini tɛ nuurj kingingiri ki tɛ tɛ-ɛ. **5** Le be le le dziɛj, be nɛɛj saɔne wi wumu ɛ wu shee le kibɛne ki kigɔɛ-ɛ ɛ wu chuume ndu yi nɛɛj, yi nɛɛɛɛ. Yi kofi be. **6** Saɔne wi wulu tee li beɛ le, “Kiirj yi ni yi kooɛ beɛ ke. ɛkio le nɛ weki baa nuurj Jiso wu Nasare wu be tuu be taarj li kintaarj li wɛ. Mɛɛj yɛ feni ke. Wu boɔ li kwe-e. Biche yɛɛj nɛ nɛɛj fe be tuu be giiki wu. **7** Gene yɛɛj nɛ tee li boɔj beɛ be kintutu-u mɔɔ li Pita-a le tuutɔɔ mbaarj li beɛ Galilii. Nɛ gii nɛ nɛɛj wu le si tɛ tee beɛj.” **8** Bukɛɛj baa bo le dziɛj be kɛɛti ni kikikiki, be dza be kifi, ɛ bimfimu gbɛɛj bi wɛnde be ni kataara. Be ti mɛɛj ki tee ke fieɛ li wi-i ke, kife be tɛ chendi. [**9** (note: The most reliable and earliest manuscripts do not include Mark 16:9-20.) Jiso tɛ bo li kwe-e li jobɛ chi ɛkosi chi li fuu li mɛɛj li ki bitebite-e, saa buse nuurj le Maariya Madalɛj lii wu tɛ buu boɔj be kingundi-i li yi yee li mfomenyaarj. **10** Maariya se geɛj tee li beniij be Jiso tɛ nuurj beɛ be. Beniij bani tɛ nuurj ɛ be shee be chɛɛj bikoo be dii. **11** Le be woo si kwɛɛj wɛ tiiti le beɛ nɛɛj Jiso nuurj lu, be ti mɛɛj ki beɛ ke dududu. **12** Leɛjɛ lɛlu, Jiso tuu doonche yi yee li beniij beɛ bamu be kintutu-u beɛ be giirj li kitorj kimu ɛ mbose yee fiiki. **13** Be to liirj, be geɛj be tee li kinge ki beniij be kintutu-u, be ti mɛɛj ki beɛ li beɛ ke. **14** Leɛjɛ lɛlu Jiso doonche yi yee deɛni li boɔj beɛ be yooɛi ntso mumpka-ɛj kibɛɛ fe be tɛ jii bieɛ. Se wame be, kife be tɛ mɛɛj ki beɛ ke, be tɛ teɛmi bikoo le be beɛ li beniij be tɛ nɛɛj wu mfi wu tɛ bo li kwe-e. **15** Se tee li beɛ le, “Gene yɛɛj li kwɛɛj kwikwi-i nɛ geɛj nɛ ni nɛ fenjisi ntɔɛj wu dzeɛj wu Nyo li beniij bechu-u. **16** Wi wu beɛ li ntɔɛj wulu-u, be lii wu li dzɔɔ, gii boɛ. Wi wu faarj mbeɛnche, gii we nsa. **17** Beniij be gii be beɛ gii be ni be fɛti bieɛ bi doonchi buɛga bu Nyo-ɔ si buni: be gii be ni be busi boɔj be kingundi-i li beniij li, li bukoorj bwe-ɛj. Be gii be yo jɛ yi fieɛ. **18** Be gii be ni be kemi li yo-ɔ be tsarj. Mɔɔ be worj tsi, yi tɛ ge be fieɛ ke. Be gii be ni be giki tsarj li beniij be gendi-i, be teɛmi.” **19** Le Taa Jiso yo li beɛ le mɛɛshi, Nyo se dzɔ wu yɛɛ liboo shee le kibɛne ki kigɔɛ ki Nyo-ɔ. **20** Boɔj beɛ be kintutu-u dza be dengi be tiifi toɛj wu dzeɛj li bitsii bichu-u. Taa se nindi beɛ be fɛɛfi fieɛ fi be tɛ tiifi le fi fieɛ cheɛj be bieɛ bi doonchi buɛga bu Nyo-ɔ bi be tɛ fɛti.]

Luk

1 Wi wu nyɔɔɔ Tiofilos beniin nge gwene baa le be tsee kii biee bi tɛ keti le bee li lenti. **2** Be tsee baa biee bilu nɛ tsaɔɔ si bi tɛ tɛ woo be beniin be tɛ nɛɛ be lii yibe, mɔɔ beniin be tɛ laanche nsa wulu si wu tɛ bechi. **3** Mi nse ndzɔɔ mfi le ntaashe le biee bini-i lenti bichu fɛmbɛɛche-ɛ, mi nse nɛɛ le fi dzɔɔɔ le mbanche ntsee tɛ li wɛ-ɛ le dze yi tsaɔɔ li. **4** Mi mfɛɔ ni le ɔ kɛɛ cheɛɛ wu biee bi be tɛ saa be tifi wɛ nkosɔ. **5** Mfi wu Mfɔɔ Hɛɔ tɛ seki kwɛɛɛ wu Judiya, wi wu muntofi wumu tɛ nuuɔ le be teenyi wu le Sakariya. ɛ tɛ nindi li kintutu ki bete muntofi-i be Abija-a, ɛ ni yih we tɛ bo li kini ki ɛɔɔ-ɔɔ, be teenyi wu le Lisabe. **6** Beniin be befe bani tɛ nuuɔ beniin be tsaɔɔ le Nyɔ lii, be kichi benchi be Taa le bechu, be nuuɔ findzɔɔɔ siɔ. **7** Se nuuɔ le, be ti mɛɛɛ ki kɛmɛ ke nwan ke, kife Lisabe tɛ nuuɔ kaa, be bechu tɛ nuuɔ ɛ be doɔ kituɔ. **8** Mfi tɛ kɔche le kintutu ki Sakariya ni ki nindi li yih yi muntofi-i yi Taa li. ɛ tɛ nuuɔ te muntofi le Nyɔ lii booyaa, **9** ɛ be tɛ tsaɔ wu biki si be tɛ shiɔɔ be tseki bete muntofi li ntse wube-e. Se tɛ le li yih yi muntofi le tɔɔ kidzoma. **10** Mfi se tɛ kɔche le tɔɔ kidzoma ɛ beniin bechu tɛ nuuɔ lekuuɔ be lɛki li Nyɔ-ɔ. **11** Nchindaa wu Taa, taa buse wu lii, leɔ le kibɛnɛ ki kigɔɔɔ ki taantaa chi muntofi-i. **12** Mfi wu Sakariya tɛ nɛɛ wu, dzake bechi keeti be chɛnɛ. **13** Se nuuɔ le, nchindaa wulu tɛ tuu tee li wuu le, “Kiɔɔ ɔ ni cheɔ ke Sakariya. Nyɔ woo ye nleke li Nyɔ-ɔ wa kituɔ. Ni yih wa wu Lisabe gii bie nwan wu nyuɔ ɔ choɔ wu bukoɔɔ le Joɔɔ. **14** Gii be be kinɛtine li wɛ-ɛ, beniin nge se woo buɔɔɔ kii biero chee. **15** Gii ni nuuɔ wi wu nyɔɔɔ le Nyɔ lii. Kiɔɔ ni ni wundi mbiɔɔ ke, teege mɛ tɛemi. Fiana yi Waɔɔ gii yi yise li wuu mɛɛɛ le ni shɛɔ. **16** Gii fe le beniin be Isɛɛɛ nge fiiki shɛɔ yibe, be kaari be to be Taa wu Nyɔ yibe. **17** Gii geɛɛ limfwe li Taa li, be fiana mɔɔ buɔɔ bu ɛlaja-a le fiiki shɛɔ yi be tɛ boɔɔ, yi to li boɔɔ be bee. Gii fe beniin be tɛemi bikoo chine li bikoo bi tɛɛmɛ-ɛ, se fiiki bentse be bee, be ni be kemi bembeeche be nuuɔ be beniin be tsaɔɔ le. Gii naa fe le, le nache beniin be ni be tɛɔɔ Taa.” **18** Sakariya se bii li nchindaa wu Nyɔ wulu-u laa, “Fiee fi gii fi fe nse nkeɛ le nuuɔ la, si tɛ ni yi weɔ nuuɔ ɛ tɛ doɔ kituɔ ni?” **19** Nchindaa wulu se tuu le, “ɛ mi Gabriya, nlemi le Nyɔ lii mfi

kwi, ɛ yi yi tɔɔ mi le mbe nlaɔɔ nɔɔ wu dzeɛɛ wuni li wɛ-ɛ. **20** Biche ɔ nɛɛ, si ɔ mɛɛɛ ɔ ki beɔ ke nɔɔ wuni ke le, mfi gii be kɔche le fi dzɔɔ kintsii, ɔ gii ɔ to kinchiinchii, ɔ tɛ yo ke, giɔɔɔ buti mfi wu fiee fini gii fi yene.” **21** Si fi tɛ keti le, beniin be tɛ nuuɔ lekuuɔ be tɛɔɔ Sakariya baa tɛ ta maa laa, ɛ la fi fe wu se ba li yih yi muntofi-i nge le le. **22** Mfi wu tɛ bo lu, tɛ mɛɛɛ ye kii n'yoɔɔ li bee ke. Be se keɛ le Nyɔ doonche ye fiee fi kimfime wondini li wuu lu. Se tɛ to meki biee li bee nuuɔ be tsaɔɔ, tɛ yo ke. **23** Le Sakariya mɛɛshi nime chee li yih yi muntofi-i, kaari to liɔɔ fe wuu kuuɔ. **24** Le jo yimi ka, kwɛsi wu Lisabe fwee. Tɛ to li yih, li yih kii tiɔ. **25** Lisabe se tee le, “Dɛɛni Taa kɔɔ ɔ nshiɔɔ be mi, wu buu buya li kikoo ke-ɛɔ.” **26** Le fwe chi Lisabe-ɛ chee bo kii busɔɔ, Nyɔ tɔɔ nchindaa we wu Gabriya li kitoɔ kimu ki Galilii ki be teenyi le Nasare. **27** Tɛ geɛɛ be nɔɔ le sɔɔnɛ kwɛɛɛ wumu wu be te teenyi le Maariya, wu tɛ mɛɛɛ saa nyuɔ ki keɛ ke. Tɛ nuuɔ ɛ be tɛ nache le gii naa nuuɔ kwɛɛ Joɛ wu li kini ki Mfɔɔ Daafi-i. **28** Nchindaa wu Nyɔ wulu se geɛɛ nɛɛ Maariya tee li wuu le, “N'yɛeshɔɔ wɛ. Taa tsaɔ wɛ kituɔ we be wɛ.” **29** Le Maariya woo le fi fieɔɔɔ wu nge, se ta maa laa nwaani wuni n'yɛeshe nuuɔ wu niɔ le. **30** Se nuuɔ le, nchindaa wu Nyɔ wulu tɛ tee li wuu le, “Maariya kiɔɔ ɔ ni cheɔ ke. Nyɔ tsaɔ ye wɛ kituɔ. **31** Biche ɔ nɛɛ, ɔ gii ɔ fwee, ɔ bie nwan wu nyuɔ, ɔ choɔ bukoɔɔ bwee le Jiso. **32** Gii ni nuuɔ wi wu nyɔɔɔ, be ni be teenyi wu le Nwane Nyɔ, Nyɔ yi nuuɔ Kikoo ki biee bichu-u. Taa wu Nyɔ gii biɔɔ wu li kabara wu Mfɔɔ Daafi-i wu te kini ki bee. **33** Gii ni taanchi kini ki Yako-ɔ mfi kwi, bumfɔɔ bwee nuuɔ te naa ma ke.” (aiɔn g165) **34** Maariya se bii li nchindaa wu Nyɔ wulu laa, “Fini gii fi ka nindee le, si mɛɛɛ nwan wu kii ye nyuɔ ke ni?” **35** Nchindaa wu Nyɔ wulu se tuu li wuu le, “Fiana yi Waɔɔ gii yi be li weɛ, bunga bu Nyɔ yi liboo yi nuuɔ kikoo ki biee bichu gii bu yise li wɛ-ɛ. Bedɛɛni, nwan wu ɔ gii ɔ bie wulu gii ni nuuɔ waɔɔ, be se teen wu le Nwane Nyɔ. **36** Biche ɔ nɛɛ, nwan chaa wu Lisabe wu te nyiiche be budonu be teenyi wu le kaa, wɛ dɛɛni be fwe kii busɔɔ, gii bie nwan wu nyuɔ. **37** Be Nyɔ fiee fimu lu fi nuuɔ fi yaa yi ke.” **38** Maariya se tee le, “ɛ mi nwan nime wu Nyɔ. Fere fi ka be mi nɛɛ si ɔ tee.” Le tee le, nchindaa wu Nyɔ wulu dza. **39** Mbɛɛche li jo yilu-u, Maariya dza bake geɛɛ li kitoɔ kimu ki li kwɛɛɛ wu Juda wu nuuɔ li nkeɛ-ɛ, **40** le geɛɛ

bo le, le li Sakariya yih, yesi ni yih we wu Lisabe. 41 Le Lisabe woo n'yeeshe wu Maariya we, nwan nduun wu le shen nge. Fiana yi Waan yise li wuu. 42 Se wuri lewe nge, tee le, "Kimbane ki Nyoo-oo kee li wee yeki bukeeng bechu, kimbane kilu kee te li nwan wu o gii o bie-e. 43 Njwaani fiee fi nwan fini geen fi ka be mi, le ni Taa wen la nka le mi-i? 44 Biche o neng, mfi wu mbee n'woo n'yeeshe wa, nwan nduun mi le shen be kineetine nge. 45 Bujon bunwa bwee bwo, kife o bejo le nkaache wu Nyoo te kaache gii naa be kache." 46 Maariya se tee le, "shen yen yoonchi yee Taa wu Nyoo, 47 n'wuki bujon kii Nyoo yi nuun Kinsofu ken. 48 Yi kimi ye le mi-i, nuun e mi nwan wu nime wu yee. Mbeche deeni ngen limfwe, kingake kichu gii ki ni ki tiiti le, Nyoo lon ye kimbane li mi-i, 49 kife Nyoo yi Bunga Buchu fe ye biee bi nwan bi nwan nge li mi-i. Bukoon bu yi kemi ye mawu ke. 50 Yi ti keeti nshii be benii be guundi li yi-i. Nshii yini se nuun li kingake kichu-u. 51 Yi doonche ye bunga bu kibene kee le, yi shaanshe ye benii be tsakisi yi, bembeeche be bee laye. 52 Yi shoni ye bmfon be nwan be nwan li bekabara, yi se tsaaki benii be yee liwe. 53 Yi nyske ye benii be dzeeng wuu be, be fuke be biee bi dzeeng kitun, Yi koon be benii be biee le bo kilere. 54 Yi fi ye wi we wu nime wu Iselee, Yi kimi ndoonche nshii li Abrahon be kini kee, yi geen yi meeshi nee si yi te kaache li bete taa bese-en." (aion g165) 56 Le Maariya, tsi bee Lisabe, kii tee, tuu kaari to lijn fe kuun. 57 Le mfi wu Lisabe wu biero kache, bie nwan wu nyun. 58 Le kini kee mao benii be te tsiin tseke tseke fe woo le Nyoo doonche ye nshii li wuu nge, be neete. 59 Le jo bo nyaan, be be le be see nwan wulu dzoo, be tuu be weki te le be nye wu bukoon le Sakariya nee si bu Tee le, 60 se nuun le, ni te faan fiee, tee le be gii be ni be teenyi wu le Jon. 61 Be se tee li wuu le, "Wi nuun ye li kini kine be bukoon buni ke." 62 Be se bechi be meki be tsan li te nwa-an, le be kee laa weki le be nye bukoon bu nwan le noo le. 63 Se maa le be be fiee tsee fe fewe. Be be be fi, se tsee le, "Bukoong bwee bwee le Jon." Le be neng le bmfimu wonde be. 64 Mfwaamumkpan, kinfime ki Sakariya biee ki gwiye, nimi chee fanche, tuu bechi n'yoru, pieti Nyoo. 65 Benii be kitor kilu-u te te wa nge. Nton wu biee bini bichu se saange wu geen li kweeng wu Judiya wu nuun li nkume-e kwikwi. 66 Benii bechu be te woo biee bini te gee li shen yi bee,

be se biiti laa wuni nwan gii naa nuun wu la le? Kife fi te gbengi fi doonchi le kimbane ki Nyoo-oo kee li wuu. 67 Fiana yi Waan te dza yi yise li Sakariya wu te Jon li, se dza yeti nee si ntomfon wu Nyoo, tiiti le, 68 "Te pia Taa wu nuun Nyoo yi benii be Iselee. Yi be ye kitun le yi soo bikoo bi benii be li, li nge-e. 69 Yi gee ye wi wu bunga kitun wu gii soo bee, wu bo li kini ki wi we wu nime-e wu Mfon Daafi. 70 Fini nuun si yi te kaache meeng linderi le bmfimu bi bentomfon bee be waan be te gee, (aion g165) 71 le yi gii naa yi soo bee li tsan yi benii be weki le be leeshe bee, mao benii beseeng be mbani-i. 72 Yi te kaache le yi gii naa yi koo nshii li bete taa beseeng yi se shii yi kiimi leh wu yi yi Nyoo te ji. 73 Yi te kaache li te betaa beseeng wu Abrahon be nchini, yi chini le, 74 yi gii yi buu bee li tsan yi benii beseeng be mbani-i, ke te ni te nindi li yi-i nchenu nsii, 75 te ni te tsiin ntse wu waan be wu tsan le yi-i lii jo chichi li ntse wuse-en. 76 We nwanen, be gii be ni be teenyi we le ntomfon wu Nyoo, Nyoo yi nuun kikoo ki biee bichu-u, kife o gii naa o geen limfwe li Taa li o ni o nachi dze ye. 77 O gii o ni o tiifi benii be, dze yibe gii be keme Kinsofu le, ki nuun kinfekise ki Nyoo gii yi feeki bibifi bi bee, 78 kii nshii yi Nyoo nge yi keeti li benii li. Yi gii yi tuumi Kinsofu ki ni ki shiiti ki bee liwe si jobe ti teti le. 79 Yi gii yi nye kin'wofu li benii be nuun li kijibe-e mao be nuun le kwe wa, se leeki bee le dze yi mbeengii li." 80 Nwan wulu se gii kuu li nyan ye-e, kuu te be fiana. Se dza geen le ni tsiin te li buka, geen bo jobe chi te bo le doonche yi yee li benii be Iselee.

2 Te nuun li mfi wumu-u, nchi bo le, be fa benii bechu be nuun li biton bi kweeng wu Lo-om. Wu te bo le Kaisa Agustu wu te nuun Mfon wu nyon wu Lom. 2 Mfa wuni te nuun wu nkosi li mfi wu Kwilinu te nuun nkun wu te seki kimbe ki kweeng wu Silia. 3 Bedeeni, benii bechu te tuu lijn li biton bi bee, le be tsee menkoong me bee mao mfa wu be. 4 Jose se dza te Nasare li kitor kimu ki Galili, geen Betelehen le kimbe ki kweeng wu Judiya, le be te bie Mfon Daafi. Te geen le kife te nuun wi wu li kini ki Mfon Daafi-i. 5 Jose te geen bee Maariya wu te koo fieeng le gii naa ni nuun kwesi le be tsee menkoong me bee, e te nuun be fwe. 6 Le be geen be bo le, mfi we wu biero kache. 7 Bie nwan wu nkosi nuun nwan wu nyun, fieeme fe ndu, giiki

le ŋgo wu nyá-ɲ, kife be tɛ̃ foo kintsii ki tse fe yih yi beniiŋ fufini fe-e. **8** Tɛ̃ nuuŋ li mfi wulu-u, beniiŋ be kiichi nshóŋ bamu nuuŋ li kitorŋ kilu lichin litá, be kiichi kintutu ki nshóŋ yi be butuu. **9** Nchindaa wu Taa taa buse be lii, kin'wofu ki Nyó-ɔ kinɔŋa woo fe be tɛ̃ nuuŋ, be keme chene ŋge. **10** Nchindaa wulu se tee li bee le, “Kiin ne ni cheŋ ke. Woo yeŋ, mi mbɛɛ nuuŋ be ntorŋ wu dzeŋ li be-eŋ, wu gii wu be be kinɛetine kinɔŋa li beniiŋ bene-e bechu-u. **11** Li jobe chi beŋ chini be bie baa Kinsofu kinɛ li kitorŋ ki Mfɔŋ Daafi-i ki nuuŋ Krai wu Taa. **12** Fiin fie fi gii fi doonche ntorŋ wulu li be-eŋ. Ne gii ne geŋ ne ŋeŋ ŋwaŋ e be fieme wu fe ndu-u, be giiki le ŋgo wu nyá-ɲ.” **13** Be se dza be taa be ŋeŋ nchindaa wulu le kintutu kimu ki beniiŋ be dzin be liboo li ŋge be yɔnchi Nyó, be tiiti le, **14** “N'yɔnche nuuŋ li Nyó-ɔ yi ye ki bie bichu mbɛɛŋgii ni nuuŋ laaŋkwiin li beniiŋ be Nyó wuki bujɔŋ be be.” **15** Mfi wu benchindaa baa tɛ̃ chine li bee, be kaari be ye liboo, beniiŋ be kiichi nshóŋ belu tee li yi yi bee le, “Tɛ̃ geŋ deeni yani Beteleheŋ, tɛ̃ ŋeŋ fie fi ka fi Taa fe le tɛ̃ kee fini.” **16** Mfwa mumkpaŋ, be dza be bake be geŋ be ŋeŋ Jɔse bee Maariya mɔo ŋwaŋ, gimi le ŋgo wu nyáŋ. **17** Si be tɛ̃ ŋeŋ le, be bechi be tiiti bie bichu bi nchindaa wu Nyó bee tee li bee kii ŋwaŋ wulu. **18** Bimfimu se wonde beniiŋ bechu be tɛ̃ woo bie bi beniiŋ be kiichi nshóŋ baa tɛ̃ tiiti be. **19** Maariya se kiri bie bini bichu le shéŋ, shiin kiimi kii bi mfi kwi. **20** Beniiŋ be kiichi nshóŋ baa se kaari be to lijin be yɔnchi be pieti Nyó li bie bichu bi be tɛ̃ woo be ŋeŋ. Bi tɛ̃ nuuŋ nee si nchindaa wu Taa tɛ̃ tee. **21** Le ŋwaŋ wulu bo jo nyaŋ, be see wu dzoo, be chorŋ wu bukoon le Jiso, bukoon buni tɛ̃ nuuŋ nee bu nchindaa wu Nyó-ɔ tɛ̃ tee li ni-i, meŋ se keme fwe. **22** Mfi se tɛ̃ kache wu fere muntofi le be tsootse bikoo bi bee si nchi wu Mɔose tɛ̃ weki. Be se dzo ŋwaŋ wulu be ye be wu Jerosaleŋ le be yiinŋ li Taa li. **23** Fini nuuŋ si be tɛ̃ tse le Kinwaati ki Benchi be Taa le le, “E wi bie ŋwaŋ wu ŋkosi e nuuŋ ŋwaŋ wu nyuŋ, be yiinŋ li Taa li, to wu Taa.” **24** Be tɛ̃ geŋ le be fe muntofi muni be bibimu bife, mɔo be boon be mundonngu mumfeentu biki si fi tɛ̃ nuuŋ le kinwaati ki benchi be Taa le. **25** Li mfi wulu-u, nyuŋ wumu tɛ̃ nuuŋ Jerosaleŋ be teenyi wu le Simiɔŋ. E tɛ̃ nuuŋ wi wu tsaŋ feti si Nyó weki, tɛ̃ gii tenŋi wi wu gii be deeni shéŋ yi beniiŋ be Isele. Fiana yi Waan tɛ̃ nuuŋ li wu-u, **26** Fiana yi waan yilu fe le kee le kwe nuuŋ tɛ̃ naa dzo wu meŋ ki ŋeŋ ke Kinsofu ki Taa le ki tɛ̃ kaache ke. **27** Fiana yi Waan se dza yi fe Simiɔŋ geŋ li yih yi muntofi. Le Jɔse bee Maariya be be ŋwaŋ wu Jiso li yih yi muntofi le be fe si nchi weki, **28** Simiɔŋ se fi ŋwaŋ wulu keme bo, bechi yɔnchi Nyó, tiiti le, **29** “Taa bedɛeni, siɔ fe ŋkaache wa be wu kache, dzoo wi wa wu nime deeni li mbɛɛŋgii li. **30** Lii yeŋ ŋeŋ ye Kinsofu ko **31** ki ɔ tuumi, beniiŋ bechu gi be ŋeŋ ki. **32** Ki nuuŋ kin'wofu li beniiŋ be nuuŋ ye bejuu ke-e, ki gii ki doonche we li bee ki fe be se tsaaki bukoon bu beniiŋ bo be Isele liwe.” **33** Le tɛ̃ ŋwaŋ bee ni ŋwaŋ woo bie bi Simiɔŋ tee kii ŋwaŋ wuni, wa tɛ̃ be. **34** Simiɔŋ se tuu lon kimbɔne li bee, tee li Maariya wu ni-i le, “Biche ɔ ŋeŋ, Nyó tsaaye ŋwana wuni, li ŋ'weye be ndzatsu wu beniiŋ ŋge be Isele. Gii ni nuuŋ doonche wu fie beniiŋ se ni be tiiti kii wu. **35** Bedɛeni, fini gii fi doonche bie bi beniiŋ nyiki li shéŋ yi bee. Mfi wu bie bini bichu gii bi ni bi keti, shéŋ ya gii yi ni yi nuuŋ kee be beer baa be finyɔ.” **36** Gii nuuŋ li mfi wulu-u, kweŋ wumu nuuŋ lu be teenyi wu le Anas, e tɛ̃ nuuŋ ntomfon wu Nyó. Tɛ̃ nuuŋ ŋwane Fanuwe wu wi wu kini ki Asha-a. Kweŋ wulu tɛ̃ nuuŋ e wu don ŋge. Tɛ̃ nuuŋ bee nyumi biya mfomenyaŋ kwa, nyumi kwi. **37** Tɛ̃ to kwee ŋku, se ba le biya gwii nyaŋ ntso bine-e shiin li yih yi muntofi-i mbochu nsin yɔnchi Nyó butuu be fenshaŋ, jiti bie, leki li Nyó-ɔ. **38** Le mfi wu be tɛ̃ bee be ŋwaŋ wulu li yih yi muntofi, si kweŋ wulu tɛ̃ ŋeŋ be le, nye kiɔoni li Nyó-ɔ, tee kii ŋwaŋ wuni li beniiŋ bechu be tɛ̃ tenŋi mfi wu Nyó gii yi soo beniiŋ be Jerosaleŋ li tsan yi ŋge-e. **39** Mfi wu Jɔse bee Maariya tɛ̃ meeshi bie bichu si nchi wu Taa tɛ̃ weki, be kaari be to lijin li kitorŋ kibe ki Nasare le kimbe ki kweŋ wu Galilii. **40** ŋwaŋ wulu se ko, keme bunga, tɛ̃ yise be bufii bunɔŋa, Nyó se tɛ̃ Kɔnŋi wu. **41** Te Jiso bee ni tɛ̃ shiin be ye ki Jerosaleŋ biya bichu kii Tsɔno chi N'yafuwee. **42** Le Jiso bo biya yoofi ntso bife, be ye kii tsɔno chilu nee si be tɛ̃ shiin be ye ki. **43** Le be ji tsɔno be meeshi, be to lijin, ŋwaŋ wu Jiso se she lejin Jerosaleŋ. Se nuuŋ le tee bee ni tɛ̃ meŋ ki kee ke. **44** Be dende jobe chichu, be beechi le we li kintutu ki beniiŋ be bee be tɛ̃ denŋi. Be se bechi be weki wu le kini kibe mɔo le nsán yi bee linti, **45** le be geon nsin, be tuu be kaari be to lijin Jerosaleŋ le be geon wu. **46** Le geŋ bo jo taa si be tɛ̃ bechi be weki wu, be ŋeŋ wu nuuŋ fe

yih yi muntofi, ε τὲ shee fe bee beniinj be ntiife yiki li bee, biiti bembifu. 47 Beniinj bechu be τὲ yiki τὲ ta maa nge kife τὲ kii biee nge maa ntusu bembifu bujɔŋ. 48 Si ni bee te τὲ nɛŋ wu le, wa te be. Ni se teɛŋ wu tee le, “ŋwanɛŋ ɔ geɛŋ ɔ ŋwɛɛ be bee ni? Biche ɔ nɛŋ, tɛɛ chaa tɛ gɔɔŋ baa wɛ nsiinj tɛ wɛsɛ.” 49 Se tuu le, “Nɛ bee nɛ weki mi kii la? Nɛ kii yɛ le ŋkɛmi le ni nuuŋ li Taa yih fɛni kɛ ni?” 50 Se nuuŋ le be ti mɛɛŋ ki kɛɛ kɛ fiee fi wu tee kɛ. 51 Se tuu dza bee be, be beki Nasarɛ. Gɛɛŋ wuki li bee. Si biee bini τὲ keti ni, ni se gɛɛ biee bini bichu li shɛŋ yee li. 52 Jiso τὲ kuu, kɛmi bufii nge, Nyɔ kɔŋgisi wu, beniinj kɔŋgisi wu tɛ.

3 Mfi wu Jɔɔŋ wu ŋwane Sakariya τὲ nuuŋ libuka, ntoŋ wu Nyɔ be le wuu. Kiya kɛɛ τὲ nuuŋ ε Tiberius Kaisa τὲ nuuŋ ŋgomina wu Lom li biya yoofi ntso bitiiinu. Pontu Paillet se seki kimbe ki kwɛɛŋ wu Judiya, Herɔ seki Galilii. Fili wu ŋwaani Herɔ τὲ seki kimbe ki Ituliya be ki Telakoniti, Lisanya se seki Abilɛŋ. Ε τὲ nuuŋ mfi wu Anas bee Kaifas τὲ nuuŋ bikoo bi bete muntofi-i. 3 Le Jɔɔŋ woo ntoŋ wu Nyɔ wulu, dza gɛɛŋ bimbe bi tɛɛŋ le bichu bi nuuŋ li Dzɔɔ yi Joodaɔŋ, tuu tiifi beniinj le be fiiki shɛŋ yi be, se lii be lidzɔɔ, Nyɔ se feeki bibifi bi bee. 4 Fini nuuŋ si Esaya wu ntomfɔŋ wu Nyɔ τὲ tɛɛɛ le Kɪŋwaati kee li le, “Jɛ yi wi dii yɛɛ libuka le, be nache dze yi Taa, be leeki yi nuuŋ tsaarɔ, 5 be shiiki bɛŋkumɛ be nɔŋa be nɔŋa mɔɔ be ntɛŋ be ntɛŋ bechu, be yiiki feɛŋ chichi, be leeki dzɛ yi nuuŋ tsaarɔ, be yiiki bitoo dze nuuŋ shiingii, 6 beniinj bechu se nɛŋ si Nyɔ ti suuti beniinj.” 7 Si Jɔɔŋ τὲ tiiti le, bintutu bi beniinj le tuu bi bɛɛ le lii be lidzɔɔ. Se tuu dza tee li bee le, “Kɪŋgɔke ki yɔ kini, ε noo wu tee bɛŋ le nɛ kifi shɛŋ yi Nyɔ nuuŋ yi tuumi li be-ɛŋ? 8 Fɛrɛ yɛɛŋ biee bi doonchi le nɛ fiiki baa shɛŋ yinɛ. Kiinj nɛ ni tuu nɛ bechi n'yɔru li yi yinɛ le Abrahɔŋ nuuŋ taa wusɛŋ kɛ. Nse ntee li be-ɛŋ le Nyɔ nuuŋ yi fiiki ta yini yi to kini ki Abrahɔ-aŋ! 9 Nɛ kɛɛ le be gɛɛ baa fɔɔ kituŋ li gɛɛŋ yi biti-i. Kiti kichu ki wundi yɛ muntaarɔ m dzeɛŋ kɛ, be gii be wa ki li gɛɛŋ yi ki-i, be tɔŋ fetaarɔ.” 10 Le bintutu bi beniinj le bieɛ woo le, bi bii li Jɔɔŋ li laa, “Tɛ gii tɛ ge la dɛɛni?” 11 Se tuu le, “Wi wu kɛmi ndú fiɛtu nye yimi li wi wu kɛmi yɛ kɛ-ɛ, ε wi kɛmi biee bije gatɛ be wi wu kɛmi yɛ kɛ.” 12 Beniinj bamu be kundi kɪŋwaati τὲ be le wuu, le lii be lidzɔɔ, be bii li wu laa, “Wi wu ntiife, tɛ

gii tɛ geɛŋ fisɛŋ?” 13 Se tuu li bee le, “Kiinj nɛ ni nɛ kundi kɪŋwaati yeki si nchi weki kɛ.” 14 Beniinj be nchi be be bii tɛ laa, “Fisɛŋ nuuŋ le tɛ geɛŋ?” Se tuu le, “Ŋɛŋ yɛɛŋ le, kiinj nɛ ni nɛ chenisi beniinj nɛ lɔchi kwa nɛ kayi mɔɔ biee li beniinj li, li yee li kɛ. Nɛ wuki yɛŋ bujɔŋ be fiee fi be suundi bɛŋ lu.” 15 Si beniinj τὲ nuuŋ be tɛŋgi Kinsofu ki Nyɔ τὲ kaache le, be τὲ tuu be biiti biee kii Jɔɔŋ, be tuu be beechi le semuke ε wu Kinsofu kilu. 16 Jɔɔŋ se tuu bechi tiiti li bee le, “Nlisɔɔ bɛŋ nuuŋ li dzɔɔ kwaa, wi wu ko wu yaa mi mɛɛŋ bɛɛ lejiŋ, mɛɛŋgi ki kɔche kɛ wi wu nuuŋ guume fanche bikpɔ biee kɛ. Mwe gii naa ni lisi fiee bɛŋ nuuŋ be tsarɔ yi Fiana yi Waarɔ mɔɔ be wi. 17 Kɛmɔɔ kintɛke kee le bɔ ki gii fɛɛ giinj lu, ke wu fɛɛ, banche giinj yi dzeɛŋ yɛɛ gɛɛ li gwɛɛ, se fweyɛ mumfɛɛ tɔŋ be wi wu duti nyimu nsirɔ.” 18 Ε le si Jɔɔŋ τὲ tiifi ntoŋ wu dzeɛŋ wu Nyɔ li beniinj li le, nyɛɛ mɔɔ bentiife be dzeɛŋ nge li bee. 19 Se nuuŋ le, τὲ yɔ li Herɔ wu wi wu nsawu kasi yi, kife Herɔ τὲ dzɔ Heroja wu kwɛɛ ŋwaani li kwesi-i, se tuu yɔ mɔɔ kii biee bibifi bichu bi Herɔ τὲ betini. 20 Herɔ τὲ fe biee bibifi bi yarɔ nge se mɛɛshi biifi kɪŋge kee tee le be kɔɔ Jɔɔŋ be fa li yih yi ncha-a. 21 Mfi wu Jɔɔŋ τὲ mɛɛŋ lisi beniinj li dzɔɔ, le lii jobe chimu mɛɛshi, Jiso se be tɛ Jɔɔŋ lii wu li dzɔɔ. Le Jiso bechi ni lɛki li Nyɔ-ɔ, kiboo gwiye, 22 Fiana yi Waarɔ shee yi be li wuu bwiŋ yi nuuŋ si kibimɛ. Jɛ se yɔ liboo le, “Wuni ε ŋwanɛŋ, nuuŋ shɛŋ yɛŋ, nɛ wuki yɛɛŋ li wuu.” 23 Jiso τὲ nuuŋ si biya mbaanshɛɛ li mfi wu tɛ bechi nime chee. Beniinj tɛ beechi le ti nuuŋ ŋwane Jɔsɛ wu ŋwane Heli. 24 Heli τὲ nuuŋ ŋwane Maata, wu ŋwane Lebi, wu τὲ nuuŋ ŋwane Meki wu ŋwane Jana, wu τὲ nuuŋ ŋwane Jɔsɛ. 25 Jɔsɛ wuni τὲ nuuŋ ŋwane Matasha, wu ŋwane Emɔ, wu τὲ nuuŋ ŋwane Nahurɔ, wu ŋwane Esili, wu τὲ nuuŋ ŋwane Naga. 26 Naga τὲ nuuŋ ŋwane Maat wu ŋwane Matasha, wu τὲ nuuŋ ŋwane Semɛŋ, wu ŋwane Jɔsɛ, wu τὲ nuuŋ ŋwane Joda. 27 Joda τὲ nuuŋ ŋwane Joanarɔ, wu ŋwane Lesa, wu τὲ nuuŋ ŋwane Selubabe, wu ŋwane Shitiya, wu τὲ nuuŋ ŋwane Neli. 28 Neli τὲ nuuŋ ŋwane Meki wu ŋwane Adi, wu τὲ nuuŋ ŋwane Kosam, wu ŋwane Emadam, wu τὲ nuuŋ ŋwane El. 29 El τὲ nuuŋ ŋwane Joshwa wu ŋwane Eliesa, wu τὲ nuuŋ ŋwane Jolerɔ wu ŋwane Maata wu τὲ nuuŋ ŋwane Lebi. 30 Lebi τὲ nuuŋ ŋwane Simiɔŋ wu ŋwane Judas, wu τὲ nuuŋ ŋwane Jɔsɛ, wu ŋwane Jonam, wu τὲ nuuŋ ŋwane Eliakiŋ. 31 Eliakiŋ τὲ

nuuŋ ɣwane Melia wu ɣwane Mena, wu tɛ nuuŋ ɣwane Matata wu ɣwane Natan, wu tɛ nuuŋ ɣwane Daafi. **32** Daafi tɛ nuuŋ ɣwane Jeesi, wu ɣwane Obed, wu tɛ nuuŋ ɣwane Bwas, wu ɣwane Sala wu tɛ nuuŋ ɣwane Nashɔŋ. **33** Nashɔŋ tɛ nuuŋ ɣwane Aminada, wu ɣwane Amina, wu tɛ nuuŋ ɣwane Alni, wu ɣwane Hesrɔŋ, wu tɛ nuuŋ ɣwane Peres wu ɣwane Judas. **34** Judas tɛ nuuŋ ɣwane Yakɔ wu ɣwane Adzi, wu tɛ nuuŋ ɣwane Abraham, wu ɣwane Tera, wu tɛ nuuŋ ɣwane Naho. **35** Naho tɛ nuuŋ ɣwane Seruk wu ɣwane Leu, wu tɛ nuuŋ ɣwane Peleg wu ɣwane Ebe, wu tɛ nuuŋ ɣwane Shela. **36** Shela tɛ nuuŋ ɣwane Keenar wu ɣwane Alfasa, wu tɛ nuuŋ ɣwane Sher wu ɣwane Noaa, wu tɛ nuuŋ ɣwane Lamek. **37** Lamek tɛ nuuŋ ɣwane Metusela wu ɣwane Enɔ, wu tɛ nuuŋ ɣwane Jaled wu ɣwane Mahalale, wu tɛ nuuŋ ɣwane Keenar. **38** Kenar wuni tɛ nuuŋ ɣwane Enɔs wu ɣwane Set wu tɛ nuuŋ ɣwane Adar, Adar nuuŋ ɣwane Nyo.

4 Jiso tɛ dza fe Dzɔɔ yi Joodaar, ε wu yise be Fiana yi Waar. Yi dzo wu geɛ tsiŋ libuka. **2** Tɛ tsi le jo mbaanyεε, Kirikundi monchi wu. Tɛ nuuŋ le nje fieε nsɪŋ. Le jo yεε ka, dzeɛ se bechi yi wuu wu. **3** Kirikundi kilu se dza ki tee li wuu le, “Ɔ nuuŋ ɣwane Nyo, ɔ tee le tɛtɛ chini to bje.” **4** Jiso tuu li ki-i le, “Be tseε baa le, ‘Wi ti tsiŋ ye kii bje kwaa ke.’” **5** Kirikundi kilu dzo wu ki yεε be wu fe kintsii kimu-u fεwe, ki doonche wu bitɔŋ bi li kikoo ki nshe-ε bichu. Jiso ɳɛŋ bi ni ɳwaarɳ. **6** Kirikundi kilu se tee li wuu le, “Be nye baa kikoo ki nshe-ε kini li mi-i kichu, nnuuŋ nεε nnye li wi wu ɳkɔŋgisi-i. ɳgii nnye li wεε ɔ ni ɔ seki, ɔ ni ɔ kemi bunɔŋa be bunga bintsii bichu. **7** Fi fieε kwaa le ɔ guuŋ mi, nse nye bieε bichu li wε-ε.” **8** Jiso tuu li kii le, “Be tseε baa le, ‘Ɔ guundi Taa wu Nyo-ɔ ya, ɔ ni nindi nuuŋ li yi-i kwaa.’” **9** Kirikundi kilu se dzo wu ki geɛŋ be wu li kitɔŋ ki Jerosalerɳ ki leeki wu fe kigo ki yih yi muntofi-i, ki tee li wuu le, “Ɔ nuuŋ ɣwane Nyo, ɔ jiiŋ lekwiŋ, **10** kife be tseε baa le, ‘Nyo gii yi tee li benchindaa bee li le be biche le wε-ε.’” **11** Fi tuu fi nuuŋ ε be tɛ tseε le, ‘Be gii be ka wε bo bo, kii ɔ ni ju bikaa bio li tɛtɛ.’” **12** Jiso tuu li ki-i le, “Kirwaati ki Nyo-ɔ tiiti keε te le, ‘Kiirɳ ɔ ni mɔnche Taa wu Nyo ya ke.’” **13** Le kirikundi kilu mεeshi dzε chichi yi ki tɛ nuuŋ le ki mɔnche Jiso le, ki se dza ki geɛŋ ki tɛŋgi mfi wumu. **14** Jiso tɛ dza to lijɳ Galilii, ε tɛ yise be bunga bu Fiana yi Waar le. Ntoŋ wu

kii wu se saarɳge geɛŋ bimbe bi tɛɛŋ le bichu. **15** Tɛ tiifi beniir li yih yi leke li Nyo-ɔ, beniir bechu se pieti wu. **16** Jiso tɛ dza geɛŋ li kitɔŋ ki Nasare-ε fe tɛ ko. Le ni nuuŋ jobe chi beshiinshi, se dza geɛŋ li yih yi nleke li Nyo-ɔ nεε si tɛ shiir giirgi. Tɛ dza leŋ we le teɛ Kirwaati ki Nyo-ɔ. **17** Be tɛ nye wu kirwaati ki Esaya-a ntomfɔŋ wu Nyo tɛ tseε. Le ni teenyi, ɳɛŋ kintsii kimu ki be tseε fe le, **18** “Fiana yi Taa Nyo yεε li yi yε-εŋ, kife yi be yi tsaa mi kituŋ le mbe nlaŋe ntoŋ wu dzeɛŋ li beniir be kifoo le. Yi tɛ toŋ te mi le mbe ntee li beniir be nuuŋ li ncha-a le, be gii be buu be, nse ntee li binyεε li le bi gii bi ɳɛŋ bieε. Yi tɛ toŋ te mi le mbe mbuu beniir be be ɳwεki be be li ncha-a, **19** nse ntee kiya ki Taa Nyo gii fi beniir.” **20** Le Jiso teɛŋ ki ni, baar kirwaati kilu nye li wi wu tɛ shiir kiichi ki-i geɛŋ shee fεkwiir. Beniir bechu be tɛ nuuŋ li yih yi nleke li Nyo-ɔ yilu-u, toŋ lii li wuu. **21** Se bechi naanyi li bee le, “Fieε fi nε woo le Kirwaati ki Nyo-ɔ fini be fieε fi koche beŋ.” **22** Beniir yike je yilu yi dzɔŋ fe bee ɳge, be se kemε chenε li n'yɔru wu dzeɛŋ wu buti le wuu wa. Se nuuŋ le, be tɛ ya wa, be biiti laa, “Wuni nuuŋ nεε ɳwane Jɔse ni?” **23** Jiso se tee li bee le, “ε fieε fi mɛŋine ke, le nε gii nε wa ɳgarɳgaa chini li mi-i le, ‘Wi wu wɔnchi beniir, wɔnche yi ya.’ Fieε fi tɛ tɛ woo le ɔ fεo Kapanuŋ, fεrε fi feni li kweɛŋ waa tε.” **24** Jiso tuu tee li bee le, “Ntee li be-εŋ cheɛŋ le, be ti naa guundi yε ntomfɔŋ wu Nyo li kweɛŋ wee li ke. **25** Be cheɛŋ, ntee li be-εŋ le tɛ nuuŋ li mfi wu ntomfɔŋ wu Nyo wu Elaja-a dzaar tɛ ba liwe li biya biteɛtu be kii busɔɔ, dzeɛŋ kɔɔ kweɛŋ kwi. Bukεɛŋ beɳku-u tɛ nuuŋ li kweɛŋ wu Iseleε li mfi wulu ɳge. **26** Nyo tɛ mεɛŋ ki toŋ ke Elaja le bee ke, yi tɛ toŋ wu nuuŋ le kweε ɳku wu tɛ nuuŋ Sarefa-a kwaa, li kweɛŋ wu Sido-ɔŋ. **27** Nε keε te le, tɛ nuuŋ li mfi wu ntomfɔŋ wu Nyo wu Elisha-a, beniir tɛ nuuŋ Iseleε ɳge be tɛ kemi chigɔŋ chi nɔŋa, be se tɛ mεɛŋ wumu li bee linti ki wɔnche ke. ε Naama kwaa li kweɛŋ wu Siliya wu be tɛ wɔnche, woo.” **28** Le Jiso tee le, beniir bechu be tɛ nuuŋ li yih yi nleke li Nyo-ɔ woo, shεŋ toŋ be ɳge. **29** Be se dza we, be chiir wu, be bo be wu li kweɛŋ wulu-u, be miri be wu fe ɳkume fεfwa wu tɛ nuuŋ li kitɔŋ ki bee, be tɛ weki le be lɔŋ wu le we le ba be kikoo. **30** Se nuuŋ le, tɛ ka be kintikinti geɛŋ fieε. **31** Jiso tɛ dza boɔ Kapanuŋ, kitɔŋ kimu ki Galilii. Le ni nuuŋ jobe chi beshiinshi, geɛŋ tiifi beniir li yih yi nleke li Nyo-ɔ. **32** Beniir bechu be tɛ

yiki tɛ kɛmɛ chɛnɛ li ntiifɛ wɛ-e, kɛfɛ ntiifɛ wɛ tɛ kɛmi bɔŋga. **33** Wumu tɛ nuuŋ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu-u, ɛ Fiana yi tii tɛ nuuŋ li wuu bwiŋ. Tɛ dza dzɛŋgi lɛwɛ ŋgɛ lɛ, **34** “Hɛbɛɛ Jiso wu Nasarɛ, ɔ wɛki la li bɛɛ li? ɔ bɛ lɛ ɔ lɛɛ bɛɛ ni? Ŋkiio wi wu nuuŋ wɛ. ɔ nuuŋ wi wu waɔŋ wu buti fɛ Nyɔ-ɔ.” **35** Jiso waŋ Fiana yi tii yilu, tɛɛ lɛ, “Makɛ, bochɛ li wi wuni.” Lɛ yi tsaaki wi wulu yi toŋ wu fɛkwiiŋ lɛ bɛniin lii, yi bo li wuu bwiŋ, sɛ nuuŋ lɛ, yi ti mɛɛŋ ki kpɔɔshɛ kɛ wu kɛ. **36** Bɛniin bɛchu ŋɛŋ, bimfimu wonde bɛ, bɛ ta maa, bɛ biiti laa, “Wuni n’ɔrɔ nuuŋ wu niŋ wu wi wuni yɔ lɛ? Kɛmɔɔ bɔŋga bu nɔŋa bu wanɛ Fiana yi tii yi buti li bɛniin li.” **37** Ntoŋ wu kii Jiso dɛndɛ li bitɔŋ bichu bi lɛ kimbɛ ki lɛ-e. **38** Jiso dza bo li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu-u, gɛɛŋ lɛ li Simu yi. Tɛ nuuŋ ɛ mwɛsɛ Simu tɛ gɛndi bɛ kɛŋkɛŋkɛ. Bɛ sɛ lɛkɛ lɛ Jiso fi wu. **39** Jiso gɛɛŋ fɛ tɛ gimi, lɛŋ lɛ wuu lɛwɛ, waŋ kɛŋkɛŋkɛ kilu. Ki sɛ chɛnɛ li wuu tɛmi. Mfwaa mumkpaŋ, kwɛɛŋ wulu dza wɛ, bichɛ fiɛɛ fiɛɛ nyɛ bɛ. **40** Lɛ jobɛ ni chi sechi, bɛniin bɛ tɛ kɛmi bɛniin bɛ gɛndi bɛ chigɔŋ chichi chichi bɛ dzɛti bɛ bɛɛ bɛ bɛ fɛ Jiso-o. Sɛ kundi li bɛɛ bɛchu-u, bɛ tɛɛmi. **41** Bɛchindaa bɛ kɛŋkundi-i baa tɛ buti li bɛniin bamu ŋgɛ bɛ dzɛŋgi lɛ, “ɛ wɛ ŋwanɛ Nyɔ.” Sɛ nuuŋ lɛ Jiso waŋ lɛ kiin nɛ ni nɛ yeti kɛ, kɛfɛ bɛ tɛ kii lɛ ɛ wu Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaachɛ. **42** Lɛ butuu woo, Jiso bo gɛɛŋ fɛ kintsii kimu wuu mbiin. Bɛniin shɛ bɛ bɛchi bɛ wɛki wu. Lɛ bɛ ŋɛŋ wu, ɛ tɛ wɛki lɛ dza li kitoŋ kilu-u. Bɛ tɛ wɛki dzɛ lɛ ba bɛ bɛ. **43** Sɛ nuuŋ lɛ tɛ faaŋ tɛɛ li bɛɛ lɛ, “Ŋkɛmi lɛ ntifi ntoŋ wu dzɛɛŋ wu kii bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ li bitɔŋ bim-u tɛ, kɛfɛ ɛ fiɛɛ fi Nyɔ toŋ mi lɛ mbɛ mɛ.” **44** Tuu dza gɛɛŋ dɛŋgi fɛŋjisi ntoŋ wu dzɛɛŋ wulu li yih yi kintaasɛ li kwɛɛŋ wu Judiya-a kwikwi.

5 Lɛ ni nuuŋ jobɛ chimu, Jiso lɛmi li libɛ chi Jɛnɛsarɛ-ɛ lichin, ɛ bɛniin tɛ kɛnɛ bɛ fachɛ wu bɛ yiki jɛ yi Nyɔ. **2** Sɛ dza ŋɛŋ bɛŋgo bɛfɛ li ŋgɛmɛ yi dzɔɔ li, ɛ bɛniin bɛ tɛ kɛmi bɛ tɛ bochɛ lɛ bɛ tsɔtsi gii yibɛ yi nsuuŋ. **3** Gɛɛŋ lɛ lɛ ŋgo wumu-u, ɛ tɛ nuuŋ wu Simu, tɛɛ lɛ kiinŋi wu gɛɛŋ li dzɔɔ niin. Lɛ kiinŋi, Jiso sɛ lɛ shɛɛ lɛ, bɛniin nuuŋ lɛ buka tiifi bɛ. **4** Lɛ tifi mɛɛshi, tɛ li Simu lɛ, “Kɔnɛ ŋgo wu gɛɛŋ fɛ kindundu, nɛ lɔŋ gii yinɛ, nɛ kɔɔ nsuuŋ.” **5** Simu tuu lɛ, “Tɛ Kikoo tɛ tsi baa wɛ tɛ lɛndi gii nsiin bu woo, tɛ mɛɛŋ ki kɔɔ kɛ fiɛɛ kɛ. Sɛ nuuŋ lɛ, si ɔ tɛɛ lɛ, ŋgiin lɔŋ nɛɛ.” **6** Bɛ gɛɛŋ bɛ lɔŋ,

bɛ kɔɔ nsuuŋ ŋgɛɛ, lɛ bɛ ni bɛ busi gii yibɛ, yi lɛki lɛ yi soomɛ. **7** Bɛdɛɛni, bɛ kwafi bɛniin bɛ bɛɛ bɛ kintutu bɛ lɛ ŋgo wumu wɛɛ lɛ bɛ bɛ bɛ fi bɛ. Bɛ bɛ bɛ buu nsuuŋ yilu, yi yisɛ lɛ bɛŋgo bɛ bɛɛ, bɛ lɛki lɛ bɛ shɛɛ li dzɔɔ. **8** Lɛ Simu Pita ŋɛŋ fiɛɛ fi ka, gɛɛŋ toŋ nɔŋ Jiso limfwe tɛɛ lɛ, “Mintemii Taa, dzatɛɛ fio fɛni ɔ shɛ mi, nuuŋ fiɛŋ wi wu bifi.” **9** Tɛ kwɛŋgi lɛ, kɛfɛ wu bɛɛ bɛniin bɛ bɛ kintutu tɛ ŋɛŋ nsuuŋ yi bɛ tɛ kɔɔ, yi bɛŋ bɛ. **10** Yi bɛŋ tɛ Jɛɛŋ bɛɛ Joɔŋ bɔɔŋ bɛ Dzɛbɛdii bɛ tɛ nuuŋ lɛ kintutu ki Simu-u. Jiso tɛɛ li Simu-u lɛ, “Kiin ɔ ni ɔ chɛndi kɛ. Mbɛɛchɛ li dɛɛni ŋgɛnu limfwe, ɔ gii ɔ ni ɔ kɛeti nuuŋ bɛniin.” **11** Lɛ bɛ woo lɛ, bɛ buusɛ bɛŋgo bɛ bɛɛ lɛ buka, bɛ chɛnɛ bɛɛ bichu fɛ bɛ dza bɛ biki Jiso. **12** Lɛ ni nuuŋ mfi wumu, Jiso nuuŋ li kitoŋ kimu-u, wumu tɛ nuuŋ fɛ bɛ chigɔŋ chi nɔŋa. Lɛ wi wulu ŋɛŋ Jiso, bɛ wɛ wu lii, lɛkɛ wu tɛɛ lɛ, “Taa, fɛrɛ mi ntɛmi, ɔɔ kɔŋgisɔɔ.” **13** Jiso sɛ nɛɛki kibɛnɛ kɔŋ li wuu tɛɛ lɛ, “Ŋkɔŋgisɔɔ, tɛmi ɔ ni ɔ wuuti.” Mfwaa mumkpaŋ, chigɔŋ chi nɔŋa chilɛ bɛɛ chi chɛnɛ li wuu. **14** Jiso chiinɛ li wuu lɛ, “ɔ kiin ɔ ni tɛ li wi-i kɛ. Sɛ nuuŋ lɛ, gɛnɛ ɔ doonchɛ yi ya li Tɛ muntofi, ɔ sɛ nyɛ nya yi Mɔɔsɛ tɛ tiiti lɛ wi kɛmi lɛ nyɛ lɛ doonchɛ li bɛniin li lɛ wu tɛmɔɔ li chigɔŋ chini-i wu woo.” **15** Si Jiso tɛ chɛnɛ li wi wulu lɛ, ntoŋ wu kii Jiso sɛ tuu saangɛ gɛɛŋ limfwe ŋgɛ, bintutu bi bɛniin lɛ ŋgɛ banchi bi bɛɛ lɛ bini bi yiki ntifi yɛɛ, mɔɔ lɛ ni wɔnchi chigɔŋ chi bɛɛ. **16** Sɛ nuuŋ lɛ, Jiso tɛ dzɛti shiin bɛ giinŋi lɛki li Nyɔ-ɔ li buka. **17** Tɛ nuuŋ jobɛ chimu Jiso tiifi bɛniin, ɛ bɔŋga bu Taa lɛ tɛ nuuŋ wu li bwiŋ lɛ ni wɔnchi chigɔŋ lu. Bɛfarasii mɔɔ bɛniin bɛ tɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ tɛ shɛɛ fɛ, ɛ bɛ tɛ bo li bitɔŋ bichu-u bi Galilii mɔɔ bimbe bi Judiya bɛ Jɛrosalɛŋ. **18** Fi sɛ ka lɛ bɛniin bamu tɛ dza bɛ bɛɛ ɛ bɛ tɛ sumɛ wi fɛ kida-ɔŋ fɛwɛ, ɛ ŋgwɛ tɛ kɔɔ wu. Bɛ tɛ gii bɛ gwenini lɛ bɛ lɛ bɛ wu bɛ giiki wu Jiso limfwe. **19** Sɛ nuuŋ lɛ, bɛ tɛ mɛɛŋ ki kɛmɛ kɛ dze kɛ, kɛfɛ bɛniin tɛ yinŋɛ fɛ ŋgɛ. Bɛ sɛ bɛɛŋ bɛ wu nuuŋ lɛ yi-ih lɛwɛ bɛ totɛ kiye, bɛ shiiki wi wulu kintikinti ki bɛniin lɛ Jiso limfwe, fɛ kidan ki tɛ gimi fɛ kɛɛ. **20** Si tɛ ŋɛŋ lɛ bɛniin belu gɛɛ baa shɛŋ yi bɛ li wuu lɛ, bɛɛ tɛ li wi wulu lɛ, “Sinɛŋ, mi mfɛɛkɔɔ bibifi bio kituŋ.” **21** Bɛniin bɛ tɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ bɛ kintutu ki Bɛfarasii lɛ kɛɛ, bɛ tuu bɛ bɛchi bɛ ŋɔŋini bɛ tiiti lɛ, “Wi wuni nuuŋ noo wu dzɔ kintsii ki Nyɔ-ɔ? ɛ noo wu nuuŋ fɛeki bibifi fuki Nyɔ nsin?” **22** Jiso kɛɛ fiɛɛ fi bɛ ŋɔŋini, bii li bɛɛ laa,

“Nε kemi n̄waani wuni mbeeche li sh̄ng yine ni kii la? **23** Fi tseke nuuŋ fi la, ntefu le mi mfeekɔɔ bibifi bi wi wuni, mɔɔ le dza we ni denŋi le? **24** Se nuuŋ le, n̄gii ndoonche ber le n̄wanewi kemi bunga laan̄kwiŋ bu fekise bibifi.” Se tuu tee li wi wu n̄gwe t̄ kɔɔ wε le, “Mi nteɔ li wε-ε, dza we, ɔ dzɔɔ kidaŋ ko ɔ ni ɔ kuuki fekuuŋ.” **25** Mfwaam mumpar, se biee dza we leŋ le beniiŋ lii, dzo kidaŋ ki t̄ gimi fe kεε kuuki fe wuu kuuŋ, yɔɔnchi Nyɔ. **26** Le beniiŋ n̄er le, wa te be, be keme chene, be guume be leki li Nyɔ-ɔ be tiiti le, “Te n̄er baa fiee fi t̄emi ber.” **27** Jiso t̄ dza bo fe denŋi. Si t̄ giŋgi le, n̄er wumu wu t̄ kundi kiŋwaati be teenyi wu le Lebi, ε t̄ shee fe yih yi kiŋwaati ki sofe-ε. Jiso tee li wuu le, “ɔ biki mi.” **28** Lebi chine biee bichu, se dza biki Jiso. **29** Se nuuŋ le, Lebi t̄ dza fe t̄ɔnɔ chi n̄ɔɔa li wuu yih le n̄ete be Jiso. Beniiŋ be t̄ kundi kiŋwaati neki t̄ fe mɔɔ beniiŋ bamu be bee be t̄ jii biee. **30** Befarasii mɔɔ beniiŋ be bee be tiifi benchi be Nyɔ-ɔ bechi be n̄uŋini, be biiti li bɔɔŋ be kintutu-u be Jiso-o laa, “Fi geer fi n̄ jii biee, nε wundi biee be beniiŋ be kundi kiŋwaati mɔɔ be bifi b̄emu le?” **31** Jiso tuu li bee le, “Beniiŋ be t̄emi ti weki ye mfinde kε. ε beniiŋ be gendi be ti weki. **32** M̄erɔ ki mbe kε le nteer beniiŋ be nuuŋ tsaar kε. Mi mbeɔ nuuŋ le nteer beniiŋ be bifi le be fiiki sh̄ng yi be.” **33** Be dza be tee li Jiso-o le, “Bɔɔŋ be kintutu-u be bɔɔŋ le t̄ shiŋ be jiti biee be leki li Nyɔ-ɔ mfi kwi, fi nuuŋ si Befarasii ti feti, beɔɔni bɔɔŋ bo se jii baa biee be wundi biee.” **34** Jiso tuu li bee le, “Be nuuŋ be teer beniiŋ fe t̄ɔnɔ chi bugoo le ke be geer, nε fe le be ni be jiti biee bije fe nyuŋwutso nuuŋ bee be ni? Nuuŋ fi t̄ nuuŋ le kε! **35** Fi fie le, mfi gii be wu be gii be lo nyuŋwutso li bee, be se tuu be bechi njiru biee bije.” **36** Se tuu wa n̄gangaa chini li bee le, “Se nuuŋ le, wi nuuŋ ye lu wu nuuŋ naa gaame ndu yi fier tuushe yi fichi lu kε. ε wi wu fe le, kε wu biifɔ ndu yi fier yilu. Fi nuuŋ le ndu yi fier nuuŋ te geer tsaar be finsh̄nge fi fichi kε. **37** Nε le le nuuŋ wi te dzo mbiŋ me fer, le geε le kibeer ki mbiŋ me fichi-i kε, ε wu fe le kε mbiŋ me fer melu gii me wo kibeer ki fichi kε, mbiŋ melu shooshe. **38** Cheer wulu nuuŋ le, be kemi le be geε mbiŋ me fer n̄ε nuuŋ le kibeer ki fe-er. **39** Ne kii te le wi ti nuuŋ ye lu wu wundi mbiŋ me be, fe wu wor me yiki kε. Wi ti beε pieti nuuŋ me be.”

6 T̄ nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u dza be denŋi be keti li wε wu giŋ wumu-u. Bɔɔŋ bee be kintutu-u bechi be soomi bikoo bi giŋ le be jii. **2** Befarasii bamu n̄er le, be bii laa, “ε la fi nε feti biee bi nchi m̄er ki ber kε, le wi ni feti jo yi beshiinshi kε?” **3** Jiso tuu bii li bee laa, “Fi nuuŋ le nε m̄er baa ki teer kε le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ si dzeer t̄ wo Mf̄er Daafi bee kintutu kee fe kε ni? **4** Si t̄ le li yih yi Nyɔ-ɔ dzo kibe le ki be t̄ tsaa be geε le ε ki Nyɔ-ɔ, ji nye mɔɔ kintutu kee fe te, ε t̄ nuuŋ nchi, fe wi nuuŋ ji kibe le kilu fuki bete muntofi ns̄er kε.” **5** Jiso se m̄eshi tee li bee le, “n̄wanewi nuuŋ Te Kikoo wu jobe chi beshiinshi.” **6** Le ni tuu nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso geer le li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yi Nyɔ yimi tiifi beniiŋ. Wumu t̄ nuuŋ lu ε n̄gwe kɔɔ wu li kibene kee ki kiḡɔɔ-ε. **7** Beniiŋ be t̄ tiifi benchi be Nyɔ-ɔ mɔɔ Befarasii gii be weki fiee fi be gii be kaye li Jiso-o. Be tuu be t̄ŋ lii li wuu, be bichi laa gii wonche wi jobe chi beshiinshi le. **8** Jiso kε fiee fi be t̄ beechi, tee li wi wu n̄gwe t̄ kɔɔ wu wε-ε le, “Dza we, ɔ be ɔ leŋ feni.” Se dza leŋ we. **9** Jiso tee li bee le, “Mbiitɔ li ber laa, fiee fi nchi ber le wi fe jobe chi beshiinshi nuuŋ fi la? Le ɔ fe fiee fi dzeer mɔɔ, fi biifi le, le ɔ yiimi wi mɔɔ, le ɔ leε wi le?” **10** Biche be li lii bechu kene, se tee li wi wε le, “N̄emi kibene ko.” M̄e n̄emi, ki biee ki t̄mi. **11** Se nuuŋ le, fi t̄ ḡeer fi tuu fi t̄ŋ be sh̄ng, be bechi be chuti nt̄ŋ si be gii be fe be Jiso. **12** Li jo yilu, Jiso se dza yeε li n̄kume le geer leke li Nyɔ-ɔ, tsi we leki li Nyɔ-ɔ n̄siŋ butuu woo. **13** Le butuu woo, se teer beniiŋ bee be t̄ biki wu, be be. Se tsaa bamu yoofi nt̄so befe teer be le bɔɔŋ bee be nto-er. **14** Beniiŋ be t̄ tsaa belu te nuuŋ: Simu, wu t̄ nye bukoŋ bwee bumu le Pita, be Andolo wu n̄waani Simu. Bamu se nuuŋ Jeer, Jɔɔŋ, Fili, Batolomu, **15** Maacho, Tome mɔɔ Jeer n̄wane Afius, Simu wu t̄ nuuŋ wi kintutu ki Besilo-ɔ, **16** Judas wu n̄wane Jeer mɔɔ Judas Iskaliyo wu t̄ kabe Jiso. **17** Le tsaa be le, be bechu se dza be beki, le be bɔɔ, be leŋ li kineer li, bɔɔŋ bee be kintutu-u t̄ nuuŋ fe n̄ge, mɔɔ kiyan ki beniiŋ le t̄ turi fe ki t̄ dzeti Judiya be Jerosaler bamu te bo li dzɔɔ yi Taye-ε be yi Sido-er lich̄ŋ. **18** Be t̄ be le be yike n̄tiife wu Jiso, le wonche mɔɔ chiḡer chi bee. Beniiŋ be Fiana yi tii t̄ fiengisi be t̄ beε te busi fiana yilu. **19** Beniiŋ bechu se tuu be gwenini le be koŋ li wuu, kife bunga bu t̄ buti li wuu b̄wiŋ t̄ wonchi beniiŋ bechu be t̄

kundi li wuu. **20** Jiso dza tsaaki lii biche beniinj be bintutu-u, tee le, “Kinēetine ki nōja kēe kinē, bej be kifoo lē, kife bumfōj bu Nyō-ō bwee bunē **21** Kinēetine ki nōja kēe kinē, bej be dzeenj wuu dēeni, Kife Nyō gii yi fē nē fuke Kinēetine ki nōja kēe kinē, bej be dii dēeni, kife nē gii nē kwake chike. **22** Kinēetine ki nōja kēe kinē, mfi wu nē biki Ŋwanewi, beniinj baanini bej, be busi bej lē bee lenti, be gaashi bej be nyee mōo bej mējkoōj mē bifi. **23** E fi keti lē, nē nēki yēen, nē wuki bujōj, kife kinsomfu kinē kinōja kēe liboo E nēē lē si betee ŋkosi bē bee tē ŋweki bē bentomfōj bē Nyō-ō lē. **24** Se nuuj lē, ŋgē wu nyōja wē wunē, bej beniinj bē bulofu-u, kife nshiinj yinē ma yēē kituj. **25** Ŋgē wu nyōja wē wunē, bej bē bite yisē dēeni, kife nē gii nē de dzeenj. Ŋgē wu nyōja wē wunē, bej bē kiiti dēeni, kife nē gii nē ni nē dii nē seti bikoo. **26** Ŋgē wu nyōja wē wunē, mfi wu beniinj bechu pieti bej. Nē kēē lē E nēē lē si betē beniinj bē lindēeri tē shiinj bē pieti beniinj bē binseē lē bē tē yēŋgi lē bē baa bentomfōj bē Nyō-ō. **27** Se nuuj lē ntiitōo bej bani bē wuki fiee fi ntiiti lē nē ni nē kōŋgisi beniinj bēnē bē mbani-i, nē feti nuuj biee bi dzeenj li beniinj bē baanini be-ēj. **28** Nē lēki yēen nuuj lē Nyō lōj kimbōnē li beniinj bē lēki lē bubieē ni bu biki be-ēj, nē lēki li Nyō-ō li beniinj bē ŋweki bē be-ēj. **29** E wi maanj wē li kilaanche, o fiiki kimu mēeshi maanj ki. E wu buu ndu ya yi lekuuj, o gēē mēeshi dzo mōo yi lenti. **30** E wi lēkē fiee li wē-e, o nyē mwē. E wi dzo fiee fio, o bii kē. **31** Nē feti li beniinj bamu-u fiee fi nē wēki lē bē ni bē feti li be-ēj. **32** E nē kōŋgisi nuuj beniinj bē kōŋgisi bej kwaa, fiee fi bē gii bē pia bej li fi-i nuuj la? E nēē lē si beniinj bē bifi ti feti nēē tē lē ni? Bē kōŋgisi nuuj beniinj bē kōŋgisi bē kwaa. **33** E nē feti biee bi dzeenj nuuj li beniinj bē feti li bej kwaa, fiee fi bē gii bē pia bej li fi-i nuuj la? Mōo beniinj bē bifi, bē ti feti nēē tē lē. **34** E nē feeti beniinj biee nē bichi limfwe lē bē gii bē kaari bē tuu li be-ēj, fiee fi bē gii bē ni bē pieti bej lu nuuj la? Mōo beniinj bē bifi ti feeti biee li nsāŋ yi bē kife bē gii bē kaari bē tuu fiee fichu nēē ni? **35** Fi dzōŋj lē nē ni nē kōŋgisi beniinj bēnē bē mbani-i, nē feti tē nuuj biee bi dzeenj li bē, E nē feeti beniinj biee nē beechē kē lē bē gii bē tuu kē. Nēēlē, nē se kēmē kinderi ki nōja, nē se nuuj bōŋj bē Nyō yi nuuj Kikoo ki Biee Bichu, nē se ni nē nuuj bōŋj bē, kife E nēē Nyō yi ti feti biee bi dzeenj li beniinj bechu bē yechi

lii mōo bē shēŋ yi tii lē. **36** Nē ni nē keeti nshiinj li beniinj li nēē si Baa wunē keeti nshiinj li be-ēj. **37** Nē saa kē bingē bi beniinj bamu-u kē, E fi nuuj lē Nyō tē saa tē kinē kē. Nē beenj kē bikaa lē beniinj jīj lē bē lē li ŋgē-e kē, bēdēeni, Nyō se tē beenj tē lē bēnē jīj kē. Nē fekisi bibifi bi beniinj bamu-u, Nyō se feeki tē binē. **38** Nē nyēē yēen nya li beniinj li, Nyō se ni yi nyēē tē li be-ēj. Mfi wu yi gii yi nyē, E yi fichē bujōj, yi sēēsē, yi chiinj bi yisē bi ni bi shooshi fekwīij. Fiee fi wi fichini fiee lē, se nyē li wi-i, E nēē fi fi Nyō gii naa yi fichē lē yi se nyē li mwē-e tē.” **39** Jiso tuu wa ngangaa chimu li bēē lē, “Kinyēē nuuj ki tē doonche dze li kimu-u kē. E ki mōj tē lē, bi bichu lēē ki wē-e lē kitoo li ni? **40** Nē kēē lē ŋwan wu laanchi ti yeki yē wi wē wu wu ntiife kē, bēdēeni, E mfi wu wu laanche wu mēeshi, se kēē tē si wi wu tē tifi wu. **41** Fi geenj fiō ŋŋgi sheen yi kwīj yi nuuj ŋwaana lē lii, o se tē ŋēj kīŋkōsi ki kwi-īj ki nuuj lē lii yaa kē? **42** Kē fi geenj fiō nuuj o tēē li ŋwaana lē, ‘Ŋwaanēj bē mbuu sheen yēē lē wēē lii’, o se tē ŋēj tē kīŋkōsi ki nuuj wē lē lii kē? Wē wi wu nīmī! Saa buu ko ki nuuj lē wēē lii, o se bōseyi o ŋēj sheen yi nuuj ŋwaana lē lii, o se buu.” **43** Jiso tuu tēē lē, “Se nuuj lē kiti ki dzeenj nuuj tē wōj muntaanj mu bifi kē, si kiti ki bifi nuuj tē wōj muntaanj mu dzeenj kē. **44** Bē ti kii kiti nuuj li muntaanj mu ki wundi-i. Fi nuuj lē wi nuuj tē kō fimbi li bifafu-u kē, nuuj wi tē kō fīngaa li bufii li kē. **45** Wi wu dzeenj lē fikoo fiee fi shaanj li ti busi biee bi dzeenj lē. Wi wu fikoo fiee nuuj biee bifi li shēŋ yēē li, ti busi nēē nuuj biee bibifi. Fi fiee nēē lē kife fiee fi yisē li shēŋ yi wi-i E fi ti buti lē kimfime kēē li.” **46** Jiso tuu bii laa, “Fi geenj fi nē teenyi mi lē, ‘Taa, Taa’, nē tē fē fiee fi ntiiti li be-ēj kē? **47** Wi kwi wu bēē lē mi-i, wuki jē yēj, giŋgi feti si yi tiiti, ŋgii doonche bej si ti nuuj. **48** Wē si wi wu tē wēki lē gwan yih, saa chin seri kōj li kimbanj se gwan kimfoo li kimbanj kilu-u. E dzōo yisē, yi bē yi ju li yih yilu-u, yi tē sēēsē kē, kife tē bōseyi gwan bujōj. **49** Se nuuj lē, wi wu wuki jē yēj, E wu gēen tē fē si yi tiiti kē, wē si wi wu tē wēki lē gwan yih, fooshe kimfoo li nshe li wē, E dzōo yisē, yi kēmē yih yilu, yi biee yi wē bē nchiinj ni guuu.”

7 Si Jiso tē mēeshi ntiife beniinj biee bini bichu lē, tuu dza gēen lē kitoj ki Kapanu-uj. **2** Tē Kikoo wu kintutu ki beniinj bē nchi wu Lom tē nuuj fē, kēmi mfwa wē wumu, kōŋgisi wu ŋgē.

3 Le mfwa wulu tē gendi, nuuŋ le kwe bō. 4 Be se gēŋ be ŋeŋ Jiso, toŋ bekaŋ be sēki kweŋ wu Bejuu, le be gēŋ be leke Jiso le be wōnche mfwa we wuni. 5 Be se gēŋ be ŋeŋ Jiso, be soŋ bō li wuu, be tee le, “Mintemii be ɔ gēŋ ɔ fi wi wuseŋ wuni, we nuuŋ wi wu ɔ nuuŋ nē ɔ fi wu. 6 Kōŋgisi kweŋ wuseŋ ŋge, ɛ wu wu tē gwaŋ yih yiseŋ yi kintaashe.” 7 Jiso se dza bee be giŋgi. Fe be tē nuuŋ tseketsēke li mbochu fe yih yi Te Kikoo wu beniŋ be nchi wē, toŋ nsāŋ yee yimi le yi gēŋ yi loose Jiso. Be se gēŋ, be bīke be wu, be laŋe li wuu le, “Taa, Te Kikoo wu beniŋ be nchi teo le, kiŋ ɔ ni fieŋgi yi ya le ɔ be ke. Le mēŋ ɔ ki kōche ke wi wu ɔ nuuŋ ɔ le li wuu yih ke. 8 Le fie fie fi fe se mēŋ ki be ke be bīkaa bīee le ŋeŋ we ke. Se nuuŋ le, ɔ yō nē nuuŋ je kwaa be kimfime ko, ke ŋwani wu nime gii tēmi. 9 Mi ŋ'we te le bunga bu wi wumu lekwiŋ, beniŋ be nchi-i nuuŋ te le mi-i lekwiŋ. Mbē ɛ mi ntee li wumu le, ‘ɔ giŋgi,’ mwe gēŋ, ɛ mi ntuu mi ntee li wumu le, ‘Be,’ mwe be nē. ɛ mi ntee te li mfwa wē-ŋ le, ‘Fere fini’ fe nē te le.” 10 Le Jiso woo ntōŋ wulu, wa te wu, se fiiki yi tee li kimbanchē ki beniŋ le ki tē biki wu kē le, “Ntee beŋ le, mēŋ nsaa ki ŋeŋ ke wi wu kēmi ŋwaani kini kimbeenchē li mi-i mō nuuŋ li kweŋ wu lsele le ke.” 11 Le beniŋ be te kikoo wu beniŋ be nchi tē toŋ baa tuu be kaari be to li yih, be ŋeŋ mfwa wulu ɛ wu tēmi. 12 Lejiŋ lelu, Jiso be bōŋ bee be kintutu dza be giŋgi li kitoŋ kimu ki be teenyi le Nayiŋ, kintutu ki beniŋ le biki wu le jīŋ. 13 Si be tē giŋgi le, le be buti fe fweŋ wu mbar wu tē lii li kitoŋ kilu, le be bichi lō be ŋeŋ si be too gwini chi wi be buti be chi. Wi wulu tē nuuŋ wu kwaa le ni bō. ɛ ni tē nuuŋ kwē ŋku. Si be tē buti le, kintutu ki beniŋ le be li kitoŋ kilu tē biki ni ŋwaŋ wulu. 14 Le Taa tuu ŋeŋ kweŋ wulu, nshiŋ kō wu, tee li wuu le, “Kiŋ ɔ ni tuu ɔ de ke.” 15 Fe tē tee le, ka gēŋ koŋ li kidaŋ ki be tē too gwini chilu fe. Beniŋ be tē too gwini chilu baa se leŋ. Tee le, “Sōone nyuŋ, ntiitō li wē dzatse we!” 16 Bīee dza we shee, bechi n'yōru. Jiso kēme li wu nye li ni-i. 17 Beniŋ bechu ŋeŋ le, wa te be. Be se guume be yōnchi Nyō be tiiti le, “Ntomfōŋ wu Nyō wu nyōŋa busō le bee li lenti. Nyō be ye le yi fi beniŋ bee.” 18 Ntoŋ wuni wu kii Jiso se saŋge wu gēŋ li kweŋ wu Judiya kwikwi mō bitōŋ bi nuuŋ li kweŋ wulu lichīŋ. 19 Bōŋ be kintutu-u be Jōŋ le woo bīee bini bichu, be gēŋ be tee li wuu. Teenŋ bamu

befe, 19 toŋ be le Taa li le be gēŋ be bii li wuu laa ɛ wu wu tē nuuŋ le gii be mō, be ni be tēŋgi wi wumu le? 20 Be gēŋ be ŋeŋ Jiso be tee li wuu le, “Jōŋ Nlisulidzō toŋ we bee le tē bii li we laa, ɛ we wu tē nuuŋ le ɔ gii ɔ be mō, be ni be tēŋgi wi wumu le?” 21 Be tē biiti le, nuuŋ li mfi wu Jiso tē wōnchi chigōŋ be chigōŋ chichu, busi mō Fiana yi tii li beniŋ li, gwiyi lii yi binyē ŋge. 22 Jiso tuu li bee le, “Kaari yeŋ nē gēŋ nē tee li Jōŋ li bīee bi nē ŋeŋ mō bi nē woo. Binyē ŋeŋ bīee bīee, bimbonye denŋi bīee tsaŋ, beniŋ be gendi be chigōŋ chi nōŋa tēmi baa. Binchiŋchi wuki bīee bīee, beniŋ be kwiye kaari be bo li kwe-e, be tuu be tiifi tē ntōŋ wu Nyō wu dzeŋ li beniŋ be kifoo le. 23 Kinēetine ki kinōŋa kē ki wi wu mēŋ ki mēŋ ke mi ke.” 24 Mfi wu beniŋ be Jōŋ tē toŋ baa tē dza, Jiso se bīee bechi tiiti li kimbanchē ki beniŋ le, kii Jōŋ, biiti laa, “Nē tuu nē shiŋ nē buti nē giŋgi libuka le nē gēŋ nē ŋeŋ te nuuŋ la? Kitō ki mbaandze keti ki sēsi ni? 25 ɛ nuuŋ ye le ke nē se tē shiŋ nē buti nē giŋgi le nē ŋeŋ te nuuŋ la? Wi wu chuume yi yee be ndū yi shaŋ ni? Yike yeŋ nē woo, beniŋ be chumini yi yi be be ndū yi tēmi mō be tsiŋ ntse wu shaŋ ti nuuŋ nuuŋ le bentō-ɔ. 26 Nē se tē giŋgi le nē ŋeŋ te nuuŋ la? Ntomfōŋ wu Nyō ni? Iiŋ, ntee beŋ le, wu yaa ntomfōŋ wu Nyō. 27 ɛ wu wu be tē tse kii wu, Nyō tiiti le, ‘Yike yeŋ nē woo, ŋgi ntuumi wi wēŋ wu ntōŋ ni tuuti mbaŋ li wē-e, nache dze ya ɔ se beē.’ 28 Ntee beŋ le, lenti le beniŋ be bukeŋ bīe, wi nuuŋ ye lu wu ko wu yaa Jōŋ ke. Se nuuŋ le, wi wu nuuŋ wi wu ŋkweŋ li bumfōŋ bu Nyō-ɔ we ɛ wu wu ko wu yaa Jōŋ”. 29 Beniŋ bechu mō beniŋ be tē kundi kiŋwaati woo si Jiso tee le tē nuuŋ ntomfōŋ wu Nyō, be pia bumfōŋ bu Nyō-ɔ le bu nuuŋ tsaŋ kīfe be tē beŋ Jōŋ lii be lidzō. 30 Se nuuŋ le, Befarasii mō beniŋ be tē gbēŋgi be kii benchi be Nyō-ɔ faŋ fi bee ntāŋ wu Nyō tē be be wu we kīfe be tē faŋ le kiŋ Jōŋ ni lii be lidzō ke. 31 Jiso dza tee le, “ɛ la fi nnuuŋ mmaa be kingōke ki beniŋ be deeni kini? Be baa si la? 32 Ntee beŋ fie fi be baa si fi. Be baa si bōŋ be bwi be shiiti fe kintsii ki wa-aŋ, bamu teenyi bamu be biiti laa, ‘Te teh tēŋgi tebi nē tē biŋ ke, te nye juuŋ yi kwe nē de ke kii la?’ 33 ɛ nē le si Jōŋ Nlisulidzō tē be, shiŋ be dzeŋ tē wōŋ mbiŋ ke, nē tee le kē mō bōŋ be kiŋkundi-i li wuu bwiŋ. 34 ŋwanēwi beē, jii bīee, wundi bīee, nē tee le, biche yeŋ

ne ɲɛɲ wi wuni dɛŋgɔɔ wuti biee, wundi mbiɲ piɛndi, tuu shiɲ mɔɔ nsɔŋ be beniiɲ be kundi kiɲwaati mɔɔ beniiɲ be bifi bamu. **35** Se nuuɲ le, bufi ti doonchi yi nuuɲ li bɔɔɲ bee bechu-u.” **36** Wi wu Befarasii wumu tɛ dza teɛɲ Jiso le be ji biee li wuu yih. Jiso beɲ, gɛɛɲ be shee be jii biee. **37** Se nuuɲ le kinjikwiɲ kimu tɛ nuuɲ li kitorɲ kilu. Ki woo le Jiso jiɔ biee li wi Befarasii wɛ yih, ki se dzo fika fi mɛɛɲ mamu mɛ sɛɛndi bujɔɲ ki gɛɛɲ be mɛ fɛ, **38** ki se gɛɛɲ ki lɛɲ Jiso lɛɲɲ, ki bechi ki dii, musu sɛyi Jiso li bikaa li. Ki biee ki guume, ki bɛɛki kikoo ki kii ki wɔɔyi bikaa bi Jiso be yi yi ki yi lifa, ki nyɔɔche wu, ki fwa be mɛɛɲ malu. **39** Le wi Befarasii wu tɛ teɛɲ Jiso le be ji biee wɛ ɲɛɲ le, beechɛ li shɛɲ yee li le, ɛ wi wuni bee nuuɲ ntomfɔɲ wu Nyɔ, bee nuuɲ wu kɛɛ le ɲwaani wuni kwɛɛɲ, ɛ kinjikwiɲ. **40** Jiso dza tee li wi wu Befarasii wɛ-ɛ le, “Simu, ɲkɛmɔɔ fiee fi ɲgii ntee li wɛɛ.” Simu se tuu le, “Wi wu Ntiife, tee lɛ.” **41** Jiso bechi le, “Wi wumu tɛ fɔɔ beniiɲ bɛfɛ kwa, fɔɔ wumu be danali gii tiɲ, fɔɔ wumu bɛdanali mbaanshiɲ. **42** Wu tɛ yaa be nsomfu, se tuu chinɛ kwa wulu li bee. Se nuuɲ le, le bee lenti ɛ wu la wu gii ni kɔɲgisi wu ɲge?” **43** Simu tuu le, “Fi nuuɲ fi nuuɲ wi wu be tɛ fɔɔ wu kwa wu nyɔɲa wɛ.” Jiso se kweɛɲ le, ɔ saɔɔ cheɛɲ. **44** Si kwɛɲgi le, fiiki yi bichɛ kwɛɛɲ wɛɛ, biee tee li Simu le, “ɔ ɲɛɲ kwɛɛɲ wuni ni? Si mbee mbe li wɛɛ yih, ɔ bee mɛɛɲ mɔɔ ki nyɛɛ mi dzɔɔ le ntsootɛ bikaa bieɲ kɛ. Se nuuɲ le, kwɛɛɲ wuni tsootɔɔ bikaa bieɲ nuuɲ be musu mee mɛ lɛ lii, wu wɔɔye be yi ye yi lifa. **45** ɔ bee ɔ mɛɛɲ ki kɔkɛ kɛ mi le ɔ nyɔɔche bikaa bieɲ kɛ. Se nuuɲ le, si mbee mbe fɛni, ɛ nɛɛ kwɛɛɲ wuni kwaa wu nyɔɔche bikaa bieɲ. **46** ɔ bee mɛɛɲ mɔɔ ki fwa kɛ kikoo kɛɲ be mɛɛɲ kɛ. Se nuuɲ le, ɛ nɛɛ kwɛɛɲ wuni kwaa wu fwaɔ bikaa bieɲ be mɛɛɲ mɛ sɛɛndi ni shuuɲɲ. **47** Se nuuɲ le, ntee wɛ le, kwɛɛɲ wuni bee doonche kinɲɔɲgise ki ɲge, be gii be feeki bibifi biee bi ɲge. Se nuuɲ le, wi wu be feeki bibifi biee bi niɲ doonchi kinɲɔɲgise ki niɲ.” **48** Jiso se biee tee li kwɛɛɲ wulu-u le, “Bɛ feeki baa bibifi bio.” **49** Beniiɲ be bee be tɛ jii biee baa tuu be bechi be ɲɲɲini li yi yi bee, be tiiti laa, “Wuni nuuɲ noo kibɛɛ wu fekisi bibifi bi beniiɲ le?” **50** Jiso se mɛɛshi tee li kwɛɛɲ wulu-u le, “Gɛnɛ fio be mbɛɲgii, shɛɲ ya yi ɔ gɛɛ li mi-i soo yɛɛ wɛ.”

8 Lɛɲɲ lɛlu, Jiso tɛ dza dɛɲgi li bitɔɲ li be li bintsii li tiifi ntɔɲ wu dzeɛɲ kii bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ. Bɔɔɲ bee be kintutu be yooɲi ntɔɔ bɛfɛ tɛ biki wu, **2** mɔɔ bukeɛɲ bamu be tɛ wɔnche chigɔɲ chi bee be bamu be tɛ buushe fiana yi tii li bee. Bukɛɛɲ bani tɛ nuuɲ Maariya wu be tɛ teenyi le Madaliɲ, wu Jiso tɛ buushe bɔɔɲ be kinɲkundi li wuu bwɲɲ mfomɛnyaɲɲ. **3** Joana wu kwɛɛ Chusa wu tɛ nindi li Hɛɔ-ɔ, mɔɔ Sosana be bukeɛɲ bamu bɛnɔɲa. Be tɛ dɛɲgi lɛ, be busi biee lɛ be babi be bee be fii Jiso bee bɔɔɲ bee be kintutu-u lu. **4** Beniiɲ tɛ dza be buti li bitɔɲ li bitɔɲ li be bɛɛ fɛ Jiso-o. Le kintutu ki beniiɲ le yise fɛ, se wa ɲgangaa chini li bee le, **5** “Wumu tɛ la le gɛɛɲ tuɲ muntaɲɲ mwee. Le ni tumi, mumu weye le dze, beniiɲ keti be dɛnchi be bikaa, muniɲ mu jiindi liwe se be mu chɔche. **6** Mumu se weye li bikooshu-u, le mu maɲ mu bechi ɲko mu wɔɔbe kife nshe yi fɛ tɛ nuuɲ siɲ. **7** Mumu weye li bifafu-u, le mu bo mu ni mu kuu be bifafu bilu, bi beeme mu, mu ba ɲko nsɲ. **8** Mumu weye tɛ nuuɲ li nshe yi dzeɛɲ li, le mu maɲ, mu ko, be kɔ mu bo bɛɲkaa gwii yaa si be tɛ tuɲ.” Le Jiso wa ni, dzaɲɲ le, “Wi wu kɛmi bintoɲɲ, mwe woo.” **9** Bɔɔɲ bee be kintutu dza be bii li wu laa ɲgangaa chini tiiti le la? **10** Se tuu le, “ɛ bɛɲ bani be Nyɔ fɛ yɛ le nɛ kɛɛ bɛntsoɔɲ be bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ. Se nuuɲ le beniiɲ bamu wuki baa nuuɲ le ɲgangaa li, fi se fieɛ si fi tɛ nuuɲ le, ‘ɛ be bichi lɔ be tɛ ɲɛɲ kɛ, ɛ be yiki lɔ be tɛ woo kɛ.’ **11** Woo yɛɛɲ naanye wu ɲgangaa chilu. **12** Muntaɲɲ mulu ɛ je yi Nyɔ. Muntaɲɲ mu tɛ weye le dzeti mwee nuuɲ beniiɲ be wuki je yi Nyɔ, kinɲkundi se be ki buu yi li shɛɲ yi bee ki feti le be bɛɲ kɛ le yi fi be kɛ. **13** Mu tɛ weye li bikooshu-u mwɛɛ nuuɲ beniiɲ be wuki je yi Nyɔ, be fi yi be kinɛɛtine, se nuuɲ le yi tɛ lii gwɛɛɲ le yi seri li shɛɲ yi bee kɛ, be beenchi fefe, ɛ mɔnche be lɛ bee, be tuu be to lijɲ. **14** Muntaɲɲ mu tɛ weye li bifafu mwɛ nuuɲ beniiɲ be wuki je yi Nyɔ, si be giɲgi le bɛmfumise be bunɔɲa mɔɔ bujɔɲ bu biee bi li nshe yini-i be bi yike je yilu yi layɛ yi tɛ ko kɛ. **15** Mu tɛ weye li nshe yi dzeɛɲ li mwɛɛ nuuɲ beniiɲ be kɛmi shɛɲ yi dzeɛɲ, be wuki je yi Nyɔ, be bɔɛyi be gɛɛ yi li shɛɲ yi bee, be se kaɲ shɛɲ, be feti si yi wɛki nsɲɲ biee bi bee bi dzeɛɲ yɛnɛ. **16** Wi ti tendi yɛ lambo le tuu dzɔɔ ɲkwaa kuuki lu kɛ. Kɛ le tuu dzɔɔ lii litakwiɲ kɛ. Be ti tendi lambo, be tɔmi nuuɲ li fiee fi be ti tɔɔmi lu-u, le beniiɲ be lii li yi ni be ɲɲɲi

kin'wofu. 17 Fiee fichu fi be nyike gii fi yene, BENCHINDAA be kin'kundi-i belu se biele be bo li biele bi lejij lejij gii bi yene bi bo le waaj. 18 Bedeeni, e ne yiki je yi Nyo ne yike bujor, kife wi wu kemi fiee be gii be taa wu fimu. Wi wu kemi ye fiee ke mao nuur fintej fi beechi le kamao be gii be fi li wuu." 19 Si Jiso te tiifi beniiij le, ni bee bejwaani dza be be le be nej wu. Fi se yaa be nle kife beniiij te yar lu nge. 20 Wumu se tee li wuu le, "Na bee bejwaana lemi baa lekun be weki le be nej we." 21 Se tuu fiee le, "Naaj bee bejwaanej nuur beniiij be wuki je yi Nyo be feti si yi weki." 22 Le ni nuur jobe chimu, Jiso le le ngo-o bee baaj bee be kintutu-u tee li bee le, "Te lenchi libe chini te geer luwaj loo." Be se bechi nleench. 23 Le be ni be lenchi, Jiso dza bechi liiti. Mftee yi teemi, bechi yi ndungji li dzo be bunga, dzo bechi yi lii le ngo-o yi weki le yi yise le, be gii be nuur le kwe wa. 24 Be se geer be kangisi Jiso be tiiti le, "Te Kikoo, Te Kikoo, te baa le kwe wa." Jiso kaangji waj mftee yi teemi mao dzo yi te ndungji yilu. Mftee yilu mao dzo yilu se chike, bintsii derj ni nshiiij. 25 Se bii li bee laa, "Ne geer shenj yine li noo li?" Be chene mao kin'koofeyi, be se bii li yi yi bee laa, "Wuni nuur noo, wu wendi mftee mao dzo bi wuki li wuu le?" 26 Le be lenchi libe chilu be bo kimbe ki Jerasene, ki nuur liwaj le kimbe ki kweej wu Galilii. 27 Si Jiso te bo le ngo-o lej le buka le, bee wumu wu li kitorj kee bike, nuur e benchindaa be kin'kundi-i te shiiij be njweki be mwe. Be te tsi wu li bwij nge dengji tinj kilere, te tsi li yih ke, tsiiij nuur le dzij yi beniiij li. 28 Le nej Jiso, biee torj kitata, geer we wu limfwe, waj be bunga le, "Jiso, njwane Nyo, Nyo yi nuur Kikoo ki Biee Bichu-u, o weki la li mi-i? Mintemi-i o kiij o ni nye nge li mi-i ke." 29 Te yo le kife Jiso te waj Fiana yi tii yilu yi bo li wuu. Yi te shiiij yi choofi wu li kinga-a li kinga-a be keeti wu be kendi wu bibenu mao bikaa be bencha be kiichi wu. Si be te shiiij be kendi wu le, soomi bencha belu, fiana yilu choofi wu letini giingji libuka. 30 Jiso se bii li wi wulu-u laa, "Bukoorej bwo nuur le noo?" Tuu le, "Bukoorej bwej nuur le kimbanche." Te tuu le kife baaj be kin'kundi-i belu te banche li yi yee li nge. 31 Benchindaa belu se soorj bo li Jiso le, kiij o ni tuumi bee nuur le kitoo ki sechi wuunji li ke. (Abyssos g12) 32 Fi te nuur le e kintutu ki dziiij le te jii biee fe li mbeme-e. Benchindaa be kin'kundi-i belu se soorj bo li Jiso-o le, tuumi be, be geer be le nuur li dziiij yilu. Se bej. 33 Benchindaa be kin'kundi-i belu se biee be bo li wi wulu-u, be danse li dziiij yilu-u. Kintutu ki dziiij le kilu kichu se kej ki bo li mbeme we ki seri le libe-e ki worj dzo ki kwiye. 34 Le beniiij be te kiichi dziiij yilu nej fiee fi ka le, be dza fe, be kifi, be geer be tee ntorej wulu li bintsii bi li bitorj bi fe-e. 35 Le beniiij woo le, be buti be giingji le be nej fiee fi ka fe. Le be be fe Jiso te nuur, be nej wi wulu fe, nuur e benchindaa be kin'kundi-i baa chine li wuu, nuur e wu shee li Jiso-o lichiij, e wu liishe ndu, buffi bwee nuur tsaarj. Be se keme chene nge. 36 Beniiij be te nej fiee fi te ka, te tiiti li bee si fi te nuur be wi wu te kemi benchindaa be kin'kundi-i we se temi. 37 Beniiij bechu be le bimbe bi Jerasene-e keme jaarj, be biee be soorj bo li Jiso-o le dza ni giingji. Jiso se biee dza fiee le le ngo-o geerj, 38 Wi wu benchindaa be kin'kundi-i te bo li wuu we se soorj bo li Jiso le bee wu geerj. Jiso faarj, tuu wu liijj, tee le, 39 "Kaari to li yih, o geerj o tee fiee fi teemi fi Nyo fe li we-e fini." Si fi te nuur le, wi wulu biee to liijj geerj dengji li kitorj kilu kichu, tiiti fiee fi teemi fi Jiso fe li wuu fini. 40 Jiso lenchi libe chilu kaari to liijj. Kintutu ki beniiij le te nuur fe, ki terjgi wu. 41 Nyurj wumu se be fe bukoorej le Jairos, e te nuur te kikoo wu yih yi nleke li Nyo-o yi fe. Te be, we li bikaa bi Jiso, sunji bo le Jiso be li wuu yih, 42 kife njwani wu kweej mumkparj wu te nuur si biya yoofi ntso bife te nuur le kwe wa. Le Jiso dza ni giingji kintutu ki beniiij le fachi wu bimbe bichu. 43 E kweej wumu te nuur li bee linti wu te nuur be chigorj chi mfi wu njene-e biya yoofi ntso bife. E wu biifi fiee fichu fi te kemi li beniiij be ntsi-i chi yaa be wonche. 44 Kiingji li Jiso lejij korj li woorj wu kin'korj kee li, mfi we biee wu sonde. 45 Jiso bii laa, "E noo wu korj li mi-i?" Beniiij bechu meje. Pita se dza tee le, "Te Kikoo, o njingji ye le beniiij kene baa we lenti nge be fachi we ni?" 46 Jiso tuu kweej nee le, "Wumu korj li mi-i. Mi nj'woo o si bunga bo li yi ye-ej." 47 Kweej we nej le dze yi nyime nuur ye lu ke, be keeti geerj we li bikaa bi Jiso, le bintoorj bi beniiij bechu, tee fiee fi bee korj li Jiso-o kii fi, tee mao si bee korj le, chigorj chee ma mfwa mumkparj. 48 Jiso se tee li wuu le, "Njwaj wu kweej, shenj ya yi o gee li mi-i fe yee o temi gene be mbeengji." 49 Nee si Jiso te meej yeti li kweej wulu le, wi wumu fesi fe, wu te bo li Jairos yih wu te Kikoo ki yih yi nleke li Nyo-o, tee li Jairos le, "Nwana meeshoo wu kwi kitun. O

fieengi ke Wi wu Ntiife wuni ke.” 50 Le tee le, Jiso woo, tee li Jairas le, “Kiing ɔ ni cheŋ ke, beŋ li mi-i, ŋwana gii yiy.” 51 Be se dza be giingɔ fe Jairas kuuy, le be fesi fe, Jiso faaŋ le kiing wi ni le li yih ke. Dzo nuuy Pita be Jeer maa Joong maa te ŋwaŋ be ni ŋwaŋ bee be le. 52 Tè nuuy ε wi kwi wu te nuuy fe dii kwe, kwe fuuti fe kichu. Jiso tee le, “Chike yeer be kwe, ŋwaŋ wuni meerɔ ki kwi ke, liitaa nuuy chilefe.” 53 Beniing dza be kiiti wu nuuy chike, kife be te kii bujɔŋ le ŋwaŋ wulu bee kwi kituy. 54 Jiso geer fe ŋwaŋ wulu te gimɔ, keme wu li kibene teer le, “Ŋwaŋ wu kwærɔ, dza we!” 55 Ŋwaŋ wulu biee yiy, dza we mfwaam mumpaŋ. Jiso tee le be biche fiee be nye wu ji. 56 Le ni bee tee ŋer fiee fi ka le, wa tè be. Jiso chiinse le kiing be ni tee li wi-i fiee fi ka fini ke.

9 Dza teer boong bee be kintutu-u be yoofi ntso befɛ baa le be banche be be. Nye be bunga be dze le be ni be buushi benchindaa be kinkundi-i li beniing li be wɔnchi maa chigɔŋ, 2 biee toŋ be le be geer be ni be tiifi beniing kii bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ, be wɔnchi te maa beniing be chigɔ-ɔŋ. 3 Se tee li bee le, “Si ne giingɔ le, kiing wi ni dzoo fiee ke. Kiing wi ni dzoo kimbaaŋ, ke babi, ke fiee fije, maa nuuy kwa ke, kiing wi ni dzoo ndú fiætu ke. 4 E ne geer, yih chi yi ne le lu, ne tsiing lu nsiing geer bo jobe chi ne dzeti. 5 E fe be meer beŋ ki fi ke, ne dza fe, mfi wu ne dzeti laa, ne kache kibɔŋ ki li bikaa bine-ε, se ni nuuy ŋkiki wu fiee fi be mɔŋ.” 6 Be se dza be giingɔ be keti li bitooy, li bitooy, be tiifi ntoŋ wu dzeer wu kii bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ, be wɔnchi maa beniing be chigɔŋ bechu. 7 Le Hero wu tè nuuy ŋgɔmina kimbe ki kwærɔ le ki Galilii woo biee bichu bi tè keti, bi fieengi wu kife beniing bamu tè dza be kwengi le Jiso wuni nuuy Joong Nlisulidzoo wu kaari wu bo li kwe-e. 8 Bamu kwengi le ε Elaja wu kaari wu be. Bamu se kwengi fi bee le ε ntomfɔŋ wu Nyɔ wu ŋkosi wumu wu kaari wu bo li kwe-e. 9 Hero se bii laa, “Joong wuni ntuu ŋka kikoo kee. Wuni wi se tuu nuuy noo wu ŋ'wuki ŋwaani bini biee kii wu deeni?” Se ba tuu gwenini le ŋer Jiso wulu. 10 Le boong be nto-ɔŋ be Jiso dende be kaari be to lijɔŋ, be tee wu biee bichu bi be fe. Se dza dzo be, be cheekiyi, be geer le kitoŋ ki Besaida-a. 11 Se nuuy le, kiyay ki beniing le tè kee, ki biee wu. Se tuu bechi tiifi be kii bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ wɔnchi maa beniing be chigɔ-ɔŋ. 12 Le jobe

bechi chi ni chi sechi, boong bee be kintutu be yoofi ntso befɛ baa kiingɔ be tee li wuu le, “Tee li beniing bani-i le be geer li bitoy be bela be nuuy tseketsake, be biche biee bije maa bintsii bi tse, kife feni fæ fetaa.” 13 Jiso tuu fiee le, “E beŋ ne gii ne nye be biee bije.” Be tuu li wuu le, “Fiee fi te kemi ε nee tsée yi bibe le shiy be nsúuy fiætu kwaa, fi fiee le ɔ weki le te geer te go biee bije te be te nye li beniing bani bechu ni?” 14 Be tè tiiti le kife beniing tè yaŋ fe ŋge, ε buniy kwaa tè giingɔ li benchuki betiinu. Jiso tuu tee li boong bee be kintutu-u le, “Tee yeer li beniing belu-u le be shee ye fekwiiŋ li bintutu-u li bintutu-u, si mbaanshiy mbaanshiy.” 15 Be tee, be shee ye fekwiiŋ bechu. 16 Jiso fi tsée yi bibe le yi shiy yeε, be nsúuy yi fiætu yeε, biche liwe, nye kiyɔoni li Nyɔ-ɔ, booye nye li boong bee be kintutu le be gache li kiyay ki beniing le kee. 17 Be se gache, li kiyay ki beniing le kilu-u kichu, be ji be fuke. Boong be Jiso be kintutu-u banche muŋke mu tè weye mwæε, mu yise beŋkaa yoofi ntso befɛ. 18 Jobe chimu le Jiso ni lɛki li Nyɔ-ɔ wuu mbiing, boong bee be kintutu be li wuu lichiy. Se dza bii li bee laa, “Beniing tiiti le ε mi noo?” 19 Be tuu li wuu le, “Beniing bamu kwengi baa le ε we Joong Nlisulidzoo, bamu le Elaja bamu se kwengi le ε we ntomfɔŋ wu Nyɔ wu ŋkosi wumu wu kaari wu bo li kwe-e.” 20 Se tuu bii li bee laa, “Beŋ kibee ne kwengi fine le ε mi noo?” Pita tuu le, “E we Kinsofu ki Nyɔ tè kaache.” 21 Jiso se boseyi chiinse li bee le kiing be ni mɔŋ be tee fini li wi-i ke. 22 Se tuu tee li bee le, “Ŋwanewi kemi le ŋer bumfa ŋge, beniing be seki kwærɔ bee bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa maa beniing be tiifi benchi be Nyɔ-ɔ gii be se faaŋ wu. Be gii be wo wu, ke jo ka taa, Nyɔ se kaari yi buu wu li kwe-e.” 23 Jiso se dza tee li beniing bechu-u le, “E wi weki le ni nuuy wi weŋ, ke mwæε kemi le faaŋ yi yee, ni tuuti kintaay kee jo chichi biki mi. 24 Kife, wi wu bachi ntse we kii wu ni la, ke gii lɛε ntse wulu. Se nuuy le, wi wu lɛε ntse we kii mi, ke mwe gii keme ntse wulu. 25 E be banche nshe yini chichi, be nye li wi-i wu ji wu tuu wu lɛε ntse we mber wulu ni nuuy la? 26 Ne kee le wi wu nuuy be buya le biee mi maa je yerɔ, mwe kee le, Ŋwanewi gii naa nuuy be buya te mfi wu wu kaari wu be li bunɔŋa bu Tee le be bu benchindaa bee be waay li. 27 Ntee beŋ cheer le, beniing bamu lemi baa feni be nuuy te naa woo kintsi ki kwe-e fuki fe be ŋer si Nyɔ seki bumfɔŋ bu yi-i nsin ke.” 28

Tè giingi li jo nyaan li, fe Jiso tè tee biee bini, se dzo Pita bee Joong mao Jeer le bee be yee li nkume wumu le be leke li Nyoo-ɔ. 29 Le ni leki li Nyoo-ɔ, mfise yee dza yi fiiki, ndu yee fiiki yi bendi, yi mienjini ni mwamwamwa. 30 Fi se ka le buniŋ bamu befe tè nuuŋ fe be tiiti biee be wu. Be tè nuuŋ Moose bee Elaja. 31 Kin'wofu ki Nyoo-ɔ woo li bee. Bee be tiiti kii kwe yi Jiso tè kemi le geeŋ kwi Jerosaleŋ fi be fi kochɛ si Nyoo tè gee. 32 Be tè tiiti le, ɛ Pita bee Joong mao Jeer tè geki chilefe chi bee. Le be kaangi, be ɲeŋ si kin'wofu ki Nyoo-ɔ woo li Jiso-o, be ɲeŋ mao buniŋ befe be lemi be wu. 33 Mfi wu beniiŋ be befe belu te gate be Jiso, Pita se dza taa tee li Jiso le, "Te Kikoo, fi dzooŋ fieɛ si te baa feni ni. Te gwaŋ bigoonu bitɛetu, kimu ni ki nuuŋ ko, kimu ki Moose, kimu se ni ki nuuŋ ki Elaja." Tè tiiti le, te kee fiee fi tiiti ke. 34 Fe gii meɲ yeti le, kikuŋ be le bee lewe ki baanyɛ be. Be tè keme jaan li kikuŋ kilu linti. 35 Je se yo li kikuŋ kilu le, "Wuuŋ ɲwanɛŋ wu mi ntsaa. Ne wuki yeɲ li wuu." 36 Le je yilu chike n'yoru, be dza be ɲeŋ si Jiso lemi fe wuu mbiin. Be ba nshiin, be meɲ ki tee ke wi fiee fi ka li mfi weɛ li kume weɛ ke. 37 Le butuu woo, Jiso dza bee be li nkume-ɛ be boɔ. Le be ni be beki, be bike be kintutu ki beniiŋ le ki noŋa. 38 Le be biche, be ɲeŋ si wumu li kintutu kee dza wu waŋ le, "Wi wu ntiife, mi nsooŋ ɔ bo li we-ɛ, biche le ɲwanɛŋ. ɛ wu kwaa wu nuuŋ ɲwanɛŋ. 39 Yike ɔ woo, fiana yimi dzeti yi choofi wu, yi lendi wu fekwiiŋ, dzakini keɛti, sukini be fin'yuuse, befuu buti wu lewa. Yi giingi be wu, yi te beŋ le yinde ke. 40 Mbee nleke le boɔŋ bo be kintutu buu fiana yilu be moŋ nsir." 41 Le Jiso woo le, tee le, "E ee! Kingoke ki loɔloɔ ki meɲ ki gee ke shɛŋ li Nyoo-ɔ ke kini. ɲgii nuuŋ be beŋ ɲgeɲ mbo buŋ, ɲkaŋ shɛŋ be beŋ ɲgeɲ mbo buŋ?" Se tuu tee li te ɲwaŋ wulu le, "Be be ɲwana feni." 42 Dzo ɲwaŋ wulu be be wu, kinjundi kilu tuu ki chofi ɲwaŋ wulu ki toŋ fekwiiŋ, bechi kakini. Jiso waŋ fiana yi tii yilu yi bo li ɲwaŋ wulu-u, se temi. Jiso se nye wu li tee li. 43 Beniiŋ bechu ɲeŋ bunga bu nuuŋ bu Nyoo-ɔ, wa te be. Beniiŋ bechu meɲ be beechi biee bichu bi Jiso tè feti, se dza tee li boɔŋ bee be kintutu-u le, 44 "Je yini seri li bintooŋ bine-ɛ li fiee fi ɲgii ntee li be-eŋ fini. Be gii be nye ɲwanewi li tsan yi beniiŋ bamu-u." 45 Le tee le, be meɲ ki kee ke fiee fi tè tee le ke, kife fiee fimu te baŋgi le be kee ke, le fi nuuŋ le, be cheŋ mbifu li wu kii tefe chilu.

46 Be tè dza be bechi bitɛchine li yih yi bee laa, si te nuuŋ ni, ɛ noo wu nuuŋ wi wu nyoŋa le bee li lenti. 47 Jiso kee fiee fi be beechi li shɛŋ yi bee, se dzo ɲwaŋ wu bwi leeki fe wuu fe chin, 48 tee li bee le, "ɛ wi fii ɲwaŋ si wuni li bukoŋ bweeŋ, ke wu fio te nuuŋ mi. Wi wu fi mi, ke mwe fio te nuuŋ wi wu tè toŋ mi. Fi se fiee le, wi wu guundi le beɲ lenti ɛ wu, wu nuuŋ wi wu nyoŋa." 49 Joong se dza teen Jiso, be tee li wuu le, "Te Kikoo, te bee te ɲeŋ wumu busi benchindaa be kinjundi-i li yi yi beniiŋ li li bukoŋ bwo-o, te wame wu, kife ti nuuŋ ye wi wu kintutu kiser ke." 50 Jiso tuu fiee le, "Kiin ne ni loose weɛ wi ke, kife ɛ wi baanini ye beŋ ke, ke mwe we wi wuneɛ." 51 Fe mfi tè be kochɛ wu Nyoo tè weki le yi dzoo Jiso le yi yee be wu liboo, Jiso soŋe le gii geeŋ Jerosaleŋ, se dza ɲgenu. 52 Le ni dzeti, toŋ beniiŋ bamu limfwe. Be geeŋ be le li kitor kimu ki Samaaria le be nache kintsii fe li wuu. 53 Beniiŋ belu faaŋ be kintsii le be fii ye wu ke, kife be te kii waan le ketoo giingi nuuŋ Jerosaleŋ. 54 Jeer bee Joong boɔŋ be Jiso be kintutu woo fiee filu, be bii li wuu laa, "Taa, ɔ weki le te teen wi li liboo wu shee wu duuri beniiŋ bani ni?" 55 Jiso tuu fiiki wame be, 56 bee be dza be geeŋ li kitor kimu ki dee. 57 Si be gii be giingi le dze le, nyuŋ wumu se kweeŋ li Jiso le, ɲgii ni mbiki we mao ɔ giingi feŋ le. 58 Jiso tuu li wuu le, "Bijinu kemi ntuuŋ yi bi, muniŋ mu jiindi liwe kemi yih yi mu, se nuuŋ le ɲwanewi kemi ye mao fe nuuŋ gee kikoo kee fe ke." 59 Jiso se dza tee li nyuŋ wumu le, "O biki mi." Mwe se tuu le, "Taa, gee mi nsaa ɲgeɲ ndiye taa kwe nse mbiee we." 60 Se nuuŋ le, Jiso te tuu li wuu le, "Gee beniiŋ be kwiye ni be diyi binjwi bi bee. Li we-ɛ, gene fio ɔ ni ɔ tiifi kii bumfoŋ bu Nyoo-ɔ." 61 Wi wumu tuu tee le, "Taa, ɲgii ni mbiki we, se nuuŋ le, gee mi nsaa ɲgeɲ n'yesi kini keŋ kwe nse mbiee we." 62 Jiso se tuu li wuu le, "ɛ wi guume be jii le niŋ nime, mwe se tuu nindi bichi leŋji, ke meŋo ki kochɛ ke le ni nuuŋ le bumfoŋ bu Nyoo-ɔ lenti ke."

10 Leŋji lelu, Taa tsaa beniiŋ bamu gwii mfoŋenyaan ntso befe toŋ be limfwe, befe befe le be geeŋ li bitoŋ li mao li bintsii bi gii nuuŋ li gii geeŋ li. 2 Le ni tundi be, tee le, "ɲ'weche yaŋ ɔ ɲge se nuuŋ le, beniiŋ be ɲ'weche-ɛ sende. Bedɛeni, leke yeɲ li Nyoo-ɔ yi Te ɲ'weche-ɛ le yi tuumi beniiŋ be ɲ'weche-ɛ li we-ɛ. 3 Ne giingi yeɲ. Yike yeɲ ne woo si

ne giingi le, ne kee le mi ntonjo ber le ne geej kiinj ne ni ne neki le benchindaa be kinkundi-i nuuj si booj be nshooj le le bemboojku lenti. 4 Si ne giingi le, kiinj wi ni dzoo babi wu kwa, maa tsee baa menkoorj mene le Kijwaati ki Nyoo-o ki babi, maa nuuj bikpo bimu ke. E ne bo le dze, liboo.” 21 Nee li mfi wulu-u, Fiana yi Waanj fe kiinj ne ni ne lemi ne yeeshi beniiij ke. 5 E ne Jiso neete nge. Se biee tee le, “Nyeeo kiyooni geerj, yih chi yi ne le lu, ne saa ne yesi beniiij li we Taa Mfoj wu kiboo be nshae le o nyikoo be li yih yilu le, ‘Mbengegii nuuj be yih yini’ 6 biee bini li be bufii le maa li be nkeer nge li, o se E wi wu kengisi mbengegii nuuj lu, mbengegii doonche nuuj li booj be bwi-i. E le Taa, kife wune ba li wi wulu. E wu foo lu nsij wu kaari fi nuuj fiee si o te kengisi.” 22 Jiso tuu kweej wu to li be-enj. 7 Mfi wu ne le li yih, ne ba ne le, “Taa nyee biee bichu li mi-i. Wi nuuj ye lu tsiij lu, ne dende ke li yih li yih ke, ne jii ne te wu kii Taa, fuki mi njwani nsij be beniiij be wundi fiee fichu fi be nye li be-enj, kife wi wu njwani tsaa le doonche wu li bee nsij ke.” 23 Se le li kito-onj, be fi berj, ne jii fiee fichu fi be nye dza fiiki yi kweej li booj bee be kintutu-u le, le ne ji. 9 Fe ne nuuj fe, ne wonchi beniiij be “Kineetine ki kinooja kee kine le lii yine njingi chigo-onj, ne tiiti li beniiij belu-u le bumfoj bu ye biee bini. 24 Ne kee le bentomfoj be Nyoo-o benooja be bemfoj weki baa le be nger biee bi ne nger bini, be se te nger ke. Be dii baa te le be ne nger biee bi ne wuki bini, be se te woo ke.” 25 Fi woo biee bi ne wu wumu wu te gbengi kii benchi be dza fi ka le wi wumu wu te gbengi kii benchi be Nyoo-o, te dza be le monche Jiso. Mwe bii li wuu laa, “Wi wu ntiife, e la fi nuuj mfe nse nkeme ntse wu kimake?” (aiōnios g166) 26 Jiso se bii li wuu laa, “E la fi be tsee le kijwaati ki Nyoo ki benchi- i? O teenyi o wuki le la?” 27 Mwe tuu le, “Be tsee baa le, ‘O kengisi Taa Nyoo ya be shenj ya chi, maa be ntse wa kwi, o nindi li yi-i be bunga bwo buchuu, o gee bufii bwo buchuu li yi-i, o kengisi te nyuun wu wu te kengisi yi ya.” 28 Jiso se tee li wuu le, “Ntusu wa we bujoj. O feti le, o se keme ntse le e wu nyuj bii li Jiso laa, ‘E noo wu nuuj wu kimake.” 29 Wi wulu te dza weki le doonche njwaaneng?” 30 Jiso tuu nuuj le ngangaa li le, “Nyuj wumu te dza Jerosalej beki Jeriko, le ni giingi le li tsanj yi beyi-i be too wu she niij le kwi be buushe wu ndu be fi maa biee biee bichu be dza be loj wu fe. 31 Fi dza fi ka le, te muntofi wu Nyoo wumu te beki le dze yilu-u, le nger wi wu, sanj dze yi je. 32 Wumu dza te bee nuuj wi wu li kini ki Lebi, le bo fe, geerj le wuu lewe nger wu, weerj ka te dze yi je. 33 Se nuuj le, wi wumu te dengi te bee le dze yilu, nuuj wi wu Samaaria. Le be bo fe nger wu nshiiij koo wu be mwe. 34 Geerj le wuu lewe, gee mbiij be meerj li bibaa biee li, kanj bibaa bilu be nshenge yi ndu, biee too wu le nyar ye lewe, geerj be wu fe yih yi beniiij be ndende-e ti fufini fe bichi le wuu. 35 Bee wu tsi le bu woo, buu bedanali befe nye li wi wu yih wulu-u tee li wuu le, ‘She o ni o bichi le wi wuni. O she o bifii kwa wu ka, ke mi nkaari ntuu li we-e.” 36 Le Jiso wa ngangaa

chilu le, biece bii li wi wu te gbengi kii benchi wee laa, “Li beniinj be betetuu bani, o nje fio le wi wu te doonche le nuuj njaani wi wu beyi te too we nuuj wu la?” 37 Tuu le, “Te nuuj wi wu te too nshiinj be wi wu beyi te too we.” Jiso se biece tee li wuu le, “Gee, o ni o feti te le.” 38 Jiso bee booj bee be kintutu-u dza be giingi, be geenj be le li kitorj kimu-u, kweenj wumu nuuj fe be teenyi wu le Maata. Fi Jiso li wuu yih. 39 Te kemi njaani wumu be teenyi le Maariya. Le Jiso geenj le lu, Maariya biece geenj shee li wuu lichinj yiki fiee fi Jiso te tiifi. 40 Maata tuu nye ngeenj ye nuuj le nteuuu. Dza geenj bii li Jiso laa, “Taa, o meenj ki nje ke le njaanej chinoo mi mbuki yi be bufe mi-i mbiinj, o te dzo li fiee li ke ni? Tee nee li wuu le be fi mi lu.” 41 Taa tuu li wuu le, “Maata, Maata, o nyeo ngeenj le biece bi ngee, 42 nuuj fiee fiee lu fimumkpan kwaa fi be weki. Maariya tsaoo nuuj fiee fi dzeenj fi be nuuj te naa fi li wuu ke.”

11 Te nuuj jobe chimu, Jiso leki li Nyo-o fe kintsii kimu-u, le leke meeshi, njani wu kintutu wumu tee li wuu le, “Taa, tifi bee si be leki li Nyo-o, nee si Jojoo te tifi beniinj bee be kintutu le be ni be leki li Nyo-o.” 2 Jiso se tee li bee le, “E ne leki li Nyo-o, ne tiiti le, ‘Taa wusej, fere le beniinj ni be guundi bukoorj bwo, o fe le bumfong bwo be. 3 O nyee bee biece bije jo chichi, 4 o feeki bee bibifi bisenj, si te ti feekisi bibifi bi beniinj bamu feti li bee li. Kiinj o ni chine le be monche yaa bee ke.’” 5 Si te tee le, se biece maa li bee le, “Dzo yeej le wumu le be-nej lenti bee dza wu geenj wu korj sini kigoo butuu taantaanj kwengi le, ‘Sinej, dzatse we o fao mi tsée yi buneej shee. 6 Sinej wumu taoo wu la nka le mi-i, njemi ye fiee fi nuuj nye wu le ji ke.’ 7 Nsaj ye yilu gii yi tuu fiee le, ‘O mi fieengji ke. Tee booj berj te ginj baa kitunj te berje kigoo. Nnuuj nte ndza we le ntuu ngooj fiee le nye we ke.’” 8 Le Jiso maa le, tuu tee le, “Ntee berj le e meenj we ki dza ke le nye wu bije kife e wu sini, ke gii nee dza we nye wu fiee fichu fi korjisi fe wu ba fe kundi mfongu nsij. 9 Nse ntiiti li be-nej le, ne biiti yeej, Nyo gii yi nye berj. Ne geendi yeej, Nyo gii yi fe ne nje. Ne kundi yeej kigoo, Nyo gii yi gwiye li be-nej. 10 Ne kee le wi kwikwi wu biiti, gii keme, wi kwikwi wu weki, gii nje, wi wu kundi kigoo, be gii be gwiye li mwe-e. 11 E te njaw wu la le be-nej lenti wu njani nuuj bii wu nsuuj, se tuu nye wu nuuj

yo? 12 Mao e njaw bee bii wu giki nye wu nuuj kibobe le? 13 E berj be nuuj beniinj be bifi ti kii si be nyee biece bi dzeenj li booj bene-e, Baa wune wu nuuj liboo gii se lee ki nye ke te Fiana yi Njaan li berj ne biiti li wuu yeki le ni?” 14 Jiso te buu njane kinjkundi li wumu wu te nuuj kinchiinchii. Le njane kinjkundi wulu bo, wi wulu se bechi n'yoru. Le kintutu ki beniinj le nje le, wa te be. 15 Se nuuj le, beniinj bamu bechi be kwengi le, “Busoo benchindaa be kinjkundi-i nuuj be bunga bu Beesebu-u wu nuuj mfong wu benchindaa be kinjkundi-i.” 16 Beniinj bamu te weki le be tere Jiso, be tee li wuu le fe mfong yi doonchi bunga bu buti liboo. 17 Se nuuj le Jiso kee bembeeche be bee se tuu tee li bee le, “E kitorj dza ki gate ki tuu ki gwii li yi yi kii, ke ki nuuj te lej ke. E kini dza ki gate ki gwii li yi yi kii, ke ki gii ki shaanshe. 18 Fi fiee te le e Satanj bee kintutu kee dza be tuu be gate be gwii li yi yibe-e, bumfong bwee te naa lej te ke. Ntiiti ni kife ne kwengi baa le mbusoo booj be kinjkundi-i nuuj be bunga bu Beesebu-u. 19 E fi nuuj le mbusi booj be kinjkundi-i nuuj be bunga bu Beesebu-u, booj bene se busi te nuuj be bunga bu noo le? Fiee fi booj bene belu feti doonche fiee le ne we baa nsa kitunj. 20 Se nuuj le, e mbusi benchindaa be kinjkundi-i belu nuuj be kibene ki Nyo-o, ke bumfong bu Nyo-o be bwee kitunj li be-nej. 21 E wi wu bunga nache biece biece bi dzi-nej, wu shee kiichi la we, wi nuuj te korj li fiee fiee li ke. 22 Se nuuj le, e wi bunga wumu wu yeki wu be wu gwe wu yaa wu, gii se lo biece biece bi dzinj bi bangi yi yee lu biece, se kote biece biece bichu geenj be bi bee nsaj yee gache. 23 E wi nuuj ye kimbe ke ke, ke mwe baaninoo mi. E wi fii ye mi li mbanche-e ke, ke mwe teetoo bu tafu. 24 Fiana yi tii ti buti li wi-i yi geenj li buka yi weki kintsii ki tse. Se nuuj le e yi tuu yi gooj nsij, yi kweenj li yi yee li le, ‘Ngii njakari nto li mi-i yih lu ntuu mbo.’ 25 Mfi wu yi kaari yi nje yih e be fweye be nache yi wuuti wanj, 26 bedeeni yi tuu yi kaari yi geenj, yi be be fiana yi tii yimi mfomenyaanj yi biiti yi yeki yi, bee yi se tuu be le be tsiinj lu. Biece meeshi bi bee be mwe li mfi wulu yeki si te shiinj nuuj njosi.” 27 Si Jiso te meenj yeti le, kweenj wumu li kimbanchi ki beniinj le kee te dza kweenj le, “Kinectine ki kinjoja kee ki kweenj wu te bie wee, mao li mbeenj yoo te yaanj li.” 28 Jiso tuu fiee nuuj le, “Kinectine ki kinjoja kee nuuj ki beniinj be wuki je yi Nyo be feti si yi weki.” 29 Le kintutu ki

beniinj le ni ki banchi ki bee li Jiso lichinj, dza tee le, “Kingoke ki deeni kini nuunj ki bifi. Ki weki le ki njerj mfinj yi doonchi bungga bwerj, be nuunj te doonche li ki-i ke. Se nuunj le mfinj yi teemi nuunj ye lu yi yeki yi Ntomfɔnj wu Nyɔ wu Jɔna ke. 30 Si Jɔna tɛ nuunj jkiki li beniinj be Ninibe-ε le, ε neε le si Ɔwanewi we jkiki li kingoke ki beniinj be deeni kini. 31 Gii naa ni nuunj jobe chi nsa wu kimake-ε, Yaa wu tɛ seki kitorj ki Sheba lej be kingoke ki deeni kini, fe le be lii ki li nge-ε, kife tɛ gii dzeti li kitorj kee li fe teɛj luushi, le be woo bufii bu Mfɔnj Salimu-u. Se nuunj le yike yerj ne woo, wumu lemaɔ feni be fiee fi ko fi yaa fi Salimu-u. 32 Naa nuunj bu jobe chi nsa-a, beniinj be Ninibe lej be kingoke ki deeni kini be tee le ki we keε nsa, kife beniinj be Ninibe tɛ woo fiee fi Jɔna tɛ fenjisi, be fiiki ntse wube. Fi fiee le, yike yeɛj ne woo, wi wumu we feni be fiee fi ko fi yaa fi Jɔna. 33 Wi ti tendi ye lambo le gee lintakwiinj ke. Ke le dzɔɔ jkwaa kuuki lu ke. Wi ti tendi, tɔmi nuunj li fiee fi be tɔɔmi lambo lu-u, le ke beniinj lii li yih, be njerj kin'wofu. 34 Lisi cho nuunj lambo li yi ya-a. ε lisi cho wuuti lɔɔ, ke yi ya chichi gii yi yise be kin'wofu. Se nuunj le, ε lisi cho wuuti ye ke, ke yi ya chichi gii yi yise be kijibe. 35 Fi se tuu fi nuunj le, wi ni bichi le mwe denɔɔ nuunj li kin'wofu-u nuunj ye li kijibe-ε linti ke. 36 ε yi ya chichi yise be kin'wofu, kimbe kimu nuunj ye li kijibe-ε ke, ke biee bichu gii bi ni bi wuuti tɛ si lambo ti wuuti wu nyee kin'wofu li yi ya-a.” 37 Le Jiso meeshi tefe chee, wi Befarasii wumu se teerj wu le be bee wu geerj be ji biee. Jiso geerj, le bee wu shee, be jii biee, 38 tɛ meerj saa ki tsootse ke tsarj ke. Wi wu Befarasii we se biche fi yaa wu. 39 Taa tɛ kii fiee fi tɛ beechi se biee kweerj li wuu laa, “Berj Befarasii tsootsi muka be shɔ lekunɔj kwaa, se nuunj le, biee bibifi be kin'yerise lii yise bieε li shɛnj yine-ε. 40 Bibere binil! Nyɔ yi tɛ tɔj lekunɔj, ε neε yi yi tɛ tɔj lenti tɛ ni? 41 Fi bee nuunj ne fe nuunj le, ne nyee biee li biee bi ne kemi bieε li beniinj be kifoo le, biee bichu se ni bi wuuti be berj. 42 Ɔge wu nyɔja gii ni nuunj wune berj Befarasii. Ne nyee kimbe kimumkparj li Nyɔ-ɔ lenti le bimbe yoofi bi mbási yi ne keeti maɔ berjɔ be ne keeti ne giki le mbasi le yi ni yi yiki, se nuunj le ne se tuu ne nyamisi mferu biee bi tsaarj li beniinj li, be kinjɔngise Nyɔ. Ne bee ne kemi le ne ni ne feti biee bilu bichu, nshe fimu nsinj. 43 Ɔge wu nyɔja we wune berj Befarasii. Ne ti kɔngisi nshewu nuunj limfwe li

yih yi kintaashe, ne tuu ne kɔngisi le be ni be yeeshi berj fe waj be pieti berj. 44 Ɔge wu nyɔja we wune, kife ne nuunj si dzinj yi ti yengi ye ke, beniinj dengi li yi-i njkee nsinj.” 45 Si Jiso tɛ yeti ni, wumu wu tɛ gbenggi kii benchi be Nyɔ-ɔ nge tee li wuu le, “Wi wu Ntiife, ɔ keε le fiee fio tiiti fini kɔj fieε li bee li.” 46 Jiso tuu le, “Ɔge wu nyɔja we te wune berj beniinj be gbenggi be kii benchi be Nyɔ-ɔ nge. Ne yiki beniinj be bente be yeki bungga bu bee be nuunj ne te laa kwanj le ne fi be ke. 47 Ɔge wu nyɔja we wune. Ne gwendi dzinj yi bentomfɔj be Nyɔ-ɔ, be bete chaa bene tɛ woye. 48 Fini doonchi fieε le ne gbenggi baa ne feefi fiee fi bete chaa bene tɛ fe. Be tɛ woye bentomfɔj be Nyɔ-ɔ, ne she ne nache ne gwendi dzinj yibe. 49 Fiinj fiee fi tɛ fe se Nyɔ be bufii bwee kweerj le, ‘Ɔgii ntuumi bentomfɔj be bɔɔj berj be ntonj le bee, be woye bamu, be njweε be bamu.’ 50 ε le si Nyɔ gii yi bii li kingoke ki deeni kini kii ngɔj me bentomfɔj bee bechu be be tɛ woye mbeeche si kweerj tɛ bechi. 51 Gii naa bii mbeeche fe me Abe njgenu mbochu fe me Sakariya wu be tɛ wo kintikinti ki taantaa chi muntofi be yih yi muntofi. Ntiitɔɔ li berj cheerj le Nyɔ gii yi bii li kingoke ki deeni kini kii kwe yi beniinj belu bechu. 52 Ɔge wu nyɔja we wune berj beniinj ne gbenggi ne kii benchi be Nyɔ-ɔ. Ne nyike baa kingwiye ki gwiyi kigoo ki wi nuunj le le laanche, keε fiee fi nuunj cheerj ne se banji beniinj be weki le be le fe, berj kibee se ba nle nsinj.” 53 Le Jiso dza fe ni giingji, Befarasii be beniinj be tɛ tiifi benchi be Nyɔ-ɔ bechi be lendi wu be jɛ be biiti biee li wuu nge nge, 54 be tɛ feti le be teeki wu le be woo fiee li kimfime kee li be se kɔɔ wu.

12 Si Jiso tɛ yeti le, bintutu bi beniinj le tɛ banchi bi bee li benchuki-i li benchuki-i bi fakini. Bamu denchi bikaa bi bamu. Jiso se dza bechi tiiti li bɔɔj bee be kintutu le, “Dzɔɔ yeerj mfi kii kishee ki Befarasii le ki ti nuunj fiee fi biee bi bee bi be ti tiiti chichi, be feti chichi. 2 Ne keε le fiee fimu nuunj ye lu fi be baanyee fi nuunj fi te yene ke. Fiee nuunj ye lu te fi be nyike fi be nuunj te keε ke. 3 Ne keε le fiee fichu fi ne tiiti butuu fieε fi be gii be woo fenshaarj. Fiee fichu fi ne shiinj ne berj kigoo ne tsuundi le munyiikɔɔ li, be gii be dzaarj fe kigo ki yi-ih. 4 Nsɔj yerj, ntiitɔɔ li be-erj le, kiinj ne ni ne chendi beniinj be wuu nyarj yi li bwiinj kwaa, be se te tuu le be fe fiee fimu ke. 5 Ɔgii ntee berj wi

wu ne nuuŋ ne cheŋ. Cheŋ yeeŋ nuuŋ Nyo kife ε yi yi kemi bunga bu yi nuuŋ yi wo wi yi tuu yi loŋ mwe fe wi wu duti nyimu siŋ. Ntiitɔɔ beŋ cheŋ le ε yi kwaa yi ne nuuŋ ne cheŋ. (Geenna g1067) 6 Ε nee munchaandi muntiinu mu be ti kabini li munini mumfeentu ni? Se nuuŋ le, finchaandi fimumkpaŋ nuuŋ ye mɔɔ lu fi Nyo ti daayi le fi-i ke. 7 Li be-eŋ, Nyo fa ye yi chichi yi nuuŋ beŋ li fa. Kiŋŋ ne ni ne chendi ke. Ne yaa baa munchaandi kiŋga nge. 8 Ntuu ntee li be-eŋ le, wu kwikwi wu beŋ le beniŋŋ lii le kii mi, ke ŋwanewi gii beŋ te li benchindaa be Nyo-ɔ limfwe le kii wu. 9 Se nuuŋ le, ε wi faaŋ mi li beniŋŋ li limfwe, ke ngii faaŋ te mwe le benchindaa be Nyo-ɔ lenti. 10 Fi se tuu fi nuuŋ le, Nyo nuuŋ yi feeki jé yi bifi chichi yi wi tiiti kii ŋwanewi, se nuuŋ le, Nyo nuuŋ te naa feeki je yi bifi yi wi tiiti kii Fiana yi Waaŋ ke. 11 Mfi wu be kɔɔ beŋ be geŋ be beŋ li yih yi leke li Nyo-ɔ, mɔɔ nuuŋ li beniŋŋ be seki kweeŋ le limfwe, mɔɔ nuuŋ li beniŋŋ be kemi bunga bu nsawuu limfwe, le be geŋ be saa beŋ, kiŋŋ ne ni ne buki kii fiee fi ne gii ne geŋ ne ku ke, mɔɔ nuuŋ ntefu ke, 12 kife Fiana yi Waaŋ gii yi tifi beŋ fiee fi ne gii ne tee li mfi wulu.” 13 Si Jiso tɛ tiifi bɔɔŋ bee be kintutu le, wi wumu li kimbache kilu se dza tee li wuu le, “Wi wu ntiife, tee li ŋwaanŋ le gate bisheye bi tee wu nye bien.” 14 Jiso se bii li wuu laa, “Nyuu, ε noo wu gee mi le ni le ni nuuŋ kinsondine bensa kine, ntuu ngatini mɔɔ bisheye bine?” 15 Si tɛ bii le, biee tee li wi kwikwi le, “Bɔse yeeŋ yi ne dzɔɔ mfi le, kiŋŋ lii ni yi yechi beŋ li biee li ke, kife ntse wu wi ti nuuŋ ye kii biee bi mwe kemi ke, mɔɔ mwe loo niŋ le.” 16 Le tee le, biee wa ngangaa chini le, “Wi wu biee wumu tɛ kemi we wee wu biee tɛ dzɔɔŋ lu nge. 17 Se bechi beechi le wuu shéŋ laa gii geŋ le? Laa gii se gee bijine biee feŋ le? 18 Se dza ntaŋ le wuu shéŋ le, ‘Fiŋ fiee fi ngii mfe: ŋgii nsaa bigɔɔnu bien, ŋkaari mgbeŋe bi, nse ngee bijine be biee bien lu bichu. 19 Ke mi mfe le, nse ntuu ntee li yi ye-eŋ le mi ŋ’we wi wu kishi. Ŋkemɔɔ biee bi ngii ni njii li biya-a ngee li. Meeŋ ye ntuu ni mbuki ke. Ŋgii ni njii ŋ’wundi ŋ’wuki bujɔŋ.’ 20 Si tɛ nachi le, Nyo se teer wu le, ‘Kibere kini! Butuu bu beŋ buni ngii ŋkaari mfi ntse wa. Biee bichu bi ɔ nache ɔ gee bini gii bi to bi noo le?” 21 Le Jiso tee le, biee kweeŋ le, “Ε nee le si fi gii fi nuuŋ li wi kwikwi wu banche bulofu li yi yee li se tɛ kemɛ bulofu le kimbe ki Nyo-ɔ ke.”

22 Jiso tuu dza kweeŋ li bɔɔŋ bee be kintutu-u le, “Kiŋŋ ne ni ne buki yi kii ntse wune laa ne gii ne ji la, mɔɔ laa ne gii ne lii la le ke. 23 Ne kee le ntse wu wi yeki biee bije, yi yi wi yeki ndú. 24 Biche yeeŋ ne ŋeŋ bigo, bi ti fiee tɔyi ye ke se bo ŋ’weche. Bi ti kemi ye be sambwa be kiche biee lu, ke dee ke. Nyo se nyeki nee bi bichu. Ne kii ye le ne yeki baa muniŋ ke ni? 25 Ε noo le be-eŋ lenti wu buki yi, wu nuuŋ tonde mfi mumkpaŋ li ntse we-e? 26 Ε nuuŋ ne tɛ fe mɔɔ nuuŋ fi niŋ fini ke, ε la fi fe ne buki yi yine kii biee bimú? 27 Biche yeeŋ ne ŋeŋ si beflaaba ti kuu be nuuŋ. Beflaaba ti nindi ye, ke le be taa ndú kii yi yi be ke. Nee le, ntee beŋ le mɔɔ nuuŋ Mfɔŋ Salimu, li bunɔŋa bwee buchú bu tɛ kemi, ti meeŋɔ saa ki chuume ke yi yee be ndú le kɔche bujɔŋ bu flaaba wumu-u ke. 28 Ε Nyo ti chuumini kitɔɔ ki kuu libuka, kitɔɔ ki kuu beŋ, ε bo fwaa be kuke ki fetaaŋ, yi gii se lee ki chuume ke beŋ be ndú yi yaa ki ni? Hooɔ beŋ beniŋŋ be kemi kimbeenche kinteŋ bani! 29 Fi se fiee le kiŋŋ ne ni ne buki yi kii fiee fi ne gii ne ji be fi ne gii ne worŋ ke, 30 kife bini biee beechi nee nuuŋ beniŋŋ be li nshe-ε be kii ye Nyo ke. Ne kee le Baa wune kiɔ le ne weki baa biee bini bichu. 31 Gee yeeŋ bufii bune li bumfɔŋ bu Nyo-ɔ kwe, yi se tuu yi ni yi nyee biee bini bichu li be-eŋ. 32 Kintutu keŋ si ne sende ni, ne cheŋ ke yeeŋ fiee ke, kife Nyo yi nuuŋ Baa wune tsaa ye le yi nye bumfɔŋ bwee li be-eŋ. 33 Kabe yeeŋ biee bi ne kemi, ne nye kwa wulu li beniŋŋ be kifoo le. Ne biche bebabí be kwa-a bene be nuuŋ tɛ gaame ke, ne kichi yeeŋ bulofu bune nuuŋ liboo, fe bu nuuŋ tɛ naa ma ke, fe wih nuuŋ tɛ bo fe ke, mɔɔ le mun’yoo yoo ke. 34 Ne ni ne kii le fe wi kiri bulofu bwee fe, ε nee fe fe shéŋ yee gii yi ni yi nuuŋ. 35 Kane yeeŋ bitsaa bine, ne tɔŋ belambo ne ni ne lemi ne teŋgi nime, 36 si bɔɔŋ be nime-ε be teŋgi tɛ kikoo wube wu karisi le tɔɔɔ chi bugoo le. Ke wu kaari wu be wu koŋ kigoo, be gwiye le le. 37 Kineetine ki kinɔŋa gii ki nuuŋ ki bɔɔŋ be nime be tɛ kikoo wube gii ke wu fesi ŋeŋ si be nuuŋ we be teŋgi wu. Ntee li be-eŋ cheŋ le, gii kɛnchi ndú kaŋ li tiŋ, be se shee ye fekwiŋ, be se be be bije gache be. 38 Kineetine ki kinɔŋa gii ki nuuŋ ki bɔɔŋ be nime-ε fe wu fesi wu chiŋŋ be, be teŋgi wu butuu ntaaŋ mɔɔ nuuŋ le ŋwori. 39 Ne kee le ε tɛ yih kii mfi wu wih gii be, ke gii ni kiichi. Nuuŋ tɛ chine le be bonde yih ye ke. 40 Mɔɔ beŋ tɛ, ne kemi le ne ni ne teŋgi, kife ŋwanewi gii

naa kaari be nuuŋ li mfi wu ne kii ye ke-ε.” 41 Pita se dza bii li wuu laa, “Taa, ɔ wa ŋgaŋgaa chini nuuŋ li bee li, mɔɔ li beniŋ bechu-u le?” 42 Taa se tuu le, “Ŋwaŋ wu nime wu nuuŋ tsaŋ wu kemi bufii se nuuŋ wu la? E nee wee wu te kikoo we gee le ni kiichi yih ye, le ke mfi kɔche se nye biee bije li bɔɔŋ be nime-ε le mfi le wa ni? 43 Kinεetine kinɔŋa gii ki nuuŋ ki ŋwane nime wu te kikoo we gii ke wu be ŋeŋ ε wu fe nime tsaŋ si bee gee. 44 Ntee beŋ cheeŋ le te kikoo we gii be yeeki wu ni bichi le biee biee bichu-u. 45 Se nuuŋ le, ε ŋwaŋ wu nime wulu dza wu tuu wu tee li yi yee li le, ‘Te Kikoo weŋ nuuŋ te be tseke ke,’ wu bechi tuu tuki bɔɔŋ be nime-ε be buniŋ mɔɔ be bukeŋ, jii biee tuu wundi biee bi keeti wu, 46 te kikoo wu ŋwane nime we gii taa be nuuŋ jobe chi te beechi ye ke, mɔɔ mfi wu te gii kii ye ke. Gii ke wu fesi le, gii wache ŋwaŋ wu nime wulu-u, tuumi wu geeŋ chiŋ nuuŋ beniŋ be meeŋ ki gee ke shɛŋ ke. 47 Ŋwaŋ wu nime wu kii fiee fi te kikoo we weki le fe, meeŋ nache ke le ni feti ke, ke be gii be fiaŋ wu be muŋwaŋ ŋge 48 Ŋwaŋ wu nime wu kii ye fiee fi te kikoo we weki le fe ke, ε wu fe fiee fi be nuuŋ be fiaŋ wu be muŋwaŋ ŋge, ke be gii be fiaŋ wu be muŋwaŋ niŋ kwa. Wi wu be nye biee li wuu ŋge, ke be gii be fi ŋge li wuu. Wi wu be gee biee li tsaŋ yee li ŋge, be gii be bii ŋge li wuu.” 49 Jiso se tuu tee li bɔɔŋ bee be kintutu le, “Mi mbεε le ŋkuke nuuŋ wi li nshe yini. Be dzoo le wu duti we kituŋ. 50 Ŋkemɔɔ ŋwaani ŋge wu mkpaŋ wumu le nle li wuu, shɛŋ yeŋ gii yi fufe nuuŋ nee mfi wu mi nle li wuu. 51 Ne beechi le mi mbe nuuŋ be mbeεŋgii li nshe yini-i ni? Wohoo, ne kee le mi mbeεɔ nuuŋ be buga. 52 Mbεεche li mfi wuni ŋgenu limfwe, yih yi kemi beniŋ betiinu gii yi gate. Beniŋ be betεtu gii be gate be befe, be befe se gate be betεtu. 53 Te ŋwaŋ gii gate bee ŋwani wu nyuŋ, ŋwaŋ wu nyuŋ se gate bee tee. Ni ŋwaŋ gate bee ŋwani wu kweeŋ ŋwaakweeŋ se gate bee ni. Ni nyuŋ gii gate bee kwee ŋwani, kwee ŋwaŋ se gate bee ni nyumi.” 54 Jiso kɔɔ tee li kimbanche ki beniŋ le le, “Mfi wu ne ŋeŋ si kikuŋ yeke kimbe ki jobe sechi, ne tuu ne tee le, ‘Dzaŋ gii yi we.’ Yi se biee yi we. 55 E ne ŋeŋ te si mfiee fεeti nuuŋ kimbe lite, ne tuu ne kweeŋ le, ‘Kiyube ki kinɔŋa gii ki nuuŋ lu.’ Ki se nuuŋ lu. 56 Beŋ beniŋ be nimi-i bani, si ne bichi kiboo be nshe ne tuu ne kii si kikuuŋ gii ki nuuŋ le, ne se te kee te biee bi Nyɔ doonchi li

mfi wuni ke ni? 57 Nuuŋ ne te beechε fiee fi tsaŋ fi nuuŋ ne ni ne seki ni? 58 E wi dzɔ we giŋgi be we li yih yi nsa-a, ɔ gweŋ le nee wu ne nache ne meeŋ le dze, kii ni chee we geeŋ nye we li tsaŋ yi wi wu seki bensa-a, tuu nye we li tsaŋ yi beniŋ be nchi-i, be se fa we li yih yi ncha-a. 59 Ntee we le ɔ nuuŋ te bo lu fuki fεɔ meeŋhi ɔ sooŋ finini fichu fi be weki nsiy ke.”

13 Tε nuuŋ li mfi wumu, beniŋ bamu dza be tee Jiso kii beniŋ be Galilii bamu be tε geeŋ le be fe muntofi li Nyɔ-ɔ, Paillet toŋ beniŋ be geeŋ be wache be. Ŋgɔŋ mε bee fiinse be mε nyɔŋ yibe tε fe muntofi lu-u. 2 Le Jiso woo le, bii li bee laa, “Ne beechi le beniŋ belu tε kwi ŋwaani yeε kwe kife bibifi bi bee tε yaa bi beniŋ be Galilii bamu ni? 3 E le ke. Ntee beŋ le, ε ne meeŋ ki fiiki ke shɛŋ yine ke, ke beŋ bechu gii ne kwiye te le. 4 Ne kiimi nee beniŋ be yoofi ntso nyaŋ be yih yi njeŋ yi Siloŋ tε we yi woye baa ni? Ne beechi le beniŋ belu tε kwiye le kife be tε nuuŋ beniŋ be bibifi wu bibifi bi bee tε yaa bi beniŋ be Jerosaleŋ bamu ni? 5 E le ke. Ntee beŋ le, ε ne meeŋ ki fiiki ke shɛŋ yine ke, ke beŋ bechu gii ne kwiye te le.” 6 Jiso se wa ŋgaŋgaa chimu li bee le, “Tε nuuŋ li mfi wumu, wi wumu tɔye kiti kimu li we wee li, le mfi kɔche, be le be kɔ muntaŋ meeŋ ki ŋeŋ ke fiee lu ke. 7 Se tee li wi wu tε bichi le we wee wee le, ‘Biche ɔ ŋeŋ, dεeni yaa biya bitεtu bi mbεe le ŋkɔ muntaŋ li kiti kini, nte ŋeŋ fiee li ki-i ke. Ware ki! Ki baŋgi kee kintsii li yee li.’ 8 Wi wu nime wulu se tuu le, ‘Te Kikoo, te tuu te gee ki nuuŋ li kiya kini-i, ntuu nchuu fe kinyi kilu ŋkene ŋgee bichocho fe. 9 E ki woŋ muntaŋ li kiya ki bee kini, ke fiee fishaŋ, ε ki ba ŋwonu nsiy, nse wa ki.’” 10 Le ni nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso tiifi beniŋ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yimi-i. 11 Kweeŋ wumu nuuŋ lu kemi fiana yi kinkundi li yi yee li, yi ti feti wi mwe to wi wu chigɔŋ. Te gɔŋ biya yoofi ntso nyaŋ, ba kingguuŋ, te leŋ we tsaŋ ke. 12 Le Jiso ŋeŋ kweeŋ wulu, teŋ wu le be. Se tee li wuu le, “Naŋ, ɔ temɔɔ li chigɔŋ cho chini.” 13 Le tee le, neemi kibene kee koŋ li wuu, mfwaa mumkpaŋ, dzaa ye neemi, leŋ we tsaŋ, biee bechi yɔnchi Nyɔ. 14 Te Kikoo wu li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu ŋeŋ si Jiso wɔnche kweeŋ wulu nuuŋ jobe chi beshiinshi, fiee filu tuu fi tɔnye wu ŋge. Se tee li beniŋ li le, “Jo yi nime nuuŋ busɔɔ. Ne bee yeŋ li jo yilu be ni be wɔnchi chigɔŋ chine.

Kiin wi ni mɔŋ le be nuuŋ jobe chi beshiinshi ke.” 15 Taa tuu li wuu le, “Beŋ beniin be nimi-i bani, bee ε nuuŋ bu beshiinshi, wi mumkpaŋ mumkpaŋ le beŋ lenti ti dzeti ye naŋ mɔɔ nuuŋ sɔmbwaa we fe tsiin le geɛŋ nye wu dzɔɔ ke ni? 16 Kweɛŋ wuni wu nuuŋ ɣwane Abraham, wu Sataŋ tɛ ta wu li mfaŋge-ε biya yoofi ntso nyaan, fi mɛɛŋ ki dzɔɔŋ ke le be buu wu li nge-ε jobe chi beshiinshi ke ni?” 17 Le Jiso kweɛŋ le, beniin bee be mbani keme buya, beniin bamu ngeɛ tɛ nɛki kii bintewa bi bieɛ le bichu bi Jiso tɛ feti. 18 Jiso dza kweɛŋ le, “Bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ nuuŋ si la? Fieɛ fi nuuŋ maa be bu nuuŋ la? 19 Bu bwɛɛ si nɔŋo yi fintaan fimu yi wi tɛ tun liwe wee li, le yi maŋ, yi ko yi to kiti muniin mu jiindi liwe se be mu gwanyɛ yih lu ki-i.” 20 Se dza tuu kweɛŋ le, “Ŋgii ntuu maa bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ be la? 21 Bu bwɛɛ si kishee ki kweɛŋ tɛ fiche musu beke be nɔŋa be nɔŋa betɛtu fiinse lu, dzɔ to, me se bieɛ me fe me dooki.” 22 Jiso tɛ dza giinɔ Jerosaleŋ. Tɛ gii giinɔ keti li bintsii li be li biton li tiifi beniin. 23 Wumu se dza bii li wuu laa, “Taa, ε beniin niin be gii be bɔnɛ li nge-ε ni?” Jiso se bieɛ tuu li bee le, 24 “Gwɛnɛ yɛɛŋ nuuŋ le nɛ le le fweɛŋ wu kimfase-ε. Ne keɛ le beniin nge gii be ni be geendi le be le be tɛ keme dze ke. 25 Mfi gii kɔche, te yih se dza we fa kigoo. Mfi wu wu fa, nɛ gii nɛ ba lɛkuuŋ nɛ ni nɛ juti kigoo nɛ lɛki le, ‘Te Kikoo, gwiye nɛɛ kigoo tɛ le.’ Se tuu tuu li be-ɛŋ le, ‘Ŋkii ye fe nɛ bee fe ke.’ 26 Nɛ se bechi nɛ ni nɛ fayi le, ‘E nɛɛ bee tɛ tuu tɛ jii bieɛ tɛ wundi bieɛ, ɔ se denɔŋi ɔ tiifi beniin li biton biɛ-ɛŋ ni!’ 27 Gii tuu kaari tuu li bee le ntiitɔ li be-ɛŋ le, ‘Ŋkii ye fe nɛ bo fe ke. Dzatse yɛɛŋ mi lii beŋ nɛ denɔŋi nɛ bifisi bieɛ bani.’ 28 Nɛ gii nɛ nɛŋ Abraham be Adzi mɔɔ Yakɔ mɔɔ bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ bechu le bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ lenti ε be beŋe beŋ lɛkuuŋ, nɛ se ni nɛ dii nɛ jii nɛgesi. 29 Beniin gii be dza bimbe bichu mbɛɛche le jobe teti nɛɛnu mbochu fe chi sechi, mɔɔ we we be kwiin kwiin le kweɛŋ li, be ni be jii bieɛ le bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ lenti. 30 Yike yɛɛŋ nɛ woo, beniin bamu be nuuŋ lejin dɛɛni be gii be to be limfwe, bamu be nuuŋ limfwe dɛɛni be gii be se to be lejin.” 31 Tɛ nuuŋ li mfi wulu, Befarasii se tee li Jiso le, “Bo fio feni ɔ geɛŋ kimbe kimu kife Mfɔŋ Herɔ wɛkɔɔ le wo wɛ.” 32 Jiso se tuu li bee le, “Gɛnɛ yɛɛŋ nɛ tee li kijine kilu le mbusɔɔ benchindaa be kinkundi-i li beniin li beŋ, ntuu nɔwɔnchi mɔɔ chigɔŋ, nɛɛ si nɔŋi mfe fwaa, ke feɛshi fwaa se mɛɛshi nime

chen. 33 Se nuuŋ le, nɔŋi mbɛchi ndɛnde wɛŋ Jerosaleŋ beŋ, mbo ndɛnde fwaa, geɛŋ bo feɛshi fwaa. Fi mɛɛŋ ki dzɔɔŋ ke le be wo ntomfɔŋ wu Nyɔ fe kintsii kimu fuki Jerosaleŋ siŋ ke.” 34 Le Jiso yɔ ni, bɛɛni yi le, “Hebee Jerosaleŋ! Hebee Jerosaleŋ! Wɛ wu woyi be ntomfɔŋ be Nyɔ-ɔ, ɔ tuu ɔ tomi beniin be Nyɔ tuumi li wɛ-ε be ta! E kinga kime ki mi nɔwɛnɔ le mbanche bɔɔŋ bo nɛɛ si ni shee ti banchi bɔɔŋ bee fooche be bibe bieɛ le, ɔ se tuu ɔ faan? 35 Biche ɔ nɛŋ, yih ya gii yi to kichiye. Ntee li be-ɛŋ cheɛŋ le nɛ nuuŋ tɛ tuu le nɛ nɛŋ mi ke, nsiin geɛŋ bo mfi wu nɛ tee le, ‘Nyɔ nye ye kimbɔnɛ li wi wu bee li bukoon bu Taa le.”

14 Tɛ nuuŋ jobe chi beshiinshi chimu, Jiso geɛŋ le ji bieɛ li yih yi wi wu nyɔŋa wumu. E wi wulu tɛ nuuŋ wi Befarasii. Beniin be tɛ nuuŋ fe tɛ nyaanchi Jiso le be nɛŋ fieɛ fi gii fe. 2 Fi tɛ nuuŋ le ε nyuŋ wumu tɛ lemi fe Jiso limfwe, gendi be chigɔŋ chi tɛ fe le tsan yee be bikaa bieɛ ni bi muchi. 3 Jiso se bii li Befarasii li mɔɔ li beniin be tɛ gbɛŋgi be kii benchi be Nyɔ-ɔ be tɛ nuuŋ fe baa laa, “Nchi wusen ti beenchile be wɔnche wi jobe chi beshiinshi mɔɔ le ke le?” 4 Be se ba nshiin. Jiso se keme li wi wulu, wɔnche wu, se tee li wu-u le geɛŋ. 5 Jiso se bii li beniin belu laa, “E wi wumu li be-ɛŋ linti kemi nɔwɔŋ mɔɔ nuuŋ naŋ wu we le fweɛŋ, gii leeki seri ke le mfwaa mumkpaŋ le buu wu mɔɔ nuuŋ jobe chi beshiinshi ke ni?” 6 Be se waan fieɛ fi be nuuŋ be tuu nsiin. 7 Le Jiso biche nɛŋ si beniin bee be tɛki nuuŋ bintsii bi limfwe be se shiiti, se wa nɔŋaŋa chini li bee le, 8 “Mfi wu be teen we fe tsɔnɔ chi bugoo le, kiin ɔ ni shee nuuŋ fe kintsii ki limfwe ke, kife nuuŋ fi nuuŋ le be teen baa tɛ wi wumu wu nyɔŋa wu yeke wɛ. 9 Nyuŋ wutso wu bee teen beŋ bechu nuuŋ be tuu tee li wɛ-ε le, ‘Dzatse we ɔ nye kintsii kini li wi wu nyɔŋa wuni-i.’ Mfi wu tee le, ɔ gii ɔ tuu ɔ dza be buya ɔ geɛŋ ɔ shee nuuŋ lejin. 10 Mfi wu be teen wi le be fe tsɔnɔ chi bugoo le, mwe geɛŋ shee nuuŋ lejin, ke nyuŋ wutso be se tee li wuu le, ‘Sinen, dzatse we feni ɔ geɛŋ ɔ shee nuuŋ limfwe.’ Bɛɛɛni, ɔ gii se nuuŋ bekiyune li beniin bechu be nuuŋ fe limfwe. 11 E le si fi fieɛ be wi kwikwi wu tsakisi yi yee liwe, be gii be shiiki wu fekwiin. Wi wu shikisi yi yee fekwiin, be gii be yeeki wu liwe.” 12 Jiso se dza fiiki tee li te yih wu tɛ teen wu li wuu yih wɛɛ le, “Mfi wu ɔ wɛki le ɔ teen beniin le be be be ji bieɛ,

kiinj o ni teenj nuunj nsán ya, ke berjwaana, ke kini ko, ke beniinj be biee le be li kitorj ko-o ke. O teenyi beeye beniinj, ke o wekoo le be naa be teenj te we li yih yi bee, fi se doonche le be tuu baa nya ya. **13** Mfi wu o kaa tsóno, o teenj nuunj beniinj be kifoo le, birjkeré be bimbonye maa binyee. **14** O fe le, ke o giio keme kimbone, kife beeye beniinj kemi ye fiee fi be gii be naa be kaari be tuu li we-e ke. E nee Nyo kwaa yi gii yi sooj we jobe chi beniinj be tsaanj gii be bo li kwe-e.” **15** Le Jiso yo le, wumu wu bee be tẽ jii biee tuu tee li wuu le, “Kinætine ki kinõja kex ki wi wu gii naa ji biee le bumfõj bu Nyo-o lenti.” **16** Jiso se tuu tee li wuu le, “Tẽ nuunj li mfi wumu, wumu kaa tsóno chi nõja, teenj beniinj nge. **17** Le jobe be chi koché, torj njwani wu nime le geenj dende tee li beniinj bechu be tẽ teenj baa le be ni be bee, le wu nachoo biee bichu! **18** Njwani wu nime wulu geenj njeh be, be bechi be tuu be leki dze mumkpanj mumkpanj. Wi wu njkosi wu te njeh tee li wuu le, ‘Mi njgo wẽ wej wu fwẽj, njkemoo le njgeenj mbiche wu kwe. Mintemii, kiinj ne ni ne tẽngi mi ke.’ **19** Le tuu njeh wumu, mwe tee le, ‘Mi njgo benanj berj be nime yoofi, njgingoo deeni monche be. Mintemii, kiinj ne ni ne tẽngi mi ke.’ **20** Le njeh wumu, mwe se tee fiee le, ‘Meejõ fe mi ndzo kwẽj, fiee fiee fi nuunj nte mbe ke.’ **21** Le be tuu le, njwani wu nime we kaari to lijing geenj tee fiee fichu li te kikoo we. Le te tsóno wulu woo le, shẽnj torj wu. Se tuu torj njwani wu nime we, tee le, ‘Gẽne tsẽke, le dzẽ ntase maa li mu dzeke munchu-u li kitorj kini, o konche beniinj be kifoo le, bimbonye, be binyee maa birjkeré o be be be.’ **22** Le mfwa wulu geenj kaari, tee le, ‘Te Kikoo, mi feo sio beeo tee, se nuunj le, yi meenj ye nee kiyise ke.’ **23** Te Kikoo wulu se tuu tee li mfwa wulu le, ‘Boche deeni o geenj le dze be mu dzeke munchu, o kanj beniinj le be be, yih yeh se yise. **24** Ne kee le wi lu ke le beniinj be nte nteej baa lenti wu gii mõi fiee fierj le wa ke.” **25** Jiso tuu dza le ni giingj, kintutu ki beniinj le banche ki biki wu. Dza fiiki yi tee li bee le, **26** “Nuunj wi te nuunj njwanenj wu kintutu fuki fe wu koojgi mi wu yaa ni bee tee, wu koojgi mi wu yaa kwesi bee booj maa berjwaani, maa dzemi yee nsij ke, kemi le koojgi mi yaa yi yee. **27** Nuunj wi te nuunj wi wej wu kintutu meenj ki too ke kintaanj kee le ni biki mi ke. **28** E noo le be-enj lenti wu weki le gwanj yih yi njeenj, meenj saa ki shee ke fekwiinj le beeché laa kemoo kwa wu gii gwanj

meeshi le? **29** E meenj saa ki fe le ke, ke nuunj te meeshi njwanu yih yilu ke maa nuunj le tẽ saa wu fe kimfoo wu ge. Beniinj gii be ni be keti be yendi wu be tiiti le, **30** ‘Bwẽ wuni tẽ bechi yih yi gwane yi se yaa wu merise.’ **31** Ke mfõj wu la wu weki le geenj torj dzij be mfõj wumu, te saa le shee fekwiinj le beeché laa tẽmoo bo bee beniinj bee be dzij le be benchuki yoofi bani le torj dzij be mfõj wumu wu bee bee beniinj bee be dzij le be nuunj benchuki mbaamfiee le? **32** E wu beeché wu njeh le fi gii fi yaa, se tuu torj beniinj bee bamu le be geenj be njeh mfõj wumu wee meenj mfiinj be leke wu le mbeenjgii ni nuunj le bee lenti. **33** Fi tuu fi nuunj le, e wi meenj ki chine ke li biee biee li bichuchu ke, ke nuunj te nuunj njwanenj wu kintutu ke. **34** Ntorj nuunj fiee fi dzeenj. Se nuunj le, e me to n'yike nsij, be ge nij me se tuu me kaari me yike? **35** Ke me la maa li yee li. Me meenj ye me dzooj njewu li we ke, maa nuunj li bichochó ke. Mani maa deeni nuunj me shooshe. Wi wu kemi bintoorej mwe woo.”

15 Beniinj be tẽ kundi kinjwaati maa beniinj be bifi bamu tẽ bee le Jiso le be yike fiee fi tẽ tiifi. **2** Befarasii be beniinj be tẽ tiifi benchi be Nyo-o se bechi be njjini, be tiiti le, “Wi wuni fiio beniinj be bifi tuu jii maa biee bee be.” **3** Bedeeni, Jiso se wa njangaa chini li bee le, **4** “E noo le be-enj lenti wu kemi nshooj gwii, yi mumkpanj la, gii chike nshij ni? Gii leeki she ke yi gwii mfomeyoofi ntso mfomeyoofi yee li buka le geenj ni geendi yi mumkpanj ye nsij mfi wu njeh yi ni? **5** Mfi wu gooj wu njeh yi, gii neete se too yi fe njenge, **6** koo be yi fekuuj. Mfi wu koo be yi, gii teenye nsán yee maa beniinj be tsiinj li wuu lichij tee li bee le, ‘Be yeej tẽbej te ni te neki, kife nshooj yeh bee yi la, mi se ntuu mi njeh yi.’ **7** Ntee bej le, e le si kinætine ki kinõja gii ki nuunj liboo kii wi wu bifi mumkpanj, wu fiiki shẽnj yee, yeki beniinj be gwii mfomeyoofi ntso mfomeyoofi be nuunj tsaanj be meenj ye be weki kimfikise shẽnj ke. **8** Ke kwẽj wu la, wu kemi besiri yoofi, mumkpanj la le bee lenti wu se chike nshij? Gii leeki torj ke lambo yiiri, fweye yih, se gooj bujõj nsij mfi wu njeh ni? **9** Ke wu gooj wu njeh, gii teenye nsán yee be beniinj be tsiinj li wuu lichij se tee le, ‘Be yeej tẽbej te ni te neki kii siri wej bee la, mi se ntuu mi njeh.’ **10** Ntee bej le, e le si benchindaa be Nyo-o ti neki kii wi wu bifi mumkpanj wu fiiki shẽnj

yee.” 11 Jiso tuu gęę limfwe tee le, “Wumu tẹ kẹmi bọọj bee bẹ buniņ bẹfẹ. 12 Wu lẹjij wẹ se dza tee li wuu le, “Taa, gate bieņ bisheye ọ nyẹ mi dẹeni.” Tee se dza gate bisheye bilu li bee. 13 Ọwanj wu bwi wẹ fi biee bisheye, le jo ka niijkwaa, banche biee biee bichu kabẹ dza la dende li kwęę wumu mfiij, gęę bonyẹ kwa wulu li ntse wu waniti-i. 14 Le bonyẹ fiee fichu fi tẹ kẹmi, dzeņ yi tẹmi se dza yi kọo li kwęę wẹ, bechi fuki fiee fije. 15 Se dza gęę gọọj nime li wumu-u wu li kwęę wẹ le ni nindi li wuu. Wi wulu se toņ wu gęę kiichi dziņ yee. 16 Se dza beechi le gii ni jii fẹ biijine bi dziņ tẹ jii biẹ, se nuuņ le wi ti męę ki nyẹ wu fiee fimu le ji kẹ. 17 Se tuu dza bechi seki biee, teņ bufii bwee liij, tuu tee li yi yee li le, ‘Beniņ be nindi li taa li, kẹmi baa biee bije ọge bi yeki be, ọkwii feni bẹ dzeņ. 18 Ọgii dza ọgęę le Taa li, ntee li wuu le, “Taa, mi mfẹo biee bibifi li Nyọ-ọ yi liboo li mọo li wẹ-ẹ. 19 Męęjọ ki kọche kẹ le bẹ ni bẹ teenyi mi le ọwana kẹ. Yo dzo mi dẹeni si wi wa wu nime.” 20 Bẹdẹni, se dza tuu liij le tee li. Le ni męę se fesi fekuņ, tee lọj lii ọęę wu. Nshiņ kọo wu bẹ ọwanj wulu, dza wẹ, lete gęę, koke wu, nyọche wu. 21 Ọwanj wulu se tee li wuu le, “Taa, mi mfẹo biee bibifi li Nyọ mọo li wẹ. Męęjọ ki kọche kẹ le bẹ teņ mi le ọwana kẹ.” 22 Se nuuņ le, tee tẹ tuu teņ beniņ bee bẹ nime-ẹ tee le, ‘Gẹne yęę tseke, nẹ biche ndú yi dzeņ ọge, nẹ bẹ nẹ chuume wu li bwiņ, nẹ lii wu finseņ li kwanj wee li, mọo bikpọ li bikaa biee li. 23 Nẹ se gęę nẹ kọo kintome ki fọ-ọj, nẹ se ki, tẹ ni tẹ jii tẹ nẹki, 24 kife ọwanę wuni tẹ kwi, wu se tuu wu bo. Tẹ la wu se tuu wu yene.’ Bẹdẹni, bẹ se tuu bẹ bechi bẹ nẹki. 25 Fiee fini tẹ keti le, ẹ ọwanj wu kaņj wẹ tẹ nuuņ fiee litọo. Le ni kuuki, le bẹ bo lu laa lichij, woo si bẹ kuti biee, beniņ bindi. 26 Se teņ wi wu nime wumu, bii li wuu laa bẹ bindi nuuņ la le? 27 Wi wulu tuu li wuu le, ‘Ọwana bee kaari bęj. Chaa wunẹ se sẹ kintome kinaņj ki fọ-ọj, kife bee ọę ọwana męę wẹ, tẹmi.’ 28 Le woo le, shẹņ tuu yi bee wu, se faņj fiee nle li yih. Tee se bo gęę sungi bo li wuu le bẹ le nẹ li yih. 29 Se nuuņ le, ọwanj wulu se tuu li tee li le, ‘Biche ọ ọę, nshiņ nindi li wẹ-ẹ si mfwa li biya bini bichu-u, męęjọ nsaa ki faņj kẹ mferu fintọj fio fimu kẹ. Ọ ti męęjọ saa ki nyẹ kẹ mi mọo nuuņ fi ọwanj bi le ni nẹki tẹ nsąj yęj kẹ. 30 Le ọwana wuni wu tẹ gęę wu bonyẹ bisheye bẹ binjįkwiiņ tuu kaari bẹ, ọ se tuu ọ

kọo kintome ki fọ-ọj ọ sẹ kii wu.’ 31 Tee tuu li wuu le, ‘Ọwanę, ẹ tẹ wẹ tẹ ti nuuņ feni mfi kwi, fiee fichu fi ọkẹmi ẹ nẹ fio. 32 Se nuuņ le, fi bee fi dzoņ le tẹ ni tẹ nẹki kife ọwana wuni tẹ kwi, wu se bo, tẹ la, wu se tuu wu yene.”

16 Jiso tuu tee li bọọj bee bẹ kintutu-u le, “Wi wu biee wumu tẹ kẹmi ọwani wu nime wu tẹ gẹ le ni bichi le biee biee li. Tẹ dza woo le ọwanj wu nime wulu bifisọo kwa wee, 2 se teņ ọwani wu nime wulu bii li wuu laa, ‘Fiee fi ọwuki kii wẹ fini nuuņ la? Banchẹ biņwaati bichu bi ọ tseki kwa wẹj le ọ bẹ bẹ bi. Kife ọ męę yẹ le ọ ni ọ nindi li mi-i kẹ.’ 3 Ọwanj wu nime wẹ gęę shee beechẹ li yi yee li le, ‘Si tẹ kikoo wẹj gii buu mi li nime-ẹ le, ẹ la fi ọgii ọge? Si ọkẹmi yẹ bungga bu nime bẹ jii kẹ, ntuu nuuņ tẹ bẹ buya bu munlẹkọo le ni.’ 4 Se tuu dza beechẹ le, ‘Mi ọkẹo fiee fi ọgii mfẹ mfi wu bẹ buu mi li nime-ẹ. Ọgii ọkẹmẹ nsąj yi gii yi ni yi fii mi li yih yi bee.’ 5 Se biee teņ beniņ bẹ tẹ kẹmi fiso yi tẹ kikoo wẹ mumpkpan mumpkpan. Le wu ọkosi bẹ, bii li wuu laa, ‘Ọ kẹmi tẹ Kikoo wẹj kwa kime?’ 6 Mwẹ tuu le, ‘Biginu bi męę le bi nọja bi nọja gwii.’ Se tee le, ‘Kọ kiņwaati kọ ki fiso le kini ọ shee fekwiņ tseketsẹkẹ ọ fiiki ọ tse le mbaanshiņ.’ 7 Se tuu kaari bii li wumu le, ‘Ọ kẹmi ya niņ?’ Se mwe tuu le, ‘E bebabi bẹ giij le gwii.’ Se tee le, ‘Kọ kiņwaati kọ ki fiso le kini ọ fiiki ọ tse le bebabi gwii nyaņ.’ 8 Le tẹ kikoo wu ọwanę nime wẹ ọę si wu fiiri wu le, tuu pia wu ọge li kimfi kẹ li.” Jiso se męeshi tee le, ‘Beniņ bẹ laņkwiiņ kẹmi baa bufii bu fere biee bi bee, yeki si beniņ bẹ li kiņ’wofu ti feti bi bee biee bi kiņ’wofu-u. (aiōn g165) 9 Nse ntiitọo li bẹ-ęj le, nẹ dzo biee bine bi laņkwiiņ nẹ kọo nsąj lu, kẹ mfi wu bi ma, Nyọ se fi bęj li wuu yih fẹ nẹ gii nẹ ni nẹ nuuņ mfi kwi. (aiōnios g166) 10 Wi wu kii mbiche le fiee fi niij li bujọj, kẹ nuuņ kẹ mbiche le fi nọja-a. Wi wu feti kimfi li fiee fi niij li, kẹ gii fẹ tẹ li fiee fi nọja-a. 11 Ẹ nẹ nuuņ tẹ kẹ mbiche le biee bi laņkwiiņ bini-i bujọj kẹ, ẹ noo wu gii se nyẹ bęj biee bi cheņj? 12 Ẹ nẹ kii yẹ mbiche le fiee fi wumu-u bujọj kẹ, ẹ noo wu gii se nyẹ tẹ bęj bine? 13 Nuuņ ọwanj wu nime tẹ niņ li bẹ tẹ bikoo li bẹfẹ kẹ. Ẹ nindi le, kẹ gii ni baanini wumu, kọngisi wumu, gii ni wuki li wumu bujọj, se tẹ dzo wumu li fiee li kẹ. Nuuņ nẹ tẹ niņ li Nyọ-ọ, le nẹ tuu nẹ niņ li kwa-a kẹ.” 14 Le Jiso yo le, Bẹfarasii woo fiee fichu bẹ dza bẹ yendi wu, kife bẹ tẹ kọngisi kwa ọge. 15

Jiso se tee li bee le, “E nɛɛ bɛɲ nɛ fɛti yi le nɛ ni nɛ nuuɲ bɛniɲ bɛ dzeɲ limfwe li bɛniɲ li, se nuuɲ le, Nyɔ kii yɛ bɛɛ bichu bi nuuɲ li shɛɲ yɛnɛ. Nɛ ni nɛ kii le bɛɛ bi bɛniɲ piɛti le ɛ bi dzeɲ nɲɛ, ɛ bi bi Nyɔ bichi le ɛ bɛɛ bi bɛndi yi.” 16 Jiso tuu tee le, “Tɛ nuuɲ nɲkosi bɛ tiifi nuuɲ bɛnchi bɛ Mɔɔsɛ-ɛ bɛ bɛɛ bi bentomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ tɛ tseki. Se nuuɲ le, mbɛɛchɛ si ɔɔɲ tɛ bɛ, bɛ tɛ to bɛ tiifi nuuɲ ntɔɲ wu dzeɲ wu kii bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ. Wi kwikwi gweninɔɔ le bɛ le lɛnti le bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ tɛ. 17 Fi nuuɲ tseki fɛ kiboo bɛɛ nshɛ nuuɲ bi ma, yɛki fɛ biooɲ yi le kirwaati ki bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ nuuɲ yi la li yɛ li. 18 Fi se fiɛ le, ɛ wi kooɲ bɛ kwɛsi, wu dzo wumu, kɛ wu gɲɔ bɛ kwɛɛ wi. Wi wu dzo kwɛɛɲ wu bo li wumu-u, kɛ mwɛ gɲɔ tɛ bɛ kwɛɛ wi.” 19 Jiso se dza tee le, “Wi wu bɛɛ wumu tɛ nuuɲ lu, chumini ndú yi dzeɲ yi tɛɛmi kwa, tsiɲ ntse wu shaɲ jo chichi. 20 Wi wu kifoo wumu tɛ nuuɲ lu, bukooɲ le Lasɔɔ. ɛ bikɔti tɛ ji wu bwɲɲ kichu. Bɛ tɛ giiki wu fɛ wi wu bɛɛ wɛ mfweɲ, 21 tɛɲgi le gii ni bɔɔnyi jii fɛ bɛɛ bi weyi fɛ kideɲ ki wi wu bɛɛ wɛɛ. Si tɛ gimɛ fɛ le, bwɔ tɛ tuu yi bɛɛ yi mɛrisi yi lachi bikɔti bɛɛ bɛɛ. 22 Le ni nuuɲ mfi wumu, wi wu kifoo wulu kwi, bɛnchindaa bɛ Nyɔ-ɔ too wu bɛ gɛɛɲ bɛ gɛɛ wu fɛ kintsii ki dzeɲ li, li Abrahɲ lichɲ. Wi wu bɛɛ wɛ kwi tɛ bɛ diyɛ wu. 23 Gɛɛɲ nuuɲ li kwɛɛɲ wu biɲkwi-i, nuuɲ fɛ li nɲɛ wu nyɔɲa-a. Le dza lɔɲ lii, nɲɛ Abrahɲ mfiɲ bɛ Lasɔɔ li wuu lichɲ. (Hadɛs 986) 24 Tɛɲ le, ‘Taa Abrahɲ, kɔɔ nshiɲ bɛ mi ɔ tuumi Lasɔɔ lii kwarɲ li dzo li, bɛ deeni nɛmi chɛɲ lu. Nɲ’wukɔɔ ntɔnyɛ wu nyɔɲa li wi wuni-i.’ 25 Abrahɲ tuu li wuu le, ‘Nɲwaanɛɲ, kimi mfi wɔɔ tɛ mɛɲ ɔ tsiɲ li nshɛ-ɛ. ɔ tɛ kɛmi bɛɛ bi dzeɲ bichu mfi wɛ, Lasɔɔ nɲɲgi fiɛ nuuɲ nɲɛ. Deeni, Lasɔɔ wɛ li buɔɔɲ li, ɔ nuuɲ li ntɔnyɛ. 26 ɛ fini kwaa kɛ. ɔ kɛɛ le fɔɲɛ chi nɔɲa chi bɛ nache chɛɛ tɛɛbɛɲ nti le kiɲ wi ni dza lani danɛ bɛ fɔɔ nuuɲ fɛɛ kɛ, se nuuɲ nɛɛ tɛ wi tɛ dza fɔɔ nuuɲ fɛɛ le danɛ bɛ lani kɛ.’ 27 Se wi wu bɛɛ wɛ tuu lɛkɛ le, ‘Mintemii taa, tuumi Lasɔɔ fɛ bɛsɛ kuuɲ. 28 Nɲkɛmɔɔ bɛɲwaanɛɲ bɛtiinu, gɛɲ chiɲsɛ li bɛ le kiɲ bɛ ni naa bɛ bɛ tɛ fɛ kintsii ki nɲɛ kɛ.’ 29 Abrahɲ se tuu le, ‘Bɛ nɲwaanɛɲ belu kɛmi baa biɲwaati bi bɛnchi bɛ Mɔɔsɛ tɛ tseɛ bɛ bi bentomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ tɛ tseɛ, bɛ ni bɛ wuki fiɛ fi bi tiiti.’ 30 Wi wu bɛɛ wɛ faɲ tee le, ‘Aay, Taa Abrahɲ, bɛɛ nuuɲ le wumu bo li kwe-ɛ gɛɲ ni tiifi bɛ, bɛ se woo, bɛ fiiki shɛɲ yibɛ.’ 31

Abrahɲ se tuu li wuu le, ‘ɛ bɛ faɲ le bɛ wuki yɛ fiɛ fi Mɔɔsɛ bɛɛ bentomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ tiiti kɛ, bɛ tɛ naa woo mɔɔ nuuɲ fiɛ fi wi wu bo li kwe-ɛ tiiti kɛ.’”

17 Jiso tee li bɔɔɲ bɛɛ bɛ kintutu-u le, “Bɛɛ bi teeki bɛniɲ le bɛ ni bɛ fɛti bɛɛ bibifi nuuɲ bi tɛ ma kɛ. Se nuuɲ le, nɲɛ wu nyɔɲa wɛ li wi wu teeki bɛniɲ le bɛ ni bɛ weyi li bɛɛ bibifi-i. 2 Bɛ fi dzɔɔɲ le wɛɛ wi bɛ shiɲɛ wu jɛni li kimi-i, bɛ bache wu li dzɔɔ yi nyɔɲa-a kii ni fɛ bɔɔɲ bani ni bɛ fɛti bɛɛ bibifi. 3 ɛ nɛ nuuɲ lɔɔ nɛ dzɛti yɛɛɲ mfi. ɛ nɲwaanɛɲ fɛ fiɛ fi bifi, ɔ yɔ li wuu. ɛ wu fiiki, ɔ feeki wu. 4 ɛ wu fɛ bɛɛ bibifi li wɛ-ɛ kinga mfomenyaɲ li jobɛ-ɛ, ɛ wu faɲ le, nuuɲ tɛ kaari le sɔɲ bɔ le wu fɛɔ bubieɛ kɛ, kɛ ɔ kɛmi nɛɛ le ɔ ni ɔ fɛkisi wu.” 5 Bɔɔɲ bɛ ntɔɲ bɛ Taa le dza bɛ tee li wuu le, “Fɛɛ se kimbeɛnche kɛɛɲ tɛmi nɲɛ.” 6 Taa tuu le, “Bɛ le nɛ ni nɛ kɛmi kimbeɛnche ki sendɛ mɔɔ nuuɲ si shaɲ yi finsoo, kɛ nɛ nuuɲ ɛ nɛ tee le kiti ki nɔɲa kɛni dza fɛni ki gɛɲ ki lɛɲ li dzɔɔ yi nyɔɲa, ki woo li bɛ-ɛɲ. 7 Dzɔɔ yɛɛɲ le wi wumu le bɛ-ɛɲ lɛnti kɛmɔɔ nɲwani wu nɛmɛ, wu bɛɛ shi nɛndi li wɛ wɛ-ɛ li, kɛ bichi le nshɔɔɲ yɛɛ li, mfi wu koo, gii tee li nɲwɲ wu nɛmɛ wulu le gɛɲ dzɔ bɛɛ biɛ shee ni jii ni? 8 Fi nuuɲ yɛ le kɛ. Fɛɛ fi nuuɲ tee nuuɲ le gɛɛ ɔ buushe ndú, ɔ nache bɛɛ biɛ ɔ bɛ bɛ bi, ɔ ni ɔ tɛɲgi kɛ mi nɲi mi nɲ’woɲ mi mɛɛshi ɔ se gɛɲ ɔ ji bio. 9 Nɲwɲ wu nɛmɛ wuni fɛtɔ bɛɛ bini bichu, gii nɲɛ mɔɔ wu kɛɔɔni ni? 10 Fi fiɛ le bɛ bɛɲ. ɛ nɛ nɲɲ nɛmɛ chi bɛ nɲɛ li bɛ-ɛɲ chi ma, nɛ tee le, ‘Tɛ baa fɛsɛɲ bɔɔɲ bɛ nɛmɛ-ɛ, tɛ fɛti baa nɛɛ nuuɲ nɛmɛ chi tɛ bɛɛ tɛ kɛmi le tɛ fɛ kwaa.’” 11 Le Jiso ni giɲgi Jerosalɛɲ tɛ gii kɛti le nɲagwii wu kwɛɛɲ wu Samaaria bɛ wu Galilii. 12 Le gɛɲ ni lii li kitoɲ kimu-u, bunɲɲ bamu yooɛi bɛ tɛ gɛndi bɛ chigɔɲ chi nɔɲa nɲɛ wu mɛɲ mfiɲ, 13 bɛ bɛchi bɛ teenyi wu bɛ jɛ yi tɛɛmi le, “Jiso tɛ bɛniɲ, kɔɔ nshiɲ bɛ bɛɛ.” 14 Le Jiso nɲɛ bɛ, tee le, “Gɛɛ yɛɛɲ nɛ doonche yi yɛnɛ li bɛtɛ muntofi-i.” Si bɛ tɛ dza bɛ giɲgi le, bɛ tɛmi bɛ woo bɛ mɛɲ dze. 15 Wi wumu le bɛɛ lɛnti nɲɛ le wu tɛmɔɔ, tuu kaari to liɲ le Jiso-o yɔɔnchi Nyɔ lewɛ nɲɛ. 16 Si tɛ bɛ le wɛ fɛkwiɲ li Jiso-o limfwe yɔɔnchi wu. ɛ wi wulu tɛ nuuɲ wi wu Samaaria. 17 Jiso tee le, “Bɛniɲ bɛɛ bɛ nuuɲ yooɛi bɛ mbee mɛɛ bɛ woo, bɛ mfomeyooɛi nuuɲ fɛɲ? 18 Fi nuuɲ le wi nuuɲ yɛ lu wu nɲɛ le mwɛ nuuɲ kaari to liɲ nɲɛ nɲ’yɔɔnche li Nyɔ-ɔ fuki

nee kilo kini siŋ ni?” 19 Jiso se tee li wuu le, “Dza we ɔ ni ɔ giŋgi fio. Shéŋ ya yi ɔ geɛ li mi fɛ yɛ ɔ tɛmi.” 20 Befarasii tuu be dza be bii li Jiso laa bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ gii bu be nuuŋ buŋ le. Se tuu le, “Ndoonche nuuŋ yɛ lu wu gii doonche mfi wu Nyɔ gii yi bechi yi ni yi sɛki bumfɔŋ bwɛɛ kɛ. 21 Wi nuuŋ yɛ lu wu gii ni tiiti le, ‘Biche yɛɛŋ nɛ nɛŋ, Nyɔ sɛki yɛ fɛni, kɛ le yɛɛ yi yi sɛki fɛɛ kɛ,’ yike yɛɛŋ nɛ woo bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ bwɛɛ li shéŋ yinɛ-ɛ.” 22 Se tuu kaari yɔ kituŋ li bɔɔŋ beɛ be kintutu li le, “Mfi gii be wu nɛ gii nɛ ni nɛ geendi le nɛ nɛŋ ŋwanewi jobe chimumkpaŋ kwaa nɛ tɛ nɛŋ wu kɛ. 23 Gii ni nuuŋ li mfi wɛɛ, beniŋ bamu gii be ni be tiiti le, ‘Biche yɛɛŋ nɛ nɛŋ, wuu wu fɛ fii yɛ,’ kɛ le, ‘Biche ɔ nɛŋ, wɛ fɛni.’ ɛ be tiiti le, kiŋ nɛ ni nɛ biki be nɛ giŋgi le nɛ bichi kɛ. 24 Nɛ kii si dzaaŋ ti shiŋ yi lɛbi liwɛ ni mwanɔmwanɔ, bimbe bi kwɛɛŋ lɛ bi binɛ bichu woo ni ŋwaaŋ, beniŋ bechu nɛŋ. ɛ nɛ lɛ si beniŋ bechu gii be nɛŋ ŋwanewi li jobe chi wu kaari wu bɛɛ. 25 Se nuuŋ le, si gii geɛŋ se kaari be le, kɛmi le saa nɛŋ bumfa nge, se kingɔkɛ ki deeni kini faaŋ wu. 26 ɛ nɛ lɛ si fi tɛ nuuŋ li mfi wu Noaa li, ɛ fi fi gii fi naa fi nuuŋ li mfi wu ŋwanewi-i. 27 Beniŋ tɛ jii be wundi, bukeɛŋ be bunŋŋ feti bugoo, beniŋ nyɛɛ bɔɔŋ be beɛ be bukeɛŋ be bunŋŋ dzeti be li baa, geɛŋ bo jobe chi Noaa tɛ lɛ le yih yi dzɔɔ li se dzɔɔ bo yi woyɛ be bechu. 28 Fi gii fi nuuŋ nɛɛ tɛ lɛ si fi tɛ nuuŋ li mfi wu Lɔ-ɔt. Beniŋ tɛ jii be wundi, be feti wanɔ, be nindi yéh, be gwendi yih. 29 Jobe chi Lot tɛ dza Sɔdɔŋ, Nyɔ tɛ bieɛ yi shiiki wi liwɛ wu duti si mukarɔ, wu shee wu duuri beniŋ be Sɔdɔŋ bechu. 30 ɛ lɛɛ si fi gii fi nuuŋ jobe chi ŋwanewi gii naa taa mbunde lɛ. 31 Fɛ gii naa ni nuuŋ jobe chilu, kiŋ wi wu nuuŋ le yi-ih lɛwɛ wu bieɛ bieɛ nuuŋ li yih, tuu shee le li yih le dzɔɔ, kɛ le letɛ kɛ; ɛ nɛɛ yɛɛŋ tɛ le, kiŋ wi wu nuuŋ litɔɔ kaari to fekuaŋ le geɛŋ dzɔɔ fieɛ kɛ. 32 Kimi yɛɛŋ fieɛ fi tɛ ka be kwɛɛ Lot. 33 Wi wu weki le kiri ntɛɛ wɛ kii ni lɛɛ, kɛ gii lɛɛ wu, wi wu lɛɛ ntɛɛ wɛ, kɛ gii kɛmɛ. 34 Ntee beŋ le, gii ni nuuŋ butuu bulu, beniŋ gii be ni be gimi fɛntaa bɛfɛ, be dzɔɔ mumkpaŋ wumu shɛ. 35 Bukɛɛŋ bɛfɛ gii be ni be geki bunɛɛŋ fɛ jeɛŋ, be dzɔɔ mumkpaŋ wumu shɛ. 36 [Bunŋŋ bɛfɛ gii be ni be nuuŋ liwɛ, se be dzɔɔ mumkpaŋ wumu shɛ.]” 37 Bɔɔŋ beɛ be kintutu se bii li wuu laa, “Taa, fieɛ fini gii fi ka nuuŋ fɛŋ?” Tuu nuuŋ le ŋgangaa li le, “Fɛ kiŋkwi ki fieɛ le nuuŋ fɛ, ɛ fɛ fɛ biŋguru taashi.”

18 Jiso wa ŋgangaa chimu le tifi bɔɔŋ beɛ be kintutu-u, le be kɛmi le be ni be lɛki li Nyɔ-ɔ mfi kwi mfiɔŋu nsɔŋ. 2 Tee le, “Wi wu sɛki bɛnsa wumu tɛ nuuŋ li kitoŋ kimu-u, tɛ chendi yɛ Nyɔ kɛ, dzeti yɛ tɛ wi li fieɛ li kɛ. 3 Kwɛɛŋku wumu tɛ nuuŋ tɛ li kitoŋ kilu-u. Tɛ shiŋ giŋgi mfi kwi suuŋgi bɔ li wi wu sɛki bɛnsa wɛ-ɛ le, mwɛ fi wu sonde nsa wu beɛ wi wɛ wu mbani. 4 Wi wulu tɛ nyɛɛ yɛ bintoŋ le kɛ, kwɛɛ ŋku wɛ ba bɛɛ fɛ jo chi. Lɛŋ le lu wi wulu tee le, ‘Mɔɔ nuuŋ le nchendi yɛ Nyɔ kɛ, ndzeti yɛ wi li fieɛ li kɛ, 5 se nuuŋ le si kwɛɛ ŋku wuni bɛɛ nyɛɛ mi nge ni, ngii nɛŋ le nsonde nsa wɛ wuni si weki, ɛ foo le siŋ, ba ni bɛɛ fiɛŋgisi mi, ntaa ndza ŋkwi le wuu bɔ.” 6 Le Taa wa lɛ, tuu tee le, “Woo yɛɛŋ fieɛ fi wi wu sɛki bɛnsa be kimfi wuni tɛ tee. 7 Si tɛ fi kwɛɛ ŋku wɛ le, Nyɔ gii se leeki fi kɛ tɛ beniŋ beɛ be tɛ tsaa be dii li yi-i butuu mɔɔ fɛnshaŋ ni? Yi gii se tuu yi cheɛ yi ni? 8 Ntee beŋ le Nyɔ gii yi sonde nsa wu be tɛkɛ. Se nuuŋ le ŋwanewi gii kɛ karisi bɛɛ nɛɛ ɛ beniŋ geɛ shéŋ li Nyɔ-ɔ laaŋkwiŋ nɛ lɛ ni?” 9 Jiso tuu dza wa ŋgangaa chimu nuuŋ li beniŋ be tɛ ŋŋŋ yi yibe le be baa beniŋ be tɛsaŋ, be se nyamisi beniŋ bamu. 10 Tee le, “Beniŋ bamu bɛfɛ tɛ dza be yɛɛ li yih yi muntofi-i le be lɛkɛ li Nyɔ-ɔ. Wumu tɛ nuuŋ wi Befarasii, wumu se nuuŋ wi wu kundi kiŋwaati. 11 Be geɛŋ be le, wi Befarasii wɛ geɛŋ leŋ fieɛ wuu mbiŋ lɛki li Nyɔ-ɔ le, ‘Nyɔ, nyɛɛɔ kiyoɔni li wɛ-ɛ kife nnuuŋ yɛ si beniŋ bamu kɛ. Lii ti yɛchi yɛ mi be bieɛ kɛ. Nti mfeti yɛ kimfi kɛ. Nti mbiki yɛ bukeɛŋ be beniŋ le kɛ, nnuuŋ yɛ si wi wu kundi kiŋwaati wɛɛ kɛ. 12 Nti njiti bieɛ bije jo faa li fuu li. Nti nyɛɛ kimbe kimumkpaŋ li wɛ-ɛ lenti lɛ bimbe yoofi bi bieɛ bichu bi kɛmi-i.’ 13 Se nuuŋ le, wi wu tɛ kundi kiŋwaati wɛ tɛ leŋ fieɛ mfiŋ, ti mɛɛŋ mɔɔ liwɛ ki bichi kɛ, chin kikoo, lɔŋ ki tuu lɛki le, ‘Hoo Nyɔ, nnuuŋ fiɛŋ wi wu bifi, kɔɔ nshiŋ be mi.” 14 Le Jiso wa ni, bieɛ tee le, “Ntee li be-ɛŋ le wi wu tɛ kundi kiŋwaati wɛ tɛ bɔ beki li wuu yih nuuŋ tɛsaŋ le Nyɔ lii nuuŋ yɛ si wi wu Befarasii wɛ kɛ. Fi fieɛ nɛɛ le le wi kwikwi wu yɛkisi yi yɛɛ be gii be shiiki wu, se wi kwikwi wu shiiki yi yɛɛ, be gii be yɛɛki wu.” 15 Beniŋ tɛ dza be bɛɛ be bɔɔŋ be bwi le Jiso le koŋ li beɛ. Le bɔɔŋ beɛ be kintutu nɛŋ le, be bechi be wami be. 16 Se nuuŋ le, Jiso teɛŋ bɔɔŋ bɛlu le be ni be bɛɛ, tee li bɔɔŋ beɛ be kintutu le, “Gɛɛ yɛɛŋ bɔɔŋ be bwi ni be bɛɛ le mi-i. Nɛ baɛ kɛ be kɛ, kife bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ

bwee nuuŋ li beniin si bani-i. 17 Ntee beŋ cheeŋ le, ε wi meeŋ ki fi ke bumfoŋ bu Nyɔ-ɔ si ɲwaŋ wu bwi ke, mwe tɛ naa mɔɔ le le bumfoŋ bulu-u ke.” 18 Wi wu nyɔŋa wumu bii li Jiso laa, “Wi wu ntiife wu dzeer, fiee fi ɲkemi le mfe nse ɲkeme ntse wu kimake nuuŋ la?” (aiōnios g166) 19 Jiso bii li wu laa, “ɔ teenyi mi le wi wu dzeer kii la? Wi nuuŋ ye lu wu nuuŋ wi wu dzeer ke. ε nee Nyɔ kwaa yi nuuŋ wi wu dzeer. 20 Se nuuŋ le, li nto ɲiŋ li fiee fi ɔ bee ɔ bii li, ɔ kii benchi be tiiti le, ‘Kiin ɔ ni ɲiŋ be kwee wi ke, kiin ɔ ni wo wi ke, kiin ɔ ni ɔ yi-i biee ke, kiin ɔ ni leŋ le nsa wu binse le lejiŋ ke’, mɔɔ wu tiiti le, ‘ɔ guundi chaa bee na ni?’” 21 Mwe tuu le, “Benchu bani bechu ntɛ mbechi kii be fe ntɛ meeŋ sɔnɛwi.” 22 Le Jiso woo le, tee li wuu le, “Fiee she fiee fimumkpaŋ fi ɔ meeŋo le ɔ fe. Gene ɔ kabe biee bio bichu, ɔ gache kwa wulu li beniin be kifoo le, ɔ se keme bulofu liboo, ɔ fe le, ɔ se biee mi.” 23 Le mwe woo le, yi bee wu, kife te kemi biee ɲge. 24 Jiso biche wu, tee le, “Fi tɛmi ɲge fe wi wu biee nuuŋ le le bumfoŋ bu Nyɔ-ɔ. 25 Fi fiee tseke fe kikuŋ nuuŋ ki le le fioŋ yi nsara-a yeke fe wi wu kwa nuuŋ le li bumfoŋ bu Nyɔ-ɔ.” 26 Le beniin be gii be nuuŋ fe woo le, be biee be bii laa, “ε fi nuuŋ le, noo se naa bo lu?” 27 Jiso se tuu le, “Fiee fi yeke beniin le be fe, fi nuuŋ te yaa Nyɔ mferu ke”. 28 Pita tee li wuu le, “Biche ɔ ɲeŋ, te chine baa biee biser, te biki we.” 29 Jiso tuu li bee le, “Ntee beŋ cheeŋ le wi lu ke wu chine la we, ke kwesi, ke beŋwaani, ke tee bee ni, ke bɔŋ bee kii bumfoŋ bu Nyɔ-ɔ, 30 wu nuuŋ te keme beniin be biee ɲge li ntse wuni, yaa bi wu she ke. Ke fe nuuŋ li mfi wu bee li, gii keme ntse wu kimake.” (aiōn g165, aiōnios g166) 31 Jiso dza dzo bɔŋ bee be kintutu be yoofi ntso befe baa bee be waaki yi. Tee li bee le, “Yike yeŋ ne woo, te yeke baa Jerosaleŋ, ke te ye te bo fe, fiee fichu fi bentomfoŋ be Nyɔ-ɔ tɛ tseki kii ɲwanewi be fi kache. 32 Fi fiee le be gii be nye wu li tsan yi mfo-ɔŋ, be ni be yendi wu, be ni be gaashi wu, be kwi yi wu be budii li bushi-i. 33 Be gii be fiaŋ wu be muŋwaŋ, be wo wu, ke bo jo taa, bo li kwe-e.” 34 Jiso tee le, fi fuumi be, be meeŋ ki kee ke laa wu tee le la le ke, kife fiee fimu te gii fi feti le kiin be ni kee ke. 35 Le Jiso ni feeshi kitorŋ li ki Jeriko-o, ε kinyee kimu tɛ shee li ɲgemɛ yi dze-e ki leki biee. 36 Ki woo si kintutu ki beniin le kimu keti, ki bii laa, “ε la fi keti le?” 37 Be se tuu li ki-i le ε Jiso wu Nasare wu keti. 38 Ki se bechi ki wendi le, “Jiso, ɲwane

kini ki mfoŋ Daafi-i, kɔɔ nee nshiin be mi.” 39 Beniin be tɛ giinŋi limfwe waŋ ki be tee le make. Se nuuŋ le ki tɛ tuu ki meeshi ki waŋ lewe ɲge le, “ɲwane kini ki mfoŋ Daafi-i, kɔɔ nee nshiin be mi.” 40 Jiso woo leŋ, tee le be yeŋ be ki. Be be be ki, Jiso bii li ki-i laa, 41 “ɔ weki le mfe la li we-ε?” Mwe tuu le, “Taa, fere le ɲeŋ biee.” 42 Jiso se tee li ki-i le, “ɔ ɲiŋi biee le. Sheŋ ya yoo geɛ li mi-i fe yeɛ lii ya gwiye kituŋ.” 43 Mfwaa mumkpaŋ, nee le mwe bechi ɲiŋi biee. Dza biee Jiso guume leki li Nyɔ-ɔ. Beniin bechu be tɛ nuuŋ fe ɲeŋ le, be nye kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ.

19 Jiso geeŋ le li kitorŋ ki Jeriko-o keti. 2 Wumu tɛ nuuŋ fe bukoŋ le Sakio, nuuŋ te kikoo wu beniin be tɛ kundi kiŋwaati, nuuŋ te wi wu biee. 3 Tɛ gii weki le ɲeŋ Jiso si tɛ keti. Se nuuŋ le, fi tɛ yaa wu, kife tɛ kuuŋ, ε ki kintutu ki beniin le tɛ baanyi wu. 4 Se lete geeŋ limfwe, geeŋ miri li kiti kimu-u, le ɲeŋ Jiso si keti, kife tɛ nuuŋ le gii ka kimbe kilu. 5 Le Jiso geeŋ bo fe, lɔŋ lii ɲeŋ wu liwe, teenŋ le, “Sakio, shee li kiti kee tseke, kife ɲkemɔɔ le ntɛ li we-ε yi beŋ.” 6 Biee shee li kiti kilu, fi Jiso be kineetine. 7 Le beniin bechu tuu be ɲeŋ si Jiso giinŋi bee wu le, be bechi be ɲuŋini be tiiti le, “Wi wuni giinŋo le geeŋ tɛi bee wi wu bifi.” 8 Le be geeŋ be ni be nuuŋ, Sakio dza leŋ we tee li Jiso le, “Taa, biche ɔ ɲeŋ, ɲgii ɲgate biee bier kintikinti nye li beniin be kifoo le. ε fi nuuŋ le ntɛ mfi fiee fi wi-i le kimfi-i, ke ɲgii ɲkaari ntuu kinga kineɛ li mwe-ε.” 9 Le Jiso woo le, tee li wuu le, “Beŋ yani kinsofu be kee luuŋ yih, si te la wuni nuuŋ te ɲwane Abrahay. 10 ɲwanewi tɛ be nuuŋ le gɔŋ, be le soo beniin be tɛ la.” 11 Si beniin tɛ yiki si Jiso tiiti biee bini, dza geeŋ limfwe wa ɲgangaa chimu li bee, ε te tseke nle Jerosaleŋ ε beniin tɛ beechi le semuke Nyɔ beechi ye le yi ni seki bumfoŋ bwee. 12 Tee le, “Tɛ nuuŋ mfi wumu, ɲwane mfoŋ wumu tɛ dza li kweeŋ wee li giinŋi li kweeŋ wumu mfiinŋ, le be geeŋ be koke wu li mfoŋ, se kaari be ni seki bumfoŋ bwee. 13 Si tɛ dzeti le, teenŋ bɔŋ bee be nime-ε yoofi, gache be kwa, mumkpaŋ mumkpaŋ benchuki gwii, gwii, se tee li bee le, ‘Kɔ yeŋ ne she ne ni ne feti waŋ lu fe mbɛɛ.’ 14 Se biee dza, beniin be kweeŋ wee le tɛ baanini wu ɲge. Be se she be toŋ beniin le wuu ɲiŋ le be geeŋ be tee le, be weki ye le wi wulu nuuŋ mfoŋ wu be ke. 15 Be, tɛ geeŋ be biinŋi wu, kaari to liŋi, teenŋ bɔŋ bee be nime-ε be tɛ gache kwa li bee baa, le ɲeŋ laa be ji baa

mberj kime le. **16** Hwarj wu nime wu nkosi be tee le, 'Te Kikoo, benchuki bo be gwii beeo tē nye mi baa, ntē nshe nji mberj le kinga yoofi.' **17** Woo bujorj, yorjgi wu tee le, 'E we hwarj wu nime wu dzeerj. Siō tuu o she o kee mbiche le fiee fi niirj li bujorj ni, hgiij hgeerj we o ni o sēki bitorj yoofi.' **18** Wumu se be tee le, 'Te Kikoo, benchuki bo be gwii beeo tē nye mi baa ntuu nshe mi nji mberj le kinga kitiine.' **19** Tee li wuu le, 'Hgiij hgeerj we o ni o sēki bitorj bitiinu.' **20** Hwarj wu nime wumu be tee fiee le, 'Te Kikoo, baarj benchuki bo be gwii baa feni, ntē she mi hkoche fe nshenge yi ndu mi hkiri. **21** Ntē hkiri kife nti hkii le o ti teemi le dzaa, nse nchendi we. O ti fii biee bi o mēerj ki kiri ke, o ti wechi biee bi o mēerj ki tōye ke.' **22** Se te kikoo we tee li wuu le, 'O we hwarj wu nime wu bifi. Hgiij ndzō tefe chi bo le wee wa, nse nsaa we lu. O ti kii le nti nteemi le dzaa, le nti mfi-i biee bi mēerj hkiri ke, ntuu h'wechi biee bi mēerj ki ntōye ke. **23** O tē kii le, e la fi tē ge lōo kiri kwa werj li yih yi kwa-a, le ke mfi wu mi hkaari mfi be mberj?' **24** Se biee tee li beniiij be tē lemi li wuu lichij baa le, 'Fi yerj kwa wulu li wuu, ne nye li wi wu bee kemē mberj kinga yoofi wee.' **25** Be faarj be tee li wuu le, 'Te Kikoo, kemōo bebabi be kwa-a yoofi kiturj.' **26** Se tuu le, 'Ntee berj le, wi wu kemi biee hge, be gii be tonde wu bimū. Se nuurj le wi wu kemi ye fiee ke, mōo nuurj fi niirj fi kemi, be gii be fi fi li wuu. **27** Deeni, li beniiij be tē baanini mi, be fengj le kiirj ni nuurj mforj wu be ke, gene yerj ne be be ne woye be li mi-i lii.'" **28** Lejij lēlu si Jiso tē tee biee bini ni, tuu dza too mbaarj yeki giingj Jerosalerj. **29** Le ni fēeshi li kitorj ki Betfaj be ki Betani-i bi nuurj li hkume wu Biti bi Oli-if lichij, tuu tsaa bōorj bee be kintutu bamu befē torj be, **30** tee le, "Gene yerj li kitorj ki nuurj limfwe kee. Mfi wu ne fesi fe, ne gii ne herj hwanē sōmbwaa e be karj wu, wi ti mēerjō saa ke le beerj le lēwe ke, ne fanche wu ne be be wu feni. **31** E ne gēerj, ne fanchi, wumu bii laa ne fanchi kii la le? Ne tuu li wuu le, te kikoo wekōo wu." **32** Bōorj be kintutu baa tē gēerj be herj fiee fichu nee si Jiso tē tee li bee. **33** Si be tē fanchi hwanē Sōmbwaa wulu le, beniiij be tē kemi sōmbwaa wulu bii li bee laa, "Ne fanchi hwanē sōmbwaa wee kii la?" **34** Be tuu le, "Te Kikoo wekōo wu." **35** Be se dzo wu be be be wu fē Jiso, be derj ndū yibe li sōmbwaa wulu, be biee be miiki Jiso le lēwe. **36** Le ni giingj, beniiij tē gikisi ndū yibe le dze, se

dergi li yi-i liwe. **37** Le gēerj ni fēeshi li dze yi beki li hkume wu Biti bi Oli-if lichij, kimbanchē ki bōorj bee be kintutu kichu bechi ki wuuyi, ki piēti Nyō lēwe hge kii bintēwa bi biee le bichu bi be tē herj. **38** Be tē wuuyi be tiiti le, "Nyō lōrj ye kimbōne li Mforj wu beē li bukoorj bu Taa le. Mbēerjgii nuurj liboo, bunōrja se nuurj bu Nyō yi nuurj liboo li." **39** Befarasii bamu be tē nuurj li kintutu kilu-u linti be dza be tee li Jiso le, "Wi wu ntiife, tee li beniiij bo be kintutu bani le be chike nshiiij." **40** Jiso tuu li bee le, "Ntee berj le, e be chike nshiiij, ke ta yini kibee gii yi ni yi wuuyi." **41** Jiso be le ni fēeshi Jerosalerj le biche ni, warj kwe, **42** fayi le, "Hebee Jerosalerj bee nuurj le ne kee fiee fi beē be mbēerjgii li jobe chi berj chini-i! Se nuurj le ne mēerj baa ki kee ke. **43** Fi fiee le, ne kee le mfi beeo wu beniiij benē be mbani gii be torj mbarj be kēne berj, be baarj berj bimbe bichu. **44** Be gii be le be mēeshi be berj mōo bōorj benē dududu, be kesi yih yine, tete tē she li chimu-u liwe ke. Fi gii fi ka le, kife ne ti mēerj ki kee ke mfi wu Nyō tē beē le be-erj ke." **45** Jiso dza gēerj fē yih yi muntofi-i, bechi kurjgi beniiij be tē kabini biee fe, **46** tiiti li bee le, "Fi fiee e be tsee le, Nyō tee ye le, 'Yih yerj gii yi ni yi nuurj yih yi nleke li Nyō-o.' Se nuurj le ne fiiki baa yi to 'Ntuurj wu beyi.'" **47** Jiso tē shiiij tiifi beniiij li yih yi muntofi-i jo chichi. Bete muntofi be nōrja be nōrja be beniiij be tē tiifi benchi be Nyō-o mōo beniiij be nōrja be nōrja be fe be se tuu be gwenini le be wo wu. **48** Se nuurj le be ti mēerj ki kemē ke dze ke, kife beniiij bechu tē shiiij li Jiso-o lichij be weki ye le be lēe fiee fi mumkparj li biee bi tē tiifi ke.

20 Jobe chimu le Jiso ni tiifi beniiij fenjisi ntorj wu dzeerj wu Nyō li yih yi muntofi. Bete muntofi-i be nōrja be nōrja, be beniiij be tiifi benchi be Nyō-o mōo bekaarj be kwēerj le, 2 se bii li wuu laa, "Tee nee bee wi wu nyēo bungga le o ni o feti biee bini. E noo wu nyēo bungga bulu?" **3** Jiso tuu li bee le, "Hgiij mbii tē fiee li be-erj. Ne tee mi deeni. **4** Bungga bu Jōorj tē lisi beniiij lu lidzō, e Nyō yi liboo yi tē nye wu mōo wiwōrj le?" **5** Be se biee be kōo ntsoorj bebe le, "E tē tuu le e Nyō yi liboo yi tē nye, gii bii li bee li laa e la fi tē fe le tē berj ke li Jōorj li ke le? **6** Se nuurj le e tē tuu le e wiwōrj wu tē nye, ke beniiij gii be tomē bee be ta, kife be beenchi cheerj cheerj le Jōorj tē nuurj ntomforj wu Nyō." **7** Bedeēni be se tuu le, "Tē kii ye wi wu tē nye

ke.” 8 Jiso se tuu tee li bee le, “Ke nuurj nte ntee te berj wi wu nye mi bungla le ni mfeti biee bini ke.” 9 Jiso se dza wa ngangaa chimu li beniinj li le, “Wi wumu tē niŋ wē wu muntaarj mu be feti mbiinj lu. Tē geē wē wulu li beniinj li, tuu dza geēj li kitorj kimu-u, geēj tsi le nge. 10 Le mfi wu be ti kee be kōche, torj gwani wu nime wumu le geēj li wē wu muntaarj mu be feti mbiinj lu wē, fi mwee muntaarj. Le gwaj wulu geēj, beniinj be tē geē wē li bee baa, tuu be too wu, be koorj be wu kaari bō kilere. 11 Wi wulu tuu torj gwani wu nime wumu, be ka be too wu, be nye wu buya, be koorj be wu to lijij bō kilere. 12 Mwē tuu torj wumu bō betētu, be too wu, be nye wu bibaa, be lorj wu lekuurj. 13 Wi wu wē wu muntaarj mu be feti mbiinj lu wulu se beechē laa, ‘Ŋgii nge la le? Dēeni ngii ntorj nuurj gwanej wu nuurj shēj yej. Semuke be gii be guurj wu.’ 14 Le gwaj wē dza geēj le liwē, beniinj be tē geē wē li bee baa nej wu, be bechi be tsuundi li yi yi bee le, ‘Kini nuurj kinjila ki wi wu wē wuni. Tē wo ki, wē wuni se to wusej.’ 15 Se be biee be kōw wu, be bō be wu li wē wu muntaarj mu be feti mbiinj lu-u, be wo wu.” Le Jiso tee le, se bii laa, “Nē beechi le wi wu wē wulu gii be ge la be beniinj baa le? 16 Ntee berj le, gii be woyē beniinj belu, geē wē wu muntaarj mu be feti mbiinj lu wulu li beniinj bamu-u.” Le beniinj belu woo le, be kasi yi le, “Nyo nuurj tē berj ke.” 17 Jiso biche be, bii laa, “Fiee fi be tsee le Kijwaati ki Nyo-ɔ kini tiiti le la, fi nuurj le, ‘Tete chi beniinj be ngwanu tē faarj chee, chi tē kaari nēe chi to tete chi fē boo chi yi-i ni?’ 18 Tete chilu chini chee, ε wi we lu chi-i, ke mwe gii kpōashe, ε chi we li wi-i, ke chi gii chi gōori mwe li biŋke-ε”. 19 Si Jiso tē wa ngangaa chilu le, beniinj be tiifi benchi be Nyo-ɔ, be be te muntofi be nōja be nōja bechi be weki le be kōw wu nēe fē. Be tē weki le be kōw wu kife be tē kee le tē wa ngangaa chilu nuurj li bee, se nuurj le be tē chendi beniinj. 20 Be se bechi be biki bikaa biee lejij lejij, be waarj betonkii, be torj le be geēj be torj nkii be ni be feti si beniinj be nuurj tsaarj. Be tē feti le le be se woo fiee le wuu wa, be se kōw wu be nye li tsarj yi ngōmina wu Lom wu tē seki kimbe kee. 21 Bentonkii belu dza be bii li wuu laa, “Wi wu ntiife, tē kii le biee bi ɔ tiiti mōw bi ɔ tiifi nuurj bi tsaarj, ɔ ti bichi ye beniinj li lii ke. ɔ ti tiifi cheej nuurj fiee fi Nyo weki le beniinj ni be feti. 22 Tē se biiti baa laa nchi beenchi le tē ni tē suuti

kijwaati li Kaisa Mfōj wu Lo-om le?” 23 Jiso se kee fiee fi be gwenini be fi, tee le, 24 “Bē yeēj be danali mumkparj nej.” Be be wu se bii li bee laa, “Kikoo kini nuurj ki noo le, bukoorj buni se nuurj bu noo le?” Be tuu le, “ε ki Kaisa.” 25 Jiso se tee le, “Nē nyee yeēj li Kaisa fiee fi nuurj fi Kaisa, nēe nyee li Nyo-ɔ fi nuurj fi Nyo-ɔ.” 26 Le beniinj baa woo fi yaa be, be baa nshiinj be mēej ki keme kee fiee fi be nuurj be kōw wu lu ke wa tē be be ntusu wulu be ba nshiinj. 27 Beniinj bamu li kintutu ki Besadusii tē dza be be le be bii fiee li Jiso. Besadusii bani tē nuurj beniinj be tē tiiti le beniinj nuurj tē kaari le be bō li kwe-e ke. 28 Be se be be bii li wuu laa, “Wi wu ntiife, Mōose tē tsee le nchi wusej le, ‘ε wi kemi kweej, mwe kwi bee wu mbie gwaj nsirj, ke gwaaani kemi le dzōw kweej wulu bee wu bie bōorj li bukoorj bu nku gwaaani.’ 29 Dēeni, bōorj be wi wumu tē nuurj mfomenyaarj, le wu kaarj wē keme kweej kwi, bee wu kemi ye gwaj ke. 30 Wu biki wē tuu dzōw kweej wulu, kwi tē gwaj sirj. 31 Wu biki wumu tuu dzōw kweej wulu, kwi tē gwaj sirj. Fi tē ka nēe le be bōorj be mfomenyaarj baa bechu, wu be wumu ti mēej ki bie ke gwaj be kweej wulu ke. 32 Li merise kweej wulu kwi tē. 33 Si beniinj be mfomenyaarj bani tē dzōw kweej wulu bechu le, mfi wu beniinj gii be bō li kwe-e, kweej wulu gii ni nuurj kwee noo?” 34 Jiso tuu li bee le, “Li mfi wu dēeni wuni, buniŋ bee bukeej feti baa bugoo, beniinj nyee bōorj li ba-a. (aiōn g165) 35 Se nuurj le, beniinj be kōche le ke be keme kintsii li mfi wu beē li, mfi wu be kaari be bō li kwe-e, be nuurj tē tuu le be fē bugoo ke, beniinj mēej ye le be nye bōorj li ba-a ke. (aiōn g165) 36 Be mēej ye be kwi ke, kife be gii be ni be nuurj si benchindaa be Nyo-ɔ kiturj. Be gii be nuurj bōorj be Nyo-ɔ, kife be kaari baa be bō li kwe-e kiturj. 37 Cheej wulu nuurj le Mōose kibee tē naanye le beniinj gii be kaari be bō li kwe-e si tē tsee kii kiti ki tē nej ki duti. Tē teenj Taa le kintsii ki kijwaati kilu le Nyo yi Abrahamj, Nyo yi Adzi mōw Nyo yi Yakō. 38 ε tē teenyi le, ke tiitōw le biŋkwi bini mēej biee wē, Nyo ti nuurj ye Nyo yi biŋkwi ke, Nyo ti nuurj nuurj Nyo yi beniinj be nuurj lu, kife li Nyo-ɔ, beniinj bechu mēej beyorj.” 39 Si Jiso tē yō le, beniinj be tē doonchi benchi be Nyo-ɔ baa tee le, “Wi wu ntiife, ɔ bōsōw yi ɔ tuu bujōrj.” 40 Nēe le, wi ti mēej ki tuu ke le bii fiee li wuu ke. 41 Jiso se dza bii fiee li bee laa, “Beniinj geēj be tiiti le Kinsofu ki Nyo tē kaache nuurj gwane Mfōj Daafi? 42 Nē kii ye

le Daafi kibee tē tsee le kinwaati kin'yaonche le, "Taa Nyo tē tee li Taa li le Shee le kibene keŋ ki kigoŋe-ε, **43** geer bo mfi wu ngii ngiiki beniiŋ bo be mbani-i le o tōmi bika bio li bee si kiga ko." **44** E Daafi teenyi wu le Taa, fi geer se tuu ni nuuŋ ŋwani?" **45** Jiso tuu dza yeti li bōŋ bee be kintutu-u, beniiŋ bechu wuki. Tiiti li bee le, **46** "Dzō yeer mfi, be beniiŋ be tiifi bēnchi be Nyo-ō. Be ti kōŋgisi nchumine ndū yi nyōŋa yi nyōŋa be dengi li bintsii bi be kabini biee li, be kōŋgisi bintindu bi shaar li yih yi leke li Nyo-ō be bintsii bi bi kin'yokise-ε fe tsōn-ō. Fe be geer li yih yi nleke li Nyo-ō, ke fe tsōn-ō, be tsaa nē nuuŋ bintindu bi nōŋa bi nōŋa, be se shee li bi-i liwe. **47** E nē be be tusi bukeer beerku-u lijiŋ, be yerŋgi be fii biee bi bee, be tuu be feti nleke li Nyo-ō wu deendi le be ni be doonchi yi. Ŋwaani bani beniiŋ, wu be wu nge gii naa bee nge."

21 Jiso dza lōŋ lii, ŋer si beniiŋ be biee be giki nya yibe le fiŋkaa fi nya-a, li yih yi muntofi-i. **2** Ŋer tē kwee ŋku wumu wu tē nuuŋ wi wu kifoo, ε wu be wu geer munini mumfeer le fiŋkaa filu-u. **3** Jiso se tee le, "Ntee ber cheer le, kwee ŋku wuni wu nuuŋ fiee be kifoo, nyō wu yaa beniiŋ bani bechu. **4** Beniiŋ bechu be nye, nye baa nuuŋ tsuu yi biee bi bee bi yise nsir bi shooshi likwiir. Se nuuŋ le kweer wu nuuŋ be kifoo wuni nyō fiee fichu fi yemi li fi-i." **5** Bōŋ be Jiso be kintutu bamu tē dza be wuuyi kii yih yi muntofi, be pieti ta yi dzeer yi be tē gwar lu be biee bi beniiŋ tē nyee le be nache yi lu. Jiso se tee li bee le, **6** "Ne ŋingi baa biee bini ni? Jobe bee chee chi tete chimumkpar nuuŋ tē ler li chimu-u liwe be meer ki bache ke chi fekwiir ke." **7** Be bii laa, "Wi wu ntiife, fini gii fi ka buŋ? E la fi gii fi doonche le mfi kōchō wu fi gii fi dzō kintsii?" **8** Jiso tuu le, "Dzō yeer mfi le kiir wi ni yeer be ber le ne tar dze ke. Beniiŋ gii be be nge, be dzō bukoor bwer be teeki fe lii, be ni be kwengi le, 'E mi Kinsoful' Mfi wulu beo tseksetseke. E be kwengi le, kiir ne ni yike ke. **9** Mfi wu ne woo le, be tundi baa dziŋ li bintsii li, li bintsii li, nge nuuŋ li nshe-ε, ne cher ke yerŋ ke. Biee bini kemi biee nē le bi saa bi ka. Se nuuŋ le, bi doonchi ye le nshe ma ye li mfi wulu-u ke." **10** Jiso se tee li bee le, "Teer gii yi ni yi tundi dziŋ be yimi, bumfōŋ bumu gii bu ni bu tundi dziŋ be bumu. **11** Biee bi koofi yi gii bi ni bi doonchi li bintsii

li li bintsii li. Nshe gii yi ni yi seesi be bunga. Dzeer gii yi kō, chigōŋ gii chi nuuŋ li bintsii bichu-u. Berikiki be biee bi koofi yi gii be nuuŋ liboo, be nye chene li beniiŋ li. **12** Ne kee le fe biee bini gii bi ni bi keti, gii ni nuuŋ ε be kō ber, be ŋweki be ber. Be gii be geer be ber, be saa ber li yih yi kintaashe, be tor ber li ncha-a. Be tuu be dzō ber kii bukoor bwer be geer be ber li bemfōŋ be beniiŋ be seki kweer li limfwe, **13** wee mfi wune wu ne gii ne keme dze le ne tee li bee kii mi. **14** Mfi wu be dzō ber le, ne boo ke yi yine laa, ne gii ne yo le la le ke, **15** kife ngii nnye n'yoru li bimfimu bine-ε, mō bufii li be-er, bu beniiŋ bene be mbani-i nuuŋ tē ler le be tache be ber ke dududu. **16** Beniiŋ be gii be kabe ber, gii ni nuuŋ nē bechaa bene, bee be na bene, mō be ŋwaana bene, mō kini kinē, be nsāŋ yine. E nē be be gii be nye ber be se woye ber bamu. **17** Beniiŋ bechu gii be ni be baanini ber, kii bukoor bwer. **18** Se nuuŋ le, mō nuuŋ yi mumkpar nuuŋ tē la ber li fa ke. **19** Kane yer shēŋ yine, ne se keme ntse. **20** Mfi wu ne ŋer beniiŋ be dzi-ir kene kitōŋ ki Jerosaler lenti, ne kee le mfi kochinō wu be gii be siise ki. **21** E fi keti le, beniiŋ be nuuŋ Judiya biee be kifi be miri li berikume, beniiŋ be nuuŋ fe kitōŋ kilu-u boche. Kiir wi wu nuuŋ li buka tuu ni bee le le fe ke. **22** Jo yi yee nuuŋ yi Nyo gii yi lōŋ nge li Jerosaler kii kinge kee, le fe fiee fichu be fi kōche si be tsee le kinwaati kee li. **23** Ŋge wu nyōŋa gii nuuŋ li jo yee li bukeer be fe-ε, mō be kisi bōŋ. Shēŋ gii yi bee Nyo be beniiŋ bani, yi lōŋ nge wu nyōŋa li kweer wuni. **24** Be gii be wache beniiŋ bamu be nyō, be kōye bamu be geer be be li teer yimi-i chi be ni be nuuŋ bemfa. Beniiŋ be ti kii ye Nyo ke gii be beer le Jerosaler lewe, nsiiŋ geer bo fe mfi wu be kōche. **25** Berikiki be koofi yi gii be yene li jobe-ε, be li kwii li mō li muntsōŋ. Li nshe-ε, teer gii yi nuuŋ li ntōnye, be nge mō dzō yi nyōŋa gii yi ni ndungi yi yeti. **26** Chene gii chi fe le beniiŋ ni be keeti ni kikikiki, be gii be ni beechi kii biee bi koofi yi bi gii bi ka li nshe-ε kife biee bi liwe bichu bi kemi bunga gii bi seese. **27** Bedeeni beniiŋ gii be ŋer si Ŋwanewi shiiti bee li kiku-ur linti be bunga mō bunōŋa bu nge. **28** Ke mfi wu biee bini bechi bi keti ni, ne ler we, ne tsaaki bikoo liwe, kife mfi wu Nyo gii yi soo ber we tseksetseke." **29** Si Jiso tē yo le, tuu maa le, "Laanche yer fiee li kigume be biti bimu bichu. **30** Bi ti beechi mōche, ne biee

ne kɛɛ le ndzɛɛn yɛ kitun tsekɛ. **31** Nɛɛ lɛ, ɛ nɛ nɛn bɛɛ bini kɛti, nɛ kɛɛ le bumfɔn bu Nyɔ-ɔ bweɛ tsekɛtsekɛ. **32** Ntee bɛn chɛɛn le kingɔkɛ ki dɛɛni kini nuun tɛ naa ma fuki fɛ bɛɛ bini bichu ka nsɪn kɛ. **33** Kiboo bɛɛ nsɛh gɪi bi ka, se nuun le jɛ yɛn nuun tɛ naa ka kɛ. **34** Dzɔɔ yɛɛn mfi fɛ nɛ dɛnɔi nɛ jii kikuun, nɛ wundi bɛɛ nɛ jɛti, nɛ giki bufii nuun li ntɛɛ wu laɔnkwiiɪn li, jobɛ chilu gii chi taa chi kɔɔ bɛn si kintasi. **35** Fieɛ fi li jobɛ chilu chini gii fi bɛ li bɛniɪn bechu bɛ nuun li kikoo ki nsɛh. **36** Se nuun le nɛ lemi yɛɛn nɛ tɛɛmi, nɛ lɛki li Nyɔ-ɔ mfi kwi, le ɛ bini bɛɛ ketɔɔ, yi nyɛ bɛn dze le nɛ wɛɛn nɛ ka le nɛ se lɛn limfwe li ɪwanɛwi-i.” **37** Jiso tuu shiɪn tiifi bɛniɪn li yih yi muntofi jo yɛɛ chichi. ɛ bo lɛ fɛ mfoo, yɛɛ gɛɛn tsi li ɪkumɛ wu biti bi Oli-if. **38** Bɛniɪn bechu se bɛɛ fɛnɔwɛɛn fɛchu li yih yi muntofi le be ni bɛ yiki ntiifɛ wɛ.

22 Mfi tɛ bɛɛ tsekɛtsekɛ li tsɔnɔ chi Kibele ki bɛ mɛɛn ki gɛɛ kɛ kishee le kɛ, chi bɛ teenyi le tsɔnɔ chi N'yafuwee. **2** Bete muntofi bɛ nɔnɔ bɛ bɛniɪn bɛ tɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ, tɛ wɛki dzɛ yibe gii bɛ wo Jiso le lɛ munyiikɔɔ li, kifɛ bɛ tɛ chɛndi bɛniɪn. **3** Satɔn se lɛ li shɛn yi Judas, wu bɛ tɛ teenyi le Iskaliyɔ, wu tɛ nuun wi wu li kintutu ki bɔɔn bɛ Jiso bɛ yoofi ntɔɔ bɛfɛ baa. **4** Se dza gɛɛn fɛ bɛte muntofi bɛnɔnɔ mɔɔ bɛte bikoo bi nchi bi tɛ kiichi yih yi muntofi. Bɛɛ bɛ se tuu bɛ nache si gii kabɛ Jiso li bɛɛ. **5** Bɛ tɛ woo bujɔn bɛ wu, bɛ se nache le bɛ gii bɛ soɔn wu kwa. **6** Tɛ bɛn, se gɛɛn bechi wɛki dzɛ yi gii nyɛ Jiso li tsɔn yi bɛɛ mfi wu kintutu ki bɛniɪn le nuun yɛ fɛ kɛ. **7** Jobɛ chi tsɔnɔ chi Kibele ki bɛ mɛɛn ki gɛɛ kɛ kishee le kɛ, chi bɛ ti sɛɛti ɪwaanɛ kingɔ li tsɔnɔ chi N'yafuwee chini tɛ bɛ chi kɔche. **8** Jiso se bɛɛ tɔn Pita bɛɛ ɔɔn tɛɛ le, “Gɛnɛ yɛɛn nɛ nache bɛɛ bi tɛ gii tɛ jii tsɔnɔ chini lu.” **9** Bɛ bii li wu laa, “ɔ wɛki le tɛ gɛɛn tɛ nache nuun fɛn?” **10** Tuu le, “Woo yɛɛn, mfi wu nɛ giɪnɔi nɛ lii li kito-ɔn, nɛ gii nɛ nɛn wumu ɛ wu tɔɔ dzɔɔ le tɛnɛ-ɛ, nɛ bɛɛ wu li yih yi gii gɛɛn le lu-u. **11** Nɛ bɛɛ nɛ tɛɛ li tɛ yih wulu le, Wi wu ntiifɛ biitɔɔ laa lo-ɔn wu bɛniɪn bɛ ndɛndɛ wu bɛɛ bɔɔn bɛɛ bɛ kintutu gii bɛ jii Tsɔnɔ chi N'yafuwee lu nuun fɛn le? **12** Gii doonche bɛn lɔn wu nyɔnɔ le yih yi lewe-e ɛ bɛ bɔɛyi bɛ nache, nɛ se nache bɛɛ biɛ bilu lu.” **13** Bɛ tɛ gɛɛn bɛ nɛn bɛɛ nɛɛ yɛɛn si Jiso tɛ tɛɛ bɛ. Bɛ se bɛɛ bɛ nache bɛɛ biɛ bi Tsɔnɔ chi N'yafuwee lu. **14** Le mfi bɛ kɔche, Jiso bɛɛ bɔɔn

bɛɛ bɛ nɔn bɛ bɛ shee bɛ jii bɛɛ. **15** Dza tɛɛ li bɛɛ le, “Ntuu ɪkɔngisi nɛn le nɛn Tsɔnɔ chi N'yafuwee chini bɛ bɛn nɛɛ nɛn nɛn wu bɛɛ. **16** Nɛ kɛɛ le, mɛɛn yɛ nɛn Tsɔnɔ chini kɛ nsiɪn fi bɛ fi kɔche mfi wu Nyɔ gii yi ni yi sɛki bumfɔn bwee.” **17** Dzɔ fika, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ tɛɛ le, “Kɔ yɛɛn nɛ wɔn bɛn bechu nɛ tase. **18** Ntee bɛn le, mbɛɛche li dɛɛni ɪgɛnu limfwe, mɛɛn yɛ ntuu ɪ'wɔn mbiɪn mɛ gwɛɛn wu kiti ki lɛɛndi-i mani kɛ, nsiɪn gɛɛn bo mfi wu bumfɔn bu Nyɔ-ɔ naa bu bɛ.” **19** Dzɔ kibele, nyɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ, booyɛ nyɛ li bɛɛ tɛɛ le, “Yiɪn yi yɛn yi mi nyɛ kii bɛn. Nɛ fɛti yɛɛn ni, nɛ se ni nɛ kiimi mi.” **20** Se nuun le, si bɛ tɛ mɛɛshi nɛ, dzɔ fika kweɛn le, “Fika fini nuun leh wu fwɛn wu Nyɔ jii bɛ ɪgɔn mɛn mɛ bo kii bɛn. **21** Se nuun le, yikɛ yɛɛn nɛ wool! Wi wu gii kabɛ mi nɛɪi bɛɛ fɛni tɛɛ wu! **22** Nɛ kɛɛ le, ɪwanɛwi gii gɛɛn nɛɛ si Nyɔ tɛ nache. Se nuun le, nɛn wu nyɔnɔ wɛ wu wi wu kabɛ wu.” **23** Bɛ se bechi bɛ biiti li yi yi bɛɛ laa, wi wu nuun fɛ ɪwaani fini fieɛ lɛ bɛɛ lɛnti nuun noo le? **24** Bɛ tɛ dza bɛ bechi bitechine li yi yi bɛɛ laa, ɛ noo wu nuun wi wu nyɔnɔ le bɛɛ lɛnti le? **25** Jiso se tɛɛ li bɛɛ le, “Bɛmfɔn bɛ laɔnkwiiɪn kɛmi burɔnɔ le bɛniɪn bɛ bɛɛ lewe, bɛniɪn bɛ sɛki kweɛn se tiiti le bɛ ni bɛ teenyi bɛ le bintɔn bi bɛniɪn lɛ. **26** Se nuun le, nuun fi tɛ nuun lɛ bɛ bɛn kɛ. Wi wu nyɔnɔ lɛ bɛ-ɛn lɛnti ni dzɛti le ɛ wu ɪwanɔ wu bwi, wi wu nuun kikoo ni nuun si wi wu nindi li bɛn bechu-u. **27** Wi wu nyɔnɔ nuun wu la, ɛ wi wu yemi jii bɛɛ mɔɔ, wi wu deeki le? ɛ nɛɛ wi wu yemi jii bɛɛ ni? Se nuun le, mi wɛ lɛ bɛ-ɛn lɛnti si wi wu nindi li bɛ-ɛn. **28** Si nshiɪn ɪnɔi bumfa mfi kwi ni, ɛ nɛɛ bɛn bani bɛ ti nuun bɛ mi. **29** Fi fieɛ le, nɛɛ si Baa wɛn nyɛ mi bumfɔn le ni nɛɛki, mi nyɛɔ tɛ bumfɔn li bɛ-ɛn le nɛ ni nɛ sɛki. **30** Mi nyɛɔ le kɛ nɛ ni nɛ jii, nɛ wundi bɛɛ kintsii kimumkpan lɛ ntɔ wɛn, nɛ se shee li bekabara, nɛ ni nɛ sɛki Bini bi lɛɛɛ bi yoofi ntɔɔ bife.” **31** Jiso dza tɛɛn Pita le, “Simu, Simu, biche ɔ nɛn, Satɔn fio burɔnɔ buchekine bɛn bechu le buu bamu nɛɛ si wi ti fɛɛti giɪn buu mumfɛɛ le. **32** Se nuun le, nɛkɔɔ Nyɔ li wɛɛ le, kiɪn shɛn ya ni bo li mi-i kɛ; Mfi wɔɔ kaari ɔ tɛɛn bufii bwo, ɔ nyɛ burɔnɔ li bɛnwaana-a.” **33** Pita tɛɛ le, “Taa, ɛ fi nuun le ɪgɛɛn ncha kɛ le ɪkwi, kɛ mi wɛ nɛɛ tɛɛ wɛ.” **34** Jiso tɛɛ li wuu le, “Pita, woo ntee wɛ, Nyineshee gii kɛ yi tɛnɔi bɛn, nuun ɔ faɔn mi kinga kiteɛtɛ le ɔ kii yɛ mi kɛ.” **35** Jiso dza bii li bɛɛ laa, “Nɛ kiimi mfi wu ntɛ nɔn bɛn babi wu

kwa nsin, bebabí be bikpó nsin, si nē tē dengi le, nē tē foo fiee ní?" Be tuu le, "Wohoo, tē tē fuki yē fiee kē." 36 Se tee li bee le, "Li dēni, ε wi kēmi bābi wu kwa, kē bābi, mwē dzo. ε wi kēmi yē nyó yí dziŋ kē, mwē kabē ndu yē go nyó. 37 Ntiitāo finí nī kífē fiee fí bē tē tsēē le Kínwāati kī Nyó-ó le, 'Bē tē fa wu bē beníiŋ bē bífí', fí kēmi le fí ká bē mī dēni. Nē kēē le bīē bī bē tē tsēē kīi mī, bī bēē bīē bī kōchē bīchu." 38 Be bīē bē dzakē bē tee le, "Taa bīchē ó ɲɛŋ, tē kēmi bāa nyó yí dziŋ fītu." Tuu le, "Gēē yɛŋ le." 39 Jiso dza bō lī kitorŋ kilu bēē bōɲ bēē bē kintutu bē bechi bē yeki lī ɲkumē wu Bítí bī Olíif, nēē sī tē shiŋŋ fēti. 40 Le bē yēē bē bō fē bē tē giŋgi, tee lī bee le, "Nē lēkí yēēŋ lī Nyó-ó le kīiŋ mōnchē nī bē lē bē-ɛŋ, yāa bēŋ kē." 41 Sī tē tee le, tuu kīiŋgi gēēŋ bō nēē sī nuuŋ wī lōŋ tētē chí gēēŋ chí bō le, sē tōŋ núnŋ fēkwīiŋ lēkí lī Nyó-ó le, 42 "Bāa wɛŋ, ó kōŋgisi ló, ó tsaaki fíka fí ɲgē finí lī mī-i. Sē nuuŋ le, fēfē nēē sī ó kōŋgisi, ó fē kē sī ɲkōŋgisi kē." [43 Le lēkē le, nchindāa wu Nyó shee liboo bē lī wuu, nyē wu bŋga. 44 Jiso tē nuuŋ, ε shéŋ yēē tē bee ɲgē. Tē tuu lēkí lī Nyó-ó bē bŋga, līŋgisi, kiyubē kēē sēyi fēkwīiŋ sī bitetēē bī ɲgō-ɔŋ.] 45 Le lēkē lī Nyó-ó mēēshi, tō līŋŋ fē bōɲ bēē bē kintutu, ɲɛŋ sī nshīiŋ fē bē fīɔŋ bē līiti. 46 Se bīi lī bee laa, "Nē tuu līiti lóo ní? Dzatse yēēŋ wē nē lēkē lī Nyó-ó kīi mōnchē nī bē lē bē-ɛŋ, yāa bēŋ." 47 Nēē sī tē mēēŋ yeti lē, kintutu kī beníiŋ lē buse ε tē nuuŋ Judas wu wī kintutu kī bōɲ bē Jiso bē yooŋfí ntso bēfē bāa wu tē tuuti mbāaŋ. Gēēŋ lī Jiso lichīŋ lē kōkē wu. 48 Se nuuŋ lē, Jiso bīi lī Judas laa, "Ó wēkí lē ó kōkē ɲwanēwí, lē ó doonchē lē bē kōo wu ní?" 49 Bōɲ bēē bē kintutu-u bē tē nuuŋ lī wuu lichīŋ ɲɛŋ fīēē fí tē keti, bē tuu bē bīi laa, "Taa, tē wachē beníiŋ bāni ní?" 50 Wumu lē bee lenti, kēri kintoŋŋ kī kīgōŋŋ kī mfwa wu kíkoo kī bēte muntofí. 51 Jiso wāŋ le, "Kīiŋ wī nī tuu mōŋ kē," bīēē kōŋ lī kintoŋŋ kī wī wulu kī bīēē kī kōbē. 52 Beníiŋ bē tē bēē lē bē kōo Jiso tē nuuŋ bēte muntofí bē nōŋa bē nōŋa, bē bikoo bī beníiŋ nchí bē tē kīichí yih yī muntofí mōo beníiŋ bē sēkí kwēēŋ. Bīi lī bee laa, "Nē bē lē nē kōo mī nē bēē bē nyó mōo bimbokí kēē nē bēē lē nē kōo nuuŋ wih ní? 53 Ntuu nuuŋ tēēbēŋ lī jō lī jō fē yih yī muntofí nē tē kōŋ lī mī-i kē kīi lá? Sē nuuŋ le, wuuŋ mfi wu nuuŋ nē fē fīēē fīmu, mfi wu bŋga bū kījibē-ε." 54 Beníiŋ belu bīēē bē kōo Jiso bē giŋgi bē wu fē la wu kíkoo kī tē muntofí-i, Pita sē bīkí lēŋŋ mfiŋŋ.

55 Be gēēŋ bē kuke wī lá kintikinti bē shee bē wōonsi. Pita sē bē shee tē bee bē. 56 Sī wī tē duti le, ɲwāŋ wu nīme wu kwēēŋ wumu wu tē nīndi fē lá wulu-u dza ɲɛŋ Pita ε wu shee. Bīchē wu lī līi bŋŋŋ tee le, "Wī wuni bee nuuŋ tē bee wī wulu." 57 Pita bīēē faaŋ tee le, "Kwēēŋ wuni, ɲkīi yē wī wulu kē." 58 Le mfi tuu kīiŋgi nīiŋ, wī wumu tuu ɲɛŋ wu, tuu tee le, "Ó nuuŋ tē wumu lī kintutu kī bee." Sē nuuŋ le Pita tee le, "Nyūŋ, nuuŋ yē wī wu bē kē." 59 Le mfi tuu gēēŋ bō sī ntāŋ mumpkāŋ lē, wī wumu tuu sōnē le, "Chēēŋ, chēēŋ wī wuni bee nuuŋ bee wu, kífē nuuŋ tē wī wu Galilíi." 60 Pita tuu faaŋ tee le, "Nyūŋ wuni, ɲkīi yē fīēē fīɔo tiiti kē." Sī tē mēēŋ yeti lē, mfwaā mumpkāŋ nyīnesheē bīēē yī tōɔŋ. 61 Le Taa fīikí yī, līi yēē bīkē bē yī Pita. Pita kīmí n'yōru wu Taa bee yō lī wuu le, "Fē nyīnesheē gīi yī tōɔŋ bēŋ, nuuŋ ó faaŋ mī kīŋga kītētē lē ó kīi yē mī kē." 62 Dza fē bō lēkuuŋ, dē kwe ɲgē. 63 Beníiŋ bē tē kēmi lī Jiso-ó sē bechi bē yēndi, bē tuki wu, 64 Bē kāŋ wu ndu lī bushi, bē tee lī wuu le, "Dēēni doonchē kintomfōŋ kī Nyó-ó kō. Ó tee wī wu sōŋŋ wē." 65 Bē tuu bē tsukí wu bē ntsoŋŋ ɲgē bē bífisi wu. 66 Le butuu woo, beníiŋ bē sēkí kwēēŋ bē bēte muntofí bē nōŋa bē nōŋa, mōo beníiŋ bē tiifí bēnchí bē Nyó-ó bānchē yī bēchu. Sī bē tē bānchē lē, bē bīēē bē dzo Jiso bē gēēŋ bē wu fē bē tē shiŋŋ bē sēkí bēnsa fē. 67 Le bē gēēŋ bē wu le, bē tee lī wuu le, "Ó nuuŋ Kīnsōfu kī Nyó tē kāachē kēē, ó tee bee." Tuu lī bee le, "É mī ntee bēŋ, nē tē bēŋ kē. 68 É mī mbīi fīēē lī bē-ɛŋ, nē tē tuu kē. 69 Se nuuŋ lē, mbēēchē lī dēēni ɲwanēwí gīi shee lē kībēnē kī kīgōŋŋ kī Nyó yī bŋga-a." 70 Bē dzakē bē bēchu bē bīi laa, "É wē wu nuuŋ ɲwanēwí Nyó ní?" Tuu lī bee le, "Fī fīēē sī nē tee le." 71 Bē sē tee le, "Tē tuu tē gēēndi wumu lē bē tee bee lá. Tē woo bāa fīēē fī wu kwēēŋ kituŋ bē kīmíme kēē."

23 Sī kintutu kī beníiŋ bē tē sēkí bēnsa tē tee le, bē sē dza bē bēchu bē dzo Jiso bē giŋgi bē wu fē Pailēt. 2 Le bē gēēŋ bē bō fē, bē bechi bē kayi bīēē kīi wu, bē tiiti lē, "Wī wuni dēŋgōo bífisi kwēēŋ wusēŋ, fēŋgōo lē kīiŋ beníiŋ nī bē suuti kīŋwāati lī Kaisa Mfōŋ wu Lom kē, tuu tiiti lē nuuŋ Kīnsōfu kī Nyó tē kāachē, fī doonchí lē ε wu mfōŋ wumu." 3 Pailēt bīi lī Jiso laa, "É wē Mfōŋ wu Bējuu ní?" Jiso tuu lī wuu le, "Fī fīēē sī ó tee." 4 Pailēt dza kwēēŋ lī bēte muntofí bēnōŋa bēnōŋa bē kintutu kī beníiŋ lē kī tē

nuuŋ fe le, “Meeŋo ki ɲeɲ bubieɛ bu wi wuni-i ke.” 5 Be bechu tuu be kunyi wu le, “Wi wuni denŋɔɔ tiifi beniiɲ li kweɲ kwikwi wu Judiya feti le be ni be tɛɛmi bikoo. Tɛ bechi Galilii, dɛɛni yani we feni.” 6 Le Paillet woo fini le, se bii laa, “Wi wuni nuuŋ wi wu Galilii ni?” 7 Be beɲ, se tuumi Jiso fe Mfɔɲ Hɛrɔ, kife ɛ wu, wu tɛ seki kimbe ki kweɲ le kilu, ɛ tɛ nuuŋ Jerosaleɲ li mfi wulu. 8 Be geɲ be Jiso, le Mfɔɲ Hɛrɔ ɲeɲ wu, yi dzoɔɲ wu ɲge, kife tɛ shiiɲ wuki kii wu, se bichi limfwe le gii naa ɲeɲ wu, tuu neki tɛ le semuke Jiso nuuŋ fe fiee fi doonchi buɲga bu Nyɔ-ɔ. 9 Se bɔseyi bii biee li Jiso-o buɲɔɲ, le fi nuuŋ le, Jiso ba nshiiɲ. 10 Fe tɛ biiti le, bete muntofi benɔɲa benɔɲa, be beniiɲ be tiifi benchi be Nyɔ-ɔ lemi tɛ fe be kayi binsee kii Jiso. 11 Mfɔɲ Hɛrɔ bee beniiɲ bee be nchi-i se dza be bechi be yendi be gaashi wu, be chuume wu ndu yi dzeɲ li bwiɲ, be too wu be tuumi wu liɲɲ fe Paillet. 12 Si fi tɛ nuuŋ le, Paillet bee Mfɔɲ Hɛrɔ tɛ kɛmi mbani, le tuu boo yelu be to nsɔɲ. 13 Si be tɛ tuu Jiso liɲɲ le, Paillet konche bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa mɔɔ beniiɲ be tɛ seki kweɲ, tuu konche beniiɲ bechu. 14 Be banche, tee li bee le, “Nɛ bee nɛ be be wi wuni feni le fetɔɔ beniiɲ tɛɛmi bikoo, mi ntaɔ le biee bini-i lenti li lii yine-ɛ, biche yeeɲ nɛ ɲeɲ, meeŋo ki ɲeɲ li biee bi nɛ kayi kii wu bini le wu feɔ fimu ke. 15 Mfɔɲ Hɛrɔ meeŋo ki ɲeɲ tɛ ke. Fiee fiee fi fe le kaari tuumi wi wuni li bee li. ɲeɲ yeeɲ le fiee nuuŋ ye lu fi wi wuni fe fi nuuŋ be wo wu buwo ke. 16 Si fi nuuŋ ni ɲgii mfiameɲ bu wu mfiameɲ nchine li wuu geɲ.” 17 [Si fi ti shiiɲ fi nuuŋ le mfi wu Tsɔnɔ chi N'yafuwee, Paillet kɛmi le buu wi mumkpaɲ li yih ncha-a, nye li beniiɲ li si nchi wu be tɛ gbɛɲgi tiiti.] 18 Beniiɲ bechu se dza be waɲ lewe ɲge le, “Meeshi be wi wuni! ɔ buu nuuŋ Baraba li yih yi ncha-a ɔ nye li bee li!” 19 Baraba wuni tɛ nuuŋ li yih yi ncha-a kife tɛ bechi kpe li kitoɲ kilu-u tuu wo wi. 20 Paillet woo le se yo li beniiɲ bechu-u, kife tɛ weki le chine li Jiso-o. 21 Se nuuŋ le, be tɛ tuu be wendi nɛ le, “Taɲ wu li kintaɲ li! Taɲ wu li kintaɲ li!” 22 Paillet se tuu kweɲ li bee kinga kiteɛte le, “Be taɲ wu kii la? Bubieɛ bu wu fe nuuŋ la? Mmeeŋo ki ɲeɲ ke fiee fi bibifi fi wu fe fi nuuŋ be wo wu ke! ɲgii mfiameɲ wu nchine li wuu.” 23 Be ba be wendi lewe ɲge le be taɲ wu li kitaɲ li, ɲ'wanu wu be yaa Paillet. 24 Bedɛɛni, Paillet sonde nsa wulu, chine li wuu, le be fe be wu li ɲkoɲgise wu be-e. 25 Se tuu buu Baraba li yih yi ncha-a, nuuŋ wu wu be tɛ biiti, ɛ tɛ bechi kpe li kitoɲ kilu-u wo mɔɔ wi. Se buu Jiso nye li bee si be tɛ weki. 26 Be biee be dzo Jiso be giɲgi be wu. Si be tɛ giɲgi le, be bika be wumu kuuki litɔɔ bukoɔɲ bwee nuuŋ le Simu, ɛ tɛ nuuŋ wi wu Selij. Be kɔɔ wu be geɲ kintaɲ ki Jiso-o wu fe ɲgeɲge too biki Jiso. 27 Bee be se giɲgi, kintutu ki beniiɲ le ɲge biki wu. Le bee lenti tɛ nuuŋ bukeɲ bamu be tɛ dii be fayi be ɲge bee. 28 Jiso se dza fiiki yi tee li bee le, “Bukeɲ be Jerosaleɲ kiiɲ nɛ ni nɛ dii kii mi ke. Nɛ dii yeeɲ nuuŋ kii bikoo bine, mɔɔ bi bɔɔɲ bene-ɛ. 29 Nɛ keɛ le jo beɛ yee limfwe yi beniiɲ gii be ni be tiiti le, ‘Kinɛstine kinɔɲa keɛ ki bukeɲ be nuuŋ kaa be meeɲ saa ki bie ke bɔɔɲ ke, mɔɔ be meeɲ saa ki nye ke bɔɔɲ mbeeɲ ke.’ 30 Li mfi wu weɛ, beniiɲ gii be ni be dzeɲgi li beɲkume be nɔɲa-a le, ‘Weye yeeɲ li bee li’, li be nte-ɛɲ le, ‘Baanye yeeɲ bee’. 31 Be gii be ni be dzeɲgi le, kife ɛ be feti ɲwaani bini biee be kiti ki meeɲ tsɔɔɲ, be se fe ɲiɲ be kiti ki wonde kituɲ.” 32 Si be tɛ giɲgi be Jiso le, be tɛ giɲgi tɛ be beniiɲ be ncha bamu befe, le be geɲ be wo tɛ be. 33 Be se geɲ be be, be bo kintsii kimu ki be teenyi le, Kingefi, be biee be taɲ Jiso fe li kintaɲ li, be taɲ tɛ mɔɔ beniiɲ be ncha be befe baa li bintaɲ li mumkpaɲ le kibene ki Jiso ki kigɔɲge, wumu le kibene kee ki kimese. 34 Jiso tuu dza tee le, “Taa, feeki bibifi bi beniiɲ bani, kife be kii ye fiee fi be feti ke.” Beniiɲ belu se dzo ndú yi Jiso be toɲ kaɲ lu le be gache li yi yi bee. 35 Si biee bini bichu tɛ keti be Jiso le, beniiɲ tɛ lemi fe be bichi. Beniiɲ be tɛ seki kweɲ tuu be bechi be chɔrisi wu, be kwɛɲgi le, “Tɛ fii beniiɲ bamu, fi tɛ yi yee dɛni. ɛ ti nuuŋ kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache yi tsaa!” 36 Beniiɲ be nchi-i tɛ be, be yendi wu, be nyee wu mɔɔ mbiɲ me mgbanyi, 37 be tiiti le, “ɔ ti nuuŋ Mfɔɲ wu Bejuu, ɔ fi yi ya.” 38 Be tɛ tsee kiɲwaati be ta le kikoo ki Jiso-o lewe le, “Wuni nuuŋ Mfɔɲ wu Bejuu.” 39 Wumu li beniiɲ be ncha-a be be tɛ shiɲ li kintaɲ li fe baa, dza bechi gaashi Jiso, tiiti le, “ɛ nɛ we ɔ ti nuuŋ kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache ni? Fi yi ya le, ɔ fi tɛ bee.” 40 Wumu we se woo fiee fi wumu we kweɲ, wame wu, bii li wu laa, “ɔ chendi ye Nyɔ ke ni? ɔ we li ɲge-ɛ tɛ nɛ si wu. 41 Tɛ we kwi-i baa cheɲ nuuŋ kinsomfu ki biee bibifi bi tɛ tɛ fe-ɛ. Wi wuni kwiɔ fiee meeɲ ki fe ke fiee fi bifi ke.” 42 Wi wu ncha wulu se tuu tee le, “Jiso, ke ɔ ni ɔ kiimi mi mfi wu ɔ gii ɔ ni ɔ seki bumfɔɲ bwo.” 43 Jiso tuu

li wuu le, “Ntee we cheej le berj yani tee we gii te ni te nuuj kintsii ki Bujooj bu Nyo-ɔ.” **44** Le ni giingji si jobe bikaa yoofi ntso bife, wiinj nying, lekuuj dza le jing kweej kwikwi, geej bo si jobe bikaa bitetse le femfo-ɔ, **45** Ndu yi ti gatini yih yi muntofi lenti biee yi bate kintikinti yi to biŋke bife. **46** Le Jiso ni nuuj li kintaarj li, dza waj lewe nge le, “Taa, mi nyeɔ fiana yerj li tsarj ya-a.” Le tee le, biee yinde n'yindine wu kimerise. **47** Te Kikoo wu beniiŋ be nchi-i wu tɛ lemi fe we ngerj fiee fi ka, nye kiyooŋi li Nyo-ɔ tee le, “Cheej, cheej, wi wuni bee nuuj findzooj sinj.” **48** Beniiŋ bechu be tɛ turi fe le be ngerj fiee fi ka, be dza be kuuki li bela be bee ɛ be ta tsarj lifa. **49** Nsárj yi Jiso chichi tɛ be yi lerj fi yi-i nuuj mfiinj yi se bichi fiee fi tɛ keti. Bamu tɛ nuuj bukeej be tɛ dzeti Galilii be biki wu. **50** Wumu tɛ nuuj li mfi weɛ be teenyi wu le Jose, ɛ tɛ nuuj wi wu li kitorj ki Bejuu le kimu ki be tɛ teenyi le Arimatia. Tɛ nuuj wi wu dzeej mɔo wi wu tsaarj le Nyo lii, gii tɛngi mfi wu Nyo gii yi be yi ni yi sɛki bumfɔrj bu bwee. Tɛ nuuj tɛ wi wu kintutu ki beniiŋ be tɛ sɛki bensa-a. Se nuuj le, tɛ mɛerj ki berj kɛ fiee fi be tɛ seese le be fe be Jiso kɛ. **52** Geej fe Pailɛt, leke gwini chi Jiso-ɔ. **53** Pailɛt berj, geej se shiiki gwini chilu, fieeme fe ndu-u, geej giiki le dzinj yi be tɛ cho le kimba-arj, yi be ti mɛerj saa wi le ki gee kɛ. **54** ɛ tɛ nuuj jobe chi nache le be le li Jobe chi beshiinshi, ɛ tɛ she nɛe niinj le jobe chi beshiinshi chilu bechi. **55** Bukɛerj be tɛ dzeti Galilii be biki Jiso baa, biee Jose le dzinj, be ngerj si be giki gwini chi Jiso le dzinj. **56** Be dza fe, be to li bela be bee, be geej be fe mɛerj mɛ dzeej mɛ seendi mɛ be tɛ shiinj be fweti goorj lu. ɛ tɛ nuuj jobe chi beshiinshi, be shi fe, si nchi wu be weki.

24 Jobe chi beshiinshi be chi ka, mɛerj le nj'wori li jobe chi nkosi li fuu li. Bukɛerj baa, dzo mɛerj mɛ be tɛ nache be geej fe dzinj fe-ɛ. **2** Le be geej be bo fe, be ngerj ɛ be biingji tetɛ chi be tɛ banɛ fweej wu dzinj ye lu. **3** Be le be geej le dzinj le lu. Be ti mɛerj ki ngerj kɛ gwini chi Taa Jiso-ɔ le kɛ. **4** Be lerj fe be tɛti maa. Fi ka le bunij bamu befe tɛ lerj li bee lichij, ɛ be chuume ndú yi ncherere yi miɛnini. **5** Bukɛerj belu tɛ chej nge, be biee be torj bikoo bi bee fekwiinj. Bunij baa bii li bee laa, “ɛ la fi nɛ weki wi wu mɛerj yorj li biŋkwi-i linti?” **6** Wu feni kɛ, wu bo we li kwe-e. Nɛ kimi fiee fi tɛ tee berj mfi

wu nɛ tɛ mɛerj Galilii. **7** Tɛ tee le, “Be kɛmi baa le be nye njwanɛwi li tsarj yi beniiŋ be bifi-i, be taarj wu li kintaarj li, kɛ bo jo taa, bo li kwe-e.” **8** Be kimi fiee fi Jiso tɛ tee li bee. **9** Be dza fe dzinj, be kaari be to lijinj be geej be tee biee bini bichu li booj bee be kintutu be yoofi ntso mumkparj mɔo beniiŋ bechu be tɛ biki wu. **10** Bukɛerj be tɛ tee fiee fi tɛ ka filu li booj be ntoorj be Jiso baa tɛ nuuj Maariya Madalij, Joana mɔo Maariya wu ni Jeerj be bukeej bamu. **11** Be woo tefe chilu lamfaa, be faarj mbeenchɛ. **12** Se nuuj le, Pita tɛ dza nɛe we, lete geej bo fe dzinj felu, guume biche le dzinj lɛlu, ngerj nuuj ndú yi miɛfii yi be tɛ fieeme Jiso fe ye. Se biee dza karisi tuu lijinj be chɛnɛ kii fiee fi ka. **13** Fi tɛ dza fi ka le, booyaa beniiŋ bamu befe be tɛ biki Jiso tɛ dza Jerosalerj be giingji li kitorj kimu ki be teenyi le Emayo, ki tɛ nuuj si bema mfomenyaarj mbochu fe. **14** Be tɛ giingji be tiiti li yi yi bee kii biee bi tɛ ka bini bichu. **15** Si be tɛ tiiti biee bini be tuu fe le, Jiso kibɛ tɛ be denji bee be. **16** Fiee fimu fe le be kɛ kɛ wu kɛ. **17** Jiso se dza bii li bee laa, “ɛ la fi nɛ tiiti kii fi li yi yine si nɛ giingji ni?” Si tɛ bii le, be tuu be lerj be nshiinj li mɛnshi mɛ bee. **18** Wumu le bee lenti wu bukoorj bwee tɛ nuuj le Klofas bii li wuu laa, “ɛ we kwaa wu nuuj kilo Jerosalerj feni wu mɛerj ki woo kɛ biee bi ka li jo yini kɛ ni?” **19** Bii laa, “Biee bi la?” Be tuu le, “Biee bi tuu bi ka be Jiso wu Nasarɛ. Wi wuni tɛ nuuj ntomfɔrj wu Nyo, biee bi tɛ tɛti mɔo bi tɛ tiiti tɛ nuuj bintewa bi biee le. Te nuuj wi wu nyorja li Nyo-ɔ limfwe be li beniiŋ bechu-u. **20** Bete muntofi benorja benorja be beniiŋ be sɛki kweej wuserj tuu be nye wu le be wo. Be se taarj wu li kintaarj li. **21** Tɛ tɛ bichi limfwe li wuu le, ɛ wu wu gii buu beniiŋ be Iselee li tsarj yi nge-ɛ. Se nuuj le, berj yaa jo taa si biee bini tuu bi ka. **22** Fimu fiee le bukeej bamu li kintutu kisɛrj be be tee fiee fi fieingji bee, le be tuu be bo be geej fe dzinj taantaarj, **23** be mɛerj ki ngerj kɛ gwini chee le kɛ. Le be kaari be to lijinj, be tee le be ngerj baa benchindaa be Nyo-ɔ si kifiee, be tee be le Jiso we we. **24** Beniiŋ bamu li kintutu kisɛ-erj geej fe dzinj felu be ngerj nɛe si bukeej baa be be tiiti, se nuuj le, be se mɛerj baa ki ngerj Jiso kɛ.” **25** Jiso kweej li bee le, “Yee, bibere bini, shɛrj yine yeɛ we nge le nɛ berj biee bi bentomfɔrj be Nyo-ɔ tɛ tiiti. **26** Nɛ kii ye le Kinsofu ki Nyo tɛ kaache tɛ kɛmi le ki ngerj berjge bani, ki se le li bunorja bu kii ni?” **27** Jiso se bechi naanyi li bee

bíee bíchu bí bɛ tɛ tɛɛ lɛ Kíjwaati kí Nyɔ-ɔ kii wu, mbɛɛchɛ lí bí Mɔɔsɛ tɛ tɛkí, gɛɛɛ bó fɛ bí bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ tɛ tɛɛ. 28 Le bɛ bɛ bó lí kítóŋ kí bɛ tɛ giŋgi fɛ kɛɛ lichíŋ, Jiso fɛ kɛɛ kɛtɔ fɛ. 29 Bɛ lɛkɛ wu ŋgɛ bɛ tɛɛ lɛ, “Tɛ gɛɛɛ tɛ tɛ. Lɛkuuŋ jín laa ŋgɛ, mfi gɛɛŋ ŋgɛ,” Sɛ bɛŋ lɛ gɛɛɛ tɛ bɛ bɛ. 30 Bɛ sɛ gɛɛɛ, lɛ bɛ ní bɛ jii bíee, dzɔ tɛɛ yí kíbɛlɛ, nyɛ kíyɔɔní lí Nyɔ-ɔ, booyɛ nyɛ lí bɛ. 31 Mfwaa mumkpaŋ nɛɛlɛ, lí yíbɛ gwiye, bɛ sɛ bíee bɛ kɛɛ wu. Jiso lá bɛ lí lí. 32 Bɛ shɛ bɛ tiiti lí yí yí bɛ lɛ, “Mɔɔ shɛŋ yísɛŋ bɛ yí yuusɛ mfi wu bɛ tiiti lí bɛ lí lɛ dzɛ, fɛ bɛ naanyi bíee bí lɛ Kíjwaati kí Nyɔ-ɔ lí bɛ lí ní?” 33 Bɛ sɛ bíee bɛ dza mfwaa mumkpaŋ lí mfi wulu-u bɛ to Jɛrosalɛŋ. Lɛ bɛ gɛɛɛ, bɛ ŋɛŋ bɔɔŋ bɛ Jiso bɛ kintutu bɛ yoofi ntɔɔ mumkpaŋ baa ɛ bɛ banche kintsii kimumkpaŋ bɛ beniiŋ bamu bɛ gii bɛ shiiŋ bɛ bíki wu. 34 Bɛ tɛɛ lɛ, “Chɛɛŋ, Taa wusɛŋ bɔɔ lí kwe-e. Bɛ taa wu busɛ lɛ Simu líi.” 35 Bɛ tuu bɛ tɛɛ tɛ bɛ fíɛ fí tɛ ká bɛ bɛ lɛ dzɛ, bɛ naanyɛ mɔɔ sí bɛ bɛ kɛɛ wu mfi wu bɛ booyí kíbɛlɛ. 36 Nɛɛ sí bɛ tɛ mɛɛŋ bɛ tiiti lɛ, Jiso kíbɛɛ dza busɛ lɛ bɛ lɛnti yɛsí bɛ lɛ, “Kimbɔnɛ nuuŋ bɛ bɛŋ.” 37 Bɛ dzakɛ bɛ kɛɛti, bɛ tɛ chɛŋ, bɛ bɛchi lɛ bɛ ŋɛŋ baa nuuŋ ŋkuubɛ. 38 Sɛ bíi lí bɛ laa, “Nɛ chɛndi lá? Fí gɛɛŋ fí nɛ mɛŋjɛ mí? 39 Bíchɛ yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ tsáŋ yɛɛŋ bɛ bíkaa bíɛŋ nɛ sɛ kɛɛ lɛ ɛ mí kíbɛɛ. Mɔnchɛ yɛɛŋ yí yɛɛŋ nɛ kɛɛ, kífɛ ŋkuubɛ tí kɛmí yɛ nyáŋ bɛ bíŋkomfu sí nɛ ŋɛŋ mí kɛmí ní kɛ.” 40 Lɛ tɛɛ lɛ, bíee doonchɛ tsáŋ yɛɛ bɛ bíkaa bíee lí bɛ. 41 Bɛ bíchɛ Jiso, bɛ woo bújɔŋ, bɛ tá maa. Fí yaa bɛ mbeenchɛ lɛ ɛ wu. Dza bíi lí bɛ laa, “Nɛ kɛmí baa fíɛ fíjɛ fɛní ní?” 42 Bɛ dzɔ kíŋkɛ kí nsuuŋ yí bɛ kúni, bɛ nyɛ wu. 43 Fí jí lɛ bɛ líi. 44 Sɛ tɛɛ lí bɛ lɛ, “Bíee bí nɛ ŋɛŋ bɛŋ bíni nuuŋ bí ntɛ ntiiti bɛŋ kii bí mɛɛŋ tɛɛbɛŋ. Ntɛ ntee lɛ, bíee bíchu bí bɛ tɛ tɛɛ kii mí lɛ bɛnchi bɛ Mɔɔsɛ-ɛ, bɛ lɛ Bíjwaati bí bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ mɔɔ lɛ kíjwaati kí n'yɔɔnchɛ, kɛmí lɛ bí bɛ bí kɔchɛ.” 45 Sɛ gwiye búfii búbɛɛ, bɛ kɛɛ bíee bí nuuŋ lɛ Kíjwaati kí Nyɔ-ɔ. 46 Sɛ tɛɛ lɛ, “Bɛ tɛ tɛɛ lɛ, Kínsofu kí Nyɔ tɛ káachɛ kɛmí lɛ kí ŋɛŋ ŋgɛ kí kwi, kɛ bó jó taa, kí bó lí kwe-e. 47 Fí sɛ fíɛ tɛ lɛ, bɛ gii bɛ bɛchi Jɛrosalɛŋ bɛ ní bɛ fɛnjísí lí bítoŋ bíchu-u kii búkoorɔ bwee, lɛ beniiŋ bɛchu fíiki shɛŋ yíbɛ, Nyɔ fíeki bífí bí bɛ. 48 ɛ bɛŋ bání nɛ gii nɛ ní nɛ tíifi bíee bíni bí nɛ ŋɛŋ baa bɛ líi yínɛ. 49 Yíkɛ yɛɛŋ nɛ woo, ŋgii ntuumi nya yí Taa tɛ káachɛ bɛŋ lú. Sí fí nuuŋ lɛ, bá yɛɛŋ fɛ kítóŋ kíní nɛ ní nɛ tɛngí búŋga bú gii bú shɛɛ

liboo bú bɛ lí bɛ-ɛŋ.” 50 Dzɔ bɛ bó bɛ bɛ fɛ kítóŋ kílu-u, lɛ bɛɛ bɛ gɛɛŋ bɛ bó lí kítóŋ kí Bɛtání lichíŋ, tsáaki bíbɛnu bíee líwɛ, tíiŋ mwɛ lí bɛɛ. 51 Sí tɛ mɛɛŋ tíngí mwɛ lí bɛɛ lɛ, bíee dza yɛkí liboo, sɛ yɛɛ láyɛ. 52 Bɛ sɛ nyɛ kíyɔɔní kí nɔŋa lí wuu, bɛ sɛ dza fɛ bɛ to Jɛrosalɛŋ bɛ kíɛɛtínɛ kí kíɔŋa lí shɛŋ yí bɛ-e. 53 Bɛ tɛ giŋgi bɛ shíiti lí yíh yí muntófi, bɛ yɔɔnchi Nyɔ mfi kwi.

Jɔɔŋ

1 Fɛ mbɛɛɛɛɛ-ɛ Jɛ tɛ nuuŋ lu. Jɛ yilu tɛ nuuŋ be Nyɔ, Jɛ yilu tɛ nuuŋ Nyɔ. **2** Yi tɛ nuuŋ lu fɛmbɛɛɛɛɛ-ɛ be Nyɔ. **3** Nyɔ tɛ tɔŋ bieɛ bichu keti li tsan yee li. Fieɛ fimu nuuŋ yɛ lu mɔɔ nuuŋ fimumkpɔŋ fi bɛ tɛ tɔŋ fuki yi siŋ kɛ. **4** Kɛmɔɔ ntse li yi yee li, ntse wulu se nuuŋ kiŋ'wofu li beniŋ li. **5** Kiŋ'wofu kilu bendi kɛɛ li kijibɛ-ɛ, kijibɛ kilu se nuuŋ tɛ nyiimi kiŋ'wofu kilu kɛ. **6** Wumu tɛ nuuŋ lu wu Nyɔ tɛ tɔŋ bukoon bwee nuuŋ le Jɔɔŋ. **7** Tɛ bɛ le tee kii kiŋ'wofu kilu, le leŋ le nsa wu ki-i leŋiŋ, le ke se fɛ beniŋ bechu gɛɛ shɛŋ li kiŋ'wofu kilu-u. **8** Wu wu Jɔɔŋ kibɛɛ tɛ nuuŋ yɛ kiŋ'wofu kilu kɛ. Tɛ bɛ nɛɛ le leŋ nuuŋ le nsa wu kiŋ'wofu kilu-u leŋiŋ. **9** Kiŋ'wofu ki cheɛŋ ki doonchi kiŋ'wofu li beniŋ bechu bɛ tɛ bɛ li nshe yini-i. **10** Tɛ nuuŋ li nshe yini-i, nshe yini nuuŋ yi Nyɔ tɛ tɔŋ keti li tsan yee li, se nuuŋ le, beniŋ bɛ nuuŋ bɛ li nshe yini-i se ti mɛɛŋ wu ki kɛɛ kɛ. **11** Tɛ bɛ li nshe ye-e, beniŋ bee se ba wu ki fi kɛ. **12** Se nuuŋ le, li beniŋ bechu bɛ tɛ fi wu, bɛ gɛɛ shɛŋ li wuu, nye buŋga li bee le be ni be nuuŋ bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ. **13** Bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ bani nuuŋ yɛ bɛ bɛ biɛ be biki ŋɔŋ mɛ kini-i, kɛ bɛ kiŋkɔŋgise ki wi-i, kɛ biero chi wiwoŋ kɛ. Bɛ biɛ baa be biki nuuŋ biero chi nuuŋ chi Nyɔ-ɔ. **14** Jɛ yilu tɛ to wiwoŋ se tsiŋ le bee li lenti, tɛ yiɛ bɛ kiŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ bɛ cheɛŋ. Tɛ tɛ ŋɛŋ bunɔŋa bwee. Bunɔŋa bu nuuŋ bu ŋwaŋ wu dza fɛ Tee li kwaa. **15** Jɔɔŋ tɛ leŋ le nsa leŋiŋ kii wu se dzɛŋgi tiiti le, “Wuni nuuŋ wi wu ntɛ ntiiti kii wu ŋkwɛŋgi le, ‘Wi wu bɛɛ le mi jɪŋ kuɔ yeki mi, kife tɛ saa wu nuuŋ lu, nse naa nuuŋ lu.’” **16** Si wu yiɛ bɛ kiŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ le, se nyɛɛɔ bee bechu kiŋkɔŋgise li kiŋkɔŋgise-ɛ. **17** Tɛ kii baa le Nyɔ tɛ nyɛ benchi keti li tsan yi Mɔɔsɛ-ɛ. Se nuuŋ le, kiŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ bɛ cheɛŋ bɛ biɛɛ fi keti li tsan yi Jiso Krai. **18** Wi nuuŋ yɛ lu wu saa wu ŋɛŋ Nyɔ kɛ. ɛ nɛɛ ŋwani kwaa wu ba nɛɛ wu wu nuuŋ li Tee li lichɪŋ wu fɛɔ tɛɛbɛŋ se kɛɛ yi. **19** Fini nuuŋ fieɛ fi Jɔɔŋ tɛ tee mfi wu bikoo bi Bejuu bi Jerosalɛŋ tɛ tɔŋ betɛ muntofi bɛ beniŋ bɛ kini ki Lebɪ-i le bɛ bii li Jɔɔŋ li laa, ɛ wu noo le. **20** Jɔɔŋ tɛ mɛɛŋ ki faaŋ kɛ ntusu mbifu wu bɛ kɛ. Tɛ yɔ bɛ kimfime kee le, “ɛ mi wu nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache kɛ.” **21** Be se bii li wuu laa, “ɔ se nuuŋ noo? ɔ nuuŋ ɛlaja ni?” Se tuu li bee le, “ɛ mi ɛlaja kɛ.” Be se tuu bɛ bii li wuu laa, “ɛ

wɛ Ntomfɔŋ wu Nyɔ wɛ ni?” Se faaŋ. **22** Be se tuu bɛ bii li wuu laa, “ɔ se nuuŋ noo? ɔ tee le la kii kikoo ko? Tee nɛɛ bee, tɛ kɛmɛ fieɛ fi tɛ karisi baa tɛ gɛɛŋ tɛ laŋɛ li beniŋ bɛ bee bɛ tɔŋ bee.” **23** Jɔɔŋ se tuu li bee si ɛsaya wu ntomfɔŋ wu Nyɔ tɛ tee le, “ɛ mi jɛ yi dzɛŋgi libuka le, ‘Bɛ leeki dze yi Taa yi ni yi nuuŋ tsaar.’” **24** Beniŋ bani tɛ nuuŋ Befarasii bɛ tɛ tɔŋ bɛ. **25** Be bii li Jɔɔŋ li laa, “ɔɔ nuuŋ yɛ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache, kɛ ɛlaja, kɛ Ntomfɔŋ wu Nyɔ wɛɛ kɛ, ɔ se tɛ lisi beniŋ li dzɔɔ kii la?” **26** Jɔɔŋ se tuu li bee le, “Nlisoɔ fiɛŋ beniŋ nuuŋ li dzɔɔ kwaa, se nuuŋ le wumu wɛ lu li bɛ-ɛŋ linti, nɛ se tɛ kɛɛ wu kɛ. **27** ɛ wu wu bɛɛɔ le mi-i jɪŋ, mmɛɛŋɔ ki kɔche kɛ le mfanche kikpɔ kee kɛ.” **28** Fieɛ fini fichu tɛ keti nuuŋ Betani Dzɔɔ yi Joodaŋ liwiŋ fɛ Jɔɔŋ tɛ lisi beniŋ li dzɔɔ. **29** Le butuu woo, Jɔɔŋ ŋɛŋ si Jiso bɛɛ, se tee le, “Biche yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ, wuni nuuŋ ŋwane Nshɔɔŋ wu Nyɔ yi tsakisi bibifi bi li nshe-ɛ! **30** ɛ wu wu ntuu ntiiti kii wu ŋkwɛŋgi le, ‘Wi wumu bɛɛɔ le mi-i jɪŋ wu ko wu yaa mi, kife tɛ saa wu nuuŋ lu ŋkosi, nse naa ntuu nuuŋ lu.’” **31** Mi kibɛɛ ntɛ ŋkii yɛ mɔɔ wu kɛ. Se nuuŋ le, ntɛ mbɛ nlisi beniŋ li dzɔɔ le ke beniŋ bɛ Iseleɛ se kɛɛ wu.” **32** Jɔɔŋ tɛ tuu kweɛŋ le gii leŋ le nsa wu Jiso leŋiŋ tee le, “Ntuu ŋɛŋ si Fiana shiiti yi bɛɛ liboo si kibime le, yi bɛ yi geri li wuu. **33** Mi kibɛɛ ntɛ ŋkii yɛ mɔɔ fiɛŋ wu kɛ. Se nuuŋ le, wi wu tɛ tɔŋ mi le mbɛ ni nlisi beniŋ li dzɔɔ tɛ tee li mi-i le, ‘Wi wu ɔ gii ɔ ŋɛŋ si Fiana shee liboo yi bɛ yi geri li wuu, ɛ wu wu gii ni lisi beniŋ nuuŋ li tsan yi Fiana yi Waarj li.’” **34** Fini nuuŋ fieɛ fi ntɛ ŋɛŋ, nse ntuu nlemi le nsa wulu leŋiŋ ntiiti le wi wuni nuuŋ ŋwane Nyɔ.” **35** Le butuu woo, Jɔɔŋ tɛ tuu leŋ fɛ tɛ lemi bɛ bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u bɛfɛ. **36** Dza ŋɛŋ si Jiso dzɛŋgi keti, tee le, “Biche yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ, wuni nuuŋ ŋwaŋ Nshɔɔŋ wu Nyɔ.” **37** Le bɔɔŋ bee bɛ kintutu-u bɛ bɛfɛ baa woo si wu tee le, bɛ se dza bɛ biki Jiso. **38** Jiso fiiki yi ŋɛŋ si bɛ biki wu, bii li bee laa, “Nɛ weki nuuŋ la?” Be bii li wuu laa, “Labai, ɔ tsiŋ fɛŋ?” (Bukoŋ bu Labai buni nuuŋ le, “Wi wu Ntiife wu Nyɔŋa.”) **39** Jiso se tuu li bee le, “Bɛ yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ.” Be gɛɛŋ bɛ ŋɛŋ fɛ tɛ tsiŋ. Bee bɛ shi nsiŋ lekuuŋ jɪŋ. Mfi wu bɛ tɛ biki wu tɛ nuuŋ nɛɛ si jobɛ bikaa bineɛ le fɛmfo-o. **40** Wi mumkpɔŋ li beniŋ bɛ bɛfɛ bɛ tɛ woo si Jɔɔŋ yɔ bɛ se dza bɛ bieɛ Jiso tɛ nuuŋ Andolo ŋwaani Simu Pita. **41** Andolo wulu gɛɛŋ mfɛwaa mumkpɔŋ ɔɔŋ ŋwaani wu Simu, tee li wuu le, “Tɛ ŋɛŋ baa Kinsofu ki Nyɔ

tè kaache kitur” (ki nuur le Krai). **42** Se nuur le, se dzo Simu geer be wu le Jiso-o. Jiso biche wu ni fwiir, tee le, “E we Simu wu hwanε Joor. Be gii be ni be teenyo we le Sefa.” (Bukoor bu Sefa buni nuur le Pita). **43** Le butuu woo, Jiso se her le gii geer kimbe ki Galilii. Geer her Fili, tee li wuu le, “O biki mi.” **44** Fili wuni tē nuur wi wu li kitor ki Besaida-a. Kitor kini tē nuur ki Andolo bee Pita. **45** Fili se geer goor Natanya tee li wuu le, “Te her baa wi wu Moosε tē tsee le Kirwaati ki benchi kii wu be ki bentomfor be Nyō tē tsee tē kii wu we kitur. Wi wuni nuur Jiso wu Nasare wu hwanε Josε.” **46** Natanya tuu li wuu laa, “Fiee fi dzeer nuur naa fi bo Nasare ni?” Fili tee li wuu le, “Be o her.” **47** Jiso dza her si Natanya bee, tee kii wuu le, “Biche yeer ne her, wi wuni we nuur wi wu Iselee kibee. Ntse wu kimfi nuur ye li wuu bwiir ke.” **48** Natanya se bii li Jiso laa, “O geer o se kee mi?” Jiso tee li wuu le, “Fe Fili bee bee le teer we, nuur e mbee saa mi her we le kinyi ki kiti ki fig le kee.” **49** Natanya tuu li wuu le, “Labai, e we Hwanε Nyol E we Mfor wu Iselee!” **50** Jiso se tee li wuu le, “O se berjo deeni kife mi nteeo li we-e le mbee nsaa mi her we le kinyi ki kiti kee ni? O gii o her biee bi kuu bi ye ki bini.” **51** Jiso se tuu tee li wuu le, “Ntiitao ber cheer cheer le ne gii ne her si kiboo gwiye, benchindaa be Nyō-o ye ki, be shiiti li Hwanewi-i.”

2 Le jo bo taa, be tē gii be feti tsano chi bugoo le li kitor ki Kana-a kimbe ki Galilii, ni Jiso nuur fe. **2** Be tē teer te mao Jiso bee boor bee be kintutu-u fe tsano chiluu. **3** Mbiir tē dza me ma, ni Jiso ku li wu tee li wuu le, “Be meer ye be kemi mbiir ke.” **4** Jiso tuu li wu le, “Kweer, o kuti li mi kii la? Mfi wer meerjo saa ki kache ke.” **5** Ni tee li beniiir be gabi baa le, “Fiee fichu fi wu tee le ne fe, ne fe.” **6** Teer tē gii yi nuur fe busao yi be tē fe be ta. Teer yini nuur yi Bejuu tē shiir be giki dzo le, be tsootsi bikoo bi bee lu, le be ni be wuuti le Nyō lii. Tene chi mumkpar tē dzeti be tasa be dzo le si gwii mfofomenyaan ntso betiinu Mbochu be tasa gwii be yooft ntso betiinu. **7** Jiso dza tee li beniiir be gabi-i belu le, “Kwe yeer dzo ne yiiki teer yini lu.” Be se kwe dzo be yiiki le teer yilu-u, yi yise. **8** Se biee tee li bee le, “Kobi yeer yimi deeni ne geer be yi fe te gabi-i.” Be se kabi be geer be yi. **9** Te gabi fi dzo yilu mōr, woo e yi to mbiir. Merje laa mani mbiir buti fer le. (Se nuur le, beniiir be

gabi be tē kwe dzo yilu te kii fe me buti fe.) Te gabi teer nuur wutso, **10** bii li wuu laa, “Beniiir ti bee be saa be gache nuur mbiir me dzeer fe tsano-o, fe beniiir wor be fuke kitur, be se gache me ti dzeer ye ke maa. O tuu o geer fio mbiir me dzeer o be be me nuur deeni ni?” **11** Fini tē nuur fiee fi hkosii fi doonchi bunōr bu Jiso fi tē fe le biee bi doonchi bunōr bwē li. Tē fe fiee fini li kitor ki Kana-a ki kimbe ki Galilii. Si tē fe le, fi se doonche bunōr bwē, boor bee be kintutu geer shēr li wuu. **12** Leir le lu, Jiso dza bo Kapanur bee ni mao berwaani be buniir be boor bee be kintutu-u, bee be tsi le jo niir. **13** Jobe chi Tsano chi Bejuu chi be teenyi le N'yafuwe tē bee tseketsēke, Jiso dza yee Jerosaleir. **14** Le geer bo li yih yi muntofi-i, her beniiir be te kabini benar be nshōr mao bibimu mao be tē fikisi kwa e be sheeye. **15** Dzo bekuu nache seh lu, koor be bechu be wu, koor mao nshōr be benar buu li yih yi muntofi-i. Se tuu taashe kwa wu beniiir be tē fikisi kwa baa, bache bideir bi bee, **16** tee li beniiir be tē kabini bibimu baa le, “Dzo yeer biee bini ne dza be bi feni. Kiir ne ni dzo yih yi Taa ne tuu yi to yih yi war ke.” **17** Si tē tee le, boor bee be kintutu-u biee be kimi fiee fi be tsee le Kirwaati ki Nyō-o le, “Kirkorise ki nōr ki hke mi li yih ya-a gii ki wo mi buwo.” **18** Bikoo bi Bejuu le se bii li wuu laa, “Fiee fi doonchi bunōr bwo fi o nuur o fe le o doonche li bee li le be nye baa we bunga buferε fini nuur la?” **19** Jiso tuu li bee le, “Shaanshe yeer yih yi muntofi yini, ngii ntuu ndzo jo taa kwa hkar ni leeki yi we.” **20** Bejuu belu se bii li wuu laa, “Fi tē dzo biya mbaanyee ntso busao hrganu yih yi muntofi yini, o se gii o dzo fio nuur jo taa o leeki yi we ni?” **21** Se nuur le, Jiso te tiiti kii yih yi muntofi yini le nuur yi yee. **22** Bedeeni, mfi wu tē bo li kwe-e, boor bee be kintutu-u tuu be kimi le fini nuur fiee fi tē tiiti fiee. Be se ber fiee fi nuur le Kirwaati ki Nyō-o, be ber te mao n'yoru wu Jiso tē yeti. **23** Si Jiso tē nuur Jerosaleir fe Tsano chi N'yafuwee chini ni, beniiir nge tē geer shēr li wuu kii biee bi doonchi bunōr bwē bi tē feti. **24** Se nuur le, Jiso tē meer ki geer ke fiee bufi bwē le bee ke, kife tē kii beniiir bechu si be nuur. **25** Tē meer ki war ke le wi wumu shee tee wu kii wumu ke, kife wu kibee tē gii kii fiee fi wiwor kemi le mwe shēr.

3 Wi wu kintutu ki Befarasii wumu tē nuuŋ lu be teenyi wu le Nikodemu, ε tē nuuŋ wi wu kintutu ki bikoo bi kwεεŋ wu Bejuu le. **2** Wi wuni dza be le Jiso butuu teεŋ wu le, “Labai, tε kii le ɔ nuuŋ Wi wu Ntiife wu dza fε Nyɔ-ɔ, kife wi nuuŋ yε lu wu nuuŋ ni feti ŋwaani bini biee bi doonchi bunɔŋa bu Nyɔ-ɔ bi ɔ feti bini fuki le Nyɔ yε be wu nsɪŋ kε.” **3** Jiso tuu li wuu le, “Ntiitɔ wε cheεŋ cheεŋ le, ε be mεεŋ ki bie kε wi li biero chi fεŋ kε, mwe tē naa ŋεŋ bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ kε.” **4** Nikodemu bii li Jiso laa, “Be nuuŋ be geεŋ be se tuu be kaari be bie wi wu ta kituŋ le? Mwe nuuŋ tuu kaari to le ni shéŋ le tuu ka bie wu ni?” **5** Jiso tuu li wuu le, “Ntiitɔ wε cheεŋ cheεŋ le, ε wi mεεŋ ki kemε kε biero chi dɔɔ le mɔɔ chi Fiana kε, kε nuuŋ tε le le bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ kε. **6** Wiwoŋ ti bii wiwoŋ, Fiana bii fiana. **7** Kiŋŋ wa ni tε wε le mi nteε li wε-ε le be kemi le be kaari be bie beniiŋ bechu li biero chi fεŋ kε. **8** Mfiee ti keti si yi kɔŋgisi, ɔ wuki si yi keti, se nuuŋ le, ɔ nuuŋ tε tee laa yi buti fεŋ, kε laa yi giŋgi fεŋ le kε. **9** E le si fi fiee be wi wu kemε biero chi fiana yi waarŋ le.” **9** Nikodemu se ta maa laa, “Fini nuuŋ fi ka niŋ le?” **10** Jiso tuu li wuu le, “ɔ nuuŋ wi wu tiifi beniiŋ be Iseleε, ɔ se tε kεε fini ni? **11** Ntiitɔ li wε cheεŋ cheεŋ le, tε tiiti nuuŋ fiee fi tε kii, tε lemi le nsa lejiŋ nuuŋ li fiee fi tε ŋεŋ, se nuuŋ le nε se beenchi yε li fiee fi tε tiiti kε. **12** E ntiiti biee li be-εŋ bi li nshe yini nε tε berŋ kε, nε se naa nε geεŋ nε se berŋ fε mi ntee nuuŋ bi li kwεεŋ wu Nyɔ-ɔ? **13** Wi nuuŋ yε lu wu tē saa wu yεε liboo kε. E nε wi wu tē bo lu wu be laaŋkwiiŋ, wu nuuŋ ŋwanewi. **14** Si Mɔɔse tē shiŋe yɔ yi be tē fε be kikwa li kiti libuka, ε le si be kemi le be shiŋe ŋwanewi le, **15** le kε mɔɔ nuuŋ noo wu gεε shéŋ li wuu le, mwe gii naa kemε ntse wu kimake. (aiōnios g166) **16** Nyɔ tē gbεεŋ yi kɔŋgi nshe yini ŋge, yi se toŋ ŋwani wu mumkpaŋ, le kε mɔɔ nuuŋ noo wu gεε shéŋ li wuu le, mwe tε la kε, mwe kemε nuuŋ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **17** Nyɔ ti mεεŋ ki toŋ kε ŋwani li nshe yini le be saa beniiŋ le be we nsa kε. Tē toŋ wu nuuŋ le, be buu be bu busu. **18** Wi wu gεε shéŋ li wuu nuuŋ tε we nsa kε. Se nuuŋ le wi wu mεεŋ ki gεε kε shéŋ li wuu kε, kε mwe weɔ nsa kituŋ, kife mεεŋ gεε kε shéŋ li bukoŋ bu ŋwane Nyɔ-ɔ wu nuuŋ wu kwaa kε. **19** Be gii be sonde nsa le yini dze, kife kiŋ'wofu be kεε li nshe, beniiŋ se tuu be kɔŋgi fi bee nuuŋ kijibe yeki kiŋ'wofu. Be kɔŋgisi le kife biŋge bi

bee nuuŋ bibifi. **20** Wi kwikwi wu feti kinge ki bifi ti baanini kiŋ'wofu, tε bo fε kiŋ'wofu nuuŋ kε, le kiŋ kinge kee tuu ki yene fε waarŋ kε. **21** Se nuuŋ le wi wu feti biee bi cheεŋ ti beε li kiŋ'wofu, le kinge kee ni ki yεŋgi si ki wi wu nuuŋ be Nyɔ.” **22** Lejiŋ lelu, Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u dza be geεŋ kimbe kimu ki Judiya. Bee be se geεŋ be nuuŋ fε, lisi beniiŋ li dɔɔ. **23** Joɔŋ tē lisi tε beniiŋ li dɔɔ li kitoŋ ki Enoŋ li Saliŋ lichin kife dɔɔ tε nuuŋ fε ŋge. Beniiŋ tē beε lisi be li dɔɔ. **24** Fini tē nuuŋ be mεεŋ saa wu li yih yi ncha-a ki lii kε. **25** Bɔɔŋ be Joɔŋ le be kintutu-u bamu be wi wu juu wumu tē dza be bechi bitechine kii yi yibe tsootsi le be ni be wuuti le Nyɔ lii. **26** Bɔɔŋ be kintutu-u be Joɔŋ le dza be geεŋ fε Joɔŋ li, be tee li wuu le, “Labai, wi wu nεε wu nε tuu nε nuuŋ li Dɔɔ yi Joodaŋ luwiŋ lɔɔ, wɔɔ tē tiiti ŋge kii wu wε, wi wulu lisɔ tε beniiŋ li dɔɔ, beniiŋ bechu se giŋgi baa nuuŋ fε wuu.” **27** Joɔŋ tuu li bee le, “Wi nuuŋ tε nuuŋ fiee fimu fuki fε Nyɔ fε le ni nuuŋ fi nsɪŋ kε. **28** Berŋ kibεε nε nuuŋ nε leŋ le nsa weŋ lejiŋ le ntē ntee le ε mi wu nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tē kaache kε. Se nuuŋ le, be tē toŋ mi le nsaa ntɔo mbaarŋ li ki-i. **29** Nyuŋ wutso nuuŋ wi wu kemi kwεetso. Nsar yi nyuŋ wutso yi lemi li nyuŋ wutso wulu lichin yi wuki je yi nyuŋ wutso, ti wuki bujɔŋ si yi wuki je ye le. E le si mi ŋ'wε tε dεeni ε mi n'yise be kineetine. **30** ŋkemi nεε le ni ŋkuu ŋgiŋgi nuuŋ limfwe, nse ntuu lejiŋ.” **31** Wi wu dza liboo kuu yeki beniiŋ bechu. Wi wu li nshe yini-i, nuuŋ wi wu li nshe yini-i tiiti kii biee bi li nshe yini-i. Wi wu dza li kwεεŋ wu liboo li yeki wi kwi, **32** mwe lemi le nsa wu biee bi wu ŋεŋ be bi wu woo lejiŋ. Se nuuŋ le wi nuuŋ yε lu wu beenchi fiee fi tiiti kε. **33** Wi kwi wu beenchi fiee fi tiiti nuuŋ wi wu doonchi le teendɔ fiee filu le Nyɔ tiiti yε cheεŋ. **34** Wi wu Nyɔ toŋ ti yeti nuuŋ je yi Nyɔ, kife Nyɔ nye yε wu Fiana, yi be nye tε fiche kε. **35** Te ŋwan kɔŋgɔɔ ŋwan, wu se nye biee bichu li tsarŋ yee li. **36** Wi wu gεε shéŋ li ŋwan, kε mwe kemɔɔ ntse wu kimake. Wi wu mεεŋ ki woo kε li wuu kε, nuuŋ tε kemε ntse kε. Wεε wi, sherŋ fuuti yεε Nyɔ be wu kituŋ. (aiōnios g166)

4 Jiso tē dza kεε le Befarasii woo baa kituŋ le fetɔɔ tuu lisi beniiŋ be kintutu-u li dɔɔ ŋge, yeki Joɔŋ. **2** Se nuuŋ le, ε mɔɔ Jiso kibεε wu gii lisi beniiŋ li dɔɔ kε, ε bɔɔŋ bee be kintutu-u kwaa be tē lisi beniiŋ li dɔɔ. **3** Le kεε le, dza le

kimbe ki kweej wu Judiya wulu, tuu karisi tuu lijij le ki Galilii. 4 Tè kemi le ka dze yi kimbe ki Samaaria. 5 Geej bo li kitorj ki Samaaria kimu ki be teenyi le Sika, e ki tèt nuuj li we wu Yakò tèt nye li gwani wu Jose-e lichij. 6 Kitoo ki dzoo yi Yakò tèt chij tèt nuuj fe. Si Jiso tèt dende fiɔɔj le, se shee li kitoo ki dzoo yilu-u lichij. Mfi tèt nuuj si jobe bikaa yoofi ntso bife fenshaan. 7 Kweej wumu wu li kweej wu Samaaria wulu dza be le chee dzoo fe, Jiso se tee li wuu le, “Nye mi dzoo ɲ'woj.” 8 Te nuuj e ɔɔɔj be kintutu-u be Jiso-o tèt geej fe la nyɔja le be go biee bije. 9 Kweej wulu bii li Jiso-o laa, “O nuuj wi wu Juu, nnuuj wi wu Samaaria, fi geej fiɔɔ tuu leki dzoo li mi-i?” Kweej wulu tèt tiiti le, kife Bejuu tèt nyamisi beniiɲ be Samaaria. 10 Jiso tuu li wuu le, “Bee nuuj le o ni o kii nya yi nuuj yi Nyɔ, mɔɔ wi wu tiiti li we-e le o nye wu dzoo, bee nuuj o leke wu, wu nye we dzoo yi beki mfi kwi.” 11 Kweej wulu se kaari bii li Jiso-o laa, “Baa, o kemi ye ɲkaa wu kwe dzoo le ke, si kitoo kini seri ni, o gii o dzoo yini dzoo feɲ yi beki mfi kwi? 12 Fi nuuj le o ko o yaa taa wuserj wu Yakò wu tèt chij kitoo kini geɛ li bee li ni, yi wu kibee tèt wɔj fe dzoo yilu, ɔɔɔj bee wɔj te fe, nyɔɲ yee wɔj te fe ni?” 13 Jiso tuu li wuu le, “Wi kwi wu wɔj dzoo yini ndɔɔj meejɔ wu wonde li mwe-e. 14 Se nuuj le, mɔɔ nuuj noo wu wɔj dzoo yi ɲgii nnye yini le, ndɔɔj nuuj te naa wonde li wu-u ke. Dzoo yi ɲgii nnye li wuu yi gii yi dza yi to ntuuj wu dzoo yi buti li wu-u mfi kwi, yi gii yi dende yi nye wu ntse wu kimake.” (aiɔn g165, aiɔnios g166) 15 Kweej wulu se tee li Jiso-o le, “Baa, nye mi ɲwaani yini dzoo ke ndɔɔj te naa tuu le wonde li mi-i le ni mbɛɛ feni ntuuti dzoo ke.” 16 Jiso tee li wuu le, “Gene o teej nyuma neɛ wu be.” 17 Kweej wulu tuu li wuu le, “ɲkemi ye nyuj ke.” Jiso se tee li wuu le, “O teɛ chɛɛj si o tee le o kemi ye nyuj ke le. 18 O kemɔ buniɲ betiinu, wu o nuuj be wu deeni nuuj ye mɔɔ wa ke. Fiee fi o tee fiee chɛɛj.” 19 Kweej wulu tee li Jiso le, “Baa, mi ɲɛɲɔɔ deeni le e we ntomfɔj. 20 Bete taa besɛj tèt shiij be leki Nyɔ li ɲkume wuni, beɲ Bejuu se kwergɔ fine le beniiɲ kemi le be ni be leki li Nyɔ-o nuuj Jerosaleɲ kwa.” 21 Jiso tuu li wuu le, “Kweej, beɲ fiee fi ntiiti fini. Mfi beɛɔ wu ne gii ne ni ne leki li Taa Nyɔ nuuj ye li ɲkume wuni mɔɔ nuuj Jerosaleɲ ke. 22 Beɲ beniiɲ be Samaaria leki li Nyɔ-o ne kii ye fiee fi ne leki li fi-i ke, bee Bejuu te leki li Nyɔ-o, te kii wi wu te

leki lu, kife kinsofu keti nuuj li Bejuu li. 23 Se nuuj le, mfi beɛɔ, wu se beɛɔ kituj wu beniiɲ be leki li Nyɔ-o chɛɛj chɛɛj gii be ni be leki li Taa Nyɔ li fiana-a be li chɛɛj li. Baɲ ɲwaani beniiɲ be Taa Nyɔ weki le be ni be leki li wuu. 24 Nyɔ nuuj Fiana, beniiɲ be leki li yi-i se kemi le be ni be leki li yi-i li fiana be li chɛɛj li.” 25 Kweej wulu se tee li Jiso le, “ɲkii le Kinsofu ki Nyɔ tèt kaache beɛ keɛ, ki be teenyi le Krai. Mfi wu ki naa ki be, ki gii ki naanye biee bichu li bee li.” 26 Jiso tee li wuu le, “Mi wu n'yeti li we-e wuni e mi ki.” 27 Neɛ li mfi wulu, ɔɔɔj be Jiso be kintutu-u tuu karisi be beɛ. Bimfimu wonde be le yetɔɔ be kweej. Se nuuj le, wu be wumu ti meej ki bii ke li wu-u laa, weki la le, ke laa Jiso yeti bee kweej wulu kii la le? 28 Kweej wulu se she shaɲ ye yi dzoo fe, kaari geej fe kitorj, geej tee li beniiɲ li le, 29 “Be yeɲ ne ɲɛj wumu wu bee tee mi fiee fichu fi ntɛ nsaa mi mfe. Wi wuni nuuj bo Kinsofu ki Nyɔ tèt kaache kilu ni?” 30 Beniiɲ bo li kitorj kilu be be fe Jiso-o. 31 Nuuj e ɔɔɔj be kintutu-u be Jiso-o te she be leki Jiso be tiiti li wuu le, “Labai, ji fiee.” 32 Se nuuj le, Jiso tèt tuu li bee le, “ɲkemɔ biee bije bi ɲgii ɲi ne se kii ye bi ke.” 33 ɔɔɔj bee be kintutu-u se ta maa li yi yi bee laa, “Wumu bee she wu be be biee bije wu nye wu ni?” 34 Jiso se tee li bee le, “Bije biej nuuj le mfe fiee fi wi wu toɲ mi weki, mɔɔ le meɛshi nime chee chichu. 35 Mɔɔ ne tee baa fine le sheɔ kii neɛ, le mfi wu ɲ'weche be neɛ ni? Ntee beɲ le, tsaaki yeɲ lii liwe ne biche ne ɲɛj si biee yeri bieɛ li we le be weri. 36 Wi wu wechi kemi kinsomfu kee, banchi bijine giki li ntse wu kimake, wi wu ntɔye bee wi wu ɲ'weche se gii be ni be neki li fiee fi mumkpaɲ. (aiɔnios g166) 37 Fini tiifi le ɲgaɲga chini nuuj chɛɛj chi tiiti le, ‘Wumu ti tɔyi, wumu se weri.’ 38 Mi ntɔɔ beɲ le ne geɛj ne ni ne wechi bieɛ bi ne ti meej ki ɲiɲ ke. Beniiɲ bamu tèt ɲiɲ, ne se le baa li bujɔɲ bu nime chi bee.” 39 Beniiɲ be Samaaria ɲge li kitorj kilu tèt geɛ shɛɲ li Jiso kii fiee fi kweej wulu tèt tee li bee le Jiso bee tee fiee fichu li wuu fi tèt saa wu fe. 40 Beɛdeeni, fe be tèt be be ɲɛj Jiso, be leke le tsi bee be. Se beɲ, bee be tsi jo faa. 41 Beniiɲ ɲge tuu be geɛ shɛɲ li Jiso-o kii tefe chee. 42 Beniiɲ belu se tee li kweej we-e le, “Te geɛ baa shɛɲ li wuu nuuj ye kii n'ɔru wa ke. Te woo baa be bintoɔj bisɛj, te se keɛ le wi wuni we Kinsofu ki nshe yini chɛɛj.” 43 Jo yi faa yilu ka, Jiso dza giɲgi Galilii. 44 Wu

kibee te nuuɲ ɛ wu saa wu tee le be ti guundi ye ntomfɔɲ wu Nyɔ li kweɲ we-e li ke. **45** Le gɛɲ fesi Galilii, beniɲ be fe fii wu kife be tɛ ɲɛɲ biee bi tɛ fe fe tsɔnɔ-ɔ Jerosaleɲ kife be tɛ nuuɲ tɛ fe tsɔnɔ chilu. **46** Jiso tɛ tuu kaari gɛɲ Kana wu kimbe ki Galilii fe tɛ fiiki dzɔɔ yi to mbiɲ fɛɛ. Tɛ nuuɲ ɛ wi wu nyɔɲa wumu tɛ nuuɲ li kitɔɲ ki Kapanu-ɲɲ, ɲwani wu nyuɲ gendi. **47** Le wi wu nyɔɲa wulu woo le Jiso bee dza Judiya wu be Galilii, se gɛɲ fe wu-u, soɔɲ bɔ li wuu le bɔɔ be wonche ɲwani, le we le kwe wa. **48** Jiso se tee li wuu le, “Fuki fe nɛ ɲɛɲ biee bi doonchi bunɔɲa bu Nyɔ-ɔ, be binte wa bi biee siɲ, nɛ tɛ gɛɛ shɛɲ li mi-i ke.” **49** Wi wu nyɔɲa wulu tee li wuu le, “Baa, be nɛɛ tɛ ni tɛ beki, ɲwanɛɲ ni kwi.” **50** Jiso tuu li wuu le, “Ɔ giɲgi, ɲwana gii tɛmi.” Wi wulu tɛ beɲ fiee fi Jiso tee li wuu, biee dza giɲgi. **51** Si tɛ beki le, bee bɔɔɲ bee be nime bike, be tee wuu le ɲwani tɛmɔɔ. **52** Se tuu bii li bee mfi wu be bechi ntɛɛmɛ. Be se tee li wuu le, “Tuu nuuɲ mfo si jobe kika kimumkpaɲ le fɛnshaɲ li, kiɲkɛɲke kilu chine li wu-u.” **53** Te ɲwanɲ wulu se tuu kimi le ɛ nɛɛ mfi wulu wu Jiso tuu tee li wu-u le, “ɲwana gii tɛmi.” Wu mɔɔ yih ye chichi gɛɛ shɛɲ li Jiso-o. **54** Fiɲ fiee fi doonchi bunɔɲa bu Jiso-o fi kiɲga kife fi tɛ fe mfi wu tɛ dza Judiya beɛ Galilii.

5 Leɲɲ lɛlu tsɔnɔ chi Bejuu le chimu tɛ nuuɲ Jerosaleɲ, Jiso se yɛɛ fe. **2** Kitoo ki dzɔɔ le kimu tɛ nuuɲ fe be teenyi le jɛ yi Hiburu le Besaida, ki tɛ nuuɲ li Fween wu Mbaɲ wu Nshɔɔɲ li lichɲɲ. ɛ be tɛ gwanɲ biji fe bitiinu, **3** beniɲ be chigo-ɔɲ tɛ turi fe ɲgɔɔkwe-e be, binyɛɛ, be biɲkɛɛ mɔɔ be ɲgwe kɔɔ be. [Be tɛ shiɲ be gimi fe be tɛɲgi mfi wu dzɔɔ gii naa yi dza yi ni yi seɛsi. **4** Nchindaa wu Taa wumu tɛ shiɲ beɛ fe li mfi-i li mfi-i, lii seɛsi dzɔɔ yilu. Wi wu ɲkosi wu saa wu le le mfi wu nchindaa wulu seɛse dzɔɔ yilu, ke mwe gii tɛmi li chigoɲ chee li mɔɔ chi nuuɲ niɲ le.] **5** Wi wumu tɛ nuuɲ fe ɛ wu gɔɲ biya mbaanshɛɛ ntso nyaɲ. **6** Le Jiso be fe ɲɛɲ wu, kɛɛ le mwe tɛ gimi fe lindɛeri, se bii li wuu laa, “Ɔ kɔɲgisi le ɔ tɛmi ni?” **7** Wi wu tɛ gendi wulu se tuu le, “Baa, ɲkemi ye wi wu nuuɲ lii mi li dzɔɔ yini li mfi wu yi seɛsi-i ke. Beɛ fe nuuɲ mfi wu yi seɛsi, ɛ ɲgiɲgi le nle lu, nuuɲ ɛ wumu saa wu le.” **8** Jiso tee li wu-u le, “Dzatse we, dzɔɔ kiga ko, ɔ ni ɔ ɲgiɲgi!” **9** Mfwaa mumkpaɲ, wi wulu se biee tɛmi, dzɔ kiga kee giɲgi. Boo yelu tɛ nuuɲ

jobe chi beshiinshi. **10** Bejuu se tee li wi wu be tɛ wɔnche wɛɛ le, “Beɲ yaa jobe chi beshiinshi chi nchi mɛɲ ki beɲ ke le ɔ too kiga ko kɛ.” **11** Tuu li bee le, “Wi wu bee wɔnche mi bee tee le ndzɔɔ kiga keɲ ni ɲgiɲgi.” **12** Be bii li wuu laa, “ɛ noo wu bee tee li wɛ-ɛ le ɔ dzɔɔ kiga ko ɔ gɛɲ?” **13** Wi wu be bee be wɔnche wulu tɛ kii ye mɔɔ wi wu tɛ wɔnche wu ke, kife Jiso tɛ dza kituɲ gɛɲ le li kintutu ki beniɲ le ki tɛ nuuɲ fe. **14** Le ni nuuɲ leɲɲ lɛlu, Jiso se ɲɛɲ wi wulu fe yih yi muntofi-i, tee li wuu le, “Biche ɔ ɲɛɲ si ɔ tɛmi kituɲ. Kiɲ ɔ ni tuu ɔ fe biee bibifi ke. Ɔ tuu ɔ fe le, ke fiee fi gii fi nuuɲ be wɛ gii fi bee fi yaa fini.” **15** Wi wulu dza gɛɲ tee li Bejuu li le ɛ Jiso wu bee wɔnche wu. **16** Bejuu se bechi be biindi bikaa le Jiso ɲɲ, kife tɛ wɔnche wi wulu nuuɲ jobe chi beshiinshi. **17** Jiso tee li bee le, “Baa wɛɲ ti nindi mfi kwi, nse nindi nɛɛ tɛ le.” **18** N'yɔru wuni fe Bejuu mɛɛshi be waɲ dzɛ chichi yi nuuɲ be wo wu, kife tɛ mɛɲ ki ba ke nchi wuni wu tɛ bonde kwaa ke. Tɛ teenyi tɛ Nyɔ le Tee, fichini yi yee le nuuɲ yɛɲ be Nyɔ. **19** Jiso dza tee li bee le, “Ntee beɲ cheɲ cheɲ le mi ɲwanɲ, nnuuɲ ntɛ fe fiee li bunɲa bu bwe-ɛɲ ke. Nti mɛfeti nuuɲ fiee fi ɲgiɲgi Baa wɛɲ feti. Fiee fi Baa wu ɲwanɲ feti, ɛ nɛɛ fi fi ɲwanɲ nuuɲ fe tɛ, **20** kife Baa wu ɲwanɲ wulu kɔɲgisi ɲwani se doonchi ɲwanɲ biee bichu bi wu wu Baa wu ɲwanɲ feti. Se gii tuu doonche biee bi yeki bini li wuu, ni feti nɛ ɲgiɲgi, bimfimu ni bi wondini beɲ. **21** Si Baa wu ɲwanɲ busi beniɲ li kwe-e nyɛɛ ntse li bee le, ɛ le si ɲwanɲ nyɛ tɛ ntse mɔɔ nuuɲ li noo wu kɔɲgisi le. **22** Li ntawu fe-e nuuɲ le, Baa wu ɲwanɲ ti seki ye wumu ke. Wu nyɛɔ nsawu kwikwi nuuɲ li tsɲɲ yi ɲwani-i, **23** le beniɲ bechu se ni be guundi ɲwanɲ nɛɛ yɛɲ si be guundi Baa we. ɛ wi guundi ye ɲwanɲ ke, ke mwe guundi ye Baa we wu toɲ wuu ke. **24** Ntee beɲ cheɲ cheɲ le wi wu woo je yɛɲ, wu beɲ li wi wu toɲ mi-i, ke mwe kemɔɔ ntse wu kimake. Mwe mɛɲ ye tuu kemi nsa ke. Wɛɛ wi bɔɔ li tsɲɲ yi kwe-e kituɲ, wu le li ntse-ɛ. (aiōnios g166) **25** Ntee beɲ cheɲ cheɲ le mfi beɔɔ, wu se beɔɔ kituɲ wu beniɲ be tɛ kwiye gii be woo je yi ɲwane Nyɔ, ke be woo be kemɛ ntse. **26** Fi se fieɛ le, kife si ntse dzeti li Baa wu ɲwa-ɲɲ, ɛ le si wu nyɛɔ bunɲa li ɲwa-ɲɲ le ntse ni dzeti tɛ nuuɲ li ɲwanɲ wulu-u. **27** Wu nyɛɔ tɛ bunɲa li ɲwa-ɲɲ le ni sondini bensa, kife ɛ ɲwanɲ wulu wu nuuɲ ɲwanewi. **28** Kiɲ bimfimu ni bi wondini beɲ li fini ke. Mfi beɔɔ wu beniɲ bechu be nuuɲ le

dzɪŋ gii be woo je ye, 29 be se boche le dzɪŋ yilu-u, be tɛ fɛti biee bi dzeɛŋ be bo be le li ntse wu kimake, beniɪŋ be tɛ fɛti biee bibifi baa be saa be, be we nsa. 30 Fiee nuuŋ yɛ lu fi nuuŋ mɛ fi buŋga bwe-ɛŋ kɛ. Nsɛki nsa mbiki si ŋ'wuki, dze yi nsondini le nuuŋ yi tsaɛŋ, kife ŋ'weki ye le ni mfɛti nuuŋ fiee fi ŋkɔŋgisi kɛ. Mfɛti nuuŋ fiee fi wi wu toŋ mi kɔŋgisi. 31 ɛ nlemi leɪŋ le nsa wɛ-ɛŋ, kɛ fiee fi ntiiti kɔchini-i kɛ. 32 Se nuuŋ le, wi wɛ lu wu lemi le nsa wɛ-ɛŋ leɪŋ, ŋkii nɛ le fiee fi tiiti kii mi nuuŋ cheɛŋ. 33 Nɛ tɛ toŋ beniɪŋ le ɔɔŋ li, gɛɛŋ leŋ leɪŋ le nsa kii cheɛŋ. 34 Fi nuuŋ ye le ŋkɔŋgisɔ le wiwoŋ ni tiiti wi wu nuuŋ mi kɛ. Se nuuŋ le, n'yetɔɔ ni le nɛ se kɛmɛ kinsofu. 35 ɔɔŋ tɛ nuuŋ si kiŋ'wofu ki be toŋ ki duti ki nyɛ kiŋ'wofu, nɛ se kɔŋgi le nɛ ni nɛ nuuŋ li kiŋ'wofu kee li, li mfi niɪŋ li, nɛ nɛki. 36 Fiee fimu fiee lu fi doonchi wi wu nnuuŋ fi yeki ɔɔŋ. Fi nuuŋ le, nime chi Baa wɛŋ nyɛ le niŋ mɛɛshi chini, ɛ biee bi mfɛti bini, bi doonchi le ɛ Baa wɛŋ wu toŋ mi. 37 Baa wɛŋ wu toŋ mi ɛ wu kibɛ wu lemi tɛ le nsa wɛ-ɛŋ leɪŋ. Nɛ mɛɛŋ baa saa ki woo kɛ je ye kɛ, nɛ se mɛɛŋ baa saa ki ŋɛŋ kɛ tɛ si nuuŋ kɛ. 38 Nɛ kɛmi ye tɛ je ye li shɛŋ yinɛ kɛ, kife nɛ mɛɛŋ baa ki gɛɛ kɛ shɛŋ yinɛ li wi wu wu toŋ kɛ. 39 Nɛ tɛɛti baa Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ kife nɛ beechi le ɛ le nɛ nuuŋ nɛ kɛmɛ fiee fi gii fi fɛ nɛ se kɛmɛ ntse wu kimake. Fiee fi nuuŋ le Kiŋwaati kini, fi tiiti fiee nuuŋ kii mi. (aiōnios g166) 40 Se nuuŋ le, nɛ se tuu baa nɛ fɛŋgi mbe le mi-i le nɛ kɛmɛ ntse. 41 Ŋweki ye mpiaru wu buti li wiwo-ɔŋ kɛ. 42 Se nuuŋ le ŋkii beŋ. Ŋkii nɛ le nɛ kɛmi ye kiŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ li shɛŋ yinɛ kɛ. 43 Mi mbɛɛɔ li bukoŋ bu Baa wɛ-ɛŋ, nɛ mɛɛŋ ki fii mi kɛ. Bee le be nuuŋ wi wumu wu be li bukoŋ bwee li, kɛ wɛɛ wi wu bee nuuŋ nɛ fi. 44 Nɛ gii nɛ geɛŋ nɛ se beŋ li mi-i, fɛ nɛ weki baa nuuŋ mpiaru wu dzɛti fɛ yi yinɛ, nɛ wekiye mpiaru wu dzɛti fɛ Nyɔ yi nuuŋ yi kwaa kɛ. 45 Kiɪŋ nɛ ni nɛ beechi le ɛ mi wu ŋgii naa ntɔche biŋge bine bibifi li Baa wɛ-ɛŋ li kɛ. ɛ Mɔɔse wu nɛ leeki bufii li wu-u, wu tɔchɔɔ biŋge bini li Baa wɛ-ɛŋ. 46 ɛ nɛ tɛ beŋ li Mɔɔse cheɛŋ cheɛŋ, nɛ se beŋ tɛ li mi-i, kife tɛ tɛɛ kii mi. 47 Se nuuŋ le si nɛ mɛɛŋ mɔɔ ki beŋ kɛ li biee bi tɛ tɛski kɛ, nɛ gii nɛ geɛŋ nɛ se beŋ li fiee fi ntiiti?"

6 Leɪŋ lɛlu, Jiso dza gɛɛŋ lenchi Libe chi Galilii, gɛɛŋ luwiŋ lɔɔ. Libe chini be teenyi chi le chi Tiberia. 2 Kintutu ki beniɪŋ le banche le wu

jiŋ kife be tɛ ŋɛŋ biee bi doonchi bunɔŋa bwee bi tɛ gii fɛti li beniɪŋ be chigɔŋ si tɛ wɔnchi be. 3 Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u dza be yɛ be gɛɛŋ be shee li ŋkumɛ-ɛ. 4 Tɛ nuuŋ li mfi wulu Tsɔnɔ chi Bejuu le chi N'yafuwɛ tɛ nuuŋ tɛkɛtɛkɛ. 5 Jiso dza lɔŋ lii, ŋɛŋ si kintutu ki beniɪŋ le bɛɛ le wuu, bii li Fili laa, "Tɛ gii tɛ geɛŋ tɛ se go biɛ le beniɪŋ bani ji?" 6 Tɛ gii biiti le, mɔnchi Fili bu mɔnche kife wu kibɛɛ tɛ kii fiee fi gii fɛ. 7 Fili tuu li wuu le, "Benchuki gii fɛɛ nuuŋ tɛ kɔche wu be nuuŋ be go biɛ bi wi mumkpaŋ mumkpaŋ nuuŋ kɛmɛ niɪŋ kɛ." 8 Ŋwani wu kintutu wumu wu bukoŋ bwee tɛ nuuŋ le Andolo wu tɛ nuuŋ ŋwaani Simu Pita se tee li wu-u le, 9 "Ŋwaŋ wu nyuŋ wumu wɛ fɛni be tsɛɛ yi bibe le bitiiu be nsɔuŋ fiɛɛtu, se nuuŋ le fini nuuŋ fi ge la be kintutu ki bani beniɪŋ ŋge ni?" 10 Jiso se tee le, "Tɛ yɛɛŋ li beniɪŋ belu le be shee yɛ fɛkwiiŋ." Kitɔɔ gii ki nuuŋ fɛ ŋge, be tee le be shee yɛ, bunɪŋ kwaa tɛ nuuŋ si benchuki betiiu. 11 Jiso se fi tsɛɛ yi bibe le yɛ, nyɛ kiɔɔni li Nyɔ-ɔ, gache li beniɪŋ be tɛ shee yɛ baa li. Tuu fɛ tɛ le be nsɔuŋ yɛ. Wi kwikwi tɛ kɛmɛ si mwe tɛ kɔŋgisi. 12 Be tɛ ji be fuke, tee li bɔɔŋ bee be kintutu-u le, "Banche yɛɛŋ biŋke bilu kiɪŋ fiee fimu ni la li yee li kɛ." 13 Bɛɛɛni, be banche biŋke bi tsɛɛ yi bibe le bi bitiiu bi tɛ she bieɛ, bi yiɛ beŋkaa yoofi ntɔɔ bɛfɛ. 14 Le beniɪŋ belu ŋɛŋ fiee fi doonchi bunɔŋa bwee fi tɛ fɛ fini, be tee le, "Wi wuni gbɛŋgɔɔ nuuŋ Ntomfɔŋ wu Nyɔ cheɛŋ wu tɛ nuuŋ le gii be li nsɛ yini wɛ." 15 Le Jiso ŋɛŋ le beniɪŋ belu weki baa le be kɔɔ wu be buŋga be koke wu li Mfɔŋ wu bee, cheekiyi kaari miri li ŋkumɛ-ɛ nuuŋ fɛ wuu mbiɪŋ. 16 Le ni nuuŋ le fɛmfo-o, bɔɔŋ bee be kintutu-u bɔɔ be gɛɛŋ fɛ libɛ-ɛ, 17 be le le ŋgo-o be bechi be lenchi be giɪŋgi Kapanuŋ. Li mfi wɛɛ, lɛkuuŋ tɛ jiŋ kituŋ Jiso mɛɛŋ ki be kɛ fɛ be tɛ nuuŋ kɛ. 18 Dzɔɔ bechi yi dunɪŋ, kife mfiee yi tɛemi tɛ gii yi keti. 19 Be tɛ kundi ŋgo be lenchi, le be gɛɛŋ be bo nɛ si bɛma betɛtu kɛ bɛnɛɛ, be dza be ŋɛŋ Jiso si dɛŋgi li dzɔɔ li liwe bɛɛ li ŋgo-o lichɪŋ. Jaɔŋ kɔɔ be. 20 Se nuuŋ le, tɛ tee li bee le, "Kiɪŋ nɛ ni nɛ chendi kɛ. ɛ mi." 21 Le be woo le, be kɔŋgi le be dzɔ wu le ŋgo-o. Le be dza, be taa be ŋɛŋ ɛ ŋgo fɛsi kituŋ li ŋgɛmɛ yi dzɔɔ li fɛ be tɛ giɪŋgi. 22 Le butuu bo bu woo, beniɪŋ be tɛ she li libe luwiŋ baa kimi le ɛ ŋgo mumkpaŋ wu tuu nuuŋ fɛ, se Jiso ti mɛɛŋ ki le le ŋgo-o be bɔɔŋ bee be kintutu-u kɛ, bɔɔŋ bee be kintutu-u dza be gɛɛŋ

be be mbiinj. **23** Se nuuj le, beŋgo bamu tɛ dza kimbe ki Tiberia, be lenchi be be fɛ kintsii ki beniinj tɛ ji kible ki Taa tɛ dzo nye kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ kɛ lichij. **24** Si beniinj belu tɛ ŋɛj le Jiso tɛ nuuj yɛ fɛ kɛ lɛ, kɛ bɔɔŋ bee be kintutu-u, be lɛ be bɔɔ lɛ beŋgo belu, be lenchi be geɛŋ Kapanuj le be geɛŋ be gɔɔŋ Jiso. **25** Le be geɛŋ be ŋɛj wu luwɛj lɔɔ, be bii li wuu laa, “Labi, ɔ be feni mfi wu la?” **26** Jiso tuu li bee le, “Ntee beŋ cheɛŋ cheɛŋ le nɛ wɛki yɛ mi nuuj kii bieɛ bi doonchi bunɔŋa bwɛj bi nɛ ŋɛj mfi kɛ. Nɛ wɛki mi nuuj kife nɛ tuu nɛ ji tsɛɛ yi bi bible bieɛ nɛ fuke. **27** Kiinj nɛ ni nɛ nindi le nɛ kɛmɛ nuuj bijine bi nuuj bi bee kɛ. Nime yeɛŋ nuuj le nɛ kɛmɛ bijine bi nuuj bi ba bi ni bi nuuj lu geɛŋ bo bu ntse wu kimake-ɛ. Bini nuuj bieɛ bi ŋwanɛwi gii nye li be-ɛj. E wu, wu Nyɔ yi Baa we geɛɔ ŋkiki we li wuu le fi doonche le wu beŋo wu.” (aiðnios g166) **28** Be se bii li wuu laa, “Bieɛ bi tɛ kɛmi le tɛ ni tɛ feti bi se nuuj le tɛ feti baa nime chi Nyɔ nuuj bi la?” **29** Jiso tuu li bee le, “nime chi Nyɔ cheɛ chini, nɛ geɛ shɛŋ li wi wu wu to-ɔj.” **30** Beɛɛni be tuu be bii li wuu laa, “Fieɛ fi doonchi bunɔŋa bwo fi ɔ nuuj ɔ fɛ, le tɛ ŋɛj se tɛ tuu tɛ geɛ shɛŋ li wɛ-ɛ nuuj la? Fieɛ fi ɔ nuuj ɔ fɛ nuuj fi la? **31** Betaa besɛŋ tɛ ji mana li buka, fi se nuuj si be tsɛɛ le, “Tɛ nye be bijine bi dzɛti liboo be ji.” **32** Le be tee lɛ, Jiso se tuu tee li bee le, “Ntee beŋ cheɛŋ cheɛŋ le tɛ nuuj yɛ Mɔɔse wu tɛ nye beŋ bijine bi dzɛti liboo kɛ. E Baa wɛŋ wu nyɛɛ bijine bi cheɛŋ bi dzɛti liboo. **33** Nɛ ni nɛ kii le bijine bi Nyɔ-ɔ nuuj bi shiiti liboo bi nyɛɛ ntse li beniinj be li nshɛ yini-i.” **34** Be se tee li wuu le, “Taa, ɔ nyɛɛ bee bijine bini mfi kwi.” **35** Jiso se tee li bee le, “E mi bijine bilu bi nyɛɛ ntse. Wi wu beɛ lɛ mi mwe mɛɛŋ yɛ woo dzeɛŋ kɛ. Wi wu geɛ shɛŋ li mi-i, ndɔɔŋ we nuuj tɛ naa wonde kɛ. **36** Se nuuj le mi nteɔ beŋ le nɛ ŋɛj baa mi, nɛ faaŋ ŋgeɛwu shɛŋ li mi-i. **37** Beniinj bechu be Baa wɛŋ nye li mi-i, be gii be ni be beɛ lɛ mi-i. Wi wu beɛ lɛ mi nuuj ntɛ ŋkoɔŋ be mwe kɛ. **38** Kife mi dza liboo mi mbe laaŋkwiinj. Mɛɛŋ ki mbe kɛ le mfe nuuj fieɛ fi ŋkɔŋgisi kɛ. Mi mbe le mfe nuuj fieɛ fi wi wu toŋ mi Kɔŋgisi **39** Se fieɛ fi wi wu toŋ mi kɔŋgisi nuuj fini le, kiinj ni nleɛ mɔɔ nuuj wi mumkpaŋ li beniinj be wu nyɛ li mi-i kɛ, se nuuj le ke naa mbuu be li kwe-e li jobe chi kimerise. **40** Nɛ kɛɛ le fieɛ fi Baa wɛŋ kɔŋgisi nuuj fini, le wi kwikwi wu ŋɛj ŋwani, wu geɛ shɛŋ li wu-u, gii kɛmɛ ntse wu

kimake, ŋgii nse mbuu mwe tɛ li kwe-e li jobe chi kimerise.” (aiðnios g166) **41** Bejuu se bechi be ŋujini kii wu, kife tɛ tee le, E wu bijine bi dza liboo bi be laaŋkwiinj. **42** Be tɛ ŋujini be biiti laa, “Wuni nuuj nɛ Jiso wu ŋwane Jose ni? Wu tɛ kii nɛ tee bee ni ni? Fi geɛŋ dɛɛni fi kwɛŋgi le wu dza nuuj liboo?” **43** Jiso se tuu li bee le, “Kiinj nɛ ni nɛ ŋujini beŋ beŋ kɛ. **44** Wi nuuj tɛ be lɛ mi-i, fuki fɛ Baa wɛŋ wu toŋ mi cheɛ mwe le be nsij kɛ. ŋgii mbuu mwe tɛ li kwe-e li jobe chi kimerise-ɛ. **45** Bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ tɛ tsɛɛ le, ‘Nyɔ gii yi tifi be bechu.’ Beɛɛni wi kwikwi wu woo fieɛ fi Baa wɛŋ tiifi wu kɛɛ, gii be lɛ mi-i. **46** Ntiiti yɛ ni le wi wɛ lu wu saa wu ŋɛj Baa wɛŋ kɛ. E nɛɛ wu wɛ wu dza fɛ Nyɔ-ɔ kwaa wu saa wu ŋɛj Baa we. **47** Ntee beŋ cheɛŋ cheɛŋ le, wi wu beŋ kɛmɔɔ ntse wu kimake kituj. (aiðnios g166) **48** E mi bijine bi nyɛɛ ntse li beniinj li. **49** Bechaa benɛ tɛ ji mana libuka, se nuuj le be kwiye nɛɛ. **50** Bijine bini nuuj bi dza liboo bi be le, E wi ji bi tɛ kwi kɛ. **51** E mi wu nuuj bijine bi dzɛti liboo bi nyɛɛ ntse li beniinj li. E wi ji bijine bini, mwe ba ni nuuj lu mfi kwikwi. Se bijine bi ŋgii nye li beniinj be li nshɛ-ɛ le be kɛmɛ ntse bini nuuj yi yeɛŋ.” (aiðn g165) **52** Bejuu se bechi be waanini be be, be biiti laa, “Wi wuni gii geɛŋ se nyɛ yi yee le tɛɛbeŋ se ji le?” **53** Jiso se kweɛŋ li bee le, “Ntee beŋ cheɛŋ cheɛŋ le E nɛ mɛɛŋ ki ji yi yi ŋwanɛwi kɛ, ŋ'wonu mɔɔ ŋɔŋ mee nsij, nɛ tɛ kɛmɛ ntse li yi yi nɛɛ kɛ. **54** Wi wu jii nyaj yeɛŋ wu tuu wu wɔŋ ŋɔŋ meŋ kɛmɔɔ ntse wu kimake. ŋgii naa mbuu wu li kwe-e jobe chi kimerise, (aiðnios g166) **55** kife nyaj yeɛŋ gbɛŋgi yi nuuj nɛɛ bijine, se ŋɔŋ meŋ gbɛŋgi me nuuj fieɛ fi wonɛ. **56** Wi wu jii nyaj yeɛŋ tuu wundi ŋɔŋ meŋ tsiŋɔ li yi yeɛŋ ntsiinj tɛ li yi yee li. **57** Baa wɛŋ wu toŋ mi kɛmi ntse, nse ŋkɛmi ntse kii Baa wɛŋ. Beɛɛni wi wu jii nyaj yeɛŋ gii kɛmɛ tɛ ntse kii mi. **58** Bijine bini nuuj bi dza liboo bi be. Bi nuuj yɛ si bi bechaa tɛ ji be tuu be kwiye bieɛ kɛ. Wi wu jii bijine bini gii ba ni nuuj lu mfi kwi.” (aiðn g165) **59** Bieɛ bini nuuj bi Jiso tɛ tiiti mfi wu tɛ tiifi beniinj li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ Kapanuj. **60** Le beniinj be Jiso-ɔ be kintutu ŋge woo ntiife wuni ni be tee le, “Wuni n'yɔru tɛmɔɔ ŋge! E noo wu nuuj beŋ wuni n'yɔru?” **61** Jiso kɛɛ le beniinj bee be kintutu-u ŋujini baa bebe kii n'yɔru wulu, bieɛ bii li bee laa, “Fieɛ fi mi n'yɔ fini sɛɛsɛ shɛŋ yine ni? **62** E fi nuuj le, nɛ gii nɛ geɛŋ mfi wu nɛ ŋɛj ŋwanɛwi wu karisi yeki fɛ tɛ saa nuuj

ηkosi? 63 Fiana yi Nyɔ nuuŋ fiee fi nyɛ ntse. Nyar yi bwiŋ kemi ye fiee fi yi gii ke. Tefe chi mi n'yo li be-ey nuuŋ Fiana, tuu nuuŋ ntse. 64 Se nuuŋ le beŋ bamu baa lu be mɛɛŋ ki beɛŋ tefe chilu ke.” Jiso tɛ yeti ni kife tɛ kii kituŋ fɛ mbɛɛche beniŋ be mɛɛŋ ki gɛɛ ke shɛŋ li wu-u ke, kii tɛ wi wu gii kabe wu. 65 Tuu tee li bee le, “E nɛɛ fiee fi mbee nsaa mi ntee kituŋ li be-ey le, nuuŋ wi tɛ be li mi-i fuki fɛ Baa wɛŋ nyɛ dze li wu siŋ ke.” 66 Lejɪŋ lɛlu, beniŋ bee be kintutu kinɔŋa se tuu be goon lijɪŋ, be faan ndende be wu. 67 Jiso se dza bii li bɔɔŋ bee be kintutu-u be yoofi ntso befe baa laa, “Beŋ tɛ nɛ kɔŋgisi le nɛ gɛɛŋ ni?” 68 Simu Pita tuu li wuu le, “Taa, tɛ giŋgi le noo li. E wɛ wu kemi n'ɔru wu nyɛ ntse wu kimake, (aiɔnios g166) 69 tɛ beŋ tɛ tuu tɛ kii le e wɛ wi wu Wuuti wu dza fɛ Nyɔ wɛ-ɛ.” 70 Jiso tee li bee le, “E nɛɛ mi wu ntsaa beŋ be yoofi ntso befe bani ni? Se nuuŋ le, wumu li be-ey linti wɛ kinɔkundi.” 71 Jiso tɛ tiiti le nuuŋ kii Judas wu ŋwane Simu Iskaliyo. Tɛ nuuŋ li kintutu ki bɔɔŋ bee be yoofi ntso befe baa, se tɛ gii nuuŋ wu, wu tɛ nuuŋ le gii dende kabe Jiso.

7 Lejɪŋ lɛlu Jiso ba tuu denŋi nɛɛ nuuŋ kimbe ki Galilii. Tɛ mɛɛŋ ki tuu ke le gɛɛŋ Judiya ke, kife Bejuu tɛ weki le be wo wu. 2 Mfi wu Tsɔno chi Bejuu le chi be tɛ teenyi le Tsɔno chi Bigɔɔnu-u tɛ beɛ tseketseke. 3 Beŋwaani Jiso se tee li wuu le, “Dzatse feni ɔ gɛɛŋ Judiya ke beniŋ bo be kintutu-u se ŋɛŋ nime chi ɔ nindi. 4 E wi nindi nime weki le beniŋ keɛ wu, tɛ tuu le ni nindi nyimi bu nyime ke. Si ɔ feti bieɛ bini ni, gene ɔ doonche yi ya li kweɛŋ li.” 5 Beŋwaani belu tɛ tiiti le kife be tɛ mɛɛŋ mɔɔ ki gɛɛ ke fibee shɛŋ li wuu ke. 6 Jiso se tuu li bee le, “Mfi wɛŋ mɛɛŋɔ saa ki kache ke. Li be-ey, mfi wunɛ wɛ e wu kache kituŋ. 7 Beniŋ be li nshe yini nuuŋ tɛ baane beŋ ke. Se nuuŋ le, be baanini baa mi kife ntiitɔɔ li bee le biŋge bi bee bieɛ bibifi. 8 Yɛɛ yɛɛŋ fine nɛ gɛɛŋ fɛ Tsɔno-ɔ. Nuuŋ nte n'yɛɛ fɛ ke, kife mfi wɛŋ mɛɛŋɔ saa ki be ke le kache ke.” 9 Si tɛ tee le, she fieɛ Galilii. 10 Se nuuŋ le, mfi wu beŋwaani tɛ yɛɛ fɛ Tsɔno chilu-u, se she yɛɛ tɛ fe. Si tɛ yeki le, tɛ mɛɛŋ ki yɛɛ ke le beniŋ ni be ŋiŋgi wu ke, tɛ yɛɛ fieɛ nuuŋ le munyiikɔɔ li. 11 Tɛ nuuŋ e Bejuu tɛ bechi be weki wu fɛ Tsɔno chilu-u be biiti laa, “Gbɛŋgi nuuŋ fɛŋ le?” 12 Beniŋ dza be tuu be tsuundi kii wu ŋge. Bamu se pieti le, “E wu wi wu dzeɛŋ.” Bamu kaasi yi le, “Yɛŋgi be beniŋ bu yɛŋu.” 13 Se nuuŋ le wi

tɛ nuuŋ yɛ lu wu tiiti kii wu gbanaa ke, kife be tɛ chendi bikoo bi Bejuu le. 14 Le jo yi tsɔno tuu yi gatɛ kintikinti, Jiso se gɛɛŋ le li yih yi muntofi-i bechi tiifi beniŋ. 15 Le bikoo bi Bejuu le tuu bi woo be kame chɛnɛ, be tamaa laa, “Wi wuni gɛɛŋ wu kii bieɛ ni, nlaanche wuu saa wu laanche Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ nsɪŋ.” 16 Jiso se tuu dza tee le, “Ntiife wu ntiifi wuni nuuŋ yɛ wɛŋ ke. E wu wi wu toŋ mi. 17 E wi weki le ni feti nuuŋ fieɛ fi Nyɔ kɔŋgisi, mwe gii keɛ laa ntiife wuni dzeti nuuŋ fɛ Nyɔ-ɔ, mɔɔ ntiifi li buŋga bweŋ le. 18 Wi wu yeti li buŋga bweɛ li ti weki bukoon bu nɔŋa nuuŋ li yi yee li. Se nuuŋ le, wi wu weki bukoon bu nɔŋa nuuŋ bu wi wu toŋ wu ti nuuŋ wi wu chɛɛŋ, binseɛ se tɛ nuuŋ li yi yee li ke. 19 Mɔɔse tɛ mɛɛŋ ki nyɛ ke benchi li be-ey ni? Se nuuŋ le, wi wumu nuuŋ yɛ li be-ey linti wu kichi benchi belu ke! Nɛ weki le nɛ wo mi kii la?” 20 Beniŋ belu se tuu li wuu le, “O kemɔɔ benchindaa be Kiŋkundi-i li wɛ-ɛ bwiŋ. Wi wu weki le wo wɛ nuuŋ noo?” 21 Jiso se tee li bee le, “Ntɛ mfe nime chimumkpaŋ, nɛ tɛwa li chi-i. 22 Mɔɔse tɛ nyɛ nchi le nɛ ni nɛ seɛti dzoo. E nchi wuni tɛ butiye mɔɔ li Mɔɔse-ɛ ke. Tɛ bo nuuŋ li bechaa benɛ. Nɛ se bieɛ nɛ seɛti bɔɔŋ dzoo mɔɔ nuuŋ jobɛ chi beshiinshi. 23 E be ti seɛti wi dzoo jobɛ chi beshiinshi kii be ni biifi nchi wu Mɔɔse, nɛ se lochi be mi le ntuu mfe wi wu tɛmi jobɛ chi beshiinshi ni? 24 Kiŋ nɛ ni nɛ seki nsa nɛ sondini ntawu le lenti le nɛ ŋɛŋ nsɪŋ ke. Nɛ seki le dze yi tsaan li.” 25 Beniŋ be Jerosaleŋ bamu se tuu be dza be biiti laa, “Wuni nuuŋ nɛɛ wi wu be weki le be wo wɛ ni? 26 Biche yɛɛŋ nɛ ŋɛŋ wuuŋ wu feni, yetɔɔ gbanaa, wi ntusu fieɛ li wuu nsɪŋ. Fi nuuŋ le bikoo bi kweɛŋ le bee bi keɛ le wi wuni nuuŋ nɛɛ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache ni? 27 Se nuuŋ le, tɛ kii baa fɛ wi wuni dza fe. Mfi wu Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache gii ki be nuuŋ wi tɛ naa keɛ fɛ ki dza fe ke.” 28 Se nuuŋ le Jiso tuu tifi beniŋ li yih yi muntofi-i, dzɛŋgi lewe ŋge le, “Nɛ kii baa mi, nɛ kii tɛ fɛ mi dza fe? Se nuuŋ le, mɛɛŋɔ ki mbe ke feni li buŋga bwe-ey ke. Wi wu toŋ mi nuuŋ wi wu chɛɛŋ, nɛ se kii yɛ wu ke. 29 Ŋkiio wu kife ntɛ ndza fɛ wu-u, e wu wu se tɛ toŋ mi.” 30 Si tɛ yo le, beniŋ bamu se tuu be weki le be kɔɔ wu. Se nuuŋ le, wi tɛ mɛɛŋ ki ko-ɔŋ li wuu ke, kife mfi wɛ tɛ mɛɛŋ ki kache ke. 31 Se nuuŋ le, beniŋ be ŋge se gɛɛ shɛŋ li wuu be tuu be biiti laa, “Mfi wu Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache naa beɛ lɔɔ, ki gii naa ki fɛ bieɛ bi doonchi bunɔŋa

bu Nyɔ-ɔ yeki bi wi wuni fe kituɲ bini ni?” 32 Le Befarasii tuu be woo si kintutu ki beniɲ le tsuundi kii Jiso, bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa toɲ beniɲ be nchi-i le be geɛɛ be kɔɔ wu. 33 Le be geɛɛ, Jiso se tee le, “Ŋgii nuuɲ tɛbeɲ nɛe li mfi niɲ li, se ntuu ŋkaari nto lijɲ fe wi wu te toɲ mi-i. 34 Ne gii ne she ne gɔɔɲ mi ni, ne te ŋɛɲ mi ke. Fe ŋgiɲgi nuuɲ ne te naa be fe ke.” 35 Bejuu yɔ li yih yi bee laa, “Wi wuni weki le geɛɛ nuuɲ feɲ fe tɛbeɲ gii te naa te gɔɔɲ wu, te tɛ ŋɛɲ wu ke? Weki le geɛɛ li bitonɲ bi beniɲ bɛɛɛɛ tɛ saangɛ be geɛɛ be tsiɲ le geɛɛ ni tiifi beniɲ be bitonɲ bilu ni? 36 Fiee fi tiiti le, ‘Ne gii naa ne gɔɔɲ mi ne te ŋɛɲ mi ke, mɔɔ fe ŋgiɲgi nuuɲ ne te naa le ne be fe ke,’ tiiti le fi nuuɲ le la?” 37 Te nuuɲ jobe chi Tsɔnɔ chi kimerise-e chi tɛ nuuɲ jobe chi Tsɔnɔ-ɔ chilu chi nɔɲa, Jiso dza leɲ we dzaɲ lɛwe ŋge le, “E ndɔɔɲ wonde li wi-i, mwɛ be fe mi-i wonɲ fiee. 38 Wi wu geɛ shɛɲ li mi-i mwɛ gii ni nuuɲ ne si Kɪɲwaati ki Nyɔ-ɔ ki tiiti le, ‘Dzɔɔ yi nyɛe ntse gii naa yi ni yi buti li shɛɲ yee li yi beki ni kukukuku.’” 39 Fini nuuɲ fiee fi Jiso tɛ tiiti nuuɲ kii Fiana yi beniɲ be tɛ geɛ shɛɲ li wuu gii naa be kɛmɛ. Tɛ nuuɲ li mfi wuni be mɛɛɲ saa ki nyɛe Fiana yilu li bee ke, kife Jiso tɛ nuuɲ be mɛɛɲ saa ki yɛɛki ke wu le le li bunɔɲa bwɛe li ke. 40 Beniɲ woo fiee fi Jiso tɛ tee fini, bamu tee le, “Wi wuni gbɛɲgɔɔ nuuɲ Ntomfɔɲ wu Nyɔ-ɔ wɛ.” 41 Bamu tee le, “Wuni nuuɲ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache.” Se nuuɲ le, bamu bii fibee laa, “Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache tɛ kɛmi le ki bo nuuɲ Galilii ni? 42 Mɔɔ Kɪɲwaati ki Nyɔ-ɔ tee nɛe le Kinsofu kilu gii naa ki bo tɛ nuuɲ le kini ki Mfɔɲ Daafi-i, li kitorɲ ki Beteleheɲ, ki nuuɲ kitorɲ ki Daafi-i ni?” 43 Si beniɲ tɛ tee le, buga se biee bu be le bee lenti kii Jiso. 44 Beniɲ bamu se tuu be weki le be kɔɔ wu, bɛɛɛni, wi se ti mɛɛɲ ki korɲ li wuu ke. 45 Beniɲ be nchi-i baa dza be kaari be to lijɲ fe bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa mɔɔ Befarasii baa, be se bii li beniɲ be nchi-i belu laa, “Ne mɛɛɲ ki be ke be wu ke kii la?” 46 Beniɲ be nchi-i belu se tuu li bee le, “Wi mɛɛɲ saa ke le ni yeti si wi wuni ke.” 47 Befarasii bii li bee laa, “Wu geɛɛɔ tɛ wu yɛɛɲ mɔɔ be beɲ te ni? 48 Ne ŋɛɲ bikoo bi kweɛɲ le, ke Befarasii be geɛ shɛɲ li wu ni? 49 E kintutu kini kwaa ki kii yɛ nchi wu Nyɔ-ɔ ke. Bubiɛ bwɛɛ fe be fa.” 50 Nikodemu wu tɛ nuuɲ wi wu kintutu ki Befarasii, wu tɛ geɛɛ jobe chimu ŋɛɲ Jiso wɛ tɛ nuuɲ fe. Bii li bee laa, 51 “Nchi wusɛɲ beɲɔ

le be sonde nsa wu wi fuki fe be saa be yike be woo fiee fi wu kweɛɲ nsiɲ ni?” 52 Be se bii li wuu laa, “ɔ dza tɛ Galilii ni? Biche le Kɪɲwaati ki Nyɔ-ɔ buɲɔɲ ɔ gii ɔ ŋɛɲ le, nuuɲ ntomfɔɲ wu Nyɔ-ɔ wumu tɛ naa bo Galilii ke.” 53 Be dza mumkpaɲ mumkpaɲ be giɲgi li belu be bee.

8 Jiso dza yɛɛ fiee nuuɲ li Ŋkumɛ wu Biti bi Oli-if. 2 Butuu bo bu woo, se tuu kaari geɛɛ fe yih yi muntofi-i. Beniɲ bechu banche li wuu lichɲ, se shee fekwiiɲ tiifi be. 3 Beniɲ be tiifi benchi mɔɔ Befarasii dza be be be kweɛɲ wumu e be tɛ kɔɔ wu gimi be nyume wumu. Si be tɛ be be wu le, be leeki wu limfwe, 4 be tee li Jiso-ɔ le, “Wi wu ntiife, kweɛɲ wuni wɛ e be kɔɔ wu gimi be nyume wumu. 5 Le benchi-i, Mɔɔse tɛ tee le wuni kweɛɲ be gii be tome wu be ta butome kwi. ɔ tee fio le la?” 6 Be tɛ feti le be teeki Jiso bu teeki le fiimfe be je be se kɛmɛ fiee fi be gii be kɔɔ wu li fi-i. Se nuuɲ le, Jiso tɛ guumɛ tɛeki fiee fekwiiɲ be kwaɲ. 7 Be ba nɛe be lemi fe be fiengisi wu. Se dza leɲ we tee li bee le, “E wi nuuɲ lu li be-eɲ linti wu kɛmi yɛ bubiɛ ke, saa nuuɲ wi wu ŋkosi wu gii toɲ kweɛɲ wuni be tɛtɛ.” 8 Si Jiso tɛ tee le, tuu kaari guumɛ tɛeki fiee fekwiiɲ be kwaɲ. 9 Le be woo fiee fi Jiso tee, be bechi be saangini mumkpaɲ mumkpaɲ mbɛɛche li bekaɲɲ li. Be saangɛ, se she nɛe kweɛɲ wɛ kwaa lemi fe bee Jiso. 10 Jiso kaari leɲ we, bii li kweɛɲ wɛe laa, “Kweɛɲ, be feɲ? Wi mɛɛɲ ki nuuɲ ke lu wu tee le ɔ kɛmi nɛe le ɔ kwi ke ni?” 11 Se tuu le, “Wi mɛɛɲɔ ki nuuɲ ke lu ke, Taa.” Jiso biee tee le, “Nuuɲ nte ntee tɛ le ɔ kɛmi le ɔ kwi ke. ɔ giɲgi, bɛɛɛni kiɲ ɔ ni tuu ɔ fe bibifi ke.” 12 Jiso tuu kweɛɲ li beniɲ belu-u le, “E mi kiɲ'wofu ki li nshɛ yini-i. Mɔɔ nuuɲ noo wu biki mi le, nuuɲ tɛ naa le ni dɛɲgi li kijibe-e ke. Gii ni kɛmi kiɲ'wofu ki nyɛe ntse li beniɲ li.” 13 Befarasii se tee li wuu le, “ɔ lemmɔ le nsa lejɲ kii kikoo ko. Fiee fi ɔ tiiti kɔchini yɛ ke.” 14 Jiso tuu li bee le, “Mɔɔ nuuɲ le nlemɔɔ lejɲ le nsa-a fe kikoo ke-eɲ, ke fiee fi ntiiti kɔchini fiee, kife ŋkii fe mi ndza fe, ŋkii tɛ fe ŋgiɲgi fe. Se nuuɲ le ne kii yɛ fe mi ndza mɔɔ fe ŋgiɲgi fe ke. 15 Ne seki baa beniɲ si beniɲ be bo. Nti nseki yɛ fiɲ wi ke. 16 Se nuuɲ le, e nuuɲ le nsekɔɔ wi, ke nsekɔɔ le dze yi tsaɲɲ li, kife nseki yɛ mi mbiɲ ke. Nsekɔɔ tɛɛ Baa wɛɲ wu toɲ mi. 17 Le kɪɲwaati kine ki benchi-i, be tɛɛ baa le, e beniɲ lemi le nsa jɲɲ bɛfe, ke cheɛɲ. 18 Nlemi le nsa jɲɲ kii kikoo keɲ,

Baa wɛɲ wu toɲ mi lemi tɛ lɛ nsa wɛ-ɛɲ lɛɲɲ.” 19 Be se bii li wuu laa, “Baa wa nuuɲ fɛɲ?” Jiso tuu le, “Nɛ kii yɛ mi, kɛ Baa wɛɲ kɛ. Bɛɛ le nɛ ni nɛ kii mi, bɛɛ nɛ kii tɛ Baa wɛɲ.” 20 Jiso tɛ tiiti bɛɛ bini ɛ tɛ tiifi bɛniɲ li yih yi muntofi-i lichɲ fɛ kintsii ki bɛ tɛ shiɲ bɛ nyɛɛ kwa fɛ li yih yi muntofi-i. Se nuuɲ le, wi ti mɛɛɲ wu ki kɔɔ kɛ, kɛfɛ mfi wɛ ti mɛɛɲ ki kɔɔɛ kɛ. 21 Jiso tuu tɛɛ li bɛɛ le, “Ŋgiɲɔɔ, nɛ gii nɛ shɛ nɛ ɔɔɲ mi nɛ kwiye li bibifi binɛ-ɛ. Fɛ ŋgiɲgi fɛ, nuuɲ nɛ tɛ bɛ fɛ kɛ.” 22 Bejuu se bii laa, “Gii wo yi yɛɛ ni, se tiiti lɛ fɛ giɲgi nuuɲ tɛɛbɛɲ tɛ tɛ bɛ fɛ kɛ?” 23 Jiso tɛɛ li bɛɛ le, “Nɛ dza laaɲkwiɲ, mi dza fiɛɲ liboo. Nɛ nuuɲ bɛniɲ bɛ li kwɛɛɲ wuni-i. Nnuuɲ yɛ wi wu li kwɛɛɲ wuni-i kɛ. 24 Mi nteɔɔ bɛɲ le nɛ gii nɛ kwiye li bibifi binɛ-ɛ linti. Nɛ kɛɛ le nɛ gii nɛ kwiye li bibifi binɛ-ɛ fɛ nɛ mɛɛɲ ki bɛɲ kɛ le ɛ mi wulu kɛ.” 25 Be se bii li wuu laa, “ɛ wɛ noo?” Jiso tuu le, “Nnuuɲ wi wu ntuu tiiti kii wu li bɛ-ɛɲ fɛ mbɛɛɛɛ wɛ. 26 Ŋkɛmɔɔ bɛɛɛ ŋɛɛ bi nuuɲ nteɛ kii bɛɲ mɔɔ bɛɛɛ ŋɛɛ bi nuuɲ nsaa bɛɲ lu. Se nuuɲ le, nnuuɲ nte mɛ fɛ le kɛ, wi wu toɲ mi, nuuɲ wi wu chɛɛɲ. Fieɛ fi ntiiti li nshɛ yini-i nuuɲ fi mi ŋ'woo li wuu.” 27 Si tɛ tɛɛ le, bɛ ti mɛɛɲ ki kɛɛ kɛ le tiiti li bɛɛ nuuɲ kii Baa wɛ kɛ. 28 Nɛɛ le, Jiso se tɛɛ li bɛɛ le, “Mfi wu nɛ shiɲɛ Ŋwanɛwi liwɛ, nɛ se kɛɛ le ɛ mi wulu, mɔɔ le mɛfeti yɛ fieɛ fimu li bungga bwe-ɛɲ kɛ, le ntiiti ni nuuɲ si Baa wɛɲ tifi mi. 29 Wi wu toɲ mi wɛ bɛ mi. Mɛɛɲɔ ki chɛɛ kɛ mi le ni nuuɲ mi mbiiɲ kɛ, kɛfɛ nti mɛfeti bɛɛ mfi kwi nuuɲ bi dzeɲ fɛ wu-u.” 30 Si Jiso tɛ tɛɛ bɛɛ bini ni, bɛniɲ ŋɛɛ gɛɛ shɛɲ li wu-u. 31 Jiso se tɛɛ nuuɲ li Bejuu bɛ tɛ gɛɛ shɛɲ li wuu le, “ɛ nɛ ba nɛ lemi li jɛ yɛ-ɛɲ, nɛ ni nɛ nuuɲ bɛniɲ bɛɲ bɛ chɛɛɲ bɛ kintutu-u, 32 nɛ gii nɛ kɛɛ chɛɛɲ, chɛɛɲ wulu wu se fɛ nɛ bo li bumfa-a.” 33 Be tuu li wuu le, “Tɛ nuuɲ kini ki Abrahama-ɲ, tɛ ti mɛɛɲ baa mɔɔ saa ki nuuɲ kɛ bɛmfa li tsɛɲ yi wumu-u kɛ. Fi gɛɛɲ fi ɔ tuu tiiti lɛ tɛ gii tɛ bo li bumfa-a?” 34 Jiso tuu li bɛɛ le, “Ntiitɔɔ bɛɲ chɛɛɲ chɛɛɲ le wi kwikwi wu feti bibifi nuuɲ mɛfwa wu bibifi. 35 Mɛfwa nuuɲ tɛ ba le ni nuuɲ ŋwanɛ yih yi nuuɲ lu mfi kwi kɛ. ɛ ŋwanɛ yih kwaa wu ti bɛɛ ba ŋwanɛ yih mfi kwi. (aiɔn g165) 36 Bɛɛɛni, ɛ ŋwanɛ buu bɛɲ li bumfa-a, kɛ nɛ gbɛɛɲ baa nɛ bo li buu chɛɛɲ. 37 Ŋkiiɔ nɛɛ le nɛ nuuɲ kini ki Abrahama-ɲ, se nuuɲ le, nɛ wɛki baa nɛɛ le nɛ wo mi kɛfɛ jɛ yɛɲ kɛmi yɛ kintsii li yi yɛɛ-ɛ kɛ. 38 Ntiitɔɔ nuuɲ fieɛ fi ŋiɲgi li Baa wɛ-ɛɲ, nɛ se feti fine tɛ nuuɲ fieɛ fi

nɛ woo li chaa wunɛ-ɛ.” 39 Be se tuu li wuu le, “Baa wusɛɲ nuuɲ Abrahama-ɲ.” Jiso tɛɛ li bɛɛ le, “ɛ nɛ tɛ nuuɲ bɔɔɲ bɛ Abrahama-ɲ, kɛ bɛɛ nuuɲ nɛ feti fieɛ fi Abrahama-ɲ tɛ feti. 40 Nnuuɲ wi wu tɛɔɔ bɛɲ chɛɛɲ wu mi ŋ'woo li Nyɔ-ɔ. Se nuuɲ le, nɛ se wɛki baa le nɛ wo mi dɛɛni, fini nuuɲ yɛ fieɛ fi Abrahama-ɲ tɛ feti kɛ. 41 Nɛ feti baa nuuɲ fieɛ fi baa wunɛ feti.” Be tɛɛ li wuu le, “Tɛ nuuɲ yɛ bɔɔɲ bɛ bɛ bɛ kwiɲ kɛ. Tɛ kɛmi Baa wusɛɲ mumkpaɲ, wu nuuɲ Nyɔ.” 42 Jiso tɛɛ li bɛɛ le, “ɛ Nyɔ bɛɛ yi nuuɲ baa wunɛ, bɛɛ nɛ kɔɲgisi mi, kɛfɛ mi ndza nuuɲ fɛ Nyɔ-ɔ mi nɛ mbɛ. Mɛɛɲɔ ki mbɛ kɛ fɛni li bungga bwe-ɛɲ kɛ. ɛ yi yi toɲ mi. 43 Fi gɛɛɲ fi nɛ mɛɛɲ ki woo kɛ fieɛ fi ntiiti kɛ? Fi fieɛ nɛɛ kɛfɛ nɛ kɔɲgisi yɛ le nɛ woo jɛ yɛɲ kɛ ni? 44 Nɛ nuuɲ bɔɔɲ bɛ chaa wunɛ wu Kɲkundi-i, fieɛ fi nɛ kɔɲgisi nuuɲ le nɛ fɛ fieɛ fi chaa wunɛ wɛki. Tɛ nuuɲ wi wu woyi bɛniɲ fɛ mbɛɛɛɛ. Kɛmi yɛ fieɛ fi fɛɛ bɛ chɛɛɲ kɛ, kɛfɛ chɛɛɲ nuuɲ yɛ li wuu kɛ dududu. Mfi wu yɛɲgi binɛɛ tiiti nɛɛ si kɲɲɛ kɛɛ ti nuuɲ, kɛfɛ ti nuuɲ wi wu binɛɛ tuu nuuɲ tɛ binɛɛ. 45 Se nuuɲ le, ntiitɔɔ fiɛɲ nuuɲ chɛɛɲ, fieɛ fieɛ fi nɛ mɛɛɲ baa ki bɛɲ kɛ mi kɛ. 46 ɛ noo li bɛ-ɛɲ linti wu nuuɲ doonɛɛ bibifi bi mi mɛfɛ? Si fieɛ fi ntiiti li bɛ-ɛɲ nuuɲ chɛɛɲ, fi gɛ la fi nɛ mɛɛɲ ki bɛɲ kɛ mi kɛ? 47 Wi wu nuuɲ wi wu Nyɔ ti wuki jɛ yi Nyɔ. Fieɛ fi nɛ ti wuki yɛ jɛ yi Nyɔ nuuɲ kɛfɛ nɛ nuuɲ yɛ bɛniɲ bɛ Nyɔ-ɔ kɛ.” 48 Bejuu se tɛɛ li Jiso le, “Tɛ bɛɛ tɛ mɛɛɲ ki tɛɛ kɛ chɛɛɲ le ɔ nuuɲ wi wu Samaaria bɔɔɲ bɛ Kɲkundi-i se nuuɲ li wɛ-ɛ ni?” 49 Jiso tuu li bɛɛ le, “Nchindaa wu Kɲkundi nuuɲ yɛ li mi-i kɛ. Ŋguundi fiɛɲ nuuɲ Baa wɛɲ, bɛɛɛni nɛ se guundi yɛ mi kɛ. 50 Fi nuuɲ yɛ le ŋ'wɛkɔɔ bukoɔɲ bu nɔɲa li yi yɛɲ. Wi wɛ lu mumkpaɲ wu wɛki bu, ɛ wu wu sondini bɛnsa. 51 Ntiitɔɔ bɛɲ chɛɛɲ chɛɛɲ le ɛ wi wuki jɛ yɛɲ, tɛ naa woo kintsii ki kwe-ɛ kɛ.” (aiɔn g165) 52 Bejuu tɛɛ li wuu le, “Tɛ kɛɛ baa dɛɛni le bɔɔɲ bɛ Kɲkundi-i baa li wɛ-ɛ. Abrahama-ɲ tɛ kwi, bentomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ kwiye tɛ, ɔ se kwɛɲgi le wi wu wuki jɛ ya, tɛ naa woo kintsii ki kwe-ɛ kɛ. (aiɔn g165) 53 ɔ yɛki taa wusɛɲ wu Abrahama-ɲ wu tɛ kwi, ɔ yɛki bentomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ bɛ tɛ kwiye tɛ ni? ɔ gbɛɲgi ɔ bɛɛɛɛ li ɔ nuuɲ la?” 54 Jiso tuu le, “ɛ ntsakisi yi yɛɲ, kɛ fi fieɛ nuuɲ yɛɛ. ɛ Baa wɛɲ wu tsakisi mi, se nuuɲ wu wu nɛ kwɛɲgi le ɛ wu Nyɔ-ɔ yɛɛ. 55 Se nuuɲ le, nɛ kii yɛ yi kɛ. ɛ nɛɛ mi kwaa wu ŋkii yi. ɛ mi ndza mi nteɛ le ŋkii yɛ yi kɛ, kɛ mi wɛ nuuɲ jɲiɲgi li Baa wɛ-ɛɲ, nɛ se feti fine tɛ nuuɲ fieɛ fi wi wu binɛɛ si bɛɲ. Se nuuɲ le, si fi nuuɲ ni,

ḡkii yi, ḡ'wuki je ye. 56 Baa wune wu Abraham tē neki le ḡii ḡeḡ jo yeḡ. Tē ḡeḡ, se nēēē.” 57 Bejuu se dzake be bechi be tiiti le, “Ḳ mēḡo ki bo kē biya mbaanshiḡ kē, o se tiiti le o tē ḡeḡ Abraham ni?” 58 Jiso tuu li bee le, “Ntee beḡ cheḡḡ cheḡḡ le, fē Abraham tē nuuḡ, nnuuḡ.” 59 Le be woo le, be se kwache ta le be tome Jiso lu. Jiso weḡ bo li yih yi muntofi-i.

9 Le Jiso tuu dza ni deḡḡi, ḡeḡ nyuu wumu ε be tē bie wu nuuḡ kinyēē. 2 Bōḡḡ bee be kintutu-u bii li wuu laa, “Labai, ε noo wu tē fē bubieē wi wuni se nuuḡ kinyēē? ε wu wu tē fē, mōo tee bee ni le?” 3 Jiso se tuu li bee le, “Fi nuuḡ ye le wi wuni tē fē bubieē kē ni bee tee kē. Be tē bie wu le le nime chi Nyō-o doonche yi yi chi li wuu bwiḡ. 4 Tēbeḡ kēmi le tē niḡ nime chi wi wu toḡ mi mēḡ fēnsahaḡ. Kijibe beē kēē nuuḡ mfi wu wi nuuḡ tē niḡ fiee kē. 5 ḡḡenu mbochu mōo nuuḡ li mfi wu la le si nuuḡ si li nshe yini-i, ε mi kiḡ'wofu ki li nshe yini-i.” 6 Si Jiso tē yō n'yōru wuni ni, kwiye budii fekwiḡ, tō be nshe kuse wi wulu li lii, 7 se tee li wuu le, “ḡēē o tsootse le Kindundu ki Siloḡ.” (Bukoḡ bu Siloḡ nuuḡ le, “Be toḡ.”) Se ḡeḡ tsootse, kaarisi beē ḡiḡḡi biee kituḡ. 8 Beniḡ be tē tsiḡ li wuu lichḡ mōo beniḡ be tē shiḡ be ḡiḡḡi wu si wi wu munlēkōo be tē tamaa laa, “Wuni nuuḡ nēē wi wu tuu shiḡ shiiti lēki biee wē nēē ni?” 9 Bamu tē tiiti le, “ε wu.” Bamu le, “Aay, bosinōo bu bosine.” Wi wulu kibēē se tee le, “ε mi wulu.” 10 Se nuuḡ le, be se bii li wu laa, “Lii ya se ḡeḡ yi ḡwiye?” 11 Tuu le, “Wi wu be teenyi le Jiso bee wu tō nshe wu kuse mi li lii li, wu tee li mi-i le, ḡḡeḡ ntsootse le dzōo yi Silo-ḡ. Mi nse ḡḡeḡ mi ntsootse, lii yeḡ se ḡwiye.” 12 Be bii li wuu laa, “Nuuḡ fēḡ?” Se tuu le, “ḡkii ye kē.” 13 Be tē dza be dzō wi wu tē shiḡ nuuḡ kinyēē wē, be ḡeḡ be wu fē Befarasii. 14 Jiso tē tō nshe tuu ḡwiye lii yi wi wu nuuḡ jobe chi beshiinshi. 15 Befarasii baa tuu be bii li wi wulu-u si fi bee fi ka lii yee se ḡwiye. Se tee li bee le, “Bee kuse lii yeḡ be nshe, mi ḡḡeḡ mi ntsootse mi nse mbechi ḡiḡḡi biee.” 16 Befarasii bamu tee le, “Wi wuni mēḡo ki dza kē fē Nyō-o kē, kife nindōo jobe chi beshiinshi.” Bamu tee fibee le, “ε nuuḡ le wi feti biee bibifi, ḡeḡ se ni feti ḡwaani biee bi doonchi bunḡa bu Nyō-o bini?” Buga se be le bee lenti. 17 Be tuu be kaari be bii li wi wē laa, “Ḳ tee fio le la kii wi wulu si bee ḡwiye lii ya le?” Tuu le,

“Wi wulu nuuḡ ntomfōḡ wu Nyō.” 18 Bejuu ti mēḡ ki beḡ kē le wi wulu tē shiḡ nuuḡ kinyēē be se ḡwiye lii yee kē, be dēndē be teḡ ni bee tee, be be. 19 Be se bii li bee laa, “Wuni nuuḡ nēē ḡwane nē wu nē kwēḡḡi le nē tē bie wu bo kinyēē wē ni? Fi ḡeḡ se tuu ḡiḡḡi biee dēēni?” 20 Ni bee tee tuu le, “Tē kii baa buḡḡ le wuni nuuḡ ḡwane seḡ wu tē tē bie nuuḡ kinyēē wē. 21 Se nuuḡ le, si fi dēndē se ḡiḡḡi biee dēēni, tē kii ye kē. Tē kii ye tē wi wu ḡwiye lii yee kē. Bii yeḡḡ nuuḡ li wuu. Wē wi wu kaḡ, nuuḡ tee be kimfime kēē.” 22 Ni bee tee tē tee le kife be tē chendi Bejuu, fi se nuuḡ le Bejuu tē kōo be ḡeē le ε wi mōḡ wu tee be kimfime kēē le Jiso nuuḡ Kinsofu ki Nyō tē kaache, be koḡḡ be mwe li yih yibe yi lēkē li Nyō-o. 23 Fieē fiee fi ni bee tee tē tiiti le, ε wu wi wu kaḡ, le be bii nuuḡ li wuu. 24 Li kinga kife-ε, be tuu be teḡ wi wu tē saa nuuḡ kinyēē wē, be tee li wuu le, “Tee cheḡḡ wa, n'yōonche ḡeḡ li Nyō-o, tē kii baa fiseḡ le wi wuni nuuḡ wi wu feti bibifi.” 25 Tuu le, “Dēḡ feti bibifi lee, ḡkii ye kē. Fiee fi ḡkii fimumpḡḡ nuuḡ le ntuu nshiḡ nnuuḡ kinyēē, dēēni ḡḡiḡḡo biee.” 26 Be se tuu be bii li wuu laa, “ε la fi bee fē be wē? Be fē niḡ wu se ḡwiye lii ya?” 27 Tuu li bee le, “Mbee nsaa mi ntee li be-ḡ, nē mēḡ ki kōḡḡi kē le nē woo kē. Nē tuu weki le nē woo nuuḡ la? Nē weki le nē nuuḡ tē beniḡ bee be kintutu-u ni?” 28 Be gaashe wu bugaashe be tiiti le, “ε wē wi wu kintutu. Tē nuuḡ fiseḡ beniḡ be kintutu ki Mōose-ε. 29 Tē kii Mōose nuuḡ wi wu Nyō tē shiḡ yi tiiti biee be wu. Se nuuḡ le, wi wuni, tē kii ye fē wu bo fē kē.” 30 Wi wulu tuu le, “Hebee, fiḡḡ fiee fi tēēmi! Nē kwēḡḡi le nē kii ye fē wi wuni bo fē kē ni? Se nuuḡ le wu ḡwiyo lii yeḡḡ. 31 Nē ni kii le Nyō ti wuki ye nleke wu wi wu feti bibifi kē. Se nuuḡ le, ε wi guundi li Nyō-o feti biee bi yi kōḡḡisi, kē Nyō ḡii ni yi wuki nleke li Nyō-o we. 32 Si nshe yini tē bechi be mēḡ baa saa ki woo kē le wi ḡwiyo lii yi wi wu be tē bie mwe nuuḡ kinyēē kē. (aḡn ḡ165) 33 Bee le wi wuni ni mēḡ ki bo fē Nyō-o kē, wu kēmi ye bunga bu fēfē fiee kē.” 34 Be tuu li wuu le, wē wu be tē bie li bibifi linti dududu, o se wekōo le o tifi bee ni? Si be tē tee le, be koḡḡ wu le bee lenti. 35 Jiso woo le be koḡḡ baa be wi wulu le bee lenti, ḡwēḡ ḡōḡḡ ḡeḡ wu, bii li wuu laa, “Ḳ ḡeēo shēḡ li ḡwanewi-i ni?” 36 Se tuu le, “Wi wulu nuuḡ noo baa weḡ? Tee nēē mi, nse ḡḡeē shēḡ yeḡḡ li wuu.” 37 Jiso tee li wuu le, “Ḳ ḡeḡḡo wu kituḡ.

Ἐ wu wəo yeti nəe wu dəeni.” 38 Wi wulu se biee tee le, “Taa, mi ngeə.” Le tee le, se toŋ nún wu limfwe boŋ wu. 39 Jiso se tee le, “Mi mbəəo li nshə yini le bə saa beniŋ, le beniŋ bə nŋiŋi yə biee kə, nŋə biee, beniŋ bə nŋiŋi biee, to binyeə.” 40 Le Jiso kweeŋ le, Befarasii bə tē nuuŋ li wuu lichŋ woo, bə se bii li wuu laa, “Tē nuuŋ tē binyeə ni?” 41 Jiso tee li bee le, “Bee nuuŋ le nē nyee, bee nuuŋ tsan yinē yi nuuŋ waan li bibifi. Se nuuŋ le si nē kwəŋgi dəeni le nē nŋiŋi baa biee, bibifi binē gii bi ba bə beŋ.”

10 “Ntee beŋ cheeŋ cheeŋ le, ε wi lii le mban wu nshóŋ li, wu nle le fweeŋ wu mban nsŋ, wu tuu wu beeŋ nuuŋ li mban wu se le, kə mwe wə wih, tuu nuuŋ wi wu lochi biee le buŋga-a. 2 Se nuuŋ le wi wu nuuŋ le kiichi nshóŋ ti bēe lii fiee nuuŋ le fweeŋ wu mba-aŋ. 3 Wēe wi nuuŋ ε wi wu kiichi fweeŋ wu mban wulu bēe gwiyi mban wulu li wuu, se le teen nshóŋ yi nuuŋ yee li bukoŋ li, yi woo je ye, se dzo yi bo bə yí. 4 Mfi wuu buu nshóŋ yee chichi ləkuuŋ, se giŋgi limfwe teenyi nshóŋ yilu yí biki wu, kife yí kii je ye. 5 Bēe ε nuuŋ wi wu gwe, yi tē biee wu kə. Yi kiifi wu, kife yí kii yə jé yí wi wulu kə.” 6 Le Jiso wa nŋanŋaa chini li bee ni, bə tē mēŋ ki kēe kə fiee fi tiiti li bee le nŋanŋaa chilu kə. 7 Se nuuŋ le, Jiso se tē tuu tee li bee le, “Ntee beŋ cheeŋ cheeŋ le, ε mi wu nuuŋ fweeŋ wu mban wu nshóŋ keti le. 8 Beniŋ bechu bə tē saa bə bə mi limfwe nuuŋ beyi mao beniŋ bə lochi biee le buŋga-a. Se nuuŋ le, nshóŋ tē mēŋ ki yike fiee fi bə tē tiiti kə. 9 ε mi fweeŋ wu mban. ε wi ka li mi-i, mwe se le, kə gii kəme kinsofu. Mwe gii ni nuuŋ si nshóŋ yi ti buti yi gēŋ yi ji biee, yi kaari yi to lejŋ yi le le mba-aŋ. 10 Wih ti bēe nuuŋ le yi, le wo, mao le biifi biee. Mi mbəəo fieŋ le beniŋ kəme nuuŋ ntse, ntse wu gbēŋ wu yiŋe nŋe. 11 ε mi kiŋkiiche ki nshóŋ le ki dzeŋ. Kiŋkiiche ki nshóŋ le ki dzeŋ ti nyee ntse wu ki le ki kwi kii nshóŋ yí ki. 12 Wi wu bə dzo si wi wu nime, wu nuuŋ yə kiŋkiiche ki nshóŋ le kə, wu nshóŋ nuuŋ yə yee kə, bēe ε wu nŋə mbəəŋku bēe, tuu chinē li nshóŋ yilu kifi, mbəəŋku shē kəo nshóŋ yimi, yimi se saanŋe. 13 Ti kiifi kife bə dzo baa wu bu dzətsu si wi wu nime, mēŋ ki kwi kə fiee fē nshóŋ yilu-u kə. 14 ε mi kiŋkiiche ki nshóŋ le ki dzeŋ. Se nuuŋ le, nŋii nshóŋ yi nuuŋ yəŋ, nshóŋ yəŋ se kii tē mi, 15 Nēe si Taa kii mi, nse nŋii tē Taa,

mi nyəo ntse wəŋ le nŋkwi kii nshóŋ yəŋ. 16 Nŋkəmoə nshóŋ yimi yi nuuŋ yə li kintutu kini-i kə. Nse nŋkəmoə le mbē bə yi tē, yi ni yi wuki je yəŋ, kintutu ki nshóŋ le to kimumkpaŋ se kiŋkiiche ki nshóŋ le ni ki nuuŋ kimumkpaŋ. 17 Mi nyəo ntse wəŋ le nŋkwi, le nuuŋ nəe nŋaari mfi ntse wəŋ lejŋ. Fini nuuŋ fiee fi Baa wəŋ kəŋgisi mi. 18 Wi nuuŋ yə lu wu dzeti ntse wəŋ kə. ε mi wu nyə ntse wəŋ li nŋəŋgise wē-əŋ. Nŋkəmoə buŋga le nyə ntse wəŋ le nŋkwi, nŋkəmi buŋga le nŋaari mfi ntse wəŋ lejŋ. Fiŋ fiee fi Baa wəŋ tee le mfc.” 19 Le Jiso tee biee bini ni, buga se ka bu bə li Bejuu li linti. 20 Bə bə nŋe se tuu bə tiiti le, “Kəmoə benchindaa bə kiŋkundi-i, jetəo. Nə yiki la li wu-u?” 21 Se nuuŋ le bamu se tiiti le, “Nŋaani chini tefe nuuŋ yə chi wi wu kəmi bəəŋ bə kiŋkundi-i kə. Nchindaa wu kiŋkundi nuuŋ gwiye lii yi kinyeə ni?” 22 Tē nuuŋ mfi wu Tsəno chimu chi nuuŋ le bə kimi si bə tē kaari bə gwiye yih yi muntofi Jerosaleŋ 23 Jiso gēŋ kanyi fē yih yi muntofi-i, fē kiji ki Salimu-u. Mfi wēe tē nuuŋ mfi wu fokpəŋ. 24 Bejuu dza bə kəne wu lenti, bə bii li wuu laa, “o gii o gēe bee tē ba li mēŋine ni nsŋŋ gēŋ bo buŋ? ε nuuŋ wē o nuuŋ Kinsofu ki Nyə tē kaache, o tee bee waan.” 25 Jiso se tuu li bee le, “Mi nteeə beŋ, nē mēŋ ki beŋ kə. Niŋ yi nindi li bukoŋ bu Baa wəŋ doonchi wi wu nuuŋ mi. 26 Se nuuŋ le, nē nuuŋ tē beŋ kə, kife nē nuuŋ yə li kintutu kəŋ ki nshóŋ le kə. 27 Nshóŋ yəŋ ti wuki je yəŋ. Nŋkii yi, yi se biki mi, 28 nyee ntse wu kimake li yi. Yi nuuŋ tē naa laye kə. Wi nuuŋ yə lu wu nuuŋ naa lo yí li tsan yəŋ kə. (aion g165, aionios g166) 29 Baa wəŋ wu nyə nshóŋ yilu li mi-i yekəo wi kwi, wi nuuŋ yə lu, wu nuuŋ lo yi li tsan yee li kə. 30 Tēe Baa wəŋ tē baa fiee fimumkpaŋ.” 31 Bejuu ka bə kwache ta le bə tome wu lu. 32 Jiso se bii li bee laa, “Nē nŋə baa nime chi dzeŋ nŋe chi Baa wəŋ tee le ni mfeti. ε kii chi la chi nē wēki le nē tome mi kii chi?” 33 Bə se tuu li wuu le, “Tē tomi yə wē nuuŋ kii nime chi dzeŋ chi o fē kə. Tē tomi baa wē nuuŋ kife o bifisəo bukoŋ bu Nyə-o. ε wē wiwoŋ, o se tuu o kwəŋgi le o nuuŋ Nyə.” 34 Jiso tuu li bee le, “Mao bə tseə baa le Kiŋwaati kinē ki benchi-i, Nyə tiiti le, ‘Mi ntee nəe le ε beŋ benyo ni?’ 35 Nyə teenyi beniŋ belu le benyo, ε bə belu bə jə ye tē bēe li bee, tē kii baa le fiee fi nuuŋ le Kiŋwaati ki Nyə nuuŋ tē fiiki kə. 36 Si fi nuuŋ ni, ε kii la fi nē tiiti li wi wu Tee tsaa wu wu toŋ li kwēŋ wuni le bifisəo bukoŋ bu Nyə-o, kife

wu tee kwaa le ε wu Ɔwane Nyo? 37 Ɛ mfeti ye nuuŋ niŋ yi Baa weŋ ke, kiŋŋ ne ni beŋ li mi-i ke. 38 Se nuuŋ le, ε mfeti nuuŋ yí, ε ne mæŋ ki beŋ ke li mi-i ke, ne beŋ li yi-i, ne bəseyi ne kəe le Baa weŋ nuuŋ li mi-i, nuuŋ tɛ li wu-u.” 39 Bejuu tuu be wɛki le be kɔɔ wu, bɛdɛɛni se dime li tsəŋ yi bee. 40 Jiso tuu gɛɛŋ lenchi to Dzɔɔ yi Joodaŋ luwiŋ fɛ Joɔŋ tɛ saa lisi beniŋ li dzɔɔ, se nuuŋ fe. 41 Beniŋ nge bɛɛ be ŋiŋgi wu. Be dza be tee le, “Joɔŋ tɛ mæŋ ki fɛ kɛ fiee fimu fi doonchi bunɔŋa bu Nyo-ɔ kɛ. Se nuuŋ le fiee fichu fi tɛ yeti kii wi wuni nuuŋ nɛɛ cheɛŋ.” 42 Bɛdɛɛni, beniŋ nge se gɛɛ shɛŋ li Jiso-o fe.

11 Wumu wu bukoɔŋ bwee tɛ nuuŋ le Lasɔɔ tɛ dza gendi. Tɛ nuuŋ wi wu kitoŋ ki Betani, tsiŋ fe bee dzɛmi yee yi tɛ nuuŋ Maariya bee Maata. 2 Maariya wuni wu ŋwaani wu Lasɔɔ tɛ gendi, ε wu wu tɛ fwa bikaa bi Taa le be mæŋ me sɛendi ni shuunŋ, wɔɔye be yi ye yi lifa. 3 Si tɛ gendi le, dzɛmi yee yilu biee yi tuumi ntɔŋ li Jiso-o le, “Taa, wi wuu ti kɔŋgisi wɛ gendɔɔ.” 4 Le Jiso woo ntɔŋ wulu, tee le, “Chigɔŋ chini nuuŋ ye chi kwe-e kɛ. Chi cheɛ le chi doonche bunɔŋa bu nuuŋ bu Nyo-ɔ, ke Ɔwane Nyo se naa kɛme bukoɔŋ bu nɔŋa kii chi.” 5 Jiso tɛ kɔŋgisi Maata bee ŋwaani wu Maariya mɔɔ Lasɔɔ nge. 6 Se nuuŋ le, mfi wu tɛ woo le Lasɔɔ gendɔɔ, tuu tsi fɛ tɛ nuuŋ fɛɛ jo faa. 7 Lejŋ lɛlu, tee li bɔɔŋ bee be kintutu-u le, “Tɛ kaari tɛ to Judiya.” 8 Be bii li wuu laa, “Labai, ε nɛɛ mfo mfo fɛ Bejuu tuu be wɛki le be tomɛ wɛ be ta le ɔ kwi, ɔ se tuu ɔ karisi ɔ tuu fe ni?” 9 Jiso tuu li bee le, “Ɛ nɛɛ bikaa bi mfi yoofi ntso bɛfɛ bi nuuŋ li jobɛ ni? Ɛ wi dɛŋgi fɛnshaŋ, kɛ mwe nuuŋ tɛ kɔtɛ li fiee li kɛ, kifɛ kiŋ'wofu ki li nshe yini-i wuuti kɛɛ. 10 Se nuuŋ le, ε wi dɛŋgi butuu, kɛ mwe nuuŋ kɔtɛ, kifɛ ŋiŋgi ye kiŋ'wofu kɛ.” 11 Si tɛ kweɛŋ le, tuu tee li bee le, “Nsəŋ yisɛŋ yi Lasɔɔ lee ye, bɛdɛɛni, ŋgii ngeɛŋ ŋkaanŋgi wu li chilɛfɛ chilu-u.” 12 Bɔɔŋ bee be kintutu-u se tee li wuu le, “Taa, ε fi nuuŋ le wu leɔɔ, kɛ gii kaanŋgi.” 13 Jiso tɛ tiiti nuuŋ kii kwe yi Lasɔɔ, bɛdɛɛni be wuki le liitɔɔ nuuŋ chilɛfɛ chi chilɛfɛ. 14 Jiso se tee li bee tsaŋ le, “Lasɔɔ kwio kituŋ. 15 Se nuuŋ le, ŋ'wukɔɔ bujɔŋ kii beŋ le ntɛ nuuŋ ye fɛ kɛ, ke nɛ se gɛɛ shɛŋ li mi-i. Tɛ ni tɛ giŋgi fe.” 16 Tome wu bukoɔŋ bwee bumu tɛ nuuŋ le Maŋ, tee li bɔɔŋ bamu be kintutu-u baa le, “Tɛ gɛɛŋ tɛ laa tɛɛbeŋ nuuŋ tɛ kwi tɛ be wu le.” 17 Jiso fɛsi fe, woo le Lasɔɔ

tsio le dzin jo naa. 18 Betani wuni tɛ nuuŋ nɛɛ li Jerosalenŋ lichin si bema bɛfɛ le. 19 Bejuu nge tɛ be le Maata bee Maariya le be gache nshiŋŋ be be kii kwe yi ŋwaani wu be. 20 Le Maata woo le Jiso bɛɔɔ, biee bo le gɛɛŋ le bee wu bikiɛ, se nuuŋ le, Maariya tɛ ba li yih. 21 Maata gɛɛŋ tee li Jiso-o le, “Taa, tuu nuuŋ le ɔ ni ɔ nuuŋ fɛni, ŋwaanɛŋ wu kwiyɛɛ kɛ. 22 Se nuuŋ le, ŋkio le mɔɔ nuuŋ dɛɛni, mɔɔ nuuŋ la fi ɔ lɛkɛ li Nyo-ɔ le, kɛ yi gii yi nyɛɔ.” 23 Jiso tee li wuu le, “Ŋkio nɛɛ le gii kaari bo jobɛ chi kimerise chi beniŋ gii naa be ni be buti li kwe-e.” 25 Jiso tee li wu-u le, “Ɛ mi wu mbusi beniŋ li kwe-e, ε mi wu nyɛ ntɛɛ li beniŋ li. Wi wu gɛɛ shɛŋ li mi-i mɔɔ kwi, kɛ mwe gii ni nuuŋ lu, 26 mɔɔ nuuŋ noo wu mæŋ lu dɛɛni wu gɛɛ shɛŋ li mi-i nuuŋ tɛ naa kwi kɛ. Ɔ beŋo fini ni?” (aiŋ ɠ165) 27 Se beŋ le, “iŋ Taa, mi mbeŋo le ɔ nuuŋ Kinsofu ki Nyo tɛ kaache. Ɛ wɛ Ɔwane Nyo wu tɛ nuuŋ le gii naa be li nshe yini-i.” 28 Le Maata tee le, se gɛɛŋ teenŋ Maariya wu ŋwaani, yo li wuu fekwiŋ fekwiŋ le, “Wi wu Ntiife wɛ fɛni kituŋ, teenyo wɛ.” 29 Si tɛ woo le, se dzake gɛɛŋ nɛŋ wu. 30 Tɛ nuuŋ ε Jiso mæŋ saa ki le kɛ li kitoŋ kilu-u kɛ. Tɛ gii mæŋ nɛɛ fɛ Maata tɛ gɛɛŋ nɛŋ wu fe. 31 Bejuu be tɛ nuuŋ be Maariya be gachi nshiŋŋ, be wu baa nɛŋ si wu dzake wu bo li yih, be dza be biki wu be beechi le giŋgo fɛ dzin le gɛɛŋ ni dii fe. 32 Le Maariya gɛɛŋ fɛsi fɛ Jiso teh nuuŋ, nɛŋ wu, se we li bikaa biee li tee le, “Taa, tuu le ɔ ni ɔ nuuŋ fɛni, tuu nuuŋ ŋwaanɛ wu kwiyɛɛ kɛ.” 33 Le Jiso tuu nɛŋ si dii, Bejuu be tɛ biee wu dii tɛ, fiee filu koŋ wu li shɛŋ nge, yi bee wu. 34 Se dza bii laa, “Nɛ tuu nɛ diiye wu fɛŋ?” Be tee li wuu le, “Taa, bɛ ɔ nɛŋ.” 35 Jiso de. 36 Le Bejuu nɛŋ le, be tee le, “Bichɛ yɛɛŋ nɛ nɛŋ si tuu kɔŋgisi wu.” 37 Se nuuŋ le, bamu se tuu be tee le, “Ɛ wu wu tɛ gwiye lii yi kinyɛɛ, tuu lee ki banŋɛ kɛ wi wuni le wu kwi kɛ ni?” 38 Shɛŋ yee tuu yi sɛsɛ nge. Dza gɛɛŋ fɛsi fɛ dzin yilu-u. Dzin yini tɛ nuuŋ tuuŋ wu be tɛ beŋɛ mfweŋ wulu be tɛtɛ chi nɔŋa. 39 Jiso tee le, “Tsaaki yɛɛŋ tɛtɛ chini.” Maata wu tɛ nuuŋ dzɛmi yi wi wu tɛ kwi wɛ tee li Jiso-o le, “Taa, dɛɛni yani wu saŋo kituŋ. Wɛ jo naa si tuu kwi.” 40 Jiso bii li wu-u laa, “Mbee mæŋ ki ntee kɛ li wɛ-ɛ le ɔ gɛɛ shɛŋ li mi-i, ɔ se nɛŋ bunɔŋa bu Nyo-ɔ ni?” 41 Se nuuŋ le, be se tɛ tsaaki tɛtɛ chilu. Jiso tsaaki lii liwe tee le, “Baa weŋ, nyɛɛɔ kiyoɔni li wɛ-ɛ le ɔ wooɔ nleke li Nyo-ɔ weŋ. 42

Ŋkii ɔ le ɔ ti wuki nleke li Nyo-ɔ weŋ mfi kwi. Se nuuŋ le, ntiitɔ finii deeni le beniiŋ be lemi feni bani se beŋ le ɛ we wu toŋ mi.” 43 Le ni kweŋgi le, waŋ lewe le, “Lasoro, boche!” 44 Wi wu tɛ kwi kituŋ we se biee bo, bibenu biee mɔɔ bikaa biee nuuŋ ɛ be liiŋ be nshenge yi ndu be liiŋ tɛ bushi bwee be nshenge yi ndu. Jiso tee li bee le, “Fanche yeŋ wu, ne gee ni giingii.” 45 Bejuu nge be tɛ bee le Maariya, le be nge fiee fi Jiso fe, be gee shɛŋ li wu-u. 46 Se nuuŋ le, bamu tɛ geeŋ fibee nuuŋ le Befarasii, be tee be fiee fi Jiso fe. 47 Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be Befarasii tuu be konche bikoo bi kweŋ le, be kweŋ le, “E la fi tɛ gii tɛ ge? Wi wuni fetɔɔ biee nge bi doonchi bunɔŋa bu Nyo-ɔ. 48 E tɛ chine le ba ni giingii be fi limfwe, ke beniiŋ bechu gii be gee shɛŋ li wu-u, beniiŋ be Lom be seki bee gii be dza be be be kesi kintsii kiserŋ ki wuuti mɔɔ kitorŋ kiserŋ.” 49 Se nuuŋ le, wi wu be wumu wu bukoon bwee tɛ nuuŋ le Kaifas, wu tɛ nuuŋ kikoo ki bete muntofi-i li kiya kee dza tee fiee li bee le, “Ne kii ye fiee ke dududu. 50 Ne kii ye fi dzɔɔŋ le wi mumkpaŋ kwi li beniiŋ bechu-u yeki fe kitorŋ kichu nuuŋ ki la bu la ke ni?” 51 Kaifas tɛ tiiti ye fiee finii bu nuuŋ bwee ke. Wu si kikoo ki bete muntofi-i li kiya kee tɛ tiiti finii laŋini nuuŋ ntɔŋ wu Nyo le Jiso tɛ kemi le kwi kii kitorŋ ki Bejuu. 52 Tɛ nuuŋ ye nee kii kitorŋ kilu kwaa ke, tɛ kemi le kwi le banche bɔɔŋ be nuuŋ be Nyo-ɔ bechu be li bitɔŋ bim, be nuuŋ li fiee fi mumkpa-an. 53 Mbɛche booyaa, bikoo bi kweŋ le se bechi bi dzeti ntan si bi gii bi fe bi se wo Jiso. 54 Nee le, Jiso tɛ mɛŋ ye denŋi gbanaa le Bejuu li lenti ke. Dza fiee fe geeŋ li kitorŋ kimu ki nuuŋ li kitorŋ ki li bukaka lichin bee bɔɔŋ bee be kintutu-u, be tɛ tsiin fe kitorŋ kimu ki be tɛ teenyi le Efelen. 55 Tsɔnɔ chi Bejuu le chi N'yafuwee tɛ bee kituŋ tseketsɛke, beniiŋ tɛ dzeti li bintsii bichu-u be yeki Jerosalen jobe chini mɛŋ chi bee le be tsootɛ bikoo bi bee kii be ni le li tsɔnɔ chilu be kinjire. 56 Be se geeŋ be bechi be weki Jiso be biiti li yi yi bee si be tɛ lemi fe yih yi muntofi-i be tiiti laa, “Ne beechi le la? Jiso gii be fe tsɔnɔ chini-i ni?” 57 Tɛ nuuŋ ɛ bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa mɔɔ Befarasii tɛ nye nchi kituŋ le wi wu kii fe Jiso nuuŋ fe, mwe fe be kee, ke be se kɔɔ wu.

12 Fe tɛ she jo busɔ le nuuŋ mfi wu Tsɔnɔ chi N'yafuwee, Jiso dza geeŋ li kitorŋ ki Betani fe Lasoro wu tɛ buu li kwe-e we tɛ nuuŋ.

2 Le geeŋ le, be fe biee bije be tɛ wu lu. Maata tɛ nuuŋ wi wu gabi, Lasoro se nuuŋ wumu li kintutu ki beniiŋ be tɛ shee be jii biee bee be Jiso-o. 3 Maariya se dza dzo fikoo fi mɛŋ mamu mɛ seendi ni shuunŋ, tumi li bikaa bi Jiso-o, wɔɔye be yi ye yi lifa. Mɛŋ mani tɛ tɛmi kwa nge, ɛ be tɛ fe be fiee fimu fifi fi be teenyi le naad wuwu. Si tɛ tsi wu le, li yih lɔɔ saan kichu ni shuunŋ. 4 Se nuuŋ le Judas Iskaliyo wu tɛ nuuŋ wi kintutu ki bɔɔŋ be Jiso-o wumu, (wu tɛ dza kabini wu) dza kweŋ le, 5 “E la fi be fi ge le be kabe mɛŋ mani benchuki gii tɛ, be nye kwa wulu li beniiŋ be kifoo le?” 6 Judas tɛ gii tiiti ni kemi ye mbɛche fe beniiŋ be kifoo le baa ke. Tɛ nuuŋ wi wube wu babi, tɛ shiŋ lisi tsan le fii yi yee lu. 7 Jiso tee le, “Gee wu le. Tɛ kiri mɛŋ mani ni le nache nuuŋ ndiye weŋ lu. 8 Beniiŋ be kifoo le gii be ni be nuuŋ be beŋ mfi kwi, be deeni nuuŋ nte nuuŋ tɛbeŋ mfi kwi ke.” 9 Kintutu ki Bejuu le woo le Jiso we fe, be be fe. Be tɛ mɛŋ ki be ke kii Jiso kwaa ke. Be tɛ be tɛ le be nge Lasoro wu Jiso tɛ buu li kwe-e we. 10 Se nuuŋ le, bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa tɛ kaache le be wo tɛ Lasoro, 11 kife tɛ nuuŋ kii wu, wu Bejuu nge, tɛ gee shɛŋ nuuŋ li Jiso-o. 12 Le butuu bo bu woo, kintutu ki beniiŋ le ki tɛ be fe tsɔnɔ-ɔ woo le Jiso we le dze bee Jerosalen. 13 Be se dzo biaate be bo le, be geeŋ be fi wu le dze. Be geeŋ be wuuyi be tiiti le, “Yiyi-i yiyi-i yiyi-i, kin'yokise ni ki nuuŋ li Nyo-ɔ looo! Nyo tiŋ ye mwe li wi wu bee li bukoon bu Taa le looo! E wu wu nuuŋ Mfɔŋ wu lɛlee looo!” 14 Jiso se gɔɔŋ sambwaa wu sɔɔŋ miri le. Fi se nuuŋ si be tɛ tɛe le, 15 “Beniiŋ be Sayɔŋ, kiŋ ne ni ne chendi ke. Biche yeŋ ne nge, Mfɔŋ wune beɛɔ, wu mirɔ le sambwaa wu sɔɔŋ li.” 16 Si fi tɛ nuuŋ ni bɔɔŋ be Jiso be kintutu tɛ kii ye si fiee finii tɛ doonchi fe mbɛche ke. Le Jiso le li bunɔŋa bwee li, be se tuu be kimi le be tɛ tɛe fiee finii nuuŋ kii wu, fi se ka fiee be wu nee si be tɛ tɛe. 17 Kintutu ki tɛ nuuŋ be Jiso jobe chi tɛ teen Lasoro le dzin buu wu li kwe-e kee tɛ geeŋ be ntewu si be tɛ nge. 18 Fiee fi kintutu kilu tɛ bo le ki geeŋ ki fi wu le dze tɛ nuuŋ kife be tɛ woo le tɛ fe fiee finii fi doonchi bunɔŋa bu Nyo-ɔ. 19 Befarasii nge ni be tuu be tiiti li yi yi bee le, “Ne mɛŋ baa ki nge ke ni? Fiee lu ke fi nuuŋ ne fe. Kweŋ kwikwi banche wee kituŋ wu biki wu.” 20 Beniiŋ bamu tɛ nuuŋ li kintutu ki beniiŋ be tɛ ye Jerosalen le be leke li Nyo-ɔ mfi wu tsɔnɔ chini, be tɛ nuuŋ Begrik. 21

Begrik bani gēē be ηēη Fili wu tē dzeti li kitor ki Besaida-a lē kimbe ki Galilii, be tee li wuu le, “Wi wu nyōha, tē weki baa le tē ηēη Jiso.” 22 Fili se gēē tee li Andolo, bee wu gēē be tee li Jiso-o. 23 Jiso tuu li bee le, “Mfi kōchōo kituη wu ηwanēwi gii kēme bukooy bu nōha. 24 Ntee beη chēē chēē le, ε ηgo yi fiee mēē ki we kē li nshē-ε le yi kwi kē, kē yi ba yē nēē yi yi-i mbiη. Se nuuη le ε yi kwi, yi se yīη yi wōη muntaaη ηge. 25 Wi wu kōηgisi ntse we ηge kē gii lēē ntse wulu, wi wu baanini ntse we li nshē yini, kē mwe gikōo bu gewu le kē naa kēme ntse wu kimake. (aiōnios g166) 26 Ε wi nindi li mi-i, kē mwe kēmi le ni biki mi, mōo nuuη fēη fē nnuuη le, wi wēη wu nime ni nuuη tē fe. Wi wu nindi li mi-i, kē Baa wēη gii naa tsaaki mwe liwe.” 27 Jiso se dza tee le, “Dēēni shēη yēη wesini yēē. Ε la fi nnuuη mōo ntee? Le Taa buu mi le mfi wu ηge wuni lenti ni? Aay, ε kii mfi wulu wuni wu ntē mbe. 28 Baa wēη, fere bukooy bwo ni bu kuu.” Le yō le, je shee liboo le, “Mi mfēo bu ko kituη, nse mmēēηo ntuu ηka mfe.” 29 Le kintutu ki tē lemi fe woo je yilu le, ki tee fi ki-i le, “Ε dzaaη yi kumini.” Bamu se tee le, “Ε Nchindaa wu Nyō wu yeti li wu-u.” 30 Jiso tuu le, “Je yini bē yē kii beη. Yi mēē yē ki bē kē kii mi kē. 31 Dēēni yaa mfi wu bē gii bē saa nshē yini. Dēēni bē gii bē shōni bē kooy bē mfōη bē sēki nshē yini. 32 Se nuuη le fien fīē le mfi wu bē shīηe mi li we, ηgii ncheē beniη bechu bē ni bē bē le mi-i.” 33 Jiso tē tiiti le doonchi nuuη ηwaani kwe yi gii kwi. 34 Kintutu ki beniη le kēē se tuu li wuu le, “Tē wuki baa lē Kirjwaati ki benchi-i le Kinsofu ki Nyō tē kaache gii ki booshe. O geēη o se kwēngi le bē gii bē shīηe ηwanēwi li we? ηwanēwi wulu nuuη noo?” (aiōn g165) 35 Jiso se tee li bee le, “Kīη'wofu gii ki ni ki nuuη bē beη li mfi niη li. Nē dēngi yēēη le, si nē kēmi kīη'wofu bē beη le, kīη kījibe ni dza ki jīη li bē-ēη kē. Wi wu dēngi li kījibe-ε ti kii yē fe giηgi kē. 36 Si nē kēmi baa kīη'wofu bē beη le, beη yēēη li kīη'wofu kilu, nē se ni nē nuuη bōōη bē kīη'wofu-u.” Le Jiso tee bīē bini ni, se dza gēēη nyīη. 37 Mōo si tē fē bīē ηge bi doonche bunōha bwēē be ηēη ni, bē ti mēēη nēē ki gēē kē shēη li wu-u kē. 38 Fi tē nuuη le le fi bē fi kōche si Esaya wu ntomfōη wu Nyō tē tee le, “Taa, ε noo wu wē lu wu beη fīē fi tē tiiti? Ε li ba-aη li bē doonche buηga bu kibēne Taa lē?” 39 Se nuuη le, bē se tē ba ηgēwu shēη li wuu nsīη, kīfe Esaya tē tuu kweēη kintsii kimu le, 40 “Wu

nyēēkōo lii yi bē, wu fē mōo le shēη yi bē ni yi dendi, le kīη bē ni bē ηīngi bīē bē lii yi bē, bē ni bē kii bīē bē shēη yi bē, bē se kaari bē to liηi lē mi-i le η'wōnche bē kē.” 41 Esaya tē tiiti bīē bini ni kīfe tē saa wu ηēη bunōha bu Jiso-o, se tiiti kii wu. 42 Mōo si beniη tē nuuη yē le bē gēē shēη li Jiso-o lē kē, beniη ηge bē tē nuuη bikoo bi kwēēη lē tē gēē tē shēη li wu-u, bēdēēni, bē se tē mēēη ki tee kē bē bimfimu bi bēē kē, kīfe bē tē chendi Befarasii lē kii bē ni kooy bē li yīη yi nlēke li Nyō-o. 43 Bē tē chendi lē kīfe bē tē kōngisi lē bē kēme mpiaru nuuη wu dzeti fē beniη li, yēki lē bē kēme nuuη mpiaru wu dzeti fē Nyō-o. 44 Jiso se dza dzaaη lēwe ηge tee le, “Wi wu gēē shēη li mi-i, mēēηo ki gēē kē nuuη li mi-i kē. Wu gēēo nuuη li wi wu toη mi-i. 45 Ε wi ηēη mi, kē mwe ηēηgōo nuuη wi wu toη mi. 46 Mi mbēēo li nshē yini-i si kīη'wofu le mōo nuuη noo wu gēē shēη li mi-i lē mwe tē ba li kījibe-ε kē. 47 Ε wi wu woo je yēη, mēēη yi ki gēē kē, ntē nsaa wu kē, kīfe nti mēēη ki mbe kē le nsaa beniη bē li nshē yini lē bē we nsā kē. Ntē mbe nuuη le nsōo bē. 48 Wi wu faaη mi mēēη ki fi je yēη kē kēmōo fīē fi gii fi saa wu. Je yi mi n'yō li wu-u ε yi yi gii yi saa wu we nsā jobē chi kimerise. 49 Fi fīē lē kīfe n'yeti yē nuuη li buηga bwe-ēη kē. Baa wēη wu toη mi, ε wu wu tee le ni ntiiti, ε wu wu nyē mi fīē fi ηgii ni ntiiti, wu tee mi si ηgii ni ntiiti. 50 ηkii lē fīē fi wu tee le ni ntiiti nuuη fīē fi nyēē ntse wu kimake. Se nuuη lē fīē fi ntiiti nuuη fi Baa wēη bēē tee le ni ntiiti.” (aiōnios g166)

13 Le ni nuuη lē bu gii bu woo se nuuη jobē chi Tsōnō chi N'yafuwee, Jiso kēē lē mfi wu gii chīne li nshē yini-i, kaari gēēη fē Tee li kōchōo kituη. Si tē kōηgisi beniη bē tē nuuη bēē li nshē yini-i, se kōōngi bē gēēη mēēshi. 2 Le bē ni bē jii bīē fēmfo, ε kīηkundi tē saa ki lii mbēēche li shēη yi Judas wu ηwane Simu Iskaliyō lē kabē Jiso. 3 Si Jiso tē kii kituη lē Tee nyēo bīēē bichu li tsāη yēē li, bē lē tē dza fē Nyō-o, mōo lē karisōo tuu liηi fē Nyō-o, 4 dza lē bīje lēwe, buushe bīηkōη bīēē, dzo ndu yi bē wōoyi bwīη lu, kāη litīη, 5 tumi dzōo lē shoo, bēchi tsootsi bikaa bi bōōη bēē bē kintutu-u lu, wōoyi bē ndu yi tē kāη li litīη yē. 6 Le tsootse bo fē Simu Pita, Simu bii li wuu laa, “Taa, o gii o tsootse bikaa biēη ni?” 7 Jiso tuu li wuu le, “Fīē fi mfeti o nuuη tē kēē fi dēēni kē. O gii o kēē nuuη lejīη.” 8 Pita tee li Jiso-o lē, “O nuuη tē

naa tsootse bikaa bienj ke.” Jiso se tuu li wuu le, “E mænj ki ntsootse ke bikaa bio ke, o te kemæ fiee tæe wæ ke.” (aiðon g165) 9 Simu Pita se tee li Jiso-o le, “Taa, e fi nuuŋ le, ke o nuuŋ te tsootse bikaa bienj kwaa ke. O gii o tsootse te tsarj yæŋ mao kikoo keŋ te.” 10 Jiso tee li wuu le, “Wi wu bee saa wu tsootse bwiŋ wæ waarj kituŋ bwiŋ kichu, kemi ye le tuu tsootse bwiŋ fuki bikaa kwaa nsinj ke. Ne baa fine waarj kituŋ, se nuuŋ le e beŋ bechu be wuuti baa ke.” 11 Jiso tæ tiiti le kife tæ koo wu kee wi wu gii kabe wu. Fiee fiee fi tæ tiiti le, “E Beŋ bechu be wuuti ke.” 12 Le Jiso mæeshi tsootse bikaa bi bee, liishe ndu yee, kaari gæŋ to fe kintsii kee li, se bii li bee laa, “Ne kee baa fiee fi mi mfe li be-eŋ fini ni? 13 Ne teenyi mi le Wi wu Ntiife ne tuu ne teenyi te mi le Taa, ne teenyi baa nuuŋ bujorj, kife e fiee fi nnuuŋ. 14 E mi wu nuuŋ Taa wune mao Wi wune wu Ntiife mi tsootse bikaa bine, ke ne kemi baa le ne ni ne tsootsi te bikaa bi wi bee wi-i. 15 Mi mfe o fini le ndoonche li be-eŋ le ne ni ne feti nee te si mi mfe li be-eŋ le. 16 Ntee beŋ cheeŋ cheeŋ le ŋwarj wu nime nuuŋ te ko le yaa te kikoo we ke, ke le wi wu be torj ko yaa wi wu torj wu ke. 17 E ne kii biee bini, ne feti bi, ke kinæetine kinje kee kinæ. 18 Ntiiti ye nuuŋ kii beŋ bechu ke. Ŋkii o beniiŋ be mbee ntsaa. Se nuuŋ le, fi se fiee le fiee fi nuuŋ le Kirjwaati ki Nyoo-kemi le fi be fi kache si be tsee le, “Wi wu jii biee bienj wu dzao biki bikaa bienj.” 19 Ntiitoo fiee fini li be-eŋ deeni fi mænj fi se naa fi ka, le ke fi tuu fi ka, ne se tuu ne beŋ le e mi wulu. 20 Ntee beŋ cheeŋ cheeŋ le wi wu fii mao nuuŋ noo wu mi ntorj le, wu fio nuuŋ mi. Wi wu fi mi, fio nuuŋ wi wu torj mi.” 21 Si Jiso tee biee bini ni, shæŋ dza yi wesini wu. Dza tee gbanaa le, “Ntee beŋ cheeŋ cheeŋ le wumu li be-eŋ linti gii kabe mi.” 22 Booŋ bee be kintutu-u dza be bichi yi yi bee, be meŋini laa tiiti nuuŋ wi wu la le. 23 Wi wu kintutu ki booŋ be Jiso wumu wu Jiso tæ gii kængisi tæ yemi jii biee nee li wu-u lichin. 24 Simu Pita kwafi wu tee le bii li Jiso-o laa tiiti nuuŋ noo le. 25 Se nuuŋ le, se yeŋ gæŋ li Jiso bii li wuu laa, “Taa, e noo?” 26 Jiso tuu li wuu le, “E wi wu ŋgii boote kibelee nlii li kitsubi ki mbasi nye li wuu.” Bedæeni, tuu lii kibelee kilu li kitsubi ki mbasi nye li Judas wu ŋwane Simu Iskaliyo. 27 Næe si Judas tæ fi kibelee kilu le, Satarj biee le li yi yee li. Jiso tee li wuu le, “Fere fiee fio weki le o fe tseke.” 28 Wi wumu li kintutu ki bee tæ mænj ki kee ke fiee fi wu tee li wuu le

ke. 29 Bamu tæ beechi le si Judas tæ nuuŋ wi wu kichi babi wu kwa le, le Jiso tiitoo li wuu le gæŋ go biee bi be ti kængisi nje Tsongo lu, ke le gæŋ nye fiee li beniiŋ be kifoo le. 30 Si Judas tæ fi kibelee kilu le ji, biee bo mfwa mumkpaŋ gæŋ. Mfi wu wee tæ nuuŋ butuu. 31 Si Judas tæ bo gæŋ le, Jiso she tee le, “Deeni be gii be bechi be ni be ŋinji bunorja bu Ŋwanewi-i, be tuu be ni be ŋinji te bunorja bu nuuŋ bu Nyoo-o li yi yee li. 32 E be ŋeŋ bunorja bu Nyoo li yi yee li, ke Nyoo gii yi doonche te bunorja bu Ŋwane li yih yi Nyoo-o. Ke gii doonche mfwa mumkpaŋ. 33 Booŋ beŋ, ŋgii nuuŋ tæbeŋ li mfi niin li. Ne gii ne she ne gaoŋ mi ne te ŋeŋ ke. Si ntæ ntiiti li Bejuu li le, e nee le si ntiitoo li be-eŋ deeni le, ‘Fe ŋgiiŋgi nuuŋ ne te be fe ke.’ 34 Nyæe nchi li be-eŋ, nuuŋ nchi wu fweŋ, le mfi wu ne she ne ni ne nuuŋ be kinjængise. Ne ni ne kængisi nee tsaarj si ntuu kængisi beŋ. 35 E ne she ne nuuŋ be kinjængise, fini fe beniiŋ bechu se kee le ne baa booŋ beŋ be kintutu-u.” 36 Simu Pita se bii li Jiso-o laa, “Taa, o giinji nuuŋ feŋ?” Jiso tuu le, “Fe ŋgiiŋgi fe nuuŋ o te biee mi fe deeni ke. O gii o she o se biee.” 37 Pita kaari bii li wu-u laa, “Taa, nuuŋ nte mbiee we deeni ke kii la? Ŋgii nye ntse weŋ le ŋkwi kii we.” 38 Jiso bii li wu-u laa, “O nuuŋ o nye ntse wa le o kwi kii mi ni? Ntee o cheeŋ cheeŋ le nyineshee nuuŋ tæ tooŋ kinga kiteete o mænj ki faan ke mi ke.”

14 Jiso tuu kweeŋ li booŋ bee be kintutu-u le, “Kiin ne ni geæ le shæŋ yine ni yi wesini ke. Geæ yeŋ shæŋ li Nyoo-o, ne geæ te shæŋ li mi-i. 2 Li Baa weŋ yih, belorj baa lu nge. Bee le fi ni fi nuuŋ ye le ke, be mi ntefee le ŋgiingoo nache kintsii li be-eŋ ke. 3 Nse ŋgiingoo ke mi nache kintsii li be-eŋ, ŋkaari mbe ndzoo beŋ te ni te nuuŋ, le fe nnuuŋ fe, ne ni ne nuuŋ fe te. 4 Ne kii baa kituŋ dze yi giinji fe ŋgiinji fe.” 5 Tome se tee li wuu le, “Taa, te kii ye feo giinji fe ke. Te gii te geæ te se kee dze yilu?” 6 Jiso tuu li wuu le, “E mi wu nnuuŋ dze, nnuuŋ cheeŋ, nnuuŋ te ntse wulu. Wi nuuŋ te gæŋ fe Baa we-eŋ fuki fe wu ka li mi-i nsinj ke. 7 Bee le ne ni ne kii mi, bee nuuŋ ne kee te Baa weŋ. Mbæeche deeni, ne kee baa wu ne tuu ne ŋeŋ te wu te.” 8 Fili tee li wuu le, “Taa, doonche Baa wa li bee li, te ŋeŋ wu te se fuke.” 9 Jiso tuu li wuu le, “Fili, tæbeŋ tsi baa nge ni o se te kee mi ke ni? Wi wu ŋeŋ mi, ke mwe ŋeŋgao Baa weŋ kituŋ. Fi geæ o se tuu o tiiti le ndoonche Baa weŋ li be-eŋ? 10 O

meeɲo ki beɲ ke le nnuuɲ li Baa we-ɛɲ, Baa weɲ se nuuɲ tɛ li mi-i ke ni? Tefe chi ntiiti li be-ɛɲ chini nuuɲ yɛ li bunga bwe-ɛɲ ke. ɛ Baa weɲ wu nuuɲ li mi-i wu nindi niɲ yee. **11** Beɲ yɛɛɲ li mi-i le mi ɲ'we li Baa we-ɛɲ, se Baa weɲ nuuɲ li mi-i. ɛ Ne meeɲ ki beɲ ke li mi-i kii fiee fi ntiiti ke, ne beɲ li mi-i kii niɲ yi nnindi. **12** Ntee beɲ cheɛɲ cheɛɲ le wi wu geɛ shɛɲ yee li mi-i, gii ni feti tɛ niɲ yi mfeti. Gii niɲ yaa mɔɔ yi mi niɲ, kife ɲgiɲgɔɔ kituɲ le Baa we-ɛɲ. **13** Mɔɔ nuuɲ la fi ne bii li bukoɔɲ bwe-ɛɲ le, ɲgii mfe fi, ke se Baa wu ɲwarɲ kɛmɛ bukoɔɲ bu nɔɲa nuuɲ kii ɲwarɲ. **14** ɛ ne bii mɔɔ nuuɲ la li bukoɔɲ bwe-ɛɲ le, ɲgii mfe fi. **15** ɛ ne kɔɲgisi mi, ne ni ne kichi benchi beɲ. **16** ɲgii nleke Baa weɲ se nye beɲ Wi wu Mfie wumu wu gii ni nuuɲ be beɲ mfi kwi. (aiɔn g165) **17** Wi wuni we nuuɲ Fiana yi cheɛɲ. Nuuɲ yɛ wi wu beniɲ be nuuɲ li nshe yini-i nuuɲ be fi wu ke, kife be ɲɲgi yɛ wu ke, be kii yɛ mɔɔ wu ke. Ne baa fine ne kii wu, kife tsiɲɔ be beɲ, se gii ni nuuɲ li yi yine-ɛ. **18** Nnuuɲ nte nshe beɲ le ne ni ne nuuɲ si bɔɔɲ beɛɲku-u ke. ɲgii ɲkaari mbe nni nnuuɲ tɛbeɲ. **19** Sheɔ niɲ le beniɲ be nuuɲ be li nshe yini-i tɛ tuu le be ɲɲɲ mi ke. Se nuuɲ le, ne gii ne ni ne ɲɲgi mi. Si ɲgii ni nnuuɲ lu le, ne gii ne ni ne nuuɲ tɛ lu. **20** Naa nuuɲ boo yɛlu, ne keɛ le mi ɲ'we li Baa we-ɛɲ, se ne nuuɲ li mi-i, nse nnuuɲ tɛ li yi yine-ɛ. **21** Wi wu kii benchi beɲ kichi be, we wi wu kɔɲgisi mi. Wi wu kɔɲgisi mi, ke Baa weɲ gii kɔɔɲgi tɛ mwe. ɲkɔɔɲgi mwe tɛ, nse ndoonche yi yɛɲ li mwe-ɛ.” **22** Judas wumu (nuuɲ yɛ wu be teenyi le Iskaliyo we ke) bii li wuu laa, “Taa, fi geɛɲ fi ɔ gii ɔ doonche yi ya nuuɲ li bee li kwaa, ɔ tɛ doonche li beniɲ be nuuɲ be li nshe yini-i ke?” **23** Jiso tuu li wuu le, “ɛ wi kɔɲgisi mi, ke gii ni kichi n'yɔru weɲ, ke Baa weɲ gii kɔɔɲgi wu, tɛɛ Baa weɲ gii tɛ be li wuu, ni tsiɲ tɛ be bee. **24** Wi wu kɔɲgisi yɛ mi ke, ti kichi yɛ je yɛɲ ke. N'yɔru wu ne wuki wuni nuuɲ yɛ weɲ ke. ɛ wu Baa weɲ wu toɲ mi. **25** Biee bini ntiitɔɔ bi li be-ɛɲ meeɲ tɛbeɲ. **26** Se nuuɲ le, Wi wu Mfie wu nuuɲ Fiana yi Waarɲ wu Baa weɲ gii tuumi li bukoɔɲ bwe-ɛɲ gii tifi beɲ biee bichu tuu ni feti ne kiimi biee bichu bi ntɛ ntee li be-ɛɲ. **27** Mi nsheɔ mbeɛɲgii le ni nuuɲ be beɲ. Mi nnyɛɔ mbeɛɲgii wu nuuɲ weɲ li be-ɛɲ. Se nuuɲ le nnyɛɛ yɛ mbeɛɲgii wuni li be-ɛɲ si beniɲ be nuuɲ li nshe yini-i ti nyɛɛ ke. Kiɲ ne ni geɛ le shɛɲ yine ni yi wesini, ke le ne ni ne kɛmi jaar ke. **28** Ne woo baa si mi ntee le ɲgiɲgɔɔ, nse

ntuu ɲkaari mbe nni nnuuɲ tɛbeɲ. Bee le ne ni ne kɔɲgisi mi, bee nuuɲ ne nɛtini bunɛtine, kife ɲgiɲgɔɔ nuuɲ fɛ Baa we-ɛɲ, kife Baa weɲ ko wu yaa mi. **29** Deeni mi nteeɔ fiee fini li be-ɛɲ kituɲ fi meeɲ fi se naa fi ka, le ke fi naa ketɔɔ, ne se beɲ li mi-i. **30** Meeɲ yɛ ntuu nshee nni n'yeti li beɲ ɲge ke, kife mfɔɲ wu seki nshe yini beɔ kituɲ. Nuuɲ yɛ le kɛmɔɔ bunga le mi-i lewe ke. **31** Se nuuɲ le, mfetɔɔ tɛ nuuɲ si Baa weɲ tee le ni mfeti le ke beniɲ be nuuɲ be li nshe yini-i naa keɛ le ɲkɔɲgisi Baa weɲ. Dza yɛɛɲ we, tɛ geɛɲ bu limfwe-e.”

15 “ɛ mi kigiite ki kiti ki muntaarɲ le ki cheɛɲ, Baa weɲ se nuuɲ wi wu nachi kigiite kilu. **2** Yɛɲɛ yɛɲ chichi yi wundi yɛ muntaarɲ ke, nti mbeɛ ɲkaanshe mbuu, yɛ wundi muntaarɲ yɛɛ nache yi ɲkeɛye yi le yi ni yi wuuti yi se wundi muntaarɲ ɲge. **3** Tefe chi mi ntee li be-ɛɲ, fɛ cheɛ ne to waarɲ kituɲ. **4** Ba yɛɛɲ le ne ni ne nuuɲ li mi-i, nse mba tɛ ni nnuuɲ li be-ɛɲ. Yɛɲɛ nuuɲ tɛ woɲ muntaarɲ yi yi, fuki fɛ yi nuuɲ li kiti-i nsɲ ke. ɛ neɛ le si nuuɲ ne tɛ fɛ fiee fuki fɛ ne ba li mi-i nsɲ ke. **5** ɛ mi kigiite ki kiti ki muntaarɲ le ne se nuuɲ yɛɲɛ yilu. Wi wu ba nuuɲ li mi-i, mba tɛ ni nnuuɲ li mwe-ɛ, weɛ wi we si yɛɲɛ yi nuuɲ yi woɲ muntaarɲ ɲge, kife ɛ foo mi nsɲ, wi tɛ fɛ fiee ke. **6** Wi wu meeɲ ki ba le ni nuuɲ li mi-i ke, we si yɛɲɛ yi be nuuɲ be wa be lɔɲ bu lɔmu, yi wonde. ɲwaani yɛɛ yɛɲɛ be ti beɛ be banche be lɔɲ yi fɛ wi yi do. **7** ɛ ne ba ne nuuɲ li mi-i, je yɛɲ se ba yi ni yi nuuɲ li be-ɛɲ, ɛ ne bii mɔɔ nuuɲ fi la fi ne weki le, ke be gii be fɛ fi li be-ɛɲ. **8** ɛ ne nuuɲ si yɛɲɛ yi wundi muntaarɲ ɲge, fini nye bukoɔɲ bunɔɲa li Baa we-ɛɲ, fi se tuu fi doonche le ne nuuɲ beniɲ beɲ be kintutu-u. **9** Si Baa weɲ kɔɲgisi mi le, ɛ neɛ le si ɲkɔɲgisi beɲ. Ba yɛɛɲ ne ni ne nuuɲ li kiɲkɔɲgise ke-ɛɲ lenti. **10** ɛ ne kichi benchi beɲ, ne ba ne ni ne nuuɲ li kiɲkɔɲgise ke-ɛɲ linti, neɛ si mi ɲkiri benchi be Baa we-ɛɲ mi nse mba li kiɲkɔɲgise kee li. **11** Biee bi ntiiti li be-ɛɲ bini bieɛ le kinɛtine keɲ ni ki nuuɲ li be-ɛɲ, ne se tuu ne kɛmɛ kinɛtine ki yise. **12** Nchi weɲ nuuɲ wuni, wu nuuɲ le ne ni ne kɔɲgisi neɛ wi bee wi neɛ si ɲkɔɲgisi beɲ. **13** Kiɲkɔɲgise kimu nuuɲ yɛ lu ki ko ki yaa ki nuuɲ le wi nye ntse we le kwi kii nsɲ yee ke. **14** ɛ ne feti fiee fi ntiiti le ne ni ne feti, ke ne ba baa nsɲ yɛɲ. **15** Meeɲ yɛ ntuu ni nteenyi beɲ le bɔɔɲ be nime-ɛ ke, kife ɲwarɲ wu nime ti kii yɛ fiee fichu fi tɛ kikoo we

feti ke. Nteenyoɔ beɲ le nsáɲ yɛɲ kife fiee fichu fi mi ɲ'woo li Baa wɛ-ɛɲ, mi mfɛɔ nɛ kɛɛ fi. **16** Ɛ beɲ nɛ tɛ tsaa mi kɛ. Ɛ mi wu ntɛ tsaa beɲ, mi mbuu mi gɛɛ le nɛ gɛɛɲ nɛ ni nɛ nuuɲ si yɛɲɛ yi wundi muntaaɲ, muntaaɲ mu gii mu ba mu ni mu nuuɲ lu. Ɛ nɛ feti le, mɔɔ nuuɲ la fi nɛ bii li Baa wɛɲ, li bukoɔɲ bwe-ɛɲ le, kɛ gii nyɛ li be-ɛɲ. **17** Nchi wu nnyɛɛ li be-ɛɲ wɛ nuuɲ wuni le, nɛ ni nɛ kɔɲgisi yi yinɛ. **18** Ɛ nshe yini baanini beɲ, nɛ kɛɛ le yi tɛ saa yi bechi yi baanini mi, yi se baanini beɲ. **19** Bee nuuɲ le nɛ ni nɛ nuuɲ beniɲɲ be li nshe yini-i, nshe yini yi kɔɲgisi beɲ si beniɲɲ bee. Se nuuɲ le, nɛ nuuɲ yɛ beniɲɲ be li nshe yini-i kɛ. Mi ntsaaɔ beɲ li nshe yini-i. Fiee fiee fi nshe yini baanini beɲ. **20** Kimi yɛɛɲ tɛfɛ chi mbee ntiiti li be-ɛɲ le ɲwaɲ wu nime ti kuu yɛ yeki te kikoo we kɛ. Ɛ be tɛ biindi bikaa le mi-i jɲɲ, kɛ be gii be ni be biindi tɛ le benɛ jɲɲ. Ɛ nuuɲ le be tɛ woo jɛ yɛɲ, kɛ be gii be woo yinɛ tɛ. **21** Biee bini bichu, be gii be ni be feti be beɲ kii mi, kife be kii yɛ wi wu toɲ mi kɛ. **22** Bee le nni mɛɛɛɲ ki mbɛ kɛ le n'yo li bee kɛ, be kɛmi yɛ findzɔɲ kɛ. Se nuuɲ le, be kɛmi yɛ fiee fi be nuuɲ be make bimfimu bibifi bi bee lu dɛɛni kɛ. **23** Wi wu baanini mi, kɛ mwe baaninɔɔ Baa wɛɲ tɛ. **24** Bee le ni mɛɛɲ ki niɲɲ kɛ ɲwaani nime chi wi mɛɛɲɔ saa ki niɲɲ kɛ le bee lenti chini kɛ, bee nuuɲ be kɛmi yɛ chɔ kɛ. Se nuuɲ le be ɲɛɲ baa mfɲɲ, be se tuu be baanini mi mɔɔ Baa wɛɲ. **25** Fini nuuɲ le fi be fi fɛ jɛ be yi kɔche si be tɛ tɛɛ le Kɲɲwaati ki benchi be bee le, 'Be baanini mi li yee li.' **26** Se nuuɲ le, Wi wu Mfiɛ wu ɲgii ntuumi nuuɲ wu dzɛti fɛ Baa wɛ-ɛɲ. Wi wu Mfiɛ wuni nuuɲ Fiana yi chɛɛɲ yi dzɛti fɛ Baa wɛ-ɛɲ. Mfi wu yi be, yi gii yi leɲ le nsa wɛɲ leɲɲɲ. **27** Nɛ gii nɛ leɲ tɛ le nsa wɛɲ leɲɲɲ, kife tɛɛbeɲ tɛ tɛ nuuɲ fɛmbɛɛche-ɛ."

16 "Ntiitɔɔ biee bini bichu li be-ɛɲ le kiɲɲ nɛ ni we li kimbeenche kine-ɛ liɲɲ kɛ. **2** Be gii be koɔɲ beɲ li yɲ yi be yi kintaashe kii chɛɛɲ, mfi bɛɛɔ wu ke wi wu buu beɲ, ni beechi le fetɔɔ nuuɲ nime chi dzeɛɲ li Nyo-ɔ lenti. **3** Be gii be ni be feti le, kife be mɛɛɲ baa saa ki kɛɛ kɛ Baa wɛɲ mɔɔ mi kɛ. **4** Ntiitɔɔ beɲ biee bini bichu le le ke mfi wulu kɔche, nɛ kimi le ntɛ nsaa mi ntee beɲ kii bi. Nti mɛɛɲ ki ntee kɛ beɲ biee bini fɛmbɛɛche-ɛ kɛ, kife ntɛ nuuɲ tɛɛbeɲ. **5** Dɛɛni ntuuɔ liɲɲ le wi wu tɛ toɲ mi-i. Se nuuɲ le, wunɛ wumu mɛɛɲɔ mɔɔ ki bii kɛ li mi-i laa ɲgiɲgi fɛɲ le kɛ. **6** Nɛ baa nshiɲɲ nshiɲɲ kife

mbee ɲkɔɔ mi ntee biee bini li be-ɛɲ. **7** Mɔɔ nuuɲ si fi nuuɲ le, ntee beɲ chɛɛɲ le, ɛ fiee fi dzeɛɲ li be-ɛɲ le ɲgeɛɲ. Ɛ mɛɛɲ ki gɛɛɲ kɛ, Wi wu Mfiɛ wɛ tɛ be le be-ɛɲ kɛ. Se nuuɲ le, ɛ mi ɲgeɛɲ, nse ntuumi wu li be-ɛɲ. **8** Ke wu be, gii tɔche beniɲɲ be nuuɲ be li nshe yini-i, fe be ɲɛɲ bibifi bibee, fe be ɲɛɲ fiee fi nuuɲ ntse wu tsaɲɲ, fe tɛ be ɲɛɲ fi nuuɲ nsawu wu nuuɲ wu Nyo. **9** Gii fe be ɲɛɲ bibifi bi bee si be mɛɛɲ ki gɛɛ kɛ shɛɲ li mi-i kɛ, **10** fe be ɲɛɲ fiee fi nuuɲ ntse wu tsaɲɲ, si ɲgiɲgi le Baa wɛ-ɛɲ le, nɛ mɛɛɲ yɛ nɛ tuu nɛ ɲɛɲ mi kɛ. **11** Gii fe be ɲɛɲ fiee fi nuuɲ nsawu wu Nyo kife mfɔɲ wu sɛki nshe yini, nsa kɔɔ wɛ wu kituɲ. **12** Mmɛɛɲɔ ɲkɛmi nɛɛ biee ɲge bi tɛfɛ li be-ɛɲ, se nuuɲ le bi nuuɲ tɛ le li bintoɔɲ bine-ɛ dɛɛni buɲɔɲ kɛ. **13** Mfi wu Fiana yi chɛɛɲ gii yi be, yi gii yi fɛ nɛ se kɛɛ chɛɛɲ wulu kwikwi. Yi nuuɲ tɛ tuu le yi ni yi yeti li buɲga bu yi-i kɛ. Fiee fichu fi yi woo ɛ fi fi yi gii ni yi tiiti, yi se tuu yi tee beɲ biee bi gii bi be. **14** Yi gii yi doonche buɲɔɲa bweɲ, si yi gii yi ni yi dzɛti nuuɲ fiee fi nuuɲ fieɲ yi tiiti li be-ɛɲ. **15** Fiee fi Baa wɛɲ fichu nuuɲ fieɲ. Ɛ nɛɛ fi fi ntiiti le yi gii yi ni yi dzɛti nuuɲ fiee fi nuuɲ fieɲ yi tiiti li be-ɛɲ. **16** Shɛɔ niɲɲ nɛ tɛ tuu le nɛ ɲɛɲ mi kɛ, ke tuu ɲɔɔnɛ niɲɲ nɛ kaari nɛ ɲɛɲ mi." **17** Si Jiso tɛ tee le, bɔɔɲ bee be kintutu-u bamu yo li yi yi bee le, "Fini nuuɲ la fi tiiti li bee li le, shɛɔ niɲɲ tɛɛbeɲ tɛ tɛ ɲɛɲ wu kɛ, ke tuu ɲɔɔnɛ niɲɲ tɛ ɲɛɲ wu, be le giɲgɔɔ le Tee li? **18** Fiee fi kwɛɲgi le shɛɔ nɛ niɲɲ nuuɲ le la? Tɛɛbeɲ mɛɛɲ baa ki kɛɛ kɛ fiee fi tiiti le kɛ." **19** Jiso kɛɛ le be weki baa le be bii wu fiee fi tiiti, se bii li bee laa, "Nɛ yeti beɲ beɲ kii fiee fi mi ntee le, 'Shɛɔ niɲɲ nɛ tɛ ɲɛɲ mi kɛ, ke tuu ɲɔɔnɛ niɲɲ nɛ tuu nɛ kaari nɛ ɲɛɲ mi ni'? **20** Ntee beɲ chɛɛɲ chɛɛɲ le, nɛ gii nɛ ni nɛ dii kwe, nɛ shɲɲini beniɲɲ be nuuɲ be li nshe yini ni be nɛki fi bee buɲɛwu. Nɛ gii nɛ ni nɛ nuuɲ li nshiɲɲ li, se nuuɲ le nshiɲɲ yinɛ yini gii yi dza yi to kinɛɛtine. **21** Kwɛɛɲ bɛɛ fɛ tundi, wuki ntɔnyɛ, kife mfi wɛ wu biɛɔ kɔchɔɔ. Mfi wu wu biɛ ɲwaɲ, tɛ tuu le kimi ntɔnyɛ wulu kɛ, kife wukɔɔ nuuɲ buɲɔɲ le wiwoɲ tuuɔ wu be li nshe-ɛ. **22** Ɛ le si fi fiee be beɲ dɛɛni. Nɛ baa nshiɲɲ nshiɲɲ le ke mi ɲkaari, mi ɲɛɲ beɲ, nɛ se kɛme nuuɲ kinɛɛtine li shɛɲ yinɛ-ɛ, ɲwaani kinɛɛtine ki kɛ kɛɛ ki wi nuuɲ tɛ naa fi li be-ɛɲ kɛ. **23** Gii ni nuuɲ li mfi wɛɛ, nɛ tɛ tuu le nɛ bii mi fiee fimu kɛ. Ntee beɲ chɛɛɲ chɛɛɲ le, ɛ nɛ bii mɔɔ nuuɲ la li Baa wɛ-ɛɲ li bukoɔɲ bwe-ɛɲ, kɛ gii

nye berj fiee filu. **24** Fe mbæche mbe mbochu dæni, nê mæŋ baa ki bii kē fiee li Baa wê-ɛŋ, li bukoonj bwe-ɛŋ kē. Bii yæŋ, nê gii nê keme, kē kinæetine kine se yiŋe. **25** N'yetəw n'yoru wuni nuuŋ le ŋkuŋ le ŋkuŋ, se nuuŋ le mfi bæw wu nnuuŋ ntê ntuu le n'yo li be-ɛŋ le ŋganga li kē. Ŋgii n'yo li be-ɛŋ gbanaa le kii Baa wê-ɛŋ. **26** Gii ni nuuŋ li mfi wæ nê bii fiee li Baa wê-ɛŋ li bukoonj bwe-ɛŋ. Ntiiti yē li be-ɛŋ le ŋgii nleke fiee li Baa wê-ɛŋ li kii be-ɛŋ kē. **27** Baa wɛŋ kibæe kɔŋgisəw berj, kife nê kɔŋgi baa mi nê beenchi tē le mi ndza fē Baa wê-ɛŋ. **28** Ntē dza fē Baa wê-ɛŋ mbe li nshe yini-i, nse ntuu ndzeti li nshe yini-i ntuu le Baa wê-ɛŋ.” **29** Si Jiso tē yə le, bəw be kintutu-u pia bu piaru, be tee le, “Eŋhæŋ! ɔ yetəw dæni, gbanaa nuuŋ yē le ŋkuŋ le ŋkuŋ kē! **30** Dæni tē ŋɛŋ baa le ɔ kii biee bichu ɔ tɛŋgi yē le wi ni biiti fiee li wê-ɛ bu bifu kē. Fini fē fiee tē se berj le ɔ dza fē Nyɔ-ɔ.” **31** Jiso tuu li bee le, “Nê se berj baa dæni ni? **32** Mfi bæw, wu se bæw kituŋ, wu nê gii nê saangɛ mumkpaŋ mumkpaŋ wi ni giŋgi li wu-u yiŋ, nê she mi mbiŋ. Se nuuŋ le nnuuŋ yē mi mbiŋ kē, kife Baa wê-ɛŋ wē be mi. **33** Ntiitəw biee bini li be-ɛŋ le kē, si nê nuuŋ li mi-i ni, nuuŋ nê ni nê kɛmi mbæŋgii. Li nshe yini-i nê ŋiŋgi baa ŋgɛ, se nuuŋ le nê ni nê kendi shérŋ. Mi n'yaaə nshe yini kituŋ.”

17 Le Jiso yə n'yoru wuni mæshi, dza tsaaki lii biche liwe lēkē li Nyɔ-ɔ le, “Baa wɛŋ, mfi kəchəw kituŋ. Doonche bunɔŋa bu ŋwana kē ŋwan doonche tē bunuŋa bwo. **2** Nuuŋ doonche kife ɔ nyəw bungga li wuu le wi kwikwi-i lēwe le nyē ntse wu kimake li be bechu be ɔ tuu ɔ nyē li wu-u. (aiōnios g166) **3** Ntse wu kimake wuni wē nuuŋ le be ni be kii wē wu nuuŋ Nyɔ yi chæŋ kwaa, məw le be kē tē mi wu Jiso Krai wuə tē torj. (aiōnios g166) **4** Mi ndoonchəw bunɔŋa bwo li nshe-ɛ, si mi mæshi nime chi ɔ tē nyē le niŋ. **5** Li dæni Baa wɛŋ, kaari ɔ nyē mi bunɔŋa li wē mfwe bu ntē nsaa ŋkemi ŋkosi nshe bee kiboo mæŋ se naa bechi. **6** Mi ndoonchəw wē li beniŋ be ɔ tē tsaa li nshe yini ɔ nyē li mi-i baa. Beniŋ bani tē nuuŋ bo, ɔ se tuu ɔ nyē be li mi-i. Be woo baa li jē ya-a. **7** Be kii baa dæni kituŋ le fiee fichu fi ŋkemi dzeti nuuŋ fē wê-ɛ. **8** Ntiitəw ni kife mi nyəw jē yi ɔ tē nyē li mi-i yē li bee, be fi, be se kii baa chæŋ le ntē dza nuuŋ fē wê-ɛ, be berj baa tē le ɛ wē wu tē torj mi. **9** Nlekəw li Nyɔ-ɔ ni, nuuŋ li bani-i. Nleki yē nuuŋ li baa

beniŋ be nuuŋ be li nshe yini kē. Nlekəw li Nyɔ-ɔ ni nuuŋ li be ɔ tē nyē li mi-i bani, kife ɛ beniŋ bo. **10** Biee bichu bi ŋkemi nuuŋ bio, se biee bichu bi ɔ kɛmi nuuŋ tē bierj. ɛ li beniŋ bani-i li bunɔŋa bwɛŋ yenggi. **11** Dæni, mæŋ yē ntuu nnuuŋ li nshe yini-i kē. Se nuuŋ le, be mæŋ baa li nshe yini-i, ŋkarisəw mbæe le wê-ɛ. Baa wu wuuti, gɛe be li bukoonj bwo bu ɔ tē nyē li mi-i, kē be se ni be nuuŋ li fiee fi mumkpa-aj nê si tē wē tē nuuŋ li fiee fi mumkpa-aj. **12** Mfi wu ntē nuuŋ tē be, ntē ŋgɛe be li bukoonj bwo bu ɔ tē nyē li mi-i. Ntē ŋkiiche be, wi wumu li bee linti ti mæŋ ki la kē, fuki nê wi wu nuuŋ le gii la wē nsŋ. Fini tē nuuŋ le fiee fi be tē tse le Kŋwaaŋ ki Nyɔ-ɔ be fi kəche. **13** Dæni ŋkarisəw mbæe le wê-ɛ, se biee bini ntiitəw mæŋ li nshe yini-i kē beniŋ berj se keme kinæetine kɛŋ ki yiŋe li bee. **14** Ntē nyē jē ya li tsaj yi bee, beniŋ be li nshe yini-i se baanini be kife be nuuŋ yē beniŋ be li nshe yini-i kē, nê si nuuŋ yē tē wi wu li nshe yini-i kē. **15** Nleki yē nuuŋ le ɔ buu be li nshe yini-i kē. Nlekəw nuuŋ le ɔ ni ɔ kiichi be le be le kē li tsaj yi wi wu bifi wē kē. **16** Be nuuŋ yē beniŋ be li nshe yini-i kē, nê si nuuŋ yē tē wi wu li nshe yini kē. **17** Nache be ɔ gɛe chichi be ni be wuuti le chæŋ li lenti. Jē ya nuuŋ chæŋ. **18** Si ɔ tē torj mi li nshe yini-i, ɛ nê le si mi ntɔŋ tē be li nshe yini-i. **19** Si mi nachəw yi yɛŋ mi ŋkiri chichi kii be, le nuuŋ be nache tē yi yi be, be gɛe chichi li chæŋ li. **20** Nleki yē li Nyɔ-ɔ nuuŋ li beniŋ bani-i kwaa kē. Nlekəw tē li beniŋ bechu be gii be woo jē yibe, be gɛe shérŋ li mi-i. **21** Nlekəw le be bechu ni be nuuŋ li fiee fimumkpa-aj nê si wē wu Baa wê-ɛŋ nuuŋ li mi-i, nse nuuŋ tē li wê-ɛ. Nlekəw tē le be ni be nuuŋ li tē wē kē beniŋ be nuuŋ be li nshe yini-i se berj le ɛ wē wu tē torj mi. **22** Bunɔŋa bu ɔ tē yooki mi lu, mi nyəw li bee kituŋ kē be se ni be nuuŋ li fiee fimumkpa-aj, nê si tē tē nuuŋ li fiee fimumkpa-aj, **23** mi ŋ'wē li bee, ɔ se nuuŋ tē li mi-i. Le be ni be gbɛŋgi be nuuŋ li fiee fimumkpa-aj, bedæni beniŋ be nuuŋ li nshe yini-i se kē le ɛ wē wu tē torj mi, ɔ se kɔŋgisəw be nê si ɔ kɔŋgisi mi. **24** Baa wɛŋ, ŋ'wəkəw le be be ɔ tē nyē li mi-i baa be naa nuuŋ tē fē nnuuŋ, kē be se ŋɛŋ bunɔŋa bu ɔ tē nyē li mi-i kii kŋkɔŋgise ko li mi-i fē nshe bee kiboo tē bechi. **25** Hoo Baa wɛŋ wu nuuŋ tsaŋ, beniŋ be nuuŋ be li nshe yini-i kii yē wē kē, bedæni ŋkiio wē, beniŋ berj bani kē baa tē le ɛ wē wu tē torj mi. **26** Mi mfəw be kē wē

kituŋ, nse mmeɛŋɔ ni mfeti be ni be kii wɛ, ke kɪŋkɔŋgise ki ɔ kɔŋgi mi lu ni ki nuuŋ li bee, nse ni nnuuŋ tɛ li bee.”

18 Le Jiso lɛkɛ li Nyɔ-ɔ mɛɛshi, bee bɔɔŋ bee be kintutu-u dza fe, be gɛɛŋ be lenchi kinɛŋ ki be teenyi le Kidrɔŋ, be bo liwiŋ lɛ wɛ wu biti bi muntaaŋ bimu-u, be lɛ lu. **2** E Judas wu tɛ kabɛ Jiso wɛ tɛ kii tɛ kintsii kilu, kifɛ Jiso bee bɔɔŋ bee be kintutu-u tɛ shiŋŋ be giŋgi be taashi fe mfi kwi. **3** Judas se gɛɛŋ fe be kintutu ki bɛniŋŋ be nchi-i mɔɔ bɛniŋŋ bamu be tɛ kiichi yi yi muntofi. Bɛniŋŋ bani tɛ nuuŋ betɛ muntofi be nɔŋa be nɔŋa mɔɔ Befarasii. Be tɛ giŋgi be kɛmi bitesinɛ bi wi-i be bitesinɛ bi be tɔŋ mɔɔ bieɛ bi dziŋ. **4** Si Jiso tɛ kii fieɛ fi tɛ nuuŋ le fi gii fi ka be wu lɛ, kiŋgi be be limfwe, bii li bee laa, “Nɛ wɛki nuuŋ noo?” **5** Be tuu li wuu lɛ, “Jiso wu Nasarɛ.” Jiso tee li bee lɛ, “E mi wu wu.” Tɛ nuuŋ E Judas wu tɛ kabɛ wu wɛ tɛ lemi bee bɛniŋŋ belu. **6** Si Jiso tɛ tee li bee lɛ E wu lɛ, be kaari be to lijiŋ lijiŋ, be weye fɛkwiŋ. **7** Tuu bii li bee laa, “Nɛ wɛki nuuŋ noo?” Be tuu lɛ, “Jiso wu Nasarɛ.” **8** Jiso tee li bee lɛ, “Mi nteɔɔ bɛŋ lɛ E mi wulu. E nɛ wɛki nuuŋ mi, nɛ gɛɛ bɛniŋŋ bani be ni be giŋgi.” **9** Tɛ yɔ lɛ fi be fi kɔche be jɛ yi tɛ saa wu tee li Nyɔ-ɔ lɛ tɛ mɛɛŋ ki lɛɛ kɛ wi mumkpaŋ li bɛniŋŋ be tɛ nyɛ li wuu baa kɛ. **10** Simu Pita tɛ kɛmi nyɔ yi dziŋ. Bieɛ buu lɛ mbwa-a, kɛri kintoŋŋ ki mfwa wu kikoo ki betɛ muntofi ki kigɔŋɛ lu, sonɔɔ. Bukooŋ bu mfwa wulu tɛ nuuŋ lɛ Malku. **11** Jiso tee li Pita lɛ, “Kaari tuu nyɔ ya lɛ mbwa-a. Mi ŋ'woŋ kɛ fika fi ŋgɛ-ɛ fi Baa wɛŋ nyɛ li mi-i fini ni?” **12** Kikoo ki bɛniŋŋ be nchi-i be kintutu ki bɛniŋŋ be nchi-i mɔɔ bɛniŋŋ be tɛ kiichi yih yi muntofi yi Bejuu se cha Jiso, be kaŋ wu be bɛkuu. **13** Be saa be dzo wu be gɛɛŋ be wu fɛ Anas, kifɛ Anas tɛ gii nuuŋ gwɛnɛ Kaifas wu tɛ nuuŋ kikoo ki be tɛ muntofi-i li kiya kilu-u. **14** Kaifas wuni nuuŋ wu tɛ saa wu tifi Bejuu lɛ fi dzɔŋŋ lɛ wi mumkpaŋ kwi kii bɛniŋŋ bechu. **15** Si be tɛ giŋgi be Jiso lɛ, Simu Pita be ŋwane kintutu ki Jiso wumu tɛ biki wu. Ŋwane kintutu wu Jiso wuni tɛ nuuŋ kikoo ki betɛ muntofi-i tɛ kii wu, tuu bieɛ Jiso gɛɛŋ lɛ kintikinti ki la wu kikoo ki betɛ muntofi-i. **16** Pita shɛ lemi lɛkuuŋ li fweɛŋ wu mbaŋ lichij. Ŋwane kintutu wu Jiso wulu wu kikoo ki betɛ muntofi tɛ kii wɛ, kaari bo be yɔ be ŋwaakwɛɛŋ wu tɛ kiichi fweɛŋ wu mbaŋ wɛ, dzɔɔ Pita ɔ lɛ be wu. **17** Ŋwanŋ wu kwɛɛŋ wulu bii li Pita laa,

“Mɔɔ ɔ nuuŋ tɛ wi wu kintutu ki wi wuni?” Pita tuu lɛ, “Nuuŋ yɛ kɛ.” **18** Tɛ nuuŋ E lɛkuuŋ tɛ dendi, bɔɔŋ be nime-ɛ be bɛniŋŋ be tɛ kiichi yih yi muntofi baa kuke wi be lemi fe be wɔnsi. Pita se ka, gɛɛŋ lɛŋ bee be wɔnsi tɛ. **19** Kikoo ki betɛ muntofi-i se biiti bieɛ li Jiso-o kii bɔɔŋ bee be kintutu mɔɔ kii ntiife wɛ. **20** Jiso tuu li wuu lɛ, “Nti n'yeti li nshɛ chichi-i gbanaa. Nti ntiifi tɛ bɛniŋŋ li yih yi nleɛ li Nyɔ-ɔ mɔɔ li yih yi muntofi-i yi Bejuu bechu banchi. Nti ntiiti yɛ fieɛ lɛ munyiikɔɔ li kɛ. **21** ɔ biiti bieɛ bini nuuŋ li mi kii la? ɔ biiti nuuŋ li bɛniŋŋ be ti wuki si ntiifi. Be kii baa fieɛ fi nti ntiiti.” **22** Si Jiso tɛ yɔ lɛ, wi wumu wu kintutu ki bɛniŋŋ be tɛ kiichi yih yi muntofi wu tɛ lemi fɛ wu-u fɛchiŋ soŋŋ wu be kibɛnɛ lɛ ntoŋŋ, bii li wu-u laa, “Yini nuuŋ dze yi ɔ tusi fieɛ li kikoo ki betɛ muntofi-i ni?” **23** Jiso bii li wu-u laa, “E nuuŋ le mi n'yɔ bubieɛ, ɔ doonche bubieɛ bulu. E ntiiti nuuŋ cheɛŋ, ɔ se tuu ɔ soŋŋ mi kii la?” **24** Anas se dza tuumi Jiso lɛ Kaifas wu kikoo ki betɛ muntofi. Jiso mɛɛŋ nɛɛ kɪŋkaŋ be bɛkuu. **25** Si Simu Pita tɛ mɛɛŋ lemi wɔnsi wi lɛ, bɛniŋŋ bii li wu-u laa, “ɔ nuuŋ nɛɛ wi wumu li kintutu ki bɛniŋŋ bee li ni?” Se nuuŋ lɛ, Pita tɛ faaŋ tee lɛ, “Nnuuŋ yɛ wube wumu kɛ.” **26** Ŋwanɛ nime wu kikoo ki betɛ muntofi-i wumu tuu bii li Pita laa, “Mbee ŋɛŋ nɛɛ wɛ nɛɛ wu lɛ wɛ wu mbaŋ wɛɛ ni?” Ŋwanɛ nime wulu tɛ nuuŋ kini ki wi wu Pita tɛ sonɔɔ kintoŋŋ keɛ wɛ. **27** Pita tuu ka faaŋ. Nɛɛ li mfi wulu, nyineshee se tɔɔŋ. **28** Bɛniŋŋ belu se dzo Jiso fɛ yih yi Kaifas be giŋgi be wu lɛ ntɔ wu Mfɔŋ wu Lo-om wu tɛ gii seki lɛ. E tɛ mɛɛŋ taantaŋŋ. Be gɛɛŋ be ba nle lɛ ntɔ nsij, kifɛ E be lɛ be liibi bikoo bi bee, si be tɛ nuuŋ lɛ be gii be ji Tsɔnɔ chi N'yafuweɛ lɛ. **29** Se nuuŋ lɛ Pailɛt se bo ŋɛŋ be bii li bee laa, “Fieɛ fi nɛ ŋɛŋ lɛ wi wuni bee cho nuuŋ la?” **30** Be tuu li wu lɛ, “E wi wuni bee mɛɛŋ ki choɔ fieɛ kɛ, bee nuuŋ tɛ bɛɛ be wu lɛ tɛ nyɛ li wɛɛ kɛ.” **31** Pailɛt tuu li bee lɛ, “Dzɔɔ yɛŋ wu nɛ saa biki si nchi wunɛ wɛki.” Bejuu tee li wu-u lɛ, “Tɛ kɛmi yɛ bunga bu wo wi kɛ.” **32** N'yɔru wuni se be kɔche be n'yɔru wu Jiso tɛ saa tiiti doonchi ŋwaani kwe yi gii kwi. **33** Pailɛt kaari gɛɛŋ lɛ lɛ ntɔ wɛ-e, teɛŋ be, be be Jiso, bii li wu-u laa, “E wɛ mfɔŋ wu Bejuu ni?” **34** Jiso bii li wuu laa, “ɔ tiiti fini nuuŋ mbeeche wu wa, mɔɔ bɛniŋŋ bamu be tee wɛ kii mi lɛ?” **35** Pailɛt bii li wu-u laa, “E mi wi wu Bejuu ni? E bɛniŋŋ bo be kwɛɛŋ lɛ be betɛ muntofi be nɔŋa be nɔŋa be be wɛ be

nye li mi-i. ɔ cho nuuŋ la?” 36 Jiso tuu li wu-u le, “Bumfɔŋ bweŋ nuuŋ ye si bu li nshe yini-i ke. Bee le bumfɔŋ bweŋ ni bu nuuŋ si bu li nshe yini-i, bee nuuŋ beniŋ beŋ be nime-ε be gwii le kiŋ be ni nye mi li tsan yi Bejuu li ke. Se nuuŋ le bumfɔŋ bweŋ nuuŋ ye bu dza li nshe yini-i ke.” 37 Paillet se bii li wu-u laa, “E we mfɔŋ ni?” Jiso tuu li wuu le, “Fi fieε si ɔ tee le ε mi mfɔŋ. Be tɛ bie mi, mbe li nshe yini-i kii fini le mbe ntee kii cheŋ. Wi kwikwi wu biki cheŋ ti wuki je yerŋ.” 38 Paillet bii laa, “Cheŋ nuuŋ la?” Si tɛ bii le, tuu kaari bo geŋŋ ŋeŋ Bejuu baa, tee li bee le, “Mmeŋŋo ki ŋeŋ fieε fi wu cho ke. 39 Se nuuŋ le ne kemi ntse wune wumu le ε nuuŋ mfi wu Tsɔno chi N'yafuwee, mbuu wi wu ncha mumkpaŋ li yih yi ncha-a. Ne weki le mbuu nuuŋ Mfɔŋ wune wu Bejuu ni?” 40 Bejuu belu waŋ lewe ŋge le, “Aay, tɛ weki ye wi wuni ke, buu nuuŋ Barabal” Baraba wuni tɛ nuuŋ wi wu kintutu ki beniŋ be tɛ gwii be bara wu Lom.

19 Paillet se dzo Jiso nye le be liche wu. 2 Beniŋ be nchi-i lo kifo ki bumfɔŋ ki nuuŋ bian bian be beer wu lifa, be dzo ndu yi bumfɔŋ yi gaa, be chuume wu li bwiŋ. 3 Be se bee fe wuu, be bundi wu, be tiiti le, “Buri! Mfɔŋ wu Bejuu!” Si be feti le be maami wu be bibenu. 4 Paillet se tuu bo lekkuŋ tee li bee le, “Biche yeŋŋ, ŋgii mbuu wi wuni nye li be-erŋ, ne se keε le mmeŋŋo ki ŋeŋ fieε fi wu cho ke.” 5 Jiso se bo bee be kifo ki bian lifa mɔo ndu yi bumfɔŋ ye li wu-u bwiŋ. Paillet se tee li bee le, “Biche yeŋŋ ne ŋeŋ wuuŋ wi wulu!” 6 Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beniŋ be tɛ kiichi yih yi muntofi ŋeŋ wu le, be se wendi le, “Ta wu li kintaŋ li, ta wu li kintaŋ li!” Paillet tee li bee le, “Dzo yeŋŋ wu be tsan yine ne taŋ wu li kintaŋ li, kife meŋŋo ki ŋeŋ cho ye ke.” 7 Bejuu belu tuu li wuu le, “Tɛ kemi baa nchi wuseŋ, ε nchi wulu wu doonchi le kemi le kwi, kife wu feɔ yi yee le, ε wu ɪwane Nyɔ.” 8 Le Paillet woo n'yɔru wuni le, se tuu keme chene ŋge. 9 Bee Jiso tuu be to leŋŋ le nto, bii li Jiso laa, “ɔ dza feŋ?” Se nuuŋ le Jiso ti meŋŋ ki tuu ke fieε ke. 10 Paillet bii li Jiso-o laa, “ɔ nuuŋ tɛ yo li mi ke ni? ɔ kii ye le ŋkemi buŋga bu chiŋge li we-ε, ntuu ŋkemi buŋga bu tefe le be taŋ we li kintaŋ li ni?” 11 Jiso tuu li wuu le, “Nuuŋ ɔ tɛ keme buŋga le mi lewe, fuki fe be nye buŋga bulu li we-ε liboo nsin ke. Se nuuŋ le kii fini, wi wu nye mi li tsan ya ε wi wu kemi bubieε bu kuu bu ye ki bwo.”

12 Le Paillet woo n'yɔru wuni ni, se bechi weki dze le chine li wuu. Se nuuŋ le Bejuu tɛ waŋ lewe ŋge le, “ɔo mɔŋ ɔ chine li wi wuni, ke ɔ nuuŋ ye nsan yi Kaisa wu Mfɔŋ wu nyɔŋa wu Lom ke. Wi kwi wu yekisi yi yee le mwe nuuŋ mfɔŋ ke mwe we wi wu mbani wu Kaisa.” 13 Le Paillet tuu woo ŋwani wuni n'yɔru, se bo bee Jiso, shee li kintinde ki nsa-a fe be tɛ teenyi le, Kintsii ki be gwan be Ta, ki be teenyi le jɛ yi Hiburu le Gabata. 14 Tɛ nuuŋ Jobe chi Nache kii Tsɔno chi N'yafuwee, ε mfi tɛ nuuŋ si jobe bikaa yoofi ntso bifeɛtu. Paillet tee li Bejuu li le, “Biche yeŋŋ ne ŋeŋ, wuuŋ Mfɔŋ wune!” 15 Bejuu belu bechi be dzeŋgi le, “Gene be wu, gene be wu, ta wu li kintaŋ li!” Paillet bii li bee laa, “Ntaŋ Mfɔŋ wune li kintaŋ li ni?” Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa baa tuu li wuu le, “Tɛ kemi ye Mfɔŋ wumu ke fuki Kaisa nsin.” 16 Paillet se nye Jiso li bee le be geŋŋ be taŋ wu li kintaŋ li. 17 Be se dzo Jiso, be bo be wu. Too kintaŋ kee giŋgi fe kintsii ki be teenyi le Kiŋgefi, be teenyi le jɛ yi Hiburu li le Gɔɔgɔta. 18 Be se geŋŋ be ta wu fe li kintaŋ li, be ta tɛ beniŋ bamu befe li bintaŋ li wumu le kigɔŋe, wumu le kimeε, Jiso nuuŋ kintikinti. 19 Paillet tsee fieε fimu be ta li kintaŋ ki Jiso-o. Fieε fi tɛ tsee filu tɛ nuuŋ le, “Jiso wu Nasare, Mfɔŋ wu Bejuu.” 20 Bejuu ŋge tɛ teen fieε fi tɛ tsee filu, kife fe be tɛ ta Jiso li kintaŋ li tɛ nuuŋ tseketsεke li kiton kilu lichin, tɛ tsee fieε fini le jɛ yi Hiburu be yi Latin mɔo yi Grik. 21 Bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be Bejuu geŋŋ be tee li Paillet le, “Kiŋ ɔ ni tsee le, ‘Mfɔŋ wu Bejuu ke.’ Tsee nuuŋ le, ‘Wi wuni kwengɔo le nuuŋ Mfɔŋ wu Bejuu.’” 22 Paillet tuu li bee le, “Fieε fi mi ntsee mi ntsee kituŋ.” 23 Si beniŋ be nchi-i baa tɛ ta Jiso li kintaŋ li le, be dzo ndu yee be gache li yi yibe bintsii bineε si be tɛ nuuŋ. Be tuu be dzo mɔo kiŋkon kee. Se nuuŋ le kiŋkon kini be tɛ ton ki mbaru nsin mbεεche li kimi mbɔowu mbochu li bikaa li. 24 Beɛɛni be se tee li yi yi bee le, “Kiŋ tɛ ni gaame kiŋkon kini ke. Tεbeŋ ton kan, tɛ ŋeŋ wi wu gii keme ki.” Fini tɛ keti le fi be fi kɔche si be tɛ tsee le Kiŋwaati ki Nyɔ-o le, “Be tɛ gache ndu yerŋ li yi yi bee, be ton kan be kiŋkon ŋkeŋ.” Se nuuŋ le beniŋ be nchi belu tɛ fe neε fini fieε. 25 Bukεŋ bamu tɛ gii be lemi fe, li kintaŋ ki Jiso-o lichin. Bukεŋ bani tɛ nuuŋ ni Jiso be beŋwaani ni Jiso wu kwεŋ mɔo Maariya wu kwεε Klofas mɔo Maariya Madalin 26 Le Jiso dza ŋeŋ ni mɔo ŋwani wu kintutu wu

tè kɔŋgisi wɛ si be lemi li wuu lichij, tee li ni-i le, “Kwɛɛŋ, biche ɔ ŋɛŋ, wuni to wɛ ŋwana.”

27 Si tɛ tee le, kaari tee tɛ li ŋwani wu kintutu wɛ le, “Biche ɔ ŋɛŋ, wuni to wɛ na.” Mbɛɛche li mfi wɛ ŋwani wu kintutu wɛ se dɔɔ ni Jiso gɛɛŋ tsiij nuuŋ li wu-u yih. 28 Lɛjiŋ lɛlu, Jiso tɛ kɛɛ kituŋ le fiee fichu ma fieɛ, le fɛ fi bɛ fi kɔche si bɛ tɛ tɛɛ lɛ Kijwaati ki Nyo-ɔ, se dza tee le, “Ndɔɔŋ wondinɔɔ mi.” 29 Tɛnɛ chimu tɛ nuuŋ fɛ bɛ mbiij mɛ mgbanyi le tɛɛ. Bɛniij bɛ nchi-i baa tuu bɛ lii kifiiŋ li mɛɛ bɛ shingɛ li kiti ki iso-ob bɛ nɛeki le wuu wa. 30 Le Jiso fi mbiij mɛlu se tee le, “Fi ma fieɛ.” Si tɛ tee le, bɛeki kikoo kee, kwi. 31 Si boo yɛlu tɛ nuuŋ Jobe chi Nache le bɛ le li jobe chi beshiinshi-i le, Bejuu tɛ weki le bɛ fɛ le kiij goon yilu ba li bintaŋŋ li jobe chi beshiinshi kɛ, (teege si jobe chi beshiinshi chilu tɛ nuuŋ chi nɔŋa lɛ). Bɛ se gɛɛŋ bɛ ŋɛŋ Pailɛt bɛ lɛkɛ wu bɛ tee le bɛ gɛɛŋ bɛ bonyɛ bikaa bi bɛniij bɛ tɛ nuuŋ li bintaŋŋ bilu-u, bɛ se kwiye tɛkɛ bɛ shiiki bɛ tsaaki bɛ. 32 Bɛdɛɛni bɛniij bɛ nchi baa bonyɛ bikaa bi wu ŋkosi, bɛ bonyɛ tɛ bi wu biki. 33 Se nuuŋ le, le bɛ bo fɛ Jiso, bɛ ŋɛŋ ɛ wu kwi kituŋ, bɛ ti mɛɛŋ ki bonyɛ kɛ bikaa bieɛ kɛ. 34 Wumu wu li kintutu ki bɛniij bɛ nchi-i baa beɛŋ Jiso lɛfufu bɛ gɔŋɛ. Le beɛŋ le, mfwa mumpkar ŋgɔŋ mɔɔ dzɔɔ tasi fɛ. 35 Wi wu tɛ ŋɛŋ bieɛ bini tɛ lɛŋ lɛjiŋ lɛ nsa wulu-u le, n'yɔru wɛ nuuŋ chɛɛŋ, se kii tɛ le wuni n'yɔru tɛ nuuŋ wu chɛɛŋ, wu nɛ nuuŋ nɛ beŋ. 36 Bieɛ bini tɛ keti ni le fiee fi bɛ tɛ tɛɛ lɛ Kijwaati ki Nyo-ɔ bɛ fi kɔche si bɛ tɛɛ le, “Kijkomfɛ kee kimumpkar nuuŋ tɛ naa bonde kɛ.” 37 Fi se tuu fi nuuŋ ɛ bɛ tɛɛ lɛ kintsii kimu-u lɛ Kijwaati ki Nyo-ɔ le, “Bɛniij gii bɛ ni bɛ bichi wi wu bɛ beɛŋ wulu.” 38 Lɛjiŋ lɛlu Jɔsɛ wu Arimatia dza gɛɛŋ ŋɛŋ Pailɛt lɛkɛ wu le beŋ gɛɛŋ tsaaki gwini chi Jiso-o. Jɔsɛ wuni tɛ nuuŋ wi wu kintutu ki Jiso-o, se nuuŋ le tɛ nuuŋ liij liij kifɛ tɛ chendi Bejuu. Pailɛt beŋ, se gɛɛŋ shiiki gwini chilu. 39 Nikodemu wu tɛ saa gɛɛŋ ŋɛŋ Jiso butuu bumu wɛ, tɛ bɛ tɛ bɛ mɛɛŋ mamu mɛ sɛɛndi ni shuunŋ mɛ bɛ fiinse bɛ mɛɛŋ mɔɔ alos, mɛ luuti si bɛ kilo mbaanshɛ ntso bɛtɛɛtu. 40 Bɛ wu se shiiki gwini chi Jiso-o bɛ fieɛmɛ bɛ ndu bɛ fwa bɛ mɛɛŋ maa bɛ diye wu li ntɛ Bejuu. 41 Mbarŋ wu wɛ wumu tɛ nuuŋ fɛ fɛ chij fɛ bɛ tɛ ta Jiso li kintaŋŋ li fɛɛ. Li wɛ wulu dzij yi fiɛŋ yimi tɛ nuuŋ fɛ ɛ bɛ ti mɛɛŋ saa ki diye kɛ wi le kɛ. 42 Se nuuŋ le si booyaa tɛ nuuŋ Jobe chi Bejuu lɛ chi Nache wu jobe chi

Beshiinshi lɛ, ɛ dzij yilu tɛ nuuŋ tɛ tɛkɛtɛkɛ, bɛ se giiki Jiso le.

20 Le ni nuuŋ jobe chi ŋkosi li fuu li, Maariya Madaliŋ bo lɛ ŋ'wori gɛɛŋ fɛ dzij fɛɛ, ŋɛŋ ɛ bɛ bache tɛtɛ chi bɛ tɛ banɛ fweɛŋ wu dzij yɛɛ lu. 2 Se nuuŋ le, se bieɛ letɛ gɛɛŋ ŋɛŋ Simu Pita bɛ ŋwane kintutu ki Jiso-o wumu wu Jiso tɛ kɔŋgisi wɛ, tee li bee le, “Bɛ buu baa Taa lɛ dzij, tɛ kii yɛ laa bɛ gɛɛ wu fɛŋ le kɛ.” 3 Pita bee ŋwarŋ wu kintutu ki Jiso wulu bieɛ bɛ bo bɛ giingɛ fɛ dzij yilu-u. 4 Bɛ tɛ giingɛ bɛ letini bu letine, bɛdɛɛni, ŋwarŋ wu kintutu ki Jiso wɛ letɛ yaa Pita saa fɛsi fɛ dzij fɛlu. 5 Le fɛsi fɛ, guumɛ biche, ŋɛŋ ɛ ndu yi bɛ tɛ fieɛmɛ Jiso lu yɛ gimi le. Le biche lɛ, ba le ki lɛ kɛ. 6 Simu Pita bieɛ wu bɛ fɛsi fɛ, se lɛ gɛɛŋ lɛ dzij lɛlu. Le lɛ, ŋɛŋ nɛɛ nuuŋ ndu yɛɛ kwaa si yi gimi fɛ, 7 mɔɔ finshɛŋgɛ fi ndu fi bɛ tɛ liij kikoo ki Jiso-o lu, fi tɛ gimi yɛ bɛ ndu yimi yɛɛ kɛ. ɛ bɛ tɛ kenchi bɛ giiki fɛ kintsii kee li fi gimi fi fimbiij. 8 ŋwarŋ wu kintutu wu Jiso wu tɛ saa wu fɛsi fɛ dzij wɛ se lɛ tɛ gɛɛŋ lɛ dzij ŋɛŋ fieɛ fini se beŋ. 9 Fi tɛ nuuŋ ɛ bɛ ti mɛɛŋ ki kɛɛ kɛ kinyi ki fieɛ fi nuuŋ lɛ Kijwaati ki Nyo-ɔ lɛ Jiso tɛ kemɛ le bo li kwe-e kɛ. 10 Bɔɔŋ bɛ kintutu-u bɛ Jiso-o baa kaari bɛ koo fɛkuuŋ. 11 Se nuuŋ le, Maariya shɛ lemi dii fɛ dzij fɛlu. Si tɛ dii lɛ dza guumɛ biche lɛ dzij, 12 ŋɛŋ benchindaa bɛ Nyo-ɔ bɛfɛ ɛ bɛ chuumɛ ndu yi ncherere bɛ shee fɛ bɛ tɛ giiki gwini chi Jiso-o fɛɛ, wumu fɛ kintsii ki kikoo ki Jiso-o tɛ nuuŋ, wumu fɛ kintsii ki bikaa bieɛ tɛ nuuŋ. 13 Benchindaa bɛ Nyo-ɔ baa se bii li wuu laa, “Kwɛɛŋ, ɔ dii kii la?” Tuu le, “Ndiɔ kifɛ bɛ tsaaki baa Taa bɛ dza bɛ wu, ŋkii yɛ fɛ bɛ gɛɛ wu kɛ.” 14 Le tee le, le fikisi yi ŋɛŋ Jiso lemi. Se nuuŋ le, ti mɛɛŋ ki kɛɛ kɛ lɛ ɛ Jiso kɛ. 15 Jiso bii li wuu laa, “Kwɛɛŋ, ɔ dii kii la? ɛ noo wɔɔ weki?” Maariya se tɛ beeche lɛ ɛ wi wu bichi lɛ mbarŋ wu wɛ wulu-u. Se tee li wuu le, “Baa wɛŋ, ɛ nuuŋ wɛ wu tsaaki wu, ɔ dza bɛ wu, ɔ tee fɛɔ gɛɛ wu fɛ, ŋgɛɛŋ ndzo wu, ndza bɛ wu.” 16 Jiso dza teɛŋ wu le, “Maariya.” Se kaari teɛŋ wu lɛ jɛ yibee yi Hiburu le, “Laboni,” fi nuuŋ le, “Wi wu Ntiife.” 17 Jiso tee li wuu le, “Kiij ɔ ni kɔŋ li mi-i kɛ, kifɛ mmɛɛŋɔ nsaa ki n'yɛɛ kɛ fɛ Baa wɛɛŋ kɛ. Gɛnɛ nuuŋ lɛ beŋwaanɛŋ ɔ tee li bee le, n'yekɔɔ fɛ Baa wɛŋ wu nuuŋ tɛ Baa wunɛ, mɔɔ fɛ Nyo yɛŋ yi nuuŋ tɛ Nyo yinɛ.” 18 Maariya Madaliŋ se dza gɛɛŋ tee li bɔɔŋ bɛ Jiso-o bɛ kintutu-u lɛ wu ŋɛŋgɔɔ Taa, tuu tee li bee le, wu

teeo biee bini li wu-u. **19** Le ni nuuŋ le femfo-o booyaa ε tē nuuŋ jobe chi ŋkosi li fuu li, bōŋ be kintutu-u be Jiso-o nuuŋ li yih ε be beenyε bigoo, kife be tē chendi Bejuu. Jiso dza buse leŋ le bee lenti, tee li bee le, “Mbēŋgii ni nuuŋ be beŋ.” **20** Le tee li bee le, se doonche tsan yee mao lefufu lee li bee. Bōŋ be Jiso-o be kintutu-u baa tē neete nge fe be tē ŋeŋ Taa. **21** Jiso se tuu kaari tee li bee le, “Mbēŋgii ni nuuŋ be beŋ. Si Baa weŋ tē toŋ mi, ε le si ntundoo beŋ deeni.” **22** Le tee le, se yinde li bee, tee li bee le, “Fi yeŋ Fiana yi Waan. **23** E ne feeki bibifi bi wi-i, ke Nyoo feeki ye te kituŋ. E ne ba mfekise nsin, ke bi gii bi ba le.” **24** Mfi wu Jiso tē be fe bōŋ bee be kintutu-u, Tome wu tē nuuŋ wi kintutu ki bōŋ be yoofi ntso befε wu be tē teenyi bukoon bwee bumu le Maŋ weε, tē nuuŋ ye bee be ke. **25** Kiŋke ki kintutu ki bōŋ be Jiso-o keε se biee ki tee li wuu le, “Tē bee tē ŋeŋ Taa.” Se nuuŋ le, tē tee fieε li bee le, “E meεŋ ki ŋeŋ ke bibaa bi bieni yeε li bibenu biee li nse nlii kwan weŋ le ke, nse ntuu nlii kibene keŋ lefufu lee ke, ntē mbeŋ ke dududu.” **26** Le fuu ka be tase, le bōŋ be Jiso-o be kintutu-u tuu be ni be nuuŋ li yih, Tome nuuŋ tē bee be, bigoo nuuŋ bimbeŋe. Jiso se dza buse le bee lenti, tee li bee le, “Mbēŋgii ni nuuŋ be beŋ.” **27** Le tee li bee le, se tee li Tome-ε le, “Geε kwan wa li kibene keŋ, o ŋeŋ si ki nuuŋ, o tuu o lii te kibene ko lefufu leŋ. Kiin o ni menje ke, beŋ.” **28** Tome se tuu le, “Taa weŋ, mao Nyoo yeŋ.” **29** Jiso tee li wuu le, “O beŋo deeni kife o ŋeŋgao mi ni? Kinεtine ki noŋa keε li beniŋ be meεŋ ki ŋeŋ ke mi ke, be se beŋ baa neε.” **30** Jiso tē fe biee nge bi doonchi bunga bu Nyoo li bōŋ bee be kintutu-u be ŋeŋ, be se meεŋ baa ki tsee ke le Kiŋwaati kini ke. **31** Se nuuŋ le bini bi be tē tsee bieε le bi fe le ne beŋ le Jiso nuuŋ Kinsofu ki Nyoo tē kaache, mao le nuuŋ ŋwane Nyoo. E ne beŋ deeni, ne se keme ntse wu kimake kii bukoon bwee.

21 Lejin lelu, Jiso tuu ka doonche yi yee li bōŋ bee be kintutu-u fe Libe chi Tiberia lichin. Fi tē ka le yini dze-e: **2** Simu Pita bee Tome wu be tē teenyi le Maŋ, mao Natanya wu Kana wu kimbe ki Galilii, mao bōŋ be Dzebedii, be bōŋ be kintutu-u be Jiso-o bamu befε tē nuuŋ fe kintsii kimumkpa-aŋ. **3** Simu Pita dza tee li bee le, “ŋgii nla nsuur.” Be tee li wuu le, “Te gii tē la be we tē.” Bee be bo, be geεŋ, be le le ŋgo-o. Se nuuŋ le, be tē dende be tsi li dzoo be

ti meεŋ ki koo ke fieε ke. **4** Le lekuuŋ ni le wuuti le beε, Jiso be leŋ li ŋgeme yi dzoo li, bōŋ bee be kintutu-u tē meεŋ ki keε ke le ε wu ke. **5** Jiso bii li bee laa, “Bōŋ beŋ, ne koo baa neε nsuur ni?” Be tuu le, “Wohoo.” **6** Tee li bee le, “Lome yeεŋ gwii dze le kibene ki kigore ki ŋgo-o, ne gii ne koo fieε.” Be se loŋ, wu tē tuu wu yaa be nchewu, kife be tē gbεεŋ be koo nsuur le nge. **7** Le ŋwan wu kintutu ki Jiso-o wu Jiso tē koŋgisi we ŋeŋ le, tee li Pita le, “E Taa.” Le Simu Pita woo le ε Taa le, bieε liishe ndu yee kife tē nuuŋ bwin kilere. Le liishe le, jiin seri li dzoo giinŋi le Jiso-o. **8** Bōŋ be kintutu-u bamu baa biki le ŋgo-o, be chiiti gwii weε ε wu yise be nsuur. Be tē nuuŋ ye mfiin li mbochu li buka-a ke. Bentan tē she si mbaanshin le. **9** Be geεŋ be fesi li bukaka be ŋeŋ bikaa bi wi-i si bi keeti, nsuur nuuŋ fe, kibe le nuuŋ tē fe. **10** Jiso tee li bee le, “Be yeεŋ be nsuur yimi yi ne koo.” **11** Bedeeni, Simu Pita geεŋ miri le ŋgo-o, cheε gwii wu bo li buka ε wu tē yise be nsuur yi nyonja gwii be kitsoo mbaanshin ntso sheε. Mao si yi tē yise nge le, gwii tē meεŋ ki gaame ke. **12** Jiso tee li bee le, “Be yeεŋ ne ji bieε.” Wi mumkpan li bōŋ bee be kintutu-u ti meεŋ mao ki maoŋ ke le bii li wuu laa ε wu noo le ke. Be tē keε neε le ε Taa. **13** Jiso se geεŋ dzo kibe le keε nye be, mao nsuur yeε. **14** Fini tē bo kinga kiteete si Jiso tē doonche yi yee li bōŋ bee be kintutu-u mbεεche fe tē bo li kwe-e. **15** Le be ji bieε be meεshi, Jiso teen Pita bii li wuu laa, “Simu ŋwane Joon, o koŋgisi mi o yeki bani ni?” Tuu le, “Iin Taa, o kiio le ŋkoŋgisi we.” Jiso tee li wuu le, “O nyeki bōŋ beŋ be nshooŋ le.” **16** Jiso tuu teen wu kinga kife bii li wuu laa, “Simu ŋwane Joon, o koŋgisi mi ni?” Tuu le, “Iin Taa, o kiio le ŋkoŋgisi we.” Tee li wuu le, “O bichi le nshooŋ yeŋ.” **17** Jiso tuu teen wu bo kinga kiteete bii li wuu laa, “Simu ŋwane Joon, o koŋgisi mi ni?” Le Pita woo si Jiso bii li wuu bo kinga kiteete laa koŋgisi wu le, fi fuumi wu. Tee li Jiso le, “Taa, o kiio fieε fichu, o kiio le ŋkoŋgisi we.” Jiso tee li wuu le, “O nyeki nshooŋ yeŋ. **18** Ntee we cheεŋ cheεŋ le, mfi wuo tē meεŋ soone wi, o tē kiichi yi ya o lisi ndu ya o giinŋi fe o koŋgisi. Se nuuŋ le, mfi wuo gii o doŋ o gii o neemi bibenu bio le wumu lii li we-ε, dzoo we geεŋ be we fe kintsii ki o ti koŋgisi ye ŋgenu ke.” **19** Jiso tē tiiti fini doonchi nuuŋ ŋwaani kwe yi Pita tē nuuŋ le gii kwi yi se be be bukoon bu noŋa li Nyoo. Le Jiso yo le, se tee li wuu le, “O biki mi.” **20** Le Pita tuu fikisi yi,

Kinjwaati ki nime-ε

1 Te la Tiofilos, le kinjwaati keŋ ki ŋkosi ki ntε ntseε li weε, ntε ntseε le kii bieε bichu bi Jiso tε feti mao bi tε fenjisi li beniŋ li, mbeεche si tε bechi nime chee, **2** geεŋ bo jobe chi Nyο tε dzo wu yi yeε be wu liboo. Fe Nyο tε gii yi dzeti wu le yi yeε be wu liboo le, tε ka li buŋga bu Fiana yi Waarj li tifi boorj bee be ntorj be tε tsaa. **3** Mfi wu tε bo li kwe-e, tε tuu doonche yi yeε li bee, li jo mbaanyεε li, le dzε ŋge li, le doonche le we yorj. Tε tuu tiiti be kii bumforj bu Nyο-ο. **4** Si bee be tε nuurj le, tee li bee le, “Kiŋ ne ni dza Jerosalen ke. Ne tenji yeεŋ kinderi ki Taa tε kaache berj lu, ki ne tε woo ntiiti kii ki keε. **5** Ne keε le Joorj tε lisi beniŋ li dzoo, se nuurj le li jo niŋ li, Nyο gii yi lii berj nuurj li yi Fiana yi Waarj li.” **6** Jiso bee boorj bee be ntorj tε nuurj li mfi wumu-u, be dza be bii li wuu laa, “Taa, mfi kochao kiturj wuo gii ο fe le beniŋ besen be Iseleε kaari be ni be sεki bumforj bu bee ni?” **7** Tuu li bee le, “Mfi mao jobe chi fi gii fi yenε we nuurj ε Taa nache be buŋga bwee, fi nuurj ye kintsii kinε le ne keε ke. **8** Fi ne nuurj ne keε nuurj le, Fiana yi Waarj gii yi be yi yiε li yih yinε, ne se keme buŋga, ne bechi ne ni ne tiiti kii mi mbeεche Jerosalen mao bimbe bi Judiya be bi Samaaria bichu, ŋgenu mbochu fe teerj luushi.” **9** Neε si tε tiiti le, Nyο dzo wu yi yeke be wu liboo, be bichi si yeke, geεŋ kikurj baanyε wu, la be le lii. **10** Si be tε torj lii be bichi si yeke le, fi ka le bunŋ befε tε dza be taa be buse ε be chuume ndu yi ncherere, be lerj li bee lichirj, **11** be bii li bee laa, “Bunŋ be Galilii, ε la fi ne lemi ne bichi liwe? Jiso wuni wu Nyο-ο dzo li be-erj linti wu yeε be wu liboo, gii naa kaari be neε si ne bee ne ŋerj wu yeke le.” **12** Boorj be ntorj be Jiso se dza li ŋkume wu Biti bi Oli-if be tuu lijirj Jerosalen ε tε nuurj si kingate ki ma ŋgenu mbochu fe. **13** Le be le fe, be yeε be geεŋ le lorj wu yih yi lewe fe be tε shiirj be fufini. Beniŋ bani tε nuurj Pita, Joorj, Jeerj mao Andolo, Fili be Tome, Batolomu be Maacho, Jeerj wu ŋwane Afiyus, Simu wu tε nuurj wi kintutu ki Besilo-ο mao Judas wu ŋwane Jeerj. **14** Be bechu mao bukeerj bamu mao Maariya wu ni Jiso be berjwaani Jiso tε banchi li fieε fimumkparj, le be ni be leki li Nyο-ο mfi kwi. **15** Le ni nuurj li jo yeε, boorj be kintutu-u be Jiso taashe. Be tε nuurj fe giŋgi gwii be kitsao mbaamfieε. Pita dza

we tee li bee le, **16** “Berjwaanerj, fieε fi Kinjwaati ki Nyο-ο tε tee kemi le fi ka. Fieε fieε fi Fiana yi Waarj tε fe Daafi se kweerj ŋkosi kii Judas wu tε too mbaarj be se kao Jiso. **17** Neε le Judas wuni tε nuurj wumu li kintutu kise-erj, kemi chee chi nime li bee li linti.” **18** (Fe Pita tε yeti le nuurj ε Judas tε dzo kwa wu be tε nyε li wuu kii fieε fi tε fe, go kintsii lu. ε fe kintsii kilu-u fe tε we bushi likwiirj tee chee buke, bule buchu se bo. **19** Beniŋ be Jerosalen bechu woo le, be se teenyi kintsii kilu le jε yi bee le Akedama, fi nuurj le, “Kintsii ki ŋgorj.”) **20** Pita tuu tee le, “Daafi tε tseε le Kinjwaati kin'yoanche le, ‘Be chine la we to kichiye, wi te tuu le ni tsiirj fe ke.’ Tε tuu tseε le, ‘Wumu kemi le dzoo kintsii kee ki nime-ε.’ **21** Si fi nuurj ni, wumu kemi le taa li bee li, wu te gii te ni te tiifi le Taa Jiso tε bo li kwe-e. Weε wi kemi le ni nuurj wi wu tε dengi be bee mfi kwi fe Jiso tε dengi be bee mbeεche li mfi wu Joorj tε lisi beniŋ li dzoo, ŋgenu mbochu jobe chi Nyο tε dzo Jiso le bee lenti yeε liboo.” **23** Le tee le, be tsaa beniŋ befε. Wumu tε nuurj Joε wu be tε teenyi le Basaba be tuu be teenyi wu le Justu, se wumu nuurj Matiya. **24** Le be tsaa be le, be bieε be leke li Nyο-ο le, “Taa, ο kii shεŋ yi beniŋ bechu. Se nuurj le, doonche li bee li wi wu te gii te buu le beniŋ be befε bani-i lenti, **25** le ni nuurj ŋwane ntorj wu Jiso wu gii dzoo kintsii ki Judas ki nime-ε, ki tε chine geεŋ fe kee kintsii li.” **26** Si be tε leke li Nyο-ο le, be se tseε menkoorj me bee, be seεε bu Matiya bo bu we. Be taa wu li kintutu ki boorj be nto-orj be Jiso-ο be yoofi ntso mumkparj baa.

2 Le jobe chi Tsao chimu chi be tε teenyi le Penteko be chi kache, ε beniŋ bechu be tε geε shεŋ li Jiso-ο banche kintsii Kimumkparj. **2** Be dza be taa be woo si fieε fimu ndurji fi shiiti liwe si kinjurjku. Fi shee, fi yiε li yih yi be tε nuurj lu chichi. **3** Le be bichi lao, be ŋerj fieε fimu si nŋ yi wi le, yi se saange yi geεŋ yi nuurj li bee, wi mumkparj mumkparj. **4** Fiana yi Waarj se bieε yi yiε li be bechu, yi fe le be to be ni be yeti jε yi bitorj chichi chichi. **5** Te nuurj li mfi weε, Bejuu be tε boseyi be geε shεŋ li Nyο-ο tε nuurj Jerosalen, ε be tε dza li bitorj bichu bi li kikoo ki nshe-ε. **6** Le be woo ndurju we le, be se banchi be beε ŋge fe beniŋ be tε geε shεŋ li Jiso-ο tε nuurj. Beniŋ be tε geε shεŋ li Jiso-ο belu tε yeti, wi mumkparj mumkparj be wuki te jε yibe. Fi fuumi be. **7** Bimfimu wonde be, be

ta maa, be tiiti laa, “Beniij be yeti bani bechu nuurj nee beniij be Galilii ni? **8** Fi geenj fi wi mumkparj mumkparj wuki be yeti le jé yi bitonj bi bee ni? **9** Bee bamu dza Paatia, bamu dza Meda be Elam, bamu dza Misopotemia be Judiya maa Kapadosia, bamu dza Pontu be Eesha. **10** Bee bamu dza Flija be Pamfila, bamu Ijip be bimbe bi Libia, bi nuurj li kitorj ki Seli-ij lichij. Bee bamu se dza Lom, se nuurj Bejuu be beniij be fiiki be to beniij be kimbeenche-e ki Bejuu. **11** Bee bamu se dza Klet be Alabia. Te se wuki li jé yi bitonj bisenj chichi chichi si beniij bani yeti biee bi koofi yi bi Nyo fe.” **12** Bimfimu wonde be, be njanje bebe laa fini fiee se tiifi le la le. **13** Beniij bamu të choosi fibee bu choose, be tiiti le, “Beniij bani baa e mbiij koo be.” **14** Bedeeni, Pita bee boorj be nto-ong be Jiso-o be yoofi ntsoo mumkparj baa lej fe. Pita se bechi yeti li kintutu ki beniij le, lewe nge le, “Bejuu berj maa beniij bechu be tsiij Jerosalej njewoo le ne kee fini bujorj. Yike yej bujorj li fiee fi ngii ntee li be-erj. **15** Mbiij meej maa ki koo ke beniij bani si ne beechi le ke. Deeni meej yaa jobe bikaa mfomeyoofi ferjweej. **16** Fiee fi keti deeni fini nuurj fi Juel wu ntomforj wu Nyo-o te tee le, **17** Nyo tiiti ye le, fe gii ni nuurj li jo yi kimerise, yi gii yi shooshe Fiana yee li beniij bechu-u. Se nuurj le, boorj bene be buniij maa be bukeej be gii be ni be wuki biee bi ntiiti be tiiti li beniij li, biee si bifiee gii bi ni bi bee le besoorj bene-e, bifiee se ni bi tendi bekaanj bene, **18** Fe gii ni nuurj li jo yee, se shooshe Fiana yee li beniij bee be nime-e bechu, buniij be bukeej, be ni be wuki biee bi ntiiti, be tiiti li beniij li. **19** Yi gii yi fe biee bi bimfimu wondini liwe, tuu fe biee bi doonchi burja bwee li nshe-e. Ngorj be wi maa njirj me koofi yi gii me nuurj. **20** Jobe gii chi to kijibe, kwii se dza wu yerj si ngorj, jobe chi norja chi Taa le chi teemi se naa chi be. **21** Se nuurj le, maa nuurj noo le wu gii naa teenj bukoorj bu Taa le, gii naa bone.” **22** Pita tuu tee le, “Beniij be Iselee, yike yej ne woo bujorj fiee fi ntiiti. Jiso wu Nasare të nuurj wi wu Nyo të boscyi yi doonche li be-erj le e yi yi të torj wu, si yi të fe Jiso feti biee bi doonchi burja bu Nyo-o, be bi bimfimu bi wondini maa binte wa bi biee le, le be-erj lenti. Ne kii baa biee bini bujorj. **23** Jiso wuni nuurj wi wu be të nye li be-erj, nuurj nee Nyo yi të nache, si fi të keti le nuurj e yi të kee kiturj. Ne se wo wu si ne të nye wu li tsarj yi beniij be bifi-i, be ta wu li kintaarj li. **24** Se nuurj

le, Nyo fe kaari yi buu wu li kwe-e, se bo li tsarj yi kwe-e, kife kwe të nuurj ye le yi gii yi ba yi ni yi kemi li wuu ke. **25** Daafi të tee kii Jiso wuni le, ‘Ngjoo Taa nuurj be mi mfi kwi le kibene kej ki kigorje-e, ke fiee fimu se të seese mi ke. **26** Se nuurj le, shén yej se wuki ye bujorj, nse n’yeti be kinetinj. Nnuurj nee si wi wu gii kwi, se nuurj le mbichoo nee nuurj limfwe, **27** kife we wi wu Nyo nuurj te chine fiana yee li kweej wu berjku-u ke. Se o nuurj te naa chine njwana wu nime wu Wuuti le fo le dzirj ke. (Hadēs 986) **28** O doonchoo mi dze yi ngii njka le nse mbo. Ngii naa ni neetini si nuurj li wee limfwe.” **29** Pita se tuu tee le, “Berjwaanerj, nnuurj nee ntee li be-erj meejine nsirj le te betaa beserj wu Mforj Daafi të kwi, be diye wu, dzirj ye se nuurj feni nsirj bo berj. **30** Tè nuurj ntomforj wu Nyo, tuu kii njkaache wu Nyo të kaache yi chini le yi gii naa yi gee njwanj wu kini kee li li kabara we-e. **31** Se biee nej fiee fi Nyo të nuurj le yi gii naa yi fe, se kweej le Kinsofu ki Nyo të kaache gii naa ki bo li kwe-e. Fiee fiee fi të tee le, ‘Tè meej ki ba li kweej wu berjku-u ke, yi yee të meej ki fo ke le dzirj ke.’ (Hadēs 986) **32** Jiso wuni we e Nyo të buu wu li kwe-e, wu bee bechu be nuurj beniij bee be kintutu të nej wu. **33** Nyo yeeki wu yi shiiki wu le kibene kee ki kigorje-e, yi nye Fiana yi Waarj li wuu si yi të kaache. Fiee fi ne njingi ne wuki deeni fini nuurj Fiana yilu yi Jiso nyeo li bee li. **34** E Daafi wu të yee liboo ke. Daafi kibee të tee fiee le, ‘Taa Nyo të tee li Taa wej le, shee le kibene kej ki kigorje-e, **35** geerj bo mfi wu ngii ngiiki beniij bo be mbani le o tami bikaa bio li bee si kiga ko.’ **36** Se nuurj le, beniij bechu be Iselee se kee te bujorj le Jiso wuni wu ne të ta li kintaarj li nuurj wu wu Nyo gee le e wu Taa tuu nuurj Kinsofu ki Nyo të kaache.” **37** Le beniij belu woo le, n’yoru wulu se we be li shé-erj. Be se tuu be bii li Pita bee boorj bamu be nto-ong be Jiso-o laa, “Berjwaanerj, te gii te geerj deeni?” **38** Pita tuu li bee le, “Wi mumkparj mumkparj fiiki shén yee, be lii wu li dzoo li bukoorj bu Jiso Krai Nyo se feeki bibifi biee yi tuu yi nye wu nya ye yi ti nuurj Fiana yi Waarj. **39** Njkaache wuni we li be-erj, maa li boorj bene-e, maa li beniij bechu be nuurj mfiirj. Wu nuurj li beniij bechu be Taa wu Nyo-o yiserj teenyi be bee le wuu.” **40** Pita tuu tee biee nge, tifi be, leke le be fi bikoo bi bee li nge wu gii naa be li kingoke ki bifi kini-i. **41** Beniij woo n’yoru wu Pita wuni, be nge berj, be se biee be lii be li dzoo. Boo yelu beniij taa li

kintutu ki beniij be Jiso-o si benchuki betætu le. **42** Be se biee be nye yi yi bee, be wuki biee nuuŋ bi baŋŋ be nto-oŋ be Jiso tæ tiifi. Bee be nuuŋ li kintutu-u, be bootini kibelee, be leki li Nyɔ-ɔ li kintutu-u. **43** Baŋŋ be nto-oŋ be Jiso tæ feti biee bi bimfimu bi wondini be biee nge bi doonchi buŋga bu Nyɔ-ɔ, beniij nŋiŋi le, fi yeŋi be. **44** Kintutu ki beniij be kimbeenche-ε kichu nuuŋ li fiee fi mumkpa-aŋ, be kemi fiee fibee fimumkpaŋ. **45** Be tæ dzeti be kabini bintsii bi bee be biee bi bee, be gachi kwa wulu li yi yi bee si nge wu wi nuuŋ. **46** Be shiij be banchi fe yih yi muntofi-i jo chi, be jii biee li kintutu-u li bela be kinæetine li shéŋ yi bee, be tæ yeri lii ke, **47** be yɔnchi Nyɔ, beniij bechu se kɔŋgisi be. Taa se suuti beniij jo chi, tæti li kintutu kibelee.

3 Le ni nuuŋ jobe chimu, Pita bee Joŋŋ dza be yeŋi fe yih yi muntofi-i fenshaan jobe bikaa bitætu, ε tæ nuuŋ mfi wu li yih yibe yi leke li Nyɔ-ɔ. **2** Næ li mfi wulu-u, ε beniij too wi wumu be bæ be wu, be be be shiiki wu fe fweeŋ wu mbaŋ wu be tæ teenyi le fweeŋ wu Dzeerŋ, wu tæ lii li yih yi muntofi-i. Wi wulu nuuŋ ε be tæ bie wu, nuuŋ kɔŋkɛrɛ, beniij belu tæ shiij be tuuti wu jo chi be bæ be shiikisi wu fe leki kwa li beniij be keti be lii yih yi muntofi-i. **3** Ngeŋ si Pita bee Joŋŋ keti le be le lu, leke kwa li bee. **4** Be toŋ lii li wuu fwiirŋ. Pita se tee li wuu le, “Biche bee!” **5** Biee biche be, beechi le be gii be nye wu fiee. **6** Pita tee li wuu le, “Ŋkemi ye kwa ke dududu, beɔɔni ngeii nye we fiee fi ŋkemi. Ntiitɔɔ li we li bukoŋ bu Jiso Krai wu Nasarɛ, dza we ɔ dɛndɛ!” **7** Le tee le, kemɛ wu li kibɛnɛ ki kigɔŋɛ-ε, tsaaki wu liwe. Mfwaa mumkpaŋ, bikaa be muŋkɔkɔ mu wi wulu tɛmi. **8** Jiirŋ liwe lerŋ, bechi dengi. Bee be geerŋ be le li yih yi muntofi, dengi fe, jiindi liwe, yɔnchi Nyɔ. **9** Le beniij bechu be tæ ngeŋ si tæ dengi yɔnchi Nyɔ le, **10** be kee le ε wi wu tæ shiij leki biee le fweeŋ wu mbaŋ we wu be teenyi le Fweeŋ wu Dzeerŋ wu lii li yih yi muntofi-i. Be tæ ta maa be njanje be fiee fi tæ ka be wu. **11** Wi wulu benchi li Pita bee Joŋŋ li. Beniij ngeŋ bimfimu wonde be, be letini be giingɛ be chiindi be fe kintsii ki be tæ teenyi le kiji ki Salimu-u. **12** Le Pita ngeŋ si beniij banchi be bæ le, se tee li bee le, “Beniij be Isɛlɛ, ε la fi ne ya wa kii fiee fini, ne se bichi bee ni? Næ beechi fine le tæ fe be buŋga buserŋ wi wuni se tuu dengi ni? Mɔɔ ne beechi le tæ fe be ntse wuserŋ wu wuuti le? Fi

nuuŋ ye le ke. **13** Fi nuuŋ le Nyɔ ε yi Abraham bee yi Adzi mɔɔ yi Yakɔ, yi nuuŋ Nyɔ yi bete taa beserŋ bechu yi tæ yeeki Jiso wi we wu nime yi geɛ li wu-u lichirŋ. Jiso wuni nuuŋ wu ne tæ faarŋ ne dzo ne nye li beniij be nsa-a, Pailɛt tæ weki le chine li wuu, ne faarŋ. **14** Jiso tæ nuuŋ wi wu wuuti, nuuŋ tsaarŋ, ne faarŋ wu, ne tee le be buu nuuŋ wi wu tæ woyi beniij, be nye li be-erŋ. **15** Le ne fe le ne se wo wi wu nye ntse li beniij li, se nuuŋ le, Nyɔ tæ kaari yi buu wu li kwe-e, tæ tæ ngeŋ wu, tæ se tiiti baa kii wu. **16** ε li buŋga bu bukoŋ bu Jiso wuni bu fe kɔŋkɛrɛ ki ne gii ne kii, ki se dengi berŋ limfwe. Fi ka le kife tæ geɛ baa shéŋ li Jiso-o, shéŋ yi tæ geɛ li Jiso-o se fe yeɛ wi wuni se tɛmi bujɔŋ si ne nŋiŋi ni. **17** Dɛɛni yani, berŋwaane, fiee fi berŋ be bikoo bine bi kweerŋ le tæ fe li Jiso-o nuuŋ ne tæ fe nkeɛ nsirŋ. **18** Fi tæ ka le yini dze-e le fi be fi kɔche si Nyɔ tæ fe bentomfɔŋ be tiiti meerŋ lindɛeri le, Kinsofu kee ki tæ kaache gii naa ki ngeŋ nge. **19** Se nuuŋ le, ne fiiki shéŋ yine ne kaari ne to be Nyɔ, yi se feeki bibifi bine, **20** tuu fe shéŋ ni yi dendi li be-erŋ yi se tuumi Krai Jiso wu Kinsofu ki tæ saa wu tsaa li be-erŋ. **21** Jiso wuni kemi le ba liboo nsirŋ geerŋ bo mfi wu Nyɔ nachɛ biee bichu bi kaari bi to bifɛŋ, si tæ tee li bimfimu bi bentomfɔŋ bee be wuuti be lindɛeri. (aiɔn ɠ165) **22** Mɔɔse tæ saa wu tee le, “Taa Nyɔ gii naa buu wi we wu ntoŋ wumu le berŋwaana lenti, tuumi li be-erŋ nɛɛ si tæ tuumi mi, ne kemi le ne ni ne wuki fiee fichu fi tiiti li be-erŋ. **23** Wi wu nuuŋ tæ woo li ntomfɔŋ wulu-u ke, we nuuŋ wu be gii be buu wu li kintutu ki beniij be Nyɔ-ɔ, be meeshi be wu.” **24** Bentomfɔŋ bechu be tæ be, mbeechɛ fe Samwe-ε mɔɔ be tæ be le wu-u jirŋ, be tæ tee tæ kii biee bi tæ keti li jo yini-i. **25** Biee bichu bi Nyɔ tæ kaache le bimfimu bi bentomfɔŋ bee bani bieɛ ne, leh wu Nyɔ tæ ji be bete chaa bɛnɛ. Fi fieɛ si Nyɔ tæ tee li Abraham le, ‘Ŋgii ntiirŋ mwe li beniij bechu-u li kikoo ki nshe-ε le dze yi ŋwana wu li we-ε yi-ih.’ **26** Nyɔ se tsaa wi we wu nime yi saa yi tuumi li be-erŋ le be tiirŋ berŋ mwe, fe ne se chine le dze yine yi bifi-i.”

4 Næ si Pita bee Joŋŋ tæ meerŋ be yeti li beniij li le, bete muntofi bamu be kikoo ki beniij be nchi wu tæ kiichi yih yi muntofi mɔɔ Besadusii bamu fesi fe. **2** Shéŋ tæ tɔnyi be kife Pita bee Joŋŋ tæ tiifi beniij, be tiiti le, si Jiso tæ bo li kwe-e le, bɔŋkwi gii bi bo li kwe-e tæ. **3** Be kɔɔ be, be geerŋ be fa be li yih yi ncha-a, kife tæ nuuŋ

le femfo-o, nsiij bu woo. 4 Se nuuŋ le, beŋiij ba se boŋeyi be chee be bintoŋ nge, be chine nge be te woo ntiife wu Pita bee Joŋ tɛ beŋ, kintutu ki bee se yaŋ, buniŋ tɛ nuuŋ si benchuki betiinu. 5 Le bu woo, bekaaŋ be beŋiij be seki kweeŋ maŋ beŋiij be tɛ tiifi benchi be Nyɔ-ɔ, banchɛ kintsii Kimumkpaŋ Jerosaleŋ 6 ɛ Anas wu kikoo ki bete muntofi-i be Kaifas maŋ Joŋ be Alekesanda maŋ beŋiij bamu be tɛ nuuŋ tɛ li kini ki kikoo ki bete muntofi-i tɛ nuuŋ fe. 7 Be se leeki Pita bee Joŋ li bee limfwe, be bii li bee laa, “Ne tuu ne dzo buŋga bu ne wonche wi wuni lu feŋ? Ne tuu ne wonche li bukoŋ bu noo le?” 8 Fiana yi Waaŋ se yiŋe li Pita yi fe se tuu li bee le, “Bete kweeŋ be beŋiij be seki kweeŋ, 9 nuuŋ ne ni ne biiti li bee kii nime chi dzeŋ chi tɛ tɛ niŋ li kiŋkɛɛ kini, ne se weki le ne kee si fi tɛ ka se deŋgi 10 beŋ be beŋiij bechu be Iselee ne kee le wi wuni wu lemi feni le bene lii deeni temi ni li bukoŋ bu Jiso Krai wu Nasare-ɛ. Jiso wuni, ɛ wu wu ne tɛ dzo ne ta li kintaŋ li se kwi, se nuuŋ le, Nyɔ tɛ kaari yi buu wu li kwe-e, ɛ kii wu wu wi wu lemi beŋ limfwe wuni temi. 11 ɛ Wu tete chi Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ tiiti kii chi le, “Tete chi beŋ beŋiij be ŋgwana tɛ faaŋ, ɛ chi chi dza chee chi to tete chi feboo chi yi-ih.” 12 Wumu lu ke wu nuuŋ be be Kinsofu fuki Jiso nsiij. Bukoŋ bumu nuuŋ ye lu laaŋkwiij bu Nyɔ nye le beŋiij li linti bu nuuŋ bu soo bee ke”. 13 Le beŋiij be seki kweeŋ baa woo si Pita bee Joŋ yeti nchenu nsiij le, be tuu be ŋeŋ tɛ le be baa beŋiij be yee, be tɛ meeŋ ki geeŋ ke kiŋwaati bujŋ ke, bimfimu wonde be. Be se kee le fi fiee le, kife ɛ beŋiij be tɛ deŋgi be Jiso. 14 Si be tɛ ŋiŋgi wi wu Pita bee Joŋ tɛ wonche we si lemi bee be le, be foo fiee fi be nuuŋ be tee kii be. 15 Beŋiij be seki kweeŋ baa saa be buu be lekuuŋ, be she be chuti bentaŋ bebe le, 16 “ɛ la fi tɛ gii tɛ fe be beŋiij bani? Beŋiij bechu be Jerosaleŋ kee baa kii fiee fini fi doonchi buŋga bu Nyɔ-ɔ gbanaa fi be fe, nuuŋ tɛ te faaŋ fi ke. 17 Se nuuŋ le, le tɛ fe le kiŋ ntoŋ wuni ni saaŋge wu geeŋ limfwe ke, tɛ nchiinse li beŋiij bani le kiŋ be ni maŋ ntefu fiee li wi-i kii bukoŋ bu Jiso-o buni ke.” 18 Be teenŋ Pita bee Joŋ be kaari be le. Be se chee be bintoŋ le kiŋ be ni naa tuu be maŋ ntefu maŋ nuuŋ ntiife wi kii bukoŋ bu Jiso-o ke. 19 Pita bee Joŋ tuu fi bee le, “Beeche yeŋ laa fiee fi nuuŋ tsaŋ le Nyɔ lii nuuŋ le tɛ woo li be-eŋ maŋ li Nyɔ-ɔ le? 20 Te nuuŋ tɛ tɛ chike ntefu kii biee bi tɛ tɛ ŋeŋ be bi tɛ tɛ woo bini ke.” 21 Beŋiij be seki kweeŋ baa se boŋeyi be chee be bintoŋ nge, be chine li bee be giŋgi. ɛ be tɛ foo fiee fi nuuŋ be lii be li ŋge-ɛ, kife beŋiij bechu tɛ yaŋonchi Nyɔ li fiee fi tɛ ka-a, 22 fi ŋge tɛ nuuŋ le wi wu be tɛ fe fiee fi doonchi buŋga bu Nyɔ-ɔ, yi wonche wu wee tɛ yaa biya mbaanyee. 23 Si be tɛ chine li Pita bee Joŋ li le, be kaari be to lijiŋ fe beŋiij be bee be kintutu-u, be tee be fiee fi bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa be beŋiij be seki kweeŋ tee li bee. 24 Le be woo le, be banchɛ yih yi be, be leke li Nyɔ-ɔ li fiee fi mumkpaŋ le, “Taa wu Te Kikoo, ɛ we wu tɛ fe kiboo bee nshe be dzɔ maŋ biee bichu bi nuuŋ li bintsii bini-i. 25 ɔ tɛ fe te betaa besɛŋ wu Daafi, wu tɛ nuuŋ ŋwana wu nime kweeŋ li buŋga bu Fiana yi Waaŋ li le, ‘ɛ kii la fi beŋiij be nuuŋ ye Bejuu ke fuuti be fiee li shɛŋ yi bee, beŋiij chuti bentaŋ be nuuŋ tɛ niŋ ke? 26 Bemfoŋ be laaŋkwiij nachi baa yi yibee li dzi-iŋ, beŋiij be seki kweeŋ banchi yi yibee le be gwe be Taa be wi we wu tsi le ni nuuŋ Kinsofu.’ 27 ɛ nee cheeŋ li fiee fi tɛ ka fe kintsii kini-i. Mfoŋ Hero bee Pontu Paillet tɛ banchɛ be bitoŋ maŋ beŋiij be Iselee be be be kimfie le Jiso jiŋ wu ŋwana wu nime wu wuuti wu ɔ tɛ tsi le ni nuuŋ Kinsofu. 28 Be tɛ banchi le be fe nuuŋ biee bi ɔ tɛ nache kituŋ lindɛeri be buŋga bwo le ɔ weki le bi be bi ka. 29 Deeni yani Taa, biche ɔ ŋeŋ dze yi beŋiij bani chenisi bee. Nye bee beŋiij bo be nime shɛŋ yi teemi le be ni be tiifi je ya nchenu nsiij dududu. 30 Nye bee buŋga bwo bu wonche beŋiij tɛ tuu tɛ ni tɛ feti biee bi doonchi buŋga bwo maŋ biee bi bimfimu wondini li bukoŋ bu Jiso wu ŋwana wu nime wu wuuti.” 31 Le be meeshi nleke li Nyɔ-ɔ le, nshe seese fe be tɛ nuuŋ. Fiana yi Waaŋ yiŋe li bee, be tiifi je yi Nyɔ nchenu nsiij. 32 Kintutu ki beŋiij be kimbeenche-ɛ kichu tɛ nuuŋ li mbeeche mumkpa-aŋ, maŋ li fiee fi mumkpa-aŋ, wi teenyi ye fiee fimu le ɛ fiee fiee wuu mbiij ke. Fiee fi wi nuuŋ fiee fi wi kwikwi. 33 Nyɔ nye buŋga bunɔŋa li boŋ be nto-oŋ be Jiso-o, be tuu be tiifi nee beŋiij nge le Taa Jiso boŋ li kwe-e. Be nuuŋ ɛ mfiɛ wu Nyɔ nuuŋ li bee bechu-u nge. 34 Wi tɛ nuuŋ ye li bee linti wu fuki fiee ke, kife beŋiij be tɛ kemi yiŋ tɛ kabini, be bee be kwa wulu, 35 be nyeɛ li tsaŋ yi boŋ be nto-oŋ be Jiso-o, be se gachi li beŋiij bechu si ŋge wu wi tɛ nuuŋ. 36 Wi wumu tɛ nuuŋ lu be teenyi wu le Joŋe, boŋ be nto-oŋ be Jiso-o tɛ nye wu bukoŋ bwee bumu le Banaba, (bu nuuŋ le, wi wu Kaŋgisi Shɛŋ yi beŋiij). Tɛ nuuŋ

wi wu li kini ki Lebi, ε be tē bīe wu Saaplu. 37 Tuu gēɛɛ tē kabe wē wee, be nye kwa wulu li tsarj yi bōɔɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso-o.

5 Wumu wu be tē teenyi le Ananiya bee kwesi wu Safira tē kabe tē kimbe ki kintsii le. 2 Tē gate fē kwa wulu kiri, kwesi kii fē. Se dzo kigke gēɛɛ nye li tsarj yi bōɔɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso. 3 Le nye le, Pita se bii li wu laa, “Ananiya, ε la fi ge ɔ se gē le Satan le li shēj ya le fē le ɔ yēɛɛ binsee li tsarj yi Fiana yi Waarj li, ɔ se tuu ɔ tsɔɔ fē kwa wu bee ɔ kabe kintsii lu wē? 4 Fē ɔ bee ɔ kabini kintsii kini bee nuuɔ nē ko ni? Fē ɔ bee ɔ kabe, kwa wulu bee nuuɔ nē wa ni? ɔ gēɛɛ ɔ se fē gwaani fini fiee ni? ɔ mēɛɔ ki yēɛɛ kē nuuɔ be bēniij kē, ɔ yēɛɛɔ nuuɔ be Nyɔ.” 5 Mfwa mumkpaɔ si Ananiya tē woo n'yɔru wuni le, wē fekwiij kwi. Bēniij bechu be tē woo fiee filu tē chēɛɛ nge. 6 Bēsɔɔɛ be buniij le, be be fieɛmē wu fē ndu-u, be dzo wu be bo be wu be gēɛɛ be diyē. 7 Le gēɛɛ bo bikaa bi mfi si bētētutu le, kwesi biee le, kii yē fiee fi bee fi ka be nyumi kē. 8 Pita bii li wuu laa, “Tē nē mi, wuni nuuɔ kwa kwikwi wu nē nyuma bee nē kabe wē lu ni?” Tuu le, “Iij ε wu le kwikwi.” 9 Pita tuu bii li wuu laa, “Nē nyuma nē ge niij nē nache le nē mōnche Fiana yi Taa? Yike ɔ woo, nchiij yi bēniij be bee be gēɛɛ be diyē nyuma yē fweɛɛ kiturj, be gii be le be too tē wē be bo be wē be gēɛɛ be diyē.” 10 Le Pita yɔ le, mfwa mumkpaɔ Safira biee wē le wu-u lii kwi. Le bēsɔɔɛ baa tuu be le be nge ε wu kwi kiturj, be se too wu be bo be wu be gēɛɛ be diyē li nyumi-i li lichij. 11 Kintutu ki bēniij be kimbeenchē-ε kichu mɔɔ bēniij bechu be tē woo fiee filu chēɛɛ nge. 12 Bōɔɛ be ntɔɔɛ be Jiso fē biee bi doonchi bunga bu Nyɔ-ɔ be bintēwa bi biee le nge li bēniij li linti. Bēniij be kimbeenchē-ε bechu tē shiij be banchi fē kiji ki Salimu ki li yih yi muntofi-i. 13 Bēniij be yē tē mendi yē ntaashe be be kē. Se nuuɔ le bēniij tē shiij be pieti be nge. 14 Buniij be bukeɛɛ nge be tē gē shēj li Taa li bē be tētēti li kintutu ki bee. 15 Biee bi bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso tē feti, tē fē bēniij tuuti bēniij be chigo-ɔɔɛ be gikisi li dzé lichij li bida-ɔɔɛ mɔɔ li biga-a le ke Pita ketɔɔ, mɔɔ nuuɔ kinjiinjii kē ki wē li bee. 16 Bintutu bi bēniij le bilu tē dzeti li bintsii bi li Jerosalēɛɛ lichij bi bē be bēniij be chigo-ɔɔɛ mɔɔ be kemi fiana yi tii le bee, be wōnchi be bechu. 17 Kikoo ki bete muntofi be kintutu kē ki Besadusii tē dza be bechi be yētēti shēj be

bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso-o, 18 be tuu be tɔɔɛ bēniij be gēɛɛ be kɔɔ be, be bēɛ be li yih yi ncha-a. 19 Se nuuɔ le, le ni nuuɔ butuu nchindaa wu Taa gwiye bigoo bi yih yi ncha-a buu be. Si tē buu be le, tuu tee le, 20 “Gēɛɛ yēɛɛ li yih yi muntofi-i kibēɛ, nē gēɛɛ nē ni nē tiifi fiee fichu li bēniij li kii ntse wu fweɛɛ wuni.” 21 Si be tē woo le, be se gēɛɛ. Le lēkuuɔ bechi η'wofu, be le li yih yi muntofi, be bechi be tiifi bēniij. Nē le li mfi wulu, kikoo ki bete muntofi-i be bēniij bee be kintutu, se konche bēniij be Iseleε be sēki kwēɛɛ bechu le bee be shee, se tɔɔɛ bēniij be nchi-i le be gēɛɛ li yih yi ncha-a, be be be bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso. 22 Be gēɛɛ be bo fē, be gōɔɔɛ be nsij be to lijij be tee le, 23 “Tē gēɛɛ baa tē bo li yih yi ncha-a, tē nge si bigoo nuuɔ ε be bōseyi be bēɛ, bēniij be nchi-i lemi fē be kiichi. Le tē ni tē gwiyi yih yilu tē mēɛɛ ki ngeɛɛ wi lu kē.” 24 Le kikoo ki bēniij be nchi be tē kiichi yih yi muntofi be bete muntofi be nōɔɔ be nōɔɔ, woo le, fi fieɛɛɛ be, be bechi be tēti maa laa be gii be to fēɛɛ be fini fiee le. 25 Wi dza le tee li bee le, “Woo yēɛɛ, bēniij be nē tuu nē fa li yih yi ncha baa, be baa kiturj li yih yi muntofi be tiifi bēniij.” 26 Le be woo le, kikoo ki bēniij be nchi-i bee kintutu kē biee be bo be gēɛɛ be dzo be, be be be be. Se nuuɔ le, be tē kēndi yē be bu kanu kē, kife bēniij be nchi-i belu tē chendi le nuuɔ bēniij tomē be be ta. 27 Le be be be bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso baa, be le be be, be leeki limfwe li bēniij be sēki kwēɛɛ li. Kikoo ki bete muntofi kilu se biiti biee li bee ki tiiti le, 28 “Tē tuu tē gbēɛɛ tē loose le kiij nē ni tuu nē mōɔ ntiife wi kii bukoɔɔ bu wi wuni kē. Se nuuɔ le, nge yēɛɛ fiee fi nē mōɔ! Nē fē baa ntiife wunē tuu wu saangē wu gēɛɛ Jerosalēɛɛ kwikwi. Nē weki le nē fē le fi doonche le tē kii baa fiee fē kwe ye.” 29 Pita bee kintutu ki bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso tuu le, “Tē kemi le tē ni tē wuki nuuɔ li Nyɔ-ɔ, yeki fē tē nuuɔ tē woo li wi-i. 30 Nē tē ta Jiso li kintaarj li kwi. Nyɔ yi bete taa bēsēɛ buu wu li kwe-e, 31 Nyɔ tē yēeki wu, yi shiiki wu le kibēɛ kē ki kigōɔɛ le ni nuuɔ Tē Kikoo mɔɔ Kinsofu, le ke bēniij be Iseleε fiiki shēj yi bee, yi yi Nyɔ feeki bibifi bi bee. 32 Tē nge baa biee bini tē se tiiti li bēniij li ki Fiana yi Waarj yi Nyɔ nyē li bēniij be wuki yi-i, be beenchii yē tē le bi biε chēɛɛ.” 33 Si bēniij be tē sēki kwēɛɛ baa woo n'yɔru wuni ni, shēɛɛ tē yē be nge. Be weki le be woyē bōɔɛ be nto-ɔɔɛ be Jiso. 34 Se nuuɔ le, wumu li kintutu ki bēniij be tē sēki

kwɛɛŋ wu bukoŋ bwee tɛ nuuŋ le Gamaliya, nuuŋ tɛ wi Bɛfarasii mɔɔ wi wu tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ, wu bɛniŋ bechu tɛ guundi wu ŋge, dza we, tee le be saa be buu bɔɔŋ bɛ nto-ɔŋ bɛ Jiso lɛkuuŋ. **35** She kweɛŋ li bɛniŋ bɛ tɛ sɛki kwɛɛŋ baa le, “Bɛniŋ bɛ Iseɛɛ, dzɔɔ yɛŋ mfi bɛ fiee fi nɛ weki le nɛ fɛ bɛ bɛniŋ bani fini. **36** Nɛ kimi le tɛ nuuŋ li mfi wumu, wi wumu tɛ dza fɛni bɛ teenyi wu le Teoda, doonchi le ɛ wu wi wu nyɔŋa. Bɛniŋ se tɛ suuki le wuu jɪŋ be nuuŋ si gii nɛɛ. Bɛ tɛ wo wu kintutu kee shaanshe, fiee fi tɛ bɛɛ bɛ fi laaye li yee li. **37** Lɛ jɪŋ lɛlu, wumu tuu dza li mfi wu bɛ tɛ fɛɛ bɛniŋ li bɛ teenyi wu le Judas, ɛ tɛ nuuŋ wi wu Galilii. Tɛ chee tɛ bɛniŋ ŋge le wu-u jɪŋ. Bɛ tɛ wo wu, kintutu kee shaanshe. **38** Li nsa wuni, ntiifɔɔ bɛŋ le kiŋŋ nɛ ni fɛ fiee bɛ bɛniŋ bani kɛ. Nɛ chinɛ li dze yi bee. Kife, ɛ nuuŋ le fiee fini fi bɛ bɛɛ bɛ fi, bɛ se tuu bɛ tiifi bɛniŋ lu ɛ wi wu bɔ wu bechi, kɛ fi gii fi la li yee li. **39** Se nuuŋ le, ɛ fiee filu nuuŋ mbeeche wu Nyɔ-ɔ, kɛ nɛ nuuŋ tɛ naa yaa bɛ kɛ. ɛ nɛ dzɛti yɛ mfi kɛ, fi dza fi nuuŋ le nɛ gwii baa nuuŋ bɛ Nyɔ.” **40** Si Gamaliya tɛ kweɛŋ le, bɛniŋ bɛ tɛ sɛki kwɛɛŋ baa woo ntifi yee, bɛ kaari bɛ teɛŋ bɔɔŋ bɛ nto-ɔŋ bɛ Jiso le bɛ lɛ. Le bɛ lɛ lɛ, bɛ fiaaŋ bɛ, bɛ chiinsɛ le kiŋŋ bɛ ni tuu bɛ mɔŋ ntiife wi kii bukoŋ bu Jiso-o kɛ, bɛ se chinɛ li bee bɛ gɛɛŋ. **41** Le bɛ bo lu bɛ giŋgi fibee bɛ kinɛtine le bɛ kɔche baa bɛniŋ bɛ fii buya kii bukoŋ bu Jiso. **42** Bɛ gɛɛŋ le, bɛ tuu bɛ tiifi nɛɛ bɛniŋ jo chichi li yih yi muntofi-i mɔɔ li belɛ, bɛ tiifi ntɔŋ wu dzeɛŋ wu nuuŋ le Jiso nuuŋ Kinsɔfu ki Nyɔ tɛ kaache.

6 Le ni nuuŋ mfi wumu, si kintutu ki bɛniŋ bɛ kimbeenche-ɛ tɛ kuu ki giŋgi limfwe le, Bɛjuu bɛ tɛ yeti jɛ yi Griki dza bɛ bechi bɛ ŋunyi Bɛjuu bɛ tɛ yeti jɛ yi kwɛɛŋ le bɛ gachi baa biee li bukeɛŋ bɛɛŋku-u jo chichi bɛ tɛ biche lɛ bɛ bee kɛ. **2** Se nuuŋ le, bɔɔŋ bɛ nto-ɔŋ bɛ Jiso-o bɛ yoofi ntɔɔ bɛfɛ baa se konche kintutu ki bɛniŋ bɛ kimbeenche-ɛ kichu bɛ tee li bee le, “Fi mɛɛŋ ki dzɔɔŋ kɛ le tɛ chinɛ jɛ yi Nyɔ tɛ gɛɛŋ tɛ shee tɛ ni tɛ gachi nuuŋ biee bije kɛ. **3** Bɛŋwaanɛŋ, fi dzɔɔŋ le nɛ buu bɛniŋ mfomenyaaŋ li bɛɛŋ linti, tɛ nyɛ nime chini li tsaaŋ yi bee. ɛ nɛ busi lɔɔ, nɛ bichi nuuŋ bɛniŋ bɛ kɛmi ntse wu dzeɛŋ, bɛ yise bɛ Fiana yi Waay bɛ kɛmi tɛ bufii. **4** Tɛ se nyɛ yi yisɛŋ nuuŋ li nleke li Nyɔ-ɔ bɛ nime chi jɛ yi Nyɔ-ɔ.” **5** Bɛniŋ bechu woo ntay wulu, wu dzɔɔŋ fɛ bee, bɛ se buu Fitifiŋ wu

tɛ nuuŋ wi wu kimbeenche wu tɛ gbɛɛŋ wu yise bɛ Fiana yi Waay. Bamu tɛ nuuŋ Fili bee Prukolu, Nikano bee Timɔŋ, Pamena bee Nikola wu tɛ nuuŋ wi wu Antiok wu tɛ fiiki bufikise wu to wi wu kimbeenche wu Bɛjuu. **6** Bɛ se dzɔ bɛniŋ bani bɛ leeki limfwe li bɔɔŋ bɛ nto-ɔŋ bɛ Jiso-o, bɛ gɛɛ tsaaŋ li bee, bɛ lɛke li Nyɔ-ɔ. **7** Jɛ yi Nyɔ se saangini yi giŋgi. Kintutu ki bɛniŋ bɛ kimbeenche-ɛ bɛ Jerosalɛŋ se kuu ki giŋgi limfwe. Bɛte muntofi ŋge se giki shɛŋ li Jiso-o. **8** Fitifiŋ tɛ nuuŋ ɛ wu yise bɛ kimbone ki Nyɔ-ɔ mɔɔ bungga, feti biee bi bɛniŋ tɛti maa bɛ biee bi doonchi bungga bu Nyɔ-ɔ li bɛniŋ li linti. **9** Bɛniŋ bamu dza bɛ bechi bitɛchine bɛ Fitifiŋ. Bɛniŋ belu tɛ nuuŋ Bɛjuu bɛ tɛ dzɛti Seli-ɪŋ bɛ Alekesanda mɔɔ Silisha bɛ Eesha. Bɛ tɛ nuuŋ bɛniŋ bɛ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, yi bɛ teenyi le Bɛmfa bɛ Bo li Bumfa-a. **10** Si bɛ tɛ tɛchini lɛ, Fiana yi Waay nyɛ Fitifiŋ bufii wi tɛ nuuŋ lu wu nuuŋ yaa wu li fiee fi tiiti kɛ. **11** Bɛ se dza bɛ kunye bɛniŋ bamu lejiŋ lejiŋ bɛ bechi bɛ yɛŋgi le bɛ woo baa Fitifiŋ tiiti jɛ yi bifi kii Mɔɔsɛ bee Nyɔ. **12** Si bɛ tɛ fɛ lɛ, bɛ se sɛsɛ shɛŋ yi bɛniŋ, mɔɔ yi bɛniŋ bɛ tɛ sɛki kwɛɛŋ, mɔɔ yi bɛniŋ bɛ tɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ. Bɛ se biee bɛ lɛ li Fitifiŋ, bɛ dzɔ wu bɛ gɛɛŋ bɛ wu li bɛniŋ bɛ sɛki kwɛɛŋ li mɔɔ bɛniŋ bɛ doonchi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ. **13** Bɛniŋ baa tuu bɛ bɛ bɛ bɛniŋ bamu le bɛ leŋ lɛ nsa wu binsɛɛ lɛ lejiŋ, bɛ ni bɛ kayi biee li Fitifiŋ, bɛ tiiti le, “Wi wuni ti naa nuuŋ yɛ ntefu jɛ fuki yi bifi kii yih yi muntofi yini bɛ bɛnchi bɛ Mɔɔsɛ nsɪŋ kɛ. **14** Tɛ woo baa tiiti le Jiso wu Nasarɛ wɛ gii naa kesi yih yi muntofi yini, tuu fiiki ntse wu kwɛɛŋ wusɛŋ wu Mɔɔsɛ tɛ nyɛ li bee li wuni.” **15** Bɛniŋ bechu bɛ tɛ nuuŋ li yih yi nsa-a yɛ luuŋgi lii li Fitifiŋ, bɛ dza bɛ ŋɛŋ ɛ bushi bwee fiiki bu bosini bu nchindaa wu Nyɔ-ɔ.

7 Kikoo ki betɛ muntofi-i bii li Fitifiŋ laa, “Biee bi bɛ tiiti bini nuuŋ cheɛŋ ni?” **2** Fitifiŋ tuu le, “Bɛtaa mɔɔ bɛŋwaanɛŋ, yike yɛɛŋ nɛ woo. Nyɔ yi bunɔŋa tɛ buse li taa wusɛŋ wu Abrahay fɛ tɛ mɛɛŋ tsiŋŋ Misopotemia, se naa dza gɛɛŋ tuu ni tsiŋŋ Halay, **3** yi tee li wuu le, ‘Chine kini ko, ɔ bo li kwɛɛŋ wuni-i, ɔ gɛɛŋ li kwɛɛŋ wu ŋgii ndoonche li wɛ-ɛ.’ **4** Se nuuŋ le, tɛ dza li nshe yi Kaaldia-a, gɛɛŋ tsiŋŋ Halay. Si tee tɛ kwi, Nyɔ fɛ se dza bɛ fɛ nɛ tsiŋŋ dɛɛni fɛni. **5** Le ni nuuŋ fɛni, Nyɔ ti mɛɛŋ ki nyɛ kɛ wu fi kintsii kɛ, se nuuŋ le, yi tɛ kaache wu nuuŋ le yi gii yi nyɛ wu

kwεεη wuni, wu ni wu nuuη wee bee kingoke kee. Nyo tε kaachi le, Abrahay mεεη mao saa ke le keme ηwan ke. 6 Nyo se tuu yi tee li wuu le, 'Kingoke ko gii ki ni ki nuuη mfoη yi kwεεη wumu, ki ni ki nindi bumfa le, be ni be ηweki be ki li biya gii nεε li. 7 ηgii nloη ηge li kwεεη wulu-u, kingoke ko bo le ki be ki ni ki guundi mi lani.' 8 Nyo tuu yi ji Leh be Abrahay, ndoonche wu Leh wulu tε nuuη le Abrahay gii ni seeti booη bee dzoo. Le Abrahay bie Adzi, le bo jo nyaan sεε wu dzoo. Le Adzi tuu bie Yako sεε tε wu dzoo. Yako tε sεε booη bee be yoofi ntso befe baa dzoo be nuuη bete taa besεη fe kini kiseη tε bo. 9 Bete taa besεη belu tε dza be yeeti shεη be Jose wu ηwaani wu be, be se kabε wu, gεεη nuuη mfwa li kwεεη wu Iji-ip. Se nuuη le, Nyo se bichi le wuu, 10 yi fii wu li beηge bee li bechu. Nyo se tuu yi nye wu bufi yi fe Fεo Mfoη wu Ijip kongoisi wu, se gεε wu li njii we-e, tuu nuuη wi wu bichi le kini kee le. 11 Dzeη tε dza yi kao Ijip kwikwi mao Kana, beniη ηeη ηge ηge. Bete taa besεη tε kemi ye fiee fije ke. 12 Le Yako woo le biee bije bieε Ijip, se toη booη bee be tε nuuη bete taa besεη, be gεεη le li kinga ki ηkosi-i. 13 Le be gεεη le li kinga kife-ε, Jose se fe beηwaani kεε wu, doonche tε be li Fεo-o. 14 Jose tuumi ntoη li Yako wu tee li le, bee kini kee kichu be Ijip. Kini ki Yako tε nuuη mfi wulu beniη gwii mfomenyaan ntso betiinu. 15 Le Yako woo le, se dzo kini kee kichu boo Ijip. Wu bee bete taa besεη se tε kwiye le bechu. 16 Be tε too ye goon yi be be kaari be le yi lani, be diye be Shekeη le dzij yi Abrahay tε go li booη be Hamo-o. 17 Mfi tε gii kachini wu Nyo tε nuuη le yi gii yi fe fiee fi yi tε kaache Abrahay lu, beniη besεη tε yan Ijip ηge. 18 Beniη be le tε koke mfoη wumu wu tε kii ye Jose ke. 19 Mfoη wulu bechi ηweki be beniη besεη le bufi li, kendi bete taa besεη le be toofε booη be bwi lekuuη be kwiye. 20 Li mfi wulu-u be tε bie Maoε, tε gii nuuη ηwan wu dzeη ηge li Nyo-o. Be keme wu li yih kii tεε, 21 be se dzo wu be gεε lekuuη. ηwane Mfoη Fεo wu kwεεη se gεεη booη wu, kii wu si ηwani. 22 Be se tiifi Maoε bufi bu Ijip buchu, tε nuuη wi wu kii n'yoru mao bieε bi fεε bujoη. 23 Le ni nuuη biya mbaanyεε, tε dza beechε le gii la ηka le beηwaani be tε nuuη beniη be Iseleε. 24 Le ni giinggi ηeη si wi wu Ijip nusini wi wu Iseleε wumu. Le fe le tuu nsooηkibaa, tuu wo wu buwo. 25 Beechi le beηwaani gii be kεε le ε Nyo yi toη ye wu le be buu be li ηge-ε. Se nuuη le, be ti mεεη ki kεε ke. 26 Le butuu woo, Maoε bo giinggi, mbunde li beniη be Iseleε befe be gwii. Le fe le gate bugwe bulu, bii li bee laa, 'Beηwaanεη, nε baa wi bee ηwaani, fi ge la fi nε tuu gwii li yi yine?' 27 Wi wu tε nusini ηwaani we bache wu bu bache, bii li wuu laa, 'ε noo wu gεε wε le o ni o sεki bee, o sondini mao bεnsa besεη? 28 O weki le o wo mi si wi wu Ijip wo o tuu o wo mfo wε ni?' 29 Le Maoε woo le, tuu cheη dza li kwεεη wu Iji-ip, kifi gεεη nuuη li kwεεη wu Midia, fe tε bie booη be bunij fe befe. 30 Le biya mbaanyεε ka, nchindaa wu Nyo buse li Maoε si wi, wu duti li kiti ki li buka li ηkume wu Sina-a lichij. 31 Le Maoε ηeη fi yaa wu, kiinggi lu lichij le biche bujoη. Le kiinggi woo si Taa Nyo kweη li wuu le, 32 'ε mi wu nuuη Nyo yi bete chaa bεne, Nyo yi Abrahay be yi Adzi mao yi Yako.' Le Maoε woo le, kaa be cheε, mεεη tuu kε le maoη mbiche ke. 33 Taa Nyo tuu yo li wuu le, 'Buushe bikpo bio, kife fe o lemi fee ε kintsii ki wuuti. 34 Mi gbεεηo mi ηeη si be ηweki be beniη beη Ijip, mi ntuu mi ηwoo si be chendi, mi se sheeo mi mbe le mbuu be li ηge wulu-u. Yike o woo, ηgii ntoη wε Ijip dεeni.' 35 Maoε wuni nuuη wu be tε saa be faan wu, be biiti li wuu laa, 'ε noo wu gεε wε le o ni o sεki bee, o sondini mao bεnsa besεη le?' ε yi yi Nyo yi tε toη le gεεη ni nuuη wi wu sεki be, se buu be li ηge-ε. Nyo tε toη nuuη nchindaa we, be li kiti ki tε duti kεε le tee ntoη wulu li wuu. 36 Maoε se gεεη Ijip, fe bieε bi bimfimu wondini be bieε bi koofiyi, buu be le. Fe bimufε Dzoo yi Nyoroη yi Yechi, tuu fe bimufε libuka le be tε dengi li biya mbaanyεε li. 37 ε Maoε wuni wu tε tiiti li beniη be Iseleε li le, 'Nyo gii yi buu Ntomfoη we wumu li beηwaana linti, tuumi li be-εη nεε si yi tε buu mi.' 38 Tε nuuη nεε Maoε wuni, wu nchindaa wu Nyo tε yo li wuu libuka li ηkume wu Sina-a, mfi wu kintutu ki beniη le ki Iseleε tε nuuη li buka be bete taa besεη, Nyo nye jε yi nyεε ntse le lanε li bee. 39 Se nuuη le, bete taa besεη tε tuu be faan le be wuki ye li wuu ke, be baa dzaa yibe li wuu, be tuu be kongisi le bee be kaari be to Ijip. 40 Be tuu be tee li εro-εη le, 'Fεε bee beηyo be gii be ni be tuuti bee mbaan, kife tε kii ye fiee fi ka be Maoε wε wu tε buu bee li kwεεη wu Iji-ip ke.' 41 Be se nache finyokine fimu fi bosini ηwaan naη, be fe muntofi li fi-i, be se nekli li fiee fi be nache be tsan yibe. 42 Le be fe le, Nyo se baa dzaa li bee, be se guundi nuuη li jobe

be kwii maa muntsoŋ. Fi se fiee si be tē tsee le Kinqwaati ki bentomfōŋ be Nyō-ō, Nyō tiiti le, ‘Beniij be Iselee, ne tē seeti nyāŋ li bukaka li biya mbaanyee li, ne feti muntofi nuuŋ li mi-i ni? 43 Ne tē dengi ne tuuti kigoone nuuŋ ki nyō yi be teenyi le Molok, ne tuu ne tuuti te fintsōŋ fi be tē fe le fi ni fi nuuŋ finyo yi bukoor nuuŋ le Lefan, e munyokine mu ne tē tōŋ le ne ni ne leki li mu-u. Kii fini, ngii buu beŋ ne geer ne ka Babilōŋ bu karu.’ 44 Bete taa beserj tē dengi li bukaka be kemi kigoone ki tē doonchi le Nyō ye be be, be tē fe kigoone kilu biki nee yeerj si Nyō tē doonche li Maae le ki nuuŋ. 45 Baaŋ be bete taa beserj tē fi, be se dza be too be be ki lani mfi wu bee be Joshwa tē lōchi nshe li teerj yi tē nuuŋ lani, e Nyō yi tē giingji bee limfwe yi kuŋgi be teerj yilu. Kigoone kilu tē nuuŋ lani mbe Mbochu mfi wu mfōŋ Daafi tē seki kweerj wuni. 46 Se herj le Nyō tē kooŋgi wu nge, se leke le Nyō beŋ le gwaŋ yi nye li yih yi Nyō yi Yako le yi ni yi tsiij lu. 47 Fi be fi ka le e Salimu wu tē gwaŋ yih yi Nyō yilu. 48 Se nuuŋ le, Taa Nyō yi nuuŋ Kikoo ki Biee Bichu ti tsiij ye li yih yi beniij gwaŋ ke-e. Bedeeni si ntomfōŋ wu Nyō wumu tē saa wu tsee Nyō tiiti le, 49 ‘Liboo nuuŋ kabara weŋ, nshe nuuŋ kilaanda ki bikaa bieŋ. Yih yi wi nuuŋ gwaŋ le yi nuuŋ yerj nuuŋ naa yi nuuŋ niŋ? Ŋwaani kintsii kimu kee lu si keeye ki nnuuŋ nnaa nshee fe ni? 50 E nee mi wu mfe biee bini bichu ni?’ 51 Fitifij se dza tee le, “Ne teemi baa bikoo nge, shēŋ yine be bintoorj bine gbeerj biee bi chiinye. Berj be be chaa bene baa nee yeerj. Ne fengji mfi kwi le ne wuki ye li tsan yi Fiana yi Waarj li ke. 52 Ntomfōŋ wu Nyō wumu we lu wu bete chaa bene ti meerj ki beerj ke bikaa le wuu jirj ni? Be tē woye bentomfōŋ be Nyō-ō be tē tiiti le Wi wu nime wu Nyō wu Tsaarj gii be. Le be, ne kabe wu, ne tuu ne wo wu. 53 Se nuuŋ nee berj be Nyō tē tōŋ benchindaa bee le be nye benchi bee li be-erj, ne se faarj mbiewu be.” 54 Le beniij be tē seki kweerj woo fiee fi Fitifij tē kweerj, shēŋ tōŋ be bu tōnyē, be ji ngesi kii wu. 55 Fitifij yise be Fiana yi Waarj, bechi bichi fiee nuuŋ liwe, dza herj kinq'wofu ki nuuŋ ki Nyō-ō, herj te si Jiso lemi le kibene ki kigoŋe ki Nyō-ō. 56 Fitifij wulu dza tee le, “Biche yeerj ne herj, mi herjgōō si kiboo gwiye, se Ŋwanewi lemi le kibene ki kigoŋe ki Nyō-ō.” 57 Le be woo fiee filu, be jinyee bintoorj be tsan, be wendi lewe nge, be biee be dza be bechu wooo be we li wu-u, 58 be

chee wu be bo be wu lekuuŋ li kitōŋ kilu-u, be geerj be tomi wu be ta. Beniij be tē lemi le nsaa wulu leŋj buushe ndū yi bee, be nye li soone wi wumu wu be tē teenyi le Soō be se tomi. 59 Si be tē tomi Fitifij le, leki li Nyō-ō, tiiti le, “Taa Jiso, fi fiana yerj.” 60 Se tuu tōŋ nūŋ fekwiiŋ, dzerjgi lewe nge le, “Taa, kiŋj ō ni kimi le bibifi bi beniij bani feti ke!” Le tee le, biee kwi.

8 Si be tē wo Fitifij le, Soō fefi. Nee booyaa, be bechi be nyee nge wu teemi li kintutu ki beniij be kimbeenche-e be Jerosalerj Ki se saange kichu ki bo le, ki geerj bimbe bi Judiya maa Samaaria, tē she nee baaŋ be nto-orj be Jiso-ō kwaa. 2 Buniŋ bamu be tē bōseyi be gee shēŋ li Nyō-ō, be be be dzo gwini chi Fitifij be diyē, be de wu nge. 3 Soō tē giingji nee fiee limfwe be bifise kintutu ki beniij be kimbeenche-e, leyi li yih, li yih keeti be, buniŋ maa bukeerj tumisi be li yih yi ncha-a. 4 Beniij be tē saange baa tuu be giingji li bintsii bichu be tiiti je yi Nyō. 5 Fili baa fiee geerj le kitōŋ ki Samaaria, se tiifi ntōŋ wu kii Kinsofu ki Nyō tē kaache le. 6 Beniij nge tē woo, be tuu be herj biee bi doonchi bungga bu Nyō-ō bi yi tē feti, be se nye bintoorj li wuu nge. 7 Fiana yi bifi tē buti li beniij li, yi wendi lewe nge, beniij nge be tē nuuŋ e ngwe kaa be maa biŋkere teemi te. 8 Se nuuŋ le, kinestine ki nōŋa tē nuuŋ li kitōŋ kilu-u. 9 Wi wumu tē nuuŋ li kitōŋ kilu-u bukoorj bwee nuuŋ le Simu, e tē saa doonchi mfij yee lindeeri beniij be Samaaria bechu se giingji bimfimu wondini be. Tē tuu kwengji te le e wu wi wu nyōŋa wumu. 10 Beniij bechu be li kitōŋ kilu mbeche li benterj benterj mbochu li be nōŋa be nōŋa, nye bintoorj li wuu be tiiti le, “Wi wuni nuuŋ bungga bu Nyō bu be teenyi le Bungga bu Nōŋa.” 11 Be tē nyee bintoorj li wuu le, kife tē shiij doonchi mfij yee meerj lindeeri beniij giingji bimfimu se wondini be. 12 Se nuuŋ le, le Fili be ni tiiti ntōŋ wu dzeerj wu kii bumfōŋ bu Nyō-ō maa kii bukoorj bu Jiso Krai le, bukeerj be buniŋ berj ntōŋ wulu se lii be li dzoō. 13 Simu we kibee berj te be lii wu li dzoō. Se ba nuuŋ li Fili lichij giingji biee bi koofiŋi bi nōŋa bi nōŋa be biee bi doonchi bungga bu Nyō-ō bi yi tē feti, kinfime wondini wu. 14 Le baaŋ be nto-orj be Jiso tuu be woo Jerosalerj le beniij be Samaaria fi baa je yi Nyō kitōŋ, be se tōŋ Pita bee Joerj le. 15 Le be geerj be bo fe, be leke li Nyō-ō kii beniij be kimbeenche-e belu le be keme Fiana yi Waarj, 16 kife Fiana yi Waarj tē

meeɲ saa ki be ke li wube wumu ke. Be tɛ lii be nuuɲ be dzoo kwaa li bukoon bu Taa Jiso-o. **17** Pita bee Joon leke li Nyoo-ɔ, be gee tsarɲ li bee, be se keme Fiana yi Waarɲ. **18** Le Simu tuu ɲeɲ si boon be nto-onɲ be Jiso giki tsarɲ li beniɲ li Fiana yi Waarɲ se bee li bee, se bechi nyee kwa li Pita bee Joon li, **19** tiiti le, “Nyee yeeɲ mi fe bunɲa buni tɛ, le ke maa nuuɲ noo wu mi ɲgee tɛ tsarɲ yɛɲ li wuu le, mwe keme tɛ Fiana yi Waarɲ.” **20** Pita se tuu li wuu le, “Nee kwaa wa wulu la bula. ɔ geerɔ ɔ se beechi le nuuɲ be go nya yi nuuɲ yi Nyoo be kwa? **21** ɔ kemi yɛ maa le ɔ ni ɔ dengi le nime chini-i lenti ke, kife shɛɲ ya wuuti yɛ be Nyoo ke. **22** Fiiki shɛɲ ya li fiee fi bifi fi ɔ weki le ɔ fe fini, ɔ leke li Nyoo-ɔ laa nuuɲ nɛ tɛ Taa Nyoo feeki bembeeche be bifi be ɔ kemi li shɛɲ ya bani le. **23** ɲingoo le ɔ yisoo kituɲ be ki nyerise lii, ɔ to mfa wu bibifi.” **24** Simu se leke Pita bee Joon le, “Mintemii, leke yɛɲ li Taa Nyoo le kiɲ fiee fimu le biee bi nɛ tiiti bini lenti ka be mi ke.” **25** Le Pita bee Joon tuu be mɛeshi ntiife je yi Nyoo, be tee biee bi be kii, kii Jiso, be se dza be tuu liɲɲ Jerosaleɲ si be tɛ tuu liɲɲ le, be keti li biton bi Samaaria ɲge, be tiifi nton wu dzeerɲ wu Nyoo le. **26** Nchindaa wu Taa dza tee li Fili le, “Dzatse ɔ booo dze kwiɲkwiɲ, ɔ geerɲ le dze yi dzeti Jerosaleɲ yi keti libuka yi giɲgi Gasa-a.” **27** Fili se dza mbowu. Wi wu nyooɲa wumu wu Itoopia tɛ nuuɲ le dze yilu. Tɛ nuuɲ wi wu be tɛ chooche, tɛ gii nuuɲ wi wu tɛ bichi fe bulofu bu Yaa wu Kanda wu tɛ seki kweerɲ wu Itoopia. Wi wulu tɛ dza Jerosaleɲ fe tɛ geerɲ le leke li Nyoo-ɔ, **28** tɛ tuu liɲɲ li kweerɲ wee li le kikipoto kimu ki nyaaɲ chiiti, ɛ tɛ shee le, teenyi fiee le Kijwaati ki Esaya wu ntomfon wu Nyoo tɛ tsee. **29** Fiana yi Waarɲ tee li Fili le, “Kiɲgi ɔ geerɲ li kikipoto kee lichɲ.” **30** Fili lete geerɲ li ki-i lichɲ, woo si wi wulu teenyi le Kijwaati ki Esaya. Bii li wuu laa, “ɔ teenyi ni ɔ wuki fiee fi ki tiiti ni?” **31** Tuu le, “ɲgii ɲgeerɲ nse ɲwoo fuki fe wi tuu wu naanye li mi-i nsɲ?” Se tee le Fili miri shee bee wu le kikipoto. **32** Kintsii ki tɛ teenyi le Kijwaati kilu tɛ tiiti le, “Tɛ nuuɲ si nshooɲ yi be giɲgi le be see, tuu nuuɲ nɛ si ɲwane nshooɲ ti nuuɲ fe be keendi dzɲɲ yee, tɛ de ke. Tɛ nuuɲ nshiɲ. **33** Be tɛ nye wu buya, be faarɲ le be seki yɛ nsa we tsaarɲ ke. ɛ noo wu gii se naa tee kii kini kee, fe be tɛ sonde ntse we laarɲkwiɲ.” **34** Wi wu nyooɲa wulu se soon bo li Fili le, “Mintemi-i, tee nɛ mi, ntomfon wu Nyoo wuni tiiti nuuɲ kii noo? Tiiti nuuɲ kii yi yee maa kii wi wumu le?” **35**

Fili se bechi nɛ fe kintsii ki Kijwaati kilu-u, naanyi nton wu dzeerɲ wu kii Jiso li wuu. **36** Bee wu se giɲgi le dze, be geerɲ be bo fe kintsii kimu ki dzoo tɛ nuuɲ fe. Wi wu nyooɲa wulu tee le, “Biche ɔ ɲeɲ, dzoo yɛ feni, ɛ la fi nuuɲ fi tuu fi loose le ɔ lii ke mi li dzoo ke?” [**37** Fili tuu li wuu le, “ɔ berɲ li Jiso Krai li be shɛɲ ya chi, nse nlii we li dzoo.” Tuu le, “Mi mberɔ le Jiso Krai nuuɲ ɲwane Nyoo.”] **38** Wi wu nyooɲa wulu tuu tee le be geri kikipoto kilu. Bee Fili se shee, be le be geerɲ li dzoo, Fili lii wu lidzoo. **39** Le be bo lidzoo laa, Fiana yi Taa chofi Fili fe, wi wu nyooɲa we ti mɛerɲ wu ki ɲeɲ ke, bedɛeni ba giɲgi fiee be kinɛtine. **40** Fili se taa buse nuuɲ Asoto, se giɲgi keti li biton bichu fenjisi nton wu dzeerɲ wu Nyoo nsiɲ geerɲ bo li kitorɲ ki Kasaria.

9 Tɛ nuuɲ li mfi wee, Saa mɛerɲ giɲgi limfwe be ndugu, chenisi beniɲ be kintutu be Taa le le gii ni woyi be. Se dza geerɲ fe kikoo ki bete muntofi-i, **2** le bii biɲwaati le geerɲ be bi li yih yi nleke li Nyoo-ɔ yi Damako, bi doonchi le ɛ wu ɲeɲ beniɲ be biki Dze yi Taa le, maa nuuɲ bukeerɲ, maa nuuɲ bunɲ, maa be karɲ, be be Jerosaleɲ. **3** Nyee wu, Saa se dza ɲgenu Damako, le ni nuuɲ tseke li mbochu li kitorɲ kilu-u, kiɲ'wofu kimu taa ki dza ki lebi liboo, ki shee li wuu bwiɲ. **4** We fekwiiɲ, woo si je kwɛɲgi li wuu le, “Saa, Saa, ɔ biindi bikaa le mi-i ɲɲ kii la?” **5** Se bii laa, “Taa, ɛ we noo?” Je yilu tuu le, “ɛ mi Jiso, wuu biindi bikaa le wuu ɲɲ wulu. **6** Deeni yani, dza we, ɔ le li kito-onɲ, be gii be tee we fiee fi ɔ kemi le ɔ fe.” **7** Beniɲ be tɛ dengi be Saa baa leɲ fe, be ɲgeɲ si be tɛ wuki je yilu be tɛ ɲeɲ wi ke le. **8** Saa dza fekwiiɲ, le ni weki le gwiye lii, mɛerɲ tuu ke le ɲeɲ biee ke. Be keme wu li kibene-ɛ, be tsetsi wu be giɲgi be wu Damako. **9** Geerɲ nuuɲ fe jo taa ɲenu biee nsɲ. Tɛ nuuɲ le, ɲiye fiee ke, wundi yɛ fiee ke. **10** Wi wu kimbeenche wumu tɛ nuuɲ Damako wulu bukoon le Ananiya. Taa Jiso dza tee li wuu le fiee fimu si kiffee le le, “Ananiya.” Berɲ le, “Taa, wuɲ mi feni.” **11** Taa tee li wuu le, “Dzatse, ɔ ni ɔ giɲgi le dze yi be teenyi le Tsaarɲ li, ke ɔ bo fe yih yi Judas, ɔ bii wi wumu wu Taasu wu be teenyi le Saa. Yike ɔ woo, we fe leki li Nyoo-ɔ, **12** bee ɲeɲ wi le fiee fimu si kiffee wu be teenyi le Ananiya, ɛ wu be wu gee tsarɲ li wuu bwiɲ, le kaari ni ɲɲgi biee.” **13** Se nuuɲ le, Ananiya tee le, “Taa, mi ɲ'woo li beniɲ li ɲge kii wi wuni si fetoo biee bibifi li beniɲ be Nyoo-ɔ Jerosaleɲ. **14** Beeo ni nuuɲ ɛ

wu fi bungga li bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa, le be kɔɔyɛ beniɲ bechu feni be lɛki li Nyɔ-ɔ be teenyi bukoɔŋ bwo.” 15 Taa tuu li wuu le, “Gene le! Mi ntsaaw wi wulu kituŋ li wi weŋ wu nime-ɛ, le ni tiifi bukoɔŋ bweŋ li beniɲ be nuuŋ yɛ Bejuu kɛ be bɛmfɔŋ be bee, mɔɔ li beniɲ be Iseleɛ. 16 Mi kibɛɛ ŋgii ndoonche wu si kemɪ le ŋɛŋ ŋɛ kii bukoɔŋ bweŋ.” 17 Ananiya se geɛŋ, le li yih yilu-u, geɛ tsan yee li Sɔɔ li, tee le, “Sɔɔ ŋwaanɛŋ, ɛ Taa Jiso wu toŋ mi. ɛ Jiso wu ɔ tuu ɔ ŋɛŋ le dze mfi wu ɔ tuu beɛ feni wɛ. Wu toŋ mi le mbe mfe ɔ kaari ɔ ni ɔ ŋiŋgi bieɛ, Fiana yi Waan se be yi yiɛ li wɛ-ɛ.” 18 Nɛɛ si tɛ kweŋgi le, fieɛ fimu fi nuuŋ si bifabu le dza bi bo Sɔɔ le lii bi weyɛ fekwiɲ, se bechi ŋiŋgi bieɛ. Dza we, be se lii wu li dzɔɔ. 19 Le dza ji bieɛ, bungga kaari bu to wu li bwiŋ. Sɔɔ tsi Damako be kintutu ki beniɲ be kimbeenche-ɛ jo niɲ, 20 bechi mfwa mumkpaŋ denŋi li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, tiiti le, “Jiso nuuŋ ŋwane Nyɔ.” 21 Beniɲ bechu be tɛ wuki mɛŋɛ laa, “Wi wuni nuuŋ nɛɛ wi wu tuu denŋi bifisi beniɲ be lɛki li Nyɔ-ɔ be teenyi bukoɔŋ buni Jerosaleŋ ni? Mɔɔ wu beɛɔ feni ni nuuŋ le kɔɔ be nuuŋ feni, kaari geɛŋ be be, nye li tsan yi bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa nɛɛ ni?” 22 Sɔɔ tuu nɛɛ tiiti fieɛ kii Jiso giɲgi nuuŋ limfwe, doonchi le Jiso nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache. Bejuu be tɛ nuuŋ Damako waan fieɛ fi be nuuŋ be tuu li wuu nsɲ. 23 Le jo ka ŋge, Bejuu belu shee, be cho ntan le be wo Sɔɔ. 24 Be se shiɲ, be tɛŋgi wu fe fweeŋ wu mban wu Damako-o, le ke keti lɔɔ, mɔɔ nuuŋ butuu mɔɔ nuuŋ fenshaan, be wo wu. Se nuuŋ le, Sɔɔ kɛɛ ntan wube. 25 Beniɲ bee be kintutu dza be dzo wu butuu, be geɛ wu le ŋkaa li, be buu wu fe fwii wu mban, be shiiki wu fekwiɲ nuuŋ lɛkuuŋ. 26 Le Sɔɔ to liɲ Jerosaleŋ, tɛ weki le taa li kintutu ki beniɲ be kimbeenche-ɛ, be se chendi wu bu chenu, kife be tɛ beenchi yɛ le gbɛŋgi nuuŋ wi wu be wu kintutu kɛ. 27 Se nuuŋ le, Banaba tɛ dzo wu, bee wu geɛŋ fe bɔɔŋ be nto-ɔŋ be Jiso-o. Se tee be si Sɔɔ tɛ ŋɛŋ Taa le dze Taa yɔ li wuu, se tuu tee tɛ be si tɛ tiiti kii Jiso Damako nchenu nsɲ. 28 Se nuuŋ le, Sɔɔ tuu nuuŋ le denŋi bee be li bintsii bichu bi Jerosaleŋ tiiti kii Jiso, nchenu nsɲ. 29 Tɛ tiiti tɛ li Bejuu be tɛ yeti jɛ yi Griki, tɛchini bieɛ bee be, be se dza be weki le be wo wu. 30 Beniɲ be kimbeenche-ɛ kɛɛ le be weki baa le be wo wu, be se dzo wu be bɔɔ be wu li kiton ki Kasaria, be tuumi wu geɛŋ Taasu. 31 Li mfi wulu, kintutu ki beniɲ be

kimbeenche-ɛ fufe li ŋge-ɛ bimbe bi kweɛŋ le bi Judiya be Galilii mɔɔ Samaaria. Fiana yi Waan se fe le kintutu kilu tɛmi, ki tuu ki tɛti li kintutu ki kuu. Ki se tsiɲ, ki guundi nuuŋ Taa. 32 Pita tɛ denŋi giɲgi le beniɲ be nuuŋ be Nyɔ-ɔ li bintsii bichu, dende geɛŋ bo fe be nuuŋ Lida-a. 33 Si tɛ nuuŋ fe le, ŋɛŋ wumu ɛ ŋgwe tɛ kɔɔ wu, bukoɔŋ bwee nuuŋ le Eenia, ɛ wu ŋgeɛŋ wu tsi fɛntaa biya nyaan. 34 Si Pita tɛ ŋɛŋ wu le, tee li wuu le, “Eenia, Jiso Krai wɔnchɔɔ wɛ kituŋ. Dza we ɔ nache kintaa ko.” Mfwa mumkpaŋ Eenia dza we. 35 Beniɲ be Lida mɔɔ be li kineɛŋ ki Shalɔ-ɔŋ bechu ŋɛŋ si wi wulu tɛmi kituŋ, be geɛ shɛŋ li Taa Jiso-o. 36 Fi tɛ nuuŋ ɛ kweɛŋ wumu nuuŋ li kiton ki Jopa, ɛ tɛ nuuŋ wi wu kimbeenche-ɛ, bukoɔŋ bwee nuuŋ le Tabita, bukoɔŋ buni nuuŋ le jɛ yi Griki le Dooka. Tɛ shiɲ feti bieɛ bi dzeɛŋ mfi kwi, fii beniɲ be kifoo le. 37 Le ni nuuŋ li jo yeɛ, kweɛŋ wulu we chigon, kwi. Be tsootse gwini chee, be miri be geɛ wu le lo-ɔŋ wu yih wu lewe. 38 Si Jopa tɛ nuuŋ li Lida-a lichɲ le, kintutu ki beniɲ be kimbeenche-ɛ dza ki woo le Pita wɛ Lida, ki se toŋ bunɲ befe le wuu. Be geɛŋ be leke wu le, Mintemii, le be li bikaa li liwe. 39 Pita se dza bee be giɲgi. Le geɛŋ bo fe, be dzo wu be miri be wu le lo-ɔŋ wu yih wu lewe weɛ. ɛ bukeɛŋ beɛŋku-u be fe bechu kɛnɛ wu be tase be dii, be yingisi wu ndu yi Dooka tɛ feti mfi wu tɛ mɛɛŋ we. 40 Pita buu be bechu lɛkuuŋ, toŋ nɲŋ fekwiɲ lɛki li Nyɔ-ɔ, dza fiiki yi tee li gwini chilu-u le, “Tabita dza we.” Se bieɛ gwiye lii, biche ŋɛŋ Pita, se dza shee we. 41 Pita kɛmɛ wu li kibɛnɛ-ɛ, leŋ we. Pita kaari teen beniɲ be nuuŋ be Nyɔ-ɔ be bukeɛŋ beɛŋku-u baa, doonche wu li bee, ɛ wu kaari wu yɲ. 42 Ntoŋ wulu se saanŋe wu geɛŋ Jopa kwikwi. Beniɲ ŋge se geɛ shɛŋ li Taa li. 43 Pita tɛ tsi Jopa li jo ŋgee li, tsiɲ bee wumu wu tɛ nache dɔɔ bukoɔŋ bwee nuuŋ le Simu.

10 Wi wumu tɛ nuuŋ li kiton ki Kasaria be teenyi wu le Kɔniyu, tɛ nuuŋ kikoo ki kintutu kimu ki beniɲ be nchi-i be Lo-om, ki be tɛ teenyi le ki Itali. 2 Wu, bee kini kee kichu tɛ bɔɛyi be geɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ. Tɛ gii guundi tuu lɛki li Nyɔ-ɔ mfi kwi, nyɛɛ nya ŋge li Bejuu li be beniɲ be kifoo le. 3 Le ni nuuŋ jobe chimu nɛɛ si jobe bikaa biteɛtu le fenshaan li, fieɛ fimu si kifieɛ dza fi be le wuu gbɛɛŋ ŋɛŋ nchindaa wu Nyɔ le fieɛ filu. Nchindaa wulu be le teen wu le, “Kɔniyu.” 4 Kɔniyu cheŋ toŋ lii li wu, bii le,

“Te, kikoo ε la?” Nchindaa wulu tuu le, “Nyo kooe yi woo nleke li Nyo-ɔ wa, yi se tuu yi ɲeɲ te nya yoo nyeɛ li beniɲ be kifoo le, yi se kimi we. 5 Dɛɛni, tomɛ beniɲ Jopa be gɛɛɲ be teen wi wumu wu bukoɔɲ bwee nuuɲ le Simu, bumu se nuuɲ le Pita. 6 Wu bɛɛɔ tsiɲ bee Simu wumu wu ti nachi dɛi wu la we nuuɲ li dzoo yi nyɔɲa-lichɲ.” 7 Le nchindaa wu Nyo wulu yoo le dza. Koniyu she teen beniɲ bee be nime-ε befe, teen te wi nchi wumu wu tɛ kiichi wu, tɛ nuuɲ wi wu tɛ bɔseyi wu gɛɛ tɛ shɛɲ yee li Nyo-ɔ. 8 Be be, tee be fiee fichu fi bee fi ka, se toɲ be Jopa. 9 Le butuu woo, nɛɛ si fɛnsaana kintikinti, si be tɛ fɛɛshi li kitorɲ kilu le, Pita dza miri le yi lewe le leke li Nyo-ɔ. 10 Dzeɲ dza yi bechi yi wuu wu, weki le ji biee, ε be tɛ mɛɛɲ be deeki biee bije. Fiee fimu si kifiee dza fi be le wuu. 11 ɲɛɲ le fiee filu ε kiboo gwiye, fiee fimu shiiti liwe fi nuuɲ si ndu yi nyɔɲa ε be kɛmɛ li yooɲ naa li. 12 Li ndu yilu, nyɔɲ chichi nuuɲ lu, nyɔɲ yi dengi, mɔɔ yi kɛɛndi be muniɲ mu jiindi li we. 13 Je dza yi tee li wuu le, “Pita, dzatse we ɔ sɛɛye ɔ ji.” 14 Pita tuu le, “Taa, nuuɲ nte mɔɲ ke, kife nti mɛɛɲ saa ki nji ke fiee fi laɔlaɔ, ke fi wuuti ye ke.” 15 Je yilu tuu yi yoo li wuu le, “Kiɲ ɔ ni nyaami fiee fi Nyo fe fi wuuti ke.” 16 Fi ka le kiɲa kiteɛte, be kaari be chee fi liboo. 17 Fiee fi tɛ be si kifiee fiee fuumi Pita se mɛɲɛ laa fi doonchi nuuɲ la le. Nɛɛ li mfi wulu beniɲ be Koniyu tɛ toɲ baa be be biiti fe la wu Simu wu nache dzi we nuuɲ, be lemi fe fweɲ wu mbaɲ we-ε, 18 be teenyi, be biiti laa, “Mfonde wumu we feni bukoɔɲ le Simu Pita ni?” 19 Si Pita tɛ mɛɛɲ beechi kii fiee fi tɛ be le wu filu, Fiana yi Waɲ dza yi tee li wuu le, “Biche ɔ ɲɛɲ, beniɲ beɛɛtu weki baa we. 20 Dzatse we ɔ shee nɛɛ be nɛ ni nɛ giɲgi kika mumpkpaɲ. Kiɲ ɔ ni laɲ ke, ε mi wu toɲ be.” 21 Se nuuɲ le Pita tɛ dza shee, tee li beniɲ belu le, “E mi wu nɛ weki. Nɛ be le la?” 22 Be tuu le, “Koniyu wu nuuɲ kikoo ki kintutu kimu ki beniɲ be nchi- i be Lom toɲ bee. Nuuɲ wi wu tsaɲ, chendi Nyo, Bejuu bechu se pieti wu. Nchindaa wu Nyo wumu wu wuuti tuu tee li wuu le tuumi ntoɲ le ɔ be li wuu yi, le woo fiee fi ɔ gii ɔ tee wu.” 23 Le be tuu le, Pita se tee le be le bee be tsi. Le butuu woo, dza bee be giɲgi. Beniɲ be kimbeenche- ε bamu be Jopa biee wu. 24 Be dende siɲ be tsi dze, le bu woo be fesi Kasaria. Koniyu bee beniɲ bee be kini mɔɔ nsɔɲ yee yi shɛɲ yi tɛ teen tɛ tɛɲgi be. 25 Le Pita ni lii giɲgi li yi, bee

Koniyu bike. Koniyu we wu lii bundi wu. 26 Se nuuɲ le, Pita tɛ tsaaki wu liwe tee le, “Dzatse we, miɔ tɛ wiwoɲ si we.” 27 Bee Koniyu tiiti biee be lii be giɲgi li yih, le be lii laɔ, be ɲɛɲ si kintutu ki beniɲ le turi lu. 28 Se kweɲ li bee le, “Nɛ kii buɲɔɲ le nchi wuseɲ mɛɛɲ ki beɲ ke le wi wu Juu la ɲka, ke le koo nsɔɲ be wi wu nuuɲ ye wi wu Juu ke. Se nuuɲ le, Nyo doonche ye mi le ɲkemi ye le ni nteenyi wumu ntiiti le ε wi wu yee, ke le mwe wuuti ye ke. 29 Beɛɛni, le nɛ tuumi ntoɲ le mbe, mi mbeɛɔ mɛɛɲ ki chee ke yi ke. Nse mbiitoo li be-ɛɲ laa, nɛ teen mi kii la?” 30 Koniyu tuu le, “Beɲ yaa jo naa si ntuu nuuɲ li yi, si jobe bikaa bitɛtu fɛnsaana nleki li Nyo-ɔ. Wumu se taa wu dza wu buse mi lii ε mwe chuume ndu yi mɛɲini. 31 Wu tee li mi-i le, ‘Koniyu, Nyo kooe yi woo nleke li Nyo-ɔ wa yi se ɲɛɲ nya yi ɔ nyeɛ li beniɲ be kifoo le, yi se kimi we. 32 Se nuuɲ le tomɛ beniɲ Jopa be gɛɛɲ be teen wumu wu bukoɔɲ bwee nuuɲ le Simu, bumu se nuuɲ le Pita. Wu bɛɛɔ tsiɲ bee Simu wu nachi dɛi wu la we nuuɲ li dzoo yi nyɔɲa-lichɲ.’ 33 Mfwa mumpkpaɲ le, mi se mbiee mi ntuumi ntoɲ le ɔ be. Si ɔ be ni, fi dzooɲ fiee ɲge. Tɛ se baa feni le Nyo lii le tɛ woo fiee fi Taa toɲ we le ɔ be ɔ tee li bee li.” 34 Pita se bechi n'ɔru tiiti le, “Be cheɲ, mi ɲɛɲ le Nyo ti doonchi ye chichi chichi ke. 35 Wi kwikwi wu chendi yi tuu feti fiee fi tsaɲ, ke yi gii yi fi wu yi tɛ biche laa mwe buti feɲ le ke. 36 Nɛ kii baa ntoɲ wu Nyo tɛ tuumi li beniɲ be Iseleɛ, fenjisi ntoɲ wu dzeɲ le Jiso Krai tɛ be le mbeɲgi se nuuɲ lu. Jiso Krai wuni nuuɲ Te Kikoo wu beniɲ bechu. 37 Nɛ kii baa fiee fi tɛ ka li kweɲ wu Judiya kwikwi, mbeɛche Galili le mfi wu Joɔɲ tɛ fenjisi lisi beniɲ lidzoo. 38 Nɛ kii baa tɛ si Nyo tɛ shoohɛ Fiana yi Waɲ shooshe li Jiso wu Nasare, tuu nye buɲga li wuu, nuuɲ be wu. Si Nyo tɛ nuuɲ be wu le, se dengi li bitsii bichu feti nime chi dzeɲ tuu wɔnchi mɔɔ beniɲ be kiɲkundi ɲweki be be. 39 E bee tɛ tɛ ɲɛɲ biee bichuchu bi tɛ feti li kweɲ wu Bejuu li kwikwi, mɔɔ bi tɛ feti li kitorɲ ki Jerosaleɲ. Be tɛ ta wu li kintaɲ li kwi. 40 Se nuuɲ le, le bo jo taa, Nyo buu wu li kwe-e, yi fe beniɲ ɲɛɲ wu. 41 E beniɲ bechu be tɛ ɲɛɲ wu ke. E bee, be yi yi Nyo tɛ tsaale tɛ ni tɛ tiiti kii Jiso kwaa. Tɛ tɛ ji biee tɛ wundi biee be Jiso mfi wu tɛ bo li kwe-e. 42 Tɛ tee li bee li le tɛ ni tɛ tiiti je yi Nyo li beniɲ li, tɛ tuu tɛ tiiti li bee le, ε wu wu Nyo tɛ tsaale le ni seki beniɲ be mɛɛɲ lu mɔɔ be kwiye. 43 Jiso

wuni nuuŋ wu bentomfɔŋ be Nyo-ɔ bechu tiiti kii wu le wi kwikwi wu gɛɛ shɛŋ li wuu, Nyo gii yi feeki bibifi bi mwe li bukoorŋ bwee li.” 44 Nɛɛ si Pita tɛ mɛɛŋ tiiti bieɛ bini ni, Fiana yi Waarŋ dza yi shee yi be li wi kwikwi wu tɛ yiki n'yɔru wulu. 45 Bimfimu wonde beniinj be kimbeenche-ɛ be nuuŋ Bejuu be tɛ biki Pita, be se nɛŋ le Nyo nyɛ yɛ tɛ nya yɛ yi nuuŋ Fiana yi Waarŋ li beniinj be tɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ. 46 Bejuu baa wuki si be yeti jɛ yibe tɛ kiye kɛ, be yɔnchi Nyo. Pita se bii laa, 47 “Si Fiana yi Waarŋ be yɛ li beniinj bani kiturŋ ni, nɛɛ si yi tɛ be li bee li lɛ, wi nuuŋ tuu ni fɛŋgi le be lii kɛ be li dzɔɔ kɛ ni?” 48 Si Pita tɛ bii lɛ, bieɛ tee le be lii be li dzɔɔ li bukoorŋ bu Jiso Krai. Lejɛŋ lɛlu, beniinj belu lɛkɛ le tsi bee be li jo niinj li se dza.

11 Bɔɔŋ be nto-orŋ be Jiso mɔɔ beniinj be kimbeenche-ɛ be Judiya bechuchu woo le beniinj be ti nuuŋ yɛ Bejuu kɛ fi baa tɛ jɛ yi Nyo. 2 Le Pita tuu kaari yɛɛ Jerosaleŋ beniinj be kimbeenche-ɛ bamu bechi be gundi wu. Beniinj bani nuuŋ be tɛ lemi le be kɛmi le be sɛɛ wi wu nuuŋ yɛ wi Juu kɛ dzoo se mwe nuuŋ wi wu Nyo! 3 Be tɛ gundi wu be biiti laa, “ɔ geerŋ ɔ la ŋka le beniinj be mɛɛŋ bintɔɔ, ɔ jii mɔɔ bieɛ be be?” 4 Pita se bɔsɛyi naanyɛ be fieɛ fichu fi tɛ ka li n'yoorŋ li li n'yoorŋ li, tee li bee le, 5 “Ntuu nuuŋ li kitorŋ ki Jopa-a nlɛki li Nyo-ɔ, fieɛ si kifieɛ dza fi be lɛ mi-i. Mi nɛŋ lɛ fieɛ filu ɛ kiboo gwiye, fieɛ fimu shiiti liwe fi nuuŋ si ndu yi nyɔŋa ɛ be kɛmɛ li yoorŋ naa li. Fi shee fi lejɛ mi lii. 6 Le ntuu mbiche lɔ, mi nɛŋ nyɔŋ li bini li bini, yimi nuuŋ yi fekuuŋ, yimi yi libuka be yi kɛɛndi, mɔɔ muniinj mu jiindi liwe. 7 Mi ndza mi ŋwoo jɛ tee li mi le, ‘Pita, dzatse we ɔ sɛɛɛ ɔ ji!’ 8 Nse mi ntuu le, ‘Taa, nuuŋ nte mɔɔŋ kɛ. Fieɛ fi lɔlɔɔ be fi wuuti yɛ kɛ mɛɛŋ fieɛ saa ki lɛ-ɛ, lɛ mi wa kɛ.’ 9 Jɛ yilu tuu yi kweerŋ liboo le, ‘Kiinj ɔ ni nyaami fieɛ fi Nyo fɛ, fi wuuti kɛ.’ 10 Fi ka lɛ kinga kitɛtɛ se be kaari be chee fieɛ filu fichu fi yɛɛ fi to liboo. 11 Nɛɛ li mfi wulu, beniinj betɛtu fesi fɛ yih yi ntɛ ntsiinj fɛ-e, ɛ be dza Kasaria, ɛ be torŋ be le be be be teerŋ mi. 12 Fiana yi Waarŋ tee li mi-i le kiinj ni nyaami ŋgenu tɛɛ beniinj belu kɛ. Bɛŋwaanɛŋ be Jopa be busɔɔ bani bieɛ mi, tɛɛ be bechu tɛ geerŋ tɛ lɛ li yih yi wi wulu. 13 Si tɛ tɛ lɛ lɛ, mwe tee bee si bee nɛŋ nchindaa wu Nyo li wu-u yih, wu se tee le, ntɔŋ wi Jopa mwe geerŋ teerŋ wi wumu wu be teenyi le Simu Pita. 14 Wi wulu gii be we be

ntɔŋ wu beniinj bechu be li wɛɛ yih gii be kɛmɛ kinsofu. 15 Le ntuu mbɛchi le ni n'yeti, Fiana yi Waarŋ dza yi shee yi be li beniinj belu nɛɛ si yi tɛ be li tɛɛberŋ fɛmbɛɛche-ɛ. 16 Le nɛŋ lɛ, mbieɛ ŋkimi fieɛ fi Taa tɛ tee le, ‘Jɔɔŋ tɛ lisi beniinj li dzɔɔ, bɛɛɛni, Nyo gii yi lii berŋ tɛ nuuŋ be tsarŋ yi Fiana yi Waarŋ.’ 17 ɛ Nyo tɛ nyɛ beniinj belu nya yi nuuŋ yi tɛ nyɛ li tɛɛberŋ mfi wu tɛ tɛ geɛ shɛŋ li Taa Jiso Krai, ntɛ nnuuŋ noo wu gii nuuŋ wu nloose fieɛ fi Nyo feti?” 18 Le beniinj belu woo si Pita kweerŋ le, be ti mɛɛŋ ki tuu kɛ le be gurŋ wu kɛ. Be dza be tuu be yɔnchi bu Bujɔŋ bu Nyo-ɔ be tiiti le, “ɛ fi nuuŋ lɛ, kɛ Nyo nyɛ yɛ tɛ dze li beniinj be nuuŋ yɛ Bejuu kɛ le be fiiki shɛŋ yibe, be kɛmɛ ntse wu kimakɛ.” 19 Beniinj be tɛ saarŋɛ si nɛŋ tɛ bechi mfi wu be tɛ wo Fitifiŋ wɛ be geerŋ li bintsii, li bintsii li, be geerŋ be bo Fonisha, bamu geerŋ Saaplu, bamu se geerŋ Antiok. Si be tɛ giingɛ lɛ, be tɛ fenjisi jɛ yi Nyo nuuŋ li Bejuu li kwa. 20 Se nuuŋ lɛ, beniinj bamu be kimbeenche-ɛ be tɛ dzeti Saaplu mɔɔ Seli-inj, be giingɛ Antiok be fenjisi tɛ ntɔŋ wu dzeerŋ wu kii Taa Jiso li beniinj be tɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ. 21 Li buŋga bu Taa Nyo-ɔ, be fɛ beniinj nɛŋ geɛ shɛŋ li Taa Jiso-ɔ, be fiiki be to be wu. 22 Ntɔŋ wuni tɛ lɛ li bintoorŋ bi kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ be Jerosaleŋ. Be se torŋ Banaba Antiok wudoonche lu. 23 Le geerŋ bo le, nɛŋ si Nyo shɛŋ yee yi dzeerŋ li bee, woo bujɔŋ, se tifi be le be ni be biki li Taa li, be shɛŋ yibe chi. 24 Banaba wuni tɛ nuuŋ wi wu dzeerŋ, tɛ yise be Fiana yi Waarŋ tuu kɛmi kimbeenche nɛŋ. Bɛɛɛni se fɛ beniinj nɛŋ geɛ shɛŋ li Taa li lɛ. 25 Banaba se dza geerŋ Taasu le gɔɔŋ Sɔɔ. 26 Le gɔɔŋ nɛŋ wu, dzɔ wu, bee wu to lijɛŋ Antiok. Be tɛ nuuŋ fɛ kiya kimbiri be kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ, be tiifi beniinj nɛŋ. ɛ Antiok wulu wu be tɛ bechi be teenyi kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ le beniinj be Krai lɛ. 27 Le ni nuuŋ li mfi wulu, beniinj bamu be tɛ larjini bieɛ bi be wuki Nyo tiiti, tɛ dza Jerosaleŋ be bɔɔ Antiok. 28 Fiana yi Waarŋ fɛ se wi wumu li bee linti wu bukoorŋ bwee tɛ nuuŋ le Agabu, dza lejɛ we dzaarŋ le, dzeerŋ yi tɛɛmi gii yi kɔɔ kwɛerŋ wuni kwikwi. Dzeerŋ yilu se be yi kɔɔ mfi wu Klawdu tɛ nuuŋ Mfɔŋ wu Lom. 29 Le kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ be Antiok woo lɛ, be nache le wi kwikwi cho kwa wu mwe kɛmi, be fi bɛŋwaani be bee be nuuŋ Judiya lu. 30 Be se cho, be torŋ Banaba bee Sɔɔ lu le be geerŋ be nyɛ li bete kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ.

12 Le ni nuuŋ li mfi wulu-u, Mfōŋ Herō bechi ŋweki be beniŋ bamu be kintutu ki beniŋ be kimbeenchē-ε. **2** Kweeŋ be wache Jeer wu ŋwaani Joŋŋ kwi. **3** Le ŋeŋ le fi dzooŋ fieε fe Bejuu li, se geeŋ limfwe tee le be koo te Pita. Be tē koo wu nuuŋ li jo yi Tsōnō chi Kibele ki be meeŋ ki gee ke Kishee le ke. **4** Le be koo wu le, be se beŋe wu li yih yi ncha-a, be gee bintutu bi beniŋ be nchi-i bineε le bi ni bi kiichi wu beniŋ benεε, benεε. Herō tē giki Pita le le ke Tsōnō chi N'yafuwee tuu chi ka, se buu wu leeki limfwe li beniŋ li be saa wu. **5** Pita se nuuŋ nεε li yih yi ncha-a. Se nuuŋ le, kintutu ki beniŋ be kimbeenchē-ε tē lēki li Nyō-ō mkpaan kii wu. **6** Le ni nuuŋ butuu bu tē wuuti le Herō buu Pita le be saa wu, Pita tē liiti kintikinti ki beniŋ be nchi-i befe ε be kaŋ wu be bencha befe, be se kiichi wu. Beniŋ be nchi-i bamu kiichi le yi-i yi ncha-a mfweeŋ. **7** Fi se ka le nchindaa wu Taa tē dza taa buse, kiŋ'wofu baŋ li yih yi ncha-a yilu-u. Nchindaa wulu koŋ Pita li bweeŋ li, kaangi. Tee li wuu le, “Dza we tseke.” Si wu tee le, bencha baa bieε be fanchē li bibenu bi Pita be weye fekwiŋ. **8** Tuu tee li wuu le, “Lii ndu ya, ɔ lii bikpɔ bio.” Pita fe le. Nchindaa wulu se tuu tee le, “Fooche ndu ya ɔ bieε mi!” **9** Pita se bo, biki wu lekuuŋ. Te meeŋ nεε ki keε ke le fieε fi nchindaa wulu feti nuuŋ cheeŋ ke. Tē beechi le ε fieε si kifieε ki beε le wu-u. **10** Be tē dende be ka kintsii ki limfwe fe beniŋ be nchi-i tē kiichi, be tuu be ka ki lejiŋ, be bieε be fesi fe fweeŋ wu mbaŋ wu muŋkōŋ wu busini li kitoŋ ki fe-e. Fweeŋ wu mbaŋ wulu gwiye le wu bo, be se bo. Le be bo le, be dengi be beki dze dze, nchindaa wu Taa Nyō wulu se dza la le wu-u lii. **11** Le Pita she, bufi to wu fe, tee le, “Dεeni mi ŋkeεo cheeŋ cheeŋ le ε Taa wu bee toŋ nchindaa we le be buu mi li tsan yi Herō-ɔ, mi nse mbo li ŋge wu Bejuu tē tēŋgi le be gii be nye mi.” **12** Le keε le, se dza giŋgi li Maariya yih wu ni Joŋŋ Mak, ε beniŋ tē banchē fe ŋge be lēki li Nyō-ɔ. **13** Geeŋ bo fe, koŋ fweeŋ wu mbaŋ, ŋwaakweeŋ wumu wu bukoŋ bwee tē nuuŋ le Loda wu tē nindi li yih loo be le gwiye. **14** Le tuu woo nuuŋ je yi Pita, nεete ŋge, tē meeŋ ki gwiye ke mbaŋ ke, tuu dza lete kaari geeŋ le li yi, tee li beniŋ li le, “Pita we fe mfweeŋ wu mbaŋ.” **15** Be tuu li wuu le, “ɔ jetoo.” Se nyiitini nεε le ε Pita. Be dza be tee le “Nuuŋ ni nuuŋ nchindaa wu Nyō-ɔ ye.” **16** Si be tē tiiti le, Pita ba be ŋkonu. Be gwiŋi lo, be ŋeŋ cheeŋ le

ε wu, wa te be. **17** Maa be be tsan le be chike be ŋkweŋe, se tee be si Taa bee buu wu li yih yi ncha-a, tuu tee le be tee Jeer maa beniŋ be kimbeenchē-ε bechu. Si tē tee le, se dza geeŋ kimbe kimu. **18** Le butuu woo, bufi shaanshe li beniŋ be nchi baa bushaanshe laa fi ka niŋ be Pita le. **19** Herō buu beniŋ le be dende be goŋŋ wu. Be goŋŋ, be goŋŋ nsir. Se teeŋ beniŋ be nchi-i be tē kiichi Pita baa, bii bieε li bee, se dza tee le be dzoo be, be geeŋ be meeŋshi be be. Lejiŋ lelu, Herō dza kimbe ki kweeŋ le ki Judiya, boo geeŋ nuuŋ li kitoŋ ki Kasaria. **20** Li mfi wulu shēŋ tē tonyi Mfōŋ Herō be beniŋ be Taye maa be Sidōŋ. Beniŋ belu se banchē yi le be geeŋ be soŋ bo le mbeŋgi ni nuuŋ lu, kife kweeŋ wube tē kēmi bieε bije nuuŋ li kweeŋ wee li. Be geeŋ, be saa be koo nsan be Blastus wu tē nuuŋ te ntō. **21** Le jobe be chi kōche, Mfōŋ Herō chuume ndú yi buŋkuŋ, shee li kabara, nye tefe li beniŋ belu. **22** Be dza be wuuyi, be yoonchi wu be tiiti le, “Chini tefe nuuŋ chi nyō, nuuŋ ye chi wi wu bo ke.” **23** Mfwa mumpkaŋ, nchindaa wu Taa bieε toŋ chigoŋ li Mfōŋ Herō, kife ti meeŋ ki nyeε mpiaru wulu li Nyō-ɔ ke. Muntsoŋ bieε mu ji wu, kwi. **24** Se nuuŋ le, je yi Nyō se lii li shēŋ yi beniŋ li, yi saanŋini yi giŋgi limfwe limfwe. **25** Banaba bee Sōo meeŋshi fieε fi be tē toŋ be Jerosaleŋ lu, be se kaari be to lejiŋ Antiok. Fe be tē tuu lijiŋ, be dzo Joŋŋ Mak.

13 Beniŋ bamu te nuuŋ li kintutu ki beniŋ be kimbeenchē-ε ki Antiok, nuuŋ be tē tiiti bieε bi be wuki Nyō yeti, be tuu be tiifi beniŋ. Beniŋ belu tē nuuŋ Banaba bee Simioŋ wu be tē teenyi le wu Tii, maa Lushus wu Seli-ŋ be Sōo maa Maneeŋ wu tē ta be Herō wu wi wu nsawu. **2** Be tē shiŋ be feŋgi bieε bije be lēki li Nyō-ɔ, Fiana yi Waar dza yi tee li bee le, “Buu yeŋ Banaba be Sōo nε gee chichi be ni be nindi nime chi mi nteeŋ be le be ni be nindi.” **3** Le be woo le, be ba nεε be feŋgi bieε bije be lēki li Nyō-ɔ, be dza be gee tsan li bee, be chine be, be tuumi be le be ni be giŋgi. **4** Banaba bee Sōo se dza ŋgenu si Fiana yi Waar tē toŋ be. Be dza be boo li kitoŋ ki Selusa-a, be le le yih yi li dzoo li, be lenchi, be giŋgi li kweeŋ wu Saaplu-u. **5** Le be lenchi be bo li kitoŋ ki Salami-i, be tuu be dengi be tiiti je yi Nyō li yih yi nleke li Nyō-ɔ yi Bejuu, Joŋŋ Mak tē dengi bee be, fii be. **6** Be dende li kweeŋ wu dzoo kintikinti wulu-u, be se lenchi be geeŋ be buse li kitoŋ ki Pafō-

o kibee. Le be geeɗ be mbunde li wi wu Bejuu wumu fe-e, ε tɛ nuuɗ wi wu mfiɗ bukoonɗ bwee nuuɗ le Bal Jiso, ε tɛ shiɗ yeygi le ti nuuɗ wi wu tiiti biee bi ti wuki Nyɔ tiiti. 7 Tɛ shiɗ bee Segus Pɔlus wu tɛ nuuɗ wi wu nsawu li kweɗɗ wulu-u. Wi wu nsawu wulu tɛ kemi bufiɗ nge. Se dza teɗ Banaba bee Sɔɔ kife tɛ weki le woo jɛ yi Nyɔ. 8 Le be be, bedeeni se Elima wu wi wu mfiɗ wɛ si bukoonɗ bwee tɛ nuuɗ le jɛ yi Griɗ, se loosi be, gwenini le fɛ le kiɗ wi wu nsawu wulu ni gee shɛɗ li Jiso-o kɛ. 9 Fiana yi Waan yise li Sɔɔ li, wu bukoonɗ bwee bumu tɛ nuuɗ le Pɔɔ, luuɗgi lii li wi wu mfiɗ wulu-u, 10 tee li wu le, “E wɛ ɗwanɛ kiɗkundi, ε wɛ wi wu baanini fiee fichu fi nuuɗ tsaarɗ. Kimfi be binsee yise bieɛ li shɛɗ ya-a. Nuuɗ ɔ tɛ nuuɗ yee mfiɗise cheɗɗ wi wu Nyɔ le wu to binsee kɛ ni? 11 Yike ɔ woo, deeni yani kibene ki Nyɔ-ɔ gii ki we li wɛ-ε ɔ nyee, fi gii fi dzɔɔ mfi se ɔ tuu ɔ ɗɛɗ mɔɔ jobɛ.” Mfwaɔ mumɗarɗ nɛɛ le, fiee fimu shee nɛɛ si kikuɗ, fi baanye lii yi Elima. Se dza tuu mɔnchi bintsii, weki wi wu nuuɗ ni tsetsi wu. 12 Le wi wu nsawu wɛ ɗɛɗ le, se gee shɛɗ li Jiso-o, keme chɛɛ li biee bi be tɛ tiifi kii Taa Jiso. 13 Pɔɔ bee kintutu kee le le yih yi li dzɔɔ yi Pafɔ-o, be lenchi dzɔɔ yi nyɔɗa be bo li kitorɗ ki Pɛrga-a li kweɗɗ wu Pamfila-a. Le be bo fe, Jɔɗɗ Mak she be, to lijiɗ Jerosaleɗ. 14 Be dza fe, be ka be geeɗ li kitorɗ ki Antiok wu Pisidia. Le ni nuuɗ jobɛ chi beshiinshi, be geeɗ be le be shee li yih yibe yi leke li Nyɔ-ɔ 15 Beniɗ dza be teɗ Kiɗwaati ki benchi be Mɔɔsɛ-ε mɔɔ ki bentomfɔɗ be Nyɔ-ɔ be mɛɛshi, bete kikoo be li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu biee be toɗ ntorɗ li Pɔɔ li le, “Beɗwaanɛɗ besɛɗ, ε nɛ kemi ntifi le nɛ tifi beniɗ lu, nɛ tee kituɗ.” 16 Pɔɔ se dza we, chi beniɗ be kibene bechi tiiti le, “Beniɗ be Iselee mɔɔ beniɗ be nuuɗ yɛ Bejuu kɛ be guundi tɛ Nyɔ, yike yɛɗ nɛ woo. 17 Nyɔ yi beniɗ be Iselee tɛ tsaa bete taa besɛɗ, yi fɛ le kini kibee ko li mfi wu be tɛ nuuɗ mfɔɗ li kweɗɗ wu Iji-ip. Yi be yi buu be le be bungɔ bwee. 18 Yi kɔɔ nshiɗ be be, se yi bichi nɛ fɛ bee li buka li biya mbaanyɛ li. 19 Yi fɛ be shiiki bitɔɗ bi mfomenyaarɗ bi li kweɗɗ wu Kana-a, yi se nyɛ kweɗɗ wulu wu to wu bee. 20 Biee bini bichu tɛ dzɔ kintsii si biya gii nɛɛ be kitsɔ mbaanshiɗ. Si yi tɛ nyɛ kweɗɗ wulu li bee le, yi se gee beniɗ be seki be. Be saa be geeɗ bo li mfi wu ntomfɔɗ wɛ wu Samwe tɛ seki. 21 Nɛɛ li mfi wɛɛ be dza be leke le be keme nuuɗ mfɔɗ, Nyɔ se nyɛ be Sɔɔ, ɗwanɛ Kish wu

li kini ki Benjame-ɛɗ. Se saa bumfɔɗ bulu biya mbaanyɛ. 22 Nyɔ se shiiki wu, yi gee Daafi li Mfɔɗ wu bee. Nyɔ tɛ tee kii Daafi wuni le, ‘Mi ɗɛɗɔɔ Daafi wu ɗwanɛ Jɛsi wɛ nuuɗ shɛɗ yɛɗ. Gii naa ni feti fiee fichu fi ɗ'weki.’ 23 E li kini ki Mfɔɗ Daafi-i wuni li Nyɔ tɛ buu Kinsofu, yi nyɛ li beniɗ be Iselee si yi tɛ kaache. Kinsofu kini nuuɗ Jiso. 24 Fɛ Jiso wuni tɛ mɛɛɗ se naa bechi nime chee nuuɗ ε Jɔɗɗ tɛ tiiti le beniɗ bechu be Iselee fiiki shɛɗ yibe le lii be li dzɔɔ. 25 Le Jɔɗɗ ni tuu nuuɗ le kimerise ki nime chee le, tuu dza bii li beniɗ li laa, ‘Nɛ beechi le nnuuɗ noo? Nnuuɗ yɛ wi wu nɛ teɗgi kɛ. Wi wulu beɛɔ le mi jiɗ, mɛɛɛɗɔ mɔɔ ɗki kache kɛ le ɗguume mfanche bekuu be bikpɔ biee li kɛ.’” 26 Pɔɔ geeɗ limfwe kweɗɗ le, “Beɗwaanɛɗ be nuuɗ kini ki Abraha-ɗ mɔɔ beɗ beniɗ bechu be nuuɗ yɛ Bejuu kɛ be guundi tɛ li Nyɔ-ɔ, Nyɔ tɛ tuumi ntorɗ wuni wu nuuɗ le beniɗ bo lu li teebeɗ. 27 Se nuuɗ le, beniɗ be Jerosaleɗ be beniɗ be bee be seki kweɗɗ, faarɗ le be dzeti yɛ Jiso si Kinsofu kɛ. Be tuu be faarɗ le be kii yɛ kinyi ki biee bi bentomfɔɗ be Nyɔ-ɔ tɛ tsee kii wu kɛ. E nɛɛ bi bi be tɛ shiɗ be teenyi li jo yi beshiinshi chichi. Si be tɛ tee le be wo wu le, fini fɛ fi se be fi kache si bentomfɔɗ be Nyɔ-ɔ tɛ tee. 28 Mɔɔ si be ti mɛɛɗ ki ɗɛɗ cho yi nuuɗ be wo wu kii yi kɛ, be geeɗ nɛɛ limfwe be tee li Pailɛ le be wo wu. 29 Be fɛ fiee fichu si Kiɗwaati ki Nyɔ-ɔ tɛ tee kii Jiso, be shiiki wu li kintaarɗ li be geeɗ be gee wu le dziɗ. 30 Se nuuɗ le, Nyɔ tɛ kaari yi buu wu li kwe-e. 31 Tɛ doonche yi yee li jo nge, li beniɗ be bee be tɛ dza Galili be geeɗ Jerosaleɗ. E be be tiiti kii wu deeni li beniɗ be Iselee. 32 Se nuuɗ le, tɛ se baa feni deeni tɛ le tɛ ni tɛ tiiti ntorɗ wu dzeɗɗ wulu li be-ɛɗ. Ntorɗ wulu nuuɗ le, fiee fi Nyɔ tɛ kaache bete tɛ beniɗ be Iselee lu, 33 wu fɛɔ fi be fi kache deeni li mfi wu teebeɗ wuni-i, teebeɗ tɛ nuuɗ boɗɗ be bee. Fini tɛ ka si Nyɔ tɛ buu Jiso li kwe-e. Be tɛ saa be tsee kii fiee fini le Kiɗwaati ki N'yɔɔnche bintsii bife, ε Nyɔ tiiti le, ‘O wɛ ɗwanɛɗ, nse numi Chaa beɗ.’ 34 Kii mbusu wu Nyɔ tɛ buu Jiso li kwe-e le kiɗ ni fɔ kɛ, Nyɔ tɛ tee le yini dze-e le, ‘ɗgii nyɛ beɗ kimbɔne ki nuuɗ keɗ, ki ntɛ ɗkaache Daafi lu, nchini.’ 35 Fi fiee ε be tɛ tuu be tsee fɛ kintsii kimu le Kiɗwaati ki N'yɔɔnche-ε Daafi tiiti le, ‘O nuuɗ tɛ naa chine ɗwana wu nime wu Wuuti, le fɔ le dziɗ kɛ.’ 36 Fi Daafi nuuɗ le tɛ niɗ nime chee chi Nyɔ tɛ nyɛ li wu li mfi wɛ-e, le kwi be se diiye wu li betee li lichɗ fɔ. 37 Se

nuuŋ le, wi wuni wu Nyɔ tɛ buu wu li kwe-e tɛ mɛɛŋ ki fɔ-ɔ le dzɪŋ kɛ. **38** Bɛdɛɛni, bɛŋwaanɛŋ, nɛ kɛɛ bujɔŋ le ntɔŋ wuni wu be fɛnjisi le Nyɔ fɛkisi bibifi bi bɛniin le nuuŋ le yi fɛkisi kii Jiso wuni. **39** Wi kwikwi wu gɛɛ shɛŋ yee li Jiso-ɔ, wɛ ɛ wu bo li bibifi bieɛ li bichu, se nuuŋ fieɛ fi nchi wu Mɔɔsɛ nuuŋ tɛ fɛ kɛ. **40** Se nuuŋ le, ŋɛŋgɛ yɛŋ le, kiin fieɛ fi bɛ tsɛɛ le Kiŋwaati ki bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ ni kɔɔ bɛŋ kɛ. Bɛ tiiti baa le le, **41** ‘Yikɛ yɛŋ nɛ woo, bɛŋ bɛ choosi Nyɔ. Bimfimu gii bi wonde bɛŋ, nɛ kwiye. Ŋgii mɔŋ fieɛ li mfi wunɛ, nuuŋ fi wi beɛ tee li bɛŋ, nɛ tɛ bɛŋ kɛ.’” **42** Le Pɔɔ beɛ Banaba ni bɛ buti li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ yilu, bɛniin belu se lɛki le ke bɛ tuu bɛ bɛ bweɛshiinshi bu bɛɛ le bɛ bɛ bɛ tee bɛ bieɛ bini. **43** Le bɛniin belu bo li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, bɛniin ŋgɛ bɛ tɛ nuuŋ Bejuu mɔɔ bɛniin bɛ tɛ fiiki bufikisɛ bɛ to Bejuu, bɛ biki Pɔɔ beɛ Banaba. Bɛ dengi bɛ tiiti li bɛniin le bɛ ba bɛ ni bɛ nuuŋ lenti le mfiɛ wu Nyɔ-ɔ. **44** Le ni nuuŋ bweɛshiinshi bu biki bweɛ, kitoŋ kilu kichu se tuu ki lɛki le ki bo ki bɛ ki yikɛ jɛ yi Nyɔ. **45** Le Bejuu ŋɛŋ si kimbaanche ki bɛniin le banche le, bɛ se bechi bɛ yɛɛti shɛŋ bɛ fɛŋgi bieɛ bi Pɔɔ tɛ tiiti, bɛ gaashi wu. **46** Pɔɔ beɛ Banaba se yeti nɛɛ nchenu nsɪŋ, bɛ tiiti le, “Fi dzɔɔŋ le tɛ saa tɛ tee jɛ yi Nyɔ nuuŋ li bɛŋ Bejuu li. Si nɛ ŋwɛsi baa buŋ'weshe nɛ dzɔ yi yinɛ le nɛ mɛɛŋ baa ki kɔche kɛ le nɛ nuuŋ tɛ kɛmɛ ntse wu kimake le, kɛ tɛ gii tɛ fiiki fisɛŋ tɛ ni tɛ tiiti fisɛŋ nuuŋ li bɛniin bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ. (aiōnios g166) **47** Fi fieɛ si kɛ tɛ tee li bee li, mfi wu tɛ tee le ‘Mi nleekɔ wɛ le ɔ nuuŋ kiŋ'wofu li bɛniin bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ, ɔ fɛ se bɛniin bɛ nuuŋ li nshe yini chichi bɛ bɔnɛ.’” **48** Bɛniin bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ woo le, bɛ nɛɛtɛ, bɛ piɛti jɛ yi Taa. Bɛniin ŋgɛ bɛŋ ntɔŋ wulu, nuuŋ bɛ Nyɔ beɛ saa yi tsaa le bɛ gii bɛ kɛmɛ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **49** Jɛ yi Taa se dɛndɛ li kweɛŋ wulu kwikwi. **50** Se nuuŋ le, Bejuu tɛ dza bɛ ŋkunse betɛ kitoŋ bɛ bukeɛŋ bɛ nɔŋa bɛ nɔŋa bamu, bukeɛŋ bani nuuŋ bɛ tɛ shiin bɛ bɛɛ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, bɛ baanini Pɔɔ beɛ Banaba, bɛ se koɔŋ bɛ le bɛ dza fɛ. **51** Le bɛ ni bɛ dzɛti le, bɛ kache kibɔŋ ki li bikaa bi bee, le fi ni fi nuuŋ doonche wu fieɛ fi bɛ mɔŋ, bɛ se gɛɛŋ li kitoŋ ki Ikonyɔŋ. **52** Kintutu ki bɛniin bɛ kimbeenchɛ-ɛ she ki nuuŋ ki fi ki wuki bujɔŋ ŋgɛ Fiana yi Waan yisɛ li bee.

14 Le Pɔɔ beɛ Banaba gɛɛŋ Ikonyɔŋ, bɛ fɛ nɛɛ si bɛ tɛ feti Antiok, bɛ le li yih yi nleke li

Nyɔ-ɔ yi bɛ Bejuu yi fɛ-e, bɛ tee ntɔŋ wu dzeɛŋ lu. Bɛ bɔsɛyi bɛ tiiti, Bejuu mɔɔ bɛniin bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ se bɛŋ ŋgɛ. **2** Se nuuŋ le, Bejuu bɛ tɛ fɛŋgi le bɛ beenchɛ yɛ kɛ baa dza bɛ kunse bɛniin bamu bɛ tɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ, bɛ biifi shɛŋ yibɛ, le shɛŋ ni yi tɔnyi bɛ bɛ bɛniin bɛ kimbeenchɛ-ɛ. **3** Pɔɔ beɛ Banaba ba nɛɛ fɛ mfi dɛɛŋ, bɛ fɛnjisi nchenu nsɪŋ kii Taa. Taa nyɛ bɛ buŋga le bɛ ni bɛ feti bieɛ bi doonchi buŋga bu Nyɔ-ɔ bɛ bieɛ bi bimfimu wondini bi doonchi le fieɛ fi bɛ tiiti kii Taa si wu doonche shɛŋ yee yi dzeɛŋ li bɛniin li nuuŋ cheɛŋ. **4** Bɛniin bɛ li kitoŋ kilu-u gate. Bamu to kimbe ki Bejuu bɛ tɛ fɛŋgi mbeenchɛ baa, bamu se to le kimbe ki bɔɔŋ bɛ ntɔ-ɔŋ bɛ Jiso-ɔ. **5** Bejuu baa, bɛ bɛniin bɛ tɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ mɔɔ bikoo bi kweɛŋ le se banche, bɛ dzɔ ntɔŋ le bɛ ŋwɛɛ bɛ bɔɔŋ bɛ ntɔ-ɔŋ bɛ Jiso-ɔ, bɛ tomɛ bɛ bɛ ta le bɛ kwiye. **6** Bɛ kɛɛ ntɔŋ wulu, bɛ se kifi bɛ gɛɛŋ li kweɛŋ wu Likonia-a, bɛ tuu bɛ dengi li bitɔŋ bi Listra bɛ Delbi mɔɔ li bitɔŋ bi nuuŋ lu lichɪŋ, **7** bɛ tiiti ntɔŋ wu dzeɛŋ le. **8** Wi wumu tɛ nuuŋ Listra, tɛ shiin nɛɛ fɛkwiin, tɛ gii dengi yɛ kɛ, kifɛ bɛ tɛ bie wu nuuŋ kiŋkɛɛ. Le ni nuuŋ jobɛ chimu, **9** sheɛ yiki fieɛ fi Pɔɔ tɛ tiifi. Pɔɔ lɔŋ lii li wu-u, ŋɛŋ wi wulu kɛmi kimbeenchɛ le Nyɔ nuuŋ yi wɔnchi wu, **10** se tee li wu-u lewe ŋgɛ le, “Dza ɔ lɛŋ wɛ.” Mwɛ se jiiŋ liwe, bechi dengi. **11** Kimbaanche ki bɛniin le ŋɛŋ fieɛ fi Pɔɔ fɛ, bɛ bechi bɛ tundi bitatu, bɛ tiiti le jɛ yi Likonia-a le, “Benyo to baa bɛniin, bɛ sheɛ bɛ li tɛɛbɛŋ.” **12** Bɛ bechi bɛ teenyi Banaba le Siyus, bɛ teenyi Pɔɔ le ɛmi kifɛ Pɔɔ tɛ shiin yeti ŋgɛ. **13** Tɛ nuuŋ yih yi muntofi yi nyɔ yimi yi bɛ teenyi le Siyus yi nuuŋ li kitoŋ kilu lichɪŋ. Tɛ muntofi wu fɛ se dzɔ bɛnɔŋ bɛ bunɪŋ mɔɔ bɛ flaaba bɛ bɛ bɛ fɛ fweɛŋ wu mbaan le bee bɛniin fɛ muntofi lu li Banaba beɛ Pɔɔ li. **14** Bɔɔŋ bɛ ntɔŋ bɛ Jiso bani, kɛɛ fieɛ fi bɛniin belu tɛ wɛki le bɛ fɛ, bɛ gaame ndú yi bee, bɛ letɛ bɛ le li bɛniin belu linti, bɛ wendi le **15** “Bɛniin bani, ɛ la fi nɛ feti fini? Tɛ nuuŋ nɛɛ bɛniin si bɛŋ, tɛ bɛ baa fɛni le tɛ tee ntɔŋ wu dzeɛŋ wu dzɛti fɛ Nyɔ-ɔ le nɛ chine li bɛnyɔ bɛ yee bani-i, nɛ ni nɛ biki nuuŋ Nyɔ yi Nyɔ. Nyɔ yini nuuŋ yi tɛ tɔŋ kiboo bɛ nshe mɔɔ dzɔɔ yi nyɔŋa yi nyɔŋa bɛ bieɛ bichu bi nuuŋ li bintsii bini-i. **16** Tɛ gii nuuŋ ŋkosi, yi chine bɛniin li tɛɛŋ chi, le bɛ ni bɛ feti si bɛ Kɔŋgisi **17** Se nuuŋ le, yi tɛ feti nɛɛ bieɛ bi dzeɛŋ li bɛniin li le yi doonche le yi yɛɛ lu. Yi nyɛ bɛ dzaan, bɛ kɛmi bijine li mfi wu dzeɛŋ li, bɛ jii bɛ wuki

bujorj.” **18** Mɔɔ si Banaba bee Pɔɔ tɛ tee biee bini li bee ni, be faarj fintofi, beniinj belu se ba mferu muntofi li bee nsinj. **19** Bejuu bamu tɛ dza be be fe, be tɛ dza Antiok be Ikonyorj, be be kunsini beniinj nge le be tome Pɔɔ be ta. Be tome, be chee wu be bo be wu fɛ kitorj kilu-u be beechi le wu kwio kiturj. **20** Se nuurj le, kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ be ki banche le wu-u lewe, kaari dza we, to fɛ kitorj kilu-u. Le bu woo, bee Banaba dza fe, be giingji li kitorj ki Delbi-i. **21** Si Pɔɔ bee Banaba tɛ le Delbi le, be tee ntorj wu dzeerj kii Jiso, be kemɛ beniinj be kimbeenche-ɛ le nge. Be se dza fe be kaari be tuu lijirj, be keti bitorj bi Listra be Ikonyorj mɔɔ Antiok wu Pisidia. **22** Si be keti le, be kangisi shɛnj yi beniinj be kimbeenche-ɛ, be nyɛɛ be ntifi le be ba nɛɛ be ni be lemi mkpaarj be kimbeenche kibee, le be kemɛ le be ngerj bumfa nge be se le li bumfɔnj bu Nyɔ-ɔ. **23** Be tsekɛ tɛ bete bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ɛ, be giki li bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ɛ bichu-u. Mfi wu be giki be, be fɛngji biee bije be lekɛ li Nyɔ-ɔ be se nyɛɛ be li tsarj yi Taa Jiso wu be beenchi li wu-u. **24** Pɔɔ bee Banaba ka li kwɛerj wu Pisidia-a, be danse be geerj li wu Pamfila-a, **25** be tiiti je yi Nyɔ li kitorj ki Perga-a, be se bɔɔ be geerj li kitorj ki Atalia-a. **26** Le be bɔɔ le, be le le yih yi li dzɔɔ li, be kaari be giingji Antiok. Antiok wuni nuurj fɛ be tɛ nyɛ be li tsarj yi Nyɔ-ɔ bɔɔni be be mfie we le be ni be dengi be nindi nime chini chi be mɛeshi. **27** Le be fesi fe, be banche kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ, be tee fiee fichu li bee si Nyɔ tuu nindi bee be, be si yi tuu yi gwiye shɛnj yi beniinj be tɛ nuurj ye Bejuu ke, be geɛ shɛnj li Jiso-o. **28** Pɔɔ bee Banaba se tsi be kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ belu mfi dɛerj.

15 Beniinj bamu tɛ dza Judiya, be bɔɔ be be Antiok, be se tiifi beniinj be kimbeenche-ɛ le, fuki fɛ be sɛɛ wi dzoo si nchi wu Mɔɔse tiifi nsinj, ke Nyɔ nuurj tɛ soo mwe ke. **2** Pɔɔ bee Banaba faarj ntiife wulu, bee beniinj belu shi be bitɛchine li fiee filu-u, nuurj ye bi didi ke. Le fi yaa be, kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ be Antiok, buu Pɔɔ bee Banaba mɔɔ beniinj be kimbeenche bamu, be torj be le be yɛɛ Jerosalej be ngerj bɔɔnj be nto-orj be Jiso-o mɔɔ bete kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ɛ ki le, le be bendɛ fɛ fiee filu. **3** Se nuurj le, kintutu ki beniinj be kimbeenche-ɛ ki Antiok se chine

be, be se giingji be keti bimbe bi Fonisha be bi Samaaria be tiiti li beniinj be kimbeenche-ɛ be le le, beniinj be nuurj ye Bejuu ke fiiki baa shɛnj yibe. Beniinj bechu wuki le, be nɛetini nge. **4** Be yɛɛ be geerj be fesi Jerosalej kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ɛ be bɔɔnj be nto-orj be Jiso-o mɔɔ bete kintaashe ki le, fi be. Be se tee fiee fichu li bee, si Nyɔ tuu yi ni nj keti li tsarj yi bee. **5** Se nuurj le, beniinj be kimbeenche-ɛ bamu be tɛ nuurj tɛ li kintutu ki Befarasii le, dza we be tee le, “Be kemɛ baa le be ni be sɛɛti beniinj be nuurj ye Bejuu ke dzɔɔ, be tiiti tɛ be le be ni be kichi benchi be Mɔɔse.” **6** Le be tee le, bɔɔnj be nto-orj be Jiso mɔɔ bekaarj tuu be shee le be ngerj le fiee filu lenti. **7** Be shi be tiiti kii fi, mfi geerj. Pita se dza lej we tee le, “Benjwaanɛnj, ɛ nɛɛ le si njkosi Nyɔ tɛ buu mi le be-erj lenti, le ɛ li kimfime ke nj li beniinj be nuurj ye Bejuu ke gii be ni be wuki ntorj we wu dzeerj, be se ni be beenchi li ntorj wulu-u. **8** Nyɔ yi kii shɛnj yi beniinj, doonche le yi fi ye beniinj be nuurj ye Bejuu ke, yi nyɛ be Fiana yi Waarj nɛɛ si yi tɛ nyɛ li tɛɛberj. **9** Yi ti mɛerj ki doonche ke chichi li tɛɛberj be beniinj belu ke. Yi tɛ fɛ shɛnj yibe yi wuuti kife be tɛ geɛ shɛnj li Jiso-o. **10** Si fi nuurj le, fi geerj fi nɛ weki le nɛ ni nɛ sɛɛsi shɛnj yi Nyɔ, nɛ dzeti bente nɛ giki li bimi bi beniinj be kimbeenche-ɛ, ɛ bente bani be tɛ yaa nɛɛ tɛɛberj mɔɔ bete taa beserj ni? **11** Fi mɛerj ki dzɔɔnj ke! Tɛɛberj berj baa le Nyɔ suuti bee nuurj kii shɛnj yi dzeerj yi Taa Jiso doonche li bee li yi fe. ɛ nɛɛ tɛ le si yi bee yi soo beniinj be nuurj ye be Juu ke.” **12** Le Pita yo mɛeshi, beniinj bechu chike nshiinj, be yiki biee bi Banaba bee Pɔɔ tɛ tiiti si be tuu be dengi be giingji li beniinj be nuurj ye Bejuu ke, Nyɔ nyɛɛ be bunga le be ni be feti biee bi doonchi bunga bu Nyɔ-ɔ be biee bi bimfimu wondini. **13** Le be yo be mɛeshi, Jeerj se tee le, “Benjwaanɛnj, yike yɛerj nɛ woo fiee fi ngii ntee. **14** Simu teoo tɛɛberj si Nyɔ tɛ bechi yi doonchi tɛ kinjɔngise kee li beniinj be nuurj ye Bejuu ke, yi tsaa bamu li bee linti le be ni be nuurj beniinj bee. **15** Fiee fi bentomfɔnj be Nyɔ-ɔ tɛ tɛɛɛ dɛndɛ fiee yɛerj be fi Nyɔ tɛ fe. Be tɛ tɛɛɛ le, **16** ‘Mfi bɛɛɔ wu ngii ntuu njkaari mbe, nache yih yi Daafi yi tɛ we. Ngii gwarj bimfoo bilu, se yi kaari yi lej we. **17** Se nuurj le, kinjke ki beniinj le se ni ki geendi Taa, beniinj bani bechu be nuurj ye Bejuu ke be mbee ntsaa le be ni be nuurj beniinj berj. **18** Fini ɛ Nyɔ yi tiiti, yi tɛ fɛ beniinj keɛ mɛerj lindɛeri.’ (aiɔn g165) **19** Mi njɛngɔɔ fierj le tɛ nyɛ ke nge nuurj li

beniinj be nuunj ye Bejuu ke be gee shénj li Nyo-
 ɔ ke. **20** Tè tsee nuunj Kirwaati kwaa li bee, tè
 tee le kiinj be ni be jii biee bi beniinj fe bentanje
 lu li benyo-ɔ ke, kife e biee bi nye-ey, le kiinj
 be ni be kemi fiee fi fere be bukwee ke, le kiinj
 be ni be jii nyarj yi be see fuki le ngonj bo nsinj
 ke, kiinj be ni be jii ngonj me nyarj ke. **21** Be tsee
 baa le, kife benchi be Mose bani be tè tifi be
 meej lindeeri li bintsii bichu-u beniinj wuki, e
 nee be be be teenyi baa berj li yi yi nleke li Nyo-
 ɔ jo yi beshiinshi chichi.” **22** Se nuunj le, booj be
 nto-ong be Jiso-o bee bete kintutu ki beniinj be
 kimbeenché-ε bechu se berj fiee fini, be se njerj
 le fi dzooj le be tsaa beniinj li bee li linti be tonj
 le be be Banaba maa Poo be geerj Antiok. Be se
 biee be tsaa Judas wu bukoorj bwee bumu tè
 nuunj le Basaba, be tuu be tsaa te Sila. Beniinj
 be befé bani tè nuunj bikoo lenti le beniinj be
 kimbeenché-ε. **23** Be se tsee Kirwaati be tonj
 be be ki, ki nuunj le: “Bee berjwaana be nuunj
 booj bentonj be Jiso-o, be bete kintutu yeeshi
 baa berj beniinj be kimbeenché-ε bechu be nuunj
 ye Bejuu ke, be nuunj li kitorj ki Antiok maa be
 nuunj kimbe ki Silia maa be li ki Silisha. **24** Te
 woo baa le beniinj bamu bo baa le bee li lenti, be
 be be fiengisi berj, be bifisi bufii bune be ntiife
 wumu, nuunj ye bee te tonj be ke. **25** Se nuunj le,
 te se shee baa bee bechu te berj le te buu beniinj
 bamu te tonj be le be-ey, be se be baa, be be
 Banaba maa Poo be nuunj nsán yisenj yi shénj. **26**
 Beniinj bani baa beniinj be nye yi yibe le nuunj be
 kwi kii nime chi Taa wusenj wu Jiso Krai. **27** Te
 se tonj baa Judas bee Sila le be be be tee berj be
 kimfime te, fiee fi nuunj le Kirwaati kini. **28** Bee
 be Fiana yi Waarj te njerj baa le fi meej dzooj ke
 le te yike berj be bente bamu, yeki benchi be
 shaarj bani be nuunj le: **29** Kiinj ne ni ne jii biee
 bije bi be fe bentaanche lu li benyo-ɔ ke. Kiinj ne
 ni ne jii ngonj me nyarj ke. Kiinj ne ni ne jii nyarj
 yi be meej ki see ke le ngonj bo ke. Kiinj ne ni
 ne kemi fiee fi fere be bukwee ke. E ne kifi biee
 bini, ke ne fe baa bujonj. Be she baa.” **30** Le be
 tsee le, be se tonj beniinj baa be ki be boo be ki
 Antiok. Be geerj be konche kintutu ki beniinj be
 kimbeenché-ε be fe kichu, be nye Kirwaati kilu
 li bee. **31** Be teerj Kirwaati kilu, ntonj wulu deeni
 shénj yibe, be woo bujonj nge. **32** Se Judas bee
 Sila be tè nuunj beniinj be tiiti biee bi be wuki
 Nyo tiiti, nye ntifi nge li beniinj be kimbeenché-
 ε, fi fe be se keme bungá li shénj yibe. **33** Be se
 jooone be tsi le. Beniinj be kimbeenché-ε dza

be chine be, be kaari be mbeengii be tuu lijij
 le beniinj be tè tonj bee. **35** Poo bee Banaba tè
 bouseyi be tsi Antiok weseerj, bee beniinj bamu
 be fenjisi be tiiti je yi Taa. **36** Le mfi tuu kiingji,
 Poo tee li Banaba le, “Tee we te kaari te to lijij
 te dende li bintsii bi te tè fenjisi je yi Taa li bi
 biee, te njerj laa beniinj be kimbeenché-ε be le ge
 ninj le.” **37** Banaba tuu weki le dzoo Jooj Mak le
 ni dengi bee be. **38** Se nuunj le, Poo tè kongisi ye
 le be dzoo wu ke, kife tè she be Pamfila, ba ki
 meeshi ke ndende wu bee be tè kemi ke. **39** Poo
 bee Banaba se shi be biseenine bi teemi, be se
 gate. Banaba dzo Mak be le le yih yi li dzoo li, be
 geerj Saaplu **40** Poo se tsaa fiee nuunj Sila. Le be
 ni be dzeti, beniinj be kimbeenché-ε nye be li
 tsarj yi mfie wu Taa li. **41** Be se geerj dze bimbe
 bi Silia be bi Silisha, be dengi be kangisi shénj yi
 bintutu bi beniinj be kimbeenché-ε.

16 Poo dende geerj bo li kitorj ki Delbi, dza
 geerj le Listra. Wi wu kintutu ki Jiso-o
 wumu te nuunj Listra wulu bukoorj bwee nuunj
 le Timoti, ni tè nuunj wi wu Juu, nuunj tè wi
 wu kimbeenché, bedeni tee te nuunj wi wu
 Grik. **2** Timoti wuni tè nuunj wi wu beniinj be
 kimbeenché-ε bechu be Listra maa be Ikonyonj
 tè pieti wu. **3** Poo gii weki le dzoo wu bee wu ni
 be dengi, biee see wu dzoo. Tè see wu dzoo le,
 kife Bejuu bechu be tè tsiinj bimbe bilu te kii
 le te Timoti tè nuunj wi wu Grik. **4** Be se dengi
 be giingji li bito-ong, be giingji be tiiti beniinj be
 kimbeenché-ε benchi be booj be nto-ong be Jiso-
 o maa bekaarj be leke li Nyo-ɔ be Jerosalej tè
 gee le be ni be biki. **5** Se nuunj le, se bintaashe bi
 beniinj be kimbeenché-ε bilu se teemi bi giingji
 limfwe limfwe be mbeenché. Beniinj se teeti
 li bee jo chichi. **6** Poo bee kintutu kee dza le
 be geerj be feenji je yi Nyo li kweerj wu Eesha,
 Fiana yi Waarj faarj. Se be dza be ka nuunj dze yi
 kimbe ki Flija be ki Galasharj. **7** Le be geerj be bo
 li kweerj wu Misa lichinj be tè weki le be le be
 geerj kimbe ki Bitina, Fiana yi Jiso tuu yi faarj. **8**
 Se nuunj le, be se ka kweerj wu Misa, be danse
 be geerj li kitorj ki Towa-a. **9** Le ni nuunj butuu,
 fiee fimu si kiffee dza fi be le Poo li. Njerj le fiee
 filu wi wumu wu Masadonya lemi leki wu le,
 “Mintemii, lenchi ɔ be Masadonya feni ɔ fi bee.”
10 Si fiee filu tè be le Poo li le, te se njerj le Nyo
 doonche ye bee le te geerj te ni te fenjisi ntonj
 we wu dzeerj li kweerj wu Masadonya. Mfwa
 mumkparj, te se nache ngenu le. **11** Te dza Towa,

te lenchi tsaang le yih yi li dzoo li, te buse Samote. Le bu woo te geej limfwe te bo Niapoli. **12** Te dza fe te dende te geej Filipi, wu nuuj kitorj ki li kimbe ki nkosi ki Masadonyaa. Kitorj kilu te nuuj ki bara wu Lo-om. Se te tsi fe li jo. **13** Le ni nuuj jobe chi beshiinshi, te bo li kitorj kilu-u te geej li ngeme yi dzoo li fe te te seki le e kintsii ki Bejuu le ki be leki li Nyoo nuuj. Le te geej, nuuj e bukeej bamu te banche fe kituj, te se te shee fe te yeti li bee. **14** Kweej wumu te nuuj fe yiki te, bukoonj bwee nuuj le Liija, te shiin guundi Nyoo. Te bo le kitorj ki Tayatira-a, te shiin kabini ndu yimi, yi nuuj kee yi yechi lo, yi teemi kwa. Taa gwiye shen yee, berj fiee fi Poo te tiiti. **15** Be lii wu bee beniiij be li wu yih li dzoo, se leke bee tee le, “Mintemii yeej, e ne nej le mi ngeeo shen yee chi li Taa li, be yeej te geej te tsi li mi yih.” Le ba ni leki le, te dza te berj te geej. **16** Te nuuj jobe chimu te giingji fe kintsii ki nleke li Nyoo, te biki be nwaakweej wumu wu te nuuj mfwa. Te gii kemi fiana yimi li wu bwiinj, yi ti feti wi nuuj wi yeej. Beniiij be te kemi nwaakweej wulu te banchi kwa kii wu nge, kife te gii tiiti biee bi nuuj bi ka. **17** Le nwaakweej wulu tuu nej tee Poo, se biki bee dzerjgi, tiiti le, “Beniiij bani nuuj beniiij be nime chi Nyoo yi nuuj Kikoo ki Biee Bichu-u, be doonchi dze yi nuuj ne ka le yi se ne bo.” **18** Te fe le li jo nge, fi dza fi torj Poo, fiiki yi wan fiana yi tii yilu, tee le, “Ntiitoo li we li bukoonj bu Jiso Krai, boche li njwan wuni.” Yi se bo li wu bwiinj mfi wulu. **19** Beniiij be te kemi mfwa wulu nej le dze yibe yi kwa ma ye, be koo Poo bee Sila be chee be, be geej be be limfwe li bete kweej li fe waanj. **20** Le be geej be be, be leeki be limfwe li bara wu Lo-om wu te seki bensa, be tee le, “Beniiij bani e Bejuu, be nyee baa nge li kitorj kise-ey. **21** Be tiifi beniiij ntse wu nchi wu teeberj meej ki berj ke. Te nuuj beniiij be Lom, e be nyee te te biee ntse wulu ke.” **22** Kintutu ki beniiij le ki te nuuj fe biee ki fefi be, be we li Poo bee Sila-a. Beniiij be te seki bensa baa se gaame ndu yi Poo bee Sila, be tee le be fiaanj be. **23** Be bseyi be fiaamfie be nge, be dzo be be geej be berje li yih yi ncha-a, be tee li wi wu te kiichi yih yi ncha we le ni kiichi be bujorj. **24** Le woo le, se dzo be geej berje le lorj wu lenti li yih yi ncha-a ta be bikaa li mfange-e. **25** Le ni nuuj si butuu kintikinti, Poo bee Sila leki li Nyoo be yuuti juuj yi mpiaru be yoonchi Nyoo, beniiij be ncha-a bamu yiki, **26** nshe dza yi taa

yi seese be bunga, yih yi ncha yilu seese geej bo li kimfoo li. Mfwa mumkpanj, bigoo bichu gwiye, bencha fanche li beniiij be ncha-a bechu. **27** Le wi wu te kiichi yih yi ncha yilu kaangji, le bichi lo, nej si bigoo nuuj mkpeej, se beechu le beniiij be ncha-a kifi baa. Se buu nyoo le mbwa li le wo yi yee lu. **28** Poo se wan lewe, tee le, “Kiinj o ni wo yi ya ke. Te baa feni bee bechu.” **29** Wi wu te kiichi yih yi ncha wulu teen le wi be wu be wi, lete le li yih, geej torj nuj limfwe li Poo bee Sila keeti be chene. **30** Se dza dzo be, bo be be lekuunj, bii li bee laa, “Betaa, ngii ngeej nse mbo.” **31** Be se tuu li wu-u le, “Gee shen ya li Taa Jiso, nee beniiij be li wee yih se ne tuu ne bo.” **32** Be tee torj wu kii Taa li wu be beniiij be li wu yih bechu. **33** Se dzo be butuu bulu, tsootse bibaa bi bee. Mfwa mumkpanj, be se lii wu be beniiij bechu be li wu yih li dzoo. **34** Se dzo be, bee be yee li wu-u yih, nye be biee bije be ji. Wu bee beniiij bechu be li wu-u yih se be neete le be gee baa shen li Nyoo. **35** Butuu bo bu woo, bara wu Lom we wu te seki bensa torj beniiij be nchi-i le be geej be tee li wi wu kiichi yih yi ncha-a we le buu beniiij baa le be ni be giingji. **36** Se wi wu te kiichi yih yi ncha wulu biee geej nej Poo, tee li wu-u le, “Bara tuumoo torj le mbuu berj, gene yeej be mbeengji.” **37** Se nuuj le, Poo te tee li beniiij be nchi-i baa le, “Be tuu be fiaamfie bee fe waanj be meej saa ki saa ke bee ke, te nuuj te nuuj beniiij be Lom, be tuu be berje bee li yih, be se kwengi baa deeni le be buu bee lejin lejin ni? Fi nuuj te ka le ke. E nee bara wulu wu gii be feni se buu bee.” **38** Beniiij be nchi-i baa se kaari be to lijij be tee li bara wu Lom wee fiee fi Poo tee. Le be woo le Poo bee Sila nuuj te beniiij be Lom, be se chej. **39** Be se be be sooj bo li bee, be buu be li yih yi ncha-a, be chine be, be leke be le be dza fe kitorj kilu. **40** Poo bee Sila bo li yih yi ncha-a, be geej li Liija yi, e beniiij be kimbeenche-e te nuuj lu, be tifi be, be se dza fe.

17 Poo bee Sila se dza ngeni, be ka Amfipoli be Apolona, be danse be geej be bo Tesalonya. Yih yi nleke li Nyoo yi Bejuu te nuuj fe. **2** Poo se geej le li yih yi nleke li Nyoo nee si ntse we te shiin nuuj, te bee yeti li beniiij lu, li jo yi beshiinshi taa, doonchi be fiee fichu fi nuuj le Kinwaati ki Nyoo. **3** Te tiifi be, tochi le Kinsofu ki Nyoo te kaache te kemi le ki nej nge ki kaari ki bo li kwe-e. Jiso wu ntiiti kii wu wuni nuuj

kinsofu kilu. 4 Le beniiŋ bamu woo le, be beŋ be taa li Pɔɔ bee Sila. Begrik bamu be tɛ guundi Nyo mɔɔ bukeɛŋ be nɔŋa be nɔŋa bamu beŋ tɛ nge. 5 Se nuuŋ le, Bejuu bamu se bechi be yɛti shɛŋ be Pɔɔ bee Sila, be konche beniiŋ bamu be tɛ mbwengi fe yee, bee be banche li kintutu, be bechi be fiŋgisi kitonj. Se be biee be dza be geɛŋ be bonde yih yi Jasɔŋ le be weki baa Pɔɔ bee Sila le be buu be be nye li beniiŋ li lekuaŋ. 6 Le be goɔŋ nsiŋ, be se chee Jasɔŋ be beniiŋ be kimbeenche-ɛ bamu be geɛŋ be be limfwe li bete kito-onj, be dzengi be tiiti le, “Beniiŋ bani nuuŋ be dengi be fikisi kweɛŋ wu tuu kimbasaje, be be baa be bo fɛni, 7 Jasɔŋ fi be wu geɛ li wu-u yih. Be bechu bondini baa benchi be Mfɔŋ wu Lo-om, be kwengi le Mfɔŋ wumu wɛ lu bukoonj bwee nuuŋ le Jiso.” 8 Le bete kitonj bee beniiŋ woo le, be dza be wɛsɛ. 9 Be se kunye Jasɔŋ be beniiŋ be kimbeenche-ɛ, be nye kwa le ɛ fi ka fi nuuŋ le, be tɛ tuu kwa wulu li bee kɛ. Be se chine li bee be ni be giŋgi. 10 Butuu jin, beniiŋ be kimbeenche-ɛ dzo Pɔɔ bee Sila be tuumi le be geɛŋ li kitonj ki Beria. Le be le fe, be geɛŋ li yih yi nleke li Nyo-ɔ yi Bejuu. 11 Bejuu be fe tɛ nuuŋ beniiŋ be kii biee be yeke be Tesalonya, kife be tɛ bɔseyi be fi ntiife be kinƙɔŋgise, be se tɛti Kirwaati ki Nyo-ɔ jo chichi le be ngeŋ laa biee bi Pɔɔ tiifi be bini nuuŋ bi cheɛŋ le. 12 Be be nge se beŋ je yi Nyo. Bukeɛŋ be nɔŋa be nɔŋa nge be tɛ nuuŋ Begrik mɔɔ bunin nge be tɛ nuuŋ Begrik beŋ tɛ. 13 Se nuuŋ le, Bejuu be Tesalonya tɛ woo le Pɔɔ kɔɔ wu geɛŋ tiifi je yi Nyo li kitonj ki Beria, be biee be geɛŋ tɛ le, be kunse kintutu ki beniiŋ le le ki bechi kpe. 14 Beniiŋ be kimbeenche-ɛ se tonj Pɔɔ le mfwaam mumkpaŋ geɛŋ li ngeme yi dzɔɔ yi nyɔŋa-a. Se nuuŋ le, Sila bee Timoti she Beria. 15 Beniiŋ be tɛ giŋgi le be chine Pɔɔ baa be geɛŋ be bo Ateŋ be biee be chine wu. Be tuu lijɛŋ, Pɔɔ tonj be le be geɛŋ be tee li Sila bee Timoti le be gwene be biee wu tseke. 16 Pɔɔ se tenji Sila bee Timoti Ateŋ. Le ni tuu dengi fe, nge ɛ kitonj kilu yise be benyo. Fi se tanye wu shɛŋ. 17 Se tuu geɛŋ li yih yi nleke li Nyo-ɔ yi Bejuu, yo bee be mɔɔ beniiŋ be tɛ nuuŋ ye Bejuu kɛ be tɛ leki tɛ li Nyo-ɔ fe. Tɛ tuu yeti tɛ jo chichi fe waan li beniiŋ be tɛ dza be be fe. 18 Beniiŋ be ntiife bamu be be tɛ teenyi le Epikoliarj mɔɔ be be tɛ teenyi le Sitoyik tɛ dza be be le be teche biee be Pɔɔ. Si Pɔɔ tɛ tiifi kii Jiso mɔɔ mbochu li kwe-e, bamu se biiti laa, “Kibere kini feti kimfime le

la le?” Bamu se kwengi fi bee le, “Yengɔɔ keɛ tiifo kii benyo be beniiŋ bamu.” 19 Se nuuŋ le, be tuu be dzo Pɔɔ bee be geɛŋ li kinshewu ki be teenyi le Aleopagu, be tee li wuu le, “Tɛ weki baa le tɛ tuu tɛ woo kii ntiife wu fweŋ wuni wɔɔ beɛ be wu laa wu nuuŋ le la le. 20 ɔ tiitoɔ biee bimbi tɛ ti mɛɛŋ saa ki woo kɛ. Se nuuŋ le, tɛ se weki baa le tɛ keɛ kinyi kilu.” 21 (Beniiŋ be Ateŋ mɔɔ mfonj yi fe tɛ shiŋ fi bee le be ni be wuki nuuŋ biee bi fɛŋ, be se tiiti kii bi.) 22 Pɔɔ se leŋ limfwe li kinshewu ki Aleopagu kilu, tee le, “Beniiŋ be Ateŋ, mi nengɔɔ le dzɛ chichi le nɛ guundi baa benyo nge. 23 Ntiitoɔ ni, kife ntuu ndengi li kitonj kinɛ-ɛ, mbichi li bintsii bi nɛ leki li benyo-ɔ mi ngeŋ taantaa chi muntofi chimu ɛ be tseɛ li chi le, ‘Li nyo yi be kii ye keɛ.’ Nyo yilu yi nɛ leki, yi be kii ye keɛ, ɛ yi yi ngii nlaŋɛ li beŋ deɛni. 24 Nyo yilu yini nuuŋ yi tɛ tonj nshe yini be biee bichu bi nuuŋ lu. ɛ yi Mfɔŋ wu kiboo be nshe, yi ti tsiŋ ye li yi muntofi yi beniiŋ gwanj kɛ. 25 Yi fuki ye fiee fimu fi yi weki yi bichi le wi ninj li yi kɛ, kife ɛ yi yi feti beniiŋ bechu be se yindini, be nuuŋ lu, be kɛmi fiee fichu fi be weki. 26 Yi tɛ fe bini bi beniiŋ le bichuchu bi bo li wi mumkpaŋ bi nuuŋ li kikoo ki nshe-ɛ. Fe yi tɛ feti le, yi saa yi nache mfi wu be gii be ni be nuuŋ lu, mɔɔ dii yi bintsii bi be gii be ni be tsiŋ. 27 Yi tɛ fe le, le beniiŋ ni be tɛti, be weki yi laa be gii naa be ngeŋ yi le. Se nuuŋ le, Nyo nuuŋ ye mɔɔ mfiŋ li wusenj wumu kɛ. 28 Fini fiee nɛɛ si wumu tɛ kɔɔ wu tee le, ‘ɛ yi yi feti se teɛbeŋ tɛ tsiŋ, tɛ dengi, tɛ tuu tɛ nuuŋ si tɛ nuuŋ le.’ Si wi wune wu kimfe wumu tɛ kweɛŋ tɛ le, ‘ɛ bee bɔɔŋ bee kibɛɛ’. 29 Si teɛbeŋ nuuŋ bɔɔŋ be Nyo-ɔ, kiŋj tɛ ni tɛ beechi le Nyo bosini fiee fi wi nache be bufii bwee kɛ, kɛ le wu tonj be kitu ki kwa-a, kɛ le be nache be ta kɛ. 30 Gii nuuŋ li mfi wu beniiŋ tɛ mɛɛŋ li kijibe-ɛ, be feti biee bibifi bini, Nyo bichi nɛɛ shiŋ. Se nuuŋ le, deɛni yi tiiti ye le beniiŋ bechu fiiki shɛŋ yibe. 31 Be fiiki kife yi geɛ ye jobɛ chi yi gii naa yi saa kweɛŋ kwikwi yi ni yi biki cheɛŋ wulu. Yi tsaa ye wi we kitonj wu gii ni seki. Fini nuuŋ fi yi kɔɔ yi doonche li beniiŋ bechu le ɛ cheɛŋ si tɛ buu wi wulu li kwe-e”. 32 Si Pɔɔ tɛ kweɛŋ le, be woo si wu tee kii mbochu li kwe-e, beniiŋ bamu dza be kiiti wu bukefu. Bamu tee fi bee le, “Tɛ weki baa le tɛ tuu tɛ woo kii fiee fiɔɔ tiiti fini.” 33 Se nuuŋ le, Pɔɔ se dza she be. 34 Bedɛɛni, beniiŋ bamu be tɛ beŋ fiee fi tiiti, be biee wu. Wumu li

bee të nuuŋ Dionisu wu të nuuŋ wi kinshewu ki Aleopagu, wumu nuuŋ kweeŋ wu bukoonŋ bwee të nuuŋ le Damali maa beniinŋ bamu te.

18 Lejin lelu, Paa dza Ateŋ geeŋ li kitorŋ ki Kora-eŋ. **2** Si të geeŋ le, bee wi wu Juu wumu bike bukoonŋ bwee nuuŋ le Akwila e be të bie wu Pontu. Akwila be Prisilia wu kwesi te meeŋ nee fe be dza Itali, kife Klawdu wu Mfoŋ wu Lom të buu nchi le Bejuu bechu bo le. **3** Paa të la ŋka le bee, **3** tuu ŋeŋ be nachi dzi yi be yuumfi bigoonu lu, e të nuuŋ nee te nime chi wu wu Paa të tsiinŋ kii chi, tuu tsiinŋ bee be, bee be nindi. **4** E nuuŋ jo yi beshiinshi chichi, giinŋi li yih yi nleke li Nyoo-o, tiifi Bejuu maa Begrik lu, gwenini le fe le be beŋ fiee fi të tiifi. **5** Sila bee Timoti se dza Masadonya be be, Paa se dzo mfi we kwikwi tuu tiiti te nuuŋ je yi Nyoo, doonchi li Bejuu li le Kinsofu ki Nyoo të kaache të nuuŋ Jiso. **6** Se nuuŋ le, Bejuu belu të dza be tuu be feŋgi fiee fi të tiiti, be gaashi wu. Se seese ndu yee tee li bee le, “Kwe yine ye li tsan yine-e. Ŋkemi ye tsan fe ke. Mbeyeche li deeni, ŋgii ni ŋgiinŋi nuuŋ le beniinŋ be ti nuuŋ ye Bejuu ke.” **7** Se she be, bo geeŋ tsiinŋ te nuuŋ bee wi wumu wu të nuuŋ ye wi wu Juu ke, e wi wulu të shiinŋ guundi Nyoo. Bukoonŋ bwee të nuuŋ le Tishu Justu, la we nuuŋ li yih yi nleke li Nyoo-o lichinŋ. **8** Krispu wu te kikoo ki yih yi nleke li Nyoo-o be beniinŋ bechu be li wu-u yih te gee shenŋ li Taa li. Beniinŋ be Koraŋ ŋge tuu be wuki si Paa tiiti kii Jiso, be beenchi, se tuu lisi be li dzo. **9** Le ni nuuŋ butuu bumu, Taa se yo li Paa li le fiee fimu si kiffee li le, “Kiinŋ o ni o chendi ke, o tiifi nee je yeŋ o giinŋi be yi. Kiinŋ o ni chike ke, **10** kife mio be we, wi nuuŋ ye lu wu nuuŋ fe fiee be we ke. Beniinŋ beŋ baa li kitorŋ kini ŋge.” **11** Nee le, Paa se tsi fe kiya kimbiri be kinŋe, tiifi beniinŋ je yi Nyoo. **12** Si Paa të nuuŋ le le, le Galio ni nuuŋ wi wu seki kimbe ki Akeya, Bejuu banche yi yibe be koo Paa be geeŋ be wu li yih yi nsa-a, **13** be tee li Galio le, “Wi wuni gwenino le fiiki beniinŋ le be ni be leki li Nyoo-o le dze yimi yi chichi yi nuuŋ ye si nchi weki ke.” **14** Paa dza le yo, Galio dza kweeŋ li Bejuu baa le, “Bejuu woo yeŋ, bee le fiee fini ni fi nuuŋ fiee fi bifi fi wi wuni fe, maa nuuŋ nchi wumu wu wu bonde, ke bee mi ŋkaŋ shenŋ le n'yike fiee fi ne tiiti. **15** Se nuuŋ le, si fiee fini fiee nee nuuŋ bitechine kii je be bukoonŋ maa benchi bene, nache yeŋ beŋ beŋ. E be nye nte nsaa fini fiee ke.” **16** Si wu kweeŋ

le, se koonŋ be be be bo li yih yi nsa-a. **17** Se be bechu dza be le li Sostene wu te nuuŋ te kikoo ki yih yi nleke li Nyoo-o, be too wu li yih yi nsa-a limfwe. Galio se ti meeŋ ki kwi fiee fe ke. **18** Lejin lelu, Paa se tuu tsi Koraŋ bee beniinŋ be kimbeenche-e li jo ŋgee li, tuu dza she be, se bee be Prisilia maa Akwila le le yih yi li dzo le be geeŋ Silia. Fe be të dzeti Senkriya fe be të le le yih yi li dzo li, Paa mu kikoo kii chini wu të gee li Nyoo-o. **19** Le be ni be giinŋi, be buti Efiseŋ, Paa she Prisilia bee Akwila fe, geeŋ fiee nuuŋ li yih yi nleke li Nyoo-o yi Bejuu li, yo li Bejuu li lu. **20** Be leke le tuu tsi be be jo ŋge, faanŋ. **21** Se nuuŋ le, le ni dzeti, tee li bee le, “Ŋgii ŋkaari mbe le beŋ fe Nyoo fi.” Le tee le, se le le yih yi li dzo li dza Efiseŋ. **22** Le yih yi li dzo geeŋ bo Kasaria, Paa bo, yee geeŋ yesi kintaashe ki beniinŋ be kimbeenche-e Jerosaleŋ se dza baa Antiok. **23** Tsi fe, mfi kiinŋi, kaari dza denŋi keti li bimbe bi Galashan be Flija, kangisi shenŋ yi beniinŋ be kimbeenche-e be le. **24** Wi wu Juu wumu të dza be Efiseŋ bukoonŋ bwee nuuŋ le Apolo, be të bie wu Alekesanda. Tè nuuŋ wi wu të kii n'yoru, kii te Kinwaati ki Nyoo-o bujonŋ. **25** Be të tifi wu be Dze yi Taa tiifi, se yuusi be ntiife kii Jiso, tiifi beniinŋ tsaanŋ. Se nuuŋ le, te kii nee nuuŋ fiee fi Joonŋ të tiiti lisi beniinŋ li dzo. **26** Si të be Efiseŋ, bechi tiifi beniinŋ li yih yi nleke li Nyoo-o nchenu sinŋ. Prisilia bee Akwila woo si tiifi le, be se dzo wu, be geeŋ be naanye li wuu bujonŋ si Dze yi Nyoo doonchi. **27** Apolo dza beech le gii lenchi geeŋ kimbe ki Akeya. Beniinŋ be kimbeenche-e be Efiseŋ se fi wu, be tsee Kinwaati li kintutu ki beniinŋ be kimbeenche-e be Akeya be leki le ke wu fesi be fi wu. Geeŋ bo fe, fi beniinŋ be kimbeenche-e bujonŋ, beniinŋ bani nuuŋ be Nyoo të doonche shenŋ yi dzeŋ li bee yi fe be gee shenŋ li Jiso-o. **28** Tè techini be Bejuu yeti li bee gbanaa, nuuŋ ye bitechine bi didi ke, yeki be, doonchi be le Kinwaati ki Nyoo-o le Jiso nuuŋ kinsofu ki Nyoo të kaache.

19 Tè nuuŋ mfi wu Apolo të nuuŋ Koraŋ, Paa të dzo dze yi lenti lenti le bimbe bi të denŋi le-e, fesi Efiseŋ. Le fesi fe, ŋeŋ kintutu ki beniinŋ be kimbeenche-e bamu, **2** bii li bee laa, “Fiana yi Waanŋ të be li be-eŋ mfi wu ne të gee shenŋ li Jiso-o ni?” Be tuu le, “Te meeŋ baa saa ki woo ke le fiee fimu nuuŋ le Fiana yi Waanŋ li ke.” **3** Paa bii laa, “E fi nuuŋ le, be se të lii beŋ li dzo kii la?” Be se tuu le, “Be të lii bee li dzo biki si

Joong tē tiiti.” 4 Pōo se tee li bee le, “Joong tē lisi le e giingi lōo, ka dze bimbe bi Masadonya be beniiŋ li dzoo, le fi doonche le be fiiki baa shén Akeya. Tē tuu tiiti le, “Ŋgiingōo ke mi ngeŋ mi yibe, tē tiiti le be berj nuuŋ li wi wu bēe le wuu mbo Jerosaleŋ nni ŋkemi tē le ngeŋ mbo Lom.” jir wi wu tē tiiti ki wu wulu tē nuuŋ Jiso.” 5 22 Se tuu saa toŋ beniiŋ befe, Timoti bee Erastu be tē fii wu, be geŋ limfwe Masadonya. Se she tuu tsi Eesha niir. 23 Le ni nuuŋ nēe li mfi wulu, kpe dza bechi Efisheŋ kii Dze yi Taa nuuŋ ye wu didi ke. 24 Wi wu tendi gwe wumu tē nuuŋ fe, bukoŋ bwee nuuŋ le Demetrus, tē shiirj tendi biee bi bosini yih yi muntofi yi nyo yi be teenyi le Atemi. Nime chini tē shiirj chi bēe be kwa li li beniiŋ be tendi gwe-e nuuŋ ye wu didi ke. 25 Demetrus se biee konche beniiŋ be tē tendi gwe bechu mōo beniiŋ be ti nindi ŋwaani chini nime, be taashe. Se tee li bee le, “Berjwaanerj, nē kee le nime chini tē ŋeti baa kwa li chi-i nge. 26 Ne ŋingi baa nē tuu nē wuki fiee fi fibwee fi Pōo fini feti. Dengōo tiiti le benyo be be feti be tsarj ti nuuŋ ye be nyo ke. Wu feo le, wu fiiki bufii bu beniiŋ le feni Efisheŋ nge, se tusōo fikisi bu beniiŋ be Eesha bechu be beenchi li wu-u. 27 Ŋingōo le nime chi serj chini gii chi keme bukoŋ bu bifi. Se te ba le kwaa sirj, yih yi muntofi yi nyo yi nyōŋa yi cheŋ yi Atemi gii yi to fiee fi yee. E fi ka le, ke be nyē baa buya li nyo yi nyōŋa yi be bundi Eesha kwikwi, kikoo ki nshe kichu bundi tē yi.” 28 Si beniiŋ belu tē woo le, shén toŋ be. Be bechi be dzeŋgi, be tiiti le, “Atemi wu Efisheŋ nuuŋ nyo yi nyōŋa.” 29 Kitoŋ kilu kichu se saange. Kimbanche ki beniiŋ le ki tē taashe ki se le li yih yi Gayoŋ be yi Aristaku, e tē nuuŋ beniiŋ be Masadonya be tē dengi bee be Pōo, be chee be, be geŋ be be li yih yi be ti kemi nshewu fe be feti mōo sōŋ fe. 30 Pōo weki le le geŋ limfwe li kintutu kilu, beniiŋ be kimbeenche-e faaŋ. 31 Beniiŋ bamu be nōŋa be nōŋa be fe be kemi kwēŋ be tē nuuŋ nsāŋ yee, be tuu be tuumi ntōŋ li wuu, be soŋ bō le kiirj ni mōŋ tōmi kika lu ke. 32 Kintutu ki tē banche fe kee se dza ki lake. Bani dzeŋgi fini fiee, baa dzeŋgi fiee fiee. Beniiŋ nge tē meŋ mōo kikee ke fiee fi be tē banche fe kii fi ke. 33 Bejuu se dzo Alekesanda be be wu li kintutu ki beniiŋ le limfwe, beniiŋ bamu ŋerj be se beechi le kio fiee fe. Se tuu chiti beniiŋ be kibene le ku be kimfime kee. 34 Beniiŋ belu kee le Alekesanda nuuŋ wi wu Juu, be tuu be meeshi be dzeŋgi be giingi limfwe je mumkparj, be tiiti le, “Atemi wu Efisheŋ nuuŋ nyo yi nyōŋa.” Be tē warj le, geŋ bo bentarj be mfi befe. 35 Le wi wu ntsewu wu fe kintsii kilu-u tuu dza chi be, be se chike

be n'yoru. Se bii li be laa, “Beniij be Efishen, wi we lu wu kii ye le e bee be Efishen feni be kemi yih yi muntofi yi nyo yi Atemi mao tete chi nyo chi te we liwe ni? 36 Si wi nuun ye lu wu nuun tache fini fiee ke ni, bee nuun ne shee fine nshiij, ne yoomfi ye ke. 37 Ne be baa be beniij bani feni be mæen ki yi-i fiee li yih yi benyo ke, ke le be yo je yi bifi kii nyo yisen yi cheen yini nsiij. 38 E Demetrus be beniij bee kemi nsa be wi, ke jo yi nsa yee lu yibe nuun be geen be nen beniij be seki bensa bee be saa. 39 E fiee fimu nuun lu fi yeki fini fi ne weki, ke be gii be biche le fi-i lenti fe kinshewu ki bete kitorj. 40 Ntiitao ni kife njingao le fiee fini gii fi lii bee li nkwenje le teeben bechi baa kpe. E fi ka le, te te keme fiee fi shaar fi be nuun be tuu ke.” 41 Le yo le, se tee kintutu kilu saange.

20 Le kpe wu te nuun Efishen we ma, Pao se teen kintutu ki beniij be kimbeench-e, tifi be, yesi be se dza ngen Masadonya. 2 Le geen, dende bimbe bi le bichu, kaangi shen yi beniij be kimbeench-e bujorj, se danse geen Griis, 3 tsi fe kii tee. Le dza le gii geen le le yih yi li dzo li geen Silia, se woo le Bejuu nyi baa kii wu le dze, se nen le fi dzo le kaari to lijij dze Masadonya. 4 Te denji bee be Sopata njwane pilu wu Beera, mao Aristaku be Sekundu be te bo Tesalonya, mao Gayorj wu Delbi, mao Timoti, mao Tichiku be Tufimu be te nuun beniij be Eesha. 5 Beniij bani se geen limfwe be tengi tee Pao Towa. 6 Tsano chi Kibele ki be mæn ki gee ke kishee le ke te ka, te le le yih yi li dzo Filipi, le jo ka tij, te chiinde be Towa, fe te te tsi fe jo mfofenyaarj. 7 Le ni nuun jobe chi nkosi chi li fuu li, tee kintutu kilu te banche yih yisen le femfo-o le te boye kibeale. Si Pao te nuun le gii bo dza fe buwoo, se bechi yeti li bee, deemi tefe chee chi geen chi bo butuu kintikinti. 8 Te te nuun lenti le kiji ki yih yi lewe, fe birj'wofu te bendi le nge. 9 Sone wi wumu wu bukoorj te nuun le Yutiku te shee le fwii wu yi-ih. Te dza bechi liiti si Pao te giingi ne limfwe be n'yoru le. Chilefe te koo wu, se dza fe we lekwiij, fe te nuun biji bi yi-ih bitætu mbeche fekwij, be shee be dzo wu, e wu kwi kiturj. 10 Pao shee geen guume le wu-u lewe, koke wu tee li beniij li le, “Ne boo ke yi ke, mæn o lu.” 11 Le Pao kaari miri le kiji ki lewe kee, boote kibeale ji, se tuu bechi biee bi tefe be be nsiij butuu woo, se dza. 12 Beniij se dzo sone wi we be koo be wu

fekuun mæn yorj, shen se den be tsoorj. 13 Te te dza te le yih yi li dzo, te geen Aso, si Pao te seese le e le te gii te dzo wu. Te tee le, kife te weki le dende nuun kwiij. 14 Le te taa li bee li Aso, te dzo wu le yih yi li dzo, tee be se geen te bo Mitilej. 15 Te dza fe le yih yi li dzo, butuu bo buwoo, te fesi li Kios lichij te ka, le bu tuu bo buwoo, te fesi Samo, te tuu te ka, le bu wuuto, te le Militu. 16 Te te dende ni, te ween dze Efishen kife Pao te weki ye le le mfi Eesha ke. Te giingi tseke tseke laa nuun ne nuun Jerosalen jobe chi Tsano chi Penteko-o le. 17 Le te le Militu, Pao tuumi ntorg li bete kintaashe ki beniij be kimbeench-e be Efishen le be be be nen wu. 18 Le be be, tee li be le, “Ne kii si ntse wen te nuun teeben mbeche jobe chi nkosi chi nte ntami bikaa li nshæ yi Eesha-a. 19 Nte shiiki yi yen, nindi li Nyoo be musu le lii. Nse ntuu nen benje le dze nge li si Bejuu te biindi bikaa le mi jij. 20 Ne kii baa ne si nte ntiifi ben gbanaa, ntuu ndengi ntiifi li yi-ih li yi-ih. Nte mæn ki nyike ke fiee fimu fi nuun fi fi ben ke. 21 Nte ntee ne nuun fiee fimumparj li Bejuu li, mao li beniij be nuun ye Bejuu ke, nkwenji le be fiiki shen yibe, be to be Nyoo, be gee shen li Taa wusen wu Jiso Krai. 22 Deeni, yike yen ne woo, ngiingao Jerosalen nuun ne si Fiana yi Waarj tee li mi, nkii ye laa e la fi gii fi ka be mi le ke le. 23 Fiee fi nkii kwaa nuun le, bitsii bichu bi mi nka li bi-i, Fiana yi Waarj tiiti ne li mi le ncha be nge tengao mi limfwe. 24 Se nuun le, njingi ye ntse wen le we fiee ke, fuki le mæshi nime chi Taa Jiso te nye li mi, chi nuun le ni fenjisi ntorg wu dzen kii shen yi dzen yi Nyoo doonche li beniij li. 25 Li deeni, yike yeen ne woo, nkii le wi lu li be-en linti wu tee be tuu te tiiti kii bumforj bu Nyoo mæn naa nen bushi bwen ke. 26 Nse mgbenjao ntiiti li be-en ben le, e wumu li be-en linti la deeni, ke nkemi ye tsarj fe wu-u ke, 27 kife ntuu mæn ki nyike ke ntefu ben fiee fichu fi Nyoo weki ke. 28 E ne she, ne bichi fe bikoo bine mao fe kintutu ki beniij be kimbeench-e be nuun si nshoorj, be Fiana yi Waarj gee le ne ni ne bichi. Ne nuun bigkiiche nshoorj bi kintutu ki beniij be Nyoo ki te go be njorj me njwani-i. 29 Nkii le mfi wu mi ntsoo bikaa li be-en, bemboorjku be teemi gii be le li kintutu kine-e linti, be te tsaa wi wu be gii be koo ke. 30 Beniij bamu gii be bo ne li ben linti, be ni be yengi be kintutu ki beniij be kimbeench-e, be chiiti, be tusi li kintutu

kibee. **31** Se nuuŋ le, nɛɛ bichi yɛŋ nɛ kiimi le, li biya bi bitɛɛtu, mi ntifɔɔ beŋ bechu butuu mɔɔ fɛnshaanŋ bɛ dɔɔ lɛ lii. **32** Nse nyɛɔ beŋ dɛɛni li tsanŋ yi Nyɔ-ɔ mɔɔ li jɛ yee yi nuuŋ kii mfie wu Nyɔ li beniinŋ li. Jɛ yini yɛ yi nuuŋ yi fɛ se nɛ ni nɛ kuu, kɛ se nɛ kɛmɛ kimbe fɛ kintsii ki Nyɔ gɛɛ li beniinŋ bɛ yi fɛ lɛ ɛ bee kibetɛɛ. **33** Nti mɛɛŋɔ saa ki ndzerŋ kɛ kwa wu wi mɔɔ nuuŋ ndú yi wi kɛ. **34** Nɛ kii baa bujɔŋ lɛ ɛ tsanŋ yɛŋ yini yi ntɛ nindi fieɛ fichu fi tɛɛ kintutu kɛŋ tɛ tɛ Kɔŋgisi **35** Li bieɛ bichu ntɛ ndoonchi beŋ lɛ wi kɛmi lɛ ni nindi bujɔŋ sɛ fii beniinŋ bɛ nŋɛ, ŋkiimi si Taa Jiso tɛ tee lɛ, “Kinɛtine ki nŋɛ nuuŋ ki wi wu nyɛɛ bunyɛɛ, yɛki wi wu fii bufie.” **36** Le Pɔɔ mɛɛshi n'yɔru lɛ, bee bɛ se toŋ nún fɛkwiinŋ bechu, bɛ lɛkɛ li Nyɔ-ɔ. **37** Bɛ dza bɛ waŋ kwe bɛ dii, bɛ koke Pɔɔ bɛ nyɔche wu bɛ tee lɛ bɛ shɛ baa. **38** Fieɛ fi tɛ ge lɛ bɛ ni bɛ dii nŋɛ ni, tɛ nuuŋ jɛ yi Pɔɔ tɛ yɔ lɛ bɛ mɛɛŋ yɛ bɛ tuu bɛ nŋɛ bushi bwee kɛ. Bɛ se chine wu bɛ gɛɛŋ bɛ bo fɛ gii lɛ lɛ yih yi li dɔɔ li.

21 Tɛɛ bɛ Pɔɔ tɛ yɛsi bɛ, tɛ se dza fɛ tɛ lenchi lɛ yih yi li dɔɔ li tsaanŋ, tɛ fɛsi Kos. Le bu woo, tɛ gɛɛŋ Lodes, lɛ tɛ dza fɛ, tɛ gɛɛŋ Patara. **2** Lɛ tɛ bo fɛ, tɛ nŋɛ yih yi li dɔɔ yimi yi tɛ giingɛ Fonisha, tɛ se lɛ lɛ tɛ gɛɛŋ. **3** Lɛ tɛ nŋɛ Saaplu, tɛ shɛ wu lɛ kibɛnɛ ki kimɛsɛ-ɛ, tɛ se ka tɛ gɛɛŋ tɛ bo Tayɛ, kwɛɛŋ wu Silia fɛ yih yi li dɔɔ yilu tɛ nuuŋ lɛ yi gii yi buu bieɛ. **4** Tɛ gɔɔŋ beniinŋ bɛ kimbeɛnche-ɛ, tɛɛ bɛ tsi jo mfomenyaanŋ. Fiana yi Waanŋ fɛ, bɛ tifi Pɔɔ lɛ kiinŋ ni mɔŋ nŋenu Jerosaleŋ kɛ. **5** Lɛ tɛɛ bɛ tɛ tsi, jobɛ bɛ chi kɔche chi tɛ dzeti, tɛ se dɔɔ dze. Bɛ bechu mɔɔ bukeɛŋ bɛ bee mɔɔ bɔɔŋ, chine bee bɛ bo li kitonŋ kilu bɛ gɛɛŋ bɛ buɛ li nŋemi yi dɔɔ yi nyɔŋa-a, tɛɛ bɛ toŋ nún fɛkwiinŋ, tɛ lɛkɛ li Nyɔ-ɔ, tɛ yɛɛshe yi. **6** Se tɛ lɛ lɛ yih yi li dɔɔ li, bɛ to lijinŋ li belɛ bɛ bee. **7** Tɛ se dza Tayɛ, tɛ dɔɔ dze, tɛ gɛɛŋ tɛ bo Tolemay. Tɛɛ bɛŋwaanɛŋ bɛ kimbeɛnche-ɛ yɛsi yi, tɛ tsi jobɛ chimumkpaŋ. **8** Lɛ bu woo, tɛ dza, tɛ gɛɛŋ tɛ fɛsi Kasaria, tɛ gɛɛŋ li yih yi Fili wu tɛ dengi tiiti jɛ yi Nyɔ, se tɛɛ bɛ tsi. Fili wuni tɛ nuuŋ wi mumkpaŋ li kintutu ki beniinŋ bɛ mfomenyaanŋ bɛ tɛ buu baa. **9** Tɛ kɛmi bɔɔŋ bɛ bukeɛŋ bɛnɛɛ, bɛ ti mɛɛŋ saa ki kɛɛ kɛ buninŋ kɛ, bɛ tɛ shiinŋ bɛ tiiti beniinŋ bieɛ bi bɛ wuki Nyɔ tiiti. **10** Tɛ tɛ nuuŋ fɛ jo nŋɛ, wi wumu wu tɛ shiinŋ tiiti bieɛ bi wuki Nyɔ tiiti tɛ dza Judiya bɔɔ bɛ fɛ bukoonŋ bwee nuuŋ lɛ Agabu. **11** Lɛ bɛ nŋɛ bee, dɔɔ kitsaa ki Pɔɔ lɛ, kanŋ bikaa bieɛ bi wu

wu Agabu mɔɔ bibɛnu bieɛ lu, se tee lɛ, “Fiana yi Waanŋ tiiti yɛ lɛ ɛ nɛɛ ni si Bejuu bɛ Jerosaleŋ gii bɛ kanŋ wi wu kɛmi kitsaa kini ni, bɛ nyɛ wu li tsanŋ yi beniinŋ bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ.” **12** Lɛ tɛ woo lɛ, bee bɛ beniinŋ bechu bɛ tɛ nuuŋ fɛ lɛkɛ Pɔɔ lɛ kiinŋ ni gɛɛŋ Jerosaleŋ kɛ. **13** Se tuu lɛ, “ɛ fi la fi nɛ gii lɛ? Nɛ kii yɛ lɛ nɛ dii baa ni shɛŋ yɛŋ sɛɛsi ni? Mɛɛŋɔ ki nachɛ kɛ kwaa lɛ nɛ li yih yi ncha-a Jerosaleŋ kɛ. Mi nachɔɔ tɛ lɛ ŋkwi lɛ kii bukoonŋ bu Taa Jiso-o.” **14** Si dze tɛ mɛɛŋ ki nuuŋ lu lɛ tɛ fɛ lɛ fiiki mbeeche wɛ kɛ lɛ, tɛ chikɛ, tɛ tee nɛɛ lɛ, “Fi nuuŋ si Taa weki.” **15** Lɛ jo ka, tɛ banchɛ bieɛ bisɛŋ, se tɛ yɛki Jerosaleŋ. **16** Beniinŋ bɛ kimbeɛnche-ɛ bamu bɛ Kasaria se yɛɛ tɛ bɛ bee, bɛ dɔɔ bee tɛɛ bɛ tɛ gɛɛŋ li Menasɔŋ yih fɛ tɛ tɛ nuuŋ lɛ tɛ gii tɛ tsi. Menasɔŋ wuni tɛ nuuŋ wi wu Saaplu, tɛ nuuŋ wumu lenti lɛ beniinŋ bɛ tɛ saa bɛ gɛɛ shɛŋ li Jiso-o. **17** Lɛ tɛ fɛsi Jerosaleŋ beniinŋ bɛ kimbeɛnche-ɛ bɛ fɛ fi bee bujɔŋ. **18** Lɛ bu woo, tɛɛ bɛ Pɔɔ la ŋka lɛ Jeɛŋ li, bɛtɛ kintaashe tɛ nuuŋ tɛ fɛ bechu. **19** Pɔɔ yɛsi bɛ, se naanye fieɛ fichu li bee fi Nyɔ fɛ li beniinŋ bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ keti li nime cheɛ chi tɛ nindi. **20** Lɛ bɛ woo lɛ, bɛ bechi bɛ yɔɔnchi Nyɔ. Se nuuŋ lɛ, bɛ dza bɛ tee li Pɔɔ li lɛ, “Ŋwaanɛŋ, biche ɔ nŋɛ si Bejuu gɛɛ shɛŋ li Jiso li benchuki li benchuki. Se nuuŋ lɛ, bɛ baa lɛ, bɛ mɛɛŋ bɛ lemi li benchi bɛ Mɔɔsɛ mkpaanŋ, **21** bɛ tee baa bee kii wɛ lɛ ɔ dengɔɔ ɔ tiifi Bejuu bɛ tsiinŋ li tɛɛŋ yimi lɛ bɛ chine li benchi bɛ Mɔɔsɛ-ɛ, ɔ tiiti lɛ kiinŋ bɛ ni bɛ sɛɛti bɔɔŋ dzɔɔ kɛ, bɛ lɛ kiinŋ bɛ ni bɛ biki ntɛɛ wu li kwɛɛŋ wusenŋ kɛ. **22** Si fi fieɛ lɛ bɛ gii bɛ kɛɛ nɛɛ lɛ ɔ bɛɛɔ lɛ, tɛ gii tɛ gɛɛŋ dɛɛni? **23** Tɛ gii tɛ tee wɛ fieɛ fi ɔ gii ɔ fɛ. Tɛ kɛmi baa beniinŋ feni bɛnɛɛ bɛ fɛ baa nchini bɛ Nyɔ. **24** Dɔɔɔ bɛ, nɛɛ bɛ nɛ gɛɛŋ nɛ tsootɛ bikoo bine, ɔ soonŋ fieɛ fichu fi bɛ kɛmi lɛ bɛ soonŋ lɛ bɛ gɛɛŋ bɛ mu bikoo bi bee. ɔ fɛ lɛ, beniinŋ bechu kɛɛ lɛ ɔ kichɔɔ benchi bɛ Mɔɔsɛ, kɛ bieɛ bichu bi bɛ tiiti kii wɛ tɛ nuuŋ yɛ chɛɛŋ kɛ. **25** Fi kii beniinŋ bɛ kimbeɛnche-ɛ bɛ nuuŋ yɛ Bejuu kɛ, tɛ dɔɔ baa ntanŋ tɛ tɛɛ Kirwaati tɛ tuumi li bee lɛ kiinŋ bɛ ni bɛ jii bieɛ bijɛ bi bɛ fɛ muntofi lu li bɛnyɔ-ɔ kɛ. Kiinŋ bɛ ni bɛ jii nŋɔŋ mɛ nya-anŋ kɛ. Kiinŋ bɛ ni bɛ jii nyanŋ fuki yi bɛ sɛɛ nŋɔŋ bo siŋ kɛ. Kiinŋ bɛ ni bɛ kɛmi fieɛ fi fɛrɛ bɛ bukwɛɛ kɛ.” **26** Bɛdɛɛni, Pɔɔ se dɔɔ beniinŋ belu, lɛ butuu woo bee bɛ gɛɛŋ bɛ tsootɛ bikoo bi bee. Pɔɔ se gɛɛŋ li yih yi muntofi, tee jobɛ chi jo yi ntsootɛ bikoo gii yi ma, bɛ se fɛ muntofi li bee wi mumkpaŋ

mumkpaɲ. 27 Le jo yilu ni yi mɛɛ, ɛ yi tɛ nuuɲ mfoɱɛnyaanɲ, Bejuu bamu bɛ tɛ dzeti Eesha bɛ ɲɛɲ Pɔɔ li yih yi muntofi-i, bɛ kunse kintutu ki bɛniɲ lɛ bɛ kɔɔ wu, 28 bɛ tundi kitata bɛ tiiti lɛ, “Bɛniɲ bɛ Iseleɛ, fi yɛɛɲ bee. ɛ wi wuni wu dɛɲɲi tiifi bieɛ bibifi li bɛniɲ li, li bintsii bichu-u kii kweɛɲ wuseɲ bɛ benchi bɛ Mɔɔsɛɛ mɔɔ kii yih yi muntofi yini. Wu se mɛɛshɔɔ wu dzo bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ, wu bɛ bɛ bɛ li yih yi muntofi feni, wu biifi bintsii bi wuuti bini.” 29 Bɛ tɛ tiiti lɛ, kife bɛ tɛ ɲɛɲ si Pɔɔ dɛɲɲi fɛ kintsii li bɛɛ Tufimu wu wi wu ɛfishɛɲ. Bɛ se tɛ beechi lɛ Pɔɔ lɛɔ bɛ wu li yih yi muntofi-i. 30 Kitata kilu tɛ fɛ kitorɲ kichu sɛɛsɛ, bɛniɲ letini bɛ bɛɛ fɛ. Bɛ cha Pɔɔ, bɛ chee wu bɛ bo bɛ wu li yih yi muntofi-i, mfwaɛ mumkpaɲ, bɛ se fa bigoo. 31 Bɛ weki lɛ bɛ wo Pɔɔ, ntɔɲ wulu lɛ lɛ bintoɔɲ bi bɛtɛ bikoo bi bɛniɲ bɛ nchi-i bɛ Lom lɛ Jɛrosalɛɲ kwikwi shanshɔɔ. 32 Se dza mfwaɛ mumkpaɲ, dzo bɛniɲ bɛ nchi-i bɛ bikoo bimu bi bintutu bi bɛniɲ bɛ nchi-i, bee bɛ letɛ bɛ bɔɔ lɛ. Lɛ bɛniɲ ɲɛɲ bɛniɲ bɛ nchi-i ɛ tɛ kikoo wu bɛniɲ bɛ nchi-i nuuɲ fɛ, bɛ se chikɛ nsɔɲu Pɔɔ. 33 Tɛ Kikoo wu nchi wulu se bɛ kɔɔ Pɔɔ, tɛɛ lɛ bɛ kaɲ wu bɛ bencha bɛfɛ. Se bii li bɛ laa, “Wuni nuuɲ noo? Wu chɔ nuuɲ la?” 34 Fɛ bechi nduɲu, bani wendi fini, baa wendi fieɛ. Tɛ mɛɛɲ ki gbɛɲ kɛ lɛ woo fieɛ fi ka kɛ. Se dza tɛɛ lɛ bɛ dzo Pɔɔ bɛ yɛɛ bɛ wu fɛ la wu bɛniɲ bɛ nchi-i. 35 Bɛniɲ bɛ nchi-i baa se dzo wu, lɛ bɛ ni bɛ yeki fɛ dze yi bɛ tɛ wa bitoo li bɛ too Pɔɔ bu towu, kife kintutu kilu tɛ fuuti lejɲ. 36 Ki tɛ biki lɛ ki wendi lɛ, “Bɛ mɛɛshi bɛ wu.” 37 Si bɛ tɛ lɛ bɛ Pɔɔ fɛ la wu bɛniɲ bɛ nchi lɛ, lɛkɛ tɛ kikoo wu bɛniɲ bɛ nchi wɛ lɛ, “Nnuuɲ nteɛ fieɛ li wɛ ni?” Lɛ woo ni, bii li Pɔɔ li laa, “Fi nuuɲ lɛ ɔ kii jɛ yi Griki ni? 38 ɛ nɛɛ wɛ wi wu lɲip wu tɛ bɛ bechi kɛ bɛ bikoo bi kweɛɲ lɛ mfi wumu, banche kintutu ki bɛniɲ lɛ benchuki bɛnɛɛ bɛ tɛ woyɛ bɛniɲ bee bɛ gɛɛɲ bɛ nuuɲ litɔɔ ni?” 39 Pɔɔ tuu lɛ, “Nuuɲ wi wu Juu, bɛ tɛ bie mi Taasu kweɛɲ wu Silisha, Taasu nuuɲ yɛ kitorɲ ki yɛɛ kɛ. Mintemii, nyɛ nɛɛ mi dze n'yo li bɛniɲ bani-i.” 40 Se tɛ kikoo wu bɛniɲ bɛ nchi wulu tuu nyɛ wu dze lɛ yɔ. Pɔɔ se lɛɲ fɛ bɛ tɛ wa bitoo bi dze fɛɛ, chi bɛniɲ bɛ kibɛnɛ. Bɛ chikɛ bɛ n'yɔru, yɔ li bee lɛ jɛ yi Hiburu li lɛ.

22 “Bɛtaɛ mɔɔ bɛɲwaanɛɲ, yikɛ yɛɛɲ ntanɲ kikoo kɛɲ li bɛ-ɛɲ limfwɛ.” 2 Lɛ bɛ woo si tuu yeti nuuɲ lɛ jɛ yibɛ yi Hiburu li, bɛ meshi

bɛ chɲ ni nshiɲ. Pɔɔ tɛɛ lɛ, 3 “Nnuuɲ wi Juu, bɛ tɛ bie mi Taasu kweɛɲ wu Silisha, bɛdɛɛni bɛ se kii baa mi Jɛrosalɛɲ feni, ntɛ nlaanche Kɲɲwaati li tsanɲ yi Gamaliya. Tɛ bɔsɛyi wu tiifi mi benchi bɛ bɛtaɛ bɛsɛɲ, nse nlemɔɔ tɛ li fieɛ fi Nyɔ-ɔ mkpaɲ nɛɛ si bɛɲ bechu bɛ nuuɲ feni bɛɲ. 4 Ntɛ shiɲ mbiindi bikaa lɛ bɛniɲ bɛ biki Dze yi Taa li, mɛfeti lɛ bɛ woyɛ bɛ, ɲkɛeti bukɛɛɲ bɛ bunɲ ntumisi li yih yi ncha-a. 5 Fini nuuɲ fieɛ fi kikoo ki bɛtɛ muntofi bɛ bɛniɲ bɛ seki kweɛɲ kii waanɲ. ɛ bɛ bɛ tɛ nyɛ mi biɲwaati lɛ ɲgɛɛɲ lɛ bɛɲwaanɛɲ bɛsɛɲ bɛ nuuɲ Damako. Se ɲgiɲgi lɛ ɲkɔɔ bɛniɲ bɛ biki Dze yi Taa, ɲkarɲ bɛ, mbɛ bɛ bɛ Jɛrosalɛɲ bɛ nyɛ bɛ ɲgɛ. 6 Si ntɛ ndɛɲgi mbɛɛ ntɛsɛkɛ nɛɛ Damako si lɛ fɛnsshaɲ li kintikinti, kɲɲ'wofu kimu ki nɔɲa dza ki lɛbi liboo, ki sheɛ li mi-i bwiɲ. 7 ɲ'wɛ fɛkwiiɲ, ɲ'woo si jɛ yɔ li mi-i lɛ, ‘Sɔɔ, Sɔɔ, ɔ biindi bikaa lɛ mi-i jɲɲ kii la?’ 8 Mbii lɛ, ‘Taa, ɛ wɛ noo?’ Jɛ yilu tuu lɛ, ‘ɛ mi Jiso wu Nasarɛ, ɛ mi wu ɔ biindi bikaa lɛ wu jɲɲ.’ 9 Bɛniɲ bɛ ntɛ nuuɲ tɛɛ bɛ ɲɛɲ kɲɲ'wofu kilu, bɛdɛɛni, bɛ tɛ mɛɛɲ ki woo kɛ jɛ yi wi wu tɛɛ wu yeti wɛ kɛ. 10 Ntuu mbii lɛ, ‘Taa, ɛ la fi ɲgiɲ mɛfɛ?’ Yi tuu li mi-i lɛ, ‘Dzatɛ wɛ, ɔ lɛ ɔ gɛɛɲ Damako, bɛ gii bɛ tɛɛ wɛ lɛ nime chichu chi Nyɔ nache lɛ ɔ nɲɲ.’ 11 Ntɛ ndza fɛ, ɛ kɲɲ'wofu kɛɛ fɛ mi nyɛɛ, bɛniɲ bɛ tɛɛ bɛ tɛ gii tɛ dɛɲɲi baa se tsɛtsi mi butsetɛ, bɛ lɛ bɛ gɛɛɲ bɛ mi Damako. 12 Wi wumu tɛ nuuɲ Damako wulu, bukoɔɲ bwɛɛ nuuɲ lɛ Ananiya, ɛ tɛ gbɛɲgi guundi Nyɔ, giki benchi bɛsɛɲ, Bejuu bechu bɛ tɛ nuuɲ lɛ piɛti wu. 13 Dza bɛ ɲɛɲ mi, lɛɲ li mi lichɲɲ tɛɛ li mi-i lɛ, ‘Sɔɔ ɲwaanɛɲ, kaari ɔ ni ɔ ɲɲɲgi bieɛ.’ Nɛɛ li mfi wulu lɛ, nse ɲkaari ɲɲɲgi bieɛ, nse ɲɛɲ tɛ wu wu Ananiya. 14 Tɛɛ li mi-i lɛ, ‘Nyɔ yi bɛtaɛ bɛsɛɲ tsaa yɛ wɛ kituɲ lɛ ɔ kɛɛ fieɛ fi yi kɔɲgisi, bɛ lɛ ɔ ɲɛɲ Wi wɛ wu nime wu Tsaɲɲ, ɔ woo n'yɔru wu buti li kimfime kɛɛ li. 15 ɔ gii ɔ naa ɔ nuuɲ wi wu tiifi kii wu, ɔ ni ɔ tiiti li bɛniɲ bechu-u fieɛ fi ɔ ɲɛɲ bɛ fi ɔ woo. 16 Si fi fieɛ dɛɛni ni, ɔ mɛɛɲ ɔ tuu ɔ tɛɲgi nuuɲ la? Dzatɛ wɛ bɛ lɛ wɛ li dzɔɔ, bɛ tsootɛ bibifi bio, si ɔ lɛki li Taa li lɛ.’ 17 Ntuu nto liɲɲ Jɛrosalɛɲ lɛ ntuu ni nɛki li yih yi muntofi-i, fieɛ fimu si kifieɛ dza fi bɛ lɛ mi-i. 18 Nse ɲɛɲ Taa lɛ fieɛ filu, tɛɛ li mi-i lɛ, ‘Bakɛ ɔ dza Jɛrosalɛɲ feni tsɛkɛ kife bɛniɲ bɛ feni nuuɲ tɛ bɛɲ fieɛ fi ɔ tiifi kii mi kɛ.’ 19 Ntuu li wuu lɛ, ‘Taa, bɛ kii baa buɲɔɲ lɛ ntɛ nshiɲ nɛyi li yɲ yi nɛkɛ li Nyɔ-ɔ, ɲkɔɔyi bɛniɲ bɛ gɛɛ shɛɲ li wɛ, ntuki bɛ. 20 Mfi wu bɛ tɛ wuu Fitifiɲ wu tɛ tiifi bɛniɲ kii wɛ,

ntè mbgengi nuuŋ fe mfeefi. E mi wu beniin be tɛ wuu wu tɛ buushɛ ndu yibe, be nye li mi ŋkemi.” 21 Taa tuu tee li mi le, “Dzatse feni, kife ntundoo we nuuŋ mfiin li beniin be nuuŋ ye Bejuu ke.” 22 Si Poo tɛ gii tiiti beniin yiki, si n'yoru wuni tɛ buti le wu-u wa ni, be se bechi be wendi lewe nge, be tiiti le, “Be lee gwaani fini finiiŋ bulesu li nshe yini-i. E wi wu nuuŋ ni nuuŋ we ke.” 23 Si be tɛ dzengi le, be seesi ndu yibe, be lendi kibonŋ liwe. 24 Se te kikoo wu bikoo bi beniin be nchi tuu dza we tee li beniin be nchi baa le be dzoo Poo be geŋ be wu fe la wu be, le be geŋ be fiaamfie wu, be bii biee li wu, se tee fiee fi fe Bejuu se tuu be wendi wu ni. 25 Be se geŋ be wu be kaŋ wu, be dza le be fiaamfie wu, Poo bii li kikoo ki kintutu ki beniin be nchi kimu ki tɛ lemi fe laa, “Nchi beenchi le be fiaaŋ wi wu Lom be meŋ ki saa ke nsa we ke ni?” 26 Kikoo ki kintutu ki beniin be nchi wulu woo le, dza geŋ ngeŋ te kikoo wu be, tee li wuu le, “O weki le monche nuuŋ la ni? O kee le wi wuni nuuŋ wi wu Lom.” 27 Le te kikoo wulu woo le, se geŋ ngeŋ Poo bii li wuu laa, “Tee nee mi, o nuuŋ wi wu Lom ni?” Se berj. 28 Te Kikoo wulu tee li wuu le, “Ntɛ ngo be kwa nge, nse nto wi wu Lom.” Poo se tuu li wuu le, “Nnuuŋ fieŋ wi wu Lom kibee.” 29 Beniin be tɛ nuuŋ le be ni biiti biee li wuu baa se cheeki bikaa lijii mfwaamumkpaŋ. Te Kikoo wu be we cheŋ tɛ, kife tɛ tee le be kaŋ Poo, nuuŋ wi wu Lom. 30 Te Kikoo wulu tɛ weki le gbɛŋ kee fiee fi Bejuu tɛ kayi li Poo li. Le bu woo, tee be fanche Poo, teenj bete muntofi be nɔŋa be nɔŋa mao beniin bechu be seki kweŋ, be be, se leeki Poo be limfwe.

23 Poo toŋ lii li beniin be seki kweŋ baa fwiin, tee le, “Berjwaanɛŋ, li ntse we-ɛŋ siin be bo berj, nti mfeŋ nuuŋ biee bi ŋkii le bi biee tsaŋ le Nyo lii, fiee nuuŋ ye lu fi seki shɛŋ yeŋ ke.” 2 Ananiya wu tɛ nuuŋ kikoo ki bete muntofi tee li beniin be tɛ lemi li Poo li lichiiŋ le be ju wu li kimfime kee li. 3 Poo tuu li wu le, “Nyo gii yi ju tɛ we. O bosini kimbe ki yi-ih ki be fwa ki neŋgi nuuŋ bwiŋ. O shee fɛe le o ni o seki mi o biki nchi, o se tuu o bondini nchi wulu o tiiti le be ju mi ni?” 4 Beniin be tɛ lemi li Poo li lichiiŋ bii li wuu laa, “O gaashi kikoo ki bete muntofi ki Nyo-o ni?” 5 Poo tuu le, “Berjwaanɛŋ, mbee ŋkii ye le nuuŋ kikoo ki bete muntofi ke. Be tsee baa le, ‘Kiin wi ni tee je yi bifi kii wi wu seki beniin ke.’” 6 Le Poo biche ngeŋ le beniin be

tɛ nuuŋ fe tɛ nuuŋ bamu nuuŋ Besadusii bamu Befarasii, se yo be je yi tɛmi kintikinti ki beniin be seki kweŋ baa le, “Berjwaanɛŋ, e mi wi wu Befarasii, nuuŋ nwan wu Befarasii. Mi we feni li nsa kife mbichi limfwe, ŋkii le biŋkwi gii bi bo li kwe-e.” 7 Si tɛ yo le, Besadusii be Befarasii dza be bechi ntsooŋ, kinshewu kilu gate. 8 Be tɛ tsuki le, kife Besadusii tɛ shiin be kwengi le biŋkwi nuuŋ tɛ naa bo li kwe-e ke, be tuu be kwengi le fiee fimu nuuŋ ye lu si benchindaa be Nyo-o mao nuuŋ fiana ke. Se nuuŋ le, Befarasii se beenchi le bini bichu nuuŋ lu. 9 Ntsooŋ yi tɛmi tɛ dza yi ye liwe. Se beniin be tiifi benchi bamu be tɛ nuuŋ li kintutu ki Befarasii le dza be leŋ be yo bu n'yoru mkpaŋ le, “Tɛ meŋ baa ki ngeŋ fiee fi bifi be wi wuni ke.” Nuuŋ ni nuuŋ fiana yimi, ke nchindaa wu Nyo-o wu bee wu yo li wuu. 10 Kweŋɛ chilu se dza, chi weki le chi to bugwe, se te kikoo wu bikoo bi beniin be nchi we tɛ chendi le semuke be dza be nshaanshe Poo bu nshaanshe li biŋke. Se tee le beniin be nchi-i baa fe, be lo Poo li tsan yi bee, be kaari be ye be wu fe la wu nchi-i. 11 Le ni nuuŋ butuu, Taa be leŋ li Poo li lichiiŋ, tee li wuu le, “Kane shɛŋ. Si o teeo li beniin li kii mi Jerosaleŋ e nee le si o gii o tee tɛ kii mi Lom.” 12 Le butuu woo, Bejuu bamu koo ntsooŋ, be chini le be nuuŋ tɛ ji fiee mao nuuŋ le be wonj fiee fuki fe be wo Poo siŋ ke. 13 Beniin be tɛ koo ntsooŋ, be chini tɛ yeŋi wi mbaanyee. 14 Be se geŋ fe bete muntofi-i be nɔŋa be nɔŋa, mao beniin be seki kweŋ, be tee li bee le, “Tɛ baa baa yi tɛ chini le tɛ nuuŋ tɛ lii fiee lewa fuki fe tɛ wo Poo siŋ ke. 15 Li deeni, berj be beniin bechu be seki kweŋ tuumi ntɔŋ li te kikoo wu bikoo bi beniin be nchi-i, ne yeŋ be wu le tuu tuumi Poo le be berj limfwe, le ne weki baa le ne tuu ne biche le nsa we-e bujɔŋ. Ke fi nuuŋ le, tɛ se tɛ wu le dze, ke be beki be wu, tɛ se wo wu meŋ le dze.” 16 Si be tɛ koo ntsooŋ wulu le, nwanɛ dzemi yi Poo wu nyuŋ woo, se geŋ fe la wu beniin be nchi-i, tee li Poo li. 17 Se teenj kikoo ki kintutu ki beniin be nchi-i kimu tee li ki le, “Dzoo soone wi wuni o geŋ be wu fe te kikoo wu bikoo bi beniin be nchi, kemao fiee le tee li wuu.” 18 Se dzo wu geŋ be wu fe te kikoo wu bikoo bi nchi, tee li wuu le, “Poo wu wi wu ncha teenj mi, wu tee le ndzoo soone wi wuni mbe be wu le we-e, le kemao fiee le tee li we-e.” 19 Se te kikoo wulu tuu keme wu li kibene, bee wu cheekiyi, bii li wuu laa, “E la fi o weki loo tee mi?” 20 Soone wi wulu tuu le,

“Bejuu bamu dzo baa ntaɲ be tee le, be gii be tee le ɔ beeki Pɔɔ be limfwe li beniɲ be seki kwɛɛɲ li fwaa, le be weki baa le be biche le nsa we bujɔɲ, be feti baa le, be yɛɲgi be wɛ bu yɛɲu. 21 Kiɲɲ ɔ ni beɲ kɛ, kife beniɲ baa lu yeki wi mbaanyɛɛ be tɛɛ baa wu le dze, be chini baa le be nuuɲ tɛ ji fiee mɔɔ nuuɲ le be woɲ fiee fuki fɛ be wo Pɔɔ nsiɲ kɛ. Be baa dɛɛni ɛ be nache yi kituɲ, be tɛɲgi baa nuuɲ fiee fi ɔ gii ɔ tee.” 22 Se te kikoo wu bikoo bi beniɲ be nchi-i wulu se tee le sɔɔnɛ wi wulu ni giɲgi, chinse li wuu le, si giɲgi ni kiɲɲ ni fɛ wi kɛɛ le wu teɔ fiee filu li wu-u kɛ. 23 Te Kikoo wu bikoo bi beniɲ be nchi wulu se teɲɲ bikoo bi bintutu bi beniɲ be nchi bife tee li bi-i le, “Nache yɛɛɲ beniɲ be nchi gii fɛɛ, be bikuɲ gwii mfomenyaɲ, mɔɔ be ɔɔɲ le gii fɛɛ, ke nuuɲ jobɛ bikaa mfomeyoofi butuu, be ɛɛɲ Kasaria. 24 Ne nache tɛ bikuɲ li Pɔɔ li, nɛ dzo wu nɛ ɛɛɲ be wu fɛ Feli-i wi wu seki fiee mɛɛɲ ki koɲ li wuu le dze kɛ.” 25 Si wu tee le, se tɛɛ kiɲwaati li wu-u ki tiiti le. 26 “Ɛ mi Klawdu Lisia. Ntsekɔɔ kiɲwaati kini li wɛ wu Feli ɲɔmɪna. N'yɛshɔɔ li wɛ-ɛ. 27 Bejuu tuu be kɔɔ wi wuni be tuu be weki le be wo. Mi ɲwoo le nuuɲ wi wu Lom, tɛɛ beniɲ beɲ be nchi tuu tɛ le fɛ, tɛ lɔ wu li tsɔɲ yi beɛ. 28 Ntuu ɲ'weki le ɲ'woo fiee fi be sɛyi kii wu, nse mbɔɔ be wu fɛ beniɲ be beɛ be seki kwɛɛɲ li. 29 Le be bichi lɔ, mi ɲɛɲ le bieɛ bi be sɛyi kii wu bieɛ nuuɲ bitechine kii benchi be beɛ, se mɛɛɲɔ fɛ kɛ fiee fi nuuɲ be wo wu buwo kɛ le be lii wu li yih yi ncha-a kɛ. 30 Wumu tuu tee mi le Bejuu bamu kɔɔ baa ntsoɲ le be wo wi wuni, mi se ntuumi wu li wɛ mfwaa mumkpaɲ. Mi nteɔ tɛ li beniɲ be sɛyi bieɛ li wu le be be be ɲɛɲ nuuɲ wɛ, be tee fiee fi be kɛmi be wu.” 31 Beniɲ be nchi-i baa se dza be fɛ si te kikoo wu be tɛ tiiti, be dzo Pɔɔ butuu, beɛ be ɛɛɲ be bo Antipati. 32 Le butuu woo, beniɲ be nchi be tɛ dengi be bikaa chine Pɔɔ li tsɔɲ yi be tɛ dengi le bikuɲ le be ni be giɲgi be wu limfwe, se be kaari be to liɲɲ fɛ la wu be. 33 Be ɛɛɲ be fesi Kasaria, be nyc kiɲwaati kɛɛ li ɲɔmɪna, be nyc tɛ Pɔɔ li tsɔɲ yee li. 34 Se fi kiɲwaati kilu teɲɲ, bii li Pɔɔ li laa wu bo kimbe ki la le. Le woo le Pɔɔ nuuɲ wi wu Silisha, 35 se tee li wuu le, “ɲgii n'yike nsa wa mfi wu beniɲ bo be nɛɛ be kɛmi nsa fesi feni.” Se tee be dzo Pɔɔ be ɛɛɲ be ɛɛɛ wu le ntɔ wu Herɔ, be kiichi wu.

24 Le jo bo tiɲ, Ananiya wu kikoo ki betɛ muntofi be beniɲ bamu be seki kwɛɛɲ, mɔɔ Tetulu wu tɛ gbɛɲ wu laanche nchi, be bɔɔ be ɛɛɲ Kasaria. Be ɛɛɲ be ɲɛɲ Feli wi wu seki, be ɛɛɛ nsa wube kii Pɔɔ li wu mfwe. 2 Be teɲɲ Pɔɔ, Tetulu bechi kayi bieɛ kii Pɔɔ, tee li Feli-i le, “Wi wu ɲyɔɲa, mbɛɛɲgii wɛ li kwɛɛɲ wuni mbɛ mbochu beɲ, nuuɲ kii nsawu wa wu dzeɲ, bieɛ fiiki bieɛ ɲge li kwɛɛɲ wuni nuuɲ li tsɔɲ ya-a. 3 Beniɲ bechu wuki baa bujɔɲ ɲge be tuu be fii bumfɔɲ bwo li bintsii bichu-u mfi kwi. 4 ɲ'weki yɛ le mbiifi mfi wa ɲge kɛ, nlekɔɔ le ɔ yike nɛɛ niɲ, ɔ woo fiee fi tɛ gii tɛ tee. 5 Tɛ ɲɛɲ baa le wi wuni wɛ wi wu fiee. Dengɔɔ shiishi kpe li Bejuu li, li kikoo ki nshe kichu. Se nuuɲ te te kikoo wu kintutu ki be teenyi le ki Nasarɛ. 6 Tɛ weki tɛ le biifi yih yi muntofi se tɛ kɔɔ wu. 8 ɔɔ bii bieɛ bini li wi wuni, ɔ woo li wu bieɛ bichu bi tɛ tiiti kii wu bini.” 9 Si Tetulu tɛ tee le, Bejuu bechu beɲ be kurisi le bieɛ bini bichu bieɛ nuuɲ cheɲ. 10 Se ɲɔmɪna maa li Pɔɔ li le yɔ. Se kweɲ le, “ɲkiɔ le ɔ saa wɛ bensa li kwɛɛɲ wuni li biya ɲge. Nse ɲ'wukɔɔ bujɔɲ le nɛɲ taɲ be kikoo keɲ li wɛ lii. 11 ɔɔ dza ɔ biiti, ɔ gii ɔ woo le jo mɛɛɲ yɛ ka yoofi ntɔ faa si ntuu n'yɛɛ Jerosalɛɲ le li yih yibe yi kintaashe 12 Bejuu tɛ mɛɛɲ ki ɲɛɲ ntɛchini bieɛ tɛɛ wi kɛ, be tɛ mɛɛɲ ki ɲɛɲ tɛ le ntɛ ɲkosini beniɲ li yih yi muntofi, kɛ li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ, kɛ li bintsii bimɔ li kito-ɔɲ kɛ. 13 Be kɛmi yɛ fiee dududu fi nuuɲ fi doonche le ntɛ fɛ bieɛ bini bi be kayi kii mi bini kɛ. 14 Mi mbɛɲ fini li wɛ-ɛ lii, le nleki li Nyɔ-ɔ yi betaa besɛɲ mbiki Dze yibe teenyi le yi bifi. Mbeenchoɔ nuuɲ li bieɛ bichu bi nuuɲ le Kiɲwaati ki benchi be Mɔɔsɛ-ɛ mɔɔ bi nuuɲ le Biɲwaati bi bentomfɔɲ be Nyɔ-ɔ. 15 Mbichɔɔ limfwe li Nyɔ-ɔ nɛɛ si beniɲ bani bichi, le beniɲ bechu, be dzeɲ mɔɔ be bifi gii be bo li kwe-ɛ. 16 Nɛɛ le, nse ɲgwɛninɔɔ mfi kwi le ni ntɛsiɲ ntɛ wu tsaaɲ be Nyɔ mɔɔ be beniɲ, le kiɲɲ fiee nuuɲ lu fi nuuɲ fi ni fi seki mi li shɛɲ yɛɲ kɛ. 17 Fi fieɛ biya ɲge si ntɛ ndza Jerosalɛɲ nse ntuu ɲkaari le nyc kwa li beniɲ beɲ be kwɛɛɲ le, mɔɔ le mfe muntofi. 18 Fiɲɲ fiee fi be tuu be ɲɛɲ mi li yih yi muntofi mfeti, nuuɲ ɛ ntuu ɲkɔɔ mi ntsootɛ kikoo keɲ. Kiyaɲ ki beniɲ le tɛ nuuɲ yɛ fɛ kɛ. 19 Bejuu bamu be Eesha tuu be nuuɲ fɛ, ɛ be be kɛmi le be ni be nuuɲ feni le be tee wɛ fiee fi be kii kii mi, ɛ nuuɲ le fiee fieɛ lu. 20 Ɛ nuuɲ yɛ le kɛ, beniɲ bani tee wɛ fiee fi be tuu be ɲɛɲ le mi nachɔɔ,

mfi wu ntuu nlenj limfwe li beniinj be sɛki kwɛɛnj li, **21** fuki fiee fi ntuu ntee be je yi tɛɛmi li bee le, mi ɲ'we li bee limfwe li mfi wu wɛɛ li nsa, kife mbeenchɔɔ le biɲkwi gii bi bo li kwe-e.” **22** Le Pɔɔ yɔ le, Feli yike nɛɛ ni, ɛ tɛ nuuɲ wi wu gbɛɲgi kii Dze yi Taa, se kiri nsa wulu tee le, “Mfi wu Lisia wu te kikoo wu bikoo bi beniinj be nchi bɔɔ wu be, nse nsonde nsa wunɛ.” **23** Se tee li kikoo ki kintutu ki beniinj be nchi kimu le ki dzɔɔ Pɔɔ ki gɛɛɲ ki lii wu li yi, ki ni ki kiichi. Se nuuɲ le, le be nyɛ wu dze, be gɛɛ nsɔɲ yee ni yi beɛ yi fii wu. **24** Le jo tuu yi kiingɪ, Feli bee Drusila wu kwesi wu tɛ nuuɲ wi Juu be be. Feli gɛɛɲ teenj Pɔɔ be, be se yiki fiee fi tiiti kii ɲgɛɛwu shɛɲ li Krai Jiso. **25** Tiiti si wi nuuɲ ni nuuɲ wi wu dzeɛɲ, be si wi nuuɲ ni kiichi yi yee, mɔɔ si Nyɔ gii yi saa beniinj. Le Feli woo le, fi chɛɛni wu ɲge. Se tee li Pɔɔ li le, “Nuuɲ ɔ gɛɛɲ dɛɛni, ke mi ɲkɛmɛ mfi nse ntuu nteenj wɛ.” **26** Tɛ tee le, beechi le semuke Pɔɔ gii go wu be kwa. Kii fini, se shiinj teenyi Pɔɔ mfi kwi bee wu mbuɲgi bieɛ. **27** Se nuuɲ le, biya soonj bife. Le be tuu be gɛɛ Pɔshu Festu li kintinde ki Feli, se Feli tɛ wɛki le fɛ se Bejuu ni be kɔɲgisi wu, se she Pɔɔ li yih yi ncha-a.

25 Le bo jo taa si Festu tɛ bechi le ni sɛki kimbe ki kwɛɛɲ le ki Judiya, dza Kasaria yɛɛ Jerosaleɲ. **2** Bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa mɔɔ bikoo bi Bejuu le bi kwɛɛɲ le se be le bi ɲɛɲ wu, be se gɛɛ nsa wu be kɛmi be Pɔɔ li wu-u mfwe, be soonj bɔ li Festu, **3** le doonche shɛɲ yi dzeɛɲ li be-e, fɛ le be tuumi Pɔɔ Jerosaleɲ. Be tɛ feti le ɛ be saa be kɔɔ ntsoonj le be tɛɛ Pɔɔ dzetsi. **4** Festu tuu li bee le, “Pɔɔ wɛ li yih yi ncha-a Kasaria, mi kibɛɛ ɲgii ni ɲkarisi ntuu le li jo yini. **5** Beniinj be kɛmi buɲga bu nsawu bamu bieɛ mi Kasaria, be tee fiee fi wu cho nuuɲ le, ɛ nuuɲ le fiee fieɛ lu.” **6** Le Festu tsi bee be gɛɛɲ bo si jo nyaɲɲ kɛ jo yoofi, se kaari bɔɔ Kasaria. Le bu woo, gɛɛɲ shee li yih yi nsa-a, tee le be be be Pɔɔ. **7** Le Pɔɔ fesi, Bejuu be tɛ dza Jerosaleɲ be bɔɔ fɛ, be leɲ be kɛnɛ wu, be bechi be kayi bieɛ ɲge kii wu nuuɲ yɛ bi didi kɛ, bɛdɛɛni, fieɛ nuuɲ yɛ lu fi nuuɲ be tee le fi doonche le wu fɔɔ fieɛ fimu kɛ. **8** Pɔɔ taɲɲ be kikoo kee tee le, “Mmɛɛɲɔ ki mbonde kɛ nchi wu Bejuu kɛ dududu, kɛ wu li yih yi muntofi-i, mɔɔ nuuɲ wu Mfɔɲ wu Lom kɛ.” **9** Se nuuɲ le, Festu tɛ wɛki le fɛ se Bejuu ni be kɔɲgisi wu, se bii li Pɔɔ li laa, “ɔ kɔɲgisi lɔ le ɔ yɛɛ Jerosaleɲ

le mi kibɛɛ ɲgɛɛɲ nsa nsa wa fɛ kii bieɛ bini bichu ni?” **10** Pɔɔ tuu le, “Nlemɔɔ feni kituɲ le ɲko wu nsa wu Mfɔɲ wu Lom, ɛ nuuɲ le feni fɛ be kɛmi le be saa nsa wɛɲ. Wɛ kibɛɛ ɔ kiio buɲɲ le mmɛɛɲɔ ki ncho-ɔ fieɛ tɛɛ Bejuu kɛ. **11** ɛ nuuɲ le mi mbonde nchi, mi mfɛ tɛ bubieɛ bumu bu nuuɲ be wo mi nuuɲ buwo, nuuɲ nte mfaɲɲ kwe kɛ. Se nuuɲ le, ɛ fi nuuɲ le bieɛ bi be sɛɛ le yi yɛɛɲ bini nuuɲ binɛɛ, kɛ wi nuuɲ yɛ lu wu nuuɲ nyɛ mi li tsɔɲ yi Bejuu bani kɛ. Nlekɔɔ le nsa wɛɲ gɛɛɲ limfwe fɛ Mfɔɲ wu Lom.” **12** Le Festu woo le, bee beniinj be bee be tɛ sɛki bɛnsa baa kɔɔ ntsoonj. Se tee li Pɔɔ li le, “Si ɔ lekɔɔ le nsa wa gɛɛɲ fɛ Mfɔɲ wu Lom le, kɛ wu gii wu gɛɛɲ fɛ.” **13** Le ni nuuɲ li mfi wumu leɲɲ lelu, Mfɔɲ Agripa bee Beni la ɲka le Feli Kasaria le be yɛsi Festu. **14** Le be tsi fe jo ɲge, Festu beh nsa wu Pɔɔ li Mfɔɲ tee le, “Wumu wɛ feni wu Feli tɛ she li yih yi ncha-a, **15** fɛ ntɛ ɲgɛɛɲ Jerosaleɲ bete muntofi be nɔɲa be nɔɲa be beniinj be sɛki kwɛɛɲ wu Bejuu tɛ be be nsa we be gɛɛ mi limfwe be tee le ntee le wu wɛɔ nsa. **16** Ntɛ ntee li bee le, ntɛ wu beniinj be Lom mɛɛɲɔ ki beɲ le be sonde nsa wu wi, le wu wɛɔ nsa, ɛ be mɛɛɲ saa ki nyɛ wu dze, le leɲ le ɲko wu nsa, limfwe li beniinj be bee be kɛmi nsa taɲɲ be kikoo kee li bieɛ bi be kayi li wu. **17** Mfi wu be bechu tɛ be feni, ntuu mɛɛɲ ki ɲɔɔnɛ kɛ. Le bu woo, ɲgɛɛɲ nshee li yih yi nsa ntee be be wi wulu. **18** Le beniinj be bee be tɛ kɛmi nsa baa dza be leɲ we, be ti mɛɛɲ ki doonche kɛ cho yi ntɛ mbeechi le be nuuɲ be tee kii wu kɛ. **19** Be tɛ tuu be tiiti nuuɲ bieɛ bi bitechine li wu kii dze yibe lɛki li Nyɔ-ɔ fe, mɔɔ kii wi wumu wu be teenyi le Jiso wu tɛ kɔɔ wu kwi, bɛdɛɛni se Pɔɔ lemi nɛɛ le mɛɛɲɔ we. **20** Si ntɛ mɛɛɲ ki ɲkɛɛ kɛ si nuuɲ le le bieɛ bini lenti, nse mbii li Pɔɔ li laa, kɔɲgisɔɔ le yɛɛ Jerosaleɲ se be saa nsa we fɛ kii bieɛ bini le. **21** Se tuu le gii ba li yih yi ncha-a, le ɛ Mfɔɲ wu gii sonde nsa we. Nse ntee le be gɛɛ wu li yi, be ni be kiichi wu nsiɲ gɛɛɲ bo mfi wu ɲgii ntuumi wu li Mfɔɲ wu Lom.” **22** Le Agripa yike ni, tee li Festu le, “Mi kibɛɛ ɲkɔɲgisɔɔ nlee ɲ'woo bieɛ bini le kifime ki wi wulu.” Festu tuu le, “ɔ gii ɔ bo ɔ woo fwaa.” **23** Le bu woo, Agripa bee Beni dengi be bɛɛ be buchuuɲ bu nɔɲa. Bee bete bikoo bi beniinj be nchi mɔɔ beniinj be nɔɲa be nɔɲa be bi bito-ɔɲ be dɛnde be be le li yih yi nlekɛ li Nyɔ-ɔ. Se Festu tee le be be be Pɔɔ. **24** Si be tɛ be be wu, Festu tee le, “Mfɔɲ Agripa, beniinj bechu be nuuɲ feni, nɛ ɲɛɲ baa wi wuni.

Ɛ wi wu Bejuu bechu bɛɛ be fiengisi mi feni mɔɔ Jerosalen kii wu, be dɛɛngi be tiiti le ɛ wi wu be nuuɲ be gɛɛ le ni nuuɲ lu kɛ. **25** Nse mmɛɛɲɔ ki ɲɛɲ le wu fɛɔ fiee fi be nuuɲ be wo wu kɛ. Si tuu saa wu lɛkɛ le nsa we gɛɛɲ limfwe nuuɲ li Mfɔɲ wu Lom, mi nse ɲɛɲgɔɔ le ɲgii ntuumi wu le wuu. **26** Se nuuɲ le, mgbɛɲgi yɛ ɲkii fiee fi nuuɲ ntɛɛ li Mfɔɲ wu te kikoo kɛɲ kii wi wuni kɛ. Se nuuɲ le, nse nleekɔɔ wu li bɛnɛ lii dɛɛni, teege li wɛ-ɛ lii kibetɛɛ Mfɔɲ Agripa, le nɛ taashe le nsa wɛ-e, ke se ɲkɛmɛ fiee fi nuuɲ ntɛɛ. **27** Mi ɲɛɲgɔɔ fi nuuɲ yɛ bujɔɲ le ntuumi wi wu ncha li Mfɔɲ mɛɛɲ ki ndoonche kɛ fiee fi be tee le wu fɛɔ kɛ.”

26 Mfɔɲ Agripa se tee li Pɔɔ li le, “Ɛ kintsii ko dɛɛni le yɔ be kimfime ko.” Pɔɔ se tsaaki kibɛnɛ kee liwe, bechi tɛɛndi be kikoo kee, tee le, **2** “Buri, mi ɲɛɲgɔɔ le ɲkɛmɔɔ kishi ɲge bɛɲ yani le nleɲ ntaɲ kikoo kɛɲ li bushi bwo-o, li bieɛ bichu bi Bejuu kayi kii mi. **3** Ntiiti nɛɛ le, kifɛ mgbɛɲgɔɔ kii ntɛɛ wu kwɛɛɲ wu Bejuu mɔɔ bitechine bi be shiɲ be kɛmi. Se nuuɲ le, nse nleekɔɔ le be yikɛ nyɛɛkii, be woo fiee fi ɲgii ntee. **4** Bejuu bechu kii baa ntɛɛ wɛɲ mbɛɛche fɛ ntɛ mɛɛɲ sɔɔnɛ wi. Be kii baa si ntɛ tsiɲ li kwɛɛɲ wɛɲ mɔɔ Jerosalen. **5** Be kii baa bujɔɲ mbɛɛche lindeɛri le nuuɲ wi wu kintutu ki Befarasii, kintutu ki gbɛɲgi ki tɛɛmi li fiee fi Nyɔ-o ki yeki bintutu bimu bichu. Fini nuuɲ fiee fi ɛ be kɔɲgisi le be tee, be bɛɲ le ɛ cheɲ. **6** Nse nlemɔɔ feni dɛɛni li nsa kifɛ mbichɔɔ limfwe, ɲkii ɲkaache wu Nyɔ tɛ kaache betaa bɛɛɲ lu. **7** ɲkaache wuni nuuɲ wu bini bisɛɲ bi yooɓi ntɔɔ bife tɛɲgi bieɛ, si bi lɛki li Nyɔ-o butuu mɔɔ fɛnshaɲ. Buri, ɛ kii ɲkaache wuni wu Bejuu kɛmi nsa tɛɛ be. **8** Nse mbiitɔɔ li bee mɔɔ li bɛniɲ bechu laa, fi ge la fi nɛ ɲɲɲgi fi tɛɛmi le nɛ bɛɲ le Nyɔ nuuɲ yi buu wi li kwe-e le? **9** Mi kibɛɛ ntɛ gbɛɲgi mbɛɛchi le ɲkɛmi le mfe fiee fichu le nleɛshe bukoɲ bu Jiso wu Nasarɛ. **10** Fini gbɛɲgi fi nuuɲ fiee fi ntɛ mfɛti Jerosalen. Ntɛ fi buɲga li bete muntofi-i be ɲɔɲa be ɲɔɲa ɲkɔɔyi bɛniɲ be nuuɲ be Nyɔ-o ɲge, mfɛti be li yih yi ncha-a. Se nuuɲ le, tɛ nuuɲ yɛ fini kwaa kɛ. Fɛ be nuuɲ le be gii be woyɛ be, kɛ ɲgii mfɛfi. **11** Ntɛ nyɛɛ ɲge li bee li mfi li mfi li yɔ yi nleɛ li Nyɔ-o chichi, ɲgwenini le be ni be yeti n'yɔru wu bifi kii wi wu Jiso. Shɛɲ fuuti mi be be ɲge, nse mbiindi bikaa le be ɲɲɲ, ɲgiɲgi mbuti li bitɔɲ bi tɛɛɲ yimi. **12** Ntɛ ndza

le giɲɲɔ Damako, ɛ bete muntofi be ɲɔɲa be ɲɔɲa tɛ tɛɛ kɲwaati, be nyɛ mi buɲga. **13** Buri, le ni ɲgiɲgi tɛ nuuɲ fɛnshaɲ kintikinti, ntaa ndza ɲɛɲ si kɲ'wofu kimu dza ki lɛbi liboo ki wuuti ki yeki jobɛ, ki shee li tɛɛ bɛniɲ be tɛɛ be tɛ tɛ dɛɲgi. **14** Tɛ dza tɛ wɛyɛ fɛkwiiɲ bee bechu, ɲ'woo si je bii li mi le jɛ yi Hiburu le, ‘Sɔɔ, Sɔɔ, o biindi bikaa le mi ɲɲ kii la? O fetɔɔ ni, o juti nuuɲ yi ya, si sɔmbwaa wu nime wu juti yi li kimbaɲ ki tee le.’ **15** Nse mbii laa, ‘Ɛ wɛ noo Taa?’ Tuu le, ‘Ɛ mi Jiso, wɔɔ biindi bikaa le wu ɲɲ. **16** Dza o leɲ we. Fiee fi fɛ se mi mbuse le wɛ lii nuuɲ le ntɛɛ wɛ si wi wɛɲ wu nime, se o ni o tiifi bieɛ bi o ɲɛɲ bɛɲ be bi mɛɛɲ nse doonche li wɛɛ. **17** ɲgii mfi wɛ li tsɲɲ yi Bejuu mɔɔ bɛniɲ li be nuuɲ yɛ Bejuu kɛ, nuuɲ be be ɲgii ntɔɲ wɛ le bee. **18** O gii o gɛɛɲ o gwiye lii yibe, o buu be li kɲibɛ-ɛ, o leeki be li kɲ'wofu, be se bo li tsɲɲ yi Satan, be to be Nyɔ, be gɛɛ shɛɲ li mi, Nyɔ feeki bibifi bi bee. Be se kɛmɛ kimbe fɛ kintsii ki bɛniɲ be wu fɛ le ɛ bee.’ **19** Buri, si fi tɛ keti nɛɛ ni, nse mfe nɛɛ si tɛ tee li mi liboo. **20** Nse mbɛchi ntiifi Damako, nse ndza ɲgeɲ Jerosalen. Mbɛchi ndɛɲgi li nshɛ yi Judiya chichi mɔɔ tɛɛɲ chichi yi tɛ nuuɲ yɛ yi Bejuu kɛ, ntiifi be le be fiiki shɛɲ yibe, be to bɛniɲ be Nyɔ-o, be ni be feti tɛ nuuɲ bieɛ bi doonchi le be fiiki baa shɛɲ yibe kituɲ. **21** Fieɛ fiee fi tɛ fɛ Bejuu kɔɔ mi li yih yi muntofi-i be wɛki le be wo mi. **22** Se nuuɲ le, Nyɔ se fii mi nsiɲ be bo bɛɲ. Se nlemɔɔ feni ntiifi li bɛniɲ be ɲɔɲa-a mɔɔ be ntɛɲ. Se fiee fi ntiifi nuuɲ nɛɛ fi Mɔɔɛ be bentomfɔɲ be Nyɔ-o tɛ tiifi le fi nuuɲ fi ka. **23** Be tɛ tiiti le, kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache kɛmi le ki be ki ɲɛɲ ɲge ɲge, se ki nuuɲ wi wu ɲkosi li mbochu li kwe-e, ki doonche kɲ'wofu li Bejuu li mɔɔ li bɛniɲ be nuuɲ yɛ Bejuu kɛ.” **24** Si Pɔɔ tɛ gii tɛɛndi be ki kikoo kee giɲgi limfwe le, Festu dza wɲ lewe ɲge le, “Pɔɔ jetɔɔ bu jeru. Laanche wa wu ɲge wɛɛ dza wɛ wu fɛ o jɛti nuuɲ bu jeru.” **25** Pɔɔ tuu li Festu le, “Njɛti yɛ kɛ wi wu nyɔɲa. Fiee fi ntiiti nuuɲ cheɲ, nse ntiitɔɔ be buɓii bwɛɲ fe. **26** Ntiitɔɔ li Mfɔɲ gbanaa ni, kifɛ be kii baa le bieɛ bini tɛ keti yɛ le munyiikɔɔ li kɛ, fimu nuuɲ yɛ lu fi be tɛ kii yɛ kɛ. **27** Buri, mɔɔ be bɛɲ baa li bieɛ bi lɛ Biɲwaati bi bentomfɔɲ be Nyɔ-o? ɲkiɔ le be bɛɲ baa.” **28** Mfɔɲ Agripa bii li Pɔɔ li laa, “O beechi le o nuuɲ o fiiki mi nto wi wu Krai li mfi niɲ li ni?” **29** Pɔɔ tuu le, “Dɛɲ li mfi fi niɲ li, kɛ li mfi wu ɲge lee, nleɛkɛ wɛɲ li Nyɔ-o nuuɲ yɛ li wɛ kwaa kɛ. Wi kwikwi wu

nuuŋ feni beŋ wuki si ntiiti, fiiki te to si mi, fuki nee bencha bani kwaa siŋ.” 30 Mfōŋ dza we, bee ngomina mɔɔ Beni bee beniŋ be bee be tɛ shee fe baa dza we tɛ. 31 Be bo, be yeti be be le, “Wi wuni mɛɛŋo ki fe fiee fi be nuuŋ be wo wu buwo ke, ke le be geɛ wu li yih yi ncha-a ke.” 32 Mfōŋ Agripa se tee li Fɛstu le, “Bee nuuŋ ye le wi wuni ni mɛɛŋ ki lɛke ke kituŋ le nsa we geɛŋ fe Mfōŋ wu Lo-om ke, bee be chine li wu-u.”

27 Be tɛ nache le tɛɛ Pɔɔ le yih yi li dzɔɔ tɛ geɛŋ Itali, se be tuu be nye Pɔɔ bee beniŋ be ncha bamu li tsarj yi Julɔ wu tɛ nuuŋ kikoo ki kintutu kimu ki beniŋ be nchi be Mfōŋ wu Lo-om. 2 Tɛɛ be le le yih yi li dzɔɔ yi dzɛti Adamitum yi tɛ nuuŋ le yi gii yi ni yi giŋgi yi geeyi li bintsii bi li ngeme yi dzɔɔ li, kimbe ki Eesha. Aristaku wi wu Tesalonya, kweɛŋ wu Masadonya tɛ nuuŋ tɛ be bee. Tɛɛ be se dza ngenu. 3 Butuu woo, tɛ fesi Sidɔŋ, se Julɔ doonche kiŋkɔŋgise li Pɔɔ li, chine wu le geɛŋ le nsɔŋ yee yi li kitorŋ li, le yi ni yi fii wu be fiee fi wɛki. 4 Se te kaari te le le yih yi li dzɔɔ fe, tɛ dza ngenu, mbaandze tɛ be tɛ tɛ be lijiŋ, se te weɛŋ dze yi kweɛŋ wu Saaplu wu dzɔɔ kintikinti, wu se bangi mfiee yilu. 5 Te geɛŋ tɛ lenchi dzɔɔ yi nyɔŋa yi nuuŋ li kweɛŋ wu Silisha be kweɛŋ wu Pamfila lichij, se tɛ fesi li kitorŋ ki Mila-a, ki li kweɛŋ wu Lisa-a. 6 Se kikoo ki kintutu ki beniŋ be nchi-i keɛ nɛŋ yih yi li dzɔɔ fe yi tɛ dza Alekesanda yi giŋgi Itali, bieɛ buu bee, geɛ le yeɛ li. 7 Te dza fe, tɛ deŋgi weɛ li jo nge li, tɛ liŋgi se tɛ fesi li kitorŋ ki Sinidu lichij. Si mbaandze we ti mɛɛŋ ki be-eŋ le tɛ geɛŋ limfwe tsaarj ke le, tɛ se ya te baanshi dze yi Klet kweɛŋ wu dzɔɔ kintikinti, wu bangi mbaandze we, tɛ se ka Samoni kintsii ki tɛ tɛ geɛŋ tɛ le dzɔɔ yi li kweɛŋ wulu. 8 Se tɛ ba neɛ te baanshi tɛ tuu li ngeme yi dzɔɔ li, tɛ tɛ be tɛ liŋgi bu liŋgise se tɛ geɛŋ tɛ bo bintsii bi be teenyi le Woɔŋ wu Dzɔɔ yi Shiŋ, ɛ wu tɛ nuuŋ li kitorŋ ki Lasa lichij. 9 Si tɛ tɛ saa te biifi mfi le dze nge le, Jobe chi Nɔŋa chi Mfekise Bibifi tɛ ka kituŋ, nuuŋ mfi wu mfiee yi tɛɛmi, Pɔɔ se nye ntifi li beniŋ be li yih yi li dzɔɔ baa le, 10 “Betaa, ŋiŋgɔɔ le mbɛɛche feni ngenu limfwe, ndende wu tɛɛberj gii bee, kinla gii ki nuuŋ lu, ki nuuŋ tɛ nuuŋ neɛ ki bieɛ bi le yih yi li dzɔɔ li kwaa ke, beniŋ gii be kwiye neɛ tɛ.” 11 Se nuuŋ le, kikoo ki beniŋ be nchi tɛ mɛɛŋ ki beŋ ntifi yi Pɔɔ ke, woo fiee nuuŋ li te kikoo wu yih yi li

dzɔɔ be te yih yi li dzɔɔ. 12 Si ngeme yi dzɔɔ yilu tɛ mɛɛŋ ki dzɔɔŋ ke le be ni be nuuŋ fe li mfi wu mfiee yi tɛɛmi weɛ ke, beniŋ nge se fefi le fi dzɔɔŋ le be geɛŋ limfwe, be mɔŋ laa nuuŋ be fesi li ngeme yi dzɔɔ yi Fonik le, yi nuuŋ li kweɛŋ wu Klet wulu, le tɛ le mfi wulu fe. Woɔŋ wu dzɔɔ yilu tɛ bichi dze yi wewe wu tuu wu bichi tɛ dze yi kwiŋkwiŋ le jobe sechi. 13 Mfiee yimi tɛ dza yi yeke dze lite ni weɛ, beniŋ be yih yi li dzɔɔ le baa beɛchi be beechi le be keme baa fiee fi be wɛki. Be se buu kifase ki yih yi li dzɔɔ, be se ŋgiŋgi li dzɔɔ, be tuu neɛ li ngeme li ngeme Klet wulu. 14 Kiŋkuŋku ki tɛɛmi ki be teenyi le, “Ki kimbe ki kibene ki kimese le jobe tɛti,” ki dza li kweɛŋ wulu, ki shee li dzɔɔ. 15 Si ki shee le, ki ju yih yi li dzɔɔ se dze ti mɛɛŋ ki nuuŋ lu yi gene li ki ke, be se chine li yih yi li dzɔɔ yilu-u, kiŋkuŋku kilu too ki giŋgi be yi. 16 Te ba tɛ giŋgi le, tɛ geɛŋ tɛ ka kwiŋkwiŋ li kweɛŋ wumu wu ŋkweŋ, dzɔɔ kintikinti wu be teenyi le Kawda. Kweɛŋ wulu tɛ banje bee mfiee yilu, tɛ se bechi tɛ gwenini le tɛ yeɛki ngo le yih yi li dzɔɔ li. 17 Le tɛ yeke wu, tɛ kaŋ ngo wulu be bekuu kii ni shaanshe, tɛ giŋgi tɛ chendi le yih yi li dzɔɔ gii yi taa yi geɛŋ yi ju yi li kweɛŋ wu Saatis, li bikumu bi mfwɛɛ bi nuuŋ li dzɔɔ. Be se shiiki ndu yi mfiee, be chine le yih yi li dzɔɔ li yi giŋgi le yi-i bo. 18 Si kiŋkuŋku kilu tɛ tɛɛmi neɛ ki giŋgi le, le butuu woo, be se bechi be buushi bieɛ le yih yi li dzɔɔ li, be lendi li dzɔɔ. 19 Le butuu bo buwoo, se beniŋ be yih yi li dzɔɔ li baa buushe bieɛ bi li yih yi li dzɔɔ li be lonye li dzɔɔ le be bo. 20 Jo tɛ ka nge yi tɛ tɛ mɛɛŋ ki nɛŋ jobe ke muntsɔŋ ke, kiŋkuŋku buki neɛ nuuŋ ye ki weɛ ke, se tɛ keɛ le fisɛŋ ma fieɛ le mbochu lu mɛɛŋ ye ke. 21 Si beniŋ tɛ tsi jo nge nje fiee siŋ le, Pɔɔ dza kiŋgi leŋ limfwe, tee le, “Betaa, tuu nuuŋ le ne woo li mi le tɛ ba Klet, bee tɛ keme-e nge wuni be kinla kini ni ke. 22 Se nuuŋ le, nlekɔɔ le ne keme shɛŋ, kife wi wumu li beŋ li nuuŋ tɛ la ke, ɛ neɛ yih yi li dzɔɔ kwaa yi gii yi la. 23 Ntiitɔɔ ni kife Nyɔ yi kɛmi mi, yi nleki li yi, bee yi toŋ nchindaa we butuu bu beŋ wu be wu leŋ li mi lichij, 24 Wu tee li mi le, ‘Pɔɔ, kiŋ ɔ ni cheŋ ke. ɔ kɛmi lɔɔ leŋ limfwe li Mfōŋ wu Lom. Biche ɔ nɛŋ, Nyɔ doonche ye kiŋkɔŋgise li we kituŋ, yi fe le wumu li kintutu ki beniŋ be neɛ be nuuŋ le yih yi li dzɔɔ li bani nuuŋ tɛ la ke.’ 25 Se nuuŋ le, betaa, kanɛ yeŋ shɛŋ. Mi ngɛɛɔ shɛŋ li Nyɔ-ɔ le fiee fi yi tee li mi gii fi ka neɛ si yi tee. 26 Si fi nuuŋ le, yih

yi li dzɔɔ kemi ye le ju yi li kwɛɛɛ wumu wu dzɔɔ kintikinti.” 27 Le be bo jo yoofi ntso naa, kɪŋkɪŋku mɛɛɛ nɛ ki nduŋgi be bee li dzɔɔ yi nyɔŋa yi Adaya. Le ni nuuŋ si butuu kintikinti le, beniŋ be nindi le yih yi li dzɔɔ li dza be beechɛ le semuke be buti baa li nshɛ lichɪŋ. 28 Le be fichɛ dzɔɔ si yi sechi be kuu wu be tɛ shɪŋɛ fiee lu, be ɲɛɲ le yi ye bentarj mbaamfiɛ. Le be kiŋgi limfwe niŋ, be tuu be fichɛ, be ɲɛɲ le yi to ye kituŋ bentarj yoofi ntso betiinu. 29 Be se bechi be chendi le nuuŋ yih yi li dzɔɔ ju yi li bimba-ɲ, be se shiiki bifasu binɛ li dzɔɔ lejɪŋ le yih yi li dzɔɔ li, be se lɛki le butuu woo kwaa. 30 Beniŋ be nindi li yih yi li dzɔɔ li baa tɛ dza be weki le be letɛ be bo le yih yi li dzɔɔ li, be se shiiki ɲgo wɛ li dzɔɔ, be bechi be yɛŋgi le be weki baa le be shiiki bifasu limfwe li yih yi li dzɔɔ li, li dzɔɔ. 31 Pɔɔ se tee li kikoo ki beniŋ be nchi mɔɔ li beniŋ bee li le, “ɛ beniŋ bani mɔŋ le be bo le yih yi li dzɔɔ yini-i, kɛ mɔɔ nuuŋ wi mumkpaŋ li beŋ nuuŋ tɛ bo lu kɛ.” 32 Se beniŋ be nchi-i baa soomɛ bɛkuu be be tɛ sootɛ ɲgo baa, be se chinɛ le ni denŋi li dzɔɔ li liwe giŋgi. 33 Le butuu bechi ɲʷofu, Pɔɔ lɛkɛ beniŋ bechu le be ji bieɛ, tee le, “Beŋ yaa jo yoofi ntso naa yi nɛ baa li chɛnɛ, fieɛ mɛɛɛ ki lɛ-ɛ le benɛ wa kɛ. 34 Nse nlekɔɔ le nɛ ji fieɛ, se yih yɪnɛ to beŋ fe. Nuuŋ yi mumkpaŋ tɛ la li wi fa kɛ.” 35 Si wu tee lɛ, dzɔ kibeɛ, nyɛ kiyoɔni li Nyɔ-ɔ, bootɛ bechi jii le beniŋ bechu lii. 36 Be se kaŋ shɛŋ be bechu be ji bieɛ. 37 Bee bechu be tɛ nuuŋ le yih yi li dzɔɔ li tɛ nuuŋ wi gii fɛɛ kitsɔ gwii mfomɛnyaŋ ntso busɔɔ. 38 Beniŋ bechu tɛ ji bieɛ be fuke, be se buu giŋ yi tɛ nuuŋ le yih yi li dzɔɔ li, be lɔŋ li dzɔɔ le be fɛ le wu fuutɛ. 39 Le butuu woo, le bukaka yɛnɛ, beniŋ be nindi li yih yi li dzɔɔ li tɛ kii ye kintsii kilu kɛ. Se nuuŋ le, be se ɲɛɲ kibwarj, ɛ ki gɛɛɛ nsiŋ ki bo li mfwɛɛ, be ɲɛɲ le be mɔnchɛ yih yi li dzɔɔ le yi le yi gɛɛɛ yi tsi li mfwɛɛ melu li ɲgɛmɛ yi dzɔɔ li. 40 Be se soomɛ bifasu bi shee bi gɛɛɛ li dzɔɔ, be tuu be kaari be fanchɛ bɛkuu be be tɛ sooyɛ biti bi be ti fiki yih yi li dzɔɔ lu, be yeeki tɛ ndu yi mfieɛ limfwe se mfieɛ le le, yi tuu yi kiŋgi yih yi li dzɔɔ yi gɛɛɛ le kibwa-ɲ kilu. 41 Se nuuŋ le, le giŋgo, ju yi li kikume ki mfwɛɛ li dzɔɔ. Se kimbe ki yih yi li dzɔɔ ki limfwe le ki finde limfwe ki ba ki tɛ tuu le ki seɛɛ kɛ. Se dzɔɔ juti kimbe ki lejɪŋ ki shaanshi. 42 Beniŋ be nchi se dza be weki le be woyɛ beniŋ be ncha-a bechu le kiŋgi wumu li bee ni dza tande dzɔɔ bo

lete kɛ. 43 Se nuuŋ le, kikoo ki beniŋ be nchi tɛ weki le ki soo Pɔɔ, se faaŋ le kiŋgi be ni fɛ le kɛ, tee fieɛ le beniŋ be kii tandɛ dzɔɔ saa be seri li dzɔɔ, be tande be bo li bukaka kwɛ, 44 se kiŋke ki beniŋ le ni ki biki li biŋke bi bimbache, kɛ li binshaanshe bi yih yi li dzɔɔ li. Bedɛɛni se tɛ dɛndɛ tɛ fɛsi li bukaka wi mɛɛɛ ki la kɛ.

28 Si tɛ tɛ fɛsi wi mɛɛɛ ki laa kɛ lɛ, tɛ woo le be teenyi kintsii kilu le Maata, kwɛɛɛ wulu nuuŋ dzɔɔ kintikinti. 2 Beniŋ be li kwɛɛɛ wulu doonche kiŋkɔŋgɛɛ li bee li, nuuŋ ye ki didi kɛ, be fi bee, be kuke wi tɛ wɔɔnsi, kɪfɛ dzaaŋ tɛ bechi yi bɛɛ mfieɛ guti bee. 3 Pɔɔ dza banche ɲgaŋ le kuke, ɛ fifaa tɛ nuuŋ li ɲgaŋ yilu linti, wi yuuse wu fɛ fi se bo, fi nɔŋ kibɛnɛ kee fi shɪŋɛ lu. 4 Beniŋ be li kwɛɛɛ wulu ɲɛɲ si fi shɪŋɛ li kibɛnɛ kee li lɛ, be bechi be tiiti li yih yibe le, “Wi wuni wɛ nuuŋ wi wu woyi beniŋ. Wu kifɔɔ wu bo li dzɔɔ, bedɛɛni, nyɔ yisɛŋ kɔɔ ye wu, gii kwi.” 5 Se nuuŋ le, Pɔɔ se seɛɛ fifaa filu fi we fɛ wi, fieɛ fimu mɛɛɛ wu ki ge kɛ. 6 Beniŋ belu se tɛŋgi, be beechi le yih yi Pɔɔ gii yi bechi yi ni yi muchi, kɛ le gii taa dza we kwi. Be se taan be taan nsɪŋ, be ɲɛŋgɛ le fieɛ mɛɛɛ fiɛ ki ge wu kɛ, be dza be fiiki mbeechɛ wu be, be dza be kwɛŋgi nuuŋ le, “Wi wuni wɛ nuuŋ nyɔ yimi.” 7 Wi wu seki fɛ tɛ kemi yeh yee nɛ tseke fɛ tɛ tɛ nuuŋ. Bukooŋ bu wi wulu tɛ nuuŋ le Publu. Fi bee, tɛɛ tsi be wu jo taa, bichi le bee li bujɔŋ. 8 Fi ka le tɛ Publu wulu tɛ gimi be chigɔŋ chi kiŋkɛŋkɛ mɔɔ mfwamfu ɲgoŋ. Pɔɔ se tuu gɛɛɛ fɛ tɛ gimi, lɛkɛ li Nyɔ-ɔ, gɛɛ tsan li wu bwiŋ wɔnchɛ wu. 9 Le fi ka lɛ, beniŋ be li kwɛɛɛ wulu bechu be tɛ kemi chigɔŋ bechi be bɛɛ Pɔɔ se wɔnchi be tɛ. 10 Be se bechi be nyɛɛ bee bieɛ ɲge. Le tɛ ni tɛ dzɛti fɛ, be tuu be be be bieɛ bichu bi tɛ tɛ weki be gɛɛ le yih yi li dzɔɔ li. 11 Tɛ lɛ le yih yi li dzɔɔ li tɛ giŋgi, ɛ tɛ tɛ tsi Maata kwɛɛɛ wu dzɔɔ kintikinti wɛɛ, kii tɛɛ. Yi yi li dzɔɔ yilu tɛ nuuŋ yi Alekesanda be teenyi yi le Benyo be Maan, ɛ yi tɛ nuuŋ li kwɛɛɛ wulu yi tɛŋgi le mfi wu mfieɛ yi tɛɛmi yilu ka. 12 Tɛ se gɛɛɛ tɛ bo li ɲgɛmɛ yi dzɔɔ yi li kitoŋ ki Silaku, tɛ tsi fɛ jo taa. 13 Le tɛ dza fɛ, tɛ gɛɛɛ tɛ fɛsi li ɲgɛmɛ yi dzɔɔ yi li kitoŋ ki Legium tɛ tsi fɛ. Butuu woo, mfieɛ bechi yi yeki dze lite, tɛ dza tɛ giŋgi, le bo jo faa, tɛ fɛsi li ɲgɛmɛ yi dzɔɔ yi Potoli-i. 14 Si tɛ tɛ fɛsi fɛ lɛ, tɛ ɲɛɲ beniŋ be kimbeenchɛ-ɛ be fɛ, be lɛkɛ bee le tɛ gɛɛɛ tɛ tsi be jo mfomɛnyaŋ. Tɛɛ

be te tsi, se te dza te gɛɛɛ te fesi Lom. **15** Si te tɛ giingɛ le, beniɪɛ be kimbeenche-ɛ be Lom tɛ woo le te bɛɛ baa, be bo be dɛngɛ be bɛɛ le tɛɛ be te bɛɛ. Be bɛ siɪɛ be bo fɛ Waɲ wu Apiyu, mɔɔ fɛ Yi yi Beniɪɛ be Ndɛndɛ-ɛ fufini fɛ. Pɔɔ ɲɛɲ be, shɛɲ yee dɛɲ, nɛɛ kiyoɔni li Nyɔ-ɔ. **16** Tɛ be te fesi Lom, be gɛɛ le Pɔɔ ni tsiɪɛ wuu mbiɪɛ, wi wu nchi kiichi wu. **17** Le jo ka taa, Pɔɔ teenɛ bikoo bi Bejuu bi fɛ. Bi bɛ, tee li bi le, “Bɛɲwaanɛɲ, mi ɲ'wɛ li ncha ni ɛ be tɛ kɔɔ mi Jɛrosalɛɲ be nɛɛ mi li tsɛɲ yi beniɪɛ be Lom, mmɛɛɲ ki ncho-ɔ mɔɔ fiee li beniɪɛ besɛɲ mɔɔ li ntɛ wu bɛtaa besɛɲ wumu kɛ. **18** Beniɪɛ be Lom bɛlu tɛ bichɛ le nsa wɛɲ, be ti mɛɛɲ ki ɲɛɲ fiee fi nuuɲ be wo mi kii fi kɛ. Be se tɛ wɛki le be chine li mi, **19** bɛdɛɛni, Bejuu faaɲ bu faaɲu. Nse ntɛ ɲkɛmi le nɛkɛ le nsa wɛɲ gɛɛɛ limfwe fɛ Mfɔɲ wu Lom. Ntɛ mfeti yɛ ni le ɲkɛmɔɔ fiee fi nuuɲ nɛ ɲkɔɔ beniɪɛ bɛɲ lu kɛ. **20** Fieɛ fiee fi fɛ mi nse nteɛɛ bɛɲ le tɛɛbɛɲ tɛ tee bieɛ. Mi ɲ'wɛ li bɛncha bani ni nuuɲ kii wi wu bee beniɪɛ be Isɛlɛɛ tuu tɛ tɛɲgi.” **21** Beniɪɛ bɛlu tuu li wuu le, “Tɛ mɛɛɲ baa ki kɛmɛ kɛ Kiɲwaati ki dza Judiya kii wɛ kɛ, wi wumu li bɛɲwaanɛɲ besɛɲ bɛ dzɛti fɛ be bɛɛ fɛni mɔɔɲ ki jisi kɛ fiee kii wɛ, kɛ le tee fiee fi bifi kii wɛ kɛ. **22** Se nuuɲ le, tɛ gii tɛ kɔɔɲgi le tɛ woo wa mbɛɛchɛ. Fi tɛ ka ni nuuɲ nɛɛ kii kintutu kini ki ɔ nuuɲ li ki kini nuuɲ ki beniɪɛ bɛnisi yi bɛ ki bintsii bichu kii ki.” **23** Be se gɛɛ jobɛ chi be gii be bɛ Pɔɔ yɔ li bee. Le ni nuuɲ booyaa, beniɪɛ ɲge banchɛ fɛ tɛ gii tsiɪɛ, bɛchi taantaɲ gɛɛɛ bo le fɛ mfoo, kuti fiee fichu li bee, tiiti kii bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ. Se tuu yeti doonchi bieɛ bi nuuɲ le Kiɲwaati ki bɛnchi bɛ Mɔɔsɛ bɛ le Biɲwaati bi bɛntomfɔɲ bɛ Nyɔ-ɔ kii Jiso, gwenini le fɛ le be bɛɲ le fiee fi tiiti fini fieɛ nuuɲ chɛɛɲ. **24** Beniɪɛ bamu bɛɲ fiee fi tɛ tiiti, bamu faaɲ mɛɛnchɛ. **25** Be dza be saɲɲgini bebe be buti si Pɔɔ tɛ tuu lɔɲ jɛ le, “Fieɛ fi Fiana yi Waɲ tɛ tee li bɛchaa bɛnɛ le kimfime ki ntomfɔɲ wu Nyɔ-ɔ wu Esaya fieɛ tɛ gbɛɲgi fi nuuɲ chɛɛɲ. **26** Yi tɛ kweɛɲ le, ‘Gɛnɛ ɔ tee li beniɪɛ bɛlu le, nɛ gii nɛ ni nɛ yiki bieɛ bujɔɲ bɛdɛɛni nɛ tɛ woo kɛ, nɛ ni nɛ bichi bieɛ bujɔɲ bɛdɛɛni nɛ tɛ ɲɛɲ kɛ. **27** Fi fieɛ le, kɛfɛ shɛɲ yi beniɪɛ bɛlu dɛɲ yɛɛ. Be jiɲnye baa bintoɲ bi bee, be baanye lii yi be. Be fɛ nɛɛ le le kiɲɲ lii yibe ni yi ɲɲɲgi bieɛ kɛ, bintoɲ bi bee bi woo kɛ bieɛ kɛ, shɛɲ yibe ni yi yuusi, be to liɲɲ le mi, nse ɲ'wɔnchɛ be.”” **28** Pɔɔ se mɛɛshi le, “Nɛ kɛɛ le ntonɲ wuni wu kii si Nyɔ

suuti beniɪɛ wɛ nuuɲ ɛ wu tuumi li beniɪɛ be nuuɲ yɛ Bejuu li kɛ, be gii be woo.” **29** [Si tɛ kweɛɲ le, Bejuu bɛlu se dza be buti, be tɛchini bi tɛchine li yɔɔ wulu nuuɲ yɛ wɛɛ kɛ.] **30** Pɔɔ tsiɪɛ nɛɛ li yi, yi tɛ suundi bu somfu biya bɛfɛ, fii beniɪɛ bɛchu bɛ tɛ bɛɛ le wu. **31** Fɛɲjisi kii bumfɔɲ bu Nyɔ, tuu tiifi beniɪɛ kii Taa Jiso Krai, tiiti nchɛnu nsɲɲ, wi tɛ bɛɲɛ wu dze kɛ.

Lom

1 Ɛ mi Pɔɔ wu ɣwanɛ nime wu Krai Jiso. Nyo tɛ teɛɛ mi le ni nnuuɣ ɣwanɛ Jiso wu ntonɣ, yi tɛ gɛɛ mi le ni mfenjisi ntonɣ wu yi wu dzeɛɛ. **2** Ntonɣ wu dzeɛɛ wuni nuuɣ wu Nyo tɛ kaache beniɛɛ lu keti li bentomfɔɛ bee li, fi fieɛ si be tɛ tɛɛ le Kiɲwaati kee ki waɲ li. **3** Ntonɣ wulu nuuɣ kii ɣwani wu tɛ to wiwoɲ, be bie wu li kini ki Mfɔɲ Daafi-i. **4** Jiso Krai nuuɣ wi wu Nyo tɛ doonche bunga bu yi-i li wu-u keti li tsarɲ yi Fiana yi Waɲ li le ɛ wu ɣwani si yi tɛ buu wu li kwe-e. **5** Ɛ Jiso wu tɛ fɛ, Nyo se tsaa mi le ni nnuuɣ ɣwani wu ntonɣ, le nse mfe beniɛɛ be li bitoɲ bichu-u be nuuɣ yɛ Bejuu kɛ gɛɛ shɛɲ li wu-u, be ni be wuki nuuɣ li wu-u be yɔɔnchi bukoɔɲ bwee. **6** Nɛ baa tɛ li kintutu kii beniɛɛ be Nyo teɛɛ le be ni be nuuɣ beniɛɛ be Jiso Krai lɛ. **7** Ntɛkɔɔ kiɲwaati kini li beɲ bechu be nuuɣ shɛɲ yi Nyo be nuuɣ Lom, yi teɛɛ yɛ beɲ le nɛ ni nɛ nuuɣ beniɛɛ bee. Nyo Baa wuseɲ be Taa Jiso Krai doonche beɲ shɛɲ yi dzeɛɛ be tuu be nyɛ beɲ shɛɲ yi mbɛɛɲgii. **8** ɣ'wɛkɔɔ le nsaa nyɛ kiyoɔni li Nyo yɛɛɲ kii beɲ bechu li bukoɔɲ bu Jiso Krai, kife nshe yini chichi tiiti yɛ kii shɛɲ yi nɛ gɛɛ li wu-u. **9** Nyo yi nnindi li yi-i be shɛɲ yɛɲ chi kii mfenjise ntonɣ wu dzeɛɛ wu kii ɣwani lemi yɛ lɛɲɲ le nsa wɛ-ɛɲ le ɲkiimi lɛ be-ɛɲ mfi kwi li nleki li Nyo-ɔ wɛ-ɛɲ. **10** Mfi wu nleki ntuu nleki le ɛ dze nuuɣ yi bo lu, nuuɣ mbe lɛ be-ɛɲ dɛɛni fɛ Nyo beɲ, **11** kife ɲkɔɲgisaɔ ɲge le ɲɛɲ beɲ le nyɛ beɲ nya yi fiana, yi fɛ nɛ se ni nɛ tɛɛmi. **12** Fi fieɛ le, tɛ kaɲgi shɛɲ yiseɲ, shɛɲ yi nɛ gɛɛ li Nyo-ɔ kaɲgi yɛɲ se yɛɲ kaɲgi yine. **13** Beɲwaanɛɲ, ɲ'wɛkɔɔ le nɛ kɛɛ le mi nnachɔɔ li kiɲga-a li kiɲga-a le ɲgii mbe lɛ be-ɛɲ, ɛ mi nnache fieɛ fimu se baɲgi nɛɛ nache wulu. ɣ'wɛkɔɔ le mbe se ɲkɛmɛ ɲ'wɛche li be-ɛɲ nɛɛ si ntɛ ɲkɛmɛ li beniɛɛ bamu be tɛ nuuɣ yɛ Bejuu kɛ lɛ. **14** Nime chini chi beniɛɛ bechu chɛɛ mi lewe, mɔɔ nuuɣ beniɛɛ be nuuɣ li kwɛɛɲ wu woo kitu-uɲ, mɔɔ nuuɣ be mɛɛɲ li kijibe-ɛ, mɔɔ nuuɣ beniɛɛ be kɛmi bufii, mɔɔ nuuɣ be mɛɛɲ bibere. **15** Fieɛ nɛɛ fieɛ fi shɛɲ yɛɲ yuusi ɲge le ntifi tɛ ntonɣ wu dzeɛɛ li beɲ be nuuɣ Lo-om. **16** Nɛ ni nɛ kii le nnuuɣ yɛ be buya li fieɛ fi kii ntonɣ wu dzeɛɛ wu wu Nyo-ɔ kɛ, kife ɛ fɛ be bunga bu Nyo-ɔ bu suuti wi kwikwi wu gɛɛ shɛɲ li yi-i nuuɣ. Ntonɣ wu dzeɛɛ wuni saaɔ wu gɛɛɲ nuuɣ li Bejuu li

wu se tuu wu gɛɛɲ li beniɛɛ be nuuɣ yɛ Bejuu kɛ. **17** Fi fieɛ le ntonɣ wu dzeɛɛ wuni doonchi dze yi Nyo dzeti le wi wɛ tsaaɲ le le yi-i lii. Fini se bechi nsiɲ fi gɛɛɲ fi ma li shɛɲ yi mwe tɛ gɛɛ li yi-i. Fieɛ fieɛ fi be tɛɛɛ le, “Wi wu tsaaɲ gii naa ni tsiɲ kii shɛɲ yi wu gɛɛ li Nyo-ɔ.” **18** Ntiiti ni, kife shɛɲ yi Nyo ti fuuti liboo be beniɛɛ be faaɲ yi be feti bieɛ bi nuuɣ yɛ tsaaɲ kɛ, kiɲge kibee ki bifi lɛɛshi chɛɛɲ wu kii bieɛ bi Nyo-ɔ. **19** Yi fuuti ni kife fieɛ fi beniɛɛ nuuɣ be kɛɛ kii Nyo fieɛ gbanaa, kife yih yi Nyo doonche yɛ li bee. **20** Fɛ mbɛɛche, si Nyo tɛ tɔɲ nshe, beniɛɛ ɲɛɲ baa bieɛ bi yi tɔɲ, be se kii bunga bu yi-i bu ti mɛɛ yɛ kɛ, be kii tɛ si yih yi Nyo nuuɣ, mɔɔ nuuɣ si be ɲɲgi yɛ yi be lii kɛ lɛ. Beɛɛɛni dze yimi nuuɣ yɛ lu yi nuuɣ be ɲgɔɛ le, le be kii yɛ Nyo kɛ. (aĩdios g126) **21** Mɔɔ si be kii Nyo lɛ, be guundi yɛ yi si Nyo kɛ le be ni be nyɛɛ kiyoɔni li yi-i kɛ. Nɛɛ lɛ be mbɛɛche be bee dza baa be to be yee. Bikoo bi bee bi kilere yise bieɛ nuuɣ be kijibe. **22** Be kwɛɲgi le be kɛmi baa bufii, be se to baa nuuɣ bibere. **23** Be she baa mbonu Nyo yi bunɔɲa yi nuuɣ tɛ kwi kɛ, be tuu be ka be bundi nuuɣ beɲyɔ be be nache be tsarɲ be bosini beniɛɛ be nuuɣ be kwi, be muniɲ mɔɔ nyɲɲ yi dɛɲgi liwe, be yi kɛɛndi kwiɲ. **24** Si fi nuuɣ le Nyo se chine yɛ be le be ni be feti bieɛ bi shɛɲ yibe kɔɲgisi bi nuuɣ bieɛ bi nyɛ-ɛɲ, be feti le be yi yibe wi bee wi, be chorisi yi yibe. **25** Be she baa chɛɛɲ wu Nyo be biki nuuɣ binɛɛ, be guundi yɛ Nyo kɛ, be guundi be nindi nuuɣ li bieɛ bi Nyo tɔɲ yuti fɛ bee be guundi be nindi-i li yi-i yi nuuɣ Kintamu-u. Nuunɣ yi yi be kɛmi le be ni be guundi mfi kwi ma nsɲ. Fi nuuɣ lɛ. (aĩɔn g165) **26** Si be feti lɛ, Nyo se chine be, yi yuuse be le be ni be feti nuuɣ bieɛ bi buya-a. Se Bukeɛɲ gimɛ be bukeɛɲ, nuuɣ ɛ Nyo ti mɛɛɲ ki tɔɲ kɛ bukeɛɲ le be ni be feti lɛ kɛ. **27** Ɛ nɛɛ lɛ si bunɲ tɛ chine dze yi Nyo tɛ gɛɛ le be ni be gimɛ be bukeɛɲ le, yi yuusi be le be ni be gimɛ nuuɣ be bunɲ bamu. Se bunɲ feti bieɛ bi buya-a be bunɲ bamu. Si be feti lɛ be tuu be dzeti ɲge fɛ bikoo bi bee wu nuuɣ kinsomfu ki biɲge bi bee bibifi-i. **28** Si beniɛɛ belu tɛ mɛɛɲ ki ɲɛɲ kɛ le fi dzɔɔɲ le be kɛɛ Nyo kɛ lɛ, Nyo se tuu yɛ yi chine be le be ni be kɛmi bufii bu lɔɔɔɔ be se ni be feti bieɛ bi be kɛmi yɛ le be fɛ kɛ. **29** Shɛɲ yibe se nuuɣ ɛ yi yise be bieɛ bibifi chichi chichi. Be biiti teeh, lii yɛchi be, be kɛmi shɛɲ yi bifi, be fuumi bimi be beniɛɛ, be woyi beniɛɛ, be gwii bugwe, be feti kimfi, be seendi bieɛ, be

konsini beniinj, 30 be bifisi menkooj me beniinj le, be baanini Nyo, be seenini biee, be teemi bikoo, be tsakisi yi, be manchi biee, be teemi bikoo be betee be bee maa beni be bee. 31 Be nuuj bibere be te lej li je yi bee ke. Be njeki be beniinj bamu, be keeti ye nshinj li beniinj li ke. 32 Be feti le be kii nee le Nyo kaa ye yi leeki le wi wu feti bini biee kemi le kwi ke. Se nuuj le, be tuu be feti nee be giingji limfwe limfwe, be tuu be pieti beniinj be feti njwaani biee bilu te.

2 Bedeeni, we wu seki kinge ki wi wumu maa o nuuj noo le, o kee le o fuki ye te cho ke, o ni o kii le si o seki kinge kee le, ke o wuuu nuuj yi ya, kife we wu seki o fetaa te fiee fi feti. 2 Te kii le e Nyo lendi nge li beniinj be feti biee bini-i, ke yi lendi ye le yi biki cheej. 3 Neee we wu seki kinge ki beniinj be feti njwaani biee bini-i, se nuuj le we kibee o feti te bi, o beechi le o nuuj o bo li tsanj yi nsa wu Nyo-o ni? 4 Ke o njingi ye le Nyo doonchi shenj yee yi dzeenj li beniinj li nge, yi keeti nshinj nge, yi nuuj te nyeekee nge ke ni? O njingi le o beechi le e fiee fi looloo ni? O kii ye le shenj yi dzeenj yi Nyo li wee doonchi le o fiiki shenj ya ke ni? 5 Se nuuj le, si o faanj mfikise shenj ya ni, o fetaa nee fi teemi fi giingji bu limfwe-e, fi fiee le o tondinoo nuuj nge li kikoo ko-o. Nge wulu gii naa kaa we bu jobe chi Nyo gii yi ni yi doonchi shenj ye yi fuuti mfi wu yi seki beniinj bechu le dze ye yi tsaanj li. 6 Nyo gii yi sooj wi mumkpanj mumkpanj biki li fiee fi mwe fe-e. 7 Beniinj be kendi shenj, li nime chi dzeenj li, weki nuuj le be kame bunonja be ngunju maa ntse wu nuuj te naa ma ke, yi gii yi nye ntse wu kimake li bee. (aiōnios g166) 8 Se nuuj le beniinj be bichi nuuj le yih yi bee, be fengji le be wuki ye cheej ke, be feti nuuj biee bibifi, be gii be njeng shenj yi Nyo yi tonyi be nge. 9 Nge wu nyonja be ntōnye gii naa nuuj li wi kwi wu feti bubiee li mbeeche li Bejuu li ngenu mbochu li beniinj be nuuj ye Bejuu ke-e. 10 Se nuuj le, bunonja be ngunju maa mbeengji gii naa nuuj li beniinj be feti kinge ki dzeenj li mbeeche li ki Bejuu li ngenu mbochu li ki beniinj be nuuj ye Bejuu ke-e. 11 Fi gii fi nuuj le kife Nyo ti doonchi ye chichi ke. 12 Beniinj bechu be feti bubiee be kemi ye benchi be Maa-se-e ke, be gii be le li nge maa nuuj le be kemi ye benchi ke. Beniinj bechu be feti biee bibifi be nuuj le benchi lekwiinj, be naa seki be biki si benchi belu tiiti. 13 Fi fiee le kife Nyo nuuj te dzo wi le mwe

we tsaanj le yi-i lii kife wukoo fiee fi benchi tiiti ke. Yi gii yi dzo wi le we tsaanj nuuj mfi wu mwe feti fiee fi nchi weki. 14 E beniinj be nuuj ye Bejuu ke, be nuuj benchi nsinj, be dza be feti biee be mbeeche wube nuuj biee bi nchi weki, ke be baa be nchi li yih yibe maa nuuj le be kemi ye benchi be Nyo nye li Bejuu li ke. 15 Fiee fiee fi doonchi le fiee fi benchi weki Nyo tsee ye li shenj yibe-e. Shenj yibe teendi be le. E be feti fiee fi bifi, shenj yibe seki be. E be feti fiee fi dzeenj, shenj yibe teendi be. 16 Biee bini gii bi naa bi ka jobe chi Nyo gii yi saa biee bi beniinj bechu feti le munyiikoo li keti li Krai Jiso-o. E le si ntōj wu dzeenj wu mfenjisi doonchi. 17 We wu teenyi yi ya le o we wi wu be Juu, o giki yi ya li benchi be Maa-se-e, o wuki yi le o we wi wu Nyo, 18 be tifi baa we benchi kitunj be o kii fiee fi Nyo kōngisi, o kii te fiee fi gbeengji fi dzeenj nge. 19 O dzeti yi ya le e we o doonchi dze li binyee li, o nuuj lambo li beniinj be nuuj li kijibe-e, 20 o nachi bibere, nuuj we wu tiifi beniinj be kii ye biee ke si baonj be bwi. O feti le kife benchi nye baa we bufii buchuu maa cheej. 21 We wu tiifi beniinj le, o tifaa te yi ya ni? We wu tiifi le kiinj wi ni yi buyi ke, o fetaa te le ni? 22 We wu wami le kiinj nyume wi ke kwee wi ni giinj be wumu ke, o feti te le ni? We wu banini benyo, o ti yi-i nee fiee li yih yi muntofi yi bee ni? 23 We wu tsakisi yi be benchi be Nyo-o, o ti bondini nee benchi, o chorisi Nyo ni? 24 Fiee fiee fi be te tsee le, “Beniinj be nuuj ye Bejuu ke ti bifisi bukoonj bu Nyo-o kii kinge ki bej Bejuu le.” 25 O nuuj wi wu biki benchi, ke nsefu dzoo wa kemaa mberj. Se nuuj le, o bondini benchi, ke nsefu dzoo wu be see we wulu we kee be meenj baa ki see ke. 26 E be meenj wi dzoo ki see ke, mwe feti fiee fi tsaanj fi benchi weki, nuuj be te dzo le be see baa wu dzoo, maa be meenj ki see ke ni? 27 Nee le, beniinj be be meenj ki see ke be dzoo li nyanj yi yengji bwiinj ke be giki benchi, be gii naa be fe be lii bej Bejuu li nge bej ne kemi benchi be be te tsee, ne seeti beniinj dzoo ne tuu ne bondini benchi belu. 28 Ne kee le wi wu Juu wu kibee nuuj ye wi wu yengji bwiinj ke. Nsefu dzoo wu tsaanj nuuj ye fiee fi yengji lekunij li nyanj yi bwiinj ke. 29 Wi wu Juu wu shaanj nuuj li shenj. Nsefu dzoo wu shaanj nuuj li shenj, nuuj mferu wu Fiana yi Nyo, nuuj ye fiee fi biki benchi be be tsee ke. Wee wi e Nyo yi pieti wu. Nuuj ye beniinj be pieti wu ke.

3 Si fi nuuŋ le, numu wi wu Bejuu kɛmi mbeŋ yeŋi beniŋŋ bamu ni? Kɛ bujɔŋ bumu nuuŋ lu li nsefu wu bɛ sɛti beniŋŋ dzɔɔ li ni? **2** Iiŋ, Bejuu yeŋi beniŋŋ le dzɛ ŋgeɛ li. Fi ŋkosi nuuŋ le Nyɔ tɛ nyɛ je ye nuuŋ li tsanŋ yi bee. **3** Nuuŋ bɛ tuu bɛ tee le si beniŋŋ bamu ti mɛɛŋ ki leŋ kɛ li je yilu kɛ le, fi fieɛ le nuuŋ Nyɔ tɛ leŋ li je ye kɛ ni? **4** Nuuŋ fi tɛ nuuŋ le kɛ! Mɔɔ si beniŋŋ bechu nuuŋ bɛ binsee le, Nyɔ lemi nɛɛ li je ye-e, si bɛ tɛ tsee le, “Nyɔ, ɔ ti yeti, n'yɔru wa nuuŋ nɛɛ wu cheɛŋ. ɔ se yeŋi nɛɛ tɛ li nsa wa-a.” **5** Se nuuŋ le ɛ kiŋge kiserŋ ki nuuŋ ye tsanŋ kɛ feti kiŋge ki Nyɔ-ɔ ki tsanŋ yengɔ bujɔŋ, tɛ se nuuŋ tɛ tee le la? Nuuŋ tɛ tee le Nyɔ feti bubieɛ fɛ yi lɔŋ ŋge li bee li ni? Mbiiti ni si wiwoŋ ti biiti. **6** Nuuŋ fi tɛ nuuŋ le kɛ! ɛ fi nuuŋ le, Nyɔ geɛŋ yi se naa yi saa nsɛ? **7** Se nuuŋ le ɛ nseɛyi binsee bi feti le cheɛŋ wu Nyɔ ni giŋgi limfwe limfwe wu bɛɛ bɛ n'yokise li bukoŋ bu yi-i, bɛ se tuu bɛ sɛki mi le nnuuŋ wi wu bifi kii la? **8** ɛ fi nuuŋ le tɛ se tee le, “Fi dzɔŋ le tɛɛberŋ ni tɛ feti bubieɛ kɛ se bieɛ bi dzeɛŋ se bɛ ni?” Tefe chini nuuŋ chi beniŋŋ bifisi mɛŋkoŋ mɛsɛŋ bɛ kwɛŋgi le ɛ bee tɛ tiiti. Beɛye beniŋŋ gii bɛ naa bɛ kɛmɛ ŋge wu bee nuuŋ le bɛ kɛmɛ. **9** Tɛ gii tɛ kweɛŋ le la dɛɛni? Bee Bejuu yeŋi beniŋŋ bamu ni? ɛ le kɛ! Tɛ ŋɛŋ baa kituŋ le Bejuu mɔɔ beniŋŋ bɛ nuuŋ ye Bejuu kɛ baa li tsanŋ yi buŋga bu bibifi-i. **10** Fini fieɛ si bɛ tɛ tsee le, “Wi wu tsanŋ nuuŋ ye mɔɔ lu kɛ dududu, mɔɔ nuuŋ mumkpaŋ. **11** Wi nuuŋ ye lu wu kɛmi bufi kɛ, Wi nuuŋ ye lu wu weki Nyɔ kɛ. **12** Beniŋŋ bechu baa baa dzaa li Nyɔ-ɔ. Bɛ bechu to baa bieɛ bi yee. Wi wu feti bieɛ bi dzeɛŋ nuuŋ ye lu, mɔɔ nuuŋ mumkpaŋ kɛ. **13** Bɛ yansi baa bendɔŋŋ bɛ geɛ kpeɛŋ si dzɔŋ, nuuŋ bɛ nuuŋ beniŋŋ bɛ binsee le. Tefe chi buti li bimfimu bi bee nuuŋ chi wo wi si yɛŋ yi fifaa. **14** Je yi kinlɔɔ bɛ n'yɔru wu lochi yisɔɔ li bimfimu bi bee. **15** Bika bi bee letini tseke tseke li ŋ'wo wi. **16** Bɛ bifisi bieɛ, bɛ bɛɛ bɛ ŋge li bintsii bichu bi bɛ giŋgi li bi-i. **17** Bɛ kii ye fieɛ kii ntse wu mbɛɛŋgii kɛ. **18** Bɛ kɛmi ye chɛnɛ chi Nyɔ-ɔ li shɛŋ yi bee kɛ.” **19** Tɛ kɛɛ baa dɛɛni le fieɛ fi benchi bɛ Nyɔ tɛ nyɛ Mɔɔsɛ tiiti, bɛ tiiti li beniŋŋ bɛ nuuŋ le benchi belu lekwiŋŋ, le kiŋŋ wi ni kɛmɛ fieɛ fi nuuŋ ŋɔɔnɛ le kɛ si wi kwikwi li nshe yini gii leŋ le Nyɔ lii ku bɛ kimfime keɛ le. **20** Nɛ kii yɛɛŋ le, wiwoŋ nuuŋ ye lu wu Nyɔ gii naa yi dzɔɔ le wɛ tsanŋ le yi-i lii kii feti fieɛ fi benchi weki kɛ, kife benchi nuuŋ fieɛ fi feti beniŋŋ kii bieɛ bibifi bi

bɛ feti. **21** Se nuuŋ le, dɛɛni Nyɔ doonche ye dze yih yi dzeti wi le le mwe wɛ tsanŋ le yi-i lii. Dze yilu se kɛmi ye fieɛ fi fɛɛ bɛ benchi kɛ. Dze yini nuuŋ yi Kiŋwaati ki benchi bɛ Mɔɔsɛ mɔɔ Biŋwaati bi bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ tɛ teendi. **22** Dze yi Nyɔ dzeti wi le wɛ tsanŋ le, nuuŋ yi biki shɛŋ yi wi wulu geɛ li Jiso Krai. Nyɔ feti fini li wi kwikwi wu geɛ shɛŋ li Krai li, kife li Nyɔ-ɔ wi wumu nuuŋ ye chichi kɛ, **23** kii wi kwikwi fɛɔ bubieɛ wu lɛɛ bunɔŋa bu bee nuuŋ wu kɛmɛ li Nyɔ-ɔ. **24** Se nuuŋ le, Nyɔ doonche ye shɛŋ yee yi dzeɛŋ li beniŋŋ li le yi nyɛ bɛ nya yi ye le yi dzɔɔ bɛ le bɛ kɛmi ye findzɔŋ kɛ. Fini tɛ ka li Krai Jiso-o si tɛ sonde beniŋŋ li tsanŋ yi ŋge-ɛ. **25** Nyɔ tɛ nyɛ wu si fintofi le maŋŋ bɛ ŋɔŋ mee. Maŋu wuni tɛ nuuŋ li wi wu geɛ shɛŋ li yi-i. Yi tɛ fɛ maŋu wuni le doonche le yih yi Nyɔ nuuŋ wi wu tsanŋ, kife Nyɔ tɛ kendi shɛŋ bɛ bibifi bi bee bi bɛ tɛ shiŋ bɛ feti ŋkosi. **26** Bɛdɛɛni maŋu wu tɛ fɛ wuni doonchi li mfi wu dɛɛni le yih yi Nyɔ kibɛɛ nuuŋ wi wu feti bieɛ bi tsanŋ, yi tuu yi nuuŋ wi wu dzeti wi wu geɛ shɛŋ li Jiso-o le mwe kɛmi ye findzɔŋ kɛ. **27** Si fi nuuŋ le, fieɛ mɛɛŋ fieɛ lu fi nuuŋ wi ni tsakisi yi lu ni? Fieɛ mɛɛŋ ye lu kɛ! Fi mɛɛŋ ye lu kɛ kii la? Nuuŋ fi nuuŋ kii nime chimu chi tɛ nindi ni? ɛ le kɛ. Fi lemi nuuŋ li shɛŋ yi wi geɛ li Jiso-o. **28** ɛ le fi fieɛ le. Tɛ leeki baa le Nyɔ dzeti wi le mwe nuuŋ ye bɛ findzɔŋ kɛ nuuŋ kii shɛŋ yi wu geɛ li Jiso-o, nuuŋ ye kii fɛ feti fieɛ fi benchi weki kɛ. **29** Nuuŋ le Nyɔ nuuŋ Nyɔ yi Bejuu kwaɛ ni? Yi nuuŋ ye tɛ Nyɔ yi beniŋŋ bɛ nuuŋ ye Bejuu kɛ ni? Iiŋ yi nuuŋ tɛ Nyɔ yi beniŋŋ bɛ nuuŋ ye Bejuu kɛ, **30** si Nyɔ ba nɛɛ mumkpaŋ, ɛ yih yi gii naa yi dzɔɔ beniŋŋ bɛ bɛ sɛɛ bɛ dzɔɔ le bɛ kɛmi ye findzɔŋ kɛ kii shɛŋ yi bɛ geɛ li Krai li nɛɛ si yi gii naa yi dzɔɔ bɛ nuuŋ bintɔɔ le bɛ kɛmi ye findzɔŋ kɛ kii shɛŋ yibe geɛ li Krai. **31** Fi se fieɛ le tɛ chine benchi kii shɛŋ yi tɛ geɛ li Krai ni? ɛ le kɛ, nuuŋ fi tɛ nuuŋ le kɛ! Fi nuuŋ le tɛɛberŋ lekisi baa benchi.

4 Nuuŋ tɛ tee le la kii Abrahɔŋ wu tɛ kini kisɛŋ, wu kibɛɛ tɛ ŋɛŋ le la kii fieɛ fini? **2** ɛ Nyɔ tɛ dzɔ Abrahɔŋ le wɛ findzɔŋ nsɛŋ, nuuŋ kii nime chi dzeɛŋ chi tɛ nindi, kɛ nuuŋ ni juti ŋkondi kii le. Se nuuŋ le, kɛmi ye fieɛ fi nuuŋ ni juti ŋkondi kii fi le Nyɔ lii kɛ, **3** kife kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ tiiti le, “Abrahɔŋ tɛ geɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ, Nyɔ se dzɔ wu le wɛ wi wu tsanŋ.” **4** Wi wu nindi bɛ suundi wu, nuuŋ bɛ tɛ dzɔ le kinsomfu

kee nuuŋ nya yi be nye nɛɛ li wuu ke. Nuunŋ be dzoo le bee nuuŋ kinsomfu ki bee kemi le kemɛ. 5 Se nuuŋ le, ɛ wi mɛɛŋ ki niŋ ke fiee ke, wu gɛɛ nuuŋ shɛŋ li Nyo-ɔ yi dzeti beniŋ be bifi le be kemi ye findzɔŋ ke le yi-i lii, ke Nyo gii yi dzoo mwe le we tsaar le yi-i lii nuuŋ kii shɛŋ yi wu gɛɛ li yi-i. 6 Daafi tɛ tee tɛ le kinɛetine ki nɔŋa keɛ li beniŋ be Nyo dzo le be baa tsaar le yi-i lii nuuŋ ye kii nime chi be niŋ ke. 7 Tɛ tee le, “Kinɛetine ki nɔŋa keɛ ki beniŋ be Nyo feeki mundzɔŋ mu bee, yi baanye bibifi bi bee. 8 Kinɛetine ki nɔŋa keɛ ki wi wu Taa mɛɛŋ ye le tuu fa bibifi biee ke.” 9 Si fi nuuŋ le, kinɛetine ki nɔŋa kini nuuŋ nɛɛ li beniŋ be be sɛɛ be dzoo le kwaa ni? Mɔɔ le ki nuuŋ tɛ li beniŋ be mɛɛŋ bintɔrɔ le? Tɛ bee tɛ tee kituŋ le, “Shɛŋ yi Abrahay tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ tɛ fe Nyo dzo wu le we wi wu tsaar.” 10 Nyo tɛ dzo Abrahay le we wi wu tsaar nuuŋ mfi wu la? Tɛ nuuŋ ɛ be sɛɛ wu dzoo mɔɔ mɛɛŋ kintɔrɔ le? Be ti mɛɛŋ saa wu dzoo ki sɛɛ ke. 11 Be tɛ sɛɛ wu dzoo si ŋkiki le fi doonche le we wi wu tsaar kii shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ mfi wu tɛ mɛɛŋ kintɔrɔ. Nɛɛ le Abrahay se nuuŋ tɛ beniŋ bechu be gɛɛ shɛŋ li Nyo-ɔ be be mɛɛŋ ki sɛɛ ke be dzoo ke, ke se Nyo dzo tɛ be le be baa beniŋ be tsaar le yi lii. 12 Se nuuŋ tɛ tɛ beniŋ be be tɛ sɛɛ be dzoo, nuuŋ ye kife be sɛɛ baa be dzoo ke. ɛ kii be tɛ biee kika ke li shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ, be se sɛɛ Abrahay dzoo. 13 Ŋkaache wu Nyo tɛ kaache Abrahay bee boɔŋ bee le be gii naa be ji kikoo ki nshe tɛ nuuŋ ye kii Abrahay tɛ giki benchi ke. Tɛ nuuŋ kii shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ, Nyo se dzo wu le we tsaar. 14 ɛ fi nuuŋ le beniŋ be gii be naa be kemɛ fiee fi Nyo tɛ kaache nuuŋ nuuŋ beniŋ be feti si benchi weki, ke shɛŋ yibe gɛɛ li Nyo-ɔ kemi ye mbeŋ ke, ke mɔɔ ŋkaache wu Nyo tɛ kaache wulu we tɛ li yee li. 15 Fiee fi nuuŋ lu nuuŋ le, benchi ti feti Nyo dzeti shɛŋ be beniŋ budzɔtsu, kife ɛ nchi nuuŋ ye lu ke, fiee fimu tɛ nuuŋ lu le wi bondɔɔ nchi ke. 16 Nɛɛ le, ŋkaache wulu biki tɛ nuuŋ shɛŋ yi wu gɛɛ li Nyo-ɔ, le se ni nuuŋ shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ yih yi doonche li wuu, se ŋkaache wulu kemi le ke ka li kini kee kichu, nuuŋ ye li beniŋ be lemi li benchi kwaa ke. Wu we tɛ li beniŋ be gɛɛ shɛŋ li Nyo-ɔ nɛɛ si Abrahay tɛ gɛɛ le, kife Abrahay nuuŋ taa wusɛŋ bee bechu be nuuŋ beniŋ be Nyo-ɔ. 17 Fini nuuŋ si be tɛ tsɛɛ Nyo tiiti li Abrahay le, “Mi mfeɔ le ɔ ni ɔ nuuŋ tɛ bitɔŋ ŋge.” ɛ wu taa wusɛŋ le Nyo lii. ɛ Nyo yi Abrahay tɛ gɛɛ shɛŋ li

yi-i. ɛ yi yi feti beniŋ be kwiye karisi be tuu lu. ɛ yi yi tiiti biee bi ti mɛɛŋ saa ki nuuŋ lu ke, bi nuuŋ lu. 18 Abrahay tɛ bichi nuuŋ limfwe le ke se naa kemɛ fiee fi Nyo tɛ kaache mɔɔ nuuŋ si fi tɛ yɛŋgi le fi nuuŋ tɛ nuuŋ lu ke le. Se nuuŋ le, tɛ gɛɛ nɛɛ shɛŋ li Nyo-ɔ se dza to, “Te bitɔŋ ŋge,” nɛɛ si Nyo tɛ kaache li wu-u le, “Boɔŋ bo gii naa be yaŋ bu yanu.” 19 Abrahay tɛ nuuŋ si biya gwii, se nuuŋ le ti mɛɛŋ ki we ke li shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ ke, mɔɔ nuuŋ si tɛ ŋiŋgi yi yee le we si ki kwi ki wi-i kituŋ, ŋiŋgi tɛ le kwesi wu Saara we kaa ɛ wu leri kituŋ le. 20 Tɛ mɛɛŋ ki bechi ke le ni mɛɛŋini, ke le ni kemi shɛŋ fieɛtu kii ŋkaache wu Nyo tɛ kaache wu weɛ ke. Shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ tɛ tsɛɛmi yi giŋgi nuuŋ bu limfwe, se yɔɔnchi Nyo. 21 Se tɛ beŋ be shɛŋ yee chi le Nyo kemi bungga bu fɛɛ fiee fi tɛ kaache. 22 Fiee fiee fi shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyo-ɔ tɛ fe Nyo dzo le we wi wu tsaar le yi-i lii. 23 Se nuuŋ le, n'yɔru wu nuuŋ le, “Nyo tɛ dzo wu we,” be ti mɛɛŋ ki tsɛɛ ke nuuŋ kii Abrahay kwaa ke. 24 We tɛ li bee li. Nyo yi tsɛɛbeŋ gɛɛ shɛŋ li yi-i, yi gii yi dzoo tɛ bee le. ɛ yih yi tɛ buu Jiso wu Taa wusɛŋ li kwe-e. 25 Jiso nuuŋ wu be tɛ nye le kwi kii bibifi bisɛŋ. Nyo se kaari yi buu wu li kwe-e kii tɛ nuuŋ ye be findzɔŋ ke.

5 Deɛni si Nyo dzo ye bee le tɛ baa findzɔŋ siŋ kii shɛŋ yi tɛ gɛɛ li yi-i ni, tɛ kemi baa mbeɛŋgii deɛni kii fiee fi Taa wusɛŋ wu Jiso Krai fe. 2 ɛ wu wu fe tɛ se kemɛ dze yi le li kiŋkɔŋgise ki Nyo-ɔ ki tɛ nuuŋ li ki-i deɛni kii shɛŋ yi tɛ gɛɛ li wuu. Tɛ se neki baa si tɛ bichi limfwe le tɛ naa tɛ kemɛ bunɔŋa bu Nyo-ɔ. 3 ɛ nɛɛ fiee kwaa ke, tɛ neki baa tɛ li ŋge wu tɛ ŋiŋgi, kife tɛ kii baa le ŋge feti wi se kii shɛŋ yi kanɛ. 4 Shɛŋ yi kanɛ feti wi teti li kinge ki mwe-ɛ. ɛ wi ta li kinge kee li, ke mwe gii ni bichi nɛɛ nuuŋ limfwe li fiee fi kii le gii kemɛ. 5 Si bichi limfwe li fi-i le, fi nuuŋ tɛ naa ka li yee li ke, kife Nyo yiiki ye shɛŋ yisɛŋ be kiŋkɔŋgise ki yi-i keti li Fiana yi Waar yih yi nyɛɛ li bee li. 6 Fi fiee le, mfi wu tɛ gii tɛ mɛɛŋ bungga nsii, Krai tɛ be nuuŋ le mfi-i lewa, kwi kii bee beniŋ be tɛ faar Nyo. 7 ɛ cheɛŋ le fi tsɛɛmi fe wi nuuŋ kwi kii wi wu nuuŋ tsaar, mɔɔ nuuŋ le fi nye fi tɛ nuuŋ le ke, wi nuuŋ nɛɛ gwɛɛ le kwi kii wi wumu wu dzeɛŋ. 8 Se nuuŋ le, Nyo tɛ doonche kiŋkɔŋgise kee li bee li le dze yini le, mfi wu tɛ tɛ mɛɛŋ beniŋ be bifi, Krai kwi kii bee. 9 Si tɛ baa deɛni nuuŋ ɛ ŋɔɔŋ mee fe Nyo se dzo bee le tɛ baa

findzɔŋ nsɪŋ ni, kɛ ɡii ɡɛɛŋ tɛ limfwɛ soo beɛ li shɛŋ yi fuuti Nyo-ɔ. **10** Fi nuuŋ le, mfi wu tɛ tɛ mɛɛŋ bɛniɪŋ bɛ mbani-i bɛ Nyo-ɔ, kwe yi ŋwani taasɛ beɛ bɛ Nyo, kɛ ɡii ɡɛɛŋ limfwɛ dɛɛni soo beɛ bɛ ntɛ we si wu taasɛ beɛ bɛ Nyo lɛ. **11** Ɛ nɛɛ fini kwaa fi tɛ nɛki kii fi kɛ. Tɛ nɛki baa tɛ bɛ Nyo kii Taa wusɛŋ wu Jiso Krai wu nachɔɔ bieɛ bisɛŋ bɛ Nyo lɛ. **12** Si bibifi tɛ ka li wi mumkpaŋ bi se bɛ li nshɛ-ɛ, kwe tɛ ka tɛ li bibifi yi se bɛ, yi saanɡɛ yɛ dɛɛni yi ɡɛɛŋ li wi kwikwi, kifɛ wi kwikwi fɛɔ bibifi. **13** Bibifi tɛ nuuŋ nɛɛ li nshɛ-ɛ, Nyo se nyɛ bɛnchi. Se nuuŋ lɛ ɛ bɛnchi nuuŋ yɛ lu kɛ, bɛ tɛ fa bibifi bi wi fɛti kɛ. **14** Mɔɔ nuuŋ si fi nuuŋ lɛ, mbɛɛɛɛ li mfi wu Ada-aŋ mbɛ mbochu li mfi wu Mɔɔsɛ wu tɛ bɛ bɛ bɛnchi kwe tɛ kɛmi buŋɡa lɛ bɛniɪŋ bechu lɛwɛ mɔɔ bɛ tɛ fɛ bibifi, bɛ ti mɛɛŋ ki fɛ kɛ si Adaŋ wu tɛ bonde nchi kɛ. Adaŋ tɛ nuuŋ lɛ dze yimi si Krai wu tɛ nuuŋ lɛ ɡii naa bɛ ɡii nuuŋ. **15** Se nuuŋ lɛ, nya yi Nyo yi tɛ nyɛ li bɛniɪŋ li li yɛɛ li, yi tɛ nuuŋ yɛ yɛɛŋ bɛ bibifi bi Adaŋ tɛ fɛ kɛ. Ɛ bɛniɪŋ ŋɡɛ tɛ kwi yɛ kii bibifi bi wi mumkpaŋ, kɛ ɛ chɛɛŋ lɛ shɛŋ yi dzeɛŋ yi Nyo-ɔ mɔɔ nya yɛ tɛ bɛ kii shɛŋ yi dzeɛŋ yi wi mumkpaŋ wu nuuŋ Jiso Krai, ɡii naa bɛ li bɛniɪŋ li ŋɡɛ yi yaŋ yi yaa lɛ. **16** Nya yini yi Nyo tɛ nyɛ li yɛɛ li nuuŋ yɛ yɛɛŋ si fieɛ fi bibifi bi wi mumkpaŋ wɛ tɛ bɛ bɛ fi kɛ. Bibifi bi wi mumkpaŋ tɛ bɛ bɛ nsa li bɛniɪŋ bechu-u, bi lii bɛ li ŋɡɛ. Se nuuŋ lɛ, nya yi Nyo yini yi tɛ bɛ lɛ bibifi bi bɛniɪŋ ŋɡɛ lɛjɪŋ fɛ yɛ Nyo dzo bɛ lɛ bɛ kɛmi yɛ findzɔŋ kɛ. **17** Ɛ bibifi bi wi mumkpaŋ tɛ fɛ kwe kɛmɛ buŋɡa laaŋ wɛ li wi kwikwi kii wi mumkpaŋ wulu, fi fieɛ tɛ lɛ bɛniɪŋ bɛ kɛmɛ shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ yini, mɔɔ nya yi Nyo yi li yɛɛ li yi dzɛti bɛniɪŋ lɛ bɛ baa findzɔŋ siŋ, bɛ ɡii bɛ naa bɛ kɛmɛ ntɛ wu shaaŋ kii wi mumkpaŋ wu nuuŋ Jiso Krai. **18** Bɛdɛɛni, si bibifi bi wi mumkpaŋ tɛ bɛ bɛ nsa li bɛniɪŋ bechu-u ni, ɛ nɛɛ lɛ si mferu wu tsaanɡ wu wi mumkpaŋ ɡwiyaɔ dze Nyo dzo bɛ bechu lɛ bɛ kɛmi yɛ findzɔŋ kɛ, bɛ bechu ɡii bɛ kɛmɛ ntɛ. **19** Ɛ fi nuuŋ lɛ si wi mumkpaŋ tɛ tɛmi kikoo bɛ Nyo fini se fɛ lɛ bɛniɪŋ ŋɡɛ nuuŋ bɛniɪŋ bɛ bifi, ɛ nɛɛ lɛ si wi mumkpaŋ wu woo Nyo ɡii fɛ lɛ Nyo dzo bɛniɪŋ ŋɡɛ lɛ bɛ baa tsaanɡ. **20** Nyo tɛ bɛ bɛ bɛnchi lɛ yi fɛ lɛ bibifi ni bi yendi. Se nuuŋ lɛ si bibifi yendi ni, shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ yi kɛmi li bɛniɪŋ li se yendi nɛɛ tɛ buyanu. **21** Fi se nuuŋ lɛ, si bubieɛ kɛmi buŋɡa lɛ bɛniɪŋ li lɛwɛ bɛ se kwiyi, ɛ nɛɛ lɛ tɛ si shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ kɛmi buŋɡa li bɛniɪŋ li keti li ndzɔtsu wu dzɛti bɛniɪŋ

lɛ, lɛ bɛ baa tsaanɡ lɛ kɛ nyɛ bɛ ntɛ wu kimake keti li Jiso Krai wu Taa wusɛ-ɛŋ. (aiōnios ɡ166)

6 Si fi nuuŋ lɛ, nuuŋ tɛ tee lɛ la? Fi nuuŋ lɛ tɛ ba tɛ ni tɛ fɛti bibifi tɛ ɡiɪŋɡi limfwɛ limfwɛ kɛ se shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ yi kɛmi li bɛniɪŋ li yaŋ yi yaa lɛ ni? **2** Nuuŋ fi tɛ nuuŋ lɛ kɛ! Nuuŋ fi ɡɛɛŋ se beɛ tɛ kwi tɛ ɡatɛ bɛ bibifi tɛ tuu tɛ ni tɛ tsiɪŋ li bibifi-i? **3** Nɛ kii yɛ lɛ beɛ bechu bɛ bɛ tɛ lii li dzɔɔ bɛ taasɛ bɛ Krai Jiso si bɛ tɛ lii lɛ bɛ tɛ taasɛ beɛ tɛ nuuŋ bɛ kwe yɛ kɛ ni? **4** Bɛ tɛ lii beɛ li dzɔɔ lɛ fi tuu fi nuuŋ lɛ bɛ taasɛ baa beɛ bɛ kwe yɛ bɛ diyɛ, lɛ kɛ si Krai tɛ kaari wu bo li kwe-e li buŋɡa bu Baa wɛ-e, nuuŋ tɛ ni tɛ tsiɪŋ li ntɛ wu fwɛŋ tɛ. **5** Fi fieɛ lɛ kifɛ ɛ tɛ taasɛ bɛ Krai li kwe yi nuuŋ yɛ-e, kɛ ntaru maa nuuŋ yɛ lu lɛ tɛ ɡii tɛ taasɛ li mbochu wu li kwe-e wu nuuŋ wɛ kɛ. **6** Tɛ kii lɛ yih yisɛŋ yi tɛ nuuŋ ntɛ wu fichi yɛɛ bɛ tɛ ta li kintaanɡ li kituŋ beɛ bɛ Krai, lɛ bɛ lɛsɛ yih yi nuuŋ yi bibifi yɛɛ, lɛ nuuŋ tɛ tɛ tuu lɛ tɛ nuuŋ li bumfa-a li tsaŋ yi bibifi kɛ, **7** kifɛ wi kwi-i kɛ wu boɔ li tsaŋ yi bibifi. **8** Fi nuuŋ lɛ ɛ tɛ kwi bɛ Krai, kɛ tɛ bɛŋ baa lɛ tɛ ɡii tɛ ni tɛ tsiɪŋ tɛ bɛ wu, **9** kifɛ tɛ kii lɛ si Nyo tɛ buu Krai li kwe-e, fi nuuŋ lɛ Krai nuuŋ tɛ tuu lɛ kwi kɛ. Kwe mɛɛŋ yɛ yi tuu yi kɛmi buŋɡa lɛ wu-u lɛwɛ kɛ. **10** Kwe yi tɛ kwi nuuŋ yi tɛ kwi kii bibifi mfwa mumkpaŋ fi ma lɛ. Ntɛ wu tsiɪŋ dɛɛni nuuŋ li Nyo-ɔ. **11** Bɛdɛɛni, nɛ ŋiŋɡi yɛɛŋ yih yinɛ si bɛniɪŋ bɛ kwi bɛ ɡatɛ bɛ bibifi, nɛ se tsiɪŋ nɛ biki si Nyo weki si nɛ taasɛ baa bɛ Krai Jiso lɛ. **12** Bɛdɛɛni, kiɪŋ nɛ ni bɛŋ lɛ bibifi kɛmɛ buŋɡa lɛ yih yinɛ lɛwɛ yi nuuŋ yi kwe lɛ bi fɛ nɛ ni nɛ wuki nuuŋ fieɛ fi ŋɡɔŋ mɛnɛ weki lɛ nɛ ni nɛ fɛti kɛ. **13** Kiɪŋ nɛ tuu nɛ chine bibifi dzɔɔ bimbe bi yih yinɛ si bieɛ bimɛ bi nime-ɛ lɛ bi ni bi fɛti bieɛ bibifi lu kɛ. Nɛ nyɛɛ yɛɛŋ yih yinɛ nuuŋ li Nyo-ɔ si bɛniɪŋ bɛ bɛ buu bɛ li kwe-e bɛ nyɛ bɛ ntɛ. Nɛ nyɛɛ yɛɛŋ tɛ bimbe bi yih yinɛ li Nyo-ɔ si bieɛ bieɛ bi nime-ɛ lɛ ni fɛti bieɛ bi tsaanɡ lu. **14** Bibifi kɛmɛ yɛ lɛ bi ni bi kɛmi buŋɡa lɛ bɛ-ɛŋ lɛwɛ kɛ, kifɛ nɛ nuuŋ yɛ lɛ bɛnchi lɛkwiɪŋ kɛ, nɛ baa nuuŋ lɛ shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ li lɛkwiɪŋ. **15** Si fi nuuŋ lɛ, nuuŋ tɛ tee lɛ la? Tɛ tee lɛ tɛ ni tɛ fɛti bieɛ bibifi kifɛ tɛ baa lɛ shɛŋ yi Nyo yi dzeɛŋ li lɛkwiɪŋ, nuuŋ yɛ lɛ bɛnchi lɛkwiɪŋ kɛ ni? Ɛ lɛ kɛ! **16** Nɛ kɛɛ lɛ ɛ wi dzo yi yɛɛ wu nyɛ li wi wumu lɛ ni wuki li mwe si mfwa, kɛ ɡii ni nuuŋ mfwa wu wi wulu wuki nuuŋ li wuu. Ɛ wi nyɛ yi yɛɛ nuuŋ li bibifi, kɛ wɛ nuuŋ mfwa

wu bibifi. Ke bi gii bi be be kwe. E wi nye yi yee le ni wuki li Nyɔ-ɔ, ke we nuuŋ mfwa wu Nyɔ. Se ɲ'wowu wu wuki li yi-i wulu gii fe se ni kemi ntse wu tsaarj. 17 Se nuuŋ le kiyaɔni nuuŋ li Nyɔ, le ne tuu ne shiij ne nuuŋ bemfa be bibifi-i, deeni ne berj baa be shɛŋ yine chichi ɲwaani ntiife wu be tɛ nye li be-erj. 18 Ne baa nuuŋ e be buu berj li tsarj yi bibifi, ne to baa nuuŋ bemfa be ntse wu tsaarj le. 19 Ntiitɔo fini si wiwoŋ, kife berj si beniij be weeti be bufii bu wiwoŋ ne nuuŋ te kee biele bichu ke. Ne kee le tɛ nuuŋ ɲkosi ne nyeɛ bimbe bi bwij ye ne li biee bi nye-erj be bibifi-i si bemfa. Ne nyeɛ yeerj bimbe bi bwij ye ne deeni nuuŋ li biee bi tsaarj li ne se ni ne nuuŋ beniij be wuuti. 20 Mfi wu ne tɛ nuuŋ bemfa be bibifi-i, ntse wu tsaarj tɛ kemi ye buŋga le be-erj lewe ke. 21 Si ne tɛ nuuŋ le mberj wu ne tɛ kemi fe biee bini bi ne kemi buya li bi-i deeni bini tɛ nuuŋ la? Biele bilu bichu merisi neɛ nuuŋ be kwe. 22 Se nuuŋ le si be buu baa berj li tsarj yi bibifi ni ne to baa bemfa be Nyɔ-ɔ, mberj wulu nuuŋ le ne to baa beniij be waarj, kimerise kilu gii naa ni nuuŋ ntse wu kimake. (aiɔnios g166) 23 Fi nuuŋ le kinsomfu ki bibifi nuuŋ kwe, bedɛeni ntse wu kimake nuuŋ nya yi Nyɔ nyeɛ li yee li, li beniij be taashe be Krai Jiso wu Taa wuserj. (aiɔnios g166)

7 Berjwaanerj, ɲ'wekɔo le ntee fini li be-erj si beniij be kii nchi. Mɔo ne kii le nchi ti kemi buŋga le wi-i lewe nuuŋ neɛ mfi wu mwe meerj we nuuŋ lu ni? 2 Te dzɔo mbose yi bugoo bu kwɛerj bee nyu-urj. Nchi ti kendi kwɛerj li nyumi nuuŋ mfi wu nyumi meerj lu. Se nuuŋ le e nyumi kwi, ke wu boɔ le nchi-i wu tɛ kendi wu bee nyumi-i lekwiij. 3 Bedɛeni e wu dza wu geerj tsiij bee nyuŋ wumu nyumi meerj lu, be teerj wu le kinjikwiij. Se nuuŋ le e nyumi kwi, ke wu boɔ le nchi wulu lekwiij. E wu geerj bugoo le nyuŋ wumu, ke meerj ye kinjikwiij ke. 4 E neɛ le, berjwaanerj si ne kwi baa ne gate be be benchi keti li yi yi Krai si tɛ kwi ni, ne kwi baa le ke ne ni ne nuuŋ beniij be wi wumu wu gwete-e kiturj. Wi wulu wuni nuuŋ wu be tɛ buu li kwe-e, ke se te ni tɛ tsiij te feti te nuuŋ biee bi dzeerj li Nyɔ-ɔ. 5 Mfi wu te tɛ meerj tɛ tsiij tɛ biki si nyarj yiserj weki, benchi tɛ shiij be karjgisi ɲgorj meserj me fuu le te ni te feti bubieɛ, me feti bimbe bi bwij yeserj nindi biee bi bee nuuŋ be kwe li bee li. 6 Se nuuŋ le, deeni yani te bo baa le benchi lekwiij te kwi te gate

be benchi be tɛ shiij be kendi bee belu. Te bo baa ke se te ni tɛ nindi li ntse wu fweŋ wu nuuŋ Fiana yi Nyɔ, nuuŋ ye le dze yi fichi yi benchi be be tseɛ li ke. 7 Nuuŋ te tee le la kii benchi? Fi nuuŋ le nchi nuuŋ fiee fi bifi ni? Fi nuuŋ ye le ke! Tɛ gii nuuŋ ye kii nchi ke, bee nuuŋ mi ɲkii ye fiee fi bifi ke. E nchi ti meerj ki tee ke le, “Kiij wi ni ni lendi lii li fiee fi wi wumu ke,” bee nuuŋ mi ɲkii ye le nɔmu lii nuuŋ fiee fi bifi ke. 8 Bedɛeni, bibifi tɛ tuu bi nyij le nchi wuni lekwiij bi feti mi lendi lii le dzɛ le dzɛ. Nchi bee nuuŋ ye lu ke, bibifi bi kemi ye buŋga ke. 9 Ntɛ ɲgii nshiij ntsiij mfeti si ɲ'weki benchi meerj saa ki be ke. Se nuuŋ le, mfi wu benchi tɛ be, bibifi kaarjgi, nse ɲkwi. 10 Benchi belu kibɛɛ be tɛ nuuŋ le be gii be be be ntse, be tuu be be nuuŋ be kwe li mi-i. 11 Fi nuuŋ le bibifi tɛ kemɛ dze li benchi bani, bi yeerj be mi, bi nyij le lekwiij bi wo mi. 12 Bedɛeni te ɲerj baa le benchi nuuŋ fiee fi waarj, fiee fi benchi tiiti nuuŋ fiee fi waarj, fi nuuŋ tsaarj mɔo bujorj. 13 Fi se nuuŋ le, fiee fi dzeerj tɛ tuu fi be nuuŋ be kwe li mi-i ni? Nuuŋ fi tɛ nuuŋ le ke! Tɛ nuuŋ bibifi bi tɛ nyij le fiee fi dzeerj fini-i lekwiij bi se be be kwe le mi-i, nse ɲerj fiee fi gbɛŋgi fi nuuŋ bibifi, se fi doonchi nuuŋ fiee fi benchi tiiti le bibifi gbɛɛne bi bee ɲge. 14 Te kii le benchi nuuŋ fiee fi dza fe Nyɔ-ɔ. Se nuuŋ le nnuuŋ fierj wiwoŋ wu kemi nyarj li bwij, e be kabɛ mi si mfwa li bibifi. 15 Mfeti fiee ɲkii ye fiee fi mfeti ke, kife fiee fi ɲ'weki ye le mfe ke, e fi fi mfeti. Ndzetɛ le mfe fiee, ntuu mfe nuuŋ fi mbaanini. 16 Si ndzetɛ mfeti nuuŋ fiee fi ɲkarjgisi ye ke ni, ke mbeenchɔo cheerj le nchi nuuŋ fiee fi dzeerj. 17 Si fi nuuŋ le, ke e cheerj le e mi wu mfeti fiee filu ke. E bibifi bi nuuŋ li mi-i. 18 ɲkii le fiee fi dzeerj nuuŋ ye li mi-i ke. Fi nuuŋ le fiee fi dzeerj nuuŋ ye li ɲgorj merj ke. Ndzetɛ ɲkemɛ nshɔorj le mfe fiee fi tsaarj, se nuuŋ le ntɛ ntuu le mfe ke. 19 Fiee fi dzeerj fi ɲ'weki le mfe, e fi fi nti mfeti ke, neɛ si fiee fi bifi fi ɲ'weki ye le mfe fi ke, e fi fi nti mbeɛ ntuu mfe. 20 Si ndzetɛ ntuu mfeti fiee nuuŋ ye fi fi ɲ'weki ke le, e mi wu mfeti fiee filu ke. E bibifi bi nuuŋ li mi-i bi feti. 21 Neɛ le, mi se ntuuɔ mi ɲerj le, mbeɛ e ɲ'weki le mfe fiee fi dzeerj, fi nuuŋ si nchi wumu le, fi tseke le mfe nuuŋ fi bifi. 22 Li shɛŋ yerj, ɲ'wukɔo bujorj ɲge be nchi wu Nyɔ. 23 Se nuuŋ le, ndzetɛ ɲijgi nchi wumu wu nuuŋ li mi-i. Wu tundi dzij be nchi wu mbeeche werj biki, feti mi ntuu mfwa wu nchi wu bibifi bi nuuŋ

li mi-i wε. **24** Kimkpenmkpe ki fiee le si mi! E noo wu gii soo mi li nyan yi bee be kwe yini? **25** Kiyooni nuuŋ li Nyo yi nuuŋ yi soo mi keti li Jiso Krai Taa wuseŋ! Li merise-ε, nindoo deeni nuuŋ si mfwa wu benchi be Nyo-ɔ li mbeeche we-εŋ. Se nuuŋ le, li nyan ye-εŋ nindoo si mfwa wu nchi wu bibifi.

8 Fi fiee le, deeni wi wu taashe be Krai Jiso meeŋ ye le li nge-ε ke. **2** Meeŋ ye tuu le li ngeε ke kife nchi wu Fiana yi Nyo yi nyeε ntse li beniŋ li taashoo bee be Krai Jiso, wu buu bee li tsan yi nchi wu nuuŋ wu bibifi be kwe weε. **3** Nyo fe ye fiee fi nchi tε meeŋ ki keme ke bungga le wu fe ke. Nchi tε meeŋ ki keme ke bungga ke kife wiwoŋ ti nuuŋ weε. Fiee fi Nyo tε fe nuuŋ le yi tε tuumi ŋwani le be si wiwoŋ wu fe biee bibifi le se leeshe bibifi. Yee dze yi Nyo tε wo bungga bu biee bibifi li wiwoŋ. **4** Yi tε fe le le ke biee bi tsaan bi nchi weki nuuŋ si bi nuuŋ, nuuŋ ye si bwiŋ yesen weki ke, te ni te tsiŋ nuuŋ si Fiana yi Nyo weki. **5** Beniŋ be tsiŋ be biki si bwiŋ ye be weki be giki bufii nuuŋ li biee bi ngon me bee tiiti be. Be tsiŋ be wuki nuuŋ li Fiana yi Nyo-ɔ be giki bufii bubee nuuŋ li biee bi Fiana yi Nyo tiiti be-e. **6** E wi gee bufii nuuŋ li yi yee li, ke gii naa kwi. Fi tuu fi nuuŋ le e wi gee bufii li Fiana yi Nyo-ɔ, ke gii naa keme ntse be mbeeŋgii. **7** Si fi nuuŋ le wi wu gee bufii nuuŋ li biee bi bwiŋ yee kongisi, ke baaninoo Nyo. Weε wi biki ye nchi wu Nyo ke. Fi fiee cheŋ le nuuŋ te woo ke. **8** Wi wu tsiŋ si bwiŋ yee weki ti feti ye fiee fi Nyo nuuŋ yi woo bujon be wu ke. **9** Se nuuŋ le ne nuuŋ fine beniŋ be tsiŋ ye be biki si bwiŋ ye be weki ke. Ne biki fine nuuŋ si Fiana weki, ε nuuŋ le Fiana yi Nyo tsiŋ li yih yine. E wi nuuŋ lu wu kemi ye Fiana yi Krai ke, ke nuuŋ ye wi wu Krai ke. **10** E Krai nuuŋ li yi yine, maa nuuŋ si yi yine gii yi kwiye kii bibifi le, fiana yine yee we, kife Nyo fe ye ne nuuŋ tsaan le yi-i lii. **11** E Fiana yee yi wu wu tε buu Jiso li kwe-e tsiŋ li yi yine, ke wu weε wu tε buu Krai Jiso li kwe-e gii nye te ntse li bwiŋ ye ne yi ti kwi-i. Gii nye keti li Fiana yee yi tsiŋ li bwiŋ ye ne-ε. **12** Si fi nuuŋ le berwaanen, te gbenŋi baa te kemi fiee fi fere, fiee fini fiee le ne tsi ke biki si bwiŋ ye ne weki ke. **13** E ne tsiŋ ne biki si bwiŋ ye ne weki, ke ne gii ne kwiye. Se nuuŋ le, ε ne leeshe bibifi bi bwiŋ ye ne weki be bungga bu Fiana yi Nyo-ɔ, ke ne gii ne keme ntse. **14** Beniŋ bechu be tsiŋ be biki si Fiana yi Nyo

weki nuuŋ boon be Nyo-ɔ. **15** Nyo ti meeŋ ki nye ke nuuŋ fiana yi bumfa yi nuuŋ yi fe ne kaari ne ni ne tsiŋ li chene-ε ke. Te nye Fiana li be-εŋ nuuŋ yi feti ne nuuŋ boon bee. Se ne teenyi yi le, “Abba, Baa wuseŋ.” **16** Fiana yilu yini kibee be fiana yisen yi teendi ye le te baa boon be Nyo-ɔ. **17** E tε nuuŋ boon be Nyo-ɔ, ke te gii te ji bisheye, bisheye bi nuuŋ bi Nyo-ɔ. Bee be Krai gii te taashe te ji bi, ε nuuŋ le te nŋi baa nge si Krai te nŋe, te naa te keme te fe bunonja bwee li. **18** Ŋkii neε bujon le nge wu te nŋi deeni nuuŋ te kache neε be wu nuuŋ be maa be bujon bu gii naa bu nuuŋ busen ke. **19** Biee bichu bi Nyo tε ton gbenŋi bieε bi tenŋi mfi wu Nyo gii naa yi doonche boon be gbenŋi be nuuŋ bee. **20** Fi nuuŋ le biee bichu bi Nyo tε ton te dza bi to biee bi loolo. Bi ti meeŋ ki nuuŋ ke le li nkonŋise wu bi-i ke. E nkonŋise wu Nyo wu tε fe le bi nuuŋ le. Se nuuŋ le bi bichi neε limfwe bi kii neε le, **21** jobe chimu naa nuuŋ Nyo buu bi li bumfa-a bi bone li mfo wu bee nuuŋ bi fo-ɔ. Ke yi buu le, bi gii bi keme mbonine wu shaan si boon be Nyo-ɔ. **22** Te kii le biee bichu bi Nyo tε ton wuki bieε ntōnye si kweŋ wu tundi, bi wuki bieε ntōnye nsiŋ be bo deeni. **23** E biee bi Nyo tε ton kwaa bi nuuŋ li ntōnye-ε ke. Bee te saa te tsaa sa wu nuuŋ Fiana yi Waan yi Nyo nye bee te chendi baa le shen le shen si te gbenŋi te tenŋi le Nyo fe te nuuŋ boon bee. Fini nuuŋ mbusu wu yi gii naa yi buu yi yisen li nge-ε. **24** E fiee fini fi te bichi limfwe li fii te kii le te gii naa te keme fi e Nyo tε soo bee kii fi. Se nuuŋ le fiee fi wi bichi limfwe li fii le gii naa keme, ε tuu nŋi fi nuuŋ wu lii kitun, te tuu le ni tenŋi fi ke. E noo wu nuuŋ ni tuu bichi limfwe li fiee li le gii keme fe fi nuuŋ wu lii? **25** Se nuuŋ le e te bichi limfwe li fiee fi te kii le te gii naa te keme, ke te gii te kan shen te ni te tenŋi weε. **26** Fiana yi Nyo ti bee yi fi bee mfi wu te weeti, si te kii ye nleke li Nyo-ɔ si be kemi le be ni be leki ke le. Fiana yilu kibee ti leki li Nyo-ɔ kii bee yi dii li yi-i le dze yi nuuŋ wi te tee ke. **27** Nyo yi ti tæti shen yi beniŋ yi kii te mbeeche wu Fiana yi Waan, kife Fiana yi Waan ti leki li Nyo-ɔ li beniŋ be ti nuuŋ be Nyo-ɔ le dze yi Nyo kongisi. **28** Fiee fichu fi keti be beniŋ be kongisi Nyo yi fikisi fi tuu fi shaan. Beniŋ bani nuuŋ be wu teen si tε nache. **29** Beniŋ bani Nyo tε kii meeŋ lindeeri nuuŋ be yi tε nache yi gee le be gii be fiiki be ni be bosini ŋwani li bŋe bi bee. Ke se ŋwani wuni ni nuuŋ nŋosi li berwaani, be nuuŋ

nggee. **30** Beniinj bani be tɛ nache kituŋ wu gɛɛ baa, tɛ teɛŋ be. Beniinj belu be tɛ teɛŋ baa nuuŋ be tɛ dzo le baa findzɔŋ nsinj. Be belu be tɛ dzo le be baa findzɔŋ nsinj baa, tɛ nyɛ be bunɔŋa bwee. **31** Si biee bini nuuŋ ni bichu, nuuŋ tɛ tuu tɛ tee le la? Si Nyɔ nuuŋ lɛ kimbe kisɛŋ kituŋ ni, wi wu nuuŋ tuu fɛ bee bɛ fiee nuuŋ noo? **32** Ɛ yi yi Nyɔ ti mɛɛŋ ki yeri kɛ lii bɛ Ƴwani kɛ, nyɛ bɛ kwi kii bee bechu, gii leeki nyɛ kɛ biee bichu li bee li tonde ni? **33** Ɛ noo wu wɛ lu wu nuuŋ ni geendi nsa bɛ beniinj bɛ Nyɔ tsaa kituŋ? Ɛ Nyɔ yi ti dzeti beniinj le be nuuŋ yɛ bɛ findzɔŋ kɛ. **34** Wi wɛ lu wu nuuŋ tuu wo bee ni? Krai Jiso tɛ kwi, tuu kaari bo li kwe-e, wɛ dɛɛni lɛ kibɛnɛ ki Nyɔ-ɔ ki kigɔŋɛ, gbɛŋgi leki li Nyɔ-ɔ li bee li. **35** Wi wu nuuŋ tuu gate bee bɛ Krai lɛ kii ni ni kɔŋgisi bee, ɛ noo? Nuuŋ ŋgɛ, kɛ ntɔnye, kɛ bikaa bi beniinj biindi lɛ besɛ jɪŋ, kɛ dzeɛŋ, kɛ tiŋ kilɛɛ, kɛ chenise, mɔɔ nuuŋ kwe, gate bee bɛ Krai ni? **36** Fi fieɛ nɛɛ si bɛ tsee beniinj bamu beti li Nyɔ-ɔ le, “Tɛ baa lɛ kwe wa jo chichi kii wɛ. Beniinj dzeti le tɛ nuuŋ nshɔŋ yi bɛ nuuŋ bɛ sɛɛye busɛɛye.” **37** Mɔɔ nuuŋ nɛɛ si biee bini bichu keti lɛ, tɛ gbɛŋgi baa tɛ yeki bu yawu li bungɔ bu Krai wu tɛ kɔŋgi bee li. **38** Ƴkii nɛɛ bujɔŋ lɛ kwe kɛ ntse, kɛ Ƴwaani benchindaa bɛ la le, kɛ fiana yi nuuŋ bintsii bichu, kɛ biee bi nuuŋ dɛɛni, kɛ bi gii naa bi nuuŋ, kɛ biee bi kemi bungɔ, **39** kɛ bi nuuŋ liwe, kɛ bi nuuŋ lɛŋkwiinj, mɔɔ nuuŋ la fiee fi nuuŋ li kintutu ki biee bi Nyɔ feti bichu le, fimu nuuŋ yɛ lu fi nuuŋ fi gate bee bɛ kɪŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ ki yi kemi li bee li kii Krai Jiso wu Taa wusɛŋ kɛ.

9 Fiee fi ŋgii ni ntiiti dɛɛni fini nuuŋ chɛɛŋ si wi wu Krai. N'yɛŋgi yɛ kɛ. Shɛŋ yɛŋ teendi yɛɛ keti li tsɔŋ yi Fiana yi Waɔŋ li lɛ n'yɛŋgi yɛ kɛ. **2** Fi nuuŋ lɛ ŋkɛmɔɔ nshiinj ŋgɛ bɛ ntɔnye wu mɛɛ yɛ kɛ li shɛŋ yɛɛŋ, **3** kii bɛŋwaanɛŋ bɛ kwɛɛŋ lɛ bɛ tɛɛ bɛ nuuŋ ŋɔŋ mɛ mumkpaŋ. Mbɛɛɔɔ le bee Nyɔ yi lɔɔ mi, mi se ŋgate tɛɛ Krai kii bɛ. **4** Beniinj bani nuuŋ beniinj bɛ Iseleɛ, Nyɔ tɛ dzo bɛ yi fɛ le bɛ ni bɛ nuuŋ bɔɔŋ bee, doonche bɛ bunɔŋa bwee si Nyɔ, ji leh bɛ bɛ, nyɛ benchi bee li tsɔŋ yi bee, yi doonche bɛ si nuuŋ bɛ ni bɛ guundi yi, yi fɛ bɛŋkaache bɛ bɛ. **5** Ɛ beniinj bɛ bɛte tee bɛ bee nuuŋ beniinj bɛ Nyɔ-ɔ bɛ bɛ kii bɛ, Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache tɛ gii ki nuuŋ lɛ ki bɛ si wiwɔŋ bɛ bɛ ki li kii ki beniinj bani-i. Tɛ ni tɛ nyɛɛ mpiaru mfi kwi ma nsinj li Kinsofu kii ki nuuŋ Nyɔ lɛ biee bichu

lewe. Fi nuuŋ lɛ. (aifon g165) **6** Fiee fi Nyɔ tɛ kaache beniinj bɛ Iseleɛ lu nuuŋ fi tɛ ka li yee li kɛ, kife ɛ beniinj bechu bɛ bɛ tɛ bɛ li kii ki Iseleɛ bɛ nuuŋ chɛɛŋ chɛɛŋ beniinj bɛ Iseleɛ kɛ. **7** Se fi nuuŋ yɛ tɛ lɛ ɛ bɔɔŋ bɛ bɛ bɛ li yih yi Abrahaj bechu bɛ nuuŋ bɔɔŋ bee chɛɛŋ chɛɛŋ kɛ. Fi nuuŋ si Nyɔ tɛ tee li Abrahaj-aj lɛ, “Ɛ Adzi wu gii naa bɛ bɔɔŋ bɛ gii bɛ gɛɛ bukoŋ bwo.” **8** Fini doonchi lɛ ɛ bɔɔŋ bɛ Abrahaj bɛ bechu bɛ nuuŋ bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ kɛ. Ɛ bɔɔŋ bɛ Nyɔ tɛ kaache Abrahaj lu bɛ bɛ dzo lɛ ɛ bɔɔŋ bɛ Abrahaj. **9** Nyɔ tɛ gii yi feti ŋkaache wuni yi tee lɛ, “Gii naa ni nuuŋ lɛ mfi lewa, ŋkaari mbe, Saara se kemɛ Ƴwarj wu nyuŋ.” **10** Mɛɛŋ ki ba kɛ fini kwaa kɛ. Fiee si fini tɛ ka tɛ bɛ Lebika wu tɛ bɔɔŋ bee tɛ nuuŋ Adzi kwaa wu tɛ betaa besɛŋ. **11** Mɔɔ fɛ bɛ tɛ mɛɛŋ bɛ se naa bɛ bɛ maŋ yini, yi mɛɛŋ saa ki fɛ kɛ fiee fi dzeɛŋ kɛ fi bifi kɛ, Nyɔ tɛ tee li ni wu bee le, “Wi wu kaŋg gii naa ni nindi li Ƴwarj wu bwi.” Nyɔ tɛ yɔ lɛ le yi doonche le yi tseki wi yi biki li ntsawu wɛ-e. Yi tseki yɛ kii nime chimu chi wi niŋ kɛ. Yi tseki yi biki nuuŋ si yi weki. **13** Fi fieɛ nɛɛ si bɛ tɛ tsee lɛ, “Ntɛ ŋkɔŋgi Yakɔ, mbaane Ɛsau.” **14** Si fi nuuŋ lɛ, nuuŋ tɛ tuu tɛ ni tɛ tiiti le la? Fi se nuuŋ lɛ Nyɔ feti yɛ tsaŋ kɛ ni? Fi nuuŋ yɛ lɛ kɛ! **15** Nyɔ tɛ tee li Mɔɔse lɛ, “Ƴgii naa ŋkɔɔ nshiinj li wi wu ŋkɔŋgisi, ŋkemɛ nshiinj li wi wu ŋkɔŋgisi lɛ ŋkemɛ-ɛ.” **16** Bɛdɛɛni Nyɔ ti tseki yɛ wi biki si wiwɔŋ kɔŋgisi kɛ, kɛ mɔɔ nuuŋ li nime chi wi ni-ij kɛ. Tseki nuuŋ kii fɛ keeti nshiinj li beniinj li. **17** Fini fieɛ nɛɛ si bɛ tɛ tsee lɛ Kɪŋwaati ki Nyɔ-ɔ, Nyɔ yeti li Fɛɔ Mfɔŋ wu Ijip lɛ, “Ntɛ mbiinggi wɛ si Mfɔŋ lɛ kɛ se ndoonche bungɔ bweŋ li yi ya, beniinj gɛɛŋ bɛ bukoŋ bweŋ li kikoo ki nshe kichu.” **18** Fini se doonchi lɛ Nyɔ keeti nshiinj li wi wu yi kɔŋgisi-i, yi nyɛɛ kikoo ki tɛɛmɛ li wi wu yi kɔŋgisi lɛ ni tɛɛmi kikoo. **19** Wi wumu nuuŋ nɛɛ bii li mi laa, “Ɛ fi nuuŋ lɛ, Nyɔ se tuu yi gundi beniinj kii la? Wi wu nuuŋ faŋg fiee fi Nyɔ kɔŋgisi lɛ fi nuuŋ, ɛ noo?” **20** Ɔ nuuŋ noo ɔ nuuŋ ɔ ni ɔ meki biee bɛ Nyɔ? Nuuŋ wi ma fiee fi kaari fi bii li wu laa, “Ɔ ma mi ni kii la lɛ ni?” **21** Wi wu mɛɛ shɔŋ kemi bungɔ lɛ chime-ɛ lewe bu nuuŋ dzɔɔ kikeɛnɛ kimumkpaŋ ki chime chilu ma biee lu chichi chichi, fimu ni fi kemi bufe bu shaŋg fimu kemi bufe bu lɔɔlɔɔ. **22** Fi fieɛ nɛɛ lɛ si Nyɔ feti. Yi tɛ gii yi weki lɛ yi doonche shɛŋ yɛɛ yi fuuti li beniinj li, yi tuu yi fɛ beniinj se kɛɛ bungɔ bu yi-i. Se nuuŋ lɛ yi tɛ gbɛɛŋ yi kaŋ shɛŋ bɛ beniinj bɛ tɛ feti shɛŋ fuuti yi bɛ bɛ, mɔɔ nuuŋ si fi tɛ

nuunɔ le gii lɛɛshɛ be le. **23** Yi tɛ fɛ lɛ dɛɛni le yi doonche bunɔɔa bu yi-i bu nge bu nuunɔ li beniinɔ be keeti nshiinɔ li bee. Beniinɔ bani nuunɔ be tɛ nache kitunɔ mɛɛnɔ lindɛɛri le be gii be naa be kɛmɛ bunɔɔa bulu. **24** Ɛ bee kibɛɛ be nuunɔ beniinɔ belu be wu teenɔ. Nuunɔ yɛ Bejuu kwaɛ kɛ. Beniinɔ be nuunɔ yɛ Bejuu kɛ baa fɛ tɛ. **25** Ɛ nɛɛ fi fi Nyo tɛ tee le Kijwaati ki ntomfɔɔn we wu Hosia le, “Beniinɔ be nuunɔ yɛ beniinɔ beɔn kɛ, ngii ni nteenyi be le, ‘Beniinɔ beɔn.’ Be ntɛ mbuu nkɔngisi yɛ be kɛ, ni nteenyi be le, ‘Shɛn yɛn.’” **26** “Ɛ fɛ kintisii keni-i ki yi yi Nyo tɛ tiiti li beniinɔ belu le, ‘Nɛ nuunɔ yɛ beniinɔ beɔn kɛ,’ be gii be ni be nteenyi be le, ‘Bɔɔn be Nyo yi nuunɔ lu-u.’” **27** Ɛsaya ntomfɔɔn wu Nyo tɛ gii dii tɛ kii beniinɔ be Iseleɛ tiiti le, “Nɛɛ si beniinɔ be Iseleɛ tɛ yɔn si mfwe mɛ li ngeme yi dzɔɔ li ni, be gii be naa be soo be nɛɛ niinɔ kwaɛ. **28** Fi fieɛ le Nyo gii naa yi dza yi taa yi lɔn nge li kikoo ki nshɛ mfwaɛ mumkpaɔn yi mɛeshi fieɛ fichu.” **29** Ɛ wu wu Ɛsaya tɛ saa kweenɔ le, “Tɛ gii nuunɔ yɛ le Taa Nyo yi kɛmi Bunga Buchu bache bɔɔn li kini kisɛnɔ nsinɔ, bee nuunɔ yi lɛɛshɛ bee si kitorɔ ki Sɔdɔnɔ, mɔɔ ki Gɔmɔra.” **30** Si fi nuunɔ le, nuunɔ tɛ tuu tɛ tee le la? Nuunɔ tɛ tee le beniinɔ be nuunɔ yɛ Bejuu kɛ be tɛ mɛɛnɔ ki mɔnche kɛ le be nuunɔ tsaɔn le Nyo lii kɛ baa dɛɛni tsaɔn le Nyo lii kii shɛn yibe gɛɛ li yi-i. **31** Se nuunɔ le, beniinɔ be Iseleɛ be tɛ gwenini le be nuunɔ tsaɔn le Nyo lii biki dze yi benchi weki lejinɔ lelu, be ti mɛɛnɔ ki nuunɔ kɛ tsaɔn le yi-i lii kɛ. **32** Tɛ nuunɔ kii la? Tɛ nuunɔ kife be tɛ gwenini yɛ le be bieɛ dze yi nuunɔ be gɛɛ shɛn li Nyo-ɔ kɛ. Be biki nuunɔ dze yi nime. Be fɛ le be kɔtɛ li tɛtɛ chi beniinɔ kɔtini li chi-i. **33** Tɛtɛ chini nuunɔ chi be tɛɛ kii chi le, “Biche yɛɛn nɛ nɛnɔ, ngikɔɔ tɛtɛ li kitorɔ ki Sayɔɔnɔ, nuunɔ tɛtɛ chi beniinɔ gii be ni be kɔtini li chi-i. Kimbaɔn ki gii ki ni ki feti beniinɔ weyi. Se nuunɔ le, ɛ wi gɛɛ shɛn li wuu, mwe tɛ tuu le nuunɔ be buya kɛ.”

10 Beɔnwaanɛnɔ, fieɛ fi n'weki be shɛn yɛn chi, mɔɔ nleke weɔn li Nyo-ɔ, nuunɔ le beniinɔ beɔn be Iseleɛ bani naa be bɔnɛ. **2** Fieɛ fi ngkii, fi nuunɔ ntee nuunɔ le, be kɛmi ngeɛn weseɛn li Nyo-ɔ. Se nuunɔ le be kii yɛ dze yi shaan yi nuunɔ be bieɛ yi le kɛ. **3** Si be kii yɛ dze yi Nyo dzeti le beniinɔ baa tsaɔn le yi-i lii kɛ le, be se tuu baa be gwenini le be fɛ yibe yi dze, be mɛɛnɔ baa ki nye kɛ yih yibe le be bieɛ yini dze yi Nyo dzeti le wi we tsaɔn le yi-i lii kɛ. **4** Si Krai tɛ be le, dze yi

benchi yi beniinɔ tɛ biki le be se nuunɔ tsaɔn le Nyo lii yini tɛ ma, fi se fieɛ dɛɛni le numu tsaɔn le Nyo lii nuunɔ le ɔ gɛɛ shɛn li Krai li. **5** Mɔɔse tɛ tɛɛ kii dze yi nuunɔ tsaɔn le Nyo lii yi biki nuunɔ benchi le, “Wi wu feti si benchi weki gii ni tsiinɔ kife kichɔɔ benchi belu.” **6** Se nuunɔ le, fi fieɛ le wi ti nuunɔ tsaɔn le Nyo lii biki shɛn yi wu gɛɛ li yi-i nuunɔ ɛ be tɛɛ le, “ɔ bii kɛ li shɛn ya-a laa ɛ noo wu gii yɛɛ liboo le kɛ?” (Fi nuunɔ nuunɔ laa ɛ noo wu gii yɛɛ se bɔɔ be Krai le.) **7** Kɛ le, “ɔ bii kɛ laa ɛ noo wu bɔɔ li kweenɔ wu beɔku-u le?” (Fi nuunɔ nuunɔ laa ɛ noo wu gii bɔɔ li kweenɔ wu beɔku-u se yɛɛ be Krai le.) (Abyssos **g12**) **8** Se nuunɔ le, fi tiiti le la? Fi tiiti le, “Jɛ yi Nyo yɛ nɛɛ liwe-ɛ lichinɔ. Yi nuunɔ li kimfime ko, mɔɔ li shɛn ya-a.” Ɛ yi yi tɛ fenjisi kii ngeɛwu shɛn li Krai. **9** ɔ tee be kimfime ko le Jiso nuunɔ Taa, ɔ beɔn be shɛn ya le Nyo tɛ buu wu li kwe-e, ɔ bɔnɛ. **10** Fi nuunɔ le wiwonɔ beenchi nuunɔ be shɛn yee, Nyo se dzɔ wu le nuunɔ yɛ be findzɔn kɛ. Ɛ wi tee be kimfime kɛ, kɛ Nyo soo yɛ wu. **11** Kijwaati ki Nyo-ɔ tiiti le, “Wi wu beɔn li yi-i nuunɔ tɛ naa kɛmɛ buya kɛ.” **12** Nɛ kɛ le chichi chichi nuunɔ yɛ lu li wi wu Juu be wi wu nuunɔ yɛ wi wu Juu kɛ. Taa wu nuunɔ Tɛ beniinɔ bechu nuunɔ nɛɛ mumkpaɔn. Ti shiinɔ nɛɛ gwiinɔ tsaɔn yee nyɛɛ bulofu li wi kwikwi wu dii li wuu. **13** Fi nuunɔ si be tɛ tɛɛ le Kijwaati ki Nyo-ɔ le, “Wi kwikwi wu dii teenyi bukoonɔ bu Taa le, gii soo wu.” **14** Se nuunɔ le beniinɔ nuunɔ be geɛn be se ni be dii be teenyi wu ngewu shɛn li wuu nsinɔ? Nuunɔ be geɛn be se gɛɛ shɛn li wu fuki fɛ be saa be woo kii wu nsinɔ? Be nuunɔ be geɛn be se woo Wi wu Ntiife mɛɛnɔ ki tee kɛ be kɛ. **15** Nuunɔ beniinɔ geɛn be se geɛn be ni be fenjisi fuki fɛ be toɔn be nsinɔ? Fi fieɛ ɛ be tɛɛ le, “Bikaa bi beniinɔ be ti beɛ be ntonɔ wu dzeɛnɔ le, nuunɔ buɔnɔ nge.” **16** Se nuunɔ le, ɛ beniinɔ be Iseleɛ bechu be beɔn baa ntonɔ wu dzeɛnɔ wuni kɛ. Ɛ nɛɛ le si kijwaati ki ntomfɔɔn wu Ɛsaya tɛ tiiti le, “Taa, ɛ noo wu se beɔn ntonɔ wu tɛ tiifi?” **17** Be dɛɛni, ngeɛwu shɛn dzeti nuunɔ li fieɛ fi wi woo kii kraii. Fieɛ fi wi woo se dzeti li fi-i be tiifi wu kii Krai. **18** Nse ntuu mbiiti laa be ti mɛɛnɔ ki woo kɛ le? Be cheɛnɔ be tɛ woo. Kijwaati ki Nyo-ɔ tiiti kɛ kii bieɛ bi Nyo tɛ toɔn le, “Jɛ yibe geɛn yɛ yi bo li kikoo ki nshɛ-ɛ kichu, n'yɔru wube geɛnɔ wu bo li boo yi nshɛ-ɛ chichi.” **19** Nse ntuu mbiiti laa fi nuunɔ le beniinɔ be Iseleɛ tɛ mɛɛnɔ ki woo kɛ buɔnɔ kɛ ni? Mɔɔse tɛ saa kweenɔ le Nyo tiiti yɛ le, “Ngii mfe le kimi ni ki fuumi beɔn be kintutu

ki beniinj be yee le, mfe te le shéng ni yi tonyi beŋ be kitonj ki beniinj be nuuŋ bibere.” 20 Esaya tuu ya ncheni nsinj le Nyɔ tiiti ye le, “Beniinj be ti mæŋ ki goŋŋ ke mi ke be ɣeŋ baa mi. Mi nse ndoonchɔɔ yi yeŋ li beniinj be ti mæŋ ki bii ke mi ke.” 21 Se nuuŋ le kii beniinj be Iselee Nyɔ tɛ tee le, “Jo chi ntuu nuuŋ nekisi tsan yeŋ le mfi beniinj, se nuuŋ le be tæmi bikoo be giingji yibe yi dzé.”

11 Nse mbiiti laa Nyɔ tɛ faaŋ beniinj bee bufaŋu le? Fi nuuŋ ye le ke! Mi kibee nuuŋ wi wu Iselee. Nuuŋ ɣwaŋ wu li kini ki Abraham, mi mbo li kitonj ki Benjamin. 2 Nyɔ mæŋ ye ki faaŋ ke beniinj bee bufaŋu be tɛ tsaa mæŋ lindeeri ke. Ne kii nɛe fiee fi Kirwaati ki Nyɔ-ɔ tiiti kii Elaja si tɛ dii li Nyɔ-ɔ kii fiee fi beniinj be Iselee tɛ feti ni? 3 Tɛ dii tiiti li Nyɔ-ɔ le, “Taa, be woye baa bentomfɔŋ bo, be shaanshe ntántaa ya yi muntofi. She nɛe mi kwaa, be se biki baa mi tɛ le be mæshi.” 4 Tɛ de nɛe le, Nyɔ se tuu li wuu le la? Yi tɛ tuu li wu-u le, “Mi ɣkiroɔ beniinj be nuuŋ beŋ be nuuŋ benchuki mfomenyaan, be ti mæŋ ki tonj ke núŋ li nyɔ yi be teenyi le Baal yee li limfwe le be lɛke fe ke.” 5 Nɛe le si fi fiee li mfi wu dæeni wuni. Beniinj bamu baa nɛe lu Iselee niinj be she be nuuŋ be Nyɔ. Bani nuuŋ be yi tsaa kii shéŋ yee yi dzeŋ li bee. 6 E fi nuuŋ le tɛ tsaa kii shéŋ yee yi dzeŋ, ke nuuŋ ye kii nime chimu chi be fe ke. E fi nuuŋ kii nime chimu chi be fe, ke bee fi nuuŋ ye le e kii shéŋ yee yi dzeŋ ke. 7 Fiee fi ntiiti nuuŋ le la? Fi nuuŋ le beniinj be Iselee ɣge tɛ ɣgwenini le be nuuŋ tsaan le Nyɔ lii ti mæŋ ki nuuŋ ke si be tɛ wɛki ke. Tɛ nuuŋ beniinj be Nyɔ tɛ tsaa be tɛ tuu be keme dze le be nuuŋ tsaan le yi-i lii. Se nuuŋ le, Nyɔ tɛ fe shéŋ yi bamu tɛmi yi ba nɛe le. 8 Fini nuuŋ si be tɛ tsɛe le, “Nyɔ tɛ fe be, be to fi-i, lii yibe tɛ tuu le yi ni yi ɣingji biee ke, bintoŋ bi bee tɛ woo biee ke. Be se ba le nsiinj be bo beŋ.” 9 Daafi tɛ kweeŋ tɛ le, “Nyɔ fe biee bije bi be jii be wuki bujɔŋ bi liinj be si mungeete, bi tuu bi kɔɔ be si bintasi. Bi to fiee fi nuuŋ fi bache be, be weye, ni nuuŋ kinsomfu ki biŋge bi bee. 10 Nyɔ fe lii yibe jinj le be tuu ke le be ɣeŋ ke. Yi fe tɛ dzáa yibe guuŋ yi ba le.” 11 Nse ntuu mbiiti laa fi nuuŋ le beniinj be Iselee tɛ kɔte le le be we be ba fɛkwiinj ni? Fi nuuŋ ye le ke. Bibifi bi bee tɛ tuu bi be nuuŋ be kinsofu li beniinj be nuuŋ ye be Iselee ke, ke se beniinj be Iselee ni be fuumi bimi. 12 Fi fiee le bibifi bi be tɛ fe tɛ be

nuuŋ be bulofu li nshe-e, ɣ'we wu be tɛ weye be nuuŋ be bulofu li beniinj be tɛ nuuŋ ye be Iselee ke. E nuuŋ le ke bulofu bu gii bu nuuŋ mfi wu beniinj be Iselee bechu beŋ li Krai gii naa bu yaŋ buyanu. 13 ɣ'wekɔɔ le ntee dæeni nuuŋ li beŋ beniinj be nuuŋ ye be Iselee ke. Si mi ɣ'we nnuuŋ ɣwane ntɔŋ wu Jiso li beniinj be nuuŋ ye be Iselee ke, nse ntuuɔ ndzeti nime cheŋ chini le e fiee fi noŋa. 14 Mi mfeɔ le le nse mfe Bejuu beŋ ni be fuumi bimi, fe fi koŋ li bee, be bamu se bo lu. 15 E fi nuuŋ le Nyɔ tɛ faaŋ beniinj be Iselee, fini fe beniinj bamu li nshe yini-i se to fiee fimumkpaŋ be Nyɔ, ke mfi wu yi kaari yi fi beniinj be Iselee, fi se nuuŋ niŋ? Fi gii fi nuuŋ si mfi wu wi wu kwi kaari wu bo li kwe-e. 16 E wi saa wu kpa buneeŋ bu ɣkosi wu nye li Nyɔ-ɔ, ke buneeŋ bulu buchu bwɛe bu Nyɔ-ɔ. E geŋ ye kiti nuuŋ yi Nyɔ, ke yéŋe yi kiti kilu yee tɛ yi Nyɔ. 17 Se nuuŋ le, fi fiee si be lɔote yeŋe yi kiti kimu ki Oli-if ki be tɛ tɔye be loŋ, be geŋ be dzɔ beŋ ne nuuŋ yéŋe yi kiti ki Oli-if ki li kɔ be lɔote be ba li kiti ki be tɛ tɔye kee, be ba li yeŋe yilu le se ne ni ne fi-i dzɔɔ li kiti kee li, 18 bedæeni ne kɛmi ye le ne ni ne juti ɣkondi be yéŋe yilu ke. E ne juti ɣkondi le ne kee le ne baa nuuŋ yéŋe. Ne nuuŋ ye geŋ yi teendi kiti kilu ke. E geŋ yilu yi feti ne se nuuŋ lu. 19 Wi wumu nuuŋ dza ni tiiti le, “Ke be tɛ lɔote yéŋe yilu le be ba mi li kiti kilu.” 20 E cheŋ. Be tɛ lɔote be loŋ kife yi tɛ kɛmi ye kimbeenche-e ke. Ne baa fe ne tæmi kii shéŋ yi ne geɛ li Krai li. Nɛe le, kiinj ne ni ne tsakisi yi ke. Ne nuuŋ yeŋe be chene. 21 Ne kee le gii le Nyɔ ni yi mæŋ ki kɔɔ ke nshiinj be yéŋe yi kiti ki be tɛ yi-i kee ke, ke be nuuŋ tɛ kɔɔ tɛ nshiinj be beŋ ke. 22 Biche yeŋe ne ɣeŋ le Nyɔ kɛmi shéŋ yi dzeŋ ɣge yi tuu yi kɛmi tɛ shéŋ yi lochi. Yi ti lochi be beniinj be we, se nuuŋ le doonchi shéŋ yi dzeŋ li be-eŋ fe ne ba ne biki dze ye. E foo le nsinj, ke be gii naa be loŋye tɛ beŋ bu loŋye. 23 Li beniinj be Iselee, e nuuŋ le be fiiki be geɛ shéŋ li Krai, Nyɔ kaari yi dzɔɔ be yi ba li kiti kee, kife e fiee fi Nyɔ kɛmi buŋga le yi fe. 24 Ne kee yeŋe le, ne baa yéŋe yi be lɔoche li kiti ki Oli-if ki kuu nuuŋ li kiko-ɔ, be be ba li ki be tɔye-e, nuuŋ ye fiee fi kɛmi le fi nuuŋ le ke, e nuuŋ le, se nuuŋ be kaari be dzɔɔ yéŋe yi kiti ki be tɔye yi be tɛ lɔoche be kaari be tuu li kiti kilu yaa le ni? 25 Beŋwaanɛŋ, ɣ'wekɔɔ le ne kee cheŋ wu nuuŋ le munyiikɔɔ li, le kiinj ne ni dza ne ni ne tsakisi yi ke. Fi nuuŋ le kikoo ki tæme be kee li beniinj bamu be Iselee tɛ. Be se

12 Berjwaanəŋ, si Nyɔ doonche yɛ nshiŋ li bee li lɛ, ŋkutɔɔ bɔ lɛ nɛ nyɛ yi yinɛ li Nyɔ-ɔ si bieɛ bi muntofi-i bi yorŋ. Bi ni bi wuuti bi Nyɔ berj bi. Fini nuuŋ dze yi shaar li be-ɛŋ lɛ nɛ ni nɛ guundi Nyɔ lɛ. **2** Kiŋ nɛ ni nɛ biki bieɛ bi bɛniŋ bɛ li nshe-ɛ yini feti kɛ. Gɛɛ yɛɛŋ bɛmbɛɛche bɛ fɛŋ bɛ Nyɔ nyɛɛ bɛniŋ bɛ ni bɛ fikisi berj, nɛ se ni nɛ ŋiŋgi bieɛ lɛ dze yi fie-ɛŋ. ɛ nɛ feti lɛ, nɛ se kɛɛ ntawu lɛ lenti nɛ kɛɛ fieɛ fi Nyɔ kɔŋgisi, fi nuuŋ fi dzeɛŋ, ɛ Nyɔ berj, fi dzoɔŋ fɛ yi-i fi gɛɛŋ fi mɛɛshi. (aiɔn g165) **3** Mi si wi wu Nyɔ doonche shɛy yi dzeɛŋ li wu-u, ŋ'wekɔɔ lɛ ntee li berj bɛchu-u lɛ, kiŋ wi ni beechi li yi yee li lɛ wɛ fieɛ fimu yeki fieɛ fi

146

bu yeki berɛ kɛ. Nɛ yeki yɛɛɛ bibifi buyawu bɛ bɛɛ bi dzeɛɛ.

13 Wi kwikwi kemi le ni wuki li beniin bɛ kemi bunga bu nchi-i, kɛɛ bunga nuuɲ yɛ lu fuki bu dza fɛ Nyɔ-ɔ nsɪɲ kɛ. Bɛ bɛ kemi bunga bu nchi-i baa nuuɲ ɛ Nyɔ yi tɛ gɛɛ bɛ. **2** Fi se fieɛ le ɛ wi doonchi kikoo ki tɛɛmɛ li beniin bɛ kemi bunga bu nchi-i, kɛ mwe doonchɔɔ nuuɲ li beniin bɛ Nyɔ gɛɛ li. Beniin bɛ doonchi kikoo ki tɛɛmɛ teenyi nuuɲ nsa fɛ bɛ fa. **3** Nɛ kɛɛ le beniin bɛ seki kwɛɛɛ baa, beniin bɛ kemi kingɛ ki dzeɛɛ ti chendi yɛ bɛ kɛ. ɛ nɛɛ bɛ kemi kingɛ ki bifi bɛ ti chendi bɛ. ɔ wɛki le ɔ ni ɔ nuuɲ ɔ tɛ chɛɲ wi wu kemi bunga bu nchi-i kɛ, ɔ feti nuuɲ bɛɛ bi dzeɛɛ, se tuu ni piɛti wɛ. **4** Wi wu seki beniin nindi nuuɲ li Nyɔ-ɔ le beniin ni bɛ tsiin bujɔɲ. Se nuuɲ le, ɔ dza ɔ feti fieɛ fi bifi, ɔ chendi wu, kɛɛ bunga bu bɛ nyɛ li wuu le lii beniin li nɲɛ nuuɲ yɛ bu yɛɛ kɛ. ɛ wi wu nime wu Nyɔ, nuuɲ wu wu Nyɔ tɛ gɛɛ le ni doonchi shɛɲ yi Nyɔ yi fuuti le ni bɛɛ bɛ nɲɛ li beniin bɛ feti bɛɛ bibifi-i. **5** Bɛdɛɛni, nɛ kemi le nɛ ni nɛ wuki li beniin bɛ seki kwɛɛɛ li, kɛɛ le nɛ chendi baa nɲɛ kwaa kɛ, nɛ feti yɛɛɛ le kii shɛɲ yɛɛ ni yi seki berɛ. **6** Fieɛ fieɛ fi fɛ nɛ se suuti kiɲwaati, kɛɛ beniin bɛ kemi bunga bu nchi-i nindi nuuɲ li Nyɔ-ɔ, bɛ se nyɛɛ mfi wube kwikwi li nime chil-u. **7** Nɛ nyɛɛ yɛɛɛ fieɛ fichu fi nɛ kemi le nɛ nyɛ li wi kwikwi. ɛ nuuɲ kiɲwaati ki bɛɛ bi nɛ kemi le nɛ soo, nɛ soo. ɛ nuuɲ le nɛ soɔɲ fieɛ fi nɛ kemi le nɛ soɔɲ, nɛ soɔɲ. ɛ nuuɲ wi wu nɛ kemi le nɛ ni nɛ chendi, nɛ chendi. ɛ nuuɲ wi wu nɛ kemi le nɛ ni nɛ guundi, nɛ guundi mwe. **8** Kiin wi ni ni kemi fiɔɔ bɛ wi wumu fuki fiɔɔ yi nuuɲ kiɲkɔɲgɛɛ nsɪɲ kɛ. Nɛ kɛɛ le, ɛ wi kɔɲgisi wi wumu, kɛ wu gɛɛɔ benchi bechu. **9** Bɛ nchi bɛ Nyɔ-ɔ bɛ tiiti le, “ɔ la kɛ kwɛɛ wi, kɛ nyume wi kɛ ɔ wo kɛ wi kɛ ɔ yi kɛ bɛɛ kɛ ɔ ndzɛɲ kɛ fieɛ fi wi-i kɛ,” mɔɔ nuuɲ nchi wu la le, bɛ taashe baa li nchi wu tiiti le, “ɔ kɔɲgisi wi wu nuuɲ li wɛ-ɛ lichɪɲ sɔɔ kɔɲgisi yi ya.” **10** ɛ wi kɔɲgisi wi wumu bɛ chɛɲ, tɛ tuu le fɛ fieɛ fi bifi bɛ wu kɛ. Nɛɛ le, ɛ wi kɔɲgisi wi wumu, kɛ wu gɛɛɔ benchi bani bechu kituɲ. **11** Nɛ feti bɛɛ bini ni nɛ kii si mfi wɛ dɛɛni. Mfi kɔchɔɔ li bɛ-ɛɲ le nɛ kaɲgi kituɲ. Nɛ kaɲgi kɛɛ mfi wu kinsofu wɛ tsekɛtɛkɛ yeki si wu tɛ shiɲ wu nuuɲ fɛ tɛ tɛ gɛɛ shɛɲ li Jiso Krai. **12** Butuu mɛɛ bwɛɛ bu giɲgi, lekuuɲ se wuuti laa le bɛɛ. Tɛ too kingɛ ki beniin bɛ nuuɲ li kijibɛ-ɛ tɛ dzɔɔ

nuuɲ kingɛ ki beniin bɛ nuuɲ li kiɲ'wofu si bɛɛ bi dzi-ɲ bi ni bi baɲgi bɛɛ. **13** Tɛ ni tɛ tsiin ntɛɛ wu shaɲ si beniin bɛ dɛɲgi fɛnshaɲ. Kiin nɛ ni nɛ giɲgi fɛ bintsii li nɛ feti si bwɔ kɛ. Kiin nɛ ni nɛ wundi mbiin mɛ keeti berɛ kɛ. Kiin nɛ ni nɛ tsiin ntɛɛ wu nyɛɲ yi bukwɛɛ mɔɔ ntɛɛ wu bukwɛɛ kɛ. Kiin nɛ ni nɛ tsuki ntsoɔɲ kɛ, nɛ tuu nɛ yɛɛti shɛɲ kɛ. **14** Dzɔɔ yɛɛɛ nuuɲ ntɛɛ wu Taa Jiso Krai li yi yi nɛ. Kiin nɛ ni nyɛ mɔɔ dze li nyɲɲ yi bwɪɲ le nɛ ni nɛ feti bɛɛ bibifi bi yi kɔɲgisi yɛ kɛ.

14 Nɛ fii beniin bɛ yi weeti bɛ li kimbeɛnɛ kɛ bɛɛ le bɛ-ɛɲ lenti. Kiin nɛ ni nɛ seki wumu wu beɛnchi li fieɛ fi beniin bechu beɛnchi yɛ le fi fieɛ tsaɲɲ kɛ. **2** Wi wumu beɛnchi le nuuɲ ji fieɛ fichu. Se nuuɲ le wi wumu wu kimbeɛnɛ kee nuuɲ wɛɛ jii fieɛ nuuɲ mbási yi kɛfɛ. **3** Kiin wi wu jii fieɛ fichu ni nyamisi wi wu jii yɛ fi kɛ. Se wi wu jii yɛ fieɛ fichu kɛ, tuu ni seki tɛ sondini nsa wu wi wu jii kɛ. Kɛɛ bɛ bechu Nyɔ fi yɛ bɛ. **4** ɛ wɛ noo wu seki wi wu nime wu wi wumu? ɛ tɛ kikoo wɛ wu kemi le nɲɛ laa nɲani wu nime lemɔɔ bujɔɲ mɔɔ wiɔɔ bu wɛ le. Gii lɛɲ wɛ, kɛɛ Taa gii leeki wu wɛ se lɛɲ bujɔɲ. **5** Wi wumu nuuɲ tɛ lu wu dzɛti le jo yimi nuuɲ nyɔɲa. Se wi wumu dzɛti fieɛ le jo chichi nuuɲ nɛɛ yɛɛɛ. Fieɛ fi nuuɲ lu, nuuɲ nɛɛ le wi kwi ni lemi li fieɛ fieɛ fi kii bujɔɲ li mbeɛɛ wɛ le ɛ fishaɲ. **6** Wi wu dzɛti le jobɛ chimu nuuɲ chi nɔɲa feti le le ni nyɛɛ nɲɔɲu li Taa li. Wi wu jii fieɛ fichu se jii tɛ le le ni nyɛɛ nɲɔɲu li Taa li, si feti le tuu nyɛɛ kiɲɔɔni li Nyɔ-ɔ. Wi wu nyamisi le jii yɛ fieɛ fichu nyamisi nɛɛ tɛ le nyɛ nɲɔɲu li Taa li, si feti le nyɛɛ kiɲɔɔni li Nyɔ-ɔ. **7** Tɛ ni tɛ kii le ɛ wi nuuɲ lu, kɛ ɛ wu wu kemi yi yɛɛ kɛ. ɛ wu kwi, ɛ wu wu kemi yi yɛɛ kɛ. **8** ɛ tɛ nuuɲ lu, kɛ tɛ baa nɛɛ bɛ Taa, ɛ tɛ kwiye, kɛ tɛ baa nɛɛ bɛ Taa. Bɛdɛɛni, mɔɔ tɛ nuuɲ lu, mɔɔ nuuɲ le tɛ kwi, kɛ ɛ Taa wu kemi bɛɛ. **9** Fieɛ fieɛ fi Krai tɛ kwi kaari bo li kwe-e tuu nuuɲ lu. Tɛ fɛ le se ni nuuɲ Taa wu beniin bechu bɛ mɛɛɲ lu bɛ bɛ tɛ kwiye. **10** Bɛdɛɛni, ɛ kii la fi ɔ seki nɲaana ɔ tuu ɔ sondini nsa wɛ bu sondine? Nuuɲ tɛ kii la fi ɔ nyamisi nɲaana? Nɛ kɛɛ le bɛɛ bechu naa lemi limfwɛ li Nyɔ-ɔ yi se saa bɛɛ. **11** Fieɛ fieɛ fi bɛ tɛ tɛɛ le, “Mi wu Taa ntiitɔɔ le, si nuuɲ lu le, wi kwikwi gii toɲ nún li mi-i lii, se wi kwikwi yɔ bɛ kimfime kee le nnuuɲ Nyɔ.” **12** Fi se tuu fi nuuɲ le wi mumkpaɲ mumkpaɲ li bɛɛ kemi le naa lɛɲ le Nyɔ lii ku si kingɛ kee tɛ nuuɲ.

13 Bedeeni, kiinj te ni te seki wi maa le wi tuu ni sondini nsa bu sondine ke. Fiee fi te kemi le te ni te feti nuuj le e te feti fiee, te njingi le kiinj te ni fe fiee fi gwaana nuuj kote lu we buwe ke. 14 Mgbengzoo nee nkii, se mbeenchi si wi wu Taa Jiso le fiee fije fimu nuuj ye lu fi nuuj fi fi numu waanj nsij ke. Se nuuj le, e wi wumu dza tuu njingi le fiee fije fimu nuuj ye lu fi wuuti ke, ke fi fiee nee le nuuj li mwe-e. 15 Oo jii fiee fi bifisi sheny yi gwaana, ke o doonchi ye kinkongise li wuu ke. Kiinj o ni gee fiee fi o jii le fi fe gwaana wu Krai te kwi kii wu, bee bubefu ke. 16 Bedeeni, kiinj o ni gee fiee fi dzeenj fi o feti dza fi to fi beniiij yeti le e fiee fi bifi ke. 17 Ne ni ne kii le bumfong bu Nyo-o nuuj ye kii biee bije be biee bi wona ke. Bu nuuj nuuj fiee fi nuuj le o keme ntse wu tsaanj be wu mbeengii maa le o keme kinetene ki dzeti fe Fiana yi Waanj li. 18 E wi nindi li Krai li le yee dze, ke Nyo gii yi ni yi wuki bujong be wu, beniiij se ni be pieti te wu. 19 Te tuu te ni te biki biee bi bee nuuj be mbeengii maa bi fii bee bi kurisi wi bee wi. 20 Kiinj ne ni ne bifisi nime chi Nyo-o kii biee bije ke. E cheenj le biee bije bichu wuuti laa, se nuuj le o jii fiee fi nuuj fi fe wumu we buwe, ke o feo nuuj fiee fi bifi. 21 E fiee fi dzeenj le o faanj nje nyanj, ke le o faanj gwonu mbiinj, ke le o fe maa nuuj fi la fi gwaana nuuj te we buwe ke. 22 E sheny ya yoo gee li Nyo-o bej li fiee fimu, o fe fi, nee Nyo bej befe ne kii fi. Kinetene ki nonga nuuj li wi wu mbeeche we nuuj ye le ni seki yi yee ke, kife kiio le fetoo fiee fi njingi le fi fiee tsaanj. 23 Se nuuj le, wi wu jii fiee meringi li sheny yee li we li nge-e kitunj, kife fetoo fiee nuuj fi sheny yee yi wu gee li Nyo-o beenchi ye li fii ke. Ne ni ne kii le fiee fichu fi wi feti fuki fe sheny yee yi wu gee li Nyo-o bej sij, ke bubiee.

15 Bee te teemi li kimbeenche-e kemi le te ni te kendi sheny be gwewe wu beniiij be nuuj wee weyi li kimbeenche kibee. Kiinj te ni te feti fiee fi yi nuuj yi dzooj bee kwaa ke. 2 Wi mumkpanj mumkpanj li bee kemi le gwene le ni feti nuuj fiee fi dzeenj li gwaani, le fi ni fi fii wu le kimbeenche kee ni ki kuu. 3 Ne kee te le Jiso Krai kibee te feti ye biee bi yi nuuj yi ni yi dzeenj nee nuuj wu ke. Te gii feti fiee fi keti si be te tsee le Kijwaati ki Nyo-o le, “Benggaashe be beniiij gaashe we lu be to baa li yi yeej.” 4 Te kii le biee bichu bi be te tsee le Kijwaati ki Nyo-o ki nkosi te nuuj le bi tifi bee, le ke bi se fe te ni te

lemi te teemi, sheny yisej ni yi yuusi, te se bichi limfwe li fiee fi te gii naa te keme-e. 5 Nlekoo le Nyo yi feti beniiij lemi be teemi yi tuu yi feti sheny yi beniiij yuusi, yi fe ne ni ne tsiinj li fiee fimumkpa-anj bej be beniiij bechu be biki Krai Jiso, 6 le ke li kimbancha-e, ne ni ne yoonchi Nyo maa Baa wu Taa wusej wu Jiso Krai li fiko fimumkpa-anj. 7 Ne fii yeej wi kwikwi nee si Krai te fi bej le, n'yoonche se geej li Nyo-o. 8 Ntee li be-enj le Krai te dzo yi yee si wi wu nime li Bejuu li le doonche li bee le Nyo ti tiiti cheenj. Te fe le le ke se tsoj benkaache be Nyo te nye li bete tee be bee. 9 Te tuu fe le le ke beniiij be nuuj ye Bejuu ke, yongji te Nyo kii nshiiij yi Nyo kemi li bee. Fini nuuj si be te tsee le, “Si fi nuuj ni, ngii ni n'yoochi we lenti le beniiij be nuuj ye Bejuu ke. Ngii ni n'yuuti n'yokisi bukoonj bwo.” 10 Fi tuu fi nuuj e be tsee le, “Bej be nuuj ye Bejuu ke, ne neki yeej be beniiij be Nyo-o.” 11 Fi tuu fi nuuj te e be tsee le, “Beniiij be nuuj ye Bejuu ke, ne yoonchi yeej Taa. Bitonj bichu, ne yoonchi yeej Taa.” 12 Esaya te tuu tee te le, “Biechi yimi gii yi saji li kini ki Jeesi. Nuuj wi wu gii bo ni seki bitonj bi beniiij be nuuj ye Bejuu ke. E li wuu li beniiij be nuuj ye Bejuu ke gii be gee bufii bubee.” 13 Nlekoo le Nyo yi te bichi limfwe li yi-i, yiiki sheny yine be kinetene kichu maa mbeengii si ne gee sheny li yi-i le. Ne bichi yeej nee te nuuj limfwe mfi kwi li fiee fi ne gii ne keme-e, li bunga bu Fiana yi Waanj li. 14 Benjwaanaj, mi kibee nkii bujong le ne gbengji baa ne kemi kinge ki dzeenj nge, ne yise baa be bufii, ne kii te ntiife yih yine. 15 Se nuuj le, li biee bimbi bi mi ntsee li, mi mbosoo yi le ntache butache li be-enj. Mi mfe le le nkimi bej bukiime, nuuj kii mfi wu Nyo nye li mi-i, 16 le ni nnuuj wi wu nime wu Krai Jiso li beniiij be nuuj ye Bejuu ke. Mfetoo nime chini si te muntofi. Nime chini nuuj le ni mfenjisi ntonj wu dzeenj wu Nyo, ke beniiij be nuuj ye Bejuu ke ni be nuuj si fintofi fi Nyo bej li fi-i, be Fiana yi Waanj nache yi gee le be ni be nuuj chichi. 17 Bedeeni, nnuuj nni ntsakisi yi li nime chej chi nnindi li Nyo-o kife mi ntaashoo tee Krai Jiso. 18 Nnuuj nte maa ntefu kii fiee fimu chichi, fuki fi Krai fe keti li mi-i nsij, le beniiij be nuuj ye Bejuu ke gee sheny li Nyo-o nsij ke. Be te woo biki biee bi nte ntiiti be bi nte mfeti. 19 Be te wuki le biki bunga bu biee bi doonchi bunga bu Nyo-o be biee bi kimfime ki wondini bi nte mfeti keti li bunga bu Fiana

yi Nyo-ɔ. Bədəeni, mbēēche Jerosaleḡ nkenine ḡḡenu mbochu kimbe ki Ililikum, nuuḡ ɛ ntē mboseyi mfenjisi ntoḡ wu dzeḡ kwikwi wu kii Krai le. **20** Ntē mfeti le, mbēēche wēḡ wu nyɔḡa nuuḡ le, nni ntiifi ntoḡ wu dzeḡ wuni nuuḡ fē be ti mēḡ ki woo kē kii Krai kē, le kiḡ ni ndza ḡḡeḡ nni ḡḡwendi li kimfoo ki wi wumu kē. **21** Ntē mfeti fini mbiki nuuḡ si be tse le, “Beniḡ be be ti mēḡ saa ki tee kē be kii wu kē, ḡii be ḡḡ chēḡ we, beniḡ be ti mēḡ ki woo kē kii wu kē, be ḡii be kē wu.” **22** Ɖ ndende wuni wu biifi mi kinga ḡḡe le mi mbe kē le te yeḡ kē. **23** Se nuuḡ le, dēni yani kintsii ki nime-ɛ mēḡ ye lu kimbe kini kē. Bədəeni si ntē nshiḡ ḡḡeendi li biya ḡḡe li le mbe te yeḡ, **24** si mbichi limfwe, ḡkiio nē le te ḡii te yeḡ mfi wu ḡketi ḡḡiḡḡi Speḡ ḡḡii ḡḡeri tēbeḡ te ḡḡḡe ḡ'woo bujḡ le be-ḡ lenti. Mbēechḡ le nē ḡii nē fi mi li ndende wēḡ wuni le ḡḡeḡ mbo Speḡ. **25** Se nuuḡ le, dēni yani ḡḡii ḡḡeḡ Jerosaleḡ ni mbichi le beniḡ be Nyo-ɔ be fē. **26** ḡḡiḡḡḡ le kife beniḡ be kimbeenchē be Masadonya mḡ be Akeya tuu be kḡḡisi le be cho kichorē le be fi beniḡ be tē nuuḡ be Nyo-ɔ be kifoo le be Jerosaleḡ. **27** Ɖ be be tuu be kḡḡisi le be fē le, ɛ nē chēḡ le be kēmi le be fē fie le bee le, kife ɛ be be nuuḡ ye Bejuu kē kēmi ntsiru wu fii fiana yibe wu nuuḡ wu Bejuu, kē be kēmi te le be fi Bejuu be bie bi li nshē yini bi Nyo tsi be lu. **28** Nē le, mfi wu mi mēeshi nime chini, mi nse ḡḡ le fie fi be cho, fie li tsḡ yi Bejuu li, nse ntuu ndza fē, ḡka le bene, te yeḡ, nse ntuu ḡḡeḡ Speḡ. **29** ḡkiio le mfi wu mbē le be-ḡ, ḡḡii ni mbē be ntsiru wu Krai ɛ wu yisē. **30** Beḡwaanēḡ, nsuḡḡḡ bḡ busoḡ li be-ḡ li bukoḡ bu Taa wuseḡ wu Jiso Krai mḡ li kḡḡḡḡise ki Fiana yi Nyo-ɔ, le nē taa li mi-i te banche te leke li Nyo-ɔ mkpaḡ li mi-i, **31** laa nuuḡ naa mbo li tsḡ yi beniḡ be nuuḡ ye be kimbeenchē kē be Judiya le. Nē leki li Nyo-ɔ te le beniḡ be nuuḡ be Nyo-ɔ beḡ li nime chi ḡḡiḡḡi Jerosaleḡ chini-i, **32** ɛ Nyo beḡ, nse mbe le be-ḡ ni ḡ'wuki bujḡ, shēḡ yeḡ yaanē li be-ḡ linti. **33** Nyo yi nuuḡ Nyo yi mbēḡḡii ni yi nuuḡ be beḡ bechu. Fi nuuḡ le.

16 ḡ'wekḡ le ndoonchē dzemi yisēḡ yimi yi bukoḡ bwee nuuḡ le Fube nē kē yi. Nindḡ nime chi Nyo-ɔ si kikoo li kintaashe ki beniḡ be kimbeenchē-ɛ ki Senkriya. **2** Mfi wu wu be, nē fi wu si wi wu Taa le dze yi nuuḡ yi beniḡ be nuuḡ be Nyo-ɔ. Ɖ fiee nuuḡ lu fi

kḡḡisi le nē fi wu lu, nē fi yeḡ wu, nē kē le wu fio te beniḡ ḡḡe, wu fio te mḡ mi. **3** Yesi yeḡ Prisilia be Akwila li mi-i. Ɖ beniḡ be ntē ntaashe tē be li nime chi Krai Jiso-o. **4** Be lee baa le be kwi kii mi. Ɖ beniḡ be mi kwaa nyē kiyḡni li bee kē. Bintaashe bi beniḡ be kimbeenchē bi beniḡ be nuuḡ ye Bejuu kē bichu nyē bie te kiyḡni li bee. **5** Yesi yeḡ te kintaashe ki beniḡ be kimbeenchē-ɛ ki taashi li yih yi bee li mi-i. Yesi yeḡ Abenetu wu sinēḡ wu shēḡ. Tē nuuḡ wi wu ḡkosi le nuuḡ wi wu Krai li kwēḡ wu Eesha. **6** Yesi yeḡ te Maariya wu nindḡ nime ḡḡe le be-ḡ lenti. **7** Yesi yeḡ Andronikus be Junias be nuuḡ beniḡ beḡ be kwēḡ le, be tē be tē tē nuuḡ li ncha-a. Be nuuḡ beniḡ be be kii be li kintutu ki bḡḡ be nto-ḡ be Jiso-o. Ɖ be be tē saa be ḡḡe shēḡ li Krai, li mi-i. **8** Yesi yeḡ Ampliyatu wu sinēḡ wu shēḡ wu tē wu taashe li Taa li. **9** Yesi yeḡ Ubanu wu taashe tē be li nime chi Krai, nē yesi te Stachi wu nuuḡ sinēḡ wu shēḡ. **10** Nē yesi Ɖpeles. Ɖ wi wu niḡ wu doonche kituḡ le we be Krai mkpaḡ. Nē yesi yeḡ te beniḡ be li Aristobulu yih. **11** Nē yesi Ɖrodioḡ wu wi wēḡ wu kwēḡ, nē yesi te beniḡ be taashe li Taa li be nuuḡ li Nasisu yih. **12** Nē yesi te Tifena be Tifosa. Ɖ bukeḡ be nindi nime chi Taa le mkpaḡ. Nē yesi Pesi wu nuuḡ shēḡ yeḡ. Ɖ kwēḡ tē wu te nindi nime chi Taa le ḡḡe. **13** Nē yesi Lufu wu Taa tē tsaa li wi we, nē yesi te ni wu ndzeti le ɛ naḡ tē. **14** Nē yesi Asinkritu be Fligoḡ mḡ Ɖrmis mḡ Patroba mḡ Ɖma, mḡ beḡwaanēḡ besēḡ be nuuḡ be beḡ. **15** Nē yesi Filologu be Julia, nē yesi Neliu be dzemi ye. Nē yesi te Olimba be beniḡ be nuuḡ be Nyo-ɔ be nuuḡ be be. **16** Nē yesi yi yinē, nē koke yi yinē be ḡkoke wu nuuḡ wu beniḡ be Nyo-ɔ. Bintaashe bi beniḡ be kimbeenchē-ɛ bi Krai le bechu yeeshi bie beḡ. **17** Beḡwaanēḡ, nlekwḡ beḡ le nē ni nē dzeti mfi be beniḡ be beḡ be buga be fiḡḡisi beḡ be ntifi yi firisi yi nē tē saa nē fi. Nē kiifi yeḡ beḡ beniḡ. **18** Nē kē le ḡwaani beḡ beniḡ nindi ye nuuḡ li Taa wuseḡ wu Krai li kē. Be nindi baa nuuḡ kii kite ki bee. Be dzeti n'yoru wu yiki nuuḡ wu kimfi be yeḡḡi beniḡ be kii ye fiee kē lu. **19** Si beniḡ bechu woo baa kii beḡ le nē nuuḡ beniḡ be wuki fiee nē feti le, ntusḡ ḡ'wuki bujḡ be beḡ. Se nuuḡ le ḡ'wekḡ le nē nuuḡ be bufi li fiee fi shaḡ li, nḡ yi kwḡ kē beḡ li fiee fi bifi-i kē. **20** Sheḡ nē niḡ Nyo yi nuuḡ Nyo yi mbēḡḡii bache Satḡ fekwiiḡ nē denche wu be bikaa binē. Nlekwḡ le

Taa wuseŋ wu Jiso Krai doonche shéŋ yee yi dzeer li be-eŋ. 21 Timoti wu nindi tɛ wu li fiee fimumkpa-arj yɛsɔɔ li be-eŋ. Lushus bee Jasɔŋ mɔɔ Sosipata bɛ nuuŋ beniiŋ berj bɛ kwɛɛŋ lɛ yɛsi baa tɛ li be-eŋ. 22 Mi wu Tɛtiu wu Pɔɔ tiiti nse ntɛki kirjwaati kini, n'yɛɛshɔɔ tɛ berj li bukoorj bu Taa lɛ. 23 Gayɔŋ wu mi wu Pɔɔ tsiirj li wuu yi, kintaashe ki beniiŋ bɛ kimbeenche-e kichu taashi fe yɛsɔɔ berj. Se Ɛrastu wu nuuŋ wi wu babi wu li kitorj kini-i, bɛ ŋwaanɛŋ wuseŋ wu bukoorj bwee nuuŋ lɛ Kwatu yɛɛshɔɔ tɛ berj. 24 [Taa wuseŋ wu Jiso Krai doonche shéŋ yee yi dzeer li berj bechu-u. Gɛɛ fi nuuŋ lɛ]. 25 N'yɔɔnche nuuŋ li Nyɔ-ɔ. Ɛ yi yi nuuŋ yi fɛ lɛ nɛ ni nɛ tɛɛmi bujɔŋ nɛ biki si ntorj wɛŋ wu dzeerj tiiti. Ntorj wu dzeerj wuni nuuŋ wu mfenjisi kii Jiso Krai. Wu tɛ shiiŋ wu nuuŋ ntsoorj yi fiee fi bɛ tɛ nyikɛ mɛɛŋ lindɛɛri, dɛɛni bɛ se doonche baa li bee li. (aiōnios g166) 26 Ntsoorj yini bɛ doonche baa kiturj. Biee bi bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ tɛ tɛɛ bi fɛ biɛɛ ntsoorj yilu bo fɛ waarj li bitorj bichu-u. Ɛ Nyɔ yi kimake yi tɛ tee lɛ bɛ doonche li bitorj bichu ke bi se gɛɛ shéŋ li yi-i bi ni bi wuki li yi-i. (aiōnios g166) 27 N'yɔɔnche nuuŋ li Nyɔ yini mfi kwi keti li Jiso Krai. Ɛ yi kwaa yi nuuŋ bɛ bufii. Gɛɛ fi nuuŋ lɛ. (aiōn g165)

1 Kōrenj

1 E mi Pɔɔ wu Nyɔ tɛ teenj li mbeechɛ we le ni nnuunj wi wu ntɔnj wu Krai Jiso. Mɔ tɛ Sostene wu ŋwaanɛj wusɛj. **2** Kɪŋwaati kini giŋgi kɛɛ li kintaashe ki beniinj bɛ Nyɔ-ɔ ki Kōrenj, ki yi tsaa yi taashe yi gɛɛ chichi bɛ Krai Jiso. Nyɔ tɛ teenj bɛj le nɛ ni nɛ nuunj beniinj bɛ nuunj bee, si beniinj bechu bɛ teenyi bukoonj bu Taa Jiso Krai li bintsii bichu ti nuunj. Nuunj Taa wu bɛ nɛɛ si nuunj tɛ wusɛj. **3** Nyɔ Baa wusɛj bɛ Taa Jiso Krai doonche shɛŋ yibe yi dzeenj li be-ɛj tuu nye bɛj mbeɛŋgii. **4** Nti mbɛɛ nyɛɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ mfi kwi kii bɛj, kii mfiɛ wu Nyɔ fi bɛj, si nɛ taashe bɛ Krai Jiso. **5** Si nɛ taashe baa bɛ Krai Jiso lɛ, Nyɔ se shooshe yɛ bulofu li yi yinɛ lɛ dzɛ chichi chichi-i, teege le nɛ ni kii bieɛ bichu, nɛ tuu nɛ kii ntefu fieɛ fichu bujɔj. **6** Bulofu buni li be-ɛj teendi lɛ ntɔnj wu nɛ tɛ woo kii Krai nɛ fi baa wu. **7** Si fi nuunj lɛ nɛ baa dɛɛni nɛ fuki yɛ nya yi Nyɔ yimi kɛ, si nɛ tɛŋgi baa mfi wu Taa wusɛj wu Jiso Krai gii naa buse. **8** Wu wu Taa wusɛj wu Jiso Krai gii fɛ bɛj nɛ ni nɛ lemi nɛ tɛɛmi nsiinj fɛ kimerise-ɛ, nɛ tɛ keme ŋgunu bu jobɛ chee chil-u kɛ. **9** Nyɔ nuunj Nyɔ yi ti lemi li jɛ yee. E yih yi tɛ teenj bɛj, le bɛj bɛ ŋwani wu Jiso Krai wu nuunj Taa wusɛj nɛ ni nɛ nuunj li lɛkɛ li Nyɔ-ɔ. **10** Bɛjwaanɛj, nlekɔɔ bɛj li bukoonj bu Taa wusɛj wu Jiso Krai le bɛj bechu taashe nɛ ni nɛ nuunj li kimfime ki mumkpa-ɛj. Kiinj buga ni bu nuunj lɛ be-ɛj lenti kɛ. Nɛ ni nɛ nuunj li fiko fimumkpa-ɛj, nɛ kemi mbeechɛ mumkpaɛj, nɛ nindi li fieɛ fimumkpa-ɛj. **11** Ntiitɔɔ ni bɛjwaanɛj, kife beniinj bɛ li yih yi Klo-o tee baa mi le nɛ shiinj baa nɛ tsuki ntsoonj lɛ be-ɛj lenti. **12** Fieɛ fi ntiiti nuunj le wi dzeti kweenj le bikɔɔ nuunj Pɔɔ, wi wumu kweenj le bikɔɔ nuunj Apolo, wi wumu le bikɔɔ fieɛ nuunj Sefa, wi wumu le bikɔɔ fieɛ nuunj Krai. **13** Fi nuunj le bɛ gache baa Krai li binjke-ɛ li binjke-ɛ ni? E Pɔɔ wu bɛ tɛ ta li kintaanj li kii bɛj ni? Mɔɔ bɛ tɛ lii bɛj li dzɔɔ li bukoonj bu Pɔɔ le le? **14** Nyɛɛɔ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ le nti mɛɛj ki lii kɛ wi wumu li be-ɛj li dzɔɔ fuki nɛɛ Krispu bee Gayɔj kwaa nsinj kɛ, **15** kiinj wi ni ni kwɛŋgi le bɛ tɛ lii wu li dzɔɔ li bukoonj bwɛj kɛ. **16** Ihiinj, ntɛ lii tɛ Tefana bɛ beniinj bɛ li wuu yih li dzɔɔ. Fuki lɛ nsinj, mɛɛj yɛ ntuu ŋkii wi wumu wu mi lii li dzɔɔ kɛ. **17** Tɛ kɛɛ le Krai ti mɛɛj ki tɔnj kɛ mi le mbe ni nlisi beniinj li dzɔɔ kɛ. Tɛ tɔnj mi le

mbe ni ntiiti nuunj tɔnj we wu dzeenj. Mfenjisi yɛ bɛ jɛ yi bufii bu wi wo-ɔj kɛ, le kiinj bungɔ bu kwe yi Krai tɛ kwi li kintaanj li naa to fieɛ fi yee kɛ. **18** Fi fieɛ le ntɔnj wu dzeenj wu nuunj le Krai tɛ kwi li kintaanj li nuunj yoomfɛ li beniinj bɛ lɛɛ li. Se nuunj le, ntɔnj wuni nuunj bungɔ bu Nyɔ-ɔ li bee bɛ yi ti suuti. **19** Fi fieɛ ɛ bɛ tɛ tsɛɛ le, “Ŋgii nleeshe bufii bu beniinj bɛ doonchi bufii le, nshaanshe bɛ mbeechɛ bɛ beniinj bɛ doonchi le bɛ kii ŋge.” **20** Si fi nuunj ni, beniinj bɛ doonchi bufii dɛɛni nuunj fɛj? Beniinj bɛ tiifi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ nuunj fɛj? Beniinj bɛ techini bieɛ li mfi wuni nuunj fɛj? Mɔɔ Nyɔ doonche yɛ le bufii bu laanjkwiiŋ nuunj nɛɛ kiyoomfɛ ni? (aiɔn g165) **21** Fieɛ fieɛ fi Nyɔ yi kii bieɛ bichu ŋge tɛ fɛ le nuunj beniinj bɛ li nshe yini tɛ naa kɛɛ yi bɛ bufii bu bee kɛ. Yi tɛ nache le nuunj nɛɛ yi soo nuunj beniinj bɛ bɛj ntɔnj wu tɛ fenjisi wuni wu beniinj ŋŋgi le ɛ kiyoomfɛ. **22** Bejuu weki le bɛ ŋɛj fieɛ fi doonchi bungɔ bu Nyɔ-ɔ bɛ se bɛj, Bɛgrik weki bufii bu fieɛ lɛ bɛ se bɛj. **23** Se nuunj le, tɛ fenjisi fisɛj kii si bɛ tɛ ta Krai li kintaanj li. Fi se tuu fi tonyi Bejuu butɔnyɛ. Beniinj bɛ nuunj yɛ Bejuu kɛ ŋŋgi le ɛ kiyoomfɛ. **24** Se nuunj le, li beniinj bɛ Nyɔ tsaa li, mɔɔ nuunj Bejuu, mɔɔ nuunj Bɛgrik ntɔnj wu kii Krai wuni nuunj bungɔ bu Nyɔ-ɔ bɛ bufii bu Nyɔ-ɔ bu nɔŋa. **25** Fi nuunj le, kife fieɛ fi yɛŋgi le fi nuunj kiyoomfɛ li Nyɔ-ɔ nuunj bufii bu yeki nɛɛ bu wiwoŋ buchu. Fieɛ fi yɛŋgi le Nyɔ biɛŋgi bɔ li fi-i, fi nuunj bungɔ bu yeki nɛɛ bu wiwoŋ buchu. **26** Bɛjwaanɛj, beechɛ yɛɛj beniinj bɛ nɛ tɛ saa nɛ nuunj mfi wu Nyɔ tɛ tsaa bɛj. Bɛj ŋge tɛ nuunj yɛ beniinj bɛ bufii le si beniinj bɛ laanjkwiiŋ weki kɛ. Bɛj ŋge tɛ nuunj yɛ bɛŋga kɛ. Bɛj ŋge ti mɛɛj ki bɔ kɛ li bini bi beniinj bɛ nɔŋa bɛ ŋgeɛ kɛ. **27** Se nuunj le, Nyɔ tsaa nɛɛ bibere bi li nshe yini le fi fɛ le bɛ bufii le keme buya, yi tsaa bɛ biɛŋgi bɔ li nshe yini le yi fɛ bɛŋga nuunj bɛ buya. **28** Nyɔ tɛ tsaa bieɛ bi beniinj dzeti laanjkwiiŋ li nshe yini-i, mɔɔ bieɛ bi beniinj nyamisi, tsaa mɔɔ bieɛ bi nuunj yɛ bieɛ kɛ, le fɛ le bieɛ bi beniinj ŋŋgi to bieɛ bi yee. **29** Yi tɛ fɛ le, le kii wiwoŋ ni tuu tsakisi yi le yi-i lii. **30** E yi yi Nyɔ yi tɛ taashe bɛj bɛ Krai Jiso. Yi fɛ Krai nuunj dze yi bufii bu nɔŋa li bee li, yi se fɛ tɛ yi leeki bee tsaanj le yi-i lii, yi nache bee yi gɛɛ li beniinj bee li, yi soonj bikoo bisɛj li tsanj yi ŋge-ɛ. **31** Fi se tuu fi nuunj si bɛ tɛ tsɛɛ le, “E wi tsakisi yi, ni tsakisi yi nuunj bɛ fieɛ fi Taa feti.”

2 Berɔwaanɛɛɛ, nɛ kimi mfi wu ntɛ mbe lɛ be-
 ɛɛɛ nɛ tee ntonɔ wu Nyɔ li be-ɛɛɛ wu tɛ shiɛɛ
 nuuɔ lɛ munyikɔɔ li. Nti mɛɛɛ ki mbe kɛ fierɛ
 le ni n'yeti jɛ yi kintsakise yi kɛ bɛ bufii bwerɛ
 kɛ, **2** kife mfi wu ntɛ nnuuɔ bɛ berɛ ntɛ nsɔnɛ
 le nnuuɔ ntɛ ɛɛɛ bufii li fiee fimu fuki le ni
 ntiiti nɛɛ nuuɔ kii Jiso Krai bɛ si bɛ tɛ taarɔ wu li
 kintaarɔ li nsirɛ kɛ. **3** Mfi wu ntɛ nuuɔ tɛɛberɛ,
 ntɛ weeti, nchendi, ɛɛɛti weseɛɛ. **4** Mfi wu ntɛ
 n'yeti mfenjisi ntonɔ wu dzeɛɛ li be-ɛɛɛ, ntɛ ntiiti
 yɛ nuuɔ bɛ jɛ yi bufii yi yiki kɛ. Ntɛ ɛɛɛ ntiiti
 nuuɔ bɔɔɔ bu Fiana yi waarɔ bu tɛ doonchi
 chɛɛɛ wulu. **5** Ntɛ mfi lɛ, le kiɛɛ nɛ ni ɛɛɛ shɛɛ
 li bufii bu wiwɔɛ kɛ, se nuuɔ le nɛ ɛɛɛ nuuɔ li
 bɔɔɔ bu Nyɔ-ɔ. **6** Beniɛɛ bɛ ti lemi bɛ Nyɔ bɛ
 tɛɛmi, tɛ ti nyɛɛ bufii li bee. Bufii buni se nuuɔ
 yɛ bu laarɛkwiɛɛ kɛ mɔɔ nuuɔ bu noo lɛ wu seki
 laarɛkwiɛɛ dɛɛni kɛ. Bɔɔɔ bu bee gii bu ma bu
 la li yee li. (aiɔn g165) **7** Bufii bu Nyɔ-ɔ bu nɔɔɔ
 bu ntɛ tiiti buni nuuɔ fiee fi tɛ shiɛɛ fi nuuɔ lɛ
 munyikɔɔ li beniɛɛ tɛ kɛ kɛ. Bufii bulu ɛ Nyɔ yi
 tɛ nache nshe mɛɛɛ yi se bechi, le kɛ naa bɛ fɛ
 tɛɛberɛ ni tɛ nuuɔ lɛ bunɔɔɔ bwee li lenti. (aiɔn
 g165) **8** Bufii buni nuuɔ wi wumu li kintutu ki
 beniɛɛ bɛ seki dɛɛni kii yɛ kinyi kilu kɛ, kife gii
 le bɛ ni bɛ kii, gii nuuɔ bɛ tarɛɛ Taa wu bunɔɔɔ
 li kintaarɔ li kɛ. (aiɔn g165) **9** Se nuuɔ le, li bee li,
 fi fiee si bɛ tɛ tɛɛ le, “Biee bi lii ti mɛɛɛ saa
 ki ɛɛɛ kɛ, bintoɔɛ mɛɛɛ saa ki woo kɛ, wi ti
 mɛɛɛ saa ki beechɛ kɛ, ɛ bi bi Nyɔ tɛ nache li
 beniɛɛ bɛ kɔngisi yi-i.” **10** Nyɔ fɛ yɛ Fiana yee
 doonche biee bini li bee li. Fiana yi Nyɔ yi ti
 tɛɛti biee bichu, yi tɛɛti tɛ mɔɔ munyikɔɔ mu
 Nyɔ-ɔ, **11** kife nuuɔ wi wumu tɛ kɛ fiee fi wi
 wumu beechi li shɛɛ yee li fuki fiana yi mwe yi
 nuuɔ li yi yee li nsirɛ kɛ. Fi fiee nɛɛ tsaarɛ si nuuɔ
 wi tɛ kɛ fiee fi Nyɔ beechi fuki Fiana yi Nyɔ
 nsirɛ kɛ. **12** Fiana yi Nyɔ tɛ nyɛ li bee li nuuɔ yɛ
 yi li nshe yini-i kɛ. Fiana yini tɛ dza fɛ Nyɔ-ɔ le
 yi fɛ tɛ se kɛ nyɔ chi yi Nyɔ tɛ nyɛ li bee. **13** Tɛ
 se tiiti biee bini nuuɔ yɛ bɛ jɛ yi bɛ tifi bɛ bufii
 bu wiwɔɛ kɛ. Tɛ tiiti nuuɔ bɛ jɛ yi Fiana yi Nyɔ
 tiiti bee lu, tɛ se naanyi biee bi chɛɛɛ bi Fiana yi
 Nyɔ-ɔ li beniɛɛ bɛ kemi Fiana yi Nyɔ. **14** Wi wu
 mɛɛɛ ki kemɛ kɛ Fiana yi Nyɔ li yi yee li ti fii yɛ
 biee bi Fiana yi Nyɔ-ɔ kɛ. Dzeti fiee tuu ɛɛɛɛ le
 ɛ biee bi kiyoomfɛ-ɛ. Nuuɔ tɛ kɛ si bi nuuɔ kɛ,
 kife ɛ Fiana yi Nyɔ yi nuuɔ yi fɛ wi se kɛ biee
 bilu. **15** Se nuuɔ le, wi wu Fiana yi Nyɔ nuuɔ li
 yi yee li nuuɔ nɛɛ taa fiee fichu buɔɔɛ kɛ kinyi
 kilu, wi nuuɔ yɛ lu wu nuuɔ taa biee bi wɛɛ wi

kɛ. **16** Fi fiee ɛ bɛ tɛɛ le, “Wi nuuɔ yɛ lu wu kii
 fiee fi Taa beechi kɛ se tifi Taa kɛ.” Se nuuɔ le,
 tɛ kemi baa bɛmbeechɛ nuuɔ bɛ Krai kemi.

3 Berɔwaanɛɛɛ, mfi wu tɛɛberɛ tɛ tɛ nuuɔ, ntɛ
 ɛɛɛ yɛ le ni n'yeti li be-ɛɛɛ si beniɛɛ bɛ
 wuki nuuɔ li tsarɛ yi Fiana yi Waarɔ li kɛ. Ntɛ
 ntuu ntiiti li be-ɛɛɛ si beniɛɛ bɛ mɛɛɛ bɛ biki tɛ
 nuuɔ biee bi nyarɛ yi bwiɛ kɔngisi, mɔɔ bɛ mɛɛɛ
 si mwɔnu mu bwi lɛ dze yi Krai li. **2** Ntɛ nyɛɛ
 nuuɔ mbeɛɛ li be-ɛɛɛ. Nti mɛɛɛ ki nyɛ kɛ berɛ
 biee bibe bi tɛɛmi kɛ, kife nɛ ti mɛɛɛ ki kache kɛ.
 Mbe mbochu dɛɛni nɛ mɛɛɛ baa nɛɛ ki kache
 kɛ. **3** Nɛ mɛɛɛ baa nɛ biki nɛ nuuɔ biee bi nyarɛ
 yi bwiɛ kɔngisi. Si nɛ mɛɛɛ bɛ shɛɛ yi yɛchi,
 nɛ tsuki ntsoɔɛ li yi yinɛ-ɛ ni, fini doonchi nɛɛ
 le nɛ biki baa nuuɔ nyarɛ yi bwiɛ ni? Mɔɔ fini
 doonchi nɛɛ le nɛ mɛɛɛ baa nɛ kemi kingɛ ki
 beniɛɛ bɛ laarɛkwiɛɛ le nɛɛ ni? **4** Wi dzeti tuu
 kweɛɛ le bikɔɔ fiee nuuɔ Pɔɔ, wi wumu le bikɔɔ
 nuuɔ Apolo. Fini doonchi nɛɛ le nɛ feti baa tɛ
 nuuɔ si beniɛɛ bɛ laarɛkwiɛɛ ni? **5** Apolo nuuɔ
 noo, Pɔɔ se nuuɔ noo? Tɛɛ wu bɛchu nuuɔ nɛɛ
 bɔɔɛ bɛ nime-ɛ bɛ Taa lɛ, bɛ tɛ fɛ nɛ ɛɛɛ shɛɛ
 li yi yee li, wi nindi chee nime si Taa nyɛ li
 wuu. **6** Cherɛ nime tɛ nuuɔ le ntɔɔɛ nuuɔ ɛɛɛ,
 chi Apolo nuuɔ le ni mwachi dzɔɔ, ɛ Nyɔ yi se
 feti yi kuu. **7** Bɛɛɛni, wi wu tɔɔɔ ɛɛɛ bɛ wi wu
 mwachi dzɔɔ nuuɔ yɛ mɔɔ fiee kɛ. Nyɔ yi feti bi
 kuu ɛ yi kwaa yi nuuɔ fiee. **8** Wi wu tɔɔɔ bɛ wu
 mwachi dzɔɔ nuuɔ nɛɛ yɛɛɛ, Nyɔ gii yi soɔɛ wi
 kwikwi biki nime chee. **9** Tɛ se taashe baa tɛ
 nindi nime chi Nyɔ-ɔ. Nɛ baa wɛ wu Nyɔ nɛ tuu
 nɛ nuuɔ yi yee. **10** Ntɛ gwarɛ kimfoo ki yih yilu-
 u si wi wu ɛɛɛ wu gberɛɛ kii nime chee,
 biki mfie wu Nyɔ wu yi tɛ nyɛ li mi-i. Si ntɛ mfe
 lɛ, wi wumu se gwendi yih yilu. ɛ wi tuu gwendi
 li kimfoo kini-i, ni kii tɛ si gwendi. **11** Nɛ ni nɛ
 kii le kimfoo ba nɛɛ ki bɛ tɛ fɛ ki nuuɔ Jiso Krai,
 nuuɔ wi tɛ fɛ kimu kɛ. **12** Beniɛɛ se gwendi lu bɛ
 biee chichi chichi. Wi wumu dzeti dzɔ kikwa ki
 yɛchi, wi wumu dzɔ ki ncherere, wi wumu dzɔ
 nuuɔ ta yi tɛɛmi kwa bɛ se gwendi lu. Wi wumu
 nuuɔ biti, wi wumu yooɛ, wi wumu yochɛ se
 gwendi lu. **13** Mɔɔ bɛ gwendi ninɛ le, jobɛ bɛɛ
 chɛɛ chi bɛ gii bɛ ɛɛɛ si nime chi wi-i nuuɔ mfi
 wu chi bo fɛ waarɛ, jobɛ chi Krai gii naa ni bɛɛ
 bɛ wi. Wi wulu se gii wu mɔɔ nime chi wi-i bɛ
 ɛɛɛ si chi nuuɔ. **14** ɛ fiee fi wi gwarɛ li kimfoo
 kini ba ndoru sirɛ, kɛ mwe gii kemɛ kinsomfu. **15**
 ɛ fi do, mwe lɛɛ kinderi kɛ, wu kibɛɛ gii bɔnɛ,

se nuuɲ le ni nuuɲ si wi wu ka li wi-i. **16** Ne kii ye le ne nuuɲ yih yi muntofi yi Nyɔ, Fiana yi Nyɔ se tsiɲ li yih yinɛ-ɛ ni? **17** E wi biifi yih yilu, ke Nyɔ gii yi lɛ mwe, kife yih yi muntofi-i yi Nyɔ ti wuuti lɔɔ, ne se baa yih yilu. **18** Kiɲ wi ni yɛŋgi be yi yee ke. E wi wumu li be-ɛɛ beechi le kemi bufii si nshe yini weki, to kibere ke se keme bufii bu bufii. (aiɔn g165) **19** Ntiiti ni kife bieɛ bi beɲiɲ be laaŋkwiɲ ɲiɲgi le ɛ bufii nuuɲ bi Nyɔ ɲiɲgi le ɛ kiyoomfe. E fi fi be tɛ tɛɛ le, “Nyɔ dzeti neɛ nuuɲ bufii bu beɲiɲ be doonchi le be kemi bufii yi keeti be lu.” **20** Fi tuu fi nuuɲ ɛ be tɛɛ le, “Taa kii le bieɛ bi beɲiɲ be bufii le beechi nuuɲ neɛ bi li yee li.” **21** Fi se tuu fi nuuɲ le, kiɲ wi ni tsakisi yi le wi wumu nuuɲ wu mwe ke, kife bieɛ bichu nuuɲ bine. **22** Pɔɔ ke Apolo ke Sefa ke nshe yini ke ntse ke kwe ke bieɛ bi dɛɛni ke bi mɛɛɲ bi se naa bi be, nuuɲ bine bichu, **23** ne nuuɲ be Krai le, Krai se nuuɲ wu Nyɔ.

4 Fi be fi dzɔɔɲ le ne ni ne dzeti le te nuuɲ bɔɔɲ be nime-ɛ be Krai le be Nyɔ nye nime chee chi ntoɲ wu tɛ shiɲ nuuɲ le munyiikɔɔ li li tsarɲ yi bee. **2** Fi se tuu fi nuuɲ le, wi wu be nye nime li tsarɲ yee li kemi le ni feti si te kikoo we weki. **3** Li mi-i, beɲ ke yih yi nsa yimi yi seki mi, nnuuɲ ntɛ ndzo le ɛ fieɛ fimu ke. Nnuuɲ ntɛ mɔɔ nsaa yi yɛɲ ke. **4** Fieɛ nuuɲ ye lu li shɛɲ yɛɲ fi seki mi ke. Se nuuɲ le, fieɛ fimu doonchi ye le ɲ'wuutɔɔ ke. E neɛ Taa kwaa wu gii saa buu mi. **5** Be dɛɛni, kiɲ ne ni tuu ne sonde nsa mfi ɲkachine nsɲɲ ke. Ne tɛɲgi Taa be. E wu wu gii buu bieɛ fe waarɲ bi be nyike li kijibe-ɛ dɛɛni, sensi bieɛ bi be kemi li shɛɲ yi bee. Neɛle, Nyɔ gii yi pia wi kwikwi wu be kemi le be pia. **6** Beɲwaanɛɲ, bieɛ bi ntiiti kii tɛɛ Apolo bini nuuɲ le bi fi beɲ, le ke ne laanche li bee li ne ni ne feti fieɛ ne biki neɛ nuuɲ fieɛ fi be tɛɛ. Be dɛɛni, ne mɛɛɲ ye le ne ni ne tsakisi yi be wi wumu ne dzeti le mwe we fekwiɲ ke. **7** E noo wu fe le ɔ ni ɔ nuuɲ chichi li wi wumu? E la fi ɔ kemi fuki fe be nye li we-ɛ nsɲɲ? Si fi nuuɲ le, fi geɛɲ ɔ se tsakisi yi keɛ be mɛɛɲ ki nyɛɛ li we bu nye ke? **8** Mɔɔ ne dzeti baa le ne kemi baa fieɛ fichu, ne nuuɲ beɲiɲ be bulofu-u, ne seki si beɲmfɔɲ bee nsɲɲ ni? Wi dzɔɔ le ne baa beɲmfɔɲ kiturɲ ke tɛ se bɔɔɲ tɛ fe tɛɛbeɲ ni tɛ seki bee bechu. **9** Mi ɲɛɲgɔɔ le Nyɔ tuu ye yi geɛ bee, bee tɛ nuuɲ bɔɔɲ be nto-ɔɲ be Jiso be binshiɲgi. Tɛ nuuɲ si beɲiɲ be be giɲgi le be woye gbanaa.

Tɛ to baa binjiɲjii li nshe yini bi beɲiɲ mɔɔ beɲchindaa be Nyɔ-ɔ bichi. **10** Tɛ to baa bibere kii Krai, se nuuɲ le ne nuuɲ beɲiɲ be Krai be be kii ɲge. Tɛ nuuɲ beɲiɲ be beɲgi ne nuuɲ be beɲga. Beɲiɲ guundi beɲ, be dzeti bee fekwiɲ. **11** Mbe mbochu dɛɛni, tɛ baa be dzeɲɲ, ndɔɔɲ se wondini bee, tɛ lisi nuuɲ binshaanshe bi ndu, beɲiɲ se ɲ'weki be bee, tɛ se kemi ye kintsii ki ntse-ɛ ke. **12** E bee tɛ gwenini tɛ nindi be tsarɲ yiseɲ tɛ se jii fieɛ. Beɲiɲ tuu be gaashi bee, ɛ beɲiɲ gaashi bee tɛ lɛki nuuɲ kimbɔne li bee. E be biindi bikaa le beɛɛ ɲiɲ, tɛ kendi neɛ nuuɲ shɛɲ. **13** E be tiiti jɛ yi bifi li bee li tɛ tusi nuuɲ be jɛ yi mbeɲɲgii, mbe mbochu dɛɛni, tɛ baa si bieɛ bi be gii be too le fweɲɲ. Tɛ to baa nuuɲ bimfɔ bi bieɛ le li nshe yini-i. **14** Ntɛski ye bieɛ bini li be-ɛɛ ni le ɲ'weki le nye beɲ buya ke. Ntiifɔɔ beɲ si bɔɔɲ beɲ be nuuɲ shɛɲ yɛɲ. **15** Mɔɔ nuuɲ le ne kemi beɲiɲ ɲge be fenjisi beɲ kii Krai, ke fi nuuɲ ye le ne kemi ye bechaa beɛɛ ɲge ke. E mi wu nuuɲ chaa wune, kife ɛ mi wu ntɛ mfe ne se taashe be Krai Jiso mfi wu ntɛ mfenjisi ntoɲ we wu dzeɲɲ li be-ɛɛ. **16** Be dɛɛni nlekɔɔ le ne ni ne tɔɔmi bikaa bine neɛ si ntɔɔmi mbieɲ. **17** Fieɛ fieɛ fi mi ntoɲ Timoti le be-ɛɛ, wu nuuɲ ɲwaanɛɲ li Taa li, nuuɲ shɛɲ yɛɲ, se lemi tɛ li ntoɲ wuni be shɛɲ yee chi. Gii be tuu kimi beɲ si ntse weɲ si wi wu Krai nuuɲ. Fieɛ fi gii tee beɲ nuuɲ neɛ fi ndeɲgɔɔ mfenjisi li bintaashe bi beɲiɲ be kimbeenche-ɛ bechu li bintsii bichu-u. **18** Beɲiɲ bamu li be-ɛɛ linti bechi baa be tsakisi yi kife be beechi baa le mmeɲ ye ntuu mbe le be-ɛɛ ke. **19** Se nuuɲ le, ɛ Taa beɲ, ke she ɔ ɲiɲ ntuu mbe. Mfi wu mi mbe, nse ɲɛɲ laa beɲiɲ be tsakisi yi belu kuundi nuuɲ kimfime mɔɔ be kemi nuuɲ ɲwaani buɲga bu la le, **20** kife bumfɔɲ bu Nyɔ-ɔ nuuɲ ye fieɛ fi kimfime ki kumfe-ɛ ke. E fieɛ fi buɲga bu dzeti nuuɲ fe Nyɔ-ɔ. **21** Ne beechi le ɲgii mbe ɲiɲ? Ne beechi le ɲgii ni mbeɛ be ɲiɲwaan mɔɔ be shɛɲ yi kiɲkɔɲgise be yi mbeɲɲgii le?

5 Be gbɛɲɲ baa be tee mi chɛɲ chɛɲ le ntse wu nyɛɲ yi bukwɛɛ ye le be-ɛɛ lenti, nyɛɲ yi bukwɛɛ yilu se nuuɲ yi wi wu kii ye mɔɔ Nyɔ ke nuuɲ tɛ naa mɔɲ ke. ɲ'wukɔɔ le wi wumu li be-ɛɛ linti dzetɔɔ kwɛɛ tee. **2** Ne ɲɛɲ baa ɲwaani yini nyɛɲ ni ne se tɛ de kwe bu de ke, ne tuu ne tsakisi nuuɲ yi ni? Ne kemi le ne buu ɲwaani weɛ wi wu mɔɲ fini fieɛ li be-ɛɛ linti. **3** Mɔɔ si nnuuɲ ye tɛɛbeɲ gbanaa ke ni, mi ɲ'we neɛ

teeberj li Fiana-a. Mi nsondoo nsa kituj n̄ee k̄ee mi ŋ'we be berj kundi wi wu m̄oŋ ŋwaani fiee fiee. 4 Li bukoorj bu Taa wuseŋ wu Jiso-o, mfi wu ne shee, nse nnuuj be berj li fiana-a, bunga bu Taa wuseŋ wu Jiso nuuj te fe, 5 ne dzo wi wulu, ne nye li ts̄anj yi Sata-aŋ, biifi nyanj ye, fiana yee se naa yi bone jobe chi Taa wuseŋ naa wu kaari wu be. 6 Ne tsakisi baa yi ni fi t̄e dzooŋ k̄ee. Ne kii n̄ee le be ti dzeti kishee niij be to li musu-u, ki se biee ki fe musu malu menchu fooki ni? 7 Buu yeŋj kishee ki nuuj ntse wune wu fichi li yi yine, ne se to nuuj beniij be feŋ si musu me be meŋj ki gēe k̄ee kishee le k̄ee, nuuj le ne nuuj le. Ne k̄ee le Krai nuuj ŋwane Nshooŋ wu Nyoo t̄e fe fintofi lu li teeberj n̄ee si wu be ti seeti mfi wu Ts̄ono chi N'yafuwee. 8 N̄ee le, teeberj nuuj si beniij be jii Ts̄ono chi N'yafuwee nuuj be kibeke li be meŋj ki gēe k̄ee kishee le k̄ee, ki nuuj sh̄eŋ yi wuuti m̄oo cheŋj. Kiij teeberj ni te nuuj si beniij be jii Ts̄ono chini nuuj be kibeke li fichi ki be t̄e gēe kishee le ki nuuj ntse wu bifi m̄oo kinge ki bifi-i k̄ee. 9 Le kinwaati ki nt̄e ts̄ee li be-erj, nt̄e ntse le kiij ne ni ne fiinsini yi be beniij be leti bukw̄ee k̄ee. 10 Nt̄e ntiiti ye nuuj kii beniij be li nshe yini-i be leti bukw̄ee, k̄ee be lii yechi be li biee li, k̄ee be bonyi bintsii be kwachi biee bi beniij le, k̄ee be leki li benyo be li yee li k̄ee. E nuuj ŋwaani beeye k̄ee ne kemi baa le ne dza li nshe yini-i. 11 Nt̄e ntiiti nuuj le kiij ne ni ne fiinsini be wi wu teenyi yi yee le we ŋwaani wuseŋ li Krai, tuu leti bukw̄ee, k̄ee wu lii yechi wu li biee li, k̄ee leki li benyo be li yee li, k̄ee gaashi beniij, k̄ee wundi mbiij me keeti wu, k̄ee bonyi bintsii kwachi biee bi beniij le k̄ee. Kiij wi ni m̄oŋ le ji biee be ŋwaani wee wi k̄ee dududu. 12 E kintsii kiseŋ le te ni te seki beniij be ti nuuj ye le kintaashe ki beniij be kimbeenche-e lenti k̄ee. Beniij be nuuj te ni te seki be nuuj be nuuj le kintaashe ki beniij be kimbeenche-e lenti. 13 Nyoo gii yi saa beniij be nuuj ye li leke li Nyoo-o k̄ee. Kinwaati ki Nyoo-o tiiti le, “Buu yeŋj wi wu kemi kinge ki bifi li be-erj linti.”

6 Fi meŋj ki dzooŋ k̄ee le wi wumu li be-erj linti ni kemi fiee berjwaani fe nuuj gēeŋ s̄oomi li beniij be nuuj be Nyoo-o, ka tuu gēeŋ s̄oomi nuuj li beniij be feti ye biee bi tsaarj k̄ee. 2 Ne kii ye le beniij be nuuj be Nyoo-o gii naa be saa beniij be nuuj be li nshe yini ni? E nuuj berj ne gii ne naa ne saa be, k̄ee nuuj ne lee ki saa

k̄ee biee bi mwesimwesi le be-erj lenti k̄ee ni? 3 Ne kii ye le te gii te saa benchindaa be Nyoo-o k̄ee ni? Si fi nuuj le, k̄ee nuuj ne k̄ee nsawu biee bi keti li ntse wu deeni bujorj. 4 E biee si bini ketoo, ne gēeŋ ne dzeti bi ne giinggi be bi limfwe li beniij be kemi ye kintsii le kintaashe ki beniij be kimbeenche-e lenti k̄ee dududu? 5 Buu k̄oo berj. Fi nuuj le wi nuuj ye le be-erj lenti wu kemi bufii bu nuuj sonde nsa wu wi bee ŋwaani ni? 6 Ne se dzeti baa wi tuu dzo ŋwaani gēeŋ s̄oomi, s̄oomi nuuj li beniij be nuuj ye be kimbeenche-e k̄ee. 7 Fiee fi nuuj le ne ni ne kemi bensa le be-erj lenti kwaa, doonchi fiee le ne we baa kituj. Nuuj ne te gēe nuuj le beniij bamu ni be feti biee bibifi li be-erj k̄ee ni? Nuuj ne te gēe te nuuj le beniij bamu ni be feti kimfi be berj ni? 8 Se nuuj le, e berj ne dzeti ne tuu ne feti biee bibifi ne tuu ne feti kimfi, teege fe wi feti biee bini nuuj be ŋwaani. 9 Ne kii ye le beniij be feti biee bibifi bini nuuj t̄e naa keme kintsii le bumfoŋ bu Nyoo-o lenti k̄ee ni? Kiij ne ni ne yeŋgi be yi yine k̄ee. Beniij be leti bukw̄ee, k̄ee be leki li benyo-o, k̄ee be leti bukeŋj be beniij bamu-u, k̄ee bunij be gimi be bunij bamu, k̄ee bukeŋj be gimi be bukeŋj bamu, 10 k̄ee beyi, k̄ee beniij be yerisi lii li biee li, k̄ee beniij be wundi mbiij me keeti be, k̄ee beniij be gaashi beniij bamu, k̄ee be bonyi bintsii be kwachi biee bi beniij le, be nuuj t̄e naa keme kintsii le bumfoŋ bu Nyoo-o lenti k̄ee. 11 Biee bini biee bi berj bamu gii ne feti ŋkosi. Se nuuj le, Nyoo t̄e tsootse berj, yi tsaarj berj yi gēe chichi, ne se baa tsaarj le yi-i lii. Yi t̄e feti biee bini li bukoorj bu Taa Jiso Krai be li bu Fiana yee yi yi yi Nyoo yiseŋ. 12 Wi nuuj ni kw̄eŋgi le kem̄oo bunga bu fere fiee fichu fi K̄ongisi. Se nuuj le, ntiit̄oo le e fiee fichu fi nuuj fi fi wi k̄ee. Wi nuuj ni kw̄eŋgi n̄ee le kem̄oo bunga bu fere fiee fichu fi K̄ongisi. Se nuuj le, ntiit̄oo n̄ee le, nuuj nte ŋgēe le fiee fimu dzoo mi fi tuu li mfwa-a wu fi-i k̄ee. 13 Wi wumu nuuj ni tiiti te le, “Biee bije nuuj kii tee, tee nuuj kii biee bije.” Se nuuj le, ne k̄ee le Nyoo gii yi biifi bi bichu. Bwiŋ ye wi nuuj ye yi be leti bukw̄ee lu k̄ee. Bwiŋ ye wi nuuj nuuj le ni nindi li Taa li, e wu wu Taa wu kemi bwiŋ yelu 14 Si Nyoo t̄e buu Taa wuseŋ li kwe-e le, e n̄ee le si yi gii naa yi buu te bee be bunga bu yi-i li kwe-e. 15 Ne kii ye le yi yine nuuj bikachu bi Krai le k̄ee ni? Wi gii gēeŋ se tuu dzoo bikachu bi Krai le taashe be bi kinjikwiij le? Fi nuuj fi te nuuj le k̄ee! 16 Ne kii ye le e wi

taashe yi yee be kinjikiwiin, ke bee ki to baa yi yi mumkpaŋ ke ni? E fi fi be tɛ tɛɛ le, “E kweɛŋ bee nyuŋ taashe yi ke be to baa wi mumkpaŋ.” 17 Se nuuŋ le, wi wu taashe be Taa, mwe too fiee fi mumkpaŋ be wu li fiana-a. 18 Kifi yeɛŋ ntse wu bukwɛɛ. Biee bibifi bimu bichu bi wi feti ti feti ye nuuŋ li yi yee li ke, se nuuŋ le, wi wu jii bukwɛɛ fetɔɔ bibifi nuuŋ li yi yee li kibɛɛ. 19 Ne kii ye le yih yine yeɛ yih yi muntofi yi Fiana yi Waan yi Nyɔ nye beŋ tsiin lu ke ni? Ne nuuŋ ye le beɛ bo ke. 20 Be tɛ go beŋ be kwa nge. Nɛɛ le, ne feti yeɛŋ biee be yih yine bi yokisi Nyɔ.

7 Ngii nye ntusu deeni kii biee bi ne tɛ tɛɛ li mi-i. Fi dzɔɔŋ le wi wu koŋ ke li kweɛŋ li ke. 2 Se nuuŋ le, si mɔnche wu bukwɛɛ we lekuuŋ ni, fi dzɔɔŋ le nyuŋ ni kemi we kweɛŋ, kweɛŋ kemi we nyuŋ tɛ. 3 Nyuŋ kemi le ni feti nime chi nyuŋ li kwesi-i, kweɛŋ kemi tɛ le ni feti chee chi nime chi kweɛŋ le li nyumi-i. 4 Mɛɛŋ ye kweɛŋ wu kemi buŋga fe yi yee li ke, e nyumi wu kemi. E nɛɛ tɛ le si nyuŋ mɛɛŋ ye kemi buŋga fe yi yee li ke, e kwesi wu kemi. 5 Wi wu baa ke dzaa li wi wumu fuki fe ne nache beŋ bechu ne beŋ nsin ke. E ne fe nɛɛ le li mfi niin li, le ne se nye yih yine li nleke li Nyɔ-ɔ. Mfi wu ne fe le, ne tuu ne kaari ne to li ntaashe wune si ne ti shiin ne nuuŋ, kii Sataŋ ni dza mɔnche beŋ kife ne kii ye si nuuŋ ne keme yi yine ke. 6 Ntiitɔɔ fini nɛɛ si ntifi le, nuuŋ ye nchi wu nnyɛɛ li be-eŋ ke. 7 Bee li mi-i kwaa, mi n'weki le wi kwikwi ni nuuŋ kweɛŋ nsin si nnuuŋ ni. Se nuuŋ le, ntuu ngeɛŋ, wi kwikwi kemɔɔ nya yi ye yi Nyɔ nye wu. Wi wumu kemi yini nya wi wumu se kemi yeɛ. 8 Deeni, li beniin be mɛɛŋ bekwɛɛ-e mɔɔ be nuuŋ bukeɛŋ beɛŋku-u, ntiitɔɔ le, fi dzɔɔŋ fiee li bee le be ba be ni be nuuŋ be be mbiin si nnuuŋ le. 9 Se nuuŋ le, e nuuŋ le nuuŋ be tɛ keme yih yibee ke, be fe bugoo, kife fi dzɔɔŋ le be fe bugoo, yeke fe nuuŋ wi ni kwi-i be yi yi nyinini. 10 Li beniin be fe bugoo li kituŋ, nse ntuu ntiiti le kweɛŋ ni ngingi le kiin ni gate be nyumi ke. Wuni nchi mɛɛŋ ki bo ke li mi-i ke. Wu boɔ nuuŋ li Taa li. 11 Se nuuŋ le, e wu gate, ke kemi le ba ni nuuŋ wuu mbiin. E fi nuuŋ tɛ nuuŋ le ke, kaari to li nyumi yih bee wu nache biee be to be nuuŋ. E nɛɛ fi fi ntiitɔɔ li bunin le nyuŋ kemi ye le koŋ be kwesi ke. 12 Li beniin bamu-u, ntiitɔɔ li bee le, e n'waanɛŋ wuseŋ nuuŋ lu wu nuuŋ wi wu kimbeenche kemi kweɛŋ, kweɛŋ wulu se nuuŋ ye wi wu

kimbeenche ke, kweɛŋ wulu kɔngisi le bee wu ni be nuuŋ, kiin nyuŋ wulu ni buu wu ke. Fini e mi wu ntiiti. E Taa wu tiiti ke. 13 E kweɛŋ kemi nyumi, nyuŋ wulu nuuŋ ye wi wu kimbeenche ke, kɔngisi le bee wu ni be nuuŋ, kiin kweɛŋ wulu ni bo ke. 14 Ntiiti ni, kife e nyuŋ wu nuuŋ ye wi wu kimbeenche ke kemi kweɛŋ nuuŋ wi wu kimbeenche, ke Nyɔ gii yi dzɔɔ wu kituŋ si wi we kii kwesi. Kweɛŋ tɛ wu nuuŋ ye nɛɛ wi wu kimbeenche ke tuu kemi nyumi wu nuuŋ wi wu kimbeenche, ke Nyɔ dzeti ye wu kituŋ si wi we kii nyumi. E nuuŋ ye le ke, ke boɔŋ be bee wuuti ye ke. Se nuuŋ le, si fi nuuŋ, ke be wuuti baa. 15 E wi wu nuuŋ ye wi wu kimbeenche ke dza tuu weki le be gate, be gɛɛ le. E fi ka le, kiin n'waanɛŋ wuseŋ wu nyuŋ ke wu kweɛŋ wu nuuŋ wi kimbeenche ni beechi le kemi nɛɛ le ni nuuŋ bee wu ke. Nyɔ tɛ teɛŋ bee le tɛ ni tɛ tsiin nuuŋ li mbeɛngii li. 16 We wu kweɛŋ, ɔ kii bu laa le nuuŋ ɔ fe Nyɔ soo nyuma? We wu nyuŋ ɔ kii tɛ bu laa le nuuŋ ɔ fe Nyɔ soo kwesa? 17 Fiee fi nuuŋ, fiee nɛɛ le wi ni tsiin ntse nuuŋ wu Taa tɛ nye li wuu. Ni nuuŋ nɛɛ si Nyɔ tɛ teɛŋ wu nuuŋ. Fini nuuŋ fiee fi ntiiti li bintaashe bi beniin be kimbeenche-e li bintsii bichu. 18 E wi nuuŋ wu be tɛ teɛŋ mwe nuuŋ e be tɛ sɛɛ wu dzoo kituŋ, kiin ni tuu ni weki le ni nuuŋ si wi wu mɛɛŋ kintɔɔ ke. E wi nuuŋ lu wu be tɛ teɛŋ wu mɛɛŋ kintɔɔ, kiin ni tuu ni weki le be sɛɛ wu dzoo deeni ke, 19 kife e wi nuuŋ wu be tɛ sɛɛ wu dzoo, mɔɔ nuuŋ le be ti mɛɛŋ wu dzoo ki sɛɛ ke, ke fiee kemi ye fiee fi fɛɛ be wu ke. Fiee fi nuuŋ fishaan nuuŋ le wi ni kichi benchi be Nyɔ-ɔ. 20 Wi kwikwi ba nɛɛ ni nuuŋ si Nyɔ tɛ teɛŋ wu, nuuŋ. 21 E be tɛ teenyi we ɔ nuuŋ mfwa, kiin ɔ ni ɔ buki yi ke. Se nuuŋ le, ɔ kemi dze yi boche li bumfa-a, ɔ bo fio. 22 Ne keɛ le wi wu Taa tɛ teɛŋ wu nuuŋ mfwa, wu boɔ li bumfa-a kii Taa kituŋ. Nɛɛ yeɛŋ si wi wu be tɛ teɛŋ wu nuuŋ ye mfwa ke, ke we deeni mfwa wu Krai. 23 Be tɛ go beŋ kwa nge. Kiin ne ni ne nuuŋ bɛmfa be beniin le ke. 24 Nɛɛ le, beŋwaanɛŋ, wi ba nɛɛ ni nuuŋ be Nyɔ le dze yi Nyɔ tɛ teɛŋ wu, nuuŋ le. 25 Deeni, kii bukeɛŋ ke bunin be mɛɛŋ bekwɛɛ, Taa mɛɛŋ ɔ ki tee ke mi fiee le ntee ke. Se nuuŋ le, nyɛɛ wɛŋ wu ntan si wi wu Taa kɔɔ nshin be wu le nuuŋ be beŋ fiee fi tiiti. 26 Fiee fi mbeechi kii nge wu nuuŋ deeni, fi dzɔɔŋ le wi ba ni nuuŋ si ti nuuŋ. 27 E wi kemi kweɛŋ kituŋ, kiin ni tuu ni weki le koŋ be wu ke. E wi nuuŋ kweɛŋ nsin, kiin ni

tuu ni weki kweɛɛ ke. **28** Se nuuɲ le, le wi fe bugoo bee kweɛɛ bee wu ni be nuuɲ, ke mɛɛɲo ki fe ke bubieɛ ke. E soone kweɛɛ geɛɛ le nyu-
 uɲ, ke mɛɛɲo ki fe ke bubieɛ te ke. Se nuuɲ le, ne kee le beniɲ be fe bugoo gii naa be keme beɲge li nshe yini-i. Li mi-i ɲ'wekɔ le mbanje beɲ li fini-i. **29** Beɲwaanɛɲ, fieɛ fi ntiiti nuuɲ le mfi wu Nyɔ nyɛ bee we fiɲkɔsi nge. Mbɛɛche dɛɛni ɲɛnu limfwe, beniɲ be kemi bukeɛɛ ni be nuuɲ kee be kemi ye ke. **30** Beniɲ be dii kwe ni be nuuɲ kee be dii ye ke, be neki ni be nuuɲ kee fieɛ dzeɛɲ ye fe bee ke, be guti bieɛ ni be nuuɲ kee be kemi ye mɔɔ fieɛ ke. **31** Beniɲ be feti bieɛ li nshe yini ni be nuuɲ kee be kemi ye mɔɔ fieɛ fi fɛɛ be nshe yini ke. Ntiitɔɔ ni, kife nshe yini ye dɛɛni ni, yi keti ye bukaru. **32** ɲ'wekɔ le ne ni ne nuuɲ fieɛ tɛ fieɛɲgi beɲ ke. Wi wu nuuɲ kweɛɛ nsɲi ti giki bufii li fieɛ fi kii Taa le si nuuɲ ni feti neɛ nuuɲ fieɛ fi Taa wuki buɲɔɲ be wu. **33** Wi wu kemi kweɛɛ ti giki bufii nuuɲ li bieɛ bi li nshe yini-i, neɛ si nuuɲ ni feti fieɛ fi yi dzeɛɲ kwesi. **34** Gii ni nuuɲ e bufii bwee gate. Fi fieɛ neɛ yeɛɲ si kweɛɛ mɔɔ nuuɲ soone kweɛɛ wu mɛɛɲ ki kee ke nyuɲ ke ti nuuɲ. Ti beɛ giki bufii nuuɲ li fieɛ fi kii Taa le, neɛ si nuuɲ ni nyɛɛ yi yee be shɛɲ yee chi li wuu. Se wi wu kemi nyuɲ ti giki bufii li bieɛ bi li nshe yini-i, neɛ si nuuɲ ni feti fieɛ fi yi nuuɲ yi ni yi dzeɛɲ nyumi. **35** Ntiiti ni nuuɲ le mfi beɲ, nuuɲ ye le ɲ'wekɔ le mbanje dze li wi wumu-u ke. ɲ'wekɔ nuuɲ le wi kee fieɛ fi nuuɲ tsaɲ, le ke ni nindi li Taa li be shɛɲ yi mumkpaɲ be bufii bwee bu mɛɛɲ ki gate ke. **36** E nyuɲ koo fieɛɲ le ɲwaakweɛɛ li, wu dza tuu ɲɲɲi le kiɲge kee li ɲwaakweɛɛ wulu nuuɲ ye tsaɲ ke, yi nyɲɲini wu nge, fi dzɔɲɲ le be fe bugoo be ni be nuuɲ, e wu fe neɛ si kɔɲɲisi, wu fe bugoo bee kweɛɛ wulu, ke mɛɛɲo ki fe ke bubieɛ ke. **37** Se nuuɲ le, nyuɲ wu geɛ shɛɲ yee le nuuɲ tɛ fe bugoo bee kweɛɛ wu wu koo fieɛɲ le wuu ke, wi kendi ye wu le be fe bugoo ke, e bichi le yi yee li, geɛ shɛɲ yee le bee wu nuuɲ tɛ fe bugoo ke, ke wu feɔ fieɛ fishaɲ. **38** Fi se tuu fi nuuɲ le, wi wu fe bugoo nuuɲ bee kwesi wu tɛ koo fieɛɲ le wuu, ke wu feɔ buɲɔɲ. Se nuuɲ le, wi wu mɛɛɲ ki fe bugoo be kweɛɛ, ke wu gbɛɲɲɔ wu fe buɲɔɲ nge. **39** Kweɛɛ ti beɛ nuuɲ kweɛ wi mfi wu nyumi mɛɛɲ lu. Se nuuɲ le, e nyumi dza wu kwi, ke nuuɲ neɛ geɛɲ le nyuɲ wumu wu kɔɲɲisi bee wu fe bugoo be ni be nuuɲ, weɛ wi kemi le ni nuuɲ wi wu taashe

be Taa. **40** Se nuuɲ le, si ɲɲɲi fiɲɲ nuuɲ kweɛɛ wulu ba neɛ le ni wuki buɲɔɲ nge. Ntiiti ni kii le ɲkemi Fiana yi Nyɔ.

8 ɲgii n'yo dɛɛni kii bieɛ bije bi beniɲ feti bentaanche lu li benyo-ɔ. Fi fieɛ cheɛɲ si be kwɛɲgi le bee bechu keme bufii. Buni bufii nuuɲ bu fe wi se ni piɛti nuuɲ yi yee. Se nuuɲ le, kiɲkɔɲɲise ti kurisi beniɲ be kuu bu ko. **2** E wi dza tuu beechi le kii bieɛ, mwe ɲkeɛ le mɛɛɲo ki gbɛɲ ke le kee si kemi le ni kii ke. **3** Se nuuɲ le, e wi kɔɲɲisi Nyɔ, ke Nyɔ gii yi ni yi kii te mwe. **4** Beɛɛni, fi kii nje bieɛ bi be fe bentaanche lu li benyo-ɔ, tɛ nuuɲ tɛ kee le benyo bani nuuɲ ye fieɛ ke. Nyɔ ba neɛ mumkpaɲ yimi nuuɲ ye lu ke. **5** Beniɲ bamu dzeti le benyo bamu nuuɲ lu liboo ke laɲkwiɲ. Fi fieɛ cheɛɲ le beniɲ dzeti le benyo nuuɲ nge, bete bikoo se nuuɲ tɛ nge. **6** Mɔɔ nuuɲ si be dzeti le, li bee li Nyɔ ba neɛ mumkpaɲ. E yih yi nuuɲ Baa wuseɲ yi tɛ tɔɲ bieɛ bichu. Tɛ tsiɲ nuuɲ kii yi. Tɛ Kikoo ba mumkpaɲ wu nuuɲ Jiso Krai. Se nuuɲ neɛ wu, wu tɛ tɔɲ bieɛ bichu keti li tsɔɲ yee li, tɛ kemi ntse keti li yi yee li. **7** Fini nuuɲ ye fieɛ fi beniɲ bechu be nuuɲ le bee li linti kii ke. Beniɲ bamu be tɛ shiɲ be feti bentaanche li benyo-ɔ belu dzeti le be jii ɲwaani bieɛ bieɛ dɛɛni, be beechi neɛ le be mɛɛɲ baa be jii nuuɲ bieɛ bi be fe bentaanche lu li benyo belu. Shɛɲ yibe yi weeti se seki be le bieɛ bije bilu biifi bieɛ be. **8** Se nuuɲ le bieɛ bije nuuɲ tɛ geɛɲ be bee li Nyɔ-ɔ lichɲ ke. E tɛ jii fieɛ fieɛ ye tɛ biifi bee be yi ke. E tɛ ba nje nsɲi, fi tɛ fe le tɛ ni tɛ nuuɲ beniɲ be dzeɛɲ li yi-i ke. **9** Beɲ ne kii bieɛ bini ne ni ne dzeti mfi le kiɲɲ wi ni dza dzɔɔ buɲga bu kemi bu fɛɛ fieɛ fi kɔɲɲisi lu tuu fe nuuɲ fieɛ fi nuuɲ fi fe ɲwaani we ke. **10** E wi wu weɛ wu shɛɲ yee nuuɲ weɛ ɲɛɲ we wi wu bufii, jii bieɛ fe kideɲ ki be feti bentaanche fe li benyo-ɔ, lee ki kɔɲɲi ke tɛ le ni jii bieɛ bije bi be feti bentaanche lu li benyo-ɔ ni? **11** E wu fe le, ke we wu kii bieɛ biifɔɔ ɲwaana wu nuuɲ weɛ wu Krai tɛ kwi kii wu wuni. **12** Fieɛ fi ɔ fe fini gii nuuɲ bibifi bi ɔ fe bi biifi shɛɲ yi ɲwaana yi yee, ke bibifi bi ɔ fe bilu bieɛ nuuɲ li Krai li. **13** Se nuuɲ le, e fieɛ fi ɲjii, feti ɲwaaneɲ wii li bifi-i, nte naa ntuu le ɲji nyɲ ke, kii nni mfe ɲwaaneɲ we. (aiɔn g165)

9 Nnuuɲ neɛ mfe fieɛ fi ɲkɔɲɲisi ni? Nnuuɲ neɛ wi wu nton wu Jiso ni? Ntɛ ɲɛɲ neɛ Taa wuseɲ wu Jiso ni? E neɛ beɲ bani be nuuɲ mbeɲ wu nime cheɲ li Taa li ni? **2** E beniɲ bamu weki

le be ni be techini le nnuuŋ ye wi wu nton wu Jiso ke, ke nuuŋ ne te tēche te ke. Ne nuuŋ ŋkiki wu doonchi cheeŋ le nnuuŋ wi wu nton wu Taa Jiso. **3** Ntiiti fini le mbaŋge yi yeŋ li beniin be sɔɔsi mi-i. **4** Te kemi ye buŋga le ŋ'wonu be nje biee lewe le nime chini ke ni? **5** Te kemi ye te buŋga, bu dzɔtse bukeeŋ besen be nuuŋ beniin be kimbeenche-ε le te ni te denŋi be be neε si Pita bee bɔɔŋ be nto-on bamu mɔɔ beŋwaani Taa Jiso ni? **6** Mɔɔ le ε tee Banaba kwaa te kemi le te ni te nindi be tsan yisen te se jii biee le? **7** E wi wu nchi wu la wu nuuŋ ni nindi nuuŋ wu wu bichi le yi yee li? E noo wu nindi we wu muntaaŋ, te ji muntaaŋ mulu ke? E wi kiichi nyán, te kande mbeer li yi-i le won ke ni? **8** Biee bi ntiiti bini nuuŋ bi mbeeche wu wiwon kwaa ni, mɔɔ fi fieε neε te le benchi be Nyɔ-ɔ le? **9** Mɔɔse tē tsee le kiŋwaati ki benchi-i le, “E wi dzo nyan le yi geeŋ yi nuuse giin, kiin ni kan kimfime ki nyan yilu ke.” Ne beechi le Nyɔ tē tiiti le, nuuŋ kii nyán ni? **10** Tē tiiti nuuŋ kii teebeŋ, be se tē tsee li bee li kii wi wu nindi we ke wu wechi, kemi le ni bichi limfwe, kii le gii keme fiee li we wulu. **11** E tē tɔye ŋgo yi fiana li shén yine, fi nuuŋ ŋge fe tē keme biee bi li nshe li be-ey ni? **12** E beniin bamu kemi buŋga bu tefe le ne ni ne nyee biee li bee, nuuŋ te lee ki keme ke te yaa be ni? Se nuuŋ le, tē ti meeŋ ki doonche ke buni buŋga ke. Te tē kendi nuuŋ shén li fiee fichu, yuti fe fiee nuuŋ fi biifi nton wu dzeen wu kii Krai le wu geeŋ ke limfwe ke. **13** Mɔɔ ne kii le beniin be nindi li yih yi muntofi-i, biee bije bi bee buti nuuŋ lu, beniin be nindi fe taantaa chi muntofi-i se beendi te fe biee bi be bee bi ni? **14** E neε le si Taa tē tee le beniin be fenjisi nton wu dzeen kemi le be ni be tsiin kii nton wulu. **15** Mɔɔ nuuŋ si fi nuuŋ ni, mmeenŋo ki ndoonche ke buni buŋga ke, ntseki ye ni mbichi le ke ne ni ne feti fiee fimu li mi-i ke. E fi nuuŋ le wi gii fe ntsakisi yi ntsakise wuni ni nuuŋ le mfiio biee li bee, fi dzɔɔŋ le ŋkwi bu kwε. **16** Ŋkemi ye le ni tsakisi yi le mfenjisɔɔ nton wu dzeen wu kii Jiso Krai ke. E Nyɔ yi fe le ni mgbenŋi mfenjisi. E mi mfaan le mfenjisi ye ke, ke Nyɔ gii yi lon ŋge li mi-i. **17** E fi nuuŋ le nindi nime chini nuuŋ li mbeeche weŋ, ke ŋgii ŋkeme kinsomfu. Se nuuŋ le, ε mi wu ntē nache ke. E Nyɔ yi tē nache yi nye li tsan ye-ey. **18** Bedeeni ŋwaani mberŋ wu nuuŋ ŋkeme kii nime chini gbenggi nuuŋ la? Mberŋ weŋ nuuŋ neε le ni mfenjisi nton wu dzeen li

yee li, nlemi ye le ne soon mi si mfenjisi nton wulu ke. **19** Ne ni ne kii le nnuuŋ ye le wi wumu lekwiin ke. Se nuuŋ le, mi ntuuo yi yeŋ le ni nnuuŋ mfwa wu beniin bechu ke nse ŋkeme be ŋge, be to be ni be nuuŋ be Krai. **20** Mi ntooo si Bejuu, mfeti si be ti feti, ke nse mfe be to beniin be Krai. Mbεε ε nuuŋ tee be fe be biki benchi be Mɔɔse-ε, mfeti neε si be le nse ŋkeme beniin le bee lenti. Mɔɔ nuuŋ si mi kibee nnuuŋ ye le benchi lekwiin ke le. **21** Mfi wu nuuŋ tee beniin be nuuŋ ye le nchi-i lekwiin ke, mfeti neε te si wi wu nuuŋ ye le benchi lekwiin ke. Mfeti neε le, ke nse ŋkeme beniin be bani be to beniin be Krai. Fini nuuŋ ye le meeŋ ye le nchi wu Nyɔ-ɔ lekwiin ke. Mi ŋ'we le nchi wu Krai lekwiin. **22** Mfi wu nuuŋ tee beniin be weeti li kimbeenche-ε, nto te si be le nse ŋkeme be. Mi ntooo fiee fichu li beniin bechu-u, le nse mfe mɔɔ nuuŋ la fi nnuuŋ mfe le be bamu se naa be bɔne. **23** Mfeti biee bini bichu ni kii nton wu dzeen wu kii Krai, ke nse ŋkeme te fe kimbɔne ki nton wulu nyee li beniin li. **24** Mɔɔ ne kii le mfi wu be letini ŋgweti, beniin bechu letini, ε neε wi mumpan kwaa wu ti bee keme kinderi ni? Neε le, ne letini nuuŋ le dze yi nuuŋ ne keme kinsomfu le. **25** Beniin be gwii bechu mɔɔ nuuŋ bugwe bu ŋgweti wu letine, mɔɔ nuuŋ bu la le, be ti laanchi neε bujɔŋ. Be laanche baa deeni le, le be naa be keme kinsomfu, kinsomfu kini nuuŋ ki ti mee. Se nuuŋ le, kisen kinderi nuuŋ ki ti mee ye ke. **26** Nletini fieŋ nletini giinŋi nuuŋ tsaan fe be keeti. Nnuuŋ ye si wi wu munŋo wu lendi munŋo likwiin likwiin ke. **27** Ŋweki be yi yeŋ, ŋgwenini le yi biee nuuŋ fiee fi tsaan, le nse ni mfenjisi ye yi Nyɔ li beniin bamu-u, Nyɔ tē tuu le yi buu mi li kintutu ki beniin be kɔche li beniin li ke.

10 Beŋwaanenŋ, ŋ'wekɔɔ le ne kimi fiee fi tē ka be beniin besen be ŋkosi mfi wu be te denŋi libuka. Be bechu tē denŋi le kikuŋ lekwiin, be geeŋ be bechu be lenchi dzɔɔ yi nyɔŋa yi gaa li nshe-ε. **2** Si fi tē ka le, fi se nuuŋ neε keε li kikuŋ keε linti mɔɔ li dzɔɔ yi nyɔŋa yeε be keme baa nliu lidzɔ le be ni be nuuŋ beniin be Mɔɔse-ε. **3** Be bechu tē jii bije bi tē dzeti fe Nyɔ-ɔ, **4** be won dzɔɔ yi tē dzeti fe Nyɔ-ɔ yi tē buti le kimba-ay. Kimbaŋ kilu tē nuuŋ Krai wu tē denŋi be be. **5** Neε si be tē ŋinŋi biee bini ni, be ŋge tē gbenggi be feti neε biee bi shén gii yi ni yi biiti Nyɔ. Yi se woye beniin balu, goon yi be gime

litao loo. **6** Biee bini bi tē ka be be nuuŋ ntifi li bee li, le kiin tē ni tē kemi mbeeche wu biee bibifi si be tē kemi ke. **7** Kiin tē ni tē lēki li benyo be li yee li si be bamu tē lēki ke. Be tsee baa kii be le, “Beniing tē shiing, be jii biee, be wundi, be dza we be le bine be bindi bine chi kiyoomefe-ε.” **8** Kiin teeberŋ tē ni tē feti nyen yi bukwεε si be bamu tē feti, Nyō se fε be kwiye benchuki mbaamfiε ntso betεtu li jobε chi mumkpa-aŋ ke. **9** Kiin teeberŋ tē ni tē mōnchi Taa si be bamu tē mōnche, Nyō se fε yō numε beniing belu be kwiye ke. **10** Kiin tē ni tē ŋujini si be bamu tē ŋujini, Nchindaa wu Kwe se woyi be ke. **11** Biee bini bichu bi tē keti be be nuuŋ ntifi li beniing li. Be tē tsee ni le teeberŋ bani tē tsiing li mfi wu nshe mεε wuni tē ni tē dzeti mfi. (aiōn g165) **12** Bedεeni, wi wu beechi le lemoo tεemi bujōŋ, ni ŋiŋgi le kiin ni we ke. **13** Mōnche kwikwi wu beε le be-εŋ nuuŋ wu ti beε li beniing bamu-u. Nyō yi nuuŋ Nyō yi cheεŋ, yi nuuŋ yi tē gεε le mōnche be le be-εŋ wu yaa buŋga bunε ke. ε mōnche beε le be-εŋ, yi gi doonche dze yi ne gi ne yaa mōnche wulu le. **14** Si fi nuuŋ le nsāŋ yen yi shēŋ, ntiitoo li be-εŋ le ne kifi biee bi benyo-ō. **15** Ntiitoo li be-εŋ ni si beniing be kemi bufii. Beeche yeεŋ li yih yi ne fiee fi ntiiti li be-εŋ. **16** Moo tē ti beε ε tē dzo fika fi nteŋ, tē nye kiyōoni li Nyō-ō, tē woŋ li lēke li Nyō-ō, nuuŋ neε le tē taashe baa li ŋgoŋ mε Krai neε ni? ε tē tuu tē dzo kibe le li mfi wu wulu-u, tē booye tē ji li kintaashe, ke tē taashe baa teeberŋ li yi yi Krai li neε ni? **17** Si tsee yi kibe le nuuŋ neε mumkpaŋ bee tē jii tē nuuŋ ŋge, ke fi doonchi le teeberŋ nuuŋ li wi mumkpa-aŋ, kife teeberŋ jii baa tē nuuŋ tsee mumkpaŋ. **18** Dzoō yeεŋ mbose li beniing be Iselee. Wi kwikwi wu jii fiee fε taantaa chi muntofi-i taashoo be Nyō kituŋ li muntofi mulu-u. **19** Fiee fi mi ntee feni nuuŋ le la? Fi se nuuŋ le biee bi be fε bentaanche lu li benyo-ō kemi fiee fi fere, ke le benyo belu kemi tē fiee fi fere ni? **20** Fi nuuŋ ye le ke. Fiee fi ntiiti nuuŋ le muntofi mu beniing be ti kii ye Nyō ke feti nuuŋ, be feti nuuŋ li benchindaa be Kiŋkundi-i. Be feti ye nuuŋ li Nyō-ō ke. Nse ntuu ntiiti le kiin ne ni ne taashi be benchindaa be Kiŋkundi-i ke. **21** Nuuŋ tē tē woŋ le fika fi nteŋ fi nuuŋ fi Taa le, le tē tuu tē woŋ le fika fi Kiŋkundi-i ke. Nuuŋ tē tē ji biee bi Taa le tē tē tuu tē ji bi Kiŋkundi-i ke. **22** Ne weki le ne ni ne feti fiee fi shēŋ tōnyi Taa ni? Ne tεemi ne yeki wu ni? **23** Bee bamu dzeti tē kweεŋ le tē kemi

baa buŋga bu fere moo fiee fichu. Se nuuŋ le, tē keε le ε fiee fichu fi nuuŋ fi shaan ke. Bee bamu dzeti tē kweεŋ le tē kemi buŋga bu fere fiee fichu. Se nuuŋ tē le ε fiee fichu fi nuuŋ fi fε wi se ni lemi tεemi li kimbeenchε kee li ke. **24** Kiin wi ni ni feti fiee beechi nuuŋ yi yee kwaa ke. Wi ni beechi tē nuuŋ kii ŋwaani. **25** Ne jii nyan chichi yi be kabini fεwan ne soose ke laa yi bo fεŋ le ke, kii shēŋ yine ni yi seki berŋ li fiee li ke. **26** Ntiitoo ni, kife be tsee baa le Kiŋwaati ki Nyō-ō le, “ε Taa wu kemi nshe yini moo biee bichu bi nuuŋ li yi-i.” **27** ε wi wu nuuŋ ye wi wu kimbeenchε ke teen berŋ le ne be ne ji biee, ε ne berŋ ne gεεŋ, ne ji fiee fichu fi be nye li be-εŋ, ne soose ke. Kii shēŋ yine ni yi seki berŋ li fiee li ke. **28** Se nuuŋ le, ε wi wumu dza wu tee li be-εŋ le biee bije bilu bieε bi be fε ntaanche lu li benyo-ō, kiin ne ni ji ke kii wi wu bee tee berŋ ni ŋεŋ le ne feti baa fiee fi bifi, le shēŋ yi wi yi saa ke tē wi ke. **29** Ntiitoo shēŋ yini nuuŋ yi wi wu bee tiiti li be-εŋ. Ntiiti ye nuuŋ yi ne ke. Se nuuŋ le, wi wumu nuuŋ bii laa nuuŋ gεε mferu fiee fi wi kōŋgisi, kii fi nuuŋ fi ni fi seki shēŋ yi wi wumu le? **30** ε mi nji fiee mi nye kiyōoni li Nyō-ō, wi se tuu ni seki mi kii la? **31** Ntiitoo fiεŋ nuuŋ le fiee fichu fi wi feti, moo nuuŋ biee bije, moo nuuŋ biee bi wonε, ni feti le dze yi wi wumu nuuŋ ŋεŋ, nye mpiaru li Nyō-ō. **32** Kiin ne ni ne feti fiee fi nuuŋ fi biifi shēŋ yi beniing ke, moo nuuŋ yi Bejuu, moo nuuŋ tē yi beniing be tē nuuŋ ye Bejuu, moo nuuŋ yi kintutu ki beniing be kimbeenchε be Nyō-ō ke. **33** Ŋgweninoo fiεŋ le ni mfeti fiee fichu fi wi kwikwi nuuŋ ni wuki bujōŋ. Mbeechi ye nuuŋ kii yi yen kwaa ke. Mbeechoo kii beniing bechu le mfe be naa be bone.

11 Ne biki yeεŋ dze yeεŋ neε si mbiki yi Krai. **2** N'yoōnchoo berŋ si ne kiimi mi li fiee fichu-u ne tuu ne biki ntiife neε si ntē ntifi berŋ. **3** Se nuuŋ le, ŋ'wekoo le ne keε bujōŋ le kikoo ki nyuŋ kwikwi nuuŋ Krai, kikoo ki kweεŋ le se nuuŋ nyuŋ, kikoo ki Krai le nuuŋ Nyō. **4** Nyuŋ kwikwi wu lēki li Nyō-ō, ke laŋini ntōŋ wu Nyō ε wu baanye kikoo kee, ke chōrisoo nuuŋ Krai wu nuuŋ kikoo kee. **5** Se nuuŋ le, kweεŋ kwikwi wu lēki li Nyō-ō, ke laŋini tē ntōŋ wu Nyō mbaanye kikoo kee nsig, ke chōrisoo nuuŋ nyumi wu nuuŋ kikoo kee. Chichi nuuŋ ye lu be kweεŋ wu be kwaa kikoo ke. **6** ε wu ŋεŋ le nuuŋ tē baanye kikoo ke kwaa ki. Se nuuŋ le, ε buya

nuuɗ be kweɗɗ li kikoo ki wu kwa-a li, baanyɗ kikoo kilu. 7 Nyuɗ kemi yɛ le baanyɗ kikoo kee mfi wu lɛki li Nyɔ-ɔ kɛ, kifɛ nuuɗ mbose yi Nyɔ tuu nuuɗ bujɔɗɗ bu Nyɔ-ɔ. Se nuuɗ le, kweɗɗ nuuɗ bujɔɗɗ bu nyu-uy. 8 Nyuɗ ti mɛɛɗ ki bo kɛ li kweɗɗ li kɛ, kweɗɗ tɛ bo nuuɗ li nyu-uy. 9 Nyɔ ti mɛɛɗ ki tɔɗ kɛ nyuɗ kii kweɗɗ kɛ. Yi tɛ tɔɗ kweɗɗ nuuɗ kii nyuɗ. 10 Ɛ kii fini mɔɔ fi kii benchindaa be Nyɔ-ɔ fi kweɗɗ kemi le kɛmɛ fiee fimu li kikoo kee li fi doonchi bunga bwee. 11 Mɔɔ si fi nuuɗ le, li tɛɛberɗ be taashe be Taa, kweɗɗ nuuɗ yɛ li yi yee li kwaɗ kɛ, nyuɗ nuuɗ yɛ tɛ li yi yee li kwaɗ kɛ. 12 Fi nuuɗ le, kifɛ si kweɗɗ tɛ bo nuuɗ li nyu-uy, fi fieɛ dɛɛni yani le ɛ kweɗɗ wu ti bɛɛ biɛ nyuɗ. Fiee fichu se dzeti nuuɗ fɛ Nyɔ-ɔ. 13 Biche yɛɛɗ nɛ ɗɛɗ le lenti laa fi dzɔɗɗ le kweɗɗ ni lɛki li Nyɔ-ɔ fuki fɛ wu baanyɗ kikoo nsɨɗ le? 14 Mɔɔ nɛɛ si nɛ ɗɨɨgi bieɛ bi laɗ we, nɛ kii le fɛ nyuɗ nuuɗ gɛɛ yi yɛ yi dɛɛɗ ɗɛɗ nuuɗ nuuɗ kinchorise li yi yee li. 15 Se nuuɗ le, ɛ kweɗɗ kemi yi yi njeɛɗ ɛ busɔɗɗ li yi yee li. Nyɔ tɛ nyɛ yi yi njeɛɗ li kweɗɗ li le yi ni yi baanyi kikoo kee. 16 Nɛɛ le, ɛ wi nuuɗ lu wu weki le ni tɛchini fiee fini, ni kii le tɛɛberɗ mɔɔ nuuɗ bintaashe bi beniɨɗ be Nyɔ-ɔ kemi yɛ dze yimi yi fɛrɛ fiee le kɛ. 17 Se nuuɗ le, fiee fimu fieɛ lu fi ɗ'wekɔɔ le n'yo berɗ kii fi, ɛ fiee fi nɛ feti fi nuuɗ ntɛ mpia berɗ li fi-i kɛ. Nɛ bɛɛ ɛ nɛ shee li kintaashe ki bo nuuɗ fiee fi bifi yeki fi dzeɛɗ. 18 Fiee fi ɗ'weki le nsaa ntee nuuɗ le, ɗ'wuki le nɛ taashi si kintaashe ki beniɨɗ be kimbeenche-ɛ, nɛ tuu nɛ nuuɗ chichi chichi. Nɛɛ ɗɨɨɔɔ le nuuɗ ni nuuɗ nɛɛ cheɛɗ. 19 Fi dzɔɗɗ nɛɛ le chichi nuuɗ le be-erɗ lenti, be se kɛɛ beniɨɗ be gberɨgi be nuuɗ be shaɗɗ le be-erɗ lenti. 20 Mi ɗɛɗ le nɛ ti bɛɛ li lɛkɛ li Nyɔ-ɔ le nɛ ji nteɗ wu Taa, nɛ tɛ ji nuuɗ wu kɛ. 21 Ntiiti ni kifɛ nɛ ti bɛɛ fɛ nɛ jii lɔɔ, wi jii nɛɛ bieɛ bieɛ ɨɨɨgi limfwe, bamu ba be dzeɛɗ, bamu woɗ mbiɨɗ mɛ kɔɔ be. 22 Ɛ la fi nuuɗ le? Nɛ kemi yɛ yɨɨ yi je bieɛ kɛ yi wonɛ bieɛ lu kɛ ni? Mɔɔ nɛ weki le nɛ dzɔɔ kintaashe ki beniɨɗ be kimbeenche ki Nyɔ fekwiɨɗ, nɛ fɛ beniɨɗ be kifoo le kɛmɛ buya le? Nuuɗ ntee berɗ le la? N'yɔɨgi berɗ ni? Wohoo, nuuɗ ntɛ n'yɔɨgi kɛ. 23 Ntɛ ntifi berɗ nuuɗ be fiee fi Taa tɛ tifi mi lu, le tɛ nuuɗ butuu fɛ be tɛ kabɛ Taa wuseɗ wu Jiso, dzɔ tsee yi kibeɛ, 24 nyɛ kiyoɔni li Nyɔ-ɔ, boote tee le, “Yiɨ yi yɛɗ yi mi nyɛ kii berɗ. Nɛ feti fini nɛ se ni nɛ kiimi mi.” 25 Le be ji be mɛɛshi, tuu dzɔ fika fɛ nɛɛ si bee fɛ ɨkosi le, tee le, “Fika fini

nuuɗ fi leh wu fweɗ wu Nyɔ ji be ɨɗɗɗ mɛɗ. Nɛ feti fini mfi kwi nɛ wundi nɛ se ni nɛ kiimi mi.” 26 Fi se fieɛ le, mfi kwi wu nɛ jii kibeɛ kɛɛ, nɛ wundi mɔɔ fika fini nɛ fenjisi nuuɗ kii kwe yi Taa nsiɨɗ mfi wu wu naa wu kaari wu bɛ. 27 Bedɛɛni, mɔɔ nuuɗ nɛɛ noo wu ji kibeɛ kilu kɛ wu woɗ fika fi Taa le filu le dze yi bifi-i, kɛ mwe fɛɔ tɛ nuuɗ bubieɛ kifɛ mɛɛɗɔ ki guuɗ kɛ yi be ɨɗɗɗ mɛ Taa le kɛ. 28 Fɛ wi nuuɗ le ɨii ji kibeɛ kɛɛ woɗ mɔɔ fika fini, saa biche yi yee bujɔɗ kwe se ji, 29 kifɛ ɛ wi jii kibeɛ kɛɛ, wundi fika fini, mbeeche fiee fi nuuɗ yi yi Taa nsɨɗ, kɛ mwe jiiɔ wundi dzeti nuuɗ nsa fɛ yi yee li. 30 Fieɛ fiee fi yi weeti beniɨɗ ɨɛ li berɗ linti bamu gendi, bamu kwiye baa kituɗ. 31 Se nuuɗ le, tɛɛberɗ beeche bujɔɗ tɛ se ni tɛ jii tɛ wundi, Taa tɛ saa bee kɛ. 32 Ɛ Taa seki bee, kɛ nachɔɔ bee bu nache le kii ni taashe bee be beniɨɗ be li nshe yini-i le tɛ we baa nsa. 33 Berɗwaanɛɗ fi se fieɛ le mfi wu nɛ taashe le nɛ ji bijine bi Taa le, nɛ taɗɗ wi kwikwi be. 34 Ɛ dzeɛɗ wuu wi, mwe ji bieɛ fekkuuɗ se bɛɛ kii nɛ ni be li lɛkɛ li Nyɔ-ɔ, wi dzɔɔ nuuɗ ɨɛɛ li yi yee li. Fi kii bieɛ bimɛ, ɨɨii mbe ntee berɗ kii bi mfi wu mi mbe.

12 Berɗwaanɛɗ, ɨɨii ntee dɛɛni kii nya yi Fiana yi Nyɔ nyɛɛ li beniɨɗ li. ɨ'weki yɛ le nɛ ni nɛ nuuɗ li kijibe-ɛ kɛ. 2 Nɛ ni nɛ kii le mfi wu nɛ tɛ mɛɛɗ beniɨɗ be tɛ kii yɛ Nyɔ kɛ, tɛ nuuɗ ɛ be yɛɛɗ be berɗ nɛ jiki, nɛ guundi benyo be li yee li be nuuɗ tɛ naa yo kɛ. 3 Nɛ ntuɔɔ ntiiti le nɛ kɛɛ bujɔɗ le ɛ wi nuuɗ be Fiana yi Nyɔ li wuu bwiɗ, tɛ tuu le tee le, “Kinlɔɔ kɔɔ Jiso kɛ.” Nuuɗ wi tɛ tee le, “Jiso nuuɗ Taa,” fuki le ɛ Fiana yi Waɗɗ yi fi wu nsɨɗ kɛ. 4 To kii nyá, beniɨɗ kemi nyá chichi chichi nuuɗ yi Fiana yi mumkpaɗ nyɛɛ li bee. 5 Beniɨɗ nindi niɨɗ chichi chichi, tɛ kikoo wu be se nuuɗ nɛɛ mumkpaɗ. 6 Dzɛ nuuɗ chichi chichi yi beniɨɗ nindi le, se nuuɗ nɛɛ Nyɔ mumkpaɗ yi feti le beniɨɗ ni be nindi nime chilɛ chichu le dzɛ chi-i. 7 Nyɔ nyɛ yɛ wi mumkpaɗ mumkpaɗ yɛ nya keti li tsarɗ Fiana yi Waɗɗ li le ni nindi fii kintaashe kichu lu. 8 Yi nyɛ yɛ li wi wumu yɛ nya keti li tsarɗ yi Fiana yi Waɗɗ li nuuɗ le ni yeti si wi wu kemi bufii, yi nyɛ wumu nuuɗ le ni yeti si wi wu kii bieɛ, bieɛ bichu se keti nɛɛ nuuɗ li Fiana yi mumkpaɗ yini-i. 9 Yi se nyɛ yɛ wumu nya wu gɛɛ shɛɗ li Nyɔ-ɔ bujɔɗ, yi nyɛ wumu nya yi wonche chigɔɗ, bieɛ bini bichu se keti nɛɛ nuuɗ li Fiana yi mumkpaɗ yini-i. 10 Yi ti nyɛɛ

wi wumu nya le ni feti biee bi bintewa, yi nye li wi wumu le ni tiiti bentonɔ be Nyɔ-ɔ, yi nye wi wumu nuuɔ bufii le ni kii chichi chichi wu biee bi dzeti fe Fiana yi Nyɔ-ɔ be bi dzeti ye fe Fiana yi Nyɔ-ɔ ke, yi nye wi wumu nuuɔ bunga bu yɔre jé yi be kii ye ke, yi nye wi wumu nuuɔ naanye wu biee bi wi wulu tiiti, li beniiɔ li. **11** Be feti biee bini bichu nuuɔ Fiana yi mumkpaɔ yilu yi nyee bunga bulu li bee. Yi gachi li wi kwikwi si yi kɔngisi. **12** Te kee le yih yi wi nuuɔ nee yi mumkpaɔ, se nuuɔ le yi kemi bikachu nge. Maa nuuɔ si bikachu bilu ti nuuɔ nge le, bi taasii bi fe yih yi mumkpaɔ. E nee le si Krai bee beniiɔ bee nuuɔ. **13** Te nuuɔ beniiɔ chichi chichi, bamu nuuɔ Bejuu, bamu Begrik, bamu nuuɔ bemfa, bamu se nuuɔ ye bemfa ke. E nee li Fiana yi mumkpaɔ yi be tɛ lii bee bechu lidzɔɔ tɛ se nuuɔ li yi yi mumkpa-ay. Nyɔ tɛ geɛ nee nuuɔ fiana yilu yi mumkpaɔ li shéɔ yi tɛbeɔ. **14** Yi yi wi nuuɔ ye kikache ki yi kimumkpaɔ ke. Yi nuuɔ bikachu nge. **15** E kika dza ki tee le, “Si nuuɔ ye kibene ke ni, mɛɛɔ ye kikache ki yi ke,” fieɛ nuuɔ fi tɛ fe le ki to numu kikache ki yi nsii ke. **16** E kintoɔɔ dza tɛ ki tee le, “Si nnuuɔ ye lisi ke ni, ke nuuɔ ye kikache ki yi ke,” fieɛ nuuɔ fi tɛ fe le ki to numu kikache ki yi nsii ke. **17** E yi yi wi chichi bee yi nuuɔ lii kwaa, yi ni yi wuki biee be la? E yi bee yi nuuɔ kintoɔɔ kwaa, yi woo nsarɔ wu fieɛ be la? **18** Fi fieɛ le, Nyɔ tɛ tɔɔ wi nache bikachu bieɛ bi yi chichi chichi li nkɔngise wu yi-i **19** E yih yi wi bee yi nuuɔ kikache kimumkpaɔ kwaa, yi se nuuɔ ni? **20** Si fi nuuɔ, bikachu bi yi bieɛ nge. Se nuuɔ le, bi taashe bieɛ bi fe yih yi mumkpaɔ. **21** Lisi nuuɔ chi tɛ tee li kibene le, “ŋ'weki ye we ke.” Kikoo nuuɔ ki tɛ tee tɛ li bikaa li le, “ŋ'weki ye beɔ ke.” **22** Fieɛ fi nuuɔ lu se nuuɔ le, bikachu bi yi bi yengɔ le bi weeti bieɛ nuuɔ bi yi yi wi nuuɔ tɛ nuuɔ fuki bi nsii ke. **23** Se bikachu bi yi bi tɛ dzeti le bi bieɛ yee, e bi bi tɛ bichi le bi-i bujɔɔ. Bikachu bi buya keeti bee ndoonche li beniiɔ li se nuuɔ bi bi tɛ baanyi. **24** Bikachu bi beniiɔ ngingi, e bi tɛ ti kemi ye mfi le bi-i ke. Nyɔ tɛ nache yi yi wi le dze yi nuuɔ be ni be guundi bikachu bi yengɔ le bi bieɛ yee li. **25** Tɛ fe le le buga bu nuuɔ ke li yih yi wi-i ke, le kikache ni ki teendi kimu, kimu teendi kimu. **26** E kikache kimu dza ki wuki ntɔnye, ke bikachu bilu bichu gii bi ni bi wuki ntɔnye. E be guundi kikache ki yi kimumkpaɔ, ke bi bichu gii bi neete be ki. **27** To kii Krai, beɔ bechu baa li

yi yee li, wi mumkpaɔ mumkpaɔ li be-ey nuuɔ kikache ki yi yilu. **28** Nyɔ geɛ ye beniiɔ nindi nime chichi chichi li kintaashe ki beniiɔ be kimbeenche. Be limfwe nuuɔ baɔɔ be nto-oy be Jiso, be biki li bee nuuɔ beniiɔ be laɔini bentonɔ be Nyɔ-ɔ, bamu nuuɔ beniiɔ be tiifi beniiɔ. Yi fe ye bamu nuuɔ beniiɔ be feti mfiɔ, bamu be wɔnche chigɔɔ, bamu be fii beniiɔ. Yi geɛ ye bamu nuuɔ be nache si nime giingɔ, bamu se nuuɔ be kii n'yɔru jé yi be kii ye ke. **29** E beniiɔ bechu be nuuɔ baɔɔ be nto-oy be Jiso-o ke. E bechu be laɔini bentonɔ be Nyɔ-ɔ ke. E beniiɔ bechu be fenjisi beniiɔ ke, e bechu be feti mfiɔ ke. **30** E beniiɔ bechu be kemi nya yi wɔnche chigɔɔ ke. E bechu be ti yeti jé yi be kii ye ke. Se e beniiɔ bechu be nuuɔ be naanye bieɛ bi beniiɔ tiiti le jé yimi li beniiɔ li ke. **31** Si nyá yini nuuɔ chichi chichi ni, ne weki yeɛɔ nge le ne keme nuuɔ nya yi ko yi yaa yi chichi. Se nuuɔ le, ngii ndoonche beɔ fieɛ fi ko fi yaa bieɛ bichu.

13 E nkii maa nuuɔ n'yɔru jé yi bitonɔ bichu maa jé yi benchindaa be Nyɔ-ɔ, nkeme kinɔngise li beniiɔ li nsii, ke n'yetaa kweɔ si kinkeɔɔ ki chake, ke si kipampa ki wi kuti. **2** E nti nkemi bunga bu laɔine bentonɔ be Nyɔ-ɔ, nkii bieɛ bichu maa bi nuuɔ le munyiikaa li, mi ngeɛ shéɔ li Nyɔ-ɔ nge fi nuuɔ le nuuɔ nkensi beɔkume, e fi tuu fi nuuɔ le nkemi ye kinɔngise li beniiɔ li ke, ke mia nee fieɛ fi yee. **3** E mi ndaa bieɛ beɔ bichu mi ngache li beniiɔ li, mi nye tɛ maa yi yey le be tɔɔ, fi nuuɔ le nkemi ye kinɔngise li beniiɔ li ke, mbeɔ tɛ lu nuuɔ ke. **4** Wi wu kemi kinɔngise fe beniiɔ li ti kendi shéɔ, feti kinge ki dzeɔɔ li beniiɔ li. Kimi ti fuumi ye weɛ wi ke. Ti tsakisi ye yi, ke le ni yokisi yi yee ke. **5** Ti nasini ye be beniiɔ ke. Ti beechi ye nuuɔ kii yi yee kwaa ke. Ti dzeti ye shéɔ tseke ke. Ti giki ye wi le shéɔ ke. **6** Se ti neki ye be fieɛ fi bifi ke. Wuki nuuɔ bujɔɔ be fieɛ fi nuuɔ cheɔɔ. **7** Wi wu kemi kinɔngise ti fii bieɛ bichu, beenchi bieɛ bichu, bichi nee limfwe li fieɛ fichu-u, tuu kendi shéɔ li fieɛ fichu-u. **8** Kinɔngise ti mɛɛ ye ke. Se nuuɔ le, mfi gii naa wu be wu bunga bu Nyɔ nye le beniiɔ ni be laɔini bentonɔ bee lu gii naa bu ma, jé yi beniiɔ yeti yi be kii ye ke gii yi ma, bufii bu kee bieɛ bujɔɔ gii naa bu ma tɛ. **9** Bi gii bi ma bichu le kife tɛbeɔɔ tɛ kii baa bieɛ deeni nuuɔ biɔke biɔke, tɛ laɔini bentonɔ be Nyɔ-ɔ nee biɔke biɔke. **10** Se nuuɔ le, naa nuuɔ fe mfi wu bieɛ

kōche bi gēen bi ma, biee bi biŋke bi biŋke bini se ma. **11** Mfi wu ntē nuuŋ ɣwaŋ wu bwi, ntē n'yeti si ɣwaŋ, mbeeche si ɣwaŋ, ɣiŋgi biee si ɣwaŋ. Le nta, nchine ntse wu bōŋ be bwi wuni. **12** Deeni te ɣiŋgi baa biee jibi jibi si le miado-ɔŋ. Se nuuŋ le, naa nuuŋ li mfi wulu-u, te se ɣeŋ biee li lii li, li lii li. Deeni ɣkiio biee biŋke biŋke, gii ni nuuŋ li mfi wulu-u, nse meeshi ɣkee biee bichu nē si Nyō kii mi waan le. **13** Li merise-ε, biee biee lu bitētu bi gii bi ba bi ni bi lemi fe. Biee bilu bini biee: ɣgewu shēŋ li Nyō-ɔ, mbiche limfwe li ɣkaache wu Nyō tē kaache-ε, be ɣkeme kiŋkōŋgise. Se nuuŋ le, kiŋkōŋgise se nuuŋ fiee fi ko fi yaa bi bichu.

14 Ne giki yeŋ kiŋkōŋgise limfwe li biee bichu-u, se nuuŋ le, ne kemi mbeeche ɣge li nyā yi Fiana yi Waan nyee li beniŋ li, teege nya yi nuuŋ le ne ni ne laŋini benton be Nyō-ɔ. **2** E wi yeti nuuŋ jé yi be kii ye yi ke, ke yeti ye li beniŋ li ke, yetō nuuŋ li Nyō-ɔ, kife wi wuki ye fiee fi laŋini ke. Yetō nuuŋ biee bi le munyiikō li, li buŋga bu Fiana yi Waan li. **3** Se nuuŋ le, wi wu laŋini benton be Nyō-ɔ ti laŋini li beniŋ li, feti beniŋ kuu li kimbeenche ki bee, tuu kargisi te shēŋ yibe, feti shēŋ yi beniŋ se fufini. **4** Wi wu yeti jé yi be kii ye yi ke, ke fiio nē nuuŋ yi yee kwaa. Se nuuŋ le, wi wu laŋini benton be Nyō-ɔ ti fii nuuŋ kintutu ki beniŋ be kimbeenche-ε kichu. **5** ɣkōŋgisō le ne ni ne yeti jé yi beniŋ kii ye yi ke. Se nuuŋ le, fiee fi ɣkōŋgisi ɣge nuuŋ le ne ni ne laŋini nuuŋ benton be Nyō-ɔ li beniŋ li. Wi wu laŋini benton be Nyō-ɔ ye ki wi wu yeti jé yi be kii ye yi ke, fuki fe wu fiiki jé yilu li kintaashe ki beniŋ be kimbeenche-ε le be woo buŋŋ yi se fi be nsin ke. **6** Beŋwaanŋ, ε mi ndza deeni mi mbe le be-ɣ, ntuu n'yeti jé yi beniŋ kii ye ke, fiee fi beŋ li la-a? Fiee fi nuuŋ fi fi beŋ nuuŋ nē mfi wu mi mbe be fiee fi feŋ fi Nyō doonche li mi-i, ke fiee fimu fi yi weki le mfe ne kee, ke nton we wumu le ntee li be-ɣ, ke fiee fimu le ntifi beŋ lu. **7** Be dzō fiee si tebi ke kōmi fi ti kemi ye mfiee ke. Wi gii ge nin se kee fiee fi bi yeti, fuki fe be tōŋ ke be ko le dze yi tsaar li nsin ke? **8** E wi dza le tōŋ sōŋ yi dzin, mēŋ ki tōŋ ke le dze yi tsaar li ke, beniŋ ge nin be se nache yi le be la dzin? **9** Fi fiee nē yeŋ ε ne tiiti jé li beniŋ li yi be wuki ye ke, be se ge nin be se kee fiee fi ne tiiti? Ke n'yōru wune gii la li mfiee li. **10** Meŋine nuuŋ ye lu le jé ye li nshe yini chichi chichi ke.

Yimi nuuŋ ye lu yi nuuŋ yi be kii ye kinyi kilu ke. **11** Se nuuŋ le, ε wi dza tuu yeti li mi-i le jé-ε fuki yi ɣ'wuki nsin, ke mi ɣ'we mfonde li wuu, nuuŋ te mfonde li mi-i. **12** E nē le si fi fiee li be-ɣ, si ne weki buŋga bu Fiana yi Waan le le bu yene le be-ɣ lenti, gwenē yeŋ buŋŋ le ne keme nuuŋ nyā ye ye yi nuuŋ yi fe kintaashe ki beniŋ be kimbeenche-ε ko bu ko. **13** Fi se tuu fi nuuŋ le, ε wi yeti jé yi be kii ye yi ke, leke li Nyō-ɔ le keme bufii bu naanye fiee fi tiiti li beniŋ li filu. **14** E mi ndza ntuu nleki le jé yi be kii ye ke, ke nleko nuuŋ li fiana yeŋ, nleki ye be bufii bweŋ ke. **15** Si fi nuuŋ le, ɣgii ɣgeŋ? ɣgii ni nleki be fiana yeŋ, nleki be bufii bweŋ, n'yuu ti be fiana yeŋ, n'yuu ti be bufii bweŋ te. **16** E foo le nsin, o dza o yokisi Nyō be fiana ya, wi wumu wu bee nuuŋ fe yiki geŋ se beŋ le, “Fi nuuŋ le.” Li kiyōni ki o bee o nyee, ε wuki ye jé yi o bee o yeti ke? **17** O nyee kiyōni le, o nyee nē ɣge le, ke ki nuuŋ te fi wi wumu we ke. **18** Nnyeo kiyōni li Nyō-ɔ le n'yetō jé yi be kii ye ke n'yeki nē beŋ bechu. **19** Se nuuŋ le, mō si n'yeti nē le, mfi wu nuuŋ le kintaashe ki beniŋ be kimbeenche lenti, ɣkōŋgisi le ni n'yeti jé yi nyee bufii shir kwaa, le ntifi beniŋ bamu, yuti le ni n'yeti jé benchuki yoofi be ɣkee yi nsin. **20** Beŋwaanŋ, kiŋŋ ne ni ne kemi be mbeeche be bōŋ be bwi-i ke. Ne nuuŋ yeŋ si mwōnu mu bwi mu kii ye fiee kii bibifi ke. Se nuuŋ le, ne ni ne kemi be mbeeche nuuŋ be bekaan le. **21** Be tsee baa le kiŋwaati ki benchi le, “Mi wu Taa Nyō ntiitō le ɣgii naa n'yō li beniŋ bani le jé yi mfo-ɣ, le jé yi be kii ye yi ke. Se nuuŋ le, fiee nuuŋ te fe le beniŋ bani woo li mi-i ke.” **22** Fi se fiee le, n'yōru jé yi be kii ye yi ke, nuuŋ ɣkiki wu doonchi buŋga bu Nyō-ɔ li beniŋ be nuuŋ ye be kimbeenche ke. Nuuŋ ye ɣkiki li beniŋ be nuuŋ be kimbeenche ke. Se nuuŋ le, nya yi tefe benton be Nyō nuuŋ ɣkiki wu doonchi buŋga bu Nyō-ɔ li beniŋ be nuuŋ be kimbeenche, nuuŋ ye be mēŋ ki nuuŋ be kimbeenche-ε ke. **23** Fi fiee le, ε kintaashe ki beniŋ be kimbeenche kichu dza ki be li kintaashe, wi kwikwi se tuu bechi n'yōru nuuŋ le jé yi be kii ye ke, beniŋ be yee, ke beniŋ be nuuŋ ye be kimbeenche ke, dza be le, be woo si ne yeti, be lee ki beeche ke le ne yoomfi baa ni? **24** Se nuuŋ le, ε wi kwikwi wu laŋini nuuŋ nton wu Nyō, mō nuuŋ wi wu yee, ke wi wu mēŋ ki nuuŋ wi wu kimbeenche dza wu le, fiee fi ne tiiti fe wu kee le we nuuŋ wi wu bifi, fi ni fi seki wu li shēŋ, **25** biee bi nyimi

li shén yee li, se yene waan. Bedeeni, se tuu ton nún fekwiin, nye kiyooni ki noja li Nyoo-ɔ tiiti le, “Nyoo gbenji ye yi nuun be berj.” 26 Berjwaanen, fiee fichu fi ntiiti nuun le la? Fi nuun le, mfi wu ne be li leke li Nyoo-ɔ, wi wu kemi jumi le yoo, yoo, wi wu ntiife, tifi, wi wu kemi fiee fi Nyoo doonche li wuu, tee fi, wi wu kii n'yoru jé yi be kii ye ke, yoo yi, wu naanyi jé yilu li beniiij li le be woo, naanyee. Ne feti biee bichu le dze yi bi nuun nee bi ni bi fii kintaashe ki beniiij be kimbeenche-e le. 27 E beniiij yeti jé yi be kii ye yi ke, be yeti nee nuun be befe ke be betetuu kwaa. E be yetoo wi mumkpanj mumkpanj li bee naanyi fiee fi be yeti li beniiij li. 28 E wi nuun ye lu wu nuun naanyee fiee fi be tiiti ke, be ba bimfimu bi make li kintaashe ki beniiij be kimbeenche-e linti, wi yeti nee nuun le shén le shén li yi yee li be Nyoo. 29 E bentomfon be Nyoo-ɔ nuun lu, befe ke betetuu be yoo li beniiij li. E be yetoo, bamu bichi le fiee fi be yeti bujon. 30 E Nyoo doonche fiee li wi wumu wu bee shee fe, wi wu bee saa lajini wulu chike, nye dze li wee wi yoo. 31 Ne kee le berj bechu nuun ne laje benton be Nyoo-ɔ. E ne tiifoo, ne fenjisi wi mumkpanj mumkpanj beniiij bechu se laanche biee li be-erj, ne se tuu ne fe shén yibe bechu ni yi yuusi. 32 Beniiij be Nyoo nye be nya le be ni be lajini benton bee kemi bunga le nya yilu lewe, 33 kife Nyoo nuun ye Nyoo yi shaanshi ke, Nyoo nuun Nyoo yi denisi. Si fi nuun li bintaashe bi beniiij be kimbeenche-e be nuun be Nyoo-ɔ bichu, 34 mfi wu bukeerj nuun li kintaashe ki beniiij be kimbeenche-e linti, be nuun bimfime bimake. Be meerj ki nye ke be bunga bu yore ke. Be kemi le be ni be wuki li buni-inj, fi nuun si nchi tiiti. 35 E fiee nuun lu fi be weki le be kee, be bii li bunij be bee mfi wu be to li yih, kife fi nuun buya fe kweerj nuun ni yeti le kintaashe ki beniiij be kimbeenche-e lenti. 36 Je yi Nyoo të bechi nuun be berj ni? Moo e nee berj kwaa be je yi Nyoo geerj yi bo fe le? 37 Wi wu beechi moo le we ntomfon wu Nyoo, kii moo le Nyoo nye ye wu nya ye yi Fiana yi Waan, kemi le berj le fiee fi mi ntsee li be-erj fini e Taa wu tee le ntsee. 38 E wi meerj ki berj ke fini ke, ke be nuun te berj te wu ke. 39 Berjwaanen, fi se fiee le, ne ni ne kemi mbeeche nge nuun le ne ni ne lajini benton be Nyoo-ɔ. Se nuun le, kiij ne ni ne fengi le beniiij be yoo ke jé yi be kii ye yi ke. 40 Mfi wu ne feti biee bini bichu, ne nachi bujon, ne feti te le dze yi tsaanj li.

15 Berjwaanen, n'wekoo deeni le nkimi berj kii nton wu dzeerj wu ntè tifi berj ne fi, ne se lemi li wuu deeni. 2 E nton wu dzeerj wuni wu suuti berj e ne keme li wuu mkpaan. E foo le nsin, ke ne të berj nuun li yee li. 3 Ne ni ne kii le ntè nye fiee li be-erj nuun fiee fi shaanj li biee bichu-u. E nee fi fi be të nye li mi-i. Fiee fini nuun le Krai të kwi kii bibifi bi bisen nee si be të tsee le Kijwaati ki Nyoo-ɔ, 4 le be të diye wu, le tuu bo jo taa Nyoo buu wu li kwe-e nee si be të tsee le Kijwaati ki Nyoo-ɔ, 5 moo le të doonche yi yee li Pita, tuu doonche te li bojon bee be nton be yoofi ntso befe baa. 6 Se tuu doonche te yi yee li berjwaanen besen be kimbeenche-e be nuun kintsii kimumkpanj yeki wi gii tij. Beniiij nge li kintutu kini meerj baa nee we berj, bamu se kwiye baa kitun. 7 Tuu doonche te yi yee li Jeerj li, tuu doonche te li bojon bee be nton-erj bechu. 8 Limerise doonche te yi yee li mi wuni wu nuun si nwan wu biero chee ti meerj ki nuun tsaanj ke. 9 Ntiitoo le kife nnuun si wi wu nkweerj le bojon be nton-erj be Jiso-o lenti bechu. Nse mmeerjoo moo ki kache ke wi wu be nuun be teerj le wi wu nton wu Jiso ke, kife ntè ngii mbiindi bikaa le kintutu ki beniiij be kimbeenche-e be Nyoo-ɔ lejin. 10 Se nuun le e mfie wu Nyoo wu fe nse nnuun fiee fi nnuun deeni. Mfie wu Nyoo të nye li mi-i wuni ti meerj ki la ke li yee li ke. Ntè ntuu nin n'ya bojon be nton-erj be Jiso-o bechu. Se nuun le mmiindi ye be bunga bwerj ke. Tè nuun mfie wu Nyoo wuni wu të nindi li yi yeerj. 11 Fi se fiee le moo nuun le mi wu ntè mfenjisi nton wuni li be-erj, ke be be të fenjisi, ke nee fiee fimumkpanj fi tsee be të fenjisi, ne se beenchi li fi-i. 12 Deeni si të fenjisi le Nyoo të buu Krai li kwe-e, berj bamu geerj ne se tuu ne kweengi le Nyoo nuun yi të buu beniiij be të kwiye li kwe-e kitun ke? 13 E fi nuun cheerj le Nyoo nuun te buu beniiij li kwe-e ke, ke Krai të meerj ki bo ke te li kwe-e ke. 14 E fi nuun le Krai të meerj ki bo ke li kwe-e ke, ke fiee fi te fenjisi fiee li yee li, shén yi ne gee li wuu yee të li yee li. 15 E nuun le, ke te lemi baa lejin le nsa wu binsee li kii Nyoo, kife te dengi baa te fenjisi le yi të buu Krai li kwe-e kee yi ti meerj ki buu ke, ke fi fiee te cheerj le beniiij be të kwiye kitun nuun të naa bo li kwe-e ke. 16 E nuun le beniiij nuun te bo li kwe-e ke, ke Krai ti meerj ki bo ke te li kwe-e ke. 17 E fi nuun le, Krai të meerj ki bo ke li kwe-e ke, ke shén yi ne të gee li wuu yee li yee li, ke ne meerj baa li bibifi bine-e linti. 18

Bedeeni beniinj be tɛ kwiye kituŋ ɛ be taashe be Krai la baa tɛ li yee li. 19 Ɛ tɛ bichi limfwe li Krai le ni fi-i bee nuuŋ li ntse wuni kwaa, ke tɛ baa beniinj be nshiinj keeti beniinj be be yeki beniinj bechu. 20 Se nuuŋ le, cheeŋ wulu we le Nyɔ tɛ buu Krai li kwe-e. Fi fiee le Krai we wi wu limfwe wu tɛ tɔ dze li beniinj be tɛ kwiye kituŋ. 21 Si wi mumkpaŋ tɛ fɛ kwe be li beniinj bechu le, ɛ nɛɛ le si wi mumkpaŋ gii fɛ le Nyɔ buu beniinj li kwe-e tɛ. 22 Fi fiee le si beniinj bechu kwi-i kife be nuuŋ kini ki Ada-aŋ, ɛ nɛɛle si beniinj bechu gii be ni be nuuŋ lu kife be taashe baa be Krai. 23 Se nuuŋ le, Nyɔ gii yi ni yi busi wi li mfi wu wu mwɛ. Krai nuuŋ wi wu tɛ saa wu tɔ dze wu bo. Fɛ gii naa tuu ni karisi bɛɛ, beniinj be nuuŋ bee se bo tɛ. 24 Mfi wu fi gii fi ni fi keti ni, se ni nuuŋ mfi wu nshe gii yi ma. Krai gii lɛɛshe bɛmfɔŋ be bungga mɔɔ bunɔŋa buchu bu seki deeni, se tuu bumfɔŋ bwee li Nyɔ-ɔ Baa we. 25 Wu wu Krai se kemi le ni seki nsiinj geɛŋ bo mfi wu Nyɔ gii yi geɛ beniinj bee be mbani-i bechu le wuu lekwiinj se tɔmi bikaa biee li bee lewe. 26 Wi wu mbani wu lejiŋ wu gii mɛɛshi lɛɛshe ɛ kwe. 27 Ɛ fiee fi be tɛ tɛɛ le Kirwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Nyɔ geɛ ye biee bichu le wuu lekwiinj se seki.” Se nuuŋ le, ntefu le biee bichu biee le wuu lekwiinj ti nuuŋ ye le Nyɔ geɛ ye biee bichu le wuu lekwiinj mɔɔ yih yi Nyɔ tɛ le wuu lekwiinj ke. 28 Mfi wu biee bichu gii bi nuuŋ le Krai lekwiinj le ni seki, wu wu Ɔwane Nyɔ se tuu geɛ yi yee le Tee li lekwiinj wu geɛ biee bichu le wuu lekwiinj, le Nyɔ yi nuuŋ le biee bichu-u lewe li bintsii bichu ni yi seki. 29 Ɛ fi nuuŋ ye le Nyɔ gii yi buushe beniinj be kwiye li kwe-e ke, be se tuu be lisi beniinj li dzɔɔ li kintsii ki beniinj be kwiye kii la? Be lisi be li dzɔɔ mbeŋ wulu se nuuŋ la, ɛ nuuŋ le Nyɔ nuuŋ tɛ buu beniinj li kwe-e ke? 30 Tɛ se deŋgi tɛ kwi-i mfi kwi ni kii la? 31 Beŋwaanɛŋ, mi ƶ'we le kwe wa jo chichi. Ntiitɔɔ biee bini ni kife ntsakisɔɔ yi kii fiee fi Krai Jiso Taa wusen fɛ li be-eŋ keti li tsan ye-eŋ. 32 Ɛ fi nuuŋ ye le Nyɔ gii yi buu beniinj be kwiye kituŋ li kwe-e ke, si wiwoŋ ti tiiti biee, ntɛ ƶgeɛŋ Ɛfishɛŋ, beniinj be nuuŋ si nyɔŋ yi tɔɔ gwii be mi, mbeŋ wulu nuuŋ la? Nnuuŋ ntɛ tee le, “Tɛ ni tɛ jii biee, tɛ wundi biee kife fwaa nuuŋ tɛ bo tɛ kwiye,” ni? 33 Kiinj wi ni yeɛŋ be beŋ ke. Nɛ ni nɛ kii le, “Ɖ wi wu kinge kee dzeɛŋ deŋgi be kintutu ki bifi, ke kintutu kilu gii ki biifi wu.” 34 Teen yeɛŋ bufii bune lijij, nɛ chine li bibifi-i. ƶingɔɔ le beŋ bamu kii ye Nyɔ ke. Nse

ntiiti ni le mfe le nɛ keme buya. 35 Wumu nuuŋ dza ni biiti laa Nyɔ gii yi buu beniinj li kwe-e niŋ le? Be gii be keme nuuŋ ƶwaani yi yi la le? 36 Wɛɛ wi wu biiti le nuuŋ kibere. Kii ye le be ti tɔyi fiee fi tɛ bo fuki fɛ fi saa fi kwi nsij ke ni? 37 Yi yi fiee fi be ti tɔyi ɛ yi yi ti buti yi se kuu ke. Be ti tɔyi nɛɛ nuuŋ ƶgo werɛɛ, mɔɔ nuuŋ ƶgo yi giinj, mɔɔ nuuŋ yi la le, 38 Nyɔ se nyɛɛ ƶgo yilu yih yi kɔŋgisi. Yi nyɛɛ yi chichi chichi li ƶgo-ɔ si ƶgo yilu numi. 39 Biee bichu ti kemi ye yi yi bwiŋ yeɛŋ ke. Beniinj kemi yi yi be yi bwiŋ chichi, nyɔŋ kemi yi, muniŋ kemi yi yi mu, se nsuŋ kemi tɛ yi yi. 40 Biee bi liwe kemi yi yi bi, bi likwiinj se kemi yi bi. Biee bi liwe kemi bujɔŋ bu bi-i, bi likwiinj se kemi tɛ bujɔŋ bu bi-i. 41 Jobɛ kemi bwee bujɔŋ, kwii se kemi tɛ bwee bujɔŋ, muntsɔŋ kemi bujɔŋ bu mu mu-u. Fintsɔŋ fimu be fimu tɛ keme bujɔŋ yeɛŋ ke. 42 Ɛ nɛɛ le si yi yi beniinj gii naa yi nuuŋ mfi wu be gii be ni be buti li kwe-e. Be ti diyi wi yi yee fɔ, se nuuŋ le yi yi wi gii ni yi buti li kwe-e be yi mɛɛŋ ye yi fɔ ke. 43 Be ti diyi wi be yi yi ti yeŋgi ye bujɔŋ ke, yi ti kemi ye bungga ke. Se nuuŋ le, gii ni buti li kwe-e be yih yi kemi bujɔŋ, yi kemi bungga. 44 Be ti diyi wi, yi yee nuuŋ yi wiwoŋ. Se nuuŋ le, gii ni buti li kwe-e be yi yi nuuŋ yi fiana kituŋ. Ɖ yi yi wiwoŋ nuuŋ lu, ke yi yi fiana yeɛ lu tɛ. 45 Bɛ tɛɛ baa le, “Adaŋ wu ƶkosi tɛ nuuŋ yɔŋ, yindini.” Le tuu Adaŋ wu lejiŋ, tɛ nuuŋ fiee nuuŋ fiana yi nyɛɛ ntse li beniinj li. 46 Wi ti bɛɛ tɛ saa le keme nuuŋ yi yi fiana ke. Ti bɛɛ saa keme nuuŋ yi yi wiwoŋ se tuu keme yi yi fiana. 47 Adaŋ wu ƶkosi, be tɛ tɔŋ wu be kibɔŋ ki li nshe-e. Adaŋ wu lejiŋ se tɛ dza fiee nuuŋ liboo. 48 Beniinj be laaŋkwiinj nuuŋ si wi wu ƶkosi wu be tɛ tɔŋ be nshe, beniinj be liboo se nuuŋ si wi wu tɛ dza liboo. 49 Si tɛ dza baa mbose yi wi wu be tɛ tɔŋ be nshe, ɛ nɛɛ le si tɛ gii naa tɛ dzɔɔ mbose yi wi wu tɛ dza liboo. 50 Beŋwaanɛŋ, ntee li be-eŋ le yih yini yi nuuŋ nyɔŋ be ƶgoŋ nuuŋ tɛ naa keme kintsii le bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ lenti ke. Mɔɔ tɛ le fiee fi nuuŋ fi fɔ nuuŋ fi tɛ keme kintsii fe fiee nuuŋ tɛ naa fɔ fe ke-e. 51 Yike yeɛŋ nɛ woo ntee beŋ munyiikɔɔ mu fiee le. Bee bechu nuuŋ tɛ naa kwi ye ke. Se nuuŋ le yi yi tɛɛbeŋ bechu gii naa taa yi fiiki. 52 Mfi wu be tɔɔŋ sɔŋ yi le kimerise-ɛ, yi yisɛŋ se fiiki nɛɛ ni ƶwaanɛŋ si wi ti leebi le. Mfi wu sɔŋ naa yi yɔ, Nyɔ buu beniinj be tɛ kwi ye be bo li kwe-e be yih yi mɛɛŋ ye le yi naa fɔ ke, bee tɛ mɛɛŋ lu se fiiki. 53 Yi yi

nuuŋ yi fə kəmi le yi naa yi fiiki yi to yi nuuŋ tɛ naa kwi kɛ. 54 Mfi wu yih yi nuuŋ yi kwi fiiki yi to yi nuuŋ tɛ naa kwi kɛ, fiee fichu se kəche si bɛ tɛ tɛsɛ lɛ Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Bɛ yaa baa kwe kituŋ bɛ se bonde buŋga bu yi-i. 55 Oo kwe, buŋga bwo nuuŋ fɛŋ? Oo kwe, nsɔɔŋ ya yɔɔ tayi beniŋ lu nuuŋ fɛŋ?” (Hades g86) 56 Nsɔɔŋ yi kwe nuuŋ bibifi, buŋga bu bibifi nuuŋ nchi wu Nyɔ. 57 Tɛ ni tɛ nyɛɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ yi taashe bee bɛ Taa wuserŋ wu Jiso Krai se tɛ yaa bibifi mɔɔ kwe. 58 Bɛdɛɛni, bɛŋwaanɛŋ bɛ nuuŋ shɛŋ yɛŋ, nɛ lemi yɛŋ mkpaanŋ. Kiŋ fiee ni sɛɛsɛ bɛŋ kɛ. Nɛ nindi yɛŋ nime chi Taa lɛ nɛ giŋgi bɛ chi limfwe mfi kwi, nɛ ni nɛ kii le nuuŋ nime chi wi nindi kii Taa nuuŋ chi tɛ naa la li yee li kɛ.

16 Ŋgii ntee dɛɛni kii nya yi bɛ nyɛɛ le bɛ ni bɛ fii beniŋ bɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ lu. Nɛ feti nɛɛ si ntɛ ntee le bintaashe bi beniŋ bɛ kimbeenchɛ-ɛ bi Galashar le bi ni bi feti. 2 Mfi wu nuuŋ jobe chi ŋkosi li fuu li chichu, wi mumkpaŋ mumkpaŋ buu fiee nache gɛɛ. ɛ wi busi lɔɔ, buu nɛɛ si Nyɔ bee yi bɔɔni wu. Kɛ mi ntuu mi mbɛ nɛ tɛ tuu le nɛ ni nɛ chuti kichorɛ kɛ. 3 Kɛ mi mfesi, ntuu ntɛɛ kiŋwaati ntaa li nya yinɛ, beniŋ bɛ nɛ tsaɔ dzɔɔ bɛ ŋgɛŋ bɛ ki Jerosalɛŋ. 4 ɛ fi dzɔɔŋ li bɛ-ɛŋ le ŋgɛŋ, tɛɛ bɛ gɛɛŋ. 5 Ŋgii nsa ŋka dze yi Masadonya mfi wu mbɛɛ lɛ bɛ-ɛŋ, kife ŋ'wekɔɔ le ŋka dze le. 6 Nuuŋ nɛɛ tɛɛbɛŋ tsi, ntsi siŋ mfi wu fokpɔŋ wu tɛɛmi bɛ wu ka, nɛ se fi mi li ndɛndɛ wɛ-ɛŋ, nse ni ŋgiŋgi lɛ ŋgiŋgi le. 7 Ŋ'weki yɛ le kɛ mi mbɛ lɛ bɛ-ɛŋ dɛɛni tɛɛbɛŋ ŋɛŋ yi nɛɛ fɛ fɛ kɛ. Mbichɔɔ limfwe le kɛ mi mbɛ tɛɛbɛŋ se bɔsɛyi tɛ tsi, fɛ Taa nyɛ dze. 8 Se nuuŋ le ŋgii tsi ɛfeso feni gɛɛŋ mbo jobe chi Tsɔnɔ chi Pentekɔ-ɔ. 9 Kigoo kinɔŋa gwiye kɛɛ li mi-i lani le niŋ nime chi shaanŋ li Nyɔ-ɔ, mɔɔ si beniŋ bamu baa lu bɛ baanini nime chini ni. 10 ɛ Timɔti bɛ, nɛ ŋɛŋ le nɛ fɛ ni wuki bujɔŋ lɛ bɛ-ɛŋ lenti, kife nindɔɔ nime nuuŋ chi Nyɔ tsaanŋ nɛɛ si mi. 11 Kiŋ wi ni ni nyamisi wu kɛ. Nɛ fi wu dɛndɛ to lijɪŋ nyɛɛkii le mi-i, kife tɛɛ bɛŋwaanɛŋ bɛsɛŋ tɛŋgi baa wu. 12 Kii ŋwaanɛŋ wuserŋ wu Apolo fi fieɛ le ntuu nleke wu mkpaanŋ le la ŋka lɛ bɛ-ɛŋ bee bɛŋwaanɛŋ bɛsɛŋ bamu baa, se nuuŋ le kɔŋgisi-i le bɛ dɛɛni kɛ. Gii kɛ wu kɛmɛ dze, se bɛ. 13 ɛ nɛ nuuŋ lɔɔ nɛ bichi. Nɛ lemi nɛ tɛɛmi li kimbeenchɛ kine, nɛ nuuŋ beniŋ bɛ kɛmi shɛŋ.

Nɛ lemi nɛ tɛɛmi. 14 ɛ nɛ feti fiee fichu fi nɛ feti, nɛ feti bɛ kiŋkɔŋgise. 15 Nɛ kii le Tifena bɛ yih yɛ nuuŋ beniŋ bɛ ŋkosi lɛ kimbe ki Akeya-a bɛ tɛ saa bɛ gɛɛ shɛŋ li Taa li. Bɛ nyɛ baa yih yibe le bɛ ni bɛ nindi li beniŋ bɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ. Bɛŋwaanɛŋ, nsuŋgɔɔ bɔ li bɛ-ɛŋ. 16 Lɛ nɛ ni nɛ wuki li beniŋ li si bani, nɛ tuu nɛ wuki tɛ li beniŋ bɛ nindi bɛ lingisi li fiee fimumkpa-ɛŋ bɛ bɛ. 17 Ŋ'wuki tɛ bujɔŋ si wu wu Tifena bee Fotunatus mɔɔ Akaykus bɛ baa lɛ bɛ ŋɛŋ mi. Si mi ŋɛŋ bɛ ni fi tuu fi nuuŋ kɛɛ mi ŋɛŋgɔɔ bɛŋ kituŋ. 18 Bɛ dɛɛni baa shɛŋ yɛŋ nɛɛ yɛŋ si bɛ dɛɛni baa yinɛ. Ŋwaanɛŋ bani beniŋ baa lɛ nɛ ni nɛ guundi bɛ. 19 Bintaashe bi beniŋ bɛ kimbeenchɛ bi Eesha lani yɛɛshi biɛɛ bɛŋ. Akwila bee Prisilia mɔɔ kintaashe ki beniŋ bɛ kimbeenchɛ ki shiiti li bɛ yih yɛɛshi kɛɛ bɛŋ bujɔŋ li bukoonŋ bu Taa lɛ. 20 Bɛŋwaanɛŋ bɛsɛŋ bɛ kimbeenchɛ-ɛ bɛchu tuumi baa n'yɛɛshe. Nɛ yesi wi kwikwi bɛ ŋkokine wu beniŋ bɛ Nyɔ-ɔ. 21 N'yɛɛshe wuni ɛ mi wu Pɔɔ wu ntɛɛ bɛ tsanŋ yɛŋ. 22 Kinlɔɔ kɔɔ wi wu kɔŋgisi yɛ Taa kɛ. Mintemii Taa, kaari nɛɛ ɔ bɛ. 23 Taa Jiso ni doonchi shɛŋ yɛɛ yi dzeŋ li bɛ-ɛŋ. 24 Kiŋkɔŋgise kɛŋ ni ki nuuŋ li bɛ-ɛŋ bɛchu si tɛɛbɛŋ taashe baa li Krai Jiso-o. [Fi nuuŋ lɛ.]

2 Kōrenj

1 E mi Pɔɔ, nnuurj ɣwane ntɔɣ wu Krai Jiso li kɪŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ. Mi ɣ'we tɛɛ ɣwaanɛɣ wusɛɣ wu Timɔti. Ntɛkɔɔ kɪŋwaati kini li kintaashe ki beniiŋ bɛ Nyɔ-ɔ bɛ Kōrenj, mɔɔ li beniiŋ bɛ nuurj bɛ Nyɔ-ɔ bechu bɛ kimbe ki Akeya kichu. **2** Nyɔ Baa wusɛɣ bɛ Taa Jiso Krai doonche bɛɣ shɛŋ yi dzeɛɣ, tuu nye bɛɣ mbɛɛŋgii. **3** Mpiaru ni nuurj li Nyɔ-ɔ yi nuurj Nyɔ mɔɔ Baa wu Taa wusɛɣ wu Jiso Krai, tuu nuurj tee. Ti nuurj Te nshiŋ, tuu nuurj Nyɔ yi denisi shɛŋ yi beniiŋ li bieɛ bichu-u. **4** E yi yi ti denisi shɛŋ yi tɛɛbɛɣ li bɛɣɛ bɛsɛɣ bechu-u le tɛ se ni tɛ kii tɛ ndenise shɛŋ yi beniiŋ bamu mfi wu bɛ nuurj li ɣwaani bɛɣɛ-ɛ mɔɔ nuurj bɛ la le. Tɛ nuurj tɛ ni tɛ kii ndenise lɛ bɛ ndenise wu Nyɔ deeni shɛŋ yisɛɣ lu. **5** Tɛ kii baa nɛɛ le si bɛɣɛ bɛ Krai nuurj li bee li ɣɛ le, ɛ nɛɛ le si Nyɔ gii yi ka li Krai yi deeni shɛŋ yisɛɣ nɛɛ tɛ ɣɛ le. **6** E tɛ nuurj li ntɔnye-ɛ, kɛ ɛ kii ndenise shɛŋ yinɛ mɔɔ li nsowu bɛ-ɛɣ. ɛ bɛ denisi shɛŋ yisɛɣ, kɛ bɛ feti baa le shɛŋ yinɛ dɛɣ. Fini gii fi fɛ nɛ se kɛɛ ɣkanu shɛŋ nɛ nuurj nyɛɛkii li bɛɣɛ bɛ nɛ ɣɛŋgi nɛɛ si tɛ ɣɛŋgi. **7** Fieɛ fi tɛ bichi limfwe kii bɛɣ nuurj fieɛ tɛ sɛsɛ bee kɛ. Tɛ kii baa le si nɛ ɣɛŋgi ɣɛ si bee le, nɛ gii nɛ kɛmɛ shɛŋ yi tɔɔɣ tɛ si bee. **8** Bɛɣwaanɛɣ bɛsɛɣ, tɛ weki yɛ le nɛ ni nɛ nuurj ɣkɛɛ ɣwaani ɣɛɛ wu tɛ tɛ woo li kwɛɛɣ wu Eesha nsɪŋ kɛ. ɣɛɛ wu wɛɛ tɛ tɛmi wu yaa bɛɣɣa ɣɛɛ, tɛ se gii tɛ ɣɛŋgi le nuurj tɛ tɛ bo lu kɛ. **9** Li cheɛɣ li, tɛ tɛ kɛɛ le fi leɣ fieɛ le tɛ fi baa nsawu wu kwi kituɣ. Se nuurj le fini tɛ keti ni le fi fɛ le kiŋ tɛ ni tɛ yemi li yi yisɛɣ kɛ, le tɛ ni tɛ yemi nuurj li Nyɔ-ɔ. ɛ yi, yi busi beniiŋ li kwe-e. **10** Yi yilu yi tɛ buu bee li ɣwaani wɛɛ ɣɛɛ wu tɛ doonchi kwe, yi gii yi ba yi ni yi busi. Tɛ ɣɛɛ baa bufii busɛɣ nuurj li yi-i le yi ba yi ni yi busi bee mfi kwi, **11** si nɛ gii nɛ ni nɛ teendi bee bɛ nleɛ le Nyɔ-ɔ wunɛ. Bɛdɛɛni, beniiŋ se gii bɛ ni bɛ nyɛɛ kiɣɔɔni li Nyɔ-ɔ li bee li kii fieɛ fi dzeɛɣ fi yi bɔɔni bee lu kii nleɛ le Nyɔ-ɔ wu beniiŋ ɣɛɛ. **12** Fieɛ fieɛ lu fi tɛ tsakisi yi kii fi, shɛŋ yisɛɣ se teendi bee kii fi. Fi fieɛ le kiŋɛ kiseri ki li nshe yini-i, teege li bɛ-ɛɣ, ki kɛɛ ki waɣ, ki nuurj ki cheɛɣ si Nyɔ weki. Tɛ feti yɛ kiŋɛ ki biki bufii bu li nshe yini-i kɛ. Tɛ feti tɛ biki nuurj bɛɣɣa bu Nyɔ-ɔ. **13** Fieɛ fieɛ fi tɛ tɛki yɛ fieɛ fimu li bɛ-ɛɣ chichi fuki fi nuurj nɛ teɛɣ nɛ kɛɛ nsɪŋ kɛ.

Mbeechɔɔ le nɛ gii nɛ teɛɣ nɛ kɛɛ fi fichu, **14** nɛɛ si nɛ kɛɛ baa bee dɛɛni niŋ le, le ke nuurj jobɛ chi Taa wusɛɣ wu Jiso bɛɛ, nɛ gii nɛ ni nɛ tsakisi yi bɛ bee nɛɛ si tɛ gii tɛ ni tɛ tsakisi yi bɛ bɛɣ. **15** Si ntɛ ɣkɛɛ fini mɛɣine nsɪŋ le, nɛ ɣ'wekɔɔ le nsaa mbɛ lɛ bɛ-ɛɣ, le nɛ se kɛmɛ mberj li mbɛ we-ɛɣ wu kiŋɣa kife. **16** Ntɛ ɣkaache le ke naa ɣɣiŋgi Masadonya ɣka dze lɛ bɛ-ɛɣ, mɔɔ le ke ɣkarisɔɔ nɛ ntuu ɣka dze lɛ bɛ-ɛɣ nɛ se fi mi li ndɛɛɛ we-ɛɣ wu Judiya. **17** Nɛ beechi le si ntɛ mɛɛɣ ki ndɛɛɛ kɛ le ɣka le kɛ, nuurj le ntɛ ɣkaachi le mfiɛɛ nuurj sɔɔɣ ni? Mɔɔ le ɣkaachi fieɛ ɣkaachi nuurj dze yi wi wu laɣkwiŋ li wu beenchi li fieɛ li le “Iiŋ,” tuu kaari faaɣ nɛɛ li mfi wulu le “Aay,” le? **18** Bɛ cheɛɣ, si Nyɔ shiŋ yi lemi li jɛ yɛɛ, fieɛ fi tɛ ti tiiti li bɛ-ɛɣ nuurj yɛ fi tɛ beenchi le, “Iiŋ”. Tɛ tuu tɛ kaari tɛ faaɣ le, “Aay,” kɛ. **19** Fi nuurj lɛ kife Jiso Krai wu ɣwane Nyɔ wu tɛɛ bɛ Silas mɔɔ Timɔti tɛ tiifi lɛ bɛ-ɛɣ lenti nuurj yɛ wu beenchi fieɛ le, “Iiŋ,” kaari faaɣ le, “Aay,” kɛ. Fi ti nuurj le “Iiŋ,” mfi kwi. **20** Nɛ ni nɛ kii le ɛ li Krai li fi doonchi le Nyɔ bɛɣ yɛ le Iiŋ li bɛ ɣkaache bee bechu-u. ɛ kii fini fi tɛ keti li Krai li tɛ tiiti li Nyɔ-ɔ le “Fi nuurj lɛ.” ɛ le si tɛ shiŋ tɛ tendi bɛndɛɛ bee. **21** ɛ Nyɔ yi leeki bee, yi leeki tɛ bɛɣ, tɛ tɛɛmi li Krai li. Yi tsaa yɛ bee yi ɣɛɛ chichi. **22** Yi fɛ yɛ ɣkiki we li yi yisɛ-ɛɣ nuurj Fiana yɛɛ yi wu ɣɛɛ li shɛŋ yisɛ-ɛɣ si fieɛ fi ɣkosi fichu fi tɛ gii tɛ naa tɛ kɛmɛ. **23** Nnuurj nɛɛ mbɛ Nyɔ le yi leɣ lɛ nsa wɛ-ɛɣ leɣiŋ le nti mɛɛɣ ki ɣkaari kɛ le mbɛ Kōrenj nuurj kife ntɛ ɣ'weki le mbache bɛɣ bu bachɛ kɛ. **24** Fi nuurj yɛ le tɛ lemi baa le ɛ nɛɛ le si mbeɛnche wunɛ kɛmi le ni nuurj kɛ. Tɛ nindi baa bu nimu bɛ bɛɣ le tɛ bɛ bɛ buɣɣi li bɛ-ɛɣ. Tɛ kii baa le nɛ lemi baa nɛ tɛɛmi li mbeɛnche wunɛ-ɛ.

2 Bɛdɛɛni, mi nɛɛ ɣɛɛɔ li shɛŋ yɛ-ɛɣ le mɛɛɣ yɛ ntuu nla ɣka lɛ bɛ-ɛɣ wu bɛɛ bɛ ntɔnye kɛ. **2** E mi ndza mi ntuu mi mfi nɛ woo ntɔnye, ɛ noo wu gii fɛ ɣ'woo buɣɣi yeki bɛɣ baa bɛ mi mfi nɛ wuki ntɔnye? **3** Fieɛ fieɛ fi tɛ fɛ nɛ ntɛɛ kiŋwaati kɛɛ lɛ dze yi ntɛ ntɛɛ le-e. Tɛ nuurj le ke mbɛɛ lɛ bɛ-ɛɣ, ntɛ naa ɣkɛmɛ ntɔnye wumu wu dza li bɛ-ɛɣ wu bɛ tɛ kɛmi le bɛ fɛ ɣ'woo nuurj buɣɣi, kife ɣkiɔ nɛ buɣɣi kii bɛɣ bechu le kiɛɛtine kɛɣ nuurj nɛɛ kine bɛɣ bechu. **4** Nɛ ni nɛ kii le kiŋwaati kɛɛ, ntɛ ntɛɛ li ntɔnye wu nyɔɣa, shɛŋ biiti mi, ɛ musu yisɛ mi le lii. Ntɛ mɛɛɣ ki ntɛɛ kɛ le mfi nɛ woo nuurj ntɔnye kɛ. Ntɛ ntɛɛ nuurj le mfi nɛ kɛɛ kiŋkɔŋgise ki

nɔŋa ki ŋkɛmi li be-ɛŋ. 5 Ɛ wi tɛ fɛ le ŋ'woo ntɔnyɛ, kɛ ntɔnyɛ wuni ti mɛɛŋ ki ba kɛ li mi-i kwaa kɛ. Lɛ dze yimi-i, tɛ nuuŋ tɛ li be-ɛŋ bechu. (Fini nuuŋ yɛ fiee fi nuuŋ ni ntiiti nlochi kii fi ŋge kɛ). 6 Ɔŋge wuni wu beniiŋ ŋge li be-ɛŋ nyɛɛ li wi wɛɛ wu kɔchɔɔ lɛ. 7 Dɛɛni nuuŋ nɛ feeki bubieɛ bwee, nɛ fɛ shɛŋ yee ni yi dendi, kii nshiŋ yi ŋge ni wo wu buwo kɛ. 8 Bɛdɛni ŋkutɔɔ bɔ li be-ɛŋ le nɛ kaari nɛ doonche wu le nɛ ba baa nɛɛ nɛ kɔŋgisi wu. 9 Fieɛ nɛɛ fiee fi tɛ fɛ nse ntsee kiŋwaati kɛ li be-ɛŋ le mɔnche bɛŋ ŋkɛɛ laa nɛ wuki nɛɛ mi li fiee fichu le. 10 Ɛ nɛ feeki bubieɛ bu wi-i, kɛ mi mfekɔɔ tɛ. Ɛ mi mfeeki fiee fimu, ɛ fiee nuuŋ lu fi ŋkɛmi le mfeeki, kɛ mi mfeekɔɔ lɛ Krai lii kii bɛŋ. 11 Tɛ feti ni le kii Sataŋ ni dza lɛ le lɛnti kɛmɛ buŋga lɛ bee li lɛwe kɛ. Tɛ ŋjiŋgi yɛ si ti bɛɛ wɛɛndi kɛ. 12 Tɛ nuuŋ mfi wu ntɛ ŋgeɛŋ mfesi li kitoŋ ki Towa le ni ntiifi ntoŋ wu dzeɛŋ wu kii Krai le, Taa tɛ gwiye kigoo li mi-i le ni nindi nime chee le. 13 Se nuuŋ le bufiɛ bweŋ tɛ nuuŋ yɛ fɛ kɛ, kifɛ nti mɛɛŋ ki ŋɛŋ kɛ ŋwaanɛŋ wu Taato le kɛ. Bɛdɛni nse n'yesi be le bɛ shɛ baa, nse ŋkaari mbɛ Masadonya. 14 Se nuuŋ le, kiyoɔni nuuŋ li Nyɔ-ɔ yi ti tuuti mbaaŋ limfwe li bee mfikwi, li Krai, wendi le mbetee, tɛ se biki si beniiŋ bɛ yi kɛmɛ li dziŋ. Yi se tuu yi keti li yi yisɛŋ yi sɛɛnsi ntoŋ wu kii Krai bintsii bichu bi kii wu bi wuki kintsii kee si kidzoma ki bɛ tɔŋ. 15 Tɛ baa si kintsii ki kidzoma-a ki Krai lɛ li Nyɔ-ɔ lɛ beniiŋ bɛ bɛ suuti bɛ mɔɔ bɛ la kituŋ. 16 Li beniiŋ bɛ lɛɛ kituŋ nsarɔ wuni bɛɛ nuuŋ bɛ kwe li bee. Beniiŋ bɛ bɛ suuti bɛ, nsarɔ wuni bɛɛ nuuŋ bɛ ntse li bee. Si fi nuuŋ lɛ, ɛ noo wu kɔche le niŋ chini nime? 17 Tɛ nuuŋ yɛ si beniiŋ ŋge bɛ dzo jɛ yi Nyɔ yi to si fiee fi wa-aŋ fi bɛ dɛŋgi bɛ kabini kɛ. Tɛ baa fisɛŋ beniiŋ bɛ taashe li Krai li tɛ fenjisi jɛ yi Nyɔ li yi yi Nyɔ-ɔ limfwe bɛ shɛŋ yi wuuti si beniiŋ bɛ yi tsaa yi ntoŋ.

3 Ntiiti ni nuuŋ le tɛ kaari tɛ doonche yi yisɛŋ li be-ɛŋ ni? Mɔɔ le tɛ weki biŋwaati si beniiŋ bamu weki biŋwaati ŋwaani bi dzeti fɛ bee li kɛ fɛ be-ɛŋ bi doonchi beniiŋ bɛ nuuŋ bee ni? 2 Bɛŋ kibɛɛ nɛ baa kiŋwaati kisɛŋ ki bɛ tsee li shɛŋ yisɛŋ le wi kwikwi kɛɛ se tuu ni teenyi. 3 Nɛ yɛŋgi le nɛ baa kiŋwaati ki Krai ki tɛ tsee. Kiŋwaati kii nuuŋ yɛ ki bɛ tsee bɛ fitiŋ fi kiŋwaati kɛ. Bɛ tsee nuuŋ bɛ Fiana yi Nyɔ yi kɛmi ntse. Bɛ mɛɛŋ ki tsee kɛ nuuŋ li biŋkɛ bi ta yi ta kɛ. Bɛ tsee nuuŋ li biŋkɛ bi nuuŋ shɛŋ yi

beniiŋ. 4 Fini nuuŋ fiee fi tɛ tiiti mɛŋine nsiiŋ li bushi bu Nyɔ-ɔ keti li Krai li. 5 Fi nuuŋ yɛ le tɛ kɔche lɛ bɛɛ bɔ le tɛ fɛ fiee fimu fi tɛ gii tɛ dza tɛ ni tɛ kwɛŋgi le fiee fimu dza fieɛ fɛ bee li kɛ. Ɛ Nyɔ yi fɛ le tɛ kɔche. 6 Yi fɛ yɛ tɛ kɔche le tɛ ni tɛ nindi li ntoŋ wu leh wu fwɛ-ɛŋ. Leh wuni nuuŋ yɛ wu biki nuuŋ benchi bɛ bɛ tɛ tsee bɛ tsɔŋ kɛ. Ɛ wu Fiana yi Waaŋ. Benchi tɛ bɛɛ nuuŋ bɛ kwe. Se nuuŋ le fiana nyɛɛ nuuŋ ntse li beniiŋ li. 7 Dze yi fichi yi bɛ tɛ feti biee le nuuŋ ɛ bɛ tɛ chɔŋ benchi belu li biŋkɛ bi ta-a. Mfi wu Mɔɔɛ tɛ bɛɛ bɛ benchi belu tɛ nuuŋ beniiŋ bɛ lɛɛɛ tɛ kii yɛ mbiche bushi bwee kɛ, kii kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ tɛ baŋ li bushi bwee li. Ɛ dze yi fichi yɛ yi tɛ bɛɛ nuuŋ bɛ kwe, yi tɛ bɛɛ yi kɛmi kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ, kiŋ'wofu kii se tɛ wuuti le, ki nyimi ki mɛɛ ki giŋgi, 8 se kiŋ'wofu ki dze yi bɛ feti biee le yi nuuŋ yi Fiana yi Waaŋ se gii lee ki yaa kɛ kɛɛ kiŋ'wofu kilu buyawu ni? 9 Ɛ dze yi bɛ tɛ feti biee le yi tɛ bɛɛ bɛ fiee fi lisi beniiŋ li ŋge-ɛ, ɛ yi tɛ bɛ bɛ Kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ, kɛ dze yi bɛ feti biee le yi nuuŋ yi Nyɔ dzeti beniiŋ le bɛ baa tsaŋ lɛ yi-i lii nuuŋ yi kɛmi kiŋ'wofu ki yɛki tɛ kee yɛ! 10 Cheɛŋ wulu nuuŋ le fiee fi tɛ bɛɛ fi kɛmi kiŋ'wofu ki Nyɔ kɛɛ, lɛɛ kɛɛ kiŋ'wofu ki kifɛ kiŋ'wofu kilu ko ki yaa ki bɛ kɛɛ kituŋ. 11 Ɛ fiee fi tɛ mɛɛ fi giŋgi tɛ bɛɛ bɛ kiŋ'wofu ki Nyɔ-ɔ, kɛ kiŋ'wofu ki fiee fi bɛɛ le fi ba fi ni nuuŋ lu ma nsiiŋ gii fi ko fi yaa buyawu! 12 Si tɛ kii le mɛŋine nsiiŋ, tɛ se tiifi baa chenu nsiiŋ. 13 Tɛ nuuŋ yɛ si Mɔɔɛ wu ti baanyi bushi bwee bɛ ndu le fɛ kii beniiŋ bɛ lɛɛɛ ni bɛ bichi si kiŋ'wofu ki tɛ mɛŋini li bushi bwee li ki nyimi ki mɛɛ ki giŋgi kɛ. 14 Se nuuŋ le beniiŋ belu tɛ nuuŋ ɛ bufiɛ bu bee tɛ nuuŋ fii nsiiŋ bɛ bɔ bɛŋ yani. Ɛ bɛ teenyi fiee lɛ kiŋwaati ki leh wu fichi-i, ɛ bɛ woo fi, fiee nuuŋ nɛ lu fi baanyi bufiɛ bubeɛ. Ɛ nɛɛ li Krai li, wu nuuŋ bɛ tsaaki fiee fi baanyi filu. 15 Li cheɛŋ li, mbɛ mbochu bɛŋ yani, ɛ bɛ teenyi fiee lɛ Kiŋwaati ki Mɔɔɛ-ɛ, fiee nuuŋ nɛ lu fi baanye bufiɛ bubeɛ. 16 Se nuuŋ lɛ, ɛ wi to kituŋ bɛ Taa, bɛ se bieɛ bɛ tsaaki fiee fi baanyi filu. 17 Taa wuni nuuŋ Fiana, se nuuŋ mɔɔ fɛŋ fɛ Fiana yini nuuŋ le, beniiŋ buti li bumfa-a. 18 Fi fieɛ le bee bechu bɛ fiee mɛɛŋ yɛ fi baŋgi mɛnshi mɛɛŋ kɛ baa ɛ kiŋ'wofu ki Taa lɛ wuuti kɛɛ li bee li, ki feti tɛ wuuti tɛ fikisi tɛ giŋgi limfwe limfwe tɛ bosini nuuŋ wu. Mfikise wuni nuuŋ mferu wu Taa wu ti nuuŋ Fiana yi Waaŋ.

4 Bedeēni, si te kemi nime chini nuuŋ ε Nyo yi koo nshiŋ yi nyee li bee li, nuuŋ shēŋ te kwi bee kii chi ke. **2** Te baa baa dzaa li biee bi beniŋ feti le munyiikoo li bi nuuŋ bi buya-a. Te faaŋ baa dze yi mfiŋise. Te lisi ye binsee li je yi Nyo-o ke. Te ti tiiti nuuŋ cheeŋ gbanaa, te doonchi yih yiseŋ li wi kwikwi le Nyo lii, le ke be beechē be kee beniŋ be nuuŋ bee. **3** Maa nuuŋ le ntōŋ wu dzeŋ wu te tiifi wuni ε fiee nuuŋ lu fi baanyi, ke fi baanyi fiee nuuŋ li beniŋ be lee bula-a. **4** Li beeye beniŋ be meeŋ ki beŋ ke ntōŋ wuni ke, be baa ε Sataŋ wu nuuŋ nyo yi li nshe yini-i baanyoo bufii bu bee bu jin. Wu fe le le ke be ŋeŋ ke kin'wofu ki ntōŋ wu dzeŋ wu nuuŋ kii bunōŋa bu Krai wu nuuŋ mfiŋe yi Nyo ke. (aiōnios g165) **5** Ne ni ne kii le te fenjisi ye nuuŋ kii yi yiseŋ ke. Te fenjisi nuuŋ kii Krai Jiso le nuuŋ Taa. Te se nuuŋ nee fiŋeŋ beniŋ be nindi li be-eŋ kii Jiso. **6** Nyo yi te tee le, “Kin'wofu bo li kijibe-ε ki ni ki wuuti,” ε Nyo yini yi fe kin'wofu kee woo li shēŋ yise-eŋ le ki ni ki wuuti te kii bunōŋa bu Nyo-o bu nuuŋ li bushi bu Jiso Krai li. **7** Se nuuŋ le, bulofu bu ntōŋ wuni nuuŋ li yi yise-eŋ, te se nuuŋ fiŋeŋ shāŋ yi chime. Te se nuuŋ le le fi doonche le buŋga bu yeki buŋga buchu li bee li buni nuuŋ bu Nyo-o nuuŋ ye busen ke. **8** Beŋge chiindi baa bee bimbe bichu, se nuuŋ le, be bonyi ye bee ke. Te dzeti bufii lee li bee li, se nuuŋ le, shēŋ ti kwi ye bee ke. **9** Be ti biindi bikaa le beŋe jin, se nuuŋ le Nyo ti daayi ye le bee li ke. Be ti tuki bee te we fekwiŋ, se nuuŋ le te tē kwi ke. **10** Te ti denŋi te kwi-i ŋwaani kwe yi Jiso mfi kwi, le se ntse wu Jiso ni yengi te li yi yiseŋ. **11** Si te tsiŋ le, te ti nuuŋ le kwe wa mfi kwi kii Jiso, le ntse wu Jiso yene li binjkiwe bi li yi yiseŋ. **12** Neele, te kwi kwe, se nuuŋ le kwe yiseŋ yini bee ye nuuŋ be ntse li be-eŋ. **13** Te gee shēŋ li Nyo-o si wi wumu wu tē gee te si be tē tsee le, “Mi mbeŋ nse ntiiti,” Bee te beŋ baa, te se tiiti. **14** Te kii baa le wu we wu tē buu Taa wuseŋ wu Jiso li kwe-e, gii buu te bee be nuuŋ be Jiso li kwe-e, dzoo bee maa beŋ geeŋ gee li wuu limfwe. **15** Biee bini bichu keti kii beŋ, le ke si kinŋongise ki Nyo-o keti ki giŋgi li beniŋ li ŋge, kiyooni ki beniŋ nyee li Nyo-o ni ki tondini, mpiaru se ni giŋgi li Nyo-o. **16** Fiee fiee fi shēŋ nuuŋ te kwi bee ke. Maa nuuŋ si yi yiseŋ yini yuki yi mee ni, shēŋ yiseŋ fikisi yi tuu nee yi fiŋeŋ jo chichi. **17** Beŋge benteŋ bani be te ŋiŋgi li mfi wu wuni-i bani be nache baa bujōŋ bu nōŋa bu kimake li bee li bu nuuŋ wi te

maa ke. (aiōnios g166) **18** Bedeēni, te meeŋ baa ki leeki ke bufii busen li biee bi be ŋiŋgi bilu ke. Te leeki baa nuuŋ li biee bi be ŋiŋgi ye ke, kife biee bi te ŋiŋgi nuuŋ bi keti bu karu, se nuuŋ le bi te ŋiŋgi ye ke, nuuŋ bi kimake. (aiōnios g166)

5 Te kii baa le ε be shaanshe kigoone kini ki nuuŋ yi yiseŋ yi teebeŋ tsiŋ lu laaŋkwiŋ yini, ke te gii te keme yi fiŋeŋ fe Nyo-o yi be meeŋ ki gwaŋ ke be tsan ke. Yi yi yee nuuŋ yi liboo, yi nuuŋ ye yi ti mee ke. (aiōnios g166) **2** Si te baa deēni ni, te gbengi baa te chendi kife te dii baa ŋge le be lii yi yi liboo yee li yih yiseŋ si ndu. **3** Gii ni nuuŋ mfi wu be lii yih yini li yi yiseŋ, te tē tuu le te ni te nuuŋ bwiŋ kilere ke. **4** Si te meeŋ baa te tsiŋ li kigoone kini-i le, beŋge be te dzeti feti baa le te ni te chendi ŋge. Nuuŋ ye le te weki baa le be buushe bee ndu yi nuuŋ yi yiseŋ. Te weki baa nuuŋ le be liishe yi yi liboo li yi yise-eŋ le ke ntse wu kimake se miye yi yiseŋ yi nuuŋ yi kwi. **5** ε Nyo yi nache bee le te keme fiee fini. Yi nye ye bee nuuŋ Fiana yi Waan si ŋkosi wu fiee fichu fi te gii te naa te keme. **6** Bedeēni, te baa mfi kwi kii fini te kii fi merjine nsij. Te kii le si te tsiŋ baa li yi yini li nshe yini ni, te baa mfiŋ li Taa li. **7** Te feti baa biee nuuŋ kii shēŋ yi te gee li Nyo-o, nuuŋ ye kii le te ŋiŋgi baa yi ke. **8** Te gbengi baa te nuuŋ merjine nsij li fini, fi se dzooŋ fiee le te chine li yi yini-i, te geeŋ te ni te nuuŋ be Taa fe la we-e. **9** Fi se fiee le maa nuuŋ le, te baa be wu fe la we-e, maa te meeŋ feni, ke fiee fi bichi li fi-i, nuuŋ nee le te ni te feti wuki bujōŋ. **10** Ne ni ne kii le bee bechu kemi baa le te naa te leŋ li Krai limfwe se saa bee, bedeēni wi mumkpaŋ mumkpaŋ se keme kinsomfu li fiee fi te feti li yi yini, maa nuuŋ fi dzeŋ maa nuuŋ fi bifi. **11** Si te kii le fi nuuŋ le te ni te chendi Taa, te se gwenini baa le te fe beniŋ fiiki. Nyo gbengi ye yi kii beniŋ be nuuŋ bee bujōŋ. Nse mbeechoo te le ne kii baa bujōŋ li shēŋ yine-ε beniŋ be nuuŋ bee. **12** Si te yeti ni, fi nuuŋ ye nuuŋ le te gwenini baa le te kaari te doonche yih yiseŋ li be-eŋ ke. Te nyee baa nuuŋ dze li be-eŋ le ne ni ne tsakisi yi be bee. Bedeēni ne se keme fiee fi ne nuuŋ ne tuu li beniŋ be yekisi beŋ be biee bi be ŋiŋgi li beniŋ li le lii, se nuuŋ ye bi li shēŋ yibe ke. **13** ε nuuŋ le bikoo denŋi biee bee, ke bi denŋi biee kii Nyo. ε nuuŋ le bi lemi fe, ke bi lemi biee kii beŋ. **14** Fiee fi feti te se giŋgi limfwe be fiee fi te feti nuuŋ kinŋongise ki Krai kemi li bee li.

Tē feti baa nē le kife tē gbēn baa tē bēn le wi mumkpaŋ tē kwi li bēniŋ bechu-u, fi se fiē le bēniŋ belu bechu kwiye baa tē kituŋ. **15** Tē kwi li bēniŋ bechu-u le kiŋ beeyē bē tsiŋ, ni bē tsiŋ kii yi yi bē kē. Se nuuŋ le bē ni bē tsiŋ li wi wu tē kwi kaari bō li kwe-e kii bē wē. **16** Nē le, li mbēēche dēni ngenu limfwe tē mēn yē tē bichi wi le dze yi wiwoŋ kē. Mō nuuŋ tē tē saa tē biche Krai le dze yi wiwoŋ le, tē mēn yē tē biche wu dēni le yē dze kē. **17** Fiee fi nuuŋ lu fiē le, ε wi taashe kituŋ bē Krai, kē wē wi wu fweŋ. Biee bi fichi bichu ka biee kituŋ, biee bichu se to biee bi fēŋ. **18** Bini bichu nuuŋ mferu wu Nyō yi tē kaari yi dzo bee li yi yee li si yi tē nache biee bē bee keti li Krai li. Yi se nyē yē bee nime le tē ni tē feti bēniŋ le bē ni bē nache biee bi bee bē Nyō. **19** Fi fiē le, tē nuuŋ li Krai li wu Nyō tē nache biee bē bēniŋ bē li nshe yini le bē to bē wu. Ti mēn tuu kē le ni bonyi muntiŋ mu bibifi bi bee kē. Si tē fē le, se nyē nton wu nache wuni li tsan yisēn le tē ni tē laŋini li bēniŋ li. **20** Tē se baa nuuŋ fē kintsii ki Krai, Nyō se keti li yih yisēn, yi leki bēniŋ. Nē le, tē sunŋi baa bō li bē-ēŋ li bukoŋ bu Krai le nē kaari nē nache biee bine bē Nyō. **21** ε kii tēbēn bē yi yi Nyō tē fē Krai wu tē mēn ki kē kē bubiee kē, dza to bubiee, le tē se to tsaŋ le Nyō lii kii wu.

6 Si tē nindi li kimbanche-ε bē Nyō le, tē se tūsi baa tē sunŋi bō li bē-ēŋ le kiŋ nē ni dzo shēŋ yi dzeŋ yi Nyō doonchi li bē-ēŋ yini nē fē yi to fiee fi yee kē. **2** Nyō tē kweeŋ le, “Mfi wu shaan tē bē kache, mnye bintoŋ li bē-ēŋ. Jobe chi kinsofu-u tē kache mfi bēŋ.” Biche yēŋ nē nēŋ, dēni yaa mfi wu shaan, chini se chee jobe chi kinsofu-u. **3** Tē feti yē fiee dududu fi nuuŋ fi banē dze yi wi wumu kē. Tē feti baa le le kiŋ bē ni nēŋ nchambie li nime chisēŋ kē. **4** Se nuuŋ le, tē doonche baa yih yisēŋ le dzē chichi le tē baa bēniŋ bē nime-ε bē Nyō-ō. Tē doonche baa le dze yi tē kēndi shēŋ le nge li bēŋge bē tē nŋŋi bē mfi wu biee tēemi mō mfi wu biee nge dēŋi yē bē bee kē. **5** Bēniŋ ti dzeti bē tuki bee, bē tuu bē dza bē gēe bee li yih yi ncha-a, bēniŋ dzeti bē shiishe kpe bē bee. Tē shiŋ tē wuu yi li nime-ε, ε tē gŋ butuu tē lēe kē, ε bō mfi wumu tē kwi-i dzeŋ. **6** Tē doonchi tē le tē baa bēniŋ bē nime-ε bē Nyō-ō le dze yi ntse wuseŋ wu wuuti-i bē si tē kii fiee fi kii Nyō-ō, mō si tē kēndi shēŋ, bē si tē kēmi shēŋ yi dzeŋ li bēniŋ li. Tē tsiŋ tē biki si Fiana yi

Waan doonchi, tē kōŋgisi bēniŋ bē kŋkōŋgise cheeŋ. **7** Tē ti tiiti nuuŋ tēfē chi cheeŋ, tē feti biee li bunga bu Nyō-ō. Tē ti kēmi ntse wu tsaŋ wu nuuŋ si biee bi dze-ŋ le kibēnē ki kigōŋe bē kibēnē ki kimese-ε, **8** mō bēniŋ gundi bee, mō bē gundi yē bee kē, mō bē tiiti biee bibifi kii bee mō bē tiiti bi dzeŋ. Bēniŋ ti dzeti bee le tē baa bēniŋ bē kimfi-i, se nuuŋ le tē nuuŋ bēniŋ bē cheeŋ. **9** ε bēniŋ tuu bē dza bē nuuŋ kēe bē kii yē bee kē, se nuuŋ le bēniŋ kii nē bee bujōŋ. Tē dzeti tē nŋŋi le tē baa bēŋkushee, se nuuŋ le, biche yēŋ nē nēŋ, tē baa nē lu. Bēniŋ dzeti bē nyē nge li bee li, se nuuŋ le bē tē woyē bee kē. **10** Tē ti bēe tē nuuŋ si bēniŋ bē nuuŋ li nshiŋ li, se nuuŋ le tē nekī nē mfi kwi, tē nuuŋ si bēniŋ bē kifoo le, se nuuŋ le tē feti nē bēniŋ nge se nuuŋ bēniŋ bē biee le. Tē ti nuuŋ kēe tē kēmi yē mō fiee kē, se nuuŋ le tē kēmi baa biee bichu. **11** Bēniŋ bē Kōrēŋ, tē tee baa li bē-ēŋ, tē tē nyike fiee kē. Tē gwiye baa shēŋ yisēŋ tē gē mkpeēŋ li bē-ēŋ. **12** Tē mēn baa ki nyike kē shēŋ yisēŋ li bē-ēŋ kē. ε bēŋ nē nyike baa shēŋ yinē li bee li. **13** Nse ntiitō li bē-ēŋ nē si bōŋ bēŋ le, nē feti nē yēŋ si tē feti li bē-ēŋ le, nē gwiye tē shēŋ yinē li bee li. **14** Nē bēnchi kē yi bē bēniŋ bē nuuŋ yē bē kimbeenche-ε kē. Fiee fi tsaŋ nuuŋ fi gēŋ fi se dēndē bē fi bifi li fiee fimumkpa-ay? Kŋŋwofu bee kijibe nuuŋ bi naa bi kēme kintaashe ni? **15** Nuuŋ Krai bee Belial kēme kimfime kimumkpaŋ ni? Fiee fi taashi wi wu kimbeenche bē wi nuuŋ yē wi wu kimbeenche kē nuuŋ la? **16** Yih yi muntofi yi Nyō nuuŋ yi kēme la fi fēre bē benyo bē li nshe yini-i? Nē kēe le tē baa yih yi muntofi yi Nyō yi nuuŋ lu. Fini nuuŋ si Nyō tē tee le, “Ŋgii ni tsiŋ li bee, ndēŋgi le bee lenti. Ŋgii ni nuuŋ Nyō yibe, bē se ni bē nuuŋ bēniŋ bēŋ.” **17** Fi nuuŋ le, Taa tiitō le, “Boche yēŋ le bee li lenti, nē ni nē nuuŋ chichi bē bē. Kiŋ nē ni kōŋ li fiee fi nyē-ēŋ kē, Ŋgii mfi bēŋ. **18** Ŋgii ni nuuŋ Baa wunē, nē nuuŋ bōŋ bēŋ bē bunŋ mō bē bukeēŋ. Fini nuuŋ ntefu wu Taa wu kēmi Bunga Buchu.”

7 Nsāŋ yēŋ yi shēŋ, si Nyō nyē yē bēŋkaache bani li bee li ni, tē tsootse fiee fichu fi bifisi bee mō fiana yisēŋ. Tē woo tē gēŋ tē mēeshi si tē tsiŋ li chēnē chi Nyō-ō le. **2** Gwiye yēŋ shēŋ yinē li bee li. Tē mēn baa ki cho kē fiee bē wi kē. Tē mēn baa ki fiimfē kē bē wi kē, tē se mēn baa ki fē kē kimfi bē wi wumu kē. **3** Ntiiti yē ni

le nlii berj li nge-ε κε. Mi nteoo li be-εj kituj le ne nuuj shėj yisej, mao nuuj kwe mao nuuj nta, ke tεeberj baa li leke li Nyoo-ο. 4 Mi ngeoo shėj yej li be-εj nge. Nkemao kintsakise yi ki nge kii berj. Shėj yej fufe yee nge kii berj. Li bumfa buchuu bu ntε njingi ntε nj'wuki nεe nuuj bujorj. 5 Mao te tε le li kweej wu Masadonya, tε ti mεej ki keme ke mfufine ke. Te tε kemi benje bimbe bichu. Beniij tε gii be leti bee kpe, tε tuu tε kemi chene li shėj yise-εj. 6 Se nuuj le, Nyoo yi ti denisi shėj yi beniij be nuuj li nshij li tε be yi deeni shėj yisej be mbe wu Taato tε be. 7 E mbe we kwaa wu tε deeni shėj yisej ke. Tε nuuj le dze yi ne tε deeni shėj yi yee. Tε tee li bee li le ne kemi baa ngeej nge le ne nej mi, be si ne tε kemi nshij fe yih yine-ε li fiee fi tε ka-a, mao si ne kemi ngeej yeej. Si ntε nj'woo le, ntuu nεete nge. 8 Mao nuuj le kijaati ki ntε ntsee li be-εj kee tε fe ne nuuj nshij nshij, fi tε mεej ki fe ke le ni nseki ke. Se nuuj le fi tε fe nεe nseki, kife njingi le kijaati kej kilu tε fe ne nuuj nshij nshij. Se nuuj le ne tε nuuj be nshij li mfi nij li. 9 Nse nj'wukoo bujorj, nuuj ye kife ne tε nuuj nshij nshij ke. Fi fiee kife nshij yini tε fe ne fiiki shėj yine. Ne tε kemi nshij nuuj le dze yi Nyoo weki. Bedeeni, tε ti mεej ki fe ke fiee fimu fi bifi li be-εj ke. 10 E wi kemi nshij le dze yi Nyoo weki, ke fi nuuj fi fe fiiki shėj ye-e. Fini se nuuj fi be wu nuuj be kinsofu, fi tε fe le ni seki ke. Se nuuj le, ε wi kemi nshij le dze yi beniij be li nshε yini, ke yi gii yi be wu nuuj be kwe. 11 Nej yeej fiee fi nshij yi nuuj yi Nyoo be fi li be-εj. Nej yeej si ne dzo baa biee be shėj yine chi. Nej yeej te si ne fe baa fiee fichu le fi doonche le ne kemi ye tsaj fe fiee fi bifi filu ke. Nej yeej te si fiee filu tonye berj. Nej yeej chene chi ne keme. Nej yeej ngeej yi nyooja yi ne kemi le ne nej mi. Nej yeej ngeej yi ne kemi le ne fe fiee fi tsaj. Nej yeej te njaaani nge wu ne nye li wi wu tε cho biee we-ε. Li fiee fichu ne doonche baa le ne kemi ye tsaj fe fiee filu ke dududu. 12 Bedeeni, mao nuuj si ntε ntsee kijaati kee li be-εj nuuj ye le ntε ntsee kii wi wu tε cho biee, ke wi wu be te cho biee li wu-u we ke. Ntε ntsee le ke ne se doonche yi yine li Nyoo-ο le ne kemi baa ngeej li bee li. 13 Bedeeni fini fe fiee shėj fufe bee. Ntawu li shėj yisej yi fufe-ε, fi fiee le te woo baa bujorj nge kii bujorj bu Taato woo kife bee bechu te gii te fe shėj yee nuuj mbeengii. 14 Mao nuuj si nti ntsakisi yi kii berj li Taato, ne

ti mεej ki choori ke mi ke. Kintsakise yi ki tε tε tsakisi be berj li Taato-ο doonche kee le ε cheej. Fi se fiee nεe yeej si fiee fichu fi tε tε shij tε tiiti li be-εj tε nuuj te cheej. 15 Mfi wu, wu Taato kiimi si berj bechu tε wuki wu, be si ne tε fii wu ne chendi, ne keeti, tuu koongji berj yaa le. 16 nj'wukoo tε bujorj kife mi ngeoo bufii bwerj li yi yine mi ngeej mi meeshi.

8 Berjwaanaj, te weki baa le ne kee fiee fi mfie wu Nyoo fe li bintaashe bi beniij be kimbeenche-ε bi le kimbe ki Masadonya. 2 Benje be tεemi monche baa be nge. Se nuuj le bujorj bunooja bu be keme fe bwεe be se boseyi be gwiye tsaj yibe chichi li beniij bamu mao nεe si be nuuj li kifoo ki noja linti le. 3 Fiee fi nuuj ntee fiee le ε be be tε beche le be nye nya si bungga bube tε nuuj. Le be ni be tuu be nyee, be nye yaa si be nuuj be nye. 4 Be tε leke bee weseej le tε nye nεe be dze le be lii kibene li nime chini, le be tεej beniij be nuuj be Nyoo-ο. 5 Be tε fe fiee le dze yi tε ti mεej ki beche ke le nuuj be fe ke. Be tε saa be nye yi yi be li Taa li, be se tuu be nye te li bee li si Nyoo weki. 6 Bedeeni, tε tε tuu te leke Taato le si wu bechi nime chini le be-εj lenti, le tuu geej limfwe fi berj meeshi nime chi mfie-ε chini. 7 Si ne gbergi baa ne kii mferu biee bichu nge ni, biee bi le kimbe ki kimbeenche-ε, bi le kimbe ki nyooru, bi le kimbe ki bufii le, bi le kimbe ki ngeej yi fere fiee lu-u, mao bi le kimbe ki kijaatise kine li bee li, te se tuu baa te weki le ne gbeej ne kee te ngwiye tsaj yine li nime chi mfie chini bujorj. 8 Ntiiti ye ni nyee nuuj nchi ke. Mmonchoo bu monche le nej laa kijaatise kine nuuj te ki cheej be ngeej yi beniij bamu kemi li mferu fiee fimu-u. 9 Ntiiti ni kife ne kii baa shėj yi dzeej yi Taa wusej wu Jiso Krai tε kemi. Mao nuuj si tε nuuj wi wu bunooja le, tε dza to wi wu kifoo kii berj, le kifoo kee se fe ne to beniij be bunooja-a. 10 Li fiee fi kii nye fini-i, nj'wekoo le nye ntifi yi yej. Fi fiee bujorj le ε berj ne tε bechi fedeej le ne fe fiee, nuuj ye nεe le ne fe fiee kwaa ke, ne tε nuuj te beniij be tε bechi ne kemi ngeej le ne fe fiee. 11 Gene yeej limfwe ne meeshi nime chiluu, le ke ne meeshi biki si bungga bune nuuj, fi se dende kika kimunkparj be ngeej yi ne kemi le ne fe fiee. 12 Ne ni ne kii le ε wi kemi ngeej le nye, ke Nyoo nuuj yi fi nya ye biki fiee fi mwe kemi, te biee fiee fi wi mεej ki keme ke. 13 Ntiiti ye ni le ε ne nyee le

ne fi beniinj bamu ne tuu ne kwii bu kwe ke. E
fiee fi fere le bimbe bichu keme nee yeej. 14 Si
ne kemi biee deeni bi yendi buyanu le, beniinj
bamu fuki, nuuj ne fi be. Mfi wu be gii be ni be
kemi te bi yendi, e ne fuki loo, be fi te berj. Le
bimbe bichu se tuu bi keme nee yeej. 15 Fi fiee
si be tsee le, “Wi wu te banche nge, te meej ki
keme ke nge ke. Wi wu te banche nee niinj, se te
meej ki keme nee niinj ke.” 16 Nnye kiyooni
li Nyo-o yi te gee ngeenj yine li shenj yi Taato
nee si yi nkemi li be-erj. 17 Meej ki berj ke
le be le be-erj nee kife te leke baa wu ke. Beo
le be-erj nuuj li ngeenj yi ye-e si te gii kemi
ngeenj nee weseenj li be-erj. 18 Te tundi baa wu
be gwaanenj wusej wu be kii wu le bintaashe bi
beniinj be kimbeenche-e lenti bichu li ntoj wu
dzeenj wu ti dengi fenjisi. 19 E nee fini kwaa fi
nuuj kii wu ke. We te nuuj wi wu bintaashe
bi beniinj be kimbeenche-e te buu le ni dengi
be bee si te dengi te feti nime kii mfi wuni.
Nime chini chee le chi fe le beniinj ni be nyee
mpiaru li Taa li kibe, be ndoonche le te kemi
baa ngeenj yi mfi beniinj bamu. 20 Te weki baa
le kiinj fiee fimu nuuj lu fi wi wumu nuuj ni
gundi bee lu kii nya yi nyonja yi te nindi lu yini
ke. 21 Te gwenini baa nge le te fe nuuj fiee
fi nuuj tsaaj, nuuj ye le Taa lii kwaa ke. Te
gwenini baa le te fe fiee fi dzeenj te le beniinj
lii. 22 Te tundi baa te gwaanenj wusej wumu
be be we wu te monche wu kinga nge li biee li
ngee te njer le kemoo ngeenj le ni feti biee. Se
we deeni kemi nee ngeenj yi nyonja li be-erj, kife
wu geoo shenj li be-erj nge. 23 Wi si Taato nuuj
wi wu tee wu dengi kikaa kimumkparj, nuuj te
wi wu tee wu nindi li fiee fimumkparj li be-erj.
E nuuj li berjwaanenj beserj bamu baa, be baa
nuuj beniinj be ntoj be bintaashe bi beniinj be
kimbeenche-e be feti mpiaru giingj li Krai li. 24
Bedeeni, doonche yeej kingkongise kine li bee
gbanaa, bintaashe bi beniinj be kimbeenche-e
njer le, yih yi te tsakisi kii berj yini yee yi cheej.

9 Fiee fimu nuuj ye lu fi nnuuj ntuu ni ntseki
butsewu li be-erj kii nime chini li mfi beniinj
be nuuj be Nyo-o Judiya ke. 2 Nkii le ne kemi
baa ngeenj le ne fi be. E fiee filu fi ntsakisi yi kii
fi li beniinj be Masadonya kii berj, ntiiti li bee le
berj be kimbe ki Akeya baa e ne te nache meej
fedeej le ne nye nya. Ngeenj yi ne kemi li nyee
fe ye te shenj yi beniinj nge le bee lenti dza we. 3
Se nuuj le, ntundoo berjwaanenj beserj bani le

be-erj ke yih yi te tsakisi kii berj li fiee fini ni bo
le e fiee fi yee. Ntundoo be le se ne ni ne nuuj e
ne nache si nte ntee le ne ni ne nuuj. 4 E foo le
nsij, ke tee beniinj be Masadonya bamu dza te
be te njer, ne meej ki nache ke, buya bulu gii bu
nuuj niinj li bee li teege berj be te te gee bufii li
be-erj. 5 Fiee fiee fi fe nse mbeechi le fi dzooj le
nleke berjwaanenj beserj bani le be too mbaaj be
be le be-erj be nache nya yi nyonja yini mfi meej
wu ne te kaache le ne nye. Bedeeni nya yilu ni
nuuj e ne nache le ne nye li nkongise kine-e, te
nuuj le be kendi berj bukanu ke. 6 Ne ni ne kii
le wi wu toyi niinj, gii weri nee niinj, wi wu toyi
nge, gii weri te nge. 7 Wi kwikwi kemi le nye si
wu beechi li shenj yee li, te nye le ni chiiti yi kee
be kendi baa wu ke. Ne kee le Nyo kongisi wi wu
nyee be kinetene. 8 Nyo nuuj yi nye berj biee
bichu fe bi nuuj ngookwe-e bi, le ne se keme
fiee fichu mfi kwi fi kache li berj bechu-u, ne se
tuu ne ni ne feti nime chi dzeenj chichu bujorj. 9
Fi fiee si be te tsee le, “Wu shoosha kinderi bu
shooshe li beniinj be kifoo le, kinge kee ki tsaaj
gii ki ba ki ni ki nuuj lu mfi kwi.” (ain g165) 10
Nyo yi nyee ngo li wi wu we-e be biee bije be jii,
gii nye te tonde ngo yi biee bine, yi fe ntse wune
wu tsaaj se be be g'weche wu nge. 11 Nyo gii yi
nye te berj bunonja bwee le dze chichi le fe se ne
gwiye tsaj yine bujorj li beniinj bamu, beniinj
se ni be nyee kiyooni li Nyo-o mfi wu be keme
nya yini li tsaj yise-erj. 12 Nime chine chi dzeenj
chi ne nindi chini bee ye nee nuuj be biee bi
beniinj be nuuj be Nyo-o weki kwaa ke, chi feti
te beniinj nyee kiyooni li Nyo-o le dze nge li. 13
Nime chini gii chi doonche beniinj be ne nuuj,
beniinj se ni be yoonchi Nyo li g'wowa wu ne
wuki ntoj wu dzeenj wu kii Krai wu ne teendi.
Be gii be ni be yoonchi te Nyo si ne gwiye baa
tsaj yine li bee maa li beniinj bamu bechu-u. 14
Be gii be ni be leki Nyo li be-erj, shenj yibe se ni
yi nuuj li be-erj nge kii mfi wu Nyo wu nuuj
li be-erj wuni ko wu yaa nge. 15 Te ni te nyee
kiyooni li Nyo-o li nya ye yi nyonja yi nuuj maa
wi te tee si yi nuuj ke yini.

10 Mi wu Poo kibe, nkutao bo li be-erj le dze
yi nyee kii be mbeengjii wu Krai. E mi wu be
kwengj le mbee e nnuuj kimbe kimu nlochi e
nnuuj le bene lii, nnuuj mbeengjii. 2 Nlekaa
berj buleke le ke mi mbe, kiinj ne ni fe ndza ni
nasini be berj si nnuuj ni nasini be beniinj be
beechi le te feti biee biki nuuj mbeechi wu

beniij be li nshe yini-i ke. **3** Fi nuuŋ cheeŋ le te tsiŋ baa li nshe yini-i, se nuuŋ le te tundi ye dziŋ yiŋeŋ biki si beniij be li nshe yini tundi ke. **4** Biee bi te tundi dziŋ yiŋeŋ lu nuuŋ ye bi li nshe yini ke. Biee bi te tundi dziŋ yiŋeŋ lu kemi buŋga bu dzeti fe Nyɔ-ɔ, le te ni te buki bintsii bi tɛemi lu. **5** Te ti dzeti biee bi dzi-ij bini te bonyi bitechine bi beniij techini lu, tɛ shikisi yi yi tsakise chichi yi banj le beniij be kee ke Nyɔ ke, tɛ yeki te bembeeche be beniij le lu, tɛ feti be wuki nuuŋ li Krai li. **6** Mfi wu ne doonche le ne wuki baa li Krai li be shɛŋ yine chichi, te se nye nge deeni li wi kwikwi wu meeŋ tɛemi kikoo li Krai li. **7** Ne biche yeeŋ ne nɛŋ fiee fi nuuŋ berj lii! E wi kii cheeŋ le we wi wu Krai, ni kiimi le si we wi wu Krai le, e nee le si te baa te. **8** Mɔ nuuŋ le nti ndzeti ntsakisi yi nge kii buŋga bu tɛ kemi bu Taa nye le te gwan berj lu bu gwanu, nuuŋ ye le te shaanshe berj ke, buya tɛ kɔ mi ke. **9** ŋ'wekiye le fi nuuŋ kee nchenisɔ berj be biŋwaati berj ke. **10** Ntiitɔ ni kife beniij bamu dzeti be tiiti kii mi be kwengi le, "Ti tseki biŋwaati bi tɛemi bi lochi, se nuuŋ le mfi wu mbɛe le beniij lii tuu to we. N'yoru we ti naa keeti ye fiee ke." **11** Baa beniij ni be kii le fiee fi te tiiti le biŋwaati mfi wu te ti nuuŋ ye fe ke, te gii te fe fi mfi wu te be. **12** Te weki ye dududu le te fiche yi yiŋeŋ, ke le te maa yih yiŋeŋ be beeye beniij be tiiti be bimfimu bi bee fiee fi be nuuŋ ke. Si be fichini yi yibe bebe, be maki te yi yibe bebe, fi doonchi le be kii ye fiee ke. **13** Fiŋeŋ fiee le te tsakisi ye yi te yeki bintsii bi nuuŋ te bo ke. Te tsakisi yi te nee nuuŋ li bintsii bi Nyɔ nye li tsan yiŋeŋ le te niŋ te be te bo mɔ fe be-erj. **14** Te dansini ye gwii si te be te busini li be-erj ke. Te tɛ nuuŋ beniij be nkosi le te dende be ntonj wu dzeerj wu kii Krai le te be te bo li be-erj. **15** Te tsakisi ye yi te dansini gwii ke, fi nuuŋ le te tsakisi ye yi li nime chi beniij bamu niŋ li ke. Se nuuŋ le fiee fi te bichi limfwe li fi-i te kii fiee le, si kimbeenche kine kuu ki giŋgi limfwe, fi fiee tsaŋ si nime chiseŋ le be-erj lenti gii chi ni chi kuu te chi giŋgi limfwe bujɔŋ. **16** Nee le, te gii te ka bukaru fe kintsii kine-e te ni te tiifi ntonj wu dzeerj te giŋgi li bimbe bimu, nuuŋ ye le te tsakisi baa yi be nime chi be niŋ fe kintsii ki wi wumu ke. **17** Fi se tuu fi nuuŋ si be tsee le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, "E wi tsakisi yi, tsakisi yi nuuŋ li fiee fi Taa fe-e." **18** E wi wu doonchi yi yee le we wi wu shaan, wu nuuŋ wi wu shaan le

Taa lii ke. E wi wu Taa nŋiŋi le we wi wu shaan wu nuuŋ wu shaan le wuu lii.

11 Nlekɔ le ne gee nee mi n'yo n'yoru wu kiyoomfe nee niij. Mintemii, gee yeeŋ nee le! **2** ŋkemɔ lii yi yechɛ be berj yi nuuŋ yi Nyɔ. Ne baa fe mi-i si sɔne kweeŋ wu waan, wu meeŋ ki kee ke nyuŋ ke le, wu mi nkache le ngii naa nye wu li nyuŋ mumkpanj wu nuuŋ Krai. **3** Se nuuŋ le nchenda le nee si yo tɛ weeŋ yi yeeŋ be Iff le, be gii be shaanshe te bufii bune ne chine dze yi nuuŋ yi cheeŋ be yi wuuti yi ne biki Krai le. **4** Ntiitɔ ni kife ne kaabi baa biee bichu. E wi dza wu be fenjisi kii Jiso wumu wu gwele fuki wu te tɛ tiifi berj kii wu we nsij, ke kii fiana yimi chichi fuki yi ne tɛ fi li Nyɔ-ɔ nsij, ke kii ntonj wu dzeerj wumu chichi fuki wu ne tɛ fi li bee li nsij, ke ne kaabi baa biee bukaabe. **5** Mbeechi ye le beniij be ne teenyi le bekuba be boerj be nto-erj be Jiso baa kuu be yeki mi ke. **6** Mɔ nuuŋ le kii ye jɛ yi belanche bu laanche ke fi nuuŋ ye le nkii ye fiee kii Nyɔ ke. Fini fiee fiee fi te doonche baa li be-erj le dzɛ chichi mɔ li biee bichu-u. **7** Si ntɛ mfenjisi ntonj wu dzeerj wu wu Nyɔ li be-erj li yee li le, fi se bo fiee le ntɛ mfe nuuŋ bubiee le nshiiki yi yɛŋ, ntsaaki nuuŋ berj ni? **8** Nnuuŋ ntee le ntɛ yi-i li bintaashe bi beniij be kimbeenche-e bim-u, si ntɛ mfii mfie li bee, nindi nuuŋ li be-erj. **9** Mfi wu ntɛ nuuŋ teeberj, ntɛ meeŋ ki ngee ke bente bamu li wune wumu liwe mfi wu ntɛ mfuki fiee ke. Berjwaanɛŋ besɛŋ be tɛ dza Masadonya be be tɛ nyee fiee fichu fi ntɛ ngeendi. Bedɛeni, li fiee fichu-u, ntɛ mfaarj le ngiki ye bente li yih yine-e ke. E nee le si ngii ni mfenjisi le. **10** Si cheeŋ wu Krai nuuŋ li mi-i, wi nuuŋ ye lu bimbe bine bi Akeya wu nuuŋ make kimfime keŋ li fiee fi ntsakisi yi be fi-i ke. **11** Ntɛ mfenjisi mfie wune le kii la? Fi nuuŋ le nkongisi ye berj ke ni? ŋkongisɔ berj Nyɔ kii ye le. **12** Fiee fi mfeti ngii nee mba ni mfeti, ke nse ni nkotini bikaa bi beniij be weki le be nɛŋ le be baa yeeŋ tee be li fiee fi be tsakisi yi li fi-i fiee. **13** Beniij belu nuuŋ ye boerj be nto-erj be Krai be cheeŋ ke. Be baa nuuŋ beniij be nime-e be binsee le. Be tekisi Krai fe lii le be baa boerj be nto-erj. **14** Fini nuuŋ ye mɔ fiee fi tewa ke. Mɔ Satan kibee ti bee dzɔ fiee teeki fe lii le e wu nchindaa wu kiŋ'wofu. **15** Bedɛeni fi nuuŋ ye fiee fi feŋ mfi wu beniij bee be nime fichini yi yibe te be yengi si beniij be tiifi beniij si ntse

wu tsaaj kɛmi le ni nuuŋ kɛ. Kimerise ki bee gii naa ki nuuŋ nɛɛ yɛɛŋ si nime chi bee nuuŋ. **16** Ntusɔɔ ntiiti le kiŋ wi ni dzeti mi le ɛ mi kibere kɛ. Se nuuŋ le, ɛ nɛ dzeti mɔɔ mi le mi ɲ'we kibere, bɛdɛɛni gɛɛ yɛɛŋ le ke nse n'yɔ tɛ n'yɔru wu kintsakise yi niŋ si kibere. **17** Fiee fi ntiiti kii fi ntsakisi yi li fi-i nchenu nsɪŋ nuuŋ yɛ le ntiitɔɔ bɛ bungga bu Taa lɛ kɛ. Ntiitɔɔ nuuŋ si kibere lɛ. **18** Si beniiŋ nge tsakisi yi lɛ dze yi beniiŋ bɛ li nshe yini-i, ɲgii ni ntsakisi yi yɛŋ tɛ. **19** Ntiiti ni kife nɛ fii baa bibere nɛ kwɛŋgi le nɛ kɛmi baa bufi! **20** Nɛ chine baa lɛ beniiŋ ni bɛ dzeti bɛŋ nɛ tuu bɛmfa bɛ bee, bɛ jii li bɛ-ɛŋ, bɛ michi li bɛ-ɛŋ liwe, bɛ tsakisi yi, bɛ maami bɛŋ bɛ bibɛnu li lii. **21** ɲkɛmɔɔ nɛɛ le ntee le buya keeti bwɛɛ mi le tɛ tɛ bɛ fisɛŋ bimbiambiaabo tɛ tɛ fɛ lɛ kɛ! Se nuuŋ le ɛ fiee fimu nuuŋ lu fi wi gwenini le ni tsakisi yi kii fi, kɛ ntsakisɔɔ tɛ yi li fiee yɛ fiee li. Mɛɛŋ ntiiti fini si kibere. **22** ɛ beniiŋ belu nuuŋ bɛ Hiburu, kɛ miɔ tɛ wube wumu. ɛ bɛ nuuŋ beniiŋ bɛ Isɛlɛɛ, kɛ miɔ tɛ wube wumu. ɛ bɛ nuuŋ beniiŋ bɛ li kini ki Abraha-ɛŋ, kɛ miɔ tɛ wube wumu. **23** ɛ bɛ nuuŋ beniiŋ bɛ nindi li Krai li, kɛ mi n'yaaɔ bɛ li fiee yɛ li nge. (Ntiitɔɔ fini si wi wu jɛti.) Mi ɲingɔɔ mi n'yaa bɛ, mi ɲgɛɛŋ ncha mi n'yaa bɛ, bɛ too baa mi ɲgɔɔkwe-e kingga, kwe faaŋ mi li kingga-a li kingga-a. **24** Mi fiɔ muŋwaanŋ li tsaj yi Bejuu li kingga kitiiɛ, bɛ fiaamfiɛ mi mfwa mumkpaŋ bɛse fuki mumkpaŋ le bo mbaanyɛɛ. **25** Beniiŋ bɛ Lom too baa mi kingga kitɛɛtɛ bɛ muŋwaanŋ, beniiŋ bamu tome mi bɛ ta kingga kimumkpaŋ. Yih yi li dzɔɔ tɛ shaanshe bɛ mi kingga kitɛɛtɛ, ntsi li dzɔɔ yi nyɔŋa mbo nshi lu. **26** Mi ndendɔɔ wesɛɛŋ, shɛ niŋ le dzɔɔ too mi mbo, mbo fɛ ntɛ ɲ'wɛ li tsaj yi bɛyi-i, mbo fɛ ntɛ ɲ'wɛ li tsaj yi beniiŋ bɛŋ bɛ kwɛɛŋ lɛ, mbo fɛ ntɛ ɲ'wɛ li tsaj yi beniiŋ bɛ nuuŋ yɛ bejuu kɛ-ɛ, mbo fɛ ntɛ ɲ'wɛ li kito-ɔŋ, mbo fɛ ntɛ ɲkwi-i libuka, mbo fɛ ntɛ ɲkwi-i li dzɔɔ yi nyɔŋa-a, mbo fɛ ntɛ ɲ'wɛ li tsaj yi beniiŋ bɛ yɛŋgi le bɛ baa bɛŋwaanɛŋ li Krai li. **27** Mi ɲingɔɔ nsɪŋ mi nliŋgi. Mi ntsi kingga nge nlefu nsɪŋ, ntsiŋ bɛ dzeɛŋ fuki mɔɔ dzɔɔ yi nnuuŋ ɲ'woŋ nsɪŋ. Mi ntsiɔ kingga nge fiee fiɛ nsɪŋ, ntsiŋ bɛ mfieɛ ndu nsɪŋ. **28** Li ntawu li bieɛ bimɛ, mi ɲ'wɛ le ntɛ-ɛ lɛkwiŋ jo chichi kii mbeeche wu ɲkɛmi fɛ bintaashe bi beniiŋ bɛ kimbeenchɛ-ɛ bichu. **29** ɛ wi nuuŋ wɛɛ, kɛ ɲgii ni weeti tɛ. ɛ wi feti le wi wumu ni feti bubieɛ, kɛ yi gii yi sasi mi nge. **30** ɛ nuuŋ le ɲkɛmi nɛɛ le ni ntsakisi yi, ni ntsakisi yi nuuŋ li

bieɛ bi doonchi le ɲ'weetɔɔ. **31** Nyɔ kii le n'yɛŋgi yɛ binɛɛ kɛ, ɛ yih yi nuuŋ Nyɔ mɔɔ Baa wu Taa Jiso. Mpiaru ni nuuŋ li yi-i mfi kwi ma nsɪŋ. (aiɔŋ g165) **32** Tɛ nuuŋ mfi wu ntɛ nuuŋ Damako, ɲgomina wu tɛ nuuŋ lɛ Mfɔŋ Areta-a lɛkwiŋ tɛ tee beniiŋ kiichi fweɛŋ wu mbaŋ wu kitorŋ kilu le bɛ kɔɔ mi. **33** Se nuuŋ le beniiŋ tɛ dzɔɔ mi bɛ gɛɛ lɛ ɲkaa li, bɛ buu mi lɛ fwii wu mba-ɛŋ bɛ shiiki mi lekuuŋ, nse ndime li tsaj yɛɛ li.

12 ɲgii nɛɛ ni ntsakisi yi ɲgiŋgi bu limfwɛ-e mɔɔ nuuŋ le mberŋ nuuŋ yɛ lu kɛ. ɲgii ɲgɛɛŋ limfwɛ li bieɛ si bifieɛ mɔɔ bieɛ bi le munyiikɔɔ bi Taa tɛ doonchi li mi-i. **2** ɲkiio wi wu Krai wumu wu Nyɔ tɛ chofi yɛɛ bɛ wu ka kwɛɛŋ wu liboo wu biji bitɛɛtu. Bɛŋ yaa biya yoofi ntɔɔ binɛɛ si fi tɛ ka. (Dɛɛŋ tɛ yɛɛ fɛ bɛ yi, kɛ yi nsɪŋ le-e, ɲkii yɛ kɛ. ɛ Nyɔ kwaa yi kii.) **3** ɲ'wɛkɔɔ le ntuu mbiine ɲkɛɛ wi wu wɛɛ, (dɛɛŋ tɛ yɛɛ fɛ bɛ yi, kɛ yi nsɪŋ le-e, ɲkii yɛ kɛ. ɛ Nyɔ kwaa yi kii.) **4** Nyɔ tɛ chofi wu yi yɛɛ bɛ wu kintsii ki kinɛɛtine ki Nyɔ-ɔ, woo bieɛ fɛ bi nuuŋ mɔɔ wi tɛ tee kɛ. Bieɛ bieɛ se nuuŋ bieɛ bi bɛ mɛɛŋ ki nyɛ kɛ bungga li wiwoŋ le ni tiiti kɛ. **5** ɛ wi si wɛɛ wu nnuuŋ ni ntsakisi yi kii wu. Nnuuŋ ntɛ ntsaaki yi kii yi yɛŋ kɛ, fuki le ni ntsakisi yi kii kimbiaambiaabo kɛŋ nsɪŋ kɛ. **6** ɛ fi nuuŋ le ɲ'wɛki le ni ntsakisi yi kii yi yɛŋ, kɛ nnuuŋ yɛ kibere kɛ, kife fieɛ fi ntiiti nuuŋ chɛɛŋ. Se nuuŋ le mi mfaaŋ mferu fieɛ fieɛ, le kiŋ wi wumu dza ni beechi chichi kii mi yeki fieɛ fi ɲinggi li yi yɛŋ bɛ fi wuki li mi-i kɛ. **7** Se nuuŋ le, le fi fɛ le kiŋ ni ndza ni ntsakisi yi yɛŋ ɲge kii bieɛ bi tɛɛmi bi Nyɔ tɛ doonche li mi-i bini, tɛ tuumi ɲwaani biaŋ yimi yi tɛ beeme mi. Biaŋ yini tɛ nuuŋ nchindaa wu Sataŋ wu tɛ ɲwɛɛ bɛ mi, le kiŋ ni naa ndza ni ntsakisi yi yɛŋ ɲge kɛ. **8** Ntɛ nleke li Nyɔ-ɔ li Taa li kii fieɛ filu kingga kitɛɛtɛ nleki le tsaaki nɛɛ fieɛ filu li mi-i. **9** Se nuuŋ le, tɛ tuu li mi-i le, "Mfiɛ wɛŋ wu mi mfi wɛ lu kochɔɔ li wɛ-ɛ, kife bungga bwɛŋ ti nindi li wi-i, bu gɛɛŋ bu mɛashi mfi wu weeti." Bɛdɛɛni ɲ'wukɔɔ bujɔŋ ntuu ntsakisi yi kii kimbiaambiaabo kɛŋ yeki tɛ, kɛ se bungga bu Krai ni bu nindi li yi yɛŋ. **10** Fi se tuu fi nuuŋ le ɲ'wuki bujɔŋ bɛ kimbiaambiaabo kɛŋ mɔɔ begaashe bɛ beniiŋ gaashi mi mɔɔ bɛŋge bɛ ɲinggi mɔɔ bikaa bi beniiŋ biindi le mi-i jɪŋ bɛ bɛŋge bɛ biki mi kii Krai. ɲ'wuki bujɔŋ lɛ kife mfi wu ɲ'weeti, wɛɛ mfi wu nti mbɛɛ ntɛɛmi bɔ. **11** Mi ndzaɔ mi nto kibere! Se nuuŋ le ɛ bɛŋ

ne fe mi nse nto le. E berj ne bee ne kemi le ne doonche wi wu nuurj mi. Maa nuurj si meej ki mbo ke fiee ke le, fi nuurj ye le beniij be teenyi yi yibe le bekuba be baaj be nto-ory be Jiso baa kuu be yeke mi ke. **12** Biee bi doonchi bungga bu Nyoo be biee bi koofiye maa biee bi kimfime wondini biee nuurj e ntè hkarj shèj nge nse mbe le be-erj lenti. Bini se nuurj berjkiki be doonchi wi wu nuurj cheej cheej wu hwan ntonj wu Krai. **13** Fiee fi ntè mfeti li bintaashe bi beniij be kimbeenchè-e bimu nshij berj, fuki le nti meej ki nge ke bente li yih yine-e le ne ni ne fii mi ke nuurj la? Feeki yeerj mi bubiee mbwerj li fiee li! **14** Wuurj mi, wu nachaa le mbe le be-erj kinga kiteete. Nnuurj ntè mbe be bente bamu le be-erj ke, kife h'weki ye biee bine ke. H'weki nuurj berj. H'weki nuurj berj kife e baaj be kemi le be ni kichi biee li betee be bee be beni be bee ke. E bete baaj be beni baaj be ti kichi biee li baaj be bee. **15** Hgii ni h'wuki bujorj nge le mbiifi fiee fichu fi h'kemi li be-erj be le nye maa yi yerj kii berj. H'kangisi berj nge, e h'kangisi berj nge ne tuu ne ni ne kangisi mi niij ni? **16** Ne yerj baa cheej le nti meej ki nge ke bente li be-erj ke. Se nuurj le beniij tiiti baa le ntè weendi yerji be berj. **17** Ke le wi wumu li beniij be ntè ntonj le be-erj tè yeerj be berj li bukoorj bwerj ni? **18** Ntè nleke Taato le be le be-erj, ntuu ntonj hwaanerj wuserj we le bee wu be. Taato tè yeerj be berj mfi wu tè bee ni? Tee wu ti meej ki fe ke biee li mbeechè mumkparj te dengi kikaa kimumkparj ni? **19** Semuke ne beechi baa le si te ba baa te yeti ni nuurj le te weki baa le te bange bimfimu biserj li be-erj limfwe. Te yeti si beniij be Krai Nyoo limfwe. Nsàj yiserj yi shèj, fiee fichu fi te feti li be-erj nuurj le fi fe berj ne ni ne kuu bu ko. **20** Nchendaa le nnuurj ndza mbe yerj berj ne nuurj ye si h'kangisi le ne ni ne nuurj ke, ne tuu ne yerj nuurj ye si ne kangisi le ni nuurj ke. Nchendaa le nnuurj ndza mbe yerjge si beniij tsuki ntsoorj, be yeeti shèj, be kemi shèj yi tsoo, be dii kii bimfimu bi bee, be bifisi merjkoorj me beniij le, be fieti bimfie, be yookisi yi li yee li, be ntaaki. **21** Nchendaa le ke fe mi ntuu mi mbe, Nyoo yerj fe buya ni bu keeti mi, be le hgii ni nuurj li nshij li kii beniij be tuu be feti bibifi si nyerj be ntse wu njekwiij, maa nyerj yi bukwèe be meej saa lu ki chine ke.

13 Kini kee kinga kerj kiteete ki hgii mbe le be-erj. Kijwaati ki Nyoo tiiti le, “E be soomi

wi, ke be gii be waarj beniij befe ke betætu, be se lerj le nsa wulu-u lejij.” **2** Tè nuurj mfi wu ntè mbe le be-erj, li mbe werj wu kinga kife-e, ntè ntee li beniij be tè tsiij ntse wu bibifi le, be ni be dzeti mfi. Ntè ntuu ntiiti li bee deeni maa li beniij bechu maa si ntè nuurj ye le bene lii ke le ne dzoo mfi, kife mfi wu hgii ntuu mbe nuurj ntè hkaa nshij be wi ke dududu. **3** Si ne weki le mfe fiee fi doonchi le e Krai wu tee li be-erj keti li mi-i, ke hgii mfe. Numi ye le mi we we le nye nge li be-erj ke. H'kemaa bungga le be-erj lenti. **4** Fi fiee cheej le be tè taarj wu li kintaarj li waa. Se nuurj le deeni we lu li bungga bu Nyoo. Si te taashe baa be wu te weeti baa si te weeti. Se nuurj le li bungga bu Nyoo te gii te ni te tsiij be wu te nindi li be-erj. **5** Biche yeerj yi yine ne yerjge laa ne baa li kimbeenchè le. Mone yeerj yih yine. Ne h'ingji ye le Jiso Krai we li be-erj ke ni? Gberjgaa nuurj be berj, e fi nuurj ye le ne maa baa yi yine ne yerj le ne we baa dududu ke. **6** Mgerjgaa h'kii le ne gii ne yerj le ne meej baa ki we-e ke. **7** Te lèki baa li Nyoo le kiij ne ni dza ne fe fiee fuki fi shaarj nsij ke. Te weki ye le beniij ni be h'ingji le te yaa baa monche wulu ke. Se nuurj le te lèki li Nyoo nuurj le ne ni ne feti te nuurj fiee fi shaarj maa si te shij te nuurj kee te we baa kiturj monche wulu. **8** Nuurj te tè fe fiee fi banini cheej ke. Te nuurj te fe nuurj nee fi teendi cheej. **9** Bee e nuurj mfi wu te biserji ne teemi, te wuki bujorj nge. Te lèki li Nyoo yiserj nuurj le ne ko ne geerj ne meeshi. **10** Fiee fiee fi ntseki biee bini li be-erj mmeerj nse mbe, le ke mfi wu mi mbe, ntè ntuu le dzoo bungga bu Taa nye mi le ni nlochi be berj ke. Bungga buni nuurj bu wu nye le gwarj berj lu, nuurj ye le nshaanshe berj lu ke. **11** Limerise berjwaanerj, n'yeeshoo berj le be she baa. Ne nachè yih yine, ne woo ntifi yerj, ne ni ne nuurj li fiee fimumkparj, ne ni ne tsiij li mbeerjgii li, bedeeni Nyoo yi kinkangise be mbeerjgii ni yi nuurj be berj. **12** Yesi yeerj yih yine, ne koke be kokine wu beniij be Nyoo. **13** Beniij be nuurj be Nyoo bechu yeeshi baa berj. **14** Shèj yi dzeerj yi Taa Jiso Krai, be kinkangise ki Nyoo, maa kintaashe ki Fiana yi Waarj le ni bi nuurj be berj bechu.

Galashan

1 Kirwaati kini ε mi Pɔɔ gwane ntonj wu Jiso Krai wu tsee. Nnuuj ye gwane ntonj wu wiwoj tonj ke, ke le wu nye bungu li mi-i ke. E Jiso Krai bee Nyɔ Baa we wu te buu wu li kwe-e, be tonj mi. **2** Tee bejwaana bene be kimbeenche-ε bechu be nuuj feni yeeshi baa berj bintaashe bi beniiij be kimbeenche-ε bi li kwεεj wu Galasha-anj. **3** Nyɔ Baa wusej be Taa Jiso Krai doonche berj shɛj yi dzeenj tuu nye berj shɛj mbeεnggii. **4** Jiso Krai nuuj wi wu tɛ nye yi yee kii bibifi bisεj le buu bee li tsanj yi nshe yi bibifi yi dɛeni yini. Fini nuuj si Nyɔ yi nuuj Nyɔ mɔɔ Baa wusej tɛ nachε. (aiɔn g165) **5** Tε ni tε nyεε n'yoɔnche mfi kwi li yi-i ma nsij. Gεε fi nuuj lε. (aiɔn g165) **6** Kimfime wonde kεε mi le nεε dεenj dεenj ni, nε dza baa nε baa dzaa li Nyɔ yi tε teenj berj kii shɛj yi dzeenj yi Krai kemi li be-εj, nε biki nuuj ntonj wu dzeenj wumu wu chichi. **7** Fi nuuj ye le ntonj wu dzeenj wumu nuuj lu chichi ke. Fi nuuj nεε le beniiij bamu weki baa le be fiiki bufii bune, be biifi ntonj wu dzeenj wu kii Krai. **8** Mfenjisɔɔ le mɔɔ nuuj bee tε be, kε nchindaa wu Nyɔ wumu wu liboo fenjisi ntonj wumu wu gwete li be-εj fuki wu tε tɛ fenjisi li be-εj wε nsij, kε mwe lɔɔ-ɔ yi yee! **9** Si tε tɛ fenjisi ɣkosi lε nse ntuɔɔ ntuɔ fe ntiiti le, ε wi dza tuu fenjisi ntonj wumu wu gwete fuki wu nε tɛ fi wε nsij, kε mwe lɔɔ-ɔ yi yee! **10** Nε beechi le ɣ'weki nuuj le beniiij ni be pieti mi mɔɔ le Nyɔ ni yi pieti mi le? Mɔɔ nε beechi le ɣ'weki le ni mfeti beniiij wuki bujɔj le? E bee nuuj le ɣ'weki le ni mfeti beniiij wuki nuuj bujɔj, bee nuuj mi nuuj ye wi wu nime wu Krai kε. **11** Bejwaanεj, ɣ'wekɔɔ le nε kεε le ntonj wu dzeenj wu Nyɔ wu ntɛ mfenjisi li be-εj nuuj ye fiee fi tɛ bo li wiwo-ɔj kε. **12** Nti mεεj ki ɣ'woɔ kε le kimfime ki wi wumu kε, ε wi wu tɛ tifi mi kε. E Jiso Krai wu tɛ doonche li mi-i. **13** Ntiiti ni, nε tɛ woo si kinge keɣ tɛ shiij ki nuuj mfi wu ntɛ mεεj mbiki kimbeenche kiseɣ ki Bejuu lε. Ntɛ nshiij mbiindi bikaa lε bintaashe bi beniiij be Nyɔ-ɔ lejij le mu detε ɣ'weki le nlεεshe be bu lεεshe. **14** Ntɛ ɣgiinggi limfwe be kimbeenche kiseɣ ki Bejuu le n'yeki besɔɔj berj le beniiij bese-εj lenti, mgbεnggi nyiitini ɣge li ntse wu kwεεj wu betaa bese-εj. **15** Se nuuj le, Nyɔ tɛ tsaa mi yi gεε mi mεεj le naaj shɛj. Shɛj yee yi dzeenj se fe teenj mi. **16** E

yi yi tɛ doonche ɣwani li mi-i si yi tɛ kɔɔngi, le ni ndengi mfenjisi kii wu li beniiij be nuuj ye Bejuu kε-ε. Si yi tɛ doonche lε, nse mfaaj tε le nuuj ntɛ mbii fiee li wi wo-ɔj kε. **17** Ntɛ mεεj ki n'yεε kε Jerosaleɣ le ɣεj beniiij be tɛ nuuj bɔɔj be nto-ɔj be Jiso li mi-i ɣkosi kε. Ntɛ dza ɣgeεj fierj nuuj Alabia, ndza ɣkaari nto lijij Damako. **18** Le biya biteetu ka, n'yεε Jerosaleɣ le tεε Pita tε yεnε. Le n'yεε, tεε wu tε tsi jo yoofi ntso tij. **19** Ntɛ mεεj ki tuu kε le ɣεj wi wumu li kintutu ki bɔɔj be nto-ɔj be Jiso-o fuki Jeεj wu ɣwaani Taa wusej wu Jiso kε. **20** Fiee fi ntseki fini nuuj cheεj, Nyɔ kii ye le n'yεngi ye binseε kε. **21** Tɛ nuuj mfi wumu, ndza ɣgeεj bimbe bi Silia be Silisha. **22** Mfi wulu tɛ nuuj ε bintaashe bi beniiij be Krai le bi lε kimbe ki Judiya tɛ kii ye mi li bushi-i kε. **23** Be tɛ wuki kwaa si beniiij tiiti le, “Wi wεε wu tuu biindi bikaa lε bese jij dεngɔɔ dɛeni mfenjisi le beniiij gεε shɛj li Krai li, nuuj fiee fi tuu shiij weki le lεεshe fi bulεεshe.” **24** Le be woo lε be yɔngi Nyɔ kii fiee fi yi fe li mi-i.

2 Le ni nuuj fε biya yoofi ntso binεε tɛ ka, nse ntuɔ n'yεε Jerosaleɣ tεε Banaba. Le ni n'yeki, ndza Taato. **2** Ntɛ n'yεε mfi wuni nuuj Nyɔ yi tɛ doonche le n'yεε. Si ntɛ n'yεε lε, ntɛ ɣεj beniiij be be kii le ε bikoo, tεε be cheeki yi, nse ɣgeε ntonj wu dzeenj wu wu Nyɔ wu ntɛ mfenjisi li beniiij be tɛ nuuj ye Bejuu kε limfwe. Ntɛ fε le le kiij nime chi mi niij be chi mmeεj nse ni nnindi naa chi la li yee li kε. **3** Le be woo lε, be ti mεεj ki lej kε le be sεε Taato wu tεε be gii tɛ nuuj dzoo kε mɔɔ nuuj si tɛ gii nuuj wi wu Grik lε. **4** Tɛ gii nuuj ye kii beniiij bamu be tɛ yεngi le be nuuj beniiij be kimbeenche-ε, be tɛ wεεj be lε fε tɛ tɛ nuuj kε, gii nuuj be yeti ye be lii li fieε fiee li kε. Beniiij be bani tɛ be si bentɔjkii le be ɣεj si tε feti bieε yaamfii kii tε taashe baa be Krai Jiso. Be se tuu be weki le be kaari be tuu bee li bεmfa-a. **5** Tɛ ti mεεj ki berj kε fiee fi be tɛ be fi mɔɔ niij kε dududu. Tɛ gii tɛ feti le tε weki le tε gεε cheεj wu ntonj wu dzeenj wu wu Nyɔ wuni li be-εj. **6** Beniiij baa be be tɛ kii be le be nuuj bikoo ti mεεj ki taa kε fiee li fi ntɛ mfenjisi-i kε. (Dεεj be nuuj la, kε la lee, kε fieε fieε kemi ye fiee fi fεrε li mi-i kε, kife Nyɔ ti doonchi ye chichi chichi kε.) **7** Se nuuj le, be se tuu be ɣεj le be nye baa ntonj wu dzeenj wu wu Nyɔ li tsanj yεεj le ni mfenjisi li beniiij be tɛ nuuj ye Bejuu kε, tsaaj

nɛɛ si bɛ nyɛ li Pita le ni fɛnjisi li Bejuu li. **8** Fi nuuɲ le Nyɔ yi tɛ nyɛ buŋga li Pita le ni nindi si ɲwane ntɔɲ li Bejuu li, ɛ nɛɛ yi yi tɛ nyɛ li mi-i le ni nindi si ɲwane ntɔɲ li bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ-ɛ. **9** Le bɛ ɲɛɲ dze yi Nyɔ tsaa mi le, Jeɲ bee Pita mɔɔ Joɔɲ bɛ bɛ tɛ nuuɲ bintɔɔɲ bi bɛniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ tuu bɛ yɛsi tɛɛ Banaba bɛ bibɛnu le fi doonchɛ le tɛɛ bɛ nindi baa li fieɛ fimumkpa-aɲ. Tɛɛ bɛ se nachɛ le tɛ gɛɛɲ tɛ ni tɛ nindi li bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ, bɛ se ni bɛ nindi li Bejuu li. **10** Fieɛ fi bɛ tɛ tee kwaa tɛ nuuɲ le tɛ ni tɛ kiimi le Bejuu bɛ kifoo le. Fini se tɛ nuuɲ fieɛ fi ntɛ ɲkɔŋgisi nɛɛ ɲge le ni mɛfeti. **11** Le ni tuu nuuɲ mfi wumu, Pita dza bɛ Antiok, nse ɲ'wamɛ wu li wuu lii kife tɛ chɔ bieɛ ɲge. **12** Fi nuuɲ le tɛ saa bɛ jii bieɛ bɛ bɛniɲ bɛ tɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ, ntsawu nsɲɲ. Le bɛniɲ bamu bɛ Jeɲ tɛ tɔɲ tuu bɛ bɛ, bɛchi chiitiyi lijɲ, se dza gatɛ bɛ bɛ, tɛ tuu le ji bieɛ bee bɛ kɛ. Tɛ gii gatini le kife tɛ gii chendi kintutu ki tɛ shiɲ ki lemi nɛɛ le bɛ kɛmi le bɛ sɛɛ wi wu nuuɲ yɛ wi Juu kɛ dzoo mwe se to wi wu Krai. **13** Si tɛ fɛ le bɛniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ bamu bɛ tɛ nuuɲ Bejuu bɛ se biki kɲɲɛ kee ki dzɔɔ yi tsayɛ-ɛ. Mɔɔ Banaba kibɛɛ ɲjiindi tɛ biki kɲɲɛ kibɛɛ kilu. **14** Le ntuu ɲɛɲ le kɲɲɛ kibɛɛ biki yɛ chɛɲ chɛɲ si ntɔɲ wu dzeɲ wu kii Krai doonchi kɛ, nse ntuu ntee li Pita-a li bɛ bechu mfwe le, “ɔ wɛ wi wu Juu, ɔ kɔɔ ɔ tsiɲ si wi wu nuuɲ yɛ wi wu Juu kɛ, ɔ se weki le ɔ kɲɲ bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ le bɛ ni bɛ tsiɲ si Bejuu nindeɛ?” **15** Ntɛ ɲgii ntiiti li Pita-a le nuuɲ chɛɲ le tɛɛ bɛ nuuɲ bɔɔɲ bɛ Bejuu le bɛ kwɛɲɲ le. Tɛ nuuɲ yɛ beeyɛ bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ, bɛ bɛ ɲɲɲɲ le bɛ baa bɛniɲ bɛ bifi kɛ. **16** Se nuuɲ le tɛ kii le Nyɔ dzeti yɛ wi le wɛ findzɔɲ nsɲɲ kife kichɔɔ bɛnchi. Dzeti nuuɲ kife wu gɛɛɔ shɛɲ li Jiso Krai. Mɔɔ bee bejuu kibɛɛ tɛ bɛɲ baa li Krai Jiso le le tɛ se ni tɛ nuuɲ findzɔɲ nsɲɲ le Nyɔ lii kii shɛɲ yi tɛ gɛɛ li yi yɛɛ li, nuuɲ yɛ kii bɛnchi bɛ tɛ kichi kɛ. Fi fieɛ le ɛ wi kichi nuuɲ bɛnchi Nyɔ tɛ naa dzɔ wu le wɛ findzɔɲ nsɲɲ kɛ. **17** ɛ tɛ gwenini le tɛ nuuɲ findzɔɲ nsɲɲ le Nyɔ lii kife tɛ baa bɛniɲ bɛ Krai le, bɛniɲ se tuu bɛ ɲɲɲɲ nɛɛ le tɛ baa bɛniɲ bɛ bifi kife tɛ giki yɛ bɛnchi bɛ Bejuu le kɛ, fi se nuuɲ le Krai teendi bubieɛ ni? Fi nuuɲ yɛ le kɛ! **18** ɛ mi ndza ntuu ɲgwendi dze yi bɛnchi bɛ ntɛ nshaanshe kituɲ, kɛ fieɛ doonchi fieɛ le mi ɲ'wɛ wi wu bondini nchi bubondine. **19** Fieɛ fi nuuɲ lu, nuuɲ le le kimbe ki bɛnchi-i, mi ɲ'wɛ

kɲɲkwi ki fieɛ le kituɲ, ɛ bɛnchi bɛ wo mi, mi nse ɲkwio le nse ni ntɛsiɲ si Nyɔ weki. **20** Nuuɲ ntee le bɛ tɛ taɲɲ mi li kintaɲɲ li ɲkwi tɛɛ Krai. Ntɛ wu ɲkɛmi dɛɛni nuuɲ yɛ wɛɲ kɛ. ɛ Krai wu tsiɲɲ li yi yɛɛɲ. Ntɛ wu ɲkɛmi dɛɛni li yi yɛɛɲ nuuɲ wu shɛɲ yi mi ɲgɛɛ li ɲwane Nyɔ wu tɛ doonchɛ kɲɲkɔŋgise kee li mi-i se nyɛ yi yɛɛ le kwi kii mi. **21** Fi nuuɲ le nnuuɲ ntɛ mfaɲɲ shɛɲ yi dzeɲ yi Nyɔ suuti bɛniɲ le kɛ. ɛ fi nuuɲ le wi nuuɲ nuuɲ tsaɲɲ le Nyɔ lii kife gikɔɔ bɛnchi, kɛ kwe yi Krai tɛ nuuɲ li yɛɛ li.

3 Hooɔ bɛniɲ bɛ Galashan, nɛ baa bibere! ɛ noo wu lɔɔ bɛɲ? ɛ nɛɛ bɛɲ bɛ ntɛ naanye bɛɲ bujɔɔɲ si bɛ tɛ ta Jiso Krai li kintaɲɲ li nɛ ɲɲɲɲ gbanaa ni? **2** ɲgii mbii fieɛ fimumkpaɲ li bɛ-ɲ. Fiana yi Nyɔ tɛ bɛ li bɛ-ɲ, kife nɛ tɛ feti si bɛnchi tiiti mɔɔ kife nɛ tɛ bɛɲ fieɛ fi nɛ tɛ woo le? **3** Nɛ nuuɲ bibere le kii la? Nɛ bɛchi fieɛ bɛ Fiana yi Nyɔ, fi se tuu fi nuuɲ dɛɛni le nɛ gii nɛ mɛɛshi nuuɲ bɛ buŋga bunɛ ni? **4** Nɛ ɲɛɲ bɛɲge ni nuuɲ li yɛɛ li ni? ɲkio le ɛ li yɛɛ li kɛ. **5** Nyɔ nyɛɛ Fiana yɛɛ li bɛ-ɲ yi tuu yi feti mfɲɲ le bɛ-ɲ lenti kii la? Yi feti le kife nɛ kichi baa bɛnchi mɔɔ kife nɛ woo baa ntɔɲ wu kii Krai nɛ bɛɲ le? **6** Fi fieɛ si bɛ tɛɛ kii Abrahɲ le Kɲɲwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Tɛ bɛɲ fieɛ fi Nyɔ tɛ tee li wuu, Nyɔ se dzɔ wu le wɛ wi wu tsaɲɲ.” **7** Nɛ se ɲɛɲ baa le bɛniɲ bɛ gɛɛ shɛɲ li Nyɔ-ɔ gbɛɲɲɲ bɛ nuuɲ kini ki Abrahɲ. **8** Kɲɲwaati ki Nyɔ-ɔ tɛ kɔɔ ki doonchɛ le Nyɔ gii yi dzɔɔ bɛniɲ bɛ nuuɲ yɛ Bejuu kɛ le bɛ baa findzɔɲ nsɲɲ le kii shɛɲ yi bɛ tɛ gɛɛ li yi-i. Kɲɲwaati ki Nyɔ-ɔ se feɲɲɲ ntɔɲ wu dzeɲ wuni li Abrahɲ mɛɛɲ lindɛɛri ki tiiti le, “ɲgii mbɔɔni bitɔɲ bichu bi li kikoo ki nshe-ɛ kii wɛ.” **9** Bɛdɛɛni, fi se tuu fi nuuɲ le bɛniɲ bɛ gɛɛ shɛɲ li Nyɔ-ɔ, Nyɔ gii yi bɔɔni bɛ si yi tɛ bɔɔni Abrahɲ wu tɛ gɛɛ shɛɲ li yi-i. **10** Bɛniɲ bechu bɛ ɲɲɲɲ le nuuɲ bɛ nuuɲ findzɔɲ nsɲɲ le Nyɔ lii kife bɛ kichi baa bɛnchi, bɛ tuuti baa nuuɲ kinlɔɔ li bikoo bi bee, kife bɛ tɛɛ baa le, “Wi kwikwi wu tsiɲɲ yɛ si bɛ tɛɛ le Kɲɲwaati ki Bɛnchi-i kɛ, feti yɛ tɛ si bɛnchi bechu weki kɛ, kɛ tuutɔɔ nuuɲ kinlɔɔ li yi yɛɛ li.” **11** Fi se doonchi fieɛ nɛɛ tɛ gbanaa le Nyɔ dzeti yɛ wi le wɛ findzɔɲ nsɲɲ kii mwe kichɔɔ bɛnchi kɛ. Fieɛ fieɛ fi bɛ tɛɛ le, “ɛ wi wu Nyɔ dzɔ le wɛ tsaɲɲ kii shɛɲ yi wu gɛɛ li yi-i kwaa wu gii naa kɛmi ntɛɛ.” **12** Bɛnchi kɛmi yɛ fieɛ fi fɛɛɛ bɛ ɲgɛwɛ shɛɲ li Nyɔ-ɔ kɛ. Fi nuuɲ nuuɲ le, “Wi wu giki bɛnchi gii ni tsiɲɲ biki nɛɛ nuuɲ bɛ.”

13 Krai të sonde bee li tsanj yi kinlɔɔ ki benchi bæ be ki-i. Tè too binlɔɔ bisen li yi yee li, nuun si be të tsee le, “Kinlɔɔ kɛ li wi wu be shige li kiti-i.” 14 Tè fɛ le, le kimboŋe ki Nyo të nye li Abraha-ŋ be tɛ li beniŋ be nuun ye Bejuu kɛ kii Krai Jiso, le se be be gɛɛ shɛŋ li wuu baa, kɛmɛ tɛ Fiana yi Nyo të kaache. 15 Bɛŋwaanɛŋ, tɛ dzɔɔ mbose li bieɛ bi beniŋ shiŋ be feti jo chi. ɛ beniŋ kɔɔ be kaŋ fieɛ be chini, kɛ nuun wi tɛ tuu le kenche, kɛ le tonde fieɛ lu kɛ. 16 Kii bɛŋkaache be Nyo të kaache, be baa nuun ɛ yi të kaache Abrahaj beɛ ŋwan wu gii naa bo li kini kee li. Bɛ mɛɛŋ baa ki tsee kɛ le, “Bɛ baa li bɔɔŋ be gii naa be bo li kini kee li kɛ,” fi doonchi le ɛ li beniŋ ŋgee kɛ. Fi doonchi fieɛ nuun le, fɛ tiiti fɛɛ kii ŋwan mumkpaŋ, ŋwan wuni se nuun Krai. 17 Fieɛ fi ŋ'weki le ntee nuun le, Nyo të fɛ ŋkaache wuni, biya të ka gii nɛɛ bɛ mbaanshɛɛ se naa nye benchi. Si fi nuun ni, benchi be të bɛɛ lejiŋ nuun tɛ tuu le be kenche leh wu Nyo të fɛ ŋkosi kɛ, le be se fɛ fieɛ fi të kaache la li yee li kɛ. 18 ɛ fi nuun le wi nuun kɛmɛ kinderi kini nuun li mfi wu kichi benchi kwaa, kɛ fi mɛɛŋ ye fi tuu fi nuun le Nyo të kaache beniŋ lu kɛ. Se nuun le, Nyo të nye kinderi kini li Abrahaj biki shɛŋ yee yi dzeɛŋ yi të doonche li wuu kife yi të kaache wu. 19 Benchi se nuun kii la? Bɛ të tonde benchi le bɛ doonche bieɛ bi beniŋ cheti nɛɛle nsiŋ gɛɛŋ bo mfi wu ŋwan wuni wu Nyo të gɛɛ ŋkaache wuni kii wu naa bɛ. Nyo se nye ye benchi bani li benchindaa bee li, yi tuu yi nye li tsanj yi wi wumu le tuu li beniŋ li. 20 Nɛ kii le ɛ beniŋ dza be seesi fieɛ wi wumu nuun be kintikinti, kɛ wɛ li bee bechu-u. Se nuun le, Nyo nuun yi yi mbiŋ. 21 Si fi nuun le, nchi nuun wu tuu wu tɛche fieɛ fi Nyo të kaache ni? Fi nuun tɛ nuun le kɛ dududu! ɛ nchi wumu nuun lu wu nuun nye ntse, kɛ wi nuun nuun tsaŋ le Nyo lii kife kichɔɔ benchi cheɛŋ cheɛŋ. 22 Se nuun le, kiŋwaati ki Nyo-ɔ të tee le wi kwikwi wɛ mfwa le bibifi-i laŋkwiŋ. Fi se nuun le ŋkaache wu Nyo të kaache wi wu gɛɛ shɛŋ li Jiso Krai, nuun nuun li wi wu kɛmɛ kimbeenche li wuu wu gii naa kɛmɛ. 23 Fi të nuun ŋkosi Jiso mɛɛŋ saa ki bɛ-ɛ le beniŋ gɛɛ shɛŋ li wuu kɛ, beniŋ se le nuun le benchi-i lɛkwiŋ nuun ɛ be të kaŋ be si beniŋ bɛ ncha-a le be tuu be tɛŋgi, siŋ gɛɛŋ bo mfi wu Nyo gii yi doonche Jiso be se gɛɛ shɛŋ li wuu. 24 Benchi të nuun si ndɛɛŋ wu ŋwan wu të shiŋ be beniŋ be kiichi wu gɛɛŋ bo mfi wu Krai gii be le kɛ beniŋ se gɛɛ shɛŋ tɛ nuun li wuu

Nyo se dzɔɔ be le be baa findzɔŋ nsiŋ le yi-i lii. 25 Si Krai të kɔɔ wu bɛ, beniŋ gɛɛ shɛŋ li wuu, kɛ tɛ mɛɛŋ ye li tsanj yi ndɛɛŋ wu ŋwan wuni kɛ. 26 Bɛŋ be taashe li Krai Jiso-o baa bɔɔŋ be Nyo-ɔ bechu kii shɛŋ yi nɛ gɛɛ li Krai li. 27 Nɛ kɛ le wi kwikwi wu be të lii Lidzɔɔ be taashe wu be Krai wu too fieɛ fimumkpaŋ be Krai kituŋ. 28 Fi fieɛ le wi wumu nuun ye chichi le nuun wi wu Juu, kɛ le nuun ye wi wu Juu kɛ. Fi nuun le wi wumu nuun ye chichi le mfwa mɔɔ kɛ ŋwane la kɛ, wi wumu nuun ye chichi le nuun nyuŋ kɛ le nuun kweɛŋ kɛ. Bɛŋ bechu baa fieɛ fimumkpaŋ li Krai Jiso-o. 29 Si nɛ baa beniŋ be Krai le, kɛ nɛ baa bɔɔŋ be Abrahaj kituŋ, nɛ se gii nɛ kɛmɛ bieɛ bi Nyo të kaache Abrahaj lu.

4 Fieɛ fi ntiiti nuun le, ɛ wi nuun le gii naa ji bisheye bi tee le, se nuun le mɛɛŋ ŋwan wu bwi, kɛ chichi nuun ye lu be mfwa wu tee kɛ, mɔɔ nuun le ɛ ŋwan wulu wu bee kemi le ji bisheye bilu bichu. 2 Gii saa nuun wi wu beniŋ bamu bichi le wuu, bisheye bilu nuun li tsanj yi beniŋ bamu be bichi le bii, nsiŋ gɛɛŋ bo mfi wu tee tɛ nache. 3 ɛ nɛɛ yeɛŋ si fi fieɛ li bee li. Tè nuun mfi wu të gii të nuun si bɔɔŋ be bwi, tɛ të nuun bɛmfa li bieɛ bi sɛki li nshe yini-i. 4 Le mfi tuu gbɛɛŋ kɔche, Nyo të toŋ ŋwani bɛ, kweɛŋ bie wu, nuun tɛ le benchi-i lɛkwiŋ. 5 Tè bɛ le ke soo beniŋ be nuun le benchi-i lɛŋkwiŋ Nyo se dzɔɔ bee si bɔɔŋ bee. 6 Si Nyo dzo ye bee si bɔɔŋ bee le, yi tuumi ye Fiana yi ŋwani yi bɛ li shɛŋ yise-ɛŋ, yi se teenyi yi le, “Abba, Baa weŋ!” 7 Fi nuun le Nyo fɛ ye kituŋ nɛ mɛɛŋ ye bɛmfa kɛ. Nɛ baa nuun bɔɔŋ be yi-i. Si nɛ baa bɔɔŋ le, kɛ fi fieɛ le nɛ gii nɛ kɛmɛ bieɛ bi yi gɛɛ li bɔɔŋ bee li. 8 Tè nuun ŋkosi mfi wu nɛ të mɛɛŋ saa ki kɛɛ kɛ Nyo kɛ, nɛ të nindi bumfa li bieɛ bi nɛ të dzeti le ɛ benyo nuun ye benyo kɛ. 9 Se nuun le, dɛɛni si nɛ kɛɛ baa Nyo kituŋ le, mɔɔ si Nyo kɛɛ ye bɛŋ dɛɛni si ŋgii ntee, fi geɛŋ nɛ se tuu nɛ weki le nɛ to lijiŋ le benyo bɛ li yee li bani bɛ kemi ye bɛŋga kɛ. Nɛ weki le nɛ tuu nɛ to li bumfa bu benyo belu bani kii la? 10 Nɛ kichi jo yi beshiinshi yimi yi nuun le yi nyɔŋa, nɛ shiŋ tɛ kii yimi, nɛ shiŋ bɛmfi bamu li kiya-a, nɛ shiŋ tɛ biya bimu kii la? 11 Nɛ feti ni nchendi ŋge le nime cheŋ chi mi niŋ le be-ɛŋ lenti la cheɛ li yee li. 12 Bɛŋwaanɛŋ, ŋkutɔɔ bɔ li be-ɛŋ le nɛ fiiki nɛ ni nɛ nuun nɛ si mi mfiiki kii benchi, nɛ si ntɛ mfiiki nuun si bɛŋ mfi wu nɛ të nuun benchi nsiŋ. Nɛ ti mɛɛŋ ki fɛ kɛ fieɛ

fi bifi li mi-i ke. **13** Ne kii le mfi wu ḡkosi wu ntè mfenjisi ntonḡ wu dzeerḡ wu wu Nyo li be-erḡ tèt nuurḡ kife ntè nnuurḡ tteberḡ ḡgendi. **14** Maa nuurḡ si ntè nnuurḡ li chigo-ḡḡ le, chi tèt nuurḡ si mənche wu tèt bee le be-erḡ, ne ti mēerḡ ki kifi ke, ke le ne nyaami mi ke. Ne tèt tuu ne fi mi nee si nchindaa wu Nyo wumu ke si Krai Jiso kibee. **15** Ne gii ne wuki bujḡḡ be mi li mfi wulu-u, e la fi ge deeni? Nnuurḡ nee ntee le gii le be tee le ne buushē lii yine ne nye li mi-i, gii nuurḡ ne buushē le dze ni yi nuurḡ lu. **16** Mi ntooo wi wu mbani li be-erḡ kii mfenjisi cheerḡ li be-erḡ ni? **17** Beniirḡ baa weki le be doonche le be kemi ḡgeerḡ li be-erḡ wu nyḡḡa, se nuurḡ le be weki berḡ li fiee fi dzeerḡ ye ke. Be koḡgisi le ne gate ne ni ne kemi ḡgeerḡ nuurḡ li bee. **18** Fi dzoḡḡ le wi ni kemi ḡgeerḡ li wi-i li fiee fi dzeerḡ li. Fi ni fi nuurḡ bujḡḡ mfi kwi nuurḡ ye mfi wu nnuurḡ tteberḡ kwaa ke. **19** Bḡḡḡ berḡ be nuurḡ shēḡ yeerḡ, mi we nee kee ḡgii ntuu mbechi ntunu berḡ, ḡḡḡ ḡḡe ḡgeerḡ mbo si ntse wu Krai gii nuurḡ li yi yine-el. **20** Be dzoḡ le bee mi nnuurḡ tteberḡ deeni, le ke nse mfiiki n'yoru werḡ li be-erḡ. Ne feti baa bufii lee mi-i bu la. **21** Berḡ ne weki le ne ni ne nuurḡ le benchi lerḡkwiirḡ, tee yeerḡ mi, ne wuki nee fiee fi benchi tiiti ni? **22** Be tsee baa le Abrahāḡ tèt kemi bḡḡḡ be bunirḡ befe, tèt bie wumu be kweerḡ wu tèt nuurḡ mfwa, bie wumu be kweerḡ wu tèt nuurḡ ye mfwa ke. **23** Mfwa wuni tèt bie ḡwarḡ nee si be shiirḡ be bii bḡḡḡ bechu. Se nuurḡ le, kweerḡ wu tèt nuurḡ ye mfwa ke tèt bie we biki nuurḡ ḡkaache wu Nyo tèt kaache. **24** Nuurḡ nee tteberḡ dzoḡ fiee fini si mbose yi fiee. Bukēerḡ be befe bani doonchi beleh befe. Aga wu tèt nuurḡ mfwa dzo kintsii ki leh wu Nyo tèt ji be beniirḡ be Iselee li ḡkume wu Sina-a. Beniirḡ bechu be nuurḡ le leh wulu lekwiirḡ baa bemfa. **25** Si Aga dzo kintsii ki leh wu li ḡkume wu Sina-a wu nuurḡ kweerḡ wu Alabia, wu tuu wu dzo tèt kintsii ki kitonḡ ki Jerosalerḡ ki deeni, kife beniirḡ be li kitonḡ kilu-u bechu nuurḡ li bumfa bu benchi-i lekwiirḡ. **26** Se nuurḡ le beniirḡ be Jerosalerḡ wu nuurḡ liboo nuurḡ ye bemfa ke. Jerosalerḡ wu wee nuurḡ naarḡ wuserḡ. **27** Fiee fiee fi be tèt tsee le, “We kweerḡ wu nuurḡ kaa wu ti bi-i ye ke, o neki. We wu ti mēerḡ saa ki turḡ ke ḡwarḡ ke, o kwaki chike. O kee le bḡḡḡ be kweerḡ wu be chine li wuu gii naa be yarḡ be yaa be kweerḡ wu nuurḡ be nyurḡ.” **28** Bedeeni, berḡwaanerḡ, ne baa bḡḡḡ be Nyo-o biki si Nyo tèt kaache tsaarḡ si Abrahāḡ tèt bie Adzi biki si Nyo tèt kaache. **29** Tèt nuurḡ li mfi

wulu ḡwarḡ wu be tèt bie si be ti bii bḡḡḡ bechu tèt bechi biindi bikaa lerḡḡ le wu Fiana yi Nyo tèt nye bunga be se bie we. E nee te le si fi keti deeni. **30** Be tèt tsee le Kirḡwaati ki Nyo-o kii fini fiee le la? Be tsee baa le, “Kooḡḡ be kweerḡ wu nuurḡ mfwa we bee ḡwani bechu, kife ḡwane mfwa nuurḡ te gate bisheye be ḡwane kweerḡ wu nuurḡ ye mfwa ke.” **31** Si fi nuurḡ ni berḡwaanerḡ, fiee fi ntiiti fichu doonchi le tteberḡ nuurḡ ye bḡḡḡ be kweerḡ wu nuurḡ mfwa we-e ke. Te baa nuurḡ bḡḡḡ be kweerḡ wu nuurḡ ye mfwa we-e ke.

5 Krai tèt buu bee li bumfa-a kiturḡ. Tèt buu le, le kiirḡ te ni te nuurḡ li bumfa bu benchi-i lekwiirḡ ke. Fi se fiee le, ne lemi yeerḡ ne tteemi. Kiirḡ ne ni berḡ le ne tuu ne le le kimborḡ ki bumfa-a lekwiirḡ ke. **2** Yike yeerḡ ne woo fiee fi mi wu Poo ḡgii ntee. E ne berḡ le be see berḡ dzoo le ne se nuurḡ tsaarḡ le Nyo lii, ke fiee fi Krai tèt fe li be-erḡ fiee yee. **3** Ntuuo ntiiti nchiinsini le wi kwikwi wu berḡ le be see wu dzoo ni kii le kemi le geē benchi be Bejuu le bechu si be nuurḡ. **4** Berḡ bechu ne weki le ne nuurḡ findzḡḡ nsirḡ le Nyo lii nuurḡ kii ne kichi benchi, ne ni ne kii le ne gate baa yih yine be Krai. Ne buu baa yi yine li ntsawu wu Nyo tèt tsaā beniirḡ. **5** Li bee li fiee fi te bichi limfwe li fi-i nuurḡ le Nyo gii yi dzoḡ bee si beniirḡ be nuurḡ tsaarḡ le yi-i lii. Fini nuurḡ fiee fi Fiana yi Nyo nindi li yih yiserḡ keti li shēḡ yi tèt geē li Krai, yi fe le te ni te tēḡḡi. **6** Ne kee le wi wu taashe be Krai Jiso, maa be see wu dzoo, maa be mēerḡ ki see ke wu dzoo ke, fiee ye kemi ye fiee fi fere be wu ke. Fiee fi shaarḡ nuurḡ shēḡ yi wu geē li Krai, yi doonchi li kirḡḡḡḡḡḡ. **7** Ne tuu ne letini ḡḡwetḡ wune bujḡḡ, e noo wu fe le ne chine li mbiewu cheerḡ li? **8** ḡwaani yini ntifi mēerḡ yeē ki bo ke fe Nyo yi tēt teenḡ be-erḡ ke. **9** Ne kiimi ye ḡḡḡḡḡḡ chi be tēt wa le, “Kikoo kimumkparḡ ti bifisi kitobe kichu ke ni?” **10** ḡḡiki bufii li yi yine kii Taa le ne berḡ be biee bi beniirḡ bamu tiiti yeki fi ntiiti ke. Wi we wu bifisi bufii bune, maa nuurḡ noo le, ke Nyo gii naa yi lḡḡ ḡḡe li yi yee li. **11** Berḡwaanerḡ, bee nuurḡ le ni mmeerḡ ntifi li be ni be seeti beniirḡ dzoo be se nuurḡ tsaarḡ le Nyo lii, beniirḡ se tuu be biindi bikaa le mi jirḡ kii la? Bee le ni nuurḡ le, ke fiee fi ntiifi le Krai tēt kwi li kintaarḡ li fini bee fi bifisi ye shēḡ yi beniirḡ ke. **12** Li beniirḡ be fiengisi bufii bune le be ni be seeti beniirḡ dzoo baa, ḡ'weki le ntee be le be geerḡ limfwe be chaoche yi yibe

bu chaoche. **13** Berjwaaney, Nyo tē teenj berj le kiinj nē ni nē nuuj le bumfa-a lekwiinj kē. Se nuuj le, si nē mēerj yē li bumfa bu bē nchi-i kē ni, kiinj nē ni tuu nē dzoo le nuuj nē ni nē feti bibifi si bwiinj yēnē weki kē. Nē nindi yēerj bunimu li berjwaana bēnē-ē li kinkongisē-ē. **14** Nē feti le kife benchi bechu taashe baa li wuni mumkparj kwaale, o kongisi wi wu nuuj li wē-ē lichij si o kongisi yi ya. “O kongisi wi wu nuuj li wē-ē lichij si o kongisi yi ya.” **15** Se nuuj le, ē nē dza nē nasini berj berj si bwī, wi weki le ji njwaani, njenge yēerj le kiinj nē ni dza nē ni nē bifisi yi yine kē. **16** Fiee fi ntiiti nuuj le, nē tsiinj nē biki nuuj si Fiana yi Nyo doonchi berj, nē tuu kē le nē fē nuuj si bwiinj yēnē kongisi le nē ni nē feti kē. **17** Ntiiti ni kife fiee fi nyanj yi li bwiinj kongisi ti kochini yē bē fi Fiana yi Nyo kongisi kē. Fi Fiana yi Nyo kongisi kochini yē tē bē fi nyanj yi li bwiinj kongisi kē. Biee bi bife bini nuuj bi tē dende kika kimumkparj kē. Fiee fiee fi nuuj nē tē fē fiee fi nē weki le nē fē kē. **18** E nē tsiinj nē biki nuuj si Fiana yi Nyo doonchi berj, nē tē tuu le nē nuuj le benchi lekwiinj kē. **19** Biee bi bifi bi nyanj yi li bwiinj ti kongisi beniiij mējini yē bi kē. Bi nuuj nlaru bukwee bē mbeeche biee bi bukwee le mōo le o ni o tsiinj ntse wu nyerj yi bukwee. **20** Bē nleke li benyo bē li yee li bē nlaru yēerj. Bi tuu bi nuuj mbaaninē, nasine, kinsōoj, shēj yi yechi, njkeme shēj yi tonyi bē le wi ni beechi nē nuuj fē yi yee li kwaa. Bē ntuu ngaashe beniiij mōo ngatine beniiij le o keme ko kintutu. **21** Tuu nuuj tē ki kimi ki fuume, nj'wou n mbiinj me keeti bē nj'oru njkweje mōo mferu biee bimū si bini. Ntiitōo nchiinsini si ntē nsaa ntee njkosi li bē-erj le, beniiij bē feti bini biee nuuj tē naa keme kintsii le bumfōj bu Nyo-o lenti kē. **22** Se nuuj le, biee bi dzeti fē Fiana yi Nyo-o ti nuuj bini: Kinkongisē, kinēetine, mbeengii, shēj yi kanē, kinge ki dzeerj, numu bujōj, nleme li cheerj li, **23** kinge ki nyēekii, mōo biche le yi ya. Nchi wumu nuuj yē lu wu fēngi biee bini kē. **24** Beniiij bē nuuj bē Krai Jiso ta baa nyāj yibe bē biee bibifi bi nyāj yi bē yi nyinjini kongisi li kintaanj ki Jiso-o. **25** Si tē tsiinj dēni li bunga bu Fiana yi Nyo-o le, tē ni tē feti biee biki nē si Fiana yilu doonchi. **26** Kiinj tē ni tē tsakisi yi kē. Kiinj tē ni tē feti shēj biiti beniiij bamu kē. Kiinj tē ni tē fuumi bimi bē beniiij bamu kē.

6 Berjwaaney, ē nē dza nē njerj ē wi wunē wumu we li bibifi-i, berj bē tsiinj si Fiana yi Nyo doonchi gwene le nē tifi wu bo li bibifi-i linti. Se nuuj le, ē wi tuu tiifōo, tiifi dzeti mfi kii ni le li mōnche-ē we. **2** Nē fii yēerj berjwaana bēnē li berjge bē bee. E nē feti le, kē nē kichi baa benchi bē Krai. **3** E wi dzeti yi yee le wē fiee fimu, wu numu fi mwē nsinj, kē yēngōo bē yi yee. **4** Wi kwikwi biche le kinge kee li, njenge laa fetōo tsaanj le. E feti tsaanj, se ni tsakisi yi. Se nuuj le, kiinj ni ni mēki yi yee bē wi wumu kē. **5** Nē ni nē kii le wi kwikwi kemi le ni tuuti ntē wu we. **6** E wi tiifi wi jē yi Nyo, wi wu bē tiifi wē gate biee biee bi dzeerj bichu nyē li wi wu tiifi wu wulu. **7** Kiinj nē ni nē yēngi bē yi yine kē. Nyo nuuj yē kibere kē. Nē ni nē kii le fiee fi wi tōyi, ē fi fi gii naa weri. **8** E wi tōyē njgo yē nuuj fiee fi nyanj yē yi li bwiinj weki, kē gii naa weri nē nuuj fiee fi nyanj yē yi li bwiinj nyē, fi nuuj kwe. E wi tōyē njgo yē nuuj fiee fi Fiana yi Nyo weki, kē gii weri ntse wu kimake wu Fiana yi Nyo nyē. (aionios g166) **9** Neele, kiinj tē ni tē biengji li mferu biee bi dzeerj li kē, kife mfi gii naa bē kōche tē se kemē nj'weche wulu fē tē mēerj ki fiōoj kē. **10** Fi se fiee le, mfi kwikwi wu tē kemi dze, tē ni tē feti nē nuuj biee bi dzeerj li beniiij bechu-u teege li beniiij bē nuuj li kini ki beniiij bē kimbeenche-ē. **11** Njenge yēerj si bōojoj yi kinwaati yini ko yi nuuj nyōja! E mi wu ntse bē kwaj wēj. **12** Beniiij baa bē kendi berj le bē sē berj dzōo nuuj bē weki kintsakise yi li biee bi li nyanj yi li bwi-inj. Bē feti nē le le kiinj beniiij ni bē biindi bikaa le bē jing kē kii fiee fi bē tiifi le Krai tē kwi li kintaanj li. **13** Mōo beniiij bē bē tē sē bē dzōo tē giki yē benchi bechu kē. Se nuuj le, bē weki nē le kē bē sē berj dzōo bē se ni bē juti berjkondi le nē fē baa fiee fi bē kongisi li yi yine-ē. **14** Se nuuj le, li mi-i, nuuj ntē naa nju njkondi li fiee fimu-u yeki ntōj wu kii le Taa wuserj wu Jiso Krai tē kwi li kintaanj li kē. E li kintaanj kini-i li biee bi li nshe yini bichu kwi biee fē mi-i, mi nse njkwi tē fē bi-i. **15** E wi nuuj lu nuuj ē bē sē wu dzoo mōo bē mēerj ki sē kē, fiee kemi yē fiee fi fere bē wi kē. Fiee fi shaanj nuuj le Nyo nache wi le mwē to wi wu fwēj. **16** Mbeengii wu Nyo bē nshiiij yee bē li beniiij bechu bē biki dze yini, bē baa beniiij bē Iselee bē Nyo-o kituj. **17** Mbeche dēni njgenu limfwē, kiinj wi ni tuu ni fiengisi mi kē, kife bē nleli bē nuuj li mi-i bwiinj doonchi baa le nuuj wi wu

Jiso. 18 Beɣwaanɛɣ, Taa Jiso Krai doonche beɣ
shɛɣ yee yi dzeɣ li fiana yinɛ-ɛ. Fi nuuɣ lɛ.

Ɛfishɛn

1 Ɛ mi wu Pɔɔ, ɣwane nton wu Krai Jiso li kɪŋkɔŋgɪsɛ ki Nyɔ-ɔ. Ntsekɔɔ kɪŋwaati kɪni li bɛniɪŋ bɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ bɛ Ɛfɛsɔ bɛ lemi mkpaan li fiee fi kii Krai Jiso-ɔ. **2** Nyɔ Baa wusɛŋ bɛ Taa Jiso Krai doonche bɛŋ shɛŋ yee yi dzeen, tuu nye bɛŋ mbɛɛŋgii. **3** Mpiaru nuuŋ li Nyɔ yi nuuŋ Nyɔ yi tuu yi nuuŋ Baa wu Taa wusɛŋ wu Jiso Krai. Yi bɔɔni yɛ bɛe bɛ kimbɔnɛ kichu ki kwɛɛŋ wu liboo ki fii Fiana yisɛŋ si tɛ taashe bɛ Krai. **4** Fɛ Nyɔ tɛ mɛɛŋ yi se gwan kimfoo ki kwɛɛŋ lɛ, yi tɛ tsaa bɛe le ke tɛ naa tɛ taashe bɛ Krai, le tɛ ni tɛ wuuti, tɛ ni tɛ nuuŋ findzɔŋ nsɪŋ lɛ wuu lii. Li kɪŋkɔŋgɪsɛ kee li, **5** yi tɛ kɔɔ yi nache le yi gii naa yi bɛ yi dzɔɔ bɛe tɛ ni tɛ nuuŋ bɔɔŋ bɛ yi-i keti li Jiso Krai. Yi tɛ fɛ lɛ, biki fiee fi dzeen fɛ yi-i si yi tɛ weki le fi nuuŋ. **6** Fi tɛ nuuŋ lɛ le mpiaru ni giingɪ li yi-i li nya yɛ yi nyɔŋa yi wu nye li bɛe li yee li keti li ɣwani wu nuuŋ shɛŋ yee. **7** Tɛ soo bɛe li tsan yi bibifi-i nuuŋ bɛ ɣɔŋŋ mɛ ɣwani wuni-i. Fi nuuŋ lɛ, yi feeki yɛ bibifi bisɛŋ, biki kɪŋkɔŋgɪsɛ ki kɔ ɣŋe ki tɛ doonche li bɛe li. **8** Tɛ gii nuuŋ lɛ doonche shooshe bushooshe li bɛe li. Yi tɛ fɛ lɛ bɛ bufii bu yi-i buchu mɔɔ mbeeche wu yi kwikwi. **9** Nyɔ fɛ yɛ tɛ kee fiee fi yi weki fi tɛ shiɪŋ fi nuuŋ lɛ munyiikɔɔ li. Yi fɛ yɛ biki fiee fi dzeen fɛ yi-i si yi tɛ nache le ke yi naa yi fɛ keti li Krai li. **10** Yi tɛ nache le ke fɛ mfi bɛ wu kɔche gii banche bɛe bichu mɔɔ nuuŋ bi liboo, mɔɔ nuuŋ bi laaŋkwiɪŋ, gɛɛ Krai ni nuuŋ kikoo ki bi-i. **11** Nyɔ tɛ tsaa tɛ bɛe le tɛ ni tɛ nuuŋ bɛniɪŋ bɛe li Krai. Yi tɛ tsaa si yi tɛ nache mɛɛŋ lindɛɛri, biki ɣkaache wu yi nɛɛ tsaaŋ si yi tɛ shiɪŋ yi feti bɛe bɛe bichu biki ntaŋ wu yi si yi kɔŋgisi. **12** Fi tɛ nuuŋ lɛ, le bɛe tɛ nuuŋ bɛniɪŋ bɛ ɣkosi bɛ tɛ saa bɛ gɛɛ bufii li Krai li tɛ ni tɛ tsiɪŋ ntse wu feti bunɔŋa bu Nyɔ-ɔ yɛŋgi, mpiaru se ni giingɪ li yi-i. **13** Bɛŋ tɛ nɛ taashe baa bɛ Krai mfi wu nɛ tɛ woo jɛ yi cheɛŋ yi nuuŋ nton wu dzeen wu tɛ bɛ bɛ kinsofu li bɛ-ɛŋ. Si nɛ tɛ woo lɛ, nɛ tuu nɛ gɛɛ shɛŋ li Krai, Nyɔ se fɛ ɣkiki wu yi li yi yinɛ-ɛ wu nuuŋ Fiana yi Waan yi tɛ kaache bɛniɪŋ lu. **14** Fiana yi Waan yini nuuŋ fiee fi doonchi ɣwaani bisheye bi tɛ gii tɛ naa tɛ kemɛ. Tɛ gii tɛ naa tɛ kemɛ mfi wu Nyɔ mɛɛshi yi soo bɛniɪŋ bɛ nuuŋ bɛe li tsan yi bibifi-i. Nɛɛlɛ, bunɔŋa bwee ni bu yɛŋgi mpiaru se ni giingɪ fɛ yi-i. **15** Mi ɣ'wooo kituŋ kii shɛŋ yi nɛ gɛɛ li Taa Jiso-ɔ,

mɔɔ kɪŋkɔŋgɪsɛ ki nɛ kemɪ li bɛniɪŋ bechu bɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ. Fiee fiee fi fɛ, **16** mfi wu nleki Nyɔ ɣkiimi bɛŋ. Mmɛɛŋɔ ki nchine ke le ni nyɛɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ kii bɛŋ li nleke li Nyɔ wɛ-ɛŋ kɛ. **17** Nlekaɔ le Nyɔ yi nuuŋ yi Taa wusɛŋ wu Jiso Krai, Nyɔ yi nuuŋ Tɛ bunɔŋa, le yi nyɛ bɛŋ Fiana yi nyɛ bɛŋ bufii, yi gwiye lii yinɛ nɛ kee yi bujɔŋ. **18** Nleki le Nyɔ kaanɡi bufii bunɛ nɛ kee fiee fi nɛ bichi limfwe li fi-i, fi nuuŋ fi yi tɛ teen bɛŋ kii fi, nɛ tuu nɛ kee bunɔŋa bu ɣŋe bu bisheye bi bɛniɪŋ bɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ. **19** Nleki li Nyɔ-ɔ le yi gwiye bufii bunɛ nɛ kee bunɡa bwee bu yeki bunɡa buchu. Ɛ bunɡa bu ɣŋe buni bu yi nindi bɛ bu li bɛe tɛ gɛɛ shɛŋ li yi-i. **20** Ɛ bunɡa buni bu tɛ niŋ bɛ bu se buu Krai li kwe-e, yɛeki wu shiiki lɛ kibɛnɛ kee ki kigɔŋɛ-ɛ li kwɛɛŋ wu liboo li. **21** Krai gbɛɛŋ wu kɔ wu yaa bɛe bi seki bichu mɔɔ bɛmfɔŋ mɔɔ bunɡa mɔɔ bunɔŋa buchu. Tuu kemɪ bukoon bu kuu bu yeki mɛŋkoon menchu mɛ bɛ teenyi bɛniɪŋ lu. Nuuŋ lɛ nuuŋ yɛ nɛɛ li mfi wuni kwaa kɛ. Gii ni nuuŋ nɛɛ lɛ li mfi wu bɛɛ li. (aiɔn ɡ165) **22** Nyɔ gɛɛ yɛ bɛe bichu lɛ wuu lekwiɪŋ, yi tuu yi biingɪ wu le ni nuuŋ kikoo ki fiee fichu li kintaashe ki bɛniɪŋ bɛ kimbeenche-ɛ. **23** Kintaashe ki bɛniɪŋ bɛ kimbeenche-ɛ kɪni nuuŋ yi yi Krai. Krai se tuu wu yisɛ wu kɔche nuuŋ kii kintaashe kɪni, ɛ nɛɛ wu wu feti bɛe bichu bi yiiki bi kɔchini lɛ dzɛ chichi-i.

2 Tɛ nuuŋ ɣkosi, nɛ nuuŋ bɛniɪŋ bɛ tɛ kwiye li fiana kii benchi bɛ Nyɔ-ɔ bɛ nɛ tɛ bondini bɛ bibifi, **2** bi nɛ tɛ tsiɪŋ nɛ feti. Nɛ tɛ tsiɪŋ nɛ biki nuuŋ dze yi bɛniɪŋ bɛ li nshe yini tsiɪŋ, nɛ tuu nɛ biki mfɔŋ wu bunɡa bu li mfiee li. Ɛ wu wu wɛ fiana yi nindi dɛɛni li bɛniɪŋ bɛ tɛɛmi bikoo li Nyɔ-ɔ. (aiɔn ɡ165) **3** Fi fiee tɛ si bɛe bechu tɛ tɛ shiɪŋ tɛ tsiɪŋ. Tɛ tɛ tsiɪŋ tɛ feti bɛe bi nyan yi bwiɪŋ nekɪ yi kɔŋgisi, tɛ biki bɛe bi nyan yi bwiɪŋ bɛ bɛmbeeche bɛ tɛ weki le tɛ ni tɛ feti. Bɛe si bɛniɪŋ beyon tɛ tɛ nuuŋ bɛniɪŋ bɛ shɛŋ fuuti Nyɔ bɛ bɛe, nɛɛ yɛɛŋ si wiwon kwikwi nuuŋ. **4** Se nuuŋ lɛ Nyɔ yi yisɛ bɛ nshiɪŋ li bɛe li tɛ kɔŋgi bɛe ɣŋe, **5** yi taashe bɛe bɛ Krai yi buu li kwe-e mɔɔ nuuŋ si tɛ tɛ nuuŋ ɛ tɛ kwi kituŋ kii benchi bɛ Nyɔ-ɔ bɛ tɛ tɛ gii tɛ bondini. Nyɔ tɛ soo bɛŋ nuuŋ kii shɛŋ yee yi dzeen. **6** Si yi tɛ taashe bɛe bɛ Krai Jiso buu li kwe-e lɛ, tuu yɛeki bɛe shiiki bɛe li kwɛɛŋ wu liboo li. **7** Tɛ fɛ lɛ le ke tuu nuuŋ mfi wu bɛɛ, gii doonche bɛe shɛŋ yee yi dzeen yi ɣŋe yi wi nuuŋ tɛ fiche kɛ. Shɛŋ

yee yi dzeen yini yi doonche ye li kinƙoŋgise kee li li bee li keti li Krai Jiso-o. (aiŋn g165) 8 Ne ni ne kii le Nyɔ tɛ soo beŋ tɛ nuuŋ kii shɛŋ yee yi dzeen yi tɛ doonche li be-eŋ keti li shɛŋ yi ne tɛ geɛ li Krai li. Fini nuuŋ ye beŋ ne tɛ fe ke. E nya yi Nyɔ. 9 Tɛ gii nuuŋ ye kii nime chimu chi wi tɛ niŋ se kemi le wi wumu se tuu dza ni tsakisi yi ke. 10 Fiee fi nuuŋ lu, fiee le si te baa deeni ni, E Nyɔ yi niŋ be tsan yee. Yi taashe bee be Krai Jiso yi fe bee te nuuŋ beniŋ befɛ, le tɛ se ni te nindi niŋ yi dzeen yi tɛ nache meɛŋ lindɛeri, le e yi yi tɛ gii tɛ ni tɛ tsiŋ tɛ nindi. 11 Beŋ beniŋ be nuuŋ ye kini ki Bejuu le ke, ne kimi yeɛŋ fiee fi ne tɛ shiŋ ne nuuŋ ŋkosi. Bejuu be teenyi yi yibee le be baa nuuŋ beniŋ be be sɛɛ be dzoo, be tɛ teenyi beŋ le ne baa beniŋ be nuuŋ bintɔɔ. Nsefu dzoo wuni nuuŋ fiee fi be feti li wi-i bwiŋ be tsan. 12 Ne kimi yeɛŋ le tɛ nuuŋ li mfi we-e, ne tɛ kemi ye fiee fi fere be Krai ke. Ne tɛ gii ne nuuŋ ye le kinƙoŋe ki beniŋ be Nyɔ-o lenti be nuuŋ be lselee ke. Ne tɛ gii ne kemi ye fiee fi fere be leh wu ŋkaache wu Nyɔ tɛ ji be be ke. Ne tɛ gii ne nuuŋ ne fine li nshɛ yini-i ne kemi ye fiee fimu fi ne bichi limfwe li fi-i ke, ne kii ye tɛ Nyɔ ke. 13 Se nuuŋ le, li deeni si ne taashe baa be Krai Jiso ni, beŋ ne tɛ shiŋ ne nuuŋ mfiŋ li Nyɔ-o, yi dzo ye beŋ kituŋ le ne be li yi-i lichŋ keti li ŋgoŋ me Krai. 14 E wu wu Krai kibɛɛ wu be be mbeɛŋgii li bee li. Wu feɔ Bejuu be beniŋ be nuuŋ ye Bejuu ke to wi mumƙpaŋ kituŋ. Wu shaansɔɔ kimbe ki tɛ gatini ki nuuŋ mbani wu tɛ shiŋ wu nuuŋ le bee li lenti. 15 Wu nyɔ yi yee li kwe-e le leɛshe nchi be biee bi nchi kwɛŋgi le be ni be feti le ne se ne nuuŋ beniŋ be Nyɔ-o. Wu feɔ le le se taashe wi kwikwi li yi yee li be se to kituŋ wi mumƙpaŋ wu fwɛŋ li bintsii bi beniŋ be befɛ lenti. Si tɛ fe le, tuu be be mbeɛŋgii. 16 Kwe ye li kintaŋ li taashe ye bini bi bifeɛtu bini yi be be bi fe Nyɔ-o li yi yi mumƙpaŋ, yi tuu yi leɛshe mbani wube li kintaŋ li wu ma. 17 Tɛ be tiiti nton wu beɛ be mbeɛŋgii li beŋ ne tɛ nuuŋ mfiŋ, tee tɛ nton wulu li beniŋ be tɛ nuuŋ tseketsɛke. 18 E wu wu fe bee bechu tɛ se keme dze le tɛ be fe Baa wuseŋ keti li Fiana yi mumƙpa-aŋ. 19 Bedɛeni, ne meɛŋ ye bilɔ, ke beniŋ be bu be ke. Ne baa nuuŋ bɔɔŋ be kweɛŋ le ne nuuŋ beniŋ be nuuŋ be Nyɔ-o, ne nuuŋ tɛ beniŋ be yih yi Nyɔ-o. 20 Yih yini nuuŋ e be gwaŋ yi li kimfoo ki nuuŋ bɔɔŋ be nto-oŋ be Jiso be beniŋ be tiifi benton be Nyɔ-o, Krai Jiso

kibɛɛ nuuŋ tɛtɛ chi boo chi yih yilu-u. 21 E li wuu li yih yilu chichi taashe yi se tuu yi kuu ke yi naa yi nuuŋ yih yi wuuti yi Taa. 22 Beŋ tɛ ne baa e be taashe be gwaŋ li Krai li, le ne naa ne nuuŋ kintsii ki Nyɔ tsiŋ fe li Fiana yee li.

3 Si Nyɔ fe ye biee bini li be-eŋ li le, nse ntuuo nleki Nyɔ li be-eŋ. Mi wu Pɔɔ mi ŋ'we li ncha-a kii nton wu kii Krai Jiso. Nindɔɔ ncha wuni kii beŋ beniŋ be nuuŋ ye Bejuu ke. 2 Mbeechɔɔ le ne kɔɔ baa ne woo si Nyɔ tɛ tsaa mi yi nye nime li mi-i le ntee li be-eŋ kii shɛŋ yee yi dzeen yi tɛ doonche li be-eŋ. 3 Fiee filu nuuŋ fi tɛ shiŋ fi nuuŋ le munyiikɔɔ li Nyɔ se kɔɔ yeɛ yi gwiye lii yeŋ mi ŋɛŋ. Mi ntseɛɔ niŋkwaa kii fi li be-eŋ. 4 E ne teen fini ne ŋɛŋ fiee fi ŋkii kii munyiikɔɔ muni mu tɛ nuuŋ kii Krai. 5 Tɛ nuuŋ ŋkosi Nyɔ ti meɛŋ ki fe ke kinƙoŋe ki beniŋ le li mfi weɛ le ki keɛ munyiikɔɔ mulu ke. Deeni Fiana yi Nyɔ doonche ye bɔɔŋ be nto-oŋ be Jiso-o be wuuti mɔɔ beniŋ be tiifi benton be Nyɔ-o, be kii. 6 Munyiikɔɔ muni nuuŋ le beniŋ be nuuŋ ye Bejuu ke baa e Nyɔ nye tɛ be bisheye bi yi geɛ li beniŋ bee li. Be baa yi yi mumƙpaŋ be be, ŋkaache wu Nyɔ tɛ fe li Bejuu li we tɛ li bee si be taashe baa be Krai Jiso keti li nton wu dzeen wu be beŋ li wuu. 7 Nyɔ tɛ fe le ni nnuuŋ wi wu nime wu nton wu dzeen wuni, nime chini tɛ nuuŋ nya yi tɛ nye li mi-i kii shɛŋ yee yi dzeen li mi-i. Tɛ dzo bunga bwee niŋ be bu li mi-i le nye nime chini li mi-i le ni nnindi. 8 Mmeɛŋɔ mɔɔ ki kɔche ke wi wu nime wu kweɛŋ li kintutu ki beniŋ bechu be nuuŋ be Nyɔ-o ke dududu. Se nuuŋ le Nyɔ tɛ doonche shɛŋ yee yi dzeen li mi-i yi nye nime chini li mi-i, le ŋgeɛŋ ni mfenjisi nton wu dzeen kii bunɔŋa bu Krai le bu kemi ye mawu li beniŋ be tɛ nuuŋ ye Bejuu ke. 9 Fi tɛ nuuŋ le le beniŋ bechu keɛ ntaŋ wu munyiikɔɔ wuni gbanaa wu fiee fi Nyɔ yi tɛ tɔŋ biee bichu tɛ shiŋ yi nyiki li yi yee li, li biya-a li biya-a. (aiŋn g165) 10 Ntaŋ wuni tɛ nuuŋ le gii naa ni nuuŋ li mfi wu deeni-i, Nyɔ gii yi ka li kintaashe ki beniŋ be kimbeenchɛ-e, yi fe le benchindaa be fiana yi kemi bunga ni yi seki bintsii bi liboo, ne ŋɛŋ bufii bu Nyɔ-o bu nuuŋ le dzɛ-e le dzɛ-e. 11 Yi tɛ fe ni biki si tɛ nache fembeɛche-e. Nuuŋ e yi fe fiee fini keti li Krai Jiso wu Taa wuseŋ. (aiŋn g165) 12 E kii wu, wu teebeŋ keme dze le tɛ be li Nyɔ-o lichŋ ŋkeme chene nsŋ mɔɔ nuuŋ ntaru maa kii shɛŋ yi tɛ geɛ li yi-i nsŋ ke. 13 Si fi nuuŋ le, nse ntuuo

nsungi bo le shéng yi kwi ké beŋ kii nge wu ɲingi kii beŋ ké. Ne gii né kéme bujɔŋ bulu. **14** É kii biee bini bi ntundi núŋ li Taa wuseŋ limfwe, **15** wu meŋkoorŋ mé bini bichu bi liboo máa bi laaŋkwiŋ dzeti fe. **16** Ntundi núŋ nléki le, kii bunɔŋa bwee bu nuuŋ nge, le nye beŋ be buŋga keti li Fiana yee li, bu fé shéng yi né ni yi tɛemi. **17** Néé le, Krai se ni tsiŋ li shéng yi né-é si né gɛɛ shéng li wuu lé. Nléki li Nyɔ-ɔ té le kɪŋkɔŋgise ni ki nuuŋ li be-ɛŋ ki fé né lii gɛɛŋ yi seri si kiti máa si kimfoo ki tɛemi, **18** le beŋ be beniiŋ bechu be nuuŋ be Nyɔ-ɔ ni né kémi bufi bu nuuŋ né ni né kii kɪŋkɔŋgise ki Krai le. Ki nuuŋ li be-ɛŋ, ki ndɛɛŋ kwiŋ be liwe nge, ki seri nge. **19** Nléki li Nyɔ-ɔ le nuuŋ né kéé kɪŋkɔŋgise kee kilu ki yeki beniiŋ le be kéé, le né ni né nuuŋ é né yise be fiee fi Nyɔ nuuŋ li fi-i fichu. **20** Té ni té pieti Nyɔ. É yi yi nuuŋ yi fé fiee fichu be buŋga bwee bu nindi li yi yise-ɛŋ. Se nuuŋ fé yaa té si té biiti máa si té nuuŋ té ni té beechi. **21** Mpiaru ni nuuŋ li yi-i kii kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-é máa kii Krai Jiso li mfi kwikwi máa mfi wu la le ma siŋ. Fi nuuŋ le. (aïŋ g165)

4 Bédéeni, mi wu Pɔɔ wu nuuŋ wi wu ncha kii Taa Jiso, nlekáa beŋ le né ni né tsiŋ ntse wu kache wu Nyɔ tɛ teen beŋ le né ni né tsiŋ li wuu. **2** Shiiki yɛɛŋ yi yiné fɛkwiŋ, né tuu né ni né nuuŋ nyɛkii, né kendi shéŋ. Né ni né fii wi bee wi si mwe nuuŋ li kɪŋkɔŋgise-é. **3** Né gwenini yɛɛŋ bujɔŋ le né ni né nuuŋ li kimbanché ki Fiana yi Waan beé be ki le be-ɛŋ néé si né tsiŋ li mbeɛŋgii wu taashi beniiŋ li le. **4** Yi yi beniiŋ be kimbeenche-é nuuŋ yi mumkpaŋ, se Fiana yi Waan nuuŋ yi mumkpaŋ. É néé le si fiee fi Nyɔ tɛ teen bee le té ni té bichi limfwe li fi-i nuuŋ té fimumkpaŋ. **5** Taa nuuŋ néé mumkpaŋ, kimbeenche nuuŋ kimumkpaŋ, nliu wu be lisi beniiŋ li dzáa nuuŋ té mumkpaŋ. **6** Nyɔ nuuŋ néé mumkpaŋ yi nuuŋ Baa wuseŋ bee bechu. Yi nuuŋ le biee bichu-u léwe, yi nindi keti li bee bechu-u, yi nuuŋ té le bee li lenti bechu. **7** Fi nuuŋ té le Krai nyɛɔ kinderi li wi mumkpaŋ mumkpaŋ li bee li, biki mfichine wu nya ye li mwe-é. **8** Fiee fiee fi be tseé le Kɪŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Mfi wu tɛ yeki giŋgi liboo, Tɛ gii feti beniiŋ be tɛ keeti be biki wu. Tɛ nye nyá li beniiŋ li.” **9** Ntefu le, “Tɛ yɛɛ gɛɛŋ liboo,” nuuŋ le la? Fi doonchi le tɛ saa shee gɛɛŋ likwiŋ li nshe-é. **10** Nééle, wu wulu wu tɛ shee gɛɛŋ likwiŋ é néé wu wu tɛ yɛɛ ka kiboo kichu gɛɛŋ léwe, le bintsii

bichu se yise be wu. **11** É néé wu wu tɛ nye nyá li beniiŋ li. Tɛ nye li bamu-u le be ni be nuuŋ bóɔŋ bee be nto-ɔŋ, nye li bamu-u be laŋini biee bi be wuki Nyɔ tiiti, bamu dengi be fenjisi ntɔŋ wu dzeɛŋ, bamu be bichi le kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-é be tuu be tiifi beniiŋ. **12** Tɛ nye nyá yilu le ni nachi beniiŋ be tɛ nuuŋ be Nyɔ-ɔ lu be se kache be nuuŋ be ni be nindi nime chee, be gwendi yi li Krai yi nuuŋ kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-é, **13** nsiŋ gɛɛŋ bo mfi wu tɛɛbeŋ bechu gii tɛ nuuŋ wi mumkpaŋ li kimbeenche kiserŋ be li fiee fi tɛɛbeŋ kii, kundi ɲwane Nyɔ. É tɛɛbeŋ tsiŋ le, fi fé té nuuŋ beniiŋ be ta be kache be méeshi be nuuŋ si Krai nuuŋ kwikwi le. **14** Bédéeni, té méɛŋ yé té ni té nuuŋ si bóɔŋ be bwi, be ntiife máa nuuŋ wu la le keti nduŋgi be be giŋgi limfwe tuu liŋi néé si fiee fi mfiee ti sɛési le ké. Té méɛŋ yé le té ni té nuuŋ si beniiŋ be beniiŋ be dengi be wɛendi be beé be yɛŋgi binseé bi be nache ké. **15** Té kémi le té ni té tiiti fisɛŋ nuuŋ cheɛŋ li kɪŋkɔŋgise-é, té kuu le dzé chichi le té to si Krai wu nuuŋ kikoo kiserŋ. **16** É wu wu feti bikachu bichu bi li yi yee li bi taashe bi bo li wuu bwiŋ se kuu, bi gwendi yi yee li kɪŋkɔŋgise-é, si kikache nindi chee chi nime bujɔŋ kimu se nindi chee. **17** Li déeni-i, li bukooŋ bu Taa le ɲ'wekáo le ntuu ntee nchiinse li be-ɛŋ le kiŋi né ni né tuu né tsiŋ si beniiŋ be kii yé Nyɔ ké. Bembéeché be bee ti nuuŋ néé be yee. **18** Buŋi bu bee nuuŋ bu kijibe-é. Be baa mfiŋ li ntse wu Nyɔ doonchi, kife be tɛ faaŋ Nyɔ nuuŋ kife be tɛemi bikoo. **19** Bikoo bi bee wonde nge. Be gɛɛ baa yi yibe li nyɛŋ yi bukwɛé li, yi yibe yuusi néé li mferu ɲwaani nyéŋ chichi. **20** Fini nuuŋ yé fiee fi be tɛ tifi beŋ li kii Krai ké. **21** Mbeécháa le né woo baa kii wu kituŋ, be tɛ tifi beŋ kii wu li cheɛŋ wu kii Jiso-o. **22** Néé le buu yɛɛŋ yi yiné yi fichi yi né tɛ tsiŋ ntse wu fichi lu wu bee kituŋ kii biee bi nye-ɛŋ bi né tɛ shiŋ né feti. **23** Né fiiki bembéeché be né kémi be to be féŋ. **24** Lii yɛɛŋ nuuŋ yi yi fiɛŋ li yi yiné-é, yi Nyɔ fé yi bosini yi. Yini nuuŋ yi yi ntse wu gbɛŋgi nuuŋ wu cheɛŋ be wu tsaan wu wuuti. **25** Fi se fiee le, né chine binseé, wi ni tiiti nuuŋ cheɛŋ li ɲwaani kife tɛɛbeŋ bechu baa bikachu bi yi yi mumkpa-ɲ. **26** É wi dzá shɛŋ, mwe ɲingi le kiŋi ni dza néé fé bubie ké. Kiŋi ni gɛɛ jobe seri shɛŋ méɛŋ wu lɛshɛŋ ké. **27** Kiŋi ni nye dze le kɪŋkundi le fé ké. **28** Wi wu yi-i buyi, chine lu ni nindi nuuŋ nime chi dzeɛŋ be tsan yee, ke se kéme fiee fi nuuŋ ni fi-i té beniiŋ

be kifoo le lu. **29** Ne ŋingi yeeŋ le kiinj n'yoru wu bifi ni buti li bimfimu bine-ε ke. Wi ni tiiti fiee nuuŋ fi dzeen fi nuuŋ fi gwaŋ beniinj li fiee fi be fuki-i, ke tefe chee se ni chi fi-i beniinj be wuki. **30** Kiinj ne ni ne feti fiee fi Fiana yi Waan yi Nyɔ nuuŋ yi ni yi wuki bubieε ke. Fiana yini nuuŋ ŋkiki wu Nyɔ li yi yine-ε wu doonchi le ε yi yi kemi beŋ le ke jobe kache yi meeshi yi soo beŋ li tsan yi nge-ε. **31** Chine yeeŋ shɛŋ yi tsoo be shen yi fuuti maa shɛŋ yi tanyi maa ntsoon maa mbifise menkoon me beniinj le maa shɛŋ yi bifi. **32** Ne keme nuuŋ kinge ki dzeen le shɛŋ yi dzeen li wi bee wi-i. E wi fe bubieε li wi-i, mwe feeki wu nee yeeŋ si Nyɔ tɛ feeki bifi bine keti li Krai li le.

5 Si ne baa baonŋ be Nyɔ-ɔ be yi kɔŋgisi nge le, gwene yeeŋ le ne ni ne feti nee si yi. **2** Ne tsiinj yeeŋ li kiŋkɔŋgise-ε nee si Krai tɛ kɔŋgisi bee nye yi yee kii bee le. Nya ye yini tɛ nuuŋ fintofi fi seendi shuunŋ li Nyɔ-ɔ. **3** Biee si bukwεe be ntse wu nyenŋ kwikwi maa kin'yerise lii bi nuuŋ ke biee bi be nuuŋ be tso je kii bi le be-εŋ lenti ke, kife bini nuuŋ ye biee bi nuuŋ bi ni bi nuuŋ le beniinj be Nyɔ-ɔ lenti ke. **4** Fi meenŋ ki dzoonŋ ke dududu le tefe chi laala be tefe chi kibere-e, maa saonŋ wu laala ni buti li bimfime bine-ε ke. Ne nyee yeeŋ nuuŋ kiyooni li Nyɔ-ɔ. **5** Ne kee cheenŋ le wi wu leti bukwεe, ke wi wu feti nyenŋ, maa nuuŋ wi wu yerisi lii, kemi ye kintsii le bumfonŋ bu Krai bee Nyɔ-ɔ lenti ke. Wi wu kin'yerise lii ti dzeti biee si nyɔ yi ye. **6** Kiinj ne ni beŋ le wi yeeŋ be beŋ be tefe chi yee kii biee bini ke. Ne kee le biee bilu bi tɛ fe shen se yee Nyɔ be beniinj be tɛ wuki ye yi ke. **7** Nee le, kiinj ne ni ne taashe be kintutu ki bani beniinj le ke. **8** Tɛ gii nuuŋ ŋkosi ne nuuŋ beniinj be li kijibe-ε. Se nuuŋ le deeni si ne taashe baa be Taa le, fi fiee le ne baa beniinj be kiŋ'wofu-u kitunŋ. Nee le, ne tsiinj yeeŋ nee si beniinj be li kiŋ'wofu-u. **9** Fiee fi kiŋ'wofu ti bee be fi nuuŋ ntse wu dzeen be wu tsaanŋ maa wu doonchi cheenŋ. **10** Gwene yeeŋ le ne kee fiee fi dzeen li Taa li. **11** Kiinj ne ni ne lisi tsanŋ li biee bi kijibe-ε bi waniti ke. Ne busi yeeŋ bi fe waanŋ. **12** Fi gbɛŋgi fi nuuŋ fiee fi buya-a le be ni be tiiti kii biee bi beniinj baa feti le munyikoo li. **13** Se nuuŋ le fiee fichu fi kiŋ'wofu ti doonchi ti yengi be ŋingi fi, **14** kife fiee fichu fi yengi ti wuutaa. Fiee fiee fi feti be tiiti fiee fimu le, “We wu liiti, kaangi! Boche li kwe-e, kiŋ'wofu ki Krai be ki banŋ li we-ε.” **15**

Bedeeni ne denŋi ne kii si ne tɔomi bikaa bine. Kiinj ne ni ne tsiinj si bibere ke. Ne tsiinj yeeŋ nuuŋ si beniinj be kemi bufii. **16** Ne gwenini le ε ne kemi mfi wu fere fiee kiinj ne ni lee wu li yee li ke, kife jo yi deeni yee yi bifi. **17** Fi se fiee le kiinj ne ni ne nuuŋ bibere ke. Ne gwenini le ne kee fiee fi Taa kɔŋgisi le ne ni ne feti. **18** Kiinj ne ni ne wundi mbiinj me keeti beŋ ke. Fini nuuŋ fiee fi bifisi beniinj. Ne baa le ε ne yise be Fiana yi Waanŋ. **19** Ne yeti li yi yine-ε le juunŋ yi buti le Kiŋwaati ki N'yaonche-ε, maa juunŋ yimi yi ki n'yaonche, maa yi Fiana yi Waanŋ nyee li be-εŋ. Ne yuuti le ne yaonchi Taa be shɛŋ yine chi. **20** Ne nyee kiyooni li Nyɔ-ɔ Baa li mfi kwi be li fiee fichu-u keti li bukoonŋ bu Taa wuseŋ wu Jiso Krai. **21** Ne nyee yi yine le wi bee wi-i biki ŋguu wu ne kemi li Krai li. **22** Bukeenŋ be yi-ih, nye yeeŋ yi yine li buninj bene-ε nee si ne nye li Taa li le, **23** kife nyuŋ nuuŋ kikoo ki kweenŋ le, nee si Krai nuuŋ kikoo ki kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε. Kintaashe kilu nuuŋ yi yee, wu kibee se nuuŋ Kinsofu ki ki-i. **24** Bedeeni bukeenŋ be yi-ih kemi le be ni be nyee yi yibe li buninj be bee li fiee fichu nee si kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε nye kee yi yi ki li Krai li. **25** Beŋ buninj, ne kɔŋgisi bukeenŋ bene nee si Krai tɛ kɔŋgisi kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε nye yi yee, kwi kii ki. **26** Tɛ nye yi yee le fe kintaashe kilu ni ki wuuti si tɛ tsootse ki be dzoo maa je ye. **27** Tɛ nache kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε kilu le ke dzoo ki li wuu bwinŋ si kweenŋ wu fendi wu nuuŋ ye be kinjire ke, nuuŋ shiingii te keme fiee fimu fi bifi ke, wuuti nuuŋ ye be findzonŋ li wuu bwinŋ ke. **28** Nee le, buninj kemi le be ni be kɔŋgisi bukeenŋ be bee nee si be kɔŋgisi yi yibe le. E wi kɔŋgisi kwesi, ke kɔŋgisoo te nuuŋ yi yee. **29** Wi nuuŋ ye lu wu ti baanini yi yee ke. Wi ti nyeki yi yee, basiniyi bichi le yi-i bujonŋ. E nee le si Krai feti be bee be nuuŋ kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε le, **30** kife teebeŋ baa bikachu bi li yi yee li. **31** Fiee fiee fi be tɛ tsee le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “E kii fini fi nyuŋ gii naa she tee bee ni, taashe bee kwesi, be befe se to wi mumkpaŋ.” **32** Fiee fimu nyimi fiee le tefe chini lekwiinj fi ko nge, nse ŋingoo fiŋ le fi tiiti fiee kii Krai be kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε. **33** Maa si ntiiti ni, wi mumkpaŋ mumkpaŋ li be-εŋ kemi le kɔŋgisi kwesi si kɔŋgisi yi yee, kweenŋ kemi te le ni yokisi nyumi.

6 Ɔɔɔɔ, nɛ wuki yɛɛɛ bechaa bɛnɛ mɔɔ bɛna bɛnɛ lɛ dze yi Taa li, kifɛ fini nuuɔɔ fiee fi dzeɛɔɔ fi ɔɔɔɔ bɛ taashɛ bɛ Taa kɛmi lɛ bɛ ni bɛ fɛti. **2** Nchi wu Nyɔ wu tiiti lɛ, “Ɔ guundi chaa bee na wɛ.” Wuni nuuɔɔ nchi wu ɔkosi wu bɛ taa ɔkaache fɛ. **3** Ɔkaache wulu wuni nuuɔɔ lɛ, “Wi wu kichi nchi wuni gii naa woo buɔɔɔ, tuu tsi weseɛɛ li nshɛ yini-i.” **4** Bɛtɛ ɔɔɔɔ, kiɔɔ nɛ ni nɛ fɛti bieɛ bi shɛɔɔ tɔɔɔɔ ɔɔɔɔ bɛnɛ kɛ. Nɛ kurisi bɛ bɛ kuu bɛ laanche mɔɔ ntiifɛ wu wu Taa. **5** Bɛmfa, nɛ wuki yɛɛɛ bɛtɛ bikoo bɛnɛ bɛ li nshɛ yini-i, li nchɛnu bɛ ɔɔɔɔ bɛ-e. Nɛ wuki bɛ bɛ shɛɔɔ yinɛ chichi si nɛ wuki Krai. **6** Nɛ fɛ kɛ lɛ nuuɔɔ mfi wu bɛ tundi lii li bɛ-ɛɔɔ lɛ yi sɛ ni yi dzeɛɔɔ bɛ bɛ bɛɔ kɛ. Nɛ fɛti nuuɔɔ si bɛmfa bɛ Krai bɛ fɛti nuuɔɔ fiee fi Nyɔ wɛki bɛ shɛɔɔ yibɛ chichi. **7** Ɛ nɛ nindi li bee, nɛ nindi bɛ kinɛtine kɛɛ nɛ nindi baa nuuɔɔ li Taa li, nuuɔɔ yɛ li wiwɔɔ kɛ. **8** Nɛ nindi, nɛ kiimi lɛ fiee fi dzeɛɔɔ fichu fi wi fɛti gii naa kɛmɛ tɛ fiee fi dzeɛɔɔ li Taa li, mɔɔ nuuɔɔ mfwa mɔɔ nuuɔɔ yɛ mfwa kɛ. **9** Bɛɔɔ bɛniɔɔ bɛ kɛmi bɛmfa, nɛ kɛmi tɛ bɛ lɛ dze yi dzeɛɔɔ li, nɛ ɔɔɔɔ lɛ kiɔɔ nɛ ni nɛ chɛnisi bɛ kɛ. Nɛ kiimi lɛ bɛɔ bɛ bɛ chɛnu kɛmi Tɛ Kikoo mumkpaɔɔ liboo, li wuu chichi chichi nuuɔɔ yɛ lu kɛ. **10** Li mɛrisɛ-ɛ, ntiitɔɔ li bɛ-ɛɔɔ lɛ nɛ ni nɛ lɛmi nɛ tɛɛmi li Taa li, nɛ yemi nuuɔɔ li buɔɔɔ bweɛ bu nɔɔɔ-a. **11** Liishe yɛɛɛ bieɛ bi dzi-iɔɔ bichu li bwiɔɔ bi Nyɔ nyɛ li bɛ-ɛɔɔ, kɛ nɛ sɛ naa nɛ lɛɔ nɛ tɔɔɔɔ dɔɔɔ bɛ kinɔkundi lɛ dɛɛ chichi yi ki wɛɛndi lɛ-e. **12** Nɛ kɛɛ lɛ tɛɛbɛɔ gwii yɛ nuuɔɔ bɛ bɛniɔɔ bɛɔɔɔ kɛ. Tɛɛbɛɔ gwii nuuɔɔ bɛ bieɛ bichu bi kɛmi buɔɔɔ mɔɔ buɔɔɔ, bu sɛki kwɛɛɔ wu kijibɛ-ɛ wuni. Bieɛ bini bieɛ fiana yi tii chichi yi nuuɔɔ li bintsii bi liboo li.

(aiɔn g165) **13** Sɛ nuuɔɔ lɛ, nɛ liishe yɛɛɛ bieɛ bi dzi-iɔɔ bichu bi Nyɔ nyɛ li bɛ-ɛɔɔ, kɛ naa nuuɔɔ li jo yi bifi yɛɛ, nɛ sɛ lɛɔ mkpaɔɔ si nɛ baa ɛ nɛ fɛ fieɛ fichu kituɔɔ lɛ nɛ naa nɛ ni nɛ lɛmi buɔɔɔ. **14** Nɛɛ lɛ, nɛ lɛmi yɛɛɛ mkpaɔɔ. Nɛ dzɔɔ chɛɛɔ wu ni wu nuuɔɔ si kitsaa ki nɛ kaɔɔ litinɔɔ, nɛ dzɔɔ ntɛ wu tsaɔɔ wu ni wu nuuɔɔ si kikwa ki nɛ lii nɛ baanyɛ bɛ ɔkondi bɛnɛ lu. **15** Nuuɔɔ ɛ nɛ nache lɛ nɛ ni nɛ fɛɔɔɔ nɔɔɔ wu dzeɛɔɔ wu bɛɛ bɛ mɛɛɔɔɔ li bɛniɔɔ li, wu ni wu nuuɔɔ si bikpɔ bi dzi-iɔɔ bi nɛ liishe li bikaa li. **16** Li ntawu fɛ-e, nuuɔɔ lɛ nɛ ni nɛ giki nuuɔɔ shɛɔɔ li Krai li, fini ni fi nuuɔɔ si kikɔɔ ki dzi-iɔɔ ki nɛ kɛmɛ lɛ ɔɔ. Ɛ fi fi nɛ gii nɛ ni nɛ baɔɔɔ mumbieɛɔ mu duti bɛ wi mu wi wu bifi wɛ tumisi. **17** Nɛ dzɔɔ kinsofu ki Nyɔ soo bɛɔ lu ki ni ki nuuɔɔ si kifo ki dzi-iɔɔ ki

Filipi

1 Kɩŋwaati kini ɛ mi Pɔɔ tɛɛ Timoti be nuuŋ bɔɔŋ be nime-ɛ be Krai Jiso-o be tɛ tɛɛ. Kɩŋwaati kini giɩŋgi kɛ li be-ɛŋ, beniɩŋ be nuuŋ be Krai Jiso-o bechu be Filipi mɔɔ bete bikoo be kintaashe ki beniɩŋ be kimbeenche-ɛ be beniɩŋ be fii li nimu nime chi leke li Nyɔ-ɔ lenti. **2** Nyɔ Baa wuseŋ be Taa Jiso Krai doonche shɛŋ yee yi dzeɛŋ li be-ɛŋ, tuu nye beŋ mbeɛŋgi. **3** Mfi wu mbeechi kii beŋ mfi kwi, nyɛɛ nɛɛ nuuŋ kiyɔɔni li Nyɔ yɛɛŋ. **4** Mfi kwi wu nleki li Nyɔ-ɔ le nleke li Nyɔ-ɔ weŋ kwikwi kii beŋ bechu, nleki ɣ'wuki bujɔŋ, **5** kife mbeɛche li jobe chi ɣkosi-i mbe mbochu beŋ, ne taashe baa be bee le tɛ ni tɛ ni nindi li nton wu dzeɛŋ wu kii Jiso Krai le ni giɩŋgi limfwe. **6** ɣkii nɛɛ bujɔŋ le Nyɔ yi tɛ bechi nime chi dzeɛŋ chini li yih yine-ɛ gii naa yi gɛɛŋ be chi limfwe yi gɛɛŋ yi mɛashi jobe chi Jiso Krai gii naa kaari be. **7** Fi fieɛ nɛɛ tsaɛŋ le ni ɣkemi mbeeche kii beŋ bechu ni, kife ne nuuŋ shɛŋ yɛŋ, se tɛbeŋ lemi li fieɛ fimumkpa-ɛŋ, nuuŋ fi fi Nyɔ bɔɔni bee be fi. Tɛ lemi baa lu dɛɛni nɛɛ si tɛ ti shiɩŋ tɛ lemi dɛɛŋ li mfi wu nuuŋ li ncha-a, kɛ li mfi wu ndɛŋgi nteendi cheɛŋ wu nton wu dzeɛŋ mfeti se wu tɛɛmi bujɔŋ. **8** Ntiitɔɔ ni Nyɔ kii nɛɛ bujɔŋ le ɣkɛmɔɔ ɣgeɛŋ yine ɣge, ɣkɔŋgisi beŋ bechu be kɩŋkɔŋgise ki Krai Jiso-o. **9** Nlekɔɔ li Nyɔ-ɔ le kɩŋkɔŋgise kine ko ki gɛɛŋ bu limfwe-e, ne se ni ne kɛmi bufii, ne ni ne tɛɛti bieɛ bujɔŋ. **10** Si ne tɛɛti lɛ, ne gii ne ni ne tɛɛki bi gbɛŋgi bi nuuŋ bujɔŋ. Nɛɛle, ke tuu nuuŋ jobe chi Jiso Krai karisi beɛ, ne se ni ne nuuŋ waɛŋ, findzɔŋ nsɩŋ. **11** Ne gii naa ne nuuŋ lɛ ɛ ne yise be kɩŋge ki ntse wu tsaɛŋ lɛ wu ne kɛmi keti li Jiso Krai. Fini gii fi se fe n'yɔɔnche be mpiaru ni bi giɩŋgi li Nyɔ-ɔ. **12** Beŋwaanɛŋ, ɣ'wekɔɔ le ne kɛɛ le bieɛ bini bichu bi ka be mi gbɛɛŋ bieɛ bi fi li mferu le nton wu dzeɛŋ wu kii Jiso ko gɛɛŋ nuuŋ bu limfwe-e. **13** Bieɛ bini fe bieɛ beniɩŋ benchi-i be kiichi ntɔ mɔɔ beniɩŋ bechu se kɛɛ le mi ɣ'we li ncha-a ni, nuuŋ kii Krai. **14** Ncha wu nnindi wuni tuu wu fe shɛŋ yuuse beŋwaanɛŋ ɣge li Taa li le ni mfenjisi je yi Nyɔ mkpaɛŋ, nchenu nsɩŋ. **15** ɣkii le be bamu fenjisi baa kii Krai ni bimi fuumi be be mi se be nukini le be yaa mi. Se nuuŋ le bamu fenjisi baa fi bee be mbeeche wu shaɛŋ. **16** Bani fenjisi baa lɛ, kife be kɔŋgisi baa mi, be kii nɛɛ le mi ɣ'we li ncha-a feni nuuŋ Nyɔ yi gɛɛ mi le

se ni nteendi nton wu dzeɛŋ. **17** Bamu baa se fenjisi kii Krai nɛɛ fɛwe fɛwe be weki nuuŋ le be kɛme bukoɔŋ li yi yibee, be se feti nɛɛ le be tondini ɣge li ɣge wu ɣŋŋgi li ncha-a feni. **18** Fieɛ fieɛ kɛmi la fi fɛɛ? Dɛɛŋ be fenjisi fɛwe lee, dɛɛŋ be fenjisi be cheɛŋ lee, kɛ ɣ'wukɔɔ bujɔŋ fieŋ kife fichu fi be fenjisi fieɛ nɛɛ kii Krai. **19** ɛ nɛɛ lɛ si ɣgii ni ɣ'wuki bujɔŋ kife ɣkii le ne lɛki baa li Nyɔ-ɔ li mi-i, Fiana yi Jiso Krai fii tɛ mi, ɣgii naa mbɔne. **20** Fieɛ fi mbichi limfwe li fi-i nse mgbeŋgi ntɛŋgi fi mkpaɛŋ nuuŋ le kiɩŋ ni nnaa ɣkɛme buya kɛ dududu. ɣgii ɣkaŋ nɛɛ shɛŋ bujɔŋ, ke se li bieɛ bichu bi mfeti be yi yɛŋ, bi gii bi ni bi tsakisi bukoɔŋ bu Jiso-o liwe dɛɛni nɛɛ si mfi kwi, mɔɔ nnuuŋ we, mɔɔ ɣkwi. **21** Ntiitɔɔ ni kife, li mi-i, ɛ nnuuŋ we, ni nnuuŋ li Krai, ɛ mi ɣkwi, ni nnuuŋ nɛɛ mbeŋ li mi-i. **22** Se nuuŋ lɛ, ɛ fi nuuŋ le ni nnuuŋ we, kɛ ɣgii ni nindi nime chi fii beniɩŋ ɣge. Si bieɛ bini bieɛ bife ni, ɣkii ye laa ɣgii ntsaa nuuŋ fi la le kɛ. **23** Mi nliɩŋ fenti feru buliŋu. ɣwekɔɔ le bee nuuŋ mi ɣgeɛŋ fieŋ, mi ɣgeɛŋ mi nuuŋ tɛɛ Krai. Fini dzɔɔŋ fi yaa numu we. **24** Se nuuŋ lɛ, fi fieɛ bujɔŋ ɣge kii beŋ le ni nnuuŋ we. **25** Si fi nuuŋ ni, mgbeŋgɔɔ ɣkii nɛɛ mɛŋine nsɩŋ le ɣgii ni nuuŋ we nnindi tɛbeŋ bechu ke se ne ko ne gɛɛŋ bu limfwe-e, ne se ni ne ɣ'wuki bujɔŋ si ne gɛɛ shɛŋ li Krai li lɛ. **26** Beɛɛni, ke mi ɣkaari mi mbe nnuuŋ tɛbeŋ, ne ni ne tsakisi yi ɣge li Krai Jiso-o, kii mbe weŋ. **27** Fieɛ fi ɣ'weki le ntee nuuŋ nɛɛ le ne ni ne tsiɩŋ ntse nuuŋ wu nton wu dzeɛŋ wu Krai weki. Ne tsiɩŋ lɛ, ke mi ɣkaari mi mbe ɣɛŋ beŋ, mɔɔ mmeɛŋ ki be kɛ, ni ɣ'wuki nɛɛ le ne lemi baa mkpaɛŋ, ne kɛmi shɛŋ yi mumkpaŋ, ne nuuŋ li wi mumkpa-ɛŋ, ne gwii li fieɛ fi mumkpa-ɛŋ, li mbeenche kii nton wu dzeɛŋ. **28** Kiɩŋ ne ni ne chendi mɔɔ nuuŋ beniɩŋ be baanini beŋ li nton wuni-i kɛ. ɛ ne nuuŋ nchenu be nsɩŋ, fini se doonche li bee le Nyɔ gii naa yi soo beŋ, yi se biifi be. **29** Ne ni ne kii le Nyɔ ti mɛɛŋ ki bɔɔni kɛ beŋ le ne ni ne nuuŋ beniɩŋ be Krai nɛɛ le ne beŋ li wu-u kwaa kɛ. Yi tɛ bɔɔni beŋ tɛ le ne ni ne ɣŋŋgi ɣge tɛ kii Krai. **30** Ne taashe baa be mi le tɛbeŋ ni tɛ gwii li nton wuni bee bechu wu ne tɛ ɣɛŋ ɣgwii kii wu we, se nuuŋ nɛɛ wu wu ne wuki le mɛɛŋ lu dɛɛni.

2 Mɔɔ ne taashe baa be Krai kituŋ wu se kaŋgi shɛŋ yine nɛɛ ni? Mɔɔ kɩŋkɔŋgise kɛ li be-ɛŋ fe kɛ shɛŋ yine se dendi nɛɛ ni? Mɔɔ beŋ be

Fiana yi Waarj to baa li kintaashe kituŋ nɛɛ ni? Mɔɔ nɛ kemi baa shɛn yi dzeɛn nɛ tuu nɛ keeti nshiŋ li wi bee wi-i nɛɛ ni? 2 Si fi nuuŋ ni, fɛrɛ yɛɛn le mmɛɛshi ŋkɛmɛ kinɛɛtine. Bufii bunɛ ni bu nuuŋ bumumkpaŋ, kɪŋkɔŋgise kinɛ ni ki nuuŋ kimumkpaŋ, nɛ kemi shɛn yimumkpaŋ bɛ mbɛɛchɛ mumkpaŋ. 3 Kiŋ wi ni ni feti fieɛ beechi nuuŋ yi yɛɛ kwaa, kɛ le ni yɛkisi yi yɛɛ kɛ. Wi kwi ni shikisi yi yɛɛ, ŋiŋgi wi wumu yeki yi yɛɛ. 4 Kiŋ wi ni ni feti fieɛ fi nuuŋ fi bɛ bɛ mbeŋ li yi yɛɛ li kwaa kɛ. Ni feti fieɛ fi nuuŋ fi bɛ bɛ mbeŋ li beniŋ bamu-u tɛ. 5 Kiŋge kinɛ kemi le ki ni ki nuuŋ nɛɛ yɛɛn si ki Krai Jiso-o. 6 Tɛ gii gbɛŋgi nuuŋ fieɛ fichu fi Nyɔ tɛ nuuŋ, se nuuŋ le, tɛ mɛɛn ki dzo kɛ fieɛ fieɛ le bee Nyɔ gbɛŋgi bɛ nuuŋ yɛɛn le ɛ fieɛ fi nuuŋ ba li fi-i kɛ, 7 tɛ chine kɛɛ kintsii, dzo nuuŋ ki mfa-a. Bɛ biɛ wu, nuuŋ yɛɛn si wiwoŋ. 8 Mfi wu tɛ nuuŋ wiwoŋ, tɛ shiiki yi yɛɛ to wuki li Nyɔ-o, se bɛn le gii kwi kwe, teege kwe yi li kintaŋ li. 9 Si tɛ fɛ le, Nyɔ yɛɛki wu yi gɛɛ wu fɛ kintsii ki yeki bintsii bichu-u, yooki wu bɛ bukoon bu yeki mɛŋkoon menchu, 10 le kɛ wi kwikwi wu nuuŋ li kwɛɛn wu liwe-e bɛ wu nuuŋ li nshe-ɛ mɔɔ wu nuuŋ le nshe-ɛ lɛkwiŋ, naa woo bukoon bu Jiso bulu, toŋ nɔŋ, 11 wi kwikwi se ni tiiti bɛ kimfime kee le Jiso Krai nuuŋ Taa. ɛ bɛ feti le n'yɔonche ni giŋgi li Nyɔ yi nuuŋ Baa li. 12 Bɛɛɛni, nsɔŋ yɛn yi shɛn, si nɛ ti shiŋ nɛ wuki li Nyɔ-o mfi wu nnuuŋ bɛ bɛn, teege ɛɛni si nnuuŋ yɛ bɛ bɛn kɛ, nɛ giŋgi yɛn limfwe nɛ nindi kii kinsɔfɛ kinɛ. Nɛ feti yɛɛn le bɛ chɛnɛ mɔɔ ŋkawu. 13 Nɛ ni nɛ kii le ɛ Nyɔ yi nindi li yi yine-ɛ, yi feti le nɛ kɔŋgi mferu bieɛ bi yi Kɔŋgisi, ɛ nɛɛ yih yi nyɛ bɛn buŋga bu fɛrɛ bieɛ bilu lu. 14 ɛ nɛ feti fieɛ fichu fi nɛ feti, kiŋ nɛ ni nɛ ŋuŋini, kɛ le nɛ ni nɛ techini bieɛ kɛ, 15 nɛ se ni nɛ wuuti, nɛ tɛ kɛmɛ ŋgunu kɛ. Bɛɛɛni, nɛ se nuuŋ bɔŋ bɛ Nyɔ-o bɛ kemi yɛ findzɔŋ kɛ le kingoke kini-i lenti ki kemi shɛn yi tii, ki betini bieɛ. Li nshe yini-i nɛ bendi baa si muntsɔŋ, 16 si nɛ kemi bujɔŋ li ntoŋ wu nyɛɛ ntse wu mɛɛ yɛ li beniŋ li kɛ le. ɛ nɛ feti le, kɛ naa nuuŋ jobɛ chi Jiso Krai karisi bɛɛ, ni ntsakisi yi le mɛɛŋɔ ki nletɛ kɛ ŋgwɛti wu loɔloɔ, kɛ le niŋ nime chi li yɛɛ li kɛ. 17 Si nɛ gɛɛ shɛn li Nyɔ-o le, ɛ fintofi fi nɛ fɛ baa li yi-i. Mɔɔ fi nuuŋ le bɛ gii bɛ mɛɛshi bɛ foŋ mi si mbiŋ mɛ fieɛ fi ntaanche, bɛ taa li fintofi fine-ɛ, ni ŋ'wuki nɛɛ nuuŋ bujɔŋ, nɛki li bɛn bechu-u. 18 Bɛɛɛni, taashe yɛn bɛ mi tɛ ni tɛ wuki bujɔŋ, tɛ nɛki. 19 ɛ Taa Jiso bɛn, kɛ mi

ŋɛŋɔ le shɛn niŋ ntoŋ Timoti le bɛ-ɛn. Gii kɛ wu bɛ wu kaari wu to liŋi, tee mi si nɛ nuuŋ, shɛn yɛn se ɛɛn. 20 ŋkɛmi yɛ wi wumu si wu, wu gbɛŋgi kemi tɛ ŋgeɛn fɛ bɛ-ɛn si ntɛ ŋkɛmi kɛ. 21 Ntiiti ni, kife beniŋ bechu nyɛ baa ŋgeɛn nuuŋ li yi yi bee kwaa, bɛ tɛ bichɛ le fieɛ fi Jiso Krai weki kɛ. 22 Se nuuŋ le, Timoti wɛ wi wu nɛ kii le wu doonchɔɔ wi wu nuuŋ wu, si nindi tɛɛ wu fenjisi ntoŋ wu dzeɛn, nindi tɛɛ wu nɛɛ tsaŋ si ŋwaŋ ti nindi bee tee. 23 Fieɛ fieɛ fi ŋiŋɔ le shɛn niŋ ntoŋ nuuŋ wu. Fieɛ fi mɛɛn mbichi nuuŋ le ŋɛn laa bieɛ gii bi to nindeɛ bɛ mi le. 24 ŋgikɔɔ bufii li Taa li le shɛn niŋ, mi kibɛɛ mbe ŋɛn bɛn tɛ. 25 ŋiŋɔ le fi dzɔŋ le ŋkaari ntuumi ɛpafraditus le bɛ-ɛn. Wɛ nuuŋ ŋwaanɛn wusɛn, tɛɛ bɛ tuu tɛ nindi tɛ gwii li jɛ yi Nyɔ-o. ɛ wi wunɛ wu ntoŋ wu nɛ tɛ toŋ le bɛ ni bichi le mi-i. 26 Se kɛmɔɔ ŋgeɛn weseɛn le ŋɛn bɛn bechu, shɛn wɛsini wu si wu wooɔ le nɛ woo baa le gendɔɔ lɛ. 27 ɛ chɛɛn, tɛ gbɛɛn wu gɔŋ shɛ nɛɛ niŋ le kwi. Se nuuŋ le, Nyɔ tuu yi kɔɔ nshiŋ bɛ wu. Yi se mɛɛn ki kɔɔ kɛ nuuŋ bɛ wu kwaa kɛ, yi kɔɔ tɛ bɛ mi le kiŋ ni ŋkwi ntuu ntonde ŋge li wu ŋiŋgi kituŋ wuni-i kɛ. 28 Bɛɛɛni, ntuɔ ŋkɔŋgisi nɛɛ ŋge le ntuumi wu, le nɛ se tuu nɛ ŋɛn wu nɛ woo bujɔŋ, shɛn yɛɛn mɛɛn yi ni yi wɛsini ŋge kɛ. 29 Nɛ fi wu si beniŋ bɛ Taa le bɛ kinɛɛtine kichu. Beniŋ si wu ɛ bɛ bɛ nuuŋ nɛ ni nɛ guundi bɛ. 30 Ntiitɔɔ ni kife tuu shɛ nɛɛ niŋ le kwi kii nime chi Krai si tuu nyɛ yi yɛɛ le ni bichi le mi-i fɛ kintsii kinɛ-ɛ le.

3 Bɛnwaanɛn, li mɛrise-ɛ, nɛ nɛki yɛɛn le nɛ baa beniŋ bɛ Taa lɛ. Mi ntɛɛɔ bieɛ li bɛ-ɛn, nɛ nuuŋ ntɛ mfiɔŋ le ŋka ntɛɛ nto fɛ kɛ. Mfeti le le ŋkiiche bɛn bu kiiche. 2 Nɛ dzeti mfi bɛ beniŋ bɛ feti bieɛ bibifi baa, bɛ lemi le bɛ kemi le bɛ ni bɛ sɛɛti yi yi beniŋ. Beniŋ belu nuuŋ bwɔ. 3 ɛ bee bani bɛ bɛ sɛɛ baa bee dzoo yi chɛɛn, tɛɛbɛn tɛ lɛki li Nyɔ-o si Fiana yɛɛ tiifi, tɛ tsakisi yi kii Krai Jiso. Tɛ giki yɛ bufii li bieɛ bi nyɔn yi bwi-ɛn kɛ. 4 Se nuuŋ le, nnuuŋ ni ŋkɛmi tɛ ŋgeɛn le ŋgeɛn bufii li bieɛ bieɛ li tɛ. ɛ wi nuuŋ lu wu beechi le nuuŋ kɛmɛ ŋgeɛn le gɛɛ bufii li bieɛ bi nyɔn yi bwi-ɛn, kɛ ŋkɛmɔɔ n'yeki mwe. 5 Ntɛ bo jo nyaŋ bɛ sɛɛ mi dzoo, nnuuŋ wi wu Iseleɛ, li kini ki Benjame-ɛn, nnuuŋ wi wu Hiburu, nnuuŋ mbie wu Behiburu. Le tuu le kimbe ki benchi bɛɛ-ɛn, ntɛ nnuuŋ wi wu Befarasii. 6 Le kimbe ki ŋkɛmɛ ŋgeɛn ŋge yi fɛrɛ fieɛ fi Nyɔ-o le dze yi Bejuu li, ntɛ mbiindi bikaa

le kintaashe ki beniinj be kimbeenche-e lejij. 7 Se nuuj le bieve bi tē shiij bi nuuj tē nuuj bieve bi mbe-ey li mi-i, jingjoo le e bieve bi kinla-a, kii Krai. 8 E fiee kwaa ke, jingji bieve bichu bi nuuj te bieve bi kinla-a li mi-i, kife fiee fi ko fi yaa bieve bichu nuuj le hkee Taa wej Krai Jiso bujorj. Mi nleeo bieve bini bichu kii wu. Jingjoo bi nuuj bieve bi kinjire-e, le mbej wej se ni nuuj Krai, 9 tee wu meeshi tē to wi mumkpa. Mmeej ye ntuu nni ndzeti le Nyo dzo ye mi le mi we tsaaj li yi-i limfwe biki ye dze yej yi nuuj yi benci beserj ke. Yi dzo mi nuuj kife mi hgeeo shēj li Krai li. Numu tsaaj li Nyo-ɔ limfwe biki nuuj shēj yi wi gee li Krai. 10 Fiee fi h'weki deeni nuuj le hkee Krai bujorj, hkeeme bungga bu kemi si tē kaari wu bo li kwe-e, be le nnuj si wu li kwe yee, 11 le semuke Nyo buu te mi li kwe-e. 12 Ntiiti ye ni nuuj le mi mfeɔ bieve bini ke le mi fesoɔ kiturj ke. Meejo nyiitini le nlorj tsarj hkeeme li bieve bilu-u le mi-i bo, kife Krai Jiso dzo ɔ mi kiturj si wi we. 13 Berjwaanerj, jingji ye le mi hkeemo bieve bilu le mi-i bo kiturj ke. Se nuuj le fiee fimumkpa fi mfeiti nuuj le nti ndaayi le bieve bi ka kiturj, nyiitini le hkeeme nuuj bi nuuj limfwe. 14 Nyiitini mbichi te nuuj fe hgiingji, le hkeeme kinsomfu ki nuuj nteenye wu Nyo bee teenj mi le n'ye liboo si mi ntaashe tee Krai Jiso le. 15 Bee bechu be ta li kimbeenche-e kemi le te ni te beechi bieve le yini dze-e. Se nuuj le, e berj bamu beechi bieve bimuchichi chichi, ke Nyo yi gii yi yijngi bieve ye te li be-ey. 16 Fiee fi naja nuuj le te ni te kemi bujorj nuuj fiee fi te tē laanche. 17 Berjwaanerj, dzo yeerj mbose li mi-i, ne ni ne bichi te nuuj ntse wu beniinj bamu tsiij be dzo mbose li bee li. 18 Ntiiti ni kife si ntē ntiiti li be-ey li kinga li kinga, nse ntuu ntiiti deeni mao be musu le lii le beniinj baa hge be tsiij ntse wu doonchi le be baanini ntorj wu nuuj le Krai tē kwi li kintaaj li. 19 Beeye beniinj be gii be naa be leeshe be. Yibe nyo nuuj fiee fi lii le tēh yibee. Be tsakisi yi nuuj li bieve bi bee be kemi buya-a li bi-i. Mbeechu wube nuuj li bieve bi laanjkwij li. 20 Te nuuj fiserj beniinj be kweej wu liboo li. E fe fe teeberj te gbergi te tēngji le Kinsufu kiserj ki Taa Jiso Krai gii dza se be. 21 Mfi wu wu be, gii fiiki yih yi teeberj yi loalo yini yi to si yi yee yi kemi hguju. Gii fiiki nuuj be bungga bwee bu gii banche bieve bichu nuuj le bi-i lewe.

4 Bedeeni berjwaanerj, hkonjisoo berj hge ntuu hkeemi mbeechu le herj berj. E berj ne feti nse h'wuki bujorj, ne tuu ne nuuj kifo kerj ki bumfo-ɔ. Nsāj yerj, ne lemi yeerj mkpaaj li Taa li. 2 Nleko le Ewoja bee Sintichi be to kimfime kimumkpa si be nuuj wi bee hwaani li Taa li. 3 Ntiitoo te li we wu gbergi nuuj wi wej wu kintutu-u li nime-e le ɔ fi bukeerj bani be to kimfime kimumkpa. E beniinj be tee be tē gwene baa te nindi li nime chi ntorj wu dzeerj wu kii Jiso Krai mao Keremerj mao beniinj bechu be tee be nindi. Beniinj bani baa be be tee merjkoorj me bee kiturj le kirwaati ki ntse wu kimake-e. 4 Ne neki mfi kwi li Taa li. Si mi ntee ni, hgi hkaari nto fe le ne ni ne neki. 5 Ne doonchi kinge ki mbeerjgii li wi kwikwi, ne kiimi le mfi wu Taa gii naa kaari be we tseksetse kiturj. 6 Kiij ne ni ne buki yi kii fiee fimu ke. Ne leki yeerj li Nyo-ɔ buleke li fiee fichu-u ne giki li Nyo-ɔ limfwe. Ne tuu ne leki li Nyo-ɔ ne biiti bieve bi ne weki-i li yi-i, ne nyee kiyoo ni li Yi feti-i. 7 E ne feti le, mbeerjgii wu Nyo gii ni kiichi shēj be bufi bu ne si ne baa beniinj be Krai Jiso. Mbeerjgii wu Nyo wuni yeki bufi bu wiworj buchu li hkee li. 8 Le meeshi, berjwaanerj, bieve bi ne kemi le ne ni ne beechi kii bi bi nuuj bi cheerj be bieve bi kemi hguju, mao bieve bi nuuj tsaaj. Ne beechi bieve nuuj bi wuuti be bieve bi beniinj nuuj be ni be kongisi mao bieve bi nshooj nuuj nee yi ta wi lu. E bieve nuuj lu bi gbergi bi dzeerj, e bieve nuuj te lu bi nuuj beniinj ni be pieti, ne beechu te nuuj kii bieve. 9 Ne feti bieve ne biki nee te nuuj ntiife wu ntē ntifi berj lu, mao nuuj bieve bi ne tē wuki te li mi-i, ke bi ne tē herj. E ne feti ni, Nyo yi nuuj Nyo yi mbeerjgii se nuuj be berj. 10 Taa feo mi neki hge si ne tuu baa ne doonchi hgeerj yine li mi-i nee si ne tē nshij ne doonchi. Hkii nee bujorj le ne tuu ne kemi hgeerj li mi-i, dze se fuki. 11 Ntiiti ye ni le ntuu mfuki fiee ke. Mi nlaanchoo mi hkee si nuuj ni mfi-i bieve bichu. 12 Hkii si wi ti nuuj mfi wu fuki, hkii si wi ti nuuj mfi wu kemi hge. Mi nse nlaanchoo fini mi hkee si nnuuj ni nnuuj kimfuke ke be bieve bichu bi nuuj, mao nji, mao mmeej ki njii ke. 13 Hkii le nnuuj mfe bieve bini ni, keti li bungga bu Krai nyee li mi-i. 14 Se nuuj le, si nshij ntiiti ni, ne fe baa bujorj le ne fi mi li mfi wej wu hge wuni. 15 Berj beniinj be Filipi ne kii le mfi wu ntē ndzeti li kweej wune Masadonyaa si ntē mbechi ntiifi ntorj wu dzeerj wuni li be-ey, kintutu ki

beniij be kimbeenche-ε kimu tē mēē ki taashe
 ke be mi le tē bike tsarj ke. Tē ba nēē bej kwaa.
16 Tē nuurj nēē mfi wu ntē nuurj Tesalonika, nē
 tē tuumi kinderi li mi-i, nē ka nē tuumi. **17** Ntiiti
 ye ni le mbichi le nē ni nē tumisi bieē li mi-i ke.
 Mbichāo ŋge nuurj kinsomfu ki Nyō gii naa yi
 nye be-ēj li fieē fi nē tē feti li mi-i. **18** Nē tē toj
 Epafrađitus be nyá le be nye li mi-i. Mi nse ŋ'we
 dēēni mfowu fieē nsij. Ntē mfi nyá yilu chichi,
 ŋerj yi nuurj weseēj ye ki si ntē ŋ'weki. Nyá yini
 nuurj fintofi fi nē feti baa li Nyō-ō, yi se fii, yi
 sēēndi ni shuurj Nyō se kōngisi. **19** Nyō yerj
 kēmi gwēē wu bunōja buchu bu tēēberj weki, yi
 gii yi nye bej fieē fichu fi nē weki, keti li Krai
 Jiso-o. **20** Tē ni tē nyēē n'yōōnche nuurj li Nyō yi
 nuurj Nyō tuu nuurj Baa wusej mfi kwi ma nsij.
 Fi nuurj le. (aiōn g165) **21** Yēsi yēēj beniij bechu
 be wuuti be Krai Jiso-o li mi-i. Bējwaanēj be
 nuurj be mi fēni yēēshi baa tē bej. **22** Beniij
 bechu be nuurj be Nyō-ō fēni yēēshi baa bej,
 teege beniij be nuurj le ntō wu Kaisa-a. **23** Taa
 Jiso Krai doonchi bej shēj yee yi dzeēj li fiana
 yinε-ε. Fi nuurj le.

Kolosi

1 Ɛ mi Pɔɔ, ɣwanɛ ntonɔ wu Krai Jiso li kɔŋgise wu Nyo-ɔ. Mio tɛɛ Timɔti wu ɣwaanɛn wusɛn. 2 Kɔŋwaati kini ɔiŋgi kɛɛ li beɔ beɔŋwaanɛn besɛn be Kolosi-i, beɔniŋ be nuuɔ be Nyo-ɔ, be lemi mkpaan li Krai li. Nyo Baa wusɛn doonche beɔ shɛn yi dzeɛn, yi tuu nye beɔ mbeɛngii. 3 Tɛ beɛ fɛ tɛ lɛki li Nyo-ɔ kii beɔ mfi kwi, tɛ nyɛɛ nɛɛ nuuɔ kiyɔɔni li Nyo-ɔ yi Tɛ Taa wusɛn wu Jiso Krai, 4 kɛfɛ tɛ woo baa kii shɛn yinɛ yi nɛ gɛɛ li Krai Jiso-ɔ, be kɔŋkɔŋgise ki nɛ kɛmi li beɔniŋ bechu be nuuɔ be Nyo-ɔ. 5 Tɛ kii le nɛ feti le kɛfɛ nɛ bichi baa limfwe nuuɔ li fieɛ fi Nyo nache yɛ yi gɛɛ li be-ɛn liboo. Fieɛ fini se nuuɔ fi nɛ tɛ woo kituɔ le jɛ yi cheɛn li, yi nuuɔ ntonɔ wu dzeɛn. 6 Ntonɔ wuni tɛ be li be-ɛn nɛɛ yɛɛn si wu beɛ li beɔniŋ li, li kikoo ki nshe-ɛ kichu fikisi ntse wu beɔniŋ wu se tuu wu saangini wu ɔiŋgi limfwe limfwe. Fi fieɛ nɛɛ tɛ yɛɛn si fi tɛ ka be beɔ mbeɛche jobɛ chi nɛ tɛ woo ntonɔ wulu nɛ tuu nɛ kɛɛ tɛ cheɛn cheɛn le Nyo doonche yɛ shɛn yee yi dzeɛn li beɔniŋ li. 7 Nɛ tɛ woo wuni ntonɔ li Ɛpafra wu nuuɔ shɛn yisɛn, tɛɛ be nindi li fieɛ fimumkpa-ɔn. Ɛ wi wu nime wu Krai, wu se dzo ɔ kintsii kisɛn se nindi be shɛn yee chi. 8 Wu teɛ be kituɔ kii kɔŋkɔŋgise ki Fiana yi Nyo fɛ nɛ kɛmi li beɔniŋ li. 9 Mbeɛche jobɛ chi tɛ tɛ woo kii beɔn le, tɛ mɛɛn baa ki chikɛ kɛ nleke li Nyo-ɔ li be-ɛn kɛ. Tɛ lɛki li Nyo-ɔ tɛ lɛki le Nyo yiiki beɔ be bufi nge le nɛ kɛɛ fieɛ fi yi weki. Fini gii fi ka li bufi buchu-u be bieɛ bi Fiana yee fɛ nɛ kii. 10 Beɛɛni nɛ se ni nɛ tsiŋ ntonɔ nuuɔ wu kɔche fɛ Taa li, nuuɔ wu wu gbɛngi Kɔŋgisi. Ɛ nɛ tsiŋ le nɛ se ni nɛ nindi nime chi dzeɛn le dzɛ le dzɛ, nɛ ni nɛ kuu nɛ ɔiŋgi limfwe limfwe li fieɛ fi nɛ kii kii Nyo-ɔ. 11 Tɛ lɛki li Nyo-ɔ tɛ le Nyo yi buɔga bu nɔɔa buchu nuuɔ bweɛ nye beɔ buɔga buchu le nɛ se ni nɛ tɛɛmi mfi kwi, nɛ kɛndi shɛn nɛ ɔiŋgi limfwe li fieɛ li fichu, be kinɛtine, 12 nɛ nyɛɛ kiyɔɔni li Baa wusɛ-ɛn. Ɛ yi yi gii yi fɛ tɛbeɔn tɛ kɔche le ke tɛ naa tɛ kɛmɛ fieɛ fi yi nache yi gɛɛ li beɔniŋ be nuuɔ beɛ li fɛ buɔfɔn bu kɔŋ'wofu-u. 13 Yi buu yɛ beɛ li tsan yi buɔga bu kɔŋbe-ɛ, yi gɛɛ beɛ le buɔfɔn bu Ɔwani wu nuuɔ shɛn yee. 14 Ɔwani wuni ɛ wu wu yi ka li wu-u yi se sonde tɛbeɔn li tsan yi nge yi nuuɔ mfekise wu bibifi bi tɛbe-ɛn. 15 Ɔwani wuni kɛmi mbose yi Nyo yi tɛbeɔn ɔiŋgi yɛ kɛ. Ɛ wu wu nuuɔ mbeɛ wu

ɔkosi li bieɛ bichu bi be tɛ tɔ-ɔn. 16 Nyo tɛ tɔn bieɛ bichu keti li tsan yee li, bieɛ bi liboo be bi laaŋkwiŋ, bi be ɔiŋgi, be bi be ɔiŋgi yɛ kɛ, mɔ nuuɔ benchindaa be la, be denɔ li mbaandze-e, mɔ nuuɔ be kɛmi buɔga, mɔ nuuɔ beɔnɔa beɔnɔa, mɔ nuuɔ be sɛki. Bieɛ bini bichu nuuɔ ɛ Nyo yi tɛ tɔn keti li tsan yee li, bi nuuɔ li Wu-u. 17 Tɛ nuuɔ lu kituɔ bieɛ bichu se nuuɔ. Ɛ wu wu kɛmi bieɛ bichu bi se taashe bi nuuɔ si bi nuuɔ. 18 Nuuɔ kikoo ki kintaashe ki beɔniŋ be kimbeɛche-ɛ ki nuuɔ yi yee. Ɛ wu wu tɛ bechi kintaashe kini. Ɛ wu wi wu ɔkosi wu tɛ bo li kwe-e mɛɛn yɛ tuu kwi kɛ, le li fieɛ fichu-u ni nuuɔ ɔkosi. 19 Bieɛ bini nuuɔ le kɛfɛ Nyo tɛ weki le fieɛ fichu fi yi nuuɔ, ni fi nuuɔ li Ɔwani-i. 20 Nyo se fɛ keti li Ɔwani-i le bieɛ bichu, mɔ nuuɔ bi laaŋkwiŋ mɔ nuuɔ bi liboo bi kaari bi to be yih yi Nyo. Yi tɛ fɛ nuuɔ kimaan be ɔɔɔn mɛ Ɔwani-i le be be mbeɛngii mfi wu tɛ kwi li kintaan li. 21 Li be-ɛn, nɛ tɛ shiŋ nɛ nuuɔ ɛ nɛ gate be Nyo, nɛ kɛmi beɛbeche be bifi kii yi, si nɛ tɛ feti bieɛ bibifi le. 22 Se nuuɔ le, dɛɛni Nyo kaari yɛ yi taashe be beɔn li yi yi Ɔwani-i wu tɛ to wiwoɔ. Tɛ fɛ fini keti li kwe yee, le nɛ se ni nɛ nuuɔ yi limfwe nɛ wuuti nɛ kɛmi yɛ findzoɔn kɛ ɔgunu kɛ. 23 Nɛ gii nɛ ni nɛ nuuɔ le ɛ nɛ ba nɛ ɔiŋgi limfwe be shɛn yinɛ gɛɛ li wuu, ɛ nɛ lii gɛɛn yinɛ nɛ lemi mkpaan fieɛ sɛɛsi yɛ beɔn li fieɛ fi nɛ bichi limfwe li fi-fi fi nɛ tɛ woo li ntonɔ wu dzeɛn li kɛ. Ntonɔ wu dzeɛn wuni nuuɔ wu be feenji baa kituɔ li wi kwikwi li nshe yini-i. Ɛ ntonɔ wuni wu mi wu Pɔɔ nnuuɔ wi wu nime li wu-u. 24 Nekɔ dɛɛni li beɔge beɔn be ɔiŋgi kii be-ɛn. Ndzetɔ beɔge bani li kikoo ke-ɛn le le n'yiiki beɔge be Krai tɛ nɛn kii kintaashe ki beɔniŋ be kimbeɛche-ɛ ki nuuɔ yi yee. 25 Nyo gɛɛ yɛ mi le ni nindi li kintaashe ki beɔniŋ be kimbeɛche-ɛ, ni mfenjisi jɛ yɛ li be-ɛn si yi nuuɔ chichi. 26 Jɛ yini nuuɔ yi tɛ shiŋ yi nuuɔ ɛ be tɛ nyike li kingoke ki beɔniŋ le kichu li biya bi lindeɛri, dɛɛni yani Nyo doonche yɛ li beɔniŋ be nuuɔ beɛ li. (aiɔn g165) 27 Nyo tɛ tsaa le yi fɛ beɔniŋ beɛ bani kɛɛ le beɔniŋ be nuuɔ yɛ Bejuu kɛ gii naa be kɛmɛ buɔnɔa nge bu ntonɔ wu be tɛ shiŋ be nyiki wuni-i. Ntonɔ wuni nuuɔ le Krai we li yi yinɛ-ɛ. Beɛɛni nɛ se bichi baa limfwe le nɛ kɛmɛ buɔnɔa. 28 Ɛ Krai wulu wuni wu tɛ fenjisi kii wu li beɔniŋ bechu-u. Tɛ tiifi be be bufi buchu bu Nyo nyɛ li beɛ li, tɛ tuu tɛ nyɛɛ be ntifi le tɛ se fɛ be ni be nuuɔ ɛ be ta be kɔche le Nyo lii si beɔniŋ be Krai le kɛmi le be ni be

nuuŋ. 29 Ɛ nɛɛ fi fi ntɛɛndi muŋaŋa, nindi be buŋga buchu bu Krai nindi li yi ye-ɛŋ.

2 Nse ŋ'wekɔɔ le mfe beŋ be Kolosi kɛɛ si ŋgweninɔɔ ŋge kii beŋ, mɔɔ kii beniŋ be Lawdesia be beniŋ be kimbeenche-ɛ bechu be meɛŋ baa saa ki ŋɛŋ kɛ mi le lii kɛ. **2** Mfetɔɔ ni le shɛŋ yine be yibe ni yi yuusi, nɛ taashe nɛ ni nɛ nuuŋ li kinŋɔŋgise-ɛ, le nɛ ni nɛ gbɛŋgi nɛ kii bieɛ bichu bujɔŋ si wi kemɛ le kɛɛ, le se nɛ tuu nɛ kɛɛ tɛ munyiikɔɔ mu Nyɔ-ɔ mu nuuŋ kraɪ. **3** Nyɔ nyike ye fikoo fi bufii buchu-u be bieɛ bi beniŋ kemɛ le be ni be kii, kii yi nuuŋ li Kraɪ. **4** Ntiitɔɔ fini le kiŋ wi wumu ni tuu dza be be n'ɔru wu yiki lewa lewa le ni yɛŋgi beŋ lu kɛ. **5** Nɛ ni nɛ kii le mɔɔ si nnuuŋ ye le be-ɛŋ lenti kɛ ni, miɔ nɛɛ tɛbeŋ li fiana-a. Nnɛkɔɔ si ŋɛŋgi nɛ feti bieɛ le dze yi tsaŋ li, mɔɔ si nɛ giki shɛŋ li Kraɪ li yi tɛɛmi ŋge. **6** Si nɛ fi baa Kraɪ Jiso le nuuŋ Taa le, nɛ ni nɛ tsiŋ li wuu nɛɛ lɛ. **7** Lii yɛɛŋ gɛɛŋ nɛ ni nɛ kuu li yi yee li, nɛ lemi mkpaŋ li kimbeenche kinɛ-ɛ nɛɛ si be tɛ tifi beŋ, nɛ nyɛɛ kiyɔɔni li Nyɔ-ɔ weseɛŋ. **8** Nɛ ŋɛŋgi yɛɛŋ le kiŋ wi ni dzɔɔ bufii bu kilɛɛ bu laŋkwiŋ bu kinɛɛ le liiŋ beŋ lu nɛ to bɛmfa kɛ. Bufii buni nuuŋ bu biki nuuŋ ntɛ wu kwɛɛŋ wu wiwɔŋ mɔɔ be bu fiana yi seki nshe yini. Bu biki ye nuuŋ bu kraɪ wɛki kɛ. **9** Nɛ ni nɛ kii le si Kraɪ tɛ to wiwɔŋ, fieɛ fi Nyɔ nuuŋ fichu fieɛ li wuu. **10** Nɛ kemɛ baa bieɛ bichu si nɛ taashe be Kraɪ lɛ. Ɛ wu kikoo ki bieɛ bichu-u bi kemɛ buŋga mɔɔ bi seki. **11** Si nɛ tɛ taashe be wu lɛ, tɛ sɛɛ beŋ dzɔɔ. Nɛwɛ dzɔɔ wuni nuuŋ ye si wu be sɛɛti be tsaŋ mfi wu be sɛɛti kintɔɔ li wi-i bwiŋ kɛ. Wuni nuuŋ wu Kraɪ fɛ le sɛɛ nyɔŋ yine yi bwiŋ yi bibifi. **12** Mfi wu be tɛ lii beŋ lidzɔɔ be tɛ taashe beŋ be Kraɪ be diye. Nyɔ kaari yi buu tɛ beŋ kii shɛŋ yi nɛ tɛ gɛɛ li yi-i le nuuŋ buu tɛ beŋ li kwe-e be buŋga bu tɛ buu Kraɪ lu li kwe-e. **13** Nɛ tɛ shiŋ nɛ nuuŋ ɛ nɛ kwi li fiana-a kii benchi be Nyɔ-ɔ be nɛ tɛ bonde, be meɛŋ saa ki sɛɛ kɛ beŋ dzɔɔ le be buu beŋ li bieɛ bi nyɔŋ wɛki-i kɛ. Dɛɛni yani, Nyɔ kɔɔ ye yi fɛ nɛ kaari nɛ to lu, yi taashe beŋ be Kraɪ. Yi kɔɔ ye yi lɛɛshe bibifi bisɛŋ bichu. **14** Yi lɛɛshe ye bieɛ bi tɛ keeti bee le Kinwaati ki benchi-i bi be tɛ tseki kii bee. Yi dzɔ ye bieɛ bini bichu yi ta li kintaŋ li. **15** Kraɪ se bonyɔɔ buŋga bu bieɛ bi seki bini-i bichu, wu buu bi le waŋ, wu nyɛ bi buya, yi se ta bi li kintaŋ li. **16** Bɛdɛni, kiŋ nɛ ni tuu nɛ beŋ le wi ni seki beŋ kii bieɛ bi nɛ jii

be bi nɛ wundi kɛ, kɛ le nɛ fɛ kɛ tsɔɔŋ kɛ, mɔɔ nuuŋ tsɔɔ chi kwii wu fwe-ɛŋ, mɔɔ le nɛ shiŋ ye fɛ bu beshiinshi kɛ. **17** Be feti bieɛ bini bi nuuŋ nɛ si kinjinjii ki fieɛ fi tɛ nuuŋ le fi gii fi be, fieɛ filu kibɛɛ nuuŋ Kraɪ. **18** Kiŋ nɛ ni beŋ le beniŋ bamu ni be seki beŋ be tiiti le nɛ taŋ baa dze kɛ. Beniŋ bani nuuŋ be kwɛŋgi le nɛ ni nɛ shikisi yi yine fɛkwiiŋ si be shikisi, nuuŋ ye le dze yi shaŋ li kɛ, be tiiti le nɛ ni nɛ nyɛɛ ŋguŋu li benchindaa be Nyɔ-ɔ si be ti guundi lɛ. Be tiiti le be kii bieɛ kife be ŋɛŋgi bieɛ le bifieɛ li. Be tsakisi yi li bieɛ bi buti li be fa-a, kinyi kilu se nuuŋ ye lu kɛ. **19** Beɛye beniŋ gate baa be Kikoo ki nuuŋ Kraɪ. Kraɪ nuuŋ wu nyɛɛ buŋga li yi yee li yi se kuu si Nyɔ nache le yi ni yi kuu. Tɛ taashe baa nɛɛ si yi yi wi ti taashi li bin'yoŋ li be li ŋgii li bi se nindi bujɔŋ. **20** Si nɛ kwi baa kituŋ beŋ be Kraɪ kimbe ki fiana yi seki nshe yini, ɛ kii la fi nɛ tuu tsiŋ si beniŋ be li nshe yini-i? Nɛ tuu nɛ beenchi le nɛ ni nɛ biki bani benchi kii la? **21** Be dzeti be chini le, “Kiŋ wi ni kemɛ li fini fieɛ li kɛ. Kiŋ wi ni mɔŋ fini fieɛ lewa kɛ. Kiŋ wi ni koŋ li fini kɛ.” **22** Bieɛ bini bichu se nuuŋ bi beniŋ feti bi keti bukaru kife be biki benchi be beniŋ gɛɛ be biki nuuŋ si bufii bubeɛ doonchi. **23** Beniŋ dzeti be ŋɛŋgi le bufii nuuŋ li benchi bani-i, si be kendi beniŋ be doonchi dze le beniŋ ni be guundi le, se nuuŋ ye le dze yi tsaŋ li kɛ, si be shikisi yi yibe mɔɔ ŋwewu be yi. Se nuuŋ le, bieɛ bini nuuŋ bi tɛ mɔɔ fi wi li bieɛ bi bifi bi nyɔŋ yi bwiŋ koŋgisi kɛ.

3 Si Nyɔ kɔɔ ye yi buu beŋ be Kraɪ li kwe-e, gɛɛ yɛɛŋ shɛŋ yine li bieɛ bi liboo li fɛ Kraɪ nuuŋ ɛ Nyɔ shiiki wu le kibɛɛ ki yi-i ki kigɔŋɛ-ɛ. **2** Nɛ gɛɛ bufii bune li bieɛ bi liboo li. Kiŋ nɛ ni gɛɛ li bi laŋkwiŋ li kɛ, **3** kife nɛ kwi baa kituŋ, ntɛ wune se wɛ dɛɛni ɛ Nyɔ nyike be Kraɪ li yi yi Nyɔ-ɔ. **4** Mfi wu Kraɪ wu nuuŋ ntɛ wune gii buse, nɛ gii nɛ buse tɛ be wu li buɔŋa bwɛɛ li linti. **5** Fi fieɛ le, nɛ lɛɛshe bieɛ si bini li yi yine bi nuuŋ bi laŋkwiŋ. Bi nuuŋ si bieɛ bi nyɛ-ɛŋ, mɔɔ yi yine yi nyiŋini, mɔɔ koŋgise mferu bieɛ bibifi, mɔɔ mbuushɛ lii li bieɛ li. Wi wu buushi lii li bieɛ li nuuŋ ɛ bieɛ bini to si nyɔ yimi fɛ wuu. **6** Ɛ kii ŋwaani bini bieɛ bi Nyɔ gii yi doonche shɛŋ ye yi fuuti li beniŋ be feti bi-i. **7** Tɛ nuuŋ ŋkosi nɛ tɛ feti ŋwaani bini bieɛ mfi wu nɛ tɛ meɛŋ nɛ tsiŋ ŋwaani wɛɛ ntɛ. **8** Dɛɛni, nɛ kemɛ le nɛ chine li bi bichu-u. Nɛ

chine li shén yi tonyi be shén yi tsoo mao li shén yi bifi. Kiinj wi ni bifisi bukoon bu wi-i ke. Kiinj n'yoru wu bifi ni buti le wi-i wa ke. 9 Kiinj wi ni yengji be gwaani ke. Ne ni ne kii le ne kao baa ne buu bwij ye fichi be kinge kilu, 10 ne lii nuuj kiferj. Yini yee Nyoo nachi mfi kwi yi fikisi yi tuu si yi, yi nuuj Kintomu, le ne se gberej ne kee yi. 11 Feni wi wumu ti nuuj ye chichi li wumu ke. Wi wumu nuuj ye lu le nuuj wi Juu wumu nuuj wi Grik ke. Wi wumu nuuj ye lu le be see baa wu dzoo wumu ba kintoro ke. Wi wumu nuuj ye lu le nuuj wi wu tao ke. Wumu nuuj ye lu te le nuuj nyarj yi tao ke. Nee le wi wumu nuuj ye te lu le nuuj mfwa wumu nuuj ye mfwa ke. Krai nuuj fiee fichu li bee li, tuu nuuj li bee bechu. 12 Si Nyoo kao ye yi tsaa berj, ne se wuuti baa, se kongisi berj, ne keeti nshiinj, ne feti biee bi dzeerj, ne shikisi yi, ne nuuj wee, ne kendi shénj. 13 Ne ni ne dzeti wi bee wi si mwe nuuj. E wi feti mao nuuj la fi tonyi wi le, mwe feeki wu. Si Taa feeki bibifi bine, ne kemi le ne ni ne fekisi bibifi bi beniij bamu-u te. 14 Ne feti biee bini bichu, ne giki kingkongise limfwe. Kingkongise nuuj fiee fi taashi biee bichu bi se gbengji bi nuuj li fiee fimumkpa-arj. 15 Ne gee mbeengji wu buti fe Krai li ni nuuj li shénj yine-e wu doonchi berj dze. Mbeengji wuni nuuj wu Nyoo teenyi berj le ne keme si ne nuuj yih yi mumkpa. Ne nyee kiyooni li Nyoo-o. 16 Gee yeej je yi Krai yi ni yi nuuj li shénj yine-e bujon, ne tuu ne tifi yi yine be bufii buchu. Ne yuuti ne nyee kiyooni li Nyoo-o li shénj yine-e be juuj yi buti le Kingwaati ki N'yoonche-e mao juuj yimi yi n'yoonche, mao yi Fiana yee nyee li beniij li. 17 Mfi wu ne feti fiee fichu fi ne feti, mao nuuj fi tefe mao nuuj fi fere, ne feti li bukoon bu Taa Jiso-o, ne nyee kiyooni li Nyoo-o Baa we keti li wuu. 18 Bukerej, ne nyee yeej yi yine li bunij bene-e. E fiee fi kache le beniij be Taa le ni be feti. 19 Bunij, ne kongisi bukerej bene. Kiinj ne ni hasini be be ke. 20 Boonj, ne wuki li bena bene be bechaa bene li fiee fichu-u. E ne feti le, fi ni fi dzeerj fe Taa li. 21 Bete boonj, kiinj ne ni ne feti biee bi shénj tonyi boonj bene bu tonye ke. E ne feti le, shénj kwi be. 22 Bemfa ne wuki li bete bikoo bine-e bi laankwiinj li fiee fichu-u. Kiinj ne ni ne nindi li bee nee mfi wu lii yibe nuuj li yih yine le ne fe le yi ni yi dzeerj be be berj ke. Ne nindi be shénj yi mumkpa, ne chendi yeej nuuj Taa. 23 E wi nindi fiee fichu fi nindi, nindi be shénj yee chi le nindoo nuuj li Taa li nuuj ye

li wi-i ke. 24 Ne ni ne kii le wi gii keme fiee fi be nache be gee fi nuuj kinsomfu kee nuuj li Taa li. E Taa Krai wu ne nindi li wuu. 25 Se nuuj le, beniij be feti bubiee Nyoo gii yi soorj be li bubiee bu be feti-i. Nyoo ti doonchi ye chichi chichi li beniij li ke.

4 Berj bete bikoo be kemi bemfa, ne feti biee li bee le dze yi tsaa li be yi dzeerj, ne kiimi yeej le ne kemi baa te Te Kikoo liboo. 2 Berj bechu ne leki li Nyoo-o ne giingji limfwe ne fioonj ke. E ne leki li Nyoo-o ne giki bufii ne nyee kiyooni li yi-i. 3 Ne leki Nyoo li bee li te le Nyoo gwiye kigoo li je yee le te ni te fenjisi je yini yi nuuj munyikoo kii Krai. Fiee fiee fi nnuuj li ncha-a kii fi. 4 Ne leki li Nyoo-o le ni mgbenji mfenjisi yi wuuti bujon si nkemi le ni mfenjisi. 5 E ne feti biee be beniij be nuuj ye be kimbeenche-e ke, ne feti be bufii. Mao nuuj mfi wu la wu ne keme le ne fe fiee, ne gwené le ne fe fiee fi shaarj li mfi wulu-u. 6 Tefe chine ni chi nuuj mfi kwi nuuj chi mbeengji, chi yiki si ntong, ne se ni ne kii ntusu fiee li wi kwikwi le dze yi tsaa li. 7 Tichiku gii tee berj fiee fichu kii mi. Nuuj gwaani wuserj, nuuj te shénj yi teeberj. Tee be nindi li Taa li fiee fi mumkpa-arj se nuuj wi wu nime wu nindi be shénj yee chi. 8 Ntundoo wu le be-erj be mbeche wu nuuj le be fe ne kee si te nuuj, tuu kaangi shénj yine. 9 Ntundoo bee Onesimu wu nuuj wi wune wumu, tuu nuuj te gwaani wuserj wu nuuj shénj yi teeberj nindi li fiee fi Krai li mkpaarj. Be gii be tee berj fiee fichu fi keti feni. 10 Aristaku wu tee wu baa li yih yi ncha-a feni yesoo berj. Mak wu gwaante Banaba yesoo berj te. E wu wu ne woo baa ntong kii wu. E wu be, ne fi wu. 11 Jiso wu be teenyi le Justu yesoo berj te. E nee beniij be betetu bani kwaa be te nuuj Bejuu be tee be nindi li fiee fimumkpa-arj li bumfonj bu Nyoo-o. Be fi-i mi nge, be feti te shénj yerj fufini. 12 Epafra wu nuuj te wi wune wumu, wu nindi li Krai Jiso yesoo berj te. Mfi wu leki li Nyoo-o mfi kwi kiimi berj nee nge, leki le Nyoo fe ne ni ne lemi ne teemi si beniij be ta kitonj, be gbengji be kii fiee fichu fi Nyoo weki. 13 Mi nkoo o mi ngerj be lii yerj le nindoo li be-erj nge mao li beniij be Lawdesia be be Irapoli. 14 Luk wu wonchi beniij wu nuuj nsarj yiserj yi shénj be Dema yeeshi baa te berj. 15 Nye yeej n'yeeshe werj li berjwaanjerj beserj be kimbeenche-e be Lawdesia, mao li Nimfa be li kintaashe ki beniij be kimbeenche-e be taashi

fɛ wuu kuuŋ. 16 Ɛ nɛ teeŋ kiŋwaati kini, nɛ
ntuumi li kintaashe ki beniŋ bɛ kimbeenche-ɛ
ki Lawdesia be teeŋ tɛ, nɛ ŋɛŋ tɛ le be tuumi
baa kiŋwaati ki nuuŋ bɛ be nɛ teeŋ. 17 Nɛ tee
li Akipu-u le ŋɛŋ le wu mɛɛshɔɔ nimɛ chi Taa
nyɛ li tsan yee li. 18 N'yɛɛshe wuni ɛ mi Pɔɔ
wu ntɛɛ bɛ kwan wɛŋ. Nɛ kiimi yɛɛŋ le miɔ li
ncha-a. Nyɔ doonche yɛ shɛŋ yee yi dzeɛŋ li
beniŋ li.

1 Tesalonika

1 E mi Pao, mio tee Silas maa Timoti. Ntsekoo kiywaati kini li kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-e ki li kitorŋ ki Tesalonika-a ki taashe ki nuuŋ be Nyɔ Baa wuseŋ maa Taa Jiso Krai. Nyɔ doonche beŋ shéŋ yi dzeŋ, yi tuu nye beŋ mbeŋgii. **2** Te shiiŋ te nyee kiyooni li Nyɔ-ɔ mfi kwi kii beŋ bechu, te teenyi beŋ bechu mfi kwi li nleke li Nyɔ-ɔ wuseŋ. **3** Mfi wu te nuuŋ limfwe li Nyɔ Baa wuseŋ, te kiimi kinge kine ki buti li shéŋ yi ne gee li Krai li be nime chine chi buti li kinkongise kine-e maa shéŋ yi ne kendi yi buti li mbiche wu ne bichi limfwe li Taa wu teebeŋ wu Jiso Krai. **4** Beŋwaaney besey be Nyɔ kongisi, te kii baa le Nyɔ tsaa ye beŋ. **5** Te kii baa le kife ntonŋ wu dzeŋ wu te tɛ be be wu le be-ey tɛ nuuŋ ye be n'yoru kwaa ke. Wu tɛ be te be bungu bu dzeti li tsan yi Fiana yi Waan li, te se gbengyi baa te kii le ntonŋ wulu nuuŋ cheŋ. Ne kii baa ŋwaani beniiŋ be te tɛ nuuŋ mfi wu te tɛ tsiŋ le be-ey lenti kii beŋ. **6** Ne tɛ biki dzé yiseŋ maa yi Taa kife ne tɛ fii ntonŋ wulu be kineetine ki dzeti li tsan yi Fiana yi Waan li maa nuuŋ si ne tɛ nuuŋ li nge wu nyɔŋa-a le. **7** Bedeeni ne se to beniiŋ be kimbeenche-e be beniiŋ bechu be le kimbe ki Masadonyaa maa ki Akeya nuuŋ be ni be biki dzé yibe. **8** Ntiiti fini kife e je yi Taa kwaa yi bo li be-ey yi dende kimbe ki Masadonya be ki Akeya ke. Ntonŋ wu kii shéŋ yine yi ne gee li Nyɔ-ɔ dendoo te li bintsii bichu-u. Fi se fie le, te kemi ye le te tuu te ni te tiiti fie fi fimu ke. **9** Ne ni ne kii le beniiŋ belu kibee tiiti baa kii si ne tɛ fii bee le be-ey lenti, maa si ne tɛ chine munyokine ne to be Nyɔ le ne ni ne nindi li Nyɔ yi cheŋ yi kemi ntse-e. **10** Be tiiti te si ne tɛngi ŋwani wu gii naa dza liboo be. ŋwani wuni nuuŋ e wu wu te buu li kwe-e, e Jiso wu busi teebeŋ li tsan yi shen yi Nyɔ yi fuuti yi gii naa doonche li beniiŋ li.

2 Beŋwaaney besey, beŋ kibee ne kii baa le ŋka wu te tɛ la le be-ey ti mɛŋ ki la ke li yee li ke. **2** Maa nuuŋ si ne kii si beniiŋ tɛ nyɛ nge li bee li be ŋwɛe be bee li kitorŋ ki Filipi-i, te tɛ karŋ nee shéŋ li bungu bu Nyɔ yiseŋ le te tifi ntonŋ wu dzeŋ wu kii Nyɔ li be-ey maa nuuŋ si beniiŋ gii be bangi bee nge le. **3** Ntonŋ wu te tɛ fenjisi te lɛki beŋ lu tɛ nuuŋ ye wu bifi ke te tɛ fenjisi ye be mbeeche wu bifi ke, ke le te tɛ weki le te yeŋ be beŋ ke. **4** Se nuuŋ le, si

Nyɔ tɛ ŋen le te kache baa beniiŋ be yi nuuŋ yi nye ntonŋ wu dzeŋ wuni li tsan yi bee le, te se fenjisi baa, te fenjisi ye nuuŋ le te yooki beniiŋ ke. Te fenjisi baa nuuŋ le te yooki Nyɔ yi tɛti shéŋ yiseŋ. **5** Si ne kii, fi nuuŋ le te ti mɛŋ saa ke le te be be jé yi n'yɛŋ, ke le te tɛeki fiee fi lii le te se ji fiee li tsan yine-e ke. Fini nuuŋ fiee fi Nyɔ lemi bee lejŋ fi-i bee. **6** Te tɛ geendi ye le te keme mpiaru li wi-i, ke wu buti li be-ey, ke li beniiŋ bamu ke. Maa nuuŋ si te nuuŋ kintsii kiseŋ si baaŋ be nto-oy be Krai le le te ni te biiti biee le ne ni ne feti li bee li. **7** Te tɛ nuuŋ fiseŋ nyɛekii le beŋ lenti si ni baaŋ ti bichi le baaŋ bee li. **8** Le fi nuuŋ le, te se dzo beŋ libwiŋ bujɔŋ be kinkongise, te tɛ mɛŋ ki nye ke beŋ nuuŋ ntonŋ wu dzeŋ wu Nyɔ kwaa ke, te tɛ nye te yi yiseŋ li be-ey le kife ne te to nuuŋ shéŋ yiseŋ nge. **9** Beŋwaaney besey, maa ne kiimi baa te nime chiseŋ be kiyube kiseŋ. Te tɛ nindi butuu maa fenshaan le kiŋ te ni gee bente li wi wumu li be-ey, te tɛ fenjisi ntonŋ wu dzeŋ wu wu Nyɔ li be-ey. **10** Beŋ kibee maa nuuŋ Nyɔ nuuŋ ne lejŋ lejŋ le nsa wuse-ey le ntse wuseŋ le beŋ beniiŋ be kimbeenche-e tɛ nuuŋ wu wuuti wu nuuŋ te tsaan wu tɛle kemi ye findzɔŋ fimu ke. **11** Ne kii baa te te tɛ feti be beŋ si te baaŋ ti shiiŋ feti be baaŋ bee le. **12** Te tɛ kangisi shéŋ yine, te yokisi beŋ, te teendi le ne ni ne tsiŋ ntse wu Nyɔ weki. E Nyɔ yi teenyi beŋ le ne le li bumfon bu yi-i be bunɔŋa bwee. **13** Te shiiŋ te nyee kiyooni li Nyɔ-ɔ kii fini le mfi wu te tɛ be je yi Nyɔ li be-ey, ne te fi je yilu si yi gbengyi yi nuuŋ le e je yi Nyɔ yi nuuŋ ye si je yi wi ke. E yi yi se nindi li yi yine, beŋ be nuuŋ beniiŋ be kimbeenche-e. **14** Ne kii baa beŋwaaney besey le fiee fi tɛ keti be bintaashe bi beniiŋ be kimbeenche-e bi Nyɔ-ɔ bi tɛ biki Krai Jiso le kimbe ki Judiya fi tɛ ka te be beŋ. Ne se tuu ne ŋen te beŋge li tsan yi beniiŋ bene be kweŋ le ne si be tɛ ŋen te li tsan yi beniiŋ be bee be nuuŋ Bejuu. **15** Bejuu bani nuuŋ beniiŋ be tɛ wo Taa Jiso. E nee be be tɛ woyi bentomfon be Nyɔ-ɔ. E be be tɛ kooy be bee le be. Be feti le Nyɔ te woo bujɔŋ be be ke. Be baanini te beniiŋ bechu bu baanine, **16** si be tɛ bangi dze li bee li le te tee ke li beniiŋ be nuuŋ ye Bejuu ke le be bo lu ke le. Be feti le mfikwi bibifi bi bee se yendi bi yeki. Shen yi Nyɔ yi fuuti se be ye kituŋ li bee deeni. **17** Beŋwaaney besey, si tɛ tuu tɛ gate, te gwene baa nge te kemi geen le bee nuuŋ te ŋen beŋ be lii maa nuuŋ si fi mɛŋ fiee

3 Bedeeni te të njer le fi yaa fiee numu be berj nsinj le, te cho ntaq le te she lejirj Aterj bee be mbiinj, **2** te se torj Timoti wu gwaani wuserj wu tee be nindi li Nyoo li mfenjise ntorj wu dzeerj wu kii Krai. Te të torj wu le be leeki berj li kimbeenchē kise-erj bujorj, tuu tifi berj, **3** le kiinj berjge gwaani bani ni be be seese wi wumu li be-erj ke. Berj kibee ne kii baa bujorj le berjge baa nuuj fiee fiserj. **4** Ne kii baa le mfi wu te të nuuj be berj, te të koo te tee berj mfi meerj le te gii te ni te njingj berjge. E nee le si fi ka fiee le, ne kii. **5** E fi fi të fe se njer le fi yaa fiee, nse ntorj Timoti le nkee si kimbeenchē kine nuuj, kife ntē nchendi le semuke wi wu ti monchi beniinj we monchoo berj kituj wu fe nime chichu chi te nij li be-erj chi to chi yee. **6** Se nuuj le, deeni yaa e Timoti be kituj le be-erj wu kaari wu to lijirj le bee li, wu tee ntorj wu dzeerj wu kii shērj yi ne gee li Krai li be si ne doonchi baa kirjōngise li beniinj li. Wu teeo te si ne kiimi baa bee bujorj ne tuu ne kōngisi le ne njer bee nee si te kemi te kōngise le te njer berj le. **7** Kii fini, berjwaanerj beserj, li ntōnye be berjge be te kemi, shērj dendi yee bee kii berj nge kii shērj yi ne gee li Krai li. **8** Te yinde baa deeni kife ne lemi baa ne teemi be Taa. **9** Bedeeni, te nyee baa kiyōoni li Nyoo nge kii berj. Te nyee baa kiyōoni li Nyoo kii bujorj bu te wuki limfwe li yi-i kii berj. **10** Te leki baa li Nyoo mkpaarj butuu be fenshaarj laa lii yiserj nuuj yi tuu yi bike be yine te se nye berj fiee fi meerj fi fuki li kimbeenchē kine-e le. **11** Te leki baa li Nyoo yi nuuj Nyoo mao Baa wuserj kibee be Taa wu teeberj wu Jiso le gwiye dze te be le be-erj. **12** Te leki baa li Nyoo le Taa fe le kirjōngise kine ko ki geerj limfwe ne ni ne kōngisi yi yine be beniinj bechu nee si te kōngisi berj le. **13** Te leki baa li Nyoo le, le yi fe shērj yine ni yi teemi, le ke ne ni ne nuuj findzorj nsinj, ne wuuti li Nyoo Baa

4 Li merise-ε, beɽwaaneɽ besen te leki baa beɽ-
te surɽi bo si beniin be taashe li Taa Jiso-o,
le si ne tɛ laanche li bee li si ne kemi le ne ni
ne tsiin si Nyɔ kɔngisi le, ε neε le si ne tsiin
baa deeni le, ne feti yeen neε le ne giingi bu
limfwe-e. **2** Ne kii baa ntifi yi te tɛ nye li be-er li
bunga bu Taa Jiso-o. **3** Fiee fi Nyɔ kɔngisi nuun
le ne ni ne nuun waan. Kiin ne ni ne leti bukweε
ke. **4** Wi mumkpaɽ mumkpaɽ li be-er kemi le
ni kii nkeme yi yee le dze yi wuuti-i tuu kemi
ngunu. **5** Kiin yi yi wi ni yi yuusi, yi mwaki,
si yi wi wu kiton wu ti kii ye maɔ Nyɔ ke. **6**
Kiin wi ni fe bubiε ke, ke le fiibe be ɽwaani
li nsa wuni-i ke. Te tɛ tee li be-er tɛ chiinse
meen lindɛeri le Taa gii lon nge li beniin be feti
biee bini bichu. **7** Ne ni ne kii le Nyɔ tɛ meen ki
teen ke bee le tɛ ni te tsiin ntse wu nuun wu
nyen ke. Tɛ teen bee le tɛ ni te tsiin nuun ntse
wu wuuti. **8** Fi se nuun le, maɔ nuun noo wu
faan ɽ'wovu ntifi yini le, ke meenɔ ki faan ke
ɽ'wovu nuun li wi wo-on ke. Yee faan ɽ'wovu
nuun li Nyɔ-o yi nyeε Fiana wu ya ɽaɽ li be-
er. **9** Fiee fi kii kinkongise ki ne kemi le ne kemi
li beɽwaana bene-ε be kimbeenchε-ε te kemi
ye le te tuu te tseε kii fi li be-er ke. Fini nuun
fiee fi Nyɔ tɛ saa yi tifi beɽ kibεε, si nuun ne
ni ne kɔngisi yi yine. **10** Be cheen, ne kɔngisi
baa kitun beɽwaana bene bechu be kimbe ki
Masadonya. Se nuun le beɽwaaneɽ besen, te se
tuu baa neε tɛ nyeε beɽ ntifi le ne ni ne feti le
ne giingi limfwe limfwe. **11** Ngeen yine yi nyonja
ni yi nuun le ne ni ne tsiin ntse wu mbeengii,
ne te lii kimfime fe bieε bi beniin le ke. Ne nindi
be tsan yine te tɛ saa tɛ tee beɽ. **12** Be deeni,
beniin be lekun gii be ni be nyeε ngunu li be-
er, ne te tuu le ne ni ne bichi fiee li wi-i ke. **13**
Beɽwaaneɽ besen, te weki ye le ne ni ne nuun li
kijibe-ε si beniin be kwiye kitun ke. Te weki baa
le ne keε le kii ne nuun nshiin nshiin si beniin
be bichi ye limfwe li fiee fi shaan fi nuun lu-u
ke. **14** Te beɽ baa le Jiso tɛ kwi tuu kaari bo li
kwe-e, ε neε le si Nyɔ gii naa yi kaari yi be be
Jiso maɔ beniin be tɛ kwiye ε be taashe be wu.
15 Te gii te ni te tiiti fini te biki nuun je yi Taa,
le bee te she lejin te gii te ni te meen we mfi wu
Taa gii be, nuun te tɛ too mbaan li beniin be tɛ
saa be kwiye-ε ke. **16** Ne keε le Taa kibεε gii naa
dza liboo ni shiiti beε dzenggi lewe nge be je yi

teemi, kikoo ki benchindaa be Nyo ni ki dzengi te, soŋ yi Nyo ni yi yeti. Beniinj be tɛ kwiye ɛ be taashe be Krai se saa be bo. 17 Bedɛɛni, Nyo se chofi bee tɛ tɛ she tɛ mɛɛŋ lu mɔɔ be, taashe li kiku-urɛ le tɛ gɛɛŋ tɛ biki be Taa li kiboo li. Tɛɛberɛ be Taa se tɛ ni tɛ nuurɛ lu mfikwi. 18 Nɛɛ le, nɛ denisi yɛɛŋ shɛŋ yi wi bee wi be jɛ yini.

5 Bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ, kii mfi be jobe chi mbe wu Taa le, be kɛmi yɛ le be tuu be tɛɛ kii fini li be-ɛŋ kɛ. 2 Bɛŋ kibɛɛ nɛ kii baa bujɔŋ le jobe chi mbe wu Taa le gii chi nuurɛ si chi wi-ih butuu. 3 Fɛ beniinj gii be ni be tiiti le, “Mbɛɛŋgii wɛ lu, fiee fi chɛnɛ lu kɛ,” ŋɛ se taa dza we li bee si ntunu ti bɛɛ le kweɛŋ wu nuurɛ be fwe-e le, dze tɛ nuurɛ lu yi letinɛ kɛ. 4 Se nuurɛ le, bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ nɛ nuurɛ yɛ finɛ li kijibɛ-ɛ si jobe chilu nuurɛ chi taa chi dza chi taa chi be le be-ɛŋ si wih kɛ. 5 Ntiitɔɔ ni kife bɛŋ bechu baa beniinj be kiŋ'wofu-u, mɔɔ beniinj be fɛnshaanɛ. Tɛ nuurɛ yɛ beniinj be butuu, kɛ be li kijibɛ-ɛ kɛ. 6 Bedɛɛni, kiinj tɛ ni tɛ liiti si beniinj bamu liiti kɛ. Tɛ ni tɛ nuurɛ we be bufii busɛŋ fɛ buchu. 7 Beniinj be liiti, ti liiti nuurɛ butuu, se beniinj be piendi, ti piendi nuurɛ butuu. 8 Se nuurɛ le, si tɛ nuurɛ fisɛŋ beniinj be fɛnshaanɛ le, tɛ ni tɛ nuurɛ be bufii busɛŋ fɛ buchu. Tɛ dzɔɔ kimbeenchɛ be kiŋkɔŋgise bi ni bi nuurɛ si bikɔɔ bi dzi-ɪŋ bi tɛ lii tɛ baŋɛ bɛŋkondi bɛɛŋ lu, tɛ dzɔɔ tɛ kimbichɛ ki tɛ bichi limfwe li kinsofu-u ni ki nuurɛ si kifo ki dziinj ki tɛ bɛɛŋ. 9 Tɛ kɛɛ le Nyo tɛ mɛɛŋ ki tsaa kɛ bee le kɛ yi doonchɛ nuurɛ shɛŋ yɛɛ yi fuuti li bee li kɛ. Yi tɛ tsaa le kɛ tɛ kɛmɛ nuurɛ kinsofu keti li Taa wusɛŋ wu Jiso Krai. 10 Jiso Krai nuurɛ wi wu tɛ kwi kii bee, le kɛ mɔɔ tɛ nuurɛ lu, mɔɔ tɛ kwiye, tɛ ni tɛ nuurɛ be wu. 11 Bedɛɛni, nɛ kɔŋgisi shɛŋ yi wi bee wi, nɛ gwendi tɛ wi bee wi nɛɛ si nɛ feti le. 12 Bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ, tɛ lɛki baa bɛŋ le nɛ ni nɛ guundi beniinj be nindi le be-ɛŋ lenti be bichi le be-ɛŋ li nsa wu Taa li, be tiifi tɛ bɛŋ. 13 Nɛ doonchi ŋguɔɔ li bee bujɔŋ li kiŋkɔŋgise kii nime chi bee. Nɛ ni nɛ kɛmi tɛ ntɛ wu mbɛɛŋgii li yi yinɛ-ɛ. 14 Tɛ tuu baa tɛ lɛki bɛŋ bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ le nɛ ni nɛ tiifi beniinj be nuurɛ yɛɛ, nɛ ni nɛ kɔŋgisi tɛ shɛŋ yi beniinj be kɛmi jaanɛ, nɛ ni nɛ fii tɛ beniinj be wɛɛ. Nɛ ni nɛ kɛndi shɛŋ be beniinj bechu. 15 Ŋɛŋ yɛɛŋ le kiinj wi ni tusi bubieɛ be bubieɛ kɛ. Nɛ ŋgwenini mfikwi le nɛ ni nɛ feti nuurɛ bieɛ bi dzeɛŋ li yi yinɛ-ɛ mɔɔ li beniinj bechu-u. 16 Nɛ nɛki yɛɛŋ mfikwi, 17 nɛ

lɛki li Nyo-ɔ mfikwikwi, 18 nɛ nyɛɛ yɛɛŋ kiyoɔni li Nyo-ɔ li fiee fichu fi keti-i. Fini nuurɛ fiee fi Nyo wɛki li be-ɛŋ be nuurɛ li Krai Jiso-o. 19 Kiinj nɛ ni shitini nime chi Fiana yi Waanɛ le kɛ. 20 Kiinj nɛ ni nɛ dzeti bentɔŋ be Nyo-ɔ be beniinj laŋjini li be-ɛŋ li kite-ɛ kɛ. 21 Nɛ tɛɛti bieɛ bichu, nɛ dzeti bi dzeɛŋ nɛ lemi li bi-i, 22 nɛ busi yɛɛŋ tsan li bieɛ bibifi-i bichu. 23 Nlɛkɔɔ le Nyo kibɛɛ yi nuurɛ Nyo yi mbɛɛŋgii fɛ nɛ ni nɛ gbɛŋgi nɛ wuuti li bieɛ bichu-u. Yi fɛ fiana yinɛ be shɛŋ yinɛ mɔɔ yi yinɛ yi ni yi nuurɛ findzɔŋ nsinj li mfi wu Taa wu tɛɛberɛ wu Jiso Krai gii bɛ. 24 Yi yi Nyo yi tɛ teen bɛŋ yi ti gbɛŋgi yi lemi nɛɛ li jɛ ye-e, yi se gii yi fɛ le. 25 Bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ, nɛ lɛki li Nyo-ɔ li bee li. 26 Nɛ yɛsi bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ bechu nɛ tachɛ be ntachɛ wu beniinj be Nyo-ɔ. 27 Ntiitɔɔ nchinsini li be-ɛŋ li buŋga bu Taa le le nɛ teen kiŋwaati kini li bɛŋwaanɛŋ bɛɛɛŋ bechu be woo. 28 Kiŋkɔŋgise ki Taa Jiso Krai ni ki nuurɛ be bɛŋ. Fi nuurɛ le.

2 Tesalonika

1 E mi Pao, mio tee Silas mao Timoti. Ntsekoo kijnwaati kini li kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-ε be li kitor ki Tesalonya ki taashe ki nuuŋ be Nyɔ baa wuseŋ mao Taa Jiso Krai. 2 Nyɔ baa wuseŋ be Taa Jiso Krai doonche beŋ shéŋ yibe yi dzeŋ, tuu nye beŋ mbeŋgii. 3 Beŋwaaney besey, te kemi le te ni te nyeε kiyooni li Nyɔ-ɔ mfikwi kii beŋ. Fi dzoon le, kife kimbeenche kine kuu keε ki giŋgi bu limfwe-e, kinkongise ki wi bee wi kemi li yi yibe-e giŋgi keε te bu limfwe-e. 4 Bedeeni, bee kibee te ti shiiŋ te tsakisi yi kii beŋ li bintaashe bi beniiŋ be kimbeenche-ε bi Nyɔ-ɔ bimu. Te ti tsakisi yi kii si ne lemi mkpaan be kii si beniiŋ biindi bikaa le bene jiy ne kemi neε li kimbeenche kine-ε le, mao kii beŋge be ne ŋiŋgi ne kendi neε shéŋ. 5 Fini nuuŋ fiee fi doonchi le Nyɔ gii yi naa yi saa beniiŋ le dze yi tsaan li, ke ne se ni ne nuuŋ le ne kache baa beniiŋ be bumfɔŋ bu Nyɔ-ɔ bu ne ŋiŋgi beŋge bani kii bu. 6 Si Nyɔ nuuŋ wi wu tsaan le, yi gii yi naa yi tuu ŋwewu wu beniiŋ ŋweki be beŋ be ŋwewu te, 7 nye mfufine li be-ey be ŋiŋgi nge mao li bee li te. Fini gii fi ka mfi wu Taa Jiso gii naa mbunde liboo ni bee li nimi chi wi-i chi leebi. Gii ni bee le be benchindaa bee be teemi. 8 Gii naa tuu nsoongkibaa li beniiŋ be fengi Nyɔ mao be meey ki beŋ ke li nton wu dzeŋ wu kii Taa wuseŋ wu Jiso-ɔ ke. 9 Be gii be meeshi be be, be se keme nge wu kimake, be gate be be Taa kii be ni be wu limfwe mao li bunɔŋa bwee bu ngee. (aiōnios g166) 10 Fini gii fi ka boo bu gii be ke se beniiŋ be nuuŋ bee ni be guundi wu, beniiŋ bechu be gee shéŋ li wuu se keme kintewa be wu. Ne gii ne nuuŋ te be be kife ne të beŋ nton we wu te të tee li be-ey. 11 Fieε fiee fi te leki baa Nyɔ kii beŋ mfikwi le Nyɔ yiseŋ fe beŋ ne ni ne nuuŋ ε ne kache ŋwaani beniiŋ be yi teen le ne ni ne nuuŋ. Te se leki Nyɔ te le yi fi beŋ li bunga bwee li, ne fe fiee fi dzeŋ fichu fi ne weki mao nime chichu chi ne nindi kii shéŋ yi ne gee li Krai li. 12 Te leki baa te Nyɔ le, le ke bukoon bu Taa wuseŋ wu Jiso, ni bu kemi kin'yokise le be-ey lenti, ne se keme te kin'yokise li yi yee li. Fini nuuŋ kii shéŋ yi dzeŋ yi Nyɔ yiseŋ be Taa Jiso Krai kemi li be-ey.

2 Beŋwaaney besey, fi kii mbe wu Taa wuseŋ wu teebeŋ wu Jiso Krai be si teebeŋ gii naa

te banche le te geeŋ te ni te nuuŋ be wu, nse nlekoo le, 2 kiiŋ ne ni dza bufii taa bu shaanshe te li beŋ tseke, le ne dza ne ni ne yeyini le ne woo baa n'yɔru wumu wu dzeti li tsan yi Fiana yi Waan li, ke le te yɔ baa, ke le te tsee baa kijnwaati le jobe chi mbe-ε chi Taa le be cheε kituŋ ke. 3 Kiiŋ ne ni naa ne gee le wi yeeŋ be beŋ mao nuuŋ le dze yi la-a le ke. Ne ni ne kii le jobe chi mbe wu Taa le chilu nuuŋ te naa kache fuki fe mfi wu beniiŋ gii naa be dza be ni be techini bieε be Nyɔ saa wu be siŋ ke, ke fuki fe wi we wu bondini nchi wu Nyɔ yene te nsiy ke. E wu, wu be gii naa be meeshi be wu bumerise. 4 E wu wu gii yeeke yi yee tuu ni teenini fieε fichu fi be teenyi le nyɔ ke fieε fi be bundi fi. Se geeŋ le shee li yih yi muntofi yi Nyɔ-ɔ se ni teenyi yi yee le ε wu Nyɔ. 5 Mao ne kiimi ye le mfi wu ntε nuuŋ be beŋ, ntε ntee fieε fini li be-ey neε ni? 6 Ne kii baa deeni kituŋ fieε fi bangi wu nuuŋ le ke buse nuuŋ li mfi wu be gee li wuu. 7 Nindoo deeni be bunga bwee le munyiikoo li, le ni feti beniiŋ baanini benchi be Nyɔ-ɔ fi se nuuŋ le wi wu bangi wu gii ni bangi wu neε le nsiŋ geeŋ bo mfi wu be gii be tsaaki wu le dze. 8 Be gii ke be tsaaki wu, wi wu bondini nchi wu Nyɔ we se buse, Taa Jiso se fee wu bu fewu be mfieε yi le wuu wa, meeshi be nleebe wu gii ni bee be wu. 9 Wi wu bondini nchi wulu gii ni bee li bunga bu Sata-ay, kemi bunga buchuu, feti bieε bi doonchi bunga bwee be bieε bi kinte wa-a bi nuuŋ bi kinlamise-ε bichu. 10 Gii ni bee te be ŋwaani bieε bibifi bichu le ni lamisi beniiŋ be laye lu. Be layi baa kife be të faan ŋkongise cheey le be se bone. 11 Si be kongisi ye cheey le le, Nyɔ fe ye le be gbeneε be ni be nuuŋ jikeε le be se ni be beenchi nuuŋ li fieε fi binsεε le. 12 Nyɔ të feti le le be bechu se we nsa, be be meey ki beŋ ke li cheey li ke, be wuki bujɔŋ li mferu bieε bi nuuŋ ye tsaan ke. 13 Se nuuŋ le, beŋwaaney besey be Taa koongi nge, te kemi neε le te ni te nyeε kiyooni li Nyɔ-ɔ mfikwi kii beŋ, kife Nyɔ të tsaa beŋ kituŋ fe mbeεche le yi naa yi soo beŋ keti li nime chi Fiana yi Waan feti le ne ni ne wuuti, be li kimbeenche ki ne beŋ li cheey li. 14 Të teen beŋ le keti li nton wu dzeŋ wu te të tiifi, le ke ne keme fe bunɔŋa bu Taa wuseŋ wu Jiso Krai. 15 Neε le, beŋwaaney besey, ne lemi yeeŋ mkpaan, ne keme ntiife wu te të nye li be-ey, mao nuuŋ wu te të tiifi beŋ lu be kimfime, mao nuuŋ wu te të tsee li be-ey. 16 Taa wuseŋ wu Jiso Krai kibee mao Nyɔ Baa wuseŋ wu të

kəŋgi bee tuu kaŋgisi shén yiser mfikwi ma nsij, tuu nye bee fiee fi dzeer fi tɛ bichi limfwe kii shén yee yi dzeer (*aiōnios g166*) 17 kaŋgi shén yinɛ, fɛ yi tɛmi li nimɛ chi dzeer chichu chi nɛ feti bɛ li fiee fichu fi nɛ tiiti.

fiee nɛ si nti mbɛɛ tɛki. 18 Kijəŋgise ki Taa wuseŋ wu Jiso Krai ni ki nuuŋ bɛ beŋ bechu.

3 Li merise, beŋwaanɛŋ bɛsɛŋ nɛ lɛki yɛɛŋ Nyɔ li bee li. Nɛ lɛki yɛɛŋ Nyɔ lɛ jɛ yi Taa ni yi dɛŋgi yi giŋgi limfwe tɛkɛtɛkɛ, bɛniŋ ni bɛ guundi jɛ yilu nɛɛ si nɛ tɛ feti. **2** Nɛ lɛki yɛɛŋ Nyɔ tɛ lɛ kɛ tɛ naa tɛ bɔnɛ li tsan yi bɛniŋ bɛ kɛmi shén yi bifi bɛ feti biee bibifi, kifɛ ɛ bɛniŋ bechu bɛ kɛmi kimbeenɛ kɛ. **3** Se nuuŋ lɛ Taa ti lemi nɛ li jɛ yɛ-e. Gii nye beŋ bunga, tuu ni kiichi beŋ kii nɛ ni lɛ li tsan yi wi wu bifi-i. **4** Taa fɛɔ tɛ gɛɛ bufii busɛŋ li be-ɛŋ lɛ nɛ feti baa fiee fi tɛ tiiti, nɛ gii nɛ ba nɛ ni nɛ feti. **5** Nɛɛ lɛ tɛ lɛki baa lɛ Taa leeki shén yi nɛ yi ni yi nuuŋ li kijəŋgise ki nuuŋ ki Nyɔ-ɔ, tuu fɛ beŋ nɛ ni nɛ kɛndi tɛ shén si kraɪ tɛ gii kɛndi lɛ. **6** Beŋwaanɛŋ bɛsɛŋ, tɛ tiiti baa bu tewu li be-ɛŋ li bukoŋ bu Taa wu tɛɛbeŋ wu Jiso Krai lɛ, nɛ wɛti yi li beŋwaanɛŋ bɛsɛŋ bɛ nuuŋ yee mferu fiee nsij bɛ tsiŋ yɛ ntɛ ŋwaani wu tɛ tɛ doonɛ beŋ kɛ. **7** Ntiiti ni kifɛ beŋ kibɛɛ nɛ kii baa lɛ nɛ kɛmi lɛ nɛ ni nɛ biki fiee fi tɛ tɛ feti. Tɛ tɛ nuuŋ yɛ yee mfi wu tɛ tɛ nuuŋ tɛɛbeŋ kɛ. **8** Tɛ tɛ jii yɛ fiee fi wi nsɔŋu nsij kɛ. Tɛ tɛ nindi tɛ lingisi butuu mɔɔ fɛnsaŋ lɛ kiŋ tɛ ni gɛɛ bɛntɛ li wunɛ wumu-u kɛ. **9** Tɛ gii tɛ feti yɛ lɛ lɛ tɛ nuuŋ yɛ kintsii kisɛŋ lɛ tɛ ni tɛ biiti biee li beŋ kɛ. Fi tɛ nuuŋ lɛ tɛ tɛ doonchi li kingɛ kisɛ-ɛŋ lɛ nɛ ni nɛ biki fiee fi tɛ feti. **10** Nɛ kii lɛ mfi wu tɛ tɛ nuuŋ tɛɛbeŋ, tɛ tɛ nye nchi li be-ɛŋ lɛ, “ɛ wi nuuŋ lɛ nuuŋ tɛ niŋ kɛ, bɛ nye kɛ wu fiee fije kɛ.” **11** Ntiiti ni kifɛ tɛ wuki baa lɛ beŋ bamu shiiti baa yee, nimu nsij, bɛ dɛŋgi kwaa bɛ lisi bimfimu fɛ biee bi bɛniŋ bamu-u. **12** Beeyɛ bɛniŋ, tɛ tiiti baa tɛ tuu tɛ chiisini li bukoŋ bu Taa Jiso kraɪ lɛ bɛ shee fɛkwiiŋ bɛ ni bɛ nindi bɛ sɛ kɛmi fiee fi bɛ gii bɛ ni bɛ jii. **13** Li beŋ beŋwaanɛŋ bɛsɛ-ɛŋ, kiŋ nɛ ni naa nɛ fiɔŋ li mferu bujɔŋ kɛ. **14** ɛ wi faŋ ŋ'wɔwu fiee fi tɛ tiiti lɛ kijwaati kini-i, nɛ kii kii mwɛ. Nɛ tuu kɛ lɛ nɛ kɛmɛ fiee fi fɛrɛ bɛ wɛɛ wi kɛ, kɛ sɛ kɛmɛ buya. **15** Se nuuŋ lɛ, nɛ dɔ kɛ wu si wi wu mbani kɛ. Nɛ tiifi wu si ŋwaana wunɛ. **16** Taa wu mbɛɛŋgii ni nyɛɛ beŋ mbɛɛŋgii mfi kwi lɛ dzɛ chi-i. Taa ni nuuŋ bɛ beŋ bechu. **17** Mi wu Pɔɔ, ntɛkɔɔ n'yɛsɛ wuni bɛ kwan wɛŋ. Fini nuuŋ ŋkiki wɛŋ wu mfeti lɛ biŋwaati biɛŋ bichu-u. Fi

1 Timoti

1 E mi Pɔɔ, nnuuŋ ɣwane ntonɔ wu Krai Jiso si Nyo yi Kinsofu kiseŋ be Krai Jiso wu tɛɛbeŋ geɛ bufii li wuu tɛ tee le ni nuuŋ. **2** Ntsekɔɔ kiŋwaati kini li we-ɛ Timoti wu nuuŋ ɣwanɛŋ wu cheɛŋ li kimbeenchɛ-ɛ. Nyo Baa be Krai Jiso wu Taa wuseŋ doonche we shɛŋ yi dzeɛŋ, tuu kɔɔ nshiin be we, nye we mɔɔ mbɛɛŋgii. **3** Si nte nsooŋ bɔ li we-ɛ mfi wu ntɛ ɣgiinɔ Masadonya le ɔ she ɔ ni ɔ nuuŋ Efeso le, ntuuɔ nsuŋgi bɔ tɛ le ɔ ni ɔ nuuŋ le ɔ loosi beniin baa be fenjisi mfenjise wumu wu gwe. **4** ɔ loosi tɛ le kiin be ni be dzeti mfi wube be bifisi li mulo-ɔŋ mɔɔ li mɛŋkooŋ mɛ betɛ bini bi beniin lɛ mɛ be ti shiin be fɛɛ maa be giinɔ be mɛ limfwe kɛ. Bini nuuŋ bieɛ bi bɛɛ nuuŋ be bitechine, nuuŋ ye be nime chi Nyo-ɔ chi biki kimbeenchɛ kɛ. **5** Fieɛ fi shaan li tefe chini linti fieɛ le chi fɛ beniin kɛmɛ kiŋkɔŋgise ki dzeti fɛ shɛŋ yi wuuti, be ki dzeti li shɛŋ yi wi feti fieɛ nuuŋ ye fi shɛŋ yee seki wu kɛ mɔɔ fi dzeti li shɛŋ yi cheɛŋ yi wi geɛ li Nyo-ɔ. **6** Beniin bamu chine baa yini dze kituŋ, be tuu be mbweŋgi be giinɔ nuuŋ li tefe chi li yee li. **7** Be weki baa le be ni be nuuŋ beniin be fenjisi beniin benchi be Nyo-ɔ, se nuuŋ le be tɛ kɛɛ fieɛ fi be tiiti kii fi kɛ kinyi ki fieɛ fi be tɛchini li fi-i, mɛɣine nsin kɛ. **8** Tɛ kii baa le nchi wu Nyo nuuŋ fieɛ fi dzeɛŋ fɛ wi dzeti nchi wulu le dze yi shaan li si kɛmi le dzɔɔ. **9** Tɛ kii baa tɛ le be ti mɛɛŋ ki geɛ kɛ nchi li beniin be nuuŋ tsaan li kɛ. Be tɛ giki nuuŋ li beniin be cheti benchi mɔɔ be tɛɛmi bikoo, mɔɔ be fɛŋgi Nyo, mɔɔ be feti bibifi, mɔɔ be wuuti ye kɛ, mɔɔ be nyamisi fieɛ fi kii Nyo, kɛ be woyi be tee be bee kɛ be ni be bee, kɛ be woyi beniin bamu. **10** Wu nuuŋ tɛ li bukeɛŋ be bunin be jii bukwɛɛ li, mɔɔ li bunin be gimi be bamu. Wu nuuŋ tɛ li beniin be yii beniin be giinɔ be be, mɔɔ be sɛɛyi binseɛ, mɔɔ be chinini le be tiiti baa cheɛŋ be tuu be fenjisi nuuŋ binseɛ. Tuu nuuŋ tɛ le be ni be feti nɛɛ mɔɔ nuuŋ la le fi biki ye mfenjise wu tsaan kɛ. **11** Mfenjise wuni biki ntonɔ wu dzeɛŋ wu nyɔŋa wu nuuŋ wu Nyo yi be pieti, ntonɔ wulu se nuuŋ wu be tɛ nye li tsan yɛɛŋ. **12** Nyɛɛɔ kiyɔɔni li Krai Jiso wu Taa wuseŋ wu nye mi bunɔa le ni nindi nime cheɛ. Tɛ biche mi ɣɛŋ le mi ɣkɔchɔɔ, se tsaa mi le ni nindi. **13** Mɔɔ nuuŋ si ntɛ nnuuŋ ɣkosi ntiiti jɛ yi bifi kii wu, mbiindi bikaa le beniin bee jin, ɣgaashi be,

se nuuŋ le, tɛ kɔɔ nshiin be mi, kife ntɛ mfeti bieɛ bini li kijibe-ɛ ntɛ ɣkemi ye kimbeenchɛ kɛ. **14** Taa wuseŋ tɛ doonche kiŋkɔŋgise kee li mi-i ki yan ɣge, se fɛ mi ɣkɛmɛ kimbeenchɛ be kiŋkɔŋgise nɛɛ si wi wu taashe be Krai Jiso ti kɛmi. **15** Tefe chi nuuŋ le Krai Jiso tɛ be li nshe le soo beniin be bifi nuuŋ cheɛŋ. E tefe chi kɔche, chi nuuŋ wi beŋ li chi chichu-u mɛɣine nsin. Mi kibɛɛ nnuuŋ ɣkune bibifi. **16** Se nuuŋ le, Taa tɛ kɔɔ nshiin be mi, le Jiso Krai se doonche keti li mi-i nshiin yee yi keeti yi giinɔ limfwe ma nsin li beniin li. Mi wu nuuŋ ɣkune bibifi, nse nuuŋ nɛɛ si mbose li beniin be gii naa be beŋ li wuu be se kɛmɛ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **17** Nyo nuuŋ Mfɔŋ wu lindeɛri wu ti mɛɛ ye kɛ, ti kwii ye kɛ, be ti ɣinɔ ye yi kɛ. E nɛɛ yi kwaa yi nuuŋ Nyo. Tɛ ni tɛ nyɛɛ ɣguŋu li yi-i tɛ tendi bendee be yi-i, mfi kwi ma nsin. Fi nuuŋ lɛ. (aiōn g165) **18** Timoti ɣwanɛŋ, nyɛɛɔ tefe chi fieɛ fi ntiiti fini li tsan ya, chi biki cheɛ nuuŋ fieɛ fi beniin tɛ tee kii we si beniin be lanjini benton be Nyo-ɔ, le fi naa fi fi we ɔ se ton dzin yi dzeɛŋ. **19** ɔ lemi nɛɛ li kimbeenchɛ ko-ɔ, ɔ yiki fieɛ fi shaan fi shɛŋ ya tiiti li we-ɛ. Beniin bamu chine baa n'yike fieɛ fi shɛŋ yibe tiiti be, be we li bɛmbɛenchɛ be bee, si yih yi dzɔɔ, fɛ yi kesi. **20** Li kintutu ki bee ɛ Imenayus be Alekesanda. Mi nyɛɔ be li tsan yi Sata-ɣ kituŋ, fi fieɛ le ɛ be kɛmɛ bufii, be chike be bukoon bu Nyo-ɔ bu be bifisi bwɛɛ.

2 Fieɛ fi ɣkosi fi nleki se fieɛ le, beniin be Nyo-ɔ ni be lɛki li Nyo-ɔ li beniin bechu-u. Be ni be lɛki li Nyo-ɔ be dii li Nyo-ɔ, be tuu be lɛki Nyo li beniin bamu bechu-u, be nyɛɛ tɛ kiyɔɔni li yi-i. **2** Be ni be lɛki li Nyo-ɔ li bɛmfɔ-ɔŋ, be li beniin bechu be nuuŋ li bintindu bi nɔŋa bi nɔŋa. Be ni be lɛki li Nyo-ɔ le ke se tɛ ni tɛ tsiin ntse wu tsɔɔŋ be wu mbɛɛŋgii mɔɔ wu beniin be Nyo-ɔ mɔɔ wu kɛmi ɣguŋu le dzɛ chi-i. **3** Nleke li Nyo-ɔ le nuuŋ fieɛ fi dzeɛŋ, fi kɔchini li Nyo yi nuuŋ Kinsofu kise-ɛŋ, **4** yi kɔŋgisi le wi kwikwi naa bo mɔɔ le wi kwikwi kɛɛ cheɛŋ. **5** Nyo nuuŋ mumkpan kwaa, wi wu nuuŋ kintikinti li Nyo-ɔ be beniin nuuŋ nɛɛ tɛ mumkpan. Wi wuni se nuuŋ Krai Jiso. **6** E wu, wu tɛ nye yi yee le ya beniin bechu li ɣge-ɛ. Fini nuuŋ fieɛ fi Nyo tɛ doonche mfi wu mfi wu shaan tɛ kɔche. **7** Fieɛ fieɛ fi Nyo tɛ tsaa mi le ni nnuuŋ wi wu fenjisi, mɔɔ ɣwane ntonɔ wu Jiso be le ni nnuuŋ Wi wu Ntiife wu beniin be tɛ nuuŋ ye Bejuu kɛ. Tɛ nuuŋ le ntiifi be, be se geɛ shɛŋ li Krai li, le

ni ntiifi tɛ be bɛ chɛɛŋ. Fiee fi ntiiti fini n'yɛŋgi yɛ kɛ. Ntiiti nuuŋ chɛɛŋ. **8** Nse ŋ'wɛkɔɔ le buniŋ ni be lɛki li Nyɔ-ɔ li bintsii bichu-u, be tsakisi nuuŋ tsan yi wuuti liwe, shɛŋ yi tɔnyɛ kɛ be kɛ, kɛ le be ni be tsuki ntsooŋ kɛ. **9** ŋ'wɛkɔɔ tɛ le bukeɛŋ ni be lisi ndu le dze yi shaan li, yi doonchi nguŋu, mɔɔ yi beniiŋ ŋiŋgi le yi yɛ yi shaan. Kiŋgi be ni be luu yi mɔɔ nuuŋ le be ni be lisi biee bi bɛ nachɛ bɛ kikwa ki yechi mɔɔ nuuŋ bikɔmu, kɛ ndu yi tɛemi kwa ŋge kɛ. **10** Be ni be chumini yi yibe nuuŋ be kinge ki dzeɛŋ si bukeɛŋ bɛ bɛ ŋiŋgi le be guundi baa Nyɔ. **11** Kwɛɛŋ kɛmi le nyɛ yi yee chi le ni yiki bentiife bu yike, ni nuuŋ kimfime kimake. **12** Mmɛɛŋɔ ki nnye kɛ dze le kwɛɛŋ ni tiifi buniŋ kɛ, kɛ le ni kɛmi buŋga le buniŋ li lɛwe kɛ. Kɛmi le ni nuuŋ kimfime kimake. **13** Fi nuuŋ le kife ɛ Adan wu Nyɔ tɛ saa tɔŋ, se tɔŋ Iff. **14** ɛ Adan wu Satan tɛ yɛɛŋ bɛ wu kɛ. ɛ kwɛɛŋ wu bɛ tɛ yɛɛŋ bɛ wu se bonde nchi wu Nyɔ. **15** Mɔɔ nuuŋ si fi fieɛ le, Nyɔ gii yi soo kwɛɛŋ keti li bierɔ-ɔ. Fini gii fi nuuŋ fɛ wu ba lemi li shɛŋ yi wu gɛɛ li Nyɔ-ɔ, kɛmi kiŋkɔŋgise, tsiŋ ntse wu waan kɛmi nguŋu.

3 Tefe chimu chɛɛ lu chi nuuŋ nɛɛ chɛɛŋ. Tefe chini nuuŋ le: ɛ wi gbɛŋgi weki kintinde le ni nuuŋ tɛ kikoo wu kintaashe, kɛ wɛkɔɔ tɛ nuuŋ nime chi kɛmi nguŋu. **2** Tɛ Kikoo wu kintaashe ki beniiŋ bɛ kimbeenche-ɛ kɛmi le ni nuuŋ wi wu kɛmi yɛ fiee fi bɛ gundi wu li fi-i kɛ. Kɛmi le ni nuuŋ nyume kwɛɛŋ mumkpan, tɛ fɛ biee bi kinga-an kɛ, beechi biee bujɔŋ, kɛmi nguŋu, fii beniiŋ bɛ ndende li wuu yih, kii ntiife beniiŋ. **3** Kɛmi yɛ le ni nuuŋ wi wu ti wundi mbiŋgi me keeti wu kɛ. Kɛmi le ni nuuŋ mbɛɛŋgii bɛ beniiŋ tɛ tase bɛ wi kɛ, tɛ tsoo ntsooŋ kɛ, tɛ kɛmɛ kiŋkɔŋgise li kwaa kɛ. **4** Kɛmi le ni nuuŋ wi wu kii mbiche le yih yɛ bujɔŋ, feti bɔɔŋ bee wuki wu li fiee fichu-u, bɛ guundi wu. **5** ɛ wi kii yɛ mbiche le yih yɛ bujɔŋ kɛ, geɛ se ni bichi le kintaashe ki beniiŋ bɛ Nyɔ-ɔ? **6** Kɛmi yɛ le ni nuuŋ wi wu mɛɛŋ fɛ wu fiiki wu to wi wu kimbeenche kɛ. ɛ nuuŋ wɛɛ wi, kɛ gii dza mfi wumu tuu ni tsakisi yi, dza le li ŋge-ɛ si wu kiŋkundi. **7** Kɛmi tɛ le ni nuuŋ wi wu beniiŋ bɛ lekuuŋ ŋiŋgi tɛ le wɛ wi wu shaan. ɛ foo le nsɪŋ, taa dza nyɛ buya li yi yee li dzɔɔ li kintasi ki kiŋkundi-i. **8** Beniiŋ bɛ fii li mferu nime chi li kintaashe ki beniiŋ bɛ kimbeenche-ɛ kɛmi tɛ le be ni be nuuŋ bɛ kinge ki shaan.

Be kɛmi yɛ le be ni be tiiti jɛ fiɛtu kɛ, tɛ nuuŋ beniiŋ bɛ nyɛ yih yibe li mbiŋgi mɛ ŋgeɛ kɛ, tɛ nuuŋ beniiŋ bɛ kungɪ nɛɛ nuuŋ mbeŋ kwaa kɛ. **9** Be kɛmi le be ni be kɛmi ntsooŋ yi fiee fi Nyɔ doonche li bee kii kimbeenche, fiee fimu tɛ saa bɛ li shɛŋ kɛ. **10** Fɛ bɛ gii bɛ ni bɛ giki bɛ li nime-ɛ, bɛ kɛmi le bɛ saa bɛ mɔnche bɛ kwɛ. ɛ bɛ doonche le bɛ kɛmi yɛ cho kɛ, bɛ se gɛɛ bɛ, bɛ ni bɛ nindi si beniiŋ bɛ fii li nime chi li yih yi nleke li Nyɔ-ɔ ki beniiŋ bɛ kimbeenche lenti. **11** Bukɛɛŋ bɛ bee kɛmi tɛ le bɛ ni bɛ nuuŋ bɛ kinge ki shaan, bɛ tɛ fie kimfie kɛ. Be kɛmi yɛ le bɛ ni bɛ feti biee bi kinga-an kɛ. Be kɛmi tɛ le bɛ ni bɛ lemi li chɛɛŋ li, li fiee fichu-u. **12** Wi wu fii li nime le kintaashe lenti kɛmi le ni nuuŋ nyume kwɛɛŋ mumkpan. Tuu kɛmi tɛ le ni kii mbiche le bɔɔŋ bee li mɔɔ yih yɛ bujɔŋ. **13** Beniiŋ bɛ fii li nime-ɛ li kintutu ki beniiŋ bɛ kimbeenche ɛ bɛ niŋ bujɔŋ, bɛ kɛmɛ bukoon bu shaan li yih yi bee, bɛ nuuŋ tɛ mɛŋine nsɪŋ dududu kii shɛŋ yibe gɛɛ li Krai Jiso-o. **14** ŋiŋgɔɔ le shɛɔ niŋ mbe ŋɛŋ wɛ. Se nuuŋ le, ntsekɔɔ biee bini li wɛ-ɛ le, **15** ɛ mi ndza mi ŋɔɔnɛ, ɔ kɛɛ si beniiŋ kɛmi le bɛ ni bɛ feti biee li yih yi Nyɔ-ɔ yi nuuŋ kintaashe ki beniiŋ bɛ Nyɔ-ɔ yi kɛmi ntse-ɛ. Kintaashe kini nuuŋ kintɔsi bɛ kimfoo ki kɛmi chɛɛŋ. **16** Fiee fieɛ lu fi gbɛɛŋ fi ko ŋge. Fiee fini nuuŋ fi tɛ shiŋgi fi nuuŋ le munyiikɔɔ li kii kimbeenche kiseri ki tɛ tiiti, Nyɔ se fɛ yɛ tɛ se kɛɛ. Fiee fini nuuŋ le: Tɛ doonche yi yee li nyan yi wiwɔŋ. Fiana yi Waan tɛ doonche wi wu nuuŋ wu. Benchindaa bɛ Nyɔ-ɔ tɛ ŋɛŋ wu. Be tɛ fenjisi kii wu li bito-on. Beniiŋ tɛ gɛɛ shɛŋ li wuu nshe chichi Be tɛ dzɔ wu yɛɛ liboo fɛ kintsii ki bunɔŋa.

4 Fiana yi Waan tiiti yɛɛ le gii ni nuuŋ mfi wumu, beniiŋ bamu gii naa bɛ chine li kimbeenche-ɛ bɛ ni bɛ wuki biee nuuŋ bi fiana yi yɛŋgi bɛ beniiŋ mɔɔ bentiife bɛ benchindaa bɛ kiŋkundi-i. **2** Bentiife bani gii bɛ ni bɛ bɛɛ li tsan yi beniiŋ bɛ dɛŋgi bɛ fumisi beniiŋ bɛ yɛŋgi binseɛ, shɛŋ yibe chiiinde yɛɛ kɛɛ bɛ tɔŋ bɛ fiŋkɔŋ. **3** Be gii bɛ ni bɛ fɛŋgi le kiŋgi beniiŋ ni bɛ feti bugoo kɛ, mɔɔ le kiŋgi wi ni ji ŋwaani biee bimɔ kɛ. Biee bini se nuuŋ bi Nyɔ tɛ fɛ le beniiŋ ni bɛ jii, beniiŋ bɛ kɛmi kimbeenche bɛ tuu bɛ kii chɛɛŋ mfi wu bɛ jii bɛ gii bɛ ni bɛ nyɛɛ kiyoɔni li Nyɔ-ɔ. **4** Fiee fichu fi Nyɔ tɛ tɔŋ fieɛ fi dzeɛŋ, fimu se nuuŋ yɛ lu fi wi nuuŋ faan ɛ nuuŋ le wu fi bɛ kiyoɔni li Nyɔ-ɔ kɛ, **5** kife

n'yoru wu nuuŋ wu Nyɔ be nleke li Nyɔ-ɔ feɔ fi woo kituŋ. **6** Ɔ doonchi biee bini li beŋwaanɛn beɛɛn, ɔ ni ɔ nuuŋ wi wu nime wu Krai Jiso wu dzeen wu kurisi yi yee be je yi Nyɔ yi nuuŋ kii kimbeenche be ntiife wu dzeen wu ɔ biki. **7** Kiin ɔ ni ɔ kemi fiee fi fere be mulor mu li yee li mu kemi ye fiee fi fere be Nyɔ ke. Tifi yi ya le ɔ ni ɔ tsiin ntse nuuŋ wu Nyɔ weki. **8** Mferu sɔɔŋ le yi yaane kemi nee mben li wi-i. Se nuuŋ le fe nuuŋ ɔ ni ɔ tsiin nuuŋ ntse wu Nyɔ weki kemi mben li wi-i le dzɛ chichi, kife fini kemi mben li ntse wu deeni, fi tuu fi kemi li mfi wu beɛ li. **9** Tefe chini gbenŋi chi nuuŋ cheɛn, ε tefe chi kɔche chi wi nuuŋ beŋ te meŋe ke. **10** Fiee fiee fi te teendi muŋaŋa li nime chini kife te leeki baa bufi busɛn buchu li Nyɔ yi kemi ntse. Nyɔ nuuŋ Kinsofu ki beniin bechu-u, teege beniin be beŋ li yi-i. **11** Ɔ tiifi beniin biee bini ɔ tiiti le be ni be feti bi. **12** Kiin ɔ ni chine le wi nyaami we kife ɔ meɛŋo ŋwan wu sɔɔŋ ke. Ɔ nuuŋ mbose li beniin be kimbeenche le dze yɔɔ yeti le-e, be li ntse wa-a, mɔɔ li kinŋɔngise ki ɔ kemi-i, be li shɛn yɔɔ geɛ li Nyɔ-ɔ, mɔɔ le dze yɔɔ giki yi ya le, yi se wuuti. **13** Nyɛ yi ya li nteenyɛ Kinwaati ki Nyɔ-ɔ li beniin be kimbeenche-ε gbanaa, ɔ tuu ɔ ni ɔ fenjisi je yi Nyɔ, ɔ tiifi be nsiin geɛn bo mfi wu mi mbe. **14** Kiin ɔ ni nyaami kinderi ko ke. Kineri kini nuuŋ ki be tɛ nyɛ li we-ε mfi wu kintutu ki bete bikoo bi kintaashe ki beniin be kimbeenche-ε te geɛ tsan yibe li yi ya ntɔŋ wu bentomɔŋ be Nyɔ-ɔ be le we-ε. **15** Nyɛ yi ya li biee bini, ɔ ni ɔ feti bi bichu se beniin bechu ni be ŋinŋi ŋɛnu limfwe wa. **16** Ɔ dzeti mfi be yi ya mɔɔ be ntiife wa. Ɔ kemi lu mkpaan ke ɔ feti le ɔ soo yi ya, ɔ soo te mɔɔ beniin be wuki fiee fi ɔ tiiti.

5 Mfi wu ɔ nachi wi wu kaan kiin ɔ ni ɔ wami wu bu wame ke. Se nuuŋ le tifi wu bu tiife si chaa. Ɔ dzeti beɔɔŋ si beŋwaana. **2** Ɔ dzeti te bukeɛn bekaan si bɛna, ɔ dzeti beɔɔŋ be bukeɛn le si dzɛmi ya, ɔ bichi be le dze yi wuuti li fiee fichu-u. **3** Ɔ bichi le bukeɛn beɛnku-u, be gbenŋi be fuki wi wu bichi le bee. **4** Se nuuŋ le, ε kwɛɛ ŋku kemi beɔɔŋ, ke beɔɔŋ be beɔɔŋ le, be saa be laanche mferu nime chi bee chi kimbeenche-ε, le be ni be bichi te le be ni be bee. Si be tɛ bichi le bee. Fini nuuŋ fiee fi kɔche le Nyɔ lii. **5** Kweɛnku wu gbenŋi nuuŋ kwɛɛ ŋku wu kemi ye wi wu bichi le wu-u ke, wu bichi limfwe nuuŋ li Nyɔ-ɔ, leki li yi-i mfi kwi, dii li Nyɔ-ɔ butuu mɔɔ

fenshaan. **6** Se nuuŋ le, kwɛɛ ŋku wu dengi fiee jii nuuŋ kikuun kee, wu kwio kituŋ mɔɔ nuuŋ le meɛŋo dengi we. **7** Ɔ tiiti biee bini li bee, kii beniin ni dza be ni be gundi be. **8** E wi nuuŋ mbiche le kini kee li nsiin, teege yi ye, ke wu faanŋ ntse wu nuuŋ wu beniin be kimbeenche-ε. Ŋwaani weɛ wi kinge kee fɔ keɛ ki yaa ki wi wu nuuŋ ye wi wu kimbeenche ke. **9** Kweɛnku wu be nuuŋ be lii bukoon bwɛe li kintutu ki bukeɛn beɛnku le be ni be fii be kemi le ni nuuŋ wu bo biya mbaan busɔɔ, ε tɛ saa wu nuuŋ kwɛɛn wu wi mumkpan, **10** tuu nuuŋ wu be kii bujɔŋ le kemi kinge ki dzeen. Fi fieɛ le: Ti kisi beɔŋ bee le dze yi dzeen li, fii mfoŋ li wuu yih, nuuŋ wu tsootsi bikaa bi beniin be nuuŋ be Nyɔ-ɔ, fii te beniin be ŋge-ε, ε wu nyɛ yi yee le ni feti nime chi dzeen le dzɛ chichi. **11** Se nuuŋ le, ɔ beŋ ke le ɔ lii bukeɛn beɛnku-u be meɛn beɔɔŋ li kintutu ki be gii be ni be fii be ke, kife ε yi yi bee dza yi bechi yi tuu yi nyinini, be tuu be daaye ŋkaache wu be tɛ kaache li Krai, be bechi be ni be geendi le be kaari be geɛn bugoo le bunin bamu-u. **12** E be fe le, ke be dza baa ŋge li bikoo bi bee kife be bonde baa ŋkaache wube wu ŋkosi. **13** Li ntawu fe, ɔ lii be li kintutu-u, be dza be laanche be to si beniin be nuuŋ yee, be mbwenŋi li yih yi beniin li. Nuuŋ ye le be gii be ni be nuuŋ yee kwaa ke, be gii be ni be fieti mɔɔ bimfie, be lisi bimfimu fe bieɛ bi beniin le, be tiiti bieɛ bi be kemi ye le be ni be tiiti ke. **14** Beɛɛni, nse ŋ'wekɔ le be geɛ bukeɛn beɛnku-u be meɛn beɔɔŋ baa kaari be geɛn ba le bunin bamu-u, be bie beɔŋ, be ni be bichi le bela be bee, kii wi wu mbani ni dza ni beɛ lejin bifisi meŋkoon meɛn. **15** Ntiitɔɔ ni kife beniin bamu tan baa dze be to kimbe ki Sata-an. **16** E kweɛn wu nuuŋ wi wu kimbeenche kemi bukeɛn beɛnku-u li kini kibee, ni fii be, kii kintutu ki beniin be kimbeenche ni too bente ŋge. Ki gii ki ni ki fii nuuŋ bukeɛn beɛnku-u be gbenŋi be nuuŋ be be mbiin. **17** Bete bikoo bi kintaashe ki beniin be kimbeenche-ε be nindi bujɔŋ be kemi le be ni be nyɛɛ be ŋɔɔɔ be kinsomfu, teege be fenjisi je yi Nyɔ be tiifi beniin. **18** Be kemi le be ni be nyɛɛ le kife Kinwaati ki Nyɔ-ɔ tiiti le, “Kiin ɔ ni kan kimfime ki nya-an mfi wu yi nusini giin ke.” Fi tuu fi nuuŋ le, “Wi wu nime kemi le ni kemi kinsomfu kee.” **19** Kiin wi ni sɔɔmi te kikoo wu kintaashe kimu li we-ε, ɔ beŋ fuki fe beniin befe ke betɛtu lejin le nsa wulu nsiin ke. **20** E nuuŋ bamu baa be ba be feti kinge ki

bifi be giingi bu limfwe, ɔ wame be le beniiɗ lii bechu, ke bamu baa se cheɗ. **21** Ntiitɔɔ fini li we-ε Nyo limfwe be Krai Jiso mɔɔ benchindaa be Nyo buu le, ɔ feti fiee fi ntiiti fini ɔ to ke dziɗ yi wumu ke, ɔ feti fiee ɔ doonche ke chichi chichi ke. **22** Kiiɗ ɔ ni ɔ bakini le ɔ gee tsarɗ li wi-i le ni nuuɗ te kikoo wu kintaashe ki beniiɗ be kimbeenchε-ε ke. Kiiɗ ɔ ni ɔ lisi fio tsarɗ fe bibifi bi wi wumu ke. Gee yi ya yi ni yi wuuti. **23** Kiiɗ ɔ ni ɔ wundi nuuɗ dzɔɔ kwaa ke. ɔ wundi te mbiij niij kii tee cho be si ɔ gbengi ɔ gendi mfi kwi ni. **24** Bibifi bi beniiɗ bamu ti yengi nge bi doonchi le be we baa nsa, bi bamu ti dzeti mfi bi se yine. **25** E neε le si kinge ki dzeerɗ ti nuuɗ. E ki meεɗ ki yene ke tseke ke, ke ki nuuɗ te ba le munyiikɔɔ li ke.

6 Beniiɗ bechu be nuuɗ le kimborɗ ki bumfa-a, be kemi le be ni be nyεε nguɗu le dzε chichi-i li bete bikoo be kemi bee. Be ni be feti le, kii beniiɗ ni ni be tiiti jε yi bifi kii bukoorɗ bu Nyo-ɔ mɔɔ ntiife wuserɗ. **2** Kiiɗ bemfa be kemi bete bikoo be bee be nuuɗ beniiɗ be kimbeenchε-ε, ni be nyamisi be ke kife be bechu baa boorɗ be wi mumkparɗ li Krai li. Be kemi le be ni be nindi li bee bujorɗ yeki mɔɔ, kife beniiɗ be kemi mberɗ wu nime chi bee nuuɗ beniiɗ be kimbeenchε-ε be kiɗkɔngise be nge. ɔ tiifi beniiɗ biee bini, ɔ nyεε be ntifi le be ni feti biee bini **3** E wi tiifi ntiife wumu wu chichi wu beenchi ye ntiife wu cheerɗ wu Taa wuserɗ wu Jiso Krai mɔɔ ntiife wu koche be ntse wu Nyo weki ke, **4** ke mwe tsakisɔɔ yi li yee li, kii ye fiee ke. Weε wi gendɔɔ be chigorɗ chi bitechine be bisεenine kii jε yi bee be shεɗ yi yeeti, mɔɔ ntsoorɗ mɔɔ be ngaashe mɔɔ mbinine wi kemi mbeeche wu bifi, **5** be kimfime ki binine le beniiɗ li lenti be nuuɗ ε bufii bubee lake nuuɗ ε be lεε cheerɗ. Be feti le be bichi le fiee fi Nyo-ɔ nuuɗ dze yimi yi nuuɗ be loo le. **6** Se nuuɗ le, ε wi tsiirɗ ntse wu Nyo weki tuu wuki bujorɗ be fiee fi kemi, ke ε neε bunorɗa bu nge, **7** kife te tε be li kwεerɗ wuni-i bo kilere, te se gii te kaari bo kilere. **8** Bedεeni, ε te kemi bijine be ndu, ke bi koche bieε fe bee li. **9** Se nuuɗ le, beniiɗ be weki le be ni be nuuɗ beniiɗ be bulofu-u, be ti wii li monche-ε, be dzeti li kintasi-i, be lii li ngeerɗ yi biee bi ngeε bi kibere-e bi bee be berɗε. Biee bini bi se nuuɗ bi lisi beniiɗ li nge-ε wu nuuɗ wu lεε be bu lesu-u. **10** E kiɗkɔngise ki kwa-a ki nuuɗ kinyi ki nwaani bibifi bichu-u. E kii kiɗkɔngise ki nge ki

beniiɗ kemi li kwa-a kini ki beniiɗ bamu tarɗ baa dze li kimbeenchε ki bee, be se beemi shεɗ yibe be bieε bi tanyi yi nge. **11** Li we-ε Timoti, ɔ we fio wi wu Nyo. Kifi fio bieε bini bichu. ɔ ni ɔ bichi nuuɗ le ɔ kemi ntse wu tsaarɗ mɔɔ ntse wu Nyo weki. ɔ ni ɔ kemi li kimbeenchε ko-o, ɔ kemi kiɗkɔngise, ɔ kendi shεɗ, ɔ kemi te ntse wu mbeεngii. **12** ɔ gwii bugwe bu kimbeenchε bu dzeerɗ. ɔ kemi ntse wu kimake wu be te teerɗ we le ɔ le li wuu, ɔ te lerɗ beniiɗ nge limfwe be te lerɗ lejirɗ le nsa wa, ɔ se tee fiee fi shaarɗ kii kimbeenchε ko. (aiθnios g166) **13** Nse ntiitɔɔ li we-ε le Nyo lii yi nyεε ntse li bieε bichu, mɔɔ le Krai Jiso lii wu te lerɗ limfwe li Pontu Pailεt ku fiee fi shaarɗ be kimfime kee kii yi yee, **14** ntiitɔɔ le ɔ ni ɔ kichi benchi bani, ɔ nuuɗ findzorɗ nsirɗ, ɔ nuuɗ nkeme fiee fi nuuɗ wi guɗ we li fi-i nsirɗ, ni giingi buti mfi wu Taa wuserɗ wu Jiso Krai gii naa buse. **15** Se gii naa buse nuuɗ le mfi-i le wa, wu Nyo yi be pieti gii yi doonche, ε yi kwaa yi seki bieε bichu, Nyo yi nuuɗ Mforɗ wu bemforɗ mɔɔ Taa wu betaa bechu. **16** E neε yi kwaa yi nuuɗ te naa kwi ke, ε yi yi tsiirɗ li Kiɗ'wofu ki nuuɗ wi te naa kiingi li ki-i lichirɗ ke. Wi ti meεrɗ saa ki nge ke yi ke, se wi nuuɗ te nge yi ke. Nguɗu nuuɗ li yi-i, yi seki bieε bichu ma nsirɗ. Fi nuuɗ le. (aiθnios g166) **17** Li nto le kimbe ki beniiɗ be kwa-a be li nshε yini-i, tee li bee le kiirɗ be ni be tsakisi yi ke. Kiiɗ be ni gee bufii bubee li kwa wu gii naa wu dza wu ma-a ke. Be gee bufii nuuɗ li Nyo-ɔ yi gbengi yi shooshi bieε bichu li bee li le te ni te wuki bujorɗ lu. (aiθn g165) **18** Be ni be feti nuuɗ bieε bi dzeerɗ, bulofu bu bee ni bu nuuɗ nuuɗ bieε bi dzeerɗ bi be feti. Be gwiye tsarɗ yibe be ni be nyεε nya mbeeche nsirɗ. **19** Yini nuuɗ dze yi nuuɗ be ni be giki bulofu bu bieε le li yi yi bee kii fwaa si kimfoo ki teemi, be se kemi ntse wu gbengi wu nuuɗ ntse. **20** Timoti, ɔ kiichi neε fiee fi be gee li tsarɗ ya-a. ɔ wakisi tefe chi kemi ye fiee fi fere be Nyo ke, mɔɔ tefe chi bitechine chi beniiɗ beechi le ε chi bufii le. **21** Beniiɗ bamu dza baa be weki le be ni be kurgi nwaani bini bieε, be se dza baa be tarɗ dze le kimbe ki kimbeenchε ki bee. Taa doonche shεɗ yi dzeerɗ li berɗ.

2 Timoti

1 E mi Pɔɔ, nnuur ɣwane ntɔɣ wu Krai Jiso li kinɔŋɔgise ki nuur ki Nyɔ-ɔ. Fini biki ɣkaache wu kii ntse wu kimake wu nuur li Krai Jiso-ɔ. **2** Ntsekɔɔ kinwaati kini li we-ε Timoti ɣwanɛɣ. ɔ nuur shɛɣ yɛɣ. Nyɔ Baa bɛ Krai Jiso wu Taa wusɛɣ doonche wɛ shɛɣ yi dzeɛɣ, kɔɔ nshiin bɛ wɛ, nyɛ wɛ mbɛɛɣgii. **3** Mbɛɛ ɣkiimi wɛ mfi kwi butuu bɛ fɛnshaan li nleke li Nyɔ-ɔ wɛɣ ntuu nyɛɛ tɛ kiɣɔni li Nyɔ-ɔ yi nindi li yi-i fiee tɛ saa mi li shɛɣ kɛ nɛɛ si betaa tɛ nindi. **4** Mbɛɛ fɛ ɣkiimi musu mɛ ɔ tɛ shiikisi mfi wu tɛɛ wɛ tɛ tɛ gate, nshɔɣ tɛti mi le bee mi ɣɛɣ wɛ, le shɛɣ yɛɣ yiɛ bɛ kinɛɛtine. **5** Nti mbɛɛ ɣkiimi tɛ kimbeenche ko ki chɛɣ ki ɔ kemi. Kimbeenche kini tɛ saa ki nuur ki ɣkoko wa wu Loys bɛ na wu Yuni tɛ kemi, nse ɣkiio mɛɣine nsin le ε ki ki ɔ kemɔɔ dɛɛni. **6** Fieɛ fieɛ fi ɣ'wɛkɔ le ɣkimi wɛ le ɔ kaari ɔ kaangi li nya yi Nyɔ yi nuur li wɛ-ε, ɔ foke yi, yi ni yi duti li wɛ-ε si wi. Nya yini nuur yi ɔ tɛ kemɛ mfi wu ntɛ ɣɛɛ tsan yɛɣ li wɛ-ε. **7** ɔ kɛɛ le Nyɔ ti mɛɣ ki nyɛ kɛ fiana li tɛɛbɛɣ le yi fɛ bee tɛ ni tɛ kemi chɛnɛ kɛ. Yi tɛ nyɛ nuur fiana yi bungɔ bɛ yi kinɔŋɔgise mɔɔ yi nuur yi fɛ bee tɛ ni tɛ ni bichi le yi yiɛ-ɛɣ. **8** Bedɛɛni, kiin ɔ ni ɔ nuur bɛ buya li ntefu li beniin bamu kii Taa wusɛɣ wu nnindi ncha kii wu kɛ. Se nuur le ɔ dzeti tɛ wa ɣɛɣ li ntɔɣ wu dzeɛɣ wuni bɛ bungɔ bu Nyɔ nyɛ li wɛ-ε. **9** E Nyɔ yi tɛ soo bee, yi tɛɛɣ bee le tɛ ni tɛ tsiin ntse wu nuur wu beniin bee. Yi tɛ mɛɣ ki fɛ kɛ finii kii nime chimu chi tɛ tɛ fɛ kɛ. Tɛ gii nuur kii nachɛ wu yi li bee li, mɔɔ shɛɣ yee yi dzeɛɣ yi tɛ kemi li bee li keti li Krai Jiso-ɔ nshɛ mɛɣ yi se naa yi bechi. (aiɔnios g166) **10** Dɛɛni, Nyɔ doonche yɛ shɛɣ yee yi dzeɛɣ yilu li bee li si Kinsofu kiserɣ ki Krai Jiso bɛ kɛɛ le. Wu lɛshɔɔ bungɔ bu kwe-ε, yi se doonche ntse gbanaa, le wi mɛɣ yɛ tuu kwi kɛ. Yi fɛ yɛ fi yene gbanaa nuur bɛ ntɔɣ wu dzeɛɣ. **11** E ntɔɣ wu dzeɛɣ wulu wuni wu Nyɔ buu yɛ mi le ni nuur wi wu mfenjise bɛ ɣwane ntɔɣ wu Krai mɔɔ Wi wu Ntiife. **12** E kii finii fi ɣɣɣi ɣɛɣ wu ɣɣɣi wuni ni. Se nuur le ɣkemi yɛ buya kɛ, kife ɣkiio wi wu mi ɣɛɛ shɛɣ li mwɛ-ε. ɣkiio mɛɣine nsin le nuur nɛɛ ni bichi le fiee fi mi nyɛ li tsan yee li finii, ɣɛɣ bo bu jobɛ chi kimerise-ε **13** ɔ biki nɛɛ nuur dze yi ntiife yi chɛɣ yi ntɛ ntiifi wɛ lu. Si ɔ biki le ɣɛɛ nɛɛ shɛɣ nuur li Krai, ɔ kemi tɛ

kinɔŋɔgise li beniin li, fichu ni fi nuur le dze yi beniin bɛ Krai Jiso-ɔ. **14** ɔ kemi li ntiife wu chɛɣ li wu bɛ tɛ nyɛ li tsan ya-a. ɔ bichi bɛ bungɔ bu Fiana yi Waan yi nuur li yi yiɛ-ɛɣ. **15** ɔ kiio le beniin bechu bɛ le kimbe ki Eesha tɛ too mi. Li kintutu kibee tɛ nuur, Figelu bɛ Hemogenes. **16** Nlekɔɔ li Nyɔ-ɔ le Taa kɔɔ nshiin bɛ yih yi Onesifolu. Ti shiin feti nɛɛ li kinga-a li kinga-a shɛɣ yɛɣ se dendi. Buya tɛ keeti yɛ wu kii ncha wu ntɛ nnuur lu kɛ. **17** Tɛ nuur mfi wu tɛ fesi Lom feni, tɛ bɔseyi ɣɔɣɣ mi siin ɣɛɣ bo si tɛ ɣɛɣ mi. **18** Nlekɔɔ li Nyɔ-ɔ le Taa fɛ le ke bu jobɛ chi kimerise-ε, Taa se kɔɔ nshiin bɛ wu. ɔ gbɛɣɣɔɔ ɔ kii nime chichu chi tɛ nindi li mi-i li kiton ki Efeso.

2 Timoti ɣwanɛɣ, li wɛ-ε, ɔ lemi mkpaan ɔ tɛɛmi biki shɛɣ yi dzeɛɣ yi Krai doonche li wɛ-ε. **2** ɔ dzeti fiee fi ɔ ti shiin ɔ wuki ntiiti li beniin li ɣɛɣ limfwe fieɛ ɔ giki li tsan yi beniin bɛ nuur tsaan bɛ nuur bɛ kɔche le bɛ nuur bɛ ni bɛ fenjisi beniin bamu lu tɛ. **3** ɔ dzeti tɛ wa ɣɛɣ si wi wu nchi wu chɛɣ wu Krai Jiso. **4** Wi wu nchi ti bɛɛ ε nuur li nime chee li tɛ tuu le lii yi yee li bieɛ bi beniin bɛ yee le kɛ, kife fiee fi bichi li fi-i nuur le fɛ fiee fi tɛ kikoo wɛ Kɔngisi. **5** E nɛɛ le si wi wu letini ɣɣweti nuur tɛ naa lete le sɔ, fuki fɛ letini biki benchi bɛ ɣɣweti-i nsin kɛ. **6** Wi wu nindi wɛ buɣɣ, ε wu wu kemi le saa mɔɣ fiee le bieɛ bi tɛ tɔyɛ-ε linti. **7** Beeche kii bieɛ bi ntiiti bini Taa se fɛ ɔ kɛɛ bi bichu. **8** ɔ kiimi Jiso Krai. Tɛ bo li kwe-e. Tɛ gii nuur wi wu li kini ki Mfɔɣ Daafi-i. E fi fi mfenjisi li ntɔɣ wɛɣ wu dzeɛɣ li. **9** E kii ntɔɣ wu dzeɛɣ wuni wu ɣɣɣi ɣɛɣ, nnuur li bɛmfanɣɛ-ε si wi wu bonde nchi. Se nuur le, mɔɔ nuur si mi ɣ'wɛ li bɛmfanɣɛ-ε le, jɛ yi Nyɔ nuur yɛ li bɛmfanɣɛ-ε kɛ. **10** Si fi nuur le, nse ɣkendi nɛɛ shɛɣ li fieɛ fichu-u kii beniin bɛ Nyɔ tɛ tsaa, kɛ bɛ kɛmɛ tɛ kinsofu li Krai Jiso bɛ bunɔɣa bu kimake. (aiɔnios g166) **11** Tɛfɛ chini nuur nɛɛ chɛɣ, chi nuur le: E tɛ taashe tɛ kwi bɛ wu, tɛ naa tɛ ni tɛ tsiin bɛ wu. **12** E tɛ kan shɛɣ, tɛ naa tɛ ni tɛ seki bumfɔɣ bɛ wu. E tɛ faan wu, naa faan tɛ bee. **13** E tɛ lemi yɛ mkpaan kɛ, ba nɛɛ ni lemi mkpaan, kife nuur tɛ faan yi yee kɛ. **14** Kimi bɛ bieɛ bini, ɔ tuu tee li bee li Nyɔ-ɔ limfwe le bɛ chike bɛ bitechine kii jɛ. Bi fi-i yɛ wi kɛ. Bi bifisi beniin bɛ yiki bi. **15** ɔ gwenini ɣɛɣ le ɔ ni ɔ doonchi yi ya le Nyɔ lii si wi wu Nyɔ ɣɣɣi le nuur tsaan. ɔ nuur wi wu nime wu kemi yɛ

fiee fi buya keeti wu lu ke, maa wu kemi cheej wu je yi Nyo le dze yi tsaaj li. **16** ɔ weti yi li tefe chi kemi ye fiee fi fere be Nyo ke, kife tefe chilu gii chi fe beniiŋ ni be tsiŋ ntse wu nuuŋ ye wu Nyo weki ke be giŋgi be wu bulimfwee. **17** Bentiife be bee belu dzeti be nuuŋ si kikoti ki jii wi ki yeedi ki kuu. Kintutu ki beniiŋ be tiifi ntiife wuni nuuŋ Imenayus be Filitus. **18** Be chine baa dze yi cheej si be lemi le Mbochu wu li kwe-e dzo we kintsii kituŋ. Si be fe le, be biifi baa kimbeenche ki beniiŋ bamu. **19** Se nuuŋ le, se kimfoo ki nuuŋ ngewu wu Nyo, nuuŋ ki teemi, ki lemi nee fe. Kimfoo kini nuuŋ e Nyo tsee nkiki we li ki-i wu nuuŋ le, “Taa kii beniiŋ be nuuŋ bee,” maa le, “Wi kwikwi wu teenyi bukoŋ bu Taa le, kemi le chine mferu biee bibifi.” **20** Li yih yi wi wu nyɔŋa-a, betasa be beke ke muka mu ti nuuŋ lu ti nuuŋ ye e be nache be bikwa bi gaa ke bi ncherere kwaa ke. Yimi ti nuuŋ e be nache be biti maa e be nache be chime. Shó yini nuuŋ yimi kemi nime chi shaaj, yimi se kemi nime chi laoloo. **21** Nee le, e wi wu buu tsaj yee fe biee bi kemi nime chi laoloo, ke gii ni nuuŋ si sho yi nuuŋ be ni be dzeti be nindi nime chi shaaj le lu. We wi wu Nyo fe le ni nuuŋ wi we kituŋ. We wi wu tɛŋgi te kikoo we le ni dzeti wu nindi nime chee chi dzeŋ chichu lu. **22** Nee le, ɔ kiifi fio biee bi yi nyɔŋini besooŋ li bi-i. ɔ gwenini le ɔ ni ɔ bichi fio nuuŋ le ntse wu tsaaj li be le ɔ ni ɔ kemi kimbeenche maa kɔŋkɔŋgise be ntse wu mbeɛŋgii. ɔ feti le nee si beniiŋ be teenyi te bukoŋ bu Taa le be shɛŋ yibe yi wuuti feti. **23** Kiŋ ɔ ni ɔ kemi fiee fi fere be bitechine bi kibere be bi laoloo ke, kife bi ti bee nee nuuŋ be ntsooŋ. **24** Wi wu nime wu Taa se kemi ye le ni tsuki ntsooŋ be beniiŋ ke. Kemi le ni nuuŋ be shɛŋ yi dzeŋ li wi kwikwi, nuuŋ wi wu kii ntiife beniiŋ, kii te ŋkanu shɛŋ be beniiŋ. **25** Kii si nachi fiee be mbeɛŋgii li beniiŋ be techini wu-u. Ti bee nachi le, be mbeeche le nuuŋ Nyo fi be, be se fiiki shɛŋ yibe be kee fiee fi cheej, **26** be tuu be teɛŋ bufii bu bee lijɛŋ, be kifi be bo li kintasi ki kɔŋkundi-i ki koo be ki feti le be ni be feti nuuŋ fiee fi ki Kɔŋgisi.

3 ɔ kee le, naa nuuŋ li jo yi leji-ɛŋ, biee bi teemi gii naa bi ni bi keti nge. **2** Beniiŋ gii naa be dza be ni be kɔŋgisi nuuŋ yɔ yibe, be ni be kɔŋgisi kwa, be tsakisi yi, be doonchi yi, be yeti jɛ yi bifi kii beniiŋ bamu. Be se te tuu le be ni be wuki beni be bee be tee be bee ke, be te nye

kiyooni li fiee li ke, be te keme kinge ki wuuti te ke. **3** Be nuuŋ te keme nshiŋ li beniiŋ li ke, be te feeki bidzo bi beniiŋ le ke. Be gii be ni be bifisi meŋkoŋ me beniiŋ le, be te nuuŋ le nuuŋ be keme yɔ yibe ke. Be gii naa be ni be kemi bingbe bi bendi yi, be te kooŋgi fiee fi dzeŋ ke. **4** Be gii naa be ni be lii ntsooŋ kii beniiŋ, be tsiŋ ntse wu waniti-i, nuuŋ e be yise be yi yi tsakise. Be gii naa be ni be kɔŋgisi nuuŋ kikuuŋ ki je yeki fe nuuŋ be ni be kɔŋgisi nuuŋ Nyo. **5** Be gii be ni be doonchi le be lemi li fiee fi Nyo-ɔ, se nuuŋ le be feŋgi bungu bu fiee fi Nyo-ɔ filu. ɔ weti yi li ŋwaani beeye beniiŋ li. **6** Beniiŋ bani bamu deŋgi baa be lii li yih yi beniiŋ li be keti bukeŋ be nuuŋ wee be bibifi bi bee yike be, be njiindi be giki ngeŋ le biee chichi chichi-i. **7** Bani bukeŋ nuuŋ be ti shiŋ be yiki ntiife mfi kwi, se nuuŋ le be nuuŋ te naa kee fiee fi nuuŋ fi cheej ke. **8** Si Janis bee Jambres tɛ feŋgi Moose, e nee le si beniiŋ bani tɛ feŋgi cheej wu Nyo. Nuuŋ beniiŋ be bufii bube bu lake, shɛŋ yi be kweŋgi le be gee baa li Krai se nuuŋ binsee. **9** Se nuuŋ le be nuuŋ te fe le le be geeŋ mfiŋ ke, kife kibere kibe gii ki yene gbanaa li beniiŋ bechu si ki Janis bee Jambres tɛ yene. **10** Timoti, ɔ we fio, ɔ kiio kii ntiife weŋ kituŋ be ntsewu weŋ maa fiee fi nti nlekisi bufii li fi-i. ɔ kiio te kii shɛŋ yi mi nge le Nyo-ɔ be shɛŋ yi nti nkendi, maa kɔŋkɔŋgise ki nkemi li beniiŋ li, be si nshiŋ ngwenini li fiee fichu ngiŋgi limfwee. **11** ɔ kiio te bikaa bi beniiŋ te biindi le mi-i jɛŋ maa beŋge beŋ. ɔ kiio biee bi tɛ keti be mi Antiok be Ikonyon maa Listra. ɔ kiio ŋwaani bikaa bi beniiŋ te biindi le mi-i jɛŋ. Se nuuŋ le, li beŋge bani bechu-u Taa tɛ suuti nee mi li bee. **12** Fi nuuŋ cheej le wi kwikwi wu weki le ni tsiŋ ntse wu Nyo weki si wi wu taashe be Krai Jiso be gii be ni be biindi nee bikaa le wu-u jɛŋ. **13** Beniiŋ be cheti biee be beniiŋ be nimi-i, kinge kibe gii naa ki fo ki ni ki giŋgi te si be yeŋgi be beniiŋ bamu be yeŋgi te be yi yibe. **14** Se nuuŋ le, li we-e, ɔ lemi nee nuuŋ li fiee fi be tɛ tifi we lu-u, ɔ beŋ fi be shɛŋ ya chi. ɔ lemi li fi-i kife ɔ kiio beniiŋ be tifi we fi. **15** ɔ tɛ bechi ɔ kii biee bi be tsee le Kɔŋwaati ki Nyo-ɔ ɔ meŋ ŋwan wu bwi. Biee bini nuuŋ bi nuuŋ bi tifi we ɔ keme kinsofu keti li shɛŋ yi ɔ gee li Krai Jiso-o. **16** Fiee fichu fi be tsee le Kɔŋwaati ki Nyo-ɔ nuuŋ e bufii bulu dza fe Nyo-ɔ. Fi fi-i li ntiife beniiŋ lu-u, fi doonchi cho yi wi, fi naanyi biee be beniiŋ le, fi tiifi beniiŋ ntse wu tsaaj, **17** le ke wi wu nuuŋ

wi wu Nyɔ ni nuuŋ ɛ wu kɔche, kɛmi fiee fichu fi fere nime chi dzeen chichu lu.

4 Ntiiti fini li we-ɛ Nyɔ limfwe be Krai Jiso wu gii naa saa beniŋ be meŋ lu mɔɔ be tɛ kwiye. Ntiiti kii mbundine wu gii naa mbunde mɔɔ kii bumfɔŋ bwee ntiiti le, **2** ɔ fenjisi je yi Nyɔ. ɔ fenjisi nee ɔ giŋgi be yi, mɔɔ nuuŋ mfi wu tsaŋ mɔɔ nuuŋ ye mfi wu tsaŋ ke. ɔ tochi bubie bu beniŋ le, ɔ lekisi be, ɔ kaŋgisi shɛŋ yibe be mbeŋgii mɔɔ ntiife wa. **3** ɔ kee le mfi beɔ wu beniŋ nuuŋ tɛ leŋ li mfenjise wu tsaŋ li ke. Bintoŋ bi bee gii bi ni bi fuu le bi woo nuuŋ fiee fimu fi chichi. Be gii be ni be geendi nuuŋ beniŋ be ntiife-ɛ, be gii be ni be tiifi be nuuŋ fiee fi be kaŋgisi le be woo. **4** Be gii be chine ŋ'wowu fiee fi cheŋ, be ni be njiindi be giŋgi nuuŋ le mulɔŋ mu nuuŋ ye cheŋ ke. **5** Se nuuŋ le, li we-ɛ, ɔ giki yi ya tsaŋ mfi kwi, ɔ kendi shɛŋ li beŋge-ɛ, ɔ nindi nime chi wi wu dengi fenjisi je yi Nyɔ. ɔ nindi nime cho chi be nye li we-ɛ chichu. **6** Li mi-i, mio deeni si mbiŋ, mfi kachɔ kituŋ wu be gii be dzɔɔ mi be fɔŋ si be ti fundi mbiŋ le. Mfi wu ŋgii ŋkoo kachɔ kituŋ. **7** Mi ŋgweɔ bugwe bu dzeen li fiee fi Nyɔ-ɔ, mi nletɔ ŋgweti mi mɛeshi, mi ŋkemɔɔ kimbeenche keŋ mi mba li ki-i. **8** Mbeche li deeni, be gee baa kifo keŋ ki bumfɔ-ŋ ki nuuŋ ki ntse wu tsaŋ le. Kifo kini kee ki Taa wu nuuŋ wi wu seki bensa tsaŋ gii naa beŋ li mi-i fa bu jobe chi kimerise. Se nuuŋ tɛ beŋ nuuŋ keŋ kwaa ke. Gii beŋ tɛ ki beniŋ bechu be teŋgi le kaari be. **9** Timoti, gwene nee bujɔŋ le ɔ bake ɔ be tseke le mi-i. **10** ɔ kiiɔ le Dema kɔŋgɔɔ biee bi li nshe bi deeni bini, wu chinɔ mi wu geeŋ Tesalonika. Kresens geeŋ Galashan, Taato se geeŋ Dalmatia. **(aiɔn g165)** **11** Sheɔ nee Luk wuu mbiŋ wu we tee wu. Mfi wuo beɛ, ɔ dzɔ Mak nee wu se be. Nuuŋ ni fii mi li nime-ɛ. **12** Mi ntɔŋ Tichiku Efeso. **13** Mfi wu ɔ beɛ, ɔ dzɔ kɛkɔŋ keŋ ki nɔŋa ki ntɛ ŋkiri li yih yi Kapu li kitorŋ ki Towa-a. ɔ beɛ tɛ be biŋwaati bieŋ, teege bi be tɛ nache be dzɔ yi nyɔŋ bieɛ. **14** Alekesanda wu tendi gwe feɔ ŋge be le mi-i nuuŋ ye wu didi ke. Taa gii naa soŋ wu li kɛŋge kee li. **15** ɔ dzeti tɛ mfi be wu. Feŋgɔ ntɔŋ wu tɛ fenjisi wuni ŋge. **16** Li nsa wu we-ɛŋ, tɛ nuuŋ jobe chi ŋkosi chi ntɛ nleŋ le ŋko wu nsa-a, wi tɛ meŋ mi leŋi ki leŋ ke. Beniŋ bechu tɛ tuu be kifi mi. Kiiŋ Nyɔ ni saa be li fiee ye ke. **17** Se nuuŋ le, Taa tɛ tuu leŋ le mi-i jɛŋ, nye mi bunga

bu fenjise ntɔŋ wu dzeen lu ŋge le beniŋ bechu be tɛ nuuŋ ye Bejuu ke woo ntɔŋ wulu. Neele, tɛ soo mi le kimfime ki buri-i. **18** Taa gii ni suuti nee mi li tsan yi fiee fi bifi-i fichu, nsiŋ geeŋ bo be mi li bumfɔŋ bwee bu liboo li nyekii. Tɛ ni tɛ yɔɔnchi yi mfi kwi ma nsiŋ. Gee fi nuuŋ le. **(aiɔn g165)** **19** Yesi Prisilia be Akwila mɔɔ li yih yi Onesifolu. **20** Erastu tɛ she Kɔreŋ, ntɛ nshe Tufimu Miletus gendi. **21** Gwene nee ŋge le ɔ be mfiee yi teemi se bechi. Yubulus tuumɔ n'yeeshɛ li we-ɛ. Budeŋ bee Lanos mɔɔ Klawda be beŋwaanɛŋ beŋeŋ bechu li Krai tuumi baa tɛ n'yeeshɛ. **22** Nlekɔ le Taa ni bichi le fiana ya-a. Nyɔ doonche ye shɛŋ yee yi dzeen li beniŋ li.

Taato

1 E mi Pɔɔ, nnuur ɣwanɛ nime wu Nyɔ mɔɔ ɣwanɛ ntoɣ wu Jiso Krai. Nime cheɣ nuur le ni mfeti kimbeenche ki beniɣ be Nyɔ tsaa ni ki giɣgi limfwe, be le be ni be kii fiee fi cheɣ fi biki ntse wu nuur wu Nyɔ, **2** be ni be bichi limfwe li ntse wu kimake-ɛ. Ntse wuni nuur wu Nyɔ yi ti yeɣgi ye binsee ke te kaache nshe meɣ yi se naa yi bechi. (aiðnios g166) **3** Fe mfi wu shaar gii be kache, se doonche je ye gbanaa keti li je ye yi mfenjisi-i. E Nyɔ kinsofu kiser yi nye burga bulu li mi-i le ni ntiifi. **4** Ntsekɔ kiywaati kini li we-ɛ Taato wu nuur ɣwaanɛɣ wu cheɣ li kimbeenche ki nuur kiser bee bechu. Nyɔ Baa be Krai Jiso wu nuur Kinsofu kiser doonche ber shɛɣ yi dzeɣ, nye ber mbeɣgii. **5** Fiee fi ntɛ nshe we Klet te nuur le ɔ she ɔ leeki biee bi te meɣ bineɣ, ɔ tuu ɔ geɛ bete bintaashe bi beniɣ be kimbeenche-ɛ li bintor bichu-u le dze yi ntɛ ndoonche li we-ɛ. **6** Wi wu nuur ni nuur te kintaashe, kemi le ni nuur wi wu ti kemi ye fiee fi nuur be ni be gundi wu li fi-i ke. Kemi le ni nuur nyume kweɣ mumkpaɣ, ɔɔɣ bee se nuur beniɣ be kimbeenche-ɛ, nuur ye be beniɣ ɣɣgi le be wesini baa be tuu be tɛmi mɔɔ bikoo ke. **7** Si te kikoo wu kintaashe wu nuur wi wu nime wu Nyɔ, kemi ye le ni kemi fiee fi be gundi wu li fi-i ke. Kemi ye le ni nuur wi wu lemi le be ni be wuki li wuu kwaa ke, ke le ni kemi shɛɣ yi tsoo tuu nuur mɔɔ wi wu wundi biee piendi ke. Kemi ye le ni nuur wi wu wami beniɣ tuu nuur te wi wu kuɣgi mber wu loɔloɔ ke. **8** Kemi le ni nuur wi wu fii beniɣ be ndende-ɛ, kɔɣgisi nuur fiee fi dzeɣ, bichi le yi yee li, tsiɣ ntse wu tsaar, kemi ntse wu waar, se kii ɣkeme yi yee. **9** Kemi le ni nuur wi wu kemi ntiife wu ti nuur wu cheɣ, wu be te tiifi wu lu buɣɣ. Beɛɛni gii se ni nyeɛ ntiifi li beniɣ li biki nuur ntiifi yi nuur yi cheɣ, tuu tochi te beniɣ be techini ntiife wulu. **10** Ntiitɔ ni kife beniɣ baa lu ɣge be tɛmi bikoo, be tiiti jɛ yi waniti, be yeɣgi be beniɣ, teɛge kintutu ki beniɣ be lemi neɛ le be ni be seeti beniɣ dzoo. **11** Bani nuur beniɣ be bee nuur be make bimfimu bi bee, kife be denɣi be kenji yih yi beniɣ chichi, si be tiifi biee bi be kemi ye le be ni be tiifi ke le. Be feti le nuur kii mber wu loɔloɔ wu be kuɣgi. **12** Beniɣ bani baa ɛ wi wu be wumu kibɛ wu ti ɣɣgi biee te saa tee

kii be tiiti le, “Beniɣ be Klet ti shiɣ be nuur beniɣ be binsee le mfi kwi. Be nuur nyɣ yi tɔɔ yi bifi, be nuur bimbiaambiaabɔ bi wuti nuur biee bije.” **13** Tefe chi kii be chini cheɛ nuur cheɣ. Beɛɛni, ɔ gbɛɣgi ɔ tochi be gbanaa, ke be se kemi kimbeenche ki tsaar, **14** yuti fe nuur be nye yih yibe le be ni be wuki nuur mulor mu Bejuu le, mɔɔ biee bi beniɣ be te faar biee bi cheɣ bi Nyɔ tiiti le beniɣ ni be biki. **15** Li beniɣ be kemi shɛɣ yi wuuti-i, biee bichu wuuti li bee. Se nuur le, li be kemi shɛɣ yi ti be te kemi kimbeenche ke, fiee te nuur lu fi wuuti li bee ke, kife bembeeche be bee be dze yi shɛɣ yibe nuur le, bee baa kitur. **16** Beɛye beniɣ kwɛɣgi le be kii Nyɔ, se nuur le birge bi bee doonchi le be faar baa Nyɔ. Ntse wube nyendi ɣge, be tɛmi bikoo. Be nuur ye beniɣ be nuur be fe fiee fimu fi dzeɣ ke.

2 Li we-ɛ Taato, fio fiee le ɔ kemi le ɔ ni ɔ tiifi beniɣ nuur biee bi kochini li ntiife wu tsaar li. **2** ɔ tiifi bunɣ bekaar le be ni be bichi le yi yibe-e li fiee fichu-u, be kemi ɣɣuɣ li yih yibe-e, be feti biee si beniɣ be kemi bufi, be ni be kemi kimbeenche nuur ki tsaar, be kemi kɣkɔɣgise nuur ki tsaar, be kendi shɛɣ li berge bechu-u. **3** Ne tiifi yeɣ te bukeɣ bekaar le be ni be kemi birge bi doonchi ɣɣuɣ li Nyɔ-ɔ. Kiɣ be ni be bifisi meɣkoor me beniɣ le ke, be nuur ke bemfa be mbiɣ le ke. Be ni be tiifi beniɣ nuur biee bi dzeɣ. **4** Beɛɛni, be se ni be tiifi beɔɔɣ be bukeɣ le si nuur be ni be kɔɣgisi bunɣ be bee mɔɔ ɔɔɣ be bee, **5** be ni be feti biee si beniɣ be kemi bufi, be tsiɣ ntse wu waar, be bichi le yi yibe-e, be kemi shɛɣ yi dzeɣ li beniɣ li, be wuki li bunɣ be bee. Neɛ le wi se te tuu le nuur lu wu nuur tee jɛ yi bifi kii je yi Nyɔ ke. **6** Fi fiee neɛ yeɣ si ɔ gii ɔ ni ɔ yeti li beɔɔɣ li le be kemi le be ni be kii mbiche le yih yibe-e. **7** ɔ doonchi kinge ki dzeɣ li fiee fichu fi ɔ feti-i, le beniɣ ni be ɣɣgi be biki. Mfi wɔɔ tiifi beniɣ fiee, ɔ geɛ shɛɣ ya chi li fi-i, ɔ tiifi be ɣgeɣ, **8** n'yoru wa ni nuur wu tsaar wu wi nuur te kemi fiee fi bifi fi nuur tee fiee le lenti ke. Beɛɛni, beniɣ be techini biee be we se kemi buya kife be kemi ye fiee fi bifi fi tefe kii bee ke. **9** ɔ tiifi bemfa le be ni be guundi beniɣ be kemi be, be ni be feti fiee fichu si be weki le be ni be feti. Kiɣ be ni be tusi fiee li bimfimu bi bee ke. **10** Kiɣ be ni be yi-i biee bi bee ke. Be kemi le be ni be doonchi le dzɛ chichi-i le be

baa beniinj be cheej. E be feti le li fiee fichu-u, beniinj ni be njingi ntiife wu kii Nyɔ yi nuurj Kinsofu kiserj, le e fiee fi kemi kinɛetine. **11** ɔ ntsoorj yi nuurj kii benchi be Bejuu le. Biee bini tiifi be le, kife kinjɔngise ki Nyɔ-ɔ be kee le ke beniinj bechu se naa be bɔne. **12** Ki tiifi bee le te chine li ntse wu nuurj ye wu Nyɔ weki ke-e, be le kiinj te ni te kemi ngeerj yi nge li biee bi li nshe-e ke. Le te ni te kii mbiche le yih yise-erj, te ni te tsiinj ntse wu tsaarj mɔɔ ntse wu Nyɔ weki li nshe yini-i. (aiɔn g165) **13** Te ni te tsiinj le, te tɛngi kinɛetine ki te bichi limfwe li ki-i ki gii naa ki buse, ki nuurj bunɔɔa bu Nyɔ yiserj yi nyɔɔa yi nuurj Kinsofu ki Jiso Krai. **14** Te nye yi yee kii bee le go bee li bibifi bichu-u, le fe te ni te wuuti, te nuurj te beniinj bee be kemi ngeerj nge yi fere biee bi dzeerj. **15** Bini nuurj biee bi ɔ kemi le ɔ ni ɔ tiifi beniinj bi. ɔ kɔngisi shɛnj yibe, ɔ lekisi be be bungu buchu bu ɔ kemi. Kiinj ɔ ni berj le wi ni jindi we ke.

3 ɔ kiimi beniinj be kimbeenche-e le be ni be wuki li beniinj be seki kweerj li mɔɔ be kemi bungu le bee lewe. Be ni be feti fiee fi be tiiti, be ni be nuurj e be nache yi li mferu fiee fichu fi nuurj bujɔɔɔ. **2** Kiinj be ni be tiiti fiee fi bifi kii wi ke. Kiinj be ni be tsuki ntsoorj ke. Be ni be nuurj mbɛerjgii, be dzeti yi yibe fekwiiij li beniinj bechu-u limfwe. **3** ɔ kimi le te tɛ saa te nuurj bibere, te tɛemi bikoo, beniinj feti te tendi dzɛ, te nuurj bemfa be biee chichi chichi bi yih yiserj te kɔngisi, te jii kikuurj, te tɛ tsiinj ntse wu wuserj te kemi shɛnj yi bifi be bimi bi fuume, beniinj baanini bee, te baanini te beniinj. **4** Se nuurj le, mfi wu Nyɔ yi nuurj Kinsofu kiserj tɛ doonche kinge ki dzeerj be kinjɔngise li bee li, **5** yi se soo bee. Yi tɛ mɛerj ki soo ke bee kii fiee fimu fi tsaarj fi te tɛ fe ke. Yi tɛ soo bee kii nshiinj yee keti li ntsootse wu yi te tsootse bee te se kemɛ biero chi ferj, Fiana yi Waarj se fiiki bee te to nuurj beniinj be ferj. **6** Fiana yi Waarj yini nuurj yi Nyɔ tɛ bɔseyi yi shooshe li yi yise-erj keti li Jiso Krai wu nuurj Kinsofu kiserj. **7** Yi tɛ fe le le se dzɔɔ bee le te baa findzɔɔ nsij kii kinjɔngise kee li bee li. Bedɛeni te se ni te nuurj binjila te bichi limfwe le te naa te kemɛ ntse wu kimake. (aiɔnios g166) **8** Tefe chi ntiiti chini nuurj chi cheej. Ngeendɔɔ le ɔ ni ɔ tiiti ɔ chiinsini biee bini li beniinj li, le beniinj be berj li Nyɔ-ɔ se ngerj le be nye yih yibe le be ni be feti binje bi dzeerj. Bini nuurj biee bi dzeerj nge, bi beɛ be mberj li beniinj bechu-u. **9** Se nuurj le, ɔ weti yi li

bitechine bi kibere-e, be mɛnjkoorj mɛ bete bini-i, mɛ beniinj ti teenyi. ɔ weti yi tɛ li bitechine be ntsoorj yi nuurj kii benchi be Bejuu le. Biee bini kemi ye mberj ke. E biee bi yee. **10** E wi nuurj lu wu beɛ be buga, ɔ tee li mwe-e. ɔ tee li wu-u kinga kimumkparj ke bo kinga kife mɛerj ki chike ke, ɔ daaye le dze ye-e. **11** ɔ kee le njwaani weɛ wi chinɔɔ dze yi tsaarj tuu tendi, ntse we se nuurj wu bifi, wu liio yi yee li nge-e. **12** Ngii ntuumi Atema ke Tichiku le we-e. Ke wu be, ɔ gwene nge le ɔ be le mi-i Nikopolis. Mi nnachɔɔ le nnuurj le mfi wu fokpɔ-ɔɔ. **13** Gwene nge le ɔ fi Senas wi wu gberjgi kii benchi, be Apolo li ndende wu bee. Gwene ɔ ngerj le be kemɛ baa fiee fichu fi be weki. **14** Beniinj beserj kemi te le be laanche nye yi yibe li nimu nime chi dzeerj li, le be se ni be fii li biee bi kemi le be ni be fii li. Kiinj be ni be nuurj yee ke. **15** Beniinj bechu be nuurj be bee feni tuumi baa n'yeeshe li we-e. ɔ yesi beniinj be kɔngisi bee bechu li kimbeenche-e. Nyɔ doonche berj bechu shɛnj yee yi dzeerj.

Filimu

1 E mi Pɔɔ, mi ɲ'wɛ li ncha-a kife mi ɲ'wɛ wi wu Krai Jiso. E tɛɛ ɲwaani wusɛɲ wu Timoti. Ntsekɔɔ kɪɲwaati kini li wɛ-ɛ, Filimu, nsan yisɛɲ yi shɛɲ yi nindi bɛ bɛe li fiee fimumkpa-aɲ. **2** Ntsekɔɔ tɛ li Afia-a dzɛmi yisɛɲ, bɛ Akipu wu tɛɛ bɛ nuuɲ li fiee fimumkpa-aɲ si bɛniɲ bɛ dzi-ɲ, mɔɔ li kintaashe ki bɛniɲ bɛ kimbeenche-ɛ bɛ taashi li wɛ-ɛ yih. **3** Nyɔ Baa wusɛɲ bɛ Taa Jiso Krai doonche bɛɲ shɛɲ yi dzeɲɲ tuu nyɛ tɛ bɛɲ mbɛɲɲii. **4** Filimu, mfi kwi wu nleki li Nyɔ-ɔ, ɲkiimi wɛ, nyɛɛ tɛ kiyɔɔni li Nyɔ yɛɲ kii wɛ, **5** kife ɲ'wukɔɔ kii shɛɲ yi ɔ gɛɛ li Taa Jiso-ɔ mɔɔ si ɔ kɔɲgisi bɛniɲ bɛ nuuɲ bɛ Nyɔ-ɔ bɛchu. **6** Nlekɔɔ li Nyɔ-ɔ le si ɔ gɛɛ shɛɲ li Jiso-ɔ, bɛɲ bɛ bɛniɲ bɛ Nyɔ-ɔ nuuɲ li fiee fimumkpa-aɲ, fini gii fi fɛ ɔ mɛɛshi ɔ kɛɛ bieɛ bi dzeɲɲ bichu bi nuuɲ bi tɛɛbɛɲ bɛ taashe bɛ Krai. **7** ɲwaanɛɲ, ɲwaani kɪɲkɔɲgise ki ɔ doonchi fɛ kɛɛ ɲ'wuki buɲɔɲ ɲge shɛɲ yɛɲ se yuusi, kife ɔ feti shɛɲ yi bɛniɲ bɛ Nyɔ-ɔ dendi. **8** Fiee fimu se fieɛ lu fi ɲ'wɛki le ɔ fɛ, bɛe nuuɲ nɛɛ mi ntee butefu bɛ buɲga bu ɲkɛmi si wi wu Krai le ɔ fɛ. **9** Se nuuɲ le, kii kɪɲkɔɲgise, ɲgii nsooɲ nuuɲ bɔ li wɛ-ɛ busoɲu. Mi Pɔɔ mi ɲ'wɛ wi wu kaɲɲ, mi nse ɲ'wɛ li ncha-a dɛɛni nuuɲ kife ɛ mi ɲwane Krai Jiso. **10** Nsungɔɔ bɔ li wɛ-ɛ kii ɲwanɛɲ wu Onesimu, wu ntɛ ndzo wu li ɲwanɛɲ wu kimbeenche-ɛ nnuuɲ li yih yi ncha-a fɛni. **11** ɲkosi tɛ nuuɲ fiee fi yee li wɛ-ɛ, se nuuɲ le dɛɛni gbɛɲɲɔɔ nuuɲ wi li bɛe bɛchu-u. **12** Nse ntundɔɔ wu lejɲɲ li wɛ-ɛ dɛɛni, gbɛɲɲɔɔ nuuɲ shɛɲ yɛɲ. **13** Mbee ɲkɔɲgisi ɲge le ɲgeɛ wu li mi-i lichɲɲ le ni bichi le mi-i fɛ kintsii ko-ɔ si nnuuɲ li ncha-a fɛni kii ntɔɲ wu dzeɲɲ wu kii Jiso. **14** Se nuuɲ le, mi nse ɲɛɲɲɔɔ le nuuɲ ntɛ mfe fiee si fini wɛ ɲkɛɛ fɛ nsɲɲ kɛ, kife ɲ'wɛki yɛ le nime cho chi dzeɲɲ chi ɔ feti li mi-i chini nuuɲ kɛɛ ɲkɛndɔɔ wɛ kɛ. ɲ'wɛkɔɔ le fi nuuɲ si shɛɲ ya bɛɲ. **15** Semuke Onesimu tɛ dza le wɛ-ɛ lii li mfi niɲ li ni, le ke wu to lijɲɲ, nɛɛ wu se ba nɛ ni nɛ nuuɲ dududu, (aiōnios g166) **16** se mɛɛɲ yɛ tuu nuuɲ mfwa kɛ, wu yaaɔ mfwa. Wɛ nuuɲ ɲwaana wu shɛɲ li Krai li, se nuuɲ tɛ nyɔɲa li mi-i teege li wɛ-ɛ, si nuuɲ wiwoɲ tuu nuuɲ wi wu Taa. **17** Nɛɛ lɛ, ɔ ɲɛɲ le tɛɛ wɛ baa li fiee fimumkpa-aɲ, ɔ fi wu si bɛe le ni nuuɲ mi ɔ fi. **18** E nuuɲ le wu chɔ fiee li wɛ-ɛ, kɛ le kɛmɔɔ fɔɔ nɛɛ wu, ɔ gɛɛ li bukoɲɲ bwe-ɲɲ. **19** Ntsekɔɔ fini

nuuɲ bɛ kwɔɲ wɛɲ le, “Mi wu Pɔɔ ɲgii nsooɲ.” Ntiitɔɔ ni mbɛɛche wumu nuuɲ yɛ lu wu ɲgii ni ntiiti butefu le ɔ kɛmɔɔ tɛ fɔɔ tɛ wɛ kɛ, kife ntse wu ɔ kɛmi dɛɛni wɛ kii mi. **20** Bɛdɛɛni ɲwaanɛɲ, fi nɛɛ mi li fiee fini-i kife tɛɛ wɛ taashe baa li Taa li. Fɛɛ lɛ kii kintaashe ki tɛɛ wɛ li Krai, yi se dzɔɔɲ mi. **21** Ntsekɔɔ li wɛ-ɛ ni, ɲkii mɛɲɲɛ sɲɲ le ɔ gii ɔ bɛɲ le ɔ fɛ fiee fi ntiiti, le ke ɔ feti lɔɔ, ɔ gii ɔ fɛ ya lɛ. **22** Li ntawu fɛ-e, nache kintsii ki ntse-ɛ li mi-i, kife mbichɔɔ limfwɛ ɲkii le Nyɔ gii yi woo nlekɛ li Nyɔ-ɔ wunɛ yi tuumi mi le bɛ-ɲɲ. **23** Epafraɛ wu tɛɛ wu nuuɲ li ncha-a fɛni kii ntɔɲ wu dzeɲɲ wu Krai Jiso, yɛɛɔ wɛ. **24** Mak, Aristaku, Dema mɔɔ Luk bɛ tɛɛ bɛ nindi li kintaashe-ɛ, yɛɛshi baa tɛ wɛ. **25** Kɪɲkɔɲgise ki Taa Jiso Krai ni ki nuuɲ bɛ fiana yinɛ.

Hiburu

1 Tε mεεη lηndεeri, Nyo yeti li bεte taa bεsεη li bimfimu bi bentomfōη bee li, li kηga ηge bε lε dzε chichi chichi. **2** Se nuuη le, li jo yi lε kimerise yini-i, yi yo ye li bee li nuuη lε kimfime ki ηwani-i. E ηwani wuni wu yi tsaa ye lε gii nuuη kinjila li biee bichu-u. E nεε wu wu Nyo tē tōη nshe bε biee bichu keti li tsāη yee li. (aiōn g165) **3** Kη'wofu ki Nyo-ō bendi kεε li yi yee li, se gbεηgi nuuη mbose yi Nyo kibεε. E wu wu feti kiboo bε nshe se nuuη lu. Se feti biee bini nuuη nεε bε je ye yi kεmi buηga. Tē maan kimaan ki bibifi bise-εη. Le maan le, se yεε liboo shee lε kibεnε ki kigōηe ki Nyo yi Bunōηa-a. **4** Fi se tuu fi nuuη le, Nyo tē fε ηwani ko ηge yaa benchindaa bε Nyo-ō, nεε si bukoon bu Nyo tē nyε wu ko tε ηge bu yaa bu bee. **5** Tε kii le wu koη ηge kife nchindaa wu Nyo wumu nuuη ye lu wu Nyo tē saa yi teen wu le, “ηwani kε, Kε lε bεη yani mi nteeo lε ε mi baa wa, kε.” Wumu nuuη ye lu wu tē saa wu tee kii wuu le, “ηgii ni nuuη tee. Ni nuuη ηwanεη ni.” **6** Tē gii nuuη mfi wu Nyo tē nuuη le yi tōη ηwani wu ηkosi wuni li nshe yini, yi tē tee le, “Benchindaa bε Nyo-ō bεchu kεmi le bε ni bε guundi wu.” **7** Fiee fi Nyo tē tee kii benchindaa bee nuuη fini le, “Yi ti feti bε bε nuuη si mfiee, yi feti tε bε bε nuuη beniη bee bε nime-ε bε nuuη si nimi chi wi-i.” **8** Le tuu to li ηwani-i, tee le, “Hooo Nyo, o gii naa o shee li kabara wa-a o ni o sεki mfi kwi ma nsη. Ntse wu tsaan gii naa ni nuuη kimbaan ki bumfōη bwo-o. (aiōn g165) **9** O kōηgisō nuuη fiee fi tsaan, o baanini fiee fi bifi. Nεε lε, mi wu Nyo yi nuuη Nyo ya mi n'yeεkō wε, o yaa kintutu ko, mi se mfwaō wε bε mbee yi bumfōη bu kineεtine-ε.” **10** Yi se tuu yi ka yi tee li ηwani-i le, “Taa, ε wε wu tē tōη nshe fembεεche-ε, se biee bichu bi nuuη liboo nuuη mferu wu tsan ya. **11** Biee bini gii bi ma, ε wε kwaa o gii o ba lu. Bi gii bi doη si ndu. **12** O gii o baan bi si kηkōη. O gii o fiiki bi si ndu yi doη. Se nuuη le, o gii o ba o ni o nuuη nεε si o nuuη le. Biya bio nuuη tε naa ma kε.” **13** E nchindaa wu Nyo wu la wu Nyo tē saa yi tee li wuu le, “Shee lε kibεnε kεη ki kigōηe-ε, nsiiη gεη bo mfi wu mi ηgiiki beniη bo bε mbani-i wε limfwe si kilaanda ki bikaa bio-o, o tōmi bikaa bio li bee ni?” **14** Mōō bεchindaa bε Nyo-ō bani nuuη nεε

si fiana yi nindi li Nyo-ō, bε yi tundi bε bε dεngi bε fii beniη bε gii bε kεmε kinsofu nεε ni?

2 Bεdεeni, tε kεmi le tε gεε bufii busεη bujōη li fiee fi tε tē woo li, lε kiiη tε ni dza tε ni tε mbwεngi kε. **2** Tε beechi le, ε benton bε benchindaa bε Nyo-ō tē tiiti ηkosi tē nuuη fiee fi tēmi ηge, ε wi bonde nchi wumu kε wu faan mferu si nchi wulu tiiti, mwe kεmε kinsomfu kilu si weki, **3** se ε la fi gii fi fε se tε tē ηεη ηge kε ε tε nyaami kinsofu ki nōηa kini? Kinsofu kini nuuη ε Taa Jiso wu tē saa fenjisi kii ki, beniη bε tē woo si fenjisi tε teendi chεεη wulu si bε tē fenjisi li bee li. **4** Nyo kibεε tē tōη bε biee bi doonchi bu buηga bwεe bε bεηkiki mōō bintewa bi biee lε mōō mfīη yi tē feti. Se gache tε nyā yi Fiana yi Waan si tē kōηgisi lε tōη lu. **5** Nyo tē mεεη ki gεε kε kwεεη wu fweη wu gii wu bε wu tē tiiti kii wu wuni lε ε benchindaa bee bε gii bε ni bε sεki kε. **6** Bε tseε baa lε kintsii kimu lε Kηwaati ki Nyo-ō kii nsa wuni le, “Wiwoη nuuη mōō fi la fi o beechi kii wu? ηwane wiwoη nuuη fi la fi o kεmi ηgeεη ye? **7** Li mfi finte-εη o tē shiiki wiwoη nuuη fε kintsii ki nuuη lekwiη lε benchindaa bo. O se tē bε o koke wu, se tuu kεmε bunōηa bε ηgunu. **8** O gεε biee bichu lε wiwo-ōη lekwiη, sεki.” Si Nyo tē gεε biee bichu lε wiwo-ōη lekwiη, fiee fimu se mεεη ye lu fi fuki numu lε wuu lekwiη nsη kε. Mōō nεε si fi nuuη lε tε se ηingī ye lε biee bichu bieε lε wiwo-ōη lekwiη kε. **9** Tε ηingī lε Nyo tē fε Jiso nuuη lε benchindaa bee li lekwiη li mfi finte-εη. Se nuuη le, Nyo se yeεki wu kεmi bunōηa bε ηgunu. Kife tē ηεη ηge kwi, lε kwi kwe yi wi kwikwi kii shēη yi Nyo yee yi dzeη li beniη li. **10** E Nyo yi tē fε biee bichu, biee bichu se nuuη biee. Si tē weki lε gii naa dzōō beniη ηge bε nuuη bōōη bee bε se lε li bunōηa bwεe li, fi se fieε tsaan lε fε Jiso ηεη ηge lε ni nuuη wu wu kōche wu gεεη wu mεεshi wi wu to dze yi kinsofu li bee. **11** Wu wu Jiso wu feti beniη se wuuti lε Nyo lii, wu bee beniη bε feti bε wuuti baa, kεmi Tee wube mumkpan. Fieε fiee fi kεmi ye buya lε ni nteenyi bε lε bεηwaani kε. **12** Tē tee li Nyo-ō mfi wumu lε, “ηgii ni ntsakisi bukoon bwo li wε lε bεηwaanεη lenti. ηgii ni n'yuuti mpieti wε lε kintaashe kibee lenti.” **13** Se tuu tee le, “ηgii ηgεε bufii bweη li Nyo-ō.” Tuu ka tee le, “Wuuη mi feni bε bōōη bε Nyo nye li mi-i.” **14** Si bōōη bε tiiti bani kεmi baa nyan yi biwη bε ηgōη lε, wu wu Jiso se tē dzo tε nyan yi

wiwonj, le ke se kwi se shaanshe kinkundi ki kemi bunga bu kwe-e. **15** Tè fe le se buu beniinj be te tsiinj li bumfa-a li ntse wube kwikwi kife be tè chendi kwe. **16** Fi gbengji fiee fi nuuj gbanaa le kemi ye ngeerj li benchindaa be Nyɔ-ɔ ke. Tè gji kemi nuuj li kini ki Abraha-arj. **17** Fiee fiee fi tè fe Jiso se to si berjwaani li fiee fichu, le se ni nuuj te kikoo wu bete muntofi be bee ni keeti nshiinj li bee, e wu gee te shénj li nime chi Nyɔ-ɔ le maanj kimaanj Nyɔ feeki bibifi bi bee. **18** Si tè njerj nge, bemonche be le wuu le, se tuu kii si nuuj ni fi-i beniinj be monche bee te le bee.

3 Nee le, berjwaanerj be waanj, be be teenj be te le be le li kweerj wu liboo li, gee yerj bufii li Jiso-o. Nuuj gwane ntong wu Nyɔ tuu nuuj te kikoo wu bete muntofi wu kimbeenche kiserj ki tè ti tiiti li beniinj li le e kiserj. **2** Tè nindi be shénj yee chi li Nyɔ-ɔ yi tè gee wu le ni nindi li wuu nee si Mɔɔse tè nindi te be shénj yee chi li yih yi Nyɔ-ɔ. **3** Se nuuj le Jiso nuuj wi wu be kemi le be ni be pieti wu bujorj yeki Mɔɔse nee si wi ti gwendi yih be se tuu be pia wu yaa yih yilu. **4** Yih yimi nuuj ye lu yi nuuj fuki ngwanu wu wi nsinj ke. Se nuuj le, Nyɔ nuuj wi wu gwanj biee bichu. **5** Mɔɔse tè nindi nee bujorj be shénj yee chi li yih yi Nyɔ-ɔ si gwane nime. Biee bichu bi tè feti te teendi nuuj fiee fi Nyɔ tè nuuj le yi naa yi tee. **6** Se nuuj le Krai tè be nuuj lewe le yih yi Nyɔ-ɔ be shénj yee chi si gwane Nyɔ. Yih yi Nyɔ yini e bee e nuuj le te lemi mkpaanj li fiee fi te karj shénj te bichi limfwe be yi yi tsakise. **7** Bedeeni, tè tuu te woo fiee fi Fiana yi Waanj tiiti. Yi tè tee le, “E ne woo Nyɔ yeti li be-erj berj, **8** kiinj ne ni ne temi bikoo si bechaa bene be tè seenini be Nyɔ mfi wu be tè monche Nyɔ libuka ke. **9** E le le bechaa bene tè monche mi wu Nyɔ, be njerj bintewa bi biee le bi ntè mfe li biya mbaanyee li. **10** Neele, shénj tè ntɔnye te mi be kingoke ki beniinj le kilu, nse ntee le, ‘Shénj yi be ti lemi ye li mi-i ke dududu. Be meerj baa ki kee ke dzé yerj ke.’ **11** Shénj tè tɔnye mi, nchini le, ‘Nuuj be te naa le be le kintsii kerj ki mfufine-e ke.’” **12** Berjwaanerj, njerjge yerj le kiinj wi wumu li be-erj ni nuuj wu kemi shénj yi bifi ke, yi fengji mbeenche li Nyɔ-ɔ, yi nuuj yi fe wi baa dzaa li Nyɔ-ɔ yi kemi ntse-e ke. **13** Fiee fi ne kemi le ne ni ne feti nuuj le ne ni ne kangisi shénj yi wi bee wi-i jo chichi, si fi nuuj le jobe chilu, “E berj.” Ne feti yerj neele kii fiee fi bifi fimu ni dza fi laenchi wi bechi ni teemi kikoo

ke. **14** Ne kee le te baa fiee fimumkpaanj be Krai e nuuj le te ba te kemi li fiee fi tè gii tè lemi li fi-i nkosi te geerj te meashi. **15** Ne kiimi yerj fiee fi nuuj le, “E ne woo Nyɔ yeti li be-erj berj, kiinj ne ni ne teemi bikoo si bechaa bene be tè seenini biee be Nyɔ ke.” **16** E barj be tè woo Nyɔ yeti li bee be nyaami be se tuu be seenini be yi? E nee be bechu be Mɔɔse tè dzo Ijij bo be be ni? **17** E be bani be shénj yi Nyɔ tè tɔnye yi be be, li biya mbaanyee li ni? E nee be be tè fe biee bibifi, be kwiye libuka nee ni? **18** Ke e nee be be Nyɔ tè leeh le nuuj be te naa le kintsii kee ki mfufine ke ni? E nee be belu be te teemi bikoo nee ni? **19** Nee le, te njerj baa le nuuj beniinj belu te naa le be geerj be le kintsii kilu ke, kife be tè meerj ki gee ke shénj li Nyɔ-ɔ ke.

4 Fi se fiee le, njakahe wu Nyɔ tè gee le beniinj gii be naa be le li mfufine we meerjo lemi fe. Bedeeni te ni te chendi le kiinj be naa be biche be njerj wi wumu li be-erj meerj ki kache ke le le ke. **2** Ntiitoo ni kife ntong wu dzeerj wuni beeo kitunj li bee li nee yerj si tè be li bee. Se nuuj le, ntong wulu wu be tè woo tè meerj ki fi ke be ke, kife wu tè be le bee, be ba mbeenche nsinj. **3** Li bee te be-erj nuuj te le mfufine wulu. Beniinj bamu baa be Nyɔ tè tee le, “Shénj tè tɔnye mi, nchini le, ‘Nuuj be te naa le, be le kintsii kerj ki mfufine-e ke.’” Nyɔ tè yeti le, fi nuuj ye le kintsii ki Mfufine-e fuki kee ke, kife nime chee tè ma kitunj fembeeeche-e mfi wu tè tɔnj nshe. **4** Te kii baa le be te tsee le Kijwaati ki Nyɔ-ɔ kintsii kimu kii jobe chi mfomenyaanj chini, le dze yini le, “Nyɔ tè niij nime chee chichu, le bo jo mfomenyaanj yi fufe.” **5** Fe kintsii kee yi tuu yi tee le, “Be nuuj te naa le le mfufine we-erj ke dududu.” **6** Fi meerj fiee fi lemi le beniinj bamu gii be le li mfufine wuni. Beniinj be tè saa be woo ntong wu dzeerj wuni baa se tè meerj ki le ke kife be tè woo nee, se nuuj le, be tè faanj mferu si Nyɔ tiiti. **7** Neele, Nyɔ se tuu yi kaari yi gee jobe chimu chi yi teenyi le, “Berj.” Si yi tè gee le yi tuu yi yo fiee fimu le kimfime ki Mfɔnj Daafi e biya tè ka nge te tè wuki kitunj le, “E ne woo Nyɔ yeti li be-erj berj, kiinj ne ni ne teemi bikoo ke.” **8** E nuuj le kintsii ki Joshwa tè dzo beniinj geerj le be be fe kee tè nuuj kintsii ki mfufine kilu-u, ke bee Nyɔ yi tiiti ye kii jobe chimu le e chi mfufine ke. **9** Fi se fiee le jobe chi mfufine meerj chee limfwe li beniinj be Nyɔ-ɔ si chi Nyɔ tè fufe chee. **10** Fi nuuj le, e wi le mfufine wuni,

ke mwe fufɔ kituŋ li nime chee chichu-u nee yeeŋ si Nyɔ tɛ fufɛ li chee chi nime-e. **11** Bedɛeni tɛ ni tɛ gwenini nge ke tɛ le mfufine wuni, le kiŋ wi wumu ni dza we, le ɛ kii kikoo ki tɛeme si beniŋ be ŋkosi baa ke. **12** Ne ni ne kii le je yi Nyɔ ye we, yi nindi. Yi keeti yi yeki nyɔ yi be fɔŋ bimbe bichu. Yi ti lii yi geɛŋ yi bo fe ntse be fiana yi wi taashi, yi lii tɛ yi geɛŋ yi bo fe biyoŋ be mfɔŋ yi wi taashi. Yi ti fushi bembeeche mɔɔ biee bi nuuŋ li shɛŋ yi wi-i. **13** Fiee fimu nuuŋ ye lu dududu fi Nyɔ tɔŋ fi nuuŋ fi ni fi nyiki yi li yi-i ke. Biee bichu yengi le yi-i lii gbanaa. ɛ yi yi tɛ kemi le tɛ be tɛ ku be bimfimu biseŋ li yi-i limfwe. **14** Bedɛeni si tɛ bee tɛ tee le tɛ kemi baa kikoo ki bete muntofi ki nɔŋa, ki nuuŋ Jiso wu ŋwane Nyɔ, tɛ miri tɔ kiboo yee liboo, tɛ kemɛ kimbeenche mkpaŋ ki tɛ ti tiiti li beniŋ li. **15** Kikoo ki bete muntofi kiseŋ kini nuuŋ wi wu nuuŋ tɛ ba ŋkawu nshiŋ be bee nsɛŋ kii mbiaŋu bɔ wuseŋ ke. Nuuŋ wi wu mɔnche tɛ be tɛ le wuu le dzɛ chi-i si bee le bee li, se nuuŋ le ti mɛɛŋ ki fe ke bubiee ke. **16** Bedɛeni, tɛ ni tɛ kiŋgisi tɛ bee mɛŋine nsɛŋ li kabara wu Nyɔ fe kintsii ki yi doonchi shɛŋ yee yi dzeɛŋ, le ke se ni keeti nshiŋ li bee li tuu doonche shɛŋ yee yi dzeɛŋ fi bee mfi wu fiee yeki bee.

5 Tɛ kii le be ti tseki kikoo ki bete muntofi li beniŋ li linti be gee le ni nindi li Nyɔ-ɔ kii beniŋ, se dzeti nyá yi beniŋ nyee li Nyɔ-ɔ, feti muntofi lu kii bibifi bi beniŋ le. **2** Si wu wu te muntofi weeti tɛ le dzɛ nge le, gii ni kii numu nyee kii be beniŋ be kii ye biee ke be tɛndi bu tanu. **3** Kii ŋ'wɔɔwu we wuni, se kemɔɔ le fe muntofi li bibifi biee li nee yeeŋ si feti li beniŋ bamu-u. **4** Nuuŋ wi tɛ yee ki yi yee le gii ni nuuŋ kikoo ki bete muntofi ke. ɛ Nyɔ yi ti tseki mwe nee si tɛ tsaa ɛrɔŋ. **5** ɛ nee le si Krai ti mɛɛŋ ki yee ki ke yi yee le ni nuuŋ te muntofi ke. ɛ Nyɔ yi tɛ gee wu yi tee le, “ɛ we ŋwanɛŋ, beŋ yani mi ntee le ɛ mi cha.” **6** Se tuu tee kintsii kimu te le, “ɔ we te muntofi wu kimake le dze yi Melkisedek nuuŋ le-e.” (aiɔn g165) **7** Tɛ nuuŋ mfi wu Jiso tɛ nuuŋ laaŋkwiŋ, tɛ shiŋ leki li Nyɔ-ɔ, dii lewe nge shiikisi musu li Nyɔ-ɔ yi nuuŋ yi fi wu li tsɔŋ yi kwe-e. Si tɛ nuuŋ wi wu chendi tuu guundi Nyɔ le, Nyɔ se woo nleke li Nyɔ-ɔ we. **8** Nee si Jiso tɛ nuuŋ ŋwane Nyɔ le, beŋge be tɛ ŋɛŋ tɛ fe wu le laanche si nuuŋ ni wuki nee nuuŋ li Nyɔ-ɔ. **9** Nyɔ se fe wu nuuŋ wi wu koche wu geɛŋ wu mɛɛshi le ni nuuŋ dze yi

Kinsofu li beniŋ be wuki li wuu, Kinsofu kini nuuŋ ki ti mɛɛ ye ke. (aiɔnios g166) **10** Nyɔ tɛ tsaa Jiso yi tami le ni nuuŋ te kikoo ki bete muntofi le dze yi Melkisedek-ek. **11** Biee biee lu nge bi tɛ mɛɛŋ baa tɛ kemi le tɛ tee kii nsa wuni. Se nuuŋ le fi tɛemi naanye le ne woo, kife ne baa wee li ŋ'wowu biee li. **12** Bee le fi ni fi nuuŋ tsaaŋ, bee nuuŋ ne tiifi beniŋ. Ne se kaari baa ne to kee be ni be tiifi beŋ be biee bi nuuŋ kii je yi Nyɔ, nuuŋ bi, bi be ti bechi li bi-i. Ne mɛɛŋ baa si mwɔnu mu bwi mu mɛɛŋ mu yeendi nuuŋ mbeɛŋ, mu jii ye biee bi tɛemi ke. **13** Wi wu mɛɛŋ yeendi nuuŋ mbeɛŋ nuuŋ te nuuŋ ɛ wu ta wu koche kituŋ li fiee fi cheɛŋ fi je yi Nyɔ-ɔ ke. We si fiɔnu fi bwi fi mɛɛŋ fi yeendi nuuŋ mbeɛŋ. **14** Biee bije bi tɛemi ɛ beniŋ be ta kituŋ be ti jii. Bani nuuŋ beniŋ be tifi yi yibe be to jiy be mfwe be kee chichi wu biee bi dzeɛŋ be bibifi.

6 Si fi nuuŋ le, tɛ chine ntiife wu kii Krai wu bɔɔŋ be bwi, tɛ geɛŋ limfwe nuuŋ be wu beniŋ be ta kituŋ. Kiŋ tɛ ni tuu tɛ bechi ŋgewu kimfoo ki ntiife wu nuuŋ le beniŋ fiiki shɛŋ yibe li bingbe bi bee bi nuuŋ bi bee be kwe, mɔɔ ntiife wu nuuŋ le beniŋ gee shɛŋ li Nyɔ-ɔ ke. **2** Neele, nuuŋ tɛ tɛ bechi ntiife wu kii ntsootse beniŋ lidzɔ wuni, be ntuu ŋgewu tsɔŋ li beniŋ li ke. Nuuŋ tɛ tɛ tuu le tɛ bechi ntifi kii mbochu li kwe-e be kii nsa wu nsondine wu kimake ke. (aiɔnios g166) **3** Biee bini nuuŋ tɛ chine tɛ geɛŋ limfwe fe Nyɔ nye dze. **4** Tɛ chine kife ɛ beniŋ nuuŋ lu be tɛ saa be naanye be kituŋ kii fiee fi Krai, be tɛ saa be mɔŋ nya yi dzeti liboo, be kemɛ tɛ Fiana yi Waar, be dza be kaari be chee bikaa kii biee bini, ke dze nuuŋ ye lu yi nuuŋ be tuu be fe se be fiiki shɛŋ yibe be kaari be to lijij ke. **5** Bani beniŋ nuuŋ be mɔŋ buɔŋ bu je yi Nyɔ-ɔ be se woo, be tuu be kee buŋga bu ntse wu bee li. (aiɔn g165) **6** ɛ be le li biee bini-i, be kaari be chee bikaa li bi-i, ke dze nuuŋ ye lu le be kaari be fiiki shɛŋ yibe be to lijij ke, kii fiee fi be feti be dzeti nuuŋ ŋwane Nyɔ be tɛti li kintaŋ li be tsɔŋ yibe, be chorisi wu gbanaa. **7** We wu dzaar wii li wu-u mfi kwi yi lii likwiŋ wu se nyee biee li beniŋ be be niŋ we wulu kii be le be ni be fi-i yi yibe lu, wu ti kemi mbɔnise wu Nyɔ. **8** Se nuuŋ le, ɛ nuuŋ bifafu be biaŋ yi kuu li we wulu-u, ke gii to fiee fi yee. ɛ nuuŋ le ke kinlɔ gii ki kɔɔ we wulu, be dza be tɔŋ we wulu butɔmu. **9** Nsáŋ yiseŋ yi shɛŋ, mɔɔ nuuŋ si tɛ tiiti ni, tɛ kii le ne lemi fine nuuŋ li biee bi

dzeer bi yeki bi bee, nuur bi bi bee be kinsofu li be-er. 10 Nyo nuur ye Nyo yi kinlao yi nuur yi daaye nime chine chi ne nindi mao kinkongise ki ne doonchi fe mbeeche be bo deeni li beniiing be nuur bee li kii wuu ke. 11 Hgeer yiser nge nuur le wi be yi yee ni lemi nee li fiee li le geer meeshi, le ne se keme fiee fi ne gee bufi buchu ne tuu ne bichi limfwe li fi-i. 12 Kiir ne ni ne nuur be kininge li fiee li ke. Ne dzoo mbose li beniiing be te gee sheng li Nyo-o, be kan sheng be se keme fiee fi Nyo te kaache. 13 Kimi yeer mfi wu Nyo te fe nkaache li Abrah-a. Te chini nuur li bukoong bwee bu yi yi Nyo-o, kife wi wumu te nuur ye lu wu ko wu yaa yi wu nuur chini li bukoong bwee li ke. 14 Te chini tee le, “Cheer, ngii ntiir we mwe mfe boong bo yar.” 15 Si Abrah-a te woo le, kan sheng tenger siir keme fiee fi yi Nyo te kaache wu lu. 16 E cheer le wi feti nchinine, chini li bukoong bu wi wu ko wu yaa wu, nchini wulu se sondini nsa. 17 Fi fiee nee yeer si Nyo te gii yi weki le yi fe nkaache yi fe le beniiing be gii naa be keme fiee fi wu kaache fini, be kee buong le nuur te fiiki fiee fi weki ke. Le kaache le chini. 18 Si Nyo te kaache yi tuu yi chini le, biee bini se bo bife bi nuur be te naa fiiki ke, kife bi te bo nuur li kimfime ki Nyo-o yi nuur te naa yeer binsee ke. Nee le bee te kifi te nyir le yi-i lekwiir te ni te kemi sheng yi teemi le te keme li fiee fi be gee te bichi limfwe li fi-i. 19 Fiee fini fi te bichi limfwe li fi-i nuur fi kemi sheng yiser cheer cheer, yi teemi si kifase le kiir yi ni yi seesi ke. E fi fi fiee le te ka te geer te le fe kibo ki Nyo lejir le ndu yi be shir ye baanyi le. 20 E fe fe Jiso te le si wi wu wuser too mbaar le nache kintsii li bee li. We kikoo ki bete muntofi wu kimake le dze yi Melkisedek nuur le-e. (aiön g165)

7 Melkisedek wuni te nuur Mfong wu Salej, tuu nuur te te muntofi wu Nyo yi nuur Kikoo ki Biee Bichu-u. Te nuur mfi wumu, Abrah-a la dzir toj yaa bemfong bamu. Melkisedek te bike be wu si te kuuki, se tiir mwe li wuu. 2 Abrah-a gate biee bi te loche li dzi-ir biee bintsii yoofi, nye kintsii kimumkpar ki biee bichu-u li Melkisedek. Te muntofi wuni kinyi ki bukoong bwee le nuur le, “Mfong wu Tsaar,” Bukoong bwee bumu nuur le, “Mfong wu Mbengii,” kife te nuur Mfong wu Salej. 3 Kemi ye tee, ke ni ke, ke kini kee ke. Ntse we kemi ye mbeeche, ke merise ke. Nuur te muntofi wu ba nuur lu

nee yeer si Hwane Nyo nuur. 4 Biche yeer ne ger wi wu te nuur Melkisedek wuni! Te gbergi nuur wi wu ko. Abrah-a kibee wu te nuur te kini ki beniiing be Iselee te keme biee li dzi-ir be gate li birke yoofi, nye kimumkpar li wuu. 5 Fi kii boong be Lebi-i be ti nindi nime chi bete muntofi fe kintsii kimu li benchi be Mose be tee baa le be ni be fii biee li beniiing be Iselee kimbe kimumkpar le biee bi yoofi lenti, nee si beniiing bani te nuur berwaani be bee, be bechu se nuur boong be Abrah-a. 6 Melkisedek wuni te nuur ye wi wu kini ki Lebi-i ke. Se nuur le e wu wu te fi biee li Abrah-a kintsii kimumkpar le biee bi bintsii yoofi lenti, tiir mwe li wuu, Abrah-a nuur wi wu Nyo te gee nkaache li wu-u. 7 E fiee fi mengine le wi wu tinger mwe li wi wumu kuu yeki wi wu tiir mwe li wuu ke. 8 Bete muntofi be li kini ki Lebi bani fii biee li beniiing li kintsii kimumkpar le bintsii yoofi lenti, be belu be fii nuur beniiing be nuur nee be kwi. Se nuur le Melkisedek wu te fi biee kintsii kimumkpar le bintsii yoofi lenti li Abrah-a nuur e Kirwaati ki Nyo-o tee bee le nuur kimbooshe. 9 Nuur nee be tee le Lebi kibee wu kini kee fii biee li beniiing li kintsii kimumkpar le bintsii yoofi lenti te nye biee biee te li Melkisedek keti li tsar yi Abrah-a. 10 Nuur nee be tee le kife mfi wu Melkisedek te bike be Abrah-a nuur e Lebi te meer le Abrah-a sheng wu te nuur te nkosi wu tee wube. 11 E fi nuur le nime chi kini ki Lebi feti si bete muntofi kache chi fere le beniiing ni be nuur tsar le Nyo lii, ke mbiche te muntofi wumu se te nuur kii la? Te kii le Nyo nyee benchi li beniiing be Iselee biki nime chi bete muntofi be li kini ki Lebi te feti. E fi nuur le, be tuu be tee le wee te muntofi kemi le naa ni nuur le dze yi Melkisedek nuur le ni, fuki le ni nuur nuur le dze yi te muntofi wu li kini ki Erong nuur le sir? 12 Fi fiee cheer le e kini ki bete muntofi ti fikisi lao, ke be kemi le be fiiki benchi te. 13 Wi wuni wu te tiiti kii wu, e wu wu te bo li kini kimu ki dete-e, wi te meer saa ki bo ke li kini kilu-u le ni nindi fe taantaa chi muntofi-i ke. 14 Wi wuni nuur Taa wuser. Se nuur nee cheer le te bo li kini ki Juda-a. Mose se te meer ki kweer ke fiee kii kini mfi wu te tiiti kii bete muntofi ke. 15 Fiee fi te tiiti kii fi fini gbergi fi doonchi le te muntofi wumu bo kitur si Melkisedek. 16 Wu dzaa wu to te muntofi nuur ye le dze yi nchi tiiti si wi kemi le nuur li kini ki bete muntofi-i ke. We te muntofi

nuunj li bunga bu ntse wu nuunj te naa ma ke. 17 Fiee fiee fi be tsee baa kii wu le, “O we te muntofi wu kimake le dze yi Melkisede-ek.” (aiŋ g165) 18 Fi se tuu fiee fi nuunj le, dze yi fichi yi be tē feti biee be gēe baa feŋgoon, kife yi mēeŋ ye yi kemi bunga ke nime ke. 19 Benchi be Mōose tē feti ye fiee le fi kōche fi gēeŋ fi mēeshi ke. Se nuunj le, deeni Nyo doonche ye dze yi dzeen ŋge yi te nuunj te ni te giki bufii li yi-i, yi yeki yimi ye. E yih yi te keti le te se be tseketsēe fe Nyo-o. 20 Li ntawu fe-e, fi fiee le mfi wu Nyo tē giki te muntofi le dze yi fieŋ yini-i, yi tē chini, ti mēeŋ saa ki chini ke mfi wu tē giki bamu baa ke. 21 Se nuunj le, fe tē giki wuni, chini kii wu tee le, “Mi wu Taa mi mfeō nchini, mēeŋ ye naa ntuu mfiiki je yeŋ ke, ‘E we te muntofi wu kimake.’” (aiŋ g165) 22 Nchinine wu Nyo tē chini wuni doonchi le nchinine wu Jiso wu fweŋ wuni lemi wu teemi yeki wu fichi. 23 Bete muntofi be ŋkosi tē nuunj ŋge, kife kwe tē nuunj ye le yi chine wi ba ni nindi nime chee chi te muntofi-i ke. 24 Se nuunj le, Jiso nuunj fiee te muntofi mfi kwi kife ntse we kemi ye ma ke. (aiŋ g165) 25 Nēe le, nuunj ni suuti beniiŋ mfi kwi be kiŋgisi be beē le Nyo-o keti li wuu. Suuti le, kife ti nuunj lu mfi kwi le ni lēki li Nyo-o li bee. 26 Fi fiee bujōŋ le te ni te kemi ŋwaani kini kikoo ki bete muntofi-i. We fiee wi wu waan, mēeŋo ki kemē ke bubiee ke findzōŋ li yi yee li ke. Lemōo fiee chichi li beniiŋ be bibifi-i. Nyo yeeki wu, wu miri nsiŋ wu ka kiboo wu yeē liboo. 27 Kemi ye le ni feti muntofi si bikoo bi bete muntofi shiŋ bi feti muntofi jo chi ke. Fe be feti be saa be fe li yi yi bee, le be tsootse bibifi bi bee, be se ni be feti bi beniiŋ le. Tē fe fiee fintofi mfwa mumkpaŋ si tē nye yi yee le tanŋi beniiŋ lu. 28 Li mfi wu benchi be Mōose-e, be tē tseki bikoo bi bete muntofi-i nuunj beniiŋ be bieŋgi bō. Se nuunj le le benchi bani lejii, Nyo fe ye ŋkaache yi chini, yi tsaa nuunj ŋwani wu yi fe wu, wu kōche wu gēeŋ mēeshi mfi kwi. (aiŋ g165)

8 Kikoo ki fiee fi te tiiti kii fi nuunj le, te kemi ŋwaani kikoo ki bete muntofi-i kimu nuunj wi wu shee le kibene ki kigōŋe ki kabara wu Nyo yi Bunōŋa liboo. 2 We nuunj wi wu nindi fe Nyo nuunj fe-e, nindōo fe kibo ki nuunj ki cheeŋ nuunj kigōone ki Nyo-o, nuunj ye ki beniiŋ fe ke. E yih yi Taa Nyo yi fe kigōone kilu. 3 Kikoo ki bete muntofi kichu nuunj ki Nyo ti beē yi tsaa yi gēe le ki ni ki nyee nyā ki tuu ki feti muntofi li

Nyo-o. Nēe le, fi se fiee bujōŋ li weē te muntofi le ni kemi te fiee fi nuunj nyē li Nyo-o. 4 Bee le ni nuunj laaŋkwiiŋ, wu nuunj ye te muntofi ke, kife bete muntofi baa lu be nyee nyā biki si nchi wu Mōose weki. 5 Nime chi be nindi laaŋkwiiŋ nuunj nēe mbose mōo kinjiinjii ki kibo ki Nyo-o liboo. Fiee fiee fi tē nuunj mfi wu Mōose tē nuunj le fe kigōone ki Nyo-o laaŋkwiiŋ, Nyo tifi wu yi tee le, “Ŋenge le o feō fiee fichu fi nuunj nēe yeŋ si fi ntē ndoonche we li ŋkume-e.” 6 Se nuunj le Jiso we e be nyē nime li wuu chi ko chi yaa chi bete muntofi be ŋkosi baa, nēe si leh wu lemi limfwe li wuu kintikinti ki Nyo bee wiwoŋ ko wu yaa te wu fichi. Wu yaa kife wuni biki nuunj beŋkaache be yeki be ŋkosi. 7 E nchinine wu ŋkosi tē gii kemi ye chō ke, ke bee be bichi ye nchinine wumu ke. 8 Nyo tē ŋeŋ le beniiŋ baa be chō, tee le, “Mi wu Taa ntiitōo le jobe beē chee chi ŋgii nji leh wu fweŋ tee yih yi Iselee mōo yi Juda. 9 Se leh wuni nuunj ye si wu ntē nji tee bete tee be bee jobe chi ntē ŋkeme be li kibene, ndzō be mbo be be li kweeŋ wu Ijip ke. Leh wuni nuunj wu be ti mēeŋ ki ba ke le be ni be lemi li wuu ke. Bedeēni, nse mbaa dzaa li bee. E mi Taa wu tiiti fini. 10 Mi wu Taa ntuuō ntiiti le, mfi gii be kōche, ntuu nji leh wumu be yih yi Iselee. Wu gii wu nuunj le ŋgii ŋgeē benchi beŋ li bembeeche be bee, ntsee nuunj li shēŋ yi bee. Ŋgii ni nuunj Nyo yibe, be ni be nuunj beniiŋ beŋ. 11 Wi mēeŋ ye tuu ni tiifi wi we wu kweeŋ wumu mōo nuunj ŋwaani le kee Taa Nyo ke, kife wi kwikwi gii ni kii mi mbeeche fe wi wu ŋkwe-eŋ ŋgenu mbochu fe wi wu nyōŋa-a. 12 Ŋgii ŋkōō nshiŋ li bee, mfeeki biee bi bee bibifi. Mmēeŋ ye ntuu ni ŋkiimi bibifi bi bee ke.” 13 Si Nyo tē tee le leh wu fweŋ gii naa nuunj, ke wu feō le wu ŋkosi we to nuunj fiee fi fichi. E fiee to fi fichi ke fi doŋ fiee kituŋ, ke sheō niŋ fi la le beniiŋ lii.

9 Fi nuunj le, leh wu ŋkosi tē kemi benchi be doonchi dze yi beniiŋ leki li Nyo-o le, wu tē kemi te kintsii ki be nache le ki ni ki nuunj kigōone ki Nyo-o ki laaŋkwiiŋ. 2 Be tē nache kigōone be ndu be gate li biŋke bife-e, kimbe ki ŋkosi be teenyi le Kintsii ki Waan. Kini nuunj fe fiee fi be ti tōomi kiŋ'wofu fe mōo fe kideŋ ki be tē giki kibeke ki be tsaa be gēe le e ki Nyo-o. 3 Kimbe ki biki le lenti be tē teenyi le Kintsii ki gbēŋgi ki Wuuti bujōŋ ŋge Kintsii kilu tē nuunj lejii le ndu yimi yi be tē shiŋe yi gatini kigōone

kilu kintikinti. 4 Kintsii ki kini nuuŋ fe taantaa chi kidzoma tɛ nuuŋ fe-e, ɛ be tɛ nache taantaa chilu be kikwa ki gaa. Ŋko wu leh wu Nyɔ tɛ ji be beniŋ nuuŋ tɛ fe, ɛ be laaŋ bwiŋ yelu be kikwa ki gaa. Le ŋko wuni tɛnɛ chi mana-a tɛ nuuŋ le, ɛ be nache tɛ be kikwa ki gaa. Kimbaaŋ ki ɛrɔŋ ki naŋ tɛ bɔchi lu kɛɛ tɛ nuuŋ le ŋko wulu-u. Bimbache bi ta-a yi be tɛ tsee benchi be leh wulu lu tɛ nuuŋ tɛ le ŋko wulu-u. 5 Lewe le ŋko wuni nuuŋ ɛ be tɛ leeki biee bimɔ bi nuuŋ si benchindaa be Nyɔ-ɔ be Kin'wofu-u, ɛ be saŋ yih yibe li kabara wu Nyɔ-ɔ yi fekisi bibifi. Biee bini nuuŋ ye le tɛ ni tɛ yeti tɛ giŋgi le lɛnti dɛɛni nge kɛ. 6 Si be tɛ nache biee bini le yini dze ni, bete muntofi se giŋgi be lii le kimbe ki limfwe kɛɛ jo chi be feti bufɛ bu bee lu. 7 Se nuuŋ le, wi wu tɛ shiŋ lii le kimbe ki lɛnti kɛɛ tɛ nuuŋ nɛɛ kikoo ki bete muntofi kwaa. Tɛ gii shiŋ lii lu nɛɛ kinga kimumkpaŋ li kiya-a. Tɛ gii shiŋ lii ye lu fuki be nɔŋ mɛ nyaŋ yi gii fe muntofi lu li yi yee li mɔɔ li bibifi bi beniŋ tɛ feti nkeɛ siŋ kɛ. 8 Nɛɛ le, yini nuuŋ dze yi Fiana yi Waan doonchi li beniŋ li le dze yi wi tɛ nuuŋ le le se geɛŋ fe Kintsii ki gbɛŋgi ki Wuuti nɛɛ bujɔŋ ti mɛɛŋ saa ki yiŋgi kɛ yi kɛ, si kigoɔnɛ ki Nyɔ ki limfwe kɛɛ tɛ mɛɛŋ ki lemi fe le. 9 Biee bini bichu nuuŋ nɔkiki wu biee bi keti li mfi wu dɛɛni wuni. Fini doonchi le biee bi be tɛ nyɛɛ li Nyɔ-ɔ mɔɔ muntofi mu be tɛ feti li Nyɔ-ɔ nuuŋ bi tɛ fe le shɛŋ yi beniŋ be leki li Nyɔ-ɔ woo yi geɛŋ yi mɛɛshi kɛ. 10 Biee bilu kɛmi fiee fi fɛrɛ kwaa nuuŋ be biee biɛ mɔɔ biee bi wonɛ mɔɔ dze yi beniŋ tsootsi yi le be ni be wuuti le Nyɔ lii. Bini se nuuŋ biee bi kundi nɛɛ nuuŋ nyaŋ yi li bwiŋ, bi be tɛ kɛmi le be ni feti geɛŋ bo mfi wu mfikise be. 11 Se nuuŋ le si Krai wu nuuŋ kikoo ki bete muntofi bɛɛɔ kituŋ le, ɛ wu wu be be biee bi dzeɛŋ, wu se le li kigoɔnɛ, nuuŋ ki nɔŋa ki woo ki geɛŋ ki mɛɛshi. Ke ye nuuŋ ye nɔŋwanu wu beniŋ kɛ. Fi nuuŋ le, ki nuuŋ ye kigoɔnɛ ki li nshe yini-i kɛ. 12 Fɛ tɛ le nuuŋ Kintsii ki gbɛŋgi ki Wuuti nge. Tɛ le mfwa mumkpaŋ fi ma le. Ti mɛɛŋ ki le kɛ fe nuuŋ be nɔŋ mɛ bɪ, kɛ mɛ bɔɔŋ be bɛna-aŋ kɛ. Tɛ le nuuŋ be nɔŋ mee. Si tɛ fe le, fini se sooŋ bikoo bisɛŋ li bibifi-i, nsɔŋu wuni nuuŋ wu kimake. (aiōnios g166) 13 Mfi wu wi nuuŋ be ntaanche li yi yee li, be dzo nɔŋ mɛ bɪ, mɔɔ mɛ bintomu bi bɛna-aŋ, mɔɔ nuuŋ taŋɛ chi kintome ki naŋ ki be tɔŋ ki do, be sɛri kɛ be mwache mwe, se kaari to waan. 14 ɛ fi nuuŋ le, kɛ nuuŋ nɔŋ mɛ Krai lee ki fe kɛ yaa

me ni? Tɛ nyɛ yi yee nuuŋ findzɔŋ nsɪŋ li Nyɔ-ɔ keti li Fiana yi kimake. Tɛ fe le, se tsootse shɛŋ yisɛŋ li biee bi bɛɛ be kwe-e, le kɛ tɛ ni tɛ nindi li Nyɔ yi kɛmi ntse-ɛ. (aiōnios g166) 15 Fieɛ nɛɛ fiee fi Krai nuuŋ wi wu lemi limfwe li leh wu fweŋ wuni kintikinti ki Nyɔ bee wi wo-ɔŋ. Se lemi le beniŋ be Nyɔ teɛŋ le ɛ bee naa kɛmɛ bintsii li bujɔŋ bu kimake bu Nyɔ tɛ tiifi be lu. Be gii naa be kɛmɛ kife wɛ ɛ wu kwi kituŋ, kwe ye yini se tɛ soo be li nɔŋ wu tɛ nuuŋ le gii naa be kii bibifi bi be tɛ shiŋ be feti nɔkosi li leh wu fichi-i. (aiōnios g166) 16 Tɛ kii le fe wi tee chee ye, be nyɛ tɛ biee chee yilu kɛ fuki fe be nɛŋ le wu kwi nsɪŋ kɛ. 17 Fi nuuŋ nɛɛ le, kife chee ti kɛmi ye buŋga wi se kwi kɛ. Be ti biki ye chee wi wulu mɛɛŋ lu kɛ. 18 Fieɛ fiee fi mɔɔ leh wu nɔkosi tɛ lemi ye fuki fe be sɛɛ nyaŋ nɔŋ bo nsɪŋ kɛ. 19 Tɛ nuuŋ mfi wu Mɔɔse tɛ teɛŋ fiee fichu fi tɛ nuuŋ le kinwaati ki benchi-i li beniŋ bechu-u, se tuu dzo yeŋɛ yi kiti ki iso-ob ɛ be liiŋ dzɔŋ yi nshɔŋ li kii ɛ be fwa ki yeri. Si tɛ dzo le se foon li nɔŋ mɛ bɔɔŋ be bɛna-aŋ, be mɛ bɪ, mɔɔ dzɔɔ, sechi li kinwaati ki benchi-i tuu sechi tɛ li beniŋ li bechu. 20 Se sechi tiiti le, “Ŋɔŋ mani nuuŋ leh wu Nyɔ ji be berɛ, tiiti le lemi nɛɛ li fi-i.” 21 Se sechi tɛ nɔŋ melu li kigoɔnɛ ki Nyɔ ye mɔɔ li biee bi kigoɔnɛ kilu bi be feti nleke li Nyɔ-ɔ lu. 22 Fi gbɛŋgi fi nuuŋ cheɛŋ le biee nge tɛ shiŋ bi nuuŋ si nchi tiifi le be kɛmi le be fe nɛɛ tɛ nuuŋ be nɔŋ bi se woo. Be se tɛ fekisi ye bibifi bi wi-i fuki fe be sɛɛ fiee nɔŋ bo nsɪŋ kɛ. 23 Fi tɛ gbɛŋgi fi nuuŋ bujɔŋ le be tsootse biee bini bi nuuŋ nɛɛ mbose yi biee bi liboo le yini dze-e. Se nuuŋ le, tsootse wu gbɛŋgi wu nuuŋ li liboo be muntofi ye ki wuni. 24 Fi nuuŋ le Krai tɛ le le kibo ki Nyɔ-ɔ, ɛ tɛ nuuŋ ye ki wiwoŋ tɛ gwan kɛ, ki tɛ nuuŋ nuuŋ mbose yi kibo ki Nyɔ-ɔ ki cheɛŋ cheɛŋ. Tɛ le nuuŋ liboo kibɛɛ. ɛ fe fe wɛ dɛɛni Nyɔ limfwe leki li Nyɔ-ɔ kii bee. 25 Nuuŋ ye fe le le ni feti muntofi be yi yee li Nyɔ-ɔ li kinga-a li kinga-a si kikoo ki bete muntofi tɛ shiŋ ki lii fe Kintsii ki gbɛŋgi ki Wuuti nge li kiya-a li kiya-a, le fe muntofi be nɔŋ fuki nuuŋ mee nsɪŋ kɛ. 26 ɛ fini tɛ nuuŋ bujɔŋ, kɛ Krai tɛ kɛmi le ni kwi-i, kanɔsi karisi kwi-i mbɛɛche si be tɛ tɔŋ nshe. Se nuuŋ le si fi nuuŋ le, tɛ be mfwa mumkpaŋ kituŋ fi se ka le. Tɛ be mfi wuni wu nshe tɛ mɛ le dzɔɔ yi yee fe fintofi lu, kwi le tsootse bibifi. (aiōn g165) 27 Nɛɛ yeɛŋ si fi nuuŋ le wi kɛmi le kwi nɛɛ mfwa mumkpaŋ le ni nɛŋi nuuŋ nsa, 28 nuuŋ nɛɛ si Krai tɛ nyɛ yi

yee li kwe-e li beniinj li mfwa mumkparj le too bibifi bi beniinj le nge. Se gii kaari be li kinga ki kife tɛ tuu le fɛ fiee be bibifi kɛ. Gii be kitunj dɛeni le soo beniinj be tɛngi wu mkpaanj.

10 Benchi be Nyo tɛ nye li Mɔɔse-ɛ nuunj nuunj kinjiinjii ki biee bi dzeenj bi tɛ nuunj le bi gii bi nuunj lu. Be nuunj yɛ chɛɛj wu biee bi tɛ nuunj le bi gii bi ni bi nuunj kɛ. Bɛ tɛ shiinj bɛ feti muntofi bɛ tuu fɛ mfi kwi li biya-a, li biya-a, muntofi muni se tɛ feti yɛ beniinj be kingisi be bɛɛ fɛ Nyo-ɔ le be ni be wuuti kɛ dududu. **2** ɛ nuunj le muntofi mwɛɛ nuunj mu fɛ beniinj ni be wuuti, bee nuunj bɛ feti yɛ muntofi li kinga-a, li kinga-a kɛ, kife beniinj bɛ tɛ guundi Nyo bee nuunj ɛ be tsootse bibifi bi bee mfwa mumkparj, shɛj yibe mɛɛj yɛ yi tuu yi sɛki be li bibifi-i kɛ. **3** Se nuunj le muntofi muni mu bɛ feti bɛ tuu bɛ feti beniinj kiimi bibifi bi bee li kiya-a li kiya-a. **4** Fi fieɛ le kife nuunj ngorj mɛ bɛnɛj bɛ mɛ bɛ tɛ tsootse bibifi bi wi-i kɛ dududu. **5** Fieɛ fieɛ fi tɛ fɛ mfi wu Krai tɛ bɛ laanjkwiiij tuu tee li Nyo-ɔ le, “ɔ kɛmi yɛ ngeenj li muntofi mu bɛ feti bɛ nyɔj mɔɔ li biee bi bɛ nyɛɛ li wɛ-ɛ kɛ, ɔ nachɔɔ nuunj yi yi wiwoj li mi-i. **6** Nyɔj yi bɛ nyɛɛ le bɛ tɔj bɛ fɛ muntofi lu li wɛ-ɛ, mɔɔ biee bi bɛ nyɛɛ le bɛ fɛ muntofi lu le bɛ tsootse bibifi bi beniinj le mɛɛj bieɛ mɔɔ ki fɛ kɛ le ɔ woo bujɔj kɛ. **7** Nse ntuu ntee le, ‘Hoo Nyo biche ɔ nɛj, mi mbɛ ɔ le mfe fieɛ fi ɔ kɔnjgisi, nɛɛ si bɛ tɛ tɛɛ kii mi le Kijwaati ko-o.’” **8** Tɛ saa tee li Nyo-ɔ le, “ɔ kɛmi yɛ mɔɔ nshɔɔj kɛ nʼwowu bujɔj li muntofi-i, mɔɔ nya yi bɛ nyɛɛ li wɛ-ɛ mɔɔ nyɔj yibe nyɛɛ, bɛ tendi le bɛ fɛ muntofi lu li wɛ-ɛ, mɔɔ biee bi bɛ nyɛɛ bɛ feti muntofi lu le bɛ tsootse bibifi bi beniinj le kɛ.” Bieɛ bini nuunj bi bɛ feti nɛɛ biki si nchi weki. **9** Si tɛ tee le, tuu taa fɛ tee li Nyo-ɔ le, “Biche ɔ nɛj mi mbɛɔ le mfe fieɛ fi ɔ kɔnjgisi.” Tɛ tee le, se lɛɛshe muntofi mu fichi le gɛɛ mu fɛj. **10** Si Jiso Krai tɛ fɛ fieɛ fi Nyo tɛ kɔnjgisi le fɛ le, nye yi yee mfwa mumkparj fi ma le, fɛ tɛ se woo. **11** Te muntofi kwikwi ti giingji lemi fɛ kintsii kee ki nime-ɛ jo chi feti muntofi li kinga-a li kinga-a, nuunj muntofi mulu nuunj mu tɛ tsaaki bibifi bi beniinj le kɛ. **12** Se nuunj le Krai tɛ fɛ fieɛ fintofi mfwa mumkparj fi se kɔche fi nuunj fi tsaaki bibifi bi beniinj le nsa ma, si tɛ fɛ le bieɛ shee le kibɛnɛ ki Nyo-ɔ ki kingɔjɛ. **13** Wɛ fɛ mbɛɛche li mfi wɛ-ɛ, tɛngi gɛɛj bo mfi wu Nyo gii yi giiki beniinj bee bɛ mbani si kilaanda

le tɔmi bikaa li bee liwe. **14** Fintofi fimumkparj fini fɛ fieɛ beniinj bɛ feti le be ni be wuuti, bɛ se wuuti tɛ le Nyo lii bɛ gɛɛj bɛ mɛɛshi. **15** Fiana yi Waanj yeti tɛ li bee li yi teendi tɛ fieɛ fini. Yi tɛ saa yi tee le, **16** “Taa Nyo kwɛngɔɔ le, ɛ nɛɛ leh wuni wu ngii nji tɛɛ bɛ le jo yi lɛjɛj yɛɛ: Ngii ngɛɛ benchi bɛj li shɛj yibee, ntuu ntɛɛ li bɛmbɛɛche bɛ bee.” **17** Si tɛ tee le tuu taa fɛ le, “Mmɛɛj yɛ ntuu mbɛɛche bibifi bi bee mɔɔ nuunj bingɛ bi bee bibifi kɛ.” **18** Fi fieɛ nɛɛ le ɛ bɛ feeki bibifi bi beniinj le, kɛ fieɛ mɛɛj yɛ lu fi fɛɛ muntofi lu le bɛ feeki bibifi bi beniinj le lu kɛ. **19** Bɛnwaanɛj, fi fieɛ nuunj le ngorj mɛ Jiso gwiye ma dze li bee li le nuunj tɛ le dɛɛni nchenu nsij, tɛ gɛɛj fɛ Kintsii kee ki gbɛngi ki Wuuti nge. **20** Nuunj nɛɛ tɛ ka tɛ le dze yi fieɛj yi nyɛɛ ntɛɛ yi Jiso tɛ gwiye li bee li. Tɛ gwiye dze yini bɛ yi yee, fi tuu fi nuunj le wu kɔɔ wu tsaaki ndu yi bɛ tɛ shiɛj yi baanyi kintsii kilu yɛ. **21** Tɛ kɛmɛ baa tɛ muntofi wu nyɔjɛ wu nuunj le yih yi Nyo-ɔ lewe. **22** Si bieɛ bini nuunj nɛɛle, tɛ ni tɛ kingisi tɛ bɛɛ li Nyo-ɔ lichij bɛ shɛj yi mumkparj tɛ gɛɛ baa shɛj chi li yi-i mɛjɛnɛ nsij. Tɛ kiingji kife bɛ sɛri baa shɛj yisɛj bɛ ngorj mɛ Krai le yi to waanj, yi mɛɛj yɛ yi tuu yi ni yi sɛki bee li fieɛ fimu-u kɛ. Tɛ baa tɛ ɛ bɛ tsootse yɛ yisɛj bɛ dzɔɔ yi waanj. **23** Tɛ ni tɛ lemi mkpaanj li fieɛ fi tɛ bichi limfwe li fi-i, fi tɛ shiinj tɛ tiiti li beniinj li kii fi. Kiinj tɛ ni tɛ bakini kɛ, kife wi wu tɛ kaache bee lemɔɔ li jɛ yɛ-e. **24** Tɛ ni tɛ geendi dze le tɛ kaangji shɛj yi wi bee wi li kingɔngise bɛ mferu bieɛ bi dzeenj. **25** Kiinj tɛ ni chinɛ li mbɛ li kintaashe si beniinj bamu dza baa bɛ feti le kɛ. Tɛ ni tɛ kɔngisi shɛj yisɛj, teege si tɛ ngijgi baa le jobɛ chi Taa wusɛj gii kaari bɛ kɔɔ chɛɛ chi nuunj tɛkɛtɛkɛ. **26** Tɛ kɛɛ le ɛ tɛ dza tɛ tuu tɛ feti bibifi, tɛ feti tɛ kii, nuunj ɛ tɛ tɛ fi jɛ yi chɛɛj, tɛ ni tɛ kii le fintofi fimu mɛɛj yɛ lu fi bɛ gii naa bɛ tuu bɛ fɛ li bibifi bise-ɛj kɛ. **27** ɛ wi feti le, mwe ni tɛngi bɛ chɛnɛ nsa wu Nyo mɔɔ wi wu bifi wu gii naa wu fweye beniinj bɛ mbani-i bɛ Nyo-ɔ. **28** Mfi wu wi ti bondini nchi wu Mɔɔse, ɛ beniinj lɛj bɛfɛ kɛ bɛtɛtu be bɛj le bɛ nɛj baa fieɛ fi wu fɛ, nsa se kɔɔ mwe, bɛ se wo wu bu wo njkɔwu nshiinj nsij. **29** ɛ fi nuunj le, se nɛ beechi baa le wi wu nyamisi Nwanɛ Nyo, dzeti ngorj mɛ leh wu Nyo tɛ ji le tsootse wu lu ni wuuti wɛ to fieɛ fi waniti-i, gaashi tɛ Fiana yi Waanj yi bɛɛ bɛ mfie wu Nyo li beniinj li, njwaani nge wu wɛɛ wu gii naa kɛmɛ gii naa nuunj ni? **30** Wɛɛ nge

gii naa ni bendi yi kife te kii baa wi wu të tiiti le, “E mi wu ngii naa ntuu nsoongibaa, e mi wu ngii naa nye kinsomfu kibee.” Se tuu tee le, “E mi wu Taa ngii naa nsaa beniinj berj.” 31 E fiee fi chene nge le wi we li tsanj yi Nyo yi kemi ntse-e. 32 Ne ni ne kiimi jo yi limfwe yi be të gwiye berj bufii li fiee fi Nyo-o. Ne të kañ shénj ne gwii be benge be të bee le be-erj. 33 Mfi wumu të nuuj beniinj tuu be gaashi berj be njewi moò be berj gbanaa. Mfi wumu, ne taashi li kintutu ki beniinj be be nyee te nge li bee le yini dze. 34 Ne ti bee ne keeti nshiinj be beeye beniinj be nuuj li bëncha-a, ne fii be. Be ti lochi biee bine, ne chiinjgi nee lu ne wuki nuuj bujorj, kife ne kii le ne kemi baa biee bimbi bi yeki biee ye nuuj bi gii naa bi ba bi ni bi nuuj lu mfi kwi. 35 Neele, kiinj ne ni chine fiee fi ne lemi li fii mējine nsinj, kife e fiee fi kemi kinsomfu ki nōja. 36 Ne kendi yeerj shénj le nuuj ne ni ne feti nuuj fiee fi Nyo kōngisi, ne se tuu ne keme fiee fi wu kaache. 37 Be tsee baa le, “Sheo nee niinj le wi wu nuuj le gii be we tuu fesi. Nuuj te njōne ke. 38 Wi werj wu tsaanj gii keme ntse kii shénj yi wu gee li mi-i. Se nuuj le e wu dza tuu chendi chiiti bikaa, shénj yerj te dzōnj mi be wu ke.” 39 Te nuuj ye fiseerj beeye be chiiti bikaa be gii be la ke. Te baa nuuj beniinj be gee shénj li Nyo-o be fiana yibe gii yi naa yi keme kinsomfu.

11 Ngewu shénj li Nyo-o nuuj mbiche limfwe li fiee fi Nyo të kaache wi lu, kii te bujorj le gii naa keme fi, kii te le fi fiee lu mēerj saa ki nerj ke fi ke. 2 Nyo të pia beniinj be njosi kife be të gee shénj li yi-i. 3 E shénj yi te të gee li Nyo-o yi të fe se te kee bujorj le Nyo të tōnj nshe yini nuuj be je ye, fi nuuj le biee bi te njinggi bo li bi be ti njinggi ye ke-e. (aiōn g165) 4 E shénj yi Abe të gee li Nyo-o yi të fe se fe fintofi fi shaanj yaa Keerj. Nyo se tuu yi dzo wu le we wi wu tsaanj, se fi nya ye le doonche le we wi wu tsaanj. Abe të kwi, se nuuj le shénj yi të gee li Nyo-o fe yee te ba te wuki si yeti li bee li mbe mbochu berj. 5 E shénj yi Enō të gee li Nyo-o, Nyo se dzo wu yi yee be wu liboo yorj kwe mēerj ki korj ke li wuu ke. Be të dza be to njenu wu nsinj, kife Nyo të dzo wu liboo kiturj. Fe Nyo të dzeti Enō liboo të nuuj e Kingwaati ki Nyo-o tee le të shiinj feti Nyo wuki bujorj. 6 Nee le e wi nuuj lu fuki fe wu gee shénj li Nyo-o sinj, ke nuuj Nyo te woo bujorj be wu ke, kife e wi weki le ni kingisi bee li Nyo-o lichinj, ke kemi le berj le Nyo ye lu, moò le yi

suundi wi kwikwi wu gbenggi weki wu. 7 E shénj yi Noaa të gee li Nyo-o, fe Nyo të weki le yi nye wu ntifi kii fiee fi të nuuj le fi naa fi ka mēerj sa ki nerj fi ke, të woo li Nyo-o se fe yih yi dzōo yi nyōnja le naa soo yi ye lu. Si të gee shénj le tuu doonche le beniinj bamu be li nshe yini nuuj be bifi le Nyo lii. E wu, wu Nyo të nye kintsii ki wi wu tsaanj le li wuu, ki ti nyee li wi wu gee shénj li yi-i. 8 E shénj yi Abrahamj të gee li Nyo-o, se woo Nyo li mfi wu yi të teenj wu le dza li kweerj wube-e geerj li wumu wu të nuuj le gii naa keme si kweerj wee. Si Abrahamj të woo le se biee geerj nee, të gii kii ye moò fe giinggi ke. 9 E shénj yi të gee li Nyo-o yilu yi të fe se geerj tuu tsiinj li kweerj wu Nyo të kaache wu lu si kilo ki geerj ki tsiinj nuuj li kweerj wu beniinj bamu-u. Tè gii nuuj le denji tsiinj li bigōonu-u bee Adzi moò Yakō be Nyo të kaache be bechu be kweerj wulu le wu gii naa wu nuuj wube. 10 Tè tsiinj li bigōonu-u le kife të bichi limfwe le gii naa le li kitonj ki kemi kimfoo ki Nyo nache si kitonj kilu gii ki nuuj, se gwanj. 11 E shénj yi Abrahamj të gee li Nyo-o se keme njwanj nuuj e wu dorj kiturj Saara mēerj ye le bie ke. Fi të ka le kife Abrahamj të berj le. Nyo yi të kaache wu ti lemi nee li je ye-e. 12 Se fi tuu fi nuuj le wi mumkparj wu Abrahamj wu të nuuj e të dorj nee nge, nuuj le kwe wa, kingōke ki beniinj le të dza ki bo li wuu ki yanj si muntsorj mu liwe moò si mfwe me li ngeme yi dzōo yi nyōnja me wi nye të naa fa me ke. 13 Beniinj bani bechu të dende be mēerj ki keme ke fiee fi Nyo të kaache filu ke, be të dende le be kwiye e be të gee nee shénj li Nyo-o. Be të nerj nee fi, fi mēerj fi bee mfiinj, be fi be kinetene, be yo be bimfimu bi bee le, be kii baa le be baa nuuj bilō be mforj li nshe yini-i. 14 E beniinj yeti ni, ke fi doonchi fiee nee nge le be mēerj baa be weki kweerj wu nuuj wube. 15 E be të tuu be seki kii kweerj wu be të dza le, ke bee be keme dze yi karise nto le. 16 Si fi nuuj ni, be të weki te nuuj kweerj wu yeki wee, wu nuuj kweerj wu liboo. Nee le Nyo nuuj ye be buya mfi wu be teenyi yi le Nyo yibe ke, kife yi nache ye kitonj yi gee li bee. 17 Tè nuuj shénj yi Abrahamj të gee li Nyo-o yi të fe, le Nyo ni mendi wu, se berj le dzōo njwani wu Adzi fe fintofi lu li Nyo-o. E wu wu Abrahamj nuuj wu wu Nyo të kaache le kingōke ki wiwonj gii naa ki bo li wuu. Se berj nee le dzōo njwani kwaa, le fe fintofi lu. 18 Njwani wuni nuuj wu Nyo të tiiti njosi li Abraha-anj le, “E li Adzi-i, li bōorj be gii

be gɛɛ bukoŋ bwo gii be bo.” 19 Abrahaj tɛ kii nɛɛ le ɛ wi tuu kwi-i lo, kɛ Nyɔ nuuŋ nɛɛ yi kaari yi fɛ se to lu. Bɛdɛɛni lɛ dze yimi nuuŋ nɛɛ tɛ dzɔɔ le Adzi tɛ kwi se Nyɔ kaari yi nye wu li Abrahaj mɛɛŋ yɔŋ. 20 Ɛ shɛŋ yi Adzi tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ se tsi Yakɔ bee Ɛsau yɔ li bee kii kimbɔnɛ ki gii ki naa ki bɛ le bee. 21 Ɛ shɛŋ yi Yakɔ tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ le tuu kwi-i lo, tsi bɔɔŋ bɛ Josɛ wu ŋwani. Tɛ gii tsiti lɛ ɛ wu guuŋ li kimbaaŋ li se nyɛɛ ŋguŋu li Nyɔ-ɔ. 22 Tɛ nuuŋ shɛŋ yi Josɛ tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ le ni nuuŋ le gii kwi tuu tee chee ye doonchi le bɛniij bɛ lɛɛɛ gii naa bɛ shɛ bɛ bo li kwɛɛŋ wu lji-ip. Se tuu tee le ke bɛ naa butɔɔ, bɛ dzo biŋkomfu bieɛ. 23 Tɛ nuuŋ shɛŋ yi tɛ Mɔɔsɛ bɛ ni tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ se bɛ nyikɛ Mɔɔsɛ kii tɛɛ kii bɛ ni wo wu, mfi wu bɛ tɛ biɛ wu. Bɛ tɛ nyiki lɛ kifɛ bɛ tɛ ŋɛŋ le tɛ nuuŋ ŋwaŋ wu tɛ nuuŋ bɛ buchuuŋ ŋgɛ. Bɛ ti mɛɛŋ ki chɛɛŋ kɛ bondine nchi wu Mfɔŋ tɛ buu kɛ. 24 Tɛ nuuŋ shɛŋ yi Mɔɔsɛ tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ mfi wu tɛ kuu yi tɛ fɛ se faaŋ le kiij bɛ ni bɛ teenyi wu le ŋwane ŋwane Fɛrɔ wu kwɛɛŋ kɛ. 25 Tɛ tsaa fieɛ le ŋɛŋ nuuŋ ŋgɛ bɛ bɛniij bɛ tɛ nuuŋ bɛ Nyɔ-ɔ, yuti le ni wuki bujɔŋ bɛ bieɛ bi bibifi bi gii bi ŋɔɔnɛ niijkwaa. 26 Tɛ dzo lɛ bɛ ŋwɛɛ bɛ wu kifɛ nuuŋ wi wu Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache, fieɛ ye kɛmi mbeŋ yeki lɛ kɛmɛ bulofu bu ljiip buchu. Tɛ dzo lɛ kifɛ tɛ bichi kinsomfu ki gii ki naa ki bɛ le wuu. 27 Ɛ shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ se dza ljiip tɛ chɛɛŋ shɛŋ yi tonyi Mfɔŋ le nuuŋ fɛ fieɛ fimu bɛ wu kɛ. Tɛ kaŋ shɛŋ dza tuu giijŋgi kifɛ tɛ bichi fieɛ tɛ nuuŋ limfwe ŋijŋgi nuuŋ Nyɔ, yi bɛ tɛ ŋijŋgi ye bɛ lii kɛ. 28 Ɛ shɛŋ yi tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ se fɛ Tsɔnɔ chi N'yafuwee, fɛ bɛ dzo ŋɔŋɔ bɛ fwa li laaŋ yi mfweɛŋ li, le ke Nchindaa wu Kwe wu tɛ woyi bɔɔŋ bunij bɛ ŋkosi li kini-i, tuu bɛɛ buti fɛ bigoo bi bɛniij bɛ lɛɛɛ, yaa we ka. 29 Ɛ shɛŋ yi bɛniij bɛ lɛɛɛ tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ bɛ se gɛɛŋ bɛ lenchi Dzɔɔ yi Nyɔŋa yi Yechi kwiiŋ kɛɛ bɛ ka li nshe yi siij li. Le bɛniij bɛ ljiip tuu bɛɛ le bɛ bo fɛ dzɔɔ yilu-u, le bɛ mɔnchi nleɛnche tɛ, yi fweeni bɛ bechu yi gɛɛŋ bɛ bɛ. 30 Ɛ shɛŋ tɛ yi bɛniij belu tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ yi tɛ fɛ bɛ se gɛɛŋ bɛ bo Jeriko, bɛ dɛndɛ bɛ kɛnɛ kitɔŋ kilu, le bɛ kɛnɛ bo jo mfoɛɛnyaŋ, Bimbe bi kitɔŋ kilu se kɛnsi bichu. 31 Ɛ shɛŋ yi Lahab wu tɛ nuuŋ kinjikwiiŋ kimu tɛ gɛɛ li Nyɔ-ɔ se ba ki kwi kɛ li kintutu ki bɛniij bɛ bee bɛ kwɛɛŋ le bɛ tɛ tɛɛmi bikoo li Nyɔ-ɔ. Ti mɛɛŋ ki kwi kɛ kifɛ bɛniij bɛ lɛɛɛ tɛ toŋ bɛniij le

bɛ bɛ bɛ dɛndɛ bɛ toŋkii li kwɛɛŋ wulu-u, se kwɛɛŋ wulu fi bɛ li wuu yi. 32 Ɛ fi nuuŋ le ni mfɛɛ bɛniij bɛ tɛ gɛɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ, nse naa mfa ŋgɛɛŋ mbo fɛŋ? Mfi nuuŋ ye lu wu nuuŋ mbechi naanye bieɛ bi bɛniij si Gidiŋ, Balak, Samsiŋ, Jɛfta mɔɔ nuuŋ Daafi bee Samwe mɔɔ bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ bamu kɛ. 33 Bɛniij bani bechu nuuŋ bɛ tɛ gɛɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ. Bamu tɛ sɔ bitɔŋ li dzi-iŋ, bamu seki bumfɔŋ lɛ dze yi tsaŋ li, bamu kɛmi bieɛ bi Nyɔ tɛ kaache bɛ lu, bamu kɛmi bungba bu bɛŋɛ bimfimu bi bɛ buri kii bɛ ni sɛŋgi bɛ. 34 Bamu tɛ kɛmi bungba le bɛ fɛ wi wu tɛ duti wu tɛɛmi wu nyiŋ. Bamu kɛmi bungba le bɛ bo li tsaŋ yi bɛniij bɛ tɛ wɛki le bɛ wache bɛ bɛ nyɔ yi dziŋ. Bamu bɛ tɛ yɛŋgi le bɛ biɛŋgi bɔ bɛ to bɛŋga. Bamu to bɛniij bɛ dzi-iŋ bɛ tɛɛmi, Bamu koŋŋ bɛ bɛniij bɛ dzi-iŋ bɛ li bitɔŋ bimɛ bɛ kifi. 35 Bamu tɛ nuuŋ bukɛɛŋ bɛ tɛ gɛɛ tɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ. Nyɔ tɛ fɛ bɛniij bɛ bee bamu bɛ tɛ saa bɛ kwiye kaari bɛ bo li kwe-e bɛ nuuŋ bee bɛ. Bɛniij bamu nuuŋ bɛ bɛ tɛ keeti bɛ ŋwɛki bɛ bɛ, bɛ ti mɛɛŋ ki beechɛ kɛ mɔɔ le bɛ chine li bee kɛ, kifɛ bɛ tɛ ŋɛŋ le ɛ bɛ kwi, bɛ kaari bɛ bo li kwe-e bɛ kɛmɛ ntse wu dzeɛŋ yeki wuni. 36 Bamu nuuŋ bɛ bɛ tɛ yendi bɛ, bɛ fiaamfi bɛ bɛ muŋwaaŋ bɛ kɛmi bibaa, bɛ kɛndi bamu bɛ bencha bɛ feti li yih yi ncha-a. 37 Bɛ tomi bamu bɛ ta se bɛ kwiyi, bɛ bachi bamu bɛ nyɔ yi bɛ sɛɛti biti lu se bɛ buti biŋkɛ bife bife, bɛ beemi bamu bɛ munyo mu dzi-iŋ bɛ kwiyi. Bamu tɛ dengi bɛ lisi nuuŋ dzi yi nshɔŋ bɛ yi bi. Bɛ tɛ nuuŋ bɛniij bɛ kifoo lɛ, se bɛniij nsheshini bɛ bɛ, bɛ ŋwɛki bɛ bɛ tɛ. 38 Bɛ tɛ dengi bɛ tsiij libuka mɔɔ li bɛŋkumɛ-ɛ bɛ le ntuuŋ li mɔɔ lɛ bitoo li. Tɛ nuuŋ bɛniij bɛ kwɛɛŋ wuni tɛ mɛɛŋ ki kɔche kɛ wu bɛ tsiij lu kɛ. 39 Bɛniij bani bechu nuuŋ bɛ tɛ gɛɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ, se Nyɔ pia bɛ ŋgɛ. Se nuuŋ le wu bɛ wumu ti mɛɛŋ mɔɔ ki kɛmɛ kɛ fieɛ fi Nyɔ tɛ kaache kɛ. 40 Bɛ ti mɛɛŋ ki kɛmɛ kɛ kifɛ Nyɔ tɛ kɛmi mbeechɛ wu dzeɛŋ ŋgɛ li beeyeki wube, le ke naa nuuŋ mfi bɛ taashe bee bɛ bɛ, bɛ se ni bɛ nuuŋ ɛ bɛ kɔche tɛ le Nyɔ lii bɛ gɛɛŋ bɛ mɛɛshi.

12 Si tɛ baa ɛ kintutu ki bɛniij bɛ gɛɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ kini kɛnɛ bee ki tase kituŋ, ki doonchi si nuuŋ wi gɛɛ shɛŋ li Nyɔ-ɔ lɛ, tɛ gwene tɛ bo lɛ bɛntɛ bechu bɛ bangi bee, mɔɔ bibifi bi nuuŋ tseki li nliŋu bee li, tɛ kaŋ shɛŋ tɛ ni tɛ letini ŋgweti wu Nyɔ gɛɛ bee limfwe. 2 Ɛ tɛ letini lɔɔ tɛ tundi lii nuuŋ li Jiso-o. Ɛ wu wu

tè gwiye dze li bee li le te gɛe shénj li Nyɔ-ɔ, se ɛ nɛe wu wu feti se shénj yi te gɛe li Nyɔ-ɔ kɔchini yi giingɪ yi merisi. Tè kaɲ shénj beɲ le kwi kwe li kintaɲ li. Tè meɲ ki tuu ke le biche le buya bu ɲwaani yini kwe-e ke, kife tè bichi limfwe nuuɲ li buɲɔɲ bu nuuɲ wu limfwe. Wɛ dɛɛni ɛ wu shee le kibɛnɛ ki kigɔɲɛ ki kabara wu Nyɔ-ɔ. 3 Nɛ kiimi yɛɛɲ kii wɛɛ wi wu tè fi ɲwaani wɛɛ ɲɛ wu beɲiɲ be bifi tè nyɛ li wuu, le ke fieɛ tè fɛ le shénj yinɛ wɔɔ, yi se fiɔɲ dzetsi ke. 4 Dzin yi nɛ tundi be bibifi, nɛ meɲ baa ki toɲ ke le nɛ gɛɛɲ nɛ bo fɛ gwini chi wi-i nuuɲ chi giɲ ke. 5 Nɛ daaye baa ntifi yi Nyɔ ti nyɛ li be-ɛɲ si bɔɔɲ bee ni? Tiiti le, “ɲwanɛɲ, mfi wu Taa lekisi wɛ, kiɲ ɔ ni dzɔɔ wɛɛ ke. ɛ wami wɛ li fieɛ li, kiɲ shénj ni yi kwii wɛ ke. 6 ɔ kii le Taa ti lekisi nuuɲ wi wu kɔɲgisi, fiaamfi nuuɲ ɲwan kwikwi wu wu dzɔ le ɛ we.” 7 Nɛ kɛndi yɛɛɲ shénj li beɲɛ be nɛ ɲiɲɲi-i, nɛ kɛɛ le Nyɔ lekisi beɲ si bɔɔɲ bee. ɲwan wumu wɛ lu wu tee ti lekisi yɛ wu ke ni? 8 ɛ Nyɔ chiɲɲi beɲ nlekise nsɲ si ti lekisi bɔɔɲ bee bechu, ke nɛ nuuɲ yɛ bɔɔɲ bee ke, ke nɛ baa bikɔye. 9 Tɛ kɛmi baa tɛ betaa besɛɲ be laɲkwiiɲ be ti lekisi bee tɛ guundi be. ɛ tɛ tè guundi be le, ke nuuɲ tɛ lee ki nyɛ ke yi yisɛɲ li Baa wu fiana yisɛ-ɛɲ, yaa tɛ le le tɛ naa tè kɛmɛ ntse wu kimake ni? 10 Betaa besɛɲ baa tè lekisi bee nɛɛ li mfi ɲiɲ li si be tè ɲɛɲ le fi fieɛ tsaɲ li bee. Se nuuɲ le, Nyɔ ti lekisi bee, mbeɲ wulu nuuɲ wusɛɲ le tɛ ni tɛ wuuti si wuuti. 11 Bɛɛ ɛ nuuɲ mfi wu be fiaamfi wi le be leeki wu, wuki ntɔnyɛ li mfi wu wɛɛ, tɛ woo buɲɔɲ ke. ɛ tuu nuuɲ leɲɲ le mfi wulu-u, se fieɛ be be mbeɲɲii mɔɔ ntse wu tsaɲ li wɛɛ wi wu be tifi wu le yini dze-e. 12 Bɛdɛɛni fɛɛ yɛɛɲ bibɛnu binɛ bi nuuɲ wɛɛ bi kaari bi tɛmi, nɛ fɛ tɛ nún yinɛ yi kɛɛti kaari yi tɛmi. 13 Fɛɛ yɛɛɲ nuuɲ dzɛ yi tsaɲ li bikaa binɛ-ɛ, le kii bikaa bi mendi ni mɛɛshi bi lɔsi, bi tɛmi butɛɛmɛ. 14 Nɛ gwenini buɲɔɲ le nɛ ni nɛ tsiɲ li mbeɲɲii li be beɲiɲ bechu, nɛ gwɛnɛ tɛ buɲɔɲ le nɛ ni nɛ tsiɲ ntse wu wuuti. ɛ wi nuuɲ fuki fɛ tsiɲ ntse wu wuuti nsɲ, ke nuuɲ tè naa ɲɛɲ Taa ke. 15 Nɛ bɔsini yɛɛɲ yi le kiɲ wi wumu ni foo ɲkɛmɛ mfie wu Nyɔ nsɲ ke, nɛ bɔsɛ yɛɛɲ yi tɛ le kiɲ ɲɔɔ yimi yi bifi ni dza yi bo li be-ɛɲ linti yi be be beɲɛ yi lɔɔ beɲiɲ ɲɛ ke. 16 Nɛ bɔsini yɛɛɲ yi tɛ le kiɲ wi wumu li be-ɛɲ ni kɛmi ntse wu nyɛɲ yi bukwɛɛ ke. Kiɲ wi ni nyaami tɛ fieɛ fi kii Nyɔ si ɛsau wu tè kabɛ kimbɔnɛ kee ki tè nuuɲ le kɛmɛ si ɲwan ɲu kaɲ kii bieɛ bije bi

mfwa mumkpaɲ kwaa ke. 17 Mɔɔ nɛ kii le leɲɲ lɛlu tè dza tuu wɛki le kɛmɛ kimbɔnɛ kini li tsaɲ yi tee li, se tee faɲ wu bu faɲu ni? Dze yi fikise tè meɲ yɛ lu ke, mɔɔ nuuɲ si tè gii wɛki be musu le lii le kaari kɛmɛ kimbɔnɛ kilu. 18 Nɛ ni nɛ kii le fɛ nɛ lemi fɛ dɛɛni nuuɲ yɛ si bintsii bi laɲkwiiɲ bi beɲiɲ be Iseɛɛ tè lemi fɛ be kundi lu ke. Be tè lemi, wi yeki ni lululu, se kijibe nuuɲ lu lekuuɲ liki ni titititi, se mfieɛ ndungɪ tɛ ni kukukuku. 19 Be tè wuki tè si sɔɲ yeti, se je yimi yeti. Bieɛ bi je yilu tè yeti tè chenisi be, se be tè lɛki le kiɲ je yilu ka yi yo li bee ke. 20 Be tè lɛki le kife fieɛ fi je yilu tè tiiti tè yaa bunga bubeɛ. Je yilu tè yɔ yi chiinsini li bee le, “Kiɲ fieɛ ni kiɲɲi li ɲkumɛ wuni lichɲ ke. Mɔɔ nuuɲ nyɲ, ke be gii be toɲɛ yi be ta yi kwi.” 21 Chɛɛɲ, bieɛ bi be tè ɲɛɲ fɛ tè kooɲ yi ɲɛ. Mɔɔsɛ kibɛɛ se kweɲ le, “Chɛnɛ chi nɔɲa fɛ chɛɛ yi dza yi kɛɛti mi bu kafu”. 22 Nɛ baa finɛ ɛ nɛ leɲ nuuɲ li ɲkumɛ wu Sayɔ-ɔɲ, nuuɲ kitoɲ ki nuuɲ ki Nyɔ yi kɛmi ntse-ɛ, se tuu nuuɲ Jerosalɛɲ wu liboo. ɛ fɛ fɛ benchindaa be Nyɔ-ɔ be wi nuuɲ tè naa fa ke bɛɛ be neki li kintutu. 23 Nɛ kɔɔ baa nɛ be li kintaashe ki beɲiɲ be Nyɔ-ɔ be nuuɲ bɔɔɲ bee be ɲkosi, nuuɲ ɛ yi tseɛ mɛɲkooɲ mɛ bee le kiɲwaati kee li liboo. Nɛ be baa limfwe li Nyɔ yi sondini bɛnsa be beɲiɲ bechu-u. Nɛ kɔɔ baa nɛ be tɛ limfwe li fiana yi beɲiɲ be tè nuuɲ tsaɲ yi Nyɔ fɛ yi wuuti yi giɲɲi yi merisi. 24 Nɛ kɔɔ baa nɛ be tɛ li Jiso wu lemi limfwe li leh wu fweɲ kintikinti ki Nyɔ be beɲiɲ, nɛ be baa tɛ limfwe li ɲɔɲ mɛ Jiso-o mɛ be tè seri li bee li. ɲɔɲ mani tiiti fieɛ fi dzɔɔɲ fi yaa ɲɔɲ mɛ Abɛ-ɛ. 25 Nɛ bɔsini yɛɛɲ yi le kiɲ nɛ ni nɛ fɛɲɲi mbeɛnɛ li wi wu yeti li be-ɛɲ ke. Nɛ beechi le beɲiɲ be Iseɛɛ ti meɲ ki bo ke li tsaɲ yi ɲɛ wu tè bɛɛ le bee ke kife be tè faɲ mbeɛnɛ li wi wu Nyɔ tè tsa le ni yeti li bee laɲkwiiɲ keti le dze ye-e. ɛ fi tè nuuɲ le, ke dze yɛ lu li bee li yi nuuɲ tɛ bo ɛ tɛ faɲ mbeɛnɛ wi wu tiifi bee wu nuuɲ liboo ni? 26 Tɛ nuuɲ mfi wɛɛ le yɔ nshe sɛsɛ. Dɛɛni wu kaachɔ le, “Mfi wu ɲɲii ntuu nseɛsɛ, ɛ nshe kwaa ke. Kiboo gii ki sɛsɛ tɛ fɛ.” 27 N'yɔru wu le, “Mfi wu mi ntuu mi nseɛsɛ,” fi doonchi le Nyɔ gii naa tsaaki bieɛ bichu bi tè tɔɲ bi nuuɲ bi sɛsɛ, se she nuuɲ bi nuuɲ bi tɛ sɛsɛ ke. 28 Fi se nuuɲ le tɛ ni tɛ nyɛɛ kiɲɔɔni li Nyɔ-ɔ le bumfɔɲ bu tɛ fi-i nuuɲ bu tɛ sɛsɛ ke. Bɛdɛɛni tɛ tuu tɛ ni tɛ guundi Nyɔ-ɔ le dze yi wu be-ɛɲ, tɛ nyɛɛ ɲɔɲu li yi-i,

te chendi yi. 29 Te nyee le kife, “Nyo yiser nuuŋ si wi wu nuuŋ wu duuri fiee bu durise.”

13 Ne kəŋgisi yeeŋ le ne giŋgi limfwe si bəəŋ be wi-i. 2 Kiŋ ne ni chine mfie mfoŋ li belə bene-ε ke. Ne kee le beniŋ bamu tē fi nee te le be fi-i nuuŋ benchindaa be Nyə-ə be kii ye ke. 3 Ne kiimi beniŋ be nuuŋ li yih yi ncha-a, ne nuuŋ kee ne baa be be li yih yi ncha-a. Ne kiimi yeeŋ te beniŋ be be ŋweki be be, kife ne kəmi baa te bwiŋ. 4 Wi kwikwi ni nyee ŋuŋgu li ntaashe yi wi bee kwesi-i, kweeŋ bee nyuŋ ni be ŋiŋgi le kiŋ wi ni tuu ni buti lekuuŋ bifisi kintaa ki bee ke. Ne kee le Nyə gii yi saa beniŋ bechu be tsiŋ ntse wu nyee maa be chiŋgi li ntaashe yi wi bee kwesi-i be buti lekuuŋ. 5 Kiŋ ne ni gee bufii bune li kwa-a li ntse wune ke. Wi ni wuki bujor be fiee fi kəmi, kife Nyə tee ye le, “Nnuuŋ nte naa le nchine li we-ε ke, nnuuŋ nte naa le nləŋ we ke.” 6 Fini fe fiee le te yo meŋine nsij si wi wumu tē tee le, “Taa nuuŋ wi wu fi-i mi. Nnuuŋ nte ncheŋ fiee ke. ε la fi nuuŋ wi ge be mi?” 7 Ne kiimi yeeŋ beniŋ be tē nuuŋ bikoo bine be te be tee je yi Nyə li be-er. Ne kimi yeeŋ si ntse wube tē be wu ma, ne se ni ne fiki dze yi be tē gee shəŋ li Nyə-ə. 8 Jiso Krai ti fikisi ye ke. Si tuu nuuŋ mfobe, ε nee le si we beŋ, ε nee le si gii ni nuuŋ mfi kwi. (aiŋn g165) 9 Kiŋ ne ni chine le beniŋ ni be bee be ŋwaani bentiife bamu be wi kii ye fe be bo be ni be firisi beŋ lu ke. Fi dzaŋ le shəŋ yiser tēmi kii mfie wu Nyə li bee li, yeki fe nuuŋ ni nuuŋ kii benchi be kii biee bije. Benchi bani fii ye beniŋ be biki be ke. 10 Tē kəmi baa taantaa chi muntofi, se bete muntofi be nindi li taantaa chi muntofi chi li kigəne ki Nyə-ə ki laŋkwiŋ kəmi ye buŋga bu je fiee fi dza fe chini taantaa li ke. 11 Ne ni ne kii le be ti dzeti nyəŋ yi kikoo ki bete muntofi fe muntofi be ŋorŋ me yi-i fe Kintsii ki gbəŋgi ki Wuuti ŋge kee li bibifi bi beniŋ le, be bo be yi li kitorŋ kilu-u be tər yi do. 12 Jiso tē kwi te lekuuŋ le kito-er le tsootse bibifi bi beniŋ le be ŋorŋ mee. 13 Beɗeɗeni, te bo te biee wu te lekuuŋ le kito-er le te fi te beŋgaashe si tē fi le. 14 Te kii baa le la wu te nuuŋ fe wuni te nuuŋ te ba le te ni te nuuŋ fe mfi kwi ke. Te bichi baa limfwe nuuŋ li la wu meeŋ bee li. 15 Beɗeɗeni, te beŋ le Jiso-o jŋ tē fe muntofi mu n'yoənche li Nyə-ə mfi kwi fi nuuŋ fiee fi buti li bimfimu biser fi tiiti kii bukoŋ bwee. 16 Kiŋ ne ni daaye mferu biee bi dzeer maa ŋgache biee bine bi ne kəmi

be beniŋ bamu ke. ε ne feti le, ke ε muntofi mu dzeer li Nyə-ə. 17 Ne wuki beniŋ be nuuŋ bikoo bine, ne feti si be kəŋgisi, kife be bichi le fiana yine si beniŋ be kii le be gii naa be ku be bimfimu bi bee limfwe li Nyə-ə kii nime chi bee. Ne feti le be se fe nime chi bee be kinetine, be tē nuuŋ be nshiŋ ke. ε be feti be nshiŋ, fiee te fi beŋ ke. 18 Ne leki li Nyə-ə li bee li. Te kii nee cheeŋ le shəŋ yiser seki ye bee li fiee fimu ke, kife te ti kəŋgisi le te ni te feti fiee fichu be ŋuŋgu. 19 Mgbəŋgəo nleki nee beŋ ŋge le ne ni ne leki li Nyə-ə le nnuuŋ nee ntuu mbake ŋkari mbe le be-er. 20 Nyə yi mbəŋgii, ε yi yi tē tuu yi buu Jiso wu Taa wuseŋ wu nuuŋ Kŋkiiiche Nshəŋ ki nərŋa li kwe-e. Yi tē buu keti li buŋga bu ŋorŋ me leh wu kimake-ε. (aiŋnios g166) 21 Nlekwəo le yi nyee beŋ biee bi dzeer bichu, le se ne ni ne feti fiee fichu fi yi kəŋgisi. Nlekwəo te le yi ni yi nindi fiee fichu li bee li keti li Jiso Krai, fi yi ŋiŋgi fi dzeer fe yi-i. Te ni te nyee n'yoənche li Jiso Krai wuni mfi kwi ma nsij. Fi nuuŋ le. (aiŋn g165) 22 Beŋwaaner, nlekwəo le ne kər shəŋ ne woo je yi ntiifi yini. Fiee fi mi ntsee fiee nee firkwasi. 23 ŋ'wekwəo le ne kee le ŋwaaner wuseŋ wu Timoti boə li yih yi ncha-a. ε wu buchi wu be, tee wu dende kika kimumpər te be te ŋer beŋ. 24 Ne yesi beniŋ be nuuŋ bikoo bine bechu maa beniŋ be nuuŋ be Nyə-ə bechu li mi-i. Beŋwaaner beser be Itali tuumi baa te n'yeeshe li be-er. 25 Nyə doonche shəŋ yee yi dzeer li beŋ bechu-u.

Jeen

1 Kijwaati kini ε mi Jeen gwane nime wu Nyo be Taa Jiso Krai wu tsee. Mi tsee li bini bi beniiḡ be Nyo-ɔ bi yoofi ntso bife bi saange li nshe chichi. N'yeeshoo li be-ey. **2** Benjwaaney, ε mənche bee le ber le dzé le dzé, ne dzo le ε bujorḡ. **3** Ntiitoo le kife ne kii baa le si ne keti li mənche-ε linti ni, ne meey ne giki nee shéḡ li Nyo-ɔ, ne kee shéḡ yi kane nge. **4** Ne kendi shéḡ le nsiḡ ne geeḡ ne meeshi, ke ne se ni ne nuuḡ beniiḡ be ta be kache, be fuki ye fiee ke. **5** E wi wumu li be-ey fuki bufii bu nuuḡ bu Nyo-ɔ, leke nuuḡ li Nyo-ɔ yi se nye wu. E Nyo yi ti nye li wi kwikwi be shéḡ chichi ḡ'wame wi nsij. **6** Se nuuḡ le, ε wi leki li Nyo-ɔ, mwe leḡ nee be Nyo shéḡ yi mumkpaḡ, wu meḡe ke. Ne kee le wi wu meḡini nuuḡ si dzoo yi nyorḡa yi mbaandze kundi yi nduḡḡ yi biki le wu giḡḡi le. **7** Kiiḡ wi si wee ni beechi le nuuḡ leke fiee li Nyo li keme ke. **8** Wee wi kemoo shéḡ fiestu, fiindi li fiee fichu fi feti. **9** Wi wu kimbeenche wu kifoo ni wuki bujorḡ le Nyo yeeki ye wu, **10** wi wu kwa ni wuki bujorḡ le Nyo shiiki ye wu, kife gii naa geeḡ she kwa wee nee si flaaba ti yengi li kitoo li tuu dza keeri. **11** Si jobe ti teti ε chi bechi mbanu, chi soḡ kitoo ki woobe, flaaba wu nuuḡ li ki-i keeri, bujorḡ bu ki-i se ma, ε nee le si wi wu dengi kungḡi kwa gii naa geeḡ. **12** Kinetene nge kee ki wi wu kendi shéḡ mfi wu mənche be le wu-u, kife mfi wu lemi teemi, be gii naa be beerḡ wu gwini chi nuuḡ ntse wu kimake wu Nyo kaache li wi kwikwi wu koḡḡisi wu lu. **13** Fe fiee mənchi wi le fe bubiee, mwe wu tuu ke le tee le ε Nyo yi mənchi wu ke, kife fiee nuuḡ tē naa moḡ Nyo le yi fe bubiee ke, Nyo se ti teeki ye wi ke. **14** Fiee fi ti teeki wi le, nuuḡ biee bibifi bi kemi ngeey li bi-i, mfi wu bi chee wu bi liḡḡ wu, **15** bi fe kinge kini fwee, ki bie bibifi, ε bibifi tuu bi ta bi kache, bi bie nuuḡ kwe. **16** Benjwaaney be nuuḡ shéḡ yerḡ, kiiḡ ne ni ne yerḡḡi be yi yine ke. **17** Biee bichu bi dzooḡ be nyá chi yi dzooḡ yi geeḡ yi meeshi, bi dzeti nuuḡ liboo fe Nyo-ɔ, Te Ntōmu wu biee bichu bi nyee kiḡ'wofu. Nyo ti fikisi ye si kinjiinjii ti fikisi bintsii ke. **18** E yi yi tē tsaa bee yi nye bee je yi nuuḡ cheey yi nye ntse wu fweḡ, le tē ni tē nuuḡ fiee fi ḡkosi fi tē tsaa le fi ni fi gbengi fi nuuḡ fiee le biee bichu bi tē to-ḡḡ lenti. **19** Benjwaaney be nuuḡ shéḡ yerḡ, ne kee le wi kwikwi kemi le ni nuuḡ tseke li nye bintoḡḡ

li fiee li, dzeti mfi be n'yoru, dzeti mfi be shéḡ yi ḡaminami, **20** kife wi wu dzeti shéḡ ti feti ye fiee fi tsaarḡ fi Nyo koḡḡisi ke. **21** Fi se fiee le, ne chine li ntse wu nye-ey mao kikoo ki teemi, ne shiiki yi yine, ne fi je yi Nyo yi be gee li shéḡ yine-ε. Je yini nuuḡ yi soo fiana yine. **22** Kiiḡ ne ni ne yerḡḡi be yih yine le ne ni ne wuki li je yi Nyo kwaa ke. Ne feti nee si yi tiiti. **23** Wi wu wuki nee je yi Nyo tē fe si yi tiiti ke, we si wi wu biche bushi bwee le miadoḡ, **24** si wu bichi le, beeti dzaa, biee daaye fefe si mbose yee bee yi nuuḡ. **25** Se nuuḡ le, wi wu gbengi bichi le nchi wu banchi benchi bechu tuu busi tē beniiḡ li bumfa-a, lemi li bee mfi kwi, tē daaye fiee fi wuki be tiiti wu ke, feti si yi tiiti, Nyo gii yi tiḡḡ mwe li fiee fichu fi feti. **26** E wi teenyi yi yee le mwe gbengoo nuuḡ wi wu kimbeenche, ḡkeme li nimi chee li nsij, ke yerḡoo be yi yee, ke fiee fi teenyi yi yee le ε wu wi wu kimbeenche nuuḡ li yee li. **27** Kimbeenche ki Nyo Baa wuseḡ ḡḡḡi le ki kache ki tuu ki wuuti le wuu lii, nuuḡ ki wi wu bichi le boḡḡ beḡḡku-u mao le bukeey beḡḡku-u li berḡḡ be bee. Tuu nuuḡ tē wi wu dzoo mfi be yi yee kii biee bi li nshe yini ni liibi wu.

2 Benjwaaney, si ne gee shéḡ li Taa wu teeberḡ wu Jiso Krai wu nuuḡ Taa wu bunorḡa le, kiiḡ ne ni ne doonchi chi chi ke. **2** Ntiitoo le kife beniiḡ befe nuuḡ be dza be le li yih yine yi kinshewu, wumu lii ndu yi dzeey, tuu lii munchi mu teemi kwaa, wumu nuuḡ fiee wi wu kifoo, wu lii ndu yi shaanshe. **3** Ne se dza ne tee li wi wu kifoo wee le, “Leme fe ye,” mao nuuḡ le, “Be ɔ shee fekwiiḡ feni li nshe-ε,” Ne se nye bufii nuuḡ li wi wu chuume yi we-ε, ne tee li wuu le, “Be ɔ shee feni wi wu nyorḡa.” **4** E ne dza ne fe le, ke ne meey baa ki to ke beniiḡ be sondini bensa be shéḡ yi tii ni? Mao fini doonchi fiee le ne kemi baa chi chi le be-ey lenti nee ni? **5** Benjwaaney be nuuḡ shéḡ yerḡ, yike yerḡ ne woo, ε nee beniiḡ be kifoo le be laḡḡkwiḡḡ be Nyo tsaa le be gbeyḡ be keme kimbeenche ki yiye ni? E nee be be Nyo gii yi nye be kintsii le bumfoḡḡ bwee li lenti bu tē kaache wi kwikwi wu koḡḡisi wu ni? **6** Se nuuḡ le, ne dzeti fine ne tuu ne nye wi wu kifoo buya le yini dze, ne ḡḡḡi tē nuuḡ wi wu kwa. Beniiḡ be michi be shiiti li yi yine-ε be chiiti berḡ be giḡḡi be berḡ li yi-ih yi bensa nuuḡ barḡ? E nee beniiḡ be kwa-a ni? **7** E nee be be yeti jé yi bifi kii chunḡe

bukoong bu kemi nguṅu bu bechoṅ beṅ lu bwεε ni? 8 Gbεεne yeεṅ ne ni ne giki nchi wu Mfṅ wu Nyṵ wu nuuṅ le kiṅwaati kee li. Nchi wuni we le, “Ṷ kṅṅisi wi wu nuuṅ li wεε lichin sṵ kṅṅisi yi ya.” E ne feti le, ke ne feti baa bujṅ. 9 Se nuuṅ le, e ne doonchi chi chi, ke e bibifi bi ne feti, ke ne bonde baa nchi wu kṵ beṅ. 10 Ne kεε le e wi kichi benchi be Nyṵ-ṵ bechu, e wu bonde mumkpaṅ, ke wu bondṵ bechu. 11 Fi se fieε le, kife Nyṵ tē tee le, “Kiin kwεε wi ke nyume wi giin be kwεε wi ke nyume wi ke,” e neε yih yi tē tee le, “Kiin ṵ ni wo wi ke.” Ṷ meεṅ ki giin be kwεε wi ke nyume wi ke, ṵ tuu ṵ wo wi, ke ṵ bondṵ neε nchi wu Nyṵ. 12 Neεle, ne tiiti ne feti bieε si beniin be Nyṵ gii naa yi saa be biki nchi wu busi beniin li bumfa-a. 13 Ne ni ne kii le Nyṵ gii ke yi seki nsa, yi tē kṵ nshiin li wi wu tē meεṅ ki kṵ ke nshiin li wi wumu ke. Se nuuṅ le, wi wu keeti nshiin li wi wumu gii naa bo li nsa-a. 14 Beṅwaanεṅ, e wi dza tiiti le wu gεε shεṅ li Nyṵ-ṵ, kinge kee doonchi ye le ke, fieε gii fi fi wu la? Shεṅ yi wu gεε nuuṅ yi soo wu ni? 15 Be dzṵ le, e ṅwaana wu nyuṅ ke wu kwεεṅ dza fuki ndṵ mṵ bieε bije jo chichi, 16 e wu be le wε-ε, ṵ tee li wuu le, “Nyṵ tiin mwε li wε-ε, ṵ kemε ndṵ be bieε bije.” Ṷ tee le kwaa, wε nyε wu bieε bi weki nsin, fieε se fi wu la? 17 Ne meεṅ baa ki ṅεṅ ke le e wi tiiti le wu gεε shεṅ li Nyṵ-ṵ, kinge kee ndoonche le nsin, ke shεṅ yi wu gεε kwaa yeε li yee li ni? 18 Wi wumu nuuṅ dza tee le, fi wi wumu nuuṅ le ni feti nuuṅ kinge ki shaan. Nse ntiitṵ le doonche si wi nuuṅ gεε shεṅ li Nyṵ-ṵ kinge kee nuuṅ ye ki shaan ke, ṅgii ndoonche wu si mi ṅgεε shεṅ li Nyṵ-ṵ nuuṅ li kinge keṅ ki shaan li. 19 E wi beṅ le Nyṵ nuuṅ mumkpaṅ, ke fi fieε bujṅ. Mṵ, benchindaa be Kiṅkundi-i beenchi baa neεle be se chendi, be kεeti. 20 Wεε wi e kibere. Weki le ndoonche le e wi gεε shεṅ li Nyṵ-ṵ mferu nsin, ke fi fieε yee neε ni? 21 Mṵ fieε fi tē fe Nyṵ se ṅεṅ le Abrahān wu baa wuseṅ kṵchṵ wi we tē nuuṅ kinge kee ki shaan ni? Tē dzṵ ṅwani wu Adzi, giiki li taantaa chi muntofi le fe muntofi lu li Nyṵ-ṵ. 22 Ne meεṅ ki ṅεṅ ke le shεṅ yi tē gεε li Nyṵ-ṵ be kinge kee ki shaan tē dengi kika kimumkpaṅ ni? Kinge kee ki shaan tē doonche le shεṅ yi tē gεε li Nyṵ-ṵ tē nuuṅ e yi yise. 23 Fi se kṵche si be tē tseε le kiṅwaati ki Nyṵ-ṵ ki tiiti le, “Abrahān tē gεε shεṅ li Nyṵ-ṵ, kii le, Nyṵ se ṅεṅ le wε nuuṅ wi

wu tsaan.” Be se tuu be teenyi wu le sinεṅ Nyṵ. 24 Ne tuu ne ṅεṅ le fieε fi ti feti Nyṵ se ṅεṅ le wi kṵchṵ wi we nuuṅ kinge kee ki shaan, nuuṅ ye shεṅ yi wi gεε li Nyṵ-ṵ kwaa ke. 25 Fi fieε yeεṅ si Lahab wu tē nuuṅ kinjikwiin tē nuuṅ. Fieε fi te fe Nyṵ se ṅεṅ le wu kṵchṵ wi we te nuuṅ kinge kee ki shaan. Tē fi bentonkii be Iseεε li wuu yi, se doonche be dze yimi yi jete le be wεεṅ be to lijin le yi-i. 26 Fi se fieε le, neε si fiana ti chiinṅi li nyan yi bwi-in yi to fieε fi kwi le, e le si fi fieε neε be wi wu giki shεṅ li Nyṵ-ṵ mferu nime chi shaan nsin ke wε fieε fi kwi.

3 Beṅwaanεṅ, kiin beṅ ṅε ne ni ne weki le ne ni ne nuuṅ beniin be ntiife-e ke. Mṵ ne kii baa bujṅ le beniin be ntiife-e, wu be wu nsa, be gii be bṵseyi be taa le ṅε ne ni? 2 Fi fieε nuuṅ cheεṅ le bee bechu tē tendi ṅε. Se nuuṅ le, e wi nuuṅ lu wu ti tendi ye li n'yṵru we-e ke, ke wεε wi kṵchṵ wu gεεṅ wu meεshi, tuu kii te ṅkiiche yi yee chichi. 3 Tē ti dzeti ncha te lii kikun lewa le tē fe ki ni ki wuki bee. Tē se fikisi ki, ki giinṅi si tē weki. 4 ṅεṅge yeεṅ tē si yih yi li dzṵ ti nuuṅ. Yi gbεεṅ yi ko neε ṅε, mbaandze wu tεemi se chiindi yi. Se nuuṅ le, fieε fi wi ti kundi yih yi li dzṵ lu, yi se giinṅi si weki, ti nuuṅ neε ni niin kwaa. 5 Fi fieε neε le si nimi ti nuuṅ. Chi nuuṅ neε fieε fi niin li wi-i bwin. Se nuuṅ le chi ti tiiti bieε bi kintsakise yi ṅε. Mṵ ne kii baa si wi beε fe wu munchi le kṵ ni kpa, wu duuri kikṵ fekwiin kichu neε ni? 6 Nimi nuuṅ kikache ki li wi bwin lenti le bikachu bichu li bieε bibifi bi laanwe bichu banche li chi-i, chi leendi chi bifisi yi yi wi chichi. Nimi ti kuki wi wu se bifisi ntse wu wi kwikwi. Wi wuni nuuṅ wu nimi ti dzeti fe wi wu nyṵṅa-a. (Geenna g1Ṷ7) 7 Beniin nuuṅ be kiiche bini bi nyá-ṅ bichu yi ni yi wuki be. Be se kiiche baa nyán yi libuka be muniin mṵ nyán yi kεendi be yi li dzṵ. 8 Se nuuṅ le, wi gbεṅgi ye nuuṅ lu wu nuuṅ kiiche nimi ke. Nimi ti gbεṅgi chi wesini be n'yṵru wu bifi, chi yise be bibifi, bi nuuṅ be nsṵṅ yi nuuṅ yi wo wi. 9 E neε nimi chini chi tēbeṅ ti yokisi Taa wu Baa wuseṅ lu, se tuu nuuṅ neε chi, chi tēbeṅ leti beniin lu, e beniin bani nuuṅ ntṵmu wu Nyṵ be bosini yi. 10 Kimfime kimumkpaṅ se busi yṵonche ki tuu ki leti kpe. Beṅwaanεṅ, fi kemi ye le fi nuuṅ le ke. 11 Dzṵ yi wuuti be kilebe nuuṅ yi bo le ntuuṅ wu mumkpaṅ ni? 12 Beṅwaanεṅ, nuuṅ fimbi won li feri-i ni? Mṵ nuuṅ tṵri won li fimbi-i le? Bedεeni kimfime ki

dzoo yi yiki-i nuuŋ te buu dzoo yi dzeen ke. **13** E noo li beŋ linti wu kwengi le nuuŋ wi wu bufii tuu kii maa biee? Mwɛ doonche yi yee li ntse we wu dzeen be kinge kee ki shaan ki feti tɛ tsaaki yi kee, si wi wu bufii ti nuuŋ. **14** Se nuuŋ le, ɛ wi fuuti be kin'yɛ shɛŋ maa ntsi le wuu shɛŋ, wu tsaaki ke yi le we be bufii ke. ɛ feti le, ke feŋgɔɔ cheɛŋ. **15** Ŋwaani bwɛ bufii nuuŋ ye bu liboo ke. Buni nuuŋ bu li nshe, bu nuuŋ bu wiwoŋ, tuu nuuŋ bu Kinkundi-i. **16** Ne kee le maa nuuŋ feŋ fe beniŋ kemi kin'yɛ shɛŋ be ntsi le, biee ti shaanshi fe bu shaanshe. Be gii be ni be feti gwaani biee bibifi bichu. **17** Se nuuŋ le, wi wu kemi bufii bu dzeti liboo kemi le saa ni wuuti, kɔŋgisi mbeɛŋgii tuu nuuŋ nyɛekii, nyɛɛ tɛ bintoŋ li wi wumu, nuuŋ ɛ wu yise be nshiŋ maa kinge ki dzeen, tɛ doonche chichi chichi ke, tɛ keme jɛ fiɛtu ke. **18** Bedɛeni beniŋ be nuuŋ mbeɛŋgii, be tɔyi ŋgɔ yih yi mbeɛŋgii, ŋ'weche se nuuŋ ntse wu tsaan.

4 Fiee fi dzeti fi beɛ be ŋkweŋe maa bugwe le beŋ lenti nuuŋ la? ɛ nɛ kɔŋkɔŋgise ki biee bi yi yine weki bi fuuti li shɛŋ yine ni? **2** Mfi wu nɛ weki fiee, ɛ nɛ mɛɛŋ ki keme ke nɛ weki le nɛ wo wi nɛ se keme. ɛ nɛ ti buushi lii li fiee li, ɛ fi foo, nɛ se bechi ŋkweŋe, nɛ gwii. Fiee fi feti nɛ tɛ keme biee bini ke nuuŋ kife nɛ lɛki ye li Nyɔ-ɔ ke. **3** ɛ nɛ tuu lɛki lɔɔ, nɛ tɛ keme ke, kife nɛ lɛki ye be bembeeche be shaan ke. Ne lɛki biee nuuŋ le nɛ fe biee bi yi yine weki li bi. **4** Ne gbɛŋgi baa nɛ nuuŋ si beniŋ be chine bukeɛŋ ke bunŋ be bee be jii nuuŋ bukwɛɛ. Ne kii ye le ɛ wi shi nsan be nshe yini, ke wu too wi wu mbani li Nyɔ-ɔ ke ni? Nɛɛ le, nɛ kee le maa nuuŋ noo wu tsaan nuuŋ le kɔɔ nsan be nshe yini le, ke mwɛ too wi wu mbani li Nyɔ-ɔ kituŋ. **5** Fi geɛŋ nɛ se beechi le fiee fi be tɛ tɛɛ le kɔŋwaati ki Nyɔ nuuŋ yee? Be tɛ tɛɛ le, “Nyɔ kemi ngeɛŋ, yi dii nge li fiana yi tɛ geɛ le yi ni yi nuuŋ li yi yiseŋ.” **6** Nyɔ fii ye nɛɛ tɛɛbeŋ nge. Fiee fiee fi be tɛɛ le kɔŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Nyɔ shikisi beniŋ be yekisi yi yibe, se nuuŋ le, yi yokisi beniŋ be shikisi yi yibe.” **7** Nɛɛ le, nyɛ yeɛŋ bikoo bine li Nyɔ-ɔ, nɛ taan munja be kinkundi ki se kifi le bene jir. **8** Be yeɛŋ li Nyɔ-ɔ lichir, yi se be tɛ li be-ɛŋ lichir. Beŋ beniŋ be bifi, buushe yeɛŋ tsan fe biee bibifi, nɛ tsootse shɛŋ yine beŋ be lemi be shɛŋ fiɛtu li Nyɔ-ɔ. **9** Ne nuuŋ yeɛŋ be nshiŋ, nɛ ni nɛ dii nɛ shikisi musu ni wɔwɔwɔ. Ne chike yeɛŋ be chike, nɛ

ni nɛ dii nuuŋ kwe, nɛ chike be bujɔŋ bu nɛ wuki, nɛ sɔ nuuŋ bikoo be nsewu. **10** Ne shiiki bikoo bine le Nyɔ lii, yi se tsaaki beŋ liwe. **11** Beŋwaanɛŋ, kiŋ wi ni tiiti jɛ yi bifi kii gwaani ke. ɛ wi tiiti jɛ yi bifi kii gwaani ke le ni seki kinge ki gwaani-i, ke tiitɔɔ jɛ yi bifi nuuŋ kii nchi wu Nyɔ tuu seki nchi wulu. ɛ wi seki nchi wu Nyɔ, ke mɛɛŋ ye wi wu kichi nchi ke. Wɛɛ wi to ɔ wi wu seki nchi wulu busawu. **12** Wi wu nyɛɛ nchi tuu sondini bensa be beniŋ le nuuŋ nɛɛ mumkpaŋ. ɛ wu kwaa wu nuuŋ soo wi ke lɛɛ wi. ɔ nuuŋ noo wu seki wi wumu? **13** Yike yeɛŋ nɛ woo, beŋ nɛ dzeti nɛ kwengi le, “Beŋ maa ke fwaa tɛ gii tɛ geɛŋ kini kitɔŋ ke kee, tɛ tsi le li kiya kimbiri, tɛ fe wan, tɛ keme mbeŋ.” **14** Ne ti tiiti le nɛ kii fiee fi nuuŋ fi bo fi ka fwaa ni? Ne kii fiee fi nuuŋ ntse wune ni? Ntse wune we si kibuumɛ ki be beɛ ɛ be nɛŋ ɛ ki ŋɔɔnɛ niŋ, ki laaye. **15** Fiee fi bee nuuŋ nɛ tiiti nuuŋ le, “ɛ Taa beŋ le tɛ nuuŋ lu, tɛ fe fini, ke fieɛ.” **16** Se nuuŋ le, nɛ dzeti fine nɛ tuu nɛ tsakisi yi, nɛ juti beŋkondi. Ne kee le yih yi tsakise le nuuŋ bubieɛ. **17** Bedɛeni, ɛ wi kii fiee fi dzeen fi kemi le fe, wu se ba mferu nsir, ke wu feɔ bibifi.

5 Beniŋ be biee le, yike yeŋ nɛ woo fiee fi ntiiti. Ne dii yeŋ, nɛ wendi kwe kii nge wu gii be le be-ɛŋ. **2** Bulofu bune fɔ bwɛɛ kituŋ, shee kaan yeɛ ndu yine. **3** Mangere jio biee bine bi kwa kituŋ. Mangere wuni gii naa doonche ntse wune wu kin'yerise lii tuu ji yi yine si wi. Yi yeɛ nuuŋ jo yi kimerise, nɛ se banchi baa nuuŋ bu kwa-a. **4** Biche yeɛŋ nɛ nɛŋ, nɛ yeɛŋ baa be beniŋ be nindi ye yine. Be weri baa biee bine nɛ se faan be nsomfu, be dii. Be de baa, Taa Nyɔ wu kemi Bunja Buchu woo kwe yibe. **5** Ne tsi baa laanɔkwiŋ kituŋ nɛ jii kikuuŋ kine si yih yine kɔŋgisi. Ne ji baa biee nɛ bo teen si binsɔ bi nyan bi tɛŋgi jobe chi be gii naa be seɛ bi. **6** Ne beɛŋ baa bikaa le beniŋ jir be le li nge-ɛ. Ne woye beniŋ, be nchoru fiee nsir, nuuŋ beniŋ be nuuŋ tɛ yaa beŋ ke. **7** Beŋwaanɛŋ, fi fieɛ le nɛ ni nɛ kendi shɛŋ nsiŋ geɛŋ bo mfi wu Taa gii naa kaari be. Biche yeɛŋ nɛ nɛŋ si beniŋ be ti nindi yɛh ti gbɛŋgi be kendi shɛŋ nsiŋ geɛŋ bo mfi wu be wechi bijine bi dzeen li yɛh yi bee. Be ti tɛŋgi dzaan nsiŋ yi we be se tɔyi biee, be tuu be taan nsiŋ bi be bi ta. **8** Ne nuuŋ nɛɛ nyɛekii le. Ne lemi yeŋ nɛɛ mkpaan kife mfi wu Taa beɛ tseke tseke. **9** Beŋwaanɛŋ, kiŋ wi ni junyi gwaani ke. Wi wu junyi gwaani gii keme

nsa. Wi wu gii ni sondini bensa we fweej kituŋ.
10 Beŋwaanɛŋ dzɔɔ yɛɛŋ mbose li bentomfɔŋ be
 Nyɔ-ɔ be tɛ shiɪŋ be yeti li beɲiɪŋ li li bukoorɔ bu
 Taa le. Be tɛ ŋɛŋ beŋge, be kɛndi nɛɛ shɛŋ. **11**
 Tɛɛbeŋ ŋɛŋ baa le beɲiɪŋ bechu be tɛ kaŋ shɛŋ
 be gɛɛŋ be mɛɛshi, Taa tɛ tiɪŋ mwɛ li bee. Nɛ
 woo baa kii Job si tɛ kaŋ shɛŋ gɛɛŋ mɛɛshi, nɛ
 tuu nɛ woo tɛ si Taa tɛ fiiki ŋge we to bujɔɔŋ.
 Taa tɛ fɛ le, kɪfɛ ti kɛmi shɛŋ yi dzeɛŋ li beɲiɪŋ
 li, keeti tɛ nshiɪŋ li bee. **12** Beŋwaanɛŋ, fiee fi
 yeki biee bichu nuuŋ le, ɛ wi tiiti fiee, wu fɛ
 kɛ nchinɪnɛ kɛ dududu, kɛ le chini li nshe yi
 Nyɔ-ɔ, kɛ li nshe, kɛ li bukoorɔ bu fiee fi la le.
 ɛ wi beŋ fiee le, “Iiŋ,” fi ba si fi nuuŋ. ɛ wu
 faaŋ le, “Wohoo,” Fi ba si fi nuuŋ. ɛ nɛ feti le,
 Nyɔ tɛ tuu le yi lii wi li ŋge-ɛ kɛ. **13** ɛ wi wu nɛ
 wumu ŋiŋgi ŋge, mwɛ leke li Nyɔ-ɔ. ɛ wi wuki
 bujɔŋ, mwɛ yoo juuŋ yooki Nyɔ. **14** ɛ wi wu nɛ
 wumu gendɔɔ, teɛŋ betɛ kintaashe ki beɲiɪŋ
 be kimbeenche-ɛ, be be be leke li Nyɔ-ɔ le wuu
 lewe, be fwa wu be mɛɛŋ li bukoorɔ bu Taa le,
15 nleke li Nyɔ-ɔ wulu wu be gɛɛ shɛŋ li Taa li,
 gii fi wu tɛmi, Nyɔ se tsaaki wu we. ɛ fi nuuŋ
 le wi wulu tɛ fɛ bubieɛ, kɛ Nyɔ gii yi feeki wu.
16 Nɛɛle, fi se fieɛ le, ɛ wi fɛ fiee fi bifi, tee li
 ŋwaani, be leke li Nyɔ-ɔ li wi bee wi, Nyɔ se
 wɔnche be. Nleke li Nyɔ-ɔ wu wi wu tsaarɔ kɛmi
 buŋga ŋge feti tɛ bieɛ ŋge. **17** Dzɔɔ yɛɛŋ mbose
 li Elaja. Tɛ nuuŋ nɛɛ wiwoŋ tɛ si bee. Tɛ leke
 li Nyɔ-ɔ weseɛŋ le kiɪŋ dzaarɔ ni we li nshe-ɛ
 kɛ. Dzaarɔ ba liwe biya bitɛɛtu be kiŋke. **18** Se
 dza kaari leke li Nyɔ-ɔ, Nyɔ se shiiki dzaarɔ, bieɛ
 kaari bi kuu li nshe-ɛ. **19** Beŋwaanɛŋ, ɛ wi wu
 nɛ wumu dza wu chine li dze yi cheɛŋ li tendi,
 wumu dzɔ wu to be wu lijiŋ, **20** wi wu to be wu
 lijiŋ wɛ kɛɛ le ɛ wi fiiki wi wu feti bieɛ bibifi wɛ,
 wi wulu chine li dze yi loɔɔɔ yɛ, kɛ wu sɔɔ fiana
 yee li tsarɔ yi kwe-e, Nyɔ feeki bibifi bieɛ bi yarɔ
 ŋge.

1 Pita

1 Kijwaati kini ε mi Pita wu ηwane ntonj wu Jiso Krai wu tsee. Mi ntsee li beniij be Nyo tsaale be ni be nuuj bee be tē saange be to mfonj li bimbe bi Pontu, Galasharj, Kapadosia, Eesha maa Bitina. **2** Nyo Baa wuserj tē tsaale berj si yi tē kēe kiturj mēerj lindeeri le fi gii naa fi nuuj. Fiana yee nache berj yi gēe chichi le ne woo li Jiso Krai be seri berj be ηgorj mee. Nyo doonche shēnj yee yi dzeerj li be-erj ηge nye berj shēnj yi mbeerj ηge. **3** Mpiaru ni nuuj li Nyo-ɔ yi nuuj Nyo maa Baa wu Te Taa wuserj wu Jiso Krai. Wu bierɔ tēberj li bierɔ chi fē-erj si Jiso Krai tē bo li kwe-e, nuuj nshijj yi kemi ηge li bee li yi fē. Fini fē fiee tēberj se tē tsiij dēeni tē bichi nuuj bu limfwe-e, **4** le tēberj naa tē ji bisheyē bi wu gēe li be-erj, li kwēerj wu liboo li. Bisheyē bini nuuj bi tē naa fo kē, nuuj bi tē naa bee kē, nuuj bi tē naa kwi nchōnj kē. **5** Nyo kiichi yē berj be buŋga bwee le gēerj bo li kinsofu kine ki yi nache yi gēe le ki gii naa ki yene bu jobe chi kimerise-ε. Yi kiichi yē berj le keti li shēnj yi ne gēe li yi-i. **6** Si ne kii baa le, ne se wuki baa bujōnj. Se nuuj le ne kemi le ne ni ne wuki bubiee li mfi niij li kii bēmōnche be bēe le be-erj le dzé le dzé. **7** Wu bēe le mōnche laa shēnj yine yi ne gēe li Nyo-ɔ yēe cheerj le. Maa kikwa ki be feti kwa lu be ti mendi ki be wi, kikwa kini se nuuj fiee fi nuuj fi boonj, kē nuuj be mōnj nēe tē shēnj yine yi ne gēe li Nyo-ɔ, kife yi nuuj fiee fi yeki kikwa ki be feti kwa lu. Bēdēeni, naa nuuj jobe chi Jiso Krai doonche yi yee, mpiaru, n'yōonche be ηguru ni nuuj li be-erj. **8** Ne kōngisi baa Jiso Krai ne mēerj saa kē le ne ηerj wu kē, ne berj baa li wuu dēeni, maa nuuj si ne ηingj yē wu kē le. Ne se wuki baa bujōnj ηge bu nuuj wi tē tee kē, **9** kife ne kii baa le si ne gēe shēnj li wuu le, fiee fi gii naa fi be le lejij gii naa nuuj kinsofu ki fiana yine-ε. **10** Bentomfonj be Nyo-ɔ be tē tiiti kii kinkōngise ki Nyo-ɔ tē nuuj le yi gii naa doonche li be-erj, be tē tēeti be weki le be kēe kii kinsofu kini. **11** Fiana yi Krai tē nuuj li bee si be tē larjini le Krai gii naa ηerj ηge kē tuu nuuj lejij, se keme bunōja. Be se tuu be weki le be kēe mfi wu biee bilu gii naa bi ka, be dze yi bi gii naa bi dende bi se ka le. **12** Nyo se tuu yi fē le be kēe le biee bi be tē tiiti bini nuuj yē bi be tiiti li yih yi bee kē, le bi biee li be-erj. E bi bi ne tē woo li bimfimu bi

beniij be tē fenjisi ntonj wu dzeerj wu kii Krai li be-erj li buŋga bu Fiana yi Waarj yi Nyo tē tuumi yi be liboo. Bini nuuj biee bi maa benchindaa be Nyo-ɔ dii le be kēe bi. **13** Si fi nuuj le, nache yēerj bufii bune, ne karj bitsaa bine. Ne ni ne bichi le yi yine-ε, ne bichi limfwe bujōnj nuuj li kinkōngise ki Nyo gii naa be doonche li be-erj mfi wu Jiso Krai kaari wu doonche yi yee. **14** Ne wuki nuuj li Nyo-ɔ si bōnj bee. Kiij ne ni ne biki biee bi nyarj yi bwiŋ kōngisi bi ne tē feti mfi wu ne tē mēerj li kijibe-ε kē. **15** Si yih yi tē tsaale berj wuuti le, ne wuuti yēerj tē li biŋge bine bichu-u, **16** si be tsee fi nuuj le, “η'wuutoo ne nuuj waarj kife mi η'we waarj.” **17** Si ne teenyi Nyo le Baa wunē, nuuj yi yi seki wi kwikwi li kīŋge kē li tē doonche chichi chichi kē, kē ne kemi le ne ni tsiij ntse wunē be nchenu Nyo li mfi kwikwi wu ne nuuj li nshe yini si mfonj le. **18** Maa ne kii le Nyo tē go berj kiturj li ntse wu loolo wu bechaa bene tē kuuri berj lu, tē mēerj ki go kē nuuj be fiee si kwa wu nuuj wu naa wu bee kē. **19** Tē go nuuj be ηgorj mē Krai mē nuuj yē fiee fi loolo kē, mē nuuj si mē ηwane nshōnj yi muntofi yi ti kemi yē cho kē, kē fiee fimu fi bifi lu linti kē. **20** Nyo tē tsaale wu nshe mēerj yi se naa yi bechi, yi doonche wu li jo yi kimerise-ε yini kii berj. **21** E Krai wu tē fē ne se berj li Nyo-ɔ yi tē buu wu li kwe-e yi nyē wu bunōja. Si tē fē le, shēnj yine be bēmbēeche bene se nuuj be ne gēe li Nyo-ɔ. **22** Si ne woo baa li cheerj li le, cheerj wulu fetoo fiana yine wuuti le ne se keme kinkōngise li berjwaana ki cheerj, ne ni ne kōngisi nee le be shēnj yine chi. **23** Ne ni ne kii le be kaari baa be bie berj li bierɔ chi fē-erj. Wu wu bie berj wuni nuuj yē wu nuuj kwi kē. E Nyo kibēe yi nuuj tē naa kwi kē. Yi bie yē berj nuuj be jē yē yi nyē ntse. Jē yē yini gii yi ba yi ni yi lemi fē. (aiōn g165) **24** Fi nuuj si be tē tsee le Kijwaati ki Nyo-ɔ le, “Wiwoŋ kwikwi nuuj nee si kitoo le, bujōnj bwee se nuuj si flaaba wu litoo. Kitoo ti bēe ki wōobe, flaaba se kēeri, **25** Se nuuj le jē yi Taa gii yi ni yi lemi nee fē mfi kwi.” Jē yilu nuuj ntonj wu dzeerj wu kii Krai wu be tē feenji li be-erj. (aiōn g165)

2 Fi se fiee nuuj le, ne chine li shēnj yi bifi-
i chi, ne chine li kimfi kichu-u maa jē fieetu,
ne chine li kimi ki fuume-ε maa jē yi bifi chi
kii beniij. **2** Nshōnj ni yi gbēngi yi tēti berj li
n'yamfu mbeerj yi wuuti yi li fiana-a nee si yi ti
tēti bōnj be bwi li mbeerj li, kē yi se fē ne ni ne

kuu nsiij ne naa ne keme kinsofu kine. **3** Ne feti yeej le si ne moŋ baa ne ɲeɲ le Taa nuuɲ bujoŋ. **4** Ne beɛ fe Krai wu nuuɲ Tete chi kemi ntse, beniij tɛ faaŋ le chi dzeɲ ye ke, se nuuɲ le Nyɔ tsaa chi le ɛ chi shaaŋ fe yi-i. **5** Ne baa tɛ si ta yi kemi ntse yi Nyɔ gwendi yih yi fiana be yɪ, le ne ni ne nuuɲ kintutu ki bete muntofi bee be waaj, ne feti muntofi mu fiana-a li yi-i mu yi kɔŋgisi keti li Jiso Krai. **6** Fi fieɛ le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Biche yeej ne ɲeɲ, ɲgikɔɔ tete li kitoŋ ki Sayo-ɔŋ, nuuɲ tete chi boo chi yi-ih. ɛ Tete chi mi nttaa, chi dzeɲ fe mi-i. Tete chini cheɛ le ɛ wi gɛɛ ɲgeɲ li wuu, mwe tɛ naa de ke.” **7** Li beɲ be gɛɛ shɛŋ li wuu bani, tete chini cheɛ fieɛ fi shaaŋ fe be-ɲ. Se nuuɲ le, li beniij be mɛɛɲ fi gɛɛ ke shɛŋ li wuu ke, chi cheɛ fe bee si be tɛ tɛɛ le Kiŋwaati ki Nyɔ-ɔ le, “Tete chini, ɛ chi chi beniij be ɲgwanu tɛ faaŋ, chi se dza cheɛ chi to chi be gwendi nuuɲ boo chi yi-ih lu.” **8** Fi se tuu fi nuuɲ ɛ be tɛɛ le, “Tete chini gii chi fe beniij ni be kɔtini li chi-i. ɛ kimbaŋ ki gii ki ni ki feti beniij weeyi.” Be kɔtini baa li chi-i kife be faaŋ baa mbeenchɛ je yi Nyɔ, fi fieɛ si Nyɔ tɛ nache kituɲ le fi gii naa fi nuuɲ. **9** Se nuuɲ le, ne baa fine nuuɲ kingɔke ki Nyɔ tsaa kituɲ. Ne baa kintutu ki bete muntofi be nindi li Mfo-ɔŋ. Ne baa kitoŋ ki waaj, beniij be Nyɔ fe le be ni be nuuɲ bee, le ne ni ne tiiti bieɛ bi dzeɲ bi yi feti. ɛ yi yi teen beɲ, ne se bo li kijibe-ɛ, ne le li kiŋ'wofu kee ki nɔŋa-a. **10** Tɛ nuuɲ ɲkosi ne nuuɲ ye beniij ke, deeni yani ne baa beniij be Nyɔ-ɔ. Ne tɛ mɛɛɲ ki fi ke nshiij yi Nyɔ ke, deeni yani ne fi baa nshiij yi Nyɔ. **11** Nsɔŋ yeɲ yi shɛŋ, si ne baa bilɔ bi nyiŋ li nshe yini-i le, mi nse mbɔɔɔɔ yi nsuŋgi bɔ li be-ɲ le kiij ne ni ne feti bieɛ bibifi bi nyaŋ yi bwiŋ kɔŋgisi ke, kife bieɛ bini gwii bieɛ be fiana yine. **12** Ne doonchi kingɛ ki dzeɲ le beniij be kii ye Nyɔ ke-ɛ lenti ke mɔɔ be kayi bieɛ li be-ɲ le ne bee baa, be ni be ɲiŋgi kingɛ kine ki dzeɲ, ke naa nuuɲ jobe chi Nyɔ beɛ, be ni be tendi bendee be yi-i. **13** Nyɛ yeej yih yine li wi kwikwi kii Taa, li beniij be be gɛɛ le be ni be seki beniij. Ne nyɛ yeej yih yine li Mfoŋ wu Lo-om wu nuuɲ Mfoŋ wu nyɔŋa, **14** mɔɔ nuuɲ beniij be wu gɛɛ le be ni be seki bimbe bi kweɲ le, be lisi beniij be feti bieɛ bibifi li ɲge-ɛ, be piɛti be feti bieɛ bi shaaŋ. **15** Nyɔ weki le ne ni ne feti bieɛ bi shaaŋ, ne se ni ne maki bimfimu bi bibere bi beniij le bi tiiti bieɛ bi be kii ye bieɛ bi be tiiti ke. **16** Ne tsiij yeej si beniij be fieɛ fimu kendi

ye be ke. Se nuuɲ le, kiij ne ni ne dzeti fieɛ ne tekisi fe lii ne feti bibifi ke. Ne tsiij nuuɲ si bemfa be Nyɔ-ɔ. **17** Ne guundi beniij bechu, ne kɔŋgisi beɲwaana bene be kimbeenchɛ-ɛ bechu, ne chendi Nyɔ, ne guundi Mfoŋ wu nyɔŋa wu Lom. **18** Beɲ be nindi li beniij bamu-u, ne nyɛ yeej yi yine li beniij be ne nuuɲ le bee lekwiij, ne guundi be bujoŋ. Kiij ne ni ne nyɛ yi yine nuuɲ li beniij be mbeɛɲgii li be bichi le be-ɲ kwaɛ ke. Ne nyɛ tɛ yi yine mɔɔ li beniij be ɲasini-i. **19** Ntiitɔɔ ni kife Nyɔ ti wuki bujoŋ be wi wu be ɲweki be wu, wuki ntɔnye, fieɛ fi wu fe nsij, kendi neɛ nuuɲ shɛŋ kife wu gɛɛɔ bufi bwee li Nyɔ-ɔ. **20** ɛ be suŋgi beɲ le ne chɔ baa fieɛ, ne kendi shɛŋ, mbeɲ wulu se nuuɲ la? Se nuuɲ le, ɛ ne ɲiŋgi ɲge nuuɲ li fieɛ fi dzeɲ fi ne feti-i, ne kendi shɛŋ, Nyɔ woo bujoŋ be beɲ. **21** ɛ kintsii kine le ne ni ne ɲiŋgi ɲge, kife Krai tɛ ɲeɲ ɲge tɛ kii beɲ, doonche mbɔse li be-ɲ le ne dzɔɔ kikaɛ kee. **22** Ti mɛɛɲ mɔɔ ki fe ke bibifi ke, jɛ fieɛ ti mɛɛɲ mɔɔ saa ke li yi bo le wuu wa ke. **23** Mfi wu be tɛ gaashi wu, ti mɛɛɲ ki tuu ke be ɲgaashe ke. Fe be tɛ ɲweki be wu, tɛ mɛɛɲ mɔɔ ki bine ke, tɛ nyɛ fieɛ fichu nuuɲ li tsɔŋ yi Nyɔ yi kii nsawu nsa tsaaj. **24** Wu kibɛɛ tɛ too bibifi bi tɛɛbeɲ li wuu bwiŋ li kintaaj li. Tɛ fe le le tɛɛbeɲ se kwi tɛ gate be bibifi, tɛ ni tɛ tsiij ntse wu tsaaj. Bibaa bieɛ fe bieɛ ne temi kituɲ. **25** Ne tɛ shiij ne mbweŋgi si nshɔŋ, deeni ne se kaari baa ne be li Kiŋkiiche be Kimbiche ki ntse wune-ɛ.

3 Bukɛɲ be yi-i, ne nyɛ yeej tɛ yi yine li buniŋ bene-ɛ. ɛ ne feti le, wi wumu li bee wu feŋgi mbeenchɛ li je yi Nyɔ-ɔ, gii dza beɲ wi mɛɛɲ mɔɔ ki tee ke fieɛ li wu-u ke, nuuɲ kingɛ ki kwɛsi ki fe, **2** si buniŋ bene ɲiŋgi ne tsiij ntse wu waaj, ne kemi ɲguɲu le. **3** Kiij fieɛ fi doonchi bujoŋ bune ni fi nuuɲ nuuɲ bieɛ bi libwiŋ si bieɛ bi be nache yi yi lifa le yi dzɔɔ ke, be nliɛ bitsaa, mɔɔ nchumine yi be ndu yi dzeɲ ke. **4** Fieɛ fi kemi le fi ni fi doonchi bujoŋ bu wi-i ni fi nuuɲ fieɛ fi nuuɲ li shɛŋ yee li. ɲwaani bujoŋ buni nuuɲ tɛ naa kwi nchoŋ ke, bu nuuɲ bu shɛŋ yi dendi yi nuuɲ mbeɛɲgii. Buni nuuɲ bu Nyɔ ɲiŋgi le ɛ bu shaaŋ fe yi-i. **5** ɛ le si bukɛɲ be waaj be ɲkosi be tɛ gɛɛ bufi bubeɛ li Nyɔ-ɔ, tɛ shiij be doonchi bubeɛ bujoŋ le. Be tɛ nyɛ yih yibe li buniŋ be bee. **6** Kweɲ si Saara, tɛ wuki li Abraha-ɲ se teenyi wu le taa. Beɲ tɛ, ne baa bɔɔŋ be Saara ɛ ne feti

biee bi tsaarj nchenu fiee nsij. 7 Buniŋ, ne kii te dze yi ne kemi le ne ni ne tsiŋ be bukeŋ bene le. Ne nyee ɲuɲu li bee si be kemi ye bunga si berj ke le, maa si Nyɔ baani ye berj bechu be ntse wu kimake le. Ne tsiŋ ne le, le kiŋ fiee fimu ni fi banj nleke li Nyɔ-ɔ wune ke. 8 Li merise-ε, nyee berj bechu ntifi le, ne ni ne kemi shɛŋ yi mumkpaŋ, ne keeti nshiŋ, ne kemi te kiŋkɔŋgise ki beniŋ be kimbeenche-ε, ne kemi shɛŋ yi mbeɛŋgii, ne shikisi yih yine fekwiŋ. 9 E wi fe bubieε be wi, wi wu tuu ke be bubieε ke. E wi gaa wi, kiŋ wi ni tuu te be ɲgaashe ke, se nuuŋ le tiŋ nuuŋ mwe li mwe-ε. Fini nuuŋ fiee fi Nyɔ teerj berj kii fi le yi gii yi tiŋ mwe li be-erj. 10 E fi fi be tsee baa le, “E wi kɔŋgisi le woo bujɔŋ li ntse we-ε, be le ɲerj jo yi dzeerj, mwe dzo mfi be nimi chee li bibifi-i, jε fiεtu yi bo ke le kimfime kee li ke. 11 Kemi le baa dzaa li biee bibifi-i, ni feti nuuŋ bi dzeerj, ni kɔŋgisi mbeɛŋgii biki wu 12 kife Taa ti bichi le beniŋ be tsaarj li, wuki nleke li Nyɔ-ɔ wube. Se nuuŋ le, Taa ti nyee ye maa bintoerj biee li beniŋ be feti bibifi-i ke.” 13 E ne kemi ɲgeerj yi nyɔŋa le ne ni ne feti biee bi dzeerj le, wi wu gii naa tuu fe fiee fi bifi be berj se nuuŋ noo? 14 Se nuuŋ le, maa beniŋ nyee berj ɲge kife ne feti biee bi tsaarj, ke Nyɔ gii yi tiŋ mwe li be-erj. Kiŋ ne ni ne chendi be ke, ke shɛŋ ni yi wesini berj ke. 15 Ne ni ne guundi nuuŋ Krai li shɛŋ yine-ε si Taa wune le. Ne nachi yeeŋ yi yine mfi kwi, ne ni ne teŋgi le ne nye ntusu li wi wu nuuŋ bii fiee fi ne bichi limfwe li fi-i. Se nuuŋ le ε ne tusi loo, ne tusi mbeɛŋgii be ɲuɲu. 16 Kiŋ ne ni ne feti fiee fi nuuŋ fi ni fi seki berj li shɛŋ li ke, neε le ε be gaashi berj, be tiiti jε yi bifi kii biŋge bine bi dzeerj kii ne nuuŋ beniŋ be Krai le, buya ni bu keeti be. 17 Ne ni ne kii le fi dzɔŋ le ne ɲerj ɲge kii fiee fi dzeerj fi ne feti fe Nyɔ kɔŋgi le fi nuuŋ, yeki le ne ɲerj ɲge kii fiee fi bifi fi ne fe. 18 E neε le si Krai tε ɲerj ɲge kwi. Tε kwi kii bibifi bi beniŋ le mfwa mumkpaŋ fi ma le. Wu wu tε nuuŋ wi wu tsaarj tε kwi li beniŋ be te nuuŋ ye tsaarj ke le be be bee fe Nyɔ-ɔ. Be tε wo wu kwi li nyarj yee, se nuuŋ le Nyɔ fe le ni nuuŋ lu li fiana-a. 19 E li fiana yini-i yi tε geerj tiiti je yi Nyɔ li fiana yi nuuŋ li yih yi ncha-a. 20 Fiana yini nuuŋ yi tε faarj ɲ'wowu li Nyɔ-ɔ li mfi wu Noaa li. Nyɔ tε gbeerj yi karj shɛŋ be yɔ, teŋgi nsiŋ geerj bo mfi wu Noaa tε cho ɲgo wu li dzɔ. ɲgo wuni nuuŋ wu beniŋ tε le le nyaarj kwaa, ε be be dzɔ tε soo be. 21 Dzɔ yilu yini

nuuŋ si Nlisulidzɔ wu suuti berj dεeni. Be lisi ye wi li dzɔ nuuŋ le be tsootse wu li kinjire kee li ke. Wu nuuŋ nuuŋ le be fe ɲkaache be Nyɔ be bembeeche be waarj. Nlisulidzɔ wuni suuti berj be bunga bu Jiso Krai tε bo be bu li kwe-e. 22 Jiso Krai wuni yee liboo kiturj, wu shee le kibene ki kigɔŋe ki Nyɔ-ɔ, se we lu, benchindaa be Nyɔ-ɔ be fiana yi kemi bunga maa yi seki chi nuuŋ le wuu lekwiŋ.

4 Si Krai tε ɲerj ɲge li nyarj yee le, ne keme te ɲwaani yee shɛŋ yi tε kemi le ɲerj ɲge, ne kimi le wi wu ɲerj ɲge kiturj li wuu bwirj we nuuŋ ε bee biee bibifi ma. 2 Neε le, meerj ye tuu ni tsiŋ ntse si wu laarjkwirj biki biee bibifi si bwirj yee weki ke. Tsiŋ biki nuuŋ biee bi Nyɔ weki. 3 Ne ni ne kii le mfi wu ne tε shiŋ ne feti biee bi beniŋ be kii ye Nyɔ ke kɔŋgisi mferu ka we. Ne tε tsiŋ ntse wu nyerj yi bukwεε, ne biki si yi yine nyiŋini, ne wundi mbiŋ me keeti berj, ne feti tsoŋ ne jii biee le kiyon nti, ne wundi biee ne yeti ɲkwerε si bwɔ. Ne tε gbeŋgi ne guundi li benyo be yee li nuuŋ biee bi bendi yi. 4 Dεeni bimfimu wondini bieε beniŋ be kii ye Nyɔ ke si ne meerj ye ne tuu ne taashi li kintutu ki bee li ntse wu nuuŋ si wu nyarj wuni-i ke, be se fiiki baa be gaashi berj. 5 Se nuuŋ le, be gii be lerj be ku be bimfimu bi bee Nyɔ limfwe yi teŋgi le yi saa beniŋ be meerj lu be be tε saa be kwiye. 6 Fieε fieε fi tε fe be se fenjisi te ntorj wu dzeerj li beniŋ be tε kwiyeε. Be tε feenji li bee le ke se si be nuuŋ ε be tε saa be li nya-arj si beniŋ be beyorj, be se ni be tsiŋ ntse wu li fiana wu nuuŋ si wu Nyɔ tsiŋ. 7 Mfi wu fiee fichu gii fi ma beε tseketseke. Bedεeni, ne nuuŋ neε be bufii bune fe, ne kiichi yi yine, le se ne ni ne leki li Nyɔ-ɔ. 8 Fieε fi yeki bieε bichu nuuŋ neε le wi ni kɔŋgisi ɲwaani be shɛŋ yee chi kife kiŋkɔŋgise ti baanyi bibifi ɲge. 9 E ɲwaani wi la dende le wu-u, fi wu, biche le wuu wu nyaami ke wu ke. 10 Si Nyɔ nye berj nyɔ chichi chichi le, wi ni dzeti nya yi ye nindi li beniŋ bamu-u. Ne nindi be kimbane kini ki Nyɔ nye le dzε le dzε si beniŋ be Nyɔ geε nime chee le be bo le be ni nindi bujɔŋ. 11 E wi tiiti fiee fi Nyɔ-ɔ, ni tiiti neε nuuŋ fiee fi buti le kimfime ki Nyɔ-ɔ kibee. E wi nindi li beniŋ bamu-u, nindi neε nuuŋ be bunga bu Nyɔ nye li wuu. Ne feti le le fieε fichu fi ne feti, n'yɔonche ni giŋgi li Nyɔ-ɔ keti li Jiso Krai. Bunɔŋa be bunga ε wu wu kemi mfi kwi ma nsij. Fi nuuŋ le. (aiɔn g165) 12 Nsɔŋ

yeŋ yi shén, kiinj ne ni ne teti maa li tonye wu ne wuki li yi wu be le be-ey le wu monche beŋ ke. Kiinj fi ni fi nuuŋ si fiee fimu fi bendi yi fi keti be beŋ ke. **13** Ne neki bunewu le ne ŋingi baa nge si Krai tē ŋey le ke mfi wu wu buse be bunōŋa bwee, ne se tuu ne ni ne neki, ne wuki bujōŋ. **14** E beniiŋ gaashi beŋ kii bukoŋ bu Krai le, ke bujōŋ bu nge bwēe bunē. Fini doonchi le Fiana yi bunōŋa yi nuuŋ Fiana yi Nyō yēe li be-ey. **15** E wi ŋingi nge, kiinj ni tuu ni ŋingi nuuŋ kife wu woŋ wi ke, ke le wu yio fiee, ke le wu feŋ fiee fimu fi bifi, ke le wu liio kimfime li biee bi beniiŋ bamu ke. **16** Se nuuŋ le e wi ŋingi nge kife we wi wu Krai, kiinj ni ni nuuŋ be buya ke. Ni yokisi nuuŋ Nyō le kemōo bwēe bukoŋ. **17** Ne feti yeŋ le kife mfi beŋo wu Nyō gii saa beniiŋ, yi gii yi bechi be yih ye. E yi bechi nuuŋ be teebeŋ le, fi se nuuŋ niŋ be beniiŋ be faaŋ le be beenchi ye ntōŋ wu dzeŋ wu Nyō ke? **18** Be tsee baa le Kijwaati ki Nyō-ŋ le, “E fi teemi li beniiŋ be tsaŋ li le be bōne, fi se nuuŋ niŋ be beniiŋ be faaŋ Nyō, be feti biee bibifi?” **19** Bedeēni, beniiŋ be ŋingi nge si Nyō weki le be ni be ŋingi, be feti biee nuuŋ bi tsaŋ, be giki yi yibe li tsan yi Nyō Kintōmu ki ti lemi li ŋkaache wu ki-i.

5 Ntuuo ŋ'weki le nsoŋ bo li bete kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-e le be-ey lenti. Mi si wi wu kintutu ki bete kintaashe-e, ntē ŋey be lii yeŋ si Krai tē ŋey nge, nse ntuu nuuŋ te wi wu gii naa kemē fe bunōŋa bu gii naa be be buu. **2** Ntuuo nyee ntifi le, ne ni ne bichi yeŋ le nshōŋ yi Nyō-ŋ yi wu geē li tsan yine-e bujōŋ. Fe ne bichi kiinj ne ni ne bichi, ne bichi kee be kēndi beŋ bukanu ke. Ne ni ne bichi be kiŋkōŋgise si Nyō weki. Kiinj ne ni ne bichi ne kemi ŋgeŋ li mbeŋ wu kwa-a ke. Ne kemi ŋgeŋ nuuŋ li nime-e. **3** Kiinj ne ni ne shiiti li nshōŋ yi Nyō geē le ne ni ne kiichi ke. Ne doonchi nuuŋ kinge ki dzeŋ ki yi ŋingi yi biki. **4** E ne feti le, ke Kikoo ki Biŋkiiche nshōŋ le buse, ne se kemē kifo ki bunōŋa-a ki nuuŋ te naa kwi nchōŋ ke. **5** Ntiitō te li besōŋ li le, ne nyee yeŋ yi yine li bete kintaashe ki beniiŋ be kimbeenche-e bujōŋ. Beŋ bechu ne shikisi yi yine li wi bee wi-i limfwe. Ne kii le, “Nyō ti beeti dzaa li wi wu tsakisi yi-i. Se nuuŋ le, yi ti doonchi shén yi dzeŋ li wi wu shikisi yi yee li.” **6** Ne shiiki yi yine ne ni ne nuuŋ le bunga bu Nyō-ŋ lekwiinj, ke mfi koche, yi se yeeki beŋ.

7 Ne geē biee bichu bi fiengisi beŋ li tsan yee li, kife kemōo ŋgeŋ yine. **8** Ne kiichi yi yine, ne bichi bujōŋ kife wi wune wu mbani wu kiŋkundi weendō si buri wu fuuti, weki wi le booye. **9** Ne taan muŋaŋa be wu, ne geē nee nuuŋ shén li Nyō-ŋ yi ni yi teemi, ne ni ne kiimi le beŋwaana bene ŋingi baa te nge le li nshe chichi. **10** Nge wuni we nee li mfi niinj li, Nyō gii yi fe ne kaari ne to si ne tuu ne nuuŋ, yi nye beŋ bunga, yi fe ne ni ne lemi mkpaan ne teemi. Nyō nuuŋ yi nye kimbone kichu li beniiŋ li. Yi teen ye beŋ le ne le li bunōŋa bwee bu kimake-e kife ne nuuŋ beniiŋ be Krai le. (aiōnios g166) **11** Bunga buchu ba nee bwee mfi kwi bu ti mee ye ke. Fi nuuŋ le. (aiōn g165) **12** Mi ntseeŋ fiŋkōsi li be-ey nuuŋ Silas wu fi mi fe wu nuuŋ ŋwaaney wuseŋ. Si ŋingi nuuŋ wi wu nuuŋ wi geē bufii li wuu. Mi ntseeŋ le ŋkaanŋi shén yine, ntuu mfe ne se kee le fiee fichu fi mi ntsee doonchi cheŋ wu kii mfie wu nuuŋ wu Nyō. Ne lemi lu ne teemi. **13** Kintaashe ki beŋwaaney besen ki Babilōŋ ki Nyō tsaa te yesi kee beŋ. Mak wu nuuŋ ŋwaney li kimbeenche-e yeeshō beŋ te. **14** Ne yesi yih yine, ne koke be kiŋkōŋgise. Mbeŋgii nuuŋ li beŋ bechu-u be nuuŋ li Krai li.

2 Pita

1 Ɛ mi Simu Pita, ɣwane nime wu Jiso Krai mɔɔ ɣwani wu ntonɔ. Ntsekɔɔ kɔɣwaati kini li berɔ ne fi kimbeenche kishaanɔ ki nuunɔ si kiserɔ, fini nuunɔ kii ntse wu tsaanɔ wu Jiso Krai wu nuunɔ Nyɔ tuu nuunɔ Kinsofu kiserɔ. **2** Nyɔ doonche berɔ shɛnɔ yi dzeenɔ nge, yi tuu yi nye berɔ mbɛɛnɔ nge, keti li ɣkɛ wu ne kii Nyɔ mɔɔ Jiso Krai Taa wuserɔ. **3** Bunɔa bwee bu nuunɔ bu Nyɔ-ɔ nye bwɛɛ bee biee bichu bi tɛ weki li ntse wuni-i, mɔɔ le tɛ ni tɛ tsiinɔ ntse wu Nyɔ weki. Bu nye bwɛɛ le keti li ɣkɛ wu tɛ kii Nyɔ yi teenɔ bee le tɛ le bunɔa be buɔnɔ bu nuunɔ bwee. **4** Ɛ le dze yini-i yi yi ka le yi se nye bee biee bi shaanɔ bi yaa biee bichu bi yi tɛ kaache. Biee bini biee le bi fɛ ne se ni ne kiifi biee bibifi bi li nshe yini-i bi nyanɔ yi bwinɔ kɔnɔsi bi bifisi beniinɔ. Nɛɛ le, ne se ni ne nuunɔ le dze yi Nyɔ nuunɔ le-e. **5** Si fi nuunɔ ni, gwenɛ yɛɛnɔ buɔnɔ le ne tonde ntse wu dzeenɔ li shɛnɔ yi ne gɛɛ li Krai. Li ntse wu dzeenɔ li, ne tonde ɣkɛɛ biee. **6** Li ɣkɛɛ biee li, ne tonde ɣkiiche yi yine. Li ɣkiiche yi yine, ne tonde shɛnɔ yi kanɛ. Li shɛnɔ yi kanɛ-ɛ, ne tonde ntse wu Nyɔ weki. **7** Li ntse wu Nyɔ weki-i, wi ni kemɛ ngeenɔ li ɣwaani-i. Li ɣkemɛ ngeenɔ li ɣwaani wi-i, ne tonde kɔnɔnɔgise. **8** Ntiitɔɔ ni kife, ɛ ne kemɛ wuni ntse, ke ne gii ne ni ne ɔinɔnɔ bu limfwɛ-e, wu fɛ ne tɛ tuu le ne ni ne nuunɔ yee ke, ke le ne ni ne nuunɔ si beniinɔ be nuunɔ be tɛ fɛ fiee si beniinɔ be kemɛ yɛ bufii kii Taa wuserɔ wu Jiso Krai kɛ. **9** Ne ni ne kii le ɛ wi kemɛ yɛ ɣwaani wuni ntse ke, ke wu nyɛɛɔ li biee bi Nyɔ-ɔ kitunɔ, ke ɣinɔnɔ yɛ biee mfiinɔ kɛ. Wu daayɔɔ kitunɔ le Nyɔ tɛ tsootse bibifi biee bi tɛ shiinɔ feti ɣkosi. **10** Berɔwaanɔ, fi se tuu fi nuunɔ le ne ni ne gwenini nge le ne ni ne feti biee nuunɔ bi doonchi le nteenyɛ wu Nyɔ teenɔ berɔ, be ntsawu wu yi tsaanɔ berɔ fiee nuunɔ tɛ seɛse berɔ kɛ. Ɛ ne feti le, ne tɛ naa le ne we li kimbeenche kine-ɛ kɛ. **11** Bɛɛɛni be gii be ɣwiye dze li be-ɛnɔ yi mɔberɔ ni mɔboonɔ, ne se le le bumfɔnɔ bu kimake bu Taa wuse-ɛnɔ wu Jiso Krai wu nuunɔ Kinsofu. (aiōnios g166) **12** ɣkii le ne kii baa biee bini kitunɔ, ne lemi tɛ li cheɛnɔ wu ne tɛ woo wu tɛɛmi. Se nuunɔ le mɔɔ si ne kii baa bi le, ɣ'wekɔɔ le ntuu ni ɣkiimi berɔ kii bi mfi kwi. **13** ɣinɔnɔ le fi dzɔnɔ le ni ɣkanɔnɔsi berɔ kii biee bini si mɛɛnɔ lu ni, le ne se ni ne kiimi, **14** kife ɣkiio le shɛɔ nɛɛ niinɔ fiana bo li

mi-i bwinɔ si Taa wuserɔ wu Jiso Krai fɛɔ mi ɣkɛɛ kitunɔ. **15** Nse ntuɔɔ ɣ'weki le gwenɛ buɔnɔ le ke mfi wu mi nchine li be-ɛnɔ, ne se ni ne kiimi biee bini mfi kwi. **16** Ne ni ne kii le biee bini bi tɛ tɛ tee li be-ɛnɔ kii bunɔa mɔɔ mbɛ wu Taa wuserɔ wu Jiso Krai gii naa kaari be, tɛ nuunɔ yɛ mulɔnɔ mu binseɛ le mu beniinɔ bɔseyi be nache tɛ se tiiti li be-ɛnɔ kɛ. Tɛ tɛ ɣɛnɔ bunɔa bwee be lii yiserɔ. **17** Tɛ nuunɔ mfi wu Nyɔ Baa wuserɔ tɛ nye wu ɣnɔnɔ be bunɔa, jɛ tɛ bo li Nyɔ yi Bunɔa bu nge yi tiiti le, “Wuni nuunɔ ɣwanɛnɔ, wu nuunɔ shɛnɔ yɛnɔ. ɣ'wuki buɔnɔ be wu nge.” **18** Bee kibɛɛ tɛ tɛ woo jɛ yini si yi shiiti yi bɛɛ liboo mfi wu tɛ tɛ nuunɔ be Jiso li ɣkume wu waanɔ li. **19** Si tɛ tɛ woo le, tɛ mɛeshi tɛ kɛɛ cheɛnɔ wu fiee fi bentomfɔnɔ be Nyɔ-ɔ tɛ tee mɛɛnɔ lindeɛri. Fi se dzɔnɔ fiee le ne gɛɛ bufii li fiee filu-u buɔnɔ, kife fi fiee nɛɛ si lambo ti wuuti li kijibe-ɛ nsiinɔ Butuu woo, Jiso se ni wuuti li shɛnɔ yine-ɛ si lah wu kwii. **20** Fiee fi ko fi yaa biee bichu feni nuunɔ le, ne kemɛ le ne kɛɛ le ntonɔ wu Nyɔ wumu nuunɔ yɛ lu le Kɔnɔnɔgise ki Nyɔ-ɔ wu ntomfɔnɔ wu wu Nyɔ nuunɔ ni fenjisi be mbeeche we kɛ. **21** Fi nuunɔ le Ntomfɔnɔ wu Nyɔ wumu nuunɔ yɛ lu wu tɛ dzɛti li fiee fi wiwonɔ tɛ weki le fi nuunɔ. Bentomfɔnɔ tɛ tiiti nuunɔ Fiana yi Waanɔ yi tɛ feti be se tiiti jɛ yi buti li Nyɔ-ɔ.

2 Nɛɛ yɛɛnɔ si, beniinɔ bamu tɛ dza ɣkosi be buse li beniinɔ li linti be yɛnɔnɔ le ɛ be bentomfɔnɔ be Nyɔ-ɔ, ɛ nɛɛ le si beniinɔ be ntiife-ɛ be binseɛ le gii be ni be nuunɔ le be-ɛnɔ lɛnti. Be gii be ni be wɛendi be bɛɛ be bentiife bamu be nuunɔ be biifi beniinɔ, be se ni be fenɔnɔ Te Kikoo wu tɛ kwi le soonɔ be. Be gii be fɛ le be be be nge mfwaa mumkpanɔ be lonɔ li yi yibee. **2** Beniinɔ nge gii be biee kɔnɔ kibee ki nye-ɛnɔ, fini gii fi fɛ beniinɔ ni be yeti jɛ yi bifi kii Dze yi cheɛnɔ. **3** Lii yi yachi li biee li gii yi fɛ be ni be seendi biee bine be mulɔnɔ mu binseɛ le mu be nache. Bani beniinɔ nuunɔ be Nyɔ tɛ nache nge wube kitunɔ mɛɛnɔ lindeɛri, nge wulu nuunɔ nɛɛ fɛ tɛnɔnɔ be. **4** Ne ni ne kii le Nyɔ ti mɛɛnɔ ki fefi kɛ benchindaa be tɛ fɛ bubieɛ baa kɛ. Tɛ shiiki be be gɛɛnɔ fɛ kintsii ki nge-ɛ, lii be li bencha-a le bitoo bi jimi ni fiifi, fɛ be gii be ni be nuunɔ gɛɛnɔ bo jobɛ chi nsaa. (Tartaroō g5020) **5** Tɛ mɛɛnɔ ki bache kɛ tɛ kwɛɛnɔ wu ɣkosi mfi wu tɛ tuumi dzɔɔ yi be yi fweeni kwɛɛnɔ wu beniinɔ be tɛ tsiinɔ yɛ ntse wu Nyɔ weki kɛ. Tɛ fefi nɛɛ nuunɔ Noaa wu tɛ tiiti le beniinɔ ni be tsiinɔ ntse wu tsaanɔ le Nyɔ lii,

moo beniij bamu mfomenyaan. 6 Tè tɔŋ kiton be kii ye fiee fi tsaan ke-ε lenti. Be teeki be be ntiife wu nuuŋ le, nuuŋ be kaari be ni be feti biee bi nye-εŋ bi yi yi nyirini kɔŋgisi. 19 Be dzeti be kaachi li beniij li le be gii be buu be li bumfa-a, se nuuŋ le be belu kibee be tiiti meεŋ nεε bεmfa be biee bi bifisi yi yi wi. Be nuuŋ bεmfa kife ε wi nye yi yee li fiee li, kε mwe too mfwa wu fiee filu. 20 Ne ni nε kii le ε beniij kifi biee bi bifisi beniij li nshe yini kituŋ kife be kii baa Taa Jiso Krai wu nuuŋ kinsofu, be kaari be gεεŋ be le li biee bilu-u, bi liiŋ be bi kemi be, kε biee gii bi fɔ li be-e yaa si bi tɛ shiij bi nuuŋ ŋkosi. 21 ε beniij fε le, bee fi dzɔŋ le be nuuŋ be kεε yεε dze yi ntse wu tsaan kε, yeki fε be kεε be tuu be kaari be chine nchi wu waan wu be nye li beniij li. 22 Ŋwaani beeye beniij feti fiee fi nuuŋ le ngangaa li fi buti cheεŋ le, “Bwi ti yendi biee yi kaari yi to fe yi ji.” Chimu tuu chi nuuŋ le, “Be ti tsootsi dziij yi kaari nεε yi gεεŋ yi tuu yi fiindi yi li bintsangu-u.”

3 Nsán yεŋ yi shéŋ, kiŋwaati ki dɛeni kini kεε ki kinga kife ki mi ntseε li be-εŋ. Le biŋwaati bini bichu-u mi ntseε si ŋkiime le ŋkaangɔ beŋ le nε ni nε kemi bεmbeche be tsaan. 2 Ŋ'wekɔ le nε ni nε kiimi biee bi bentomfɔŋ be Nyɔ-o be waan tɛ tee lindeeri le bi gii bi naa bi ka, ne tuu nε kimi moo biee bi bɔŋ be Jiso-o be nto-ŋ bεnε tɛ tee li be-εŋ le Taa wu nuuŋ Kinsofu tɛ tee le nε ni nε feti. 3 Fiee fi nɔŋa nuuŋ le nε kεε le gii naa ni nuuŋ jo yi kimerise, beniij be ŋkwerise-ε gii be dza be be ni be kwerisi, be feti biee bibifi bi yi yibe weki. 4 Be gii be ni be kwerisi be kwεŋgi le, “Moo tɛ kaache le gii kaari be, wu se fεŋ dɛeni? Moo si betaa bεsεŋ tɛ saa be kwiye, biee bichu lemi bieε nεε li bikaa li si bi tɛ shiij bi nuuŋ fεmbεεche-ε si Nyɔ tɛ tɔŋ nshe.” 5 Be tiiti le be kii nεε tε bujɔŋ, be se fεŋgi le Nyɔ tɛ tee nuuŋ nεε jε ŋkosi kiboo nuuŋ lu. Se yɔ nshe bo li dzɔ, tɛ fε nshe yilu be dzɔ. 6 ε nεε dzɔ yi tɛ bo yi baanye nshe, yi se lεshe kwεεŋ wu tɛ nuuŋ ŋkosi. 7 ε nεε jε yilu yi wu gεε kiboo beε nshe dɛeni yani, yi se tεŋgi wi. Yi tεŋgi yε nuuŋ jobe chi yi gii naa yi saa beniij be tsiij yε si yi weki kε, yi lεshe be. 8 Se nuuŋ le nsán yεŋ yi shéŋ, kiij nε ni daaye fiee fimumpkɔŋ kε, le li Taa li jobe chi mumkɔŋ nuuŋ nεε si biya nchuki, biya nchuki se nuuŋ si jobe chi mumkɔŋ tε. 9 Taa ti chiiti yε yi si beniij bamu beechi, le fε si tε kaache kε. Kendi nuuŋ shéŋ be beŋ, kife weki yε le wi wumu naa

la ke. Weki nuuŋ le beŋiŋ bechu fiiki shéŋ yibe. **10** Jobe chi Taa gii naa kaari be chi gii chi naa chi nuuŋ si chi wi-ih le. Booyaa kiboo gii ki nduuŋ lewe nge be bunga ki geɛŋ ki laaye, wi se ni wu durisi biece bi nuuŋ liwe, nshe be biece bichu bi nuuŋ lu se do buukii. **11** Si wi gii naa wu duuri biece bichu le yini dze le, ne beechi le ne gii ne ni ne nuuŋ ɣwaani beŋiŋ be la li ntse wune-ε? Ne kemi le ne ni ne nuuŋ beŋiŋ be tsiŋ ntse wu waan ε ne nye yi yine li Nyɔ-ɔ, **12** ne tɛŋgi Jobe chi Nyɔ-ɔ chini, ne gwenini le chi be tseke. Gii ni nuuŋ jobe chi wi gii wu duuri kiboo kini ki do, biece bi nuuŋ liwe gii bi boon. **13** Se nuuŋ le, te tɛŋgi baa nuuŋ kiboo kifɛŋ be nshe yi fiɛŋ yi Nyɔ tɛ kaache, ɣwaani wuni kweɛŋ nuuŋ wu ntse wu tsaan gii ni nuuŋ fe kwaa. **14** Beɗɛɛni nsán yɛŋ yi shéŋ, si ne tɛŋgi biece bini le, ne gwenini bujɔŋ le ne ni ne nuuŋ findzɔŋ nsɪŋ le Nyɔ lii, be numu mbɛɛŋgii be yi. **15** Ne ni ne kiimi le Taa wuseŋ kendi shéŋ ni, nyɛ te nuuŋ mfi li beŋiŋ li le be naa be bɔne. Fiee fini nuuŋ neɛ fi ɣwaani wuseŋ wu Pɔɔ wu nuuŋ shéŋ yiseŋ tɛ tseɛ li be-ɛŋ be bufii bu Nyɔ tɛ nye li wuu. **16** Le biɣwaati bichu bi wu tseɛ li, tiiti neɛ kii fiee fini le lenti. Tsekɔɔ biece bimu bi tɛemi li beŋiŋ li le be keɛ, fi se fiɛ le, binchiinchi bi ti kii ye fe bi lemi ke se tuu bi firisi kinyi ki biece bilu-u, si bi firisi li bintsii bimu-u le Kiɣwaati ki Nyɔ-ɔ. Bi feti le, bi teenyi nuuŋ nge li yi yi bi-i. **17** Nsán yɛŋ yi shéŋ, si ne kii biece bini le, ne dzeti mfi le kiŋ beŋiŋ be kichi ye benchi be Nyɔ-ɔ bani ni chee beŋ be kinɛ kibee ki bifi kini ne dza fe ne lemi kituŋ fiee nsɛɛɛ beŋ nsɪŋ ne kaari ne we buwe ke. **18** Se nuuŋ le, ne ni ne kuu bu ko li mfie wu Taa wuseŋ wu Jiso Krai wu Kinsofu fi beŋ lu, ne ni ne kii wu ne giŋgi tɛ limfwe limfwe. Kin'yokise ni ki nuuŋ li wuu ɗɛɛni mɔɔ mfi kwi ma nsɪŋ. Fi nuuŋ le. (aiŋ g165)

1 Joḡḡ

1 Fiee fi tē tseki fini nuuḡ kii Je yi nyēē ntse yi tē nuuḡ fēmbēēche-ē. Je yini nuuḡ yi tē tē woo bīee bi yi tē tiiti, tē ḡḡ yi bē lii yiseḡ, tē biche si yi nuuḡ, tē koḡ li yi-i bē tsáḡ yiseḡ. **2** Ntse wuni tē yene tē ḡḡ wu, tē se tuu tē tiiti kii wu, tē fenjisi baa li be-ēḡ kii ntse wu kimake wuni wu tē nuuḡ bē Baa we, wu se yene li bee li. (aiōnios g166) **3** Fiee fi tē tē ḡḡ tē tuu tē woo fiē, ē fi fi tē fenjisi baa tē li be-ēḡ le nē ni nē nuuḡ li kintaashe-ē bē bee. Kintaashe kiseḡ nuuḡ bee bē Baa wuseḡ bē ḡwani wu Jiso Krai. **4** Tē se tseki baa fini ke kinēetine kiseḡ se ni ki nuuḡ ē ki yise bujḡḡ. **5** Wuni nuuḡ ntoḡ wu tē tē woo li wuu, tē se laḡini li be-ēḡ le, Nyō nuuḡ kiḡ'wofu, kijibe nuuḡ ye li yi-i kē dududu. **6** Bēdeeni, ē tē kwēḡḡ li tē baa li kintaashe-ē bē yi, tē se tuu tē dēḡḡ nuuḡ li kijibe-ē, kē tē seeyi baa binsee, tē tsiḡḡ yē tē biki cheḡḡ kē. **7** Se nuuḡ le, ē tē dēḡḡ li kiḡ'wofu linti si nuuḡ tē li kiḡ'wofu linti lē, kē tē gii tē ni tē nuuḡ li kintaashe wi bee wi, ḡḡḡḡ mē Jiso wu ḡwanewi tsootsi tēbeḡ tē wuuti li bibifi bise-ēḡ bichu. **8** E tēbeḡ kwēḡḡ li tē kēmi yē bibifi kē, kē tē yēḡḡ baa bē yī yiseḡ, kē cheḡḡ nuuḡ yē li tēbeḡ kē. **9** Se nuuḡ le, ē tē jiishi bibifi biseḡ li wu-u, si nuuḡ wi wu ti lemi li je ye-e feti bīee tsaḡḡ le, kē gii feeki bibifi biseḡ, tsootse bee, tēbeḡ tē ni tē wuuti li binḡe biseḡ bichu bi ti nuuḡ yē tsaḡḡ kē. **10** E tēbeḡ kwēḡḡ li tē mēḡḡ baa ki fē kē bibifi kē, kē tē dzo baa yi le yi yē wi wu binsee, je yē kēmi yē kintsii li yī yi se-ēḡ kē.

2 Bōḡḡ beḡ, ntsekō bīee bini li be-ēḡ kii nē ni dza nē ni nē feti bīee bibifi. Se nuuḡ le, ē wi fē bīee bibifi, tē kēmi baa, wi wu sunḡi bō li Baa wuseḡ kii tēbeḡ. Wi wuni nuuḡ Jiso Krai wu nuuḡ wi wu tsaḡḡ. **2** E wu wu nuuḡ kimāḡ ki fekisi bibifi biseḡ. Kimāḡ kini nuuḡ yē li bibifi bise-ēḡ kwaa kē, ki kē tē li bi bēniḡḡ bechu bē li nshe yini-i. **3** E tēbeḡ giki benchi bē Nyō-ḡ, fini se nuuḡ mēḡine nsḡḡ le tēbeḡ kii baa yi. **4** Wi wu kwēḡḡ li kii Nyō, ntuu ḡkiche benchi bee nsḡḡ, wē wi wu binsee, cheḡḡ nuuḡ yē li wuu bwiḡḡ kē. **5** Se nuuḡ le, wi wu giki n'yōru wē, nuuḡ wi wu kōḡḡḡ Nyō cheḡḡ, wu ḡēḡḡ wu mēeshi. Fiee fi nuuḡ fi doonche mēḡine nsḡḡ le tēbeḡ taashe baa bē Nyō nuuḡ fini fi le. **6** E wi kwēḡḡ li wē mfikwi bē Nyō kē kēmi le ni tsiḡḡ nē yēḡḡ si Krai tē tsiḡḡ lē. **7** Nsáḡ

yēḡḡ yi shéḡ, nchi wu ntseki li be-ēḡ wuni nuuḡ yē nchi wu fweḡ kē. E nchi wu fichi wu nē tē kēme mēḡḡ fēmbēēche-ē. Nchi wu fichi wuni ē ntōḡ wu nē woo baa kituḡ. **8** Se nuuḡ le, nchi wu ntseki li be-ēḡ wuni wē nē nchi wu fweḡ. Cheḡḡ wu nchi wuni yēḡḡ li Krai mō li be-ēḡ, wu se yēḡḡ tē li yih yine-ē. Nchi wulu yēḡḡ fweḡ kife kijibe ma kē kituḡ ki ḡēḡ, kiḡ'wofu ki cheḡḡ bechi ki wuuti. **9** E wi kwēḡḡ li wē li kiḡ'wofu linti tuu baanini ḡwaani, kē mēḡḡ nē li kijibe-ē linti. **10** Wi wu kōḡḡḡ ḡwaani nuuḡ mfi kwi li kiḡ'wofu-u linti fiee nuuḡ ye li yi yē li fi nuuḡ fi fē wu ni dēḡḡ kōtini kē. **11** Se nuuḡ le, wi wu baanini ḡwaani wē wi wu nuuḡ li kijibe-ē dēḡḡ tē kē fē ḡiḡḡḡ kē, kife kijibe kilu fē kē wu wu nyē. **12** Bōḡḡ beḡ, ntsekō li be-ēḡ kife bē feeki baa bibifi binē kii Krai. **13** Betaa, ntsekō li be-ēḡ kife nē kē baa wi wulu wē wu tē nuuḡ fēmbēēche-ē. Bēsoḡḡ, ntsekō li be-ēḡ kife nē sō baa wi wu bibifi wē kituḡ. Bōḡḡ beḡ, ntsekō li be-ēḡ kife nē kē baa Nyō Baa wuseḡ. **14** Betaa, ntsekō li be-ēḡ kife nē kē baa wi wulu wu tē nuuḡ fēmbēēche-ē kituḡ. Bēsoḡḡ, ntsekō li be-ēḡ kife nē tēemi baa je yi Nyō se nuuḡ li yī yine mfi kwi, nē sō baa wi wu bifi wē. **15** Nse ntuu nyē beḡ ntifi le, kiḡḡ nē ni nē kōḡḡḡḡ nshe yini kē bīee bi li yi-i kē. E wi kōḡḡḡḡ nshe yini, kē kōḡḡḡḡ yē Baa wuseḡ kē. **16** Nē kē le bīee bichu bi li nshe yini-i bi nyāḡ yi bwiḡḡ kōḡḡḡḡ bē bīee bi tē biindi lii li bi-i, mō bi bēniḡḡ tsakisi yi li bi-i li ntse wuni-i, nuuḡ yē bi dzeti fē Nyō Baa wuseḡ kē. E bi li nshe yini-i. **17** Nshe yini gii yi ma, bīee bi li nshe yini bi bēniḡḡ biindi lii li bi-i gii bi se ma tē. Se nuuḡ le, wi wu feti nuuḡ fiee fi Nyō kōḡḡḡḡ gii booshe. (aiōn g165) **18** Bōḡḡ beḡ, mfi wuni wē wu kimerise kituḡ. Si nē tē woo le wi wu mbani wu Krai gii naa bē, deeni yani bēniḡḡ bē mbani-i bē Krai bē baa weseḡḡ kituḡ. Fiee fiee fi fē tē se kē le wuni nuuḡ mfi wu kimerise. **19** Bēniḡḡ bani tē bō li tēbeḡ linti, fi se fiē le bē tē nuuḡ yē bēniḡḡ beseḡ kē. Gii nuuḡ le bē ni bē nuuḡ bēniḡḡ beseḡ, gii nuuḡ bē ba bē nuuḡ bē bee. Nē lē, bē se tē bō le fi doonche ḡbanaa le wu bē wumu tē nuuḡ yē wuseḡ kē. **20** Nē baa fine ē wu wu nuuḡ wi wu Wuuti fwaō beḡ kituḡ, beḡ bechu se kii baa bīee bi cheḡḡ. **21** Ntseki yē li be-ēḡ nuuḡ le kife nē mēḡḡ baa cheḡḡ kē. Ntsekō kife nē kii baa cheḡḡ, nē kii tē le binsee ti buti yē li cheḡḡ li kē. **22** Wi wu binsee nuuḡ wu la? E nē wu wu fēḡḡ li Jiso nuuḡ yē Kinsofu ki

Nyɔ tɛ kaache kɛ ni? Wi wu fɛŋgi Baa wusɛŋ bɛ Ɔwani ɛ wu wu nuuŋ wi wu mbani wu Krai. **23** Wi wu fɛŋgi Ɔwan kɛmi yɛ kintaashe bɛ Baa wu Ɔwan kɛ. Wi wu yɔ bɛ kimfime kee le wu bɛŋ Ɔwan, kɛ mwe kɛmɔ kintaashe bɛ Baa wu Ɔwan tɛ. **24** Nɛ gɛɛ fiee fi nɛ tɛ woo fɛ mbɛɛche fi ni fi nuuŋ mfi kwi li yɪ yinɛ. Ɛ nɛ gɛɛ fiee fi nɛ tɛ woo fɛ mbɛɛche fi nuuŋ mfi kwi li yɪ yinɛ, nɛ se ni nɛ nuuŋ mfi kwi li Ɔwan bɛ Baa wɛ-e. **25** Fiee fi Krai kaache tɛɛbɛŋ bɛ fi nuuŋ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **26** Ntsekɔ biee bini li bɛ-ɛŋ nuuŋ kii bɛniŋ bɛ wɛki le bɛ ni bɛ yɛŋgi bɛ bɛŋ. **27** Se nuuŋ le, ntsiru wu nɛ tɛ kɛmɛ li Krai wɛ mfi kwi li yih yinɛ, nɛ mɛɛŋ yɛ nɛ tuu nɛ wɛki wi wumu le tuu tifi bɛŋ kɛ. Si ntsiru wɛ wuni tifoɔ bɛŋ kituŋ kii biee bichu, ntsiru wulu se wɛ wu cheɛŋ, nuuŋ yɛ wu binseɛ kɛ, nɛ nuuŋ yɛɛŋ tɛ mfi kwi li Krai li nɛɛ si ntsiru wuni tifi bɛŋ lɛ. **28** Dɛɛni yani bɔɔŋ bɛŋ, ba yɛɛŋ nɛ ni nɛ nuuŋ mfi kwi li yɪ yee li, kɛ mfi wu wu buse, tɛɛbɛŋ kɛmɛ shɛŋ yi ɲɛŋgɛ wu, yuti fɛ nuuŋ tɛ ni tɛ nyimi bɛ buya li mbɛ wɛ-e. **29** Ɛ nɛ kii tɛ le ti nuuŋ wi wu fɛti biee tsaɛŋ, kɛ nɛ kɛmi tɛ le nɛ ni nɛ kii le wi kwikwi wu fɛti fiee fi tsaɛŋ nuuŋ nuuŋ mbie wɛ.

3 Biche yɛɛŋ nɛ ɲɛŋ ɲwaani kɪŋkɔŋgise kɪŋɔŋa ki Baa wusɛŋ doonche li bee li, yi se fɛ le bɛ ni bɛ teenyi bee le bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ! Tɛ se baa bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ cheɛŋ. Fiee fi bɛniŋ bɛ nuuŋ bɛ li nshe yini kii yɛ tɛɛbɛŋ kɛ nuuŋ kɪfɛ bɛ ti mɛɛŋ ki kɛɛ kɛ yi. **2** Nsɔŋ yɛŋ yi shɛŋ, dɛɛni tɛɛbɛŋ baa nuuŋ bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ kituŋ, se nuuŋ le tɛ mɛɛŋ baa ki kɛɛ kɛ si tɛ gii tɛ ni tɛ nuuŋ kɛ. Fi tɛ kii nuuŋ nɛɛ le gii naa ni nuuŋ mfi wu Krai buse, tɛ gii tɛ ni tɛ nuuŋ si wu, kɪfɛ tɛ gii tɛ ɲɛŋ wu si nuuŋ. **3** Fi se tuu fi nuuŋ le, wi kwikwi wu bichi limfwe li wuu kɛmi le ni tsootsi yi yee mfi kwi wuuti si ti wuuti. **4** Wi kwi wu fɛti biee bibifi nuuŋ wu ti bondini nchi wu Nyɔ, kɪfɛ biee bibifi nuuŋ nchi wu wi bonde. **5** Nɛ kɛɛ le Krai tɛ bɛ le tsaaki biee bibifi bi bɛniŋ lɛ. Wu wu Krai kɛmi yɛ biee bibifi kɛ. **6** Wi wu nuuŋ li Krai li nuuŋ tɛ ba le ni fɛti biee bibifi kɛ. Wi wu ba fɛti biee bibifi mɛɛŋɔ saa ki ɲɛŋ kɛ wu kɛ, kɛ le kɛɛ wu kɛ. **7** Bɔɔŋ bɛŋ, kiŋŋ wi ni yɛɛŋ bɛ bɛŋ kɛ. Wi wu fɛti fiee fi tsaɛŋ wɛ nɛɛ wi wu tsaɛŋ si Krai nuuŋ wi wu tsaɛŋ lɛ. **8** Wi wu ba fɛti bibifi nuuŋ wi wu kɪŋkundi, kɪfɛ kɪŋkundi kini tɛ fɛti biee bibifi fɛmbɛɛche-ɛ. Fiee fi Ɔwane Nyɔ tɛ bɛ tɛ nuuŋ le lɛɛshe niŋ yi kɪŋkundi yini. **9** Wi wu

nuuŋ mbie wu Nyɔ nuuŋ tɛ ba le ni fɛti biee bibifi kɛ, kɪfɛ fiee fi nuuŋ fi Nyɔ-ɔ fichu nuuŋ li wuu mfi kwi, nuuŋ tɛ ba le ni fɛti bibifi kɛ, kɪfɛ nuuŋ mbie wu Nyɔ. **10** Fiee fi nuuŋ fi fɛ tɛ ɲɛŋ bɛniŋ bɛ nuuŋ bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ bɛ bɛ kɪŋkundi nuuŋ fini: Wi kwikwi wu fɛti yɛ biee tsaɛŋ kɛ mɔɔ ɲkɔŋgise ɲwaani nsɪŋ, kɛ nuuŋ yɛ ɲwane Nyɔ kɛ. **11** Ntoŋ wu nɛ tɛ woo fɛ mbɛɛche nuuŋ nɛɛ wuni le, tɛ ni tɛ kɔŋgisi wi bee wi. **12** Kiŋŋ tɛ ni tɛ nuuŋ si Keɛŋ kɛ. Tɛ nuuŋ ɲwane wi wu bifi wɛ, tɛ dza wo ɲwaani. Tɛ wo wu kii la? Tɛ wo wu kɪfɛ kɪŋgɛ kɛ tɛ nuuŋ ki bifi, ki ɲwaani se nuuŋ ki tsaɛŋ. **13** Bɛŋwaanɛŋ, kiŋŋ nɛ ni ta maa le bɛniŋ bɛ nuuŋ bɛ li nshe yini baanini baa bɛŋ kɛ. **14** Tɛ kii baa le tɛ bo baa li tsɛŋ yi kwe-e, tɛ le li ntse-ɛ kɪfɛ tɛ kɔŋgisi baa bɛŋwaanɛŋ bɛɛŋ. Wi wu nuuŋ ɲkɔŋgise ɲwaani nsɪŋ kɛ mɛɛŋɔ nɛɛ nuuŋ li tsɛŋ yi kwe-e. **15** Mɔɔ nuuŋ noo wu baanini ɲwaani le, kɛ mwe wɛ nuuŋ wi wu woyi bɛniŋ. Nɛ kii baa le wi wu woyi bɛniŋ kɛmi yɛ ntse wu kimake li wuu bwɪŋ kɛ. (aiōnios g166) **16** Fiee fi doonchi si kɪŋkɔŋgise nuuŋ fini le: Krai tɛ nyɛ ntse wɛ li kwe-e kii bee. Tɛ kɛmi le tɛ nyɛ tɛ ntse wusɛŋ kii bɛŋwaanɛŋ bɛɛŋ. **17** Ɛ wi kɛmi biee bi li nshe yini-i, ɲɪŋgi ɲwaani fuki, wu ba ɲgwiye tsɛŋ yee li wuu nsɪŋ, kɪŋkɔŋgise ki Nyɔ-ɔ geɛŋ ki se nuuŋ li wɛɛ wi-i? **18** Bɔɔŋ bɛŋ, kiŋŋ tɛ ni tɛ kɔŋgisi nuuŋ lewa lewa kɛ, mɔɔ nuuŋ li n'yɔru kɛ. Tɛ ni tɛ kɔŋgisi bɛ cheɛŋ, tɛ ni tɛ doonchi li kɪŋgɛ kɪsɛ-ɛŋ. **19** Ɛ fini fi gii fi fɛ tɛ se kɛɛ le tɛ baa bɛniŋ bɛ cheɛŋ, fi tuu fi fɛ tɛ dɛɛni shɛŋ yisɛŋ li Nyɔ-ɔ limfwe, **20** mɔɔ nuuŋ mfi wu la le, shɛŋ yisɛŋ seki bee. Tɛ kii le Nyɔ ko yi yaa shɛŋ yisɛŋ, yi kii fiee fichu. **21** Nsɔŋ yɛɛŋ yi shɛŋ, ɛ shɛŋ yisɛŋ seki yɛ bee kɛ, kɛ tɛ kɛmi yɛ chɛnɛ chimu li Nyɔ-ɔ limfwe kɛ. **22** Ɛ tɛ lɛkɛ mɔɔ nuuŋ la le li yi-i, nyɛ bee, kɪfɛ tɛ giki baa bɛnchi bɛ yi-i tɛ fɛti fiee fi dzeɛŋ li yi-i. **23** Nchi wɛ nuuŋ wuni le, tɛ gɛɛ shɛŋ li Ɔwani wu Jiso Krai, tɛ ni tɛ kɔŋgisi wi bee wi nɛɛ si Krai tɛ tee li bee li. **24** Bɛniŋ bɛchu bɛ kichi bɛnchi bɛ Nyɔ-ɔ nuuŋ li wuu mfi kwi nuuŋ tɛ li bee mfi kwi. Fiee fi fɛti tɛ se kii le nuuŋ li bee li mfi kwi nuuŋ Fiana yee yi nyɛɛ li bee li.

4 Nsɔŋ yɛɛŋ yi shɛŋ, ɛ wi kwɛŋgi le fiee fi tiiti dzɛti fɛ Fiana yi Nyɔ-ɔ, kiŋŋ nɛ ni bɛŋ kɛ. Mɔnɛ yɛɛŋ fiana yilu nɛ ɲɛŋ laa yi buti fɛ Nyɔ-ɔ le. Ntiiti ni kɪfɛ bɛniŋ bɛ yɛŋgi le bɛ baa bentomfɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ bo baa bɛ geɛŋ li nshe yini ɲgɛ. **2** Fiee fi nuuŋ fi fɛ nɛ se kɛɛ Fiana yi

nuuŋ yi Nyɔ li wi-i nuuŋ fini: Wi kwikwi wu tiiti be kimfime kee le Jiso Krai tɛ be laaŋkwiin si wiwoŋ, wɛɛ wi wu kemi Fiana yi Nyɔ. 3 Wi kwikwi wu mɛɛŋ ki tee kɛ ni kii Jiso kɛ, wɛɛ wi kemi yɛ fiana yi nuuŋ yi Nyɔ kɛ. Yini fiana nuuŋ yi wi wu mbani wu Krai wu nɛ tɛ woo le gii naa bɛ wɛ, dɛɛni wu se bɛɛɔ li nshe yini kituŋ. 4 Bɔɔŋ bɛŋ, nɛ nuuŋ beniin bɛ Nyɔ-ɔ, nɛ yaa baa beniin bechu. Nɛ yaa baa bɛ kife Fiana yi nuuŋ li yi yine yeki yi nuuŋ li nshe yini-i. 5 Beeye beniin nuuŋ bɛ li nshe yini-i. Mɔɔ bieɛ bi bɛ tiiti nuuŋ bi li nshe yini-i, beniin bɛ nuuŋ bɛ li nshe yini-i se wuki li bee. 6 Tɛ nuuŋ fiseŋ nuuŋ beniin bɛ Nyɔ-ɔ. Wi kwikwi wu kii Nyɔ wuki li bee li, wi wu nuuŋ yɛ wi wu Nyɔ kɛ wuki yɛ fiee li bee li kɛ. Fini nuuŋ fiee fi feti tɛ se kii fiana yi nuuŋ yi cheɛŋ bɛ yi binsee. 7 Nsɔŋ yɛŋ yi shɛŋ, tɛ ni tɛ kɔŋgisi yi yiseŋ, kife kɔŋkɔŋgise nuuŋ fiee fi Nyɔ-ɔ. Wi wu kɔŋgisi wi wumu, nuuŋ li mbie wu Nyɔ, se kii Nyɔ. 8 Wi wu nuuŋ ŋkɔŋgise wi nsin kii yɛ Nyɔ kɛ. Fi nuuŋ le kife Nyɔ nuuŋ Nyɔ yi kɔŋkɔŋgise. 9 Yiin dze yi Nyɔ tɛ doonche kɔŋkɔŋgise kee li bee li le: Tɛ toŋ ŋwani wu mumkpaŋ li nshe yini le tɛ nuuŋ tɛ kɛmɛ ntse keti li wu-u. 10 Kɔŋkɔŋgise ki kɔŋkɔŋgise nuuŋ kini le ɛ bee tɛ tɛ kɔŋgi Nyɔ kɛ. ɛ Nyɔ yi tɛ kɔŋgi bee, yi toŋ ŋwani le bɛ feeki bibifi biseŋ. 11 Nsɔŋ yɛŋ yi shɛŋ, si Nyɔ tɛ kɔŋgi bee le yini dze-e ni, tɛ kemi le tɛ ni tɛ kɔŋgisi yi yiseŋ. 12 Wi nuuŋ yɛ lu wu tɛ saa wu ŋɛŋ Nyɔ kɛ. ɛ tɛ kɔŋgisi lɔ, Nyɔ ni yi nuuŋ mfi kwi li yi yiseŋ, kɔŋkɔŋgise kee ni ki nuuŋ li bee li mfi kwi ki gɛɛŋ ki mɛɛshi. 13 Tɛ se kɛɛ le tɛ baa li yi bwiŋ mfi kwi yi nuuŋ tɛ li yi yiseŋ, kife yi nyɛɛ bee Fiana yi nuuŋ yee. 14 Tɛ tɛ ŋɛŋ se tɛ tiiti tɛ li beniin li le Baa wɛ tɛ toŋ ŋwani le bɛ nuuŋ Kinsofu li nshe yini-i. 15 Le mɔɔ nuuŋ noo le wu tee bɛ kimfime kee le Jiso nuuŋ ŋwane Nyɔ, kɛ Nyɔ yɛ li mwe se nuuŋ tɛ li Nyɔ-ɔ. 16 Si fi nuuŋ ni, tɛ kɛɛ baa, tɛ bɛŋ kɔŋkɔŋgise ki Nyɔ kemi li bee li. Nyɔ nuuŋ Nyɔ yi kɔŋkɔŋgise, wi wu tsiin li kɔŋkɔŋgise, tsiin nuuŋ li Nyɔ-ɔ, Nyɔ tsiin tɛ li wu-u. 17 Fiee fi doonchi le kɔŋkɔŋgise kɛɛ li bee li, ɛ ki yise ki gɛɛŋ ki mɛɛshi nuuŋ fini le, tɛ kemi yɛ chɛnɛ kii jobɛ chi nsa wu kimakɛ kɛ. Tɛ se kemi yɛ chɛnɛ kɛ kife tɛ tsiin baa li nshe yini si Krai. 18 Chɛnɛ ti nuuŋ yɛ li kɔŋkɔŋgise linti kɛ. Kɔŋkɔŋgise ki le ki gɛɛŋ ki mɛɛshi ti kuŋgi bɛ chɛnɛ bukoŋu, kife chɛnɛ kemi fiee fi fɛrɛ nuuŋ bɛ ŋgɛ wu nuuŋ bɛ nyɛ li wi-i. Wi wu kemi chɛnɛ mɛɛŋ yɛ gɛɛŋ le

li kɔŋkɔŋgise le mɛɛshi kɛ. 19 Tɛ ni tɛ kɔŋgisi kife Nyɔ tɛ saa yi kɔŋgi bee. 20 ɛ wi kweŋgi le kɔŋgisi Nyɔ, tuu baanini ŋwaani, kɛ ɛ wi wu binsee, kife ɛ wi kɔŋgisi yɛ ŋwaani wu ŋiŋgi wu kɛ, tɛ tuu le kɔŋgi Nyɔ yi ŋiŋgi yɛ yi kɛ. 21 Nchi wu tɛ tɛ kɛmɛ li yi-i nuuŋ wuni le, wi wu kɔŋgisi Nyɔ kemi le ni kɔŋgisi ŋwaani tɛ.

5 Wi kwikwi wu bɛŋ le Jiso nuuŋ Kinsofu ki Nyɔ tɛ kaache wɛ nuuŋ mbie wu Nyɔ, wi kwikwi wu kɔŋgisi wi, kɛ kɔŋgisɔɔ mbie wu mwe tɛ. 2 Fiee fi feti tɛ se kii le tɛ kɔŋgisi bɔɔŋ bɛ Nyɔ-ɔ nuuŋ mfi wu tɛ kɔŋgisi Nyɔ tɛ kichi benchi bee. 3 Nɛ ni nɛ kii le kɔŋkɔŋgise ki Nyɔ nuuŋ ŋkiche benchi bee, benchi bee ti luuti yɛ kɛ, 4 kife wi kwikwi wu ti nuuŋ mbie wu Nyɔ yaaɔ nshe yini. Tɛ yeki baa nshe yini nuuŋ bɛ kimbeenche kiseŋ. 5 Wi wu yaa nshe yini nuuŋ wu la? ɛ nɛɛ wɛɛ wu bɛŋ le Jiso nuuŋ ŋwane Nyɔ ni? 6 Jiso Krai tɛ bɛ li nshe yini-i, ka li dzɔɔ li bɛ li ŋɔ-ɔŋ. Ti mɛɛŋ ki ka kɛ nuuŋ li dzɔɔ li kwaa kɛ. Tɛ ka li dzɔɔ li bɛ li ŋɔ-ɔŋ. Fiana yi Waan lemi le nsa wu fiee fini lejɔŋ kife fiana tiiti cheɛŋ. 7 Bieɛ bieɛ lu bitɛtu bi lemi le nsa wulu lejɔŋ. 8 Bieɛ bini se nuuŋ, Fiana yi Waan, mɔɔ dzɔɔ bɛ ŋɔŋ. Bieɛ bi bitɛtu bini bichu se nuuŋ li fiee li fimumkpaŋ. 9 Tɛ tɛ shiin tɛ beenchi fiee fi wiwoŋ tiiti li bee li. Se nuuŋ le, fiee fi nuuŋ ntefu wu Nyɔ fi luuti fi yeki fi wiwoŋ. Nɛ ni nɛ kii le fini nuuŋ fiee fi Nyɔ tɛ tiiti li bee li, yi lemi le nsa wu ŋwani lejɔŋ. 10 Wi wu bɛŋ li ŋwane Nyɔ-ɔ nuuŋ wi wu kemi fiee fi Nyɔ tee fini li wuu. Wi wu mɛɛŋ ki be-ɛŋ li Nyɔ-ɔ kɛ nuuŋ wi wu feti Nyɔ nuuŋ wi wu binsee, kife mɛɛŋ ki bɛŋ kɛ fiee fi Nyɔ tiiti li bee li kii ŋwani kɛ. 11 Tefɛ chi Nyɔ-ɔ chini nuuŋ le Nyɔ nyɛ yɛ bee ntse wu kimakɛ, ntse wuni dzeti li ŋwani-i. (aiōnios g166) 12 Wi wu kemi ŋwane Nyɔ li yi yee li kemi ntse wulu, wi wu mɛɛŋ ki kɛmɛ kɛ ŋwane Nyɔ li yi yee li kɛ se kemi yɛ ntse wulu kɛ. 13 Ntseki bieɛ bini li be-ɛŋ nɛ bɛŋ li ŋwane Nyɔ-ɔ, le nɛ kɛ le nɛ baa nuuŋ ɛ nɛ kɛmɛ ntse wu kimakɛ kituŋ. (aiōnios g166) 14 Tɛ kemi yɛ chɛnɛ le tɛ kiŋgi tɛ gɛɛŋ li Nyɔ-ɔ limfwe le tɛ lɛkɛ fiee li yi-i kɛ, kife ɛ tɛ lɛki fiee li yi-i tɛ biki si yi kɔŋgisi, woo fiee fi tɛ tiiti. 15 ɛ tɛ kii le ti wuki fiee fi tɛ tiiti mfi wu tɛ lɛki mɔɔ nuuŋ la le li yi-i, tɛ se kɛɛ cheɛŋ le tɛ kɛmɛ baa fiee fi tɛ lɛki li yi-i. 16 ɛ wi ŋɛŋ ŋwaani feti bubieɛ bu nuuŋ tɛ fɛ le kwi bu kwe kɛ, mwe lɛkɛ li Nyɔ-ɔ nuuŋ le nyɛ wu ntse. Fini

fiεε li wi wu bubieε bwεε nuuŋ tε fε le kwi bu
 kwε kε. Bubieε bumu bwεε lu bu nuuŋ bu fε le
 wi kwi bu kwε. Ntiiti yε le wi ni leki li Nyɔ-ɔ li
 bwεε li kε. **17** Kɪŋge ki bifi kichu nuuŋ bubieε,
 se nuuŋ le bubieε bumu bwεε lu bu nuuŋ bu fε
 wi kwi bu kwε. **18** Tε kii le wi wu nuuŋ mbie wu
 Nyɔ nuuŋ tε ba le ni feti bubieε kε, kife wu wu
 nuuŋ Mbie wu Nyɔ wε, Nyɔ kiichi yε wu, wi wu
 bifi wε tε tuu le koŋ li wuu kε. **19** Tε kii le tε baa
 beniŋ be Nyɔ-ɔ, mɔɔ nuuŋ le beniŋ be nuuŋ be
 li nshe yini bechu baa li tsan yi wi wu bifi wε.
20 Tε kii le Ɔwane Nyɔ beεɔ kituŋ le gwiye bufii
 busen le tε kεε le yi yi Nyɔ nuuŋ yi cheen. Tε se
 nuuŋ li yi-i, yi nuuŋ cheen si tε nuuŋ li Ɔwani
 wu Jiso Krai. E yi yi Nyɔ yi nuuŋ cheen yi tuu yi
 nuuŋ ntse wu kimake. (aiōnios g166) **21** Bɔɔŋ berɪ,
 dzɔɔ yeen mfi be munyɔ mu yee.

2 Joḡḡ

1 Ɛ mi wu te kikoo wu kintaashe ki beniiḡ be kimbeenche-ε. Ntsekḡo kiḡwaati kini li we kwεεḡ wu Nyḡ tsaa mḡo li bḡḡ bo. ḡkḡḡḡisḡo beḡ li cheεḡ li. Ɛ neε mi kwaa wu kḡḡḡisi beḡ ke. Beniiḡ bechu be kii cheεḡ kḡḡḡisi baa te beḡ. **2** Te kḡḡḡisi baa beḡ kii cheεḡ wu nuuḡ li bee li, wu gii neε wu ba wu ni wu nuuḡ neε li bee li mfi kwi. (aiḡḡ g165) **3** Nyḡ Baa wuseḡ be Jiso Krai wu ḡwani gii be doonche shéḡ yibe yi dzeεḡ be nshiiḡ mḡo mbεεḡḡii li bee li si tεεberḡ nuuḡ li cheεḡ li be li kiḡkḡḡḡise-ε. **4** Nekḡo ḡḡe si mi ḡḡḡḡe te si bḡḡ bo bamu biki cheεḡ neε si Baa wuseḡ tε tee le te ni te feti. **5** Li dεeni, ni bḡḡ, nlekḡo we bu leke ntiiti le te ni te kḡḡḡisi wi bee wi, fini nuuḡ ye nchi wumu wu fweḡ wu ntseki li we-ε ke. Ɛ neε nchi wu te tε keme kituḡ mεεḡ fεmbεεche-ε. **6** Fiiḡ fiee fi nuuḡ Kiḡkḡḡḡise, le te ni te biki nchi we. Nchi wulu nuuḡ wuni wu ne tε saa ne woo mεεḡ fεmbεεche-ε le te ni te tsiḡḡ li kiḡkḡḡḡise-ε. **7** Beniiḡ be binseε le ḡḡe bo baa be ḡεεḡ li nshe yini-i kituḡ, be nuuḡ ye beniiḡ be ti beenchi le Jiso Krai tε be laaḡkwiiḡ si wiwoḡ ke. Baa beniiḡ nuuḡ be wi wu binseε le wu nuuḡ te wi wu mbani wu Krai. **8** Ne dzeti yeεḡ mfi be yih yine le kiiḡ ne ni dza ne leε fiee fi ne niḡ kituḡ ke. Ne gwenini yeεḡ nuuḡ le ne naa ne keme kinsomfu kine kichu. **9** Wi kwikwi wu njiindi ḡiiḡḡi limfwe nleme li ntiife wu Krai nsiiḡ, weε wi mεεḡ ye kemi Nyḡ li yi yee li ke. Wi wu lemi mfi kwi li ntiife wu Krai, kemḡo Nyḡ Baa wuseḡ mḡo ḡwaḡ li yi ye-e li. **10** Ɛ wi be le be-eḡ be ḡwaani wuni ntiife nsiiḡ, kiiḡ ne ni fi wu li bene yih, ke le ne yesi mḡo wu ke. **11** Ɛ wi yesi wu, ke wu taashḡo be wu li nime chee chi bifi-i kituḡ. **12** ḡkemḡo neε bieε ḡḡe le ntseε li be-eḡ, se nuuḡ le nuuḡ ntε ntseε le kiḡwaati-i lenti ke. ḡḡḡḡo le ḡḡii naa mbe ḡḡḡ beḡ tεεberḡ se ni te yeti wi ḡḡḡḡi wi li lii, ke se buḡḡ bu tεεberḡ ni bu nuuḡ ε bu yise kituḡ. **13** Dzemi ya yi Nyḡ tsaa, yeeshi yeε we.

3 Եօօր

1 Ե mi wu te kikoo wu kintaashe-ε ki beniinj be kimbeenchε-ε. Ntsekoo kinywaati kini li we Gayor wu sinerj wu shérj. Hkangisoo we li cheerj li. **2** Sinerj wu shérj, nlekoo li Nyoo le biee bichu ni bi giingji bujorj le kimbe ko-o, o teemi li bwinj ya-a nee si hkii le o teemoo li fiana-a. **3** Ntè ntuu h'woo bujorj nge si berjwaanerj beserj bamu tē fesi feni be tee kii si o lemoo li cheerj li be shérj ya chi. Fi se fiee nee cheerj le o bikoo cheerj. **4** Fiee fimu nuurj ye lu fi nuurj fi fe nse ni h'wuki bujorj yeki le ni h'wuki le boorj be berj biki baa cheerj ke. **5** Sinerj wu shérj, nime chi o nindi li berjwaanerj beserj, teege li mfo-orj, baa o ni o nindi nee tsaarj le. **6** Be tē tee li kintaashe ki beniinj be kimbeenchε-ε ki lani kii kinkangise ko. O gwenini nee o fii beniinj belu le dze yi Nyoo weki-i li dende wu bee. **7** O ni o kii le be bo baa lekuurj nuurj kii bukoorj bu Krai, be bichi ye le wi ni fii be wu nuurj ye be Nyoo ke. **8** Bedeeni, te kemi le te ni te teendi beniinj be beeye, ke se tee be nuurj beniinj be nindi li fiee fimumpka-arj kii cheerj. **9** Ntè ntsee fiee li kintaashe ki beniinj be kimbeenchε-ε kine, fi se nuurj le Diotefes wu kangisi le ni tuuti mbaarj, tē meerj ki woo ke li wi wu nuurj mi-i ke. **10** Bedeeni, ngii ke mi mbe, nshiiki fiee fi feti fini fekwiiij. Si dengji fieti kimfie, tiiti jé yi bifi kii mi. Si feti le, meerjo nee ki fuke ke be fi ke. Ferjgi mfie berjwaanerj beserj, loosi te le kiinj beniinj be weki le be ni be fii be, fi be ke. Fe be weki le be ni be fii be, se tuu kungji be bu korj le kintaashe ki beniinj be kimbeenchε-ε lenti. **11** Sinerj wu shérj, kiinj o ni o biki fiee fi bifi ke. O biki nuurj fiee fi dzeerj. Wi wu feti fiee fi dzeerj nuurj wi wu Nyoo, wi wu feti fiee fi bifi nuurj wi wu meerj ki kee ke Nyoo ke. **12** Demetrus we fiee wi wu beniinj bechu tiiti biee bi dzeerj kii wu, kinge kee ki dzeerj se tiiti te kii wu. Te se tuu te tiiti te kii wu. O kii te le fiee fi te tiiti kii wu nuurj cheerj. **13** Meerjo hkemi biee nge le ntsee li we-ε, se nuurj le hkangisi ye le ntsee te be fintiinj fi kinywaati ke. **14** Hingoo le sheo niinj mbe herj we, te we se ni te yeti wi hingji wi li lii. Mbeengji ni nuurj li we-ε. Nsán yi teewe yeeshi ye we. Yesi mi li nsán yi teewe chichi wi mumparj mumparj.

1 E mi Jut gwane nime wu Jiso Krai, nnuun gwaaani Jeer. Ntsəkəo kɨŋwaati kini li bəniin bə Nyə Taa teen, be se tsiin li kɨŋkəŋgise kee li, be se nuun li tsan yi Jiso Krai. **2** Nshiiŋ yi Nyə be mbəeŋgii mao kɨŋkəŋgise bi ni bi nuun be ber bi kuu bi giinŋi bulimfwee. **3** Nsán yəŋ yi shéŋ, ntuu mbəechi nge le ngii ntse li be-er kii kinsofu ki tseber bechu keme, mi nse ndza mi nger le fi dzooŋ nge le ntse nleke ber le ne ni ne gwii ne teendi kimbeenché ki be tē nyé li bee be nuun bəniin bə Nyə-ə. E fiee fi be tē nyé li bee li mfwa mumkpan, fi ma le. **4** Ntiitoo ni kife bəniin bamu wəer baa be le le be-er lenti, nuun be be tē tse kii be mēer lindēeri le Nyə gē yə nge wu be. Bani nuun bəniin be faan Nyə, be dzeti shéŋ yi dzeer yi Nyə be fikisi yi tuu fiee fi be nyimi le lekwiin be feti biee bi nyer, be tuu be fəŋgi Te Kikoo wuseŋ wu Taa Jiso Krai, wu ba nē wu kwaa. **5** Dēni n'wəkəo le ntuu kimi ber kii biee bimū mao nuun le ne kii baa kii bi bujəŋ. Taa tē buu bəniin bee li kwēer wu lji-ip, be se bo li nge-é, se nuun le, tē tuu kaari lēshe bəniin be tē mēer ki gē ke shéŋ li wuu kē. **6** E nē le tē si benchindaa bee be tē lemi yə fē tē gē be kē, be tē chine bintsii bi tē nuun bi bee bi ntse-é bi tsan baa, wu gē be li bencha be kimake-é, fē kintsii ki jimi ni fii, fē be gii be ni be nuun fē nsin gēer bo Jobe chi nɔŋa chi nsa-a. (aǐdios g126) **7** Fi se fiee nē tē le si Nyə tē duuri kitor ki Səɔŋ be ki Gəməra be wi wu kimake, mao bitəŋ bi tē nuun li bi-i lichin, bi tē tsiin ntse wu nyer yi bukwē, bukēer bee bunin dzeti yi yibe be feti be yi nuun yə le dze yi Nyə tē tɔŋ le wi ni feti le kē. Fiee fini fiee mbose yi fiee fi gii naa fi ka be bəniin be tsiin gwaaani wuni ntse. (aǐdnios g166) **8** Mao si fi nuun ni, bəniin bani dzo baa nuun nē kinge kilu. Be bifisi yih yibe, be fəŋgi wi wu sɛki be, be gaashi fiana yi liboo. Be feti le be kwəŋgi le fi fiee le kife be nŋŋi biee le bifiee li. **9** Mfi wu Maake wu nuun kikoo ki benchindaa be Nyə-ə tē gwii le gwini chi Məse lewe, bee bɨŋkundi nukini gwini chilu, tē mēer mao ki buu kē je yi bifi le yə li kɨŋkundi-i kē, tē tuu li ki-i nuun le, “E Taa wu gii naa saa wē.” **10** Bəniin bani gaashi biee bichu bugaashe bi be kii yə si bi nuun kē. Be feti nuun biee bi nŋŋ me bee weki si nyán yi tɔo. Se nuun nē biee bilu bi bifisi be. **11** Nge wu nyɔŋa wē li bee! Be biee baa

kikaa ki Keer le. Be dza baa be kɨŋgi nuun kwa be se le li bibifi si Balaan. Be tēmi bikoo nē si Kora, be se gii naa be kwiye nē si Kora tē kwi le. **12** Bani bəniin baa be kɨŋjire le be-er lenti mfi wu ne jii tsoŋo chi kɨŋkəŋgise kine-é. Be shiŋ be feti si bwi li mfi wu biee bije wuni, wi bichi nē nuun fē yi yee li, buya tē koo wu kē. Be nuun si kikuŋ fē ki banche dzaan n'we nsin, mfiee ka yi shaanshe ki. Be baa tē si biti bi wundi yə muntaan kē mao nuun fē ndzeer. Be baa si biti bi be mube likwiin. Be kwi baa be ka be tuu be kwi. **13** Be baa si dzo yi nyɔŋa yi kɨŋkɨŋku fēti ki yekisi liwe, kinge ki bee ki buya kē si befuu be kɨŋkɨŋku fēti ki yekisi le dzo li lewe. Be baa si muntsəŋ mu dɛŋgi waa yee. Nyə nache yə bintsii bi jimi ni fii kituŋ mfi kwi, yi gē li bee. (aǐdn g165) **14** Enə wu kɨŋgəke kē tē nuun ki mfomenyaan mbəeche li Ada-an, tē koo wu yə si ntomfəŋ wu Nyə, kii bəniin bani tiiti le, “Biche yēer ne nger, Taa gii naa be be kintutu ki benchindaa bee be waan be nuun li benchuki-i, li benchuki-i, **15** le saa wi kwikwi. Gii naa be doonche kinge ki bifi kichu ki bəniin bechu be kii yə Nyə kē tē feti si be tē faan yi bufan mao jé yi kɨŋasine chi yi bəniin be bifi tē shiŋ be tiiti kii Nyə.” **16** Bəniin bani nuun be ti shiŋ be nŋŋini mfi kwi, be gundi bəniin bamu, be biki nē nuun fiee fi yi yibe neki yi kəŋgisi, be tsakisi yi li yee li, be yəŋgi bəniin be jé yi yiki le be se keme biee bi be weki. **17** Se nuun le, nsán yəŋ yi shéŋ, ne kiimi yəŋ biee bi bəŋ be nto-ŋ be Taa wuseŋ wu Jiso Krai tē tee li be-er le bi gii naa bi ka. **18** Be tē tee li be-er le, “Fē gii ni nuun li jo yi le kimerise-é, bəniin be nchoose-é gii be nuun be tsiin yə ntse si Nyə weki kē, be gii be ni be feti nuun biee bi yi yibe yi nyiŋini weki.” **19** Bani bəniin baa be ti bē be buga le bəniin li lenti, be biki nuun bəmbəeche be buti li be fa, be keme yə Fiana yi Nyə li yih yi be-e kē. **20** Se nuun le, nsán yəŋ yi shéŋ, gwane yəŋ yi yine ne ni ne lemi nē nuun li kimbeenché kine ki nuun ki waan, ne lēki li Nyə-ə mfi kwi li bunga bu Fiana yi Waan le. **21** Ba yəŋ ne ni ne nuun nē li kɨŋkəŋgise ki Nyə-ə, ne tənŋi Taa wuseŋ wu Jiso Krai wu gii koo nshiiŋ, fē ne le li ntse wu kimake-é. (aǐdnios g166) **22** Ne keeti nshiiŋ be bəniin be mēer li mēŋine-é. **23** Ne choofi yəŋ bəniin be nuun fē wi-i, ne suuti be. Ne keeti nshiiŋ be bəniin bamu, se nuun le, é ne keeti nshiiŋ le, ne dzeti mfi. Ne baanini mao ndú yibe tē yi be liibi be ntse wube wu bifi. **24** N'yoonche

ni nuuŋ li Nyɔ-ɔ! Ɛ yi yi nuuŋ yi ni yi kiichi
beŋ le ne we ke, yi gii se be be beŋ li bunɔŋa
bu yi-i limfwe ne nuuŋ chɔ nsir, ne nuuŋ be
kinɛetine. 25 Tɛ ni tɛ nyɛɛ n'ɔɔnche li Nyɔ yi
nuuŋ Kinsofu kisɛŋ ki ba neɛ ki kwaa, keti li
Jiso Krai wu Taa wuse-ɛŋ. Bunɔŋa be bumfɔŋ be
buŋga mɔɔ nsawu kemi neɛ yi yi Nyɔ mbeɛche
si nshe tɛ bechi mbe mbochu deeni mɔɔ mfi kwi
ma sir. Fi nuuŋ le. (aiɔn q165)

Bifíee bi Jóonj læ

1 Kirjwaati kini nuuj kii biee bi Nyo të nye li Jiso Krai-i le doonche li beniinj bee li, le bi biee biee bi kemi le bi nuuj mfi fintej. Jiso Krai se tuu ntorej nchindaa we le wi we wu nime-ε wu Jóonj li le fe le be kee biee bilu. **2** Se tsee nee fiee fichu fi të nej, fi nuuj je yi Nyo yini be biee bi Jiso Krai të tee li wuu. **3** Kinæetine ki nõja gii ki nuuj ki wi wu gii ni teenyi ntorej wu Nyo wuni lewe nje. Se kinæetine ki nõja gii ki nuuj te li beniinj be gii be woo fiee fi be tsee le kirjwaati kilu-u kini be giki, kife mfi wu biee bilu we tseksetseke. **4** E mi wu Jóonj, ntsekæo kirjwaati kini li bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ε bi mfomenyaan bi nuuj le bimbe bi kwænj wu Eesha-a. Shén yi Nyo yi dzeenj be mbeengjii ni bi nuuj be bej bi dzeti fe Nyo yi nuuj lu, yi te nuuj lu, yi se gii yi be. Kimbæne be mbeengjii bini ni bi nuuj li be-εj bi buti te li fiana yi mfomenyaan yi nuuj li kabara we-e limfwe, **5** mæo li Jiso Krai-i wu nuuj nee wu wu ti doonchi fiee fi cheenj kii Nyo li beniinj li. Gii nuuj wi wu nkosi li nkariεe mbochu li kwe-e. E wu wu seki bemføj bechu be li nshe yini-i. N'yæonche ni nuuj li wuu. E wu wu kængisi bee, të buu bee li tsanj yi bibifi-i be njøj mee. **6** Wu feo bee te nuuj beniinj be bumfo-øj, wu fe te bee te nuuj bete muntofi be Nyo-ɔ yi nuuj Nyo mæo Baa we. Bunõja be bunga buchuu nuuj li wuu mfi kwi ma nsij. Fi nuuj læ. (aiõn g165) **7** Biche yeenj ne nej, Jiso bææo, gii ni bæe li kiku-uj. Beniinj bechu gii be nej wu mæo beniinj be të beej wu be gøj. Bitøj bi li nshe-ε bichu gii bi ni bi fuuti be kwe kii wu. E læ fi gii fi nuuj læ. Fi nuuj læ. **8** Taa Nyo tiitæo le ε wu wu nuuj Alfa, ε wu wu nuuj Omega. E wu wu we lu, ε wu wu të nuuj lu, ε nee wu wu gii naa be. E wu wu nuuj Bunga Buchu. **9** E mi Jóonj, njwaana wunε li Jiso-ɔ, bee bechu njingi nje kii wu, te nuuj li bumføj bwee li linti, te kendi shén li biee bichu-u. Ntæ nuuj li kingej ki Patmo-o ε be të buu mi bu busu kii je yi Nyo yi ntæ ntiifi ntuu mfenjisi kii Jiso. **10** Tæ gii nuuj li jobe chi Taa læ, le ni nuuj li tsanj yi Fiana yi Nyo-ɔ, nse ndza njwoo si je yæ le mi-i jing lewe nje si søj. **11** Yi të yeti yi tiiti le, “Tsee biee bi ɔ njingi bini le kirjwaati-i ɔ tuumi li bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ε bi mfomenyaan bi nuuj le bintsii bi Efisherj, Similna, Pegamum, Tayatira, Sadis

be Filadelfia mæo Lawdesia.” **12** Le mfikisi yi le nej wi wu tiiti li mi-i. Le mfiiki, nej biee bi be tæomi belambo li bi-i mfomenyaan ε be nache be kikwa ki yechi-i. **13** Wi wumu nuuj lenti le biee bi be tæomi belambo lu liwe biee, si njwane wi, ε wu chuume kinkøj ki ndeej, wu wa kænde li nkondi-i ε be nache be kikwa ki yechi. **14** Yi ye yi li fa të nengji si chipisi, yi të nengji ni mpwænj si bij, lii yee læbi si nimi chi wi-i. **15** Bikaa biee nuuj shiingji si kikwa ki yechi ki be tøj, je ye tundi si dzæo yi mfwamfwa. **16** Tæ gii kemi muntsøj mfomenyaan le kibene kee ki kigøjε-ε, nyo yi dzij yi keeti bimbe bichu buti wu lewa, bushi bwee mienjini si jobe ti læbi. **17** Si ntæ nej wu læ, nse we le wu lii nnuuj si gwini chi wi-i. Gee kibene kee ki kigøjε li mi-i bwiinj tee le, “Kiøj ɔ ni ɔ chendi ke. E mi wu nuuj nkosi, ntuu nuuj wu Lejij. **18** E mi wu we lu. Ntæ nkwi, se nuuj le biche ɔ nej, mi nse nkari mi mbo, njgi ni nuuj lu mfi kwi. nkemi kingwiye ki kwe-e be ki li kwænj wu binjkwii. (aiõn g165, Hadēs g86) **19** Bææeni, tsee biee bi ɔ nej, biee bi nuuj dæeni mæo bi gii bi ni bi keti lejij. **20** Kinyike ki fiee le ki nuuj kii muntsøj mu mfomenyaan mu ɔ bee ɔ nej le kibene kej ki kigøjε-ε be biee bimu mfomenyaan bi be nache be kikwa ki yechi bi be tæmi belambo li bi-i biee doonchi nuuj fini: Muntsøj mu mfomenyaan mwæe nuuj benchindaa be Nyo-ɔ be nuuj be bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ε bi mfomenyaan bilu, biee bi mfomenyaan bi be tæmi belambo li bi-i liwe biee nuuj bintaashe bi beniinj be kimbeenche-ε bi mfomenyaan bilu.”

2 Wi wu ntæ nej we tee li mi-i le, “Tsee kirjwaati li nchindaa wu Nyo-ɔ wu nuuj wu kintaashe ki beniinj be kimbeenche-ε ki Efisherj le, “Wuni nuuj n'yoru wu wi we wu kemi muntsøj mu mfomenyaan le kibene kee ki kigøjε-ε, denji lenti le biee bi mfomenyaan bi be nache be kikwa ki yechi ki be tæomi belambo li ki-i liwe. **2** Nkiiõ kinge kine be si ne nindi ne lingisi, nkiiõ te shén yi ne kendi be si nuuj ne te bej fiee fi beniinj be bifi bæe be fi ke. Ne møj baa kituj beniinj be ti teenyi yi yibe le ε be bæøj be nto-øj be Jiso-o be se nuuj ye mæo ke, ne nej baa le be baa beniinj be binsæ læ. **3** Nkii si ne gbengji ne kendi shén li fiee fichu-u kii mi mfiøj nu nsij. **4** Se nuuj læ, fiee fimu fiee lu fi nkemi kii bej fi dzeenj ye fe mi-i ke. Ne meej ye ne kemi kinkængise ki ne të shiinj ne kemi

ɲkosi kɛɛ kɛ. **5** Kimi yɛɛɲ fɛ nɛ tɛ saa nɛ nuuɲ se nɛ dza nɛ we. Nɛ fiiki shɛɲ yinɛ nɛ kaari nɛ ni nɛ fɛti si nɛ tɛ fɛti ɲkosi. ɛ nɛ mɛɛɲ ki fiiki kɛ, kɛ mi mbɛ, ntsaaki fiee finɛ fi bɛ tɔɔmi kɪŋ'wofu li fi-i fiee fɛ fi lemi. **6** Se nuuɲ le, fiee fi tsaarɲ fi nɛ fɛti nuuɲ le nɛ baanini baa kingɛ ki kintutu ki beniɲ bɛ Nikola-a, nuuɲ fiee fi mbaaninɛ tɛ. **7** Wi wu kɛmi bintoɔɲ, mwe woo fiee fi Fiana yi Nyɔ tiiti li bintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ. Wi wu gii sɔ ngii nyɛ dze le ji muntaarɲ mu kiti ki nyɛɛ ntse-ɛ, ki nuuɲ fɛ kintsii ki bujɔɲ bu Nyɔ-ɔ.” **8** Wi wulu tuu tee li mi-i le, “Tɛɛ kɪŋwaati li nchindaa wu Nyɔ-ɔ wu nuuɲ li kintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ ki Similna le, ‘Wuni nuuɲ n'yɔru wu wi wu nuuɲ ɲkosi, tuu nuuɲ wu Lejɲ. ɛ wu wu tɛ kwi wu se tuu wu kaari nuuɲ lu. **9** ɲkii bɛɲɛ bɛ nɛ ɲɲɲi mɔɔ kifoo kinɛ, se nuuɲ le nɛ baa beniɲ bɛ bulofu-u. ɲkii jɛ yi bifi yi beniɲ tiiti kii bɛɲ. Bɛ teenyi yi yibɛ le bɛ baa Bɛjuu, bɛ se nuuɲ yɛ kɛ. Bɛ nuuɲ kintutu ki Sata-arɲ. **10** Kiɲ nɛ ni nɛ chendi bɛɲɛ bɛ nɛ gii nɛ ɲɛɲ kɛ. Yikɛ yɛɛɲ nɛ woo, kɪŋkundi wɛki kɛɛ le ki lii bɛɲ bamu li yih yi ncha-a kituɲ le ki mɔnchɛ bɛɲ. Nɛ gii nɛ ɲɛɲ ɲɛɛ li jo yooɸi-i. Mɔɔ nuuɲ le nɛ gii nɛ kwi, nɛ lemi nɛ tɛɛmi, nɛɛ le ɲgii naa nyɛ kifɔ ki bumfɔ-ɔɲ ki nuuɲ ntse wu kimakɛ li bɛ-ɛɲ. **11** Wi wu kɛmi bintoɔɲ, mwe woo fiee fi Fiana yi Nyɔ tiiti li bintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ. Wi wu gii naa sɔ, kwe yi kinga kifɛ nuuɲ tɛ naa le yi kɔɲ li wuu kɛ.” **12** Wi wɛ tee li mi-i le, “Tɛɛ kɪŋwaati li nchindaa wu Nyɔ-ɔ wu kintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ ki Pegamum le, ‘Wuni nuuɲ n'yɔru wu wi wu kɛmi nyɔ yi dzɲɲ yi keeti bimbe bichu: **13** ɲkiiɔ fɛ nɛ tsiɲ. Nɛ tsiɲ nɛɛ fɛ kabara wu Satarɲ nuuɲ fɛ. Se nuuɲ le, nɛ lemi yɛɛɲ nɛɛ li bukoɔɲ bwe-ɛɲ nɛ tɛɛmi. Nɛ ti mɛɛɲ ki faarɲ kɛ ɲɲɛwu shɛɲ li mi-i li jo yi Antipa wi wu lemi le nsa wɛ-ɛɲ lejɲ wu nuuɲ wi wu tsaarɲ kɛ. Tɛ tiiti kii mi, bɛ se wo wu le bɛ-ɛɲ lenti fɛ Satarɲ tsiɲ fɛ. **14** Se nuuɲ le, ɲkɛmɔɔ nɛɛ biee bimuniɲ kii bɛɲ bɛ dzeɲ yɛ fɛ mi-i kɛ. Beniɲ bamu baa lu li kintutu kinɛ-ɛ bɛ biki ntiifɛ wu Balaarɲ wu tɛ tifi Balak le fɛ fiee fi bɔɔɲ bɛ Isɛlɛ nuuɲ bɛ kɔtɛ li fi-i bɛ wɛ. Tɛ fɛti bɛ jii biee bi bɛ fɛ bentaanchɛ lu li benyɔ-ɔ tuu fɛ bɛ tuu bɛ tsiɲ ntse wu nyɛɲ yi bukwɛɛ. **15** ɛ nɛ le si nɛ kɛmi baa tɛ beniɲ bamu li kintutu kinɛ-ɛ bɛ biki ntiifɛ wu beniɲ bɛ Nikola. **16** Bɛdɛɛni, fiiki yɛɛɲ shɛɲ yinɛ. ɛ nɛ mɛɛɲ ki fiiki kɛ, kɛ ɲgii mbɛ mfi Fintɛɲ ɲɲwɛ bɛ beniɲ belu bɛ nyɔ yi

dzɲɲ yi buti le mi-i wa. **17** Wi wu kɛmi bintoɔɲ mwe woo fiee fi Fiana yi Nyɔ tiiti li bintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ. Wi wu gii sɔ, ɲgii ndzɔɔ fɛ mana wu bɛ tɛ nyikɛ nyɛ li wuu, ntuu nyɛ wu tɛtɛ chi ncherere chi bɛ tɛɛ bukoɔɲ bu fɛɲ li chi-i, wi nuuɲ yɛ lu wu kii bukoɔɲ bulu fuki wi wu fi tɛtɛ chilu siɲ kɛ.” **18** Wi wɛ tuu tee li mi-i le, “Tɛɛ kɪŋwaati li nchindaa wu Nyɔ wu kintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ ki Tayatira le, ‘Wuni nuuɲ n'yɔru wu ɲwanɛ Nyɔ. ɛ wu wu lii yɛɛ duti si nimi chi wi-i, bikaa bieɛ nuuɲ shiɲgii si kikwa ki yechi ki bɛ tɔɲ fɛɲwɛ. **19** ɲkiiɔ kingɛ kinɛ, ɲkii si nɛ kɛmi kɪŋkɔŋɲise, ɲkii tɛ shɛɲ yi nɛ gɛɛ li mi-i mɔɔ nime chi nɛ nindi bɛ si nɛ kɛndi shɛɲ. ɲkiiɔ tɛ le kingɛ kinɛ ki dɛɛni dzeɲ kɛɛ ki yeki ki nɛ tɛ kɛmi ɲkosi. **20** Se nuuɲ le, fiee fimu fiee lu fi ɲkɛmi kii bɛɲ fi mɛɛɲ ki dzɔɔɲ kɛ fɛ mi-i kɛ. Nɛ gɛɛ baa kwɛɛɲ wu Jɛsɛbɛ wɛ le ni fɛti fiee fi fɛti. Teenyi yi yɛɛ le ɛ wu ntomfɔɲ wu Nyɔ, yɛɲɲi beniɲ bɛɲ bɛ ntiifɛ wɛ, fɛti bɛ tsiɲ ntse wu nyɛɲ yi bukwɛɛ, bɛ tuu bɛ jii bieɛ bi bɛ fɛ bentaanchɛ lu li benyɔ-ɔ. **21** Mi nyɛɔ wu mfi le fiiki shɛɲ yɛɛ, se nuuɲ le wu faarɲ le fikisi yɛ ntse wɛ wu bukwɛɛ kɛ. **22** Yikɛ yɛɛɲ nɛ woo, ɲgii ntɔɲ chigɔɲ li wuu chi giiki wu fɛntaa bɛ beniɲ bɛ bɛɛ bɛ fɛti bukwɛɛ bu nyɛ-ɛɲ chi ni chi ɲwɛki bɛ bɛ ɲɲɛ, fuki nɛɛ fɛ bɛ fiiki li bieɛ bi kwɛɛɲ wulu fɛti nsɲɲ. **23** ɲgii ɲ'woyɛ bɔɔɲ bɛɛ bɛ kintutu-u, bɛdɛɛni yih yi nleke li Nyɔ-ɔ chi tuu yi kɛɛ le ɛ mi wu ɲkii bieɛ bi nuuɲ li mbɛɛɛ wu beniɲ li, bɛ bi nuuɲ li shɛɲ yi bɛɛ. ɲgii nsoɔɲ wi kwi biki si nime cheɛ nuuɲ. **24** Se nuuɲ le, bɛɲ bamu baa Tayatira bɛ mɛɛɲ ki leɲ kɛ li wuni ntiifɛ kɛ, bɛ laanchi yɛ tɛ fiee fi beniɲ bamu teenyi le bieɛ bi Sata-arɲ bi le munyiikɔɔ li kɛ, mi nteɔ le, mɛɛɲ yɛ ntuu ɲɲɛɛ bɛntɛ bamu li yih yinɛ-ɛ kɛ. **25** Fi se fieɛ le, nɛ ni nɛ kɛmi li fiee fi nɛ kɛmi-i mkpaarɲ, gɛɛɲ bo bu ɲgii mbɛ. **26** Wi wu gii sɔ, fɛti nime chi ɲkɔŋɲisi nsɲɲ wu gɛɛɲ wu mɛɛshi, ɲgii nyɛ wu buɲɲa ni nuuɲ le bito-ɔɲ lɛwɛ. **27** Nɛɛ si Baa wɛɲ nyɛɔ buɲɲa li mi-i, ɲgii nyɛ buɲɲa li wuu ni sɛki bi bɛ kimbaarɲ ki munɲɔ-ɔɲ, ni bonyi bi lu nɛɛ si sharɲ yi chime yi bɛ booyɛ li biɲkɛ-ɛ li biɲkɛ-ɛ le. **28** ɲgii nyɛ wu fintɛɲɲ fi Taa le fi le ɲwori. **29** Wi wu kɛmi bintoɔɲ, woo fiee fi Fiana yi Nyɔ tiiti li bintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ.”

3 Wi wu ntɛ ɲɛɲ wɛ tuu tee li mi-i le, “Tɛɛ kɪŋwaati li nchindaa wu Nyɔ-ɔ wu li kintaashe bi beniɲ bɛ kimbeenchɛ-ɛ ki Sadis le, ‘Wuni

kimbeenchē-e.” **14** Se tuu tee li mi-i le, “Tsee
kirwaati li nchindaa wu Nyɔ-ɔ wu li kintaashe
ki beniinj be kimbeenchē-ε ki Lawdesia le, ‘Wuni
nuuj n'yɔru wu wi wu bukoonj bwee nuuj le,
Fi nuuj le. Nuuj wi wu ti lemi li je ye-e, nuuj
wi wu tiiti cheej kii Nyɔ. ε wu kimbeechē ki
fiee fichu fi Nyɔ tē tɔj: **15** ŋkiiɔ bingje bine. Ne
baa fine! Ndemu siɲ, n'yuuɛ siɲ. Ŋ'wekɔɔ le
bee nuuj ne ndendi ke ne yuusi! **16** Bedeeni, si
ne baa fine kintikinti ndemu nsij n'yuuɛ nsij
le, ŋgii ŋkwiye bej le mi-i wa. **17** Ne kwengji le
ne baa beniinj be kwa-a le ne loo baa kituj ne
meɲ ye ne weki fiee ke. Ne tiiti le, ne tē ŋɛj le
fine fɔ fiee ke ni? Ne baa beniinj be nshiinj keeti
beniinj be be, beniinj be kifoo le, ne baa binyee
mɔɔ beniinj be dengi tin bilɛlu! **18** Nse ŋ'wekɔɔ
le ntifi bej le ne go kikwa ki yechi li mi-i ki be
tē tɔj be nache ki wuuti, ne se nuuj beniinj be
kwaa. Ne go ndú yi ncherere ne baanye binyi
bine lu, kii beniinj ŋingji bej ne kemi buya. Ne
go tɛ ntsi yi lii li mi-i, ne fwa lii yine lu, ne se ni
ne ŋingji biee. **19** Beniinj be ŋkɔŋgisi, nti ŋ'wami
be li bingje bi bee, nyee ŋge li bee le ntifi be.
Bedeeni, doonche yeeɲ kinge ki shaan, ne fiiki
shɛɲ yine. **20** Yike yeeɲ ne woo, nlemɔɔ fweeɲ
ŋkundi. ε wi woo je yeeɲ, wu gwiye kigoo, nle
mbe tɛɛ wu tɛ ni tɛ jii biee, fiee fimumpkɔj. **21**
Wi wu gii sɔ, ŋgii naa nye wu kintsii shee tɛɛ
wu li kabara we-ɛɲ si ntɛ nsɔ nse nshee tɛɛ Baa
weɲ li kabara we-e. **22** Wi wu kemi bintoonj woo
fiee fi Fiana yi Nyɔ tiiti li bintaashe bi beniinj be
kimbeenchē-e.”

Bifíee bi Jəɔŋ lɛ

limfwe mfomenyaan be të nuun fiana yi Nyo yi mfomenyaan. 6 Fiee fimu nuun te li kabara wulu-u limfwe fi bosini dzoo yi nyonja yimi yi wuuti ni waanji si miadon. Biee bi yon bimu binee të lej bi kene kabara wulu bimbe bichu bi nuun e bi yise be lii limfwe be lejij. 7 Fiee fi yon fi limfwe të bosini buri, fi biki bosini nan wu nyun, fi të tuu fi biki fe kemi bushi si bu wiwon, fi lejij se bosini kindoon fe ki jiindi. 8 Biee bi yon bi binee bilu të kemi bibe busoo busoo, e bi yise be lii lewe be lekwiinj. Biee bilu të shiinj bi yuuti biee butuu maa fenshaan bi të chike ke. Bi te shiinj bi yuuti le, “Nyo ye waan! Nyo ye waan! Nyo ye waan! E Taa Nyo yi Kemi Bunga Buchu. E yi yi të nuun, e yi yi nuun, e yi yi gii yi be.” 9 Mfi wu biee bi yon bilu të shiinj bi pieti Nyo bi nyee ngunju be kiyooni li yi yi të shee li kabara nuun lu mfi kwi ma sij, (aiōn g165) 10 bekaan be mbaamfiee ntso benee baa se we be geen yi limfwe li yi yi të shee li kabara we-e, be nyee n'yoonche wu nyonja li wu wu nuun lu mfi kwi ma sij. Fe be feti le be se buushi bifo bi bee bi bumfo-on, be giki li kabara-a limfwe be yuuti le, (aiōn g165) 11 “We wu nuun Taa, o nuun Nyo yiser, o kache le be ni be tendi bendee bo, be nyee ngunju li we-e, be pieti bungga bwo, kife e we wu të ton biee bichu, e we wu të kaonji o se ton bi, bi se nuun ju.”

5 Ntè dza nej kijnwaati kimu le kibene ki kigonje ki wi wu të shee li kabara we-e, e be tsee ki lenti be lekuun be fieeme ki bu fieeme, be laan bintsii mfomenyaan be jwaej. 2 Nse ndza ntuu nej nchindaa wu Nyo wumu wu teemi lanini lewe nge biiti laa, “E noo wu kache le gwiye jwaej mani, fanche kijnwaati kini le?” 3 Wi të meej ki nuun ke lu liboo maa nuun li nshe-e maa nuun likwiinj li nshe-e, wu nuun fanche kijnwaati kilu maa nuun le biche le kijnwaati kilu-u ke. 4 Nse nde kwe nge le wi te meej ki nuun ke lu wu kache wu nuun gwiye kijnwaati kilu maa nuun le biche le ki-i lenti ke. 5 Wi wumu li kintutu ki bekaan le baa tee li mi-i le, “Kiinj o ni de ke. Yike o woo, wi wu be teenyi le Buri wu li kini ki Juda-a, be tuu be teenyi le Biechi yi san le kini ki Mfon Daafi-i të so, e wu wu gii gwiye jwaej me mfomenyaan maa fanche kijnwaati kilu.” 6 Nse ndza nej Jwane Nshoon lemi kintikinti le kabara-a be biee bi yon bi binee biee maa bekaan be benii le baa, se nuun kee be see. Tè gii kemi bitoon mfomenyaan

be lii mfomenyaan. Lii yilu nuun fiana yi Nyo yi mfomenyaan yi wu ton yi le yi bo yi geen li kikoo ki nshe-e kichu. 7 Jwane Nshoon wulu tuu geen fi kijnwaati kee le kibene ki kigonje ki wi wu te shee li kabara we-e. 8 Si të fi kijnwaati kilu le, biee bi yon bi binee biee maa bekaan be mbaamfiee ntso benee baa biee be we fekwii le Jwane Nshoon wulu-u limfwe. Wi mumkpan mumkpan li bee të kemi koma be ke wu be fe be kika ki yechi, e kidzoma yise le. Kidzoma kini nuun nleke li Nyo-o wu benii be nuun be Nyo-o. 9 Biee biee be bekaan baa se yuuti jumi chimu chi fon chi tiiti le, “E we wu kache le o fi kijnwaati kilu, o gwiye jwaej melu, kife be të see we ngon mo ya benii, li tsan yi bibifi-i be nye li Nyo-o. Benii bani bo li bini bichu, be li je chichi-i, benii chichi maa biton bichu. 10 O nye be bumfon o se fe be to bete muntofi be Nyo yise-ej. Be gii be ni be seki li nshe-e.” 11 Le ntuu ni mbichi, ndza j'woo je yi benchindaa be Nyo-o be nuun li benchuki-i li benchuki-i be li bemara-a li bemara-a. Be të leme be kene kabara be biee bi yon biee maa bekaan baa. 12 Be të yuuti lewe nge be tiiti le, “Jwane Nshoon wu be të see, e wu wu kache le keme bungga be bulofu maa bufii bu naja maa bukoon bu naja maa ngunju maa bunonja maa n'yoonche.” 13 Nse ndza j'woo biee bichu bi Nyo të ton bi nuun liboo maa li nshe-e maa lekwiinj maa li dzoo yi nyonja-a, be biee bichu bi nuun li bintsii bini-i, bi yuuti le, “N'yoonche be ngunju maa bunonja maa bungga giingji nuun fe wu wu të shee li kabara-a be Jwane Nshoon wuni mfi kwi ma nsinj!” (aiōn g165) 14 Si bi yuuti le, biee bi yon bi binee biee beenchi le, “Fi nuun le!” Se bekaan baa geen be we fekwii be nyee n'yoonche wu nyonja.

6 Nse mbechi mbichi si Jwane Nshoon we gwiye jwaej me nkosi li jwaej me mfomenyaan maa, ntaa j'woo fiee fimu li kintutu ki biee bi yon biee yo be je si dzaan yi wendi, fi tee le, “Be!” 2 Le mbiche, nej kiku kimu ki ncherere e wi beej le lewe, kemi kikoo. Be beej wu kifo ki bumfo-on li fa, bo le geen si wi wu ti gwii yeki, gwe yaa. 3 Jwane Nshoon se tuu gwiye jwaej me kinga kife, nse j'woo fiee fi kinga kife li kintutu ki biee bi yon biee tee le, “Be!” 4 Kiku kimu bo ki yechi ni gaa, be nye nyo yi dzin yimi yi nyonja li wi wu të miri le lewe, be nye wu bungga le tsaaki mbeengii li kikoo

ki nshe-ε kichu le beniij ni be woyi bamu. 5 Le Ɔwane Nshooj tuu gwiye Ɔweej me kinga kitεεte, Ɔ'woo fiee fi kinga kitεεte li kintutu ki biee bi yoj bieε tee le, “Be!” Le mbiche, ntaa Ɔej ƆikuƆ kimu ki ti, ε wi wu tε miri le lewe kεmi kimfichine ki be fichini biee lu le bε. 6 Ntuu Ɔ'woo fiee si je yimi yeti le biee bi yoj bi bineε bieε lenti fi tiiti le, “Wi gii dzo kinsomfu ki li jobe-ε kichuchu se go fishigari fi ndzaa lu, ke nuuj dzo kinsomfu ki li jobe kichuchu se go mushigari mu ndzaa le munteetu lu. Se nuuj le kiij wi ni finse meej be mbiij ke!” 7 Ɔwane Nshooj wulu gwiye Ɔweej me kinga kineε, Ɔ'woo je yi fiee fi kinga kineε li kintutu ki biee bi yoj bieε si yi tee le, “Be!” 8 Le mbiche, Ɔej ƆikuƆ kimu ki neƆgi buriburi, se bukoon bu wi wu tε miri le nuuj le Kwe, kweej wu biƆkwi biki wu lejij. Be nye be bungga bu dzotse beniij be li kimbe ki nshe-ε kimumƆpaƆ le bi bineε bieε lenti, be woye beniij belu be nyo yi dzij mao dzeej be chigoj mao nyaj yi libuka yi li nshe-ε. (Hadēs g86) 9 Ɔwane Nshooj gwiye Ɔweej me kinga kitiine, Ɔej fiana yi beniij le taantaa chi muntofi-i lekwiij. Fiana yini se nuuj yi beniij be be tε woye be kii je yi Nyo be fiee fi be tε tiiti be lemi li fi-i. 10 Yi se wendi lewe le, “Hoo Taa Nyo yi nuuj le Bieε Bichu-u Lewe, we wu waaj, wu nuuj cheej. Ɔ gii Ɔ taaj geej bo buj Ɔ se sonde nsa wusej Ɔ tuu nsoojkibaa li beniij be tε woye bee be nuuj li kikoo ki nshe-ε?” 11 Be se nye be ndu yi ncherere li wi mumƆpaƆ mumƆpaƆ li bee, be tee le be fufe niij, geej bo fe be gii be meeshi be woye bejwaani be bee be nuuj beniij be nime chi Nyo-Ɔ be be gii be nuuj le be gii be woye be neε si be tε woye bee. 12 Ɔwane Nshooj be gwiye Ɔweej me kinga busoo, ndza mbiche Ɔej si nshe seese be bungga, jobe fiiki chi liki ni tiij si ndu yi be tuki kwe lu, kwii se fiiki wu yechi ni gaaa si ngoj. 13 Muntsoj dzeti liboo mu weyi laajkwii si muntaaj mu meej dzekidzeki mfieε kerisi. 14 Kiboo dza ki kebi si kibe ki kiƆwaati ki se laye. BejƆkume bechu be biƆgej bichu dza fe bi ti nuuj. 15 Bemfoj be li nshe-ε mao beniij be noja be noja bechu mao bikoo bi beniij be nchi-i be noja be noja mao beniij be bieε le mao bejga mao beniij bechu mao nuuj bemfa mao be ti nuuj ye bemfa ke, be se kiifi be nyimi le ntuuj li mao le bimbaƆ lekwiij bi li bejƆkume. 16 Si be tε nyime le, be dzeƆgi li bejƆkume-ε be li bimba-aj be tiiti le, “Weye yeεj le bee li, ne baanye bee

kii wi wu shee li kabara we ni Ɔej bee mao kii Ɔwane Nshooj ni doonche shej yi fuuti li bee li. 17 Jobe chi be gii be doonche shej yibe yi fuuti be cheε chi Ɔache kituj, wi se nuuj ye lu wu nuuj lej be limfwe ke.”

7 Lejij lelu, nse Ɔej benchindaa be Nyo-Ɔ benε be lemi fe boo yi nshe yi naa yeε, be baƆi mfieε yi buti li boo yilu kii yi ni yi keti li nshe-ε ke li dzo yi nyoja-a, ke li biti-i. 2 Ntuu Ɔej nchindaa wu Nyo wumu, buti le kimbe ki jobe teeti, nuuj be fiee fi Nyo yi kεmi ntse fi feti Ɔkiki li beniij li lu le bε. Se teej benchindaa be Nyo-Ɔ be benε baa be je yi teemi. Benchindaa bani nuuj ε be be be tε nye bungga li bee, le be biifi nshe mao dzoo yi nyoja. 3 Se teej tee le, “Kiij ne ni biifi nshe ke dzoo yi nyoja ke biti, tε meej ki fe ke Ɔkiki li beniij be nime-ε be Nyo yisej ke.” 4 Nse Ɔ'woo le beniij be be tε fe Ɔkiki tε nuuj benchuki gwii be kitsa mbaanyε ntso benεε, ε be bo li bini bi Iseleε bichu. 5 Be tε fe Ɔkiki li beniij be li kini ki Juda-a, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Lube-εj, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Ga-ad, benchuki yoofi ntso befe, 6 li kini ki Asha-a, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Naftali-i, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Manasi-i, benchuki yoofi ntso befe, 7 li kini ki Simio-εj, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Lebi-i, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Isaka-a, benchuki yoofi ntso befe te, 8 li kini ki Sebulo-εj, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Jose-ε, benchuki yoofi ntso befe, li kini ki Benjame-εj, be fe bejƆkiki benchuki yoofi ntso befe. 9 Lejij lelu, ndza Ɔej kintutu ki beniij le ni mamama ki nuuj ye ki wi nuuj fa ke. ε be bo li bitoj bichu-u, be li bini bichu-u mao beniij bechu be je chichi chichi-i, be lemi li kabara-a mao li Ɔwane Nshooj li limfwe, ε be liishe ndu yi ncherere be kεmi biaate le bε. 10 Be tε wuuyi lewe nge be tiiti le, “Kinsofu dzeti nuuj fe Nyo yisej yi shee li kabara-a mao li Ɔwane Nshooj li.” 11 Benchindaa be Nyo-Ɔ bechu lej be kene kabara wulu mao bekaaj mao bieε bi yoj bi bineε bieε, be tuu be weyi be tondi menshi fekwii li kabara we limfwe, be nyeε n'yoonche wu nyoja li Nyo-Ɔ. 12 Be tε feti le, be tiiti le, “Fi nuuj le! Kimbone be bunoja mao bufi bu noja kεmi nuuj Nyo yisej. Te ni te nyeε kiyooni li yi-i. ε yi yi kεmi nguju be bungga, yi teemi mfi kwi ma nsij. Fi ni fi nuuj le.” (aiōn g165) 13 Wi wu kaaj wumu li bekaaj baa, bii li mi-i laa, “Bani

nuuŋ baŋ be liishe ndú yi ncherere ni? Be bo feŋ?” **14** Ntuu li wuu le, “Te Kikoo, kii nee we.” Se tee li mi-i le, “Bani nuuŋ beniŋ be bo li mfi wu nge wu teemi-i. Be tsootse baa ndú yibe be ngŋŋ me ŋwane Nshŋŋ le, yi se tuu yi neŋgi, **15** be se nuuŋ li kabara wu Nyŋ-ŋ limfwe, be nindi li yi-i butuu mŋo fenshaaŋ li yih ye yi muntofi-i. Wi wu shee li kabara wulu gii ni nuuŋ be be si kimba kibee. **16** Dzeŋ meŋ ye yi ni yi wuu be ke, ndŋŋ meŋ ye le tuu ni wondini be ke. Wiŋ meŋ ye wu ni wu sungi be ke, kiyube meŋ ye ki ni ki mukini be ke. **17** Fi gii fi nuuŋ le, kife ŋwane Nshŋŋ wu nuuŋ fe kabara-a fenti gii naa ni kiichi be si kiŋkiiche nshŋŋ, dzeti yi ki giŋgi be yi fe dzŋŋ yi nye ntse nuuŋ fe-e. Nyŋ gii yi wŋŋe musu menchu me nuuŋ le lii yi bee te.”

8 Le ŋwane Nshŋŋ gwiye ŋweŋ me mfomenyaar le kiŋwaati kee li, bintsii chike liboo ni nshiŋŋ geŋ bo kingate ki kika ki mfi-i. **2** Nse ntuu ŋeŋ si benchindaa be Nyŋ-ŋ be mfomenyaar be ti lemi li Nyŋ-ŋ limfwe baa si be nye be sŋŋ mfomenyaar. **3** Nchindaa wu Nyŋ wumu se dza be leŋ li taantaa chi muntofi-i kemi filaŋ fi be tendi kidzoma le, e be nache be kikwa ki yechi. Be nye kidzoma li wuu nge le tonde be nleke li Nyŋ-ŋ wu beniŋ be nuuŋ be Nyŋ-ŋ fe taantaa chi muntofi-i. Taantaa chilu tē nuuŋ e be nache be kikwa ki yechi, ki nuuŋ li kabara-a limfwe. **4** Se tŋŋ, nŋŋ me kidzoma-a melu be nleke li Nyŋ-ŋ yi beniŋ be nuuŋ be Nyŋ-ŋ bo le wuu bŋ me ye me geŋ li nchindaa wu Nyŋ-ŋ limfwe. **5** Nchindaa wu Nyŋ wulu se dza dzŋ filaŋ fi be tendi kidzoma le fiee, dzŋ wi fe taantaa chi muntofi-i, geŋ le wu yise, se biee lŋŋ li nshe yini-i. Si tē lŋŋ le, dzaaŋ bechi yi leebi, yi kumini yi nduŋgi, nshe seesi. **6** Benchindaa be Nyŋ-ŋ be mfomenyaar be tē kemi sŋŋ yi mfomenyaar baa biee be nache yi le be tŋŋ sŋŋ yilu. **7** Nchindaa wu Nyŋ wu ŋkosi tŋŋ yee sŋŋ, biŋ be wi be bi fiinse be ngŋŋ bi shooshi li nshe-e. Kimbe ki nshe-e kimumkpaŋ le bimbe bitētu-u do, kimbe kimumkpaŋ le bimbe bitētu-u bi biti-i do, kitŋŋ ki tŋŋŋ kichu do tē. **8** Nchindaa wu Nyŋ wu kinga kife tŋŋ yee sŋŋ, be tuumi fiee fimu wi duti lu, fi nuuŋ si ŋkume wumu wu nyŋŋa. Fi we li dzŋŋ yi nyŋŋa-a. Kimbe kimumkpaŋ le bimbe bitētu-u bi dzŋŋ yi nyŋŋa-a dza bi to ngŋŋ. **9** Kimbe kimumkpaŋ le bi bitētu-u bi biee bi yŋŋ bi nuuŋ li dzŋŋ

yi nyŋŋa-a kwiye. Kimbe kimumkpaŋ le bimbe bitētu-u bi yih yi dzŋŋ le shaanshe. **10** Nchindaa wu Nyŋ wu kinga kitēte tŋŋ yee sŋŋ, fintsŋŋ fimu fi nŋŋa dza liboo fi duti si Kiŋ'wofu, fi we fi baanye kimbe kimumkpaŋ le bi bitētu-u bi dzŋŋ yi beki be bintsii bi dzŋŋ yi shiŋŋ buti li bi-i. **11** Bukoŋŋ bu fintsŋŋ filu nuuŋ le Nloche. Le fi we le, kimbe kimumkpaŋ le bimbe bi bitētu-u bi dzŋŋ le bechi bi lochi. Beniŋ nge tē kwiye fe be tē wŋŋ dzŋŋ yilu, kife fintsŋŋ filu tē fe dzŋŋ yilu tuu yi lochi. **12** Nchindaa wu Nyŋ wu kinē we tŋŋ yee sŋŋ, fiee fimu sande jobe kimbe kimumkpaŋ le bimbe bi bitētu-u be kimbe kimumkpaŋ ki kwii le le bi bitētu-u. Se fi sande tē muntsŋŋ kimbe kimumkpaŋ lenti le bitētu-u. Bimbe bi bee bimumkpaŋ bimumkpaŋ se to kijibe. Kiŋ'wofu tē meŋ tuu ke le ki nuuŋ lu li kimbe kimumkpaŋ le bimbe bi bitētu-u fenshaaŋ mŋo butuu ke. **13** Le ni ntuu mbichi, ndza ŋ'woo kindoŋŋ fumfini liwe si ki tē jiindi kintikinti ki kiboo le ki dii le, “ŋge loo, nge loo, nge gii nuuŋ li beniŋ be nuuŋ li kikoo ki nshe-e mfi wu be naa be tŋŋ sŋŋ yi shee yi benchindaa be bitētu nuuŋ le be gii be tŋŋ ye.”

9 Nchindaa wu Nyŋ wu kinga kitiine tŋŋ yee sŋŋ, ŋeŋ fintsŋŋ fimu fi tē dza liwe fi we li nshe-e. Be nye kingwiye li fintsŋŋ filu-u ki gwiyi kitoo ki sechi ni wuuŋŋ. (Abyssos g12) **2** Fintsŋŋ filu se gwiye kimfime ki kitoo kilu-u, nŋŋ bo le ni wooo, me se bo le si ŋko wu be tŋŋ. Nŋŋ me tē buti le kitoo kilu-u tē fe jobe be kiboo dza bi liki bu like. (Abyssos g12) **3** Tsŋma bo li nŋŋ melu yi shee li nshe-e. Be nye tsŋma yilu buŋga le yi ni yi tayi si bibobu bi li nshe-e, **4** be chiinse li yi-i le kiŋŋ yi ni biifi biee bi kuu li nshe-e ke, mŋo nuuŋ kitŋŋ, mŋo nuuŋ biti, mŋo nuuŋ la le, be tē geŋ le yi nye nge nuuŋ li ŋwaani beniŋ be kemi ye ŋkiki wu Nyŋ fe be lii ke. **5** Be tē geŋ le tsŋma yilu nye nge li beniŋ li kii tiŋ. Se nuuŋ le, kiŋŋ yi ni woye be ke. ŋge wu yi tē nuuŋ le yi nye tē nuuŋ si kibobe be ki ta wi le. **6** Li kii yi tiŋ yini-i beniŋ gii be ni be geendi kwe be tē ŋeŋ yi ke. Be gii be ni be dii le be kwi, kwe ni yi kiifi be bu kiife. **7** Tsŋma yini tē nuuŋ si bikuŋŋ bi be nache kituŋ le bi bo bi la dzŋŋ. Biee bimbu tē nuuŋ bi li fa si bifo bi bumfo-ŋŋ bi be nache be kikwa ki yechi, menshi me yi-i se nuuŋ si me beniŋ le. **8** Yi yi li bi fa tē nuuŋ si yi bukeŋŋ, bige bi yi-i nuuŋ si bige bi beburi-i. **9** Yi tē kemi bifabu bi nuuŋ si bikŋŋ bi beniŋ

be dzing baanyi be nkondi lu. E yi jiindi lɔɔ bibe bi yi-i yeti si bikpɔtɔ bi bikun chiiti mfi wu bi letini li kweɛɛ wu dzi-iy. **10** Yi tɛ kɛmi yuun be nsɔɔɔ lu si bi bibobu. Bunga bu yi-i bu yi nyɛɛ nge li beniiɛ li kii tin tɛ nuun li yuun yilu-u. **11** Yi tɛ kɛmi mfɔɛ wu yi nuun nchindaa wu bichi fɛ kitoo ki sechi ni wuunɛ kɛɛ, bukoon bwee se nuun lɛ jɛ yi Hiburu-u le Abadɔɛ, lɛ jɛ yi Gri-ik le, Apoliɔɛ (bukoon buni nuun le wi wu bifisi bu bifise.) (*Abyssos g12*) **12** Wuni nge wu ka mɛɛɛɔ wu nkosi. Se nuun le, yike yɛɛɛ ne woo bɛɛɛ bamu mɛɛɛ baa be biki lejin bɛɛ. **13** Nchindaa wu Nyo wu kinga busɔɔ tɔɔɛ yee sɔɛ, nse n'woo jɛ bo lɛ shɛ yi nyɛɛ yɛɛ yi nuun li taantaa chi muntofi chi be tɛ nache be kikwa ki yechi, chi nuun Nyo limfwe, **14** tiiti li nchindaa wu Nyo wu kinga busɔɔ wu tɛ kɛmi sɔɛ wɛ le, “Fanche yɛɛɛ benchindaa be bɛɛɛ be bɛ kan li dzɔɔ yi nyɔɛ yi Yuflet lichij.” **15** Bɛɛɛni, nchindaa wu Nyo wulu biee fanche benchindaa be bɛɛɛ belu. Benchindaa belu be tɛ nache be gɛɛ be tɛɛɛ mfi be jobe mɔɔ kwii be kiya ki be gii naa be fanche be, be se woye kimbe kimumpɛɛɛ lɛ bimbe bi bitɛɛtu-u bi beniiɛ lɛ. **16** Ntɛ n'woo si kintutu ki beniiɛ be dzi-iy be bikun tɛ nuun. Be tɛ nuun bɛmara gii fɛɛ. **17** Bikun bi ntɛ nɛɛ lɛ fiee fimu-u si kifiee fiee be beniiɛ be tɛ miri li bi-i biee tɛ nuun ni: Beniiɛ belu tɛ liishe bikwa be baanyɛ be nkondi lu bi yechi si wi lɛ, bi tuu bi nuun si kiboo lɛ, bi tuu bi nuun gbɔɔ. Bikoo bi bikun bilu-u tɛ bosini bi beburi-i, ɛ wi be njij mɔɔ fiee fimu si mukar mu duti lɛ, buti bi lewa. **18** Biee bi nge bini tɛ nuun si wi be njij mɔɔ fiee si mukar mu duti, bi tɛ buti lɛ bikun bilu wa bi wo beniiɛ kimbe kimumpɛɛɛ lɛ bimbe bitɛɛtu-u. **19** Bunga bu bikun bilu-u tɛ nuun bi lewa mɔɔ li yuun yi bi-i. Yuun yi bi nuun si yɔ, yi kɛmi bikoo, nuun fiee fi yi nyɛɛ beniiɛ bibaa lu. **20** Nɛɛ si fi tɛ keti lɛ, kinke ki beniiɛ lɛ ki biee bi nge bini tɛ mɛɛɛ mɔɔ ki woye kɛ be baa kɛ, tɛ mɛɛɛ ki fiiki kɛ shɛɛ yibe li biee bi be tɛ feti be tsan yi be kɛ. Be tɛ mɛɛɛ ki fiiki kɛ li nleke li bɔɔɛ be kinjundi be munyo mɔɔ nuun mu be fɛ be kikwa ki yechi mɔɔ nuun ki ncherere be kitu ki gbɔɔ, mɔɔ nuun ta, mɔɔ nuun kiti. Munyo muni nuun mu nuun tɛ nɛɛ fiee kɛ mu tɛ woo fiee kɛ mu tɛ dɛɛ kɛ. **21** Be ti mɛɛɛ mɔɔ ki fiiki kɛ shɛɛ yi woye beniiɛ mɔɔ nuun yi fɛɛ mfin mɔɔ nuun nyɛɛ yi bukwɛ mɔɔ nuun buyi kɛ.

10 Ntuu nɛɛ nchindaa wu Nyo wumu wu tɛɛmi shiiti bɛ liboo, ɛ kikun sumɛ wu si ndu, ɛ kila laaɛ wu li bwiɛ. Bushi bwee nuun si jobe, bikaa biee nuun si nimi chi wi-i fɛ wu duti. **2** Tɛ kɛmi finwaati fimu lɛ bo ɛ bɛ gwiye. ɛ wu shee wu tɔmi kika kɛ ki kinɔɛ li dzɔɔ yi nyɔɛ-a, ɛ wu tɔmi ki kimesɛ li nshe-ɛ. **3** Si tɛ tɔmi lɛ, dzaaɛ lewe nge si buri ti dzɛɛɛ lɛ. Si tɛ dzaaɛ lɛ, dzaaɛ yi ti wami kinga mfomenyaan yɔ. **4** Si dzaaɛ yi ti wami kinga mfomenyaan yilu tɛ yɔ lɛ, le ntuu n'wɛki le ntɛɛ fiee fi yi yeti, jɛ yimi yɔ li mi-i liboo lɛ, “Gɛɛ fiee fi dzaaɛ yi ti wami kinga mfomenyaan fini yeti shiɛ. Kiɛɛ ɔ ni tɛɛ lɛ kinwaati-i kɛ.” **5** Nchindaa wu ntɛ nɛɛ lemi li dzɔɔ yi nyɔɛ-a mɔɔ li nshe-ɛ wɛ tsaaki kibɛɛ kɛ ki kinɔɛ, **6** chini li bukoon bu wi wu nuun lu mfi kwi ma siɛ wɛ lɛ ɛ wu wu tɛ tɔɛ kiboo be biee bichu bi nuun lu, mɔɔ nshe be biee bichu bi nuun lu, mɔɔ dzɔɔ yi nyɔɛ be biee bichu bi nuun lu. Tuu wan tee lɛ, “Nyo mɛɛɛ yɛ yi chee yi li fiee fi yi wɛki le yi fɛ-ɛ kɛ!” (*aiɔn g165*) **7** Gii naa ni nuun jobe chi nchindaa wu Nyo wu kinga mfomenyaan gii naa tɔɛ yee sɔɛ, Nyo fɛ fiee fi yi nyike be fi kache si tɛ yeti kitun li beniiɛ bee be nimɛ-ɛ be nuun beniiɛ bee be nto-ɔɛ.” **8** Jɛ yi mbee nsa mi n'woo liboo yɛ tuu yi kweɛɛ li mi-i lɛ, “Gɛɛ ɔ fi finwaati fi be bee bɛ gwiye fiee lɛ kibɛɛ ki nchindaa wu Nyo-ɔ wɛɛ wu bee leɛ li dzɔɔ yi nyɔɛ-a be li nshe-ɛ wɛ.” **9** Ntuu nɛɛɛ fɛ nchindaa wu Nyo wulu-u ntee li wuu le nye finwaati filu li mi-i. Tee li mi-i lɛ, “Kɔ ɔ ji, mfi wu fi shee wɛ lɛ shɛɛ fi gii fi loche bu loche. Se nuun lɛ, fi gii fi yikɔɔ lewa si nɛɛ.” **10** Nse ntuu mfi finwaati filu le nchindaa wu Nyo wulu bo nji. Si ntɛ njii lɛ, fi se tuu fi yiki mi lewa si nɛɛ. Se nuun lɛ, mfi wu fi tɛ seri mi lɛ shɛɛ fi tuu fi lochi buloche lɔɔ. **11** Si ntɛ nji lɛ, be se tuu be tee li mi-i lɛ, “ɔ kɛmi le ɔ tuu ɔ tifi ntɔɛ wu Nyo li beniiɛ li. Ntɔɛ wuni nuun kii nwaani beniiɛ be bito-ɔɛ mɔɔ beniiɛ be yeti nwaani jɛ mɔɔ bɛmfɔɛ.”

11 Be se dza be nyɛ mi fii wu nuun si kimbaan lɛ, be tee li mi-i lɛ, “Gɛɛ ɔ fiche yih yi muntofi yi Nyo mɔɔ taantaa chi muntofi-i, ɔ fa mɔɔ beniiɛ be lɛki li Nyo-ɔ lu, 2 se nuun lɛ kiɛɛ ɔ ni fiche la wu lekuun kɛ. Gɛɛ lɛ kife be saa baa be nyɛ li beniiɛ be nuun yɛ Bejuu kɛ-ɛ. Be gii be miri li kitɔɛ ki wuuti-i, be mɔɔɛ kitɔɛ kilu kii mbaanyɛ ntɔɛ faatu. **3** Ngii nyɛ bunga li beniiɛ bɛɛ be bɛɛ-ɛ be lemi lejin lɛ nsa wɛ-ɛɛ be tiiti

kii mi, be gii be ni be lajini ntonj wej li beniiñ li jo nchuki be gii fee be kitsō mbaambusō. Be gii be ni be lajini ε be liishe ndū yi kwe.” 4 Beniiñ be befe bani nuuñ ε biti bi Oli-if bi bife mō biee bi bife bi be ti tōomi belambo li bi-i bi ti lemi Taa limfwe wu kemi nshe. 5 E wi dza weki le fe fiee fi bifi be be, wi gii wu bo le be wa wu duuri wi wu be wu mbani wulu. E le si ε wi weki le fe fiee fi bifi be be ke mwe gii kwi nee le. 6 Be kemi bungu bu be nuuñ be beñe kiboo le dzaañ yi seye ke mō li nshe-ε li jo yibe lajini ntonj wu Nyō-ō ke. Be kemi te bungu bu be nuuñ be fiiki dzōo yi to ngōñ mō bungu bu lōne gwaani chigōñ li nshe-ε mfi kwi wu be kōngisi. 7 Fe be gii be mēshi be tee fiee fi be kemi le be tee, nyañ yi koofi yi buti le kitoo ki sechi ni wuuññ kee, yi gii yi bo yi toñ dziñ be be, yi yaa be, yi woye be, (Abyssos g12) 8 gooñ yibe ba yi ni yi gimī le dze li kitōñ ki nōñ-a. Kitōñ kini nuuñ ki be teenyi le jé yi kimfe-ε le sōdōñ ke ljiñ, nuuñ le, le be tē ta Tee wube le li kintaañ li. 9 Li jo taa be kingate, gwaani beniiñ mō nuuñ be bitōñ bi la le, mō nuuñ be yeti jé yi la le, mō nuuñ be li tēñ yi la le, be gii be ni be bichi gooñ yibe si yi gimī, be faañ le be diyi be ke. 10 Beniiñ be nuuñ be li nshe yini gii be ni be neki bu newu laa beniiñ bani gbēññ be kwiye cheññ le. Be gii be ni be shakisi bu shakise, wi tumisi nya li wi, wi tumisi nya li wi. Be gii be ni be feti le kife bentomfōñ be Nyō-ō be befe bani tē be, be nge wu nyōñ li beniiñ be nuuñ be li nshe-ε. 11 Le fi be fi ka le, jo yi taa be kingate yini ka, fiana yi nyē ntse dza fe Nyō-ō yi le li bee, be se dza we, beniiñ nēñ le, be se keme chēñ nge. 12 Beniiñ be befe belu tuu be woo tē je kwenggi liboo be bungu yi tiiti li bee le, “Miri yēññ nē be fenil” Be michi be giñgi be lii li kiku-ñ linti, beniiñ be bee be mbani se bichi. 13 Nēñ li mfi wulu-u, nshe dza yi seese be bungu nge, kimbe kimumkpañ le bi yoofi-i li kitōñ kilu se keme. Beniiñ benchuki mfomenyaañ kwiye fe nshe yilu tē seese. Kinke ki beniiñ be te she, keme chēñ nge, be se guume be bundi Nyō yi nuuñ liboo. 14 Wuni wu ka ε nge wu kinga kife. Se nuuñ le yike yēññ nē woo, nge wu kinga kiteete gii be mfi finterj. 15 Nchindaa wu Nyō wu kinga mfomenyaañ tōññ yee yi sōñ, ñ'woo si jé yeti be bungu liboo yi tiiti le, “Bumfōñ bu li nshe yini-i to bwē bu Taa wuse-ññ mō Kinsofu kee ki tē kaache, gii ni seki mfi kwi ma nsin.” (aiōn g165) 16 Bekaññ be mbaamfiē ntso bēñē baa be tē

shee li bekabara-a be bee Nyō limfwe baa toñ mēshi mē bee fekwiññ, be nyē n'yōñche wu nyōñ li Nyō-ō. 17 Be feti le, be tiiti le, “Tē nyē baa kiyōñni li wē-ε, Taa Nyō wu Kemi Bungu Buchu, o wē dēñi, o tē saa o nuuñ lu. Tē nyē baa kiyōñni kife o dzōo, bungu bwo bu nōñ o bechi o seki kituñ. 18 Beniiñ be kii ye we ke shēñ tē tōñyi be, mfi wu gii o doonche shēñ ya yi fuuti kōche ye kituñ. Nuuñ mfi wu gii o saa beniiñ be kwiye kituñ. Se tuu nuuñ tē wu gii o sooñ beniiñ bu be nime-ε, be nuuñ beniiñ bu be nto-ñ, o tuu o sooñ beniiñ be nuuñ be Nyō-ō, o sooñ tē beniiñ bechu be guundi bukoññ bwo, mō nuuñ be nterj be nterj mō nuuñ be nōñ be nōñ. Se tuu nuuñ tē mfi wu gii o lē finyo, fi beniiñ be bibisi kikoo ki nshe-ε.” 19 Be se dza be gwiye kigoo ki yih yi muntofi yi Nyō-ō yi liboo. ñko wu leh wu Nyō wu tē nuuñ li yih yi muntofi yilu-u yēñ. Dzañ dza yi bechi yi lēbi, yi kumini yi ndunggi, nshe seesi, biñ yi nyōñ nyōñ se shiiti.

12 Ndza nēñ gwaani fiee fimu fi kimfime wondini liboo. Tē nuuñ kwēññ wumu wu tē chuume bwiñ yee be jobe si ndu le, kwii nuuñ le bikaa biee li lekwiññ, ε wu beññ kifo ki bumfō-ñ, muntsoñ se nuuñ lu yoofi ntso mumfēñ. 2 Tē nuuñ be fwe, tundi kituñ le biē, wuki ntōñye wu ntunu, dii. 3 Nse ntuu nēñ gwaani fiee fimu fi kimfime wondini liboo. Tē nuuñ kinguūñ ki nyāñ yimi-i yi yēchi bu yēche, yi bosini nyāñ yi dzōo. Yi kemi bikoo mfomenyaañ be shē yoofi, bifo bi bumfō-ñ bi niññ niññ mfomenyaañ nuuñ li bikoo bilu-u. 4 Fiaññ wuuñ wee wu keeri kimbe kimumkpañ le bi bitētu-u bi muntsoñ mu liboo li, lōñ li nshe. Kinguūñ ki nyāñ kilu dza ki leñ li kwēññ wu tē tundi wē limfwe, le ke kwēññ wulu biē, se ki kabi gwañ wulu bukaabe. 5 Se biē gwañ wu nyuñ, nuuñ wu gii naa ni seki bitōñ bichu be kimbaañ ki fiñkō-ñ. Se nuuñ le, si tē biē le, be tē chofi gwañ wulu be yē be wu fe Nyō-ō, fe kabara we-e. 6 Kwēññ wulu se biee kifi gēññ libuka kintsii ki Nyō tē nache kituñ li wuu. Se nuuñ fe be gii be ni be bichi le wuu li jo nchuki be gii fee be kitsō mbaambusō. 7 Dziñ dza yi bechi li kwēññ wu Nyō-ō, nchindaa wu Nyō wu Maake be kintutu kee ki benchindaa gwii be kinguūñ ki nyāñ yi bosini nyāñ yi dzōo yēñ. Nyāñ yilu be bee benchindaa gwii be be, 8 se nuuñ le be tē so kinguūñ ki nyāñ yilu-u be kintutu kee, be tē mēññ ki tuu ke le be keme

kintsii li kweɛŋ wu Nyɔ-ɔ kɛ. **9** Be buu kinguun ki nyan yi bosini nyan yi dzɔɔ yɛɛ be finchi yi lekwiin li nshe-ɛ. Kinguun ki nyan kini nuun yɔ yi lindeeri yi ti nuun kin̄kundi yi tuu yi nuun Sataŋ. Ɛ wu wu yɛŋgi be beniiŋ li kikoo ki nshe-ɛ kichu. Be tɛ finchi wu be benchindaa bee, be we li nshe-ɛ. **10** Ndza ŋ'woo jɛ yeti liboo nge yi tiiti le, “Ɛ nɛɛ deeni yi Nyɔ gii yi soo beniiŋ bee, yi doonche bungga bwee bu nime-ɛ, yi ni yi sɛki bumfɔŋ bu yi-i, Kinsofu kee ki yi tɛ kaache doonche tɛ bungga bwee bu nsawuu. Fi fiɛɛ deeni le kife be finchi baa wi we laaŋkwiin wu ti lemi Nyɔ yisɛŋ limfwe butuu mɔɔ fenshaaŋ kayi bieɛ li beŋwaaneŋ. **11** Se nuun le, be sɔ baa wu kii n̄gɔŋ mɛ ŋwane Nshɔɔŋ le mɔɔ jɛ yi Nyɔ yi be lemi le lejɪŋ le nsa wulu-u. Be tɛ kɔŋgisi yɛ ntse wube kɛ, le dze yi nuun be cheŋ kwe le-e kɛ. **12** Be deeni, kweɛŋ wu Nyɔ ni wu nɛki, beniiŋ bechu be nuun lu, ni be nɛki tɛ. Se nuun le, nge wu nyɔŋa we li beŋ be li nshe-ɛ mɔɔ be li dzɔɔ yi nyɔŋa-a, kife kin̄kundi shee kɛ kituŋ ki be le be-eŋ. Ki yisɛ kɛɛ be sheŋ yi fuuti nge, kife ki kii kɛɛ le mfi wu ki sheɔ niin̄.” **13** Kinguun ki nyan yi bosini nyan yi dzɔɔ yɛ tuu yi n̄ɛŋ le be lɔŋ baa yi, yi we li nshe-ɛ, yi toŋ n̄gweɛɛ le kweɛŋ wu tɛ bie ŋwan wu nyuun wɛɛ fatiŋ. **14** Se nuun le, be tɛ nye bibɛ bi kindoŋ le bife li kweɛŋ wulu-u le jɪŋ lu kifi yɔ yɛ geɛŋ ni nuun libuka biya biteɛtu be kin̄ke be ni be bichi le wuu. **15** Yɔ yilu se tuu yi buu dzɔɔ lewa si dzɔɔ yi beki le kweɛŋ wulu-u lejɪŋ le yi too wu yi geɛŋ be wu. **16** Se nuun le, nshe fi kweɛŋ wulu, yi gwiye kimfime ki yi-i, yi miye dzɔɔ yi kinguun ki nyan yilu tɛ buu le yi-i wa yɛ. **17** Sheŋ se toŋ nyan yilu be kweɛŋ wulu, yi dza yi la bugwe le kin̄ke ki bɔɔŋ be kweɛŋ wulu-u, nuun nɛɛ be tɛ ti kichi benchi be Nyɔ-ɔ be lemi tɛ lejɪŋ le nsa wu Jiso-o.

13 Yi se geɛŋ yi lemi li ngeme yi dzɔɔ yi nyɔŋa-a. Nse ntuu ndza n̄ɛŋ si nyan yi koofi yi buti li dzɔɔ yi nyɔŋa-a, yi kɛmi bikoo mfomenyaan be shɛ yoofi mɔɔ bifo bi bumfɔ-ɔŋ bi niin̄ niin̄ yoofi li shɛ yilu-u liwe, se mɛnkoŋ mɛ tɛ bifisi bukoŋ bu Nyɔ-ɔ nuun li bikoo bilu-u. **2** Nyan yi ntɛ n̄ɛŋ yilu tɛ bosini kibaba, bikaa bi yi-i se nuun si bi nyan yimi yi be teenyi le beɛ, kimfime kee nuun si ki buri-i. Kinguun ki nyan yi bosini nyan yi dzɔɔ yɛ tuu ki nye nyan yilu bungga bu yi-i mɔɔ kabara we le yi ni yi sɛki be bungga bu nɔŋa. **3** Kikoo ki nyan yilu kimu tɛ kɛmi ŋwaani kikoti kimu ki tɛ nuun le ki gii

ki wo yi, se nuun le ki tɛ taa kituŋ. Bimfimu wonde beniiŋ bechu li kikoo ki nshe-ɛ, si be biki nyan yilu le jɪŋ. **4** Se beniiŋ tɛ nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li kinguun ki nyan yi bosini nyan yi li dzɔɔ yɛɛ, kife yi tɛ nye nyan yi koofi yi yilu bungga bu yi-i. Be tuu be nyɛɛ tɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li nyan yi koofi yi yilu be tiiti le, “Ɛ noo wu nuun si nyan yi koofi yi yini, ɛ noo wu nuun gwe be yi?” **5** Be tɛ chine nyan yilu yi kɛmi kimfime ki nuun yi ni yi yeti jɛ yi kintsakise yi, yi tuu yi bifisi bukoŋ bu Nyɔ-ɔ, be tuu be chine le yi ni yi sɛki kii mbaanyɛ ntso faatu. **6** Yi se bechi yi yeti jɛ yi bifi kii Nyɔ, yi bifisi bukoŋ bwee be bintsii bi Nyɔ nuun fe mɔɔ beniiŋ be nuun li kweɛŋ wu Nyɔ-ɔ. **7** Be tɛ chine tɛ yi toŋ dziŋ be beniiŋ be nuun be Nyɔ-ɔ, yi yaa be, be chine tɛ yi kɛmɛ bungga le bitoŋ bichu-u lewe be beniiŋ bechu mɔɔ beniiŋ be jɛ chichi-i, mɔɔ tɛɛŋ chichi. **8** Beniiŋ bechu be li kikoo ki nshe-ɛ tɛ nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li yi-i. Beniiŋ bani nuun wi kwikwi wu be tɛ mɛɛŋ ki tsɛɛ kɛ bukoŋ bwee le kin̄waati-i nshe se bechi kɛ. Kin̄waati kini se nuun ki bukoŋ bu beniiŋ be kɛmi ntɛ nuun le, nuun kin̄waati ki ŋwane Nshɔɔŋ wu be tɛ sɛɛ. **9** Wi wu kɛmi bintoŋ, mwe woo. **10** Ɛ fi wi nuun le be gii be kɔɔ wu, kɛ be gii be kɔɔ wu. Ɛ fi wi nuun le gii kwi li nyɔ yi dziŋ, kɛ be gii be wo wu be nyɔ yi dziŋ. Fini giin̄gi li beniiŋ be nuun be Nyɔ-ɔ le be kan̄ shɛŋ, be geɛ shɛŋ li yi-i. **11** Nse ntuu ndza n̄ɛŋ nyan yimi yi koofi yi, yi tɛ buti li nshe-ɛ linti, yi kɛmi shɛ fiɛɛtu si yi ŋwaan nshɔɔŋ, yi yeti si kinguun ki nyan yi bosini nyan yi dzɔɔ yɛ. **12** Yi tɛ doonchi bungga buchu bu nyan yi koofi yi yi ŋkosi yɛɛ, li bukoŋ bu nyan yilu-u. Yi se fe kikoo ki nshe kichu be beniiŋ bechu be li nshe-ɛ nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li nyan yi ŋkosi yɛɛ li kikoti kee ki tɛ nuun le ki gii ki wo yi, ki se tuu ki tɛmi kɛɛ. **13** Yi tɛ feti bieɛ bi doonchi bungga bu yi-i, yi feti mɔɔ wi wu buti liboo wu shiiti laaŋkwiin, beniiŋ n̄ɛŋgi. **14** Si be tɛ chine le yi ni yi feti bieɛ bi doonchi bungga bu yi-i li bukoŋ bu nyan yi koofi yi yimi yɛɛ le, yi se yɛŋgi be beniiŋ be nuun li nshe-ɛ be bungga bulu. Yi se tee le be cho kee ki nuun mfise yi nyan yi be tɛ nye yi kibaa be nyɔ yi dziŋ yi ba nɛɛ we yɛ. **15** Be tɛ chine le yi nye mfieɛ li kee ki be tɛ cho ki nuun mfise yi nyan yi koofi yi le ki ni ki yeti ki feti tɛ le be ni be woyi beniiŋ bechu be fɛŋgi nye n'yɔɔnche wu nyɔŋa li kee kilu-u. **16** Yi tɛ tee le be fe ŋkiki li beniiŋ bechu-u li kibene ki

kigõŋe-ε mɔɔ nuuŋ fε lii, yi tee le bε fε li wi mɔɔ nuuŋ wi wu ŋkwεŋ mɔɔ nuuŋ wu nyɔŋa, mɔɔ nuuŋ wi wu biee, mɔɔ nuuŋ wi wu kifoo, mɔɔ nuuŋ mfwa, mɔɔ nuuŋ yε mfwa kε, 17 le kiŋ wi ni go fiee, kε kabε fiee fuki fε kεmi ŋkiki wulu nsŋ kε. Ŋkiki wuni nuuŋ bukoor bu nyar yi koofi yi yεε, kε bioor yi kiŋwaati li bukoor bu nyar yilu-u. 18 Fini nuuŋ fiee fi weki bufii bu nɔŋa. Wi wu kεmi bufii teer bioor yi kiŋwaati kini yi nuuŋ bukoor bu nyar yini-i. Bioor yi kiŋwaati kini lemi li bukoor bu wiwo-ɔŋ, bioor yilu yεε le 666.

14 Yike yεer ne woo, le ntuu ni mbichi, ndza ŋer Ŋwane Nshɔɔŋ si lemi li ŋkume wu Sayɔ-ɔŋ, se beniiŋ benchuki gwii bε kitsɔ mbaanyεε ntɔɔ benεε nuuŋ bε wu. Beniiŋ bani nuuŋ bε tε kεmi bεŋkiki bε bukoor bwee bε bu Tee lε fε be lii. 2 Nse ŋ'woo jε bεε liboo si dzɔɔ yi shiiti li ŋkume-ε, yi nduŋgi si dzaar yi wami. Jε yi ntε ŋ'woo yilu tε yeti si kɔɔŋ yi beniiŋ kuti. 3 Bε tε yuuti jumi chimu chi fεŋ li kabara-a limfwe bε biee bi yɔŋ bi binεε bieε mɔɔ bekaar baa. Wumu tε nuuŋ yε lu wu tε kii jumi chilu fuki nεε beniiŋ benchuki gwii bε kitsɔ mbaanyεε ntɔɔ benεε baa nsŋ kε, nuuŋ bε bε tε ya li tsar yi bibifi-i li nshe-ε. 4 Bani nuuŋ beniiŋ bε tε mεer ki biifi kε yŋ yi bε bukeer kε, kife bε tε mεer saa ki kεε kε bukeer kε. Ɛ bε bε ti shiir bε biki Ŋwane Nshɔɔŋ mɔɔ nuuŋ fεŋ fε giŋgi le. Beniiŋ bani nuuŋ bε bε tε ya le kiŋgokε ki beniiŋ lε lenti kichu bε nuuŋ si muntaar mu Nyɔ-ɔ mu ŋkosi bε Ŋwane Nshɔɔŋ. 5 Kinseε ti mεer kεε saa ki bo kε li bimfimu bi bee kε. Bε nuuŋ fibee findzɔŋ nsŋ. 6 Nse ntuu ndza ŋer nchindaa wu Nyɔ wumu si jiindi kiboo kintikinti. Tε gii kεmi ntɔŋ wu dzeer wu kimake le larε li beniiŋ bε nuuŋ li nshe-ε bechu. Tε gii nuuŋ le larε li tεer chichi, bε li bitɔŋ bichu-u, mɔɔ beniiŋ bε yeti mɔɔ nuuŋ jε yi la le, mɔɔ beniiŋ bε la le. (aiōnios g166) 7 Nchindaa wulu se dzaar lεwe le, “Nε chendi yεer Nyɔ nε bundi yi, kife mfi we wu nsawu kɔchɔɔ. Nε nyεε yεer n'yɔɔnche wu nyɔŋa li yi-i, yi tε tɔŋ kiboo bε nshe mɔɔ dzɔɔ yi nyɔŋa bε bitsii bi dzɔɔ buti li bi-i.” 8 Nchindaa wu Nyɔ wumu wu kife, se tuu biki wu tiiti le, “Babilɔŋ wu nyɔŋa wεɔ kituŋ, wu wεɔ. Ɛ wu wu fε bitɔŋ bichu wɔŋ ntse we wu bukwεε si mbiir.” 9 Nchindaa wu Nyɔ wu ki kitεεε bieε bε tε, tuu dzeer lεwe ŋge le, “Ɛ wi mɔŋ wu nye n'yɔɔnche wu nyɔŋa li nyar yi koofi yi yεε bε

kee ki bε chɔ ki nuuŋ mfise yi nyar yilu, kεmi tε bioor fε lii kε li kibene-ε, 10 kε gii wɔŋ mbiir mε nuuŋ shεŋ yi Nyɔ yi fuuti. Shεŋ yilu nuuŋ Ɛ wu yiiki le fika fiee li mfisine nsŋ. Wεε wi bε gii bε naa bε lɔŋ wu li fiee fi duti si muŋkar, ni ŋiŋgi ŋge fε. Fini gii naa fi nuuŋ li benchindaa bε Nyɔ-ɔ bε waar bε li Ŋwane Nshɔɔŋ li limfwe. 11 Njir gii naa me ni me jiinyi nεε mfi kwi ma nsŋ fε bε lɔŋ bε li ŋge wulu-u. Beniiŋ bε nyεε n'yɔɔnche wu nyɔŋa li nyar yi koofi bε nekɪ li kee ki bε chɔ ki nuuŋ mfise yi nyar yilu mɔɔ beniiŋ bε kεmi bioor yi bukoor bwee nuuŋ tε naa kεmε mfufine li ŋge wu bee fεnshaar kε butuu kε.” (aiōn g165) 12 Fini giŋgi fieε li beniiŋ bε nuuŋ bε Nyɔ-ɔ bε yi nuuŋ bε bε, bε kichi benchi bε Nyɔ-ɔ, bε giki shér li Jiso le bε kεmi le bε ni bε kendi shér. 13 Nse ndza ŋ'woo jε yeti li kweer wu Nyɔ-ɔ yi tiiti li mi-i le, “Tseε fini Mbεεche dεeni ŋgenu limfwe kinεetine kinɔŋa kεε li beniiŋ bε kwiye Ɛ bε tε taashe bε Taa.” Fiana yi Nyɔ teendi le, “Kinεetine ki nɔŋa nuuŋ ki bee cheer, kife bε gii bε fufε li bentɔnye bε bee, nime chi bee chi dzeer ni chi biki bε.” 14 Yike yεer ne woo, nse ndza mbiche ŋer kikuŋ ki nεŋgi ni ncherere, Ɛ wi shee li kikuŋ kilu linti tε bosini Ŋwanewi. Ɛ wu beer kifɔ ki bumfɔ-ɔŋ Ɛ bε nache bε kikwa ki yechi, kεmi kiŋ'wo lε bɔ ki keeti. 15 Nchindaa wu Nyɔ wumu se dza bo li yih yi muntofi-i, war wi wu tε shee li kiku-ur linti ŋge, tee le, “Nεeki Kiŋ'wo ko ɔ ni ɔ wechi ŋ'weche lu. Mfi wu ŋ'weche kɔchɔɔ kituŋ, kikoo ki nshe kɔche kεε ki weche.” 16 Fi se ka le, wi wu tε shee li kiku-ur wε tε bieε shiiki Kiŋ'wo kee li kikoo ki nshe-ε, bechi wechi bε ki li nshe-ε. 17 Nchindaa wu Nyɔ wumu se tuu bo li yih yi muntofi-i liboo, kεmi tε Kiŋ'wo ki keeti lε bɔ. 18 Nchindaa wu Nyɔ wumu bieε bo fε taantaa chi muntofi-i, Ɛ tε nuuŋ wu wu kεmi bunga bu wi-i. Se dzaar lεwe ŋge li wumu wu tε kεmi Kiŋ'wo kεε le, “Nεeki Kiŋ'wo ko ɔ soome bichuŋ bi muntaar mu mbiir lε lu li nshe-ε, kife muntaar mulu yeri mwe kituŋ.” 19 Nchindaa wu Nyɔ wulu bieε shiiki Kiŋ'wo kee li nshe-ε, soome muntaar mu mbiir lε mu li nshe-ε, banche, turi lε kiso kinɔŋa-a ki bε seendi mbiir le, fini se fieε fieε fi doonchi shεŋ yi Nyɔ yi fuuti yi gii naa fε bε beniiŋ. 20 Bε se tuu bε seendi muntaar mu mbiir lε mulu bε bikaa lεkuur lε kito-ɔŋ, mu se busi nuuŋ ŋɔŋ, me yeki me buti bε kimfime ki kiku-ur yεer, mε letini me giŋgi, me buti si bema gii fεε.

15 Nse ndza ntuu ɲeɲ ɲwaani fiee fimu fi wondini kimfime ɲge liboo, nuuɲ fiee fi nɔɲa. Ɛ tɛ nuuɲ benchindaa be Nyɔ-ɔ mfomenyaan be kemi beɲge mfomenyaan be nuuɲ be kimerise-ɛ le be nye li beniɲ li, kife bani nuuɲ be Nyɔ gii yi mɛɛshi yi doonche sheɲ yee yi fuuti lu. **2** Ntuu ndza ɲeɲ fiee fimu fi bosini dzɔo yi nyɔɲa yimi yi nuuɲ ɛ be tɛ fiinse be wi, yi mienjini nɛɛ si miadɔɲ. Beniɲ bamu lemi li dzɔo yi nyɔɲa yilu-u lichɲ nuuɲ be tɛ sɔ nyan yi koofi yi ye be kee ki be cho ki nuuɲ mfise yi nyan yilu mɔɔ bioɲ yi kinɲwaati yi nuuɲ bukoɔɲ bu nyan yilu-u. Be tɛ lemi fe be kemi kɔɔɲ yi Nyɔ le bo, **3** be yuuti jumi chi Mɔɔse wi wu nime wu Nyɔ be jumi chi ɲwane Nshɔɔɲ le. Be tɛ yuuti le, “Hooɔ Taa Nyɔ wu Kemi Bɔɲga Buchu, biee bi ɔ feti nuuɲ nɛɛ bi nɔɲa be bi tɛɛmi. Ɔ nuuɲ Mfɔɲ wu bitɔɲ bichu, Dze yi ɔ feti biee le nuuɲ yi tsaan be yi cheɲɲ. **4** Hooɔ Taa, wi wu nuuɲ tɛ cheɲ we ke, tɛ guume le ni bundi we ke nuuɲ noo? Ba nɛɛ we kwaa ɔ wuuti. Bitɔɲ bichu gii bi ni bi beɛ bi nye n'yoɔnche wu nyɔɲa li weɛ, kife be ɲeɲ baa le biee bi ɔ feti nuuɲ bi tsaan.” **5** Leɲɲ lɛlu ndza mbiche, ɲeɲ si be gwiye yih yi muntofi yi liboo yi nuuɲ kigɔɔne ki doonchi le Nyɔ ye be beniɲ. **6** Benchindaa be Nyɔ-ɔ be mfomenyaan be tɛ kemi beɲge be mfomenyaan baa tuu be bo li yih yi muntofi yilu-u. Be tɛ chuume ndu yi mieɛfi yi gbɛngi yi mienjini, be wa kɔnde li be ɲkondi-i ɛ be tɛ nache be kikwa ki yechi. **7** Fiee fimumkpaɲ li kintutu ki biee bimu biyɔn bi binɛɛ kɛɛ fi nye beke mfomenyaan li benchindaa be mfomenyaan baa ɛ be tɛ nache be kikwa ki yechi. Beke baa tɛ yise be sheɲ yi Nyɔ yi fuuti yi nuuɲ lu mfi kwi ma nsɲɲ. (aiɔn g165) **8** Yih yi muntofi se dza yi yise be ɲɲɲ mɛ dzeti fe kin'wofu ki Nyɔ-ɔ li bɔɲga bwee li. Fi se tuu fi nuuɲ le wi tɛ mɛɲɲ ki mɔ-ɔɲ nle li yih yi muntofi yi Nyɔ yilu-u ke, nsɲɲ geɲ bo si beɲge be mfomenyaan be benchindaa be Nyɔ-ɔ be mfomenyaan baa tɛ kemi le be nye li beniɲ li baa ma.

16 Ndza ɲ'woo je yimi yo liboo li yih yi muntofi yilu-u li benchindaa be Nyɔ-ɔ be mfomenyaan baa li le, “Gene yeɲɲ ne shooshe sheɲ yi Nyɔ yi fuuti yi nuuɲ le beke be mfomenyaan baa, li nshe-ɛ.” **2** Nchindaa wu Nyɔ wu ɲkosi geɲ shooshe we ke wu sheɲ yi Nyɔ yi fuuti li nshe-ɛ. Bikɔti bi koofi yi bi tɔnyi, kɔɔ beniɲ be tɛ kemi ɲkiki wu nyan yi koofi yi ye be

nyeɛ mɔɔ n'yoɔnche wu nyɔɲa li kee ki be cho ki nuuɲ mfise yi nyan yilu. **3** Nchindaa wu Nyɔ wu kinga kife shooshe we ke li dzɔo yi nyɔɲa, dzɔo yilu fiiki yi to si ɲɔɲɲ mɛ gwini chi wi-i. Fiee fichu fi tɛ tsiɲ li dzɔo yilu-u kwi. **4** Nchindaa wu Nyɔ wu kinga kitɛɛte shooshe we ke li dzɔo yi beki-i mɔɔ li bintsii bi dzɔo buti li bi-i, yi dza yi to ɲɔɲɲ. **5** Nse ɲ'woo si nchindaa wu Nyɔ wu bichi fe dzɔo yilu-u tee le, “Nyɔ, ɔ nuuɲ Nyɔ yi nuuɲ tsaan le dze yi ɔ sondini bensa bani le-e. We wu nuuɲ deeni, wu tɛ saa wu nuuɲ lu. Hooɔ Nyɔ, we wu wuuti. **6** Beniɲ bani baa be ɲɔɲɲ mɛ beniɲ be nuuɲ bo-ɔ mɔɔ mɛ be ntomfɔɲ bo maa li tsan yi bee. Ɔ se nye ɲɔɲɲ li bee, be wonɲ. Fini fieɛ nɛɛ kinsomfu kibee.” **7** Ndza ɲ'woo si je bo fe taantaa chi muntofi yi teendi le, “Ɛɛ Taa Nyɔ yi Kemi Bɔɲga Buchu, ɔ sondini bensa bo ɔ biki dze yi cheɲɲ be yi tsaan.” **8** Nchindaa wu Nyɔ wu kinga kinɛɛ shooshe we ke nuuɲ li jobe-ɛ, jobe keme dze chi se bechi chi tɔnyi beniɲ si wi. **9** Ntɔnye wu nyɔɲa tɛ buti li jobe-ɛ wu tɔnyi beniɲ. Se nuuɲ le be ti mɛɲɲ ki fiiki ke shɛɲ yibe, le be ni be pieti Nyɔ ke. Be tuu be bifisi bukoɔɲ bu Nyɔ-ɔ yi kemi Bɔɲga bu beɲge bani bubifise. **10** Nchindaa wu Nyɔ wu kinga kitine shooshe we ke nuuɲ li kabara wu nyan yi koofi yi ye-ɛ, kwɛɛɲ wu nyan yilu tɛ seki dza wu ɲɲɲ. Beniɲ nuuɲ li ntɔnye be numi ɲɲɲ yibe. **11** Be dza be yeti jɛ yi bifi li Nyɔ yi nuuɲ liboo kii ntɔnye wu bikɔti bi bee. Se nuuɲ le be tɛ mɛɲɲ ki fiiki ke bɲge bi bee ke. **12** Nchindaa wu Nyɔ wu kinga busɔɔ se shooshe we ke nuuɲ li dzɔo yi nyɔɲa yi Yuflet, dzɔo yilu se tuu yi wonde, le nache dze le bemfɔɲ be buti le kimbe ki jobe tɛti chi keti le-e. **13** Ndza ɲeɲ fiana yi tii yimi sheɛ yi bosini biɲkwɛɛnu. Yi buti le kimfime ki kinɲuɲ ki nyan yi bosini nyan yi dzɔo yeɛ, be kimfime ki nyan yi bendi yi yeɛ, mɔɔ kimfime ki wi wu yeɲgi le nuuɲ ntomfɔɲ wu Nyɔ weɛ. **14** Fiana yini nuuɲ benchindaa be Kinɲkundi-i. Ɛ yi yi tɛ feti biee bi doonchi bɔɲga bu bee. Yi dengi yi giɲgi fe bemfɔɲ be bitɔɲ bichu-u li kikoo ki nshe-ɛ, yi banchi be le yi nache be kii dzɲɲ yi gii naa yi nuuɲ jobe chi nɔɲa chi Nyɔ yi Kemi Bɔɲga Buchu-u. **15** Jiso tiitɔɔ le, “Yike yeɲɲ ne woo, mbeɔ si wih. Kinɛɛtine ki nɔɲa keɛ ki wi wu mɛɲɲ ki lee ke, wu kemi ndu li wuu bwiɲ le kii ni tuu dza ni buti tiɲ kilere le beniɲ be ɲeɲ ke tiɲ kilere yee ke.” **16** Fiana yilu se tuu yi banche bemfɔɲ belu fe kintsii ki be tɛ teenyi le jɛ yi Hiburu-u le Amagedɔɲ. **17** Nchindaa

wu Nyɔ wu kinga mfomenyaan shooshe we ke li mfiee li. Je yimi se bo li yih yi muntofi-i fe kabara-a, yi yo lewe le, “Fi ji fie!” **18** Dzaan dza yi laabi, yi wami, yi ndungi nshe seesi be bunga nge. Ŋwaani wee nseese wu nshe tɛ seese be bunga nge ni ti mɛɛɛ saa ke le nuuɲ lu mbeɛche si wi tɛ bechi nuuɲ li nshe-ɛ ke. Nseese wulu tɛ nuuɲ bu bieɛ nge. **19** Kitoɲ ki nɔɲa gate ki to bimbe biteetu. Bitɔɲ bi tɛɛɛ keeshi. Nyɔ tɛ kimi kitoɲ ki nɔɲa ki Babilɔɲ kini, nye fika fi shɛɲ ye yi fuuti li ki-i le ki siri. **20** Binɲɛɲ bichu kifi, se beɲkume laaye tɛ. **21** Bin yi nyɔɲa yi nyɔɲa tuu yi weyi liboo yi mumkpaɲ mumkpaɲ luuti si be kilo mbaanyɛɛ. Bin yilu weyi li beniɲ li. Be se tuu nɛɛ be yeti jɛ yi bifi li Nyɔ-ɔ, kife yi tuumi ye nge wu bin li bee, nge wulu ye ki bunga.

17 Nchindaa wu Nyɔ wumu le benchindaa be Nyɔ-ɔ be mfomenyaan be tɛ kemi beke be mfomenyaan baa dza be tee li mi-i le, “Be, ngii ndoonche we ŋwaani nge wu be gii be nye li ngii wu kinjikwiɲ wu shee li dzɔɔ yi nyɔɲa yɛɛ. **2** Kinjikwiɲ kini nuuɲ ki bɛmfɔɲ be li nshe yini-i feti bukwɛɛ be ki, ntse we wu bukwɛɛ wuni kɔɔ ɔ beniɲ be li nshe yini-i si mbiɲ.” **3** Nchindaa wu Nyɔ wulu dza dzɔ mi ɛ ntɛ nuuɲ li tsan yi Fiana yi Nyɔ-ɔ, geɛɲ be mi li bukaka. Ŋɛɲ kweɛɲ wumu ɛ wu shee le nyan yi bendi yi-i, yi yɛchi ni gaa ɛ yih yise be mɛɲkooɲ li yi-i bwiɲ me bifisi bukoɲ bu Nyɔ-ɔ. Nyɲ yilu tɛ kemi bikoo mfomenyaan be shɛ yoofi. **4** Kweɛɲ wulu tɛ sa ndu yi beniɲ be nɔɲa be nɔɲa yi yɛchi, se miɛɲini bwiɲ be munchi mu be nache be kikwa ki yɛchi mɔɔ ŋwaani ta yi tɛɛmi kwa yimi be ŋwaani bieɛ bi tɛɛmi kwa bimu. Tɛ gii kemi fika le wuu bɔ ɛ be nache be kikwa ki yɛchi ɛ fi tɛ yise be bieɛ bi bendi yi mɔɔ nyɛɲ yi bukwɛɛ. **5** Be tɛ tseɛ bukoɲ bumu wu fe lii bu nuuɲ le ngangaa li le, “Babilɔɲ wu nyɔɲa wu ni binjɲkwiɲ mɔɔ wu bieɛ bi bendi yi bi li nshe yini-i.” **6** Nse nɛɲ kweɛɲ we ɛ wu won nɔɲɔɲ mɛ beniɲ be tɛ nuuɲ be Nyɔ-ɔ be be tɛ woyɛ be kii Jiso, me kɔɔ wu si mbiɲ. Si ntɛ nɛɲ kweɛɲ wulu le, kimfime wonde mi nge. **7** Nchindaa wu Nyɔ we bii li mi-i laa, “Kimfime wondini we kii la? Ŋgii mfusi we kinyi ki fieɛ fi kweɛɲ wuni be nyan yi bendi yih yini yi kemi bikoo mfomenyaan be shɛ yoofi yi tuuti wu yini. **8** Nyɲ yi bendi yi yini, yi ɔ nɛɲ yini tɛ nuuɲ lu, deɛni yani yi mɛɛɛ ye lu ke. Yi gii yi bo likwiɲ fe kitoo ki shiiti ni wuuɲ kɛɛ, yi yɛɛ lewe yi geɛɲ fe be gii be lɛɛ yi fe. Kimfime

gii ki wonde beniɲ be nuuɲ li nshe-ɛ be ti mɛɛɛ saa ke le be tseɛ mɛɲkooɲ mɛ bee le kinwaati ki beniɲ be kemi ntse-ɛ mbeɛche si nshe tɛ bechi ke. Ki gii ki wonde be si be gii be ni be nɲɲi nyan yini, kife nyan yini tɛ nuuɲ lu, se nuuɲ le yi mɛɛɛ ye lu ke, yi mɛɛɛ ye se yi tuu yi be ke. (Abyssos g12) **9** Fini nuuɲ fieɛ fi weki bufii bunɔɲa. Bikoo bi nyan yɛɛ bi mfomenyaan bieɛ nuuɲ beɲkume mfomenyaan be kweɛɲ we shiiti lu. Bikoo bilu nuuɲ tɛ bɛmfɔɲ mfomenyaan. **10** Bɛmfɔɲ be betiinu we baa kituɲ, mumkpaɲ mɛɛɲɔ seki, wumu mɛɛɲɔ ki be-ɛ ke. Wee naa be lɔɔ, ni kemi le nuuɲ lu nɛɛ li mfi niɲ li. **11** Fi kii nyan yi bendi yi ye yi tɛ nuuɲ lu, yi se mɛɛɛ ye lu ke, yi ye tɛ mfɔɲ, mfɔɲ wuni nuuɲ wu kinga nyaan, se nuuɲ le we li kintutu ki bɛmfɔɲ be mfomenyaan baa. Wee gii ke wu naa wu be tɛ, gii geɛɲ fe be gii be lɛɛ wu bu lɛɛwu. **12** Shɛ yi yoofi yi ɔ nɲɲi yini nuuɲ bɛmfɔɲ be yoofi be be mɛɛɛ ki nye ke bunga bu nsawuu li bee ke. Be gii naa be koke be, se be tuu be kɛmɛ bunga le be ni be seki be nyan yi bendi yi ye. Se nuuɲ le be gii be saa ntan wu mfi mumkpaɲ kwa. **13** Bani bechu kemi baa nɛɛ mbeɛche mumkpaɲ. Be gii be nye bunga bubee bu nsawuu buchu li nyan yi bendi yi ye-ɛ. **14** Be gii be banche be toɲ dziɲ be Ŋwane Nshɔɲ, Ŋwane Nshɔɲ se yaa be, kife nuuɲ Taa wu betaa bechu tuu nuuɲ Mfɔɲ wu bɛmfɔɲ bechu. Gii naa toɲ yaa be beniɲ bee be wu teen wu tsaa be lemi be wu mfi kwi.” **15** Nchindaa wu Nyɔ we tee li mi-i le, “Dzɔɔ yi ɔ bee ɔ nɛɲ kinjikwiɲ kɛɛ shee li yi ye nuuɲ ŋwaani beniɲ be bintutu bi beniɲ le mɔɔ bitɔɲ be beniɲ be yeti jɛ chichi chichi. **16** Se shɛ yi yoofi yi ɔ bee ɔ nɛɲ yɛɛ nuuɲ yi, yi bee nyan yi bendi yi ye gii be ni be baanini kinjikwiɲ kɛɛ. Be gii naa be fweeni bieɛ bieɛ bichu se she tiɲ kilɛɛ, be nɔɲɔɲɛ nyan ye, be mɛɛshi be toɲ wu be wi. **17** Fini nuuɲ ɛ Nyɔ yi geɛ li shɛɲ yi bee le be fe fieɛ fi yi kɔɲgisi, yi tuu yi fe le be ni be kemi kimbeenche kimumkpaɲ le nye bunga bubee bu nsawuu li nyan yi bendi yi ye-ɛ geɛɲ bo si je yi Nyɔ gii yi be yi kache. **18** Kweɛɲ wɔɔ bee ɔ nɛɲ we nuuɲ kitoɲ ki nɔɲa ki kemi bunga le bɛmfɔɲ be li nshe yini lewe bechu.”

18 Leɲɲ lelu nɛɲ nchindaa wu Nyɔ wumu shiiti beɛ liboo kemi bunga bu nɔɲa, kin'wofu kee bendi li kikoo ki nshe-ɛ kichu. **2** Se dzenɲi liboo be je yi tɛɛmi le, “Babilɔɲ wu nyɔɲa weɔ kituɲ! Wu weɔ kituɲ! Wu too fe bintsii bi bɔɔɲ

be kinkundi tsiing fe-e. We ntuun wu fiana yi tii chichi. We ntuun wu muniin mu nyen be mu be baanini munchu. 3 Wu weo kitun kife biton bichu won biae ntse we wu nyen yi bukwee wu koo be si mbiin, bemfon be li nshe-e fe baa ntse wu nyen be wu. Beniin be wa-ay bechu be li nshe-e loo baa kii wu kii kwa wee wuu bancha nge.” 4 Nse ntuu n’woo je yimi dzengi liboo yi tiiti le, “Beniin ben, bo yeen fe, kiin ne ni le li bibifi biee li ke, be le kiin ne ni le te li nge wu gii naa be le wu-u ke. 5 Bibifi biee gbeyi biee bi yise bi bo liboo, Nyo kimi ye wu li biee biee bibifi-i. 6 Be fe be wu si feti li beniin bamu-u. Be soon wu li kinge kee li kinga kife. Be gee mbiin me nuun nge, muka mumfeen le fika fi ti giki li beniin bamu le, be nye li wuu le won. 7 Be fiche nge be ntoneye be nye li wuu, nee si te gii tsakisi yi li bunonga-a linti jii kikuun kee. Shiiti juti nkondi tiiti le, ‘Nnuun Yaa li kabara, nnuun ye kwee nku ke, nnuun nte naa le ni ndii nseti kikoo ke.’ 8 Si tiiti le, e neele si nge gii be li wuu jobe chi mumkpan. Chigon gii chi we li wuu ni dii seti kikoo. Dzeen gii yi koo wu. Be gii be ton wu be wi, kife Taa Nyo wu gii saa wu nuun wi wu kemi bungga. 9 Bemfon be li nshe-e be tuu be feti nyen yi bukwee be wu, be jii kikuun be wu, be gii be ni be dii be fiengi mfi wu be nen si njin yeke li wuu mao si duti. 10 Be gii be ni be lemi mfiin be chene, be se ni be njingi si be njeki be wu. Be gii be ni be jaachi yi yi be tiiti le, ‘Hebee! Hebee! Babilon, we wu kitor ki nong! O nuun kitor ki ko! Nge geen wu be li we mfwa mumkpan ni?’ 11 Beniin be wa-ay be li nshe-e gii be ni be dii wu be seti bikoo kife wi meen ye lu wu gii naa ni guti biee bi bee ke. 12 Wi meen ye lu wu gii ni guti biee bi bee si bi be nache be kikwa ki yechi ke ki ncherere, ke bi be nache be nwaani ta yi teemi kwa, ke bige bi fenken bi teemi kwa. Nee si wi meen ye lu wu gii ni guti ndu yi be yi shingii ke yi yechi ngemingemi, ke yi nuun miefimefi, ke yi yechi gaa ke. Wi meen ye lu wu gii ni guti biti bi bee bi seendi shuun, ke biee bi bee bichu bi be nache be bige bi kyoo be biee bichu bi be nache be biti bi teemi kwa ke kikwa ke kitu mao ta yi leebi ke. 13 Wi meen ye lu wu gii ni guti biti bi bee bi be feti meen me seendi lu mao biee bi seendi bi be deeki biee lu mao kidzoma mao nwaani meen me seendi mamu, mao nwaani kidzoma kimu ke. Mao mbiin mao meen mao musu me giin le be giin yi fon ke. Wi meen ye lu wu gii

ni guti benan be bee mao nshoon mao bikun mao bikpoto bi bee bi nyan chiiti ke. Wi meen ye te lu wu gii ni guti beniin be bee beyon be kabini li bemfa-a ke. 14 Be gii be ni be tiiti li wu le, ‘Biee bichu bi shen ya te nuun li bi-i geen biee waan, kwa wa be bunonga bwo buchuma bwee, o meen ye o tuu o naa o nen bi ke.’ 15 Beniin be wa-ay be te kabini biee be jii mben li tsan yee li, gii be len mfiin be chene si be bichi wu njingi nge le. Be gii be ni be woki kwe lewe nge, be ni be seti bikoo be jaachi yi be tiiti le, 16 ‘Hebee mi! Hebee mi! Nshin yi nge li kitor ki nong kini-i, ki tuu ki seti ndu yi shingii ke yi yechi ngemingemi ke yi yechi gaa, yi mienini be biee bi be nache be kikwa ki yechi ke nwaani ta yi teemi kwa yimi ke nwaani biee bi teemi kwa bimu. 17 Be yensi baa bunonga bwee li kika ki mfi-i kimumkpan?’ Bete bikoo be yin yi dzoo le be beniin be dengi le yin yi dzoo li mao be nindi le mao beniin bechu be dengi li dzoo be kabini wan, be gii be len te mfiin. 18 Be gii be ni be njingi si njin yeke me duti be tuu be ni dii be kwengi le, ‘Kitor ki tuu ki nuun si kitor ki nong kini nuun ki la?’ 19 Be gii be ni be lendi kibon li fa be dii kwe be seti bikoo, be ni be dii be kwengi le, ‘Hebee mi! Hebee mi! Nshin yi nge li kitor ki nong kini-i ki beniin bechu be kemi yin yi dzoo loo baa li bunonga bwee li! Be yensi baa wu li kika ki mfi kimumkpan ni?’ 20 Ben be nuun li kween wu Nyo-o, ne neki fine li fiee fi keti be wuu. Ben bechu be nuun beniin be Nyo-o be boon be nto-on be jiso-o mao bentomfon be Nyo-o bechu, ne neki yeen kife Nyo sonde ye nsa li fiee fi wu fe be be-en!” 21 Nchindaa wu Nyo wu teemi wumu se dza too tete chi nong si jeni chi nong, shiiki chi shee li dzoo yi nyong ni guu. Si wu shiiki le tuu tee le, “E nee le si be gii be shiiki we wu kitor ki nong ki Babilon o shee be bungga le, be te tuu le be nen we ke. 22 Be meen ye be tuu be woo komi mao tebi cho mao nuun son ya ke. Be meen ye mao be nen wi wu nindi fiee mao nuun fi la le kii we ke. Be meen ye be woo jeni yeti li kintsii ko-o ke. 23 Lambo meen ye le wu tuu wu woo kii we ke. Be meen ye be tuu be woo te je yi nyun wutso mao nuun yi kweetso yeti li we-e ke. Fi gii fi nuun le kife beniin be wa-ay be te nuun li we-e te nuun beniin be nong be nong be li nshe-e, o te gii o yengi be biton bichu be mfin ya. 24 E kitor kini ki ngon me bentomfon be Nyo-o be me beniin be

nuuŋ be Nyɔ-ɔ nuuŋ li tsaŋ yi ki-i. Ɛ ki ki beniŋ bechu be be woyi li nshe-ɛ baa li tsaŋ yi ki-i.”

19 Lejɪŋ lelu, ndza ɲ'woo fiee si jé li kimbanché ki beniŋ le ki nɔŋa liboo, ki dzɛŋgi le, “N'yɔɔnche ni nuuŋ li Nyɔ yise-ɛŋ. Ɛ yi yi suuti beniŋ, ɛ yi yi kemi bunɔŋa be bunga. 2 Yi sondini bensa bee yi biki cheɛŋ be dze yi tsaŋ. Yi lɔŋ ye ɲge li ɲgi wu kinjikwiŋ weɛ tuu bifisi kikoo ki nshe-ɛ be ntse we wu kinjikwiŋ. Yi tuu ye nsoŋkibaa li kwɛŋ wulu-u kii beniŋ bee be nime-ɛ be be tuu be woye.” 3 Be tuu be kaari be dzɛŋgi le, “N'yɔɔnche ni nuuŋ li Nyɔ-ɔ. Njɪŋ me jiɪnyi li kitoŋ kini-i gii me ni me jiɪnyi mfi kwi nyimu nsɪŋ.” (aiŋ g165) 4 Bekaŋ be mbaamfiee ntso bineɛ baa mɔɔ biee bi yɔŋ bi bineɛ bieɛ tuu bi we fekwiŋ bi nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li Nyɔ-ɔ yi shee li kabara-a. Bi tiiti le, “Fi nuuŋ le. N'yɔɔnche nuuŋ li Nyɔ-ɔ”. 5 Jɛ yimi se tuu yi bo li kabara-a yi tiiti le, “Bɛŋ bechu be nuuŋ beniŋ be nime-ɛ be Nyɔ-ɔ, nɛ yɔɔnchi yeɛŋ Nyɔ yiseŋ, bɛŋ bechu be chendi yi mɔɔ be ntɛŋ be ntɛŋ mɔɔ be nɔŋa be nɔŋa, nɛ nyɛɛ yeɛŋ n'yɔɔnche li yi-i.” 6 Nse ntuu ndza ɲ'woo fiee fimu si jɛ yi kimbanché ki beniŋ le yi yeti si dzɔɔ yi beki li mbeme, yi kumini si dzaŋ yi wami be bunga yi tiiti le, “N'yɔɔnche ni nuuŋ li Nyɔ-ɔ, kife Taa wuseŋ wu Nyɔ wu Kemi Bunga Buchu sɛkɔɔ kituŋ. 7 Tɛ ni tɛ nɛki, tɛ wuki bujɔŋ, tɛ nyɛɛ n'yɔɔnche li yi-i, kife mfi wu bugoo bu ɲwane Nshɔɔŋ le bɛɛ kituŋ, Kweɛtso nachɔɔ yi yee. 8 Be nyɛ baa ndu kituŋ yi nuuŋ shiingii yi wuuti yi mieŋini wu chuume.” (Ndu yini nuuŋ kinge ki tsaŋ ki beniŋ be nuuŋ be Nyɔ-ɔ.) 9 Nchindaa wu Nyɔ wulu tuu tee li mi-i le, “Tsɛɛ fini le, ‘Kinɛetine ki nɔŋa kɛɛ ki beniŋ be be teɛŋ li tsɔɔ chi bugoo bu ɲwane Nshɔɔŋ le.” Tuu tee li mi-i le, “Tɛfɛ chini cheɛ tɛfɛ chi Nyɔ-ɔ cheɛŋ.” 10 Nse ndza we li bikaɔ bieɛ li le nyɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li wuu. Tuu tee li mi-i le, “Kiŋ ɔ ni ɔ feti le kɛ. Nnuuŋ nɛɛ tɛ wi wu nime si we mɔɔ bɛŋwaana be lemi li fiee fi be tiiti kii Jiso. ɔ nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa nuuŋ li Nyɔ-ɔ. Fiee fi be tiiti kii Jiso fini nuuŋ nɛɛ fi kibɛɛ fi bentomfɔŋ be Nyɔ-ɔ tɛ tiiti.” 11 Ndza ɲɛŋ si kiboo gwiye, kikuŋ kimu ki nɛŋgi lemi. Wi wu tɛ nuuŋ le ki-i lewe be tɛ teenyi wu le Wi wu Lemi li Jɛ ye-e be le Wi wu Cheɛŋ, ti sondini bensa bee tundi mɔɔ dzɪŋ yi tsaŋ. 12 Lii yee tɛ nuuŋ si nimi chi wi-i, bifɔ bi bumfɔŋ nuuŋ wu li fa ɲge. Tɛ gii kemi bukoŋ ɛ be tsɛɛ li wuu bwiŋ bu wi wumu kii ye

kɛ fuki wu nsɪŋ. 13 Tɛ gii nuuŋ ɛ wu chuume ndu yi njeɛŋ li bwiŋ ɛ be lii li ɲɔ-ɔŋ. Bukoŋ bu be tɛ teenyi wu lu nuuŋ le Jɛ yi Nyɔ-ɔ. 14 Beniŋ be dzi-ɪŋ be liboo biki wu lejɪŋ le bikuŋ bi ncherere-e ɛ be liishe ndu yi mieɛfi yi wuuti yi nɛŋgi ncherere. 15 Nyɔ yi dzɪŋ yi keeti tɛ buti le wuu wa yi gii nuuŋ le yaa bitoŋ lu tuu ni sɛki bi be bunga bu nɔŋa. Gii buu sheŋ yi Nyɔ yi Kemi Bunga Buchu doonche li beniŋ li. Sheŋ yi Nyɔ yini nuuŋ yi fuuti ɲge nɛɛ si kiso ki be ti seendi muntaŋ le mbiiŋ buti. 16 Li kikoŋ kee li be li yeɛŋ yee li ɛ be tsɛɛ bukoŋ bwɛe le, “Mfɔŋ wu bemfɔŋ, be le Taa wu betaa.” 17 Ntuu ndza ɲɛŋ nchindaa wu Nyɔ wumu lemi li jobe-ɛ. Tɛ lemi le dzɛŋgi li muniŋ munchu mu jiindi liwe tiiti le, “Be yeɛŋ nɛ baanchɛ fɛ tsɔɔ chi nɔŋa chi Nyɔ fɛ chini-i. 18 Nɛ gii nɛ ji goŋ yi bemfɔŋ be yi betɛ bikoo bi beniŋ be dzi-ɪŋ mɔɔ beniŋ be kemi bunga mɔɔ yi bikuŋ be yi beniŋ be beɛŋ le bi-i, mɔɔ yi beniŋ bechu be nuuŋ bemfa mɔɔ be nuuŋ ye bemfa kɛ mɔɔ beniŋ be ntɛŋ be ntɛŋ be be nɔŋa be nɔŋa.” 19 Nse ɲɛŋ nyar yi bendi yi be bemfɔŋ be nshe-ɛ mɔɔ beniŋ be bee be dzi-ɪŋ ɛ be banchɛ le be toŋ dzɪŋ be wi wu tɛ shee le kiku-ɪŋ mɔɔ beniŋ bee be dzi-ɪŋ. 20 Dzɪŋ bechi, yi kɔɔ nyar yi bendi yi ye be wi wu tɛ yeŋgi le nuuŋ ntomfɔŋ wu Nyɔ. Wi wuni nuuŋ wu ti shiŋ shiiti nyar yilu limfwe, feti binte wa bi bieɛ le. Bieɛ bini nuuŋ bi yi tɛ yeŋgi beniŋ be kemi ɲkiki wu nyar yi koofi yi li be bwiŋ, mɔɔ be nyɛɛ n'yɔɔnche wu nyɔŋa li kee ki nuuŋ mfise yi nyar yi bendi yi yilu. Tɛ lɔŋ be be befe bani be mɛɛŋ beyoŋ le libe chi wi be muŋkarɔ duti le-e. (Limnɛ Pyr g3041 g4442) 21 Wuu wu tɛ shee le kikuŋ kee lewe wachɛ kinge ki beniŋ le kɛɛ be nyɔ yi dzɪŋ yi tɛ buti le wuu wa, muniŋ munchu ji li tarɔ wu mfi kimumkpaŋ goŋ yi beniŋ belu mu ɲɛendi.

20 Ntuu ndza ɲɛŋ nchindaa wu Nyɔ wumu shiiti beɛ liboo kemi kingwiye ki kitoo ki shiiti ni wuuŋ kɛɛ, mɔɔ kincha kimu ki nɔŋa le wuu bɔ. (Abyssos g12) 2 Kɔɔ kinguun ki nya-ŋ kɛɛ ki bosini nyar yi dzɔɔ yi tɛ nuuŋ yɔ yi lindɛeri ye yi nuuŋ kingundi mɔɔ Sataŋ, kaŋ be kincha kɛɛ le yi ni yi nuuŋ lu nsɪŋ gɛɛŋ bo biya nchuki. 3 Si tɛ kaŋ le, tuu lɔŋ le kitoo ki sechi ni wuuŋ kɛɛ, fa, se tuu laaŋ kimfime kilu le yi ni yi nuuŋ le, kii yi ni yi dɛŋgi yi yeŋgi be beniŋ li tɛɛŋ li, nsɪŋ gɛɛŋ bo mfi wu biya bi nchuki bieɛ naa bi ka. Lejɪŋ lelu be gii be kaari be fanchɛ yi

be chine li yi-i nēē li mfi niin li. (Abyssos g12) 4 Ntuu ndza nēn bekabara, ε beniiin be tē shee ye lu nuun be be tē nye bungu bu nsawuu li tsan yi bee. Nēn tē fiana yi beniiin be be tē woye be buushē be bikoo kii be tē tiifi kii Jiso mōō je yi Nyo. Beniiin bani nuun be tē mēēn ki nye kē n'yoōnche wu nyōja li nyan yi bendi yi yēē, kē mfise yee kē, be ti mēēn ki gēē kē nkiki wu nyan yi bendi yih yilu fē lii, kē li tsān yi bee kē. Bani tē kaari be to lu be seki be Krai li biya nchuki-i. 5 Fini fieē le beniiin be tē kaari be to lu bani baa nuun mbochu wu nkosi li kwe-e. Kijke ki beniiin be tē saa be kwiye ti mēēn ki kaari kē le ki to lu kē, gēēn bo mfi wu biya bi nchuki bieē tē ka. 6 Beniiin be kēmi kinēētine ki nōja be tuu be nuun waan, ε be be kēmi kintsii li mbochu wu li kwe-e wu nkosi wēē. Kwe yi kinga kife kēmi ye bungu lē bee lēwe kē. Be gii be ni be nuun bete muntofi be Nyo-ō be be Kinsofu ki Nyo tē kaache, be ki gii be ni be seki nsiin gēēn bo biya nchuki. 7 Biya bi nchuki bini gii kē bi ka, be fanche Satan li yih yi ncha-a, 8 gii naa tuu bo be ni dengi yengi be tēēn chi yi nuun li boo yi nshe yi naa li. Tēēn yini nuun Gog bee Magog. Gii banche be be nache si be gii be toj dzin. Be gii naa be ni be nuun si mfwe mē li dzōō yi nyōja-a. 9 Be gii be naa be bo be dēnde be gēēn li nshe-ε be kēne kintsii ki beniiin be nuun be Nyo-ō be kiton ki kōngisi. Se nuun le, wi gii naa wu shee liwe wu lēēshe be bu lēēshe. 10 Be gii naa be kōō kinkundi ki tē dengi ki yengi be be, be lōj ki le libe-ε nuun chi wi be mukar duti le, fē nyan yi bendi yi be wi wu tē yengi le nuun ntomfōj wu Nyo nuun. Be gii naa be ni be njingi njge fē butuu mōō fēnsaahj mfi kwi ma nsin. (aiōn g165, Limnē Pyr g3041 g4442) 11 Ntuu ndza nēn kabara wu nyōja wumu wu nēngi, nēn tē wi wu tē shee lu. Kiboo be nshe dza bi kifi bi laaye wu limfwe, be ti mēēn ki tuu kē le be nēn bi fēmu kē. 12 Ntuu nēn tē beniiin bechu be tē kwiye kitun be nōja be nōja mōō be nteēn be nteēn, be lemi kabara limfwe. Be gwiye bijwaati, be gwiye kimu nuun ki kēmi mēnjkoōn mē beniiin be kēmi ntse-ε. Be bechi be sondini bēnsa li beniiin be tē kwiye kitun baa, be biki si kinge ki wi-i tē nuun si be tē tseē li bijwaati bieē. 13 Dzōō yi nyōja se buushē beniiin be tē kwiye lu be be. Kwe be kwēēn wu bijkwi buushē be bee beniiin be tē kwiye be be tē. Be se sondini nsa wu wi biki fieē fi tē feti. (Hadēs g86) 14 Be lōj kwe be kwēēn wu bijkwi le libe-ε nuun chi wi duti

le-e. Libe chi wi duti le chini nuun kwe yi kinga kife. (Hadēs g86, Limnē Pyr g3041 g4442) 15 Wi wu be tē mēēn ki tseē kē bukoōn bwēē lē kijnwaati ki beniiin be kēmi ntse-ε le kē kēē, be lōj wu le libe-ε nuun chi wi duti le-e. (Limnē Pyr g3041 g4442)

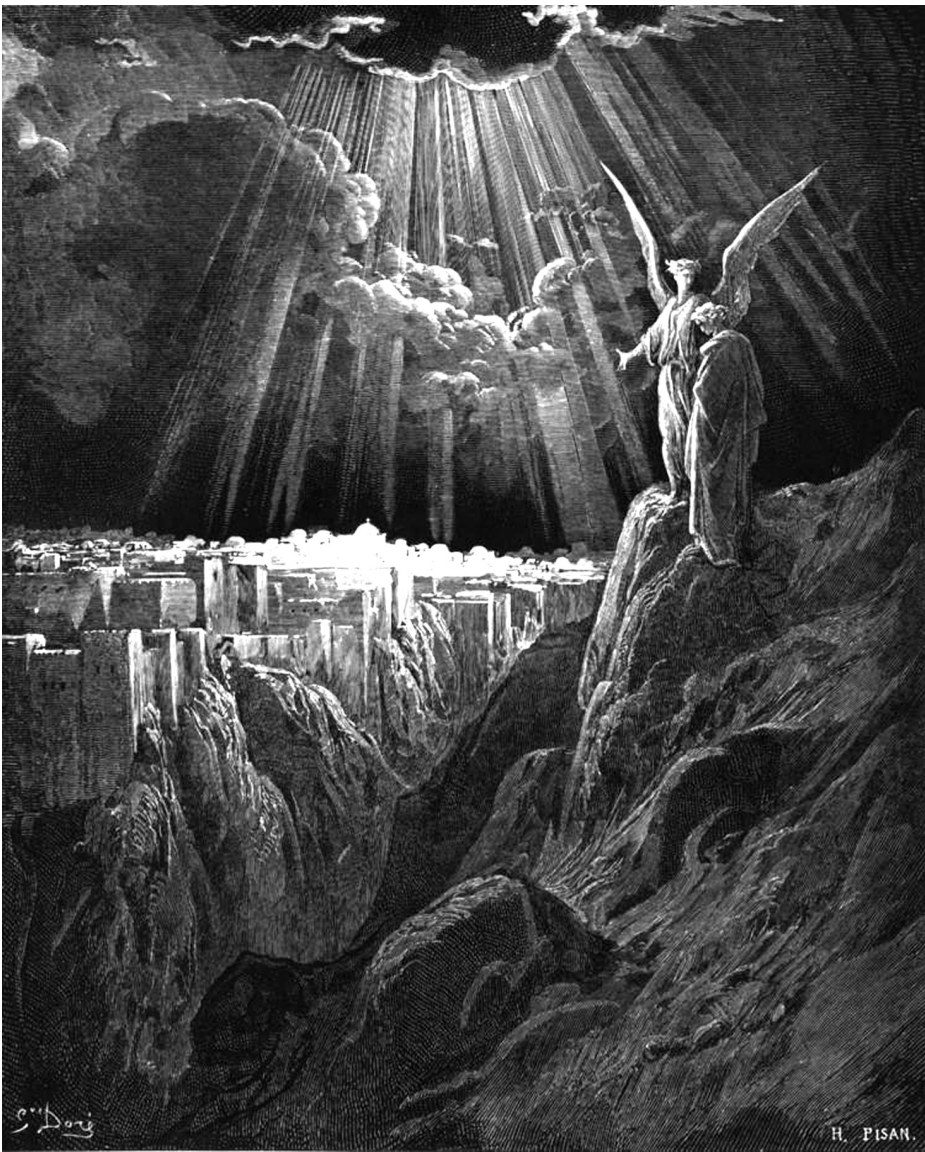
21 Nse nēn nuun kiboo ki fēn be nshe yi fiēn, kife kiboo ki fichi be nshe yi fichi tē ka kitun, dzōō yi nyōja mēēn ye tē lu kē. 2 Nse nēn kiton ki waan ki nuun Jerosalen wu fwēn si ki bo liboo fē Nyo-ō ki shiiti ki bēē si kwēetso wu be tē bōseyi be nache wu le be gēēn be nye li nyumi-i. 3 Nse n'woo jē yeti li kabara-a liwe njge le, “Biche yēēn nē nēn, kinstii ki Nyo gii yi ni yi tsiin kēē be beniiin bee fē. Yi gii naa yi ni yi tsiin bee be. Be gii be ni be nuun beniiin bee, yih yi Nyo kibēē ni yi nuun bee be, se yi ni yi nuun Nyo yibe. 4 Gii naa wōōye musu mēnchu mē shiiti be le lii. Beniiin mēēn ye naa tuu be kwi kē, fieē mēēn ye lu fi beniiin gii naa be ni be dii be seti bikoo, kē le be ni be kēmi ntōnye wumu kē, kife bieē bi tē shiin bi nuun lu kōō bieē bi ka.” 5 Se wu wē wu tē shee li kabara-a liwe wē tee le, “Biche yēēn nē nēn, njgi mfe bieē bichu dēēni bi to bi fēn.” Se tuu tee li mi-i le, “Tseē fieē fini le kijnwaati-i, kife tefē chini chēē nuun chi chēēn li beniiin be gēē bufii li chi-i.” 6 Tuu kaari tee li mi-i le, “Fi ji fieē. ε mi Alfa, ε mi Omega. ε mi Kimbēēche, ε mi Kimerise. Wi wu ndōōn wondini wu, njgi nye wu dzōō yi buti le ntuun wu dzōō yi nyēē ntse le-e wōj li yee li, tē soōn fieē kē. 7 Wi wu gii sō gii kēme bieē bini bichu si bisheye. Njgi ni nuun Nyo ye, ni nuun njwanēn. 8 Se nuun le beniiin be jaan le mōō be kēmi ye kimbeēnche kē, mōō be kinge ki waniti-i, mōō be woyi beniiin, mōō be feti nyēn yi bukwēē, mōō be feti mfij, mōō be lēki li benyo bamu-u mōō be binseē lē bechu be gii naa be nuun fibee le libe-ε, nuun chi wi be mūnkar duti le-e. Fini nuun kwe yi kinga kife.” (Limnē Pyr g3041 g4442) 9 Nchindaa wu Nyo wumu li kintutu ki benchindaa be Nyo-ō be mfomenyaan be tē kēmi beke be mfomenyaan be tē yise be bēnjge mfomenyaan le lejij baa, dza be be be tee li mi-i le, “Be, njgi ndoonche Kwēetso wu nuun kwēē njwane Nshōōn li wēē.” 10 Se bieē dzōō mi nuun li tsan yi Fiana yi Nyo-ō, tēē wu gēēn fē nkume wumu wu nyōja-a wu dēēn liwe. Se doonche mi kiton ki waan ki nuun Jerosalen ε ki bo liboo fē Nyo-ō ki shiiti ki bēē. 11 Ki tē shiiti le, kijn'wofu ki Nyo-ō bendi li ki-

i ki mienjini si tete chimu chi lēebi chi tēemi kwa chi be teenyi le Jaspa, ki wuuti ni waarj si miadonj. **12** Kitorj kilu tē kemi mbarj wu nyonja wu deej liwe nge, feerj nuurj li mbarj wulu-u yoofti ntso faa, benchindaa be Nyoo yoofti ntso befe nuurj li feerj yi mbarj wulu-u. Be tē tsee merjkoorj me bini bi lselee bi yoofti ntso bifeetu li feerj yi mbarj wulu-u. **13** Feerj yini tē nuurj le kimbe ki jobe teti shee, yi nuurj wewe shee, yi nuurj kwiinkwiinj shee, yi nuurj le jobe sechi shee. **14** Mbarj wu kitorj kilu tē kemi bimfoo yoofti ntso bife e be tsee merjkoorj me bōonj be nto-onj be ŋwane Nshōonj le be yoofti ntso befe li ta yilu-u. **15** Nchindaa wu Nyoo wu tē yeti li mi-i tē kemi fii le bō nuurj kimbaanj ki be nache be kikwa ki yechi. Fii wulu tē nuurj le fiche kitorj kilu be feerj yi mbarj wulu mōo bimbe bi mbarj wulu-u lu. **16** Kintsii kilu tē nuurj bimbe binēe bi nuurj yeej bichu, ndeju be ŋkuŋu mōo lewe nuurj yeej. Se tuu fiche kitorj kilu be fii we we ki bo bema nchuki be gii tinj. Si tē fiche le ndeju be ŋkuŋu mōo lewe bo nēe yeej. **17** Fiche tē bimbe bi bo ŋkeerjkee mbaanshe ntso busōo li nsi-i. Nchindaa wu Nyoo wulu tē fiche be fii nuurj nēe wu wiwoj ti fichini lu. **18** Be tē gwarj bimbe bilu be ta yi tēemi kwa yi be teenyi le Jaspa, kitorj kilu tē nuurj e be gwarj be kikwa ki yechi kiki ki wuuti ni waarj si miadonj. **19** Be tē kōke kimbe ki kitorj kilu-u be ŋwaani ta yimi yi tēemi kwa chichi chichi yi kemi benchonj chichi chichi. Tete chi ŋkosi be teenyi le Jaspa, chi biki le Safiye, chi kiteete le Agēt, chi kinēe le Emeraa, **20** chi kitiine le Oniks, chi busōo le Kanelia, chi mfomenyaanj le Krisolit, chi nyaanj le Beril, chi mfomeyoofti le Topa, chi yoofti le Krisobles, chi yoofti ntso chimumkparj le Jasirj, chi yoofti ntso kife le Ametis. **21** Feerj yi mbarj yi yoofti ntso faatu yini nuurj e be tē fe be munchi yoofti ntso mumfeentu, be dzo finchi fimumkparj be fa fweej wu mbarj wu mumkparj lu. Dze yi kitorj kilu, e be fe be kikwa ki yechi kiki, dze yilu wuuti si miadonj. **22** Nti meej ki nerj ke yih yi muntofi li kitorj kini-i ke, kife Taa Nyoo wu Kemi Bunga Buchu bee ŋwane Nshōonj tē nuurj kitunj yih yi muntofi. **23** Kitorj kilu tē meej ye ki weki jobe mōo nuurj kwii wu bendi fe ke, kife kirj'wofu ki Nyoo tē bendi fe, ŋwane Nshōonj nuurj lambo wu fe. **24** Bitonj bichu gii naa bi ni bi dengi tē nuurj li kirj'wofu ki kitorj kilu, bemfōnj be li nshē yini gii be ni be beē be bunonja bu bee li kitorj kini-i. **25** Be nuurj tē naa beje fweej wu

mbarj li kitorj kini-i jobe chimumkparj ke, kife lekuurj nuurj tē naa jinj fe ke. **26** Be gii be naa be be be bunonja mōo bulofu bu li bitonj bichu-u li kitorj kini-i. **27** Se nuurj le nuurj fiee fi wuuti ye ke tē naa le li kitorj kini-i ke. Wi wu feti biee bi buya-a mōo nuurj wu yeej binsee nuurj tē naa le fe ke. E nēe beniiŋ be be tsee merjkoorj me bee le Kirjwaati ki ŋwane Nshōonj le ki be tsee merjkoorj me beniiŋ be kemi ntse le-e.

22 Nchindaa wu Nyoo wulu tuu doonche mi dzo yi nyee ntse yi buti le kabara wu Nyoo bee ŋwane Nshōonj li lekwiinj, yi beki yi wuuti ni waarj si miadonj. **2** Yi tē beki le, yi keti le dze yi le kitorj kilu-u kintikinti. Kiti ki nyee ntse tē kuu bimbe bi dzo yilu-u bichu. Kiti kini ti wundi muntaanj kinga yoofti ntso kife li kiya-a, ki wundi kinga kimumkparj kimumkparj li kwii li. Bibē bi kiti kini-i tē nuurj ntsi yi be wōnchi tseej chichi lu. **3** Fiee fi Nyoo tsonj nuurj tē naa nuurj li kitorj kini-i ke. Gii ni nuurj nēe kabara wu Nyoo be ŋwane Nshōonj fe kwaa. Beniiŋ bee be nime-e gii naa be nye n'yōonche wu nyonja li wu-u. **4** Be gii be ni be ŋingj bushi bwee, bukoorj bwee ni bu nuurj e be tsee fe menshi me bee. **5** Butuu meej ye le bu jinj le ke, be meej ye be tuu be ni be weki lambo wu nyee kirj'wofu mōo nuurj li jobe-e ke, kife Taa Nyoo gii ni nuurj kirj'wofu kibee. Be gii be ni be seki si bemfōnj mfi kwi. (aiōn g165) **6** Nchindaa wu Nyoo wulu tee li mi-i le, “Tefe chini chee chi cheej li beniiŋ be gee bufi li chi-i. Taa wu nuurj Nyoo yi fiana yi bentomfōnj bee tonj nchindaa we le be doonche beniiŋ bee be nime-e, fiee fi kemi le fi gii fi ka mfi finterj.” **7** Jiso tee le, “Woo yeej, mbeeo mfi finterj.” Kinēetine ki nōnja kee ki wi wu gee ntonj wu Nyoo wuni nuurj tefe chi nuurj le kirjwaati kini-i. **8** Mi wu dōonj nnuurj wi wu ntē ŋ'woo ntuu nerj biee bini bichu. Le ŋ'woo ntuu nerj bi le, ŋ'we li bikaa bi nchindaa wu Nyoo wu tē doonchi biee bilu li mi-i, le nye ŋguŋu wu nyonja li wuu. **9** Se nuurj le, tē tee li mi-i le, “Kiinj o ni mōnj le ke. Mi ŋ'we nēe tē wi wu nime si we mōo berjwaana be nuurj bentomfōnj be Nyoo mōo beniiŋ be giki tefe chi nuurj le kirjwaati kini-i. O nye ŋguŋu wu nyonja nuurj li Nyoo-o.” **10** Nchindaa wu Nyoo wulu tuu tee li mi-i le, “Kiinj o ni nyike ntonj wu Nyoo wuni wu nuurj tefe chi nuurj le kirjwaati kini-i ke, kife mfi wu bi gii naa bi dzo kintsii we kitunj tseketseke. **11** Wi wu feti biee bibifi ba ni feti nēe biee bibifi, wi wu

feti nyen ba ni feti nɛɛ nyen. Wi wu feti fiee fi tsaar ba ni feti nɛɛ fiee fi tsaar, wi wu waar ba ni wuuti.” 12 Jiso tiitɔ le, “Yike yeen nɛ woo, mbeɛɔ mfi finten. Se mbeɛɔ be kinsomfu soor wi kwikwi lu biki si nime chee nuur. 13 E mi Alfa, e mi Omega. E mi Hkosi e mi wu Lejin. E mi Kimbeche, e mi Kimerise.” 14 Kinɛetine ki nɔɔa kee li benii be tsootse ndu yi bee, le nuur be le fe fween wu mbar wu giingi fe kiton kilu-u, be le be keme dze le be ji biee fe kiti ki nyee ntse-e. 15 Benii be gii be ba lekuur le mbar wulu baa be feti si bwɔ mɔɔ be feti mfin mɔɔ be feti nyen yi bukwɛ mɔɔ be woyi benii mɔɔ be lɛki li benyo bamu-u, mɔɔ benii be kɔngisi binsee, be yengi binsee. 16 “Mi wu Jiso, mi ntonɔ nchindaa wen le be-en le tee biee bini bi giingi li bintaashe bi benii be kimbeenche. E mi Biechi mɔɔ Hwar wu li Kini ki Mfon Daafi-i, e mi wu nuur Fintson fi teti Fɛnween.” 17 Fiana yi Nyɔ be Kwɛetso tiitɔ le, “Be!” Mɔɔ nuur noo wu wuki le, tee te le “Be!” Wi wu ndon wonde li wuu be, wi wu kɔngisi be, mwe keme dzɔ yi nyee ntse e mɛen ki cho ke fiee ke. 18 Nchisinɔ li wi kwikwi wu woo nton wu Nyɔ wu nuur tefe chi buti le kɔwaati kini-i le, e wi mɔɔ wu taa fiee li chi-i, ke Nyɔ gii yi tonde berge be be tee le kɔwaati kini-i li wuu. 19 Wi wu mɔɔ te le buu fiee le tefe chi buti le kɔwaati kini-i chi nuur nton wu Nyɔ, ke Nyɔ nuur te naa gee le keme kee kimbe ki kiti ki nyee ntse-e mɔɔ kee kimbe li kiton ki waar ki be tsee le kɔwaati kini-i ke. 20 Wi wu tee kii biee bini tiitɔ le, “Cheen cheen, mbeɛɔ mfi finten.” Fi nuur le. Taa Jiso, be! 21 Taa Jiso doonche ber bechu be nuur benii be Nyɔ-shɛn yi dzeen. Fi nuur le.

Nse ɲɛɲ kitoŋ ki waan ki nuuŋ Jerosaleɲ wu fweɲ si ki bo liboo fɛ Nyɔ-ɔ ki shiiti ki beɛ si
 kwɛetso wu be tɛ bɔseyi be nachɛ wu le be gɛɛɲ be nyɛ li nyumi-i. Nse ɲ'woo je yeti li kabara-
 a liwe ɲge le, “Biche yɛɛɲ nɛ ɲɛɲ, kinstii ki Nyɔ gii yi ni yi tsiɲ kɛɛ be bɛniɲ beɛ fe.

Yi gii naa yi ni yi tsiɲ beɛ be. Be gii be ni be nuuŋ bɛniɲ beɛ,
 yih yi Nyɔ kibɛɛ ni yi nuuŋ beɛ be, se yi ni yi nuuŋ Nyɔ yibe.

Bifɛɛ bi Joɔɲ le 21:2-3

Reader's Guide

Nsari at AionianBible.org/Readers-Guide

The Aionian Bible republishes public domain and Creative Common Bible texts that are 100% free to copy and print. The original translation is unaltered and notes are added to help your study. The notes show the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of afterlife destinies.

Who has the authority to interpret the Bible and examine the underlying Hebrew and Greek words? That is a good question! We read in 1 John 2:27, *"As for you, the anointing which you received from him remains in you, and you do not need for anyone to teach you. But as his anointing teaches you concerning all things, and is true, and is no lie, and even as it taught you, you remain in him."* Every Christian is qualified to interpret the Bible! Now that does not mean we will all agree. Each of us is still growing in our understanding of the truth. However, it does mean that there is no infallible human or tradition to answer all our questions. Instead the Holy Spirit helps each of us to know the truth and grow closer to God and each other.

The Bible is a library with 66 books in the Protestant Canon. The best way to learn God's word is to read entire books. Read the book of Genesis. Read the book of John. Read the entire Bible library. Topical studies and cross-referencing can be good. However, the safest way to understand context and meaning is to read whole Bible books. Chapter and verse numbers were added for convenience in the 16th century, but unfortunately they can cause the Bible to seem like an encyclopedia. The Aionian Bible is formatted with simple verse numbering, minimal notes, and no cross-referencing in order to encourage the reading of Bible books.

Bible reading must also begin with prayer. Any Christian is qualified to interpret the Bible with God's help. However, this freedom is also a responsibility because without the Holy Spirit we cannot interpret accurately. We read in 1 Corinthians 2:13-14, *"And we speak of these things, not with words taught by human wisdom, but with those taught by the Spirit, comparing spiritual things with spiritual things. Now the natural person does not receive the things of the Spirit of God, for they are foolishness to him, and he cannot understand them, because they are spiritually discerned."* So we cannot understand in our natural self, but we can with God's help through prayer.

The Holy Spirit is the best writer and he uses literary devices such as introductions, conclusions, paragraphs, and metaphors. He also writes various genres including historical narrative, prose, and poetry. So Bible study must spiritually discern and understand literature. Pray, read, observe, interpret, and apply. Finally, *"Do your best to present yourself approved by God, a worker who does not need to be ashamed, properly handling the word of truth."* 2 Timothy 2:15. *"God has granted to us his precious and exceedingly great promises; that through these you may become partakers of the divine nature, having escaped from the corruption that is in the world by lust. Yes, and for this very cause adding on your part all diligence, in your faith supply moral excellence; and in moral excellence, knowledge; and in knowledge, self-control; and in self-control patience; and in patience godliness; and in godliness brotherly affection; and in brotherly affection, love. For if these things are yours and abound, they make you to be not idle nor unfruitful to the knowledge of our Lord Jesus Christ,"* 2 Peter 1:4-8.

Glossary

Nsari at AionianBible.org/Glossary

The Aionian Bible un-translates and instead transliterates eleven special words to help us better understand the extent of God's love for individuals and all mankind, and the nature of afterlife destinies. The original translation is unaltered and a note is added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Compare the meanings below to the Strong's Concordance and Glossary definitions.

Abyssos g12

Greek: proper noun, place

Usage: 9 times in 3 books, 6 chapters, and 9 verses

Meaning:

Temporary prison for special fallen angels such as Apollyon, the Beast, and Satan.

aidios g126

Greek: adjective

Usage: 2 times in Romans 1:20 and Jude 6

Meaning:

Lasting, enduring forever, eternal.

aiōn g165

Greek: noun

Usage: 127 times in 22 books, 75 chapters, and 102 verses

Meaning:

A lifetime or time period with a beginning and end, an era, an age, the completion of which is beyond human perception, but known only to God the creator of the aiōns, Hebrews 1:2. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

aiōnios g166

Greek: adjective

Usage: 71 times in 19 books, 44 chapters, and 69 verses

Meaning:

From start to finish, pertaining to the age, lifetime, entirety, complete, or even consummate. Never meaning simple endless or infinite chronological time in Koine Greek usage. Read Dr. Heleen Keizer and Ramelli and Konstan for proofs.

eleēsē g1653

Greek: verb, aorist tense, active voice, subjunctive mood, 3rd person singular

Usage: 1 time in this conjugation, Romans 11:32

Meaning:

To have pity on, to show mercy. Typically, the subjunctive mood indicates possibility, not certainty. However, a subjunctive in a purpose clause is a resulting action as certain as the causal action. The subjunctive in a purpose clause functions as an indicative, not an optative. Thus, the grand conclusion of grace theology in Romans 11:32 must be clarified. God's mercy on all is not a possibility, but a certainty. See ntgreek.org.

Geenna g1067

Greek: proper noun, place

Usage: 12 times in 4 books, 7 chapters, and 12 verses

Meaning:

Valley of Hinnom, Jerusalem's trash dump, a place of ruin, destruction, and judgment in this life, or the next, though not eternal to Jesus' audience.

Hadēs g86

Greek: proper noun, place

Usage: 11 times in 5 books, 9 chapters, and 11 verses

Meaning:

Synonymous with Sheol, though in New Testament usage Hades is the temporal place of punishment for deceased unbelieving mankind, distinct from Paradise for deceased believers.

Limnē Pyr g3041 g4442

Greek: proper noun, place

Usage: Phrase 5 times in the New Testament

Meaning:

Lake of Fire, final punishment for those not named in the Book of Life, prepared for the Devil and his angels, Matthew 25:41.

Sheol h7585

Hebrew: proper noun, place

Usage: 66 times in 17 books, 50 chapters, and 64 verses

Meaning:

The grave or temporal afterlife world of both the righteous and unrighteous, believing and unbelieving, until the general resurrection.

Tartaroō g5020

Greek: proper noun, place

Usage: 1 time in 2 Peter 2:4

Meaning:

Temporary prison for particular fallen angels awaiting final judgment.

Glossary +

AionianBible.org/Bibles/Sari---Sari-Bible/Noted

Glossary references are below. Strong's Hebrew and Greek number notes are added to 64 Old Testament and 200 New Testament verses. Questioned verse translations do not contain Aionian Glossary words and may wrongly imply *eternal* or *Hell*. * The note placement is skipped or adjusted for verses with non-standard numbering.

Abyssos

Luk 8:31
Lom 10:7
Biftee bi Jaaŋ lē 9:1
Biftee bi Jaaŋ lē 9:2
Biftee bi Jaaŋ lē 9:11
Biftee bi Jaaŋ lē 11:7
Biftee bi Jaaŋ lē 17:8
Biftee bi Jaaŋ lē 20:1
Biftee bi Jaaŋ lē 20:3

Kiŋwaati ki nime-ε 3:21
Kiŋwaati ki nime-ε 15:18
Lom 1:25
Lom 9:5
Lom 11:36
Lom 12:2
Lom 16:27
1 Kōreŋ 1:20
1 Kōreŋ 2:6
1 Kōreŋ 2:7
1 Kōreŋ 2:8
1 Kōreŋ 3:18
1 Kōreŋ 8:13
1 Kōreŋ 10:11
2 Kōreŋ 4:4
2 Kōreŋ 9:9
2 Kōreŋ 11:31
Galashaŋ 1:4
Galashaŋ 1:5
Efishaŋ 1:21
Efishaŋ 2:2
Efishaŋ 2:7
Efishaŋ 3:9
Efishaŋ 3:11
Efishaŋ 3:21
Efishaŋ 6:12
Filipi 4:20
Kolosi 1:26
1 Timōti 1:17
1 Timōti 6:17
2 Timōti 4:10
2 Timōti 4:18
Taato 2:12
Hiburu 1:2
Hiburu 1:8
Hiburu 5:6
Hiburu 6:5
Hiburu 6:20
Hiburu 7:17
Hiburu 7:21
Hiburu 7:24
Hiburu 7:28
Hiburu 9:26
Hiburu 11:3
Hiburu 13:8
Hiburu 13:21
1 Pita 1:23

1 Pita 1:25
1 Pita 4:11
1 Pita 5:11
2 Pita 3:18
1 Jaaŋ 2:17
2 Jaaŋ 1:2
Jut 1:13
Jut 1:25
Biftee bi Jaaŋ lē 1:6
Biftee bi Jaaŋ lē 1:18
Biftee bi Jaaŋ lē 4:9
Biftee bi Jaaŋ lē 4:10
Biftee bi Jaaŋ lē 5:13
Biftee bi Jaaŋ lē 7:12
Biftee bi Jaaŋ lē 10:6
Biftee bi Jaaŋ lē 11:15
Biftee bi Jaaŋ lē 14:11
Biftee bi Jaaŋ lē 15:7
Biftee bi Jaaŋ lē 19:3
Biftee bi Jaaŋ lē 20:10
Biftee bi Jaaŋ lē 22:5

aidios

Lom 1:20
Jut 1:6

aiōn

Maacho 12:32
Maacho 13:22
Maacho 13:39
Maacho 13:40
Maacho 13:49
Maacho 21:19
Maacho 24:3
Maacho 28:20
Mak 3:29
Mak 4:19
Mak 10:30
Mak 11:14
Luk 1:33
Luk 1:55
Luk 1:70
Luk 16:8
Luk 18:30
Luk 20:34
Luk 20:35
Jaaŋ 4:14
Jaaŋ 6:51
Jaaŋ 6:58
Jaaŋ 8:35
Jaaŋ 8:51
Jaaŋ 8:52
Jaaŋ 9:32
Jaaŋ 10:28
Jaaŋ 11:26
Jaaŋ 12:34
Jaaŋ 13:8
Jaaŋ 14:16

2 Kōreŋ 11:31
Galashaŋ 1:4
Galashaŋ 1:5
Efishaŋ 1:21
Efishaŋ 2:2
Efishaŋ 2:7
Efishaŋ 3:9
Efishaŋ 3:11
Efishaŋ 3:21
Efishaŋ 6:12
Filipi 4:20
Kolosi 1:26
1 Timōti 1:17
1 Timōti 6:17
2 Timōti 4:10
2 Timōti 4:18
Taato 2:12
Hiburu 1:2
Hiburu 1:8
Hiburu 5:6
Hiburu 6:5
Hiburu 6:20
Hiburu 7:17
Hiburu 7:21
Hiburu 7:24
Hiburu 7:28
Hiburu 9:26
Hiburu 11:3
Hiburu 13:8
Hiburu 13:21
1 Pita 1:23

aiōnios

Maacho 18:8
Maacho 19:16
Maacho 19:29
Maacho 25:41
Maacho 25:46
Mak 3:29
Mak 10:17
Mak 10:30
Luk 10:25
Luk 16:9
Luk 18:18
Luk 18:30
Jaaŋ 3:15
Jaaŋ 3:16
Jaaŋ 3:36
Jaaŋ 4:14
Jaaŋ 4:36
Jaaŋ 5:24
Jaaŋ 5:39
Jaaŋ 6:27
Jaaŋ 6:40
Jaaŋ 6:47
Jaaŋ 6:54
Jaaŋ 6:68

Jɔɔŋ 10:28
Jɔɔŋ 12:25
Jɔɔŋ 12:50
Jɔɔŋ 17:2
Jɔɔŋ 17:3
Kijwaati ki nime-ε 13:46
Kijwaati ki nime-ε 13:48
Lom 2:7
Lom 5:21
Lom 6:22
Lom 6:23
Lom 16:25
Lom 16:26
2 Kɔɔŋ 4:17
2 Kɔɔŋ 4:18
2 Kɔɔŋ 5:1
Galashaŋ 6:8
2 Tesalonika 1:9
2 Tesalonika 2:16
1 Timoti 1:16
1 Timoti 6:12
1 Timoti 6:16
2 Timoti 1:9
2 Timoti 2:10
Taato 1:2
Taato 3:7
Filimu 1:15
Hiburu 5:9
Hiburu 6:2
Hiburu 9:12
Hiburu 9:14
Hiburu 9:15
Hiburu 13:20
1 Pita 5:10
2 Pita 1:11
1 Jɔɔŋ 1:2
1 Jɔɔŋ 2:25
1 Jɔɔŋ 3:15
1 Jɔɔŋ 5:11
1 Jɔɔŋ 5:13
1 Jɔɔŋ 5:20
Jut 1:7
Jut 1:21
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 14:6

eleēse

Lom 11:32

Geenna

Maacho 5:22
Maacho 5:29
Maacho 5:30
Maacho 10:28
Maacho 18:9
Maacho 23:15
Maacho 23:33
Mak 9:43

Mak 9:45
Mak 9:47
Luk 12:5
Jeeŋ 3:6

Hadēs

Maacho 11:23
Maacho 16:18
Luk 10:15
Luk 16:23
Kijwaati ki nime-ε 2:27
Kijwaati ki nime-ε 2:31
1 Kɔɔŋ 15:55
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 1:18
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 6:8
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 20:13
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 20:14

Limnē Pyr

Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 19:20
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 20:10
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 20:14
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 20:15
Biffee bi Jɔɔŋ 1ε 21:8

Sheol

Genesis 37:35
Genesis 42:38
Genesis 44:29
Genesis 44:31
Numbers 16:30
Numbers 16:33
Deuteronomy 32:22
1 Samuel 2:6
2 Samuel 22:6
1 Kings 2:6
1 Kings 2:9
Job 7:9
Job 11:8
Job 14:13
Job 17:13
Job 17:16
Job 21:13
Job 24:19
Job 26:6

Psalms 6:5
Psalms 9:17
Psalms 16:10
Psalms 18:5
Psalms 30:3
Psalms 31:17
Psalms 49:14
Psalms 49:15
Psalms 55:15
Psalms 86:13
Psalms 88:3
Psalms 89:48

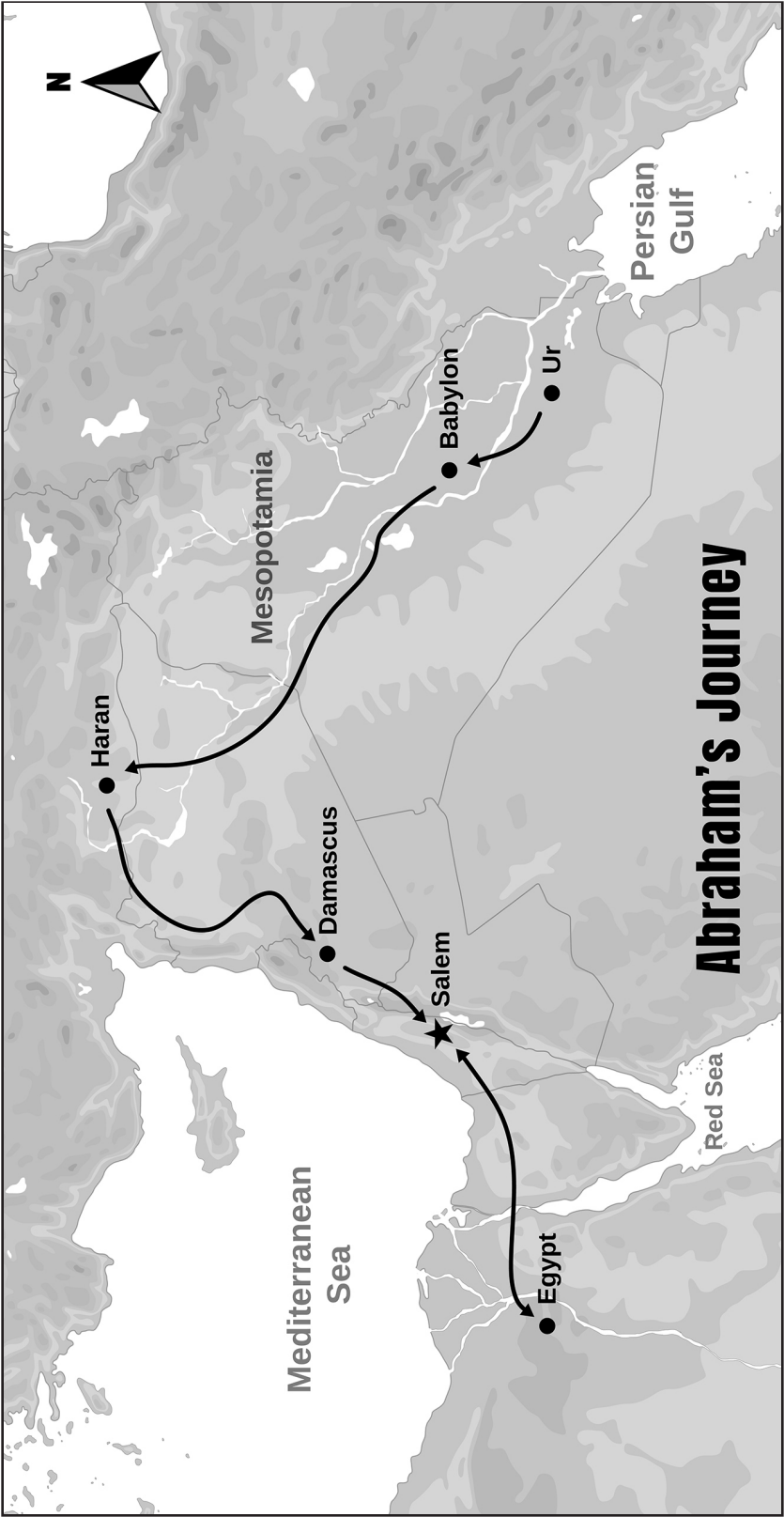
Psalms 116:3
Psalms 139:8
Psalms 141:7
Proverbs 1:12
Proverbs 5:5
Proverbs 7:27
Proverbs 9:18
Proverbs 15:11
Proverbs 15:24
Proverbs 23:14
Proverbs 27:20
Proverbs 30:16
Ecclesiastes 9:10
Song of Solomon 8:6
Isaiah 5:14
Isaiah 7:11
Isaiah 14:9
Isaiah 14:11
Isaiah 14:15
Isaiah 28:15
Isaiah 28:18
Isaiah 38:10
Isaiah 38:18
Isaiah 57:9
Ezekiel 31:15
Ezekiel 31:16
Ezekiel 31:17
Ezekiel 32:21
Ezekiel 32:27
Hosea 13:14
Amos 9:2
Jonah 2:2
Habakkuk 2:5

Tartaroō

2 Pita 2:4

Questioned

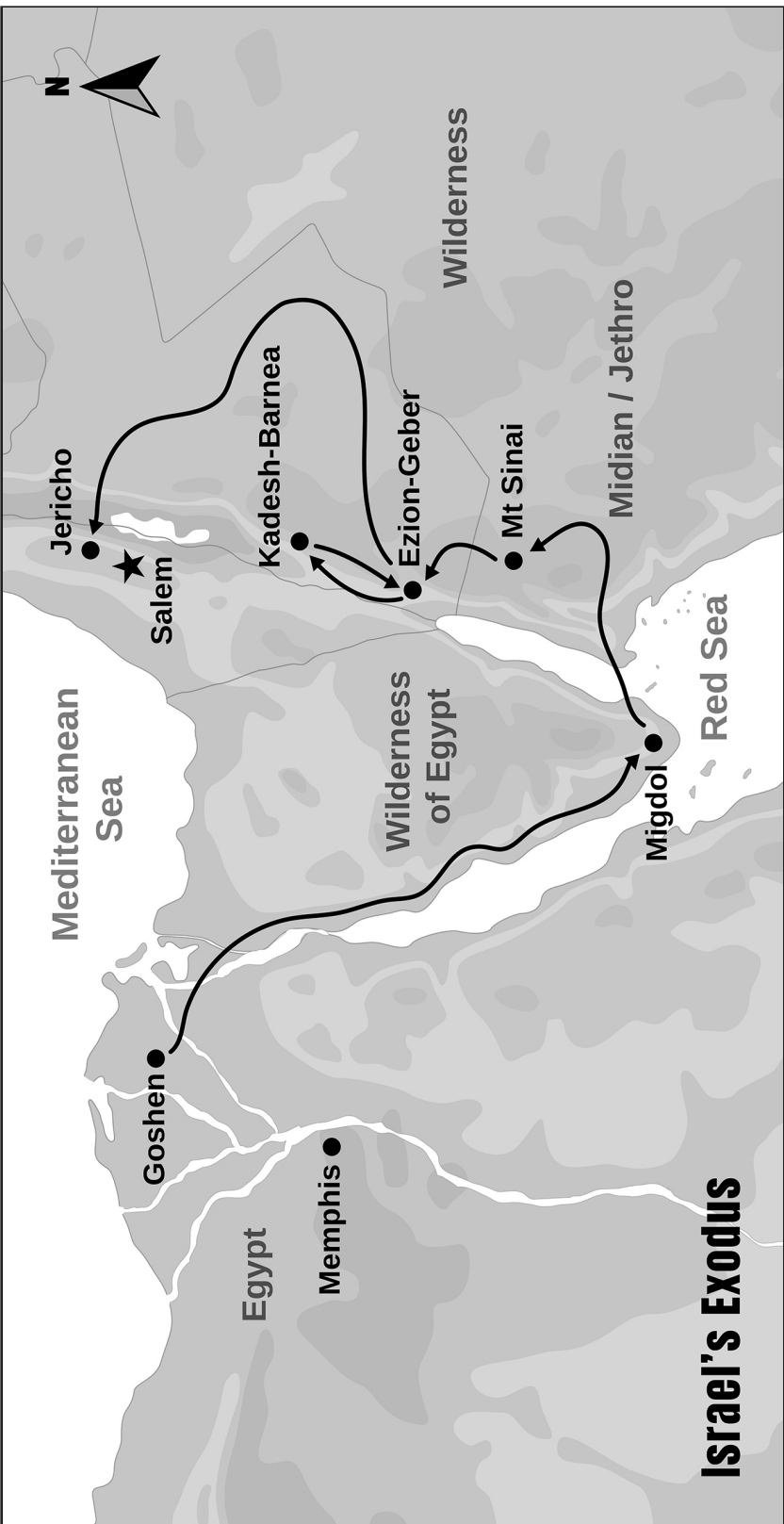
None yet noted

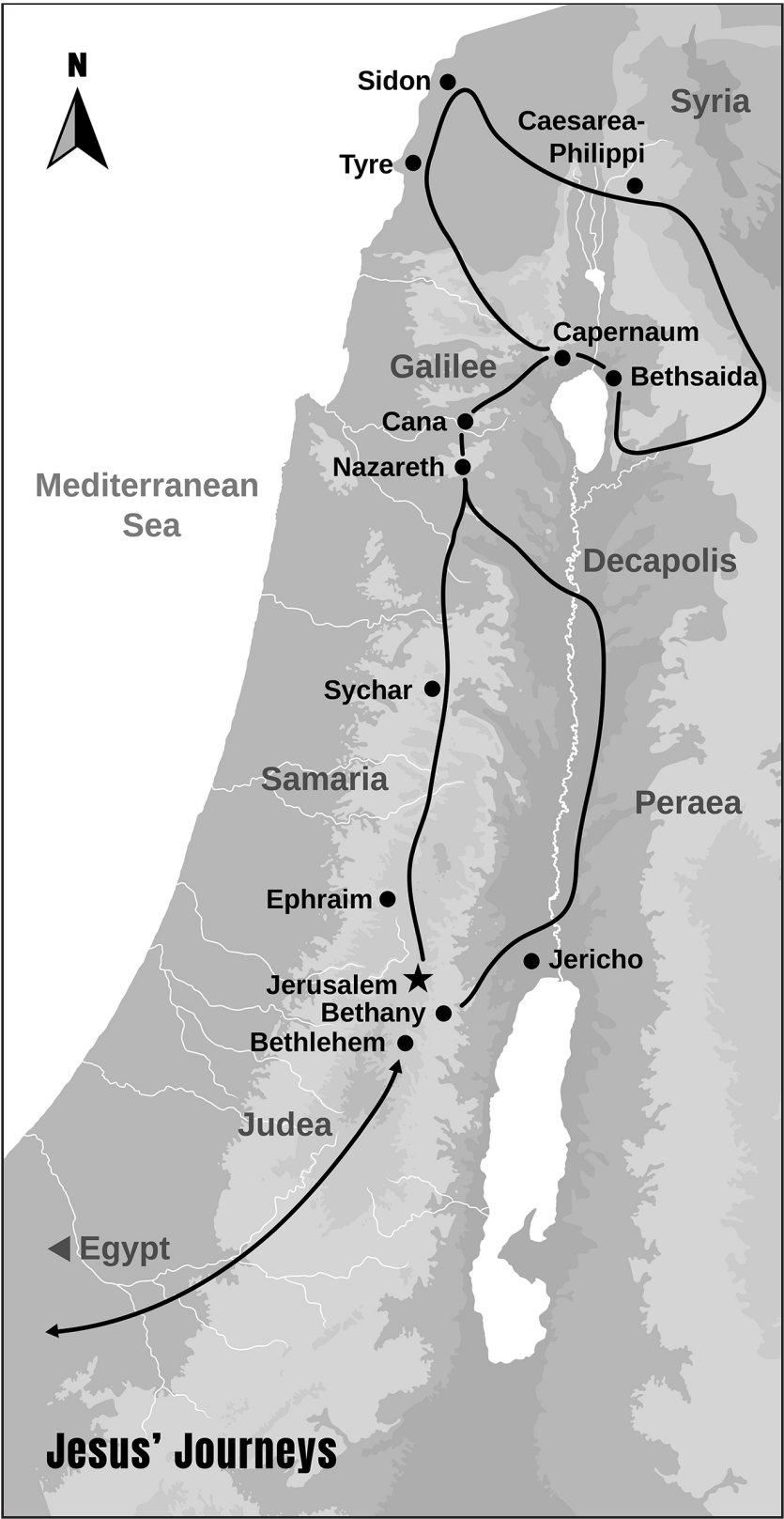
Abraham's Journey

ε shéy yi Abrahay tē gse li Nyo-a, se woo Nyo li mfi wu yi tē teey wu le dza li kwesey wube-e gsey li wumu wu tē nuuy le gii naa keme si kwesey wee.

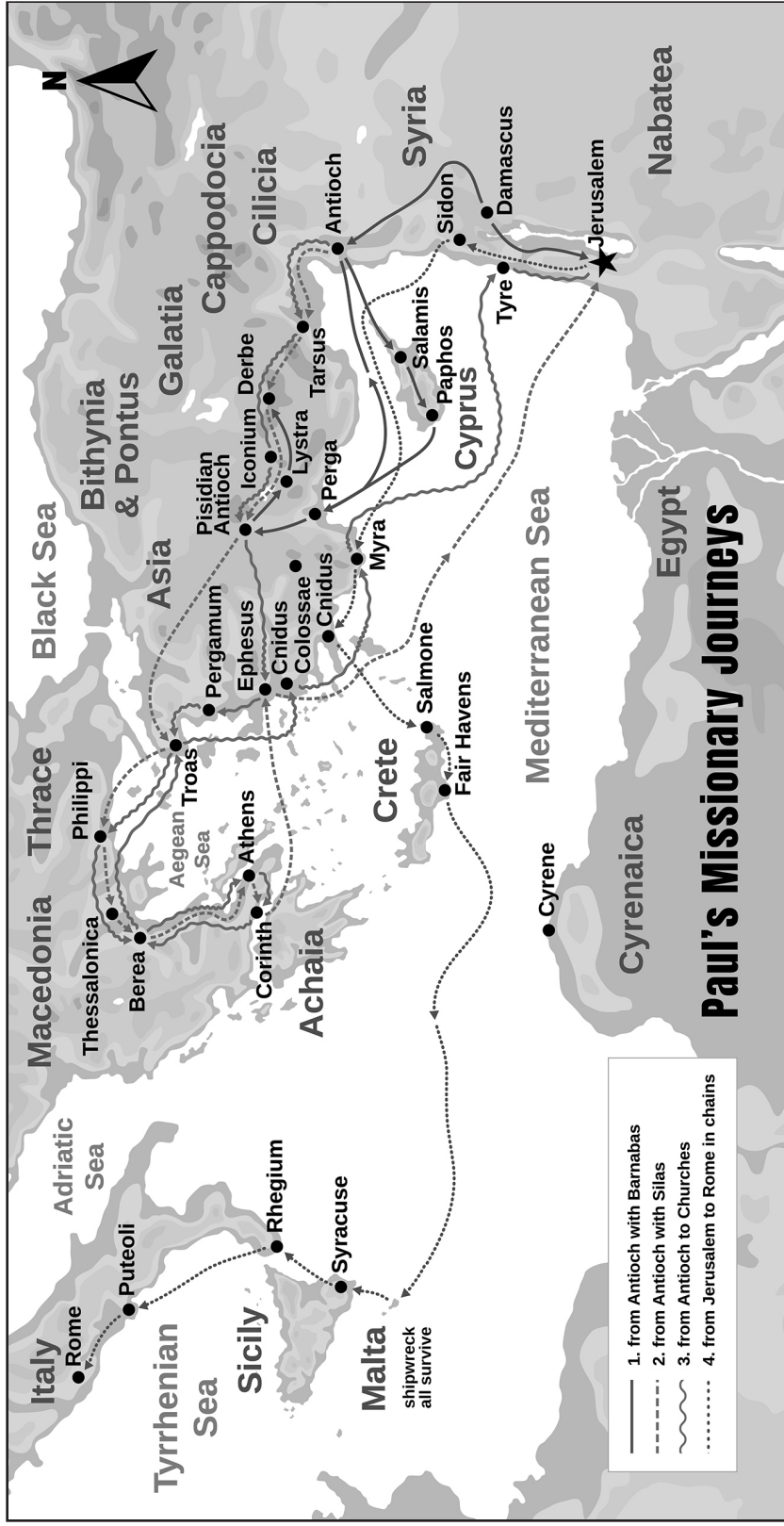
Si Abrahay tē woo le se biee gsey nee, tē gil kii ye mao fe giingl ke. - Hibur 11:8

"When Pharaoh had let the people go, God didn't lead them by the way of the land of the Philistines, although that was near; for God said, 'Lest perhaps the people change their minds when they see war, and they return to Egypt'" Exodus 13:17

Nε κεε le ηwanewi ti meej ki be ke le beniit ni be nindi li wuu ke. Tε be nuuj le nitj li beniit li, nye ntse we soo beniit tje li tsan yi kwe-e." - Mak 10:45

Ɛ mi Pɔɔ wu ɣwane nime wu Krai Jiso. Nya tɛ teen mi le ni nnuun ɣwane Jiso wu nton, yi tɛ ɛɛ mi le ni mfenjisi nton wu yi wu dzeen. - Lom 1:1

Creation 4004 B.C.

Adam and Eve created	4004
Tubal-cain forges metal	3300
Enoch walks with God	3017
Methuselah dies at age 969	2349
God floods the Earth	2349
Tower of Babel thwarted	2247
Abraham sojourns to Canaan	1922
Jacob moves to Egypt	1706
Moses leads Exodus from Egypt	1491
Gideon judges Israel	1245
Ruth embraces the God of Israel	1168
David installed as King	1055
King Solomon builds the Temple	1018
Elijah defeats Baal's prophets	896
Jonah preaches to Nineveh	800
Assyrians conquer Israelites	721
King Josiah reforms Judah	630
Babylonians capture Judah	605
Persians conquer Babylonians	539
Cyrus frees Jews, rebuilds Temple	537
Nehemiah rebuilds the wall	454
Malachi prophecies the Messiah	416
Greeks conquer Persians	331
Seleucids conquer Greeks	312
Hebrew Bible translated to Greek	250
Maccabees defeat Seleucids	165
Romans subject Judea	63
Herod the Great rules Judea	37

(The Annals of the World, James Uusher)

Jesus Christ born 4 B.C.

New Heavens and Earth

- Christ returns for his people**
- 1956** Jim Elliot martyrd in Ecuador
- 1830** John Williams reaches Polynesia
- 1731** Zinzendorf leads Moravian mission
- 1614** Japanese kill 40,000 Christians
- 1572** Jesuits reach Mexico
- 1517** Martin Luther leads Reformation
- 1455** Gutenberg prints first Bible
- 1323** Franciscans reach Sumatra
- 1276** Ramon Llull trains missionaries
- 1100** Crusades tarnish the church
- 1054** The Great Schism
- 997** Adalbert martyrd in Prussia
- 864** Bulgarian Prince Boris converts
- 716** Boniface reaches Germany
- 635** Alopen reaches China
- 569** Longinus reaches Alodia / Sudan
- 432** Saint Patrick reaches Ireland
- 397** Carthage ratifies Bible Canon
- 341** Ulfilas reaches Goth / Romania
- 325** Niceae proclaims God is Trinity
- 250** Denis reaches Paris, France
- 197** Tertullian writes Christian literature
- 70** Titus destroys the Jewish Temple
- 61** Paul imprisoned in Rome, Italy
- 52** Thomas reaches Malabar, India
- 39** Peter reaches Gentile Cornelius
- 33** Holy Spirit empowers the Church

(Wikipedia, Timeline of Christian missions)

Resurrected 33 A.D.

What are we?			▶		Genesis 1:26 - 2:3	
How are we sinful?			▶		Romans 5:12-19	
Where are we?			▶			
					Innocence	
			Eternity Past		Creation 4004 B.C.	
▶ Who are we?	God	Father		John 10:30	Genesis 1:31 God's perfect fellowship with Adam in The Garden of Eden	
		Son		God's perfect fellowship		
		Holy Spirit				
	Mankind	Living		Genesis 1:1	No Creation No people	
		Deceased believing				
		Deceased unbelieving				
	Angels	Holy		Genesis 1:1 No Creation No people	Genesis 1:31 No Fall No unholy Angels	
		Imprisoned				
		Fugitive				
		First Beast				
		False Prophet				
		Satan				
Why are we?			▶		Romans 11:25-36, Ephesian 2:7	

Mankind is created in God’s image, male and female He created us

Sin entered the world through Adam and then death through sin

When are we?				
Fallen				Glory
Fall to sin No Law	Moses' Law 1500 B.C.	Christ 33 A.D.	Church Age Kingdom Age	New Heavens and Earth
1 Timothy 6:16 Living in unapproachable light				Acts 3:21 Philippians 2:11 Revelation 20:3 God's perfectly restored fellowship with all Mankind praising Christ as Lord in the Holy City
John 8:58 Pre-incarnate		John 1:14 Incarnate	Luke 23:43 Paradise	
Psalm 139:7 Everywhere		John 14:17 Living in believers		
Ephesians 2:1-5 Serving the Savior or Satan on Earth				
Luke 16:22 Blessed in Paradise				
Luke 16:23, Revelation 20:5,13 Punished in Hades until the final judgment				
Hebrews 1:14 Serving mankind at God's command				
2 Peter 2:4, Jude 6 Imprisoned in Tartarus				Matthew 25:41 Revelation 20:10 Lake of Fire prepared for the Devil and his Angels
			Revelation 20:13 Thalaasa	
1 Peter 5:8, Revelation 12:10 Rebelling against Christ Accusing mankind			Revelation 19:20 Lake of Fire	
			Revelation 20:2 Abyss	

For God has bound all over to disobedience in order to show mercy to all

Destiny

Nsari at AionianBible.org/Destiny

The Aionian Bible shows the location of eleven special Greek and Hebrew Aionian Glossary words to help us better understand God's love for individuals and for all mankind, and the nature of after-life destinies. The underlying Hebrew and Greek words typically translated as *Hell* show us that there are not just two after-life destinies, Heaven or Hell. Instead, there are a number of different locations, each with different purposes, different durations, and different inhabitants. Locations include 1) Old Testament *Sheol* and New Testament *Hadēs*, 2) *Geenna*, 3) *Tartaroō*, 4) *Abyssos*, 5) *Limnē Pyr*, 6) *Paradise*, 7) *The New Heaven*, and 8) *The New Earth*. So there is reason to review our conclusions about the destinies of redeemed mankind and fallen angels.

The key observation is that fallen angels will be present at the final judgment, 2 Peter 2:4 and Jude 6. Traditionally, we understand the separation of the Sheep and the Goats at the final judgment to divide believing from unbelieving mankind, Matthew 25:31-46 and Revelation 20:11-15. However, the presence of fallen angels alternatively suggests that Jesus is separating redeemed mankind from the fallen angels. We do know that Jesus is the helper of mankind and not the helper of the Devil, Hebrews 2. We also know that Jesus has atoned for the sins of all mankind, both believer and unbeliever alike, 1 John 2:1-2. Deceased believers are rewarded in Paradise, Luke 23:43, while unbelievers are punished in Hades as the story of Lazarus makes plain, Luke 16:19-31. Yet less commonly known, the punishment of this selfish man and all unbelievers is before the final judgment, is temporal, and is punctuated when Hades is evacuated, Revelation 20:13. So is there hope beyond Hades for unbelieving mankind? Jesus promised, *"the gates of Hades will not prevail,"* Matthew 16:18. Paul asks, *"Hades where is your victory?"* 1 Corinthians 15:55. John wrote, *"Hades gives up,"* Revelation 20:13.

Jesus comforts us saying, *"Do not be afraid,"* because he holds the keys to *unlock* death and Hades, Revelation 1:18. Yet too often our *Good News* sounds like a warning to *"be afraid"* because Jesus holds the keys to *lock* Hades! Wow, we have it backwards! Hades will be evacuated! And to guarantee hope, once emptied, Hades is thrown into the Lake of Fire, never needed again, Revelation 20:14.

Finally, we read that anyone whose name is not written in the Book of Life is thrown into the Lake of Fire, the second death, with no exit ever mentioned or promised, Revelation 21:1-8. So are those evacuated from Hades then, *"out of the frying pan, into the fire?"* Certainly, the Lake of Fire is the destiny of the Goats. But, do not be afraid. Instead, read the Bible's explicit mention of the purpose of the Lake of Fire and the identity of the Goats, *"Then he will say also to those on the left hand, 'Depart from me, you cursed, into the consummate fire which is prepared for... the devil and his angels,'"* Matthew 25:41. Bad news for the Devil. Good news for all mankind!

Faith is not a pen to write your own name in the Book of Life. Instead, faith is the glasses to see that the love of Christ for all mankind has already written our names in Heaven. *"If the first fruit is holy, so is the lump,"* Romans 11:16. Though unbelievers will suffer regrettable punishment in Hades, redeemed mankind will never enter the Lake of Fire, prepared for the devil and his angels. And as God promised, all mankind will worship Christ together forever, Philippians 2:9-11.

Disciple All Nations

Bedeeni, gene yeeɗi li bitoɗ bichu-u, ne fe beniitɗ ni be nuuy beniitɗ beɗ be kintutu, ne ni ne listi be li dzoo, li bukoon bu Baa weɗ be bu ɗwaay maa bu Fiana yi Waay le.

- Maacho 28:19

